קפיטליזם: משברים ופתרונות - מסות, מאמרים, אירועים, קורסים

מאת יעקב קורי

תוכן העניינים

עמוד

תודות 13
הקדמה 15

חלק ראשון: משברים בקפיטליזם בעולם ובישראל 17
THE WAVES OF THE ECONOMIC WHIRL – המשברים התכופים בשיטה הקפיטליסטית בימינו 18
הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי 24
כשלים בקרנות השקעה וגידור - פרשת Long Term Capital Management בארה"ב 27
כשלים בבנקאות ובבורסות – התמוטטות בנק ברינגס הבריטי 29
כשלים במיזוגים ורכישות ורכישות ממונפות – RJR NABISCO 30
כשלים בממשל תאגידי והונאת בעלי מניות - פרשת אנרון 32
כשלים בחוזים עתידיים, נגזרים ומכשירים פיננסיים – פרשת JEROME KERVIEL ובנק סוסייטה ז'נרל 36
כשלים בביטוח הרפואי בארה"ב – המתריעה ד"ר לינדה פינו 38
התערבות תאגידי הענק בחופש העיתונות – המתריע ד"ר ג'פרי ווייגנד 41
שחיתות פוליטית בארצות הברית – המתריעה מארי רגיאנטי 43
כשלים בהגנה של מערכת המשפט על אזרחים שנפגעו על ידי תאגידי ענק בארצות הברית – תביעה אזרחית 45
כשלים בהגנה על איכות הסביבה על ידי תאגידי ענק בארצות הברית – PG&E/ארין ברוקוביץ' 48
כשלים בהגנה על בטיחות העובדים בארצות הברית – המתריעה קארן סילקווד 50
כשלים בהגנה על זכויות העובדים בחברה רב לאומית - "וולמרט", העלות הגבוהה למחיר הנמוך 51
כשלים בהגנה על זכויות העובדים בישראל – הסרט "שביתה" 55
כשלים בהפקת לקחים ממשברים - שקיעתה של האתיקה בעקבות המשבר הכלכלי 58
כשלים במערך הביטוח - סיכוני הביטוח בארה"ב ובישראל על רקע המשבר הכלכלי 60
כשלים בממשק בין כלכלה לחברה - לחבר את הכלכלה לחברה 62
הונאה בפרהסיה ללא ענישה - הומניות, הון והונאות 63
כשלים במערך הדיווח הנאות - כללים חשבונאיים, אתיקה והמשבר הכלכלי של 2008 65
כשלים בניצול מידע פנים - רק בעלי מידע פנים הולכים על בטוח 67
כשלים בהנחלת האתיקה בחברות ובאוניברסיטאות - האתיקה צומחת מהראש 69
מסה – כשלים באחריות הציבורית - האחריות הציבורית של המנהל הציבורי בישראל הדמוקרטית -
למען העם הריבון או למען אוליגרכיה של אילי הון ועושי דברם? 70
כשלים של התאגיד בעידן הגלובליזציה: הסרט והספר "The Corporation" 92
כשלים בגלובליזציה - הספר והסרט "No Logo" של נעמי קליין 97
נביא הזעם נגד הקפיטליזם, הגלובליזציה, הממשל והתקשורת – נועם חומסקי והיבטים נוספים של גלובליזציה 100
מליץ היושר (או נביא השקר...) של הקפיטליזם, התאגידים, השוק החופשי והניאו ליברליזם - מילטון פרידמן 104
גישה מאוזנת על הקפיטליזם והגלובליזציה - הספר "העולם הוא שטוח" מאת תומס פרידמן 107
ביקורת על הגלובליזציה והניאו ליברליזם - ספרו של ג'וזף שטיגליץ "אי נחת בגלובליזציה" 109
36 חוקים של עושק בעלי מניות המיעוט בחברות לא אתיות 113
מסה - אתיקה בעסקים בישראל - החלום ושברו 116
הרפתקנות לעומת שמרנות פיננסית – האירוע "מאחורי החומה הסינית" 119
צדק חברתי וכלכלי בישראל - חלום ליל קיץ או מהפכה? 121
מאמר שפורסם בגלובס ב- 18.9.2008, עם פרוץ המשבר הכלכלי - ראיון עם יעקב קורי 126
יום העיון על צדק חברתי שיזם יעקב קורי באוניברסיטת חיפה 132
מסה - הכשלים בקפיטליזם בפרספקטיבה הסטורית, הטייקונים והמשקיע הקטן - "הכסף" מאת אמיל זולא 134
מסה - הקשרים אקטואליים למחזה המבקר את הקפיטליזם "ביקור הגברת הזקנה" של פרידריך דירנמט 141
מכתב גלוי לראשי תנועת המחאה החברתית בישראל 152
מסה – ביקורת על כשלי השיטה - הדוגלים בצדק חברתי וכלכלי - אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים? 157
הסיוט של יוליה - סטירה בענייני דיומא 162
המגינים של רוח הקפיטליזם – היזמיות הזעירות או הטייקונים? - מי היא האריסטוקרטה האמיתית בישראל? 164
הכשלים בהגנה על מעמד הביניים להבדיל מהבורגנות - לפיד, פישר ונתניהו – אבירי הבורגנות הישראלית 167
ביקורות והפניות לספר "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" בהוצאת מאגנס/האונ' העברית 168

חלק 2: פתרונות למשברים בקפיטליזם: קיימות, תחיקה, מנהיגות, מכון לאתיקה, קרונות אתיות, חינוך, הוליזם 172

INEFFICIENT & EFFICIENT WAYS ATTEMPTING TO OVERCOME THE ECONOMIC WHIRL
דרכים יעילות ולא יעילות להתגבר על המשברים בקפיטליזם בימינו 173
אקטיביזם אתי בתחומי קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה 181
SUSTAINABILITY AS A MAJOR SOLUTION FOR OVERCOMING CRISES OF CAPITALISM 185
36 עקרונות להתגברות על הכשלים בשיטה הקפיטליסטית בישראל ובעולם לקראת 2020 188
12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים 191
20 עיקרי מדיניות ותחיקה, אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה לכנסת 194
אתחול מחדש של המשטר, הערכים והשיטה הכלכלית בישראל- אחים במדינה פרצה שריפה 198
פתרון הוליסטי להתגברות על כשלי השיטה - צדק ואתיקה הוליסטיים בכל תחומי החיים 201
קפיטליזם מסוג אחר – יתרונות המודל הסקנדינבי 203
תריסר העיקרים שהם תנאי היסוד של חברה אתית ורווחית כאחד 207
חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה 213
אחריות אבסולוטית כתנאי לפתרון המשברים מהשריפה בכרמל ועד דיכוי תנועת המחאה 218
פתרון מקורי - המכון הלאומי לאתיקה 221
המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים 224
קרנות אתיות 227
תכנון אסטרטגי אתי – כתיבה והטמעת קודים אתיים, סינון אתי, מבדקי יושרה וקרנות אתיות 232
ETHICAL INITIATIVES – GLOBAL CENTER FOR BUSINESS ETHICS, INSTITUTE OF ETHICS, INTERNATIONAL ETHICAL FUND, INTEGRITY SCREENING AND TESTS, ETHICAL STRATEGIC PLANNING, ETHICAL CODES, ACADEMIC RESEARCH. "BUSINESS ETHICS" ON WIKIPEDIA.
פתרון חדש ישן לשמירה על זכויות העובדים בעידן הגלובליזציה - סרט התעודה על ארגנטינה "The Take" 243
הפתרון – מנהיגות - המודל של סטף ורטהיימר 246
מנהיגות - המודל של וורן באפט, איל הון עם אחריות חברתית - סרט ביוגרפי "וורן באפט, האורקל מאומהה" 249
קיימות - פול הוקן, נביא הקיימות בימינו 251
בן וג'ריס – החברה ומנהליה כמודל לקיימות ואחריות חברתית, BEN & JERRY'S – A MODEL OF ETHICAL, SUSTAINABLE, PROFITABLE & SOCIALLY REPONSIBLE LEADERSHIP 253
קיימות - הסרט והספר מאת אל גור – AN INCONVENIENT TRUTH 257
קיימות כפתרון לכשלי הכלכלה המודרנית - שלושה סרטים דוקומנטריים על נדבכים מרכזיים של קיימות 259
SUSTAINABILITY - BIODYNAMIC FARMING - THE FILM "HOW TO SAVE THE WORLD"
GENETICALLY ENGINEERED FOOD - THE FILM "BAD SEED, THE TRUTH ABOUT OUR FOOD"
SAVING ENERGY - THE FILM "WHO KILLED THE ELECTRIC CAR?"
פתרון – התגברות על כשלי הגלובליזציה – חשיפת השלכות הגלובליזציה על קהילות שמפעליהן מועתקים לעולם השלישי - סרט התעודה "רוג'ר ואני" 264
פתרון- התמודדות אקטיביסטית עם תאגידי ענק רב לאומיים ויחסיהם עם מחזיקי העניין, הסרט "McLibel" 266
פתרון - היבטים בינלאומיים של אתיקה בעסקים 267
אתיקה אוניברסלית - ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם של האומות המאוחדות 268
היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים 272
היבטים אתיים בגלובליזציה 275
פתרון – ארגונים אקטיביסטיים ועיתונות חוקרת - מלחמת בשחיתות בשלטון ובעסקים – אריה אבנרי ואומ"ץ 277
עיטור המופת של אומ"ץ שהוענק ליעקב קורי ע"י אריה אבנרי ב- 2015 – "שחיה נגד הזרם" 279
פתרון למשברים – יושרה של בעלי המקצועות החופשיים - רואי החשבון כנושאי הדגל של המהפכה האתית 280
פתרון – חינוך לאתיקה וערכים - דרך מקורית להוראת צדק חברתי וכלכלי 282
הבראת חברות - כיצד? 284

חלק שלישי: פתרונות למשברים בקפיטליזם - קודים אתיים ואירועים על קודים אתיים 288

היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, דו"חות קיימות ואחריות תאגידית ואירועים אופייניים 289
ניתוח השוואתי של הקוד האתי של סיב"ט וקודים אתיים בסקטור הבטחוני 293
פרטים על סיב"ט מאתר האגף לייצוא ביטחוני (סיב"ט) במשרד הביטחון 300
קוד אתי בסיב"ט 302
משובים על הקוד האתי של סיב"ט 308
אירוע ניקיון כפיים בארגון האמריקאי 309
אירוע מתריע בארגון הצרפתי 311
אירוע הממונה על האתיקה בארגון האיטלקי 313
אירוע מידע פנים בארגון הגרמני 315
אירוע חובת הנאמנות לארגון האנגלי 317
אירוע שוחד במדינת היעד של הארגון הספרדי 319
אירוע שקיפות וסודיות בארגון הרוסי 321
אירוע מוסר עבודה בארגון הסיני 323
אירוע אחריות חברתית וסביבתית בארגון הקנדי 325
אירוע הסעיפים הכלליים בקוד האתי בארגונים במדינות רבות 327

חלק רביעי – פתרונות למשברים בקפיטליזם - מתאם בין שגשוג לאתיקה במדינות העולם ובישראל 329

Page no.

EXECUTIVE SUMMARY 330

INTRODUCTION 333

COMPARISON BETWEEN TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S PERCEPTIONS INDEX & CORY'S INDEX OF THE PERFORMANCE OF 50 MAIN PARAMETERS 337

ANALYSIS OF TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES 343

CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES IN 2014-2012, 2005, 1996, 1995: TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S RANKING OF ETHICS & CORRUPTION 343

ANALYSIS OF TI'S INDICES OF THE ETHICAL COUNTRIES IN 21 YEARS 1995-2015, AVERAGE, COMPARISON 349

TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES (CPI) IN 2016 AND 2015, CPI - FREQUENTLY ASKED QUESTIONS 352

GLOBAL CORRUPTION BAROMETER/TRANSPARENCYINTERNATIONAL/2013 363

LECTURE OF Dr. JACQUES CORY AT TI's HEADQUARTERS IN BERLIN, 4.6.2010, TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S MISSION, VISION AND VALUES 368

COMPUTATION OF CORY'S INDEX FOR EACH COUNTRY 370

50 MAIN CHARACTERISTIC PARAMETERS OF CORY'S INDEX 384

Link to the 50 parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays".

Link to the 22 related parameters to the 50 Cory Index's parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays".

Link to Culture and Media parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays - Appendices".

חלק חמישי – קורסים בעברית ובאנגלית 385

אתיקה עסקית ועתיד הכלכלה הקפיטליסטית - סילבוס משולב של 26 הרצאות 386

קורס מבוא לאתיקה עסקית וארגונית בתיאוריה, אירועים ויצירות 394

10 תוכניות לימוד עיקריות בעסקים, בארגונים ובאקדמיה - עסקים ואתיקה, מיזוגים ורכישות בינלאומיים, סדנא על אירועים באתיקה עסקית, מבוא לאתיקה עסקית בתיאוריה, אירועים ויצירות, מבוא למנהל עסקים, קיימות גלובלית – אחריות חברתית, איכות הסביבה ואתיקה עסקית, סמינריון גלובליזציה ומנהיגות, סמינריון אתיקה עסקית בישראל, אתיקה ועסקים בספרות, בתיאטרון ובקולנוע, אתיקה במגזר הציבורי 400

תעודת מרצה מצטיין באוניברסיטת חיפה – 2005 439

סמינריון צדק חברתי וכלכלי בישראל - 30 הרצאות 440

סמינריון "קפיטליזם: משברים ופתרונות" 450

10 MAIN COURSES IN BUSINESS ETHICS, GLOBALIZATION, SUSTAINABILITY, CSR.. FOR BUSINESS, ORGANIZATIONS & UNIVERSITIES (INCLUDES ALSO M&A, CORPORATE GOVERNANCE, NGOs & PUBLIC SECTOR, BUSINESS & SOCIETY, LEADERSHIP & INTEGRITY, IN CASE STUDIES, FILMS, PLAYS, LITERATURE) 469

COURSE - BUSINESS ETHICS & THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY 507

THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY – A CONTEMPORARY COURSE, INCLUDING BIBLIOGRAPHY AND LIST OF WORKS FOR ALL COURSES 518

2 COURSES - THE FUTURE OF CAPITALISM IN A GLOBAL SUSTAINABLE SOCIETY, BUSINESS ETHICS IN FILMS 541

חלק שישי – נספחים – מקורות, ביבליוגפריה, קורות חיים ופרסומים בעברית ובאנגלית 554

מקורות למסות ולמאמרים 555

ביבליוגרפיה בעברית ובאנגלית 556

רשימת יצירות באנגלית 570

קורות חיים ופרסומים באנגלית ובעברית 577

COUNTRIES OF THE WORLD'S DATA - BIBLIOGRAPHY AND INTERNET LINKS 594

Name of book in English – CAPITALISM: CRISES AND SOLUTIONS – ESSAYS, ARTICLES, CASE STUDIES, COURSES

Name of Author – JACQUES CORY

כל הזכויות שמורות ליעקב קורי ולמוציאים לאור של ספריו, למחזיקים בזכויות על הקישורים והנתונים בספר זה.

ACADEMIC PROOF THAT ETHICS PAYS - תוכן העניינים של פרמטרים ב

Link to the 50 parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays".
The following page numbers of the parameters are as in the book in the link. Page no.

1. 228 COUNTRIES COMPARISON: GDP PER CAPITA- GROSS DOMESTIC PRODUCT ON A PPP DIVIDED BY POPULATION (2013 EST.) - CIA- WORLD FACTBOOK 30

2. 229 COUNTRIES COMPARISON: GDP - GROSS DOMESTIC PRODUCT AT PPP DATE OF INFORMATION (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 36

3. 221 COUNTRIES COMPARISON: GDP REAL GROWTH RATE, ADJUSTED FOR INFLATION IN % - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 41

4. 194 COUNTRIES COMPARISON – INDUSTRIAL PRODUCTION GROWTH RATE IN % - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 47

5. 155 COUNTRIES COMPARISON – GROSS NATIONAL SAVING AS % OF GDP – (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 52

6. 216 COUNTRIES COMPARISON – BUDGET SURPLUS (+) OR DEFICIT (-) – EXPRESSED AS % OF GDP - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 56

7. 100 COUNTRIES COMPARISON - NET GOVERNMENT DEBT (AND GROSS GOVERNMENT DEBT) AS % OF GDP – SOURCE – IMF – 2012 61

8. 223 COUNTRIES COMPARISON – INFLATION RATE - ANNUAL % CHANGE IN CONSUMER PRICES (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 73

9. 193 COUNTRIES COMPARISON – CURRENT ACCOUNT BALANCE – (2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 78

10. 139 COUNTRIES COMPARISON - QUALITY OF OVERALL INFRASTRUCTURE – WORLD ECONOMIC FORUM – 2011 83

11. 151 COUNTRIES COMPARISON - THE SIZE OF THE SHADOW ECONOMY – IN % OF GDP – THE WORLD BANK – 2010 90

12. 144 COUNTRIES COMPARISON, GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX, GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT 2014/2015 – WORLD ECONOMIC FORUM 95

13. 110 COUNTRIES COMPARISON – MARKET VALUE OF PUBLIC TRADED SHARES – (ON 31.12.2011 OR 31.12. 2012) - CIA - WORLD FACTBOOK 100

14. 110 STATES COMPARISON - INTERNATIONAL INNOVATION INDEX - BOSTON CONSULTING GROUP, NATIONAL ASSOCIATION OF MANUFACTURERS 2009 103

15. 191 COUNTRIES COMPARISON - PATENT APPLICATIONS BY COUNTRY – WIPO - UNITED NATIONS – 1995 – 2008 109

16. 190 COUNTRIES COMPARISON – EASE OF DOING BUSINESS INDEX – WORLD BANK – DOING BUSINESS REPORT – 2017 114

17. 62 COUNTRIES COMPARISON, FINANCIAL DEVELOPMENT INDEX, OVERALL, FINANCIAL DEVELOPMENT REPORT - WORLD ECONOMIC FORUM, 2012 122

18. 176 COUNTRIES COMPARISON – COMMERCIAL BANK PRIME LENDING RATE - (MOSTLY 2012 ESTIMATES) - CIA - WORLD FACTBOOK 125

19. 133 COUNTRIES COMPARISON – SOUNDNESS OF BANKS – WORLD ECONOMIC FORUM – 2009 129

20. 131 COUNTRIES COMPARISON – LIST OF COUNTRIES BY CREDIT RATING – STANDARD AND POOR'S – MOSTLY 2016 - WIKIPEDIA 136

21. 187 COUNTRIES COMPARISON - INDEX OF GLOBALIZATION, 2013, KOF/ETH SWISS ECONOMIC INSTITUTE 143

22. 139 COUNTRIES COMPARISON – NETWORKED READINESS INDEX – GLOBAL INFORMATION TECHNOLOGY REPORT - WORLD ECONOMIC FORUM – 2016 152

23. 131 COUNTRIES COMPARISON - MEDIAN PER-CAPITA INCOME (AND MEDIAN HOUSEHOLD INCOME) – GALLUP – 2013 – IN PPP INTERNATIONAL DOLLARS 159

24. 61 COUNTRIES COMPARISON - GDP (PPP) PER HOUR WORKED – 2013 – MEASURES THE PRODUCTIVITY – THE CONFERENCE BOARD & EUROSTAT 164

25. 141 COUNTRIES COMPARISON – INCOME INEQUALITY/DISTRIBUTION OF FAMILY INCOME/GINI INDEX - 2007-2013 - CIA - WORLD FACTBOOK 168

26. 195 COUNTRIES COMPARISON - GROSS NATIONAL INCOME (GNI) PER CAPITA, IN 2013 AT NOMINAL VALUE, DEVELOPED BY THE WORLD BANK 173

27. 150 COUNTRIES COMPARISON - DISTRIBUTION OF WEALTH - WEALTH PER CAPITA, (AND WEALTH PER ADULT, WEALTH GINI) – 2000, PPP$, A 2008 PAPER OF NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH 180

28. 203 COUNTRIES COMPARISON – UNEMPLOYMENT RATE IN % OF LABOR FORCE THAT IS WITHOUT JOBS – (2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 188

29. 192 STATES COMPARISON, TOTAL HEALTH EXPENDITURE PPP PER CAPITA – WHO – WORLD HEALTH ORGANIZATION – IN PPP INT. $ (& % OF GDP) – 2010 193

30. 190 COUNTRIES COMPARISON, WORLD HEALTH ORGANIZATION RANKING, THE WORLD'S HEALTH SYSTEMS - 2000 203

31. 195 STATES COMPARISON, EDUCATION INDEX, UNITED NATIONS, 2013 206

32. 173 COUNTRIES COMPARISON, CULTURE & MEDIA COMPOSITE PARAMETER – UNESCO, UN DATA, CIA WORLD FACTBOOK, ETC. – MAINLY 1996-2015 213

33. 50 STATES COMPARISON, U21 RANKING OF NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEMS – 2014 – UNIVERSITAS 21 – UNIVERSITY OF MELBOURNE 225

34. 130 COUNTRIES COMPARISON – HUMAN CAPITAL INDEX – THE WORLD ECONOMIC FORUM – HUMAN CAPITAL REPORT – 2016 228

35. 187 COUNTRIES COMPARISON - BY HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI) (2013 EST.) - SOURCE: UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME'S 233

36. 144 COUNTRIES COMPARISON - INEQUALITY ADJUSTED HUMAN DEVELOPMENT INDEX – IHDI – BASED ON 2013 AND 2011 ESTIMATES – SOURCE: UNDP - 2014 244

37. 100 COUNTRIES COMPARISON - NEWSWEEK'S WORLD'S BEST COUNTRIES – 2010 – MEASURING EDUCATION, HEALTH, QUALITY OF LIFE, ECONOMIC DYNAMISM AND POLITICAL ENVIRONMENT IN 100 COUNTRIES 248

38. 80 COUNTRIES COMPARISON – WHERE TO BE BORN INDEX FOR 2013 – THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT 252

39. 155 COUNTRIES COMPARISON - GLOBAL WELLBEING INDEX – 2010, GALLUP WORLD POLL 2005-2009 257

40. 187 COUNTRIES COMPARISON - GENDER INEQUALITY INDEX, 2013, UNDP, HUMAN DEVELOPMENT REPORTS – GENDER INEQUALITY RANK (AND GENDER INEQUALITY VALUE, SHARE OF SEATS IN PARLIAMENT) 265

41. 162 COUNTRIES COMPARISON - BY % OF POPULATION LIVING IN POVERTY BELOW NATIONAL POVERTY LINE SET BY COUNTRY – CIA, DATA MOSTLY 276

42. 156 COUNTRIES COMPARISON - RANKING OF HAPPINESS 2010-2012 – WORLD HAPPINESS REPORT - SOURCE: THE UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT SOLUTIONS NETWORK 280

43. 167 COUNTRIES COMPARISON - DEMOCRACY INDEX – THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT – 2014 – RANK, OVERALL SCORE 285

44. 132 COUNTRIES COMPARISON - SOCIAL PROGRESS INDEX – SOCIAL PROGRESS IMPERATIVE, 2014, BASED ON THE WRITINGS OF AMARTYA SEN, DOUGLAS NORTH AND JOSEPH STIGLITZ 292

45. 162 COUNTRIES COMPARISON - GLOBAL PEACE INDEX & RATINGS – INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE – 2010-2014 RESULTS 299

46. 178 COUNTRIES COMPARISON - FRAGILE STATES INDEX – 2015 – US THINK-TANK FUND FOR PEACE AND THE MAGAZINE FOREIGN POLICY 308

47. 178 COUNTRIES COMPARISON – INDEX OF ECONOMIC FREEDOM – THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL – 2016 321

48. 159 COUNTRIES COMPARISON – THE HUMAN FREEDOM INDEX – 2014 – PERSONAL, CIVIL AND ECONOMIC FREEDOM, PUBLISHED BY THE CATO, FRASER AND FRIEDRICH NAUMANN INSTITUTES 335

49. 183 COUNTRIES COMPARISON – PRESS FREEDOM INDEX – PUBLISHED BY REPORTERS WITHOUT BORDERS – 2016 344

50. 178 COUNTRIES COMPARISON - ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX, EPI - YALE UNIVERSITY, 2014 355

Link to the 22 related parameters to the 50 Cory Index's parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The following page numbers of the parameters are as in the book in the link.

22 RELATED PARAMETERS TO 50 CORY INDEX'S PARAMETERS 444

51. 240 COUNTRIES COMPARISON – POPULATION - CIA – WORLD FACTBOOK – DATE OF INFORMATION – MOSTLY JULY 2014 EST. 444

52. 252 STATES COMPARISON, AREA (SQ.KM.), CIA WORLD FACTBOOK, 2014 451

53. 246 COUNTRIES COMPARISON – POPULATION DENSITY – OFFICIAL ESTIMATES, UN – 2017 457

54. 215 COUNTRIES COMPARISON – TAXES AND OTHER REVENUES – RECEIVED BY THE GOVERNMENT (2013 EST.) – IN % OF GDP - CIA - WORLD FACTBOOK 477

55. 204 COUNTRIES COMPARISON – EXTERNAL DEBT – PRIVATE AND PUBLIC DEBT OWED TO NONRESIDENTS – (2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK 483

56. 169 COUNTRIES COMPARISON – RESERVES OF FOREIGN EXCHANGE AND GOLD MOSTLY AT THE 31ST OF DECEMBER 2013 - CIA - WORLD FACTBOOK 488

57. 53 STATES COMPARISON - CURRENCY & EXCHANGE RATE TO US$ - WALL STREET JOURNAL - FEBRUARY 13, 2015 – EXCHANGE RATES NY CLOSING 492

58. 165 COUNTRIES COMPARISON - XE – CURRENCY ENCYCLOPAEDIA 495

59. 143 COUNTRIES COMPARISON – CENTRAL BANK DISCOUNT RATE - (MOSTLY 2007-2012) - CIA - WORLD FACTBOOK 498

60. 29 STATES COMPARISON BY ANNUAL AVERAGE WAGE, GROSS INCOME, in PPP US$, COMPULSORY DEDUCTION IN %, DISPOSABLE INCOME, OECD, 2012 502

61. 72 COUNTRIES COMPARISON, MONTHLY AVERAGE WAGE ADJUSTED TO REFLECT VARIATIONS IN THE COST OF LIVING - ILO - 2009, IN PPP US$ 504

62. 35 COUNTRIES COMPARISON - ANNUAL MEDIAN EQUIVALISED DIPOSABLE HOUSEHOLD INCOME. DATA ARE IN US$ AT CURRENT PRICES AND CURRENT PPP 2009 - 2012 - OECD 508

63. 15 COUNTRIES COMPARISON - POPULATION SHARES OF THE BOTTOM, MIDDLE & TOP INCOME GROUPS – 2004 –ECINEQ 2011 – 217 – SEPTEMBER 2011, STEVEN PRESSMAN ET AL. 510

64. 122 COUNTRIES COMPARISON - BY % OF POPULATION LIVING UNDER 1.25 AND 2 $ (PPP) A DAY – INTERNATIONAL POVERTLY LINE – WORLD BANK – MOSTLY 2009-2012 512

65. 157 COUNTRIES COMPARISON - ECONOMIC POPULATION BELOW POVERTY LINE – INDEX MUNDI – CIA WORLD FACTBOOK – ACCURATE AS OF 1.1.2012 518

66. 40 COUNTRIES COMPARISON - EDUCATION INDEX – THE LEARNING CURVE - PEARSON GLOBAL REPORT ON EDUCATION– 2014 - BEST EDUCATION SYSTEMS IN THE WORLD 525

67. WORLD TOP 20 COUNTRIES EDUCATION POLL RANKING SYSTEM – THE NEW JERSEY MINORITY EDUCATIONAL DEVELOPMENT (NJMED) – 2014 529

68. 165 COUNTRIES COMPARISON – SCHOOL LIFE EXPECTANCY – CIA WORLD FACTBOOK – MAINLY 2012 531

69. 214 COUNTRIES QUALITATIVE COMPARISON WITHOUG RANKING - LIST OF FREEDOM INDICES, 2014 – FREEDOM IN THE WORLD INDEX, INDEX OF ECONOMIC FREEDOM, PRESS FREEDOM INDEX, Sources - FREEDOM HOUSE, WALL STREET JOURNAL, REPORTERS WITHOUT BORDERS 536

70. 222 COUNTRIES COMPARISON - BY INCARCERATION RATE – 2014 – SOURCE: WORLD PRISON BRIEF – INTERNATIONAL CENTRE FOR PRISON STUDIES 547

71. 34 COUNTRIES COMPARISON - LEVEL OF DISCRIMINATION/VIOLENCE AGAINST MINORITIES – 2015 – OECD 557

72. 255 COUNTRIES COMPARISON – INTERNET PENETRATION RATE (RPR) (IN %) – MOSTLY IN 2013/2014 - INTERNET WORLD STATS 560

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS & GROUPS – CIA, WORLD FACTBOOK 568

Link to Culture and Media parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays - Appendices". The following page numbers of the parameters are as in the book in the link.

INTRODUCTION TO PARAMETER 32 IN LIST OF PARAMETERS IN CORY'S INDEX - 173 COUNTRIES COMPARISON, CULTURE & MEDIA COMPOSITE PARAMETER – UNESCO, UN DATA, CIA WORLD FACTBOOK, ETC. – MAINLY 1996-2015 6

1. The first parameter: Books Production - Titles by the Universal Decimal Classification – Total of All Subcategories- figures per 1,000 people, 100 countries, in years 1996-1999, Source: UNESCO 8

This parameter comprises Book Titles categories of (production, no. of titles per capita): 12

Applied Sciences 13

Arts and Recreation 15

Generalities 17

Literature 19

Philology 21

Pure Sciences 23

Social Sciences 25

Geography, History 27

Philosophy, Psychology 29

Religion, Theology 31

2. The second parameter: Media- Newspapers and Periodicals – Circulation – Daily – per capita - figures per 1,000 people, 104 countries, in years 1997-2000 – Source: UNESCO 33

Number of Daily Newspapers per million, 66 countries, year – 2003, Source – UNESCO 37

3. The third parameter: Media - Cinema attendance per capita, 77 countries, 2003, source – UNESCO 40

70 countries with the largest number of national feature films produced, 12 and more, in 2011, source – UNESCO 43

4. The fourth parameter: Media – Total number of Televisions per 1000, 191 countries, 2003, source - CIA World Factbook. 45

5. The fifth parameter: Media – Total number of Radio Receivers per capita, 181 countries, 1997, source – UNESCO. 53

6. The sixth parameter: Media – Percentage of Individuals in the Population Using the Internet, 206 countries, 2012, source – UN Data. 60

7. The seventh parameter: Total Number of New Titles of Books Published Per Year, as of the latest year available, 123 countries, year – 1990-2014, source – UNESCO. 67

8. The eighth parameter is: International Scientific Journal and Country Rank, 239 countries, years 1996-2015, source – SJR, SCImago 77

The following categories comprised in the above mentioned parameter:

Arts and Humanities (out of 214) 102

Biochemistry, Genetics and Molecular Biology (out of 229) 105

Business, Management and Accounting (out of 208) 109

Chemistry (out of 207) 113

Computer Science (out of 214) 116

Earth and Planetary Sciences (out of 230) 120

Economics, Econometrics and Finance (out of 210) 124

Energy (out of 207) 127

Engineering (out of 226) 131

Environmental Science (out of 231) 135

Mathematics (out of 209) 138

Medicine (out of 236) 142

Physics and Astronomy (out of 212) 145

Psychology (out of 213) 149

Social Sciences (out of 232) 153

CALCULATION OF THE RANKING OF THE CULTURE AND MEDIA INDEX 158

RANKING OF THE CULTURE AND MEDIA COMPOSITE PARAMETER 163

CULTURAL PARAMETERS THAT WERE NOT INCLUDED IN CULTURE INDEX 173

NOBEL PRIZE LAUREATES 173

GOVERNMENT EXPENDITURE ON CULTURE 179

CULTURAL ACCESS AND PARTICIPATION – EU – THEATER, CONCERTS… 181

NATURE INDEX TABLES FOR HIGH-QUALITY SCIENCE 197

SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL ARTICLES 202

RESEARCH AND DEVELOPMENT EXPENDITURES, BOTH PUBLIC AND PRIVATE AS PERCENTAGE OF GDP 212

WORLD HERITAGE CULTURAL SITES 221

US NEWS – BEST COUNTRIES – CULTURAL INFLUENCE 223

LINKS TO THE SOURCES OF THE 72 PARAMETERS & CORRUPTIONS INDICES 461

תודות

הייתה לי הזכות לעבוד עם כמה מנהלים ופרופסורים אתיים שמהם למדתי הרבה ואף שימשו לי מנטורים ומורי דרך. אורי לויט, שהלך לעולמו בטרם עת, היה אחד המנכ"לים המוכשרים שהיו במדינת ישראל. אורי הצליח להצעיד את "פועלים השקעות" מחברה קטנטונת לענק השקעות, ביושר, באמונה, בצניעות ובחוכמה רבה, והוכיח לכולנו שניתן להצליח בעסקים ולשמור על צלם אנוש. בשמיים הקודרים של עולם העסקים הישראלי, שבו המילים אתיקה, מוסר וערכים הם במקרים רבים מוקצים, כשהסיסמה הרווחת היא: "לא מתווכחים עם הצלחה", גם כשהיא מושגת ברמיה, שוחד, האזנות סתר ותספורות; אורי האיר ככוכב הצפון את אפלת הרקיע ולאורו הולכים אלה שעוד לא הושחתו. מנהל אתי אחר שהייתה לי הזכות להכיר הוא הארי רקנאטי, שהלך לעולמו שבע שנים והצלחות. הוא היה אחד הראשונים שכתב ודיבר על אתיקה בעולם הבנקאות והתבטא בצורה נחרצת כנגד תופעות השחיתות בעולם העסקים שהחלו לצבור תאוצה עוד בתקופתו.

ידידי יהושע סובול היה בין הראשונים שכתב מחזות על אתיקה בעולם העסקים כ"גיבור מעמד הפועלים" והוא מרבה להתבטא בנושאים אלה. ידיד אחר, איציק ספורטא נמנה בין החלוצים של האקטיביזם החברתי וסובל בשל כך מאוסטרקיזם שלא מונע ממנו להמשיך להתבטא בהתלהבות רבה למען הערכים המשותפים לנו. אוסטרקיזם הוא אולי הקו המשותף לכולנו – אורי לויט שנאלץ לעזוב את משרתו בדרך שעוד יסופר עליה, הארי רקנאטי שנאלץ לעזוב את הארץ כי לא קיבל גיבוי לניהולו האתי, יהושע סובול שמחזותיו החברתיים מצליחים הרבה יותר בחו"ל, ואני שמאז התחלתי לעסוק במחקר על אתיקה עסקית הפסקתי למעשה את פעילותי העסקית ומצאתי בית בעיקר באוניברסיטת חיפה החברתית.

תודות מגיעות גם לאילן משולם, איש עסקים מבריק ופרופסור דגול, שהיה הראשון שפתח בפני את שערי האקדמיה באוניברסיטת חיפה; יהודה כהנא ששילב אף הוא בצורה מעולה בין עשיה עיסקית יזמית לקריירה אקדמית מזהירה באוניברסיטת תל אביב, הנותן לי עצות יקרות מפז בעשייה שלי; נחום ביגר, שהיה דיקן בית הספר לניהול באוניברסיטת חיפה, הזמין אותי ללמד במרכז האקדמי כרמל אותו הוא ניהל; ארנון רצ'קובסקי שהוא אחד מרואי החשבון המוצלחים שהיו אי פעם בישראל ואיש אקדמיה רב פעלים; ובחו"ל – המנטור שלי הנרי-קלוד דה בטיני שפתח בפני את שערי אינסאד, הנק פאן לויק אחד מגדולי האתיקנים בעולם, איבון פקה מקנאם שהיה מנחה תומך בתזה שלי לדוקטורט, ועוד.

תודות לאריה אבנרי, עיתונאי רב פעלים ומייסד אומ"ץ, שלחם ללא חת בשחיתות השלטונית עשרות שנים והיה המנטור האקטיביסטי שלי; דוד גולן, מנכ"ל של חברות ודירקטור, שיזם את הגשת המועמדות שלי לפרס א.מ.ת.; חי צבר, מנכ"ל הוצאת הספרים מאגנס של האוניברסיטה העברית, שסייע לי לפרסם את הספר הראשון מסוגו בישראל על אתיקה עסקית; איתמר לוין, עורך ועיתונאי עם מודעות חברתית, שביקש ממני לכתוב טור קבוע על אתיקה עסקית; יצחק גורמזאנו גורן, סופר ומחזאי מקורי, שהוציא לאור את הרומן שלי; עדו לנדאו, ממייסדי הוראת האתיקה בישראל; יונתן אדרת, מנכ"ל אתי ללא חת שהעז להילחם על עקרונותיו; וקרוביי - חתן פרס נובל דני שכטמן וציפי שכטמן המגלים עניין רב בפועלי האתי.

תודות מקרב לב גם לקולגות שלי בחו"ל פרנסיס דפורז' חברי שהעמיד לרשותי ספרים ומאמרים; קולט נביל הלוחמת ללא חת למען בעלי מניות המיעוט; גיאורג היינה ז"ל חברי הטוב עם לב הזהב שעודד אותי בעשייה האתית שלי; אנתוני סיימון שהמליץ עלי לאוניברסיטאות רבות בחו"ל; קלאודיו ג'ינו חברי היקר שתמיד ניתן לסמוך עליו; ז'אן פייר לורן ששיתף אתי פעולה בעשייה העסקית שלי; אלן סומיה, רוברט פריס, אלקס לז'ו, דיטמר וקרליטה פוקס, ז'אק לוי, אלדו לוי, ז'אן פייר להמן, פרנסואה לפינה, איינר דאהל, מוזס פאוה, אלן פיליפ, משה פופליקר, פיליפ אורסל, יוזף פאן רנסט, איב בובייה, פול בקאר, מארק פוטוצקי ורבים אחרים. זכרו של הברון אדמונד דה רוטשילד יהיה נצור לעד בליבי על שבטוב לבו, בפילנתרופיה ובאמפתיה גדולה איפשר לי ללמוד באינסאד ובכך שינה לחלוטין את האופק של הקריירה המקצועית שלי.

רבים ממשפחתי, חבריי והקולגות שלי סייעו לי בעצה ותמיכה מוסרית, ויוזכרו לטובה: אמי פולין סימון קורי שהייתה ההשראה האתית שלי ואבי אלברט אברהם קורי שהאמין ותמך בי; נירה קורי, אלה קורי, רוני גרפונקל, תומר קורי, דורון קורי, אופיר קורי, נוגה קורי, איתי קורי, נועם דוד גרפונקל, עידו גרפונקל, יעל גרפונקל, דוד פופליקר, פאני פופליקר, רחל ציילר, איתן ציילר, רוזליה כהן, חיים קורי, נחמה קורי, בטי רוזן, רינה בנזקן, זיטה אפרדו, יעקב (פאפו) קורי, סולטנה קורי, חיים סימון אברהם, שרה סימון, יהורם גאון, יצחק נבון, פנינה זייגר, גיורא זייגר, עליזה מילר, טדי וינשל, איזי לביא, מייק דורון, שאול מרין, שושה גורן, טרז דרעי, שחר חורב, דליה גולן, אמי אופק, יהודית אופק, שמואל פז, סמדי פז, עמליה אייל, עופר אייל, ראובן משכית, רותי מייבלום, נפתלי פריד, רונית פריד, דוד מלכוב, חניתה מלכוב, לאה אדרת, שוקי שוורץ, דוד שלאכט, ויקי שלאכט, עופרה בן ארי, אודי בן ארי, נעמי ברזילי, אריה ברזילי, אביבה גבע, שלומית לבנון, גליה שגיא, מאיר תמרי, דליה זליקוביץ', מישל אוחיון, אירית לויט, אביגדור רימר, עוזי שחם, ורה שחם,

אלברטו גרפונקל, טלי גרפונקל, נועה אליאס, דב נרדימון, דוב יזרעאלי, איתמר תיאודור, לוי מורב, אהרון בן זאב, יוסי בן ארצי, און וינקלר, עתי ציטרון, רן לחמן, רותי כהן, פליצ'ה פלד, דליה אביאל, צבי אביאל, מורן מזרחי, מאיר חת, ערן ויגודה גדות, ברברה סבירסקי, שלמה אבינרי, ראובן ברון, יהודה ברלב, ענת גנץ, אייל צופן, שמואל הספרי, שמוליק זיסמן, שי אוסו, יהודה חיות, צביקה גינסברג, סטף ורטהיימר, בנצי כהנא, מקס לבנת, ישראל לביא, אריה לייבו לבנה, מירון מנור, אמנון רימון, רינה רימון, ארנון גת, חשמונאי חשמונאי, מנחם הלפרין, רותי בלוך, יותם לוריא, דוד צורי, דניאל מילוא, דרור פויר, לילי צוהר, מתי קרפ, גיא רולניק, אורה רובינשטין, עמוס כרמלי, מיכל הללי, ישראל איגרא, אורן טוקטלי, כרמלה ביגר, רפאל כהן-אלמגור, עינת וילף, יואב יצחק, יריב יאירי, אברהם בר-אב, זהבה ברכה, דוד ברכה, אסף סודרי, גילי פורטונה, זאב נהרי, יוסי מנצ'יק, גלילה מנצ'יק, גבריאל נגר, שוש נגר, חנה רוזנטל, עודד רוזנטל, דפנה דינרמן, אבי דינרמן, אורי לב, צופי לב, חיים שקד, חנה רצ'קובסקי, ג'רי ווינד... תודה מיוחדת לז'אנה ברייילובסקי, סטודנטית מצטיינת שלי שיזמה עבורי ועבור מרצים וסטודנטים אחרים כבדי שמיעה הנגשת אולם מיוחד באוניברסיטת חיפה. סטודנטים רבים אחרים תומכים בפועלי ונמצאים אתי בקשר עד עצם היום הזה ואני שמח שסייעתי בעיצוב השפקת עולמם האתית. ומי יודע – אולי סייעתי ולו במעט, עם מעטים אך טובים, להעלאת דירוגה האתי של ישראל במדד האתיקה של TRANSPARENCY INTERNATIONAL מהמקום ה- 39 עד המקום ה- 28, כך שיש ברכה ותקווה בעמלנו!

אחרי שכתבתי עשרות ספרים - אקדמיים, רומן, מחזה, על גיאוגרפיה ותרבות, אוטוביוגרפיה ועוד, בעברית, אנגלית וצרפתית, יש חשש שאשמע נדוש בבואי להודות לאשתי ולילדיי. אך אני יכול לקבוע בודאות שלא היה סיכוי שאכתוב ולו ספר אחד אלמלי הם היוו את ההשראה שלי. הספרים הראשונים שלי פורסמו בשנת 2001. אבל הגעתי למודעות האתית והחברתית שלי הרבה לפני כן, כאשר זה לא היה באופנה לדבר על כך, קל וחומר לכתוב, ובוודאי לא לאיש עסקים, בעולם אכזר ואנוכי שבו כל אחד דואג לעצמו ומחזיקי עניין נשמע כמו מונח במנדרינית. עוד כשהייתי מנהל בכיר בתעשיית ההיי טק כינו אותי "טריבון העם", כי דאגתי קודם כל לעובדים שלי, נהגתי בהגינות כלפי הספקים, הרשויות והלקוחות, מבלי לוותר על הגדלת הרווחיות והמכירות, ונחשבתי עוף מוזר בקרב הקולגות שלי. שילמתי על כך מחיר כבד ונשים רבות היו באות בטרוניות לבעליהן על שאינם משיאים את רווחיהם כפי שעושים הבעלים של חברותיהן. אך לא כך רותי, היא תמכה ועודדה אותי ללא סייג וחוותה את המאבקים שלי באמפתיה ובפירגון. גם ילדיי יוסי, אמיר ושירלי "סבלו" בגלל ההשלכות הכספיות של הדבקות בעקרונות שלי. עד אשר הם התחילו להרוויח לא היו להם מכוניות וחופשות מפנקות בחו"ל כמו לרבים מחבריהם שאבותיהם שרתו את האומה בעבודות שירות או עסקו בפילנתרופיה בתספורות חינם לנושיהם. יחד עם זאת, זכיתי לתמיכה נלהבת מילדיי ומאשתי לא פחות מאשר התמיכה שלה זכה תומס שטוקמן ב"אויב העם" של איבסן מאשתו קתרין, מבתו פטרה ומבניו אייליף ומורטן. ואני אף זוכה בגילי המופלג לתמיכה מנכדיי. התמיכה של חבריי, תלמידיי וקוראיי חשובה לי מאוד ולמענם אני עמל. אך הסיפוק הגדול ביותר שאדם יכול להפיק הוא לא מהצלחתו העסקית והאקדמית ובוודאי לא מהרווחה החומרית, אם כי גם הם היו בשפע, אלא בעיקר מהאהבה והתמיכה שהוא זוכה לה מאשתו ומילדיו וגם מנכדיו, כי זו למעשה תכלית החיים החשובה מכולן בייחוד אם היא מונעת מעקרונות מוסריים לחפצי חיים.

הקדמה

בעקבות ההצלחה הגדולה שלה זכה ספרי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" שיצא לאור ב- 2008 בהוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, והתגובות הנלהבות של קוראי הספר, אנשי עסקים, אקדמיה ועיתונאים, אני מתייחס בספרי החדש למשבר הכלכלי של 2007-2010, ובעיקר לסיבות למשבר זה הנובעות מתאוות בצע, גלובליזציה שלוחת רסן, מכשירים פיננסיים ומדיניות אשראי חסרת אחריות, העברת הפסדי העתק של החברות והבנקים הכושלים למדינות תוך הסתבכות בחובות לאומיים ענקיים, מוסר עסקים ירוד של חלק ניכר מהבנקים והתאגידים הגדולים בעולם, תופעות מדאיגות של קשרים אסורים בין הון ושלטון, חוסר שוויון הולך וגדל היוצר מתחים חברתיים שלא היו כמותם זה עשרות שנים, שחיקת המעמד הבינוני, התגברות העוני, פגיעה באיכות הסביבה, מטריאליזם, העדר ערכים ועוד.

התרופות הסטנדריות למשברים אלה מתגלות כתרופות שווא: הורדת הריבית לאפס, הזרמת סכומי עתק לכלכלה, שאינה מלווה כמתבקש מהגברת הרגולציה והוקעת האשמים במשבר. הספר מציע דרכים מעשיות לפתרון המשבר בעולם ובישראל בתחומי הממשל התאגידי, הגלובליזציה, הקיימות, הון ושלטון, ומנהיגות עסקית בת קיימא. אך הספר מתמקד מעבר לפתרונות אלה בשני פתרונות במיוחד: האחד - כתיבת קודים אתיים מעשיים הניתנים ליישום מיידי ומוצלח עם דוגמא של הקוד האתי שכתבתי לסיב"ט במשרד הביטחון ומהווה השראה לאגפים האחרים במשרד זה ולמשרדי ממשלה אחרים. הסיבה להצלחת הקוד היא שהוא נכתב על סמך ניסיון עשיר הן בעולם העסקים והן באתיקה עסקית, ניסיון שחסר כמעט תמיד בצורה משולבת לכותבי קודים אתיים: פילוסופים, עורכי דין או אנשי עסקים. לניתוח זה מתלווים עשרה אירועים הממחישים את הדילמות שהקוד האתי אמור לפתור. השני – הוכחה סטטיסטית שהאתיקה משתלמת ברמה של מדינות והמדינות הכי אתיות הן גם הכי משגשגות בחמישים פרמטרים איכותיים וכמותיים מייצגים. הפרקים מובאים מתוך ספריי החדשים העוסקים בנושא זה ומכיוון שנכתבו באנגלית, כי הם מתמקדים בארצות העולם אך סוקרים גם את הנעשה בישראל, הם מובאים אף הם באנגלית, כמו גם כמה מהמאמרים והפרקים הרלבנטיים שהתפרסמו עד כה רק בגירסה אנגלית ולא תורגמו לעברית. בסוף הספר מובאים נספחים לחומר הנסקר. הדרכים המוצעות נותנות פתרון הוליסטי לתופעות ההולכות ומחמירות כאשר המערבולת הכלכלית שהתחילה בשנות השמונים של המאה שעברה והביאה לנזקים של ביליוני דולר הולכת ומתרחבת משנה לשנה והגיעה תוך עשרים שנה לנזקים של טריליוני דולר בשנים 2008-2010.

אני צופה שבמידה ולא יתוקנו הכשלים בקפיטליזם על פי העקרונות שהתוויתי או עקרונות דומים, לא יועילו צעדי הרגולציה, הורדת הריבית לאפס, הזרמת טריליונים למשקים במיתון, והכלכלה העולמית עלולה להדרדר ל"שפל יום הדין" לקראת שנת 2020, כאשר יקרסו מספר רב של חברות ענק רב לאומיות, הבנקים הגדולים ביותר וקרנות הפנסיה. ספר זה אינו ספר אפוקליפטי ואני משוכנע שניתן למנוע את שפל יום הדין באם נשנה את החשיבה הכלכלית ונהפוך את עולם העסקים לאחראי יותר. הבעיה החמורה היא שהאחראים למשבר לא נתנו את הדין והחברות הלא אתיות שנחלצו בשן ועין (לא של בעלי השליטה והמנהלים כי אם של העובדים, הציבור הרחב והממשלות) חוזרות לסורן עם מינופים של פי ארבעים, חמישים ומאה, הנפקות אגרות חוב ללא בטחונות למימון מיזמים מפוקפקים, ובונוסים במאות מיליונים למנהלי החברות הכושלות. הרגולטורים מושפעים על ידי אילי ההון והחברות הגדולות, באים מקרבם והולכים לעבוד אצלם, או שמקבלים מאות אלפי דולר להרצאה ומיליונים על כתיבת זכרונות, כך שקשה להאמין שהם ישנו את המציאות. לציבור המושקע בעל כורחו בקרנות הפנסיה אין ברירה כי הקרנות ממשיכות להשקיע בהשקעות ספקולטיביות, כך שלמרות המשבר אין חדש תחת השמש. לנביאי הזעם הייתה עדנה של מספר חודשים, אבל הם חזרו ושקעו באלמוניות עד המשבר הבא. הם משביתי שמחה ומתעלמים מאזהרותיהם, כי הם הרי "קומוניסטים ואנרכיסטים", רואי שחורות ומעכירי שמחה.

יש לכלכלה מספיק זמן להתעשת על פי התהום ולעצור את ההדרדרות שלוחת הרסן של חברות ובנקים גדולים. יש לשנות מהיסוד את עולם העסקים על מנת שלא תתגשם נבואתו המצמררת והאקטואלית של מהטמה גנדי הדגול על החרבת העולם הצפויה מעושר ללא עבודה (כיום - קרנות גידור ובוני פירמידות כברני מיידוף), עונג ללא מצפון (פערים חברתיים גדולים מאי פעם), דעת ללא אופי (אובדן הערכים של צניעות ומידתיות), אמונה ללא הקרבה (פונדמנטליזם אגואיסטי ניאו ליברלי), מדיניות ללא עקרונות (שחיתות ללא תקדים בממשל ובמפלגות מימין ומשמאל, חילוניות ודתיות), מדע ללא אנושיות (קדמה, חינוך ובריאות רק לשכבות המבוססות) ועסקים ללא ערכים (המביאים לאבטלה ושפל יום הדין)!

הדרכים לפתרונות המשברים הכלכליים מוצגות באריכות בספר, ובעיקר - שינוי מהות החברה העסקית, הייצוג בדירקטוריון, איזון בין רווחיות ואינטרסים של מחזיקי העניין, מינוף שמרני, איתנות פיננסית, מנהיגות אחראית, פערי שכר סבירים, שקיפות בדיווחים, תשלומי מסים פרוגרסיביים, סולידיות של קרנות הפנסיה, סינון ודירוג יושרה, מתריעים, שיתוף פעולה במקום תחרות שלוחת רסן, כימות עלויות חיצוניות, מניעת אפליה, אחריות חברתית, שמירה על איכות הסביבה, ממשל המחובר לעם ולא לאילי ההון, איזון בין שוק חופשי ורגולציה, חינוך לערכים של יושרה וענווה, הוקעה

ציבורית של עברייני צוארון לבן, הכבדת החקיקה על עבריינים, איזון בין תפישות כמותיות ואיכותיות במדעי החברה, ניהול הומני של הון אנושי/כח אדם, זכויות סוציאליות לעובדים, עמידה בהתחייבויות, אמון כערך עליון, הגדלת הנתח של מעמד הביניים וצמצום פערים חברתיים, הקפדה על איכות, ביעור השחיתות, החלטה של הציבור לעבוד רק בחברות ערכיות שקיבלו דירוג יושרה גבוה, לקנות, למכור, להשקיע ולקבל רק אותן לקהילה, אם הם חפצי חיים. למלעיזים הטוענים שאלה חלומות באספמיה אני מוכיח בצורה סטטיסטית אקדמית שמודלים אלה עובדים ברובם בארצות הכי אתיות שהן גם הכי משגשגות ובראשן מדינות סקנדינביה, שווייץ, הולנד, לוכסמבורג, סינגפור, ניו זילנד, קנדה ואוסטרליה.

ספר זה מכיל עשרות תוכניות לימודים שלימדתי את רובן בקונפיגורציה כזו או אחרת בעשר השנים של העשייה האקדמית שלי במסגרת לימודי תואר שני בחוגים של INTERNATIONAL MBA באוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת תל אביב, MBA באינסאד, MA במדעי המדינה באוניברסיטת חיפה, תואר שני בטכניון ובאוניברסיטת חיפה, 17 מחזורים של האקדמיה הימית, תואר ראשון באוניברסיטת חיפה בחוגים ללימודים רב תחומיים, במקבץ האתיקה, במסלולים מיועדים לתואר ראשון למנהלי חברת חשמל, קצינים בצי הסוחר, מנהלים בשלטון המקומי, קציני משטרה, ובקורסים שהשתתפו בהם סטודנטים לכלכלה וחוגים רבים אחרים. כמו כן לימדתי במכללות – במרכז האקדמי כרמל ובמכללת רופין. הייתה לי הזכות ללמד סטודנטים מעשרות מדינות, מכל הגילאים, מגיל 19 ועד 70+, נשים וגברים, חרדים וחילוניים, יהודים וערבים, מכל קצווי הקשת הפוליטית – כי את כולם איחד הרצון לעבוד באקלים יותר אתי, עם ערכים של יושרה, ללא שחיתות, אך עם הצלחה עסקית. אני המרצה אם לא היחידי, בוודאי בין הבודדים, ששילב בחייו עשייה עסקית מוצלחת עם מחקר אקדמי אתי מעמיק ופורץ דרך. ולכן הסטודנטים נשבו בקסם הקורסים ונתנו לי את המשובים הגבוהים ביותר, מרצה מצטיין של אוניברסיטת חיפה ומאות מכתבי הערכה. לימדתי את הסטודנטים, כפי שאני עושה גם בספר זה, בקורסים שלי ובמיוחד בסמינריון החדש "קפיטליזם: משברים ופתרונות", כי אל להם להתייאש, למרות שהם רואים בכל מקום שחיתות הולכת וגואה, קיימות גם דוגמאות למכביר של מנהלים וחברות אתיות מצליחים כמו וורן באפט, סטף ורטהיימר, בן אנד ג'ריס, בנק גרמין, קרנות אתיות משגשגות, ומעל לכל – עשרות המדינות האתיות שהן גם הכי משגשגות ברוב הפרמטרים.

למיטב ידיעתי אין כיום ספר דומה שנכתב בישראל, מה עוד שהוא מוגש בצורה מאתגרת והוליסטית, המבוססת על נסיוני ומחקריי כאיש עסקים ואקדמיה. הספר ממוקד בנושאים הבוערים והמדוברים ביותר בעולם הכלכלה והחברה המודרני. הוא מכיל ביודעין פרקים קצרים ברובם, מאמרים קצרים וניתוח יצירות מתומצת, כי אנו מעוניינים לתת לקורא מושג על הנושאים הנסקרים בצורה קליטה המתאימה יותר לדור הציוצים בטוויטר. אבל מאחורי המאמרים והפרקים הקצרים נמצא מחקר מעמיק של אלפי עמודים בספרים רבים שלי באנגלית, עברית וצרפתית, ועוד יותר של מיטב הסופרים שכתבו בנושאים הנסקרים בספר. ניתן לאמוד את עומק המחקר ברשימה הביבליוגרפית שלי ובמאות הספרים שאת כולם קראתי על מנת לכתוב את ספריי ולבסס את מחקריי. תוכניות הלימודים שלי מבוססות על ספר זה וספרים אחרים שלי, אך אני מביא גם רשימות קריאה נוספת מתוך מאות הספרים האחרים, רובם ככולם באנגלית, שהמעוניינים יוכלו להתעמק בהם. המיוחד בספר זה הוא שהוא כנראה ספר הלימוד הכי עדכני המכיל את הנושאים הכי חדשים ובוערים ואת הביבליוגרפיה הכי מעודכנת של השנים האחרונות בסוגיות הבוערות של הקפיטליזם, המודלים והמשברים בארה"ב ובאירופה, ועוד.

בימינו, העם משלם יותר מיסים והטייקונים וחברות הענק הרבה פחות, ואנו מקבלים שירותי מדינה ההולכים ונשחקים. זה קורה בישראל, בארה"ב ואפילו באירופה יש שחיקה הולכת וגוברת של מדינת הרווחה, עליית הימין הקיצוני, הכחשת הצורך בקיימות, גלוריפיקציה של הניאו ליברליזם ופופוליזם ללא גבול. מדינאים שקולים נדחקים לקרן זווית, כי גם הם במקרים רבים נגועים בשחיתות גלויה או סמויה וקוראים לתנועותיהם סוציאליזם חדש, מרכז, או שהם מייצגים סוציאליזם הזוי פופוליסטי, כי פופוליזם קיים בימין ובשמאל, במפלגות חילוניות ופונדמנטליסטיות, אצל שוחרי שלום ומחרחרי מלחמה. אנו זקוקים למנהיגים ולכלכלנים מסוגם של צ'רצ'יל, פרנקלין דלנו רוזוולט, בן גוריון, מהטמה גנדי, ג'ון מיינרד קיינס, ג'וזף שטיגליץ, מנהלים ויזמים אתיים. ספר זה מוכיח כי קיימים פתרונות, יש מוצא מסבך המשברים, קיימות מדינות המהוות מגדלור של שפיות, אם כי בגלל מדיניות ההגירה הליברלית של חלקן קיימת סכנה לערכי היסוד שלהן, אך מדינות כשווייץ, סינגפור, ניו זילנד ודנמרק מצליחות למצוא איזון מבורך במורכבות של הבעיות. יחד עם זאת, גם המדינות הסובלות ממתחים חברתיים, ממהגרים המסרבים להיטמע במורשת המקומית הדמוקרטית, מטרור ומעליית הימין והשמאל הקיצוני כגרמניה, שוודיה, צרפת והולנד, גם מדינות ניאו ליברליות כארצות הברית והונג קונג, אם ביסודן הן אתיות הן עדיין נמצאות בדירוגים הגבוהים ביותר של המדינות האתיות והן גם בין המדינות הכי משגשגות בעולם, על פי המדד המאגד את חמישים הפרמרטים הכמותיים והאיכותיים האופיינים והכוללים ביותר. אין אף מדינה מושלמת (אפילו לא ישראל, שתופשת את המקום ה- 11 במדד האושר העולמי, המקום הראשון באחוז המחקר מהתמ"ג, ואת המקום ה-149 במדד השלום), אך כולנו יכולים לקבל השראה מהמדינות, מהאישים, מהחברות, מהוגי דיעות, מהספרים והמאמרים, מהמחנכים לערכי האתיקה, ומהפתרונות המוצגים בספר ולמצוא את שביל הזהב שיתאים לנו אם אנו חפצי חיים!

חלק ראשון

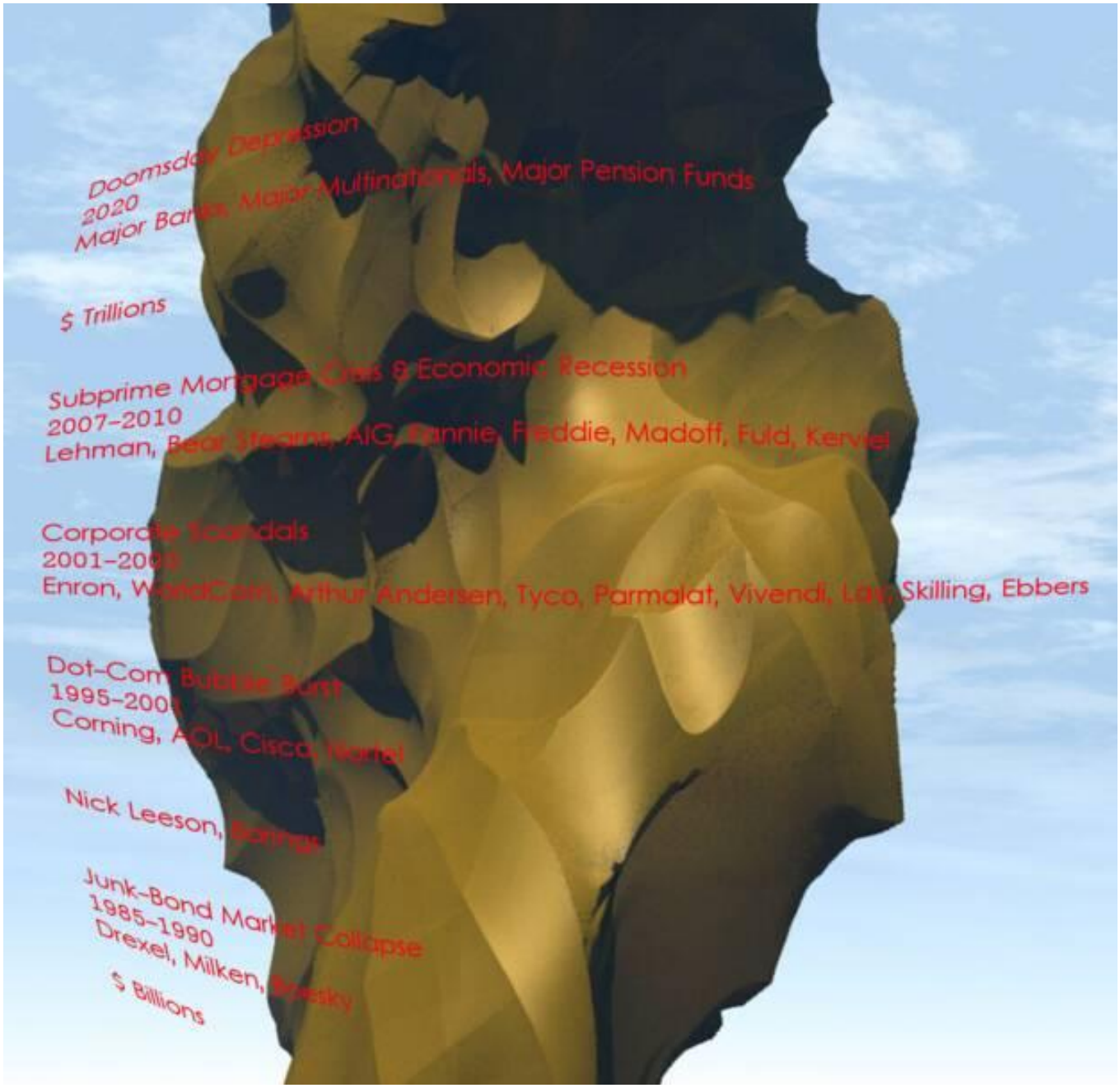

משברים בקפיטליזם בעולם ובישראל

THE WAVES OF THE ECONOMIC WHIRL

המשברים התכופים בשיטה הקפיטליסטית בימינו

The first wave of this whirl started with Drexel Burnham Lambert, the junk bonds and Michael Milken, all of them scrutinized at length in this book. Drexel was one of the largest Wall Street investment banking firms which was driven into bankruptcy in 1990. When I made the IPO of my company on Wall Street in 1987 I received three proposals from Drexel, (Shearson) Lehman, and Bear Stearns. By then I knew of the unethical conduct of Drexel and chose Lehman and Bear Stearns. During the IPO, the road show and the closing, I understood what it was all about; it was a defining moment for me, and I decided to switch the focus of my activities to business ethics. Therefore, for me and for many people who dealt with Wall Street, the shock waves of the whirl were no surprise, including the collapse of Lehman and Bear Stearns. The film "Wall Street", reviewed in this book, which I show in the first lesson of most of my courses, describes the unethical climate of this world in an outstanding way. Other films such as Rogue Trader (Nick Leeson and Barings Bank), Barbarians at the Gate (RJR Nabisco's leverage buyout), Other People's Money, etc. are reviewed in my book, as well as the concepts and themes and cases on corporate governance, insider information, ethics in the stock exchange and in banking, integrity of directors and independent directors, which substantiate my conclusions. Only a businessman who is also an ethicist can describe this world in such a vivid way.

Drexel is the archetype of the unethical company. Some of the ideas were good, but the implementation and the people who ran the company were unethical, and, as proved at length in this book, what matters in a company's ethical climate is who runs the company. Drexel was an advisor to startup companies. Michael Milken, its CEO, created a junk bond market. A junk bond is a bond that is rated below investment grade at the time of purchase, with a high risk of default, many times concealed to the public. In order to make them attractive to investors those bonds pay higher yields than better quality bonds. Investors who want to maximize their profits tend to buy those bonds, most of the time, overlooking the high risk "which will never happen to us". Unfortunately the 2008 recession has proved that even AAA shares and bonds collapsed, so that the epidemy of the junk bonds has reached the "best" securities; however, as the principles of the stock exchange are the same, it is no surprise to us. Milken realized that junk bonds rated less than BBB- were valued less than what they were "worth". Speculative junk bonds became one of the main vehicles of finance in the 1980s mergers and acquisitions, such as in the RJR Nabisco case. In a leverage buyout such as this, the acquirer - KKR - would issue speculative grade bonds to help pay for an acquisition and then use the target's cash flow to help pay the debt over time. But is it good for the economy, for the employees, the investors?

Drexel had its most profitable year in 1986, with profits of more than half a billion dollars, the most profitable year ever for a Wall Street firm. However, history proved that this record, based mainly on unethical conduct, was broken by other firms, showing that the greed and stupidity of the investors has no end and the minority shareholders never learn. Drexel's aggressive culture led many Drexel employees, such as Michael Milken, to stray into unethical, and sometimes illegal, conduct. On May 1986, Dennis Levine, a Drexel managing director and investment banker, was charged with insider trading. He was sentenced to two years in prison in February 1987. In October 1987 the stock market crashed. The SEC sued Drexel, Milken and others in September 1988 for insider trading, stock manipulation, defrauding its clients; all of the transactions involved Milken and his department. Ivan Boesky was also involved with Milken, but he had been sentenced previously, in December 1987, to three years in prison. In December 1988 Drexel agreed to plead guilty to six felonies, settle SEC charges, and pay a record $650 million. In October 1989 the junk-bond market collapsed. In 1990 Milken agreed to plead guilty to six felonies and pay $600 million;

he was sentenced to ten years in prison. Upon his release from prison in 1993, Milken founded the Prostate Cancer Foundation, the world's largest philanthropic source of funds for prostate cancer research. Milken himself was diagnosed with advanced prostate cancer in the same month he was released from prison. He donates large amount to melanoma research, to the Milken Community High School; his foundation has even suggested donating some money for a symposium on business ethics held by the Transparency International Israeli office. I was then on its Board of Directors and we declined the offer respectfully, as there is a limit to the repentance of one convicted to six felonies…

There is a straight line linking Drexel in the 1980s to Lehman in the 2000s. According to Wikipedia, which is the basis of many definitions in this chapter, high yield bonds are repackaged in CDO (collateralized debt obligations), thereby raising the credit rating above the rating of the original debt, thus meeting the minimum credit rating requirements of pension funds and other institutional investors despite the huge risks involved. We have to bear in mind that the interests of the investment bankers, the rating agencies and even the managers of the pension funds do not concur necessarily with the interests of the people who benefit from the pension funds, the old men and the widows, which is a major ethical issue, dealt with at length in this book. When such CDOs are backed by assets of dubious value, such as subprime mortgage loans (a "politically correct" term for junk bonds), the bonds and their derivatives become toxic debt. Holding such toxic assets has led to the demise of investment banks such as Lehman Brothers, Bear Stearns, or insurance companies such as AIG, in 2008, and led the US Treasury to buy those assets in September 2008, to prevent the collapse of the economy. No one knows the true value of those "assets", their value is decreasing further as more debtors default, so they represent a rapidly depreciating asset.

There is also a straight line linking Milken and Jeff Skilling, CEO of Enron, who was sentenced to 24 years in prison, following the largest bankruptcy ever, of Enron in December 2001 (this was clearly before Lehman's bankruptcy in 2008). This book reviews the Enron scandal and mentions some of the other corporate scandals. From 1999 until 2002 WorldCom suffered one of the largest public accounting frauds in history. The fraud was the consequence of the way its CEO, Bernard Ebbers ran the company. In 1996 WorldCom reported revenues of $5.6 billion and an operating income of $896 million, a six-fold increase over the company's 1992 profits. We like to hear fairy tales of companies such as WorldCom, Enron or "Mastoss", as I mentioned in my first book, with record profits, 30 consecutive quarterly profits and so on. Unfortunately in many cases these profits are obtained in an unethical way, and even if they are obtained in a legal way, many times they incur high risk and wrongdoing to the stakeholders of the company. This book refers to the models of companies such as Nike, Monsanto or McDonald's, but it reviews the cases of McLibel, and books on those companies such as "No Logo" and the film "The Corporation". On the other hand I mention that record profits can also be achieved ethically, such as in the case of Warren Buffett's Berkshire Hathaway. In WorldCom's case, in 2002, its audit committee discovered $3.8 billion in expenses that had been booked improperly as capital expenditures. This is also a common practice, as shown in the cases of my book. Ebbers was charged with securities fraud and he is currently serving a 25-year prison term. However, the company filed for bankruptcy-court protection wiping out the value of the shareholders. Led by new CEO Michael Capellas, WorldCom, now MCI, emerged from bankruptcy in 2004. The company officially restated its results for 2000 and 2001 and took a special charge that eliminated $74 billion from its pretax income for those years. Approximately $11 billion was due to fraudulent transactions that padded profits by artificially reducing expenses. All this turmoil, all this whirl, with tens of billions lost was only an appetizer for the 2008 recession.

Much of the blame lies with unethical firms such as Arthur Andersen, accounting firms, law firms, rating firms, investment bankers, underwriters or consultants. Andersen was the auditor for Enron, WorldCom, Global Crossing, and many of the cases in this book. After Andersen was convicted of

obstruction of justice, the SEC could not accept corporate financial statements that had been audited by a felon. Thus, the firm was put out of business in the US and Andersen notified the SEC that it would surrender its practice licenses effective August 31, 2002. Having dealt with Andersen's auditors, I was not surprised by this outcome, as Lehman's collapse and the corporate scandals were to be expected. Those issues are reviewed at length in the cases based on my business experience. In the 1990s Tyco adopted an aggressive acquisition strategy managed by its CEO Dennis Kozlowski and for the year ending in September 2001, the company's book value exceeded $110 billion, with a long-term debt of over $80 billion. The company's business lines were mainly Electronics, Healthcare, Engineered Products and Services, and Fire and Security. Tyco's revenues for the year ending September 2002 were $35 billion with losses of $9 billion. Kozlowski was convicted for misappropriating more than $400 million of the company's funds and is currently serving at least eight years and four months in prison. Kozlowski asserted his innocence by stating: "I am absolutely not guilty of the charges. There was no criminal intent here. Nothing was hidden. There were no shredded documents. All the information the prosecutors got was directly off the books and records of the company." The issue is therefore, above all, ethical; is it justified to pay a CEO salaries and bonuses of hundreds of million dollars, $6,000 for shower curtains in a lavish apartment in New York City paid by Tyco and costing the exorbitant amount of $30 million? Ethical funds invest in companies where the highest paid employee earns no more than 30 times the salary of the lowest paid employee. However, the issue is also economical; I maintain that no CEO deserves more than 30:1, whatever the achievements of the company, and if he earns such huge and unethical salaries, the company is bound to lose money, as it will behave unethically toward other stakeholders as well, just as it happened with Tyco.

Nevertheless, the corporate scandals did not occur only in the US. The European business world was no less corrupt. The multinational Italian dairy and food corporation Parmalat collapsed in 2003, with a $20 billion hole in its accounts in what was Europe's biggest bankruptcy. By 2001, many of the new divisions of the company had been producing losses, and the company financing shifted largely to the use of derivatives, apparently with the intention of hiding the extent of its losses and debt. This is a common practice with most of the corporate scandals of the 2000s, in many cases with the full cooperation of the auditors and under the blind eyes of the regulatory agencies. The crisis became public in November 2003 when questions were raised about transactions with the mutual fund Epicurum, a Cayman-based company linked to Parmalat, causing its stock to plummet. What is interesting here is that this was exactly the same strategy used by Lay, Skilling and Fastow at Enron in 2001. Why did the shareholders, the board of directors of Parmalat, the Italian SEC, and all the other stakeholders overlook the similarities? Something must be wrong in the system and unless new institutions, such as the Institute of Ethics, reviewed in this book, are not established, such corporate scandals will occur more and more in larger waves bringing the collapse of the free market system. Parmalat's bank, Bank of America, released a document showing 3.95 billion Euros to be a forgery. The company went bankrupt, hundreds of thousands of investors lost their money, Calisto Tanzi, the CEO of Parmalat was sentenced to ten years in prison for fraud relating to the collapse of the dairy group. Vivendi is an international French media conglomerate with activities in music, television and film, publishing, telecommunications, the Internet, and video games. Its total revenue reached $38.6 billion in 2000, but its massive expansion in the late 90s and early 21st century has caused the company both financial and legal trouble. The problems arose during the term of former CEO, Jean-Marie Messier, and both US and French regulators investigated potential cover-ups of company losses. When Vivendi began facing financial trouble in 2002, it responded with financial reshuffling, trying to shore up media holdings while selling off shares in its spin-off companies. Messier was replaced in 2002 by Jean-Rene Fourtou. The company was reorganized to stave off bankruptcy, as the losses incurred in 2002 amounted to 23.3 billion euros, the worst loss for a French company, and net debt amounted to $12.3 billion euros. On December 7, 2004, Vivendi Universal's former chief executive Jean-Marie Messier was fined 1 million euros ($1.3 million) by French securities regulator for issuing inaccurate and

excessively optimistic information on the company; Vivendi was also fined 1 million euros. Once again we find that the fines paid, 1 million euros, in the rare cases when the CEOs & companies are convicted - are completely disproportionate to the amount of losses incurred – 23.3 billion euros.

One also has to deal with the Dot-com Bubble, which lasted from 1995 to 2001. The climax was, as mentioned earlier, on March 10, 2000, with the Nasdaq peaking at 5,132. During this bubble, Western stock markets saw their value increase rapidly from growth in the new Internet sector and related fields, in practical terms, most of the high tech segment. The period was marked by the founding (and sometimes spectacular failure) of a group of new Internet-based companies commonly referred as dot-coms. A combination of rapidly increasing stock prices, individual speculation in stocks, and widely available venture capital created an exuberant environment in which many of these businesses dismissed standard business models, focusing on increasing market share at the expense of the bottom line. Maximization of profits was no more relevant, it was replaced by maximization of valuation, or rather valuation to controlling shareholders. This bubble was unethical in many ways: it was not transparent, as investors who were not insiders were not aware of the appropriate times of buying and selling their shares. Those issues are reviewed at length in this book and in my previous books. In many cases, the insiders (executives and controlling shareholders) used their insider information in order to buy shares when they knew that the shares would rise after breakthroughs or mergers and they would sell shares just days before their collapse, because of excessive burn rate. Many class actions were filed, most of them unsuccessfully. In addition, the companies did not present detailed business plans to receive funding and, in many cases, tens or even hundreds of millions were raised on the basis of preliminary surveys without any economic validity. The analysts and the underwriters knew it but made the IPOs anyhow and gave strong buy ratings, as they received their fees anyhow. Unfortunately, one of the rules that apply to those bubbles is that inevitably the insiders win and the minority shareholders lose. Sometimes whistleblowers have discovered the schemes on the Internet but the shareholders have not been willing to hear their whistles. Shareholders sometimes put all their savings in the bubble and lost it all.

On January 11, 2000, America Online, a favorite of dot-com investors and pioneer of dial-up Internet access, acquired Time Warner, the world's largest media company. Within two years, boardroom disagreements drove out both of the CEOs who had made the deal, and in October 2003, AOL Time Warner dropped AOL from its name. Several communications companies, burdened with unredeemable debts for their expansion projects, sold their assets for cash or filed for bankruptcy: WorldCom, NorthPoint Communications, Global Crossing, JDS Uniphase, XO Communications, and Convad Communications. Demand for the new high-speed infrastructure never materialized, impacting companies such as Nortel, Cisco and Corning, whose stock plunged from a high of $113 to a low of $1. Many dot-coms ran out of capital and were acquired or liquidated; the domain names were picked up by old economy competitors or domain name investors. Several companies and their executives were accused or convicted of fraud for misusing shareholders' money, and the SEC fined top investment firms like Citigroup and Merrill Lynch millions of dollars for misleading investors. However, a few large dot-com companies, such as Amazon.com and e-Bay, have survived the turmoil and appear assured of long-term survival. The dot-com bubble crash wiped out $5 trillion in market value of technology companies from March 2000 to October 2002. And since everything is linked, some believe that the crash of the dot-com bubble contributed to the housing bubble in the US. Yale economist Robert Shiller said in 2005: "Once stocks fell, real estate became the primary outlet for the speculative frenzy that the stock market had unleashed. Where else could plungers apply their newly acquired trading talents? These days, the only thing that comes close to real estate as a national obsession is poker." And that is the problem. Milken, dot-com, Enron, subprime, even Albert Carr advocates that: “Business is indeed a game; the rules of legality and the goal of profit are its sole ethical guideline". Carr and others see business, Wall Street and everything else as a poker game where you want to maximize profits,

anything goes; there are no ethics; you can lie, cheat and bluff. But unfortunately we are dealing with the lives and future of hundreds of millions of people, tens of trillions; this is the biggest poker game in history, and it is high time we stopped playing games.

The Subprime Mortgage Crisis is a financial crisis triggered by a dramatic rise in mortgage delinquencies and foreclosures in the US, with major adverse consequences for banks and financial markets around the globe. The crisis, which has its roots in the closing years of the 20th century, became apparent in 2007 and has exposed pervasive weaknesses in financial industry regulation and the global financial system. Many US mortgages issued in recent years were made to subprime borrowers, defined as those with lesser ability to repay the loan, based on various criteria. When US home prices began to decline in 2006-2007, mortgage delinquencies soared, and securities backed with subprime mortgages, widely held by financial firms, lost most of their value. The result has been a large decline in the capital of many banks and US government-sponsored enterprises, tightening credit around the world. During 2007, nearly 1.3 million US housing properties were subject to foreclosure activity, up 79% from 2006. Financial products called mortgage-backed securities (MBS), which derive their value from mortgage payments and housing prices, had enabled financial institutions and investors around the world to invest in the US housing market. Major banks and financial institutions had borrowed and invested heavily in MBS and reported losses of hundreds of billions of dollars. The liquidity and solvency concerns regarding key financial institutions drove central banks to take action to provide funds to banks and encourage lending to worthy borrowers in order to restore faith in the commercial paper markets, which are integral to funding business operations. Governments also bailed out key financial institutions, assuming significant additional financial commitments. Central banks around the world cut interest rates to 0 or almost 0 to implement economic stimulus packages. Effects on global stock markets due to the crisis have been dramatic. In 2008 (until October 11), owners of stock in US corporations had suffered about $8 trillion in losses, as their holdings declined in value from $20 trillion to $12 trillion. Losses in other countries averaged about 40%. The reasons proposed for this crisis are varied and complex, but are primarily ethical.

In its "Declaration of the Summit on Financial Markets and the World Economy", dated 15 November 2008, leaders of the Group of 20 cited the following causes: "During a period of strong global growth, growing capital flows, and prolonged stability earlier this decade, market participants sought higher yields without an adequate appreciation of the risks and failed to exercise proper due diligence. At the same time, weak underwriting standards, unsound risk management practices, increasingly complex and opaque financial products, and consequent excessive leverage combined to create vulnerabilities in the system. Policy-makers, regulators and supervisors, in some advanced countries, did not adequately appreciate and address the risks building up in financial markets, keep pace with financial innovation, or take into account the systemic ramifications of domestic regulatory actions." In other words, adherence to the principles stated earlier of low leverage, transparency of financial products and statements, lower risks when profits are not maximized, more regulation, and humane management would have prevented the crisis. The subprime lenders put "a stumbling block before the blind", luring people who were unable to repay the mortgage to buy a house they could not afford which would inevitably bring about their eviction and the loss of all their payments, transferring the risks with the MBS to third parties, to pension funds, to us. The insiders, knowing that the whirl was coming, probably sold their securities on time, cashed in their huge salaries, and found the way to make it all legal, and once again those who paid for their excessive greed were the homeowners and all those who suffered from the shock waves. Household debt grew from $705 billion at year-end 1974, 60% of disposable personal income, to $14.5 trillion in midyear 2008, 134% of disposable personal income. This brings us to another important issue: credit cards (40% of households carrying a balance, up from 6% in 1970) and living on credit. In the US and in many other countries people live on credit, buy houses and pay monthly installments much higher than their current rent, buy cars on credit, finance trips

abroad on credit, buy furniture on credit, even live on overdraft with an everlasting negative cash flow. If you live on credit you are vulnerable, you have to do your utmost to keep your job, with a blind obedience to the organization and even to commit unethical acts if you are asked to, since if you are fired you'll lose your house, your Medicare, your car; you'll go bankrupt. It is part of the system that boosts economy to far more than its natural level and endangers the integrity level of your personnel.

On September 7, 2008 the United States Director of the Federal Housing Finance Agency (FHFA), James B. Lockhart III, announced his decision to place two US Government sponsored enterprises (GSEs), Fannie Mae (Federal National Mortgage Association) and Freddie Mac (Federal Home Loan Mortgage Corporation), into conservatorship run by the FHFA. On Sunday, September 14, 2008, it was announced that Lehman Brothers would file for bankruptcy after the Federal Reserve Bank declined to participate in creating a financial support facility for Lehman Brothers. Despite sharp criticism, this was the best course of action as there is a limit to the burden that the taxpayers should incur. Irresponsible businessmen should know that even if you head a mega corporation you may go bankrupt. Otherwise they will continue to act irresponsibly, knowing that is a win-win situation: if you succeed in your gamble you take the jackpot, and if you lose somebody else will pay the bill. In Lehman's case the volume of toxic assets was so huge that it made a rescue impossible. Immediately following the bankruptcy, JPMorgan Chase provided the broker dealer unit of Lehman with $138 billion to settle securities transactions with customers of Lehman and its clearance parties. The same day the sale of Merrill Lynch to Bank of America was announced. On September 16, 2008, the large insurer American International Group (AIG), a significant participant in the credit default swaps markets, suffered a liquidity crisis following the downgrade of its credit rating. The Federal Reserve, at AIG's request, created a credit facility for up to $85 billion in exchange for an 80% equity interest, and the right to suspend dividends to previously issued common and preferred stock. On Sunday, September 21, 2008, the two remaining investment banks, Goldman Sachs and Morgan Stanley, with the approval of the Federal Reserve, converted to bank holding companies, a status subject to more regulation, but with readier access to capital. On September 25, 2008, Washington Mutual, the largest savings and loans in the US, was seized by the FDIC and most of its assets transferred to JPMorgan Chase. On September 28, 2008, Fortis, a huge Benelux banking and finance company was partially nationalized (49%), with Benelux governments investing a total of $16.3 billion in the bank. On October 3, 2008, Wachovia, the 4th largest bank in the US was acquired by Wells Fargo.

On October 1 and 3, 2008, the US Senate and House of Representatives passed the Emergency Economic Stabilization Act of 2008, with a $700 billion bailout plan, expanding bank deposit guarantees to $250,000 per person, and including $100 billion in tax breaks for businesses and alternative energy. Similar measures were taken in European countries and governments intervened in other countries as well. On Sunday, October 12, 2008, European leaders, meeting in Paris, led by France and Germany, announced recapitalization plans for Europe's banks. Plans were announced to guarantee bank deposits for five years. European countries would finance their own rescue plans and tailor them to local conditions. Mechanisms were also planned to increase the availability of short term credit. The total rescue plan totaled 1 trillion Euros. Employment reports released by the US Labor Department show that since the start of the recession in December 2007, the number of unemployed persons has grown by 3.6 million and the unemployment rate has risen by 2.3% to 7.2%. It is anticipated by experts that unemployment in the US will rise to 8% by the middle of 2009. On Sunday, November 9, 2008, the People's Republic of China announced a $586 billion domestic stimulus package for the remainder of 2008, 2009 and 2010. On Sunday, November 23, 2008, a rescue plan for Citigroup was agreed to by the US government. In December 2008 the US government announced that it would give $17.4 billion in loans to help Chrysler, GM and Ford avoid bankruptcy.

הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי

רבים הם הסוברים שכוונת הבנקים שנתנו משכנתאות לאנשים קשי יום שלא היו זכאים להלוואות בתנאים רגילים הייתה טובה וכנה. אך, ההלוואות שניתנו לאנשים קשי היום לא היו יותר זולות. במקרה הטוב הריבית הייתה נמוכה בתקופות הראשונות אבל בהמשך קפצה קפיצה ניכרת כך שהערך המהוון של זרם הריביות לאורך השנים היה גבוה יותר מהריבית הרגילה למשכנתאות, כי היא כללה גם את מרכיב הסיכון הנוסף, בהיותן מיועדות ללווים קשי יום. כל עוד שמדרגת הריבית הראשונה הייתה נמוכה ושוק הנדל"ן גאה לא היו בעיות. אבל כששוק הנדל"ן נכנס למיתון ומחירי הדירות ירדו, מדרגות הריבית קפצו, וחלק מהלווים לא יכלו להחזיר את ההלוואות, ההלוואות לא הוחזרו וזה סיבך את הבנקים לשמכנתאות. זאת ועוד, בחלק ניכר מהמקרים הבנקים גלגלו הלאה את הסיכון ומכרו את ההלוואות בצורה של ניירות ערך ללקוחות מוסדיים, לחברות השקעות, ביטוח וקרנות פנסיה. כך הסתבכו גם ליהמן ברדרס, בר סטרנס, מריל לינץ', AIG, אך גם קרנות פנסיה של עובדים בחברות גדולות ובארגונים שהשקיעו בניירות הערך האלה. זה היה עסק מסחרי לכל דבר. הבנקים היו מתווכים בין הלווים ללקוחות המוסדיים אבל גזרו קופון שמן בדמי התיווך ולא לקחו בדרך כלל סיכון.

חוסר האתיקה היה בכמה מישורים:

1. עברו על הציווי "אל תשים מכשול בפני עיוור". אם לא נותנים הלוואות בתנאים רגילים לאנשים קשי היום זה בגלל שהם לא יכולים להחזיר אותן. אם בכל זאת נותנים להם הלוואות מסבכים אותם ומסבכים את אלה שקונים את ההלוואות מהבנקים. מסבכים את קשי היום כי בגלל שהם לא יכולים להחזיר את ההלוואות הם מאבדים את כל התשלומים שהם כבר שילמו עד שהפכו לחדלי פירעון ובסוף הם גם מפסידים את הבית ונזרקים לרחוב. אם הבנקים היו "השומרוני הטוב" ובמקום להקים מתנ"ס פה ושם היו משתמשים בחלק מהרווחים שלהם לתת הלוואות בריבית נמוכה בכל התקופה ולא במדרגה הראשונה, בתנאי החזר נוחים ועם מרווחים נמוכים, הם היו מרוויחים מעט פחות, לא היו ממקסמים את הרווח, אבל נוקטים אקט של אחריות חברתית ועוזרים לחלשים. גם אם היו יוצאים באיזון או אפילו מפסידים על הלוואות אלה, זה היה מאוד "חברתי" מצידם, כי בכך היו למעשה גורמים שהלווים החזקים יותר יממנו את הלווים החלשים יותר, מעין מס פרוגרסיבי.

2. יש הרבה בנקים קהילתיים וקרנות אתיות (המתוארים בספרי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית", עמ' 83) התומכים בפיתוח יוזמות קהילתיות בעלות הכנסה נמוכה בארצות שבהן הם פועלים ובארצות מתפתחות: אספקת דיור נאות, יצירת מקומות עבודה, סיוע בהקמת חברות בעלות מודעות חברתית – מטרות אלה מושגות בעיקר באמצעות בנקים קהילתיים, ארגוני אשראי קהילתיים, קרנות הלוואות קהילתיות ומוסדות מימון לחברות קטנות. המיקרו הלוואות שהתחילו בבנגלה דש (הממציא שלהן אף קיבל על כך פרס נובל) הן עם אחוז אי העמידה בהחזרים הנמוך ביותר והלווים עומדים בתשלומים ללא דופי.

3. אבל במקרה של משבר הסאב פריים יש לנו עסק עם בנקים וחברות השקעה תאבי בצע שרצו רק למקסם את הרווח ולמזער את הסיכון. הבנקים למשכנתאות לא לקחו סיכון, הם לא נתנו הלוואות בריבית נמוכה אלא בתקופה הראשונה על מנת לפתות את הלווים להיכנס לעניין (כמו המבצעים של הטלפונים הניידים שנותנים לך הנחה בהתחלה ואחר כך אתה משלם פי כמה), הם הביאו בחשבון את מרכיב הסיכון בתזרים הריביות המהוון, הם העבירו את הסיכון לאי החזר ההלוואות לצד שלישי. הבנקים בארה"ב לא היו אם כן השומרוני הטוב אלא הכריש הרע.

4. הבנקים להשקעות, חברות הביטוח וקרנות הפנסיה שהשקיעו בניירות הערך המבוססים על ההלוואות גם הם לא לקחו סיכון. ליתר דיוק, בעלי השליטה לא לקחו סיכון. הספר שלי מלא דוגמאות על ההבדל הדק בין התאגיד לבעלי השליטה. בעלי השליטה דואגים לאינטרסים שלהם ולאו דווקא לאינטרסים של התאגיד, שצריך להיות לדעתי מקבילית הכוחות של האינטרסים של כל מחזיקי העניין של התאגיד: העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים, הקהילה, הממשל, האקולוגיה ובעלי מניות המיעוט. בעלי השליטה במקרים קודמים (כמו אנרון) דאגו למכור את המניות שלהם כשהן היו בשיאן, יש להם מידע פנים והם יודעים מתי למכור. מי שמפסיד זה בעלי מניות המיעוט, הנושים, הספקים, העובדים וכל אותם הגורמים שאין להם מידע פנים ונשארים בסוף מול שוקת שבורה. הם גם תיארו לעצמם שהמדינה תתערב כפי שהיא התערבה עד כה במשבר זה בארה"ב עד למקרה של ליהמן ברדרס והצילו את החברות מפני פשיטות רגל. יש להם גם מהלכים בממשל ומעבירים כרגיל את הסיכון לאזרח הקטן, כי לא הממשל משלם מכיסו על כיסוי החובות של הבנקים למשכנתאות או הבנקים להשקעות, אלא משלמי המיסים כיוון שבמדינות הניאו ליברליות מי שמשלם את המיסים זה המעמד הבינוני, כי העשירים והחברות הגדולות משלמים בפועל ויחסית הרבה פחות. גם בארץ מי ששילם על משבר המניות הבנקאיות לא היו הבנקאים שלא ישבו אפילו יום אחד בבית הסוהר ולא אנשי האוצר ובנק ישראל כי אם האזרח הקטן ששילם מיליארדים בגלל הבנקים. יש הרבה כתבות על מנהלי הבנקים המסכנים בארה"ב שהפסידו את משרתם, אבל לא את כספם.

5. אך מה עם קרנות הפנסיה? הרי לא ניתן להאשים את אלה שמנהלים את עסקיהן בשחיתות? קודם כל – יש רבים הטוענים שחלקם במישרין ובעקיפין נגועים בשחיתות. אבל נניח שכולם ישרים, האם הם משלמים על ההחלטות השגויות שלהם להשקיע בניירות הערך המפוקפקים שהיו מבוססים על ההלוואות של הסאב פריים? מי שמפסיד הם החוסכים בקרנות הפנסיה שערכן ירד באחוזים רבים, לא המנהלים כי אם החוסכים בקרנות. המצב בארץ עוד יותר בעייתי כי הפיקוח על קרנות הפנסיה מאוד רופף כפי שהיה בזמנו על קרנות ההסתדרות. החברות שחיות מהעמלות על ניהול התיקים לא מפסידות אם ערך התיק יורד. הן גם מתחרות על פיתוי בעלי קרנות הפנסיה ומנסות למקסם את הרווח על חשבון סיכון אדיר לכספי הקרן. בסוף הרבעון הן מוציאות דו"ח לחוסך בקרן הפנסיה או ההשתלמות ומסבירות לו כמה שהוא הפסיד, אבל הן מקבלות את מלוא העמלות שלהן וגם מנהליהן מקבלים שכר עתק. אבי אבות החטאת היה בהחלטה שקרנות הפנסיה יכולות להשקיע בבורסה בארץ, כפי שזה נעשה בארה"ב. אני חוזר וטוען בספרי ובהרצאותי שקרנות פנסיה צריכות להשקיע אך ורק באיגרות חוב ממשלתיות (לא של חברות אלא רק של הממשלה המקומית). אגרות חוב אלה הן בטוחות לחלוטין (אלא אם כן הממשלה חדלת פרעון וגם זה קרה בעולם פעמים רבות) ועובד יודע בודאות מה תהיה הפנסיה שהוא יקבל לעת זיקנה. אין להמר בשום פנים ואופן על כספי הפנסיה, כי מי שמרוויח מזה הם רק אלה שמנהלים את הקרנות וגוזרים קופון מהעמלות ולא מקבלי הפנסיה הנפגעים מכל משבר בשוק ההון על לא עוול בכפם.

6. המשטר הניאו ליברלי של בארה"ב נתן לשוק להשתולל ולא התערב אלא רק לאחרונה, אולי משיקולי בחירות. אם היו מתערבים בעוד מועד, עושים רגולציה שלא מאפשרת היווצרות שוק סאב פריים, דואגים להקמת בנקים קהילתיים בעידוד ממשלתי, כופים יחסי נזילות סבירים, מינוף סביר, אי העברת הסיכון לאחרים, כפי שקורה במשטרים אתיים, לא הייתה נוצרת הבעייה. הממשל גם צריך עכשיו לבדוק מי היה אחראי למשבר, על מנת שיתנו את הדין, מי השתמש במידע פנים על מנת למזער את הנזק ולמכור את המניות בזמן ולהעניש את האחראים במלוא חומרת הדין. גם בארץ צריך להגביר את הרגולציה, להגדיל את עול המיסים על אילי ההון ועל השכבות המבוססות, להטיל מיסי ירושה, וניווכח לדעת כי למרבית הפלא זה לא יביא את המיתון אלא יוציא אותנו מהמיתון. במקום לתת את נכסי המדינה בנזיד עדשים לאילי ההון ולהוריד את המיסים לעשירים צריך להשתמש בכספים שיתקבלו לשגשוג המשק, השקעות בתשתית, במחקר ופיתוח, מתן הלוואות זולות בבנקים קהילתיים, שירותי רווחה ולדאוג לכך שהמעמד הבינוני יהווה 50% מהאוכלוסיה כמו בשבדיה ולא 28% מהאוכלוסיה כפי שהמצב כיום בישראל, עוד פחות מארה"ב, תוך הקטנת הפערים והגברת הצדק החברתי.

7. כל הגורמים היו צריכים לפעול בצורה אתית, הבנקים היו צריכים לתת הלוואות בתנאים נוחים לאנשים קשי היום כמו הבנקים הקהילתיים, מבלי למנף את ההלוואות ולהעביר את הסיכון לאחרים. אני מתייחס לכך בכלל השני בעיקרים של עסקים ואתיקה המובאים בספרי (עמ' 10) כשאני קובע כי הבנקים והחברות לא צריכים להתנהג ביצירתיות פיננסית, הם צריכים להתנהג בצורה שקולה ומתונה, במינוף סביר (עם מימון עצמי ניכר מבלי להעביר את הסיכון לאחרים), בתזרים מזומנים חיובי (זאת הבעיה העיקרית של הבנקים למשכתנאות, ליהמן ו- AIG) וכשהבטחון הוא ערך עליון ונר לרגליהם כמו במדינה. המדינה צריכה להתערב בנעשה בארה"ב כמו בישראל לרווחת הכלל תוך זניחת המדיניות הניאו ליברלית המאפיינת את שלושת המפלגות הגדולות בארץ.

8. אם יאמצו את הכלים שאני מציג בספר: הקמת קרנות אתיות, המכון הלאומי לאתיקה שייתן דירוג אתי לכל החברות והבנקים, המועצה המפקחת שתייצג את כל מחזיקי העניין בחברה, וזניחה טוטלית של מקסם השווא של מיקסום הרווח עבור בעלי השליטה כערך עליון, תוך מציאת איזון בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין, נימנע ממשברים מעין אלה בעתיד ונגיע לכלכלה משגשגת וצודקת. אני אופטימי בסופו של דבר, כי רק מתוך התהום רואים את האור בוקע ואלמלי היינו נופלים כה עמוק לא היה לנו הרצון והדחף לצאת מפי התהום. עוד לא מאוחר מדי, אם החברות, הבנקים והממשל יאמצו עקרונות פעולה אתיים ניתן יהיה לצאת מהמשבר. בהכירי את המצב כאיש עסקים וכאיש אקדמיה אבחנתי את הסימפטומים לפני יותר מעשור, אימוץ העקרונות שהיו בספר המחקר הראשון שלי שהתפרסם בארה"ב עוד לפני פרשת אנרון עשוי היה למנוע פרשה זאת ופרשיות דומות, ואימוץ העיקרונות המופיעים בספר החדש שלי יכול היה למנוע את הקריסה הבורסאית ולמנוע את המשבר הבא.

9. לא מקובל עלי מה שטוענים אנשי כלכלה בכירים שקריסה כמו בארה"ב לא יכולה לקרות בישראל. לדעתי, הכלכלה בישראל פחות אתית מאשר בארה"ב, המשק בארץ יותר ריכוזי מאשר בארה"ב כאשר רובו נמצא בידיהם של כמה אילי הון, המשטר שלנו יותר ניאו ליברלי מאשר בארה"ב, הפערים בארץ יותר גדולים מאשר בארה"ב שמכבידה את עולה על אילי ההון במיסי ירושה ובחוקים דרקוניים כמו סרביינס אוקסלי שאינם קיימים בארץ. לא הפקנו את הלקחים ממשבר המניות הבנקאיות, יש חבירה בלתי נסבלת בין הון, שלטון ופקידי הממשל שחלקם עוברים לעבוד מהשלטון להון אחרי שסייעו ביד נדיבה להון. חלק ניכר מהתקשורת מצויה בידי אילי ההון ומתעלמת מתופעות מאוד מדאיגות, הממשל התאגידי בארץ הרבה יותר גרוע מאשר בארה"ב, אין קרנות אתיות, אין בנקים קהילתיים, כמעט ואין ארגונים אתיים. מצב האקולוגיה נמצא בשפל חסר תקדים ואין אכיפה, כנופיות הפשע עושות במדינה ככל העולה על רוחן והמשטרה קצרה ידה

מלהושיע. חלק ניכר מהפוליטיקאים מושחתים, וכל זאת על רקע הסכנות של החיזבאלה, החמאס, איראן, פער חברתי חסר תקדים, חברה מתפוררת, אי צדק חברתי משווע ומדיניות רווחה שפשטה את הרגל.

10. ישנן חברות הנותנות אתנן של חצי אחוז מהרווח הנקי ומציגות עצמן כאבירות האחריות החברתית כאשר במקרים רבים הן משיגות את שאר 99% מהרווח בצורה לא אתית. הקרקע בוערת תחת רגלינו ויש עדיין רבים הטוענים שאצלנו זה לא יקרה. עלינו להפיק את הלקחים, לקחת דוגמא ממשטרים מתוקנים כמו בסקנדינביה ולא מארה"ב. אך לא הכל שחור, קיימות חברות אתיות רבות גם בישראל, הבנקים שלנו הם בדרך כלל יותר זהירים מאשר בארה"ב אך הם צריכים לנטוש את עיקרון מיקסום הרווח. ישנם אילי הון רבים שעשו את הונם ביושר כמו סטף ורטהיימר, ישנם פקידי ממשל אתיים כמו ירון זליכה שלא לוטשים עין למשרות אצל אילי ההון אחרי שסייעו להם, ישנם ראשי ארגונים אתיים כמו אריה אבנרי שעושים ימים כלילות לביעור השחיתות בעזרת תנועת אומ"ץ, ישנם גם אנשי אקדמיה כמו איציק ספורטה ואילן משולם שעושים רבות לטיפוח האתיקה בארגונים ובחברות, ישנם אפילו פוליטיקאים ישרים כאופיר פינס.
לסיכום, קיימת דרך אחרת, אני מצביע עליה, הכלכלן חתן פרס נובל ג'וזף שטיגליץ ויו"ר הפורום הכלכלי העולמי קלאוס שוואב מציעים אף הם דרך דומה. צריך רק לאמץ אותה, לא להיות תאבי בצע, להסתפק במקום במקסימום הרווח ברווח סביר, מבלי לעשוק את כבשת הרש. אנחנו צריכים לצאת מתוך הנחה שכולם היו בני, שכולנו חלק מהמרקם החברתי והמדיני ולא להיות אנוכיים חסרי רגישות. נלמד את הלקח ונתחיל בדרך חדשה, משיקולים אתיים ומוסריים, אך גם משיקולים כלכליים קרים ויבשים. ראינו לאן מובילה הדרך של וול סטריט תאוות הבצע ושל המשטר הניאו ליברלי, עת לשינוי אם אנו חפצי חיים!

כשלים בקרנות השקעה וגידור -
פרשת Long Term Capital Management בארצות הברית

מבוסס על הסרט בלי תרגום עברי:
Nova - Trillion Dollar Bet, 2000, 60 m., documentary on Long Term Capital Management
ועל חומר באינטרנט ב- Wikipedia: Long Term Capital Management.

אחת מאבני היסוד של הקפיטליזם היא שאם אתה רוצה להרוויח עליך לקחת סיכון. כבר דנו בהרחבה באפשרות להתעשר בלי לקחת סיכון תוך ביצוע פעולות לא אתיות כמו שימוש במידע פנים או הונאת מחזיקי העניין. באירוע זה אנו נחשפים לפן נוסף - המצאת נוסחה מהפכנית המנטרלת את מרכיב הסיכון בהשקעות בדרכים מתמטיות. כל שוקי המניות, הקומודיטיס (סחורות), והמטבע זקוקים נואשות לנוסחה הגואלת שתנטרל את מרכיב הסיכון ותהפוך את השקעותיהם לבטוחות. אמנם לא ניתן לנטרל התנהגות ספציפית של מניה זאת או אחרת אך מתמטיקאים חישבו ומצאו נוסחה שתחזה את התנהגות השוק ככלל, את המפולות והגאות בצורה כזאת שניתן יהיה לגרוף רווחי עתק.

לאו מלמד, אחד מהארכיטקטים של שוק הנגזרות, מאמין שלא ניתן לחזות התנהגות אנוש ולהפוך זאת לנוסחאות. כמו שיימצאו תמיד הגאונים שינסו לפצח את סודות הרולטה, כך יש מתמטיקאים שלא מוכנים להכיר בכך שיש מרכיבי מזל ומקריות בהתנהגות השוק וינסו לעשות סדר "אנליטי" גם בהם. פול סמואלסון, הכלכלן הנודע מ- MIT קרא בשנות החמישים את המחקר של בשליה המתבסס על שורה של משוואות על התנודות בשוק ההון. בשליה גרס שהוא יכול להתגבר על הסיכונים באמצעות אופציות. האופציות מהוות תעודת ביטוח לתנודות בשערי מטבע למשל או במחיר הזהב, הקפה או הנפט. האופציות מפקחות על הסיכון, אך כמה עליך לשלם לרכישת האופציה? הם המציאו ערכים לשביעות רצון, הגנה, ביטחון, נועזות, שמרנות וכדומה. המודלים המתמטיים התחשבו במצבי הרוח ובהרגשות של המשקיע האופייני.

המודלים היו תלויים בציפיות הציבור, בהיבטים פסיכולוגיים ולאו דווקא מדעיים. על רקע זה מיירון שולץ, כלכלן מסטנפורד,ופישר בלאק תקפו את נושא האופציות במחקר משנת 1968. באופציות אתה מביא בחשבון את ה- upside ולא את ה- downside. הם רצו לחשב מה צריך להיות מחיר האופציות בכל רגע רק על סמך ידיעת מחיר המניה. בלאק אנד שולץ השמיטו כל ערך שלא היה ניתן למדידה והביאו בחשבון את מחירי המניות, שערי הריבית, התנודתיות וכדומה. כך הם המציאו את הגידור (hedging), הימור בכיוון ההפוך להתנהגות השוק. הגידור ביטל את חוסר הודאות במטרה להגיע לשיווי משקל. זאת הייתה הדרך התיאורטית לעקר את הסיכון. הנוסחה שפיתחו יכלה לתת בכל רגע את מחירי האופציות. הם הניחו שההיצע משתווה לביקוש בנקודת האיזון וכך ביטלו את התנודות. רוברט מרטון, כלכלן מאוניברסיטת בוסטון, למד חוזים פיננסיים של אופציות והצליח לייצב את נוסחת בלאק אנד שולץ לנוסחה הסופית של גידור דינאמי של בלאק שולץ אנד מרטון בשנת 1973. סוחרים החלו להשתמש בנוסחה שלהם. בשנת 1973 החלו להשתמש בבורסה של שיקגו בנוסחה לחישוב המחיר של האופציות.

עד מהרה הגיע השימוש באופציות להיקפים חסרי תקדים וכך קם שוק הנגזרות לשליטה על הסיכון במחירי המניות, האופציות, swaps and futures. ניתן היה לסחור בכל מקום ובכל עת. שוק הנגזרות הגיע להיקפים של טריליוני דולרים. מרטון ושולץ קיבלו פרס נובל על המצאתם, בלאק מת זמן קצר קודם לכן. הם הפכו למיליונרים. הם חברו לג'ון מריוותר, לשעבר מבנק ההשקעות של סולומון בראתרס, בשנת 1994 יחד עם 13 שותפים אחרים להקמת קרן שתשתמש בנוסחאות שלהם ובידע שלהם בשם Long Term Capital Investment - LTCM.

הקרן יישמה את התיאוריות של הכלכלנים בהיקף גלובלי והייתה קרן גידור ענקית שכרטיס הכניסה המינימאלי אליה היה 10מיליון דולרים. כשאין אפשרות לצאת ממנה במשך שלוש שנים. שני המדענים ובנקאי ההשקעות גייסו תוך זמן קצר שלושה מיליארדי דולרים. הקרן ישבה בגריניץ' שבקונטיקט השקטה ולא בוול סטריט הסואנת. כל ההשקעות בוצעו בחשאיות מוחלטת ואף אחד לא יכול היה לדעת מה מעשיהם. הקרן עסקה בגידור דינאמי תוך הימור בכיוונים ההפוכים להתנהגות השוק. נשאלת השאלה עד כמה ניתן לתת אמון עיוור לאנשים, אפילו חתני פרס נובל, ולבנקאי השקעות, אפילו עבד בבנק ההשקעות הגדול בעולם. כל משקיע שם עשרה מיליון דולר ויותר על "קרן" הצבי למשך לפחות שלוש שנים בלי אפשרות למשוך את הכסף ועלול היה להפסיד את כל השקעתו או להגיע לתשואות ענק. האם אין זאת תאוות בצע נטולת מעצורים בעטיפה מכובדת של אצטלה מדעית וקפדנות בנקאית?

מנהלי הקרן למדו את התנהגות השווקים: אג"חים, מניות, מטבעות, וכשהמחירים חרגו מהמגמות ההיסטוריות הם הימרו על כך שיחזרו לתבניות העבר. אך בטבע אין חוקיות מוחלטת והטעות הגדולה ביותר היא לחזות את העתיד על סמך התנהגות העבר ולתת את מבטחך אך ורק בנוסחאות גם אם הן מנסות למצוא חוקיות בכאוס. בשלוש שנים, למרות הכמות הרבה של המקטרגים, הם הגיעו לתוצאות פנטסטיות: בשנה הראשונה תשואה של 20% על ההשקעה, בשנה השנייה - 43%, בשנה השלישית - 41%. הם כונו "שואבי האבק" של כספי העולם כולו.

ואז, בשיא האופוריה, קרה הבלתי יאומן - השוק השתנה בשנת 1997 בצורה שלא נחזתה מראש. התשואה ירדה ל- 17%. הקרן הייתה חשופה עם אותה כמות נכסים אך עם הון קטן יותר כי משקיעים משכו חלק מכספם. באסיה הייתה פאניקה, בנקים קרסו, תופעות שלא התאימו לשום תבנית של העבר. המודלים הפסיקו לתת מענה. המחירים צנחו, במצב כזה לדעת מלמד עליך לנטוש, אבל הכלכלנים האמינו שה"סדר" יחזור אל כנו. ככלות הכל הם היו מגודרים. הם היו זקוקים לסבלנות. אך בגלל שהפסידו כסף היחס של נכסים להון נזיל הגיע ל- 30:1. הלוואות הקרן כבר הגיעו ליותר ממאה מיליארד דולר. הם הגיעו למינוף אדיר אחרי שהתחילו רק עם 3 ביליוני דולרים.

השוק התנהג כפי שהם לא יכלו לחזות. רוסיה סירבה לשלם את החוב החיצוני שלה. הקרן לא חזתה זאת. הפוזיציות שלהם המשיכו לצנוח. הקרן החלה להפסיד 100 מיליון דולרים בכל יום (!) וארבעה ימים אחרי שרוסיה הפסיקה לשלם את חובותיה הם כבר הפסידו חצי מיליארד דולר. LTCM עמדה בפני פשיטת רגל, אך אם היו קורסים הם היו מפילים איתם את כל הפוזיציות הגלובליות שלהם. היקף ההתמוטטות הצפויה הוערך ב- 1.25 טריליון דולר. סכום ענק זה הוא בגודל התקציב השנתי של ממשלת ארה"ב. וול סטריט עמדה לסבול מהפסדים ללא תקדים. הפדרל רזרב נאלץ לטפל בבעיה. הם היו חייבים להתערב על מנת שוול סטריט לא תתמוטט.

ביום א' 20.9.98 הפדרל רזרב ומשרד האוצר האמריקאי נועדו על מנת לבחון את המצב. הקרן לקחה על עצמה סיכון עצום, למרות שגיוונו את סל ההשקעות שלהם, אך כל השקעותיהם הלכו לאותו הכיוון והסיכון לא אוזן. על מנת למנוע את התמוטטות הכלכלה העולמית, הפדרל רזרב התערב להצלת הקרן בעזרת 14 הברוקרים הגדולים ביותר בוול סטריט. הברוקרים ערבו לקרן ב- 3.6 ביליון דולרים, הם התחייבו לפקח על ההשקעות שלה ולהחליט כיצד לנהוג. הם קיבלו זכות וטו על מדיניות ההשקעות של הקרן. המשקיעים של הקרן הפסידו מיליונים של דולרים, אך קמה זעקה בציבור מדוע הממשל התערב על מנת להציל את המיליונרים.

זה היה כישלון בית ההימורים הגדול בהיסטוריה. מנהלי הקרן היו המומים, הם הרגישו רע עם ההפסד של המשקיעים. הם נאלצו להודות בעל כורחם שהמתמטיקה לא שולטת בשוק ההון. אנשים הם ששולטים בשוק ואף אחד לא יכול לחזות את התנהגותם. שולץ עדיים מאמין שהמודלים נכונים, רק צריך לשכלל אותם עוד יותר. מבין 16 השותפים רק 5 נשארו בקרן. מרטון חזר להרוורד והוא יועץ לבנק מורגן. שולץ יזם מיזם חדש. הקרן השיבה לבנקים את מלוא השקעתם. בדצמבר 1999 הקרן נסגרה בקול ענות חלושה. מריל לינץ' הקימה קרן גידור חדשה עם אסטרטגיה דומה לזאת של LTCM. מנהלי הקרן שקרסה עוד תוהים מה השתבש: מזל רע, הזנחה, ככלות הכל היה להם גידור שאמור היה להגן עליהם כנגד כל סיכון. נוסחת בלאק אנד שולץ מהווה עדיין כלי חיוני לסוחרי הבורסה לחישוב מחירי האופציות. הלקח העיקרי הוא שכמה שהנוסחאות משוכללות ויפות עדיין יש מקום לשיפוט אנוש ושום נוסחה אינה יכולה להחליף את האדם.

אירוע זה נשמע מוכר? הוא קרה בדיוק עשר שנים לפני התמוטטות שוק ההון תוך הפסדים של טריליונים, קריסת חברות ובנקים ענקיים, תוך הסבת נזקי עתק לשוק האמריקאי והעולמי. שוק ההון לא למד את הלקח, ממשלת ארה"ב וממשלות העולם האחרות לא למדו את הלקח. When will they ever learn?, מתי ילמדו את הלקח, כשכבר יהיה מאוחר מדי, כשכל הכלכלה העולמית תתמוטט, כשיחול שפל יום הדין לקראת 2020? הרגולציה לא תעזור, כוחות השוק לא יעזרו, משמעת עצמית לא תעזור. רק שינוי יסודי של תפישת העולם העסקית ישנה את המצב, הפיכת האתיקה לשווה ערך להשגת הרווחיות, זניחת העיקרון של מיקסום הרווח בכל מחיר, גישה יותר הומאנית ופחות אגואיסטית לעולם העסקים, חזרה לערכי הליבה של הכלכלה – דאגה לכל מחזיקי העניין, לרווחת הכלל, תוך הקטנת הפערים בהכנסות, תוך מיסוי פרוגרסיבי, תוך שקיפות מלאה והחשוב מכל – תוך בחירת מנהיגים אתיים עם תפישת עולם בת-קיימא, כמו וורן באפט וריי אנדרסון, שיעמדו בראש הפירמידה בחברות, ארגונים ובנקים. כשג'ורג' ביילי, הבנקאי האתי מהסרט "אלה חיים נפלאים", יהיה המודל לחיקוי ולא ריצ'רד פולד או ברני מיידוף נוכל לבצע את השינוי הערכי שאנו כה מצפים לו ולהשתית את הכלכלה על בסיס בן-קיימא.

כשלים בבנקאות ובבורסות –
התמוטטות בנק ברינגס הבריטי

מבוסס על הספר:
Nick Leeson with Edward Whitley: Rogue Trader, How I brought down Barings Bank and Shook the Financial World, Little, Brown and Company, Boston, 1996
ועל הסרט "ההונאה הגדולה" המבוסס על הספר:
Rogue Trader 1999, 101 min., Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel

תמצית היצירה וניתוחה:
הספר והסרט על פרשת בנק ברינגס ממחישים את החשיבות של המנכ"ל לעיצוב האקלים האתי של החברה או הבנק וליישום הקוד האתי שלהם. במקרה של בנק ברינגס, יושב ראש הבנק - פיטר ברינג - הוא צאצא למשפחה מפוארת של בנקאים שניהלה את הבנק הוותיק ביותר באנגליה במשך יותר ממאתיים שנה. הוא נכנע לרוחות הזמן ומנחה את עובדי הבנק להרוויח בכל מחיר, תוך זניחת התדמית השמרנית שאפיינה את הבנק במשך מאות בשנים. הדוגמא האישית שהקרין פיטר ברינג חלחלה לכל אורך שרשרת הפיקוד עד שהגיעה לניק ליסון שגרם לבנק להפסיד יותר ממיליארד ליש"ט. עד להתמוטטות הבנק ליסון נחשב לכוכב עולה והוא הובא בתור דוגמה לבנקאי מצליח כי הוא היה הגורם לרווחיות הגבוהה (ומדומה) בפעולותיו בחוזים עתידיים בסינגפור. הסיבה המיידית שמצא הבנק אוף אינגלנד להתמוטטות הבנק בדו"ח שלו מיולי 1995 הייתה שההפסדים נבעו מעסקות לא מאושרות של ליסון, העדר בקרה מספקת בתוך הבנק, ניהול מבולבל, ובקרה לקויה של הגורמים החוץ בנקאיים - רואי החשבון והמפקחים. אך הבנק טייח את האחריות האישית של ברינג בגלל קשריו המשפחתיים. פחות משנתיים קודם לכן בספטמבר 1993 התפאר פיטר ברינג, יו"ר הבנק, שהמעבר לרווחיות גבוהה היה מדהים, מה שמוכיח שזה לא כל כך קשה לעשות כסף בשוק ניירות הערך. הכישלון של הבנק הוא אם כן קודם כל בדוגמה האישית של ההנהלה, בהעדר שקיפות, בהעדר בקרה, במסר שחייבים להרוויח בכל מחיר. אך גם בהעדר סינון אתי של העובדים, כאשר נתנו לטיפוס מפוקפק, חסר השכלה ועם רקורד של אדם חסר עכבות, כניק ליסון, אחריות על העסקות בחוזים עתידיים בסינגפור. הלקח הקשה ביותר מכל הפרשה הוא שהאשמים לא נתנו את הדין. הבנק התמוטט תוך גרימת נזקים עצומים לכל מחזיקי העניין של הבנק ורק ניק ליסון נשלח לשש וחצי שנות מאסר בסינגפור. אחרי שמסגירים אותו לסינגפור, אחת המדינות הכי אתיות בעולם, כאשר האחראים האחרים לא נותנים את הדין באנגליה. בשערוריית בנק ברינגס כמו בפרשת אנרון המנהלים היו מעוניינים אך ורק לקבל את הבונוסים השמנים שלהם ולמרות שתארו לעצמם או ידעו שהרווחים של ניק ליסון הם מדומים, הם נתנו יד לדבר בשביל לקבל את הבונוסים. העיתונות הבריטית התייחסה בצורה מאוד שלילית למחדליהם של מנהלי בנק ברינגס וביקרה קשות את הענשת ניק ליסון כאשם היחידי בהתמוטטות הבנק.

אנו כישראלים נוטים לחפש קודם כל מקבילות בין התמוטטות בנק ברינגס להתמוטטות הבנק למסחר בישראל. נשאלת השאלה: האם טיפוס כמו ניק ליסון היה יכול להיות מגויס בחברה ישראלית והאם הוא היה מקודם לתפקיד מפתח בחברה? מה הם אם כן התפקידים הרגישים ביותר של החברה ואיך ניתן למנוע מניק ליסונים למיניהם להגיע אליהם? ובסופו של דבר: מדוע האתיקה היא הערובה האולטימטיבית לכך שמקרים כבנק ברינגס לא יתרחשו? גם אם טיפוס כליסון עלול להסתנן לשורות הבנק, גם אם מערך הבקרה הפנימי והחיצוני אינם מושלמים, האירוע לא יתרחש אם הבנק לא ינקוט במדיניות בונוסים אגרסיבית ולא ישדר מסר שהשגת רווחיות מקסימלית היא היעד המרכזי/הבלעדי של הבנק. האם ניתן להביא נקודות זכות אם ישנן לניק ליסון, לממונים ולמבקרים שלו, לפיטר ברינג יו"ר הבנק? האם בעקבות הלקחים מבנק ברינגס עלינו להיות פרנואידים ולחשוד בכל מנהל? האם יושרת המנהל היא הערך החשוב ביותר בחברה ואם כן - מדוע?

לניק ליסון אין שום תודעה חברתית. הוא בא מהמעמד הנמוך אך לא זוכר זאת. הוא אינו מגלה לאשתו על העסקות המפוקפקות שבהן הוא מסבך את הבנק. לעומתו פיטר ברינג הוא פעיל בקהילה ויש לו תדמית של מלח הארץ. האם בשל כך מענישים בסופו של דבר רק את ניק ליסון? יושרת אנשי העסקים וסולם הערכים שלהם הם בסופו של דבר הערובה החזקה ביותר לאחריות חברתית ולהתנהגות אתית. אדם חסר עכבות כניק ליסון יכול לגרום להתמוטטות בנק ולהפסד של מיליארד ליש"ט. חינוך לאחריות חברתית, לערכים, לאתיקה בעסקים היה עשוי לשנות התנהגות של מנהלים כניק ליסון והממונים עליו, שמטרתם היא רק רווחיות בכל מחיר. כשזו המטרה היחידה בחברה, כשאין ערכים אלמנטאריים של יושרה, אין פלא שמסכנים את עצם קיומה של החברה. כי המטרה של החברה היא גם חברתית, לספק תעסוקה לעובדים, עבודה לספקים, מוצרים איכותיים ללקוחות ותרומה חיובית לקהילה ולאקולוגיה.

כשלים במיזוגים ורכישות ורכישות ממונפות – RJR NABISCO

מבוסס על הסרט עם תרגום עברי:
Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 m., Director Glenn Jordan, based on the book by Bryan Burrough & John Helyar, on the Nabisco takeover, with James Garner, Jonathan Price
ועל הסרט הדוקומנטרי עם תרגום עברי:
RJR/Nabisco, Braces for Buyouts, The History Channel, documentary, 2002, 50 min.

תמצית היצירה וניתוחה:
רוס ג'ונסון נולד איש מכירות. משחר נעוריו ובהיותו סטודנט ניחן ביכולת מכירה יוצאת מגדר הרגיל. רוס הגיע למשרת מנכ"ל חברת RJR Nabisco ומאוד מצליח בה. יש לו מטוס מנהלים, משכורת עתק, מניות ובונוסים. בעקבות המיזוג של חברת המזון נביסקו עם חברת הסיגריות RJR דורכות מניות החברה הממוזגת במקום, כי יש חשש לבעלי המניות שהחברה תיתבע תביעות ייצוגיות על ידי קורבנות של עישון הסיגריות. לרוס יש רק מטרה אחת: להפוך את בעלי המניות לעשירים כמה שיותר וזה כולל את עצמו, ולכן הוא מוכן לעשות כל דבר על מנת להעלות את שווי המניה. מציעים לו לבצע - Leverage Buyout - LBO ולהשתלט על החברה שלו בסיוע של בנק השקעות גדול. הוא נפגש על הנרי קרביץ הנחשב למומחה הגדול ביותר בתחום ההשתלטויות. רוס מסביר לקרביץ שבקרוב החברה תשווק את סיגריות פרמיר שאין בהן חומר מסרטן. כך החברה תעמעם את התדמית שלה כחברת טבק עם סיכונים לבריאות ותוכל להבליט את הפוטנציאל הגדול של חטיבת המזון המעולה. קרביץ מסביר לרוס איך תבוצע ההשתלטות: חלק מהכסף יושג מהלוואות, חלק יגויס מהציבור בניירות ערך. אנו נחזיר את החוב מהמזומנים של הפעילות השוטפת של החברה וממכירת חלקים של החברה. ג'ונסון ה"אתי" מודאג מפיטורי עובדים, אך קרביץ מרגיע אותו שיפוטרו כמה שפחות. רוס טוען שהוא לא חסיד של הלוואות, אך קרביץ טוען שחובות גורמים לחברות להתייעל. הוא גם אומר לו שהוא ימשיך לנהל את החברה. לג'ונסון יש דיעות קדומות (או נכונות?) על שלושת הכללים של וול סטריט: לעולם אל תשחק לפי הכללים, לעולם אל תאמר אמת, ולעולם אל תשלם במזומן. הם לעולם לא מרוויחים את הכסף בדרך הרגילה, הם גונבים אותו (שומעים ברקע דיווח על השערוריות של איבן בסקי ומייקל מילקן).

בעיסקות השתלטות מעורב שימוש במידע פנים, שימוש באגרות זבל. על מנת שה LBO יתבצע, ההנהלה ושותפיה יקנו את המניות מהציבור והחברה תופרט ולא תסחר יותר בבורסה. המשתלטים רוכשים את החברה כשנכסיה משמשים לביטחונות. אך קרביץ מצטייר כקשוח מדי בעיני רוס והוא חושש שידיח אותו מתפקידו. הבדיקות של סיגרית פרמיר נכשלות, כאשר רוב הבודקים טוענים שטעמה וריחה הם "שיט". זה הקש ששובר את גב הגמל ורוס מחליט שהוא חייב לרכוש את החברה כי המניות בוודאי ירדו אחרי כישלון הפרמיר. רוס נפגש עם ג'ים רובינסון, יו"ר אמריקן אקספרס, חברת האם של בנק ההשקעות שירסון לימן. הוא אומר לו שהחליט להטיל על שירסון להוביל את ההשתלטות. פיטר כהן, מנכ"ל שירסון, יוביל את הפרויקט. פיטר כהן מעולם לא ביצע השתלטות מעין זאת בעבר. זאת לעומת קרביץ שהוא המומחה הגדול ביותר של LBO. הסודיות חיונית כי אחרת כל אחד יהיה מעוניין לקנות את החברה. המניות נסחרות ב-$53, לעומת שיא של $71 בעבר. כהן מציע לרוס לקנות את החברה לפי שווי של $75 למניה, על מנת שהדירקטוריון לא יסתייג. שווי החברה יהיה לפיכך 17 מיליארד דולר. כהן רוצה שרוס ימשיך לנהל את החברה. כהן שמח על ההזדמנות כי זו עסקת ההשתלטות הגדולה ביותר בהיסטוריה, וגם בגלל שקרביץ מתחרהו ירגיש מנוצח. רוס מרוצה כי הוא ה"ילד מוניפג" יהיה הבעלים של החברה ה- 19 בגודלה בארה"ב. בישיבת הדירקטוריון רוס מציע את ההשתלטות אך נתקל בעמדה קפקטית. כל השתלשלות העניינים כמו גם המיזוג בין סיגריות ומזון מצביע על התכנון האסטרטגי הלקוי של החברה. מה המשותף לביסקוויטים ולסיגריות קאמל, ווינסטון וסאלם? מכל מקום הידיעה דולפת באותו היום.

קרביץ הבעלים של חברת Kohlberg, Kravis, Roberts - KKR רותח מזעם כי הוא זה שנתן לרוס את הרעיון ועתה רוס עושה זאת עם המתחרה הגדול ביותר שלו. לדעתו המחיר שהם מציעים הוא נמוך ביותר. ג'ים מבקש מפיטר לפגוש את הנרי ולנסות למצוא נוסחת פשרה כי קרביץ יכול להיות מאוד מסוכן. קרביץ מציע לשירסון סכום של $125M ואופציה לקנות עשרה אחוזים מהחברה ובכך תימנע התחרות ביניהם על מחיר המניה. אך לפני שכהן מספיק לתת לו תשובה מציע קרביץ לבעלי המניות של נביסקו $90 למניה עם שווי של עשרים מיליארד דולר. בסצנה בלתי נשכחת שבה כל גיבורי הפרשה מחופשים לבוקרים ורוקדים יחדיו ריקודי בוקרים, קרביץ אומר לג'ים שהוא מנסה לעשות אותו ישר. רוס אומר לקרביץ שעליהם לדבר ושהם צריכים לשמור על מחיר של $90 ולא להעלות אותו. הוא מתעניין אם קרביץ יקצץ בהטבות

שלו. טד פורטסמן המחופש לאינדיאני אומר לג'ונסון שקרביץ יכול להציע מחירים כה גבוהים כי מקור ההון שלו מאג"ח זבל, זה מפוברק, "פוני". קרביץ לא דואג כלל לחברות שהוא רוכש. הוא לא ייעצר עד אשר ידרדר את כל הכלכלה למיתון. לעומתו החברה שלו מציעה השקעה אמיתית. רוכש אחר תופש את רוס בשירותים ואומר שהוא מדרקסל ברנהם (החברה של מייקל מילקן). אשתו של קרביץ המיליארדר בדייטה ומסתפקת רק בכוס חלב ובביסקוויט אוראו אחד תוצרת נביסקו. על כך אומר רוס שהם לא יתעשרו מהצריכה שלה. קרביץ תרם מחד $10M למוזיאון המטרופוליטן אך מאידך פיטר אלפי עובדים ברשת סייפווי אותה רכש. אחד המפוטרים התאבד מרוב ייאוש. בסצנה מבריקה נוספת אנו עדים איך כל נציגי הבנקים להשקעות מתקבצים במשרדי נביסקו ומופנים כל אחד לחדר אחר, כמו במחזה וודוויל של פיידו שבו המאהבים מוחבאים בארונות ובשירותים. טד פורטסמן מובל לחדר אחד, ביל וודפילד מפירסט בוסטון לחדר אחר, אנשי שירסון לחדר שלישי וקרביץ לחדר רביעי. טד אומר לרוס "בוא נעמוד על הגשר ונהדוף את פלישת הברברים". רוס מציע שהוא יקבל 20% מהחברה והיתרה תתחלק שווה בשווה בין קרביץ לבין שירסון. אך קרביץ עומד על כך שדרקסל ימכרו את האג"ח זבל למימון הרכישה. שירסון לא יכולים להסכים לכך. ג'ונסון אומר בהתחסדות אתית שהמספר היחידי שעולה לו לראש הוא 140,000 עובדים שעובדים עבורו והם בסכנת פיטורין ככל שההצעות הולכות ומאמירות. יו"ר נביסקו אומר לרוס שהוא מודאג אך הלה עונה לו שהוא רוצה לתת את התמורה המירבית לבעלי המניות מבלי שיפטר אף עובד (מיזוג בין האתיקנים למילטון פרידמן). אף גורם מהחברה לא מוכן לשתף פעולה עם קרביץ ולגלות לו מידע על החברה כפי שהחוק מחייב. קרביץ לא רוצה באמת לרכוש את נביסקו, אך הוא רוצה בה רק על מנת לא לפגום באמינותו. ג'ים דורש מרוס שיצמצם את חלקו כי הוא רוצה להעלות את הצעתו ל- $110 למניה. רוס עונה לו כי הכסף הוא העניין האחרון שמעניין אותו בעיסקה.

לקרביץ יש מתריע מתוך נביסקו והוא מנכ"ל חטיבת המזון שבוחל בכל מחול השדים של רוס. לינדה רובינסון, אשתו של ג'ים המטפלת ביחסי הציבור של העסקה, לומדת זאת כשהיא רואה את קרביץ מסתודד איתו בתצוגת האופנה. הטיימס כותב מאמר ארסי נגד ג'ונסון ומציג אותו כתאו בצע. צ'רלי יוגל, יו"ר נביסקו, אומר לרוס שהוא צריך לקרוא בעיתון שהוא מתכוון להרוויח מהעיסקה שניים וחצי מיליארד דולר. רוס עונה לו שמה שחשוב לו זו רק דעתו של צ'רלי עליו. לא ברור מה באמת מניע את רוס: טובת העובדים, הדיעה של צ'רלי או שמא הכסף? בינתיים ממונה פיטר אטקינס ממשרד עורכי הדין סקאדן ארפס לבחון את הצעות המחיר של הבנקים לבעלי המניות. הצעת רוס ושירסון היא $100 למניה עם שווי של $23B, הצעת קרביץ היא $94 עם שווי $21.6B. אך הנה מוטלת פצצה - פירסט בוסטון מציע $105-118 למניה. יש צורך בשבוע ללמוד את ההצעות, במיוחד זאת של פירסט בוסטון המבוססת על ניצול פרצות בחוקי המיסוי. קרביץ שנראה לכאורה מובס מחליט להיעלם לעשרה ימים ולתת לכולם לנחש מה יהיו מהלכיו. פיטר כהן לא מאמין לו ואומר שקרביץ יציע בכל זאת הצעה בסיבוב האחרון והמכריע. מתברר שההצעה של פירסט בוסטון היא לא מעשית מה שמשאיר שוב בתמונה רק את קרביץ ושירסון. קרביץ רוצה לפרוש בסיבוב האחרון וצ'רלי מסכים לשלם לו $45M על מנת שימתין שעה נוספת. מתברר שקרביץ הציע $109 ושירסון עם רוס - $112. למרבה ההפתעה הדירקטוריון מחליט לקבל דווקא את ההצעה של קרביץ כי הם אינם מוכנים שרוס תאוו הבצע ינצח. "מה שגרם להצעתו של קרביץ להיראות יותר אטרקטיבית היה שאתה רוס לא היית חלק בה", אומר לו צ'רלי, "יש כמות גדולה של תאוות בצע בעיסקה זאת, השאלה היא רק מה הכמות שנראית "פייר", תאוות הבצע שלך גדשה את הסאה, היא התגלתה בכל מערומיה, לא יכולנו לאפשר לך להשתלט על החברה."

רוס נאלץ לפרוש וזאת הפעם הראשונה שהוא לא עובד מאז שהיה בן תשע. הוא ניגש לקרביץ ומודה לו על כך שהפך אותו לגיבור בעלי המניות שהעלה את שווי מניותיהם ל- $25.7B. פיטר כהן אומר שזו הפעם הראשונה שההצעה הגבוהה ביותר נפסלה. הוא רוצה לתבוע את נביסקו על כך. לקראת סוף שנות השמונים עולם העסקים של ארה"ב צבר כטריליון דולר בחובות. ג'ון גרינוז (המתריע) קיבל את ניהול החברה מקרביץ וקודם מתפקיד מנכ"ל חטיבת המזון למנכ"ל החברה כולה. בששת החודשים הראשונים שחלפו מאז ההשתלטות שופרה הרווחיות בארבעים אחוזים. RJ Reynolds (חטיבת הסיגריות) נטשה את סיגרית פרמיר וקברה השקעה של חצי מיליארד דולר. פיטר כהן התפטר מניהול שירסון לימן, לפי הצעה של אמריקן אקספרס. ג'ים רובינסון התפוטר אף הוא מאמריקן אקספרס. רוס ג'ונסון קיבל מצנח זהב של $53M, אך למסכן נשארו רק $23M אחרי מס. סוף טוב הכל טוב? אך, האם הטוב מנצח? מי באמת הטוב, או שכולם רעים במידה שווה? הפעם דווקא בעלי מניות המיעוט מרוויחים בגדול ומקבלים יותר מפי שניים מהשווי הבורסאי של מניותיהם לפני ההשתלטות. מי בכל זאת מפסיד? מה עתיד לקרות לעובדים?

כשלים בממשל תאגידי והונאת בעלי מניות - פרשת אנרון

החומר על פרשת אנרון מצוי באינטרנט, בראיון עם שרון ווטקינס, סמנכ"לית אנרון ומתריעה על השחיתויות שלה, מתוך גיליון איש השנה עליה ועל שתי מתריעות נוספות מסוף דצמבר 2002 של השבועון האמריקאי טיים, במאמרים ובסרטים.
הסרטים על פרשת אנרון:
- The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by: Brian Cruver - Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider
- Enron: The Smartest Guys in the Room, 2005, documentary film, Director Alex Gibney, 109 min., with Peter Coyote as Narrator, Andrew Fastow, Ken Lay, Jeff Skilling, based on the book of Bethany McLean and Peter Elkind, who also appear in the film - The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron.

<u>תמצית הסרט על פרשת אנרון ובריאן קרובר וניתוחו:</u>
בתחילת הסרט על פרשת אנרון ובריאן קרובר מתואר הרקע של פרשת אנרון: בסוף 2001 הייתה פשיטת הרגל הגדולה ביותר בארה"ב, 10,000 איש איבדו את מקום עבודתם, 25 מיליארד דולר אבדו. אלפים איבדו את הפנסיה שלהם ואת חסכונות חייהם. הסרט מתאר את סיפורם של מנהלים זוטרים של החברה, לא של המנכ"ל או מנהל הכספים. בריאן קרובר קיבל חינוך ערכי בטקסס תוך הבחנה בין טוב ורע. כשבריאן מתקבל לאנרון בתחילת אפריל 2001 מניית החברה נסחרת ב- 55.70$. זו משאת חייו לעבוד בחברה כה יוקרתית בתפקיד מעניין עם משכורת גבוהה. החברה, שמכרה בשנת 2000 ביותר ממאה מיליארד דולר, הייתה בין המובילות בארה"ב (מס' 7) ורצתה להפוך למס' 1. 80% מפעילות החברה, שהחלה את דרכה בבניית תחנות כוח בעולם, הייתה בנכסים לא מוחשיים. בתדריך שקרובר מקבל נאמר שעל מנת לשמור על היושרה של החברה הם לקחו את רואה החשבון היוקרתי ארתור אנדרסן. קנת ליי הוא יו"ר מועצת המנהלים וג'ף סקילינג הוא המנכ"ל. באנרון מאמינים ב- RICE, לאמור: כבוד, יושרה, תקשורת, מצוינות. ראשי תיבות קליטים, מילים גבוהות על יושרה ואתיקה בקוד אתי משובח. נאמר לעובדים כי הדרך של אנרון היא לשחק בהתאם לכללים, לעמוד בהבטחות, להיות הוגנים והגונים. אך עובדי החברה מונעים בראש וראשונה בשיטת בונוסים אגרסיבית הבנויה על הרווחיות של החברה, או ליתר דיוק כפי שמתברר מאוחר יותר על היוון רווחים עתידיים גם אם הם בספק רב. החברה בנויה על תדמית, יחסי ציבור, אך בפועל על שטיפת מוח וזריית חול בעיניים לכל הגורמים. אנרון תורמת לאנשי קונגרס, לסנטורים, השאילו את המטוס שלהם לבוש כשהיה זקוק לו. קרובר מצטרף למחלקה שמספקת הגנה בפני פשיטות רגל. החברות מקבלות ביטוח בפני פשיטת רגל של לקוחותיהן. מה לזה ולתחנות כוח רק קנת ליי יודע, אך רוב התעסקות החברה הפך להיות בנכסים לא מוחשיים. בשיחה עם מר בלו, המנטור של קרובר, הוא אומר לו שאנרון היא המערב הפרוע, החלל החיצון, אין גבול לאנרון פרט לגבולות שהיא מציבה לעצמה . בדיעבד מתברר שהיא לא מציבה לעצמה גבולות ולא בוחלת באמצעים. גם כאן משתמשים בטרמינולוגיה המקובלת על אנשי עסקים לא אתיים: "הם לא לוקחים שבויים", "הם יכולים לבצע דברים לא משנה באיזה מחיר". להיות בטוח בעצמך ונועז, זו הדרך של אנרון.

אינדיקציה לחברות לא אתיות היא בין היתר חשבון הוצאות ללא הגבלה. המנהלים הזוטרים ביותר יכולים להוציא על ארוחת צהריים 500$ ויותר. בשיחות עם הקולגות שלו מתברר לבריאן שכולם נשואים לאנרון והחיים הפרטיים והזוגיים שלהם תופשים מקום שני אם בכלל. גם יחסי בריאן עם ארוסתו מדרדרים כי אינה משתלבת. המזכירות הן חשפניות לשעבר, נערות החודש בפלייבוי, המוסר בחברה בעיקר בחוגי ההנהלה הוא מאוד רפוי. הפיתוי עצום, ישנם עובדים שקיבלו בונוסים בעשרות מיליוני דולר (על מכירות של יום האתמול כי חלף), הכל בגיבוי מלא של ארתור אנדרסן ובעצימת עין של הרשויות שאמורות לפקח על החברה. לקרובר מתברר שאנרון חייבת מיליארדים אך אף אחד לא מודאג. הנושים ממשיכים לתת לה אשראי והמערכת ממשיכה להזין את עצמה בלי שאף ילד לא יאמר כי המלך עירום. למעשה ישנה מתריעה, אחת הסמנכ"ליות - שרון ווטקינס, שמתריעה בפני קן ליי על חשדות להתנהגות לא אתית אך ליי עובר לסדר היום. קן ליי מטיף לשקיפות מלאה, מספר על תוצאות מדהימות, אך מרגיש שהקרקע מתחילה לבעור מתחת לרגליו ומוכר מניות במחירי שיא בסה"כ ביותר מ- 200M$. ג'ף סקילינג הוא שחצן ומתנשא ומעליב את אחד מבעלי המניות הגדולים. הבורסה מתחילה לחשוד שלאנרון יש עסקים מפוקפקים עם צדדים קשורים. איך יתכן שכל הרשויות החלו לחשוד באנרון רק חודשים ספורים לפני המפולת? ההבדל בין אתיקה לחוק, כי קשה למצוא עבירות חוקיות בהונאת אנרון שגובתה ע"י רואי החשבון שלה בתשלום סמלי של עשרות מיליוני דולר לשנה.

קליפורד באקסטר, סגן היו"ר של אנרון, התאבד בינואר 2002, חודשיים אחרי פשיטת הרגל. הוא התלונן בפני המנכ"ל סקילינג על עסקות מפוקפקות עם צדדים קשורים ושרון ווטקינס מעידה עליו כי הוא היה בעל יושרה מירבית והיא כיבדה אותו מאוד. קן ליי, המייסד ויו"ר אנרון, נמצא אשם בחודש מאי 2006 בעשרה סעיפי אישום והיה צפוי לשבת תקופה ארוכה בבית הסוהר, אך הוא נפטר באופן פתאומי בחודש יולי 2006. עד יום מותו טען לחפותו. מנכ"ל אנרון ג'פרי סקילינג שהתפטר חודשים מספר לפני המפולת וקן ליי תפש את מקומו, נמצא אשם בחודש מאי 2006 ב- 19 סעיפי אישום ונידון בחודש אוקטובר 2006 ל- 24 שנות מאסר ולתשלום קנס של חמישים מיליון דולר לקורבנות המפולת של אנרון. ריצ'רד קאוזי, החשב של אנרון נידון בשנת 2006 לחמש וחצי שנות מאסר ואילו סמנכ"ל הכספים אנדרו פאסטואו הודה בינואר 2004 בשני אישומים על קשירת קשר והיה לבכיר הגבוה ביותר במטה אנרון שהפך לעד מדינה. הוא נידון לשש שנות מאסר ואשתו נדונה לשנת מאסר. עשרות מנהלים בכירים אחרים הורשעו ונדונו לתקופות מאסר ארוכות. אומנם תחנות הצדק טחנו לאט ולקח כחמש שנים עד הרשעת הכרישים אך בהשוואה לישראל שבה מנהלי הבנקים לא ישבו אפילו יום אחד בבית הסוהר ניתן רק להעריץ את מערכת המשפט של ארה"ב ואת דעת הקהל שלה הדואגות למשפט צדק. אך החשוב מכל הוא חקיקת חוק דרקוני בשם סרביינס אוקסלי החל גם על חברות ישראליות הנסחרות בניו יורק והנותן עונשים כבדים של עד עשרים שנות מאסר וקנסות של מיליוני דולר על הונאות, כתוצאה מהלקחים של פרשת אנרון. אנרון עדיין קיימת כחברת שלד ללא נכסים אחרי שיצאה ממצב של פשיטת רגל בנובמבר 2004 בתום שלוש שנים של פירוק החברה שפשטה את הרגל בדצמבר 2001 ומכרה את אחרוני הנכסים עד ספטמבר 2006 כאשר מכרה את פריזמה, החברה האחרונה שנשארה בבעלותה. אנרון חילקה עד כה לנושיה סך של 9.4 מיליארד דולר, המהוות כ- 26% מכלל תביעות הנושים שהוכרו. הנושים הגישו תביעות על 200 מיליארד דולר אך מרביתן לא הוכרו. בתחילה סברו שהנושים יקבלו רק 14% מחובם אך בפועל הם קיבלו יותר, אם כי זה לעג לרש.

הסרט מתאר בצורה משכנעת איך האזרח הקטן מתפתה להשקיע באנרון ויש להודות על האמת שליי נשמע מאוד משכנע ומערכת יחסי הציבור משומנת היטב. המזכירה, כרבים מהעובדים, מוכרת את כל חסכונותיה כי ליי אומר שהמניה תעלה אך ליי מוכר את מניותיו בניגוד למה שהוא ממליץ. אך מה האלטרנטיבה שלו, ביודעו ממידע פנים שהקץ קרוב, איך הוא יצליח למכור אם לא יהיו פתיים שירצו לקנות? לכן עליו להמשיך לזרות חול בעיניים ולהגדיל את רווחיו לסכומי עתק על חשבון האזרח הקטן המפסיד את כל חסכונותיו. ממילא ליי יוכל לקחת את מיטב עורכי הדין להצלתו. בשיטת אנרון כולם מרוויחים לכאורה. רושמים רווח כיום על פי אומדני רווחים לעשר שנים. ארתור אנדרסן מאשר כי גם הוא מרוויח. המנהלים הזוטרים והבכירים מקבלים את הבונוסים לפי האומדנים. המניה עולה על פי האומדנים הנרשמים כרווחים שוטפים. המנהלים מוכרים מניות לפי השווי הגבוה. מי בכל זאת מפסיד? הגורמים החשובים ביותר אך החלשים ביותר: הציבור הרחב המוכר את המניות בהפסד, הנושים, רוב העובדים שלא נהנים משיטת הבונוסים המשחיתה, הקהילה וכמובן המדינה. ובינתיים המניה יורדת ל- 32$. כמה חודשים לפני המפולת אנרון מודיעה על הפסד חד פעמי של למעלה ממיליארד דולר. מתברר שהחברה העלימה את ההפסדים בתוך המבנה המורכב של השותפויות. באירוע המרכזי בספרו של המחבר שפורסם חודשים מספר לפני אנרון מתואר מקרה דומה ביותר של חברה אמריקאית שהעלימה כך את הפסדיה. על סמך אירוע זה ואירועים אחרים התגלתה חוקיות של הונאה אתית שקיבלה ולידציה מלאה בפרשת אנרון. מתברר שבעלי המניות שהיו לומדים עליה מספרי המחבר היו יכולים להימנע מלהשקיע בחברות לא אתיות נוסח אנרון. הוצאת הספרים קלוור/ספרינגר, ההוצאה האקדמית הגדולה ביותר בעולם, שפרסמה את הספרים הכניסה אותם בדף השער שלה כספרים הקשורים לפרשת אנרון וכך גם כתב ארגון האתיקה הגדול בעולם Transparency International.

שבועות מספר לפני ההתמוטטות המניה של אנרון צונחת לעשרים דולר, ירידה של 75% תוך שנה. ה- SEC בודק את עסקות אנרון, אך זה לא מונע מקנת ליי להישמע אופטימי ביותר ולהצהיר שאנרון היא לא רק חברה היא החיים שלו. "אנחנו החברה הכי טובה באמריקה. לא ניתן למוטט אותנו. אנחנו נוביל את הדרך למאה ה- 21." בוידוי של מר בלו בפני קרובר הוא מספר מה בדיוק קרה באנרון. הוא מודה שההנהלה קיבלה בונוסים על פי רווחים מפוברקים. המנהלים מכרו מניות כשאמרו לאחרים לקנות. מה שהניע את המערכת היא תאוות בצע ארורה. זו הגלובליזציה של הטיפשות. באנרון אסור היה לדווח על בעיות, רק על הצלחות. גם אם עשו עבודות באיכות גרועה שבגללן נהרגו עשרות אנשים המנהלים קיבלו את הבונוסים עליהן. השיטה נועדה להעשיר מעטים על חשבון הרבים. שיחדו את הפוליטיקאים, סנוורו את התקשורת, המשיכו לשמור על השקר. הוא מודה שהוא אשם. בכירי אנרון היו ספסרים זולים וחסרי מוסר. הוא מעריך שיש מאות חברות כמו אנרון אם לא אלפים. הוא שלם עם כך שהוא ילך לכלא כי הוא גדל במחשבה שכסף זה הדבר החשוב ביותר בחיים והוא נוכח לדעת שזה לא כך. קרובר מפיק את הלקחים הנכונים משיחתו עם בלו ומחליט לפתוח בדרך חדשה. הוא מחדש את הקשר עם ארוסתו ומודה שהסתחרר מהעושר והיא צדקה בביקורתה. כולנו שילמנו בשביל הבית של סקילינג, הוא לקח 70M$ כשהאחרים איבדו את החסכונות שלהם, את הקריירות, את הבתים. ובינתיים מתחילים לגרוס את כל המסמכים. כש"גילו" חוב נוסף של 2.5 מיליארד דולר המניה צנחה לשמונה דולר. מפטרים את כל העובדים, קרובר נכנס לחובות, החסכונות שלו הלכו, המניות שלו לא שוות דבר. לינקולן אמר שאם רוצים לבדוק את אופיו של אדם תנו לו כוח. עד כמה מקרה אנרון מוכיח טענה זו? ההתקרנפות ההמונית של עשרות אלפי אנשים שהביאה

לנזקים אדירים לכלכלה האמריקאית נבעה אך ורק בגלל שאנרון מלאה באדיקות אחרי משנתו של פרידמן שמטרת החברה למקסם את הרווח ללא שום שיקול נוסף.

עד כמה ייתכנו מקרים דומים בישראל? המחבר מתאר מקרים שקרו בישראל עם נזקים של עשרות ומאות מיליוני דולר לבעלי מניות המיעוט, למדינה ולגורמים אחרים אך אף אחד לא עשה דבר. לכל היותר פורסמו כמה כתבות בעיתונים והדיהן שכח חיש מהר. הפושעים האתיים לא נתנו את הדין, התביעות הייצוגיות לא התקבלו, עורכי הדין המשיכו להרוויח בהגנה על החברות שהונו את הציבור וכמה אילי הון ומנהלים בכירים התעשרו עוד יותר על חשבוננו. התנהלות עניינים זאת היא לרועץ לכלכלת המדינה כי אין כל יתרון בריכוז ההון בידיים כה מועטות במקום שיתרכז בידי הרבים ויניע את גלגלי הכלכלה המקרטעת. האם ישראל הפיקה את לקחי אנרון?

Some basics about Enron: At the end of 2001 Enron went bankrupt, the largest bankruptcy ever in the US. 10,000 employees lost their job. $25 billion were lost. Thousands lost their pension and life savings. The film describes the story of the junior managers, not the sharks. Brian Cruver, a young manager who started working at Enron in the beginning of 2001, has received a values education in his Texan hometown, discerning between right and wrong. When Brian starts working at Enron the share price is $55.70. Working at Enron was a dream come through as he learned at the university all about Enron and its success, it was the best company and everybody envied him for working there with very high salaries. Enron was no. 7 in the US and wanted to become no. 1. The company started in the energy industry but in 2001 80% of its turnover came from intangible assets. Brian hears at the introductory meeting that in order to ensure the integrity of the company they took the prestigious Audit firm Arthur Andersen. Ken Lay is the founder & Chairman of the Board, and Jeff Skilling is the CEO. In Enron they believe in RICE - Respect, Integrity, Communications and Excellence. Slogans, public relations, best ethical codes… Enron is innovative, ambitious, bold. Enron plays by the rules, keeps its promises, is fair, stand by its words, that's the Enron way.

But words aside, the executives are motivated by an aggressive system of bonuses based on the profitability of the company, or to be more precise on the actualization of future profits, even if they are very doubtful and spread over ten years, but are included in this year results. The policy is based on image, perception, how you are perceived by everyone and not how you really are. A lot of brainwashing to the customers, creditors, shareholders and employees. Enron contributes generous donations to the Bush administration and lends its plane to Bush. Brian works in the bankruptcy department that gives insurance on bankruptcy of key clients. How ironic and presumptuous from a company that went bankrupt in the same year. In a conversation with Mr Blue, an Enron key executive, he tells Brian that Enron is the Wild West, outer space, there is no limit to Enron besides the limits it sets to itself. Unfortunately it proved to be true, as there was no limit to the crookedness of its dealings. Here again we hear militaristic terms such as "they don't take prisoners", "they can do everything and it doesn't matter at what cost". An indication to unethical companies is among others an unlimited expense account. The junior managers spend $500 on a lunch. They are married to Enron and their partners come only after Enron. Brian's relations with his fiancée deteriorate as she doesn't fit the mentality. The secretaries are ex-strippers, Playboy's playgirls of the month, the morality of the key executives is very slack, most of them are remarried with younger women.

The temptation is very high. There are executives who received bonuses of tens of millions of dollars on fictitious sales and profits. All of it with the supervision of Arthur Andersen. Cruver learns that Enron owes billions but nobody cares. The creditors continue to give Enron credit and the system continues to operate without any boy who says that the king is naked. But there is a whistleblower Sherron Watkins, VP, who tells Ken Lay about the dubious partnerships, but Lay doesn't respond, as of course he knew it all. Ken Lay advocates full transparency. He reports on fantastic sales and profits, but he sells shares at high prices, overall more than $200M, while he tells others to buy Enron's shares. The SEC starts to investigate on transactions with related parties, where ultimately Enron hid all its operational losses. But the basic question is how comes that the

SEC started to investigate almost at the end when it was too late to remedy the situation. Here again we see the difference between ethics and the law. Legally most of what they did was right (of course the shredding of material evidence was illegal, but you can't prove something that was shredded, as a material witness who gets murdered by the Mafia cannot testify). They were backed up by AA and by the best lawyers, but ethically they were wrong.

Clifford Baxter, Vice Chairman of Enron's Board, committed suicide (or was murdered) in January 2002. He complained before the collapse to Skilling the CEO about the dubious transactions with related parties and Sherron Watkins says that he was of the utmost integrity. Ken Lay was convicted on May 2006 on his call to investors to buy shares while he knew of the company's problems who were not disclosed properly. He died on July 2006. Skilling, who resigned a few months before bankruptcy (he was CEO only for a few months) was convicted on May 2006 of 19 counts of fraud and was sentenced to 24 years in prison. Richard Causey, Enron's controller was sentenced in 2006 to 5.5 years in prison. Andrew Fastow, Enron's CFO, admitted in January 2004 to two charges of conspiracy and is the highest ranked executive of Enron who became state's witness. He was sentenced to 6 years in prison. 21 Enron executives were convicted. The draconic Sarbanes-Oxley Act was enacted in 2002, following the Enron scandal, giving fines of up to $20M and jail sentences of up to 20 years on fraud. Enron who had a turnover of $100 billion before its collapse in 2001 remained with only $12 billion in assets to distribute to more than 20,000 creditors. Stephen Cooper, the company's interim CEO, said the bankruptcy reorganization plan has the backing of 80% of creditors. Creditors are seeking to recover more than $200 billion but only $67 billion of that amount is justified. The amount of assets available to creditors would grow if Cooper succeeds with a mega claim against leading banks that helped Enron create complex deals to hide debt and inflate cash flow. The largest group of creditors would receive 14.4% of their debt. On September 2006, Enron sold Prisma Energy its last remaining business, according to the final restructuring plan submitted to the bankruptcy court. 9.4 billion dollars were distributed to creditors, 26% of all the justified claims.

Enron shareholders, whose investments in Enron were worth $60 billion in 2000 have been virtually wiped out and would receive nothing under the bankruptcy reorganization plan. Cruver shows how the small investor is lured to buy Enron's shares, secretaries investing all their savings, ordinary people who lose time after time because of criminals who tell them to invest money in their companies while they are selling their shares. Enron's top executives say that in Enron everybody wins. Is it true, who wins and who loses? A few months before the collapse Enron discloses (casually) an extraordinary loss of $1 billion. This loss was hidden in the complex structure built by Fastow. A similar way of hiding operational losses was discovered by me in one of my case studies of an American company who reached a multibillion dollar valuation hiding its losses in extraordinary restructuring charges. I made a comparison between my books and the rules of wrongdoing minority shareholders that I have discovered and Enron which validated the rules. Creative accounting, whistleblowers, collaboration of auditors, sales of shares by executives just before the collapse, Omerta cover-up etc. are at the backbone of the cases and research, Enron just made it blow-up. And in all the cases those who food the bill are the minority shareholders, the ordinary employees, the community and the creditors. Mr. Blue confesses to Cruver ultimately that management received inflated bonuses based on unrealistic profits. Executives told investors to buy shares when they sold them. What made the company go around was sheer greed. It was the globalization of stupidity. In Enron it was forbidden to report on problems, those who did it were transferred and because of it there were many accidents and tens of people died. The system was conceived in order to enrich very few people at the expense of masses of shareholders and employees. They bribed politicians, the auditors, the media. He admits that he is guilty and that all of them were cheap immoral speculators. He estimates that there are still thousands of Enrons. After they discover another debt of $2.5 billion the company collapses, most of employees are fired. Cruver returns to the basic values of integrity and ethics, and publishes the book.

כשלים בחוזים עתידיים, נגזרים ומכשירים פיננסיים – פרשת JEROME KERVIEL ובנק SOCIETE GENERALE

In January 2008, Jerome Kerviel, a 31 year trader at the Bank Société Générale in Paris, managed to lose $7.2 billion in just a few weeks. Kerviel was charged with criminal breach of trust and accessing computers illegally pertaining to equity index futures trading within Société Générale, resulting in losses valued at approximately €4.9 billion. Société Générale maintained that Kerviel was a rogue trader and claimed Kerviel worked these trades alone, and without its authorization. Kerviel, in turn, told investigators that such practices are widespread and that getting a profit makes the hierarchy turn a blind eye. The investigation was reported as "the largest fraud" in history. However, it was before Bernie Madoff, who in December 2008, in the same year that many would like to forget, was charged of a fraud of $ 65 billion.

Kerviel, like Barings' Nick Leeson or Madoff, was a businessman as many others and apparently not the stereotype of a scoundrel. Kerviel joined the middle office of the bank Société Générale in the summer of 2000, working in its compliance department. In 2005 he was promoted to the bank's Delta One products team in Paris where he was a junior trader. Société Générale's Delta One business includes program trading, exchange-traded funds, swaps, index and quantitative trading. Christian Noyer, governor of the Bank of France, has described Kerviel as a "computer genius"; however, sources within Société Générale described Kerviel as "not a star". Kerviel earned a combined salary and bonus of less than €100,000 per year, considered modest in terms of the salaries paid to traders in the financial markets. Mr. Daniel Bouton, the Bank's Chairman, said that four of Kerviel's managers and supervisors had resigned and he himself offered to resign, an offer that was rejected by the Board of Directors of the Bank.

The bank stated that Kerviel was assigned to arbitrage discrepancies between equity derivatives and cash equity prices, and aided by his in-depth knowledge of the control procedures resulting from his former employment in the middle office, he managed to conceal these positions through a scheme of elaborate fictitious transactions. And who said in Davos that this fraud is "everyone's worst nightmare"? – Dick Fuld, the Chairman of Lehman Brothers, who will be instrumental eight months later, in Septemeber 2008, in the collapse of his investment bank and the worst recession since 1929. Francois Hollande, the leader of the French Socialist Party called on the Government to reinforce banking controls, as there is a very worrying lack of internal control mechanisms that needs to be rectified by a tightening of the rules. The writing was on the wall but the warning was not noticed as Kerviel was perceived as another rotten apple and not as a precursor of an avalanche of rotten apples, systems, banks, corporations and economies.

Bank officials claimed that throughout 2007, Kerviel had been trading profitably in anticipation of falling market prices; however, they have accused him of exceeding his authority to engage in unauthorized trades totaling as much as €49.9 billion, a figure far higher than the bank's total market capitalization. Bank officials claimed that Kerviel tried to conceal the activity by creating losing trades intentionally so as to offset his early gains. According to the BBC, Kerviel generated €1.4 billion in hidden profits at the beginning of 2007. His employers say they uncovered unauthorized trading traced to Kerviel on January 19, 2008. The bank then closed out these positions over three days of trading beginning January 21, 2008, a period in which the market was experiencing a large drop in equity indices, and losses attributed were estimated at €4.9 billion. Kerviel's lawyers, Elisabeth Meyer and Christian Charrière-Bournazel, said that the bank's managers "brought the loss on themselves"; accused the bank's management of wanting to "raise a

smokescreen to divert public attention from far more substantial losses in the last few months"; and said that Kerviel had made the bank a profit of $2 billion as of December 31, 2007.

Kerviel is not thought to have profited personally from the suspicious trades. Prosecutors said that Kerviel has been cooperative with the investigation, and has told them his actions were also practiced by other traders in the company. Kerviel admited to exceeding his credit limits, but claimed he was working to increase bank profits. He told authorities that the bank was happy with his previous year's performance, and was expecting to be paid a €300,000 bonus. Family members speaking out said the bank is using Kerviel as a scapegoat to excuse its recent heavy losses. Nick Leeson was also about to receive a similar bonus days before he caused the collapse of Barings Bank. This happens inevitably when you put maximization of profits as the only target of a company.

When the Barings Bank scandal occurred in 1995, with the young trader Nick Leeson causing the collapse of the bank, it was alleged that this was an extraordinary event. Barings Bank's management was greedy and careless, it was a small bank and nothing of this sort could happen in a major bank as all precautions were taken. 13 years have elapsed and a major French bank incumbs much larger losses caused by another "rogue trader" Jerome Kerviel. Whether he will be sentenced to jail like Leeson remains to be seen, but he will probably write a book as Leeson, a film will be soon produced like "Rogue Trader" and there are already thousands of fans of Kerviel. Société Générale has made a name for itself trading derivatives, the most dangerous investments in the stock exchange. Some specialists maintain that the lesson to be learned from Kerviel's and Leeson's frauds is to separate the "back offices" where trades are processed and recorded from the trading desks. But others, as Francois Ewald, a professor at CNAM, Paris, have a different opinion. He maintains that a new risk has to be taken into account in corporations and banks - the "ethical" risk. A new position has to be created a "compliance officer". "The dimension of ethics is from now on perceived as a fully-fledged component of the economical value (and not only a way to make it acceptable). Ethics is a component of the economical value. It is not external to it." (Ewald Francois, Un danger a controler: le risque ethique, Les Echos, February 5, 2008)

Since 1994 I have tried to convince in my business and academic activities that the ethical risk is a major risk if not the major one. When Barings Bank's scandal occurred it was called a "rotten apple", then Enron's scandal came which validated the rules of unethical conduct appearing in his books published in 2001, but Enron was deemed by Milton Friedman in an interview as another rotten apple. WorldCom – another rotten apple, all the subsequent scandals – more rotten apples, Jerome Kerviel and Société Générale– probably the ultimate rotten apple. But in the same year, 2008, we experienced the "ultimate" rotten apples of AIG, Lehman Brothers and… Bernie Madoff! Time has come, therefore, to reach the conclusion that all these are not just solitary rotten apples but part of a pattern of unethical conduct deriving from the ideology prevailing in many companies that the corporation has mainly one goal – to maximize profits. Until we eradicate this fallacy, there will be much more rotten apples, the interests of the stakeholders will continue to be blatantly wronged, the pollution will continue to be externalized, and due to glabalization and ethical risks the world economy could fall into a recession, worser than the 1929 one.

כשלים בביטוח הרפואי בארצות הברית – המתריעה ד"ר לינדה פינו

מבוסס על הסרט "טיפול לקוי":
Damaged Care, 2002 (TV), 114 min., Director Harry Winer, with Laura Dern.

תמצית היצירה וניתוחה:
הסרט מביא תיאור מקרה אמיתי של מתריעה, ד"ר לינדה פינו, רופאה שעבדה בחברות ביטוח רפואי והחליטה לצאת חוצץ נגד תאוות הבצע שלהן ששמה את השגת הרווחיות המקסימלית בראש מעייניהן על חשבון בריאותם של החולים. עם הפרטת הביטוח הרפואי בארה"ב נוצרה דילמה עסקית ראשונה במעלה בחברות הביטוח הרפואי: עד כמה ניתן לבוא לקראת החולים במתן טיפולים יקרים על חשבון רווחיות החברות? מה חשוב יותר - השתלת לב להצלת חיי אדם בעלות אסטרונומית לעומת עזרה למאות מטופלים בטיפולים שעלותם נמוכה או השגת תשואה סבירה לחברה? הביטוח הרפואי גורם לבעיות אתיות רבות. כך למשל מבוצעים לעיתים ניתוחים מיותרים על מנת לזכות בכספי הביטוח עבור חולים ולשפר את הידע של הרופאים. ד"ר לינדה פינו, הנשואה לבעל שאף הוא רופא, דאג, מעוניינת בעבודה בשעות גמישות שיאפשרו לה לטפל במשפחתה וגם לעסוק במקצוע. הפתרון האידיאלי הוא עבודה כרופאה בחברת ביטוח רפואי הצריכה לאשר או לדחות טיפולים רפואיים למבוטחי הקרן. היא מתחילה לעבוד איפוא בחברת הומאנה. מסבירים ללינדה שהוצאות החברה עולות כבר שלוש שנים ברציפות בעשרות אחוזים. בעבודה הזאת צריכים לקבל החלטות קשות. האם את יכולה להיות קשוחה? היא אומרת שכן ומקבלת את העבודה. ניתן להיעזר בתוכנת מחשב לקבלת ההחלטות. הרופאים נעזרים באחיות הבאות בקשר עם החולים. יש לבדוק אם הטיפולים המבוקשים עומדים בקריטריונים של החברות ומכוסים ע"י הביטוח הרפואי. הרופאים מפקחים בצורה צמודה על פעילות האחיות.

לינדה מתיידדת עם שריל גריפית אחות ראשית, שיש לה גישה הומאנית כלפי המטופלים. הבוסים שלה מערבים שיקולים זרים כמו אישור בקשות לא מוצדקות לטיפולים, החתומות ע"י רופאים שהם חפצים ביקרם, כי הם עשויים להביא להם עוד מנויים. לינדה מתבטאת בפני ההנהלה כנגד המערכת שלדעתה היא יקרה ומסורבלת מדי, זה מונע מהם להעניק לחולים את הטיפול שהם זקוקים לו. היא חושבת שהם משקיעים את הכסף במקומות הלא נכונים. מגיע מנהל חדש, ראש מחלקת השירותים הרפואיים ד"ר סקרווד, שקובע כי איש לא דאג עד עתה לשורה התחתונה, ומעתה זה יהיה השיקול היחידי. הוא רוצה לקבל מדי שבוע דו"ח מכל אחד מהרופאים על שיעור הדחיות שלהם למתן טיפולים. הוא רוצה לוודא שהם נעים בכיוון הנכון, תוך דחייה מירבית של פניות. לינדה לא מסתדרת עם המנהל החדש. הסדר העולמי החדש הוא שאין לתת טיפולים יקרים מדי. לינדה אינה רוצה להכתיב לרופאים מוכשרים איך לטפל בחולים. רופא מתקשר ללינדה ומבקש לקבל אישור להשתלת חירום של לב שאם לא כן החולה ימות. לפני שהיא מחליטה, עמיתיה ומנהלה נותנים לה לעיין בחוברת ולנסות למצוא בה פירצה על מנת למנוע את ההשתלה. הנימוק האתי שהם נותנים לכך הוא שאם יאשרו לחולה את ההשתלה זה יהיה על חשבון תינוק שזקוק לניתוח חך שסוע, או שלושה טיפולים כימותרפים. פרט לזאת, המעביד של החולה, דאג לכך שהביטוח לא יכסה השתלת לב. כשלינדה נותנת תשובה שלילית לרופא הוא אומר לה שהיא רוצחת. אך כל עמיתיה מברכים אותה, כי היא חסכה להברה חצי מיליון דולר. נשאלת השאלה: עד כמה היא אשמה במות החולה. האם מבחינה חוקית החברה לא מחויבת להשתלה? אך בה בעת לינדה רואה כיצד מציבים בטרקלין הכניסה של החברה פסל ששוויו זהה לשווי ההשתלה. לינדה לוקחת קשה את האירוע ובוכה בכי תמרורים כשהיא מגיעה למכוניתה. שני עמיתיה סבורים שההנהלה הגזימה בחוסר האנושיות ומעודדים אותה להתלונן. הם אומרים שיתמכו בה. בישיבה עם הרופאים סקרווד אומר שהומאנה רכשה חברת ביטוח רפואי ממיאמי, המזומנים שלה יגדלו בגלל הפנסיונרים, מספר גדול מהמטופלים עומד למות בקרוב, בלי שיהיה צורך לטפל במחלות שלהם ולרכוש עבורם תרופות. שני עמיתיה נתקפים חרדה ולא מגבים את לינדה. היא מתפטרת מהתפקיד ועוזבת את החברה בשאט נפש.

לינדה פינו אומרת לילדיה שהמערכת הזאת לא אתית והיא לא יכולה לתמוך בה כשהיא ממציאה תירוצים לא לטפל בחולים. אך ילדיה ובעלה מקבלים את התפטרותה ברגשות מעורבים כי הם זקוקים לכסף של משכורתה. הם נותנים לה את התירוץ הסטנדרטי: "לא יכולת להישאר ולהילחם מבפנים למען הדיעות שלך?" היא מבקשת ממשפחתה שיתמכו בה, אך בעלה אומר לה שהיא יכלה לפחות להיוועץ בו לפני שהיא נקטה את הצעד הנמהר. היא עונה לו שאם הייתה נשארת שם משהו בה היה מת, אך הוא עונה לה שהוא עלול לאבד את בנו שהוא נלחם על המשמורת שלו עם גרושתו. הוצאות עורכי הדין מאוד גבוהות, כולם משלמים את המחיר. דאג הוא בעצמו רופא ואומר שהיום צריך תואר במינהל עסקים במקום תואר דוקטור על מנת לשרוד במערכת החדשה. במארס 1988 לינדה מתחילה לעבוד בברתרס לואיסוויל קנטאקי. חברתה

שריל גריפית שהייתה אחות בהומאנה ועזבה לפני לינדה, על אותו רקע של העדפת השיקולים הכלכליים על טובת החולים, מוצאת לה עבודה במקום החדש שבו היא מועסקת ושלדעתה הוא הרבה יותר אתי ומתחשב בחולים. ד"ר גרשון רוצה לדבר איתה באופן אישי. הוא מתרשם שהיא תוכל להשתלב בעבודה החדשה. שריל עושה הבחנה בין עבודה אחראית ופעולה המונעת על ידי תאוות בצע. ניתן לפסול בקשות לא מוצדקות משיקולים ענייניים אך לא כמדיניות לשיפור מאזן החברה. היא בודקת את עצמה כל יום על מנת לא לחצות את הקווים. בית החולים שלהם הוא מוסד ללא מטרת רווח, אומר לה ד"ר גרשון. לאיחוד הרופאים של לואיסוויל יש אינטרס שהיא תצליח. גרשון הוא אחד הבעלים ואחד המנהלים של ברתרס. על לינדה עוברת תקופה טובה. הבן של בעלה מנישואיו הראשונים עובר למשמורת של אביו. היא מקבלת תגובות נלהבות על הנאום שלה באסיפת הרופאים. אך באווירת האופוריה מסתמנת עננה. החברה האם של ברתרס ממינסוטה החליטה לערוך להם בדיקה אחרי שראו שהם מפסידים הון תועפות. אנדרו מק קלו מתמנה למנהל חדש ואומר לרופאים שמהיום והלאה מה שקובע זו השורה התחתונה. שריל מתפטרת, אך לינדה לא יכולה לעזוב, הם קנו זה עתה בית חדש, יש להם מחויבויות כספיות. הפעם היא תגיד מה היא חושבת ולא תברח. האחות אומרת לה שהיא אכן צריכה להישאר כי היא קרן האור היחידה במקום החשוך הזה.

בינתיים מגיע לטיפולה מקרה של אחות בית חולים שהפכה לצמח בשם דון דבוס. היא סבלה משבץ קשה בגיל 31, היא זקוקה למספר עצום של טיפולים רפואיים. נבחנת האפשרות לעבוד עם טריאג' סנטר כמו באטלנטה, מרכז שירות טלפוני המאויש באחיות ביקורת ופועל 24 שעות ביממה. המרכז פועל במקום חדר מיון העולה הון תועפות והוא מעין חור שחור. ברתרס לא יכולה להרשות לעצמה מרכז שירות טלפוני מעין זה, אך הם דורשים מהרופאים למצוא כל דרך לקצץ בהוצאות. המנהל של לינדה נותן לה את התיק של חדר מיון והיא בצעד של ייאוש דוחה את כל הפניות. ממילא יש להם אפשרות לערער אם הפניה שלהם לגיטימית. המנהל מציע לה בונוס, אך היא מזכירה לו שהם ארגון ללא מטרות רווח. לכך המנהל עונה שהם כאנשים פרטיים יכולים להרוויח מהחיסכון שהם גורמים. מתקבלת אחראית חדשה על האחיות בשם ג'מה קומבס המשדרת על גל אחד עם המנהל החדש בתביעה לחסוך בהוצאות בכל מחיר. המנכ"ל אומר ללינדה שהיא חייבת למצוא דרך להוציא מבית החולים את דון דבוס, העולה לחברה הון תועפות, הרופאים עשו הכל למענה, הנזק קשה מדי. גם כאן נותנים לה את התירוץ הסטנדרטי שניתן למצוא דרך טובה יותר להקצאת המשאבים, לתת את התקציב למישהו שיש לו סיכוי טוב יותר להבריא. אך מי יכול להחליט את זה, אלוהים? לינדה אומרת לבעלה שנקלעה שוב לאותו המצב, איך זה קרה? זה אמור להיות ארגון ללא מטרות רווח, הרופאים אמורים לדאוג לחולים, הם הבעלים של חברת הביטוח. אך עונים לה שהם לא יכולים להרשות לעצמם את המוסריות שלה. האחות מבשרת בשמחה שהצליחו להוציא את דון דבוס מבלמונט והיא עשויה להיות מועמדת לשיקום.

לינדה נפגשת עם עו"ד שנברג ואומרת לו שהיא אשרה את בקשת הטיפול של הילד שהוא מייצג, אך הוא מראה לה שקיבלו מכתב מהחברה עם סירוב. מתברר ללינדה שג'מה דחתה את הבקשה אחרי שלינדה אישרה אותה, ללא סמכות אך עם גיבוי של המנכ"ל. ג'מה כפופה ללינדה והמעשה שהיא עשתה הוא לא אתי בעליל. היא שואלת את עורך הדין מה היא יכולה לעשות, והוא אומר לה שהוא נרשם לקורס על אתיקה במכללה הדתית של לואיסוויל. הפרופסור שלו חסיד של תומס מרטין שהיה פעיל חברתי, הוא נותן לה את ספרו של מרטין לקריאה. לינדה עושה עימות בהנהלה עם ג'מה ושואלת אותה אם היא דחתה מקרים אחרים שהיא אישרה. היא אומרת לה שאם תעשה זאת בפעם נוספת היא תפטר אותה. לינדה אומרת לשנברג שהיא לא יכולה להגיע להחלטות שהיא לא מאמינה בהן. אך אם היא תעזוב היא פוחדת שתרדוף אותה התחושה שהיא יכלה לעזור ולא עשתה זאת. הוא עונה לה שהוא מאמין שהיא תצליח לשנות דברים והוא רוצה להיות נוכח כשהיא תעשה זאת. לינדה מכינה מצגת לכל חברי הסגל בה היא מציגה את המחשב שבו דון דבוס תוכל לתקשר עם הסביבה. ד"ר קיטאנו בא להציג את המחשב. המחשב יכול לחסוך להם כסף, כי אם ידעו את רצונותיה של דון הם יוכלו לחסוך טיפולים ותרופות יקרים. היא מאשרת את הבקשה של דון לרכישת המחשב. היא הפכה אם כן את המילים למעשים אך היא נאלצת להתפטר מברתרס. דאג אומר לה שהוא יתמוך בה כי הוא חושש לאבד אותה אך היא מעריכה הרבה יותר את התמיכה של שנברג.

לינדה נפגשת עם נזירה ממנזר לורטה במטוס ובאה למנזר להרצות על ניסיונותיה בשוק הביטוח הרפואי. היא חשה שאם לא יתערבו המצב ילך ויחמיר. במארס 1993 היה מקרה שילד קטן של זוג נשלח לבית חולים מרוחק למרות מצבו הקריטי, כי בו חברת הביטוח הרפואי קייזר, מקבלת הנחה של 15%. לינדה מופיעה בטלוויזיה בתוכנית דייט ליין ואומרת שאסור שמקרים מעין אלה יקרו במדינה המתיימרת לתת את הסיוע הרפואי הטוב ביותר בעולם. המשפחה תבעה את קייזר וניצחה. לדעת לינדה המטרה של חברות הביטוח הרפואי היא להרוויח ולא לתת טיפול רפואי. דייט ליין מוצפים בטלפונים. לינדה מתבטאת בצורה חריפה נגד הומאנה וחברות אחרות והומאנה דורשת ממנה שהיא תחזור בה. לבעלה יש חוזים עם הומאנה והוא חושש שיאבד אותם בגלל פעילות אשתו. הוא תומך בה, אך לא מוכן לתמוך במסע צלב נגד כל חברות הביטוח הרפואי. בינתיים היא מקבלת איומים טלפוניים שאם היא תמשיך לדבר המשפחה שלה תהיה בסיכון גדול. עורך הדין של שוטר מבקש ממנה להיות עד מומחה נגד הומאנה בגלל מקרה שהחברה מסרבת להמשיך לתת טיפול בילדה של השוטר הסובלת מפיגור שכלי. היא זקוקה למספר רב של טיפולים חיוניים. הנזירה מפצירה בלינדה להשתמש בידע הרפואי שלה

ולקיים את שבועת היפוקרטס על מנת לעזור למטופלים. לינדה מקבלת מהגורמים האלמונים תיק על הבגידות של בעלה והוא מאשר זאת. הבת שלה מפצירה בה לא להעיד במשפט כי זה יהרוס את המרפאה של אביה, אך היא עונה לה שהיא ויתרה במשך 15 שנה רק בגלל דרישות אביה, היא עשתה המון ויתורים מקצועיים, אבל עכשיו עליה לעשות את מה שהיא חושבת לנכון. כשמתברר לה היקף הבגידות של דאג היא נפרדת ממנו. לינדה מסכימה להעיד במשפט של השוטר נגד הומאנה. היא היחידה שמוכנה להעיד כי כל האחרים חוששים מהומאנה ומקבלת תווית של מתריע. הקולגות שלה חרדים לפרנסתם, ורק היא מכירה את מזימות החברות כי היא עבדה שם. עורכי הדין של הומאנה מנסים לערער את האמינות שלה. היא לא חשבה שזה יהיה כל כך אישי אך הכסף הוא מאוד אישי עבור חברות תאוות בצע. דון דבוס כותבת לה מכתב מרגש, היא חיפשה את המילים להגיד לה עד כמה חשוב הקול שהיא נתנה לה. סוף סוף יש לה קול בזכות העובדה שלינדה דיברה למענה כשהיא לא יכלה לדבר. לינדה מעידה במשפט. היא מסבירה כיצד הרופאים מקבלים בונוסים אם הם מצליחים להוריד את ימי הטיפול בבית החולים שהם מאד יקרים. החברות מנסות לקבל חולים שניתן להרוויח מהם רווח גדול ככל האפשר.

הומאנה רצו לחסוך $78.5M על ידי התפטרות מ-31 חולים כרוניים שהיו בפוליסות הביטוח של השוטרים שהם קיבלו. הם היו צריכים להיפטר מהילדים החולים במחלות ממושכות. בסופו של דבר, בזכות עדותה של לינדה השוטר מקבל פסק דין על פיצוי של $78.5M מחברת הומאנה. לינדה באה לבקר את דון שמודה לה על שהיא עזרה לה למצוא את קולה, אך לינדה אומרת לה שדווקא דון עזרה לה למצוא את הקול הפנימי שלה. היא מבטיחה לה שתמשיך לדבר עד שמישהו ישמע אותה. לינדה פינו מופיעה בפני תת ועדת הבריאות של הקונגרס האמריקאי. היא מתוודה שבשנת 1987 כרופאה היא גרמה למותו של אדם כשסירבה לאשר לו השתלת לב. מקרה זה ומקרים רבים אחרים כרסמו בליבה ובנשמתה. המרחק הרב והאלמוניות של החולה הרגיעו את מצפונה (עקרון ההאנשה לא פעל כאן כי הקורבן היה אלמוני). כשמצפונה העיק עליה אמרו לה שהיא לא מנעה ממנו טיפול היא רק מנעה ממנו תשלום. כעת היא לא מוכנה לקבל יותר את הטיעונים החמקמקים האלה. מההיסטוריה אנו יודעים מה קורה כשמערכת הפועלת בחשאיות וללא ויסות מתפקדת שלא כשורה. אפשר רק לתהות כמה סבל ומוות ייגרמו עד אשר נאזור אומץ לשנות את המסלול שבו אנו הולכים. באופן אישי היא החליטה שגם מותו של אדם אחד זה יותר מדי. הומאנה ערערה על החלטת בית המשפט שהעניק למשפחת השוטר צ'יפס פיצויים בסך $78M. המשפחה הגיעה לפשרה עם הומאנה מחוץ לכותלי בית המשפט. לינדה אומרת שזה ממשיך להפתיע אותה כשהיא שומעת מה חברות הביטוח מעוללות לחולים תמימים על ידי המערכת הרפואית שהיא ללא פיקוח. כשיהיה שינוי כולל ויסודי בביטוח הבריאות מקרים חסרי מצפון מעין אלה לא יקרו יותר. ניתן למצוא הקבלות רבות בין המצב בארה"ב לזה של ישראל, כאשר הבעיה העיקרית היא הדילמה האתית בין מקסום הרווח של חברות הביטוח הרפואי לדאגה לרווחת החולה.

התערבות תאגידי ענק בחופש העיתונות – המתריע ד"ר ג'פרי ווייגנד

מבוסס על הסרט עם תרגום עברי:
The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe

תמצית היצירה וניתוחה:
אין ספק כי העובדה שהסרט מבוסס על מקרה אמיתי מגבירה את אמינותו של הסרט. הסרט דן בהתערבות תאגידי הענק בשיקולים של פרסום עושק ענק של מחזיקי העניין - במקרה זה מיליונים של מעשנים שמונעים מהם מידע שחברת טבק גדולה מכניסה חומר ממכר בסיגריות. לוול ברגמן, המפיק של תוכנית האקטואליה שישים דקות בטלוויזיה האמריקאית מצליח להשיג ראיון עם מנהיג החיזבאלה בזכות המוניטין שלו לאובייקטיביות ויושרה. אך האם מה שנכון לגבי החיזבאלה נכון גם לגבי חברות הטבק? זאת על רקע קשרי העבודה המצוינים בתוכנית הטלוויזיה בין המפיק ברגמן לבין המראיין מייק ואלאס. גיבור הסרט הוא ד"ר וויגנד המרגיש כאאוטסיידר גם מבחינה חברתית בחברת הטבק שבה הוא עובד. האם זו אחת הסיבות לכך שהוא מחליט להיות מתריע? יש לזכור שד"ר שטוקמן באויב העם היה היפוכו הגמור של וויגנד מבחינה חברתית. וויגנד מחליט להיות מתריע ולספר על החומר הממכר שמכניסה חברתו לסיגריות למרות שהוא חושש שלא יהיה לו די כסף לטפל בבריאותה הרופפת של בתו. אך אילו שלבים עובר וויגנד עד אשר הוא מחליט לשתף פעולה עם ברגמן?

לוויגנד היה תפקיד בכיר בחברת הטבק הענקית בראון ווילאמסון (BW), בה הוא היה סמנכ"ל מחקר ופיתוח. אחרי שהשתכנע שהחברה מכניסה חומרים ממכרים לטבק הוא מחליט להתפטר, כי מצפונו לא נותן לו לתמוך בכך. מה אם כן גובר על מה: שמירת החוק וכיבוד הסכם הסודיות או צו המצפון של הסתרת הסיבה למותם של מאות אלפים? וויגנד מביא בתור דוגמא לחברה אתית את ג'ונסון אנד ג'ונסון, שבה הוא עבד ואשר הוציאה מהמחזור תרופות במאות מיליוני דולר אחרי שהתברר שמטורף הרעיל כמה מהן (אירוע טיילנול המפורסם). כמדען הוא לא יכול להסכים שייצרו מוצר רעיל. אך האם קונצפטואלית חברת טבק יכולה להיות אתית אחרי שבמפגיע היא גורמת למותם של מאות אלפים. האם העובדה שהם תורמים סכומי עתק למוסדות תרבות, חינוך וצדקה מטהרת את השרץ והופכת אותם לאתיים?

מייק ואלאס מאוד מעוניין לראיין את וויגנד המכונה "The ultimate insider", כי הוא איש המדע הבכיר ביותר בחברת הטבק מס' 3 בארה"ב. זה כמו להתריע על מטוס לא בטיחותי כי מדובר בחיי אדם. מזהירים את וואלאס שחברות הטבק ירוששו את CBS שבה הוא עובד כי הן מוציאות בשנה $600M למשרדי עורכי דין. הן אף פעם לא הפסידו במשפט נזיקין. אבל אם בית המשפט יכריח את וויגנד לדבר לא ניתן יהיה לטעון כי הפר סודיות. וויגנד מוכן להוריד את רמת החיים בגלל שהפך למתריע ולהיות מורה, אך הוא שלם עם החלטתו. אשתו הרבה פחות... עד כמה אשתו של וויגנד יכולה לעמוד במתח, במחלה של הבת, בירידה ברמת החיים? איזו אישיות נדרשת מאשתו של מתריע? מדוע היא נשברת ומתגרשת בשעה שאשתו של שטוקמן נשארת עם בעלה? הסרט מציג את השיטה של חברות לא אתיות להשמיץ מתריעים, לדוג בעברו מקרים לא אתיים ולנפח אותם, לאיים ולתבוע.

אחרי שוולאס מחליט לא לשדר את הכתבה איתו מחשש לתביעת נזיקין של חברת הטבק, וויגנד מאשים את ברגמן שעבור CBS הוא, וויגנד, "מוצר עובר לסוחר". ברטרוספקטיבה האם זה נכון? מה היושרה הנדרשת מעיתונאים האמונים על השקיפות, האם הם יכולים להסגיר או לנטוש את מקורותיהם? פן אחר הוא שיתוף פעולה אפשרי של ה- FBI עם חברת הטבק, עקב הבטחות לסוכנים לעבוד בעתיד עבור חברות הטבק. זה רק ממחיש את הדילמה: האם ניתן למנוע ולאסור מעבר של עובדים מהסקטור הממשלתי לסקטור הפרטי? הסכנות במעבר כזה הן חמורות מאוד כפי שראינו באנלוגיות עם ישראל. נדרשים ממתריע עצבים של ברזל. עורכי הדין מהלכים על וויגנד אימים. מאיימים עליו במאסר בקנטאקי. CBS מנדבים לו שומרי ראש על מנת להגן עליו. המתנכלים לוויגנד גורמים לאשתו לנטוש אותו. שולחים לו כדור בתיבת הדואר, איומים בדוא"ל.

עו"ד של CBS טוענת בישיבת ההנהלה שמעולם לא הפסידו בתביעה משפטית, אבל התעוררו ספיקות בקשר למהימנותו של וויגנד. ככל שהאמת גדולה יותר הנשק שמשתמשים נגדם גדול יותר. המידע של BW הוא שלהם. זה יהיה סיכון חמור ובסוף BW תהיה הבעלים של CBS. היא לא מזכירה אתיקה, קורבנות, רק שיקולים כספיים. מתברר שהבעלים של CBS רוצה למכור את החברה לווסטינגהאוז ולא מוכן להסתכן באיום של תביעה משפטית שיכול לטרפד את העיסקה. לכן מחליטים לא לשדר את הכתבה עם וויגנד והוא מרגיש שברגמן בגד בו. אך ברגמן מגלה שמי שמחליט לא לשדר את

הכתבה, היועצים המשפטיים והמנהלים, אמורים להרוויח מיליונים מהעסקה. לכן הם מכנים את ברגמן "פנטי, אנרכיסט" והוא עונה להם "האם אתם עיתונאים או אנשי עסקים?". זו היא אם כן שקיפות עיתונאית בע"מ.

נוצר קרע בין ברגמן לוואלאס התומך בהחלטה לא לשדר את הכתבה, אבל אשתו של ברגמן מצדדת בו ומעודדת אותו לפרוש מהחברה. האפולוגטיקה של וואלאס על החלטתו נסבה סביב זה שהוא קרוב לסוף החיים שלו, ומה יחשבו עליו כשימות? עלולים לזכור שבגלל הראיון שלו עם וויגנד נהרסה CBS וזה יהיה כתם על המוניטין שלו. מה אם כן עם אתיקה, קורבנות? הכל הוא רק אגו, מוניטין וכסף? בסופו של דבר בגלל עדותו של וויגנד חברות הטבק נידונו לתשלום נזיקין של 246 מיליארד דולר בעקבות הפרשה. לא הצליחו למצוא מי איים על חייו של וויגנד. וויגנד נבחר למורה השנה בקנטאקי. ברגמן הוא מרצה לעיתונות בברקלי. זה כנראה גורלם של המתריעים לעבור לאקדמיה, כי בעולם העסקים ובעיתונות הם שרופים...

שחיתות פוליטית בארצות הברית – המתריעה מארי רגיאנטי

מבוסס על הסרט "מארי - סיפור אמיתי" ועל סיפורה האמיתי של מארי רגיאנטי
Marie: A True Story, 1985, 112 min., Director Roger Donaldson, with Sissy Spacek

<u>תמצית היצירה וניתוחה</u>:
הסרט מתאר סיפור אמיתי על מארי רגיאנטי שהצליחה לשקם את חייה, לעזוב את בעלה, לסיים את לימודיה האוניברסיטאיים ולחשוף פרשיות שחיתות של מושל מדינת טנסי. מארי רגיאנטי הייתה אישה מוכה שחיה בצילו של בעל אלים יחד עם שלושת ילדיה. מארי עוברת לגור אצל אימה בנשוויל טנסי ובשנת 1973 היא חוזרת לאוניברסיטה. בתחילה הכל פועל נגדה, היא מממנת את עצמה בעבודות מלצרות, הילד שלה בולע דבר מה והוא מקבל עוויתות, קשה לה לקיים את משפחתה הגדולה וללמוד באוניברסיטה. כאשר היא מסיימת את לימודיה היא מחפשת לשווא עבודה עד אשר בן כיתתה אדי סיסק שעובד כיועץ המשפטי של מושל טנסי ריי בלנטון מציע לה עבודה. היא מתיידדת עם עמית לעבודה, קווין מקקורמק. אדי סיסק מציע לה להיות הפקיד הממונה לבקשות ההסגרה של מדינת טנסי. יש סחבת ניכרת בבקשות הסגרה והמושל התחייב לתת הזדמנות שווה לנשים בתפקידי מפתח. כמאמר הפתגם העממי "לא צריך פרוטקציה אם יש קשרים" היא מקבלת את העבודה בזכות קשריה עם סיסק, אך היא חבה לו חוב גדול כי היא זקוקה לכסף בצורה נואשת לקיום משפחתה, התפקיד הוא בכיר ביותר ובלעדי סיסק היא לעולם לא הייתה מקבלת אותו. מצידו סיסק מאמין שהיא תהיה חייבת לו נאמנות עיוורת כפי שנראה בהמשך ולכן בחר דווקא באישה חסרת ניסיון, שהוא גם האמין שהיא חסרת חוט שידרה ובראש מעייניה יהיו רק טובת משפחתה ולא טובת הכלל. תוך זמן קצר מארי משתלטת על העבודה והיא מבקשת מסיסק עוד עבודה. הוא לוקח אותה לסיור בבית הסוהר. 31 איש צפויים לעונש מוות אך המושל מתנגד לעונש מוות ולא ברור מה יהיה גורלם. מראים לה את הכיסא החשמלי. היא נפגשת עם אסיר. סיסק רוצה שהיא תהיה איש הקשר לבקשות חנינה מהמושל. ישנו אסיר בשם ג'ימי קרוט שהסתבך בסמים, אך אבא של הבחור הוא תורם גדול למושל. הבן "בחור טוב", ממילא התפוסה בבתי הסוהר גדולה מדי. כדאי אם כן לדעת סיסק לשחרר את האסיר ולחסוך כספים למשלמי המיסים. למושל יש ידיד בשם ביל תומסון, טיפוס דוחה וגס רוח שעושה עבורו את העבודות המלוכלכות. אט אט מתברר למארי מדוע הביאו אותה לתפקיד, היא צריכה להיות חותמת גומי ולתת חנינות לפושעים שהמושל חפץ ביקרם (אחר כך יתברר שהם נותנים שוחד למושל לקבלת החנינה). אומרים לה שזו עונת המחילה, אך מארי תוהה מדוע רוצחים ואנסים זקוקים לחנינה ודווקא אלה שהמושל חפץ ביקרם.

מארי נראית משתפת פעולה ולא שואלת יותר מדי שאלות ולכן סיסק מציע אותה לתפקיד יו"ר ועדת השחרורים של מדינת טנסי. מארי נפגשת עם המושל, הוא מאוד חביב אליה ומאשר את המינוי. זהו אחד התפקידים החשובים ביותר בממשל של המדינה. אדם בשם ויל מידג'ט מבקש חנינה. הוא מספר שבא אליו מישהו הקורא לעצמו ראונדטרי ונראה כמו ביל תומסון, חברו של המושל, והציע לו חנינה תמורת $20K. מארי מספרת על כך לסיסק והוא מתעצבן על החטטנות שלה. הוא אומר לה שהיא תסבך את הממשל עם העיתונות, "תחשבי על העתיד שלך". הוא מבטיח, אחרי הפצרות חוזרות ונשנות של מארי, להחליף מילה על הנושא עם המושל. במקרה זה כמו ברוב מקרי השחיתות המושל המושחת לא מעורב אישית בשחיתויות, הוא פועל באמצעות אנשי אמונו כביל תומסון או אדי סיסק, הזוכים לפירורים מהכספים שהמושל מקבל. מאידך הם שמים בפרונט אנשים תמימים כמארי שלא שואלים שאלות ומעוניינים רק בקריירה. כאשר מארי ממשיכה להקשות קושיות באשר לשוחד ולתומסון נעשה סיסק יותר בוטה ואומר לה שאם הפרשה תיוודע היא מחוסלת. הוא השיג לה את התפקיד והיא חייבת לו. יצא אם כן המרצע מהשק וברור למה היא קיבלה את התפקיד הבכיר. סיסק מספר לה על שני אסירים אחרים שהוא מבקש שישתחררו. אחרים, יותר גרועים מהם משתחררים. מתברר למארי שסיסק אפילו לא דיבר עם המושל (המושחתים לא אמורים להיות בצורה רשמית בסוד העניינים על מנת לא להפליל אותם כי אם השחיתות תתגלה מי שיתן את הדין הם דגי הרקק אך לעולם לא הכרישים). מארי חושדת שביל תומסון ואדי סיסק מעורבים בפרשיות השחיתות. המוטו שלה הוא "הרוע פורח כשאנשים טובים לא עושים דבר". היא מספרת את העניין למושל כשהוא לבד בהיעדר סיסק. הוא מבקש ממנה שהיא תטפל בתיקים והוא אינו מעוניין לראות את החומר כי הוא סומך עליה.

כשנודע דבר הפגישה לאדי הוא מתקשר למארי ומקלל אותה בלשון בוטה. היא עונה לו שהיא לא זקוקה לתיווכו על מנת לדבר עם המושל. למארי נודע ששרי מזכירתה סיפרה לאדי שהיא נפגשה עם המושל והיא מפטרת אותה. באה למארי גב' קופר שמתלוננת על כך שהיא סירבה לאשר את השחרור, למרות כל הכסף שהיא שילמה להם. במקביל מתברר למארי ששחררו אנס מכלאו תמורת שוחד והוא חזר לסורו מייד עם השחרור. אנשי הבולשת מבקשים ממארי לסייע להם להפליל את האשמים ולהקליט את אדי, אך היא מסרבת לעשות זאת כי הוא עזר לה. מציעים לה לא לומר מילה על כך שהיא בקשר

עם הבולשת אחרת ירצחו אותה. ואכן רוצחים את ויינטל שהיה צריך להיות עד מרכזי במשפט נגד פרייטר, שותפו של תומסון. בינתיים מוצאים בבית החולים את הקליפה שהייתה בבטנו של בנה שכתוצאה ממנה הוא סבל מעוויתות ומבשרים למארי שמעתה הוא יהיה בריא. כשהטבעת מתהדקת סביב סיסק מציעים למארי להתפטר ולקבל עבודה אחרת באותו השכר. היא מסרבת כי היא כבר עמדה במצבים יותר קשים. המושל מקריא הצהרה שמארי פוגעת במוראל במקום העבודה, מזיקה לתפקיד הוועדה ונוקטת צעדים נפשעים, בעוד שהיא מטפלת בפושעים. היא תבעה החזר הוצאות על ישיבות בהן היא לא הייתה נוכחת ויותר מ-$7,500 על שעות נוספות בהן לא עבדה. המושל גילה עד כה סבלנות כלפיה אך לנוכח חומרת העבירות הוא נאלץ לפטר אותה לאלתר. מארי מזועזעת. היא טוענת שהיא לא מעלה, היא לא מוכנה שיתבעו אותה על דברים שלא ביצעה. היא מבקשת לתבוע את שלטונות טנסי על פיטורין לא מוצדקים. כשהיא בודקת את תיקי הנוכחות שלה מתברר ש"חיפשו" אותה והשתמשו בטעויות שעשתה בשוגג על מנת להפליל אותה, מה עוד שלפעמים המזכירה שלה, אותה פיטרה, מילאה את הטפסים. עורך הדין שלה אומר שיש רק דרך אחת לזכות והיא להושיב את סיסק על ספסל הנאשמים ולהוכיח שהיא פוטרה לא בגין העבירות המזעריות כי אם בגלל שלא שיתפה פעולה בפרשיות השוחד של החנינות. הוא אומר לה שיש לה רק עשרה אחוז סיכוי לזכות.

קווין מקקורמק ידידה כתב בתחילת הפרשה מכתב נגדה כי פחד למעמדו, אך אחרי שאדי ביקש שיעיד נגדה, הוא התפטר ואסף מסמכים מרשיעים שהוא התכוון להביא לה. בדרך אליה הוא נרצח. מארי מזדעזעת ממותו של קווין אך היא אינה יכולה להביא הוכחות להאשמה כי מדובר ברצח, מה עוד שכל המסמכים המפלילים נעלמו. כשחוננים רוצחים עבור בצע כסף אין זה מפליא אם מגיעים עד כדי רצח על מנת למנוע הפללת אנשים חשובים כמושל ועוזריו. מארי מתחילה לחשוש לחייה. היא סוגרת את כל החלונות בביתה ומזיזה רהיטים לפני דלת ביתה. היא רואה מכונית חונה ליד הבית ושמה לב שעוקבים אחריה. בבית המשפט בטנסי מארי רואה שסיסק כלל לא לחוץ. הוא יושב נינוח עם חבר מרעיו כי הוא משוכנע שינצחו במשפט התביעה של מארי נגדם, אין לה מסמכים מרשיעים, אין לה עדי תביעה, המקרה שלה אבוד. חבר המושבעים צריך להחליט האם המושל חרג מסמכותו כאשר פיטר את גב' רגיאנטי ובכך פגע בזכויותיה כעובדת מדינה. חוקרים אותה חקירת שתי וערב והיא מנסה להעביר את האשמה על החריגות בהוצאות ובשעות הנוספות לשרי מזכירתה ולאדי המנהל שלה. אדי אמר לה שהיא גלובלית ולא חשוב כמה שעות היא עובדת בפועל. שכרה היה $26,400 לשנה ומאשימים אותה בלקיחת הוצאות חריגות בסכום של $300, בה בשעה שאדי הולך לשחק גולף בשעות העבודה. עורך הדין של מארי שואל מה הייתה הסיבה לביקורת הפתאומית דווקא על הוצאות מארי. העד אומר ששרי המזכירה (שפוטרה ע"י מארי), קווין (שנרצח ולא יכול להכחיש) וצ'רלס טרובר (שהיה נגד מארי מלכתחילה) התלוננו. אך אם היא הייתה כזאת מושחתת מדוע הציעו לה עבודה באותו שכר במשרה אחרת?

אחרי שמארי עזבה, המושל העניק חנינה לכל אנשי שלומו. טרובר מעיד נגדה ואומר שהיא נעדרה ממספר רב של ישיבות ואיחרה ברוב הישיבות. טרובר לא נזכר בכל המקרים המפלילים שעורך הדין מעלה. מתברר שטרובר סיים את כהונתו ותלוי בחסדו של המושל למינוי חדש. שואלים את אדי מדוע לא בדק את תלונתה של מארי נגד תומסון למרות שהוא היועץ המשפטי של המושל. מאשימים אותה שהיא troublemaker ואפילו הידיד שלה מקקורמק כתב נגדה מכתב. לכך היא עונה איך זה ייתכן שכל רעיו לא טרחו לבוא ללוויה ודווקא היא הייתה שם. לא מאפשרים לה להעיד על מה שמקקורמק אמר לה לפני הירצחו. מתריסים כנגדה שוועדת השחרורים מחייבת יושר מוחלט (הפוסל במומו פוסל) ולא ניתן להשאיר אותה בתפקיד אם היא מרמה ב-$300 כי דין פרוטה כדין מאה. אך היא הייתה שאפתנית, רצתה לנהל את הוועדה כאילו הייתה רכושה הפרטי ללא התייחסות לחוק. הייתה למושל התחייבות מוסרית לשים קץ להצגות של גב' רגיאנטי. לעומתם טוען עורך דינה כי המושל וחבר מרעיו רצו להפחיד את מארי, להיפטר ממנה, להשפיל אותה בפומבי. אך היא לא קרסה והשיבה מלחמה שערה, לא למען עבודתה, אלא כי הייתה נאלצת, תוך ידיעה שהיא תצטרך לשלם על כך את המחיר, מתוך התעקשות שזה הדבר הנכון לעשותו. הוא מקווה שלעולם לא יחדל להאמין שאנשים נוהגים כך. הכרעת המושבעים תהווה תקדים לזמן רב, זה חשוב כי עובדי מדינה אחרים אחרי מארי ידעו שעליהם לדבוק בעקרונותיהם, שיעשו את הדבר הנכון. חבר המושבעים מצדיק אותה בכל סעיפי התביעה. פורצת שאגת ניצחון בקהל, מארי מחבקת את ילדיה שעמדו לצידה לכל אורך הדרך. הנתבעים המומים כי היו משוכנעים שינצחו. אחרי שמארי זכתה, הבולשת הפדראלית פתחה מחדש את תיק החקירה שלה. בשנת 1981 אדי סיסק וביל תומסון נשלחו לבית הסוהר באשמת מכירת חנינות. המושל בלנטון סולק ממשרתו על חריגות בחנינות לפני גמר תקופתו. בשנת 1983 הוא נשלח לבית הסוהר על תביעות שחיתות הקשורות לכך. מארי נותנת עכשיו הרצאות וכותבת על מערכת המשפט הפלילי.

כשלים בהגנה של מערכת המשפט על אזרחים שנפגעו על ידי תאגידי ענק בארצות הברית – תביעה אזרחית

מבוסס על ספרו של ג'ונתן הר: תביעה אזרחית, הוצאת הד ארצי, 2000, בתרגום חיה לוטן, ובאנגלית: Jonathan Harr - A Civil Action, published in 1995

הסרט "תביעה אזרחית" עם תרגום בעברית:
A Civil Action, 1998, 112 min., Director Steven Zaillian, with John Travolta, Robert Duvall

תמצית היצירה וניתוחה:
הספר והסרט מתארים מקרה שבו משפחות של ילדים שמתו מסרטן כתוצאה מהרעלת המים שהם שתו תובעות שתי חברות ענק על הטמנת חומרי פסולת רעילים באדמת מפעליהם, עוולה שקשה מאוד להוכיח. משפחות הקורבנות פונות לשליכטמן, עורך דין עקשן, נהנתן ומצליח. בבדיקה שהוא עורך למה שנראה בעיניו כתיק לא רווחי הוא מגלה שזאת בעיה אקולוגית ממדרגה ראשונה עם השלכות מרחיקות לכת. חברה לעיבוד עורות חשודה בגרימת מותם של עובדי המפעל בגלל הטמנת חומרים רעילים ומסרטנים. הבעייה – החברה היא המעסיק הגדול ביותר באזור. שליכטמן ועמיתיו במשרד עורכי הדין, מנסים לאלץ את החברות לטהר את האדמות המורעלות בוובורן (עיירת הקורבנות) הסמוכה לבוסטון במדינת מסצ'וסטס, ארה"ב. אך קשה לשליכטמן והקולגות שלו להתמודד עם עורכי הדין של החברה ותוך זמן קצר הם מוצאים עצמם במאבק הישרדות על עצם קיומם. המקרה הופך עבור שליכטמן לאובססיה עד כדי כך שהוא מוכן לוותר על הכל - הקריירה שלו ומטרת הלקוחות שלו - על מנת להמשיך בתביעה בניגוד לכל היגיון. מוגשת תביעה בבית המשפט המחוזי של מסצ'וסטס שיהפוך לאחד המשפטים המסובכים והשנויים ביותר במחלוקת בתולדות ארה"ב.

הסיפור מתחיל עשר שנים קודם לכן, עם מותו של ג'ימי אנדרסון מלוקמיה, סרטן הדם. כאשר אמו של ג'ימי מגלה שכמה ילדים אחרים בסביבה חלו אף הם בסרטן הדם, היא מגיעה למסקנה שהסיבה לכך טמונה במי השתייה המזוהמים של העיירה. אחרי שנים של מאבק כושל, ממצא שהתגלה בשנת 1979 שהבארות המקומיות זוהמו על ידי חומרים רעילים, נותן פתח לתביעה אזרחית. המשפחות שאיבדו את יקיריהן חוברות יחד על מנת לתבוע שתיים מחברות הענק מתוך 500 Fortune - WR Grace and Beatrice Foods, שחושדים בהן שהן המקור לזיהום. במאבק הארוך, המר והשנוי במחלוקת מעורבים ערכי הדין משני הצדדים, ההורים השכולים והשופט וולטר סקינר. אך השופט אינו אוביקטיבי ונוטה בצורה ברורה לטובת החברות הגדולות. מה הסיבה לעמדתו? אנו יכולים רק לנחש. דמות מאלפת היא זו של פאשר, עו"ד הדין של הנתבעים. אין לו כנראה קריטריונים מוסריים כלשהם ואנו יכולים לתהות מה הוא הרקע להתנהגותו: אמביציה, תאוות בצע, שנאה לשליכטמן, אגו מנופח, בוז לצד החלש?

שליכטמן מבצע התאבדות מקצועית. האובססיה שלו פועלת בסופו של דבר כנגד הלקוחות שלו ואף כנגד האינטרסים שלו עצמו. אך מדוע הוא ממשיך לעשות זאת כנגד כל סיכוי? במקום להאדיר את החוק, הסיפור מתאר את אחיזת העיניים של החוק האמור להיות חומת המגן של הצדק. כאשר שליכטמן וחבריו שוקעים בתוך המקרה, הם מגלים מה המשמעות של שימוש שלוח רסן בכוח ובכסף. האירוע הוא בסופו של דבר אירוע של הישרדות, אקולוגי, אישי, מוסרי, אירוע על אחריות חברתית. האם הכסף הוא התגמול היחידי עבור אבדן חיי אדם? מה חשוב יותר לקורבנות: פיצוי, עונש, ניקוי האזור מהזוהמה? פאשר ומנהל חברת העורות הם מאוד אנושיים, הם לא אנשים שקל לשנוא אותם. פאשר מייצג את החוק בצורה מבריקה - המטרה שלו היא איך לייצג את האינטרסים של הלקוחות שלו בצורה הכי יעילה. מנהל מפעל העורות מאוד משכנע בטיעון שלו שהוא אזרח חיובי, אחד מעמודי התווך של הקהילה, משפחתו עבדה שם מדורי דורות, הוא מספק תעסוקה, הוא רוצה להרוויח כסף בלא להתחשב בקריטריונים נוספים ואין בכך כל פסול או בושה. פאשר ומנהל המפעל מתעבים טיעונים אתיים ורואים בקורבנות ובעורכי דינם סחטנים הרוצים להרוויח כסף ממות ילדיהם על חשבון החברות שלהם. לשניהם יש מצפון נקי לכל אורך הדרך.

הסרט והספר גורמים לנו לחשוב איך עוול כה פלגרנטי עלול עדיין להתרחש בארה"ב? למרות כל התחיקה בנושאי איכות הסביבה אנו למדים שעם עורכי דין מעולים ושופטים חסרי רגישות, יש ביכולתך לזכות במשפט גם אם אתה אשם, מכיוון שהצד החלש, הקורבנות ועורכי הדין מהשורה השלישית, הם חסרי סיכוי במלחמתם נגד החברות החזקות השוכרות את

מיטב עורכי הדין שכסף יכול לקנות ומשתמשות במשאבי עתק על מנת לזכות במשפט. הסרט מתאר את האירוניה של עורכי הדין במיטבם ובמצבם השפל ביותר. ג'אן שליכטמן הוא עורך דין צעיר ונהנתן מבוסטון. הוא יעשה כל דבר על מנת לזכות במשפט. הוא עורך דין של תביעות נזקי גוף, מאוד ציני ומניפולטיבי, הטוען שבמשפטים על נזקי גוף: "לבנים שווים יותר משחורים, גברים עולים יותר מנשים, עשירים מפוצים יותר מעניים, מוות ארוך זוכה לפיצוי גבוה יותר ממוות מיידי, גבר לבן בשנות הארבעים שלו בשיא כוח ההשתכרות שלו שווה הכי הרבה, וילד מת שווה הכי פחות". על רקע טיעונים אלה מדהים להיווכח כיצד שליכטמן עובר מטמורפוזה ומזדהה עם משפחות הקורבנות, לוקח ללב את מותם של הילדים המסכנים, והופך במוטציה נדירה והפוכה מקרנף לבן אנוש. למרות הדיעות הקדומות של שליכטמן הוא מחליט להיאבק כנגד חברות הענק על מנת לאלץ אותן לפצות את משפחות הילדים שמתו מסרטן הדם, טיעון שקשה מאוד להוכחה. לג'אן יש איפוא אישיות מאוד מורכבת.

המשפחות מאמינות שהבעיה העיקרית אינה הפיצוי הכספי אלא הכרת החברות באשמה ובקשת סליחה ממשפחות הקורבנות. אך מכיוון שחברות מתנצלות באמצעות כסף ויש להן כיסים עמוקים, כדאי לשליכטמן ולחבריו לקחת על עצמם את התיק בתביעה אזרחית. שליכטמן עם הצוות והמשאבים המוגבלים שלו נלחם נגד חברות הענק והופך למעורב רגשית, תסמונת קטלנית עבור עורך דין, כפי שהיא מסוכנת לרופא, כי זה מטשטש את השיפוט המקצועי. שליכטמן מגלה אחריות חברתית, יש לו אמפטיה לקורבנות. בגלל ההתמסרות הטוטלית למקרה הוא מגיע אל סף פשיטת רגל, משכון בתי השותפים ושריפת כל רזרבות המזומנים של משרד עורכי הדין המצליח. המקרה הופך למבחן של אגו, גאווה, התנהגות שהיא הפוכה מזו הראויה לעורך דין על פי משנתו של פאשר בכיתות שהוא מלמד בבית הספר למשפטים. פאשר, עורך הדין של ביאטריס, הוא איש מנוסה, עם אופי מתבודד ואקצנטרי. הוא בעל ידע עצום ותפישתו את המערכת המשפטית מתגלה כנכונה, אם כי דוחה. כאשר ג'אן אומר לו שהוא מחפש את האמת, עונה לו פאשר: "אתה כבר מספיק זמן במקצוע על מנת לדעת שבבית המשפט לא מחפשים את האמת". והוא מסיים באומרו שהמקרה הפסיק להיות על מותם של ילדים ברגע ששליכטמן הגיש את התביעה המשפטית. פאשר הוא הדמות ההפוכה לשליכטמן. ברוב קמצנותו הוא לא מתרשם מהטיעונים המשפטיים של עורכי הדין, כי אם מהעט היפה שהוא יכול לקחת הביתה. הספר והסרט מתארים את סדר הקדימויות של כל הגורמים המעורבים במקרה. גיבורי האירוע מתפתחים במהלכו בהבינם מה חשוב ומה תפל. ג'אן תאוו הבצע מפתח מצפון ואחריות חברתית ופותח במאבק דון קישוטי להגן על זכויות הצד החלש והמקופח.

המקרה האמיתי חושף את מערכת המשפט האמריקאית בכל מערומיה. הוא מתאר את הברוטאליות חסרת הפניות של היריבים, כיצד מגרעותיו של אדם מקבלות תהודה הרבה יותר חזקה בבית המשפט, עד אשר הן מכלות אותו ואת כל הסובבים. אנו יכולים לתהות: האם מקרה דומה עלול לקרות בישראל ואיך תגיב מערכת המשפט הישראלית? תביעות משפטיות ומשפטים ממחישים עד כמה מסואבת יכולה להיות מערכת המשפט, עורכי הדין והשופטים. מי הוא הצד הנבון במקרה זה: אלה שמנסים להגיע לפשרה על מנת לצמצם את הפסדיהם, או אלה הממשיכים במאבק נגד כל הסיכויים? המקרה מראה שלמרות הצורך באמפטיה ובאחריות חברתית, עדיף לחבור לעורך דין עם ראש על הכתפיים, שיפוט קר, שהטרגיות של המקרה לא מעבירה אותו על דעתו. המקרה מתאר את מחיר הצדק ומה הקשר בין צדק לחוק, אם בכלל. האם בית המשפט הוא זירת התגוששות בין עורכי דין במשקל כבד (צמרת המשפטנים המייצגים את חברות הענק) הנלחמים בעורכי דין במשקל נוצה (עורכי הדין מהשורה השלישית שרק אותם יכולים לגייס החלשים במשאביהם המוגבלים)? במצב עניינים זה מי ינצח, והאם השופט בזירה הוא אובייקטיבי כפי שמצופה ממנו או שהוא מתרשם ממשקל המתגוששים?

מכיוון שכה קשה לזכות במשפט צדק במערכת המשפט של היום, מקבלות האחריות החברתית והאתיקה משנה תוקף כי הן נותנות ביסוס מוסרי שהוא מעבר למערכת החוקים. באמות המידה המוסריות הצד הצודק תמיד מנצח ללא קשר לחוזק הצדדים המתגוששים. שיקולים אתיים נשארים תמיד טהורים, אובייקטיביים ואוניברסאליים. מוסר ההשכל של המקרה הוא שעלינו להיות אסירי תודה לאנשים שמוכנים לדבוק כל הדרך בהשקפותיהם, למרות המחיר האישי הגבוה שעליהם לשלם, שקובעים בעצמם מה הוא צדק ומוכנים להילחם עבורו עד הסוף. אם נשווה מקרה זה למקרה של ארין ברוקוביץ' ניווכח כי ארין זכתה במשפט, בין השאר בזכות הקסם של אישיותה, העמדה המוסרית שהיא גילתה מהרגע הראשון ולא במהלך הדרך כמו במקרה של ג'אן. המניעים הטהורים שלה, שלא היו מעורבים בהם שיקולי אגו, כי אם רק אמפטיה לקורבנות, העובדה שהאימפולסים שלה אוזנו ע"י אד מסרי ופוטר, עורכי דין ממולחים ומנוסים, בעוד שג'אן פעל למעשה לבד ולא היה מוכן לשמוע לאזהרותיהם של הקולגות שלו, עזרו לה ללא ספק לצאת מנצחת במשפט.

במקרה של ג'אן היו מעורבים במשפט, עורך דין מבריק כפאשר ושופט אטום כסקינר, בעוד שבמקרה של ארין עורכי הדין של הצד השני לא היו כה מבריקים והשופט גילה הבנה רבה לטיעונים של הקורבנות. גם תיק התביעה במקרה של ארין היה יותר חזק בזכות המתריע שהיא מצאה שהביא לה מסמכים מרשיעים שהיו חסרים במידה רבה לג'אן שלא השכיל לאסוף מודיעין ראוי לשמו בעיתוי הנכון.

למקרה של ווברן היתה בכל זאת חשיבות רבה על מקרים של אחריות חברתית והגברת המודעות לאקולוגיה. הוא קיבל תהודה עצומה בעיתונות, הוא הגביר את האחריות החברתית של חברות, את הקשר שלהן עם הקהילה, את רצונן לעשות מעשה לשיפור איכות הסביבה. הזיהום של מי המעיינות של ווברן הופסק לחלוטין, הנחל נוקה והאזור הפך לפארק לרווחתם של תושבי ווברן. אך יידרשו אלפי שנים לנקות לחלוטין את האדמה המזוהמת למרות שלקח רק כמה שנים לזהם אותה. החברות שילמו סכומי עתק לניקוי האזור למרות שהן לא נתנו פיצוי הולם למשפחות הקורבנות. ואולי זה הוא הצדק האבסולוטי, כי המשפחות לא רצו להרוויח על חשבון מות יקיריהן אך רצו למנוע מקרים טרגיים כאלה בעתיד. זהו אם כן נצחונו האולטימטיבי של שליכטמן שפיתח מודעות חברתית חזקה שהפכה לחשובה יותר עבורו מהשיקולים החומריים שהנחו אותו בעבר. בעקבות המקרה הוגברה התחיקה נגד זיהום הסביבה ואמריקה הפכה להיות ארץ שבטוח יותר לחיות בה. נשאלת השאלה, מתי התפתחות מעין זאת תקרה גם בישראל, מתי יכירו בתי המשפט, השלטונות והציבור בחשיבות העליונה של האחריות החברתית ואיכות הסביבה?

כשלים בהגנה על איכות הסביבה על ידי תאגידי ענק בארצות הברית – PG&E/ארין ברוקוביץ'

מבוסס על הסרט עם תרגום עברי:
Erin Brockovich, 2000, 132 min, Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, A. Finney

תמצית היצירה

הסרט "ארין ברוקוביץ'" מבוסס על מקרה אמיתי ובכך מגביר את אמינותו. ארין ברוקוביץ' היא אם חד הורית עם שלושה ילדים קטנים שחיה בתנאים עלובים. היא נפגעת בתאונת דרכים ואד מסרי, שהוא עורך הדין המייצג אותה במשפט, מפסיד אותו לטענתו בגלל "הפה הגדול" של ארין. היא דורשת מאד לעבוד במשרדו והוא בסוף מתרצה ומעסיק אותה בתיוקים. ארין מגלה מסמכים רפואיים תמוהים בתיקי מקרקעין של דיירי בתים שגרו בסמוך לחברת ענק מקליפורניה PG&E, פג"ח. ארין חוקרת את העניין (היא אולי נראית ומדברת בצורה זולה, אך היא מאד חריפה) ומגלה פרשת טיוח של חברת הענק שזיהמה את המים בשכונה. כתוצאה מהזיהום חלו בסרטן ומחלות אחרות מאות אנשים אבל אף אחד לא קישר בין המקרים. היא משכנעת את אד שיטפל בפרשה והוא מסכים לעשות זאת על בסיס הצלחה תמורת 40% מהפיצויים שישולמו לקורבנות אם הם יזכו במשפט. אד נקלע לקשיי נזילות במאבקו נגד המערכת המשומנת של פג"ח והוא לוקח לעזרתו משרד גדול של עורכי דין, פוטר, המתמחה בתביעות מעין אלה. ארין משכנעת את כל הקורבנות, לרבות גב' ג'נסן, יותר מ-600 איש, להסכים להליך הבוררות שנקבע ע"י השופט ומשכנעת עובד של החברה למסור לידיהם מסמכים המעידים שהחברה ידעה על ההרעלה ושמרה את הדבר בסוד. בסופו של דבר הקורבנות זוכים בסכום של 333 מיליון דולר, הסכום הגבוה ביותר שבו זכו עד אז קורבנות במקרים דומים.

ניתוח היצירה

הסרט "ארין ברוקוביץ'" מעלה בתחילתו את סוגיית החשיבות של המראה, הלבוש וההתנהגות בעולם העסקים. ארין היא הוכחה שאין תוכו כברו. נרקמים יחסים של אמון בין ארין לאד, כאשר אד משלים בידע שלו את האישיות הקורנת של ארין ושניהם משכנעים את הקורבנות להתאגד ולשתף פעולה. מה הוא אם כן סוד קיסמה של ארין עם קורבנות הרעלת המים, עם הקולגות שלה, עם הגורמים שמהם היא מקבלת חומר? עמדת חברת .Pacific Gas & Electric Corp לגבי הרעלת מי התהום היא שהם לא אחראים לדבר. היא נותנת בחינם שירותים רפואיים לקורבנות שרואים בה מיטיבה שלהם ולא הגורם לאסונם. הסרט ממחיש כיצד אקטיביזם אתי הוא אחד הפתרונות המודרניים להתגבר על חברות מושחתות. אנו עוקבים אחרי הדילמות של קורבנות ההרעלה ובמיוחד של משפחת ג'נסן שנפגעת הכי קשה. המערכת האמריקאית, להבדיל מהמערכת הישראלית, עובדת היטב כי היא מאפשרת לאישה פשוטה וחסרת השכלה להכריע קונצרן ענק. ספק גדול אם בישראל הייתה מצליחה אישה כמוה לנצח חברה גדולה. כך אפשר להשוות בין גורלן של תביעות ייצוגיות בישראל ובארה"ב, כאשר בישראל מרבית התביעות לא מצליחות.

חקירת הפרשה הופכת עבור ארין תמצית ההגשמה העצמית שלה. ארין היא הוכחה לכל בעלי הדעות הקדומות שאפשר להיראות "פרחה" אך להיות אינטילגנטית בצורה בלתי רגילה, עם זיכרון מדהים, חוש בלשי לעילא, כושר שיכנוע מעולה, אומץ לב, ויכולת להצליף במבקריה. הסרט והאירועים שבספר מעלים את הסוגיה: האם בעולם העסקים בישראל מתייגים אנשים לפי מוצא, צבע, מראה, שם, השכלה, קשרים, מקום מגורים, מכונית, לבוש, צורת דיבור וכדומה או שאנו מתנהגים בצורה נטולת דעות קדומות כיאה לארץ קולטת עלייה? PG&E מנסה לעשות אינטימידציה המבוססת על היקף המכירות שלה (28 מיליארד דולר לשנה), על המשאבים הבלתי מוגבלים שלה ועל בכירות עורכי הדין העומדים לרשותה. מולם מתייצב המשרד הקטן של אד מסרי. אם הוא נוטל את הסיכון להשקיע את כספו וזמנו, יש בכך אולי הצדקה לגבות בתביעות ייצוגיות 40% מהתמורה המתקבלת, אם בכלל. הסרט מראה איך משרד קטן יכול להתמודד עם טייקון השווה מיליארדים.

ארין לא מהססת לקחת דגימות מים ממי התהום המזוהמים כשהיא בורחת מאנשי האבטחה של החברה, היא לא נרתעת מאיומים על חייה ועל חיי ילדיה, כי יש לה את התכונות הנדרשות ממתריע או מאקטיביסט אתי. אנו רואים את השוני בין שני משרדי עורכי הדין - זה של אד מאסרי וזה שנכנס כשותף לפרויקט, משרדו הגדול של פוטר, ובמיוחד השוני בין ארין לעורכת הדין תרזה דאלאוויל שהיא האנטיתיזה שלה ונכשלת במאמציה לזכות באמונם של קורבנות הזיהום. אנו רואים את חריפותה של ארין בסצינה המדהימה בינה לבין גב' סאנשז, עו"ד של הנתבעים, כאשר ארין מגישה לעו"ד מים מהינקלי

לשתייה. סאנשז נרתעת בבהלה, כי יש בכך האנשה של ההרעלה, "החולצה קרובה לגוף אבל העור עוד יותר". היבט אחר הוא חילופי התפקידים בין בני הזוג כאשר ג'ורג', החבר של ארין, שומר לה על הילדים.

בסרט מתגלה נדיבותו של אד מאסרי הנותן לארין מכונית, משכורת גבוהה ובסופו של דבר מענק של שני מיליון דולר, מעבר לציפיות הכי וורודות שלה. האם אד מאסרי הוא דוגמא אופיינית לעו"ד, למה הוא מצליח כאשר שליכטמן ב"תביעה אזרחית" נכשל? ביסוד המקרה עומדים האמון והאתיקה כמרכיב עיקרי בגישה של ארין שצמחה מהעם ומאמינה בעם. זה אותו ה"עמך" שאיבסן בז לו. במקום הגישה המקובלת בעולם העסקים ששום דבר לא אישי ארין מאמינה שהכל אישי ותלוי בקשר בין אדם לחברו. זו אולי הסיבה לכך שהמתריע בכל זאת מגיע אליה, או שמא זה בגלל מותו של בן דודו מסרטן?

והחשוב מכל, מה שמכריע את הכף הוא אומץ הלב של השופט האמריקאי שלא נשבה בקסמי עורכי הדין נשואי הפנים של הנתבעים ופסק $333M לתובעים. האם בישראל היו השופטים מתעלמים מטיעוניהם המלומדים של הנתבעים ופוסקים לטובת עו"ד זוטר? כדאי לכל אחד מאיתנו לנסות לברר בכמה מקרים פסקו השופטים האמיצים שלנו לטובת האדם הקטן העשוק ובכמה מקרים לטובת החברה שעשקה אותם. ארין ברוקוביץ' ואד מאסרי ממשיכים לעסוק בתיקים דומים. הסרט מתאר ניצחון חשוב לאתיקה אך בגלל נדירות המקרים האלה, אפילו בארה"ב, עושים מהם סרטים וכותבים עליהם מאמרים בכל העיתונים עם כותרות כ: "גולית היזהר".

כשלים בהגנה על בטיחות העובדים בארצות הברית – המתריעה קארן סילקווד

מבוסס על הסרט עם תרגום עברי:
Silkwood, 1983, 131 min, Director Mike Nichols, with Meril Streep, Kurt Russell, Cher

תמצית וניתוח היצירה:
בניגוד בולט לארין ברוקוביץ' עומדת קארן סילקווד בסרט "סילקווד" עם מריל סטריפ, המבוסס על מקרה אמיתי שקרה במפעל לאנרגיה גרעינית בארה"ב בשנות השבעים. סילקווד חושפת ליקויי בטיחות במפעל, הגורמים לתחלואה של עובדים רבים ומתריעה כנגדם. המפעל מנסה להשתיק את סילקווד, לאיים עליה, ולא בוחל באמצעים, כי הבעלים מונעים מתאוות בצע שמטרתה להגדיל את הרווחים בכל מחיר גם אם זה על חשבון חייהם של העובדים ורווחת הקהילה. המפעל קונה שקט תעשייתי ע"י פיתויים ואיומים, המתבססים על הרקע הפשוט של העובדים ועל אי יכולתם למצוא עבודות חלופיות. מה אם כן הסיכוי של עובדת פשוטה כסילקווד להתמודד עם חברה גדולה, כאשר ברשותה משאבים בלתי מוגבלים, מיטב עורכי הדין, קשרים פוליטיים ומהלכים בכל מקום? סילקווד מונעת מהרגשת שליחות בעוד שחברה לחיים דרו, העובד אף הוא במפעל, רוצה לחיות את חייו בשקט מבלי להתעמת עם גורמים החזקים ממנו. בסוף הסרט שומעים רקווים מצמרר על רקע תמונות מרגעיה האחרונים של סילקווד, אשר נרצחת כנראה בתאונת מכונית מבוימת אחרי שהצליחה לאסוף ראיות כנגד החברה.

סילקווד, הבאה מהעם ונלחמת למען העם, למען העובד הפשוט, פועלת מתוך תחושה של אחריות חברתית. התקשורת מגלה אמפתיה לסילקווד והאיגודים המקצועיים מגלים עניין בממצאיה. אבל יש תחושה כי סילקווד מתה בגלל שהייתה כלי במאבקי כוח של איגודי העובדים והתקשורת כנגד החברות הגדולות. לשאלה האם מותה של סילקווד היה לשווא נוכל אולי לענות בכך שאם המקרה שלה לא היה זוכה לפרסום ייתכן וארין ברוקוביץ' לא הייתה זוכה במאבקה, או שהיו מנסים לחסלה כפי שעשו לסילקווד. סילקווד ידעה שהיא הולכת אל מותה ולא שעתה לאזהרות דרו. אך היא הייתה מוכנה לעשות את המייל הנוסף על מנת להילחם על עקרונותיה, למרות שהיא לא זוכה בהכרת תודה מצד העובדים, האיגודים, העיתונות והחברים. סילקווד משלמת את מלוא המחיר כמתריעה, אך מותה מקבל תהודה גדולה. כמה עשרות שנים קודם לכן, מותו של מתריע לא היה מקבל תהודה כלל. כמה עשרות שנים מאוחר יותר, המתריע מצליח במאבקו כנגד חברות ענק. יש כאן אבולוציה, הדומה לאבולוציה של הדמוקרטיה, הצרכנות, האיכות, זכויות האדם, האקולוגיה, המלחמה בעוני, פתרון סכסוכים בדרכי שלום, הנותנת תקווה לניצחון עקרונות האחריות החברתית והאתיקה עוד בחיינו.

כשלים בהגנה על זכויות העובדים בחברה רב לאומית - "וולמרט", העלות הגבוהה למחיר הנמוך

מבוסס על הסרט בלי תרגום עברי:
Wal-Mart: The High Cost of Low Price, 2005, 95 min., Director Robert Greenwald

הסרט הדוקומנטרי על וולמרט בנוי בהעמדה זה מול זה של דברי מנהלי חברת וולמרט בהופעות פומביות, בראיונות ובסרטי פרסומת בנושאים שונים אל מול דבריהם של עובדים ומחזיקי עניין באותם הנושאים. המנכ"ל של וולמרט לי סקוט מדבר באסיפה השנתית של וולמרט על מכירות השיא ורווחי השיא של החברה. הוא אומר שהם צריכים להיות טובים יותר כי ההצלחה מעוררת קנאה ופחד בחוגים מסוימים. הקהל מקבל את דבריו במחיאות כפיים סוערות וב-standing ovation. "אנו צריכים לספר את סיפורה של וולמרט ולהמשיך בדרכנו כי היא יותר מדי חשובה ללקוחות, למשפחות עם ההכנסות הנמוכות, לעובדים שלנו, לספקים שלנו, לקהילות בהן אנו חיים. ואנו נמשיך לצמוח".

הסרט עובר למידלפילד, אוהיו. משפחת האנטר הקימה עסק משפחתי לכלי מתכת H&H בשנת 1962. הם מוכרים לחקלאים כלים, ברגים ומסמרים. הם עברו לבנין חדש בשנת 1992, הבן ממשיך בדרכי אביו. לפתע וולמרט החליטה לפתוח את החנות שלה באותה עיירה. החברה המשפחתית החליטה להתמקד בשירות הלקוחות וקיוותה שכך תעבור את המשבר. לדעתם לא היו בוולמרט מקצוענים כמוהם שהבינו את צרכי הלקוחות. האב אומר שמעולם לא היה בחנות וולמרט והוא גם לא מתכוון לבקר בה. הבן אומר שבעלי וולמרט הם האנשים העשירים ביותר בעולם והם יכלו לחלק מקצת מהעושר שלהם. האנטר אומר שאין זאת תחרות הוגנת להתחרות עם מונופול. אפילו אם הם רוצים להיפטר מהנכס שלהם ערכו ירד בעקבות כניסת וולמרט לתמונה. ולהאנטר לא הייתה ברירה ואחרי 43 שנים הם נאלצו לחסל את העסק שלהם.

הבעיה העיקרית של חברות ענק כוולמרט ומקדונלדס המתהדרות בכך שהן עונות לצרכים של השכבות החלשות בספקם להם מוצרים ואוכל זולים היא שהם עושים זאת אך ורק על חשבון העובדים, הספקים, המתחרים, האקולוגיה והקהילה. הם אולי טובים יותר מנייקי או גאפ שגם מוכרות את מוצריהן ביוקר, אך כולם מונעים על ידי עיקרון מקסום הרווח. אם היו מסתפקים ברווחים מועטים יותר, לא הופכים להיות האנשים העשירים ביותר בעולם, היינו יכולים אולי להאמין להם שיש להם מטרות נעלות, אבל התעשרות קיצונית על חשבון רווחתם של מאות אלפי עובדים, התרוששותם של המתחרים שלהם, העברת מקורות הקניה מארה"ב למדינות העולם השלישי תוך הגדלת האבטלה בארה"ב, פגיעה בקהילה ובאקולוגיה, מוכיחה שהרצון להיטיב עם "העם" הוא לא יותר מאשר אסטרטגיה שיווקית שנועדה להעשיר אותם עוד יותר.

אנו מתוודעים לאחד המרואיינים המרכזיים: Weldon Nicholson, Wal-Mart Store Manager Trainer שעבד בוולמרט 17 שנה. הוא מספר כיצד היו נכנסים לעיר ומצביעים על עסקים שעתידים להתחסל תוך 3 או 6 חודשים. הערים הולכות ומתרוקנות, כאילו הטילו בהן פצצת ניטרון. טוענים שוולמרט גוזלת גם את איכות החיים. וולמרט נכנסת לעיירה Hearne בטקסס. בהתחלה התושבים חשבו שזה ייטיב עם העיר. אבל העיר מתרוקנת. פעם בשבת לא ניתן היה למצוא מקום חניה בעיר אבל כיום בשבת של חג המולד היו רק 12 מכוניות. ברקע שומעים את השיר: This land is your land this land is my land, from California to the New York island. הסרט שואל למעשה את השאלה של מי הארץ הזאת: של התושבים, העובדים, מחזיקי העניין, או של קומץ אילי הון. על רקע העובדה שוולמרט מפחיתה את השכר בקמעונאות בשלושה מיליארד דולר מדי שנה. מראיינים עובדת לשעבר של וולמרט שאומרת שבתחילה הייתה לה גאווה גדולה בעבודתה.
אבל התברר לה שוולמרט באופן מכוון לא מאיישים את התקנים כי הם רוצים ליצור לחץ על העובדים שיגבירו את התפוקה, יעבדו שעות נוספות ללא תמורה, וכל זאת למרות שיש הרבה פניות להתקבל לעבודה. שיטה זאת של עבודה במחסור תקנים מקובלת בארץ גם בלא מעט מוסדות ציבור וחברות פרטיות. לא מאיישים תקנים פנויים או שמאיישים אותם חלקית על ידי עובדי קבלן ובכך חוסכים בעלויות עבודה ומגבירים את הלחץ על העובדים שיעבדו קשה יותר. שיטה זאת פוגעת בעובדים, פוגעת בלקוחות המקבלים את השירות אך מאוד רווחית לבעלי השליטה. אם העובדים לא מאורגנים קל יותר ללחוץ עליהם, אם יש אחוזי אבטלה גבוהים במשק קל עוד יותר, בייחוד אם מדובר בעובדים חלשים יותר.

קשה מאוד לשמור על חיי משפחה טובים בוולמרט בגלל העומס הרב. העובדים מרוויחים מעט מאוד ומשקיעים את כל כספם חזרה בוולמרט במצרכים הבסיסיים והזולים שהם קונים כי אין להם כסף לקנות מוצרים יקרים יותר. אבל העובדים לא נקראים עובדים כי אם שותפים partners, הם אולי שותפים לעבודה אבל בוודאי לא שותפים לרווחי העתק של הבעלים. לי סקוט מציין בגאווה כמה חשוב להם לשלם לעובדים עבור ביטוח רפואי, אך מתברר שהעובדים אינם יכולים

לעמוד בתשלומים לביטוח הרפואי ובהשתתפות העצמית לתרופות ולרופאים. הביטוח הרפואי עולה תשלום בסיסי של $75 לחודש, והעובדים נזקקים לשירות הממשלתי Medicaid למעוטי ההכנסה. העובדים גם לא יכולים להרשות לעצמם לשלם עבור ארוחות במקום העבודה ויושבים במסעדות בזמן ההפסקה בלי לאכול. זאת ועוד, וולמרט מעודדת את העובדים לפנות לעזרה ממשלתית בקבלת ביטוח רפואי ממשלתי ותלושי מזון. אם למשל סם וולטון שהיה כל כך חרד לרווחת עובדיו ולי סקוט המנכ"ל הנוכחי היו דואגים לתשלום על חשבון החברה של כל הביטוח הרפואי וארוחות הצהריים, הרווחיות הייתה יורדת במידה מסוימת אבל הייתה עדיין נשארת מאוד גבוהה, וייתכן שאף הגברת המוטיבציה הייתה מגדילה את יעילות העבודה ומקזזת את תוספת העלות.

אבל וולמרט מעדיפה להזדקק ל- externalities עלויות חיצוניות, דהיינו לתת לגורם אחר לשאת בעלויות. במקום שוולמרט ישלמו על האוכל ועל ביטוח הבריאות הם מעדיפים שהממשלה תעשה זאת, מעבירים את האחריות לגורם שלישי ובכך מגדילים את הרווח. בפלורידה יש לוולמרט יותר משפחות המקבלות מדיקאייד מאשר לכל מעסיק אחר. בכל מדינה בארה"ב וולמרט מכבידה על תקציב המדינה כי עובדיה הם נזקקים. בישראל שיכללו את השיטה, אפילו הממשלה לא אחראית לעובדים "העניים" המקבלים משכורות מינימום או אף נמוכות מהן, היא מתנערת יותר ויותר מאחריותה לחינוך, בריאות ורווחה, והיא עצמה מעבירה את האחריות למגזר השלישי, לארגונים וולונטריים הדואגים לאוכל ולתרופות לעובדים הנזקקים. חזרנו אם כן למדיניות החלוקה בעידודו של המשטר הניאו ליברלי.

וולמרט מחלקת לעובדים את רשימת כל המוסדות הממשלתיים שהם יכולים לקבל מהם עזרה ואומרת להם שהעזרה מגיעה להם כי הם משלמים מיסים בדיוק בשביל זה. הסרט שואל מדוע חברה המוכרת 240 מיליארד דולר לשנה בשנת 2003 לא מסוגלת לתת שכר הוגן וביטוח רפואי נאות. וולמרט עולה למשלם המיסים האמריקאי סך של $1,557,000,000 בתמיכה לעובדיה. וולמרט לא מאפשרת לעובדיה להתאגד. ייתכן שוולמרט היא החברה שהכי מתנגדת להתאגדות עובדים בכל תולדות ארה"ב. אם חושדים בפעילות התארגנות באים מיד במטוס מנהלים של החברה נציגים מהמטה בבנטונוויל ומשתלטים על החנות תוך הדחת המנהל. המנהל רק צריך לעזור להם למפות את העובדים לפי דרגות פעילותם בעצומות ובדרישות.

ניקולסון אומר: "אם רואים שני עובדים שמדברים ביניהם ואתה כמנהל מתקרב אליהם והם נפרדים, מפטרים אותם מייד כי הם כנראה זוממים משהו". הנהלת וולמרט עושה שטיפת מוח לעובדים עם סרטוני וידיאו שבהם מראיינים עובדים מרוצים. ניקולסון אומר שהם עוקבים בצורה לא חוקית על עובדים חשודים בהתארגנות, הם מקפיאים את העלאות השכר באותה החנות, על מנת שלא ייראה "כאילו משחדים את העובדים". העלויות למלחמה בהתאגדות הן בין השאר: $7K מצלמות לאיתור התאגדות של עובדים בחנות, $100K קו חם 24 שעות ביממה לדיווחים על התאגדות, $7M צוות פעולה מיידית עם מטוס מנהלים המתערבים בכל חנות בעייתית. וולמרט רכשה בגרמניה שתי חברות שבהן העובדים כבר היו מאוגדים ולא יכלה לעשות דבר בנדון. העובדים הגרמנים אומרים שאודות לאיגוד יש להם 36 ימי חופש בשנה.

סקוט מספר על 1.2 מיליון העובדים של וולמרט, שמעסיקה יותר מיעוטים ומבוגרים מכל חברה אחרת בארה"ב. ניקולסון לעומת זאת מלגלג על האמרה של וולמרט Do More With Less, כך שהעובדים יעבדו יותר ויקבלו פחות שכר. המדיניות של החברה היא לא לשלם בשום פנים ואופן עבור שעות נוספות. לעובדים אין ברירה כי הם לא רוצים להיות מובטלים ויש ביקוש גדול למשרות עם כל הבעייתיות שלהן. עלינו לזכור שמדובר בדרך כלל במשרות לעובדים פשוטים ודווקא במגזר זה יש יותר אבטלה ושכר הולך ויורד מאשר בכל מגזר אחר. עושק העובדים באי תשלום שכר עבור שעות נוספות מוערך בטקסס בכ- $150M ובסכומים יחסיים במדינות האחרות. ניקולסון ואחרים מתלוננים שמנהלי חנויות נכנסים למערכת ומשנים דיווחים על שעות עבודה של עובדים. וולמרט מנהלת משפטים בשלושים ואחת מדינות על עושק בשכר עובדים, מדובר במאות אלפי עובדים. המרואיינים מסבירים שכמנהל חנות אתה נדרש להוריד כל הזמן עלויות והדרך היחידה לעשות זאת היא בשמירה על מספר נמוך של עובדים והורדת השכר, אי תשלום שעות נוספות וכדומה.

אבל לא נותנים לעובדים לעבוד את 40 השעות כי יש הרבה עובדים שהיקף משרתם הוא רק 19 שעות, ובמשרה זאת אי אפשר כלל להתקיים. סקוט אומר בגאווה ש- 74% מהעובדים עובדים במשרה מלאה. אך הוא שוכח להזכיר כי בוולמרט משרה מלאה היא 28 שעות בשבוע עם משכורת של $12,000 לשנה. קו העוני הממוצע בארה"ב הוא $17,650. השכר הממוצע לעובדים המשולמים לפי שעות בוולמרט הוא $13,861, הרבה מתחת לקו העוני. וולמרט חויבה לשלם $11M על זה שהיא העסיקה עובדים שהיו מהגרים לא חוקיים בתת תנאים. וולמרט שילמה $50M בקולורדו בהסדר שמחוץ לכתלי בית המשפט על תביעה ייצוגית של עובדים על הונאה בשכרם.

יוצרי הסרט מראיינים עובדת אפרואמריקאית Edith Arana, Wal-Mart Inventory Specialist שעבדה שש שנים בוולמרט, הצטיינה מאוד בעבודה וכולם נבאו לה שהיא תנהל חנות. אחרי שהיא עמדה בכל המטלות שהוטלו עליה ע"י הבוס שלה, היא ביקשה קידום למשרת הנהלה וקבלת מה שהובטח לה. הבוס אמר לה שאין מקום בהנהלה לאנשים

"כמותה". כשהיא שאלה למה בדיוק הכוונה, לזה שהיא אשה או לזה שהיא שחורה, ענה לה הבוס: " Two out of two ain't bad!". עובד אפרואמריקאי אחר אומר שקראו לו "כושון", "בוי" וכינויי גנאי אחרים בחנות. הוא התלונן ולא עשו דבר בנדון. אדרבא, הוא סבל מעוד יותר אפליה וניסו לגרום לכך שיעזוב. העובדים מפחדים לדבר. ובינתיים אנו שומעים את סקוט האומר שוולמרט תומכת בקהילה.

הסרט מראה איך דווקא עסקים קטנים ומשפחתיים דואגים לעובדים, לביטוח בריאות, לפנסיה, המנהלים קשורים לעובדים. העיירה קאמרון נותנת סיוע של $2.1M לוולמרט להקים חנות בתחומיה והעיירה ברוקפילד נותנת להם $300K. במקום שוולמרט יתמכו בקהילות כפי שמתגאה סקוט, הקהילות תומכות בוולמרט, המדינה תומכת בעובדי וולמרט, ובעלי וולמרט הופכים להיות האנשים העשירים ביותר בעולם, כי כולם תומכים בהם, המדינה, הקהילה, המיסוי, העובדים, הספקים, הלקוחות, האקולוגיה. הרשויות לא נותנות הנחות במיסים לעסקים קטנים אך לוולמרט נותנים. הטיעון של ראשי העיר הוא שאם וולמרט לא יבואו לעיר שלהם הם ילכו לעיירה הסמוכה וזה לא יתרום לעיר. וכך נסגרת עוד חברה בקאמרון Esry, אחרי 40 שנה ובעקבות אובדן חמישים אחוזים מהלקוחות שלהם בקאמרון ובברוקפילד עם כניסת וולמרט לעיר. רד אסרי הבן מספר בדמעות איך נאלץ לסגור את החנות.

וולמרט מקבלת בכל ארה"ב סובסידיות בהיקף של מיליארד דולר. מראיינים מורי בתי ספר, כבאים המספרים על סגירת בתי ספר, תחנות כיבוי מחוסר תקציב עירוני בה בשעה שנמצאו תקציבים לתמוך בוולמרט. אבל כשהעיירה יכולה סוף סוף לקבל חזרה את השקעתה בסבסוד וולמרט עוברת החנות לעיירה הסמוכה בשביל למקסם את הרווח. 2,840,481 מ"ר של חנויות וולמרט עומדים ריקים. בשטח זה ניתן היה להקים 29,666 כיתות בית ספר ובתקציבים ניתן היה לתת מלגות ל- 593,326 תלמידים. אך סקוט ממשיך לדבר גבוהה גבוהה, הפעם על קיימות. הסרט לוקח אותנו לנהר Catawba ולמתנדבים השומרים על ניקיון הנהר. הם הלכו לשבע חנויות של וולמרט באיזור לבדוק איך הן עומדות בנהגי השמירה על איכות הסביבה שלהן והאם יהיה להם השפעה על איכות מי השתיה של בלמונט.

הם מגלים שוולמרט מאחסנת את המדבירים הכי רעילים שלה בשטח פתוח במקום במחסנים סגורים. חלק ניכר מהשקים קרועים והחומר הרעיל מגיע לאוויר ולמים גם באמצעות מי הגשמים ומתערבבים במי השתיה הבאים מהנהר. הרעלים המסוכנים יכולים להביא למומים לתינוקות ולהשפעות שליליות ביותר על הבריאות. הנהר הזה מספק מי שתיה לשני מיליון תושבים באיזור. הם מצלצלים לוולמרט ומביעים את דאגתם, והם מקבלים טלפון של אחראי בארקנסו, אך זה לא האדם המתאים והם מופנים לאחראי על איכות הסביבה. בסופו של דבר פונה המרואיינת Donna Lisenby, Catawba Riverkeeper לעורך הדין של וולמרט ואומרת שהיא תכתוב על כל המקרה באתר שלהם ותתלונן על הפרת חוקי האחסון בערכאות של שרלוט, העיר הגדולה בנורת' קרוליינה. בעקבות הכיסוי העיתונאי, מנהל החנות הוציא את השקים והכניס אותם לחנות. הרווחיות של וולמרט בוודאי ירדה בכמה אלפיות פרומילים, אך כמה אלפי אזרחים לא נחשפו יותר לרעלים קטלניים. דונה מסכמת שמכל החברות שהיא פנתה אליהן בנושאי סביבה וולמרט הייתה הכי פחות קואופרטיבית.

בשנת 1999 כל הבניה של וולמרט במדינת פנסילבניה הופסקה בגלל עבירות סביבתיות. בשנת 2001 - EPA מצווה על וולמרט לשלם קנסות במיליון דולר בגלל עבירות של זיהום מים בטקסס, אוקלהומה ומסצ'וסטס. בשנת 2004 וולמרט נקנסת ב- $3.1M ע"י EPA, הקנס הגדול ביותר ששולם אי פעם ע"י קמעונאי, עבור זיהום מים בטקסס, קולורדו, קליפורניה, דלוור, מישיגן, סאות' דקוטה, ניו ג'רסי, טנסי ויוטה (לזכותה של וולמרט ייאמר שהיא לא מפלה בין מדינה למדינה, בדרום, בצפון, במערב ובמזרח). בשנת 2005 - ה- EPA בקונטיקט קונס את וולמרט ב- $1.15M עבור זיהום מים בעשרים ושתיים חנויות. אך סקוט כבר מעבר לבעיות בארה"ב, פניו כבר לסין והוא אומר עד כמה מועיל שיתוף הפעולה של החברה עם סין. במאי הסרט לוקח אותנו לסין ומראיין עובדים של מפעל המייצר לוולמרט הקובלים על התנאים הירודים שבהם הם עובדים. אין כלל איוורור, וולמרט הודיעה לבעלי המפעל על בוא הפקחים ותדרכה אותם איך לשקר למפקחים.

העובדים צריכים להגיד שהם עובדים שישה ימים בשבוע בשעה שהם עובדים שבעה ימים. העובדים לא מעזרים לדבר. אם הם משקרים טוב הם מתוגמלים, אם הם דוברי אמת הם מפוטרים. נותנים לעובד תלוש שכר מזויף ולא מאפשרים לו להגיד את האמת, כשהם עובדים יום ולילה, מקבלים שכר של פחות משלושה דולר ליום. העובד הסיני אומר: "הבגדים שאתם לובשים, הצעצועים של ילדיכם, מיוצרים עם היזע, הדמעות והעבודה הקשה של העובדים הסינים." אנו רואים מכונית צעצוע. עלות העבודה להרכבה על ידי הפועל הסיני היא $0.18. הצעצוע נמכר בוולמרט ב- $14.96. וולמרט המתגאה בפטריוטיות האמריקאית שלה ייבאה ב- 18 מיליארד דולר מסין בשנת 2004. וסקוט מסכם שהם גרמו לתוספת של 125,000 משרות ברחבי העולם.

189,000 נשים תופרות בגדים בבנגלדש עבור וולמרט. הן עובדות משמונה בבוקר עד עשר בערב, 14 שעות ביום, 7 ימים בשבוע, ומרוויחות 13-17 סנט לשעה. הן מקלבות מכות מהממונים עליהן, חיות בתנאי עוני מחפירים. אך אנו רואים

את סקוט מתגאה בכך שבזכות וולמרט יש משרות נוספות, תנאים סוציאליים ומעל לכל – אפשרויות לקידום אישי. הבעיה היא שכיוון שוולמרט היא החברה הגדולה ביותר בעולם היא מציבה את הסטנדרטים שלפיהם הולכים המעסיקים האחרים. היא מחזירה אחורה את הסטנדרטים. אך סקוט בשלו "בכל ארץ שבה אנו עובדים המודל של וולמרט עובד". אנו רואים את Jim Bill Lynn, Wal-Mart Global Services Operations Mgr., 9 שנים בוולמרט, עבד בארגון שבאחריותו מכסיקו, אמריקה המרכזית והדרומית. האחריות שלו הייתה לוודא שהעובדים עובדים בתנאים אנושיים והיגייניים. העובדים עבדו ממילא בשכר נמוך ביותר. אך כשהוא ראה באילו תנאים העובדות עובדות הוא התקשר הביתה לאשתו ובכה. הוא נוכח לדעת שזו שיטה. הוא תמך מאוד בוולמרט וקיווה שאם הוא יחשוף את הליקויים הם יקבלו את זה ברצון. במקום זה הם פנו נגדו. במקביל אנו רואים את Mona Williams, Wal-Mart VP of Corporate Communications האומרת שהם מוודאים שבוולמרט שומרים על זכויות האדם, לא מעסיקים ילדים. רואים קליפ אחר של וולמרט שבו הם אומרים שהם דואגים לפרנסות העובדים בארה"ב.

והמצלמה לוקחת אותנו לכנסיה של הכומר האפרואמריקאי לואסון האומר שכתוב בברית החדשה שהאהבה לכסף היא היא השורש לכל החוליים. אך מי שהכסף לא משחק עבורו הוא לי סקוט המתפאר לפני המצלמה בצניעותו. הוא ישן בניו יורק עם מנהל הכספים שלו באותו החדר במלון וזה חסך לחברה 200$ ללילה. זאת ועוד, הוא אכל ארוחה בעשרה דולר, וזה חסך לחברה עוד יותר. ומייד אנו רואים כי שכרו של סקוט בשנת 2005 היה 27,207,799$ בעוד שהשכר הממוצע של עובד לפי שעות בוולמרט היה 13,861$. פי 1,963, כאשר קרנות אתיות לא משקיעות בחברות שפערי השכר בין השכר הגבוה ביותר לנמוך ביותר הוא יותר מפי 50. יש איפוא לישראל לאן להתקדם, כי השכר הגבוה ביותר שלנו הוא רק כמה עשרות מיליוני שקלים ולא דולרים, אך אנו עדיין נלחמים על שכר מינימום שיהיה אלף דולר לחודש, נמוך יותר מהשכר של עובד לפי שעות בוולמרט. השכר של לי סקוט מחוויר לעומת שווי הנכסים של האלמנה וארבעת הילדים של סם וולטון המסתכם ב- 102 מיליארד דולר. יוצרי הסרט חישבו שאם היו מקדישים מעשר משווי הנכסים שלהם הם יכלו להביא לכך שכל עובדי וולמרט בארה"ב יקבלו שכר הוגן, ביטוח בריאות סביר ופנסיה. אך משפחת וולטון תרמה פחות מאחוז אחד מהונה למטרות צדקה בשעה שביל גייטס תרם 58%. לעומת זאת משפחת וולטון תרמה 3.2M$ למפלגות בשנת 2004. באותה שנה תרמו עובדי וולמרט עצמם יותר מ- 5M$ לעזור לעובדים אחרים בוולמרט. משפחת וולטון תרמה לעובדים באותה השנה 6,000$ (לא זאת לא טעות, ששת אלפים דולר בלבד).

אנו רואים את לורה טנקה שהותקפה על ידי שני אנשים במגרש החניה של וולמרט. בתוך החנות יש לוולמרט 200 מצלמות אבטחה על מנת לשמור שהעובדים והלקוחות לא יגנבו את הסחורה, יש פטרול סיור של 4 שומרים בתוך החנות, אך בחוץ אין כלום, למרות שמגרשי החניה שייכים אף הם לוולמרט. המשטרה הציעה שוולמרט תציב שומרים בחוץ אך היא לא עשתה דבר. הסרט סוקר מקרים רבים מאוד שהתפרסמו (רבים עוד יותר לא התפרסמו כנראה) על גניבה אונס ורצח במגרשי החניה של וולמרט. כשוולמרט הציבה חוליות אבטחה בכמה מגרשי חניה שיעור הפשע ירד לאפס. אך וולמרט זוכה גם לקיטונות של רותחין מהשופטים. הם מאשימים את וולמרט בהסתרת האמת, עיוות האמת, השהיה במתן נתונים, שקרים בוטים. אנו שומעים איך קונה בטקסס נרצחה, היו מצלמות אבטחה שתיעדו איך החוטף לוקח אותה במכוניתו (הוא אחר כך השליך את הגופה במרחק רב מהמקום). אבל לוולמרט לא היה תקציב להציב איש אבטחה שיעקוב אחר המצלמות בחוץ. מתברר שוולמרט הציבה מצלמות בחוץ רק בשביל לתעד התארגנות של עובדים בארגוני עובדים. מאשימים אם כך את וולמרט שהיא מאבטחת את סחורתה אך לא את קוניה. הם לא רוצים לשלם לאיש אבטחה 12$ לשעה בשביל לעקוב אחרי המצלמות. הם מסכמים שהם מציבים את הרווחיות לפני הבטחון, לפני חיי אדם. ואנו רואים בסרט רשימה אינסופית של תקיפות שקרו רק בשבעת החודשים הראשונים של שנת 2005.

פרק הסיום של הסרט הוא ההתארגנות של האזרחים כנגד וולמרט. אנשי כנסיה, ועדי שכונות, אזרחים שאיכפת להם יוצאים נגד בניית חנויות של וולמרט בשכונתם. לדוגמא ב- Ingelewood בקליפורניה מתארגנים עובדים, בעלי עסקים קטנים, תושבים ובאים בהמוניהם להפגנות, חותמים על עצומות. וולמרט נלחמת בהם במסמכים משפטיים עבי כרס, אומרים לעיריית אינגלווד שיזוזו הצידה כי הם לא מסוגלים לעצור את החברה הגדולה ביותר בעולם. הכומרת שמנהלת את המאבק היא Altagracia Perez, Reverend Holy Faith Episcopal Church. היא אומרת שבעלי וולרמרט חושבים שהם נוצרים טובים אבל זה לא נכון. הם נבנים על גבם של מאות אלפי עובדים. הם יכולים להגיד מה שהם רוצים על התיאוריות של טפטוף העושר (ראה התייחסותו המלומדה של ג'וזף שטיגליץ על תיאוריה מופרכת זאת) ודברי הבל דומים שהם ממציאים על מנת להיצמד להונם. אבל כנוצרים אין לנו את הפריבילגיה הזאת. אנחנו לא דואגים להון אנו דואגים לאנשים. במשאל שנערך באינגלווד הצביעו 3,100 איש נגד הקמת החנות בעיר. אף אחד לא חשב שהם ינצחו כולל לא הפעילים. דוד ניצח את גולית. אך יש התארגנויות דומות בהרבה מקומות של תושבים שמצליחים למנוע את וולמרט מלהיכנס לשכונתם. בסוף שומעים את לי סקוט אומר "אם יש מספר קטן של אנשים בקהילה שלא רוצים את וולמרט שם, האם זה אומר שאנחנו לא נלך לשם?" במקביל אנו רואים לצלילי השיר Victory מאות דוגמאות של מקומות שבהם לא אפשרו לוולמרט להקים חנויות.

כשלים בהגנה על זכויות העובדים בישראל - הסרט "שביתה"

מבוסס על הסרט "שביתה"
"שביתה", 2005, 90 דקות, בבימוי אסף סודרי ואמיר טאוזינגר, הפקה של מחלקת תעודה, הערוץ הראשון. משתתפי הסרט: יעקב בוקובזה, דוד ביטון, עמרם בן סימון, חגי חזן, עמרם פרטוש, מקס קיון, אסי קסוקר.

תמצית היצירה וניתוחה:
היצירה הראשונה בספר היא "כולם היו בני" וביצירה האחרונה "שביתה" נמצא הקבלות רבות לדברי ארתור מילר על האתיקה בעולם העסקים. בהמשך, נסקרו יצירות כ"פ.י.ס.ט." על אתיקה באיגודי עובדים בארה"ב ו"גלנגרי גלן רוס" על דרוויניזם בעולם העסקים. גם ליצירות אלה נמצא הדים בניתוח הסרט "שביתה". אך בהבדל אחד, לא מדובר עוד בתופעות מעבר להרי החושך, אלא פה בישראל, על פתח ביתנו. האשמה למצב הקפקאי שאליו הגענו ביחסי העבודה בישראל, שבהם אין כמעט הגנה לעובדים, אחוז עובדי הקבלן הגיע לשיא של כל הזמנים, נשחקים התנאים הסוציאליים, גדלים הפערים בשכר יותר מאשר בכל מדינה מערבית, האבטלה גבוהה ואחוז ניכר מהעובדים מקבל שכר מתחת לשכר המינימום, היא קודם כל בהסתדרות ובמשטר הניאו הבולשביקי שקדם למשטר הניאו ליברלי שבו אנו מצויים. העובדים, המעסיקים והציבור הרחב מאסו בהסתאבות של ההסתדרות שהגנה בראש וראשונה על הוועדים החזקים, שניצלה את כספי החברים לצרכים פוליטיים, שעשקה את העובדים ברבים ממפעליה (במקביל לעושק שאירע תכופות במפעלים ממשלתיים וקיבוציים) הרבה יותר מאשר בסקטור הפרטי. גם כיום השמאל בישראל עוסק בראש וראשונה בבעיה הפלסטינית, מפלגה סוציאליסטית (לשעבר?) שחרתה על דגלה צדק חברתי עטה על תיקי הביטחון, התיירות והתשתיות ובוחלת בתיקים חברתיים כתיקי הרווחה, התעשייה והעבודה, ועם ישראל שם את מבטחו באילי הון שעשו את הונם לעיתים בדרכים מפוקפקות, מפרישים כספים לצדקה והקלת המצוקה, ואנו רואים בהם את מושיעי האומה.

זאת ועוד, קרוב לוודאי שבמרבית החברות בסקטור הפרטי, ובמיוחד בתעשיית ההיי טק, קיים מוסר עבודה גבוה, אתיקה סבירה ביחסי העבודה, גם בלי ועדים והתארגנות העובדים. חברות פרטיות ואילי ההון ככלל אינם האויבים של העובדים, אדרבא הם מודעים לכך שהם זקוקים לעובדים, אם כי שינו את שמות המנהלים העוסקים בנושאי עבודה למנהלי "משאבי" אנוש במקום למנהלי "כח" אדם. העובד נתפש כמשאב ולא ככח, לנוכח הזיכרון הטראומטי על מה שעשו העובדים, אך עוד יותר הוועדים, להתייעלות ולמוסר העבודה. עוד זכורות לכולנו השביתות הפראיות ששיתקו את המשק בגלל אג'נדה פוליטית זו או אחרת של ההסתדרות ועד היום מרבית השביתות הן לשיפור תנאי הוועדים החזקים ולא להעלאת שכר המינימום או צמצום תופעת עובדי הקבלן. לכן, בבואנו לראות סרט על "שביתה" אנו מתייחסים אליו ברגשות מעורבים, עם לא מעט דיעות קדומות, מה עוד אם הוא נצפה על ידי אליטות ממרכז הארץ, ממוצא לא מזרחי ומשכבות סוציו אקונומיות מבוססות.

אך כל הקלפים נטרפים בעקבות הצפיה בסרט ושמיעת השיח הנוגע ללב של גיבורי מעמד הפועלים. חשוב מכל, הסרט מדליק הרבה נורות אזהרה שאם לא נשים אליהן לב הן יוכלו להצית להבה שתכלה את החברה הישראלית, אנו עלולים להגיע לאלימות ובעקבותיה לשלטון פשיסטי כמו ביוון, צ'ילה וארגנטינה. כל עוד שאותם אילי ההון שאינם אתיים משיגים את מבוקשם תוך שיחוד פוליטיקאים, הפחדה של העובדים ושטיפת מוח של דעת הקהל המגמות הקיימות ילכו ויחריפו אך לא יחרגו מהנורמות המקובלות. אך אם העובדים הקיצוניים יאחזו בנשק וייזקקו לאלימות כמו שהם אומרים בסרט וכמו שאנו קוראים בתגובות הקהל לסרט צפויה ריאקציה קשה כי הכוח מצוי בידי אילי ההון ומקבלי התרומות שלהם והם ידכאו בכוח כל התנגדות אלימה. החברות יכולות להיזקק לאלימות, להאזנות סתר ולהסתה של משפחות העובדים נגד "המורדים", אך אוי לעובדים אם ינסו לנקוט בצעדים דומים. לכן הפתרון חייב להיות אך ורק בדרכים אתיות כאשר על העובדים כמו על כל מחזיקי העניין להיזקק לדרכי התנגדות לגיטימיות כמו החרמת חברות לא אתיות, הימנעות מעבודה בהן, מקניית מוצריהן, מהשקעה בהן ומקבלת מפעליהן לקהילה. קל אולי לאיש אקדמיה לדבר כך, אך הרבה יותר קשה ליישם המלצות אלה ביחוד כאשר אין בפריפריה הרבה מפעלים שבהם עובדים קשי יום יכולים לעבוד, המשקיעים אינם יודעים אילו חברות הן אתיות או לא, והצרכנים אובדי עצות בבחירה בין סחורות ושירותים של חברות שכל אחת מהן אתית פחות מהשניה. יחד עם זאת אם תהיה התארגנות אקטיביסטית כפי שממליץ הספר, יקום המכון הלאומי לאתיקה, ישקיעו בקרנות אתיות וינקטו בחרם צרכנים יש סיכוי לשיפור המצב בדרכים אתיות.

הסרט "שביתה" מתחיל מהסוף, כאשר העובדים שארגנו את השביתה מודים שכל מה שעשו היה לשווא, הם היו תמימים, בסופו של דבר הכסף מנצח הכל, הוא ישבור את החוק, הוא ישבור לך גם את העצמות, וזה מה שהמעסיקים עשו כשמנעו

מהם את הדבר הכי בסיסי שיש בעולם, הזכות להתאגד. החתימו את העובדים על חוזים אישיים ולא היה להם מושג מה זה. העובדים טוענים שהתייחסו אליהם יחס משפיל, לא הרשו להם לדבר ביניהם, דכאו אותם, וכאשר התלוננו אמרו להם שהדלת פתוחה והם יכולים לעזוב. עובד אחד שבר את הרגל בעבודה, באו אליו לבית החולים עם בונבוניירה ומכתב פיטורין. פיטרו עובד אחר שנקטעו לו שלוש אצבעות בעבודה. העובדים הצעירים המראויינים חוששים שבגיל ארבעים או חמישים יגידו להם ללכת ובמקומם יקחו צעירים במשכורת הרבה יותר נמוכה. למנהל יש את הכוח והוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. הם חיים בסימן שאלה כאשר בכל יום יכולים לפטר אותם. אך לא כל העובדים היו ממורמרים, רבים מהם נהנו מהשכר הממוצע שהספיק לצרכיהם, לאוכל, לבגדים ולא היו להם יומרות גדולות מעבר לכך. כשניסו העובדים להתלונן כקבוצה בפני ההנהלה, המנהלים סירבו לקבל אותם ודרשו מהם לבוא בדרישות כל אחד לחוד. כי "קיסם אחד אפשר לשבור אבל חבילה אי אפשר". המשטר שהנהיגה ההנהלה היה משטר של פחד ועל מנת לשנות זאת כמה עובדים החליטו להקים ועד ולהתארגן. הם עשו זאת במחתרת כשחבר מביא חבר והם מפחדים תדיר שאחד מהם יסגיר את ההתארגנות למעסיק. יחד עם זאת, הם מקבלים תמיכה מוסרית מנציגת ההסתדרות באזור.

לאחד העובדים נולד בן. שבועיים שלמים הוא לא ישן, אך במפעל דרשו ממנו להמשיך לעבוד במשמרות של 12 שעות בלילה. הוא ביקש לעבוד רק 8 שעות, חבריו היו מוכנים להחליף אותו. באחת המשמרות הוא הלך לישון באחת וחצי בלילה וחבריו אמרו לו שהם יעשו עבורו את העבודה. מנהל המשמרת שאל עליו, חיפש אותו עד שמצא אותו ישן. היה דין ודברים ביניהם והעובד פוטר. כשהוא אסף את חפציו מהארון, העובדים החלו לבכות וגם המרואיין בוכה אל מול המצלמה. העובדים מחליטים לעצור את העבודה. העובד היה חבר שלהם שעבד במפעל חמש שנים, הם דרשו מההנהלה שיחזירו אותו לעבודה. כשההנהלה מסרבת הם מתבצרים בחדר הבקרה. אחד העובדים מאויים על ידי המנהלת שלו שלא יעז להצטרף לשובתים, והוא מחליט לחזור לעבודה, כי "העובדים היו רק מיעוט". העובדים שחיפשו את ההזדמנות להתארגן מחליטים לצאת למאבק על רקע פיטורי חברם. הם לא רוצים לסגור את שערי המפעל אבל בעקבות התנהגות ההנהלה הם נאלצים לעשות זאת. רואים את העובדים בשערי המפעל כשמוסיקה מזרחית מתנגנת בקולי קולות ברקע. ההנהלה מאיימת עליהם ומדברת אליהם בצורה משפילה, "גם לעבד לא מדברים ככה". בא מנהל העבודה עם חבילה של מעטפות ורוצה למסור לכל עובד שלא חוזר לעבודה מכתב פיטורין, אך העובדים מסרבים לקבל את המכתבים. מספר השובתים אינו עולה על שלושים, והם מהווים מיעוט.

בנקודה זאת ננסה לנתח את המצב. הבמאים מתבססים אך ורק על דברי העובדים השובתים, למרות שהם טוענים שניסו לקבל את תגובות ההנהלה ללא הצלחה. מדובר אם כן בקבוצת עובדים שהם מיעוט, אם הם היו מצליחים לאגד את כל העובדים (ניזכר ב-"פ.י.ס.ט."., כאשר קובק ארגן את כל העובדים) ייתכן והשביתה הייתה מצליחה. ההסתדרות תומכת בהם אבל לא נרתמת בכל כוחה לעזור להם. יו"ר ההסתדרות בא לבקר אותם ונדחף בגסות על ידי השומרים, אך ראשי ההסתדרות לא יוצאים למאבק ארצי למען התארגנות העובדים. ההנהלה נוקטת נגד העובדים באלימות, ואנו רואים את המראויינים עם עצמות שבורות ושפתיים סדוקות, אך למרות זאת הם בוחרים בהתנגדות פסיבית. מה ניתן אם כן לצפות ממאבק המנוהל ע"י מיעוט קטן של העובדים בדרכים פסיביות ללא תמיכה מסיבית של ההסתדרות נגד חברת ענק שיש לה גב פוליטי חזק והבעלים שלה הוא מקורב לשלטון? ספר זה גורס כי אסור לנקוט באלימות גם לא כשנוקטים נגדך באלימות. אם עושים עליך האזנות לא חוקיות אין בכך הצדקה שתנקוט בצעד דומה, אם שוברים את העצמות של העובדים הם אינם צריכים להשיב מלחמה שערה, כי האלימות תמיד משתלמת לצד החזק יותר וזה לא העובדים כי אם אילי ההון הנהנים מתמיכת השלטון המקבל את תרומותיהם ושפקידיו מקווים לעבור לעבוד במהרה בימינו אצל הצד החזק, שהוא אינו הממשלה כי אם דווקא החברות עליהן הם מפקחים. זאת ועוד, הגורמים האלימים ביותר היו דווקא המפלגות הסוציאליסטיות ששברו שביתות והתארגנויות נגד אפליה וקיפוח בצורה בוטה וניאו בולשביקית. ברית המעצמות היא הדוגמא המאלפת ביותר למה שקורה כשהחלשים כביכול מקבלים את השלטון והם הופכים את כל המדינה לנתמכת סעד. עם כל האמפתיה לעובדים אנו יודעים מה קורה כשהם חזקים מדי. המסר של הספר הוא במציאת האיזון המתאים במקבילית הכוחות בין בעלי השליטה, העובדים, בעלי מניות המיעוט, הצרכנים, הספקים, הקהילה, הנושים והממשלה. אף צד לא צריך לגבור על השני, אלא כדברי אריסטו יש למצוא את שביל הזהב בכל מה שאנו עושים.

אין חזרה מהמשטר הקפיטליסטי בישראל, כפי שאין חזרה מהגלובליזציה העולמית. אין מקום לחזור לישראל של פעם שבה אליטות של כעשרים אחוזים מהציבור נהנו ממרבית ההטבות ואילו רוב הציבור נעשק על ידם. אך ייאמר לזכותו של משטר "סוציאליסטי" זה שהוא נתן זכויות יתר למאות אלפי אנשים שבנו את הארץ בשלביה הראשונים, בנו את התעשייה ההסתדרותית והממשלתית, הקיבוצים הגנו על הגבולות ותרמו לחקלאות ולצבא, בה בשעה שהמשטר הניאו ליברלי של ימינו עוזר רק לעשרים משפחות שמקבלות הכל מהמדינה ועל מה הן תורמות למדינה יוכל כל אחד מהקוראים לענות. כפי שבסרט "The Take" אנו רואים את הפועלים בארגנטינה האומרים שיסתכלו עליהם היטב כי בקרוב כולם ייראו כמוהם וכמו ארגנטינה שפשטה את הרגל, כך העובדים בסרט "שביתה" מזהירים אותנו שכולנו בקרוב ניראה כמוהם, כאשר אילי ההון יהפכו את כולנו ל"עבדים" כלשונם. הנתונים אומרים את שלהם כאשר פערי ההכנסות בישראל הם כיום הגבוהים ביותר בעולם המערבי. אין מקום כמובן להכללות, בקרב אילי ההון יש רבים וטובים שעוזרים הרבה למדינה ולשגשוגה.

הדוגמה של סטף ורטהיימר ששילם את מלוא המיסים על מכירת ישקר לבאפט היא דוגמא מאלפת אל מול אילי הון אחרים העושים כל אשר לאל ידם להתחמק מתשלום מיסים במסגרת תכנוני מס "כחוק". הסכנה היא בחבירה בין הון שלטון ולעיתים גם פשע, בדיוק כמו בימים ההם של "אופרה בגרוש" ערב נפילת רפובליקת ויימאר. אילי ההון הלא אתיים, ידידיו הנאמנים של מילטון פרידמן, הגיעו למסקנה שהרבה יותר משתלם לתרום לפוליטקאים "כסף קטן" על מנת לקבל מפעלים או בנקים בנזיד עדשים. מצווים לעיקרון של מיקסום הרווח הם לא מסתפקים בכך אלא גם עושקים את העובדים, הספקים והלקוחות ומגיעים לרווחי עתק.

כאן המקום לשאול את השאלה: מדוע לא היו עד כה שביתות בחברות היי טק? הרי אין שם בדרך כלל איגודי עובדים והעובדים חתומים על חוזים אישיים. אבל בעלי חברות ההיי טק, שעשו בדרך כלל את כספם לא ע"י שיחוד פוליטיקאים, נותנים לעובדים שכר הוגן, תנאים סוציאליים מפליגים, אופציות ומניות. כשאילי הון אתיים מתחלקים ברווחיות בצורה הוגנת עם העובדים, מבלי לעשוק את הלקוחות, הספקים והקהילה, לא פורצות שביתות ואין סכסוכי עבודה. רק כאשר אילי ההון רוצים לגרוף רווחי עתק, תוך עושק העובדים, פורצות שביתות. שביתות אלה לא מצליחות אם העובדים לא מוכנים להתאגד והם מוכנים לקבל את ההטבות הזמניות שנותנים להם על מנת לא להצטרף לשביתה. כבר דיברנו בהרחבה על מנטליות הקורבן או העבד והמילה עבד מוזכרת עשרות פעמים בסרט. העובדים חשים שמתייחסים אליהם כעבדים. הם מתמרדים אבל טוענים שזה לא מפריע לרוב העובדים האחרים.

אם מצב ההידרדרות האתית שקורית בישראל יימשך זה כבר לא ישנה לאף אחד, כי כולם יראו זאת כתופעה טבעית, בדיוק כפי שהשמש זורחת ושוקעת מדי יום, רק שבישראל היא תזרח רק לעשרות משפחות ומלחכי הפנכא שלהן כאשר שבעה מיליון האזרחים האחרים יהיו בחושך. יש לשער שהחושך יגיע הרבה יותר מהר מכפי שחושבים אם מביאים בחשבון את הסכנות הבטיחותיות שדווקא כמה מפעלי כימיקלים חושפים אותנו אליהן המעמידות בסכנה את חייהם של עשרות אלפי תושבים על פי פרסומים של עמותת אומ"ץ, אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי, שבראשה עומד העיתונאי אריה אבנרי, הלוחם בשחיתות בישראל מזה עשרות שנים. הכתובת היא על הקיר, מתי מספר יוצאים בקול קורא, המקומונים כותבים מדי פעם כתבת שער, אבל הפוליטיקאים אינם עושים דבר כי הם מחכים לתרומות אילי ההון ואילו אילי ההון לא מוכנים להשקיע את המיליונים הדרושים לשם כך כי הם הרי רוצים למקסם את הרווח. או כדברי אחד העובדים, "אם כסף קונה הכל, הוא יקנה גם את המשטרה, גם את ראש הממשלה הוא יקנה".

בעקבות השביתה, בית המשפט קובע שההסתדרות היא הגוף היציג של העובדים. אבל המרואיינים מספרים כי ההנהלה מחתימה את העובדים שהם "כאילו" מקימים עמותה ולא רוצים שההסתדרות תייצג אותם. לא שואלים את העובדים, אומרים להם תחתמו. העובדים שלא הצטרפו מלכתחילה למאבק פוחדים וחותמים. מבטיחים לכמה מהם הבטחות מפליגות. הפרד ומשול, כך טוענים העובדים המרואיינים. מקימים ועדים פנימיים, מעין כפרי פוטיומקין על מנת שהצאר או בית המשפט ישזוף את עיניו בהם ויוודא שסוף סוף הושג חופש ההתאגדות. לאט לאט ההנהלה מכריעה את המורדים. חלקם מתפטרים "מרצונם" (הסרט מתאר את אחד העובדים הנוסע למפעל בגשם סוחף לקבל את המכתב), חלקם חוזרים עם זנב מקופל לעבודה ומתנכלים להם על כל צעד ושעל. לא רוצים בעושי צרות, הם הרי אויבי העם והגברת הזקנה תקנה שקט תעשייתי בעבור ראשו של איל או של בוקובזה.

אין כנראה גבול להעזה של הגורמים הלא אתיים בישראל. כפי שהם משתלטים על מוקדי הכוח במדינה, על הממשל ועל הפוליטיקאים, כך הם משתלטים לעיתים על הועדים, על התקשורת, ומנסים להשתלט אף על האוניברסיטאות. וכמו שברנג'ה נשאר האדם האחרון ששומר על צלם אנוש ולא מתקרנף, כך יישארו כמה אוניברסיטאות, אתרי אינטרנט, הוצאת ספרים אמיצה וכמה אלפי סטודנטים וקוראים עצמאיים, אנשי עסקים ועובדי ציבור אתיים, שיזכו לקרוא וללמוד חומר אחר, דיסידנטי ומאתגר. מתוכם יקומו המתריעים בשער שישנו את המצב אל מול החושך ההולך ומתקרב, שיגרמו אולי לתפנית בהידרדרות האתית, שיעזו להשמיע את קולם כשכל הקולות האחרים יידומו. ודווקא אל מול התהום הפעורה תתקיים בנו הנבואה של הנביא עמוס, המכוון את נבואותיו נגד ההידרדרות המוסרית והאתית של אילי ההון ובכירי השלטון, החיים חיי תענוגות ועושקים את הדלים ומחזיקי העניין החלשים, המטים משפט במטרה למקסם את הרווח על חשבון העשוקים, המגדילים את הפערים החברתיים עד כי נשאר למרבית התושבים רק העפר שעל ראשם. אך עמוס, שאינו רואה את עצמו כנביא וכבן נביא אלא רק כמתריע בשער, לא שותק כשאר המשכילים בדורו ומנבא שאחרי העת הרעה כאשר יחזרו להיות אתיים תוקם סוכת דוד הנופלת:
"על שלושה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו: על מוכרם בכסף צדיק, ואביון בעבור נעלים. השואפים על עפר ארץ בראש דלים, ודרך ענווים יטו. ההופכים ללענה משפט, וצדקה לארץ הניחו. שנאו בשער מוכיח, ודובר תמים יתעבו. לכן המשכיל בעת ההיא ידום; כי עת רעה היא. שנאו רע ואהבו טוב, והציגו בשער משפט; אולי יחנן יהוה אלוהי צבאות שארית יוסף. ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת; וגדרתי את פרציהן, והריסותיו אקים, ובניתיה כימי עולם."

כשלים בהפקת לקחים ממשברים – שקיעתה של האתיקה בעקבות המשבר הכלכלי

שלמה המלך, החכם באדם, אמר "אל תצדק הרבה". ואכן, עולם העסקים אחרי המשבר הכלכלי הגדול לא מוכן לסלוח למי שצדק בתחזיות שנתן על בוא המשבר ובמיוחד אם הוא אומר בראש חוצות: "אמרתי לכם!". בעשור האחרון היו כמה אתיקנים שהעזו להתבטא נגד האופוריה ששררה בשוק ההון ובכלכלה העולמית. הם טענו כי לא לעולם חוסן, החברות והבנקים עובדים עם מינופים מטורפים, שוק ההון מונע על ידי תאוות בצע שלוחת רסן, אין כיסוי ריאלי לכל ההתעשרות הוירטואלית של החברות המושחתות כאנרון, בועת הדוטקום, אג"ח זבל/סאבפריים והעליות המטאוריות של שערי המניות בבורסה. כלכלנים חתני פרס נובל, כג'וזף שטיגליץ, התבטאו כנגד התיאוריות הנאו ליברליות ששלטו בכיפה, היד הנעלמה, עליונות כוחות השוק ומיעוט הרגולציה. הם זכו לקיטונות של רותחין ונענו בטיעון הנצחי שעם הצלחה לא מתווכחים, ולא משנה באיזה מחיר משיגים את ההצלחה.

והנה, פרץ המשבר הכלכלי הגדול, החמור ביותר מאז שנות השלושים ולרגע היתה עדנה לאתיקנים ולחסידי הדרך השלישית בין הקפיטליזם הדרוויניסטי לבין הסוציאליזם הדוגל במעורבות מסיבית של הממשלה בכלכלה. מימדי המשבר היו כה מפלצתיים, התאדו ארבעה טריליון דולרים, התמוטטו בנקים ענקיים כליהמן ברדרס ובר סטרנס, והממשלות נאלצו להתערב במאות מיליארדים על מנת להציל חברות קורסות כ- AIG ובנקים למשכנתאות. לרגע נדמה היה כי כולם חזרו בתשובה והתחרו בביקורת על היד הנעלמה והטייקונים של וול סטריט. אך אלה המשיכו לחלק לעצמם בונוסים של מילירדים למרות ששווי החברות והבנקים שלהם צנח בחמישים אחוזים ולעתים אף ביותר מתשעים אחוזים, שלא לדבר על אלפי המקרים של פשיטות הרגל. דובר על הצורך ברגולציה על מנת לא לאפשר ל"מושחתים" להשתולל, כולם הוקיעו את ברני מיידוף ואת כל אותם הרמאים שצפו והתגלו כתוצאה מרעידת האדמה. אך הם הסתייגו כי מדובר רק בתפוחים רקובים, כי אין תחליף לשוק החופשי.

אלא שהכלכלה מתאוששת, האשמים כרגיל לא נתנו את הדין ואנחנו האזרחים נאלצים לשלם את המחיר. עושים הסדרי נושים כאלה ואחרים, ספגנו את ההפסדים בקרנות הפנסיה, שכחנו את ההפסדים בבורסה, אלה מאתנו שמובטלים ספגו את המכה החזקה מכולם אבל כל השאר והם הרוב נאלצו רק לקצץ בשכרם ובהטבות, לשלם יותר מיסים רגרסביים כמע"מ ולראות כיצד האינפלציה מרימה ראש בעוד שהריבית על החסכונות שואפת לאפס. כיוון שלא סבלנו מספיק מהמשבר, לפחות לא אלה שחוללו אותו, לא הפקנו את הלקחים הנכונים והאשמים הם כרגיל נביאי החורבן שתמיד רואים הכל בשחור. אנו ממשיכים לדגול במקסום הרווחים בכל מחיר, במתן תרומות בהיקפים מזעריים של פרומילים מהרווח וגם זה בקיצוץ דרסטי בגלל צוק העתים, וזה עושה אותנו לאתיים, בעלי רגישות חברתית, חסרי נקיפות מצפון ובא לציון גואל. השוק שוב פעם הוכיח שהוא צודק, עובדה שהתאוששנו, ספינת השוטים לא טבעה ואנו ממשיכים להפליג לעבר הקרחונים שעם המזל שלנו נמסים עד שאנו מגיעים אליהם בגלל התחממות כדור הארץ שאנו גורמים לה. ובמחצית מעלות המשבר למשק העולמי ניתן היה למצוא פתרון להתחממות ולהציל את העולם... אך מה הוא העולם לעומת תאוות הבצע של מתי מספר השולטים בו ללא עוררין.

אם נשארו איים של שפיות בכמה חוגים אמיצים באוניברסיטאות שהעזו ללמד אתיקה עסקית בדרכים לא קונבציונליות של אירועים ומשחקי תפקידים הממחישים את המשברים וסיבותיהם, גם הם קוצצו או נעלמו בגלל הקשיים התקציביים של האוניברסיטאות. במקרה הטוב מלמדים עשר שעות על אריסטו או קאנט להרחיק עדות מהביצה שבה אנו שרויים. ארגוני האתיקה שבהם חברים כמה עשרות משוגעים לדבר מקבלים מימון מחברות אותם הם צריכים לדרג. באוניברסיטאות קמות חדשים לבקרים פקולטות על שם איל הון כזה או אחר שלא נותנות דריסת רגל להשקפות ניאו חברתיות ולביקורת על תופעות הון ושלטון. הפוליטיקאים ממשיכים לקבל תרומות נדיבות ולגמול למיטיביהם בדרכים ישירות או עקיפות, פקידי הממשל ממשיכים לעבור לעבוד עבור אותם גורמים שדאגו לחלק להם הטבות מפליגות על חשבון האזרח הקטן אחרי תקופות צינון מגוחכות. ואם מישהו מעז להתבטא בתופעות או באילי ההון מרתיעים אותו בתביעות דיבה במיליוני שקלים או לכל הפחות מנטרלים אותו מכל במה.

בחברות העסקיות, בבנקים, במשרדי עורכי הדין ורואי החשבון כמעט ולא מעבירים קורסים באתיקה עסקית מחשש שמישהו יגלה שגם להם יש קופת שרצים, למרות שכל המשברים שקרו בעשרים השנה האחרונות נובעים בעיקרם מכשלים אתיים וממנהלים לא אתיים כקן ליי, ניק ליסון או ז'רום קרביאל אשר מוטטו חברות ובנקים. מסתפקים בכתיבת קודים אתיים במקרה הטוב ולא עושים דבר להטמעתם כי ממילא קוצצו בצורה דרסטית תקציבי ההדרכה ואילו האתיקה היא במקום האחרון בחברות כמו גם באוניברסיטאות. ממנים Chief Compliance Officer, מין שעטנז של יועץ משפטי

וקצין אתיקה האמור לטהר את השרץ ולמנוע את קיומו. אם כבר יש רגולציה ברוכה כמו חוק סרביינס אוקסלי מתקיפים אותה כ- anti-business ומשקיעים עשרות מיליונים בדרכים לעקוף את החוק במקום להשקיע מיליונים בהפיכת החברות לאתיות. המתריעים שהעזו להתבטא נגד תופעות השחיתות עולים דרגה ובמקום להיקרא דון קישוטים תלושים הם כבר הפכו לאויבי העם, במקום להפוך ליקירי העם על שהתריעו נגד תופעות השוחד והשחיתות המקעקעות את הכלכלה העולמית. אך בעוד שבעבר הסתכמו הנזקים במילירדים בודדים מסתכמים כיום נזקי השחיתות ותאוות הבצע בטריליונים והמשבר הבא שיקרה כנראה עד שנת 2020 עלול למוטט את הכלכלה העולמית, את התאגידים הגדולים, הבנקים הגדולים וקרנות הפנסיה הגדולות.

מה אם כן ניתן לעשות על מנת למנוע את קריסת הכלכלה העולמית במשבר הבא? צריך קודם כל לחנך את אנשי העסקים באוניברסיטאות, בחברות, במשרדי רואי החשבון. להעביר להם קורסי חובה של 150 שעות במקום 15-10 שעות, כי האתיקה היא לא פחות חשובה ואולי אף יותר מחשבונאות ומניתוחים טכניים. הרגולציה לא תעזור הרבה כי הגורמים המושחתים יעקפו אותה תמיד או ישחדו בשוחד ישיר או עקיף את הרגולטורים. הורדת הריבית כבר הוכיחה את עצמה כתרופת שווא שאף מביאה משברים חריפים אף יותר כמשבר הסאב-פריים. כל התרופות הסטדנדרטיות כבר הכזיבו, הגיעה העת לנסות תרופה חדשה – תרופת האתיקה שהיא היחידה שתחלץ את הכלכלה העולמית מהמשברים הנוראים שעוד צפויים לה. בגלל הכלכלה הגולבלית והמינופים האדירים, אדם אחד כניק ליסון יכול למוטט בנק שלם כבנק ברינגס, ומספר בנקים להשקעות ולמשכנתאות וחברות ביטוח לא אחראיים יכולים למוטט את הכלכלה הריאלית. כל הכלכלה העולמית היא בהיקף של כמה עשרות טריליוני דולר ואנחנו כבר שם ברמת הנזקים. לא בכדי קרא וורן באפט, איש העסקים הכי אתי בעולם, לכלים הפיננסיים המתוחכמים האלה נשק להשמדה המונית. שתי מעצמות העל ארה"ב וברה"מ השכילו במשך חמישים שנה להימנע משואה גרעינית כי הן ידעו שהן ישלמו את המחיר של השואה. קברניטי הכלכלה העולמית הניאו ליברלית משחקים בכלי נשק להשמדה עולמית ולא מפחדים מתוצאותיה כי הם מעולם לא נותנים את הדין והם משחקים בכספיהם של אחרים.

אנחנו אחרי המלחמה בשש. הסתיימה מלחמת העולם הראשונה שתבעה מחיר נורא שהאנושות לא ידעה כמותו. אנו משוכנעים שחבר הלאומים, הסכמי ורסיי והגאות הכלכלית של שנות העשרים יביאו לנו שלום ושגשוג בני אלף שנים. אנו מתעלמים מברטולט ברכט הכותב את "אופרה בגרוש", מוינסטון צ'רצ'יל המתריע כנגד הסכמי מינכן, ומקיינס המציג דרכים חילופיות לכלכלת השוק הניאו ליברלית. אנו מבקרים גם אילי הון אתיים כסטף ורטהיימר או וורן באפט ואומרים שהם לא אתיים כמו כולם, כי הכלכלה הריאלית שוב אינה חשובה והבורסה מתחילה לחזור לרמתה מלפני המשבר. יש לנו זיכרון קצר, אנחנו לא אוהבים נביאי אמת ומעדיפים לשקוע בתוכניות הריאליטי, כוכב נולד לשיר ולרקוד, האח הגדול והראש הקטן. אנחנו משאירים לערוץ הראשון במקרה הטוב לעסוק בסוגיות הון ושלטון, לנביאי הזעם לכתוב ספרים הנמכרים במאות עותקים, לאוניברסיטאות ללמד עשר שעות אתיקה בלימודי רשות בשביל לרשום V כמו שרושמות החברות הלא אתיות התורמות אתנן למתנ"ס השכונתי. הארגונים והמנהיגים האקטיביסטיים הם בשולים שבשולים וממילא לא עוברים את אחוז החסימה. המשבר הכלכלי הבא, משבר יום הדין, בפתח אך אנו מתעלמים ממנו כי יצאנו רק בשן ועין מהקודם (שן ועין של האחרים כמובן). יש לנו עוד כמה שיניים, עוד עין ועוד הרבה תקווה שעברנו את פרעה ונעבור גם את זה. אבל הצונאמי שהטביע את הצבא של פרעה עומד להטביע גם את בני ישראל, את הטובים ואת הרעים, כי בעקבות ההתחממות הגלובלית, השחיתות המרקיעה שחקים והספקולציות האדירות העולם קטן עלינו ולא יוכל עוד לספוג את רוע הגזירה. אך לא פסה התקווה, אנו יכולים עדיין לשנות את דרכינו מן היסוד ולמנוע את הרע מכל. יש לנו עוד זמן – כמה שנים, עשור אחד לכל היותר, לאמץ את דרך האתיקה, הקיימות והאחריות החברתית. הדבר תלוי רק בנו - אם אנו חפצי חיים!

כשלים במערך הביטוח –
סיכוני הביטוח בארה"ב ובישראל על רקע המשבר הכלכלי

איך היתה מגיבה חברת ביטוח אם פירומן היה מציע לבטח את הבית של שכנו שנבנה במתכוון מחומרים דליקים ומבחני התקינה של עמידות בפני אש מומנו על ידי הפירומן? ומה בדבר רוצח סדרתי המבטח בביטוח חיים גבוה במיוחד את המועמדים להירצח על ידו וגובה את דמי הביטוח עם מותם של הקורבנות. ולבסוף, איך הייתם קוראים לחברת ביטוח המבטחת עשרות אלפי בתים בישראל בפני רעידת אדמה, לא לוקחת רזרבות מספקות, וכשמתרחשת רעידת האדמה ונהרסים הבתים היא מתנצלת וטוענת של תוכל לעמוד בהתחייבויותיה?

אירועים אלה ודומיהם התרחשו בזמן המשבר הכלכלי הגדול, אך אף אחד מהאחראים להם לא נתן את הדין. ספקולנטים נטולי עכבות הימרו כנגד CDO מגובי משכנתאות במילירדים בסיוע בנקים להשקעות שמצאו עבורם את המשכנתאות הכי מסוכנות שאין כמעט ספק שלא ייפרעו, רכשו ביטוח של חדלות פרעון וכשה- CDO התמוטט הרוויחו מילירדים. השורטיסטים הימרו כנגד חדלות הפרעון של ליהמן ברדרס, בר סטרנס, CDO ואג"חים מגובי משכנתאות, אשר קיבלו דירוג של AAA מחברות הדירוג המתוגמלות על ידי הבנקים שאגחו את הנכסים הרעילים. פאני מיי ופרדי מק ערבו לפרעון של אג"חים סאבפריים ואחרים מסוכנים ביותר, כאשר AIG מכרה לכל דורש ביטוח CDS לחדלות פרעון של בנקים ואג"חים מגובי משכנתאות מסוכנים מבלי לקחת רזרבות של ממש כנגדם.

כתוצאה מכך נאלצה ממשלת ארה"ב לתת סיוע של כארבע מאות מלירדי דולרים ל- AIG, פאני מיי ופרדי מק, סכום הסיוע הגבוה ביותר בהסטוריה שיכול היה לפתור את בעיות העוני וביטוח הבריאות בארה"ב. ומי היו שיאני המפסידים בשנת 2008? סיטיגרופ שמניתה ירדה אל מתחת לדולר? לא - היא הפסידה רק 28 מילירדי דולר, אך גם היא חולצה על ידי ממשלת ארה"ב. או שמא בנק ההשקעות מריל לינץ' עם הפסד דומה? לא, אך גם הוא חולץ על ידי ממשלת ארה"ב אחרי שבנק אוף אמריקה אשר רכש אותו סרב לעמוד בהתחיבויותיו לרכישתו. או שמא GM עם הפסד של 31 מילירדי דולר, בוודאי שלא, אם כי גם היא חולצה על ידי משלם המיסים האמריקאי, על פי העיקרון המקודש של הממשלים הניאו ליברלים של נשיאי ארה"ב הרפובליקאים והדמוקרטים מקלינטון ובוש ועד אובמה, של הפרטת הרווח והלאמת ההפסד.

שיאני המפסידים בשנת 2008 היו חברות הביטוח וערבויות אג"חים מגובי משכנתאות: AIG עם כמעט 100 מילירד דולר, פאני מיי עם כ- 59 מילירדי דולר ופרדי מק עם יותר מ- 50 מילירדי דולר. ואל נא תחשבו שהמצב השתפר בשנת 2009, שלושת המוסקטרים עדיין תופסים את שלושת המקומות הראשונים עם הפסדים של 72 מילירדי דולר לפאני מיי, 22 מילירדי דולר לפרדי מק, ו"רק" 11 מילירדי דולר ל- AIG. חברות הביטוח, הבנקים והערבויות, אשר היו צריכים להיות השמרניים ביותר, כי הם צריכים לעמוד בהתחיבויותיהם בעת צרה כשאנו זקוקים לכספנו, או כשהבית נשרף, הבעל נפטר ורעידת אדמה מחריבה את הבית, לא היו שם לעת צרה ומשענתם הייתה כקנה הרצוץ, אם כי הם חולצו על ידי ממשלות ארה"ב ואירופה.

הדרך לחמוק מעונש ועמידה במחויבות היא בגידול למימדי ענק עד אשר אתה גדול מדי ליפול, שיחוד ישיר ועקיף של פוליטיקאים, עמידה בגבולות החוק אך בוודאי לא האתיקה, והחלשת הרגולטורים עד הפיכתם לאימפוטנטים. ועדת בכר העבירה את קרנות הפנסיה שלנו מהבנקים שם הרגולציה (האסדרה) סבירה למדי, בעקבות התמוטטות הבנקים בשנות השמונים, אל חברות הביטוח עם אסדרה חלשה בהרבה. בשנת 2008 ספגו קרנות הפנסיה הפסדי עתק שקוזזו בחלקם בשנת 2009. אני אישית גורס כבר שנים רבות שאל לנו להשקיע את כספי קרנות הפנסיה במניות או באגרות חוב קונצרניות, סולידיות או לא סולידיות. כי הסולידי של היום הוא הלא סולידי של מחר. מי היה מעז לאמר שבעלי אגרות החוב של אפריקה ישראל הסופר סולידית יסופרו תספורת צבאית אחרי המשבר הכלכלי? כולם עכשיו טוענים שיש ריכוזיות מוגזמת בישראל, לפני כעשר שנים כשכתבתי את המסה שלי בנושא משפחות הטייקונים הייתי קול קורא במדבר. אך אל לנו להסיק מסקנות שאם עד כה אנחנו מסתדרים איכשהו, והטייקונים הספקולנטים משקיעים בבנק אירופי כזה או אחר או יש להם מזל עם קידוחי גז, לא יתהפכו היוצרות עם פרוץ המשבר הבא הצפוי בקרוב מאוד. מי שישלם את המחיר הוא כרגיל האזרח הקטן שקרנות הפנסיה הנמצאות בחלקן הרב בחברות ביטוח עשויות להסתפר במידה כזאת שקרקוף אינדיאני ייראה אסתטי לעומתן.

ומי אכן בודק שחברות הביטוח אכן לא לוקחות סיכונים מיותרים כפי שעשו AIG ודומיהן? מי שלקח את הסיכונים ב- AIG הייתה מחלקה קטנה שעסקה בנגזרים באנגליה. כיום מספיק שאדם אחד או מחלקה קטנה יפשלו על מנת להרוס בנק גדול או לגרום להפסדי עתק, כפי שקרה עם ניק ליסון בברינגס בנק, ז'רום קרביאל בסוסיטה ז'נרל או אתי אלון בבנק

כללי. אך גם בחברות הביטוח בישראל נתגלו שחיתויות ומעילות בסכומי עתק בשנים האחרונות מבלי שרשויות האכיפה והבעלים ידעו על כך. כל עוד לא יהיה פיקוח אפקטיבי על חברות הביטוח וקרנות הפנסיה לא נוכל להיות שקטים שיום פקודה לא יבוא במהרה, מה עוד שהרגולטורים של היום יהפכו למנהלי הבנקים והגופים הפיננסים של מחר, ויש לכך דוגמאות לעשרות, גם בימים אלה. לפיכך, אין מנוס מלאסור את השקעות קרנות הפנסיה במניות ובאגרות חוב, למעט אגרות חוב ממשלתיות. כל זאת כפי שהיה בזמנו, כאשר לא הימרו על חשבון הבטחון הסוציאלי שלנו.

אין אני רוצה שיתקבל הרושם שחברות הביטוח חוטאות בחוסר אתיקה או חוסר זהירות במדיניות ההשקעות והביטוח שלהן. אדרבה, כשאני מרצה בפני אנשי ביטוח אני מתרשם שיש להם מודעות גבוהה לנושאים אלה. המטרה שלי היא להגביר את המודעות לסיכונים הרבים העומדים בפני קברניטי הביטוח בישראל האמונים כיום על הבטחון הסוציאלי שלנו ועל ביטוח הנכסים היקרים ביותר בעת משבר או אסון. הבעלים ומנהלי חברות הביטוח, הפוליטיקאים והרגולטורים בישראל חייבים להפיק את הלקחים מהמשברים שפקדו את ארה"ב ולמנוע את היווצרותם בישראל, דווקא בגלל הדפסאג' של המשק הישראלי בכמה שנים לעומת המשק האמריקאי. ישראל נמצאת כיום במצב מקביל לזה שהייתה בו ארה"ב בשנת 2006, כשבועת הנדל"ן הייתה בשיאה, הבורסה גאתה וניתנו ביטוחים חסרי אחריות בטריליוני דולרים.

בועת הנדל"ן בישראל תתפוצץ בשנה הקרובה בדיוק כפי שקרה בארה"ב, הבורסה המנופחת תרד בצורה דרסטית, ואנו עומדים ערב מיתון עמוק, שיכול להחריף באם הוא יהיה מלווה במלחמה עם אירן, החיזבאלה, החמאס וסוריה, רעידת אדמה קשה במיוחד והתמוטטות של בנקים וחברות ביטוח. לפיכך, עכשיו הזמן בטרם קרות הפורענות לבדוק את עצמנו במשנה זהירות: בועדות ההשקעות של תוכניות הפנסיה והקרנות בחברות הביטוח שצריכות לצאת בעוד מועד מהבורסה ולהפוך את כל נכסיהן לנזילים תוך מיזעור הרווח אך מניעת ההפסדים הכבדים הצפויים והסיכון הענק; בדיקה יסודית האם יש לנו רזרבות מתאימות לקראת הזמנים הקשים הצפויים לנו; הנהגת סינון אתי ומבדקי יושרה בענף הביטוח שלמרות המלצותיי בספרי ובמאמרי עוד לא קורה ומאפשר לנוכלים הכבדים שכבר סיבכו את עולם הביטוח להמשיך ולסכן אותו; ומעל לכל – אסדרה מאוד קפדנית של ענף הביטוח שתמנע התמוטטות נוסח AIG בגלל פעילויות לא אחראיות המסכנות את עצם קיומן של חברות הביטוח אם וכאשר יקרה המשבר הבא. יש לנו עוד זמן לתקן את הליקויים אם ענף הביטוח חפץ חיים!

כשלים בממשק בין כלכלה לחברה - לחבר את הכלכלה לחברה

הכלכלה כיום מנוהלת בעיקר לטובת מיעוט של איילי הון, ספקולנטים וטייקונים. ד"ר יעקב קורי סבור כי יש לשנות את המדיניות ולהחזיר את הכלכלה לשירות החברה

הניאו ליברלים השולטים כיום בארה"ב, אנגליה וישראל רואים את הכלכלה כמדע המנותק מהחברה, שמטרתו קיום שוק חופשי נטול רסן, עם רגולציה מזערית, המביאה בפועל לריכוזיות קיצונית, התעשרות של 1% מהאוכלוסיה והתרוששות שאר הציבור, מיסים מזעריים על העשירים והחברות, מונופולים, קרטלים, בנקים ותאגידים פיננסיים ענקיים הלוקחים סיכונים אדירים כי הם יודעים שלא יתנו להם ליפול.

מדיניות זאת הביאה את העולם לעברי פי פחת בשנים האחרונות, אך גם בעשרים השנה שקדמו למשבר האחרון ארעו משברים תכופים בקצב הולך וגובר. מכיוון שלא הפיקו לקחים מהמיתון הגדול של 2008 העולם צועד לעבר השפל הכבד ביותר בזמן המודרני שיביא להתמוטטות כלכלית של המדינות, התאגידים הגדולים, הבנקים וקרנות הפנסיה. על פי התהום עלינו לזכור כי מטרת הכלכלה המודרנית היא להיטיב עם כלל האוכלוסיה, מעמד הביניים, עניים עובדים, עם החברות היצרניות, ולהעדיף את "מיין סטריט" (החלק הארי של הציבור והחברות) על פני "וול סטריט".

על רקע זה צריך לשנות מהיסוד את מדיניות הריבית השואפת היום לאפס ומקיימת את המשקים הניאו ליברלים בהנשמה מלאכותית מזה יותר מעשור ובמיוחד מאז שנת 2008. הבנקים המרכזיים בארצות הברית, באנגליה ובישראל הורידו את הריבית לקרוב לאפס בשביל לאושש את הכלכלה, אך בעקבות זאת נוצרו בועות בשוק הנדל"ן ובשוק ההון כי כיום אין מחיר לכסף.

אם אין מחיר לכסף, מחירי הנדל"ן מכפילים את עצמם בארה"ב ובישראל תוך הסבת נזק כבד לרוכשי הדירות שידם אינה משגת לרכוש דירות והם אינם יכולים לעמוד בהחזרי ההלוואות, כפי שארע במשבר הסאב פריים בארה"ב וכפי שקורה כיום יותר ויותר בישראל. הבורסה משגשגת בצורה מלאכותית כי אין כמעט אף אחד המוכן לקבל ריבית אפסית על חסכונותיו והציבור נאלץ להשקיע את כספו בשוק ההון, בחברות ספקולטיביות, באגרות חוב הסובלות יותר ויותר מתספורות ובנדל"ן. יש לשנות מדיניות זאת מהיסוד ולקבוע מחיר ריאלי לכסף של כ- 5% לשנה – שיתן תשואה סבירה לחוסכים, יעודד את הציבור לחסוך ויצנן את שוק ההון והנדל"ן. חברות שלא יכולות לעמוד בריבית ריאלית על הלוואותיהן לא צריכות לקחת הלוואות כי הן לא רווחיות מספיק. ריבית זאת לא תפגע ברוכשי הדירות כי הם צריכים לשלם כיום מחיר כפול עבור הדירות.

בעיה אחרת האופינית בעיקר לישראל בחמש עשרה השנים האחרונות היא שער חליפין לא ריאלי בגלל התחזקות מלאכותית של השקל לעומת הדולר, הנובעת מספקולציות ומיטיבה רק עם מיעוט מזערי של הציבור תוך הסבת נזק כבד למיין סטריט. שער החליפין הריאלי של השקל צריך להיות חמישה שקלים לדולר כפי שהיה בעבר. שער זה יתן תנופה גדולה ליצוא, לחברות היצרניות ולמאזן התשלומים. אמנם החובות שלנו בשקלים יעלו אך הם ירדו פלאים בשנים האחרונות והנזק קטן לעומת התועלת. הנזק העיקרי ייגרם לספסרי המטבע העשויים להפסיד מיליארדים, וגם לניאו ליברלים שלא מוכנים לשום מעורבות בשערי החליפין גם אם הכלכלה תיהרס, החברות יינזקו והציבור יתרושש.

לסיכום, אם נשוב למקורות ונקיים כלכלה חברתית שמטרתה להיטיב עם הציבור ולא עם הספקולנטים, הטייקונים והמאון העליון, אם נקבע מחיר ריאלי לכסף של חמישה אחוזים לשנה ואם נחזיר את שער החליפין לחמישה שקלים לדולר – נוכל לקיים כלכלה משגשגת, נטולת משברים קשים, עם אוכלוסיה עשירה וטייקונים הרבה פחות עשירים. כי עוד לא מאוחר מדי לעשות אתחול מחדש לכלכלה המודרנית אם אנו חפצי חיים!

ד"ר יעקב קורי הינו עמית הוראה באוני' חיפה, איש עסקים ומתמחה באתיקה עסקית ועתיד הקפיטליזם.

הונאה בפרהסיה ללא ענישה - הומניות, הון והונאות

השפה העברית היא שפה נפלאה. אלמלי כן קשה להבין איך אותה מילה עברית "חברה" משמעותה באנגלית שתי מילים שהוכיחו לאחרונה את הסתירה המהותית ביניהן corporation/society. בעשור האחרון אנו סובלים מהונאות ומעילות בקני מידה שלא ידענו כמותן – מהונאות הדוט קום שהביאו למשבר של 2000-2001, ההונאות והמעילות של אנרון, וורלדקום ודומיהן המכונות הסקנדלים התאגידיים של 2002-2003, ומשבר הסאבפריים שהביא למיתון עולמי הנמשך משנת 2007 ועד היום. מעולם לא נחשף בצורה כה בולטת הפער העצום הקיים בין האינטרסים של הציבור הרחב לבין האידיאולוגיה הניאוליברלית השמה את התאגיד כערך עליון שאביה הרוחני הוא מילטון פרידמן שהלך לעולמו בשנת 2006, שבע ימים ועם חיוך רחב על שפתיו אחרי השתלטות משנתו על העולם.

עושי דברו הנאמנים ביותר בעשור זה היו בוש בארה"ב ונתניהו בישראל, שניצלו את ההלם שהיו נתונים בו האמריקאים בעקבות 9.11, המלחמות באפגנסיטן ועירק והישראלים בעקבות האינתיפדה השניה והטרור, על מנת ליישם מדיניות אנטי חברתית עם קיצוץ דרסטי בתקציבים החברתיים של הממשלה במקביל לקיצוץ דרסטי במיסי החברות ובמיסוי לעשירים. אבל, בעברית, המילה חברה משמעותה תאגיד וקהילה כאחד כי על פי התפישה האתית יש להן אינטרסים זהים תוך מציאת האיזון הנכון בין צרכי מחזיקי העניין, לרבות הקהילה, העובדים, הלקוחות, הספקים, בעלי השליטה ומניות המיעוט, המנהלים, האקולוגיה, המדינה והנושים. אם זו מטרת התאגיד הרי ממילא לא יהיו הונאות ומעילות, שהן פועל יוצא מעקרון העוועים של מיקסום הרווח על חשבון כל השאר.

אך השפה העברית הולכת צעד אחד הלאה. שלושת המילים הומניות, הון והונאות הן מילים עוקבות במילון, המרמזות שלהון יש שתי חלופות - להיצמד למילה הומניות הבאה לפניה וליצור איתה סימביוזה של רווחיות ואתיקה או להיצמד למילה הונאה הבאה בעקבותיה כי בהעדר אתיקה והומניות סופו של ההון להביא להונאה. ויש להבהיר שאין הכוונה בהצמדה של הומניות והון לאחריות חברתית שהפכה לעלה תאנה של חברות לא אתיות רבות התורמות מחצית האחוז מרווחיהן לבתי חולים או מתנ"סים ועושות את ה- 99% הנותרים מעושק מחזיקי העניין. אילי הון המזהמים את הסביבה, עושקים את בעלי מניות המיעוט, מגלחים את בעלי האג"חים, מעסיקים עובדי קבלן נטולי זכויות בכמויות גדולות, משחדים פקידי ציבור המסייעים להם במשרות השוות מיליונים, ואחר כך תורמים למוזיאון או אוניברסיטה הם לא רק לא אתיים כי אם גם צבועים. מילון אבן שושן מגדיר הונאה כרמאות והטעיה.

ואכן, זאת מהות ההונאה – הטעיה, אחיזת עיניים, כפל לשון. בשיפוט אתי אין הבדל בין ברני מיידוף שהונה את משקיעיו בעשרות מילירדי דולר לבין דיק פולד מליהמן ברדרס, ג'ימי קיין מבר סטרנס, מנהלי AIG, או לדעת רבים בארה"ב אפילו הנק פולסון, גייטנר וברננקי שניצלו את ההלם של המשבר העולמי על מנת להעביר טריליונים מכספי משלם המיסים האמריקאי לבנקים ותאגידים שקיבלו את הכסף והמשיכו להשתמש בו לספקולציות ומתן בונוסים בעשרות מילירדי דולר למנהלים שסיבכו את הכלכלה העולמית במשבר הפיננסי הגדול ביותר בכל הזמנים. מייקל מור מביא אפילו, בסרטו על הקפיטליזם, חברי קונגרס המכנים זאת "הפיכה כלכלית".

יש הבדל תהומי בין החוק והאתיקה. על פי החוק אתה יכול לחלק מיליונים לבן של פוליטיקאי שאתה חפץ ביקרו על מנת לשוטט באינטרנט וזה לא ייחשב שוחד. אתה יכול לשלם עשרות אלפי דולר להרצאה של פוליטיקאי שיצא לעשות לביתו למשך שנה עד אשר יחזור לממשלה כי הוא עשוי לעזור לך בעתיד, לשלם מחיר גבוה פי כמה עבור ציור של אשת שר שאתה נזקק לשירותיו, להציע משרה לפקיד בכיר המביאה לו הטבות בעשרות מיליונים אחרי שסייע לך לקבל הטבות מהממשלה במאות מיליונים. הכל חוקי למהדרין, הציבור לא רואה בזה טעם לפגם, יטענו טענות לגליסטיות על חופש העיסוק, חוסר הקשר בין בן ואשה לבין אב ובעל, כי הרי אותו פקיד שהרוויח קודם עשרים אלף שקל פתאום שווה שני מיליון שקל בגלל שאנחנו בכלכלה חופשית.
אם נרחיק עדות נוכל להביא את הדוגמא של רוברט רובין שהיה מנכ"ל גולדמן זקס, עבר לשרת את הציבור כשר האוצר האמריקאי בימי קלינטון הדמוקרטי, תרם רבות לביטול הרגולציה המפרידה בין בנק מסחרי שמרני ובנק השקעות ספקולטיבי, מנע רגולציה של הנגזרים שרצתה להביא ברוקסלי בורן, ואחר כך ללא שום קשר עבר לעבוד בתפקיד מטה בסיטיגרופ כשהוא מרוויח שם 115 מיליוני דולר בכמה שנים ומסייע בעקבות המשבר לקבלת סיוע של משלם המיסים האמריקאי בעשרות מילירדים לחילוץ סיטיגרופ מהמשבר שנקלע אליו. האם זאת הונאה, האם זאת הטעיה, אחיזת עיניים?

ברני מיידוף נשלח למאסר של 150 שנה ואנו מאחלים לו אריכות ימים על מנת שיוכל לרצות את מלוא עונשו. הוא הרס את חייהם של אלפי אנשים, חלקם הגדול מבני עמו וחבריו הקרובים, הוא רוקן את קופותיהן של אגודות צדקה, מוסדות

ואוניברסיטאות, הוא אף הונה את אלי ויזל. באספקלריה של הונאות ומעילות הוא ללא ספק מחזיק בשיא של גדול הרמאים בכל הזמנים. אך עם כל ה"כבוד" להונאה של מיידוף, איך ניתן לקרוא להונאה החוקית בהיקף של טריליונים שממנה סבלו משלמי המיסים האמריקאים ובמידה רבה גם משלמי המיסים של מדינות רבות אחרות? אבירי הניאוליברליזם מדברים גבוהה גבוהה על כלכלת השוק, על חופש, אי התערבות הממשל, יזמות ושוק חופשי. אך אחרי שהם מסתבכים הם רצים כילד שסרח לינוק מאתיני הממשל טריליונים.

זה מה שנקרא הפרטת הרווח והלאמת ההפסד. הניאו ליברלים רוצים להפריט כל דבר, בתי סוהר, יחידות לוחמות, ביטוח לאומי, ביטוח רפואי, בתי ספר ואוניברסיטאות, אך מה שהם משיגים זה את שיעור האסירים הגבוה ביותר בעולם (כי זה משתלם לכלוא אנשים), המלחמות היקרות והממושכות בעולם (עם רווחי עתק לתעשיה הבטחונית וליחידות הלוחמה המופרטות), הביטוח הרפואי הבזבזני בעולם (שעולה פי כמה מהביטוח באירופה אך הנהנים ממנו הן בעיקר החברות), האוניברסיטאות היקרות בעולם (הגורמות לכך שבוגר אוניברסיטה מתחיל את הקריירה עם חוב של מאה אלף דולר ומשועבד לבנקים). וישראל מחרה מחזיקה אחרי ארה"ב ואף עולה עליה לעיתים קרובות.

מה אם כן ההטעיה או אחיזת העיניים בעובדות אלה שהם ביסודן ההונאה הגדולה בכל הזמנים, מה היא המעילה אם לא המעילה באמון הציבור, העובדים, המדינה, הקהילה, הלקוחות והנושים? המשבר פקד חלק ניכר מהבנקים המסחריים ובנקי ההשקעות, חברות הביטוח ומוסדות פיננסיים אחרים בארה"ב. הוא היה פוקד באותה חומרה גם את ישראל, אלמלי הבנקים כבר פשטו את הרגל בשנות השמונים והוגברה הרגולציה בצורה דרסטית על מנת שמקרים כאלה לא יישנו. הונאת היסוד - הבנקים וחברות המשכנתאות בארה"ב שמו מכשול בפני עיוור ושידלו עובדים שרמת השכר שלהם נשחקה בגלל המדיניות הניאו ליברלית לקחת הלוואות שלא יכלו לעמוד בתנאי ההחזר שלהן. הונאה בחזקה שניה - נגיד הבנק המרכזי האמריקאי, אלן גריספאן, והממשל הניאו ליברלי של בוש עודדו את בעלי הבתים להשתמש ברכושם כקופת חיסכון כשהם יכולים לקחת אשראי כנגד משכון הרכוש היחידי שיש להם – הבית בו הם גרים. העובדים לא ראו שהם כורתים את הענף של העץ שעליו הם יושבים. הונאה בחזקה שלישית - הבנקים הפליאו בהונאה כאשר במסמכי משכנתא של עשרות עמודים הם החתימו את העובדים בתנאים דרקוניים עם ריבית שהיא בתחילה נמוכה אך אחר כך מרקיעה שחקים. כל ההונאה החזיקה מעמד כל עוד מחירי הבתים עלו וניתן היה לאתחל מחדש את המשכנתא לפי שווי בית גבוה יותר.

הונאה בחזקה רביעית - הם הוסיפו חטא על פשע כאשר אג"חו את משכתנאות הדמה, גרפו רווחים של מילירדים, ומכרו את האג"חים לקרנות הפנסיה של אותם העובדים שנעשקו בפעם נוספת. בסיוע השותפים שלהם בממשל באו הבנקים והונו את הציבור בחזקה חמישית כאשר קיבלו את כספי החילוץ בטריליונים על חשבון אותם עובדים שנעשקו כבר כמה פעמים והמשיכו בחגיגה של מיקסום הרווח והבונוסים בעשרות מילירדים. זוהי אם כן הונאת פונזי חמורה בהרבה מהונאת הפונזי של ברני מיידוף, שכן היה ברור שהבועה תתפוצץ בשלב זה או אחר אבל כל מבצעי ההונאה – בבנקים ובממשל המשיכו לנפח את הבועה כי ידעו שהבנקים גדולים מדי ולא ייתנו להם ליפול. על פי מדיניות הדלת המסתובבת הם שתלו אנשים שלהם בממשל או אנשים שהאמינו באידיאולוגיה שלהם, חילקו להם הטבות עתק לפני ואחרי השירות "הציבורי", והעבירו את הפסדי העתק לציבור משלמי המיסים שהונו אותו באם כל ההונאות כששילם את תג המחיר לארוחות השחיתות של הרמאים הגדולים ביותר בהסטוריה. אך לא לעולם חוסן – ההונאה הבאה תתרחש בקרוב, כאשר אפילו ממשלת ארה"ב הגדולה לא תוכל לחלץ את הבנקים והם יביאו לקריסת הכלכלה העולמית. חבל שהציבור הרחב ישלם בפעם נוספת את המחיר, כאשר שמשון יפיל את מקדש הפלישתים על כל יושביו.

כשלים במערך הדיווח הנאות –
כללים חשבונאיים, אתיקה והמשבר הכלכלי של 2008

מבין עשרות הספרים שקראתי על המשבר הכלכלי של 2008 רק כמה מהם מתייחסים לאחת הסיבות המרכזיות לפרוץ המשבר ובמיוחד לעיתויו – החלת כלל FAS 157 שאילצה את החברות והבנקים להעריך את שווי נכסיהם הלא נזילים על פי שווי "השוק" שלהם. ספרו של The Sellout – Charles Gasparino וספרו של Too – Andrew Ross Sorkin Big to Fail כותבים בהרחבה כיצד הבנקים נהגו לרשום את הנכסים הלא נזילים שלהם, כגון אגרות החוב מגובות המשכנתאות, בהתאם למחיר ששילמו עבורם. אם הם מכרו אותם ביותר הם רשמו רווח ואם מכרו אותם בפחות הם רשמו הפסד. כל זה השתנה כאשר בשנת 2006 הוחל הכלל החשבונאי FAS 157 לגבי חברות ששנת הדיווח שלהן מתחילה אחרי 15 בנובמבר 2007. אם לבנק היה עכשיו נכס לא נזיל היה עליו להתייחס אליו כאל מניה.

אם השוק לנכס זה עלה (על פי מחירים שבהם נמכרו נכסים מקבילים) היה על הבנק לשערך את שווי הנכס ולהיפך, אם מחיר השוק ירד היה על הבנק להוריד את שוויו בספרים למרות שהבנק לא מכר בפועל את הנכס. דוד איינהורן, מנהל קרן גידור שניהלה נכסים בשווי שישה מילירד דולר, ראה באמצע 2007 כיצד שתי קרנות גידור של בר סטרנס התמוטטו בעקבות תחילת ההתרסקות של מחירי אגרות החוב מגובות המשכנתאות, ותהה כיצד אחזקת אג"חים מעין אלה עלולה להשפיע לרעה על המאזנים, הרווחיות והנזילות של בר סטרנס וליהמן ברדרס, שני בנקי ההשקעות שהיו חשופים הכי הרבה לתנודות בשוק זה. במיוחד חרה לו הנוהג של ליהמן לרשום כרווח ירידה בשווי השוק של החובות שלו. ההגיון הטמון בכך היה שתיאורטית הבנק יכול היה לרכוש את החוב שלו חזרה במחיר הנמוך ולרשום רווח. איינהורן אמר לצוות שלו שזו חשבונאות עקומה כי על פיה ערב פשיטת הרגל של בנק הוא יוכל לרשום את הרווחים הכי גבוהים כי שווי החוב שלו שואף לאפס. זאת ועוד, על פי הרווחים המנופחים באופן מלאכותי של הבנקים גם שילמו בונוסים מאוד שמנים למנהלי הבנקים.
חלפה כמעט שנה ואיינהורן, אנליסטים ומנהלים בוול סטרירט החלו לתהות האם הכללים החשבונאיים על רווחיות ושווי הנכסים והבנקים הם אכן משקפים את המציאות. במידה ולא, השווי הגבוה של המניות של בנק ליהמן שנסחר למשל ב-64.80 דולר אינו מייצג את השווי האמיתי של הבנק והמניה מנופחת. דיק פולד, מנכ"ל ליהמן, חשד באיינהורן שהוא שורט ומעוניין להפיל את מחיר המניה אבל איינהורן התבטא פומבית מספר פעמים ושאל שאלות נוקבות על שווי הבנק על פי אמות המידה החשבונאיות שהוא סבר שאינן משקפות את מצבו האמיתי של הבנק. אבל אם שווי הנכסים והחובות הוא שווי השוק שלהם ואם הם לא נזילים איך ניתן לתת שווי מתאים ובאיזו תכיפות מחשבים את השינויים בשווי? איינהורן אמר בנאומו המפורסם ב- 21 במאי 2008 כי הוא חושד שליהמן ברדרס ממשיכה לחשב את אגרות החוב מגובות המשכנתאות בערכים לא ריאליים למרות שיש להן שוק שהוא הרבה יותר נמוך מערכן בשיא כאשר המחירים כבר ירדו ב-30% עד 40%.

עמדת הבנקים הייתה כי כל עוד האג"חים מקבלים דירוג של AAA אין מקום להוריד את שווין בגלל תנודות כאלה או אחרות בשוק. הוא ציין שליהמן הפחיתה רק 200 מיליון דולר על נכסים רעילים בשווי של 6.5 מילירד דולר ברבעון הראשון למרות שהאג"חים כללו 1.6 מילירד דולר בדירוג נמוך. הוא ציין שליהמן הייתה אמורה להפחית אג"חים בשווי 1.1 מילירד דולר שהיו ברמה 3 של אג"חים שאין להן שוק והשווי שלהן נקבע רק על פי מודלים פנימיים של הבנק. הוא סיים את נאומו בקריאה לרשויות להתערב על מנת לאלץ את ליהמן לשערך נכונה את הנכסים הרעילים שלה. אחרי הנאום החלה הדרדרות של מחירי המניות של ליהמן תוך הטחת אשמה באיינהורן כי הוא נשא אותו רק בגלל שהיה שורט.

כולנו מכירים את הסיפור של בעל הפרה הרזה מהשטעטעל שהלך למכור אותה בשוק ולא הצליח כי בהגינותו הרבה גילה שהיא לא נותנת חלב, היא מסרבת לאכול והיא כבר זקנה ותשושה. ריחם עליו חברו הסוחר הממולח, שצאצאיו היגרו מן הסתם לניו יורק והפכו לבנקאים, והחל לשבח את הפרה בפני באי השוק לא פחות מאשר שיבחו בנקאי וול סטריט את אג"ח הסאבפריים המגובות במשכנתאות של כל מזי הרעב משכונות העוני שרכשו בתים בשווי של מיליונים עם הכנסה בשכר מינימום. כאשר החלו להיאסף קונים פוטנציאליים רבים והיו מוכנים כבר לקנות את הפרה בשווי גבוה פי כמה מאשר קיווה לקבל בעל הפרה, הוא פנה אל חברו ואמר לו שאם הפרה כל כך טובה ושווי השוק שלה כה גבוה על פי 157 FAS הוא לא מוכן למכור אותה כי על מציאה כזאת לא מוותרים.

זה בדיוק מה שקרה לבר סטרנס, ליהמן ברדרס, מריל לינץ' ודומיהם שידעו היטב כי ברשותם "אג"ח זבל" שאינו שווה הרבה, שהדירוג של חברות הדירוג אינו שווה את הנייר עליו הוא כתוב, והם נמצאים בשוק של פירמידה שהמצטרף האחרון מפסיד את כל כספו. אבל הם היו כל כך "אויברחוכעם", שחצנים וגדולים מכדי ליפול, שהם החלו להחזיק

בנוסטרו כמויות הולכות וגדלות של אג"ח סאבפריים שעם השנים הפכו ליותר ויותר תלושים מהשווי האמיתי שלהן. הבנקים היו משוכנעים שבאמצעות תרגילים חשבונאיים מתוחכמים, מבית מדרשם של מנהלי אנרון, ותחת עינו הסגורה של ה- SEC, כאשר שר האוצר אינו אלא המנכ"ל הקודם של גולדמן זאקס ונגיד הבנק המרכזי הוא ניאו ליברל ידוע, הם יוכלו להמשיך לשטות את כולם, לאכול את העוגה המורעלת ולא לקבל קלקול קיבה.

אבל בדיוק על פי ההגיון הניאו ליברלי המקדש את הרציונליות של השוק שאין לו כשלים והוא תמיד מגיע למחיר האמיתי של כל מוצר, הוחלט בספטמבר 2006 (בתוקף מסוף 2007) על Financial Accounting Standards Board Rule 157 – mark to market accounting. כלל זה תאם בדיוק את האמונה העיוורת בצדקת השוק, כי מה יכול להיות מדוייק יותר, שקוף יותר ובעיתוי מתאים יותר מאשר החלת שווי השוק כשווי האמיתי של הנכסים וההתחיבויות במאזן החברות והבנקים. כיוון שהשוק הוא יעיל וכיוון שהמחירים הם תוצאה של כל המידע והאמונות של הצדדים בשוק, החלת הכלל החשבונאי החדש היא אם כן פועל יוצא לאסכולה הניאו ליברלית, אסכולת שיקגו שבראשות מילטון פרידמן שבאותה שנה הלך לעולמו שבע ימים והמאושר באדם אחרי שהאסכולה שלו השתלטה בצורה כמעט מוחלטת על מרבית כלכלות המערב, על הבנקים, החברות והאוניברסיטאות.

אבל הם לא היו מודעים לברבורים השחורים, לכשלי השוק, לבועות ומשברים הסותרים את התיאוריה הסטרילית של הניאו ליברלים. בזמן משבר, כאשר המחירים של האג"חים מגובי המשכנתאות מתחילים להתרסק אחרי שרוכשי הסאבפריים לא יכולים לעמוד יותר בהחזרים העולים בצורה תלולה אחרי שהריבית במשק עולה ונגמרת תקופת החסד עם ההחזרים הנמוכים ששמשה לפיתוי רוכשי הבתים להיכנס לעיסקאות המפוקפקות, מופעלים לחצים חזקים להורדת היקפי המינוף של יותר מפי 30 שהיו לבר סטרנס וללהמן ברדרס, אשר לקחו אשראי קצר טווח למימון השקעות ארוכות טווח והיו צריכים לעמוד בתנאי ההחזר של ההלוואות אחרי שהשווי של נכסיהם התרסק. השווי הדרדר גם אם לא מכרו את האג"חים מכיוון שעל פי FAS 157, היה מנגנון אוטומטי שחייב אותם לרשום את האג"חים על פי שווי השוק. בתקופה של פאניקה, איפוא, המחירים מתרסקים ובעקבותיהם גם שווי האג"חים שלא נמכרו כי שווי השוק הוא הרי השווי של אג"חים דומים שנמכרו על ידי אחרים. גם אם ליהמן ברדרס לא רצו למכור את האג"חים הם היו חייבים לדווח על הפסדים עצומים ובכך הביאו להתרסקות מחיר המניה, פגיעה אנושה בנזילות ודרישת הנושים להחזר מיידי של חובות הבנק שהיו מגובים באג"חים ששוויים התרסק.

רבים טוענים שאלמלי הוחל הכלל החשבונאי החדש לא היה מתרחש המשבר, אך אנו חייבים להכיר תודה לכלל החדש כי הוא פוצץ את הבועה בשנת 2008 ולא שנתיים מאוחר יותר כאשר הכלכלה העולמית הייתה מתרסקת ואפילו ממשלות העולם לא היו יכולות להציל אותה. אם היו ממשיכים בשיטות הדיווח הקודמות היו הבנקים ממשיכים להסתיר את ההפסדים העצומים והיו ממשיכים לדווח על רווחי עתק ולחלק בונוסים אגדיים. אבל כפי שראינו באנרון מגיע זמן שבו לא ניתן יותר להסתיר את ההפסדים וחייבים למכור בפועל את הנכסים הרעילים. הבנקים היו מסתבכים הרבה יותר והנזקים היו מגיעים לעשרות טריליונים במקום טריליונים.

כל הכלכלה העולמית מסתכמת בכ- 54 טריליון דולר ושוליית הקוסם היה ממשיך ליצור נכסים רעילים בקצב הולך וגובר עד שהם היו ממוטטים את כלכלת העולם. לפיכך, ביודעין או שלא ביודעין, הצליחו רואי החשבון המונחים על ידי עקרונות השקיפות, הדייקנות והאתיקה להציל את העולם ממשבר יום הדין. אבל השמחה היא מוקדמת, מכיוון שלא נלמד דבר מהמשבר, הבנקים ממשיכים לעבוד במינופים יותר ויותר גבוהים, ההנפקות של אגרות חוב הזויות ושל מניות בשוויים לא ריאליים התחדשו ביתר שאת, לא חוקקה כל רגולציה יעילה, הנגזרים ממשיכים להיות כלי נשק להשמדה המונית, משכורות המנהלים מרקיעות שחקים כאשר המניע העיקרי לפעילותם הוא השגת רווח קצר טווח תוך סיכון החברות והבנקים עוד יותר מאשר בעבר. לקיינס, לאתיקנים ולכלכלנים שפויים כשטיגליץ הייתה עדנה של חודשים ספורים אך רוחו של מילטון פרידמן נוהגת שוב בקטר הרכבת נטולת הבלמים הדוהרת אל פי התהום...

כשלים בניצול מידע פנים - רק בעלי מידע פנים הולכים על בטוח

גורדון גקו, הדמות הנערצת מהסרט "וול סטריט", שאמרותיו הפכו לנכס צאן וברזל של עולם העסקים, אומר שהוא לא מהמר, הוא הולך רק על בטוח ולכן הוא זקוק למידע פנים. המהמרים הם כולנו, המשקיעים הקטנים ולצערנו גם קרנות הפנסיה, שחושבים כי הבורסה היא קזינו ענק בו אתה יכול להרוויח בפיס אך אתה אף פעם לא זוכר שאתה יכול גם להפסיד את כל כספך. כי בזירת ההתגוששות של הבורסה יש לנו את מוחמד עלי הנלחם במשקל נוצה. בפרשת אנרון מכרו קן ליי וג'ף סקילינג, מנהלי החברה, את מניותיהם וגרפו רווחים של מאות מיליוני דולר, בה בשעה שהם המליצו על הפקידות, האלמנות והיתומים לרכוש אותן, כאשר הם ידעו בודאות כי החברה הולכת להתמוטט. זאת ועוד, הם הדליפו לפוליטיקאים מיטיביהם שימכרו אף הם את המניות. אך גם קודמיהם מייקל מילקן ואיבן בסקי ניצלו את מידע הפנים שהיה ברשותם בשביל לגרוף רווחי עתק. וכששאלו את מילקן איך יכול היה לרמות את האנשים הקרובים אליו ביותר שהפסידו את כל כספם הוא אמר: "אם אתה לא יכול לעשות כסף על חשבון החברים שלך, על חשבון מי תוכל להתעשר?" ניצול מידע פנים הוא תופעה עתיקת יומין שבעבר לא נחשבה לעבירה אלא נחשבה לזכותו של המקורב לחברה וגם כיום היא קשה מאוד להוכחה.

הסטודנטים שלי שואלים אותי לא פעם איך ניתן להתעשר במהרה ומבלי להסתבך? התשובה הראשונה שלי היא עשו עסקים בצורה אתית כמו וורן באפט ותתעשרו, אך הם עונים לי כי באפט יש רק אחד. או שמא, תקימו סטארטאפ עם רעיון מקורי, אך הסטטיסטיקה מוכיחה כי רק אחד ממאה מצליח בגדול. הבראת חברות היא כבר דרך יותר בטוחה, אבל עליך להיות מוכשר לכך ועם ניסיון עשיר. כשהם דוחפים אותי לקיר אני מגלה להם את הסוד הכמוס: ריכשו מניות כשהמנהלים מקבלים את האופציות שלהם ומיכרו אותן כשתקופת ההקפאה שלהן פגה. בספרים שלי אני מראה דוגמאות רבות של חברות שבהן באורח פלא דווקא כשהמנהלים, בעלי מידע הפנים, קיבלו או חילקו לעצמם את האופציות המניות היו בשפל כבד (וזה כשלא עושים בקדייטינג...) והנה קורה נס וכשמסתיימת תקופת ההקפאה כעבור שנתיים או שלוש המניות שלהם מגיעות לשיא והם מממשים את האופציות ברווחי עתק. אך, אבוי כמה שבועות לאחר מכן, המניות מתרסקות, כפי שהן מתרסקות במקרים רבים אחרי הנפקות שלקראתן מחיר המניות הגיע לשיא ובהן מכרו המנהלים מניות במיליונים או אפילו בעשרות מיליוני דולר.

כיום המידע על רכישות ומכירות מניות של מנהלים ובעלי עניין נגיש לכל וסביר להניח שכשהם רוכשים מניות, החברה עומדת ערב הצלחת תוכנית הבראה, פיתוח מוצר מהפכני או פריצת דרך שיווקית. לעומת זאת, כשהם מוכרים מניות, החברה צפויה להפסיד, המכירות עומדות לרדת או הפיתוח החדשני נכשל. מה שמדאיג הוא, שלמרות שהתרחיש ידוע מראש, מצליחים פעם אחר פעם המנהלים ובעלי המידע לרכוש ולמכור את מניותיהם תוך ניצול מידע פנים מבלי שיבולע להם, מבלי שהתביעות הייצוגיות יוכרו על ידי בתי המשפט וכאשר הם חוזרים חדשות לבקרים על תעלוליהם. אין זאת, כי הם למדו לעשות זאת בצורה חוקית. בספר שלי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" אני מביא מקרה מעין זה באירוע הנקרא "מידע פנים". חברה גדולה עומדת להימכר לקונצרן ענק ויו"ר מועצת המנהלים ניצב בפני דילמה. האם לממש אופציות במחיר שהוא גבוה יותר ממחיר השוק כאשר ההכרזה על המכירה המוצלחת תתבצע ימים ספורים אחרי פוג תקופת האופציה. הוא מתייעץ עם היועץ המשפטי של החברה והוא נותן לו חוות דעת שאין בכך ניצול מידע פנים כי תיאורטית בימים האלה העסקה יכולה לתהפוצץ ולפיכך הוא לא מנצל מידע פנים. היו"ר אכן רוכש את האופציות ומרוויח רווח גדול מעליית ערך המניות בעקבות המכירה המוצלחת. לעומת זאת, המנכ"ל שגם לו היה את אותו מידע הפנים לא מממש את האופציות כי הוא חושב שזה לא אתי לנצל מידע פנים. הוא יוצא בהכרזה בעיתונות בה הוא מוקיע את מעשיו של היו"ר וכתוצאה מזה הוא מפוטר, גם לא מרוויח ממימוש האופציות והוא גם מוקע כמתריע שלא יכול בעתיד למצוא עבודה כמנהל בחברות אחרות. כל התביעות הייצוגיות נדחות על ידי בתי המשפט ובא לציון גועל.

אך מתי בכל זאת מתגלות ההונאות של ניצול מידע הפנים והמנהלים נותנים את הדין? רק במקרים בהם יש עדי מדינה כמו בפרשיות דרקסל ומילקן, סקילינג, פאסטאו ואנרון. ומה לגבי רואי החשבון? האם הם חשופים לסכנות בעקבות ניצול מידע פנים, גם כמבקרים וגם כמנהלים? לארתור אנדרסן היה מידע פנים מפליל על אנרון ובמקום להביא אותו לבית המשפט הם גרסו אותו. בעקבות אנרון התגלו עוד מקרים דומים רבים בהם היתה מעורבת לשמצה ארתור אנדרסן והבולט שבהם היה בפרשת וורלדקום. ארתור אנדרסן החלה להתפרק, רואי החשבון שלה התפזרו לכל עבר, אבל למרבה האירוניה בית המשפט העליון לא הרשיע את החברה מנימוקים לגליסטיים צרים. נכון לעכשיו ארתור אנדרסן עוד לא התפרקה בצורה רשמית והיא אף לא פשטה את הרגל אם כי כמעט ונותרה ללא עובדים ותלויות כנגדה למעלה ממאה תביעות אזרחיות. האם ניתן להסיק מכך כי סוף גנב לתליה או שכמו במקרה של מלך הגנבים מקי סכינאי הוא יקבל חנינה בתמונה האחרונה של המחזה והוא יורד מחבל התליה?

חוק סרביינס אוקסלי משנת 2002 הכביד את עולו על חברות ציבוריות במטרה לחזק את הממשל התאגידי, להגביר את האחריות של המנהלים הבכירים ומשרדי רואי החשבון, ולצמצם תופעות של ניצול לרעה של מידע פנים. על פי החוק המנהלים הבכירים אחראים בצורה אישית לנכונות המידע בדו"חות הפיננסיים, חוזקה העצמאות של המבקרים החיצוניים שאף נאסר עליהם לתת ייעוץ לחברות אותן הם מבקרים, יש חובת דיווח של עיסקאות מחוץ למאזן, רכישות ומכירות של מניות של מנהלים בכירים ושינויים מהותיים במצבה הכספי של החברה. כמו כן מוטלים עונשים חמורים וקנסות כבדים למי שמפר את החוק. לכאורה הגיעו ימות המשיח, כל החברות הציבוריות הן כיום שקופות לחלוטין, רואי החשבון הם כלב השמירה האמין והמנהלים צדיקים כאמא תרזה. אך למרבה הפלא, החוק לא מנע את פרוץ המשבר בשנת 2008 כאשר החברות מצאו דרכים מתוחכמות לעקוף אותו תוך סיוע משפטי צמוד. חברות העדיפו לשלם עשרות מילוני דולר לעורכי הדין המפולפלים שעזרו להן להמשיך בנוכלויות שלהן בצורה חוקית במקום להשקיע מיליונים בשביל להפוך אותן לאתיות.

ליהמן ברדרס המציאה את ה"רפו 105" בשביל להעביר לשם הלוואות מחוץ למאזן וכך יכלה להראות מינוף יותר שמרני. רשות ניירות הערך האמריקאית העלימה עין מתופעות של ניצול מידע פנים והעדר שקיפות ולא אכפה למעשה את החוק, כי ממילא היא נחלשה בעשור האחרון מהמנכ"ל שלה ועד אחרון המבקים, כאשר רגולציה הפכה להיות שם נרדף לאנטי-ביזנס. פירמות רואי החשבון וחברות הרייטינג שיתפו פעולה עם החברות כי הן מקבלות את משכורתן מהחברות ולא יעלה על הדעת שהן ימרו את פיהן. הגדיל לעשות הוול סטריט ג'רנל שכתב בדצמבר 2008 שמכיוון שהחוק לא מנע את ההונאות צריך לבטל אותו. למה הדבר דומה, שמכיוון שהמשטרה לא מצליחה למנוע את רוב רובן של הגניבות בישראל, יש לבטל את החוקים נגד גניבות. ולא צריך להרבות בהסברים מדוע אין תקציבים למשטרה, לרשות לניירות ערך האמריקאית, מי אחראי לכך ומי נהנה מחולשת אוכפי החוקים בארה"ב, אך גם בישראל.

לסיכום, אכיפת החוקים לניצול מידע הפנים הפכה מזמן לבדיחה. המקורבים מנצלים את מידע הפנים באין מפריע, כשכמעט כל התביעות הייצוגיות נגדם נדחות, וממילא רוב רובם של המקרים של ניצול מידע פנים לא מגיעים כלל לתודעת הציבור. אני הפקתי מזמן את הלקחים ולא משקיע בבורסה שבה אתה תמיד בעמדה נחותה לעומת בעלי מידע הפנים. כל המשקיעים הקטנים מנסים בכל הכוח להשיג אף הם מידע פנים במקום לדרוש שקיפות, אכיפת החוק ושליחת העבריינים לעשרים שנות מאסר. מחליפים שמועות באתרים השונים באינטרנט, בשיחות עם יועצי ההשקעות ובערבי שישי. חלק מהשמועות הן אפילו מגמתיות ומשרתות את בעלי מידע הפנים להעלות את מחיר המניה אם הם רוצים למכור אותה או להוריד את מחיר המניה אם הם רוצים לרכוש את המניה או להפריט את החברה בה יש להם עשרים או שלושים אחוזים והם מעוניינים לרכוש את יתרת המניות בנזיד עדשים. הבריון ממשיך להכות את הילד הנכנס לאוהל הקרקס, אך הוא אינו אומר דבר לאחרים כי הוא לא רוצה להיראות טיפש וממילא לא הזהירו אותו ומדוע שהוא יזהיר את האחרים. למשקיע המסכן נותר רק לקרוא את העיתון האמיץ המפרסם כתבות בנושא מידע פנים, את מאמריו וספריו של מתריע זה או אחר, אך הוא לא יעשה זאת על פי רוב כי אין הוא רוצה שינפצו את האשליה ויהרסו לו את חלום ההתעשרות הקלה שמביאה כמעט תמיד להתרוששות קשה.

כשלים בהנחלת האתיקה בחברות ובאוניברסיטאות – האתיקה צומחת מהראש

אחרי עשרות שנים של קריירה עשירה ומגוונת בעסקים בינלאומיים הגעתי למסקנה החד משמעית שהאתיקה צומחת מהראש ואם המנכ"ל והבעלים הוא אתי, יהיה הארגון שהוא עומד בראשו אתי אף הוא. כתבתי על כך בהרחבה בספרים ובמאמרים, אני מרצה בהרצאות ובאירועים וממחיש זאת בסרטים ובמחזות שבתוכניות הלימוד שלי. הדוגמאות הבולטות הן בישראל – סטף ורטהיימר, בארה"ב – וורן באפט, ולהיפך – המשבר הכלכלי הגדול שהחל ב- 2007/8 ושעדיין לא הסתיים נובע מניהול לא אתי של בנקים וחברות ביטוח בארצות הברית ובאירופה.

ישנם חברות וטייקונים הסבורים כי ניהול אתי כרוך במינוי היועץ המשפטי המטהר את השרץ למעשיהם הלא אתיים גם לקצין אתיקה, מתן תרומות של פחות ממחצית האחוז מהרווח הנקי לאחריות חברתית, בעוד הם עושים תספורות לבעלי אגרות החוב, מפטרים מאות עובדים ללא הבחנה ולא מאפשרים להם להתאגד, הופכים בהדרגה חלק ניכר מהעובדים לעובדי קבלן, עובדים עם שכר מינימום ופוגעים קשות בזכויות הסוציאליות, עושים קרטלים דה פקטו בתעשיית הצריכה, בבנקים ובחברות הסלולר המייקרים את מחיר המוצרים והשירותים, לא משלמים מיסים כלל או עושים תכנון מס כחוק, בעוד הם מגייסים לשורותיהם את הפוליטיקאים ועובדי המדינה שאפשרו להם להנות מהטבות מפליגות, מזהמים את הסביבה במפרץ חיפה, עושקים את בעלי מניות המיעוט בעסקאות עם בעלי עניין ובמשכורות עתק למנהלים שהם גם הבעלים, לא משלמים לספקים בזמן, ונותנים שוחד גלוי וסמוי.

כך גם ישנם מוסדות אקדמיים המשלמים מס שפתיים לאתיקה בדיבורים על אחריות חברתית, בקיום תוכניות לימוד של עשר שעות על אתיקה תוך קיום דיונים "אקטואליים" על משנתם של אריסטו וקאנט. ישנם חוגים רבים בכלכלה וחשבונאות שאין בהם לימודי אתיקה, חוגים למנהל עסקים שבהם מרצים שאינם באים מעולם העסקים מלמדים כמה שעות עיוניות עם אירוע אחד או שניים. אך בבתי ספר אלה על שם טייקון זה או אחר הס מלהזכיר צדק חברתי וכלכלי, אי השוויון המשווע בישראל, עושק הטייקונים של הקופה הציבורית, הון ושלטון (מלטה יוק), פשיטת הרגל של הדירקטוריונים ובעיקר הדח"צים בקיום אחריותם לחברה ולמחזיקי העניין שלה ולא לבעלים בצורה בלעדית. מלמדים אך ורק כלכלה ניאו ליברלית שמוטטה את המשק העולמי פעם אחר פעם, לא מאפשרים ללמד הוגי דיעות "דיסידנטים" עם תפישה קפיטליסטית חברתית כג'וזף שטיגליץ (חתן פרס נובל, גלובליזציה), מוחמד יונוס (חתן פרס נובל, בנק חברתי גרמין), נעמי קליין (נו לוגו, דוקטרינת ההלם), ג'ואל בקן (התאגיד), פול הוקן (קיימות), דניאל כהנמן (כלכלה לא רציונלית), נסים טאלב, נוריאל רוביני, המשבר הגדול של 2008 ועוד.

תוכנית לימודים של אתיקה עסקית צריכה להיות לפחות בהיקף של שלושים עד שישים שעות אקדמיות על מנת שיהיה לה אימפקט על הסטודנטים, תשנה תפישות עולם או לפחות תחשוף את הסטודנטים לגישה שונה אל עולם העסקים שלא שמה בראש מעייניו את רעיון העוועים של מקסום הרווח של מילטון פרידמן, המביא בהכרח לסיכון גבוה, משברים תכופים ולפגיעה קשה בכל מחזיקי העניין של החברה. ראויים לציון נשיאי אוניברסיטאות ומכללות שעמדו על כך שיתקיימו לימודי אתיקה אקטיביסטית, מנהלי בתי ספר לניהול וראשי חוגים שאפשרו לקיים לימודי אתיקה בהיקף נרחב. אם אנו רוצים להביא את עולם העסקים בישראל ובעולם לניהול אתי, תוך מזעור הסיכונים, מניעת המשברים התכופים ויצירת הרמוניה בין מחזיקי העניין, יש ללמד את כל הסטודנטים במסגרות אלה אתיקה עסקית אקטיביסטית בהיקף נרחב, כי רק האתיקה תציל את הכלכלה העולמית מהמשבר הגדול מכולם.

מסה – כשלים באחריות הציבורית - האחריות הציבורית של המנהל הציבורי בישראל הדמוקרטית - למען העם הריבון או למען אוליגרכיה של אילי הון ועושי דברם?

(מסה זאת נכתבה ע"י יעקב קורי בדצמבר 2007
וקטעים ממנה הופיעו בספר "אחריות ציבורית בישראל", 2012)

1. מבוא

הקריטריון העיקרי לבדיקת האחריות הציבורית של משטר דמוקרטי הוא: את מי צריכים לשרת משרדי הממשלה ורשויותיו, השלטון המקומי, נבחרי הציבור והמנהל הציבורי - את הציבור הרחב הריבון כמתחייב מהגדרת המשטר הדמוקרטי או את אילי ההון ועושי דברם? האחריות הציבורית של המדינה והמנהל הציבורי היא במתן שירותים לאזרחים, של בטחון, משטרה, בריאות, חינוך, תרבות, סעד, תעסוקה, איכות הסביבה, תשתיות ותחבורה. באם נבדוק את ביצועי המדינה נראה שהיא נכשלה בשנים האחרונות בעמידה במרבית היעדים האלה. ישראל ספגה את מספר האבידות האזרחיות הגבוה ביותר בתולדותיה בימי האינתיפאדה השניה ובמלחמת לבנון השניה. הבטחון האישי של האזרחים ירד לשפל שלא היה כדוגמתו, כאשר מימדי הגניבות, האלימות והפשיעה הגיעו לשיא. החינוך והתרבות נמצאים במשבר מתמשך, עם שביתות ארוכות והישגים נמוכים ביותר. חל קיצוץ דרסטי בהוצאות הסעד והבריאות ושחיקה בהקצבות לסל התרופות. שיעור האבטלה גבוה, דמי האבטלה נשחקו ומספר רב של אזרחים יצאו ממעגל דורשי העבודה כי נואשו למצוא עבודה. זאת ועוד, מספר העובדים העניים גדל במידה משמעותית.

איכות הסביבה אינה עומדת בדרישות האלמנטריות של מדינות המערב, מצב התשתיות והתחבורה הוא כאוטי עם הצפיפות הגבוהה ביותר של רכבים לק"מ כביש. נתונים מדאיגים אלה הם לא תוצאה של מנהל כושל, אם כי זו בוודאי אחת הסיבות לכך, אך המרכיב העיקרי לשחיקה באחריות הציבורית של המדינה נובע מאידיאולוגיה ניאו ליברלית של השלטונות שאבד עליה הכלח במדינות הנאורות ורק בישראל היא עוד מכה גלים. אילי ההון משפיעים השפעה מכרעת על הממשל והם הנהנים העיקריים ממדיניותו יחד עם האלפיון העליון וחלקים מהעשירון העליון. רבים מפקידי הממשל מועסקים עם פרישתם דרך קבע בחברות של אילי ההון שקיבלו את ההטבות המפליגות מהמדינה ובכך מעלים תהיות רבות לגבי היושרה שלהם ומידת הנאמנות שלהם לציבור הרחב שאותו הם אמורים לשרת. כאשר נמצא מי מביניהם המתריע על הקשר הלא קדוש בין הון ושלטון הם שופטים אותו בטריבונל עממי המזכיר את המשטרים הקומוניסטים האפלים ביותר ודורשים את פיטוריו.

ראשי השלטון המואשמים בעבירות שחיתות החמורות בתולדות המדינה מאשימים את מבקר המדינה ומטילים ספק במניעיו. מדינת ישראל הופכת אם כן בשנים האחרונות ממדינה דמוקרטית עם אחריות ציבורית לאזרחיה לאוליגרכיה של אילי ההון ועושי דברם בקרב הפוליטיקאים והמנהל הציבורי העושים בנכסי המדינה ככל העולה על דעתם, משלמים שיעור הולך ופוחת של מסים (אם הם לא מתחמקים לחלוטין ממיסוי במסגרת תכנון מס "כחוק") ונהנים מפירות הצמיחה, תוך עושק הזכויות של מרבית אזרחי המדינה, שעליהם מוטלות עיקר החובות, עם פערי שכר ההולכים וגדלים, תקציבים חברתיים ההולכים וקטנים וביטחון אישי וסוציאלי הנמוכים ביותר במערב. על רקע זה אין פלא כי הסקר לבדיקת מידות שביעות הרצון משירותים ציבוריים שונים ומידת האמון במערכות המנהל הציבורי מראה על ירידה ניכרת בשביעות הרצון ובאמון עם ביצועים בינוניים עד נמוכים.

2. הרקע האידיאולוגי למדיניות הממשלה וחלופות עם אחריות ציבורית

במונחון החברתי של מכון ון ליר מוגדר ניאו-ליברליזם כ: "זרם בתיאוריה הכלכלית, הטוען כי היחסים הכלכליים מוסדרים על ידי חוקים טבעיים והאינטרס האישי לפיו כל אדם פועל יוצר הרמוניה טבעית, ולכן כל התערבות של המדינה היא מיותרת ומזיקה. תפישה זו דוגלת בתחרות חופשית, בחופש התעסוקה, התנועה, היוזמה, הסחר הבינלאומי ובזכות הקניין של הפרט. הסחר החופשי מעודד תחרות, מרחיב שווקים, מאפשר חלוקת עבודה והתמחות של כל אזור על פי היתרון היחסי שלו - ועל ידי כך מגדיל בסופו של דבר את כלל התפוקה. תפקידה היחיד של המדינה הוא לדאוג כי גורמים שחתמו ביניהם חוזים יכבדו אותם, ולמנוע פגיעה כלשהי ברכוש הפרטי. בתנאים אלו, השגשוג יבוא מאליו. הניאו-ליברליזם הוא למעשה סוג של ניאו-שמרנות, חזרה לקפיטליזם הרדיקלי של המהפכה התעשייתית, שמאפייניו על פני השטח הנם מקסום הרווח והצבר בלתי מרוסן של עושר, ומתחת לפני השטח – ריכוז בלתי מרוסן של עושר בידים מעטות." (מתוך: אבניאון, איתן: לקסיקון כלכלה, עורך מקצועי: זימון, יאיר, הוצ' איתאב - בית ההוצאה לאור, 1990

חנין, דב, 'מסוציאל-דמוקרטיה לניאו-ליברליזם', עמ' 69-76 , מתוך: מאוטנר, מנחם (עורך): צדק חלוקתי בישראל, הוצ' רמות -אונ' תל אביב, תשס"א 2000).

מילטון פרידמן, חתן פרס נובל לכלכלה, הוא אחד האידיאולוגים המרכזיים של הניאו-ליברליזם המודרני. הוא טען במאמרו המפורסם ב: The New York Times Sunday Magazine מה- 13.9.1970 כי קיימת אך ורק אחריות חברתית אחת של התאגיד – להשתמש במשאביו ובפעילויותיו להגדלת רווחיו כל עוד הוא עומד בכללי המשחק, כלומר עוסק בתחרות פתוחה וחופשית ללא הונאה ורמאות. לפרידמן הייתה השפעה רבה על ממשלות הליכוד ובמיוחד על בנימין נתניהו, על מדיניות ההפרטה, השוק החופשי, קיצוץ תקציבי רווחה והקטנת מעורבות הממשלה במשק. התיאוריות של פרידמן השפיעו גם על מדיניות התאצ'ריזם של מרגרט תאצ'ר בבריטניה ושל רונלד רגן בארה"ב בשנות השמונים של המאה הקודמת. אך בעוד תיאוריות אלה אבד עליהן הכלח במדינות המערב הנאורות הן מקויימות באדיקות בישראל. פרופסור לכלכלה לא פחות דגול מפרידמן ואף הוא זוכה בפרס נובל, ג'וזף שטיגליץ, מתנגד נחרצות לניאו ליברליזם בספרו "אי נחת בגלובליזציה" (הוצאת הקיבוץ המאוחד, מאנגלית רחל אהרוני, 2005). שטיגליץ שנחשב לאחד מגדולי הכלכלנים בדורנו עמד בראש "מועצת היועצים הכלכליים" של ממשל קלינטון והיה הכלכלן הראשי של הבנק העולמי, הוא מרצה במיטב האוניברסיטאות בארה"ב וכתב ספרי כלכלה שהשפיעו רבות על קובעי המדיניות במדינות המערב והעולם השלישי.
שטיגליץ טוען כי על הממשלה להתערב בתהליכים בסיסיים במשק, ולא להותירם לשלטון "היד הנעלמה" של אדם סמית. הוא מתנגד לאידיאולוגיה הגורסת שמניעת גרעון תקציבי, הפרטה, ותחרותיות הן חזות הכל. שטיגליץ מותח ביקורת נוקבת על פעילות המוסדות הבינלאומיים בארצות מתפתחות וסבור שהם גורמים לנזק חברתי. לדעתו, הויכוח הציבורי כיום הוא על מציאת האיזון המתאים בין המגזר הפרטי למגזר הציבורי (ניתן גם לצרף את המגזר השלישי – האלכ"רים). הם משלימים אחד את השני. אין לבטל את המגזר הפרטי כפי שגורסים הקומוניסטים או לצמצמו כפי שגורסים הסוציאליסטים. אין לבטל את המגזר הציבורי כפי שגורסים הניאו ליברלים. שטיגליץ הגדיר פילוסופיה כלכלית חדשה, <u>הדרך השלישית</u>, המכירה בתפקיד החשוב אבל המוגבל של הממשלה. זאת כי כוחות השוק אינם פועלים בצורה אופטימלית ויש להתערב מדי פעם על מנת לרסן אותם. המסגרת החדשה הזאת תביא ליציבות בת קיימא, לקיימות ארוכת טווח, לצמיחה שוויונית.

שטיגליץ קובע: "אבל המדיניות של "קונסנזוס ושינגטון" התבססה על מודל פשטני של כלכלת שוק, מודל "שיווי המשקל התחרותי", שבו היד הנעלמה של אדם סמית פועלת תמיד, ופועלת בצורה מושלמת. במודל הזה אין צורך בממשלה: זהו שוק חופשי, שאין עליו כבלים, שוק "ליברלי" הפועל באופן מושלם. לפיכך נקראת לעיתים המדיניות של "קונסנזוס וושינגטון" "מדיניות ניאו-ליברלית", המבוססת על "הפונדמנטליזם של השוק", והמקימה לתחייה את המדיניות הקרויה "laissez-faire", שהייתה פופולרית בחוגים מסוימים במאה ה-19. לאחר השפל הכלכלי הגדול של שנות השלושים במאה ה-20, וההכרה בכשלים אחרים של מערכות השוק – למן אי השוויון האדיר השורר בחברה ועד לערים המתפוררות והמזוהמות שאי אפשר לחיות בהן – נדחתה מדיניות השוק החופשי על ידי המדינות המפותחות, אם כי עדיין מתנהל בתוכן הויכוח לגבי האיזון הנכון בין הממשלה לשוק." (שטיגליץ, 2005, עמ' 103) שטיגליץ רואה סכנה בכך שבעקבות המדיניות הניאו-ליברלית של מדינות יתערער החוזה החברתי המגשר בין אזרחי המדינה לבין עצמם ובינם לבין ממשלותיהם. האזרחים יחדלו מלכבד את חלקם ב"חוזה" ותיווצר תסיסה חברתית. אחד ממרכיבי החוזה הוא ההוגנות שלפיה העניים שותפים לרווחים הנוצרים בחברה בתקופות של גידול וצמיחה והעשירים הם גם שותפים לנטל הקשים שעל החברה להתמודד אתם בתקופות של משבר.

שטיגליץ כנראה לא שמע על הפטנט הישראלי לפיו אחדים מאילי ההון דורשים "הכל או לא כלום" – הכל בשבילם וכלום בשביל האחרים. בתקופות שפל הם דורשים ומקבלים מהמדינה עזרה וסיוע כפי שהיה בתקופת משבר המניות הבנקאיות, בעת המיתון של ראשית שנות האלפיים, כשחברותיהם נקלעות לקשיים וכדומה, אך בעתות צמיחה הם לא משתפים את המדינה בשגשוג החברות שלהם, הם משלמים מיסים מופחתים, מתמחמקים מתשלום מיסים במסגרת תכנון מס "כחוק" בעזרת פקידי המנהל הציבורי שעד אמש היו מופקדים על אכיפת תשלומי המס והיום מקימים משרדים שנותנים ייעוץ איך לעקוף את החוקים שהם סייעו בהכנתם. את רווחיהם הם מעבירים לחו"ל במסגרת מדיניות הליברליזציה במטבע המאפשרת להם להשקיע ללא הגבלה בקניונים בהונגריה ובמלונות בניו יורק. האידיאולוגים הניאו ליברלים טוענים שבעת צמיחה נהנים אילי ההון והעסקים בראשיתה אך בסופו של דבר מחלחלת הצמיחה לכל שכבות האוכלוסייה. שטיגליץ מאמין שתיאוריה זאת היא מסולפת: "חסידי "קונסנזוס וושינגטון" מקדישים מעט מאוד תשומת לב לחלוקת הכנסות "הוגנת". כאשר לוחצים עליהם הם טוענים שהדרך הטובה ביותר לעזור לעניים היא להביא את המשק לידי צמיחה. הם מאמינים בכלכלת "החלחול למטה".

העושר הנוצר על ידי הצמיחה, יטענו, מחלחל בסופו של דבר למטה ומגיע אפילו עד לעניים. כלכלת "החלחול למטה" לא הייתה מעולם יותר מאשר אמונה, משאלת לב. העוני באנגליה של המאה ה-19 גדל אף על פי שמשק המדינה בכללותו שגשג. דוגמא דרמטית של העת האחרונה היא הצמיחה באמריקה בשנות השמונים של המאה ה-20: המשק צמח, אבל

העניים המצויים בתחתית הסולם החברתי גילו שהכנסותיהם הריאליות יורדות." (שטיגליץ, 2005, עמ' 108) אבירי הניאו ליברליזם בישראל השולטים במדינה בעשור האחרון כנראה שמו להם למטרה להחזיר אותנו 150 שנה אחורנית לאנגליה של דיקנס או 20 שנה אחורנית לארה"ב של רגן. כמו שישראל אמצה מדיניות ניאו בולשביקית בראשית ימיה בניגוד לזרם המחשבה הכלכלית בעולם, כך גם כיום אנו מצויים בהפרש פאזה של לפחות עשרים שנה. אנו נראה בהמשך כיצד מוכח על ידי המחקרים של אדוה ואחרים איך במקום שהצמיחה תחלחל היא מרחיבה את הפערים.

אין כיום בישראל "פה" למעמד הבינוני ההולך ונשחק ולמעמד העניים ההולך וגדל, כי כמה מהמפלגות שקמו על מנת לסייע להם מיישרות קו לפי רצון אילי ההון התומכים במימון נדיב לפוליטיקאים, העיתונות מסתפקת מדי פעם בתשלום מס שפתיים בהיותה בבעלות אילי ההון ואפילו האוניברסיטאות מתקשות להתקיף מדיניות זאת על רקע התמיכה של אילי ההון בתקציביהן המדולדלים. כל מי שמעז להרים קול מוגדר כהזוי, anti-business, אויב העם (קרי אילי ההון), הוא אינו ממונה למועצות מנהלים ונפגעת פרנסותו, אמינותו ומעמדו בחברה. אך למרות המונולוטיות הרעיונית קיימים ניצנים של קולות מחאה באתרי אינטרנט דוגמת Nfc של יואב יצחק, תנועת אומ"ץ - אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי - בראשותו של גדול חושפי השחיתויות בישראל העיתונאי אריה אבנרי, עיתונאים כמיכאל מירו, חברי כנסת כשלי יחימוביץ' ואריה אלדד ומתריעים כירון זליכה, שעליהם נרחיב את הדיבור בהמשך. שטיגליץ טוען שלמרות הבעייתיות הגלויה של כלכלת החלחול למטה, יש לה מגילת יוחסין אינטלקטואלית מכובדת. אחד מזוכי פרס נובל, ארתור לואיס, טען שאי-השוויון החברתי מועיל לפיתוח המשק ולצמיחתו, שכן העשירים חוסכים יותר מהעניים, והמפתח לצמיחה הוא הצבר ההון. זו היא אם כן שאלה קרדינלית. עם מי כדאי להיטיב על מנת להניע את גלגלי המשק – עם אילי ההון שחוסכים את עיקר רווחיהם כי יש בכל זאת גבול עד כמה ניתן להוציא על יאכטות ומטוסים פרטיים או מיטיבים עם המעמד הבינוני?

אם אילי ההון היו משקיעים את חסכונותיהם בישראל היה אולי מקום לבחון ברצינות תיאוריה זאת, אך מומלץ לעשות מחקר אקדמי היכן חוסכים ומשקיעים אילי ההון את רווחיהם בכלכלה הגלובלית של ימינו – בישראל, באירופה, בסין או בארה"ב? אם מעמד הביניים היה מגדיל את הכנסותיו ולא מקטין אותן כפי שניווכח להלן הוא יכול היה להשקיע הרבה יותר בישראל כי אפשרויות ההשקעה הגלובליות שלו מצומצמות. לעניות דעתנו, העדפת הקלות מס והטבות למעמד הביניים גם על חשבון הגדלת המיסים לחברות ולבעלי השכר הגבוה תועיל הרבה יותר לצמיחת המשק, להשקעות ולחיסכון. אנו נראה בהמשך כיצד כלכלות באירופה (שוודיה למשל) משגשגות למרות המיסוי הגדול לבעלי השכר הגבוה. שטיגליץ טוען שמדינות מזרח אסיה – קוריאה הדרומית, סין, טיוואן ויפן – הראו ששיעור חסכונות גבוה אין פירושו בהכרח הגברת אי השוויון בחברה, שאפשר להגיע לצמיחה ללא גידול משמעותי באי השוויון. "מאחר שהממשלות של מדינות האיזור לא האמינו שהצמיחה תביא לעניים רווחה באופן אוטומטי, ומאחר שהאמינו כי יתר שוויון יביא בעקבותיו צמיחה, הן נקטו צעדים ממשיים שנועדו להבטיח כי הגיאות תגביה את מרבית כלי השיט; שאי השוויון בשכר יהיה מוגבל; שתינתן לכל האזרחים הזדמנות להשיג רמה מסוימת של השכלה. בעקבות המדיניות הזאת, גברה באותן מדינות היציבות החברתית והפוליטית, וזו תרמה בבוא הזמן תרומה חשובה ליצירת סביבה כלכלית שהביאה לפריחת עסקים. ניצול מאגרי כשרונות חדשים דרבן את פיתוחן של מיומנויות שונות ותרם רבות לדינמיות של האזור." (שטיגליץ, 2005, עמ' 108-109)

הכלכלות המפוארות של מדינות אלה צמחו על רקע שוויוני אולי על רקע הסכנה מצד האויבים שאיימו על מדינתם כמו בטיוואן ובקוריאה הדרומית או על רקע טראומות המלחמה כמו בסין וביפן. ישראל מוקפת אויבים, היא שבעת מלחמות, הטרור בה משתולל, קסאמים וקטיושות פוגעים באשקלון ובחיפה, אך האם המנהיגים שלנו דואגים לשוויון, לצדק חברתי, לערבות הדדית? במקום לחזק את החוסן החברתי, אנו דומים יותר לרפובליקות הבננות של אמריקה הלטינית, לכלכלות המושחתות ולמשטרים המושחתים שלהן. "אנשי קרן המטבע מדברים בגאווה על התקדמות רפורמות השוק באמריקה הלטינית בעשור השנים האחרון (אם כי הם מנמיכים במקצת את קולם מאז התמוטטות תלמידתם המצטיינת – ארגנטינה – בשנת 2001, ומאז המיתון והסטגנציה שפגעו ברמות ממדינות "הרפורמה" בחמש השנים האחרונות). אבל את המספרים הנוגעים לעוני הם אינם מזכירים כמעט. ברור לגמרי שצמיחה לבדה איננה משפרת בהכרח את חייהם של כל תושבי המדינה, ואין זה מפתיע שהביטוי "חלחול למטה" נעלם מהדיונים הפומביים העוסקים במדיניות כלכלית." (שטיגליץ, 2005, עמ' 109) אך אותם כלכלני דגולים שכה הצליחו באמריקה הלטינית באים לישראל על מנת להביא לציון גואל. אנו מקבלים את הציונים הגבוהים ביותר מצד כל הארגונים הכלכליים שעבורם איכות חיים, צדק חברתי ושוויון הזדמנויות הן מילים נבובות. מה שקובע עבורם הוא שוק חופשי, מקסום הרווח לחברות ולאילי ההון, מינימום רגולציה, אך הם שוכחים שבמדינת ישראל חיים 7 מיליון אזרחים שמצבם הורע כפי שניווכח להלן ולא רק עשרים אילי הון ועוד כמה אלפים עושי דברם.

שטיגליץ בודק באריכות את מעבר רוסיה לכלכלה חופשית ועד כמה הוא עזר לאוליגרכים והרע עם העם. נוכל למצוא מקבילות רבות בין רוסיה לישראל וכל אחד יערוך את ההשוואות המתאימות: "בשלב מסוים טענו האוליגרכים לבעלות על 50% מעושרה של המדינה! אלה שדיברו בזכותם, השוו אותם ל"ברונים השודדים" ("robber barons") של אמריקה,

ההרימנים והרוקפלרים. אבל קיים הבדל גדול בין הפעילות של אותם "ברונים" בקפיטליזם של המאה ה-19 – אפילו כשמדובר בברוני מסילות הברזל והמכרות באמריקה של המערב הפרוע – לבין הדרך שניצלו האוליגרכים את רוסיה, שזכתה לכינוי "המזרח הפרוע": "הברונים השודדים" של אמריקה יצרו במדינה עושר, גם כשצברו הון לעצמם. הם הותירו אחריהם מדינה עשירה יותר, אפילו כשנטלו חלק גדול מהעוגה. האוליגרכים הרוסיים גנבו נכסים, בזזו את החברות, והשאירו את המדינה ענייה הרבה יותר משהייתה קודם לכן; המפעלים נותרו על סף פשיטת רגל, בעוד שחשבונות הבנק שלהם הלכו ותפחו". (שטיגליץ, 2005, עמ' 193)

ב"מזרח התיכון הפרוע" של ישראל (דרך אגב גם לאנרון קראו עוד בימי השיא שלה "המערב הפרוע") האוליגרכים מחזיקים בשיעור גבוה ביותר משוק ההון, נהנים ממדיניות הפרטה במחירי מציאה, לוקחים הלוואות מבנקים ומקרנות פנסיה תוך מינוף של תשעים אחוזים על מנת להשתלט אחד על חברתו של השני מבלי לתרום דבר לכלכלה ולעיתים תוך סיבוך הבנקים בחובות אבודים של מאות מיליונים שהאזרח משלם בסופו של דבר עבורם, ממוטטים את הבנקים במשבר המניות הבנקאיות ולא נותנים על כך את הדין, מוכרים את מניותיהם בשיא רגע אחד לפני המפולת ולא מוקעים על ידי החברה, מוכרים חברות היי טק לאילי נדל"ן ולקונצרנים מחו"ל תוך עושק בעלי מניות המיעוט והמדינה. לפיכך לא ברור לנו מי למד ממי הרוסים מאיתנו או אנו מהם. מה שברור שמקומה של ישראל במדד האתיקה של Transparency International צונח בעשרים מקומות תוך כמה שנים ובמקום להדמות לסקנדיביה, הולנד וניו זילנד אנו דומים יותר ויותר לרוסיה, ארגנטינה וניגריה.

באחת המסות הראשונות שנכתבו בנושאים של אתיקה עסקית בישראל נכתב: "מדינת ישראל עברה מאז הקמתה מהפך, וממדינה עם ריכוזיות בולשביקית בידי הממשלה וההסתדרות, הפכה למדינה שכלכלתה נשלטת על ידי עשר עד עשרים משפחות, כמו במיטב רפובליקות הבננות. התמוטטות המניות הבנקאיות שהסבה למדינה הפסדים של מיליארדי דולרים אין בה עניין ציבורי, וכשכבר מובאים סוף סוף הבנקאים לדין, הם אינם יושבים אפילו יום אחד בבית-הסוהר הודות להגנתם של מיטב עורכי-הדין והיצמדות המערכת המשפטית לטיעונים לגליסטים יבשים ולא לעקרונות הצדק והאתיקה. בעלי-מניות שסבלו מהונאה אתית בפרהסיה, אינם זוכים על-פי רוב בתביעותיהם הייצוגיות, כשהם בכלל מעיזים לתקוף את שועי-המשק העושים בחברות הציבוריות כבשלהם בזכות גרעין שליטה של עשרים או שלושים אחוזים." (קורי יעקב, "אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו", הישמרו מדורון יווני, הוצאת בימת קדם לספרות, 2001, עמ' 178)

שנתיים מאוחר יותר (בשנת 2003 יצא הנוסח באנגלית ובשנת 2005 הנוסח בעברית) כותב שטיגליץ: "לאמיתו של דבר, הפעילו אנשי הרפורמה הקיצוניים אסטרטגיות בולשביקיות, אף כי הטקסטים שהנחו אותם היו שונים. הבולשביקים ניסו בשנים שלאחר 1917 לכפות קומוניזם על מדינה שקיבלה אותו בעל כורחה. הם טענו שלשם בניית הסוציאליזם חייב קאדר אליטיסטי "להוביל" את ההמונים בדרך הנכונה, לשון נקיה של לכפות בכוח דרך שההמונים לא רצו בה ולא חשבו בהכרח שהיא הטובה ביותר. במהלך המהפכה הפוסט-קומוניסטית "החדשה", קמה ברוסיה אליטה, בהנהגת ביורוקרטים בינלאומיים, שניסתה שוב לכפות על האוכלוסייה, למרות רצונה, שינוי מהיר". האליטות בישראל מובילים את ההמונים "בדרך הנכונה" תוך שטיפת מוח רבתי שרק כך אפשר להנהיג את המשק, והקורא הנבון יוכל להחליט אם האליטות כוללות את נערי האוצר העוברים לעבוד אצל אילי ההון, את הפוליטיקאים (מהימין, מהמרכז ומהשמאל) המקבלים תמיכות נדיבות, עיתונאים הפועלים "מטעם" לא פחות מאשר בימי פראבדה, פרופסורים הממונים כדירקטורים "חיצוניים" (כבר לא "מטעם הציבור" ובטח שלא "עצמאיים") בחברות של אילי ההון ובכך משלימים את שכרם האקדמי הזעום, אילי ההון ועושי דברם. אך ההמונים הם לא פחות אשמים מהאליטות, אין לנו אוכלוסייה של כבשים המובלים על ידי רועים חסרי מצפון.

עם ישראל הוא עם חכם הרואה את האמת למרות שטיפת המוח. יחד עם זאת, מודל החיקוי שלו הוא לא המתריעים היוצאים חוצץ נגד העושק, כי אם דווקא אילי ההון. כל בר בי רב שואף להיות איל הון ולמרות שהוא משקיע ברולטה של הבורסה את כל חסכונותיו ומפסיד פעם אחר פעם את השקעותיו בחברות לא אתיות הוא עדיין מקווה שיבוא היום והוא יזכה בלוטו, יוכל לרכוש מרצדס (או לפחות ג'יפ), יאכטה, ארוחות גורמה באלפי שקלים (במימון הדודה מאיטליה) ובילויים בסוויטות יוקרתיות במלונות הפאר ברחבי העולם. בינתיים העם עשוק, חלקו בעוגה הלאומית נשחק, הפנסיה שלו נפגעת, הוא צריך לשלם על בריאות וחינוך שהופרטו במידה רבה, והפערים בינו לבין העשירון/מאיון/אלפיון העליון הולכים וגדלים. אך יש לו חלום (לא של שוויון וצדק חברתי של מרטין לותר קינג) והוא דווקא מצדיק את אילי ההון העושקים אותו, את הפוליטיקאים המרמים אותו ואת הפקידים שמגלים כלפיו חוסר אחריות ציבורית.

שטיגליץ מזים את האגדה של "מודל השוק" כמודל יחיד ומיוחד ואין בלתו, שדוגלים בו הניאו ליברלים והחסידים השוטים שלהם בישראל. "אבל אין מודל שוק אחד ויחיד. יש הבדלים עצומים בין הנוסח היפני של השוק, לבין הנוסח של הגרמנים, השוודים והאמריקנים. יש מדינות שההכנסה לגולגולת משתווה בהן לזאת של של ארצות-הברית, אך שורר בהן פחות אי-שוויון מאשר בארצות-הברית ופחות עוני. ואילו רמת הבריאות ומרכיבים אחרים של רמת החיים, גבוהים בהן

יותר (לפחות על פי אמות המידה של תושביהן) מאשר בארצות הברית. הן בשוודיה והן בארצות-הברית מתקיים קפיטליזם המתבסס על השוק, אבל תפקידי הממשלה בשתי המדינות הללו שונים לגמרי זה מזה. בשוודיה לוקחת הממשלה על עצמה אחריות גדולה יותר מאשר בארצות-הברית; היא דואגת לקידום הרווחה החברתית; היא ממשיכה לספק בריאות ציבורית טובה יותר מזו שמספקת ארצות-הברית לאזרחיה, ביטוח אבטלה ציבורי טוב יותר, וזכויות פרישה טובות יותר. למרות הנהגת מודל הרווחה הזה, הקפיטליזם של שוודיה מצליח לא פחות מזה של ארצות-הברית, אפילו במונחי "הכלכלה החדשה" וחידושיה." (שטיגליץ, 2005, עמ' 251)

ושטיגליץ מסכם את משנתו בגישה אריסטוטלינית של אימוץ דרך הביניים, לא הליכה על פתרון בלעדי של כוחות השוק ולא תמיכה במעורבות גדולה מדי של הממשלה. בישראל כמו ברוסיה כשלו האידיאולוגיות הקיצוניות של ניאו בולשביזם ושל ניאו ליברליזם, נדרשת אידיאולוגיה חדשה של קפיטליזם הומאני עם צדק חברתי, שלוקחת את שוודיה, נורבגיה ופינלנד כדומגא, את הולנד, שוויץ וניו זילנד. כולן מדינות קטנות יחסית כמו ישראל. "בעבודתי שבכתב והן בתפקידי כיועץ כלכלי של הנשיא וככלכלן ראשי בבנק העולמי – דגלתי בהשקפה מאוזנת על תפקיד הממשלה; השקפה המכירה במגבלות ובכשלים של השוק ושל הממשלה גם יחד, ועם זאת רואה את השניים פועלים מתוך שיתוף פעולה, מתוך שותפות שאופייה שונה בכל מדינה ומדינה, שכן היא תלויה בשלב ההתפתחותי הפוליטי והכלכלי שבו נמצאת כל אחת מהן. אבל בכל שלב פוליטי וכלכלי שבו נמצאת המדינה, יש חשיבות מכרעת לתפקוד הממשלה. ממשלות חלשות וממשלות המתערבות יתר על המידה, אלו גם אלו פוגעות ביציבות ובצמיחה. המשבר המזרח אסיאני נגרם על ידי חוסר רגולציה מתאימה במגזר הפיננסי; משבר הקפיטליזם המאפיונרי ברוסיה נגרם על ידי כישלון הממשלה לאכוף על המדינה את כללי החוק והסדר הבסיסיים ביותר. ההפרטה במדינות המעבר מבלי שהונחה בהן תשתית מוסדית הכרחית, גרמה לביזת נכסים ולא ליצירתם. במדינות אחרות, שלא הונהגה בהן רגולציה, הייתה למונופולים המופרטים יכולת גדולה יותר לנצל את הצרכנים מאשר למונופולים שהיו קודם לכן בבעלות המדינה. לעומת זאת, הפרטה המלווה ברגולציה, תאגוד מחודש, וגישה חדשה לניהול תאגידי, מובילים להגברת הצמיחה." (שטיגליץ, 2005, עמ' 254-253)

מה הרוויח הצרכן, העובד, התושב בקהילה הישראלי ממעבר הבנקים מרשות הממשלה לידיים פרטיות, ממעבר חברות הספנות והתעופה לידיים פרטיות, ממעבר חברות המחצבים והפטרוכימיה לידיים פרטיות, ממעבר קרנות הפנסיה לחברות פיננסיות, ממכירת נכסי ההסתדרות, המדינה, זכיונות הטלוויזיה והתקשורת? לעומת זאת מה הרוויחו מההפרטה הפוליטיקאים, אילי ההון ופקידי האוצר שעברו לעבוד אצלם? במשוואת הכוחות הזאת מי הוא הצד המרוויח ומי הוא הצד המפסיד? האם היה מקום להשאיר את הנכסים בידי המדינה - ברור שלא, אך בהחלט היה מקום לדאוג שהאזרח יצא מורווח מההפרטה. זהו תקפידה של המדינה, של המנהל הציבורי, זאת היא אחריות ציבורית ראויה לשמה וזה לא קרה בישראל.

3. <u>תוצאות המדיניות הניאו ליברלית של הממשלה על תמונת המצב החברתית</u>

בבואנו למצוא אסמכתאות לתוצאות המדיניות הניאו ליברלית של הממשלה על תמונת המצב החברתית, נסתמך בעיקר על הדו"חות של מרכז אדוה, מרכז בלתי תלוי לחקר החברה בישראל ולקידום רעיון השוויון והצדק החברתי. מרכז אדוה מתמקד בחקר המדיניות החברתית בישראל ובניתוחה, בוחן באופן ביקורתי את הצעדים הננקטים בתחומי התקציב, המיסוי והשירותים החברתיים (חינוך, בריאות, שיכון, רווחה, תחבורה וסביבה) ומגבש המלצות למדיניות המבוססת על עקרון הצדק החברתי. פרסומי המרכז מהווים בסיס לדיונים בוועדות הכנסת ובפורומים ציבוריים אחרים ומספקים לאנשי התקשורת, מרצים וסטודנטים מידע הנחוץ כדי לפעול למען חלוקה צודקת יותר של משאבים בחברה הישראלית. מנהלת המרכז היא גב' ברברה סבירסקי, המנהל האקדמי הוא ד"ר שלמה סבירסקי, רכזת המחקר היא גב' אתי קונור-אטיאס ויו"ר אדוה הוא ד"ר יוסי דהאן. חברי ההנהלה הם פרופסורים מאוניברסיטאות תל אביב, בן גוריון והטכניון.

בין התורמים לקרן ניתן למצוא את הקרן החדשה לישראל וקרנות בינלאומיות. אדוה אינה נתמכת ע"י הממשלה, חברות עסקיות ואילי הון ישראליים, כך שהיא יכולה לשמור על אוביקטיביות, במיוחד על רקע גישתה הביקורתית על מדיניות הממשלה וההטבות המפליגות לעסקים ולעשירון העליון. אנו נסתמך בעיקר על פרסומי מרכז אדוה, מאמרים שנכתבו בעקבות הפרסומים והדוח"ות המפורטים להלן של אדוה: "תמונת מצב חברתית" מאת ד"ר שלמה סבירסקי ואתי קונור-אטיאס, 2007 ו- 2006. "מצגת לכנסת על תקציב המדינה לשנת 2008" – נובמבר 2007. "תקציב המדינה לשנת 2008 בעדשה מגדרית" מדצמבר 2007 ו"חוק ההסדרים 2007" מדצמבר 2006 מאת ברברה סבירסקי. "זכויות חברתיות בישראל - מעמד נחות ותקציב דל - הזכות לעבודה בישראל " מאת עו"ד נוגה דגן-בוזגלו – ינואר 2007. "הצטמקותו של המעמד הבינוני בישראל: עדכון לשנת 2005" מאת ד"ר שלמה סבירסקי ואתי קונור-אטיאס מינואר 2007. "שלושה עשורים של הפרטה" מאת יעל חסון מנובמבר 2006. "עובדים, מעסיקים ועוגת ההכנסה הלאומית" דו"ח 2006 מאת ד"ר שלמה סבירסקי ואתי קונור-אטיאס.

דו"ח "תמונת מצב חברתית 2007" של אדוה פורסם בדצמבר 2007 ע"י ד"ר שלמה סבירסקי ואתי קונור-אטיאס. הדו"ח קובע (עמ' 4) כי "המדיניות הממשלתית תרמה לעידוד הצמיחה – אך בו בזמן היא לא תרמה לצמצום הפערים והאי שוויון בחברה הישראלית... רק חלקים מצומצמים של החברה והכלכלה בישראל צמחו, בעוד שחלקים רבים אחרים נותרו מאחור. ענפי ההיי-טק והשירותים העסקיים והפיננסיים צמחו מאוד, משכו אליהם השקעות גדולות ותיגמלו את עובדיהם בנדיבות; לעומת זאת, ענפים אחרים לא צמחו, או שצמחו בשיעורים נמוכים, לא הצליחו למשוך אליהם השקעות ותיגמלו את עובדיהם ביד קפוצה. כתוצאה מכך, שכבה דקה, יחסית, של ישראלים ידעה גידול בהכנסות וברמת החיים, בעוד שמרבית הישראלים דרכו במקום או שחוו נסיגה יחסית ברמת החיים. המסמך מצביע עוד על פערים עמוקים בשכר, המסבירים את החלוקה הבלתי-שוויונית של פירות הצמיחה. פערים חמורים קיימים גם בחינוך ובהשכלה הגבוהה – שני תחומים הטומנים בחובם את היכולת לצמצם בעתיד את פערי ההווה. עוד מצביע המסמך על פערים ההולכים וגדלים בתחום הבריאות. לבסוף, המסמך מצביע על פערים עמוקים בתחום הפנסיה." אדווה מפרסם נתונים על אי השוויון בצמיחה הכלכלית: משנת 1990 ועד שנת 2006 גדלו ההכנסות של העשירון העליון במקביל לגידול בתל"ג, אך ההכנסות של העשירונים האמצעיים והנמוכים השתנו אך במעט. הפער בין ההכנסות של העשירון העליון לשאר העשירונים גדל והולך וישראל שהייתה לסמל של שוויוניות במחצית הראשונה של קיומה הפכה למדינה עם פערי ההכנסות הגדולים ביותר במערב.

שיעור בני המעמד הבינוני (מי שמשתכר בין 75% ל- 125% מההכנסה החציונית במשק) מהווה בישראל בשנת 2000 רק 28% מהאוכלוסיה, נמוך אף מארה"ב שנחשבת למדינה מאוד לא שוויונית שבה השיעור הוא 29%. בבריטניה השיעור הוא – 32%, בספרד – 33%, בטיוואן – 36%, בקנדה – 37%, בשוויץ – 38%, בהולנד – 40%, בגרמניה – 43%, בנורבגיה – 46% ובשוודיה – 47%, שהם יותר משני שלישים מאשר בישראל. כל המדינות האלה משגשגות לא פחות מאשר ישראל אבל השגשוג מתפזר בצורה שוויונית יותר באוכלוסיה. לפי עיקרון זה שוודיה היא אולי המדינה הדמוקרטית ביותר כי כמחצית מאוכלוסיתה משתייכת למעמד הבינוני. אפילו טיוואן שמוציאה חלק גדול מהכנסותיה לביטחון והשתייכה עד לפני מספר שנים לא רב לעולם השלישי מגיעה לשיעור מעמד בינוני הגבוה בכשלושים אחוזים מהשיעור בישראל. בשנים 2001-2005 הידרדרו 27,000 משפחות, שהן כמאה אלף נפשות, מהמעמד הבינוני למעמד הנמוך. בעשרים השנה האחרונות ירד חלקו של המעמד הבינוני בישראל מכשליש מאזרחי ישראל ל- 27.9%.

המעמד הבינוני מתפרס בישראל בין העשירון הרביעי לעשירון השביעי (עם הכנסה חודשית שהסתכמה בין 8,195 ש"ח ל- 13,658 ש"ח בשנת 2005). חלקו של המעמד הבינוני בעוגת ההכנסות הלאומית ירד מ- 28% בשנת 1988 ל- 21% מההכנסות בשנת 2005. לעומת זאת חלקו של המעמד הגבוה בסך ההכנסות עלה בשנים אלה מ- 58% ל- 66%. חלקו של המעמד הנמוך נשאר בסביבות ה- 13%. מבחינה כספית 62% מהמשפחות הפסידו הכנסה, יחסית ל- 38% מהמשפחות שהכנסתן גדלה. אכן, צדק חברתי נוסח ישראל. עו"ד יובל אלבשן, מנהל הקליניקה המשפטית-חברתית בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, אומר במאמרו של דוד רגב (ידיעות אחרונות, 15.1.2007, עמ' 4) כי "מעמד הביניים הפסיק לחסוך למחר והחל לשרוד את היום-יום. אם אדם רוצה לדעת לאיזה מעמד הוא שייך, הוא צריך לבדוק שתי שאלות: האחת מי רכש לו את דירת מגוריו – האם הוא ובת/בן זוגו לבדם או שמא אלה ההורים שסייעו לו באופן ניכר לרכוש אותה? במצב הנוכחי מעמד הביניים מכלה את נכסיו של מעמד הביניים הקודם. השאלה השנייה היא האם הוא חוסך די כסף כדי שילדיו יוכלו ללמוד כל דבר שהם יבחרו בעולם של מחר, מתוך הנחה שהלימודים יתייקרו ויתארכו – מה שיעלה כמובן הרבה יותר כסף. במבחן החשוב באמת מעמד הביניים הישראלי כבר לא עומד: הוא לא חוסך לחינוך ילדיו, והוא לא מצליח לרכוש נכסים בכוחות עצמו. זה אומר שמחר ילדיו כבר לא ייהנו מהיתרונות של מעמד הביניים: הם לא יוכלו ללמוד מה שירצו, ופחות אפשרויות תעסוקה ייפתחו בפניהם. ממש כמו לעניים."

נשאלת אם כן איזו מדינה תהיה לנו – מדינה של שוכרי דירות בתל אביב במחירי שכירות הגדלים בעשרות אחוזים ומעשירים עוד יותר את בעלי ההון, מדינה שבה כל אזרח מוכשר יהגר מישראל על מנת ללמוד ולעבוד בתנאים הוגנים בחו"ל, ועם מי ישארו אילי ההון והאלפיון העליון, כאשר רוב העם יהפוך לעניים, או שהם לא יישארו בישראל ואחרי שחלבו את משמניה יעברו לדירותיהם המטופחות בפריז, לונדון או ניו יורק ויהנו מההכנסות מההשקעות שעשו בחו"ל. בארצות המערב, המעמד הבינוני נחשב לעמוד התווך של הכלכלה, אם כספק של עובדים המאיישים את מרבית המערכות במגזר העסקי והציבורי, ואם כצרכן עיקרי של מוצרי המשק. אך החשוב מכל – המעמד הבינוני נתפס, עוד מימי אריסטו היוונים כעמוד התווך של המשטר הדמוקרטי. כל נסיגה במעמדו של המעמד הבינוני ובוודאי נסיגה כה משמעותית כפי שקרתה בשנים האחרונות פוגעת פגיעה אנושה בדמקורטיה הישראלית והופכת אותנו למעשה לאוילגרכיה של אילי הון. המפלגות שקמו חדשים לבקרים לייצג את המעמד הבינוני נעלמו כלא היו או נבלעו בתוך מפלגות ימניות מובהקות המקדשות את הניאו ליברליזם. מנהיגיהן הפכו לחסידים נלהבים של ראשי הממשלה המשרתים את האינטרסים של אילי ההון, היו לחלק אינטגרלי מהקואליציות בראשותן ולא עשו כמעט דבר למען המעמד הבינוני. מרכז אדוה הקדיש לחקר הנושא מחקר שלם "הצטמקותו של המעמד הבינוני בישראל: עדכון לשנת 2005" מאת ד"ר שלמה סבירסקי ואתי קונור-

אטיאס מינואר 2007. מתברר ששחיקת המעמד הבינוני היא תופעה גלובלית הקורית גם בארה"ב ובארצות מזרח אירופה. אך זאת לא גזירה משמיים, כי בארצות דוגמת נורבגיה וקנדה הרובד הבינוני דווקא התרחב.

לסתר ת'ורו טען במאמר משנת 1984 (Thurow Lester, "The Disappearance of the Middle Class", *New York Times*, Februrary 5, 1984) "כי התמונה התלת-מעמדית הקלאסית של החברה המערבית – עם מעמד גבוה, בינוני ונמוך, כאשר הבינוני הוא הגדול בשלושה – מפנה את מקומה למבנה דו-מעמדי, שבו המעמד הבינוני מצטמק, כאשר חלק ממנו עולה ומצטרף אל המעמד הגבוה וחלק אחר שלו נושר ומצטרף למעמד הנמוך (Thurow, 1984). ת'ורו בדק ומצא כי בין השנים 1982-1967 הצטמק המעמד הבינוני האמריקני בכ- 14%: ב- 1967 הוא הקיף 28% מכלל משקי הבית, וב- 1982 – 24%. לצורך הבדיקה, הגדיר ת'ורו את המעמד הבינוני כאותם משקי הבית שהכנסתם נעה בין 75% ל- 125% מן ההכנסה החציונית של משקי הבית." (עמ' 5) דו"ח אדוה עורך השוואה של ישראל עם המשטרים במדינות המערב ומוצא כי: "לעומת ארצות הברית, בריטניה וישראל, הרי שארצות אחרות, ובראשן ארצות מערב אירופה, ידעו לעמוד מול הלחצים הניאו-ליברליים של עידן הגלובליזציה. אמנם, גם ארצות אלה הנהיגו רפורמות – במדיניות התקציבית, ברשת הביטחון הסוציאלי, בשוק העבודה – אך הן ידעו לעשות זאת תוך שמירה על המוסדות ועל ההסדרים החברתיים-כלכליים, המאפשרים את קיומו של רובד בינוני רחב ויציב. מן הראוי לציין עוד, כי השמירה על המשטר הסוציאל-דמוקרטי לא גרמה לירידה משמעותית בעוצמה הכלכלית של ארצות מערב אירופה או ברמת החיים של תושביהן. מן הראוי להוסיף עוד, כי בדיקה השוואתית שערך Pressman אודות הגורמים העשויים להסביר את השינויים בהיקפו של הרובד הבינוני העלתה, כי הגורם המשמעותי ביותר הוא המדיניות הממשלתית: באותן ארצות שבהן הפגינה הממשלה מדיניות פעילה, אם בתחום רשת הביטחון הסוציאלי ואם בתחום השמירה על רמת השכר, הפגיעות ברובד הבינוני, אם בכלל, היו מצומצמות יותר (Pressman, 2006)." (עמ' 15) (Pressman, Steven. 2006. "The Decline of the Middle Class: An International Perspective", Luxemburg Income Study Working Paper No. 280)

בשלוש השנים האחרונות הוכפל החלק שמקבלים המעסיקים מההכנסה הלאומית והגיע ל- 12% (62 מיליארד שקל), ואילו חלקם של העובדים ירד מ- 71% ל- 66% - הפסד של כ- 40 מילאירד שקל. בעוד שהעובדים נתנו בממוצע תוצר של 107% לשעת עבודה, ירדה התמורה עבורה מ- 100% בשנת 2000 ל- 94% בשנת 2006. המשמעות – העובדים עובדים יותר, נותנים תמורה גדולה יותר ומקבלים פחות כסף. ומי נהנה מזה – החברות, אילי ההון בעלי השליטה שלהן והמנהלים הבכירים הגורפים שכר עתק. שכרם של המנהלים הבכירים עלה בשלוש השנים האחרונות ב- 40%. עלות שכרו של מנהל בכיר שעמדה בשנת 2004 על 1.83 מיליון שקל בשנה, זינקה ל- 2.09 מיליון שקל. לשם השוואה, בעשרים השנים האחרונות, עלה שכרם של בעלי השכר הנמוך בכ- 200 שקל לחודש בלבד, לעומת זאת שכרם של חברי מועדון המאיון העליון עלה בעשרת אלפים שקל – מ- 22 אלף שקל ל- 32 אלף שקל בחודש. בשלוש השנים האחרונות נוצרו עוד רבע מיליון משרות חדשות במשק, אלא שחצי מהן היו משרות חלקיות שהכנסתן נמוכה. מצב המובטלים הורע עוד יותר בעקבות קיצוץ דמי האבטלה שמשלם הביטוח הלאומי בחצי בשלוש השנים האחרונות, מ- 3.7 מיליארד שקל ל- 1.9 מיליארד שקל. בשנת 2003 חיפשו 18% מהמובטלים עבודה במשך שנה, בשנה שעברה חיפשו רבע מהמובטלים עבודה במשך שנה. ד"ר סבירסקי קובע: "הדו"ח מגלה שהצמיחה שעליה מדברות ממשלות ישראל לא מחוללת עד כה את התמורות שציפו שתחולל. מי שנהנים ממנה הם בעיקר המעסיקים ובעלי ההכנסות הגבוהות." (ידיעות אחרונות, 29.4.2007, עמוד 11).

שיעורי הצמיחה הגבוהים ביותר נרשמו בתעשיות הטכנולוגיה העילית/היי טק (רכיבים אלקטרוניים, תרופות, ציוד מדעי ורפואי, ציוד תקשורת) ובענף הפיננסים והשירותים העסקיים (בנקים, ביטוח, קופות גמל, נכסי דלא ניידי). תעשיות ההיי טק עלו משנת 1997 עד 2006 בכשבעים אחוזים ואילו ענף הפיננסים והשירותים העסקיים עלו באותה התקופה בכשמונים אחוזים. לעומת זאת תעשיות הטכנולוגיה המסורתית (מזון, טקסטיל, דפוס ועור) ירדו באותה התקופה בכחמישה אחוזים. מלאי ההון בתעשיות ההיי טק היה גדול פי 2.5 מאשר ב- 1997, בתעשיות המסורתיות מלאי ההון גדל רק ב- 15%, ואילו בתעשיות המעורבות (מפעלי כימיה ונפט, כרייה וחציבה, פלסטיק וגומי, מכונות וציוד, כלי הובלה, תכשיטים וחפצי חן) היה מלאי ההון גדול פי 1.5. עלות השכר השנתית הממוצעת של שכירים בתעשיות הטכנולוגיה העילית עמדה בשנת 2006 על 228 אלף ש"ח (שכר ברוטו, הטבות סוציאליות ומיסים שהמעסיק משלם על שכר העובדים). סכום זה גבוה פי 1.3 מעלות השכר בתעשיית הטכנולוגיה המעורבת העילית, פי 1.9 מעלות השכר בתעשיית הטכנולוגיה המעורבת המסורתית ופי 2.3 מעלות השכר בתעשיית הטכנולוגיה המסורתית.

בעוגת ההכנסות של משקי הבית בין השנים 2006-1990 גדל חלקם של שני העשירונים העליונים והסתכם ב- 44.7%, חלקם של שמונת העשירונים הנמוכים קטן באותה התקופה והסתכם ב- 55.3%. בשנת 2006 העשירון העליון קיבל 28.3% מכלל ההכנסות בישראל, כמעט ארבעה אחוזים יותר מאשר בשנת 1990. ההכנסה החודשית הממוצעת בעשירון העליון הייתה בשנת 2006 – 40,904 ש"ח, פי 4 כמעט מן ההכנסה החודשית הממוצעת של משקי בית בעשירון החמישי.

ההכנסה החודשית הממוצעת בעשירון התחתון עמדה על 3,383 ש"ח וחלקם בעוגת ההכנסות עמד על 2.3%. אם נביא בחשבון שהעשירון התשיעי גדל אך במעט (0.6%), הרי שעיקר הגידול בהכנסות משנת 1990 היה רובו ככולו בעשירון העשירי העליון, התפלגות מאוד לא שוויונית. אם נזכור גם שענפי ההיי טק והשירותים הפיננסיים מעסיקים רק חלק קטן מהמועסקים הרי שהצמיחה היטיבה רק עם מיעוט קטן מאוד של האזרחים בעשירון העליון (וקרוב לוודאי שבתוכו בעיקר למאיונים העליונים) ובענפי ההיי טק והשירותים הפיננסיים (ובתוכם בעיקר למנהלים הבכירים). אם נותנים לכוחות השוק לעשות את שלהם אלה התוצאות. אם הייתה מדיניות ממשלתית שוויונית יותר היו ההכנסות מתחלקות בצורה שוויונית יותר בין ענפי המשק והעשירונים השונים. כזכור, שטיגליץ הוכיח שגם בכלכלות ניאו ליברליות כוחות השוק לא פועלים בצורה אופטימלית, ישנם מונופולים וקרטלים, תיאומי מחירים, מניפולציה במחירי מניות וללא רגולציה יעילה כוחות השוק מיטיבים רק עם מתי מעט ומרעים את מצבם של רוב רובה של האוכלוסיה. שטיגליץ ואחרים אינם גורסים כמובן להנהיג כלכלה סוציאליסטית או קומוניסטית כי הוכח שגם הן אינן יעילות ושוויוניות, אך רגולציה יעילה יכולה להיות כמו בארצות סקנדינביה, צרפת או גרמניה שם תנאי העובדים משופרים והכלכלה משגשגת. חוק סרביינס אוקסלי שחוקק בעקבות פרשת אנרון בארה"ב ומטיל עונשים כבדים על עבירות בממשל תאגידי של מנהלים וחברות הוא דוגמא לרגולציה מבורכת. הטלת עול מיסוי כבד יותר על העשירון העליון והקפדה על אכיפה של חוקי המיסוי של חברות גדולות על מנת למנוע מהן השתמטות ממס ו"תכנוני מס" קריאטיביים היא גם כן רגולציה מבורכת. הטלת חובת פרסום קודים אתיים ואכיפתם היא בוודאי רגולציה מבורכת. ייתכן שהמקבילים הישראלים לאינגמר ברגמן ולבעלים של איקיאה יעבירו את מקום מושבם מישראל אך מצבם של הישראלים יהיה כמצבם של השבדים טוב יותר גם אם הם יאבדו כמה אילי הון שיעבירו את מקום מושבם למקלטי מס או ליאכטות שלהם.

אי השוויון בין ישראלים בני מוצא שונה עמוק ומושרש. רמת ההכנסה הנמוכה ביותר היא זו של אזרחי ישראל הערבים. אם נקח כבסיס את שכרם של כל השכירים כ- 100, הרי ששכרם של הערבים ירד מ- 72 בשנת 1997 ל- 70 בשנת 2006. מצבם אם כן הורע. לכאורה מצבם של המזרחים שופר בצורה ניכרת מ- 91 ל- 103, עליה של 13%, אבל הם עדיין מקבלים רק קרוב לממוצע של 100. לעומת זאת האשכנזים כמעט ולא שיפרו את מצבם היחסי (מ- 137 ל- 139) אבל הם עדיין מרוויחים 36% יותר מאשר המזרחים ו- 69% יותר מאשר הערבים. השכר החודשי של נשים עלה מ- 57% משכר הגברים בשנת 1990 ל- 63% בשנת 2006. עליה יפה, אבל עדיין קיים פער של 37% לעומת הגברים. יחד עם זאת, כיוון שהרבה נשים עובדות עבודה חלקית יהיה נכון יותר לערוך השוואה בשכר לשעה. כאן הנשים שיפרו את מצבן מ- 79% משכר הגברים בשנת 1990 לכ- 84% בשנת 2006. הפער אם כן יותר קטן, אבל עדיין מסתכם ב- 16%.

רבים חושבים שלא בצדק כי חברה דמוקרטית היא חברה שבה יש לכולם חופש דיבור. אם האזרח, העיתונות והארגונים הוולונטריים יכולים להתריע כנגד תופעות של שחיתות, קיפוחים ואי שוויון, הרי שהמדינה ממלאה בקפידה את תפקידה כמדינה דמוקרטית. אחרים חושבים שמדינה דמוקרטית היא מדינה שבה לכל אזרח יש קול שווה והבחירות הן חופשיות וחשאיות. האזרחים הם אלה שממנים את הפוליקאים ואם הם מושחתים ועושקים אותם הם רק יכולים להאשים את עצמם. הגישה שלנו היא גישה תוצאתית: מדינה דמוקרטית היא מדינה שבה האזרחים שווים לא דה יורה כי אם דה פקטו. מדינה שבה ניתנת הזדמנות שווה לכולם, בה הפערים הם מינימליים, בה יש צדק חברתי ואיכות החיים גבוהה, בה העם שולט על המדינה ועל הפוליטיקאים ולא האוליגרכים ועושי דברם שולטים על העם ועושקים את זכויותיו. ההגדרה הרחבה יותר של דמוקרטיה היא זו המביאה בחשבון אחריות ציבורית של הממשלה והמנהל הציבורי לכלל האזרחים.

גם אם פה ושם יש שיפור מה במצב החברתי כמו במקרה ששכרם של המזרחים השתפר לעומת האשכנזים, הרי שאם הוא עלה ב- 12 נקודות בעשור, יידרשו עוד כמה עשורים בקצב הזה על מנת שהוא יושווה לאשכנזים, ואל נשכח שהמזרחים והערבים מהווים רוב מובהק של תושבי ישראל. אך מה שממחיש בצורה האכזרית ביותר את התפישה הניאו ליברלית של המשק הוא שכר הבכירים. בשנת 2006 עלות השכר השנתית הממוצעת של מנהל בכיר בחברה הכלולה ברשימת "תל אביב 25" (25 החברות הגדולות בבורסה) הגיעה ל- 10.14 מיליון ש"ח בשנה, או 845 אלף ש"ח בחודש (פי 21 מן ההכנסה החודשית הממוצעת של משק בית בעשירון העליון, לא התחתון – העליון!). המנהלים ברשימת "תל אביב 100" (100 החברות הגדולות בבורסה) הסתפקו בשכר שנתי של 5.82 מיליון ש"ח, או 485 אלף ש"ח לחודש, שהם רק פי 12 מהכנסות העשירון העליון. הצמיחה שהחלה בשנת 2003 היטיבה במיוחד עם המנהלים הבכירים שעלות שכרם עלתה מ- 4.0 מיליון ש"ח ב- 2003 ל- 10.14 מיליון ש"ח ב- 2006. יש לזכור שבאותה תקופה הייתה ירידה דרסטית ברמת המיסוי של שכרם והם קיבלו גם חבילות תגמולים נוספות, לרבות אופציות. אם ניקח את עלות השכר של המנהלים הבכירים בכלל החברות הנסחרות בבורסה (לא רק בגדולות כי אם בכולן), הרי שאם בשנת 1994 הוא היה פי 30 משכר המינימום ופי 13 מהשכר הממוצע, הוא הסתכם בשנת 2006 פי 49 משכר המינימום ופי 22 מהשכר הממוצע.

חברת הכנסת שלי יחימוביץ הציעה חוק שיגביל את ההכרה במס לשכר שהוא מעל לפי 50 משכר המינימום. כפי שאנו רואים זה עדיין גבוה מהמצב כיום, כך שהוא יפגע רק במנהלים הבכירים ביותר המרוויחים יותר מהממוצע של המנהלים הבכירים של החברות הבורסאיות. בעקבות הצעתה של יחימוביץ' קמה צעקה רבתי של חוגים נרחבים כנגד הרגולציה

הנוראה הזאת, שהיא מקובלת מאוד בקרנות אתיות שאינן משקיעות בחברות ששכר המנהל הבכיר ביותר גבוה ביותר מפי 50 או מפי 30 משכר העובד הזוטר ביותר. אם אפילו ניסיון צנוע זה נתקל בהתנגדות נחרצת, נוכל לתאר את התרעומת שהייתה קמה אם היה נעשה ניסיון לבלום את הירידה ברמת המיסוי של החברות והעשירון העליון. בהנחה ששלי יחימוביץ' היא רחמנא ליצלן "סוציאל-דמוקרטית", איך יגיבו המבקרים של הצעתה לדבריו של אחד מגדולי הוגי הדיעות של המאה העשרים פיטר דרוקר, הנחשב לגורו הראשון של מדעי הניהול בארה"ב?

ברב המכר שלו:

Management: Tasks, Responsibilities, Practices
(Drucker Peter F., *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*, Harper & Row Publishers, 1973, The Ethics of Responsibility, pp. 26-38, Essentials of Business Ethics, edited by Madsen Peter and Shafritz Jay M., Meridian, Penguin Group, 1990)

אומר דרוקר ש: "האחריות הראשונה של גורם מקצועי נקבעה בצורה ברורה לפני 2,500 שנה בשבועת היפוקרטס של אבי הרפואה היווני primum non nocere – מעל לכל, אל תזיק ביודעין... זהו כלל היסוד של האתיקה המקצועית, כלל היסוד של האתיקה של האחריות הציבורית." (עמ' 30) לאלוהים פתרונים כיצד מיישבים ראשי ממשלה ושרי אוצר, שהתחנכו בארה"ב ובוודאי למדו את דרוקר, את הסתירה בין קיצוצי תקציבי הרווחה הפוגעים בשכבות החלשות של העם, הגדלת הפערים בין מעמד הביניים למעמד הגבוה, הפחתת המיסוי המיטיבה בעיקר עם העשירים לבין העיקרון של לא להזיק ביודעין. הנזק הנגרם פה הוא לרוב רובו של העם המשלם את ליטרת הבשר על מנת שמיעוט מבוטל בעם יתעשר עוד יותר. אך דרוקר עוד ממשיך וקובע כי לדעתו פערי שכר של אחד לעשרה בין השכר הגבוה ביותר לנמוך ביותר בחברה צריכים להיות הנורמה בארה"ב והוא מציע שעל מנת "לא להזיק" ולהזים את הביקורת הציבורית על פערי השכר בארה"ב את ההצעה הבאה: "אבל חברתית ופסיכולוגית הם (הפערים בשכר, י.ק.) "מזיקים ביודעין". לא ניתן להגן עליהם. דרך אחת להימנע מהעושק היא אם החברות יתחייבו לפערי שכר מירביים של שכר לאחר מס. היחס של 1 ל- 10 שרוב רובם של האמריקאים יראה כמתקבל על הדעת לחלוטין, יהיה, בפועל, גדול יותר מהפער הקיים של רוב החברות." (עמ' 34) אם שלי יחימוביץ' נתפשת כ- "anti-business" ועיתונאית שמעולם לא ניהלה חברה, מה יגידו הניאו ליברלים ועושי דברם על משנתו של פיטר דרוקר אבי תורת הניהול המודרנית? אך דרוקר מתייחס לגורם המס כגורם הממתן את פערי השכר ולכן יש מקום לבחון אם זה מה שקורה גם כן במקומותינו.

מס החברות על רווחים לא מחולקים הסתכם בשנת 1986, לפני עשרים שנה בסך הכל ב- 61%. מאז ירד המס בהדרגה והוא מסתכם בשנת 2007 ב- 29% בלבד, פחות מחצי מהמס לפני עשרים שנה. אחוז דמי הביטוח הלאומי שהמעסיק משלם הסתכם ב- 1986 בכ- 16% ואילו ב- 2007 הוא ירד לכ- 4% בלבד, רבע מאשר לפני עשרים שנה. מס המעסיקים במגזר הפרטי היה 7% בשנת 1986 והוא כיום 0%. הורדת המיסים מאפשרת לחברות לחלק חלק גדול יותר של רווחיהן לבעלים ולמנהלים. אם החברות היו משתמשות בהכנסה הפנויה לשפר את תנאי כלל העובדים, ניחא, אך החברות האמונות על משנתו של מילטון פרידמן למקסם את הרווחים כערך עליון הגדילו את הפער בשכר, פיטרו פיטורי יעול עשרות אלפי עובדים, מעסיקות עובדי קבלן נטולי זכויות סוציאליות בהיקפים גדולים, נותנות שכר מינימום לחלק גדול מעובדיהן, לא מאפשרות במקרים רבים לעובדים להתאגד, ומעסיקות עובדים הנמצאים מתחת לקו העוני במשרות מלאות ובוודאי שבמשרות חלקיות. אם החברות הפחיתו בצורה דרסטית את חלקן בדמי הביטוח הלאומי יש בידי המדינה פחות משאבים למימון הביטחון הסוציאלי של העובדים, דבר המתבטא בקיצוץ תנאי הפנסיה, דמי אבטלה, קצבאות נכות וכדומה. אם המדינה גובה פחות מיסים מחברות, וביניהן חברות גדולות המרוויחות סכומי עתק, יש ברשותה משאבים נמוכים בהרבה למימון הבריאות, החינוך, התרבות, הרווחה, איכות הסביבה, תחבורה ותשתיות. אך המצב ילך ויחמיר – עד שנת 2010 ירד מס החברות ל- 25% ועד שנת 2009 ירד שיעור דמי הביטוח הלאומי שמשלם המעסיק בגין עובדיו ל- 3.45%. רמת ההשתתפות של תעשיינים ישראליים במימון הביטוח הלאומי והוצאות רווחה אחרות של עובדיהם, כחלק מעלות השכר הכוללת, הסתכמה בשנת 2005 ב- 15.7% מעלות השכר של עובדי ייצור ישראליים, בעוד שהממוצע באירופה עמד על 23.3% ובארה"ב על 22.5%. (US Department of Labor, Bureau of Labor Statistics). החברות במשטרים הקפיטליסטים של אירופה וארה"ב משלמות אם כן כ- 50% יותר תנאים סוציאליים מהחברות במדינת ישראל שהייתה אור לגויים בתנאים הסוציאליים המשופרים של עובדיה...

ד"ר יצחק ספורטא מאוניברסיטת תל אביב, שהוא גם חבר הנהלת אדוה, כותב במאמר בידיעות אחרונות ב- 16.12.2007 (עמ' 12): "אנחנו נמצאים בלבו של מעגל קסמים בלתי נגמר. המדינה מיטיבה עם העשירים כדי להגביר את הצמיחה ומבטיחה שברגע שתהיה צמיחה היא תיטיב עם החלשים. אבל היא לא מוכנה לתת לחלשים כדי שהצמיחה לא תיפגע, ולכן היא ממשיכה להזין את העשירים על חשבון החלשים מבלי שהחלשים יקבלו את חלקם. הדו"ח (דו"ח תמונת מצב חברתית של מרכז אדווה לשנת 2007, י.ק.) מציג בדיוק את תמונת המצב הזאת. המדיניות הכלכלית של השנים האחרונות, שהובילו שרי האוצר סילבן שלום ובנימין נתניהו, יצרה בסופו של דבר צמיחה. אבל הצמיחה הזאת באה על חשבון הנכסים של העניים – קצבאותיהם שקוצצו ותקציבי הרווחה, החינוך והבריאות שנפגעו. זו הייתה הפגיעה הראשונה

בחלשים. הפגיעה השנייה הייתה כשהמדינה החליטה לחלק מפירות הצמיחה. היא קבעה הטבות מס לעובדים בעלי השכר הגבוה יחסית. גם הפעם העניים, שלא הגיעו למדרגות המס שמעניקות הטבות, לא נהנו מהצמיחה. המדינה הגדילה בכך את הפערים ואת חוסר השוויון בין הקבוצות השונות באוכלוסייה, ובכך היא מעלה בתפקידה. תפקידה של המדינה הוא לא להביא לצמיחה במשק, אלא לדאוג לרשת ביטחון סוציאלית למי שלא יכולים ליהנות ממנה. ברגע שהיא לא מעניקה רשת שכזו למי שלא יכולים לדאוג לעצמם היא מועלת בתפקידה. גרוע מכך: חוסר השוויון שהיא יצרה במו ידיה עלול להביא לקריסתה הכלכלית ולמעשה גם לקריסתה של אותה צמיחה שהיא כה גאה בה."

דו"ח "תמונת מצב חברתית" לשנת 2007 מגלה עוד (עמ' 16): "בעוד ששכר המנהלים הבכירים במגזר העסקי גבוה, ואף ממשיך לטפס מעלה, שכרם של רוב הישראלים נמוך. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת אחת לרבעון את "השכר הממוצע במשק". ברוב שנות העשור האחרון, "השכר הממוצע במשק" עלה. אלא שנתון זה אינו מספר את כל הסיפור, שכן מדובר בממוצע של כלל המשכורות, גבוהות ונמוכות כאחד. כאשר מפרקים את הממוצע, מוצאים כי רוב הישראלים משתכרים פחות מן השכר הממוצע: ב- 2005, כ- 73% מהישראלים השתכרו שכר ממוצע ומטה; 61% לערך קיבלו פחות מ- 75% מהשכר הממוצע. 33% לערך קיבלו שכר ברמה של עד שכר מינימום. יצוין כי בתוך פחות מעשור, בין 1997 ל- 2005, גדל שיעורם של השכירים המקבלי עד שכר מינימום ב- 53%. השכר של העשירון העליון, שהוא גבוה מאוד, הוא שמושך כלפי מעלה את "השכר הממוצע במשק." מתברר אם כן שרוב רובו של העם טובע בבריכה שהעומק הממוצע שלה הוא 30 ס"מ. המנהיגים שלנו, אלה שמקבלים מעטפות מהדודה שלהם באיטליה, שקבלנים משלמים לבניהם מיליונים בשביל לשוטט באינטרנט, שקונים דירות במחירי "מציאה" מקבלנים ומוכרים דירות במחירי "הזדמנות" למקורבים, המקבלים שכר עתק עבור הרצאות ויעוץ לחברות בזכות המוניטין שרכשו בעבודתם הציבורית ללא שום קשר לטובות הנאה שנתנו או שיתנו בעתיד, שוטפים את מוחנו כי מצבנו לא היה מעולם טוב יותר, שהשכר עלה, שהמשק צומח. אבל, צא ולמד, עד כמה קטן השכר של רוב רובו של העם על מנת שגידול עתק של עשירון עליון אחד ובתוכו אלפיון אחד יסחוב את הממוצע של 100% השכירים כלפי מעלה?

בשביל להגיע לנס הישראלי הזה שאפילו ברפובליקות בננות לא הגיעו אליו, צריך להגדיל את שיעור המקבלים עד שכר מינימום ב- 53% (עובדי קבלן העובדים בתנאי עבדות, נשים, מובטלים העובדים עבודה חלקית ולא קבועה), צריך ששליש מכל השכירים (לא עשירון תחתון, שליש!) יקבלו שכר ברמה של עד שכר המינימום, אם כבר מתקבל חוק להגדלת שכר המינימום מקפיאים אותו וגוזלים את כבשת הרש על מנת שאילי ההון יוכלו להתעשר עוד יותר, צריך ש- 61% מהשכירים יקבלו פחות מ- 75% מהשכר הממוצע. זהו אי צדק חברתי משווע, במיוחד על רקע המניע המוסרי של הניאו ליברלים שלא רצו לתת תמיכות סוציאליות להולכי בטל ורצו להחזיר את כולם למעגל העבודה. מסתבר שזו הייתה אחיזת עיניים. המטרה שלהם הייתה להפוך את רוב העם לעניים, לבטל את המעמד הבינוני, להיטיב עם אילי ההון והאלפיון העליון ולהפוך את רובנו לעובדי קבלן. הנתונים מראים שהאחריות הציבורית של הפוליטיקאים וחלק ניכר ממנהיגות המנהל הציבורי היא לא כלפי העם כי אם כלפי אילי ההון הממנים אותם במישרין או בעקיפין, הנותנים להם עבודות כאשר הם עוזבים את המגזר הציבורי ואת הכנסת.

והדו"ח ממשיך (עמ' 17): "כאשר אין מדיניות ציבורית המקפידה על חלוקה הוגנת של פירות הצמיחה – באמצעות חוקי עבודה המגינים על העובדים, באמצעות הסכמי שכר קיבוציים, או באמצעות פיקוח ממשלתי על שוק העבודה – תיתכן צמיחה כלכלית שתהיה מלווה בריבוי של עובדים המקבלים שכר כה נמוך, עד שהוא מציב אותם מתחת לקו העוני. זה אשר קרה בישראל בתקופה האחרונה. ב- 1989, 21% מן העניים היו שכירים. בשנת 2006 עלה שיעורם ל- 36.7%. ב- 1989, 10% לערך מן השכירים היו מתחת לקו העוני. ב- 2006 עלה שיעורם ל- 18.8%. זאת, כאמור, למרות הצמיחה שנרשמה בתקופות שונות במהלך השנים שחלפו מאז 1989, ולמרות גל הצמיחה שבו אנו נתונים מאז 2003. בישראל, קו עוני מוגדר כהכנסה בגובה של 50% מהשכר החציוני. השכר החציוני הוא השכר שמחצית האוכלוסייה מקבלת פחות ממנו והמחצית האחרת מקבלת יותר ממנו. השכר החציוני נמוך מן השכר הממוצע." בגלל שלא קיימת אחריות ציבורית של ממש מצד המדינה (קל וחומר מצד ההסתדרות שנתנה למצב הזה לקרות), קרה נס נוסף, כאשר 36% מהעניים הם שכירים שעובדים לפרנסתם, לא מובטלים, לא שיכורים, לא אבות לעשרה ילדים "החולבים את המדינה ויושבים בבית", הם עובדים ולמרות זאת נשארים עניים. זאת ועוד, עלה שיעורם של העניים שהם שכירים ב- 75% תוך פחות מעשרים שנה (קרוב לוודאי שבעיקר מאז שהונהגה המדיניות הניאו ליברלית לפני עשור). שיעור השכירים שהיו מתחת לקו העוני עלה בצורה יותר דרמטית, בכתשעים אחוזים, ומהווים קרוב לעשרים אחוזים. כלומר שני עשירונים ראשונים של שכירים הם כיום עניים לעומת עשירון אחד בעבר. אכן, הישג נאה למדיניות המכוונת של הפיכת העם לעני.

במחצית השנייה של שנות ה- 90 גדלו מימדי האבטלה בישראל. מגמה זו החריפה עוד יותר בשנות האינתיפאדה. האבטלה פוגעת בעיקר בחלקים היותר חלשים של האוכלוסייה: היא גבוהה ביישובים ערביים יותר מאשר ביישובים יהודיים, בעיירות פיתוח יותר מאשר ביישובים מבוססים, בקרב נשים יותר מאשר בקרב גברים. מובטלים רבים אינם פונים לשירות התעסוקה, אם מפני שאין בקרבתם לשכת עבודה, אם מפני שפניהם הושבו ריקם פעמים רבות בעבר, אם מפני

שהם מעריכים כי אין להם סיכוי למצוא עבודה ואם מסיבות אחרות. לכן, מספר המובטלים גבוה ממספר דורשי עבודה. מערכת החינוך הממלכתית בישראל היא מאוד לא שוויונית. בחלק גדול מן היישובים בישראל אין בתי הספר מעניקים הכשרה המאפשרת לרוב בני הנוער במקום להגיע ללימודים אקדמיים. כיוון שכך, רוב בני הנוער הישראליים אינם יכולים להצטרף לעיסוקים המובילים את הצמיחה במשק והמתגמלים את העובדים בהם ביד נדיבה. ב- 2006, רק 45.9% מבני/ות 17 השיגו תעודת בגרות (כולל מועד חורף). יצויין כי זו השנה השנייה ברציפות שבה נרשמת ירידה בשיעור הזכאות: ב- 2004 הוא עמד על 49.2% (כולל מועד חורף) וב- 2005 – על 46.4% (כולל מועד חורף). מתוך כלל הזכאים ב- 2006, כ- 13% החזיקו בתעודה שאינה עומדת בדרישות הסף של המוסדות האקדמיים. דהיינו, שיעור הזכאים היכולים להציג מועמדות ללמידה במוסד אקדמי עמד ב- 2006 על 40% בלבד מקבוצת הגיל. במילים אחרות, 60% מבני הנוער לא מקבלים תעודות בגרות המאפשרות להם להמשיך בלימודים אקדמיים. מדיניות הממשלה והמנהל הציבורי אינה רק מכוונת לעשות אותנו יותר עניים, להגדיל את פערי השכר ולקצץ בקצבאות כי אם גם להפוך אותנו ליותר נבערים.

גם בהשכלה הגבוהה קיימים היבטים רבים של אי שוויון. רק כ- 30% מהצעירים מגיעים תוך שמונה שנים מסיום התיכון לאוניברסיטה או למכללה. השיעור הכללי של בוגרי י"ב שהגיעו לאוניברסיטה ב- 2006 היה 19.7%, אלא שבקרב הבוגרים היהודים הגיעו 21% ומקרב הערבים – 12.2%. שיעור המגיעים מקרב יוצאי אירופה ואמריקה היה 24.7% ומקרב יוצאי אסיה ואפריקה – 16.8%. שיעור המגיעים מקרב בוגרי הנתיב העיוני בתיכון היה 25.9% ומקרב בוגרי הנתיב המקצועי – 8.2%. שיעור המגיעים מקרב המשתייכים לאשכול החברתי-כלכלי הגבוה ביותר היה 35.7% ומקרב המשתייכים לאשכול הנמוך ביותר – 8.2%. הדו"ח מתייחס גם למצב מערכת הבריאות (עמ' 32): "מערכת הבריאות הציבורית בישראל היא טובה, בהשוואה בינלאומית – אך יש מקום לדאגה באשר לעתיד. כאשר נחקק חוק ביטוח בריאות ממלכתי, ב- 1994, הוא כלל סל שירותים נדיב מאוד. אלא שהחוק לא קבע מנגנון שיאפשר לעדכן את הסל כראוי, שנה אחר שנה, בהתאם לשינויים הדמוגרפיים, לשינויי המחירים ולשינויים הטכנולוגיים. זמן לא רב לאחר חקיקתו החלה הממשלה לשחוק את חלקה במימון סל הבריאות... אילו היה סל הבריאות מתעדכן במלואו מדי שנה, המימון שלו היה עומד ב- 2006 על 34.6 מיליארד ש"ח, בעוד שבפועל הוא עמד באותה שנה על 24 מילארד ש"ח. במקביל, נטל המימון על צרכני שירותי הבריאות הוכבד. כך, למשל, רק חלק מהתרופות החדשות הנחשבות כיעילות, שיצאו מאז לשוק, הוכנס לסל השירותים; תרופות אחרות נכללו בביטוחים משלימים, הנמכרים על ידי קופות החולים ועל ידי חברות ביטוח; מי שלא רוכש/ת ביטוח משלים אינו מקבל/ת הנחה בתרופות החדשות שלא הוכנסו לסל.

לא רק עבור תרופות נדרשים החולים לשלם, אלא גם עבור שירותים שונים ומגוונים. למשל, קופות החולים גובות כיום תשלומים עבור ביקור אצל רופאים מומחים ועבור בדיקות במכונים ובמרפאות חוץ של בתי-חולים. השחיקה במימון ממשלתי של סל שירותי הבריאות מגבירה את האי שוויון בנגישות לשירותי הבריאות, שכן לא כולם מסוגלים לשלם עבור התוספות הנדרשות כיום. יש מקום לחשש כי האי שוויון יבוא לידי ביטוי, בסופו של דבר, בהבדלים גוברים ברמת הבריאות בין שכבות שונות באוכלוסייה." בין 1998 ל- 2006 הוכפל משקלם של ביטוחי הבריאות המשלימים בתוך סך ההוצאה של משקי הבית על בריאות, מכ- 14% לכ- 26%. גידול זה נרשם בכל העשירונים. אולם יש הבדל משמעותי בין העשירונים בכל הנוגע לסכומי הביטוח שהם רוכשים. ב- 2006, למשל, משקי בית בעשירון השני הוציא 69 ש"ח לחודש על ביטוחים משלימים ופרטיים, בעוד שמשקי בית בעשירון השישי הוציאו 141 ש"ח ומשקי בית בעשירון העליון – 312 ש"ח. כאשר שרותי הבריאות ממומנים מכספי דמי בריאות – בתוספת השלמה של הממשלה – כל משקי הבית שווים זה לזה.

אולם מרגע שחלקה של הממשלה במימון סל שרותי הבריאות נשחק ושרותי בריאות מסויימים ניתנים רק למי שרוכשים ביטוחים משלימים ופרטיים, נוצר אי שוויון בין משקי הבית. בעשירונים הנמוכים יש משקי בית רבים שכלל אינם רוכשים ביטוחים שכאלה. בין 1998 ל- 2006 הגדילו בעשירון השני את ההוצאה על הביטוחים ב- 72% ואילו בעשירון העליון הגדילו את ההוצאה ב- 181%. כלומר גדל הפער היחסי יחד עם גידול הפער האבסולוטי וזאת בנוסף למצב שבו אלפי משפחות אינן יכולות להרשות לעצמן לרכוש תרופות או ללכת לרופאים למרות ביטוח הבריאות הבסיסי. אי השוויון פגע אם כן במבצר האחרון של שירותי הרווחה – שירותי הבריאות. גם פה הולכים ונוצרים פערים שבשנות דור יהפכו עשרות אחוזים מהאוכלוסייה לחולים יותר, עניים יותר, מובטלים יותר, מתים בגיל צעיר יותר בגלל הפגיעה בתקציבי הבריאות. ישראל היא בשולי מדינות המערב במרבית הפרמטרים לרבות במדד האתיקה (ויש קשר חזק ביותר בין השקפות ניאו ליברליות, חסידי מילטון פרידמן, לבין חוסר אתיקה, אטימות חברתית ופגיעה באיכות הסביבה, בגלל הרצון למקסם רווחים ולבטל רגולציה ומיסים בכל מחיר) והיא צועדת בגאון לקראת מדינות העולם השלישי. זאת על רקע הגידול הניכר בתוצר הגולמי לנפש, התקבלותנו הצפויה למדינות OECD, והציונים לשבח שאנו מקבלים מהארגונים הבינלאומיים ומהקהילה הפיננסית הגלובלית. אנחנו עולים אולי ברייטינג הפיננסי אבל יורדים במדד איכות החיים של מרבית שכבות האוכלוסייה אם כי לא של הממוצע המוטה כלפי מעלה בגלל אי השוויון הקיצוני.

הדו"ח מסתיים בפרק על מערכת הפנסיה (עמ' 35): "להלן רשימה של נזקים שגרמה הממשלה למערכת הפנסיה, במסגרת הקיצוצים התקציביים של שנת 2003: הממשלה הלאימה את קרנות הפנסיה, הרחיקה מהן את ארגוני העובדים ומכרה חלק מהן לחברות ביטוח פרטיות. הממשלה הרעה את תנאי ההשקעה של כספי קרנות הפנסיה, באמצעות קביעה כי עליהן להשקיע את מרבית כספיהן – 70% - בשוק ההון ולא עוד באגרות חוב ממשלתיות מיועדות, שאמנם הבטיחו ריבית לא גבוהה, אך בטוחה למדי; הממשלה הקטינה את הריבית שהיא הציעה בעבר לקרנות הפנסיה החדשות שרכשו אגרות חוב מיועדות, מ- 5.05% ל- 4.8%, וזאת על אותם 30% מכספי הפנסיה שאותם יהיה על הקרנות להשקיע גם בעתיד באגרות חוב מיועדות; הממשלה איפשרה לקרנות הפנסיה להכפיל את דמי הניהול שהן גובות מכספי העמיתים – ובכך הקטינה באופן משמעותי את הפנסיה החודשית שהעובדים המבוטחים יקבלו בפרשם מעבודה; הממשלה מעלה בהדרגתיות את גיל הפרישה ברשות לנשים ולגברים, ל- 67.

אנשים בגילאים אלה שאינם עובדים, ייאלצו לחיות איכשהו עד שיגיעו לגיל זה, שבו יהיו זכאים לקצבת זקנה ולפנסיה. האם ניתן לשנות את המצב? בהחלט כן. לשם כך נדרשים שלושה צעדים: הורדת דמי הניהול, כדי שכספי העובדים יממנו את הפנסיה שלהם ולא את רווחי חברות הביטוח; קביעת רמת תשואה מינימלית של 4% ריאלית על החלק של כספי הפנסיה המושקע בשוק ההון, וזאת על מנת שהמבוטחים ידעו במידה גדולה יותר של ודאות מה הסכומים הצפויים להם לעת פרישה; במקביל יש להעלות את קצבת הזקנה על מנת שכל הקשישים ייהנו מהכנסה יסודית ברמה סבירה." במדד חוסר האחריות החברתית של הממשלה הניאו ליברלית, נושא הפנסיה מגיע אולי למקום הראשון. האשם הגנרי הוא לא הממשלה כי אם ההסתדרות שעשתה בקרנות הפנסיה כבתוך שלה והביאה אותן למצב של התמוטטות. אבל אם כבר הממשלה מתערבת ומלאימה את קרנות הפנסיה, היא יכלה לעשות זאת בצורה מושכלת בלי לסכן את כספי המבוטחים בהשקעות ספקולטיביות בבורסה שאולי יתנו תשואה טובה בתקופות של גאות אולם ישחקו את הפנסיה בתקופות של שפל ובמקרים שהחברות המנהלות אותן יתנהגו בצורה לא אתית כפי שקרה עם הבנקים בעבר. כאמור, קיימת יד מכוונת שמעשירה את העשירים ועושקת את שאר האוכלוסייה. לא בכדי מעלים את דמי הניהול ומאפשרים להשקיע את כספי המבוטחים בפנסיה, תוך שחיקת הפנסיה וסיכונה. זה נועד להיטיב עם החברות ועם אילי ההון, לתת מקומות תעסוקה לפקידות הציבורית עם פרישתה מהשירות הציבורי בתנאים מפליגים, לאפשר ג'ובים של דירקטורים בעשרות הדירקטורינים לכל המקורבים לצלחת. המנהל הציבורי אינו חייב נאמנות לציבור הרחב כי אם לאילי ההון ואותם הוא משרת עד תום. הציבור אשם בכך שהוא מבליג למרות שהעלו את גיל הפנסיה, ההסתדרות אשמה בכך שהיא הייתה הראשונה ששלחה ידה בקרנות הפנסיה ואינה מונעת את עושק הזקנים והחלשים, העיתונות אשמה בכך שהיא אינה מתריעה על הסיכון של קרנות הפנסיה. כולם שותקים ורק אדוה מעלה קול מחאה רפה.

4. <u>האחריות הציבורית של המגזר הציבורי</u>

על מנת לבדוק את מידת האחריות הציבורית של המגזר הציבורי, נסקר כיצד רואה הציבור את ביצועי המגזר הציבורי בישראל בנייר עבודה מספר 7 "ביצועי המגזר הציבורי בישראל, ניתוח עמדות אזרחים והערכת מצב לאומית" מאת פרופסור ערן ויגודה-גדות וד"ר שלמה מזרחי מדצמבר 2007 שיצא מטעם המרכז לניהול ומדיניות ציבורית בבית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה בשיתוף עם בית הספר לניהול של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. הממצאים בשנת 2007 בהתאם לשנים קודמות מצביעים על ביצועים בינוניים עד נמוכים בערכים מוחלטים של הזרועות הביצועיות בממשל בישראל. ניתן להבחין במגמה של ירידה מסוימת בהערכות הציבור, לאורך כל המדדים וכמובן בשקלול הסופי. הנחקרים השיבו על שלושה מקבצי שאלות שבחנו את מידת שביעות הרצון משירותים ציבוריים שונים, מידת האמון במערכות מנהל ציבורי ואשכול מגוון נוסף של עמדות ותפיסות כלפי המערכת הציבורית ועובדיה. המסמך מסכם 7 שנות מחקר. למרות הירידה בשביעות רצון האזרחים במרבית התחומים עדיין ניתן למצוא עליה קטנה בשביעות רצון האזרחים מכמה שירותים, ולעומת זאת ירידה מתמשכת בשביעות הרצון משירותי המשטרה.

שביעות הרצון מבתי ספר ומוסדות חינוך ירדה בין 2001 ל- 2007 מ- 3.03 ל- 2.74 (על רצף הנע בין 1 – מאוד לא מרוצה ל- 5 מרוצה מאוד). שביעות הרצון משירותי רווחה ירדה מ- 2.83 ל- 2.69. שביעות הרצון ממשרד העבודה ושירות התעסוקה הייתה 2.59 כמעט ללא שינוי, אבל עדיין נמוכה. שביעות הרצון מבתי חולים וקופות חולים גדלה מעט מ- 3.26 ל- 3.31 (כזכור, המצב היחסי של שירותי הבריאות בישראל הוא עדיין טוב, אם כי חלה שחיקה ניכרת בתקציבי הבריאות). שביעות הרצון משירותי הדת דווקא עלתה מ- 2.66 ל- 2.86, אך עדיין נמוכה יחסית. שביעות הרצון ממס הכנסה ומכס אף היא עלתה מעט מ- 2.61 ל- 2.73, אבל עדיין נמוכה יחסית. שביעות הרצון משרותי בזק היא 3.35 כמעט ללא שינוי. שביעות הרצון משרותי דואר ישראל ירדה מעט מ- 3.78 ל- 3.63 והיא יחסית גבוהה. תמונה דומה נראה בשביעות הרצון משרותי חברת החשמל שירדה מ- 3.65 ל- 3.39 והיא יחסית גבוהה. שביעות הרצון ממשרד התחבורה ומשירותי הרישוי היא 2.99 כמעט ללא שינוי. שביעות הרצון מרשת שדות התעופה עלתה מעט ל- 3.44 והיא יחסית גבוהה. שביעות הרצון מאל על היא 3.54 כמעט ללא שינוי ויחסית גבוהה. שביעות הרצון מרכבת ישראל ירדה מ- 3.87 ל- 3.54 אך היא עדיין יחסית גבוהה. שביעות הרצון משירותי אוטובוסים ציבוריים היא 3.44 כמעט ללא שינוי ויחסית גבוהה. שביעות הרצון משירותי עירייה ורשות מקומית עלתה מעט מ- 2.71 ל- 2.82. שביעות הרצון משירותי משרד

הפנים עלתה מ- 2.91 ל- 3.09. שביעות הרצון מבתי המשפט ירדה מ- 2.98 ל- 2.7. שביעות הרצון משירותי המשטרה ירדה מ- 2.47 ל- 2.34.

ממוצע האמון במוסדות הציבור ירד מ- 2.91 בשנת 2001 ל- 2.77 בשנת 2007. ממוצע האמון במשרתי הציבור ירד מ- 2.98 ל- 2.89. הירידה המשמעותית ביותר באמון במוסדות הציבור חלה במערכת הביטחון – צה"ל, שב"כ, משטרה ושב"ס, אולי על רקע מלחמת לבנון השניה וערעור הביטחון האישי של האזרח. רמת האמון בשופטים נמצאת במגמת ירידה מתמשכת משנת 2001, אולי על רקע הסחבת הרבה במשפטים, פרשיות הקשורות בשופטים, קלות העונש בעבירות חמורות והביקורת של שר המשפטים על בית המשפט העליון. בשנת 2007 נרשמה ירידה ניכרת ברמת האמון כלפי מוסד מבקר המדינה, אולי על רקע הביקורת הקשה שהטיל ראש הממשלה במבקר המדינה. אך, במקביל נרשמה ירידה משמעותית באמון במערכת הפוליטית והיא נמצאת בתחתית הסולם מזה שש שנים ברציפות. שרי הממשלה וחברי הכנסת זוכים לאמון ציבורי מועט. רמת האמון כלפי הכנסת ירדה מ- 2.18 ל- 1.82 וכלפי המפלגות בישראל היא ירדה מ- 1.89 ל- 1.75.

אלה שיעורים המצביעים על התערערות ניכרת בדמוקרטיה בישראל ועל סיכון שמתוך יאוש יעדיף העם ללכת אחרי פתרונות גיידמקיים. רמת האמון כלפי בנק ישראל ירדה מ- 3.12 ל- 2.72, כלפי אוצר המדינה והמסים – מ- 2.53 ל- 2.33, כלפי בנקים אחרים בישראל – מ- 2.72 ל- 2.52. גם אלה שיעורים נמוכים ביותר הנובעים מחוסר שביעות הרצון ממדיניות האוצר ומיחס הבנקים לאזרח הקטן. הירידה ברמת האמון כלפי מערכות המשפט היא דרסטית מ- 3.24 ל- 2.77. על רקע זה לא ברורה כלל זחיחות הדעת של השופטים והזעקה שהם משמיעים על הפגיעה במערכת המשפט. הלקוחות שלהם העם מביע כלפיהם אי אמון שנמשך משנת 2001 , הרבה לפני מינויו של שר המשפטים החדש. האמון כלפי מבקר המדינה אינו גבוה במיוחד וירד מעט מ- 3.18 ל- 3.03. עד למינויו של לינדנשטראוס ניתן אולי היה לייחס זאת לדו"חות הביקורת שלא היו אפקטיביים ואילו הירידה שחלה השנה ניתנת אולי לייחוס לקרע בינו לבין ראש הממשלה. דווקא באמון כלפי מערכת התשתיות הלאומיות חל גידול מ- 2.59 ל- 2.82, אך האמון כלפי מערכת איכות הסביבה נשאר 2.76, אולי על רקע חוסר הצלחתו להתמודד עם הזיהומים הסביבתיים. רמת האמון כלפי משרד התחבורה ירדה מ- 2.92 ל- 2.7 וכאמור רמת האמון כלפי שירותי הדת עלתה מ- 2.38 ל- 2.6, אך היא עדיין נמוכה יחסית. רמת האמון כלפי העיתונות ירדה מ- 2.92 ל- 2.61, כלפי מערכות השידור הציבורית היא נשארה ללא שינוי ב- 2.98.

הירידה ברמת האמון כלפי צה"ל הייתה מ- 3.56 ל- 3.27, אך היא עדיין יחסית גבוהה, כלפי השב"כ ירדה בצורה מתונה מ- 3.64 ל- 3.53 וכלפי המשטרה ושב"ס ירדה יותר מ- 2.90 ל- 2.66. רמת האמון כלפי מערכת החינוך הרגילה ירדה מ- 2.96 ל- 2.75, כלפי מערכת החינוך הגבוה מ- 3.42 ל- 3.16. רמת האמון כלפי משרד הבריאות ירדה מ- 2.90 ל- 2.87, כלפי בתי החולים הציבוריים מ- 3.04 ל- 2.96 וכלפי קופות החולים היא עלתה מ- 3.27 ל- 3.4. זו היא אם כן פשיטת רגל רבתי של המנהל הציבורי הנהנה ממידת אמון הולכת ופוחתת ומגובה אמון נמוך גם אבסולוטית. נציין עוד כי רמת האמון בשרי הממשלה ירדה מ- 2.20 ל- 1.76 (להזכירכם אין ציון יותר נמוך מ- 1...), רמת האמון בחברי הכנסת ירדה אף היא מ- 2.05 ל- 1.77, ואילו רמת האמון בנבחרי הרשויות המקומיות היא די סטטית ונעה בסביבות 2.25, שהוא גם כן שיעור נמוך מאוד. רמת האמון כלפי מבקר המדינה ירדה מ- 3.49 ל- 3.22 ובתוקף תפקידו כנציב תלונות הציבור מ- 3.22 ל- 3.00. לאזרח יש רמת אמון נמוכה במעורבות אזרחית עם ממוצע רב שנתי של 2.19. האזרח אינו מאמין כי הוא יכול להשפיע על החלטות הממשל ועל פעולותיו. בנוסף, חלה ירידה מתונה בתחושה כי לאזרח יכולת להשיג תוצאות באמצעות פנייה לאנשי הציבור וירידה משמעותית בתחושה כי מנהיגי המדינה מתחשבים בדעת האזרחים.

הציבור גם לא מאמין כי הוא יכול לפקח על מעשיהם של אנשי הציבור ואין לו תחושה שהוא יכול להשפיע על המתרחש בשלטון המקומי. הציבור נותן ציון נמוך לאיכות ההנהגה והניהול במגזר הציבורי עם ירידה מ- 2.60 ל- 2.23, ירידה באיכות כוח האדם הציבורי מ- 2.80 ל- 2.47, ירידה בתדמית המגזר הציבורי מ- 2.93 ל- 2.38. האמון במעורבות האזרחית הוא 2.19, האמון במשרתי הציבור הוא 2.89, האמון במוסדות מנהליים ושלטוניים הוא 2.77, שביעות הרצון משירותים אזרחיים הוא 3.07, הנגישות תקשורת וקשר עם אזרחים – 2.43, זיקה עסקית/כלכלית – 3.07, זיקה חברתית – ירד מ- 2.21 ל- 2.15, פוליטיקה פנימית – 3.62, יוזמה וחדשנות – 2.55, אתיקה מוסר ויושרה ירד מ- 2.64 ל- 2.42, שקיפות ואחריות ירד מ- 2.71 ל- 2.43, היענות ותגובתיות ירד מ- 2.30 ל- 2.11. במדדים העיקריים של האחריות הציבורית חלה נסיגה משמעותית והם מקבלים ציונים מאוד נמוכים: זיקה חברתית, אתיקה מוסר ויושרה, שקיפות ואחריות, היענות ותגובתיות. תדמית המגזר הציבורי ירדה בצורה משמעותית ב- 2007 לעומת 2006 והציון הגיע ל- 2.38 לעומת 2.68 אשתקד. גם לעומת הציונים בשנים הקודמות יש נסיגה. יש גם ירידה משמעותית בנטיית האזרחים להצטרף לשורות המערכת הציבורית כעובדים. הערכת איכות כוח האדם במגזר הציבורי ירדה מ- 2.80 ב- 2001 ל- 2.47 ב- 2007. ההערכה הממוצעת של כוח האדם עומדת על 2.47 ושל איכות ההנהגה והניהול – 2.23.

בכל הקשור לשירות ולניהול בסקטור הציבורי, השיח הציבורי בשנה האחרונה הושפע מתוצאות המלחמה, הביקורת כלפי ניהולה, פרשיות השחיתות הרבות בהם מעורבים אישי ציבור ופקידים בכירים של המנהל הציבורי והמערכת הפוליטית ותחושת היעדר הנהגה. יתר על כן, ניתן לומר שהעימותים המתוקשרים סביב פרשיות אתיקה ושחיתויות כאלה ואחרות ומאבקי הכוח בין הרשות השופטת והמבצעת מזיקים לתדמיתם של כל המעורבים בפעילות הציבורית, בעיני הציבור. התוצאות של המדיניות הניאו ליברלית של הממשלה נותנות את אותותיהן בהערכת הציבור למנהל הציבורי, לאחריות הציבורית ולפוליטיקאים. קיימת הדרדרות בכל המדדים ורמה נמוכה שאין כמותה בעיקר בכל הקשור לאיכות הפוליטיקאים, איכות ההנהלה של המגזר הציבורי, רמת האתיקה, השקיפות והזיקה החברתית. זהו מצב מסוכן מאין כמותו לדמוקרטיה היכול להביא בעקבותיו להנהגת דיקטטורה שתקום על מנת לטהר את הפוליטיקה והמגזר הציבורי אך שבפועל תנציח את האוליגרכיה של אילי ההון ותסתום אחת ולתמיד את קולות הביקורת הרפים שנשמעים עדיין.

אדוה הכינה מצגת לכנסת לקראת אישור תקציב המדינה לשנת 2008. במצגת היא הציגה חלק מהנושאים שנסקרו לעיל. יחד עם זאת, היא הדגישה מספר סוגיות מקרו כלכליות. אנו נתייחס לנתונים וניתן להם את הפירוש כפי שאנו רואים אותו על רקע הניתוח של כוונות וביצועי הממשלה. בין 2002 ל- 2010 תפסיד המדינה סך של 22 מיליארד ש"ח כתוצאה מהפחתה והעלאת מיסים לעומת הרמה שהייתה קיימת בשנים הקודמות. את מלוא הסכום של הפסד זה, שמטרתו המוצהרת הייתה להביא לצמיחה והמסר הסמוי שלו היה כפי שראינו להיטיב עם העשירים ולהרע את מצב המעמד הבינוני והעניים, ניתן היה להשקיע בקידום מערכות החינוך וההשכלה, הבריאות והסעד. מדיניות הצמצום התקציבי ממומשת בדרכים שונות: החוק לצמצום הגירעון, שבו התחייבה הממשלה לשמור על גירעון שלא יעלה על 3% תמ"ג (ומ- 2009 – 1% תמ"ג); החוק להגבלת ההוצאה, שבו התחייבה להגדיל את הוצאותיה בלא יותר מ- 1.7% לשנה; החוק להגבלת החקיקה הפרטית; הנוהג של משרד האוצר להעביר למשרדי הממשלה את תקציביהם ביד קפוצה ובאיחור, חוק ההסדרים המאפשר לממשלה לקצץ מגוון עצום של פעילויות מבלי שהכנסת תוכל לבחון זאת במסגרת הליכי חקיקה מקובלים. בנוסף הממשלה מפרסמת תחזיות נמוכות של צמיחה ושל הכנסות ממיסים, המאפשרות לה לטעון כי אין ממה להגדיל את התקציב וכן היא מפרסמת תחזיות גבוהות של גירעון ושל החוב הציבורי, המאפשרות לה לטעון שאסור להגדיל את התקציב.

מאז 2003 תחזיות הצמיחה של האוצר היו נמוכות משמעותית מהצמיחה בפועל. בשנתיים האחרונות תחזית ההכנסות ממיסים הייתה נמוכה משמעותית מן ההכנסות בפועל. מאז 2004 תחזית הגירעון הייתה גבוהה מן הגירעון בפועל. מאז 2003 תחזית החוב הציבורי הייתה גבוהה מן החוב בפועל. מאז 2003 תחזית ההוצאה הממשלתית הייתה גבוהה מן ההוצאה בפועל. במילים אחרות, "עובדים עלינו בעיניים", מתייחסים אלינו כאל ציבור נבער שניתן לסובב אותו בכחש, בחוסר שקיפות מירבי. עובדים על הציבור שבחר את הממשלה, עובדים על הכנסת שמאשרת את התקציב, ואילו את נתוני האמת נותנים כנראה רק לארגונים הבינלאומיים ולאוליגרכים. הממשלה עוטפת את עצמה בסד של חוקים עם גרעון של 3% ובשנת 2008 1%, עם גידול של לא יותר מ- 1.7% בהוצאות השנתיות של הממשלה ועם העברה חלקית של התקציבים שכבר אושרו למשרדים השונים. אין דבר פחות אתי מאשר לא לעמוד בהתחייבויות וזה מה שעושה הממשלה כאשר היא מעבירה באיחור תקציבים. כתוצאה מכך מתעכבות משכורות, מאחרים בתשלום לספקים, לא קונים תרופות מצילות חיים, לא משקיעים בחינוך ולא בונים תשתיות. כנראה שהממשלה וחבריה החרדים בתוכה לא שמעו על הציווי התנכ"י: "לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר" (ויקרא, י"ט, 13).

הם גם שמים מכשול בפני עיוור כאשר הם מסובבים בכחש את העם ואת נבחרי הציבור בתחזיות לא נכונות שלא מאשפרות להם לקבל החלטות מושכלות. הם עוברים אם כן על ציווי נוסף: "לפני עיוור לא תתן מכשול" (ויקרא, י"ט, 14). אבל מי זה קבע שהגירעון צריך להיות דווקא 1% או 3%? שההוצאה הממשלתית לא יכולה לעלות יותר מ- 1.7%? לשם ההגינות נזכיר כי ראינו ממשלות לא אחראיות שהביאו את המשק הישראלי לעברי פי פחת ולאינפלציה של 500% לשנה. אבל בשנים האחרונות האינפלציה אפסית או שלילית. מה ההיגיון שאם כבר מעלים סעיף תקציבי אחד כתוצאה מלחץ דעת קהל מייד בא קיצוץ תקציבי רוחבי בכל תקציבי הממשלה ומקצצים עוד יותר את התקציבים שכבר קוצצו ממילא? רק בגלל שלא ניתן להגדיל את הגירעון? מה יותר חשוב 3% גירעון או שחיקת סל הבריאות המביאה למותם של אלפים? הגבלת ההוצאה הממשלתית ל- 1.7% או צמצום בתקציבי המשטרה המביא לגל של גניבות, לפשיעה ואלימות? אבל בפועל, הגירעון בפועל בתקציב כאחוז מהתוצר היה בשנת 2006 רק 0.9% במקום 3% בתקציב ובשנת 2007 0.5% (אומדן) במקום 2.9% בתקציב. מדוע לא השתמשו בעודפי התקציבים לשפר את רמת הבריאות, החינוך, התרבות והביטחון האישי של האזרחים? אומרים לנו שהכסף יועד לצמצום החוב הציבורי שבישראל הוא גבוה במיוחד. אך גם פה ירד החוב הציבורי כאחוז מהתוצר מ- 101.5% בשנת 2003 ל- 81.7% (אומדן) בשנת 2007. ירידה של 20% בארבע שנים! בעינינו שמירת שוויון מירבי באוכלוסייה חשובה הרבה יותר מצמצום חובות המדינה.

מה חשוב יותר - הדמוקרטיה ואיכות החיים של העם או גרעון ממשלתי כזה או אחר? אם מצב המדינה היה קריטי, ניחא. אבל מצב הכלכלה טוב, המשק צומח, אין אינפלציה, הגרעון המסחרי יורד. אין זאת כי קיימת כוונה סמויה שמסתתרת מאחורי המספרים היבשים. הכוונה היא כמובן שהסד של הממשלה מיטיב עם העשירים על חשבון המעמד הבינוני והעניים.

בעלי ההון נהנים ממדיניות הצמצום התקציבי הודות לירידה של מחירי האשראי השקלי. כאשר הממשלה מוציאה פחות על עבודה ושכר, עלות העבודה במגזר הפרטי יורדת ורווחי אילי ההון גדלים, מה עוד שהממשלה מורידה גם את מיסי החברות, את ההפרשות לביטוח לאומי ואת מס ההכנסה של העשירון העליון. היחס בין החוב הממשלתי לתוצר המקומי הגולמי הוא מרכיב חשוב בקביעת דירוג האשראי של מדינה. דירוג זה משפיע על הריבית שמשלמים בעלי הון מקומיים בבואם לגייס אשראי. לפיכך, הממשלה הניאו ליברלית שלנו לא מונעת על עקרונות של שמרנות פיננסית כי אם רוצה לשרת את אילי ההון הדואגים לפוליטיקאים ולמנהלים הבכירים במשרות ובמימון נדיב גלוי וסמוי. בישראל היחס חוב/תמ"ג כבר אינו רחוק מהממוצע במערב (הוא גבוה ממנו רק בכ- 10%) ואילו רוב החוב הוא פנימי ואין בו כדי לסכן את היציבות הכלכלית של המשק. לפיכך, מה מסכן יותר את יציבות המשק, החוב שהוא יחסית גבוה או התערערות המרקם החברתי והגדלת הפערים בעשרות אחוזים?

מדיניות הצמצום התקציבי מוזילה את עלות ההון – אך במחיר של משבר תיקצוב עמוק במערכת הציבורית בישראל, להוציא את מערכת הביטחון. המשבר דוחף את המערכות הללו לפעול ב: צמצום שירותים – למשל פחות שעות לימוד בבתי הספר, פחות ספרים ומעבדות באוניברסיטאות. צמצום עלויות – בעיקר דרך העסקת עובדים באמצעות חברות כוח אדם, קבלני שירותים או קבלני כוח אדם, למשל – אחיות בתי הספר. הצעת שירותים "ייחודיים" לבעלי אמצעים, למשל "חינוך אפור" לבני משפחות מבוססות, שר"פ לחולים מבוססים, ביטוחים משלימים. שירותים אלה מערערים את האופי הציבורי והאוניברסלי של שירותי החינוך, ההשכלה, הבריאות, הביטוח הסוציאלי, הרווחה והדיור. ההוצאה הממשלתית לנפש נשחקה מ- 29,683 ש"ח בשנת 2001 ל- 28,606 ש"ח (אומדן) בשנת 2008. אילו ביקשה הממשלה לשפר את שירותיה באמצעות הגדלת התקציב לנפש ב- 1% בשנה, היה תקציב ההוצאות עומד ב- 2008 על 233.8 מיליארד ש"ח. בפועל הוא יעמוד על 210.1 מיליארד ש"ח (במחירי 2006), 9% פחות. גם ההוצאה החברתית לנפש נשחקה מ- 11,218 ש"ח בשנת 2001 ל- 10,504 ש"ח לנפש בשנת 2008 (אומדן).

באותה תקופה הצטמק תקציב שעות התקן לתלמיד ב- 16%, תקציב הפיתוח של משרד החינוך ב- 38%, תקציב ההשכלה הגבוהה לסטודנט ב- 17%, תקציב הבריאות לנפש ירד לרמה של 88% מערכו בשנת 2001. גם השקעות הממשלה הולכות וקטנות. ההשקעה הממשלתית בנכסים קבועים ירדה מ- 15.6 מיליארד ש"ח ב- 2002 ל- 9.8 מיליארד ש"ח ב- 2006. בין השנים 2000 ל- 2006, ירד חלקה של הממשלה במימון ההשקעה המקומית הגולמית מ- 11.3% ל- 8.7%. הירידה הגדולה ביותר בממדי הסיוע של משרד הבינוי והשיכון נרשמה במשכנתאות ממשלתיות. בין השנים 2001 ו- 2006 ירד תקציב המשכנתאות בכ- 60%, מ- 5.45 מיליארד ש"ח ל- 2.12 מיליארד ש"ח. התקציב המוצע לשנת 2008 עומד על 1.56 מיליארד ש"ח בלבד. מספר משקי הבית המקבלים משכנתא ממשלתית ירד מ- 31,371 בשנת 2001 ל- 14,295 בשנת 2005. המשכנתא הממשלתית לא עודכנה משמעותית מאז שנות השמונים. כיום לא ניתן עוד לרכוש דירה בלי הון עצמי ומשכנתאות נוספות, מסחריות. באותן השנים ירד תקציב הסיוע בשכר דירה בכ- 40%, מ- 1.74 מיליארד ש"ח ל- 1.05 מיליארד ש"ח. מספר מקבלי הסיוע בשכר דירה ירד בכרבע מכ- 195,000 ב- 2001 ל- 150,000 ב- 2005. גמלאות הביטוח הלאומי שנשחקו אף הן פגעו במיוחד בנשים. 58% ממקבלי קצבת זקנה הן נשים, 65% ממקבלי הבטחת הכנסה, 71% ממקבלי גמלת סיעוד וכמעט 100% ממקבלי קצבת ילדים, דמי מזונות, מענק לידה ודמי לידה.
הוחלט להקפיא את מרבית הגימלאות בשנת 2008, לדחות את החזר ה- 4% שקוצצו מרוב ההקצבות ב- 2002, להפוך חלק מגמלאות הסיעוד לתשלומים במקום שירותים בעין. בגלל שכרן הנמוך, 62.1% מהנשים המועסקות אינן מגיעות לסף המס ונשים משלמות רק כ- 18% מכלל הכנסות המדינה ממס הכנסה. לפיכך התוכנית להפחתה במס הכנסה אינה מאוד רלוונטית לנשים, אלא אם כן הן מנכ"ליות של בנקים גדולים. רק תקציב היאכטות, המטוסים הפרטיים, הוילות בעשרות מיליונים בארץ ובחו"ל של אילי ההון לא הצטמק. גם לא תקציבי הדיור של הפוליטיקאים הבכירים ביותר (למרות ההנחות) ושל ראשי המנהל הציבורי שעברו לעבוד בשוק הפרטי.

נקודת אור אחת לכאורה בגל הצמיחה הנוכחי היא בזה שהוא משך משקיעים זרים שהשקיעו בישראל בשנת 2006 פי 6 יותר מאשר ב- 2001. אך בכמה גדלו באותה התקופה ההשקעות של הישראלים בחו"ל? -פי 8. ההשקעות של ישראלים בחו"ל גדלו בקצב מהיר מזה של כלל ההשקעות במשק הישראלי. ב- 2006 ההשקעה של הישראלים בחו"ל אף הייתה גבוהה באופן משמעותי מסך ההשקעות במשק הישראלי (השקעה בנכסים קבועים). על נהרות הדנובה וההדסון שם ישבנו ובכינו בזוכרנו את ציון... טוענים ראשי המשק שמוזילים את האשראי ומעודדים את התעשיה ואת אילי ההון על מנת שישקיעו בישראל ויספקו מקומות תעסוקה. ראינו שעלות העבודה יורדת, אבל מתברר שגם ההשקעות אינן גבוהות. ההשקעה בנכסים קבועים בישראל, בחישוב לנפש, וגם בחישוב לעובד, אינה גבוהה בהשוואה לארצות ה- OECD. חלק גדול מן הגידול בהשקעות בעשור האחרון הופנה להיי טק. כאן ההשקעות גבוהות בהשוואה בינלאומית. לעומת זאת, הגידול בהשקעות בענפים אחרים במשק היה קטן יותר באופן משמעותי.

המצגת לכנסת של אדוה מצטטת אף היא את התנ"ך באומרה: "וישמן ישורון ויבעט". ראינו, שמדיניות הוזלת ההון, הוזלת עלות העבודה והורדת המיסים תרמה להתרחבותם ולהתעשרותם של אילי ההון ושל התאגידים הישראליים. עתה, חלק

מבעלי ההון, לאחר שהתעשר מאוד, התחיל לבעוט. ישראל קטנה עליהם, והם החליטו שהם יכולים להתפתח רק בשוק הגלובלי. שמענו שתנועות ההון עבור הפוליטיקאים הן בינתיים מחו"ל (מעטפות של דודות מאיטליה) לישראל, אך לא נתפלא אם לא קיימים כבר חשבונות סודיים של פוליטיקאים בכירים בשוויץ והשקעות סודיות מעבר לים, במקביל לבריחת ההון לחו"ל של אילי ההון. ככלות הכל לא ברור שהמיגון האטומי שבונים עבור שרינו ופקידינו בעלות עתק יוכל להציל גם את רכושם ולכן לא יזיק אם חלקו יושקע בחו"ל.

פועל יוצא ממצב עניינים זה הוא הגדלת תחולת העוני. המוסד לביטוח לאומי ערך השוואה בינלאומית של תחולת העוני לפי הכנסה פנויה, על בסיס מאגר הנתונים שהוקם בלוקסמבורג במסגרת פרויקט מחקר ההכנסות. הגדרת העוני שונה ממדינה למדינה. אך נעשה מאמץ ליצור הגדרות אחידות ככל האפשר. המאגר כולל נתונים רק לגבי ארצות במערב אירופה ובצפון אמריקה. אבל גם ביניהן אנו שוברים שיאים. הנתונים מתייחסים לשנים 1994-1997. בארצות הברית תחולת העוני למשפחות היא הגבוהה ביותר ומגיעה ל- 17.9, אבל ישראל כמעט צמודה אליה עם 17.7 (ב- 2005 היא כבר הגיעה ל- 20.5). באוסטרליה – 12.7, איטליה – 12.6, גרמניה – 12.0, קנדה – 11.2, שוודיה – 8.8, הולנד – 8.4, צרפת – 8.4, בלגיה – 8.0, נורבגיה – 6.0, לוקסמבורג – 4.5. (המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית 2000, עמ' 79. המוסד לביטוח לאומי, ממדי העוני והפערים בהכנסות 2004/5, ממצאים עיקריים, ינואר 2006)

משקל ההכנסות ממיסים בתוצר המקומי הגולמי בישראל עמד בשנת 2004 על 36.7%, לעומת 42.9% באוסטריה, 42.2% באיטליה, 43.7% בצרפת, 44.9% בנורבגיה, 49.5% בדנמרק, 50.7% בשוודיה. (משרד האוצר, מינהל הכנסות המדינה, דו"ח שנתי, לוח י"ח-3) למיטב ידיעתנו המשקים באוסטריה, צרפת וסקנדינביה הם משקים הנמצאים במצב כלכלי איתן, עם ביטחון סוציאלי גבוה, חברות משגשגות, אילי הון לא מעטים למרות המיסוי הגבוה ורמה אתית הגבוהה בהרבה מזו של ישראל, לפי מדד TI שהוזכר. מעניין יהיה לבדוק האם במדינות אלה שכר המינימום גבוה מ- 3,710 ש"ח לחודש והשכר הממוצע לשכיר גבוה מ- 7,538 ש"ח. לא נתפלא אם גם כאן עוברות אותנו מדינות נאורות אלה למרות המיסוי הגבוה.

בשנת 2000 רק 42% מן העובדים השכירים במשק היו מאוגדים, בהשוואה לשיעור של 80% עד ראשית שנות השמונים. שיעור העובדים שתנאי עבודתם מוסדרים בהסכמים קיבוציים ירד אף הוא בצורה ניכרת. המעבר להעסקה בחוזי עבודה אישיים ובאמצעות קבלני כוח אדם פוגע ביכולת העובדים להתארגן ולהיאבק על זכויותיהם. ישנם מעסיקים אשר בניגוד לחוק, אוסרים על עובדיהם להתאגד בדרכים שונות, וישנן חברות שאף מצהירות בגלוי על מדיניות רשמית של התנגדות להתארגנות עובדים. מדד "מעלה" 2006, שבודק את מידת האחריות החברתית של 50 החברות המובילות במשק, מראה ש- 39% מהחברות הצהירו כי לא יאפשרו התארגנות עובדים אצלן, לעומת 24% בלבד שהצהירו כי יאפשרו זאת.

בשנת 1996 שיעור הבלתי מועסקים עמד על 6.7% מכוח העבודה בישראל, בשנת 2003 הגיע השיעור ל- 10.7% ובשנת 2005 הוא עמד על 9.0%. רוב המשרות החדשות שהגיעו מאז שנת 2000 הן משרות חלקיות. תקציב ההכשרה המקצועית ירד מ- 233.4 מיליון ש"ח בשנת 2000 ל- 91.1 מיליון ש"ח בשנת 2006. תשלומי גמלאות הביטוח הלאומי ירד במחירי 2005 מ- 48.0 מיליארד ש"ח בשנת 2002 ל- 43.3 מיליארד ש"ח בשנת 2005. אחת התוצאות מהקיצוץ הדרסטי בקצבאות היא שלמעלה מחמישית מאוכלוסיית המדינה חיה בעוני.

אחד מסרטי התעודה המדהימים ביותר של השנים האחרונות הוא סרטם של Mark Achbar, Jennifer Abbott & Joel Bakan – The Corporation (2005) בסרט זה מתואר התאגיד הלא אתי כפסיכופט כי הוא עונה לכל המאפיינים של הפרעה נפשית זאת. אם החוק מתייחס לתאגיד כאל ישות או אדם, איזה מין אדם הוא? על פי מבחן האישיות של ארגון הבריאות העולמי על הפרעות מנטאליות ההגדרה של פסיכופט היא:

1. חוסר רגישות לרגשות של אחרים. חברה שמשלמת לעובד 0.3% ממחיר המוצר עבור עבודתו מתאימה להגדרה. חברה שמפלה בין עובדים, שמנהליה מעליבים עובדים ונוגסים בהם היא פסיכופטית. ומה עם ממשלה וראשי המנהל הציבורי המקצצים בתקציבים החברתיים של מרבית האוכלוסייה, נשים, זקנים, ילדים, חולים, תלמידים, מורים, זוגות צעירים, על מנת להעשיר את אילי ההון ועושי דברם?
2. חוסר אפשרות לקיים יחסים לאורך זמן. חברה שמעתיקה את מפעליה ממדינה למדינה על פי שיקולים של תועלת מתאימה להגדרה. חברה שמעסיקה עובדי קבלן באחוזים ניכרים, שחלק גדול מעובדיה ארעיים ונטולי זכויות סוציאליות, שמפטרת עובדים כל כמה חודשים על מנת לא לתת להם קביעות היא פסיכופטית. ומה עם ממשלה וראשי המנהל הציבורי שהם המעסיקים הגדולים ביותר של עובדי קבלן נטולי זכויות, שלא משלמים לעובדים ולספקים בזמן, שמכתיבים מדיניות תועלתנית נטולת נשמה?
3. חוסר התחשבות נטול עכבות לבטיחותם של אחרים. חברה שמזהמת עם הכימיקלים שלה את הסביבה מתאימה להגדרה, שלא מקיימת הוראות בטיחות שגורמות לשריפות ומוות לעובדים, שמשתמשת באסבסט, לא דואגת למיגון מפני אבק ורעש לעובדים, היא פסיכופטית. ומה עם ממשלה וראשי המנהל הציבורי היוצאים למלחמה בפזיזות תוך כמה שעות ובאותו היום

כשנחטפים ונהרגים חיילים עסוקים ראשיה בהטרדה מינית ובמכירת מניות תוך שימוש במידע פנים על מנת למקסם רווחים? ומה באשר לאלפי החולים המתים בגלל הקיצוצים הריאליים בתקציב הבריאות ואי אכיפת חוקי הגנת הסביבה תוך התחשבות באינטרסים של חברות שהן בבעלות מקורבים לשלטון?

4. מרמה, שקרים חוזרים ונשנים, לעבוד על אחרים למטרות רווח. חברה שממוטטת את מחיר מניותיה בשביל להשתלט על מניות בעלי מניות המיעוט ולהפריט את החברה, חברה שמרמה את לקוחותיה ולא מציינת את הסכנות שבמוצריה, חברה שמרמה את מס הכנסה ומסלפת את נתוני הרווחיות היא פסיכופטית. ומה באשר לממשלה ולראשי המנהל הציבורי המשקרים לכולנו בקביעת מסגרות התקציב, הגרעון, ההוצאות והיקף החוב המתוכננים, הנוקטים במדיניות לא שקופה, המקבלים מתנות מדודות באיטליה, הנחות מפוקפקות במחירי דירות, תשלומים של מיליונים לילדיהם על מנת לשוטט באינטרנט?

5. חוסר אפשרות להודות בטעות. חברה שמגיעה לפשרה עם תובעים על מנת לא להודות באשמתה, חברה שמרעילה את בארות המים של העיר כי היא רוצה לחסוך בעלויות פינוי הפסולת וגורמת לסרטן ולמוות של עשרות אנשים כולל ילדים, חברה שמעדיפה לתבוע את אלה שחושפים את מעלליה במקום להודות בהם היא פסיכופטית. ומה באשר לממשלה וראשי המנהל הציבורי שלא מוכנים לקבל את הביקורת של מבקר המדינה, את החשיפה של החשב הכללי, את מסקנות ועדות הבדיקה?

6. חוסר אפשרות לציית לנורמות חברתיות בהקשר להתנהגות חוקית. חברות שמשלמות קנסות כבדים על עבירות שהן עושות כי הן יודעות שבמרבית המקרים העבירות לא יתגלו, אם הן יתגלו עורכי הדין היקרים שלהן יחלצו אותן מהבוץ, הן מעדיפות במודע לעבור על החוק כי זה יותר זול עבורן, חברות אלה הן פסיכופטיות. ומה באשר לממשלה וראשי המנהל הציבורי העוברים על החוק ועל האתיקה בפרהסיה מבלי שייתנו את הדין ושוכרים את מיטב עורכי הדין על מנת להוכיח שפעלו במסגרת החוק, לא סייעו למקורבים אילי הון, שמבצעים את פשעיהם במחשכים ומהלכים אימים על המשטרה ומערכת המשפט?

על פי כל אמות המידה הנ"ל חברות לא אתיות הן פסיכופטיות כי הן מתאימות לכל הקריטריונים של פסיכופט. הקורא הנבון יחליט האם ראשי המדינה בעשור האחרון, ראשי המנהל הציבורי והאוליגרכים המנחים אותם הם אכן פסיכופטיים, אתיים, רגישים חברתית, מצייתים לנורמות חברתיות, מתנהגים כחוק, מודים בטעויות, לא מרמים ולא משקרים, לא שמים את עיקרון מקסום הרווח בראש מעייניהם, לא מושחתים, לא חסרי התחשבות לבטיחותם של אחרים, לא חסרי אפשרות לקיים יחסים לאורך זמן, ובעיקר לא חסרי רגישות לרגשות של אחרים, של החלשים יותר, של תשעת העשירונים האחרים, של נשים, של מזרחים וערבים, של עולים חדשים מרוסיה ומאתיופיה, של חולים, של ילדים וזקנים, של כולנו! לסיכום, אין יותר למעשה אחריות ציבורית למגזר הציבורי. למרות שטיפת המוח של הפוליטיקאים ושל נערי האוצר, למרות הטפיחות על השכם של הארגונים הבינלאומיים, הציבור יודע בדיוק מה קורה. נשאלת השאלה מה בכוונתו ומה בכוונת האליטות החברתיות והאינטלקטואליות לעשות.

5. <u>חיזוק האחריות הציבורית של המגזר הציבורי</u>

קיימות דרכים רבות לחיזוק האחריות הציבורית של המגזר הציבורי. ניתן לכתוב ספרים ולהרצות כפי שעושה ג'וזף שטיגליץ, כפי שאנו עושים באוניברסיטת חיפה וכפי שעושים אקדמאים רבים כד"ר יצחק ספורטה ואחרים. ניתן לבצע מחקרים ולפרסם אותם באינטרנט, בעיתונות ובטלוויזיה כפי שעושה אדוה בהצלחה רבה. ניתן להיכנס לפוליטיקה, אם כי קשה לנו להצביע על מפלגה אחת שמצליחה בחיזוק האחריות החברתית בכנסת. יחד עם זאת, ישנם מספר חברי כנסת כשלי יחימוביץ' ואריה אלדד שהצליחו להקים לובי חברתי ולהילחם בשחיתויות במידה לא מבוטלת. ניתן להתארגן בארגונים וולונטריים כתנועת אומ"ץ - אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי - בראשותו של גדול חושפי השחיתויות בישראל העיתונאי אריה אבנרי. ניתן לכתוב מחזות ורומנים על סכנות ההפרטה ועושק החלשים כפי שעשו זאת יהושע סובול במחזה "גיבור מעמד הפועלים" ויצחק גורמזאנו גורן ברומן "מקלט בבבלי". ניתן לעשות זאת באמצעות המדיה והאינטרנט כפי שעושים עיתונאים כיואב יצחק ומיכאל מירו. וניתן להילחם בשחיתויות ובמחדלי המנהל הציבורי באמצעות מתריעים ומבקרים כירון זליכה ומיכה לינדנשטראוס.

לקראת סוף שנת 2007 זכינו לראות מחזה סוריאליסטי כאשר כל ראשי האוצר ניצבו מול מסכי הטלוויזיה כטריבונל עממי שהכריז קבל עם ועדה שהם אינם רוצים יותר בקרבם את המתריע הלאומי – ד"ר ירון זליכה. היו להם נימוקים כבדי משקל שהזכירו במידת מה את נימוקי חבר השופטים ב"ציד המכשפות" בעיירה סאלם במסוצ'וסטס שבאו לשפוט את ג'ון פרוקטור ואת ג'יילס קורי (אין קרבת משפחה). את פרוקטור תלו ואילו על קורי הניחו עוד ועוד אבנים עד שיסכים לדבר. לבסוף אמר רק שתי מילים "עוד משקל" ומת. לעומת זאת את זליכה הרגו בצורה יותר מעודנת, פשוט לא חידשו את החוזה עמו. במקום לשאת אותו על כפיים על כי חשף שחיתויות שאולי קשה להוכיח אותן בבית המשפט אך אין זה מפחית מחומרתן האתית והציבורית, על כי חסך מאות מיליונים שהיו הולכים לאילי הון המקורבים לשלטונות ונגרעים מהתקציבים המקוצצים ממילא, זליכה חוסל וסולק בבושת פנים משירות המדינה. אך הבעיה היא לא בזליכה שזכה באות

המופת של ארגון אומ"ץ בשנת 2007. הבעיה היא במסר שראשי האוצר והממונים עליהם היום ובעתיד לאחר שיעברו לעבוד בסקטור הפרטי העבירו לכל המגזר הציבורי.

המסר הוא חד משמעי: הישמרו לכם מלחשוף שחיתויות, שתפו פעולה עם האולגירכים שידאגו לכם עם פרישתכם מהשירות הציבורי, אל תחשפו את המזימה שנועדה להעביר את נכסי המדינה ואת משאביה מהציבור הרחב ההולך ונעשה יותר ויותר עני לקומץ של אנשים ההולכים ונעשים יותר עשירים. צייתו לחוק האומרטה, אחרת - אולי לא תמצאו ראש של חיה במיטתכם כמו ב"הסנדק", אבל בוודאי תזכו לאיומים על חייכם ועל חיי נשותיכם וילדיכם כפי שחווה זליכה והתלונן על כך במשטרה, כפי שחוו מתריעים אחרים שנוקבו גלגלי מכוניותיהם וחיבלו בבלמיהם, אם לא קרה להם אסון כבד יותר. המינימום שיקרה למתריעים הוא שלא יוצעו להם יותר שום עבודות בניהול וייעוץ בישראל והם יצטרכו לחיות מחסכונותיהם (אם יש להם כאלה), לעבור לאקדמיה או להגר לחו"ל.

המקרה החמור ביותר שקרה בשנה האחרונה הוא לא מקרהו של זליכה כי אם ההשתלחות הבלתי מרוסנת של ראש הממשלה במבקר המדינה מיכה לינדנשטראוס. עלינו להבין קודם כל את השיטה שבה נלחמים במתריעים. מדביקים להם תווית. אריה אבנרי, חושף השחיתויות ומפרסם המאמרים העקביים נגד התנהגותו האתית של ראש הממשלה הוא "הזוי" ואינו ראוי לתגובה. לאחרונה גם דן מרגלית זוכה לקיטונות של רותחין ממקורביו של ראש הממשלה בתקשורת ובפוליטיקה. ירון זליכה הוא סוציופת, שאינו יכול לקיים יחסי עבודה עם אף אחד, יהיר ומתנשא, ובכלל מונע ממניעים פוליטיים כי הוא מינוי של ביבי. הפוסל במומו פוסל והפסיכופט מאשים את האחר בהיותו סוציופת. התאום הסיאמי של ביבי מאשים את זליכה בביביזם. אחרים מונעים משיקולים של נקמנות (אם הם חושפים שחיתויות שמביאות להתפטרותו של שר האוצר), שיקולים של קנאה (הם לא זכו לקידום שזכו חבריהם במכס), הם עצמם גנבים (כולנו זוכרים איך טפלו על ד"ר ג'פרי וויגנד, גדול המתריעים בכל הזמנים שחשף איך חברות הטבק מכניסות חומרים ממכרים לסיגריות, שהוא גונב מחנויות כי הוא ביטל פעם שיק על $39 עבור פותחן קופסאות מקולקל). על יעקב בורובסקי אומרים שהתרועע בעודו במדים עם גורמים פוליטיים וערך עימם מפגשים בתחנת משטרה כדי לקדם את האינטרסים שלו, ולא משנה כלל שהוא זוכה מכל אשמה. בקיצור לכל אחד מונחת קופת שרצים מעל לראשו ואם אין – ממציאים ומעלילים עליו.

לינדנשטראוס הוא אגוז קשה. שופט ישר דרך עם מוניטין ללא רבב. מבקר מדינה שרואה סוף סוף את תפקידו כתפקיד עם שיניים. חשבו ומצאו שהוא רדוף אגו, רודף פרסומת, גומר את הדו"ח ורץ לספר לחברה'. במאמר שכותרתו "תגובת לשכת ראש הממשלה לדברי מבקר המדינה" (ידיעות אחרונות, 6.4.2007, 7 ימים, עמוד 23) נכתב: "ראשית דבר, צר לנו על שראש הממשלה צריך להקדיש מזמנו וממרצו כדי להשיב להשמצות והכפשות שמקורן במר לינדנשטראוס. מסתבר, לצערנו, כי המבקר אינו מסתפק בכלי הבלעדי שהעניק לו המחוקק – דוחות ביקורת שאמורים לדבר בעד עצמם – וכי הוא הפך עצמו פרשן לענייני משרדו, הבוחר להעסיק את מבוקריו גם באמצעות ראיונות עיתונאיים. מר לינדנשטראוס התנתק זה מכבר מכל ממד של ממלכתיות והוא מייצר מראית עין של ביקורת באמצעות הופעות תקשורתיות, דבר שאהוב עליו במיוחד וכלל לא משנה לו אם בתהליך זה הוא מחריב את אמון הציבור במוסד מבקר המדינה. ראש הממשלה הוא שהזמין את מבקר המדינה לבדוק את היערכות העורף בזמן המלחמה. מטרת ההזמנה, כמו גם מטרת הביקורת, הייתה לאתר ליקויים ולהמליץ על דרכי התיקון הנדרשות על מנת לוודא שמדינת ישראל תהיה מוכנה טוב יותר אם חלילה תידרש לכך. במקום לבצע ביקורת רואה המבקר את המשימה כהזדמנות נוספת לשמש כחוקר, פוסק, שופט ומוציא לפועל של החלטות כנגד ראש הממשלה.

אם נתייחס להתנהלותו של מר לינדנשטראוס בכל הנוגע לדוח על תפקוד העורף, ברור על פניו שהאיש שם ללעג ולקלס את עבודת הביקורת, דבר שבא לידי ביטויו החריף בסירובו חסר התקדים של היועץ המשפטי לממשלה לייצגו בבג"ץ, עד שהמבקר נאלץ לתור אחר ייצוג פרטי בנושא זה. אכן, כאשר המבקר מתנהל כאילו משרד המבקר הוא נחלת אבותיו הפרטית, אין להתפלא שהוא אף נדרש לשכור שירותי עו"ד פרטי ועוד ידו נטויה. כך לא מתנהל מבקר מדינה אחראי המבקש לערוך עבודת ביקורת יסודית, שמטרתה לשנות ולשפר דברים. כך לא נראית עבודת ביקורת מקצועית. עצוב לראות כיצד אחרי כל זה מטיח מר לינדנשטראוס האשמות בלתי מבוססות בראש הממשלה על עניינים שבתחום ההתנהלות הפרוצדורלית שבין משרד המבקר ומשרד ראש הממשלה, לגבי סוגיות שבחלקן אף היו מקובלות ומוסכמות."

האשמות משתרעות על עמוד שלם ועל כך מגיב מבקר המדינה, מיכה לינדנשטראוס (שם, זה ממש לא אישי, עמ' 23): "התחושה היא שמחפשים את משרד המבקר – שלא סתם אומרים מדליף, רודף כותרות, אוהב פרסומת. אני מרגיש שלפרסומים ולטענות נגדי יש יד מכוונת. יצרו איזשהו פתח לכך שכאשר יפורסמו דוחות המבקר, יוכלו לעשות הגמדה. יוכלו להגיד: יצא דוח, כן, אבל הוא מדליף, מגלומן, לא דובר אמת – אז הדוח לא מקצועי. אני לא פגוע. אני עצוב ומצטער על דבר אחד – שבמקום להתווכח על גופה של הביקורת התווכחו על גופו של המבקר. מי שמכיר אותי יודע שהדברים לא משפיעים על עבודתי וגם לא ירתיעו אותי. אינני מדליף. אני רשאי על פי חוק לפרסם מה שאני רוצה, מתי שאני רוצה. הדלפה זה כשאין רשות. ראש הממשלה זורה כאן חול בעיניים. הוא עורך דין, וחבל שלא קרא את החוק בעניין הזה. זה

ניסיון לעשות זילות ולהדביק תוויות למוסד המבקר. מערכת המשפט הייתה סגורה בעבר לתקשורת. כאשר היה מטלפן אליי אחד הפקידים הבכירים ואומר: 'אדוני, הגיע עיתונאי מעיתון כלשהו, מה עושים?' אמרתי: 'טוב מאוד שהגיע. שיישב, ישמע, ידווח. הדיון פתוח, הכל שקוף.' אני בעד שקיפות ולא מסתיר את זה. הבאתי את זה הנה ככלי עבודה. זה גם אחד האמצעים שלי לפקח על דוחות שנכתבו. אני לא מצטער על דבר. אם הייתי צריך להתחיל מחדש, הייתי הולך באותה הדרך. אני חושב שהמבקר יצא בראש התביעה למדינה טהורה יותר, למדינה שיש בה טוהר מידות. כשהוא מגיע עם רקע שיפוט של 35 שנה, יום-יום על כס המשפט, תנו למבקר קרדיט."

אבל המשקל לא שווה כוחות. בצד אחד של הזירה עומד מתגושש סומו שנלווים אליו מיטב עורכי הדין ובצד השני של הזירה עומד מתגושש במשקל נוצה שנעזר בפקידים מסורים אבל פחות מנוסים בלשון המעטה. כשהמבקר מתבקש להעביר עוד ועוד חומר לבאי כוחו של ראש הממשלה, מתעכבת החקירה עוד ועוד. המבקר מתלונן שקרו דברים תמוהים ביותר. אל ראש הממשלה הגיע צוות של המבקר בראשות יעקב בורובסקי. בתחילת השיחה בנושא הבית בכרמיה, ראש הממשלה אומר שהוא רוצה להקליט את הדיון, והביא שני מכשירי הקלטה, אחד בתור גיבוי. לאנשי המבקר זה חסך עבודה של פרוטוקול. ראש הממשלה במו ידיו הפעיל את מכשיר ההקלטה. בסוף השיחה ביקש ממנו צוות המבקר לקבל עותק או סליל ההקלטה. כעבור יומיים הם פונים לאנשי ראש הממשלה ונאמר להם שההקלטה נכשלה. צוות המבקר היה צריך לנסות לשחזר הכל מהזיכרון. הסיפור מדהים בתמימותו וממחיש את הכוחות הלא שקולים בזירה. גם בהנחה שראש הממשלה לא הצליח להקליט את הדיון (מבחינה טכנית זה אכן מאוד קשה, כמעט כמו להחליט על יציאה למלחמה), איך אפשר להאמין ששופט כל כך בכיר כלינדנשטראוס לא מנחה את אנשיו איך להקליט את ראש הממשלה, לעשות פרוטוקול, דברים אלמנטריים בכל חקירה, קל וחומר בחקירה של ראש ממשלה, עורך דין ופוליטיקאי ממולח, שהצליח בצורה מבריקה לצאת זכאי עד כה מכל החקירות. ומי עושה את הטעות הגסה של הסתמכות על ההקלטות של החשוד (לא יאומן, כן, מסתמכים על היושרה של החשוד) – בורובסקי, ניצב בדימוס, מועמד למפכ"ל המשטרה. כפי שאמרנו, הכוחות לא שקולים!

ולינדנשטראוס קושר את הקורות אותו לקורות את זליכה (שם, עמוד 24): "שיתוף הפעולה בין זליכה ללינדנשטראוס בפרשת בל"ל, גלגל אותם מרצונם או שלא מרצונם לאותו הצד של המתרס. 'הפעילות נגד זליכה היא זילות', אומר לינדנשטראוס. 'בחור כמוהו, הפקיד מספר אחת של המדינה, היה צריך אומץ לב אדיר לעשות מה שעשה. הוא יושב שעות ארוכות איתי ועם אנשי המקצוע. כולנו מתרשמים מיושרו, מהגינותו. החומר שהביא היה מבוסס. אני רק מקווה שהמבוקרים יהיו יותר מבוגרים בעניין הזה ושיבינו שאנחנו משרתים את הדמוקרטיה. זה שהביקורת בזמננו חדה יותר, נשכנית יותר – זה לא שנוי במחלוקת. אסור בהתייחסויות לביקורת לעבור קווים אדומים. לא הייתי קורא לזה שותפות גורל, גם כי הוא צעיר ממני, אבל אני מרגיש קרוב אליו בגלל שגילה אומץ לב ציבורי. הוא עובר ימים קשים. לזליכה תמיכה ציבורית, אבל בתוך משרד האוצר האווירה לעתים עוינת. יש לו בעיה עם הממונים, עם השר אברהם הירשזון ואחרים, לי יש משרד יותר תומך ומהבחינה הזו קל לי יותר... המצב החברתי שלנו היום מאוד בעייתי. יש חוסר אמון מאוד משמעותי בשלטון. זה נורא וזה גם נורא שזה מגיע ממני. העם מסתייג מאוד מרמתם או ממעמדם של לא מעט נבחרי ציבור, וכתוצאה מכך יש נטייה לזלזל במוסדות השלטון. אני מודאג מכך שהשחיתות בשנים האחרונות גדלה מעבר למה שהייתה בעבר, ומודאג מכך שיש כאלה שמרימים ידיים. יש תחושה של ייאוש, אבל אפשר לעשות את זה. אם לא, לא הייתי כאן. אני מאמין בכוח של החברה הישראלית לעקור מתוכה את כל הקלקולים." המדינה יכולה להתברך בעובד ציבור אמיץ ומוכשר כמבקר המדינה. חבל רק שמשמיצים אותו, מערערים את אמינותו ומפחיתים את רצון משרתי הציבור האחרים ללכת בעקבותיו. אבל למרות כל המכשלות, המבקר ממשיך בדרכו אם כי השפעתו על המנהל הציבורי במדינה עדיין מזערית.

טקס הענקת אות המופת ל- 2007 לירון זליכה על ידי אומ"ץ שודר בשידור חי ברשת ב' של קול ישראל. אמנם רצו לעבור לשידור פרסומות בדיוק ברגע שזליכה פתח בנאומו, אבל לא ניגרר לתיאוריית הקונספירציה שתמצא קשר בין מחיקת הטייפים של הקלטות מבקר המדינה לבין תשדירי הפרסומת. כל מי שנוכח בטקס הרגיש הרגשה של סיפוק שלמרות הכל יש הכרה באומץ ליבו של זליכה ולפחות בפורום של אומ"ץ הוא רצוי ואהוד אם לא בסביבה הטבעית שלו. אשתו נוכחה בטקס ובוודאי הרגישה הרגשה דומה, במיוחד על רקע העובדה כי אחרי שהחליטו להעביר את פרשת אולמרט לחקירה פלילית, קיבלה אשתו איומים טלפונים מוקלטים השמורים במשטרה, כי אם לא יעזוב בעלה את ירושלים - ישברו את ידיה ואת רגליה . מי שקיבל איומים על חייו, נוקבו גלגלי מכוניתו ואשתו אבדה את הבלמים ביציאה מהחניה יכול לחוש אמפטיה לגיבור אמיתי ולרעייתו ההולכת איתו לאורך כל הדרך, למרות שהמשטרה מלווה את הילדות שלהם לגן הילדים ואל בית הספר על מנת להגן עליהן, בלווית מאבטחים ושוטרים כי זליכה העז לשבור את חוק האומרטה ו"קונסיליירי" שעושה פשע נתעב זה נחרץ גורלו. מי שהכניס את המחזה "קרנפים" של יונסקו לתוכנית הלימודים שלו על אתיקה באוניברסיטה על מנת להמחיש את ההתקרנפות שקורית בישראל יכול לחוש אמפטיה לזליכה כאשר הוא מדבר על המתקרנפים שקמו סביבו.

להלן דברי ירון זליכה בטקס כפי שמופיעים באתר של אומ"ץ: "כניסתי לתפקיד החשב הכללי, לפני ארבע שנים, לוותה בקמפיין של מארג ההון-שלטון במדינה. עיקר ההתקפות, שביקשו להביא למניעת המינוי ומיד לאחריו - לפיטורי, כוונו למדיניות החדשה שביקשתי להנהיג. במסגרת המדיניות החדשה, ניסיתי כמיטב יכולתי להנהיג את 3,000 עובדי אגף החשב הכללי והכפופים לו, למאבק באותם גופים שינקו עד אז, באופן בלתי ראוי ובלתי חוקי, את לשד עצמותיה של הקופה הציבורית. ואכן, דומני כי החרדנו במשהו את אותה קבוצה, מרבצה וממשמניה . חוזה עם המדינה לא יהיה עוד המלצה לא מחייבת. רכש ממשלתי ייעשה אך ורק במכרזים שקופים ותחרותיים. חוק חובת מכרזים ייאכף ולא יינתנו עוד שורה ארוכה של פטורים מפוקפקים למקורבים. תשלומי שכר, נלוות לשכר ותמיכות - יינתנו בכפוף לביקורת, בהתאם לנורמות עסקיות וציבוריות נאותות ועל-פי חוק. באומרי חוק, הכוונה גם לחוקי המס - שעד אז לא עלה על דעתם של חלק מהבכירים בסקטור הציבורי כי הם מחייבים אותם. קשה להאמין, אך נאלצנו להזכיר לכמה מחברינו כי גם הם כפופים לחוקי המדינה. בוודאי גם לא תופתעו לשמוע כי ממשלת ישראל היתה מעלימת המיסים הגדולה במשק, כמו גם בעלת מוסר התשלומים הנמוך בו . מימשנו את מושכלת היסוד הדמוקרטית, לפיה על המדינה לנהוג בשוויון כלפי אזרחיה .

בעיני, יסוד היסודות בשחיתות היא התנהגות בחוסר שוויון . בהתאם לזאת, הקפדנו בשבע עיניים על חלוקה שוויונית של משאבים. שמרנו על כספו של הציבור, בכך שדאגנו שמענקים לרשויות מקומיות ולגופים סמוכים ייעשו על בסיס קריטריונים שוויוניים ובלתי מפלים; ואילו, תשלומים ותמיכות לעמותות זכאיות, ייעשו בכפוף להקטנה דראסטית של הוצאות הנהלה וכלליות . לא תופתעו בוודאי גם לשמוע שקודם לכן - חלק ניכר מאותן עמותות זכאיות (בדין או שלא בדין) בזבזו את עיקר כספי משלם המיסים על משכורות, משרדים, הטבות וכיוצא באלה.

עוד הנהגנו נורמה חדשה, על-פיה ממשלת ישראל החלה לפרסם, סוף כל סוף, דוחות כספיים של אמת ולא דוחות שהקשר בינם לבין המציאות מקרי במקרה הטוב ומטעה במקרה הרע . היו כאלה ששכחו כי דוחות כספיים אינם ראויים לשמם, אם אינם ערוכים על-פי כללי החשבונאות המקובלים. במילים אחרות: כל נכס מהותי שחסר - ידווח, כל מס שלא שולם - יירשם, כל חוזה ששונה באופן תמוה - יפורט, כל הקצאה לא חוקית או לא שוויונית - תבואר ותיחשף. וכן , אחריות אישית, שבמסגרתה יינתן גילוי נאות לאחראי לליקוי הספציפי ולמה שנעשה, או לא נעשה, לתיקונו. ולבסוף, לאחרונה הגשתי לשר האוצר תוכנית מקיפה לתיקון הפרצות המבניות שנותרו בבקרה הפנימית הממשלתית. התוכנית מתבססת על סקר בקרה פנימית מקיף, ראשון מסוגו , שערכנו במשך שנה ומחצה. אם תאומץ התוכנית היא תיתן, לעניות דעתי, מכה ניצחת לשחיתות השלטונית במדינה. זו היא השקפת עולמי ואני מקווה כי היא קנתה לה אחיזה של ממש בשירות הציבורי. ללא קשר אלי או לכל אדם אחר. אמר זאב ז'בוטינסקי כי "שקט הוא רפש". לי מכל מקום לא היה גם יום אחד של שקט, אך היה הרבה מאוד רפש. התקפות פחדניות של בכירים אנונימיים בסקטור הציבורי. איומים ,לחצים, גידופים, השמצות ושקרים פרי עטם של שכירי עט נוסח פראבדה. עטים להשכיר שהפכו למכשיר השרצים הרשמי, עד כדי גיוס העצב הרגיש ביותר של החברה בישראל - השכול - נגדי .

אך בכך לא די: שני ראשי ממשלה ברצף ביקשו לפטר אותי באופן קבוע. עוד מראשית כהונתי ועד לרגע זה ממש. הראשון: על כי סירבנו לפתוח חוזים שנחתמו ולפטור ממכרז גופים שחפץ משום מה ביקרם. ואילו השני? אווו - השני: אי אפשר להכביר במילים על מניעיו . כאשר שר אוצר בישראל מתעמת עמי ועם אנשי באופן מופקר, ומקורביו מנסים לאיים על מעמדנו בגין מכרז לשירותים בנקאים לעובדי המדינה - מכרז שבמשך שנים מעכבים את ביצועו בגלל לחצים פוליטיים. עוד לא שכחתי כיצד נטל אותו שר אוצר, ידידו הקרוב והאישי של מר אולמרט, את סמכויותיי, אגב התעקשותי על קיומו של המכרז . וראו זה פלא - לימים מסתבר שבחקירת המשטרה נגדו בחשד לגניבה עלתה לכאורה תנועת מזומנים שמקורם עלום, בחשבונו האישי שבאותו בנק עצמו. רק מיתמם יתעקש שלא להבין . וזהו האדם שלקח את סמכויותי, כשומר הקופה הציבורית, בגיבוי משפטי של חלק מהמופקדים על שלטון החוק במדינת ישראל. קשה להאמין אך אלו העובדות. אבל אנחנו לא נרתענו. התעקשנו. ולבסוף נערך המכרז שתוצאותיו הביאו לחיסכון של מאות מיליוני שקלים לקופת המדינה. אשר מצטרפים למיליארדים על גבי מיליארדים, שנחסכו לציבור משלמי המיסים. והכול, תוצאה ישירה, מוחלטת ולא מוטלת בספק, של המדיניות החדשה שהנהגנו.

לאחר מכן, כאשר מחליטים להעביר את פרשת אולמרט לחקירה פלילית, מקבלת גם אשתי איומים טלפונים מוקלטים השמורים במשטרה, כי אם לא אעזוב את ירושלים - ישברו את ידיה ואת רגליה . כאשר משטרת ישראל מחליטה להצמיד לי ולמשפחתי אבטחה כבדה, עד אשר אסיים את מתן עדותי בפרשת בנק לאומי. כאשר ילדותי נאלצות ללכת אל גן הילדים ואל בית הספר בלוויית מאבטחים ושוטרים, כמו בסיציליה. מה אפוא נותר לומר? כאשר הארץ הולכת ומתמלאת במתקרנפים, קונסיליירים, מגלגלי עין, מסתירי פנים ופחדנים - המרקדים כמין סוסי צעצוע בקרקס . כאשר כל אלה מתרחשים לא נותר אלא להתריע בפני הציבור ובפני מי שעדיין לא נס על נפשו מקרב המופקדים על שלטון החוק. ומנגד, להזכיר לחברה הטובים את שניבא ישעיהו: 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט, צדק ילין בה ועתה מרצחים: כספך היה לסיגים סבאך מהול במים: שרייך סוררים וחברי גנבים כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים .'

עם קבלת האות על המאבק בשחיתות השלטונית , ברצוני להודות לרעייתי, אשר נושאת עמי בלי טרוניה במחיר האישי הכבד , למשפחתי ולשלושת אלפי עובדי אגף החשב הכללי והכפופים לו, אשר נשאו בעיקר הנטל. אלפי עובדים שעושים עבודתם בנאמנות, בחריצות ובהגינות. שמעתם בוודאי כי השר בר-און הודיע לי ביום ד' שעבר כי הוא החליט לסיים את כהונתי. כידוע באופן בלתי חוקי ובחוסר סמכות. כעת, משהובהר לו כי אין לו את הסמכות הדרושה הוא מבקש לקבל את אישור הממשלה. אולם, גם היא כפופה לחוק ולפסיקת בג"צ בעניין. פסיקה הקובעת מפורשות כי בהעדר עילה מקצועית אמיתית, המבוססת על תשתית עובדתית וראייתית מלאה, המוצגת מראש והיכולה לעמוד בהליך משפטי, אין אפשרות להדיח משרת ציבור. בקרב הנערך היום על עתידו של שלטון החוק ועל עתידה של הדמוקרטיה הישראלית מוסרות המסכות ונחשפים אלה שהתחזו כנאבקים בשחיתות הגואה, אך למעשה, הניחו תרומה גדולה להתפרצותו של טרור השחיתות . בשעה זו, חשוב לומר שוב ושוב לציבור האזרחים הטוב, המסור והישר של מדינת ישראל . מרבית השירות הציבורי ישר, זך וטהור. לא כולם מושחתים ולמאבק על שלטון החוק קמים בעלי ברית רבים. הן במערכת הפוליטית והן בציבור הרחב. אלו הם קומץ בלבד של מושחתים בעלי כוח. קומץ המנסה בכוחותיו האחרונים, להגן על עצמו ולו במחיר פגיעה במדינה שלמה. מכל מקום, את תרומתי למאבק הציבורי החשוב בשחיתות השלטונית ולניסיון לחושפה במלוא כיעורה לעיניכם, נתתי ברצון ובאמונה. כעת, גם עליכם לומר את דבריכם. הגיע תורכם."

אכן, הגיע תורנו. אריה אבנרי עושה זאת בגאון כבר עשרות שנים, נלחם נגד השחיתות בכל המשטרים והממשלות ולפני מספר שנים הקים את אומ"ץ העושה עבודת קודש לשיפור האתיקה במגזר הציבורי. יהושע סובול כתב לאחרונה מחזות מספר על נושאי השחיתות, ההפרטה והקלקולים במגזר הציבורי. יצחק גורמזאנו גורן עושה זאת מזה זמן רב. דן מרגלית, שלי יחימוביץ', אריה אלדד, יואב יצחק, מיכאל מירו ואחרים הוזכרו כבר לעיל. אולם, כל אלה הם מתי מספר. מרבית הסופרים, המחזאים ואנשי הרוח לא מרימים את קולם בנושאי האחריות הציבורית והשחיתות במנהל הציבורי. הם מרימים את קולם בנושאי הכיבוש, בנושאי דת ומדינה, בנושאי עולים וטרואומות השואה, אך לא בנושאי השחיתות הציבורית. התיאטרונים לא עוסקים בזה, הוצאות הספרים לא מפרסמות על כך ספרים. אנו רוצים להאמין שאין לזה כל קשר לתקציבים שהמדינה נותנת לתיאטרונים, הפרסים שמקבלים הסופרים ולבעלות אילי ההון על הוצאות הספרים. העיתונאים עוסקים בכך בצורה ספורדית בעיתונים, ברדיו ובטלוויזיה, וגם כאן אנו רוצים להאמין שאין הם חוששים מהגורל של אריה אבנרי, יואב יצחק ודן מרגלית שהעזו לצאת כנגד מעשי השחיתות של הממשל, ובעובדה שמרבית אמצעי התקשורת הם כיום ברשות אילי ההון והמדינה. האקדמיה כמעט ואינה מרימה את קולה, למעט כמה מרצים כד"ר יצחק ספורטא, עבדכם הנאמן, וכמה מרצים אחרים וטובים. רבים מהפרופסורים מעדיפים להדיר את רגליהם מנושאי האתיקה והשחיתות, אולי בחוששם שהם לא ימונו לדירקטוריונים של חברות, לא יקבלו תקציבי מחקר ולא יקודמו. אילי ההון ועושי דברם נמצאים בכל מגזרי המשק, הם אפילו משפיעים על ארגוני אתיקה מסוימים.

במצב עניינים זה, יש להוקיר כל פרופסור, כל עיתונאי, כל איש ציבור, כל פוליטיקאי, כל איל הון (כן, ישנם אילי הון רבים שעשו את כספם ביושר, בלי עושק מחזיקי העניין, הרוויחו את 100% מרווחיהם בצורה אתית ולא נזקקו לתרום 0.5% מהרווחים לקהילה על מנת לטהר את השרץ), כל איש עסקים וכל סופר המצטרפים לשיירה ההולכת וגדלה של אלה שהחליטו להביא עוד בחייהם לכך שיהיה לנו מנהל ציבורי תקין, אחריות ציבורית אתית עם זיקה חברתית, ממשלה וכנסת ללא שחיתות שרוצים להיטיב עם כל העם ולא רק עם אוליגרכים ועושי דברם. אם לפני עשור היה רק קומץ, כיום ישנם מאות, בעתיד יהיו אלפים ורבבות, ולא דרוש יותר על מנת להטות את הכף. בתחום אחד של הקיימות, איכות הסביבה, כבר יש לנו מאות ארגונים שמצליחים להשמיע את קולם, להשפיע ולשנות דברים. בתחום אחר של קיימות, אחריות חברתית, כבר יש לנו מאות ארגונים שמסייעים לקהילה, לרווחה, לבריאות ולחינוך. רק בתחום האתיקה בעסקים, היושרה במגזר הציבורי, במאבק למיגור השחיתות יש עדיין רק קומץ המעז לצאת כנגד עושק הציבור הרחב למען מתי המעט. רוב הציבור עוד לא יוצא לעמוד על זכויותיו. אנו אומרים לעמוד ולא להילחם, כי המאבק צריך להיות אתי, ללא אלימות, מבלי לעבור על החוק, ללא מרד מיסים או הפרת צווים. אם האוליגרכים ירגישו מאוימים כפי שקרה בצ'ילה, ביוון או בארגנטינה, ובתקופות רחוקות יותר בספרד, באיטליה ובגרמניה, אנו יכולים להגיע למשטר דיקטטורי שבו נאבד גם את הזכות לדבר ולמחות, המעטים יישלחו לגולגים או ייאלצו להגר והחושך והדממה ירדו על הארץ.

הזמן הולך ואוזל, לא נראה קץ לשלטון הניאו ליברלי שאומץ דה פקטו על ידי מרבית המפלגות ומנהיגיהן. האוליגרכים ועושי דברם לא יוותרו בקלות על כוחם ועל הפריבילגיות שבהן הם זכו. רק אם הם יווכחו לדעת שזהו האינטרס שלהם שהעם יקבל חינוך ובריאות של ממש, שהפריפריה תחוש סולידריות עם המרכז, שרמת החיים של כל השכבות תעלה בצורה שוויונית, שהזקנים, הנכים והחולים לא ייזרקו לשולי החברה, הם יסכימו לשינוי. זה קרה בנורבגיה, שוודיה, פינלנד, צרפת, גרמניה והולנד. אין שום סיבה שזה לא יקרה גם בישראל. אנו זקוקים למחזאים כאיבסן, לסופרים כזולא, להוגי דיעות כשטיגליץ, לאילי הון כסטף ורטהיימר ולמנהיגים נוסח סקנדינביה על מנת לבצע את השינויים המיוחלים, לשאוב מהם השראה, לקחת מהם דוגמא. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו, עם כל האויבים שמסביבנו, זה יהיה anti-business, בניגוד למגמות ההתערות בכפר הגלובלי, להיכנס למעגל של מרי אזרחי, של אלימות, של שביתות, של מיתון. לא ניתן לעבוד על כל העם כל הזמן, אסור לנו לתת לקומץ של פסיכופטים נוסח The Corporation להנהיג אותנו עם

אטימות מוחלטת לרצון ולצרכי העם. אנו מאמינים שרוב הפוליטיקאים, מנהלי ועובדי המגזר הציבורי, אילי ההון ואנשי העסקים הם אתיים, עם יושרה, עם זיקה חברתית, לא של חמלה כפי שהתבטא בצורה אומללה ראש ממשלתנו, לא של צדקה כפי שמפרישים שברי אחוזים מרווחיהן חברות ואילי הון לא אתיים ומקבלים גושפנקא של חברות אתיות, אלא עם הכרה דמוקרטית שהעם צריך לשלוט במולדתו, עם הנהגה אתית, ללא שחיתות, ללא השקפות ניאו ליברליות המגבירות את חוסר האתיקה, חוסר השוויון והשחיתות, כי הן שמות את כוחות השוק הלא אנושיים, את מקסום הרווח בראש מעייניהן ולא את מקסום איכות החיים לכל האוכלוסיה.

אילי ההון זקוקים לעם על מנת שיעבוד במפעליו, שיקנה את מוצריו, שישקיע בבנקים שלו. העם לא זקוק לאילי ההון. ישראל הוכיחה כיצד היא יכולה לפתח כלכלת היי טק לתפארת ללא אילי הון, עם יזמים נמרצים וחדורי מוטיבציה. ממילא רבים מאילי ההון לוטשים עיניים לשווקי חו"ל. הם יכולים להישאר שם ולא ייגרם כל נזק למדינה. ממילא חלקם הגדול רק זקוק למדינה על מנת לקבל את נכסיה במחירי מציאה, הם מגלגלים את עסקות הרכישות והמיזוגים לא מהונם העצמי אלא במינוף של 90% בכספי הבנקים (קרי הפקדונות שלנו) ובכספי קרנות הפנסיה שלנו ולא תורמים הרבה לכלכלת המדינה ובוודאי לא למיסיה עם כל תכנוני המס "כחוק". אנו נישאר עם אילי ההון האתיים שתרמו תרומה מכרעת לכלכלת המדינה, לפיתוח הפריפריה, לתעסוקה, שמשלמים את כל מיסיהם. אנו נישאר עם יזמי ההיי טק, עם המעמד הבינוני שילך ויגדל, עם המעמד הנמוך שילך ויקטן, עם אותם גורמים בעשירון העליון שיראו אתגר בהובלת הרפובליקה השניה של ישראל לעתיד של צדק חברתי, של שגשוג כלכלי, של שוויון מירבי, של דמוקרטיה אמיתית, כפי שלא הייתה מעולם בישראל שעברה מניאו בולשביזם לניאו ליברליזם, אך שתיתכן כפי שאנו רואים בעיניים כלות במדינות הקטנות, האתיות, השוויוניות והעשירות ביותר בתל"ג לנפש: שוודיה, נורבגיה, דנמרק, פינלנד, הולנד, ניו זילנד ושוויץ. אנו יכולים להגיע ליעד זה עוד בדורנו, זה בהישג יד, זהו כורח המציאות, זה יקרה בדרך אבולוציונית, כי עם ישראל קם בארץ ישראל בה נכתב הספר הראשון בעולם על אתיקה במגזר הציבורי, בעסקים, ביחסים הבינאישיים – התנ"ך. לא דרושים לנו נביאים כעמוס על מנת להראות לנו את הדרך. הדרך סלולה וברורה ועלינו לצעוד בה באומץ אם אנו חפצי חיים.

כשלים של התאגיד בעידן הגלובליזציה -
הסרט והספר The Corporation

מבוסס על הספר:
Bakan Joel, The Corporation, the pathological pursuit of profit and power, 2004, Free Press
ועל הסרט: "The Corporation" (ראיונות עם מייקל מור, נעמי קליין, נועם חומסקי, רוברט מונקס, ג'ו בדרקו, הווארד זין, ריי אנדרסון, וכו')
The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn.
קריאת ה- Study Guide של הסרט The Corporation

לפני 150 שנה התאגיד היה חסר חשיבות. כיום הוא המוסד הדומיננטי בעולם. המבקרים של התאגיד קובלים שאין מספיק פיקוח על התאגידים במיוחד לא על החברות הרב לאומיות. לעומתם טוענים התאגידים שיש יותר מדי רגולציה ופיקוח על התאגידים וזה מפריע להתפתחות החברות ולרווחיותן. התפוחים המקולקלים הם התאגידים המייצרים עושר עצום אך גורמים לנזק ענק. התאגידים מנסים להרוויח עד כמה שאפשר על חשבון גורמים אחרים. אנשי העסקים מעדיפים להשתמש במונח "עסק" במקום "תאגיד" שיש לו היבטים שליליים. תאגיד corporation הוא צורה אחת של בעלות עסקית, הוא מאגד קבוצה של אנשים העובדים יחדיו על מנת לשרת מטרה משותפת, מכלול של יעדים, שהעיקרי שבהם הוא להרוויח עבור הבעלים של העסק תשואה ניכרת, צומחת ובת קיימא.

התאגיד המודרני צמח בעידן התעשייתי שהחל בשנת 1732. התעשייה אפשרה התייעלות, כריית יותר פחם לשעת עבודה, וכיום יותר שבבים לשעת עבודה. במקורו היה התאגיד איגוד של אנשים שרצו לבצע פעולה ספציפית, כמו הקמת גשר על נחל. היו מעט מאוד חברות ואלה שפעלו ידעו בדיוק לכמה זמן הן יישארו פעילות. הן לא עשו שום דבר בנוסף, הן לא יכלו לשלוט בחברה אחרת, בעלי מניותיהם היו ערבים עבור החברה. התאגיד נחשב למתנה לקהילה על מנת להרחיב את רווחת הכלל. בעקבות מלחמת האזרחים בארה"ב והמהפכה התעשייתית היה גידול עצום במספר החברות. הן רצו יותר עוצמה לפעול, להסיר כמה מהמגבלות שחלו עליהן.

התיקון ה- 14 לחוקה האמריקאית קובע שאינך יכול לקחת מאדם את חייו, רכושו וחירותו. הוא חוקק במקורו על מנת לשמור על זכויותיהם של האפרו-אמריקאים אחרי מלחמת האזרחים. אבל עורכי דין ממולחים פירשו את החוק כך שחברות הן "אנשים"/גוף/ישות/legal person ועליהן להיות מוגנות כמו אנשים. החברה הפכה לישות משפטית שבעליה אינם אחראים בצורה אישית לפעילותה. החברה היא אם כן לא קבוצה של אנשים אלא ישות משפטית. אבל איזו מין ישות או אדם היא החברה. קודם כל החברה היא אלמותית כי היא יכולה לחיות לנצח. יתרה מזאת לישות הזאת אין מצפון מוסרי.

חומסקי אומר שהחברה על פי חוק אחראית רק לבעלי מניותיה stockholders ולא למחזיקי העניין stakeholders - הקהילה, האקולוגיה, העובדים, בעלי מניות המיעוט, הלקוחות, הספקים, הנושים וכדומה. מונקס, המחבר של ספר האתיקה המעולה "הזמיר של הקיסר", אומר שאין לחברה נשמה שעליה להציל מאבדון כמו לאדם רגיל. יש להם רק דבר אחד - השורה התחתונה, איך למקסם את הרווח בכל רבעון. אך היו"ר של "של" אומר שהם לא מעוניינים אך ורק בכסף, עליהם להיראות כחברים קונסטרוקטיביים בקהילה. מייקל מור אומר שעבור האנשים האלה אין דבר כזה "מספיק". החברה צריכה לשים את הרווח מעבר לכל שיקול אחר, אפילו רווחת הציבור. מילטון פרידמן, שאומר שהחברה צריכה רק להרוויח עד כמה שאפשר, מסביר מה זאת externality - ההשפעה של עסקה בין שני גופים. יש לחץ על החברה להעביר לגורמים אחרים כמה שיותר עלויות, הוצאות על כבישים, ביטחון.

חברות גורמות לעיתים לנזקים לעובדים: פיטורין, מניעת התאגדות, ליקויי בטיחות הגורמים לתאונות ושריפות, בתי חרושת נצלנים sweatshops. חולצת נייקי הנמכרת במחיר של $14.99 נתפרה ע"י עובדת שקיבלה על עבודתה $0.03. ליז קלייבורן מוכרת ז'אקט במחיר של $178 שמרכיב העבודה שלו הוא $0.74. וול-מרט מצהירה שהיא תורמת חלק מרווחיה לרווחת ילדים. הבעיה היא שאלה שמייצרים את הז'אקטים הם בני 13 בלבד ומקבלים משכורת רעב. אם נביט על זה מזווית אחרת - העובדים שמייצרים את הבגדים בסין או בנגלדש היו גוועים מרעב אם לא היו מקבלים אפילו את השכר

הזעום על עבודתם. הסיבה היחידה שנייקי או ליז קלייבורן העבירו את הייצור למדינות אלה היא בגלל העבודה הזולה, אחרת היו ממשיכים לייצר בארה"ב ולתת תעסוקה לבני ארצם. אם הם באים לארצות אלה ומביאים להם עבודה אפילו תמורת $0.10 לשעה זה מאפשר להם לקנות לפחות את מנת האורז היומית על מנת שלא ירעבו.

אם החוק מתייחס לתאגיד כאל ישות או אדם, איזה מין אדם הוא? על פי מבחן האישיות של ארגון הבריאות העולמי על הפרעות מנטאליות ההגדרה של פסיכופט היא:
1. חוסר רגישות לרגשות של אחרים. חברה שמשלמת לעובד 0.3% ממחיר המוצר עבור עבודתו מתאימה להגדרה. חברה שמפלה בין עובדים, שמנהליה מעליבים עובדים ונוגסים בהם היא פסיכופטית.
2. חוסר אפשרות לקיים יחסים לאורך זמן. חברה שמעתיקה את מפעליה ממדינה למדינה על פי שיקולים של תועלת מתאימה להגדרה. חברה שמעסיקה עובדי קבלן באחוזים ניכרים, שחלק גדול מעובדיה ארעיים ונטולי זכויות סוציאליות, שמפטרת עובדים כל כמה חודשים על מנת לא לתת להם קביעות היא פסיכופטית.
3. חוסר התחשבות נטול עכבות לבטיחותם של אחרים. חברה שמזהמת עם הכימיקלים שלה את הסביבה מתאימה להגדרה, שלא מקיימת הוראות בטיחות שגורמות לשריפות ומוות לעובדים, שמשתמשת באסבסט, לא דואגת למיגון מפני אבק ורעש לעובדים, היא פסיכופטית.
4. מרמה, שקרים חוזרים ונשנים, לעבוד על אחרים למטרות רווח. חברה שממוטטת את מחיר מניותיה בשביל להשתלט על מניות בעלי מניות המיעוט ולהפריט את החברה, חברה שמרמה את לקוחותיה ולא מציינת את הסכנות שבמוצריה, חברה שמרמה את מס הכנסה ומסלפת את נתוני הרווחיות היא פסיכופטית.
5. חוסר אפשרות להודות בטעות. חברה שמגיעה לפשרה עם תובעים על מנת לא להודות באשמתה, חברה שמרעילה את בארות המים של העיר כי היא רוצה לחסוך בעלויות פינוי הפסולת וגורמת לסרטן ולמוות של עשרות אנשים כולל ילדים, חברה שמעדיפה לתבוע את אלה שחושפים את מעלליה במקום להודות בהם היא פסיכופטית.
6. חוסר אפשרות לציית לנורמות חברתיות בהקשר להתנהגות חוקית. חברות שמשלמות קנסות כבדים על עבירות שהן עושות כי הן יודעות שבמרבית המקרים העבירות לא יתגלו, אם הן יתגלו עורכי הדין היקרים שלהן יחלצו אותן מהבוץ, הן מעדיפות במודע לעבור על החוק כי זה יותר זול עבורן, חברות אלה הן פסיכופטיות.

על פי כל אמות המידה הנ"ל חברות לא אתיות הן פסיכופטיות כי הן מתאימות לכל הקריטריונים של פסיכופט.

נייקי מתקבלת על ידי הקהילות בהן הן מקימות את המפעלים כמיטיבי האומה. החברה נותנת לעובדת 6.6 דקות לתפור את החולצה ברפובליקה הדומיניקנית. העובדת מקבלת לשעה $0.70 כך שהיא מקבלת $0.08 על החולצה, 0.3% ממחיר החולצה הולך לעובדת. זה הוא המדע של הניצול. אחרי שהעובדים מתעשתים ולא מוכנים לעבוד יותר במשכורות רעב אלה המפעל מעתיק את פעילותו למדינה אחרת. בל נשכח שעיקרון זה הנחה גם את אילי ההון של משטר המלוכה בימי לואי ה- 16, כאשר נתנו לעובדים רק את המינימום שהיה נחוץ להם על מנת לא לגווע מרעב. אך כאשר גם זה לא הספיק והעובדים אכן גוועו מרעב על מנת שהמלך והמלכה וכל האצילים הטפילים ימשיכו לחיות חיי מותרות על חשבון עובדיהם מזי הרעב, הם התקוממו וערפו את ראשם של נוגשיהם. הטרגי בכל הסיפור הוא שב- conciergerie בית הסוהר שבו היו עצורים המלך והמלכה מציגים את המסכנים האלה כקורבנות חפים מפשע של המון זועם וחסר תרבות. גם הצאר הרוסי הוא קורבן מסכן של האספסוף ואפילו העם הגרמני מוצג כיום בתור קורבן מסכן וחף מפשע שסבל מהפצצות אכזריות של בנות הברית שטבחו ללא רחם בנשים וטף.

אזורי הסחר החופשי צריכים לתת יותר ויותר הטבות לחברות שפועלות בהן. במקרים רבים הן מייצרות מוצרים שתהליך ייצורם פוגע בבריאות העובדים, עם פסולת רעילה, זיהום אוויר, מים ואדמה, כימיקלים מסוכנים. תעשיות ידעו על כך וניסו למזער את הסיכונים. אם אני הורג אותך באקדח זה פלילי אבל אם אני חושף אותך לכימיקלים וגורם למותך קשה לקבוע מי גרם למוות, מה עוד שהחברה היא ישות נפרדת. אנו בעיצומה של מגפת סרטן והתעשייה אשמה בכך במידה רבה. אחד מתוך שני אנשים ואחת מתוך שלוש נשים מקבלים סרטן במהלך חייהם.

אפשטין חשף ניסויים שגורמים להרעלת פרות המבוצעים ע"י מונסנטו והם מסוכנים כי אנחנו שותים את החלב. כל זאת כי מנסים להגביר את התפוקה של הפרות. זה רע לפרה, רע לחקלאי, רע לצרכן, אבל מונסנטו מפרסמת את המוצר כמגביר היעילות של תפוקת החלב. האמריקאים ריססו את השדות בויטנם בזמן המלחמה, אנשים קיבלו סרטן, ילדים נולדו עם פגמים, אבל זה גרם גם למחלות של החיילים האמריקאים. אלה תבעו את מונסנטו והחברה שילמה להם 80 מיליוני דולרים כפיצויים מבלי שתסכים להודות באשמה.

הסרט חושף עשרות מקרים של חברות ענק ששילמו קנסות של מיליונים, עשרות מיליונים או מאות מיליונים של דולרים על עבירות על החוק: אקסון במקרה של ולדז, GE על הונאת המדינה, מיצובישי על עבירות אנטיטרסט, יבמ על יצוא לא חוקי, איסטמן קודק על נזקים לאיכות הסביבה, פייזר על עבירת אנטיטרסט, סירס, היונדאי, דיוו, אלקואה, קוריאן איר,

ליטון, רוקוול, טלדיין, הכסט, קריביאן, רוש נמצאה אשמה על עבירות אנטיטרסט ושילמה חצי מיליארד דולר. אם אתה מציית או לא לחוק זו רק שאלה של כדאיות כלכלית, אם הסיכוי להיתפש הוא נמוך, כדאי לך לעבור על החוק, זו החלטה עסקית ולא ערכית, כי הרי ידוע שמטרת החברה רק למקסם את הרווח. בעשרים וחמש השנים האחרונות כל מערכת החיים בעולם היא בנסיגה, כל המערכות התומכות בחיים הן בנסיגה. האשמה להידרדרות היא בראש וראשונה בגלל תאוות הבצע של החברות המחצינה את העלויות על האחרים. אם לחברות יש את המאפיינים של הפסיכופט מי נושא בתוצאות המוסריות שלהם? לזאת פרידמן (חתן פרס נובל) אומר - האם יש לבניין אחריות חברתית, אז מדוע שלתאגיד תהיה אחריות חברתית? בגלל מנטאליות זאת שיש לה אחיזה בקרב חוגים נרחבים ביותר של עולם העסקים ורשויות הממשל חברות ממשיכות לזהם את הסביבה, לעשוק את מחזיקי העניין, למזער עד כמה שאפשר את תשלומי המיסים, כל זאת על מנת להגדיל את הרווחיות.

הנשיא של חברת הצמיגים גודייר אומר שלא ניתן לתפקד כמנכ"ל על פי אותם קודים מוסריים שאתה פועל לפיהם באופן אישי. כשאתה נדרש לבצע פיטורים המוניים זאת החלטה קשה אך היא מחויבת המציאות בקפיטליזם המודרני. מאז שנת 1990 גודייר סגרה שמונה מפעלים ופיטרה 20,000 עובדים. בעלי האחוזות שהעסיקו עבדים פעלו בצורה מפלצתית, אבל הם היו אדיבים, ידידותיים, נחמדים לילדיהם, אפילו נחמדים לעבדיהם, דאגו להם. כפרטים הם מקסימים אך כאירגון הם מפלצתיים בימי העבדות ובימים אלה בחברות המודרניות.

אנו רואים כיצד מתפרצים מפגינים לחצרו של יו"ר של וקוראים לו רוצח. אך היו"ר ורעייתו לא מסלקים אותם ואפילו מזמינים אותם לתה, יושבים איתם על הדשא. הם משיחים את מה שמדאיג אותם: זיהום הסביבה, זכויות אדם, משטרי דיכוי ששל משתפת איתם פעולה בניגריה ובמקומות אחרים. היו"ר מודאג אף הוא באופן אישי, אך להבדיל מהמפגינים יש באפשרותו לתרום לשיפור המצב כמיטב יכולתו.

כאיש עסקים שהכיר אישית מספר רב של פושעים אתיים, הם בדרך כלל נשמעים ומתנהגים בצורה מקסימה וכריזמתית, נשמעים מאוד דואגים ואיכפתים, אך בחדרי חדרים הם מתנהגים ככרישים הגרועים ביותר, אם כי להבדיל מהם לא רואים את השיניים האכזריות שמסתתרות מאחורי החיוך המקסים והצביעות החלקלקה שלהם. הסרט מציג את הסבריו המשכנעים של מודי סטיוארט, היו"ר לשעבר של של, אך במקביל את הזיהום הסביבתי החמור ביותר שהם גרמו לו בניגריה. קן סנו ועוד שמונה פעילים סביבתיים מניגריה הוצאו להורג בתליה על כי האשימו את של בזיהום הפושע של הדלתה של הניג'ר.

בנושא האקטואלי של הריגול העסקי אנו זוכים לשמוע בהרחבה את סיפורו של מרק ברי שעסק במודיעין תחרותי. הוא מספר שהוא התחזה למנהל בקרן הון סיכון, הקים חברות דמה, הציג עצמו כבעל חברת השמה הרוצה לגייס עובד שרצו להשיג ממנו מידע, למעשה אני מרגל הוא אומר. הוא לא אומר אם הוא ביצע מעשים לא חוקיים כמו פריצה למחשבים או גניבת מסמכים. ברי עבד עם כרבע מהחברות הגדולות בארה"ב וכתב על כך ספר. אם אתה מנכ"ל אתה חושב שבעלי המניות שלך מעדיפים שתהיה בחור טוב או שתביא להם כמה שיותר כסף לכיסם? הם רוצים כסף זו השורה התחתונה. מייקל מור אומר שכל החברות האלה מנוהלות ע"י גברים לבנים עשירים, הן לא מעוגנות בהוויה היומיומית של אלה שהם לא חבורה של לבנים ועשירים כי אם לא לבנים, נשים ולא עשירים, אלה הרוב, והמנכ"לים מנותקים מהם לחלוטין. כמה זה מספיק עבורם? האם חצי מיליארד דולר הוא מספיק, אך מה אם אתה רוצה להיות מיליארדר? הוא מראיין את פיל נייט המנכ"ל והמייסד של נייקי. נייט אומר למור שמעולם לא ביקר באחד המפעלים שלו באינדונזיה, הבחור מעולם לא ביקר במפעלים שלו... שבועיים אחר כך הוא מתקשר אליו ואומר לו שאולי יוכל לקפוץ לשם בדרכו לאליפות הפתוחה לטניס באוסטרליה...

ריי אנדרסון הוא המנכ"ל של חברת אינטרפייס, היצרן הגדול בעולם של שטיחים תעשייתיים. הוא הפך להיות לוחם למען ערכי שימור הסביבה, אחרי שהחל לשאול את עצמו שאלות על כך בשנת 1994. עד אז הוא מעולם לא חשב על מה שאנו לוקחים מכדור הארץ או מה שאנו עושים לסביבה תוך כדי תהליך הייצור של מוצרינו. הוא עשה הערכת מצב על העמדה שלו בנושא והחל לקרוא ספרים על אקולוגיה. זה שינה את השקפת עולמו. הוא החל לשאול את עצמו האם ניתן לייצר את המוצרים בצורת sustainable, תוך שימור הסביבה. אם לא נוכל לייצר שטיחים בצורה ידידותית לסביבה לא יהיה לנו מקום בעולם בר הקיימא. הוא נוכח לדעת שהוא שודד דבר מה שהוא לא שלו, ששייך לכל יצורי האנוש. עוד יגיע היום ושדידת הטבע תהפוך לבלתי חוקית.

ברוקר מתראיין ואומר שהדבר הראשון שהסוחרים בבורסה חשבו עליו ב- 9/11 היה האם נפילת התאומים תגרום לעליית מחיר הזהב ואיך זה ישפיע על עסקיו. כל הלקוחות שלו הרוויחו כסף כי הם היו ממילא בזהב. בזמן חורבן יש תמיד הזדמנות. הרדיפה אחר הרווח קיימת מקדמת דנא. אך היו ימים שהיו דברים יותר מדי מקודשים או חיוניים לרווחת הכלל והיו מעבר לשיקולים מסחריים. הם נשמרו ע"י מסורת ותקנות ציבוריות. המגמות של היום: הפרטה, דרגולציה (ביטול

מעורבות ממשלתית), סחר חופשי, ארגוני הסחר והמטבע הבינלאומיים, הועידות הכלכליות העולמיות, הן של השתלטות החברות ואילי ההון על הכלכלה על חשבון הציבור הרחב והממשלות. ההצדקה לכך היא שעושר מושג רק אם הוא בבעלות פרטית. אוויר נקי, מים זכים, סביבה בטוחה, הם גם עושר וכאשר חברות מזהמות אותן זהו עושק של הציבור והסביבה. לפני מאה שנה מכבי האש היו אף הם ארגון פרטי ואם לא שילמת להם ביטוח הם לא באו לכבות את השריפה, אך במשך השנים זה הפך להיות שירות ציבורי. בזמן ההפרטה אתה לוקח מוסד ציבורי ונותן אותו לגורם עריץ שאינו חייב בדין וחשבון לאף אחד. למוסדות ציבור יש יתרונות גדולים. הם יכולים לפעול בהפסד בגלל היתרון שיש לסביבה ולציבור הרחב. הם פועלים בניגוד למחזוריות, דווקא בתקופות שפל הם יכולים להגביר את הפעילות. הם יכולים לתת תעסוקה בזמן מיתון, להגדיל את הביקוש ולהוציא את הכלכלה מהבוץ. אם הארגון היה מופרט הוא היה אף הוא מפטר פועלים ומעמיק את האבטלה והמיתון. יש כאלה הרוצים שבסופו של דבר כל דבר יהיה מופרט ושייך למישהו: זכויות אדם, שירותים לציבור, חינוך, בריאות, עזרה סוציאלית, פנסיות, דיור, שימור כדור הארץ, מים, אוויר. מייקל וולקר, משנה למנכ"ל מכון פרייזר אומר שאם יפריטו הכל וכל משאב יהיה בבעלות פרטית זה יהיה הפתרון לכל חוליי החברה.

אשפי הפרסום לא נרתעים מדבר ועושים מניפולציה לילדים קטנים כיצד הם ישפיעו על הוריהם לקנות מוצרים מסוימים. פרסומת לגיל הרך היא מגמה מדאיגה נוספת בעולם הגלובלי. התעשייה משקיעה 12 מיליארד דולר בשנה בפרסום לילדים והורים קצרה ידם מהושיע.

נושא אחר בכותרות הוא התדמית perception. התדמית משדרת צורת חיים, אורח חשיבה, עוזרים לחברות הנמצאות בבעיית תדמית קשה לשפר את תדמיתן כמו יוניון קרבייד, פיליפ מוריס, פייזר. התאגיד הענק הוא חיוני, לא ניתן להסתדר בלעדיו, הוא יעיל, אחראי לפיתוח ולאיכות החיים. בעזרת יועצי התדמית תוכל ללחום נגד מאבקי האקולוגיה, המערכות הציבוריות נגד עישון, מוניטין שלילי בגלל אסון בופל, הגברת הביטחון האישי של לקוחות. בהמשך אנו רואים דיון על מותגים ועל עיירת דיסני סלברשן בפלורידה שכבר דובר עליהם בהרחבה בפרקים הקודמים.

חברת GE הצליחה לקבל פטנט על מיקרוב הפועל כדטרגנט. לא ירחק היום וחברות יוכלו להשתלט על נוסחת החיים. כיום אתה יכול להוציא פטנט על כל דבר שחי למעט על אנשים. אורגניזמים חיים שפותחו במעבדות ניתנים לפטנטים. החתירה לאמת הפכה לחתירה לרווח. כל מה שחברות הביוטכנולוגיה מפתחות הן מוציאות עליהם פטנטים, הגן של סרטן השד, הגן של סיסטיק פיברוסיס. תוך עשר שנים החברות יהיו הבעלים של הגנים שיוצרים את האבולוציה האנושית. חברות תקשורת כפוקס חוששות לפרסם גילויים רגישים כמו גילוי ההשפעות השליליות של הפרוזילק של מונסנטו, להגברת תפוקת החלב של פרות שהתגלה כי יכולות להיות לו השפעות מזיקות על הבריאות. הכתבה נאסרה לשידור, מקרה דומה לזה שבסרט "המקור" על איסור פרסום הכתבה בנושא ההתמכרות לסיגריות בתוכנית 60 דקות של סי.בי.אס. תביעה של המתריעים כתבי הרשת שסולקו מעבודתם לא הצליחה. בארה"ב ממשיכים לשווק את המוצר BGH אם כי בקנדה ובאירופה המוצר הוצא מהמדפים.

בכטל היו הבעלים של כל המים בבוליביה, אפילו של מי הגשם. מי הגשם הופרטו. המחיר שהיה על בוליביה לשלם עבור ההלוואה של בנק הסחר העולמי היה ההפרטה של הנפט, קווי התעופה, מסילות הברזל, החשמל, הטלפון ואפילו המים. אך המדינה נכשלה בניסיונותיה לשכנע את העם הבוליביאני שמים הם מצרך כמו כל מצרך אחר. בוליביה רצתה להגן על זכויות החברות הרב לאומיות להחזיק בבעלות המשאבים, ולחייב עבור השימוש במים רבע מההכנסה היומית של שני דולר. מאות נפצעו ונהרגו במהומות בקוצ'במבה אך בסוף הבוליביאנים זכו.

חברות רב לאומיות או transnational מצדדות במשטרים דיקטטוריים ומחפשות את השתקפותן במשטרים פאשיסטים. הווארד זין, סופר והיסטוריון, אומר שהפשיזם צמח באירופה עם התמיכה של החברות הגדולות. מוסוליני והיטלר היו מושא הערצתם של אילי הון רבים כהנרי פורד האנטישמי למשל. הזדמנויות ההשקעה התרבו, יסודות שמאלניים חוסלו, העובדים היו תחת שליטה. מייקל מור מציין את החבירה של חברות אמריקאיות גדולות עם המשטר הנאצי. פורד וג'נרל מוטורס המשיכו לעזור לגרמניה אחרי שהמלחמה החלה. קוקה קולה המציאה את פנטה אורנג' עבור הגרמנים. אדווין בלאק חיבר את הספר "יבמ והשואה" שבו הוא חושף כיצד החברה סייעה לגרמנים במלאכת ההשמדה בכך שהגרמנים נעזרו במכונות הניקוב שלהם על מנת לנצח על מלאכת ההשמדה. אומנם מי שטיפל בכך היו השלוחה הגרמנית של החברה אך הרווחים שלה התקבלו ע"י יבמ אחרי המלחמה. המחשבים קיבלו שירות של יבמ אחת לחודש אפילו בבוכנוולד. היה קיים חוזה בין יבמ ניו יורק והרייך השלישי בשנת 1942. פיטר דרקר שוחח על כך עם ווטסון מייסד יבמ והוא חושב שווטסון קרוב לוודאי לא ידע שהגרמנים השתמשו בכרטיסי ניקוב, הוא חשב שזה היה מסוכן ולא רצה לעשות זאת.

הסגידה לרווח עלולה להיות חזקה יותר מנאמנות למולדת או מכל ערך אחר. 57 חברות אמריקאיות נתבעו על עשיית עסקים עם האויב, טרוריסטים, עריצים ודספוטים - אקסון, מוביל, וול-מרט, וולס-פרגו בנק וכדומה. הצבא האמריקאי וגנרל סמדלי דרלינגטון בטלר מהמרינס סייעו להשליט סדר במכסיקו עבור חברות הנפט האמריקאיות, בהאיטי וקובה

עבור נשיונל סיטי בנק, בניקרגואה עבור בראון ברתרס ברוקרג', ברפובליקה הדומיניקנית עבור חברות סוכר, בסין עבור סטנדרט אויל, בהונדורס עבור חברות הפרי. אך התיאבון בא עם האכילה. בטלר גוייס על ידי אילי הון אמריקאיים להדיח את פרנקלין דלנו רוזבלט שנראה להם שמאלני מדי עם הניו דיל שלו. אך בטלר בסוף החליט להסגיר אותם ולהתריע על הנסיון להקים משטר פשיסטי בארה"ב. המזימה להשתלט על המשטר נתמכה על ידי אילי ההון של חברות דופון, גודייר, בנק מורגן ואחרים.

סאם ג'יברה, יו"ר גודייר, חברת הצמיגים הגדולה בעולם, אומר שלממשלות בימינו אין את אותה עוצמה שהייתה להם בעבר. הן הפכו להיות נטולות כוח בהשוואה לשנות החמישים. הקפיטליזם הדיח את הפוליטיקאים כאוליגרכים הכל יכולים של המערכת. קוקה קולה, מוביל אויל, GTE וקודק חוברות עם ארגוני ממשל שונים ומשתפים פעולה. בהסכם הסחר של מדינות אמריקה הוחלט להפריט כל משאב. מדינות אמריקה על 800 מיליון תושביה משדרות על אותו הגל. מחוץ לוועידה היו הפגנות.

דיון ממצה על אתיקה ואחריות חברתית עם ראיונות עם מילטון פרידמן, נעמי קליין, ריי אנדרסון ואחרים. מתחיל אקטיביזם להקניית ערכי האחריות החברתית בחברות. בעיירות שונות בארה"ב שוללים מחברות את האפשרות להתנהג כ"אנשים", יוזמים פיקוח דמוקרטי על חברות, יש יותר ויותר חוקים לשימור איכות הסביבה. הקהילה מתחילה לקבל סמכויות באמצעות משפטים, תחיקה, פעילות ישירה, חינוך, חרם, קרנות אתיות וכדומה. משנת 1995 חברת אינטרפייס לשטיחים צמצמה את הנזקים האקולוגיים בשליש. היא שמה לה כמטרה לבטל לחלוטין את ההשפעות השליליות שלה על האקולוגיה ולהפוך באופן מושלם sustainable עד שנת 2020. בבוליביה החליטו אסיפות-עם בצורה דמוקרטית לקבל חזרה את הבעלות על המים. הם נושאים ונותנים עם החברה שהם השתלטו עליה. הם גורסים כי כל דבר שהופרט צריך לחזור לשליטתו של הציבור. אין לזלזל אף פעם בכוחו של הציבור. או כדברי הסיסמא שלהם: El pueblo unido jamas sera vencido, העם המאוחד לא ינוצח לעולם. ניצחון קוצ'במבה גרם לשישה הרוגים ו- 175 פצועים. בהשראת קוצ'במבה קמו תנועות עממיות דומות בעולם להתנגד להפרטת מקורות המים. מייקל מור מסכם שאילי ההון תאווי הבצע סבורים שהציבור ה"מטומטם" לא יעשה דבר בגלל שטיפת המוח שהם עוברים. אך מספיק שבכל סרט שרואים על הנושא יהיו כמה שיקומו מכורסתם הנוחה ויעשו דבר מה, כל דבר, על מנת להשיב את העולם לידינו.

כשלים בגלובליזציה –
הספר והסרט "NO LOGO" של נעמי קליין

מבוסס על הספר בעברית: "בלי לוגו" מאת נעמי קליין בתרגום עידית פז, הוצאת בבל, 2002 או באנגלית:
No Logo by Naomi Klein, Picador, 2000
ועל הסרט: "NO LOGO" - Brands, Globalization. Resistance
No Logo, 2003 V, 42 mi., Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein on globalization, hegemony of brands and democratic resistance.
ב- Wikipedia ובאינטרנט על גלובליזציה, אנטי - גלובליזציה ונעמי קליין.
וכן על No Logo Study Guide

הסרט והספר מתארים את המבט האישי של נעמי קליין בנושא הגלובליזציה, המבוסס על מחקריה וכישרון ניתוח ואבחנה יוצאים מגדר הרגיל. היא מוגדרת כסופרת המחאה החשובה ביותר בקרב הצעירים, מוזמנת להרצות בכל רחבי העולם, כותבת מאמרים וספרים, תסריטים לסרטים בבימויו של בעלה אבי לואיס והיא עצמה הפכה למותג.

קליין הבחינה בסביבות שנת 1995 כיצד קמה תנועה פוליטית המתייחסת בצורה ספציפית לנושא הכוח העולה של חברות רב לאומיות. השיטות המקובלות של החלפת ממשלה במשטרים דמוקרטיים אינן תופשות בחברות רב לאומיות המתנהגות בצורה לא דמוקרטית, אין עליהן פיקוח נאות מצד ממשלות וארגונים בינלאומיים בגלל הרב לאומיות שלהן. הרבה זעם הופנה כנגד חברות כנייקי, מונסנטו, של, מקדונלדס.

נשאלה אם כן השאלה: מה היו התנאים שגרמו לתגובות הנגד האלה, מה גרם להם להיות כה נועזים ולצאת נגד תאגידים? אחת הסיבות היא כנראה שהחברות הגלובליות כבר לא הסתפקו במכירת מוצרים או שירותים. הן שיווקו רעיונות, סגנון חיים, את המשמעות עצמה. או כפי שנעמי קליין מכנה זאת - No Space. יש כיום פחות חופש בחירה (No Choice) בגלל מיזוגים ורכישות, קונסולידציה מירבית, מונופולים, תאגידים. ההשלכה השלישית (No Jobs) היא בהיווצרות עבודות בתנאי עבדות, במשכורות מינימום בלי תנאים סוציאליים בעיקר במדינות העולם השלישי. אך גם במדינות המתועשות יש כיום נתח חשוב ביותר של התעסוקה בעבודות זמניות, עובדי קבלן, בעיקר של צעירים ועובדים פשוטים, במשכורות זעומות ובלי תנאים נלווים.

המותגים העולמיים שולחים מסר לצרכנים - של עקביות, איכות. לעומת זאת No Logo מתאר את האווירה של התנגדות לתאגידי הענק. מיתוג branding הוא התהליך של הקניית תדמית/מותג/לוגו עקבי למוצר. דוגמאות למותגים בעבר - Aunt Jemima, Quaker Oats. יכולת לסמוך על מישהו (האישה האפרו-אמריקאית עבת הבשר או האדם המבוגר הקווקרי), על התדמית, במקום על בעל המכולת שסמכת עליו בעבר היותר רחוק.

כיום התמונה שונה לחלוטין - אתה טיפוס "נייקי" או טיפוס "טומי הילפיגר". משווקים לך רעיונות, סגנון חיים. שיווק משפחתיות, צעירות (קוקה קולה בשנות השישים), אהבה, חלום וראייה נוסטלגית של אמריקה (וולט דיסני). הנשיא ובעלים של נייקי רוצה שחברתו תיראה כחברת ספורט, תדמית גנרית של ספורט, באמצעות אלילי ספורט כמייקל ג'ורדן המפרסמים את המותג. לעומת זאת בנטון משווקת את הרעיון של רב גוניות. סטרבקס משווקת רעיון של חברותא. מיתוג זה עושה זילות לרעיונות של חברה, משפחה, ספורט, אהבה, צעירות או חלום.

דוגמא קיצונית היא Virgin. הם לא משווקים מוצר אלא רעיון, הטיפוס של וירג'ין הוא בשנות העשרים המאוחרות או תחילת שנות השלושים של חייו, לא קונפורמיסט. ריצ'רד ברנסון, מנכ"ל וירג'ין, רוצה לשדר מרדנות, אי הליכה בתלם, אינדיבידואליזם. רעיונות אלה מאבדים את תוכנם העצמאי והופכים למותג של חברה.

גם בנושא האקולוגיה יש מיתוג כמו Body Shop's. יש למותג זהות אקולוגית, כמו של"אפל" יש זהות של מהפכנות. אפל מפרסמת אייקונים כמו מרתין לותר קינג וגנדי. מי שמשתמש באפל עושה דברים אחרת (הוא לא כמו כולם שקונים את המחשב השבלוני שהוא תואם יבמ) בדיוק כמו שגנדי וקינג עשו דברים אחרת. חשוב אחרת חשוב אפל. דיזל משדרת תדמית עם הערכה עצמית, אירונית של הצרכן. אתה צורך דיזל עם קריצה. איקאה משדרת דמוקרטיה כי אתה יכול

להרכיב את הרהיטים בעצמך. כך יש זילות מתמיד ברעיונות הנשגבים ביותר של דמוקרטיה, קהילה, מהפכה. הרעיונות הופכים למותגים מסחריים.

לא חשוב אם המוצר טוב או לא, מה התכונות שלו כמוצר. אם אתה שונה אתה חייב לקנות מחשב אפל, לא תוכל להיות עם תדמית של שוני אם תצרוך יבמ. אם אתה דמוקרט אתה חייב לצרוך איקאה, לא תוכל לקנות רהיטים מוכנים כי אלה הם של הבורגנים האליטיסטים. אם אתה חובב ספורט אתה חייב לקנות את מוצרי נייקי. לא ייתכן שתהיה ספורטאי אמיתי אם לא תלבש מוצרים ותנעל נעליים של נייקי. זו היא איפוא גישה כמעט אנתרופולוגית המגדירה מה הצרכן יחשוב ויחווה כשיצרוך את המוצר. אם אתה מוכר מכונית המיועדת לצעירים, השיווק יתלווה למוסיקת פופ רועשת, שירה בקולי קולות. טומי הילפיגר חובר לרוח הרוק'נ'רול, הם מממנים מופעי רוק, חותמים על עסקות פרסום עם האבנים המתגלגלות שילבשו את בגדיהם, יופיעו בפרסומת שלהם, בהמשך הם מעלים בעצמם פסטיבלים של רוק, ובסוף התהליך הפרסומות שלך כבר לא זקוקות לכוכבי הרוק כי המוצר הוא הכוכב.

בעבר ה"פרהיסטורי" היה לנו את הלוגו של לקוסט בדמות תנין קטן על החולצה. כיום הלוגו של טומי הילפיגר הוא כבר בגודל אדם, כמו בובה. קוקה קולה יכולה להיות קו של ביגוד, צבע של בית, רשת בתי קפה, אולי עיתון? המותגים הופכים למעצמה אימפריאלית המרחיבה תדיר את גבולות ממלכתה. אסטרטגיות אלה של מגה מותג רוצה שהלוגו יופיע בכל מקום ויהיה הכל.

דיסני הקימה עיירה שלמה ששמה חגיגה Celebration בפלורידה. אתה יכול לחיות שם את כל חייך בתוך המותג כפי שעושות אלפי משפחות. הן שולחות את ילדיהן לבתי הספר של דיסני, הן בוחרות את נציגיהן למועצות דיסני, זו דרך חיים מופרטת לחלוטין. מה שמעניין הוא שאין שום מותג אחר בתוך העיירה פרט לדיסני. אבדה לך אפשרות הבחירה. בסלברשן לא תראה זכיינים, לא יהיה מקדונלדס, מודעות פרסומת, אך יש שם משטחים ירוקים בשפע, פארקים וילדים נוסעים על אופניים. דיסני בנתה את העיירה כמונומנט לאידיאל של העיירה האמריקאית, של הקהילה. כאן הגעת למותג האולטימטיבי, לנירוונה, כאשר בנית את עולם החלומות בשלושה מימדים ויש לך אוכלוסייה הגרה שם כל הזמן. הדבר הראשון שאתה רוצה לעשות הוא לטרוק את הדלת אחריך ולוודא שמלבדך אין שם אף אחד אחר, אין מסרים מתחרים שמפריעים לשיווק שלך. אנו מדברים בסופו של דבר על מונופול.

אין לך כיום אפשרות לסגור את המותג, להפסיק או להתעלם ממנו. הוא נמצא בכל מקום, אין לך חופש בחירה. הוא נמצא ברחובות, בשירותים ציבוריים, בטלוויזיה, בעיתונות. אתה משתיל את הפרסומות והמותגים שלך בתוך העלילה בסרטים, בסדרות טלוויזיה. מדברים שם על קוקה קולה, סטרבקס, אופיס דיפו או קיי-מרט. כבדרך אגב, תוך כדי שיחה, אך חשבו על כל מילה והכל מתוכנן ומתוזמן. המפרסמים צריכים לבוא כל פעם עם דרכים חדשות ויצירתיות להשתיל את מסריהם ולמשוך את תשומת ליבנו. מכוניות ואוטובוסים הופכים לשלטי פרסומת מתנייעים.

בחברה הקפיטליסטית צריכים להיות מקומות שבהם חוקי המותגים אינם תופשים, כי זה חשוב לדמוקרטיה. כאשר אתה מאבד את הרעיון של הציבור, כאשר בתי ספר מתחילים להיראות כמו קניונים, כאשר ספריות מתחילות להיראות כחנויות ברנס אנד נובל וחנויות אלה מתחילות להיראות כספריות, אתה מפסיד את האפשרות להימצא במקום שהוא מחוץ לעולם המותגים. אתה יכול למחות ברשות הציבור אבל לא בקניון כי הוא מופרט. המטרה של הקניון היא לקנות ולמכור ואם אתה רוצה לעשות משהו אחר מרחיקים אותך.
זהות המותג של וול-מרט הוא מותג משפחתי. הם רוצים שאם תקנה שם תהיה גאה. זה מתנגש בחופש יצירה אומנותי. אם המילים של דיסק ראפ או העטיפה של שבועון לא תואמים את ערכי וול-מרט הם לא מוכרים אותם ברשת שלהם. הם עושים אם כך צנזורה לחופש הביטוי. זו אמנם זכותם אך יש בעיה של מידתיות. היוצר שלא מתאים עצמו לערכי וול-מרט מוחק 30% מצינורות השיווק שלו, כי הם הרשת הגדולה ביותר בארה"ב.

במקום לייצר מוצרים ואחר כך למתג אותם, חברות מייצרות מותגים, תדמית, משמעות, וייצור מוצרים הפך להיות כמעט אקראי. נייקי אינה מייצרת את הנעליים שלה. היא פונה למתווך בהונג קונג ומבקשת לרכוש את הנעליים במפעל עם המחיר הנמוך ביותר האפשרי בסין, ויטנם או אינדונזיה. אך גם מפעלים אלה יכולים להעביר את היצור בקבלנות משנה למפעלים עוד יותר זולים. בכל שלב כמות הכסף המגיעה לעובד מצטמצמת.
נייקי משלמת לעובדיה באסיה פחות מדולר ליום. היא מעסיקה ילדים, מפקחת על עובדיה בצורה צמודה, לא נותנת להם להתארגן, לבקש הטבות סוציאליות, ביטוח רפואי, בטחון בעבודה, יותר שליטה בחייהם. מוקמים איזורי סחר חופשי מיוחדים שבהם מבוצע היצוא לארצות המערב. עובדים בהם צעירים בני 18 עד 25, 80% מהם נשים, כי יותר קל לשלוט בנשים. נייקי התחילה לייצר את מוצריה ביפן, אך כשעלות העבודה התייקרה, היא העתיקה את הייצור לקוריאה וטיוואן. כאשר אלה החלו להתאגד ולקבל משכורות גבוהות יותר עברה נייקי לסין, ויטנם אינדונזיה והפיליפינים, ארצות הנותנות

להם פטור ממס לעשר שנים, שחרור ממכסים והיטלים, שמירה על המפעלים שלהם, איסור התאגדות, כח אדם ממושמע וצייתן.

הגלובליזציה מתיימרת לפתח את הארצות העניות, להעלות את השכר בארצות אלה ולשפר את מצב האוכלוסייה. אך בפועל אנו עדים למירוץ לתחתית, כאשר ארצות מתחרות ביניהן מי תיתן את השכר הנמוך ביותר ואת הסיוע הרב ביותר לתעשיינים הזרים. מי שמפתח ומשקיע במותגים, מוכר במקביל מפעלים ועובר לעבוד בקבלנות משנה זולה על מנת שייווצרו לו משאבים לבניית המותגים. הם טוענים לבעלות על קניין רוחני אך אין ברשותם אפילו מפעל אחד. עובדים בעולם המערבי מאבדים את מקום עבודתם כאשר החברות שלהם הופכות לגלובליות ומשקיעות סכומי עתק בבנייה ושימור של מותגים. קהילות שנבנו מסביב למפעלים ננטשות והופכות לעניות. העבודות החדשות שאותן יכולים העובדים לקבל הן עבודות שירות, עבודות ארעיות.

המעסיקים הגדולים ביותר בארה"ב הם וול-מרט ומנפואר. כנגד התופעות המוגזמות של עבודה ארעית מתייצבים ארגונים חוקרים. החברות הגלובליות באמת אינן מאמינות בגלובליזציה, הן מאוד לא מרוצות כאשר העובדים מהארצות המתפתחות מתייצבים נגד החברות. הן דוגלות בעולם הצריכה וזזות הצידה כשמתגלעים סכסוכים בין עובדיהן, הממשלות שלהן, וארגונים ממשלתיים. שומרים חמושים שומרים כיום על מפעלי נייקי וגאפ ועל מקדונלדס. אקטיביזם זה דואג לסחר הוגן במקום סחר חופשי. החברה לא גורסת שיש להמשיך לשפוך כספים ללא אבחנה. אינך יכול לבקר בקניון ולשאול איפה המגזר של האתיקה.

חקירה אחר המקור של הגלובליזציה תגיע למפתנם של ארגון הסחר העולמי - World Trade Organization, קרן המטבע הבינלאומית - International Monetary Fund והבנק העולמי - World Bank. ארגונים אלה קובעים את החוקים של הסחר העולמי. הם מאמינים שמה שטוב לעסקים, לתאגידי הענק, יהיה טוב לכולנו. הליכה בהתאם לכללים שלהם תביא לגידול במקורות תעסוקה ולשיפור האקולוגיה, אליבא דראשי הארגונים.
מה שמתרחש ברחוב הוא לא תנועת מחאה נגד הגלובליזציה, אלא דחייה של האכסיומה שמה שטוב לחברות יהיה טוב לכולנו. המהומות בסיאטל, וושינגטון, פראג וג'נואה בכל כינוס של מנהיגי הכלכלה העולמית משתמשות בסיסמאות כמו: העולם הוא לא למכירה, המפגינים מנסים להעביר את המסר שלהם - שהם לא מוכנים לחכות לקבלת הזכויות שהן ממילא שלהם על פי חוק. אם הממשלות מונעות מאיתנו את הזכויות שלנו, הציבור מתקומם כנגד זה וסובל מדיכוי ממשלתי, גם אם הוא מתנהג בצורה אתית ובאזרחות טובה. הויכוח על הגלובליזציה הוא לא אם אתה בעד או נגד סחר, בעד או נגד ארגון זה או אחר, כי אם הוא על דמוקרטיה, על זכויות האדם, על השליטה בגורל שלך בעצמך, וזכות להתבטא כנגד ההשתלטות על משאבי הציבור.

נביא הזעם נגד הקפיטליזם, הגלובליזציה, הממשל והתקשורת – נועם חומסקי והיבטים נוספים של גלובליזציה

מבוסס על קטעים מהסרט: "The Corporation" (מתוך דיסק II, ראיונות עם קליי טימון, מוד ברלו, כריס קומיסריבסקי, סוזן לין, איליין ברנרד, אוסקר אוליבירה, סה"כ עד 40 דקות.)
The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn.
מבוסס על הסרט הדוקומנטרי על הפרופסור האקטיביסטי נועם חומסקי:
Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media, 1992, 167 min., Directors Mark Achbar and Peter Wintonick, (also: Distorted Morality, 2003, lectures by Noam Chomsky).
מבוסס על הערכים:
Globalization, Privatization, Externality, Global Economic Integration, Global Technological Connectivity, Global Personal Contact, Global Political Engagement, Cultural Cosmopolitanism, Foreign Policy - Measuring Globalization, Polyarchy - Essays on Statism: Globalism/Antiglobalism

דירוג הגלובליזציה של מדינות בשנת 2004 היה כלהלן: 1. אירלנד, 2. סינגפור, 3. שוויץ, 4. הולנד, 5. פינלנד, 6. קנדה, 7. ארה"ב, 8. ניו זילנד, 9. אוסטריה, 10. דנמרק, 11. שוודיה, 12. בריטניה הגדולה, 13. אוסטרליה, 14. צ'כיה, 15. צרפת, 16. פורטוגל, 17. נורווגיה, 18. גרמניה, 19. סלובניה, 20. מלזיה, 21. סלובקיה, 22. ישראל, 23. קרואטיה, 24. ספרד, 25. איטליה, 26. הונגריה, 27. פנמה, 28. יוון, 29. יפן, 30. בוטסוונה.

הקריטריונים למדידת הגלובליזציה הם: אינטגרציה כלכלית - סחר, השקעות חוץ, זרימת הון של פורטפוליו, הכנסות מהשקעות. קישוריות טכנולוגית: משתמשים באינטרנט, אתרי אינטרנט, סרוורים בטוחים. מגעים אישיים: נסיעות בינלאומיות ותיירות, שיחות טלפוניות בינלאומיות, העברת כספים למדינות ומהן של עובדים והעברות בינאישיות ולא ממשלתיות. מעורבות פוליטית: חברות בארגונים בינלאומיים, סיוע כספי ועבודה באו"ם, משלחות של מועצת הביטחון, הסכמי סחר בינלאומיים, העברות כספים בין ממשלות.

externality קורית בכלכלה כשהחלטה (למשל לזהם את האטמוספירה) גורמת לעלויות והטבות ליחידים או קבוצות אחרים חוץ מאשר למי שעשה את ההחלטה. במילים אחרות מקבל ההחלטה אינו נושא בכל העלויות של החלטתו או קוצר את כל ההטבות. אם העולם מסביב למקבל ההחלטה נהנה יותר ממנו כמו במקרים של חינוך או ביטחון אז ההטבה של מקבל ההחלטה תהיה בצריכה פחותה. לעומת זאת אם העלות לעולם מסביב למקבל ההחלטה במקרים של זיהום הסביבה או פשע היא גבוהה יותר לעולם הרי שההטבה של מקבל ההחלטה תהיה בצריכה עודפת (overconsumed versus underconsumed).

זה מסביר מדוע כדאי למפעל כימיקלים לשפוך את הרעלים בתהליך הייצור לנחל הזורם ליד המפעל, כי מי שיצטרך לטהר את המים הוא המדינה או העירייה אך לא הוא. מנהל העושה ספקולציות במניות של החברה שלו מעביר את הסיכון לבעלי המניות כי הוא מתוגמל באופציות שאין עליהן כל סיכון. אם מחיר המניה מתמוטט הוא לא יממש את האופציה אך לא יפסיד דבר. כך באנרון אם מעלימים הפסדים במסווה של חברות קש ומכניסים רווחים עתידיים חסרי שחר לדו"חות הפיננסיים לא מפסידים המנהלים דבר אלא הם מרוויחים באופן מיידי מבונוסים מנופחים המבוססים על הרווחים המפוברקים וממחיר המניה המלאכותי, כאשר ההפסדים וההתמוטטות יבואו על חשבון אחרים, כמו העובדים, בעלי המניות הקטנים או המדינה.

הפרטה הוא תהליך של העברת הבעלות מהמדינה לידיים פרטיות ו/או העברת הניהול של השירות או הפעילות מהמדינה לידיים פרטיות. התהליך ההפוך הוא הלאמה. עם כל הביקורת הנוקבת על אי היעילות של ההלאמות, ניתן לבוא בביקורת לא פחות נוקבת על חוסר הצדק של ההפרטות שמביאות לעיתים קרובות לחוסר יעילות הגדולה בהרבה מחוסר היעילות של המדינה. אם מפריטים שירות רכבות והחברות שמעוניינות רק ברווח לטווח הקצר מזניחות את ההשקעות בתשתית (מכסום הרווח, מילטון פרידמן הזכור לטוב), נגרמות תאונות, התנועה משתבשת, נפגעת הכלכלה בגלל האיחורים ויוצא בהחלט השכר בהפסד.

אם מפריטים את התשתיות של רוסיה ומספר אוליגרכים מקבלים תוך כמה שנים עושר אגדי, נגרם אי צדק משווע למאות מיליוני האזרחים שמצבם הכלכלי הדרדר כתוצאה מההפרטה. אם מפריטים בישראל בנק שהיה בבעלות המדינה ומעבירים את הבעלות לכמה אילי הון במחיר שנראה בעיני רבים נמוך בהרבה משוויו, מפטרים אילי ההון קרוב לאלף עובדים למרות שמצב הבנק מעולה רק בשביל למקסם את הרווח, מאמללים את העובדים הוותיקים והמסורים שלא יכולים להשיג יותר עבודה ומגיעים אחרי שנה לרווחי שיא שמגדילים עוד יותר את עושרם של אילי ההון ומרחיבים את הפערים החברתיים. אם רוצים להפריט את בתי הסוהר לא ירחק היום ותהיה חבירה של ההון, השלטון והפשע (ראה "אופרה בגרוש" עם מקי סכינאי של ברטולט ברכט) ויתנו לפושעים במאסר עולם לברוח על מנת למקסם את הרווח בעצימת עין של השלטונות המקבלים תרומות למפלגות ומאפשרים לברוני הפשע להיכנס למרכזי המפלגות.

הגלובליזציה ידעה עליות ומורדות במאות השנים האחרונות. היא קשורה במעורבות הממשלות בכלכלה, פרוטקציוניזם, מונופוליזם, פיננסיליזם, מיליטריזם, אימפריליזם. הקומוניזם והפשיזם דגלו באנטי ליברליות (נגד אינדיבידואליזם), אנטי קפיטליזם (נגד בינלאומיות), אנטי הומניזם (נגד קוסמופוליטיות). עם חידוש הגלובליזם אחרי מלחמת העולם השנייה והרבה יותר אחרי נפילת מסך הברזל שוקמו מחדש החירות וכבוד האדם. הצהרת זכויות האדם של האו"ם שתורגמה ליותר ממאתיים שפות היא מסמך בינלאומי החל על כל תושבי העולם. קיימת ערבות הדדית עולמית לסייע בשמירה על זכויות האדם, בעזרה למדינות החלשות, בשגשוג כלכלי עולמי.

הגלובליזציה והמסגרות הפוליטיות החדשות כמו האיחוד האירופי דוגלים במעבר סחורות ללא הגבלה, מעבר עובדים בקלות יחסית, יצירת כפר עולמי, מעבר מידע ללא הגבלה, מעבר ערוצי טלוויזיה ורדיו ללא הגבלה. באמל"ט למשל שונאים את ה"גרינגו" האמריקאי המכוער הכופה את תרבותו ומוצריו על מדינות היבשת. אך מתעלמים מההשפעה הברוכה שהייתה לארה"ב בייצוב משטרים דמוקרטיים, בפיתוח הכלכלות המקומיות, בהעלאת רמת החיים של האוכלוסייה, בהשתתת ערכי תרבות עולמיים. ארה"ב היא לא רק קוקה קולה ומקדונלדס. היא מאפשרת למיליונים של אזרחים ממכסיקו וממדינות אחרות להגר אליה ובמשך השנים היא למדה לא לדכא תרבויות זרות ולהימנע מאפליה גזעית. נוצר איזון עדין באמריקה כמו גם באירופה בין הגלובליזציה לבין התרבויות המקומיות. השפה השלטת דה פקטו באיחוד האירופי היא אנגלית, אך נוצרת תודעה תרבותית רגיונלית ושגשוג חסר תקדים של ספרות ותיאטרון בשפות שזוכות לתחייה כקטלנית, גלגו, אוקסיטן, בסקית, פריולית וקורסיקאית.

ההאשמות הקרדינאליות כנגד הגלובליזציה הן שהתאגידים הרב לאומיים שואפים למקסם את הרווחים תוך התעלמות משיקולים אתיים, קהילתיים ואקולוגיים, מיקום המפעלים במדינות בהן השכר הוא הנמוך ביותר, העסקת ילדים ונשים במפעלים בתת תנאים, הריסת האקולוגיה ללא תקנה, מחיקת הזהות התרבותית, כל זאת תוך השגת כוח שהוא גדול יותר מכוחן של המדינות בהן הם פועלים. כמו כן מאשימים את הארגונים הבינלאומיים בתמיכה בתאגידים הרב לאומיים ובמדינות המערב החזקות על חשבון המדינות שלהן הם אמורים להושיט סיוע. כתוצאה מכך העוני מעמיק והפערים בין העשירים והעניים והמדינות העשירות והעניות מעמיקים.

אנו רואים אם כן שהתמונה מאוד מורכבת ושתי הגישות לגיטימיות. אם לא תהיה ביקורת על הגלובליזציה היא יכולה להעצים את התופעות השליליות שלה. כמו שבמדינה יש מוסדות המבקרים את הממשלה ואת הכנסת, כמו שהקמת המשטרים הקומוניסטים תרמו תרומה מכרעת להפיכת הקפיטליזם חסר המעצורים ליותר הומאני, כך גם ספריהם של נעמי קליין וג'ואל בקן, תנועות המחאה ההמוניות והביקורת האקדמית והציבורית תורמות תרומה חשובה למיתון המגמות השליליות של הגלובליזציה. הרי אף אחד אינו רוצה לחזור לתקופה המדיבלית בה אנשים חיו כל חייהם בכפר שלהם ועסקו בסחר חליפין בסיסי. בעידן המודרני הגלובליזציה היא תהליך בלתי הפיך שעלינו לשלוט בו במקום שישלוט בנו. שומה על המדינות להתעשת ולשלוט בתאגידי הענק במקום שישלטו בהם, והחשוב מכל - העובדים, האזרחים ובעלי מניות המיעוט חייבים להתעשת ולהראות לתאגידים ולמדינות שמקור הריבונות הוא באזרחים, מקור הכוח הוא בבעל המניות הקטן, והגורם החשוב ביותר בחברה הוא העובד ולא איל ההון.

הסרט על הפרופסור האקטיביסט נועם חומסקי Manufacturing Consent מתמקד בהטעיית דעת הקהל ע"י המדיה, שחומסקי טוען שהיא מיישרת קו בדרך כלל עם השלטונות ה"שמרניים". חומסקי (או בהגייה האמריקאית צ'ומסקי) נחשב על ידי רבים כאינטלקטואל החשוב ביותר כיום בעולם. הוא היה בכל הקריירה המקצועית שלו מרצה לבלשנות באוניברסיטה היוקרתית MIT. אך הוא נודע בעיקר בשל דיעותיו הרדיקליות בנושאים חברתיים ועסקיים, ולצערנו גם בנושא הסכסוך הישראלי-ערבי, כשהוא חובר לשונאים המושבעים ביותר שלנו בהשמצותיו.

הוא טוען שאנשים אינם עושים את המאמץ להבחין בין אמת ושקר כפי שהם משתקפים בתעמולה של אמצעי התקשורת. הדמוקרטיה דורשת נגישות חופשית למידע. במדינה טוטליטארית אין זה חשוב מה חושב הציבור, אבל בדמוקרטיה צריך ליצור אילוזיות הכרחיות, ליצור הסכמה, לעשות תעמולה על מנת לשלוט במה שחושב הציבור.

חומסקי נולד בשנת 1928, הוא נשוי לקרול ויש לו שלושה ילדים. הוריו היו מורים לעברית והקנו לו עקרונות סולידאריות עם מעמד העובדים וסוציאליזם. לדעת חומסקי מי שקובע את ההחלטות העיקריות בעולם המודרני הם תאגידי הענק, אמצעי התקשורת הם בבעלותם, הם קובעים מי ישב בממשלה, והם המחליטים.
היעד לתעמולה הוא 20% מהציבור (האמריקאי) שהוא מתוחכם וקובע את דעת הקהל. 80% מהציבור צריך לציית, הם לא משפיעים ומשלמים את המחיר. אמצעי התקשורת המשפיעים ביותר הם: CBS, NY Times, Washington Post, NBC, ABC, הם קובעים את האג'נדה של "ייצור ההסכמה". הם עושים זאת ע"י בחירת הכותרות, חלוקת ההדגשים, ניסוח נושאי החדשות, סינון המידע, תיחום השיח הציבורי במגבלות מסוימות. הם מחליטים, בוחרים, מעצבים, שולטים, מגבילים, משרתים את האינטרסים של קבוצות אליטה דומיננטיות. הם גם קובעים את ההיסטוריה כי אם הם לא כותבים על משהו הוא פשוט נעלם מתודעת הציבור.

חברות הענק ששולטות במדיה, ווסטינגהאוז, GE ואחרות, עושות את הסינון של המידע בהתאם לאינטרסים שלהם, לדעת חומסקי. ישנם אנשים השולטים במדינה (ארה"ב, ומה לגבי ישראל?) והם לא יתנו למדינה לחמוק מידיהם. 23 חברות שולטות ביותר ממחצית אמצעי התקשורת: 11,000 מגזינים, 11,000 תחנות רדיו, 2,000 תחנות טלוויזיה, 2,500 מוציאים לאור של ספרים, 1,800 עיתונים יומיים, 7 אולפני הסרטים המובילים. בכמה מהמקרים יש להם למעשה מונופול.

ה"לקוח" של המדיה הוא לא הציבור הרוכש את העיתונים או צופה בטלוויזיה כי אם החברות שמפרסמות במדיה. לכן הגישה העסקית של המדיה היא לעשות הכל על מנת לא להכעיס את המפרסמים. גורמים חריגים שאינם שותפים לדיעות של ה- mainstream מוקעים מהמדיה. כשהיה פרופסור ב - MIT המליץ חומסקי לעשות שביתת מיסים על מנת למנוע את המשך המלחמה בויטנם. למרות מעמדו הרם כפרופסור וחוקר מבריק, החליט להיכנס לאקטיביזם סוציאלי ולשחות נגד הזרם. ב- 1967 אף עצרו אותו בשל דעותיו ה"חתרניות".

העורך של ניו יורק טיימס המרואיין בסרט מכחיש בכל תוקף שקיימת אינטימיות בין הממשל לעיתון ואם הם ישברו את הכלים הם ייענשו. כך למשל הטיימס יצא חוצץ נגד המלחמה הבלתי מוצדקת במזרח טימור בניגוד לעמדת הממשל.
חומסקי טוען שהמדיה התעלמה מהמלחמה ובכך הייתה שותפה לרצח העם שבוצע בטימור.
כיוון שחומסקי נדחף לשוליים הוא הפך לקיצוני יותר ויותר. הוא טוען שהמדיה טולרנטית יותר באנגליה, קנדה ובלגיה מאשר בארה"ב. אחת הבעיות בנגישות למדיה היא המיקוד הנדרש בגלל קוצר זמן להצגת עמדות רציניות בין שני שידורי פרסומת. לא ניתן לפתח טיעונים מורכבים בזמן קצר ולכן המסרים היחידים שעוברים הם מסרים קונבנציונאליים שלא דורשים הרחבה כי כולם יודעים במה מדובר והם במסגרת הקונצנזוס.

חומסקי טוען את הטענה (האבסורדית...) שאין כיום יותר מוסריות מאשר בזמנים של ג'ינג'יס חאן. הוא כופר אם כך בכל האבולוציה שקרתה במשך מאות השנים האחרונות וטוען שעולם כמנהגו נוהג. הוא מפליג ואומר שפעילויות הטרור הנרחבות ביותר מבוצעות ע"י ממשלת ארה"ב. הוא שם על אותו מישור את בן לאדן ואת הממשל. אך נראה (וזאת התרשמות סובייקטיבית) שחומסקי כועס יותר על ה"טרור" של ארה"ב מאשר על זה של בן לאדן. מכאן ועד לתמיכה נלהבת בזכות הדיבור של מכחיש השואה הצרפתי פוריסון הדרך קצרה.

חומסקי מנסה להיות יותר צדיק מהאפיפיור וחשוב לו כנראה שדווקא בגלל היותו יהודי ואמריקאי הוא יגנה בצורה הארסית ביותר את ישראל ואת ארה"ב ויתמוך בזכות הדיבור של פוריסון. מרוב זה שהוא איש מצפון "מיוסר" הוא שוכח מי בכל זאת "הטובים" ומי "הרעים". ההיסטוריה כבר לימדה אותנו לאן הביאו אותנו יפי נפש מצפוניים שתמכו בעלייה לשלטון ה"דמוקרטית" של הנאצים, בזכות הציבור להפגין, גם אם זה בעד הנאצים, כוחות אנטי דמוקרטיים או פנאטים דתיים. אך לא צריך להרחיק עד ארה"ב, גם בישראל יש לנו תופעות דומות.

רק תיאורטיקנים כחומסקי יכולים לרחוץ בניקיון כפיהם ולגנות כל גילוי של אלימות או שחיתות. כל איש עסקים וכל מדינאי מתלכלך בצורה זאת או אחרת, אך אין דין נהיגה במהירות של עשרה קמ"ש מעבר למותר באוטוסטראדה כדין נהיגה של מאתיים קמ"ש בשטח בנוי. אף אחד אינו אתי במאה אחוז אך אם אדם הוא אתי רק בתשעים אחוז אין זה מעמיד אותו על תקן של פושע מלחמה. קיימים אנשי עסקים שהם מושחתים במפגיע, עושקים את עובדיהם, את בעלי מניות המיעוט, מרמים את הלקוחות ואת הספקים, מזהמים את הסביבה והורסים את הקהילה. זהו אבסורד ואיוולת לשים אותם

על אותו תקן של איש עסקים שניפח פעם חשבון הוצאות או שפיטר פעם עובד בצורה לא מוצדקת או שהפעיל קשרים בשביל למצוא תעסוקה לבנו.

טיעוניו של חומסקי הם מסוכנים אף יותר מאשר הטיעונים שלא ניתן לעשות דבר כנגד טבע האדם כי כולם ממילא מושחתים. גם לו יש תיאוריה "פשטנית" השמה את ארה"ב שהתערבה בסכסוכים והרגה בשוגג אזרחים חפים מפשע על תקן של ארכיטרוריסט כבן לאדן הרוצה להרוס את העולם הנאור והורג במודע אלפי אזרחים חפים מפשע. אותו דין חל לגבי ישראל, כאשר היא מושמצת בשקר גס של רצח עשרות אלפי פלשתינאים חפים מפשע והוא מתעלם מכל הרקע של הסכסוך הישראלי ערבי שנועד לחסל את ישראל ולהשלים את מלאכתו של היטלר. יש לקוות כי חומסקי אינו סובר כפוריסון, בן טיפוחיו, שגם זוועות השואה הן המצאה קפיטליסטית-ציונית-אימפרליסטית.

וזה מביא אותנו לדילמה אתית ממדרגה ראשונה. כל מי שעוסק באתיקה בעסקים והוא ישראלי או אמריקאי מואשם אוטומטית בצביעות, כי מצד אחד הוא יפה נפש כל עוד שהוא עוסק בכלכלה אך במדיניות הוא כוחני כמו אנשי העסקים המושחתים ביותר. ההשמצות באות משני הכיוונים: מצד הניאו ליברלים שטוענים שהאתיקנים הם אנטי-ביזנס וסוציאליסטים רחמנא ליצלן, ואילו ה"שמאלנים" טוענים שהם צבועים כי הם לא מגנים את ההתנהגות ה"פושעת" של מדינותיהם. או שאתה אתי במאת האחוזים או שאתה מושחת בדיוק "כמוהם". וזאת קל להגיד לפרופסורים הספונים בעולם האקדמי שמעולם לא ניהלו חברה או שרתו בממשל או בצבא.

אך תיתכן בהחלט דרך ביניים, במיטב המסורת של אריסטו, הדוגלת בקפיטליזם הומאני שאינו ניאו ליברלי אך גם לא קומוניסטי, הדוגלת במדיניות הומאנית הדוגלת בהקניית ערכי הדמוקרטיה וזכויות האדם בכל רחבי העולם, בארצות ערב, בויטנם ובאיראן, המתנגדת לשלטון בעם זר אך גם בטרור של תנועות "שחרור", כי טרור הוא טרור גם אם הוא מקבל את ההצדקה שלו ב"שחרור". תמיד ניתן לתת לבוש אידיאולוגי לרצון להשתחרר מהעול הקפיטליסטי באיטליה ע"י הבריגאדות האדומות, מהשלטון האימפרילסטי הרוסי בצ'צ'ניה, או מהשלטון היאנקי בקובה. צריך להיות גאון בשיעור קומתם של גנדי או מרתין לוטר קינג על מנת להשתחרר בדרכי שלום מעול הכיבוש הבריטי או מהגזענות במדינות הדרום. ההיסטוריה מוכיחה את ההבדל התהומי בין מאבק שחרור לא טרוריסטי לבין טרור חסר הבחנה שהורס בסופו של דבר גם את אשיות החופש במדינות המשוחררות כפי שראינו באפריקה ובמזרח התיכון.

ואין שום מקום לפשרנות עם מכחישי שואה, טרוריסטים או תנועות אנטי דמוקרטיות. כולם צריכים להיות מוקצים מחמת מיאוס. חופש הדיבור וההפגנה צריך להיות מקסימלי, אך בגבולות של איום על הדמוקרטיה או על עצם קיום המדינה. ניהילזים יביא בסופו של דבר להרס הציביליזציה, בין אם הוא בא מצד אנרכיסטים שמאלנים ככנופיות באדר מיינהוף או אנרכו-קפיטליסטים ימניים כדיויד פרידמן, בנו של מילטון פרידמן. אם ניתן זכות דיבור לפוריסונים למיניהם בזכות יפי נפש כחומסקי, נגיע מהר מאוד לשואה חדשה לא רק כלפי יהודים אלא כלפי כל העולם הנאור. נועם חומסקי טוען בהצדקות על תמיכתו בפוריסון כי חוסנה של דמוקרטיה נמדד דווקא כשנותנים לבעלי דעות חריגות להתבטא. זהו טיעון טריוויאלי, כי ברור שמשטר הנותן רק לנציגי מפלגת השלטון להתבטא הוא משטר טוטליטארי.

יש לתת זכות דיבור לכל המפלגות, פרט למפלגות שהן נגד קיום מדינת ישראל, צרפת או ארה"ב, שתומכות בשנאת יהודים, ערבים או נוצרים, שמצדדות בסמים, רצח או עבדות. את הויכוח האם לאפשר הימורים או לא, מכירת טבק או משקאות חריפים, הפלות, כלכלה ניאו חברתית או ניאו ליברלית, יש להשאיר לתחום הלגיטימי של הדמוקרטיה והכלכלה החופשית. קרנות אתיות יוכלו לסנן חברות כאוות נפשן וכל אזרח יהיה רשאי לקנות מניות בקרנות אלה או מניות בחברות טבק. מדינת נוודה יכולה לאפשר הימורים בלאס וגאס וכל הסולדים מכך לא יבקרו בה ומדינת ישראל יכולה לאסור הימורים בכלל והרוצים להמר יצטרכו לנסוע ליריחו או רומניה. אם המדיה נראית לאחדים מאתנו נשלטת ע"י האליטות ניתן להקים מדיה אלטרנטיבית הממומנת ע"י אלכ"רים, היוצאת לאור באינטרנט, הנלחמת על דרכה. להבדיל מחומסקי, פרידמן ואחרים, אנו מאמינים כי יש בהחלט דברים אבסולוטיים ויחסיים וחובתנו, כאתיקנים, לדעת להבחין ביניהם.

מליץ היושר (או נביא השקר...) של הקפיטליזם, התאגידים, השוק החופשי והניאו ליברליזם - מילטון פרידמן

מבוסס על קטעים מהסרט: "The Corporation" (מתוך דיסק II - ראיונות עם פיטר דרוקר, מילטון פרידמן, מרק מודי-סטיוארט, יו"ר "של", מייקל ווקר, קרלטון בראון, לוסי היוז, סאם ג'יברה, יו"ר גודייר - סה"כ עד 58 דקות.)
The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn.
מבוסס על הסרט התיעודי עם ראיון עם מילטון פרידמן, הנציג המובהק ביותר של הניאו ליברליזם:
Milton Friedman, 2002, 73 m., Interviewed by Gary S. Becker, Intellectual Portrait Series
מבוסס על הספר:
Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, 2004

בגוואטי, הטוען כי הוא מתבסס על מחקרים אובייקטיביים, קובע כי הרגשות האנטי גלובליים הם חזקים יותר בארצות הצפון העשירות, בעוד מעצבי המדיניות והציבור בארצות העניות של הדרום רואים בגלובליזציה תופעה חיובית.
הגלובליזציה החלה עוד בסופה של המאה התשע עשרה. אם החברות הרב לאומיות מטרידות אותנו עלינו רק להיזכר בחברת הודו המזרחית הענקית שהתוותה את הדרך להשתלטות אנגליה על הודו. חברת הודו המזרחית ההולנדית שלטה על אינדונזיה. חברות גדולות מימנו את הקמת מסילות הברזל וכריית המחצבים באפריקה.
קצב השינויים הטכנולוגיים הולך וגובר. עלות שיחת טלפון של שלוש דקות בין ניו יורק ללונדון עלתה 250$ בשנת 1930 במונחים של ימינו ואילו כיום היא עולה רק כמה סנטים. נתיבי קול דרך האוקיינוס האטלנטי עלו מ- 100,000 בשנת 1986 ליותר משני מיליון כיום. גם התפתחות האינטרנט הייתה מטאורית.
אך ההתפתחות הדרמטית הגדולה ביותר היא בהורדת המכשולים שהממשלות מערימות בפני הסחר וההשקעות הבינלאומיים. הגלובליזציה של ימינו מקורה אם כן בשינויים הטכנולוגיים ובפעילות הממשלתית.
המאבק נגד גלובליזציה נובע גם מעמדות אנטי קפיטליסטיות, אנטי תאגידיות ואנטי אמריקאיות.
הסחר העולמי גדל בקצב מהיר יותר מקצב הגידול של הכלכלה העולמית.
יש גידול בקצב ניכר של ההשקעות הבינלאומיות.
יש גם גידול בחילופי תרבות בינלאומיים, כמו סרטי הוליווד.
גם הטרור עבר תהליך של גלובליזציה, כאשר הטרוריסטים מכים בכל מקום בעולם.
העולם עובר תהליך של רב תרבותיות וגישה טובה יותר לרב גוניות תרבותית, כשבמקביל יש ירידה בשונות באמצעות הטמעה, מיערוב, אמריקניזציה, סינוניזציה.
אנו עדים: לצמצום בריבונות הלאומית ובגבולות המדינות ע"י הסכמים גלובליים ואזוריים, האיחוד האירופי, הסכמי אופק, ארגון הסחר העולמי וכדומה. לעלייה חסרת מימדים בהיקפי הנסיעות והתיירות. ליותר הגירה, לרבות הגירה לא חוקית. לפיתוח תשתית טלקומוניקציה גלובלית.
במקביל יש: גידול בחלקה של הכלכלה העולמית הנשלטת ע"י חברות רב לאומיות. גידול במשקלם של ארגונים בינלאומיים כקרן המטבע הבינלאומית IMF המטפלים בעסקות בינלאומיות. גידול במשקלם של סטנדרטים בינלאומיים, בנושאי פטנטים, איכות, וכדומה.
הגלובליזציה מאפשרת רכישת מוצרים יותר זולים והקצאה אופטימאלית של משאבים. הגלובליזציה נותנת מקורות תעסוקה לעובדים בעלות המקובלת בארצותיהם. אם החברות הגלובליות לא היו מקימות שם מפעלים, העובדים היו נשארים מובטלים או אפילו גוועים ברעב.
הגלובליזציה מאפשרת אחידות של שירותים ומוצרים. כשאתה נכנס למסעדת מקדונלדס אתה מקבל את אותם תפריטים ואותו סוג שירות. העיצוב של בתי הקפה של סטארבקס וטעם הקפה דומה בכל העולם. החדרים של מלונות הולידיי אין דומים בכל המדינות. חנויות וול-מרט בנויות באותה מתכונת בכל מקום.
הגלובליזציה מגבירה את הזרמים הדמוקרטים, את השמירה על זכויות האדם. כולנו חיים בכפר גלובלי ולא ניתן להסתיר עוולות נגד האוכלוסייה בשום מדינה בעולם.
אחוז האוכלוסייה העולמית החיה ברמת חיים (במונחים קבועים) של פחות מדולר ליום קטן בחמישים אחוזים במשך עשרים שנה. אל מול ה"התלהמות" של האנטי-גלובליסטים, חסידי הגלובליזציה מביאים מספרים על רמת חיים, תעסוקה, תוחלת החיים שכמעט הכפילה את עצמה בארצות המתפתחות.
רבים מהפרו קפיטליסטים מסכימים עם הביקורת נגד ארגוני הסחר והמטבע הבינלאומיים ואומרים שאלה ארגונים מושחתים המבוקרים וממונים ע"י מדינות, לא חברות. הרבה הלוואות ניתנו לרודנים שלא השקיעו במדינותיהם, בעוד

האוכלוסייה הייתה צריכה להחזיר את החובות שהרודנים גנבו. מזה הם מסיקים שיש פחות מדי קפיטליזם לא יותר מדי. המדינות הן שורש הרע ואילו חברות הן שורש הטוב, אליבא דחסידים אלה.
הויכוח האקדמי על גלובליזציה ימשיך להתקיים עוד שנים רבות. אין ספק שהגלובליזציה תרמה רבות לחיוב ולשלילה בעידן המודרני, אפשר לשפר היבטים כאלה או אחרים שלה, אך לא ניתן יהיה לעצור את התקדמותה.

ספרו המפורסם ביותר של מילטון פרידמן הוא: Capitalism and Freedom. פרידמן דוגל בשוק חופשי בצורתו הקיצונית ביותר, עם מינימום רגולציה, כשמטרת החברה העסקית היא רק למקסם את הרווח ואין לקחת בחשבון שיקולים אתיים שעלולים להפחית את הרווח כל עוד שלא עוברים על החוק.

המשנה של פרידמן היא מאוד פופולארית בקרב החוגים הקפיטליסטים הקיצוניים ביותר, הניאו ליברלים ואילי ההון. הוא נחשב למוקצה בקרב הדוגלים בקפיטליזם הומאני, בקרב האתיקנים האקטיביסטים וחוגים חברתיים. פרידמן קיבל פרס נובל ונחשב לאחד הכלכלנים הדגולים של המאה העשרים.

פרידמן מוצא מקבילות מובהקות בין חופש כלכלי, חופש פוליטי וחופש אישי. יחד עם זאת, הונג קונג נהנתה מחופש כלכלי ואישי אך בלי חופש פוליטי. בסינגפור יש חופש כלכלי, אך יש רבים שיגידו שאין בה חופש פוליטי. צ'ילה, טיוואן וקוריאה נהנו מחופש כלכלי רב כמשטריהן היו דיקטטוריים.

פרידמן אינו מאמין כפוקוימה בסופה של ההיסטוריה, כי אנו רחוקים מהשגת היעד האולטימטיבי של החופש. יחד עם זאת הוא אינו מאמין שהממשלות יחזרו להתערב בצורה מסיבית בכלכלה. כוחות השוק הם אלה שמניעים את הכלכלה הכי טוב. (אמרה מיסטית המקבילה לקביעה שהדיקטטור אבי האומה יודע הכי טוב מה טוב לעמו).

פרידמן מנבא שיתכן ובעקבות המעבר של סין לכלכלת שוק תהפוך המדינה תוך עשר שנים לדמוקרטית. פה הוא טעה כמובן, אך זאת לא טעותו היחידה. הוא גם נפטר שנתיים לפני המשבר הכלכלי של 2008 שניפץ את מרבית התיאוריות שלו. לעומתה, בהודו יש חופש פוליטי אבל אין בה כלכלה חופשית, אם כי גם זה משתנה לדעת פרידמן.

פרידמן מתייחס אפילו לשערוריות אנרון ולהתייחסות גורפת לאנשי עסקים כאל רמאים. הוא אומר את אחת ממילות השפר שלו שאתה לא עושה כסף בטווח הארוך אם אתה רמאי אלא רק אם אתה ישר. (גם כאן אפשר לטעון שדיקטטורות לא מחזיקות מעמד לעד, הא ראיה ששלטונו של היטלר קרס אחרי 12 שנה, אך בתקופה זאת הוא הביא למותם של עשרות מיליוני אנשים. המשטר הקומוניסטי בברית המועצות החזיק מעמד רק 70 שנה, אבל גרם למותם של עשרות מיליוני אנשים ולהתרוששות אומה אדירה. יוון, צ'ילה וספרד הן עוד דוגמאות מאלפות).

אך גם אם נטען שפרידמן צודק בהקשר הכלכלי של דבריו, ההיסטוריה מוכיחה שאם נותנים לכוחות השוק להשתולל נפגעת הכלכלה פגיעה אנושה, אומות מתרוששות ואנשים מתים מרעב. המשבר הענק של 1929 קרה אך ורק בגלל כלכלת השוק הקיצונית ואילו הבראת הכלכלה קרתה בגלל הרגולציה (הניו דיל) של רוזבלט. שערוריות וול סטריט בשנות השמונים עם פרשיות דרקסל ואחרות קרו בגלל השתוללות חסרת רסן של השוק. אנרון ושאר השערוריות של שנות האלפיים קרו בגלל שנתנו לחברות חופש פעולה מוחלט. כל אלה גרמו לנזקים אדירים לכלכלה, לפשיטות רגל הכי גדולות בהיסטוריה, לאובדן כל כספי אלה שחסכו, השקיעו או עבדו בחברות המושחתות. אילי ההון והמנהלים שהיו אחראים למשברים יצאו כמעט כולם מבלי לתת את מלוא הדין.

פרידמן מדבר גבוהה ממרום מושבו האקדמי, אך אנשי עסקים מצפוניים שחיים יום יום דילמות אתיות כבדות משקל יאמרו ללא ספק שדרושה רגולציה מסוימת, אם כי כמובן לא קיצונית כמו בברית המועצות או בישראל של שנות החמישים, שאין יד נעלמה למעט היד המזוהה של אילי ההון הלא אתיים הגורפים את כספיהם של הציבור הרחב ומגבירים את הפערים בחברה, שלתת לכוחות השוק לעשות את שלהם זה כמו לתת למכונית לנהוג בעצמה. אריסטו וגדולי הפילוסופים גרסו שדרך הביניים היא תמיד העדיפה ולכן לא תהיה תקומה לכלכה המונהגת ע"י הוגי דיעות כפרידמן ומנהיגים כרגן ות'אצר, כמו שאין תקומה לכלכלות של ברית המועצות וניגריה.

פרידמן טוען שמי שגילה את שערוריות אנרון הוא לא המדינה כי אם השוק ולכן השוק נקט בפעילות המתקנת שלו. כאן פרידמן "אינו מדייק בעובדות", כי נכון שהמדינה לא התערבה בפרשת אנרון, מה שמצביע על אוזלת ידה של המדינה, אבל השוק לא גילה דבר על אנרון. החברה פשוט פשטה את הרגל אחרי שמנהליה גמרו למצוץ את לשדה, למכור את מניותיהם במאות מיליוני דולרים, והפסדי החברה הרקיעו שחקים. באותה מתכונת ניתן לאמר שאין לקחת תרופות אם יש לך סרטן, כי זו רגולציה והתערבות. יש לתת לטבע לעשות את שלו, אם אתה נרפא - מה טוב, ואם לא - כוחות השוק או הטבע עשו את שלהם ואתה מת. לא היינו רוצים לאחל לכל ה"מנותקים" נוסח פרידמן שהם יעבדו בחברות נוסח אנרון, יחסכו בבנק

למסחר, ישקיעו באגרות זבל, ויגורו ליד חברות מזהמות, על מנת לטעום על בשרם את עוולות הכלכלה הניאו ליברלית, ואם פרידמן מבטיח לנו סעד בטווח הארוך, ניתן להזכיר לו כי בטווח הארוך כולנו ממילא מתים, בין השאר כתוצאה מהחוליים שנגרמו לנו בטווח הקצר.

כאמור, יבואו חסידי הקפיטלזים הקיצוני ויגידו - מה האלטרנטיבה? כבר אמרנו שמשטרים סובייטים גרמו לסבל לא פחות ואולי אף גדול יותר ממשטרים קפיטליסטים שמרנים, אבל יש לנו דוגמאות מאלפות של משטרים כלכליים נאורים כמו מדינות סקנדינביה, גרמניה ואפילו צרפת שמוכיחות שאפשר לנהוג אחרת, עם מידת ביניים בין רגולציה מתונה לכלכלת שוק מתונה. ישראל עברה תוך כמה עשרות שנים ממשטר ניאו בולשביקי למשטר ניאו ליברלי, ולצערנו עוד לא הגענו לדרך הביניים השקולה של אירופה. אך במשטר הישראלי הקיים, שפרידמן הוא הגורו שלו, יש מקום להציג דיעות שונות גם אם הן לא פופולאריות לחלוטין בקרב אנשי העסקים בישראל.

פרידמן קורא למנהלי אנרון ודומיהם "תפוחים רעים". כנראה שגם המאפיוזים הם תפוחים רעים ואולי ניתן לוותר על המשטרה בתקווה שכוחות השוק יעשו את שלהם והציבור הרחב או היד הנעלמה יפסיקו את הירי חסר האבחנה ברחובות. פרידמן שהוא אבי האסכולה הכלכלית של שיקגו שכח אולי מה שקרה בעירו בשנות העשרים התוססות (הוא כבר היה חי בתקופה זאת), בהן אל קפונה עשה בעיר כבתוך שלו ושיחד את המשטרה והפוליטיקאים. עד שלא קמה יחידה נבחרת של הבלתי משוחדים (כן, מה לעשות, רגולציה...) לא הצליחו לבלום את הפשע המאורגן, אך עד היום פשע זה ממשיך להתקיים, אם כי בחלקו הפך לממוסד ו- legitimate. כל אלה הנוהרים ללאס וגאס אולי אינם יודעים על איזה בסיס של פשע, זנות והימורים קמה העיר האומללה הזאת ויש הטוענים שעד היום הם קיימים בה אך בצורה שונה.

פרידמן נוהג כדרך אלה המאשימים את הקורבן במה שקורה לו וטוען שהשערוריות קרו דווקא בגלל עודף רגולציה. על אותו משקל - אם אתה מובטל זה כי אתה לא רוצה לעבוד ולא בגלל שאילי הון מפטרים ללא אבחנה אלפים בשביל להתעשר עוד יותר, אם אתה מפסיד את השקעתך במניות זה כי אתה ספקולנט ולא בגלל שבעלי העניין ניצלו מידע פנים על מנת להתעשר עוד יותר, אם אתה מפסיד את קרן הפנסיה שלך באנרון זה כי לא הצלחת להבחין בתפוחים הרעים אך אתה בחברה טובה כי גם ה- SEC לא הצליח.

פרידמן תולה אם כן את האשם בשחיתויות בעודף רגולציה (בארה"ב עם מינימום הרגולציה...). בשנות השמונים חוקקו חוקים בעקבות שערוריות ההשתלטויות, ואם לא תהיה רגולציה ותהיה תחרות טוטלית גם לא יהיו שחיתויות. זאת ועוד, השערוריות הן פעולות תיקון של השוק (היו כאלה שטענו עד לא מזמן שהמלחמות הן פעולות תיקון של הטבע, כי אם לא היו מתים כה הרבה אנשים במלחמות לא היה נשאר מספיק מזון לנשארים). מעניין מה היה אומר פרידמן לקורבנות של אנרון או דרקסל: אל תתרגשו אם הפסדתם את כל כספכם, עבודתכם, או בריאותכם בגלל פעולות תיקון אך בממוצע הכל בסדר, גם אם אתה טובע בברכה שהעומק הממוצע שלה הוא חצי מטר.

פרידמן טוען כי יש גם שערוריות חמורות ביותר בממשל אך משתיקים את זה. אם החקלאות המסובסדת נכשלת הממשל נותן לחקלאים עוד יותר סובסידיות, אך באנרון אם החברה קורסת לא ניתן יותר להחיות אותה והמדינה חוסכת את הכספים שהיה צריך להשקיע בחברה אם היא הייתה ממשלתית. גם זה טיעון דמגוגי אופייני - כי לא צריך להתרגש מעוול כל עוד בשכנות נגרם עוול עוד יותר גדול. מה הקשר בין שחיתויות הממשל לשחיתויות השוק? זו נבלה וזו טריפה. האם מישהו מציע שאנרון תהיה חברה ממשלתית? האם זה שהשכן שלי גונב נותן לי לגיטימציה לגנוב גם כן, כי כך עושות כולן? אך, האמונה המיסטית/דתית/פנאטית בכוחות השוק זקוקה אולי להסברים פסיכולוגיים שהם מעבר ליריעת ניתוח זה.

בדבר אחד נוכל להסכים עם משנתו של פרידמן. על כוחות השוק לעשות את שלהם, אך רק בתנאי שהחלשים והמקופחים יתאגדו בהתאם לכוחות השוק כפי שהם התאגדו בפוליטיקה וסילקו את המשטרים האפלים של הבורבונים בצרפת ושל הדיקטטורות בפורטוגל, ספרד, יוון, ארגנטינה וצ'ילה, כפי שהעובדים התאגדו במשטרים הניאו ליברלים של אנגליה, ארה"ב וצרפת בסוף המאה התשע עשרה וראשית המאה העשרים באיגודים מקצועיים שדאגו לאינטרסים שלהם במקום כוחות השוק או מעסיקיהם האבהיים.

אם הצרכנים לא יקנו מוצרים עם פרסום מטעה ולא יאכלו ברשתות מזון מהיר המזיקות לבריאותם, אם בעלי המניות ישקיעו רק בחברות אתיות ובקרנות אתיות, אם העובדים יעבדו רק בחברות הדואגות לצרכיהם, אם הקהילות יוקיעו את המפעלים המזהמים מקרבן, אם המדינות לא יתנו הטבות לחברות המנצלות כל פרצה על מנת להתחמק מתשלומי מס, אם ספקים לא יעבדו עם חברות המפגרות בתשלומיהן בצורה סיסטמטית, אם הבנקים לא יתנו אשראי לאילי הון שהסתבכו פעם אחר פעם, כי אז אולי כוחות השוק יעשו סוף סוף את המוטל עליהם, לעשות רגולציה עצמית, להוקיע מתוכו גורמים לא אתיים, ולדאוג לרווחת הכלל, מעמד הביניים, העניים ואפילו אילי ההון, אך בפרופורציות המתאימות, כך שרוב נכסי המדינה יהיו בידי הציבור הרחב, שלא יהיו פערי הכנסה מצמררים ויהיה צדק חברתי לכל.

גישה מאוזנת על הקפיטליזם והגלובליזציה – הספר "העולם הוא שטוח" מאת תומס פרידמן

מבוסס על הספר:
פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, 2006, הוצאת אריה ניר
או באנגלית:
Friedman Thomas L., The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century, 2006, First Updated and Expanded Edition, 2006, Farrar, Straus and Giroux
מבוסס על הסרט הדוקומנטרי:
Charlie Rose with Thomas L. Friedman (April 27, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century, by Charlie Rose.

אין כמעט נושא בעולם עם כה הרבה דיעות עליו כמו נושא הגלובליזציה. את קוראת את ספרה של נעמי קליין "בלי לוגו" ומקבלת דיעה מסויימת על הגלובליזציה. אתה ממשיך וקורא את ספרו של ג'ואל בקן "התאגיד" ודעתך מתחזקת. אך לשם האיזון אתה קורא את ספרו של בגוואטי בזכות הגלובליזציה וצופה בראיון עם מילטון פרידמן התומך בצמצום הרגולציה למינימום וספקות מתחילים לכרסם בך. את מקווה איפוא שיבוא מישהו ויעשה סדר בנושא סבוך זה, יאזן בין המגמות השונות, בצורה ברורה, שקולה ואובייקטיבית.

תומס פרידמן, הכתב המהולל של הניו יורק טיימס, אשר זכה שלוש פעמים בפרס פוליצר היוקרתי וכתב ספרים רבי מכר בנושאי היום, עושה סוף סוף סדר ומנתח בצורה מבריקה ובהירה את העולם הסבוך של הגלובליזציה במאה ה- 21, בשנת 2006. בעולם הפוסט מודרניסטי של ימינו עם שינויים מהירים מאין כמותם, נראה "סבא" מילטון פרידמן (אין קשר משפחתי בין השניים) מיושן מה ואפילו האקטיביסטית החברתית התוססת נעמי קליין שטרם מלאו לה ארבעים כבר לא נשמעת כל כך מהפכנית.

תומס פרידמן מתכוון במונח "עולם שטוח" לעולם שהוא מחובר ברשת סבוכה של תקשורת, אינטרנט, טיסות זולות, נפילת מחיצות פוליטיות וכלכליות, טכנולוגיה מתקדמת בקצב מסחרר, מהפכה דיגיטלית, העושה את העולם כולו לכפר גלובלי אחד ושטוח שבו הכל תלויים וקשורים בכל, חוץ מהפורשים כמו הטרוריסטים, שגם עליהם הוא מרחיב את הדיבור. אפילו סין והודו, שני הענקים האסיאנים, שהיו עד לפני מספר שנים מבודדים מבחינה כלכלית, הצטרפו לכפר הגלובלי, והגוש הקומוניסטי שהפך לקפיטליסטי נעשה לעצם מעצמותיו של העולם השטוח.

השלב השלישי של הגלובליזציה אינו מונע יותר ע"י התאגידים הגלובליים הענקיים, כמו מיקרוסופט, או הארגונים הגלובליים, כמו קרן המטבע הבינלאומית, אלא מונע ע"י יחידים, עצמאים היושבים ליד המחשב בביתם, יזמים המנפיקים את החברה שלהם כבר בשלביה הראשונים, בעולם כולו, אך כיום בעיקר בהודו וסין. היחידים "הקטנים" מתמודדים בהצלחה בתנאי התחרות הפרועה של ימינו, הן כעובדי ייצור זולים, הן כתכנתים ונותני שירות גלובליים, אך יותר ויותר כאנשי מחקר ופיתוח במעבדות מחקר המוקמות בישראל, באירלנד או בהודו.

בעוד סין מרכזת את הייצור הזול העולמי (אם כי ארצות אחרות כאינדונזיה וויטנם כבר מתחרות איתה), הודו הופכת להיות הגורם מספר אחד לשירותים זולים בגלל האוכלוסייה המשכילה והדוברת אנגלית שלה. הודו הפכה לגורם מוביל בטלמרקטינג, חשבונאות, תכנות, הנדסה ומדע, כאשר חברות מערביות עושות מיקור חוץ לשירותי מידע טלפוניים, הזמנה של טיסות ואפילו הנהלת חשבונות לדו"חות מס הכנסה אמריקאיים.

בין הגורמים המשטחים (העושים את העולם שטוח) העיקריים מונה פרידמן את:
1. ה- 11.9, התשעה בנובמבר 1989, היום שבו נפלה חומת ברלין והמסמל את קריסת העולם הקומוניסטי ופתיחת החלונות לרווחה לכלכלה הקפיטליסטית ולעולם השטוח (להבדיל מה- 9.11 המפורסם בשנת 2001 שבו קרסו מגדלי התאומים והעולם נחשף לטרור שהוא גלובלי אף הוא).

2. ה- 8.9, תאריך ההנפקה של נטסקייפ בשעת 1995, שסימל את המעבר מפלטפורמה מבוססת מחשב אישי לפלטפורמה מבוססת אינטרנט. פרידמן האופטימיסט אינו רואה אפילו בבועה שנוצרה בעקבות מהפכה זאת דבר שלילי כי בזכות הבועה הושקע הון עתק בתעשיית האינטרנט, במחקר ופיתוח. הוא מתעלם מהפסדי העתק שנגרמו לבעלי מניות המיעוט

ומהתעשרות העתק של מאחזי העיניים, אך למרות זאת הוא נחשב לליברל. בסופו של דבר נוצר פסיפס של קבוצות ויחידים מכל רחבי העולם המניע את המהפכה הבאה.

3. המשטח השלישי הוא תוכנות זרימת עבודה. סרט הנפשה חדשני מופק בשרשרת אספקה כלל-עולמית: הקלטות הקול מתבצעות במקום הקרוב לשחקנים בניו יורק או בלוס אנג'לס, העיצוב והבימוי נעשים בסן פרנסיסקו, התסריטאים עובדים ומתקשרים מבתיהם בלונדון, בפלורידה, בשיקגו. הנפשת הדמויות, הדורשת עבודה רבה, מתבצעת בבנגאלור בהודו הזולה, ואת העריכה עושים בסן פרנסיסקו. סטנדרטים משותפים הם גורם משטח מאין כמותו, כמו תוכנת הוורד או כמו הפיי-פל המאפשר לשלם בבזאר הענק והמגוון של אי-ביי.

4. קהילות עצמאיות ושיתופיות. הקוד הפתוח בנוי מרבדים רבים כמו תנועת הידע השיתופי ותנועת התוכנה החופשית. אנשים אוהבים לחלוק עם אחרים את הידע שלהם או את עבודתם. יש היום אינספור בלוגים (מהשם וובלוג - יומן רשת) המביעים דעתם בכל נושא בעולם וחושפים שחיתויות ועוולות. הקוד הפתוח מעצים את יכולותיו של היחיד ושל הקהילה הקטנה להשפיע. ויקיפדיה הוא דוגמא מאלפת לקוד הפתוח, בהיותו אנציקלופדיה הנכתבת בהתנדבות ע"י אלפי אנשים באיכות מצויינת.

5. המשטח החמישי הוא מיקור חוץ עם דוגמא של באג 2000. המזל האיר פנים להודו בסוף שנות התשעים כאשר בועת הסיבים האופטיים החלה להתנפח וקישרה בזול בין הודו לארה"ב ומשבר באג 2000 העיב על האופק. התכנתים ההודים הזולים לקחו על עצמם את פרויקט תיקון השעונים הפנימיים של המחשבים שהיה עצום ומפרך. ובעקבות זאת גילו האמריקאים והאירופים את היכולות של התכנתים ההודים והשאר כבר היסטוריה.

6. העברת משרות, או כמו שפרידמן קורא לזה בלשונו הציורית: לרוץ עם צבאים, לאכול עם אריות. בדצמבר 2001 קרה עוד דבר חשוב פרט להתמוטטות אנרון: סין הצטרפה לארגון הסחר העולמי והסכימה לעמוד בחוקים הגלובלים לפיקוח על היבוא, על היצוא ועל ההשקעות הזרות. בעקבות הפתגם האפריקני, ממליץ פרידמן לכולנו להתחיל לרוץ כי אם אתה אריה עליך לרוץ יותר מהר מהצבי האיטי ביותר אחרת תגווע ברעב ואם אתה צבי עליך לרוץ מהר יותר מהאריה המהיר ביותר אחרת תיאכל. לסין יש מאגר בלתי נלאה של פועלים זולים בכל רמות המיומנות, תיאבון עצום למפעלים, ציוד ומשרות, ושוק משגשג וענק של צרכנים. פרידמן מאמין שהיום סין היא האריה ואם אירופה וארה"ב אינן רוצות לפגר אחריה עליהן לרוץ מהר יותר כי סין לא תסתפק באספקת עבודה זולה לאורך זמן.

7. המשטח השביעי הוא שרשרת אספקה, או בכותרתו המשנית לאכול סושי בארקנסו. פרידמן נותן בתור דוגמא את המחסן הראשי של וול-מרט בבנטונוויל, ארקנסו. בשטח הענק המשתרע על פני 110,000 מ"ר פורקות משאיות סחורה מאלפי ספקים שונים ברחבי העולם ומהמחסן הזה מתפצל הנהר העצום הזה למאות פלגים קטנים לכל חנויות הרשת. כמעט הכל מתבצע בצורה ממוכנת, עם ברקודים, בכל ימות השנה. בגלל יעילות זאת מצליחה וול-מרט להיות רשת החנויות הגדולה בעולם, זולה אך גם עם איכות טובה. פרידמן לא מתעכב על עוולות וול-מרט לעובדיה אך טוען שרשתות כוול-מרט עוזרות בסופו של דבר דווקא לשכבות החלשות הצורכות את מוצריהן הזולים.

8. מיקור פנים. פרידמן סוקר את הנעשה ביו.פי.אס. ובחברות גלובליות אחרות המספקות שירותים החורגים משירותי התובלה בגלל המסה הקריטית של גודלן. אנשי יו.פי.אס. שולחים למשל את שליחי פיצת פאפא ג'ונס ליעדם, אחראים למשלוח חומרי הגלם לפיצריות ועושים כל פעולה הקשורה עם הצד החזק שלהם: הסנכרון. אם קונים באינטרנט נעלי נייקי, תנותב ההזמנה דרך יו.פי.אס. כך הם מצליחים להוזיל מאוד את עלויות השירות.

9. המשטח התשיעי הוא יידוע עצמי כמו גוגל, יאהו ושאר מנועי החיפוש. אם יש לאדם גישה לקפה אינטרנט יכול כל אדם בקמבודיה, קינשאסה או פטגוניה להיעזר במנועי החיפוש ולקבל מידע על כל נושא שבעולם, מבלי שתהיה לו נגישות לספריות גדולות, שירכוש ספרים יקרים ושיבזבז זמן יקר. זהו אולי המשטח הגדול ביותר כי הוא הופך כמעט כל אדם בעולם לתושב הכפר הגלובלי עם אותו מאגר נתונים. עם גוגל אתה יכול לבנות לעצמך שרשרת אספקה משלך, של מידע, של ידע, של בידור. סוג אחר של יידוע עצמי הוא האיי פוד, הנותן לך את האפשרות לערוך את המוסיקה שאתה רוצה.

10. המשטח העשירי הוא מה שמכונה הסטרואידים: דיגיטלי, סלולרי, וירטואלי ופרסונלי. ניתן לתקשר בצורה אלחוטית בטלפון, באינטרנט, בוידאו מכל מקום לכל מקום בעולם. הטלפון הסלולרי ומחשב כף היד הפכו למחשבים קטנים, נישאים ורב תכליתיים המשמשים גם יומן, גם טלפון, גם מצלמה, גם מסרטה, למשלוח דוא"לים, לשיטוט באינטרנט וכתחליף זעיר למחשב. כך אפשר גם לשוחח ולראות בחינם את בן שיחך באינטרנט באמצעות הסקייפ. הסקייפ מוזיל בצורה דרסטית את עלויות התקשורת של יחידים וחברות. משטח זה נקרא סטרואיד כי הוא גורם מעצים של כל צורות שיתוף הפעולה ויהפוך את העולם לשטוח עוד יותר.

ביקורת על הגלובליזציה והניאו ליברליזם - ספרו של ג'וזף שטיגליץ "אי נחת בגלובליזציה"

מבוסס על הספר:
ג'וזף שטיגליץ, אי נחת בגלובליזציה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2005, תרגום רחל אהרוני
Joseph Stiglitz, Globalization and its Discontents, Norton Publishers, 2002

ועל הסרט בלי תרגום עברי:
Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz

על מנת לבחון את משנתו של ג'וזף שטיגליץ עלינו להעמיד אותה בקונטקסט של המדיניות הניאו ליברלית או כפי שהיא מכונה גם Washington Consensus ששטיגליץ יוצא חוצץ נגדה בהקשר הגלובלי והחברתי. הנושא חשוב ביותר להבנת המדיניות הכלכלית בישראל המושפעת בעשור האחרון בראש וראשונה מהתיאוריות הניאו ליברליות וממשנתו של מילטון פרידמן. במונחון החברתי של מכון ון ליר מוגדר ניאו-ליברליזם כ: "זרם בתיאוריה הכלכלית, הטוען כי היחסים הכלכליים מוסדרים על ידי חוקים טבעיים והאינטרס האישי לפיו כל אדם פועל יוצר הרמוניה טבעית, ולכן כל התערבות של המדינה היא מיותרת ומזיקה. תפישה זו דוגלת בתחרות חופשית, בחופש התעסוקה, התנועה, היוזמה, הסחר הבינלאומי ובזכות הקניין של הפרט.

הסחר החופשי מעודד תחרות, מרחיב שווקים, מאפשר חלוקת עבודה והתמחות של כל אזור על פי היתרון היחסי שלו - ועל ידי כך מגדיל בסופו של דבר את כלל התפוקה. תפקידה היחיד של המדינה הוא לדאוג כי גורמים שחתמו ביניהם חוזים יכבדו אותם, ולמנוע פגיעה כלשהי ברכוש הפרטי. בתנאים אלו, השגשוג יבוא מאליו. הניאו-ליברליזם הוא למעשה סוג של ניאו-שמרנות, חזרה לקפיטליזם הרדיקלי של המהפכה התעשייתית, שמאפייניו על פני השטח הנם מקסום הרווח והצבר בלתי מרוסן של עושר, ומתחת לפני השטח – ריכוז בלתי מרוסן של עושר בידים מעטות." (מתוך: אבניאון, איתן: לקסיקון כלכלה, עורך מקצועי: זימון, יאיר, הוצ' איתאב - בית ההוצאה לאור, 1990 חנין, דב, 'מסוציאל-דמוקרטיה לניאו-ליברליזם', עמ' 69-76 , מתוך: מאוטנר, מנחם (עורך): צדק חלוקתי בישראל, הוצ' רמות -אונ' תל אביב, תשס"א 2000).

מילטון פרידמן, חתן פרס נובל לכלכלה, הוא אחד האידיאולוגים המרכזיים של הניאו-ליברליזם המודרני. הוא טען במאמרו המפורסם ב: The New York Times Sunday Magazine מה- 13.9.1970 כי קיימת אך ורק אחריות חברתית אחת של התאגיד – להשתמש במשאביו ובפעילויותיו להגדלת רווחיו כל עוד הוא עומד בכללי המשחק, כלומר עוסק בתחרות פתוחה וחופשית ללא הונאה ורמאות. לפרידמן הייתה השפעה רבה על ממשלות הליכוד ובמיוחד על בנימין נתניהו, על מדיניות ההפרטה, השוק החופשי, קיצוץ תקציבי רווחה והקטנת מעורבות הממשלה במשק. התיאוריות של פרידמן השפיעו גם על מדיניות התאצ'ריזם של מרגרט תאצ'ר בבריטניה ושל רונלד רגן בארה"ב בשנות השמונים של המאה הקודמת. אך בעוד תיאוריות אלה אבד עליהן הכלח במדינות המערב הנאורות הן מקויימות באדיקות בישראל.

פרופסור לכלכלה לא פחות דגול מפרידמן ואף הוא זוכה בפרס נובל, ג'וזף שטיגליץ, מתנגד נחרצות לניאו ליברליזם בספרו "אי נחת בגלובליזציה" (הוצאת הקיבוץ המאוחד, מאנגלית רחל אהרוני, 2005). שטיגליץ שנחשב לאחד מגדולי הכלכלנים בדורנו עמד בראש "מועצת היועצים הכלכליים" של ממשל קלינטון והיה הכלכלן הראשי של הבנק העולמי, הוא מרצה במיטב האוניברסיטאות בארה"ב וכתב ספרי כלכלה שהשפיעו רבות על קובעי המדיניות במדינות המערב והעולם השלישי. שטיגליץ טוען כי על הממשלה להתערב בתהליכים בסיסיים במשק, ולא להותירם לשלטון "היד הנעלמה" של אדם סמית. הוא מתנגד לאידיאולוגיה הגורסת שמניעת גרעון תקציבי, הפרטה, ותחרותיות הן חזות הכל. שטיגליץ מותח ביקורת נוקבת על פעילות המוסדות הבינלאומיים בארצות מתפתחות וסבור שהם גורמים לנזק חברתי. לדעתו, הויכוח הציבורי כיום הוא על מציאת האיזון המתאים בין המגזר הפרטי למגזר הציבורי (ניתן גם לצרף את המגזר השלישי – האלכ"רים). הם משלימים אחד את השני. אין לבטל את המגזר הפרטי כפי שגורסים הקומוניסטים או לצמצמו כפי שגורסים הסוציאליסטים. אין לבטל את המגזר הציבורי כפי שגורסים הניאו ליברלים.

שטיגליץ הגדיר פילוסופיה כלכלית חדשה, הדרך השלישית, המכירה בתפקיד החשוב אבל המוגבל של הממשלה. זאת כי כוחות השוק אינם פועלים בצורה אופטימלית ויש להתערב מדי פעם על מנת לרסן אותם. המסגרת החדשה הזאת תביא

ליציבות בת קיימא, לקיימות ארוכת טווח, לצמיחה שוויונית. שטיגליץ קובע: "אבל המדיניות של "קונסנזוס ושינגטון" התבססה על מודל פשטני של כלכלת שוק, מודל "שיווי המשקל התחרותי", שבו היד הנעלמה של אדם סמית פועלת תמיד, ופועלת בצורה מושלמת. במודל הזה אין צורך בממשלה: זהו שוק חופשי, שאין עליו כבלים, שוק "ליברלי" הפועל באופן מושלם. לפיכך נקראת לעיתים המדיניות של "קונסנזוס ווישינגטון" "מדיניות ניאו-ליברלית", המבוססת על "הפונדמנטליזם של השוק", והמקימה לתחייה את המדיניות הקרויה "laissez-faire", שהייתה פופולרית בחוגים מסוימים במאה ה-19. לאחר השפל הכלכלי הגדול של שנות השלושים במאה ה-20, וההכרה בכשלים אחרים של מערכות השוק – למן אי השוויון האדיר השורר בחברה ועד לערים המתפוררות והמזוהמות שאי אפשר לחיות בהן – נדחתה מדיניות השוק החופשי על ידי המדינות המפותחות, אם כי עדיין מתנהל בתוכן הויכוח לגבי האיזון הנכון בין הממשלה לשוק." (שטיגליץ, 2005, עמ' 103)

שטיגליץ רואה סכנה בכך שבעקבות המדיניות הניאו-ליברלית של מדינות יתערער החוזה החברתי המגשר בין אזרחי המדינה לבין עצמם ובינם לבין ממשלותיהם. האזרחים יחדלו מלכבד את חלקם ב"חוזה" ותיווצר תסיסה חברתית. אחד ממרכיבי החוזה הוא ההוגנות שלפיה העניים שותפים לרווחים הנוצרים בחברה בתקופות של גידול וצמיחה והעשירים הם גם שותפים לנטל הקשים שעל החברה להתמודד אתם בתקופות של משבר. שטיגליץ כנראה לא שמע על הפטנט הישראלי לפיו אחדים מאילי ההון דורשים "הכל או לא כלום" – הכל בשבילם וכלום בשביל האחרים. בתקופות שפל הם דורשים ומקבלים מהמדינה עזרה וסיוע כפי שהיה בתקופת משבר המניות הבנקאיות, בעת המיתון של ראשית שנות האלפיים, כשחברותיהם נקלעות לקשיים וכדומה, אך בעתות צמיחה הם לא משתפים את המדינה בשגשוג החברות שלהם, הם משלמים מיסים מופחתים, מתמחמקים מתשלום מיסים במסגרת תכנון מס "כחוק" בעזרת פקידי המנהל הציבורי שעד אמש היו מופקדים על אכיפת תשלומי המס והיום מקימים משרדים שנותנים ייעוץ איך לעקוף את החוקים שהם סייעו בהכנתם. את רווחיהם הם מעבירים לחו"ל במסגרת מדיניות הליברליזציה במטבע המאפשרת להם להשקיע ללא הגבלה בקניונים בהונגריה ובמלונות בניו יורק.

האידיאולוגים הניאו ליברלים טוענים שבעת צמיחה נהנים אילי ההון והעסקים בראשיתה אך בסופו של דבר מחלחלת הצמיחה לכל שכבות האוכלוסייה. שטיגליץ מאמין שתיאוריה זאת היא מסולפת: "חסידי "קונסנזוס ווישינגטון" מקדישים מעט מאוד תשומת לב לחלוקת הכנסות "הוגנת". כאשר לוחצים עליהם הם טוענים שהדרך הטובה ביותר לעזור לעניים היא להביא את המשק לידי צמיחה. הם מאמינים בכלכלת "החלחול למטה". העושר הנוצר על ידי הצמיחה, יטענו, מחלחל בסופו של דבר למטה ומגיע אפילו עד לעניים. כלכלת "החלחול למטה" לא הייתה מעולם יותר מאשר אמונה, משאלת לב. העוני באנגליה של המאה ה-19 גדל אף על פי שמשק המדינה בכללותו שגשג. דוגמא דרמטית של העת האחרונה היא הצמיחה באמריקה בשנות השמונים של המאה ה-20: המשק צמח, אבל העניים המצויים בתחתית הסולם החברתי גילו שהכנסותיהם הריאליות יורדות." (שטיגליץ, 2005, עמ' 108) אבירי הניאו ליברליזם בישראל השולטים במדינה בעשור האחרון כנראה שמו להם למטרה להחזיר אותנו 150 שנה אחורנית לאנגליה של דיקנס או 20 שנה אחורנית לארה"ב של רגן. כמו שישראל אמצה מדיניות ניאו בולשביקית בראשית ימיה בניגוד לזרם המחשבה הכלכלית בעולם, כך גם כיום אנו מצויים בהפרש פאזה של לפחות עשרים שנה.

אנו יכולים להיווכח כיצד מוכח על ידי המחקרים של אדוה ואחרים איך במקום שהצמיחה תחלחל היא מרחיבה את הפערים. אין כיום בישראל "פה" למעמד הבינוני ההולך ונשחק ולמעמד העניים ההולך וגדל, כי כמה מהמפלגות שקמו על מנת לסייע להם מיישרות קו לפי רצון אילי ההון התומכים במימון נדיב לפוליטיקאים, העיתונות מסתפקת מדי פעם בתשלום מס שפתיים בהיותה בבעלות אילי ההון ואפילו האוניברסיטאות מתקשות להתקיף מדיניות זאת על רקע התמיכה של אילי ההון בתקציביהן המדולדלים. כל מי שמעז להרים קול מוגדר כהזוי, anti-business, אויב העם (קרי אילי ההון), הוא אינו ממונה למועצות מנהלים ונפגעת פרנסותו, אמינותו ומעמדו בחברה. אך למרות המונולוטיות הרעיונית קיימים ניצנים של קולות מחאה באתרי אינטרנט דוגמת Nfc של יואב יצחק, תנועת אומ"ץ - אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי - בראשותו של גדול חושפי השחיתויות בישראל העיתונאי אריה אבנרי, עיתונאים כמיכאל מירו, חברי כנסת כשלי יחימוביץ' ואריה אלדד ומתריעים כירון זליכה.

שטיגליץ טוען שלמרות הבעייתיות הגלויה של כלכלת החלחול למטה, יש לה מגילת יוחסין אינטלקטואלית מכובדת. אחד מזוכי פרס נובל, ארתור לואיס, טען שאי-השוויון החברתי מועיל לפיתוח המשק ולצמיחתו, שכן העשירים חוסכים יותר מהעניים, והמפתח לצמיחה הוא הצבר ההון. זו היא אם כן שאלה קרדינלית. עם מי כדאי להיטיב על מנת להניע את גלגלי המשק – עם אילי ההון שחוסכים את עיקר רווחיהם כי יש בכל זאת גבול עד כמה ניתן להוציא על יאכטות ומטוסים פרטיים או מיטיבים עם המעמד הבינוני? אם אילי ההון היו משקיעים את חסכונותיהם בישראל היה אולי מקום לבחון ברצינות תיאוריה זאת, אך מומלץ לעשות מחקר אקדמי היכן חוסכים ומשקיעים אילי ההון את רווחיהם בכלכלה הגלובלית של ימינו – בישראל, באירופה, בסין או בארה"ב? אם מעמד הביניים היה מגדיל את הכנסותיו ולא מקטין אותן כפי שמוכיחים המחקרים של אדוה ואחרים הוא יכול היה להשקיע הרבה יותר בישראל כי אפשרויות ההשקעה הגלובליות שלו

מצומצמות. לעניות דעתנו, העדפת הקלות מס והטבות למעמד הביניים גם על חשבון הגדלת המיסים לחברות ולבעלי השכר הגבוה תועיל הרבה יותר לצמיחת המשק, להשקעות ולחיסכון. במיוחד על רקע העובדה שכלכלות באירופה (שוודיה למשל) משגשגות למרות המיסוי הגדול לבעלי השכר הגבוה.

שטיגליץ טוען שמדינות מזרח אסיה – קוריאה הדרומית, סין, טיוואן ויפן – הראו ששיעור חסכונות גבוה אין פירושו בהכרח הגברת אי השוויון בחברה, שאפשר להגיע לצמיחה ללא גידול משמעותי באי השוויון. "מאחר שהממשלות של מדינות האיזור לא האמינו שהצמיחה תביא לעניים רווחה באופן אוטומטי, ומאחר שהאמינו כי יתר שוויון יביא בעקבותיו צמיחה, הן נקטו צעדים ממשיים שנועדו להבטיח כי הגיאות תגביה את מרבית כלי השיט; שאי השוויון בשכר יהיה מוגבל; שתינתן לכל האזרחים הזדמנות להשיג רמה מסוימת של השכלה. בעקבות המדיניות הזאת, גברה באותן מדינות היציבות החברתית והפוליטית, וזו תרמה בבוא הזמן תרומה חשובה ליצירת סביבה כלכלית שהביאה לפריחת עסקים. ניצול מאגרי כשרונות חדשים דרבן את פיתוחן של מיומנויות שונות ותרם רבות לדינמיות של האזור." (שטיגליץ, 2005, עמ' 108-109)

הכלכלות המפוארות של מדינות אלה צמחו על רקע שוויוני אולי על רקע הסכנה מצד האויבים שאיימו על מדינתם כמו בטיוואן ובקוריאה הדרומית או על רקע טראומות המלחמה כמו בסין וביפן. ישראל מוקפת אויבים, היא שבעת מלחמות, הטרור בה משתולל, קסאמים וקטיושות פוגעים באשקלון ובחיפה, אך האם המנהיגים שלנו דואגים לשוויון, לצדק חברתי, לערבות הדדית? במקום לחזק את החוסן החברתי, אנו דומים יותר לרפובליקות הבננות של אמריקה הלטינית, לכלכלות המושחתות ולמשטרים המושחתים שלהן. "אנשי קרן המטבע מדברים בגאווה על התקדמות רפורמות השוק באמריקה הלטינית בעשור השנים האחרון (אם כי הם מנמיכים במקצת את קולם מאז התמוטטות תלמידתם המצטיינת – ארגנטינה – בשנת 2001, ומאז המיתון והסטגנציה שפגעו ברמות ממדינות "הרפורמה" בחמש השנים האחרונות). אבל את המספרים הנוגעים לעוני הם אינם מזכירים כמעט. ברור לגמרי שצמיחה לבדה איננה משפרת בהכרח את חייהם של כל תושבי המדינה, ואין זה מפתיע שהביטוי "חלחול למטה" נעלם מהדיונים הפומביים העוסקים במדיניות כלכלית." (שטיגליץ, 2005, עמ' 109)

אך אותם כלכלני דגולים שכה הצליחו באמריקה הלטינית באים לישראל על מנת להביא לציון גואל. אנו מקבלים את הציונים הגבוהים ביותר מצד כל הארגונים הכלכליים שעבורם איכות חיים, צדק חברתי ושוויון הזדמנויות הן מילים נבובות. מה שקובע עבורם הוא שוק חופשי, מקסום הרווח לחברות ולאילי ההון, מינימום רגולציה, אך הם שוכחים שבמדינת ישראל חיים 7 מיליון אזרחים שמצבם הורע כפי שמוכיחים המחקרשים של אדוה ואחרים ולא רק עשרים אילי הון ועוד כמה אלפים עושי דברם. שטיגליץ בודק באריכות את מעבר רוסיה לכלכלה חופשית ועד כמה הוא עזר לאוליגרכים והרע עם העם. נוכל למצוא מקבילות רבות בין רוסיה לישראל וכל אחד יערוך את ההשוואות המתאימות: "בשלב מסוים טענו האוליגרכים לבעלות על 50% מעושרה של המדינה!

אלה שדיברו בזכותם, השוו אותם ל"ברונים השודדים" ("robber barons") של אמריקה, ההרימנים והרוקפלרים. אבל קיים הבדל גדול בין הפעילות של אותם "ברונים" בקפיטליזם של המאה ה-19 – אפילו כשמדובר בברוני מסילות הברזל והמכרות באמריקה של המערב הפרוע – לבין הדרך שניצלו האוליגרכים את רוסיה, שזכתה לכינוי "המזרח הפרוע": "הברונים השודדים" של אמריקה יצרו במדינה עושר, גם כשצברו הון לעצמם. הם הותירו אחריהם מדינה עשירה יותר, אפילו כשנטלו חלק גדול מהעוגה. האוליגרכים הרוסיים גנבו נכסים, בזזו את החברות, והשאירו את המדינה ענייה הרבה יותר משהייתה קודם לכן; המפעלים נותרו על סף פשיטת רגל, בעוד שחשבונות הבנק שלהם הלכו ותפחו". (שטיגליץ, 2005, עמ' 193) ב"מזרח התיכון הפרוע" של ישראל (דרך אגב גם לאנרון קראו עוד בימי השיא שלה "המערב הפרוע") האוליגרכים מחזיקים בשיעור גבוה ביותר משוק ההון, נהנים ממדיניות הפרטה במחירי מציאה, לוקחים הלוואות מבנקים ומקרנות פנסיה תוך מינוף של תשעים אחוזים על מנת להשתלט אחד על חברתו של השני מבלי לתרום דבר לכלכלה ולעיתים תוך סיבוך הבנקים בחובות אבודים של מאות מיליונים שהאזרח משלם בסופו של דבר עבורם, ממוטטים את הבנקים במשבר המניות הבנקאיות ולא נותנים על כך את הדין, מוכרים את מניותיהם בשיא רגע אחד לפני המפולת ולא מוקעים על ידי החברה, מוכרים חברות היי טק לאילי נדל"ן ולקונצרנים מחו"ל תוך עושק בעלי מניות המיעוט והמדינה. לפיכך לא ברור לנו מי למד ממי הרוסים מאיתנו או אנו מהם. מה שברור שמקומה של ישראל במדד האתיקה של Transparency International צונח בעשרים מקומות תוך כמה שנים ובמקום להדמות לסקנדיביה, הולנד וניו זילנד אנו דומים יותר לרוסיה, ארגנטינה וניגריה.

שטיגליץ ממשיך: "לאמיתו של דבר, הפעילו אנשי הרפורמה הקיצוניים אסטרטגיות בולשביקיות, אף כי הטקסטים שהנחו אותם היו שונים. הבולשביקים ניסו בשנים שלאחר 1917 לכפות קומוניזם על מדינה שקיבלה אותו בעל כורחה. הם טענו שלשם בניית הסוציאליזם חייב קאדר אליטיסטי "להוביל" את ההמונים בדרך הנכונה, לשון נקיה של לכפות בכוח דרך שההמונים לא רצו בה ולא חשבו בהכרח שהיא הטובה ביותר. במהלך המהפכה הפוסט-קומוניסטית "החדשה", קמה

ברוסיה אליטה, בהנהגת ביורוקרטים בינלאומיים, שניסתה שוב לכפות על האוכלוסייה, למרות רצונה, שינוי מהיר". (שטגליץ, 2005, עמ' 196) האליטות בישראל מובילים את ההמונים "בדרך הנכונה" תוך שטיפת מוח רבתי שרק כך אפשר להנהיג את המשק, והקורא הנבון יוכל להחליט אם האליטות כוללות את נערי האוצר העוברים לעבוד אצל אילי ההון, את הפוליטיקאים (מהימין, מהמרכז ומהשמאל) המקבלים תמיכות נדיבות, עיתונאים הפועלים "מטעם" לא פחות מאשר בימי פראבדה, פרופסורים הממונים כדירקטורים "חיצוניים" (כבר לא "מטעם הציבור" ובטח שלא "עצמאיים") בחברות של אילי ההון ובכך משלימים את שכרם האקדמי הזעום, אילי ההון ועושי דברם.

אך ההמונים הם לא פחות אשמים מהאליטות, אין לנו אוכלוסייה של כבשים המובלים על ידי רועים חסרי מצפון. עם ישראל הוא עם חכם הרואה את האמת למרות שטיפת המוח. יחד עם זאת, מודל החיקוי שלו הוא לא המתריעים היוצאים חוצץ נגד העושק, כי אם דווקא אילי ההון. כל בר בי רב שואף להיות איל הון ולמרות שהוא משקיע ברולטה של הבורסה את כל חסכונותיו ומפסיד פעם אחר פעם את השקעותיו בחברות לא אתיות הוא עדיין מקווה שיבוא היום והוא יזכה בלוטו, יוכל לרכוש מרצדס (או לפחות ג'יפ), יאכטה, ארוחות גורמה באלפי שקלים (במימון הדודה מאיטליה) ובילויים בסוויטות יוקרתיות במלונות הפאר ברחבי העולם. בינתיים העם עשוק, חלקו בעוגה הלאומית נשחק, הפנסיה שלו נפגעת, הוא צריך לשלם על בריאות וחינוך שהופרטו במידה רבה, והפערים בינו לבין העשירון/מאיון/אלפיון העליון הולכים וגדלים. אך יש לו חלום (לא של שוויון וצדק חברתי של מרטין לותר קינג) והוא דווקא מצדיק את אילי ההון העושקים אותו, את הפוליקאים המרמים אותו ואת הפקידים שמגלים כלפיו חוסר אחריות ציבורית.

שטיגליץ מזים את האגדה של "מודל השוק" כמודל יחיד ומיוחד ואין בלתו, שדוגלים בו הניאו ליברלים והחסידים השוטים שלהם בישראל. "אבל אין מודל שוק אחד ויחיד. יש הבדלים עצומים בין הנוסח היפני של השוק, לבין הנוסח של הגרמנים, השוודים והאמריקנים. יש מדינות שההכנסה לגולגולת משתווה בהן לזאת של של ארצות-הברית, אך שורר בהן פחות אי-שוויון מאשר בארצות-הברית ופחות עוני. ואילו רמת הבריאות ומרכיבים אחרים של רמת החיים, גבוהים בהן יותר (לפחות על פי אמות המידה של תושביהן) מאשר בארצות הברית. הן בשוודיה והן בארצות-הברית מתקיים קפיטליזם המתבסס על השוק, אבל תפקידי הממשלה בשתי המדינות הללו שונים לגמרי זה מזה. בשוודיה לוקחת הממשלה על עצמה אחריות גדולה יותר מאשר בארצות-הברית; היא דואגת לקידום הרווחה החברתית; היא ממשיכה לספק בריאות ציבורית טובה יותר מזו שמספקת ארצות-הברית לאזרחיה, ביטוח אבטלה ציבורי טוב יותר, וזכויות פרישה טובות יותר. למרות הנהגת מודל הרווחה הזה, הקפיטליזם של שוודיה מצליח לא פחות מזה של ארצות-הברית, אפילו במונחי "הכלכלה החדשה" וחידושיה." (שטיגליץ, 2005, עמ' 251) ושטיגליץ מסכם את משנתו בגישה אריסטוטלינית של אימוץ דרך הביניים, לא הליכה על פתרון בלעדי של כוחות השוק ולא תמיכה במעורבות גדולה מדי של הממשלה.

בישראל כמו ברוסיה כשלו האידיאולוגיות הקיצוניות של ניאו בולשביזם ושל ניאו ליברליזם, נדרשת אידיאולוגיה חדשה של קפיטליזם הומאני עם צדק חברתי, שלוקחת את שוודיה, נורבגיה ופינלנד כדומגא, את הולנד, שוויץ וניו זילנד. כולן מדינות קטנות יחסית כמו ישראל. "בעבודתי – הן בעבודותי שבכתב והן בתפקידי כיועץ כלכלי של הנשיא וככלכלן ראשי בבנק העולמי – דגלתי בהשקפה מאוזנת על תפקיד הממשלה; השקפה המכירה במגבלות ובכשלים של השוק ושל הממשלה גם יחד, ועם זאת רואה את השניים פועלים מתוך שיתוף פעולה, מתוך שותפות שאופייה שונה בכל מדינה ומדינה, שכן היא תלויה בשלב ההתפתחותי הפוליטי והכלכלי שבו נמצאת כל אחת מהן. אבל בכל שלב פוליטי וכלכלי שבו נמצאת המדינה, יש חשיבות מכרעת לתפקוד הממשלה. ממשלות חלשות וממשלות המתערבות יתר על המידה, אלו גם אלו פוגעות ביציבות ובצמיחה. המשבר המזרח אסיאני נגרם על ידי חוסר רגולציה מתאימה במגזר הפיננסי; משבר הקפיטליזם המאפיונרי ברוסיה נגרם על ידי כישלון הממשלה לאכוף על המדינה את כללי החוק והסדר הבסיסיים ביותר. ההפרטה במדינות המעבר מבלי שהונחה בהן תשתית מוסדית הכרחית, גרמה לביזת נכסים ולא ליצירתם. במדינות אחרות, שלא הונהגה בהן רגולציה, הייתה למונופולים המופרטים יכולת גדולה יותר לנצל את הצרכנים מאשר למונופולים שהיו קודם לכן בבעלות המדינה. לעומת זאת, הפרטה המלווה ברגולציה, תאגוד מחודש, וגישה חדשה לניהול תאגידי, מובילים להגברת הצמיחה." (שטיגליץ, 2005, עמ' 254-253)

מה הרוויח הצרכן, העובד, התושב בקהילה הישראלי ממעבר הבנקים מרשות הממשלה לידיים פרטיות, ממעבר חברות הספנות והתעופה לידיים פרטיות, ממעבר חברות המחצבים והפטרוכימיה לידיים פרטיות, ממעבר קרנות הפנסיה לחברות פיננסיות, ממכירת נכסי ההסתדרות, המדינה, זכיונות הטלוויזיה והתקשורת? לעומת זאת מה הרוויחו מההפרטה הפוליטיקאים, אילי ההון ופקידי האוצר שעברו לעבוד אצלם? במשוואת הכוחות הזאת מי הוא הצד המרוויח ומי הוא הצד המפסיד? האם היה מקום להשאיר את הנכסים בידי המדינה - ברור שלא, אך בהחלט היה מקום לדאוג שהאזרח יצא מורווח מההפרטה. זהו תקפידה של המדינה, של המנהל הציבורי, זאת היא אחריות ציבורית ראויה לשמה וזה לא קרה בישראל.

36 חוקים של עושק בעלי מניות המיעוט בחברות לא אתיות

חוקים או כללים אלה הם התוצאה של עבודת המחקר הקואליטטיבי של המחבר ואומתו ברובם בפרשת אנרון שארעה בדצמבר 2001 לאחר פרסום ספרי המחקר בשנת 2001 בהוצאת קלוור בוסטון.

1. בחברות לא אתיות, יפסידו תמיד בעלי מניות המיעוט בטווח הארוך.

2. במקרים של עושק בעלי מניות המיעוט, נוטים מנהלים לא אתיים לעבוד בשולי החוק, למצוא פרצות ולקבל את הייעוץ המשפטי של מיטב עורכי הדין.

3. מועצות מנהלים ומנהלי חברות נוטים לשמור קודם כל על האינטרסים של בעלי השליטה, הממנים והמתגמלים אותם.

4. דירקטורים חיצוניים, החלטות של הוועדות בהן הם חברים וחוות דעת מקצועיות שהם מזמינים, הם במקרים רבים בלתי הוגנים כלפי בעלי מניות המיעוט, כי הם נוטים לצדד בעמדתם של בעלי השליטה.

5. משרדי רואי חשבון, עורכי דין, חתמים ויועצים, נאמנים במקרים רבים, קודם כל למנהלים שממנים ומתגמלים אותם, ובעלי מניות המיעוט צריכים להתייחס בזהירות לדיווחיהם והמלצותיהם.

6. בבדיקה של דו"חות האנליסטים והמלצות הקניה שלהם, יש להביא בחשבון מהם האינטרסים שלהם, אם יש ברשותם מניות של החברה ומה מידת ההצלחה שלהם עד כה.

7. מערכת המשפט אינה מגינה במקרים רבים על זכויותיהם של בעלי מניות המיעוט, שאינם יכולים להתמודד על בסיס שווה כנגד החברות, הנעזרות במיטב עורכי הדין ויש ברשותן זמן ומשאבים עדיפים.

8. חברות נוטות לעיתים לפצות ארגונים גדולים, שנעשקו כבעלי מניות מיעוט, בעיקר בפיצוי עקיף.

9. הרשויות לניירות ערך הן במקרים רבים תרופת שווא שאינן מגיבות על עושק בעלי מניות המיעוט ועל חשבונאות יצירתית.

10. החברה אינה מגנה ומחרימה מנהלים לא אתיים וסבורה שאתיקה משמעה שמירה מינימלית על החוק.

11. בעלי מניות מיעוט צריכים להימנע מלהשקיע בחברות שהיעד המרכזי שלהן הוא להגיע למקסימום רווחים, כי במקרים רבים הכוונה רק לרווח המקסימלי לבעלי השליטה והמנהלים.

12. בעלי מניות מיעוט צריכים להשקיע בחברות עם מנכ"לים אתיים, אשר קרוב לוודאי יגנו על זכויותיהם ולא יהיו נאמנים בצורה בלעדית לבעלי השליטה.

13. בעלי מניות מיעוט מזוהים לעיתים תכופות כחמדנים, מהמרים וספקולנטים, שאינם מתעניינים בהצלחה ארוכת הטווח של החברות בהן הם משקיעים, כי אם רק ברווחים מהירים ובתשואה חסרת סיכון.

14. זיהוי בעלי מניות המיעוט כספקולנטים חסרי מצפון והעדר האנשה של המשקיעים הבודדים, נותנים לגיטימציה במקרים רבים לעושק שלהם ולקיפוח זכויותיהם.

15. חברות לא אתיות נוטות להימנע משקיפות, לפרסם תשקיפים לא ברורים והודעות דו משמעיות לעיתונות ולהכין דו"חות פיננסיים כוללניים. השקיפות היא לפיכך המגן העיקרי של בעלי מניות המיעוט.

16. בעלי מניות צריכים להשוות בין התשקיף להודעות לעיתונות ולראיונות עם המנהלים ובעלי השליטה בחברה. אם קיים כפל לשון והמידע אינו תואם, זאת יכולה להיות אינדיקציה למצבה הקשה של החברה.

17. בעלי מניות המיעוט צריכים לקרוא בעיון את כל המידע על החברות בהן הם משקיעים, להשתתף בשיחות באינטרנט ולהבין את הדו"חות פיננסיים. במידה ולא - עליהם להסתפק בהשקעות בקרנות אתיות.

18. ההתנהגות של מניות החברה לפני ואחרי הנפקה היא אינדיקציה לאתיקה של החברה, במיוחד אם המחיר עולה תלולות לפני ההנפקה ומדרדר זמן קצר לאחריה.

19. בעלי מניות מיעוט צריכים להימנע מלהשקיע בחברות שלמנהליהן אין מניות שלהן, או שמכרו את רוב מניותיהם, או שבעלי השליטה שלהן מכרו חלק גדול ממניותיהם בהנפקה.

20. מנהלים של חברות רבות נוטים לקבל אופציות כאשר מחיר המניה במינימום ולמכור אותן בתום תקופת ההקפאה כאשר המחיר מגיע לשיא. בעלי המניות מוזמנים ללמוד על כך באינטרנט ולנהוג בהתאם.

21. מנהלים לא אתיים נוטים להשתמש במידע פנים ברכישת מניות לפני גידול ברווח ובמכירת מניות לפני הפסדים צפויים. בעלי מניות המיעוט יכולים לקבל רמז על הרווחיות הצפויה באתר בעלי עניין באינטרנט.

22. חברות המעונינות למכור חברה קשורה לחברה בת שלהן נוטות לדווח שמצב החברה הנמכרת קשה וללא משקיעים פוטנציאליים, על מנת להצדיק את התמוטטות מחיר המניה ומכירת החברה בנזיד עדשים לחברה הבת.

23. לחברות לא אתיות יש סטנדרטים כפולים לבעלי מניותיהן. הן מוסרות מידע מטעה על מצבן הקשה כביכול על מנת לייאש את בעלי מניות המיעוט, ולאחר שבעלי השליטה והמנהלים קונים מהם את המניות במחירי מינימום, מתברר שקיימות תחזיות מעודדות המעלות מחדש את מחירי המניות.

24. בעלי השליטה נוטים לבצע הצעת רכש למניות החברה סמוך לתום הפיתוח של מוצר מהפכני או לסיומו של הליך הבראה מוצלח, כאשר מחירי המניות נמוכים מאוד עקב הפסדי ההשקעות בפיתוח ובהבראה, ומאלצים את בעלי מניות המיעוט למכור את מניותיהם ובכך מונעים מהם להשתתף ברווחים הצפויים.

25. חוקי מדינת דלוויר נותנים חופש פעולה מירבי למנהלי החברות ולבעלי השליטה לעשות כמעט ככל העולה על רוחם בחברות, ולאפשר עושק בעלי מניות המיעוט מבלי שהם יוכלו להשיב מלחמה שערה.

26. בעלי השליטה ומנהלים נוטים להסתיר את המניעים האמיתיים שלהם לעושק בעלי מניות המיעוט, מאחורי דיבורים רמים על שמירת מקומות עבודה, עזרה לקהילה, הגברת היצוא וסיוע לכלכלת המדינה.

27. בעלי מניות מיעוט צריכים להתייחס בחשדנות למנהלי מוסדות ממשלתיים האמורים להגן על האינטרסים שלהם אם החוק מאפשר להם לעבור לעבוד בניהול החברות עליהן הם היו צריכים לפקח.

28. עסקות במניות המבוצעות באוגוסט, סמוך לחגים או בתקופות אחרות בהן בעלי מניות המיעוט נעדרים, נועדו לעיתים לעשוק אותם מבלי שיהיה סיפק בידם להתערב בעוד מועד.

29. אסיפות בעלי מניות מתוזמרות לעיתים קרובות כך שבעלי מניות המיעוט אינם יכולים להביע בצורה אפקטיבית את חוסר שביעות הרצון שלהם, וגם אם הם עושים זאת זה לא נרשם בפרוטוקול הדיונים.

30. בעלי מניות מיעוט צריכים להיזהר מחברות המפחיתות לעיתים קרובות מדי הוצאות חד פעמיות, הוצאות לרכישת חברות, הפרשות להתחייבויות עתידיות ולתוכניות הבראה וכדומה. הוצאות אלה עלולות להיות כיסוי להפסדים תפעוליים שוטפים ולהצביע על הפסדי עתק צפויים והתמוטטות מחיר המניה.

31. בעלי מניות מיעוט צריכים להימנע מלהשקיע בחברות הנשלטות בצורה בלעדית בידי בעלי השליטה, במיוחד כאשר יש להם פחות מ- 50% מהמניות, ושאין בהן ייצוג לבעלי מניות המיעוט במועצות המנהלים.

32. ארגונים אקטיביסטים צריכים לאסוף מידע על חברות, בעלי מניות ומנהלים שביצעו מעשים לא חוקיים ולא אתיים ולפרסם זאת באינטרנט. יש לרענן את הזיכרון הקולקטיבי ולדאוג להדלקת נר תמיד שיאיר את מעשי העושק שבוצעו בעבר, כך שלא יימחקו לעולם מתודעת הציבור.

33. יש לעודד מתריעים על התנהגות לא אתית של חברות כלפי בעלי מניות המיעוט, באמצעות פרסים, הוקרה והערכה, ואין להוקיע אותם כמלשינים.

34. בעלי מניות מיעוט, שהפסידו בבורסה כתוצאה מהתנהגות לא אתית של חברות, צריכים לפרסם את המידע באינטרנט, בעיתונות, ברשות לניירות ערך ובין חבריהם, ולנסות להגיע לסיקור מירבי של העוולות.

35. בעלי מניות מיעוט חייבים לנהל את המערכה שלהם כנגד החברות הלא אתיות העושקות אותם אך ורק בדרכים אתיות, כי במערכה לא אתית מנצח תמיד הצד החזק.

36. בעלי מניות מיעוט צריכים לשים דגש חזק על האתיקה של החברות ועל היושרה של המנהלים ובעלי השליטה בשיקולי ההשקעות שלהם ולהימנע מלהשקיע בחברות לא אתיות העלולות לעשוק אותם, גם אם יש לחברות אלה סיכויי הצלחה יוצאים מהכלל.

מסה - אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו

(מסה בסיומו של הרומן של יעקב קורי "הישמרו מדורון יווני" בהוצאת בימת קדם 2001)

במשך חמש השנים האחרונות הידרדרה ישראל במדד העולמי של המלחמה בשחיתות, מהמקום הארבעה עשר למקום העשרים ושניים. מדד זה, המפורסם על-ידי Transparency International – ארגון האתיקה הגדול בעולם, מְדרג את מדינות סקנדינביה כמדינות הפחות מושחתות בעולם ואת אחדות ממדינות בריה"מ לשעבר ואפריקה כמדינות המושחתות ביותר. האם ישראל, שהגיעה לאחרונה לשיאים מפוקפקים של חוסר שיוויון בהכנסות, הגדול ביותר במדינות המערב, נמצאת בדרכה אל תחתית ההגינות העסקית ואנו נעשים דומים יותר ויותר לרוסיה וניגריה במקום להידמות לשוודיה, ניו זילנד ודנמרק?

התופעה המדאיגה ביותר היא ללא ספק האדישות של עולם העסקים בישראל למצב הירוד של האתיקה בעסקים. ההשלמה עם השחיתות והצטרפותם של רבים וטובים מאתנו לבכחנליה של פריקת כל עול אתי על מנת לשרוד. תופעות כמו פיגורים מכוונים בתשלום לספקים, פגיעה בזכויות העובדים, הונאה של בעלי מניות מיעוט, התחמקות מתשלום מיסים ומהחזר מענקים ממשלתיים ופגיעה באיכות הסביבה, מקבלות לגיטימציה תחת המסווה של הצדקה כלכלית, כורח המציאות, הישרדות בשוק התחרותי, תכנון מס "כחוק", דאגה דמוקרטית לבעלי גרעין השליטה, מתן אפשרות לכוחות השוק לפעול, מקסימליזציה של הרווח וכדומה.

מדינת ישראל עברה מאז הקמתה מהפך, וממדינה עם ריכוזיות בולשביקית בידי הממשלה וההסתדרות, הפכה למדינה שכלכלתה נשלטת על ידי עשר עד עשרים משפחות, כמו במיטב רפובליקות הבננות. התמוטטות המניות הבנקאיות שהסבה למדינה הפסדים של מיליארדי דולרים אין בה עניין ציבורי, וכשכבר מובאים סוף סוף הבנקאים לדין, הם אינם יושבים אפילו יום אחד בבית הסוהר הודות להגנתם של מיטב עורכי הדין והיצמדות המערכת המשפטית לטיעונים לגליסטים יבשים ולא לעקרונות הצדק והאתיקה. בעלי מניות שסבלו מהונאה אתית בפרהסיה, אינם זוכים על פי רוב בתביעותיהם הייצוגיות, כשהם בכלל מעיזים לתקוף את שועי המשק העושים בחברות הציבוריות כבשלהם בזכות גרעין שליטה של עשרים או שלושים אחוזים.

מדינת ישראל תופסת גם שיאים בזיהום הסביבה, בפער חברתי שברוב המקרים הוא גם פער עדתי, באלימות, ברציחות ובגנֵבות. כשפורצים לבתיהם של אילי הון, גונבים את מכוניותיהם וילדיהם נפגעים מהזיהום באוויר ובנחלי ישראל, הם מתלוננים על פריקת העול במדינה, אך אינם חושבים ולו לרגע שזו תוצאה ישירה של הזרמת השפכים של חברותיהם לאוויר, לקרקע ולים, לתכנון המס "הלגיטימי" שלהם המאפשר להם להתחמק מתשלום מיסים, ולהונאת המשקיעים הקטנים בבורסה. כל עוד הם לא יגיעו למסקנה ש"כולם היו בניי", ולא יתנהגו בצורה אתית, יחזור העוול שהם עושים לאחרים אליהם, כי בשוק שבו כל דאלים גבר, כולנו בסופו של דבר נפגעים ואנו חוזרים לתוהו ובוהו.

מצב עניינים זה צריך להביא את הציבור האחראי בישראל לדבוק בפתרון האתי לבעיותינו כדרך היחידה היכולה להוציא אותנו מהחושך אל האור ולהביא אותנו לחיק המדינות המתוקנות. מתי המספר שבינינו המקוננים על המצב במסיבות ליל שבת לא יצליחו לשרש את התופעות הקשות, כי החברה אינה מוקיעה את אנשי העסקים המושחתים והלא אתיים, אלא מעריצה אותם ורואה בהם מודל לחיקוי! אילי הון, שהונו בעלי מניות מיעוט פעם אחר פעם בחברות שמניותיהן עלו במאות אחוזים והידרדרו אחר כך כמעט לאפס, אינם מפסידים לעולם, כי יש להם מידע פנים אותו הם מנצלים בצורה צינית למכירת מניותיהם לפני ההידרדרות, בעוד הפראיירים המתחלפים חדשות לבקרים קונים את מניותיהם בשיא ונאלצים למכור אותן בשפל תוך הפסד השקעתם.

המערכת המשפטית אינה מסוגלת להתמודד עם החברות הגדולות ואילי ההון, השוכרים את עורכי הדין הממולחים ביותר להגנתם, והם כמעט תמיד יוצאים זכאים במקרים הנדירים בהם הם מובאים לדין. רשות ניירות ערך, מועצות המנהלים, הדירקטורים החיצוניים, רואי החשבון, האנליסטים והחתמים, אינם מצליחים על פי רוב להגן על בעלי מניות המיעוט מפני הונאה אתית, כי לא ברור כלל על האינטרסים של מי עליהם להגן. למנהלי החברות אין כל ספק במי עליהם לתמוך – הם מָגִנים בראש וראשונה על בעלי גרעין השליטה בחברה, הממנים אותם ומתַגמלים אותם. כשיש התנגשות בין האינטרסים של בעלי השליטה לשאר הגורמים הקשורים בחברה – הלקוחות, העובדים, בעלי המניות האחרים, הספקים, הנושים, הקהילה והמדינה – הנאמנות שלהם תהיה בדרך כלל לצד שמתַגמל ומְמנה אותם.

אך לא הכול חסר תקווה. יש ברשותם של הצדדים "החלשים" כלים אפקטיביים להילחם על זכויותיהם. החלשים במרכאות, כי הם מהווים למעשה את רוב בעלי המניות שברצותם יכולים להפסיק להשקיע בחברות. הם הלקוחות הקונים את מוצרי החברות והיכולים לעבור למתחרות, והם מרכיבים את הקהילה והמדינה היכולות לכפות את רצונן בדרכים חוקיות, אתיות וחברתיות.

כלי ראשון במעלה הוא האינטרנט, המהווה גרסה מודרנית של האגורה היוונית, בו כל אחד יכול להביע את דעותיו באתרי שיחות של גורמים הקשורים לכל חברה ציבורית. בישראל אין האתרים האלה נפוצים, אך בארצות הברית הם מהווים מקור ראשון במעלה למידע בלתי אמצעי על החברות, להזהיר את בעלי המניות מפני הונאות וגם, לפעמים, להשמצות שלוחות רסן. הכותבים מסתתרים תחת מעטה של אנונימיות, וכך הם יכולים לחשוף שחיתויות ולהפוך את החברות לשקופות במידה רבה. אין כשקיפות וכאור השמש על מנת להגן על האינטרסים של החלשים ולמנוע ניצול בלתי אחראי של הכוח של בעלי השליטה.

כלי לא פחות אפקטיבי הם הארגונים המיליטנטיים של לקוחות, בעלי המניות והקהילה.

בארצות הברית הייתה עד כה הצלחה רבה לארגונים אלה בהגנה על זכויות הגורמים הקשורים לחברה, אך בישראל הצלחתם מוגבלת בלבד, ולא קיים כל ארגון שמגן על בעלי מניות מיעוט כמו בארה"ב ובצרפת, למשל.

הכלי החשוב ביותר של בעלי מניות המיעוט הוא ללא ספק הנשק האולטימטיבי של הפסקת ההשקעה במניות של חברות לא אתיות. כלי זה יכול אמנם למוטט את הבורסה, אם יהיו הרבה חברות לא אתיות ומספר רב של בעלי מניות עם מודעות לזכויותיהם, אך מכיוון שבטווח הארוך כמעט תמיד בעלי מניות המיעוט מפסידים בהשקעותיהם בחברות לא אתיות, הם לא ייפגעו מנפילת הבורסה. יש להם תמיד את האופציה להשקיע בחברות אתיות או בתכניות חיסכון. אם קשה להם להחליט מי חברה אתית ומי לא, הם יכולים להשקיע בקרנות אתיות המשקיעות אך ורק בחברות אתיות בהתאם לקריטריונים קפדניים.

הקרנות האתיות מהוות היום 13% מכל ההשקעות בניהול מקצועי בארה"ב עם השקעות של יותר מאלפיים מיליארד דולר ב-175 קרנות בארה"ב, ושל מיליארדי יורו באירופה.

בישראל אין ולו קרן אתית אחת, וכל המאמצים להקים קרן מעין זאת העלו עד כה חרס.

הקרנות האתיות משקיעות בחברות על פי קריטריונים אתיים, סביבתיים, חברתיים, פוליטיים ומוסריים. קרנות אלה אינן משקיעות על פי רוב בחברות המוכרות אלכוהול, נשק, פורנוגרפיה, טבק, אנרגיה גרעינית, חומרי הדברה וכדומה. או בחברות העוסקות בהימורים, שיווק חסר אחריות, פרסומת פוגעת, או בחברות התומכות במשטרים מדכאים, בפעילות נגד ארגוני עובדים, בניצול העולם השלישי ובזיהום הסביבה. חברות אתיות עוסקות בפעילות למען הקהילה, מייצרות מוצרים באיכות ובטיחות נאותה, שומרות על איכות הסביבה גם אם אין חוקים מחייבים בנושא, נותנות יחס הוגן לספקים ולנושים ומשלמות להם במועד. נוקטות במדיניות נאורה ביחס לעובדים עם מתן שיוויון הזדמנויות, בלי אפליה, ללא ניצול ילדים, או קיפוח זכויות סוציאליות של העובדים ושומרות על זכויות כל בעלי המניות.

על מנת לעסוק באתיקה בעסקים בישראל בצורה אפקטיבית, צריך להיות משוגע לדבר שאינו נרתע מכל הקשיים, מהיחס המתנכר של הסביבה, מהחשדנות של אנשי העסקים ומהפגיעה בפרנסה המתלווה לעיסוק כה בעייתי. רוב העוסקים במלאכה הם אנשי אקדמיה ויש מעט מאוד אנשי עסקים המוכנים לתרום מזמנם ומרצם להתעסקות כל כך לא פופולרית. אני עצמי החלטתי להתמסר לנושא כשנוכחתי לדעת שקיימת סכנה קיומית לישראל אם ההידרדרות המוסרית והאתית תימשך בתאוצה הולכת וגוברת. חוויתי במו עיני התנהגות לא אתית כלפי וכלפי רבים מעמיתי, והחלטתי לכתוב על האתיקה בעסקים תזה וספרי מחקר תוך התמקדות בנושא האתיקה לבעלי מניות מיעוט.

אך אין די בספרי מחקר אקדמיים לקידום האתיקה בעסקים בישראל ובעולם. ספרים אלה, מעניינים ככל שיהיו עם מובאות מספרות יפה וממחזות, יוכלו להגיע לתפוצה מצומצמת בהיקפה, בעיקר לאנשי אקדמיה וחברי ארגונים אתיים. במקרה הטוב יעיינו בהם וילמדו אותם גם סטודנטים למִנהל עסקים, מנהלי ועובדי חברות עסקיות ובעלי מניות מיעוט. הם גם אינם יכולים לחשוף את העולם הרגשי של הגורמים האתיים והלא אתיים בחברות, בני משפחותיהם, חבריהם הקרובים, שותפיהם העסקיים וחברי הקהילה שלהם. שום ספר מחקר אינו יכול לתאר את אשר מתרחש מאחורי הקלעים ובחדרי חדרים, את המזימות הנרקמות על ידי בעלי השררה נגד הגורמים החלשים על מנת לגזול את כספם, לאיים עליהם ולהתנכל להם.

רק רומן, הצגה או סרט יכולים להגיע לקהל הרחב. כולנו זוכרים את הרושם שהשאיר בנו הסרט "וול סטריט", ספרים כ"הכסף" של אמיל זולה והצגות אקטואליות על שחיתות בעולם העסקים. אך על מנת לכתוב רומן, מחזה או תסריט סוחפים נדרשים השראה, מוטיבציה וכושר כתיבה. המוזה יכולה לרדת אליך ממרומי האולימפוס ימים ספורים אחרי שסיימת לקרוא את האודיסיאה. הדם היווני שירשת מסבך, שנולד וגדל בלאריסה למרגלות האולימפוס, צריך להביא אותך לכתיבת ספר המתאר אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ואשתו, היוצאים להילחם לבדם כנגד כוחות עדיפים מהם בהרבה. את המוטיבציה אתה עשוי לקבל מרצון בלתי ניתן לריסון לעבור באמצעות הרומן קתרזיס שיגאל אותך מהתסכולים על אי יכולתך להתמודד מול כל המערכת, למרות האודיסיאה שעברת.

חייבת להיות לך נחישות של ברזל לנצח בכל זאת את המערכה, אם לא נגד האשמים אז לפחות נגד השיטה, להזהיר את כל הבאים לאוהל הקרקס של עולם העסקים מפני הבריון הנותן להם סטירה אדירה בפנים. למרות שאף אחד לא הזהיר אותך, אתה תזהיר את האחרים ובכלים שלך, כלים אתיים, מחקרים אקדמיים שתוכל להרצות עליהם בפני המעטים שיהפכו לרבים, רומן בעברית שיחפש לו קהל קוראים, ואולי בעתיד יתורגם לשפות אחרות ויועלה כהצגה או כסרט בפני רבים בארץ ובעולם.

זהו הסוס הטרויאני שלך, שבו אתה מקווה להכריע את האויב, את טרויה, סדום או חברות ומנהלים לא אתיים, שחושבים שהם בלתי מנוצחים בזכות ההון, הקשרים והגב הפוליטי שלהם. לשם כך עליך לחבור לגורמים אחרים בעלי רגישות חברתית עמוקה, המודעים לפער החברתי והעדתי ההולך ומעמיק, שהוא פועל יוצא מהשחיתות בעולם העסקים ומהפגיעה בזכויות הגורמים ה"חלשים" בחברה שבארגון נכון יכולים להיות הגורמים החזקים – העובדים, הצרכנים, המשקיעים הקטנים והקהילה. גורמים אלה, שהם רוב האוכלוסייה, מקבלים כיום חלק קטֵן והולך מהעוגה הלאומית הנזללת ברובה, לעיתים תכופות בדרכים לא אתיות, על ידי האליטות הכלכליות השליטות, שהן מיעוט מבוטל בעם.

ואם בעקבות ספרי המחקר, ההרצאות, המאמרים, הרומן, ההצגה או הסרט, תיפול ולו רק אבן אחת מהמבצר של טרויה בעוד שנה, תצטרף אבן זו לאבנים האחרות שהתחילו לקעקע במבצר השחיתות סופרים, אנשי אקדמיה, מחזאים, משוררים, אנשי קולנוע, ואולי גם כמה אנשי עסקים ופוליטיקאים. וכך מאבן לאבן ומשנה לשנה, יוכרע בסופו של דבר המבצר ותוכרע המערכה ואפשר יהיה סוף סוף להגשים את החלוציות של שנות האלפיים בהקמת רפובליקה חדשה, דמוקרטית, של העם, עם שוויון עדתי, חברתי ומיני, שוויון הזדמנויות, חלוקה צודקת של המשאבים הלאומיים וצמצום הפערים המבעיתים, בין המשפחות השליטות לבעלי הכנסות המינימום.

יוליסס המודרני ואֶחיו עברו את האודיסיאה שלהם לפני הגיעם לטרויה, מהמעברה ושכונות הפועלים, מקצות ערב, מרוסיה ורומניה, הם הצליחו להגיע לעמדות כוח למרות כל הקשיים והמכשלות. המצור החל, מתי מספר צרים על העיר, אך באמצעות הפעילות החלוצית והאמיצה שלהם יצטרפו עוד ועוד בשנים הקרובות למאבק עד אשר יכריע הסוס הטרויאני של האתיקה, התרבות והרוח את המטריאליזם הציני, ההתנשאות והצביעות של הטרויאנים המודרניים.

טרויה הוכרעה בעשר שנים, אנו מקווים שתוך פרק זמן דומה נוכל לחיות במדינה בלי זיהום אתי וסביבתי, בלי שחיתות ובלי הונאות בורסאיות, נוכל לחזור לחיק המדינות המתוקנות, ליטול דוגמה מהסקנדינבים ולא מניגריה ולהחזיר את הבננות משיטת המשטר לסל הפֵרות.

הרפתקנות לעומת שמרנות פיננסית – האירוע "מאחורי החומה הסינית"

"עמוס יקירי" אמר אריה, יו"ר הדירקטוריון של "מערכות רפואיות", "אני לחלוטין לא מבין את מדיניות השקעת הרזרבות הכספיות העצומות שלכם בפק"מים, אג"חים ממשלתיים ושאר השקעות משעממות. בשביל זה אני לא צריך סמנכ"ל כספים שמשכורתו מגרדת את המיליון שקל. כל סטודנט שנה א' יכול לעשות זאת לא פחות טוב ממך. יש לך חמישים מיליון דולר שמניבים תשואה של חמישה אחוזים בשנה כאשר בכל אלטרנטיבה סולידית אחרת אתה יכול להשיג הרבה יותר. אני לא מבקש ממך להשקיע את כספך באופציות בשוק הסאבפריים שם אתה יכול להכפיל את השקעתך בשנה, אבל אתה בהחלט יכול להשקיע באגרות חוב של כמה מהחברות בקונצרן שלי שיניבו תשואה סולידית של שבעה אחוזים בשנה. אתה לא מסכן דבר, יש לך את מילת הכבוד שלי, זה הכי סולידי שיש ואתה תקבל הרבה יותר כסף ובכך תמקסם את הרווח של בעלי המניות בחברה שלך. אל תשכח שאתם מוכרים רק מערכות רפואיות, מה יקרה אם בשנה הבאה, ב- 2008, יהיה מיתון בשוק הרפואי? לא טוב שכל הביצים מונחות בסל אחד. בשוק הנדל"ן שבו אני פועל אין אף פעם מיתון, המחירים עולים כל הזמן, ואני משקיע במקומות החמים ביותר: לאס וגאס, מנהטן, בודפשט ובוקרשט. ואל תמכור לי את הבולשיט של החומה הסינית, אני יודע שאסור לי לקיים אתך את השיחה, כי אני לא חבר בועדת ההשקעות של הדירקטוריון בגלל ניגודי עניינים. אבל תבדוק לפחות את האופציה, סע לשבוע ללאס וגאס, תבדוק את הפרויקטים, תקבל אירוח VIP ותשחק ברולטה on the house. אז מה דעתך?" אריה נתן חיבוק דובי לעמוס וטפח לו על השכם. ואכן, לא יכול היה להיות ניגוד בולט יותר מאשר בין האישיות המוחצנת של אריה, איל הון שברשותו "חצי מדינה", איש העולם הגדול שמארח את כל ידידיו במסעדות הגורמה היקרות ביותר, לבין עמוס הרזה והממושקף שאוכל יוגורט בארוחת הצהריים שלו.

עמוס ניסה להעלות טיעוני נגד ואמר: "נניח שאתה צודק, אתה לא חושב שזה יתקבל רע מאוד אם אני אשקיע באג"חים קונצרנים של בעל השליטה שלי? אל תשכח שרואי החשבון שלנו וחברי הדירקטוריון זהירים ביותר אחרי פרשיות הממשל התאגידי של אנרון, וולרדקום וכל שאר הסקנדלים. אנחנו נסחרים גם בוול סטריט ויש לנו את סרביינס אוקסלי על הגב. על כזה דבר אתה ואני יכולים לשבת בבית סוהר, לשלם קנסות של מיליונים ולרסק את המניות שלנו. בשביל עוד מיליון דולר שנקבל בתשואה אנחנו מסכנים את עצם קיום החברה." אריה התבונן בעינים רעות בחוצפן השחיף שלא מבין את כללי המשחק. לפני שנה עמוס לא קיבל לעבודה את בנו למשרת החשב כי פחד שידבק בו רבב של נפוטיזם. הבן אדם הזה לא יודע לזרום, הוא כל הזמן מפחד, מה מלמדים את רואי החשבון האלה באוניברסיטה? למה הם לא מסוגלים להיות אנשי עסקים? אך הוא ידע שאין זה הזמן לפטר את עמוס כי זה עתה הסתיימה ההנפקה הגדולה של החברה בוול סטריט, לכן אמר לו: "אתה יודע מה, יש משהו בדבריך. אז בוא נעשה פשרה. אתה תשקיע באג"חים של הקולגה שלי אלכס שבונה קומפלקס תיירותי באיי פיג'י. אני חייב לו טובה וכך לא יוכלו להאשים אותך ואותי בניגודי עניינים. אז הולכים על זה?"

אלכס קיבל את עמוס בלובי של בית המלון המפואר באיי פיג'י. "אתה רואה, זה בית המלון הראשון בקומפלקס התיירותי שאני מקים. אני עושה הנפקה של כמה מאות מיליוני דולרים המיועדת כולה ללקוחות מוסדיים, קרנות פנסיה ומקורבים כמוך. אני משקיע בקומפלקס 2% מכספי, 60% יבואו מהאג"חים שאני מנפיק, והיתרה תבוא ממימון בנקאי ואשראי ספקים. יש פה מינוף של פי 30 או פי 50, אבל אל תדאג - זאת לא חברת היי טק שהיא בור ללא תחתית. פה נשארים בתי מלון, אתרי תיירות, מיליונים של תיירים יבואו לקומפלקס שלי. האיים כל כך קרובים לאוסטרליה, לארה"ב, לאירופה, שאין אחד שלא יעשה קפיצה לכאן." עמוס שאל בשפה רפה: "אבל המלונות שלך משועבדים קודם כל לבנקים ואם יחול מיתון בתיירות בעלי האג"חים יישארו בלי כלום, כי אין להם למעשה כל בטחונות! המינוף האדיר הוא טוב לך, אתה לא מסכן כלום, אבל כל הסיכון נופל עלינו ובשביל מה - בעד עוד שני אחוזים מסכנים לתשואה?" "אוי, אתה קשוח..." ענה לו אלכס, "בוא, תרגיע, אתה מתוח מדי. על מנת להרפות מהלחץ, גש לחדר 68, שיהיה מעתה והלאה החדר שלך כשתבוא לבקר אותנו לכמה זמן שתרצה. מחכה לך מסאג' תאילנדי, עם סלסילת פירות וגם מיץ פירות מסוג אחר שבוודאי יוסיפו מתיקות לחיים היבשים שלך."

למחרת ניגש עמוס לאלכס ואמר לו שחשב היטב על ההצעה שלו אבל הוא לא מסוגל לסכן את כספי "מערכות רפואיות" למרות שהוא מאמין בכנות כוונותיו של אלכס. זה אצלו עניין עקרוני והוא יהיה מוכן לשים על כך את המפתחות על השולחן. אלכס שם לו על השולחן סדרה של תמונות מפלילות ממיץ הפירות הלילי אותו טעם ואמר לו שאם הוא ימשיך כך תקבל אשתו העתק מהתמונות. בלית ברירה נאלץ עמוס להסכים לעיסקה: חצי מיליון דולר עבורו מושקעים במקלט המס באי ונואטו "ממש מעבר לפינה", סוויטה שתעמוד לרשותו פעם בשנה כשיבוא עמוס עם משפחתו לבקר את אלכס, ובשאר הביקורים מיץ פירות חופשי על הבר. עמוס הבין שלא ניתן לנצח את המערכת ועליו להצטרף לשיירת העושקים או שלא ישרוד. הוא הוסיף כמה קילוגרמים למשקלו, הרכיב עדשות מגע ורכש לאשתו טבעת יהלומים בשביל להרגיע את מצפונו.

תוך מספר חודשים "משך" מכספי "מערכות רפואיות" בדרכים מתוחכמות מיליון וחצי דולר ורכש פנטהאוז יוקרתי ברמת השרון. יחסיו עם אריה שופרו ללא הכר והדירקטוריון אף שקל למנות אותו למשנה למנכ"ל. קרנות הפנסיה שהשקיעו באג"חים של אלכס הראו תשואה גבוהה בגלל הריבית הגבוהה משמעותית מאג"חים ממשלתיים. ועדות ההשקעה של קרנות הפנסיה לא שמו לב לשמיים המתקדרים ולעובדה שעבור 2% נוספים הם מסכנים את הקרן של 100%. האופוריה הייתה בעיצומה!

עד נובמבר 2008 צנח השווי של הרזרבות הכספיות של "מערכות רפואיות" בשמונים ושניים אחוזים והסתכם בפחות מעשרה מיליון דולר. אריה הציע בישיבת הדירקטוריון לפטר את עמוס על הניהול הכושל שלו של כספי החברה. ההחלטה התקבלה פה אחד, ואריה נעל את הישיבה באומרו: "התכונה החשובה ביותר של סמנכ"ל כספים היא השמרנות. אני לא יודע מה מלמדים את רואי החשבון באוניברסיטה, הם רוצים להיות אנשי עסקים ושוכחים שהם צריכים לשמור קודם כל על הקופה שלנו. אני מציע למנות לתפקיד אדם אחראי ושמרן, את יונתן שסיים לא מזמן את עבודתו בליהמן ברדרס ורוצה לחזור ארצה לתרום מניסיונו הרב בוול סטריט ובבנקים להשקעות. הוא אולי אף יצליח עם קצת מזל להשקיע את מה שנשאר בקופה המדולדלת שלנו אצל ברני מיידוף אותו הוא מכיר מצויין ומושקעים אצלו סטיבן שפילברג, קרנות צדקה יהודיות ואפילו אלי ויזל..."

צדק חברתי וכלכלי בישראל – חלום ליל קיץ או מהפכה?

עם התפוגגות הקסם של המחאה החברתית יש מקום לבחון איך הגענו עד הלום וכיצד ניתן לצאת מהמיצר.
המודל הסקנדינבי, תנועת הרפובליקה השניה – מה ישים ונכון לישראל של היום?
(המאמר היווה בסיס להרצאה שנשא יעקב קורי ביום עיון בנושא צדק חברתי שהוא יזם בספטמבר 2011 כמפורט בהמשך ושניתן לראות את כולו באתר של הערוץ האקדמי)

חלום ליל קיץ

הקיץ חלף הלך לו ואתו האופוריה והחלומות הורודים על כינון צדק חברתי וכלכלי בישראל היום, עכשיו, ללא דיחוי. ראש הממשלה הצליח בצורה מבריקה להתחמק מה"מוקש" החברתי בטיוח של ועדת טרכנטברג, שהביאה לנו את הבשורה של הגדלת מס החברות באחוז אחד ומס עשירים בשני אחוזים. חזרנו באג'נדה שלנו אל האיום האיראני, התקפות החמאס וסכנות המשבר הכלכלי העולמי. ראשי המחאה יכולים לבקר בכנסת כמה שירצו, הם כבר לא מהווים איום על שלמות הממשלה ועל האידיאולוגיה הניאו ליברלית מבית מדרשו של מילטון פרידמן, יועצם של פינושה, רייגן, ת'אצ'ר ונתניהו. תנועת המחאה מפולגת, הסטודנטים מחד ומחאת האוהלים בראשות דפני ליף, סתיו שפיר ורגב קונטס מאידך. אך כל פלג מפולג אף הוא לרכיבים שונים, חזית צפונית, האוניברסיטה הפתוחה, ג'סי כהן ומחוסרי הדיור. בקונגרס החברתי הראשון מביאים לנו כמרצה מרכזי את דניאל כהן-בנדיט, דני האדום, שהנהיג את מהפכת הסטודנטים בפריז, בה השתתפתי לפני אי אילו שנים, אך היא התמוגגה בגלל הפיצול והאלימות שהפחידו את מרבית אוכלוסיית צרפת. כהן-בנדיט הוא האחרון שעלינו ללמוד ממנו להנהיג מהפכה.

הישגי המחאה החברתית עד כה הם העלאת הנושא החברתי לתודעת העם, הצגת חלופות ריאליות להבראה חברתית וכלכלית בועדות השונות, הפגנות שהגיעו בהדרגה עד כחצי מיליון איש ואולי החשוב מכל – הימנעות מאלימות והשגת תמיכה המונית של 86% מהציבור. אך כשפורטים את זה לפרוטות, רואים שלא כל אחד רוצה את אותו משטר חברתי וכלכלי: רני רהב תומך במחאה אבל לא מוותר על חתונות הפאר וה- BMW, נתניהו הניאו ליברל ויחימוביץ' הסוציאל דמוקרטית תומכים אבל כל אחד במשהו שונה לחלוטין, אחדים מסתפקים במסקנות טרכטנברג ואחרים רוצים לפתוח את התקציב ולהגדיל אותו בעשרות מילירדים. אולי הכישלון הגדול ביותר של המחאה הוא שהיא לא הצמיחה מתוכה מנהיג כמו רוזבלט שיאחד את העם להסכמה על ניו דיל. גם אחרי המיתון העולמי הגדול של 2008 נוצרה בעולם שעת כושר, כשהמנהיגות הכלכלית דיברה על אתיקה ואחריות חברתית, על כישלון הניאו ליברליזם, הבל מקסום הרווח ואסון היצירתיות הפיננסית של וול סטריט. אבל תוך זמן קצר התמוסס כל הרצון הטוב, בין השאר בגלל הסנות אובמה שלא ביצע כל עוד יכול היה את התיקונים שהיה מבצע מנהיג כרוזבלט. הסכנה העיקרית היא שתנועות המחאה בישראל, בוול סטריט ובשאר העולם ירדו לתהום הנשיה או גרוע מזה יביאו לקונטר רבולוציה פשיסטית כפי שאירע בצ'ילה אחרי האופוריה של איינדה שהעלתה את פינושה לשלטון.

ההידרדרות בצדק החברתי בישראל

בנובמבר 2008 הוזמנתי ע"י מרכז האתיקה להרצות בבורסה. הכנס היה באולם ענק מלא באנשי עסקים, כשמסביב כל המסכים הם אדומים בגלל הירידות הדרסטיות במניות (ניתן לראות את התמונה באתר שלי www.businessethics.co.il). הייתי אמור להרצות על המשבר הכלכלי וכיצד הוא נובע רובו ככולו מהיעדר אתיקה. אבל לפני נאמו נגיד בנק ישראל לשעבר ומנכ"ל משרד האוצר לשעבר. הם היו זחוחי דעת ונתנו תמונה מאוד ורודה על מצבה של ישראל: התמ"ג עלה, החוב ירד, השקל חזק, אין מה לדאוג. ואני עולה אחריהם ואומר שאני לא יודע באיזו פלנטה הם חיים. הכלכלה אולי בסדר, אבל מצבם של 80% מהאוכלוסיה מידרדר. המעמד הבינוני ירד פלאים ל- 28% מהאוכלוסיה, פחות אפילו מאשר בארה"ב, לעומת 47% בשבדיה, כאשר הגדרת הדמוקרטיה לדעתי היא שלטון העם לרווחת העם ולא אוליגרכיה הפועלת רק לרווחת האלפיון העליון והטייקונים.

מס החברות שהיה בשנת 1986 – 61% ירד עד 2011 ל- 24%, מס המעסיקים של 7% בוטל, ההפרשות לביטוח לאומי של המעסיקים ירדו מ- 16% לכ- 5%. באירופה וארה"ב משלמים המעסיקים 50% יותר הפרשות. אחר כך ראשי הממשלות ושרי האוצר בוכים בכי תמרורים שאין להם כסף לצדק חברתי, לבטחון, למשטרה ולאקולוגיה. ואילו בעלי החברות ומנהליהן מצטיירים כמיטיבי האומה אם הם תורמים חצי אחוז מהרווח לאחריות חברתית. חלקו של המעמד הגבוה עלה ל- 66% מסך ההכנסות הלאומיות, חלקו של המעמד הבינוני ירד ל- 21%, ואילו חלקו של המעמד הנמוך הוא 13%. בעוד שהעובדים הפיקו בממוצע תוצר של 107% לשעת עבודה, ירדה התמורה עבורה מ- 100% בשנת 2000 ל- 94% בשנת 2006. המשמעות – העובדים עובדים יותר, נותנים תמורה גדולה יותר ומקבלים פחות כסף. וככל שאני

מדבר, מרחיב על המשבר הכלכלי בארץ ובעולם, מציין שרובו ככולו נובע מהעדר אתיקה, ומעושק של מחזיקי העניין על ידי רבות מהחברות הריאליות והפיננסיות, מהפערים ההולכים וגדלים, אני מרגיש כי רוח קרה נושבת למולי ולא בגלל מיזוג האוויר. הקהל זז באי נחת על הכיסאות. אני משבית את השמחה של המאון העליון. ואכן, לפני תנועות המחאה היו רק מתי מספר שהעזו לתקוף את השיטה, בוודאי אם הם מנהלים שצמחו כמוני בעולם העסקים. היו כמה עיתונאים, כמה אנשי אקדמיה ופעילים במגזר השלישי ואנשי עסקים מעטים. את הפוליטיקאים ואנשי הממשל ניתן היה לספור על יד אחת והם לא החזיקו מעמד במשרותיהם.

הברונים השודדים בארה"ב עשקו את העובדים, הלקוחות והקהילה, הקימו מונופולים, קרטלים, בנקים, שלטו על הכלכלה - קרנגי, מורגן, רוקפלר, פורד - אבל הם גם הקימו תעשיית פלדה, תעשיית מכוניות, בנקים לתפארת שהצילו לא פעם את הכלכלה האמריקאית. ומה בנו הטייקונים שלנו, איזה ערך מוסף הם הביאו למשק, כמה מקומות עבודה הם הוסיפו למדינה? הם עסוקים כבר חמש עשרה שנה בכיסאות מוזיקליים. איל הון א' קונה את אי.די.בי מאיל הון ב', וגם זה במינוף אדיר של עשר לאחד, כשהוא לוקח לשם כך הלוואות מאשתי שהיא פנסיונרית במבטחים ונותן אחר כך עבודה ליו"ר מבטחים. איל הון ג' קונה חברות מהממשלה בנזיד עדשים וראה זה פלא, תוך שנה שנתיים מרקיע השווי שלהן פי כמה. איל הון ד' קונה מהמדינה בנק גדול, ומאז הוא נותן הלוואות לא אחראיות לאיל הון ה', וכשהלה לא מחזיר אותן הבנק מעלה את העמלות לציבור, על מנת שניתן יהיה לממן בהן את משכורות העתק למנהלים שלפני זה הסתפקו בשכר קטן פי כמה. והם נעלבים כשקוראים אותם לסדר על ההשקעות הספקולטיביות שלהם, מתקיפים את הנגיד וסגניו, וטוענים שההתערבות של הרגולטור היא בלתי נסבלת.

איל הון ו', ז', ח' קונה את בזק, את אורנג', את קרנות הפנסיה וכו', במקרה הטוב הוא משלם לעצמו דיבידנדים שמנים לצמצם את המינוף האדיר, ובמקרה הרע עושים תספורת לבעלי אגרות החוב מהציבור. הסיכון הוא תמיד על הציבור, הרווח הוא תמיד של אילי ההון. זה מה שנקרא בארה"ב שהמציאה את השיטה, שהגיעה לשיאה במשבר הכלכלי של 2008 – To privatize profits and socialize losses. והאם אילי ההון נוהגים בצורה יותר אחראית מאשר הממשלה, ההסתדרות או אילי ההון הקודמים? בוודאי שלא – הם משקיעים את כספי התאגידים, לא שהם הביאו מהבית, אלא שאנחנו מימננו, או את החסכונות שלנו בקרנות הפנסיה הנשחקות, בהשקעות ספקולטיביות במוסקבה, לאס וגאס, במולים בהונגריה, בבנקים בחו"ל. אין להם ערך מוסף, אין תעסוקה, אין גם מיסים סבירים בגלל ההורדה הדרסטית של שיעורי המס ומקלטי המס. יש רק טייקונים מיליארדרים וציבור עני. יש רק מעמד בינוני שעוד מעט לא יהיה קיים, פערים אדירים, מחירים בשמים, מיסוי עקיף כבד מנשוא.

המודל הסקנדינבי

אני מאמין גדול במודל הסקנדינבי. למדתי הרבה עליו ואני משוכנע שישראל צריכה לאמץ אותו, ולא את המודל האמריקאי הניאו ליברלי, כפי שעשו ממשלות ישראל מאז אמצע שנות התשעים. מדינות סקנדינביה נמצאות בעשרת המקומות הראשונים בכל המדדים: קודם כל במדד האתיקה והשקיפות של Transparency International - מזה מתחיל הכל כי מהאתיקה נגזרים כל שאר המדדים החיוביים. הן מובילות גם במדד הדמוקרטיה, במדד איכות החיים, במדד השוויון והפערים הנמוכים של GINI, במדד התמ"ג לנפש הן רק בין 20 הראשונות כי בצמרת נמצאות מדינות הנפט הערביות הקטנות. אבל אם משקללים מדד זה במדד GINI, ניווכח כי הן המדינות העשירות והשוויוניות ביותר. ולאלה המלעיזים כי רק במדינות הניאו ליברליות התפוקה לעובד "העשוק" גבוהה, הרי שמדינות סקנדינביה הן בין 15 הראשונות גם במדד התמ"ג לשעת עבודה.

הסקנדינביות הן אם כן גם עשירות, דמוקרטיות, שוויוניות, אקולוגיות, וגם חרוצות. וכמובן המעמד הבינוני מהווה בהן את האחוז הגבוה ביותר באוכלוסיה. אך בנקודה זאת יבוא תמיד מישהו שיטען כי ישראל הנמצאת במלחמה מאז הקמתה לא יכולה להשתוות למדינות סקנדינביה השלוות. תקציב הביטחון ירד מ- 30-35% מהתמ"ג בשנים 74-76, 15-30% בשנים 68-90, לפחות מ- 10% בעשור הנוכחי. הוא לא מהווה לפיכך מניעה לקיום מדינת רווחה, מה עוד שבשנות השבעים למרות הביטחון היינו מדינת רווחה הרבה יותר מאשר כיום. אין לי ספק ששחיקת מעמד הביניים וביטול מדינת הרווחה לא נבע בגלל אילוצים תקציביים אלא אך ורק מתוך רצון אידיאולוגי ו/או מושחת של פוליטיקאים ופקידי ממשל להיטיב עם אילי ההון תמורת אתנן ישיר או עקיף בתרומות או ג'ובים. המספרים מוכיחים שאי השוויון שנוצר בשני העשורים האחרונים לא נובע מבעיות בטחוניות אלא מצמצום המיסוי לעשירים ולחברות. מכל המדינות הסקנדינביות, היהלום שבכתר היא נורבגיה שבה אפילו ניתן למצוא באינטרנט את רשימת כל אזרחי המדינה עם תשלומי המס, גודל ההכנסות והיקף ההון שלהם. אתה רוצה לדעת כמה ראש הממשלה וראש הקונצרן הגדול ביותר שם משלם מס, אין בעיה, זה נגיש לכל. נורבגיה היא אם כן מודל לשקיפות, לעומת העמימות של ישראל כשאנו לא אמורים לדעת את פרטי התקציב, כשעסקאות כופר נחתמות באישון לילה. גם הס מלהזכיר את תשלומי המיסים של הטייקונים והאלפיון העליון, שאולי נהנים ממקלטי מס, תכנון מס כחוק אבל בוודאי לא בצורה אתית, הקמת נאמנויות סבוכות להפחתת תשלום המס, שלא לדבר על שיעורי המס הנמוכים שהם משלמים במס רווחי הון, העדר מיסי ירושה וכו'. וכששואלים את פקידי האוצר מדוע

לא מעלים להם את שיעורי המס או מטילים מיסי ירושה הם עונים שממילא הם יצליחו להתחמק מהם. באותה הזדמנות, מדוע שהמשטרה לא תרים ידיים במאבקה נגד הגנבים והרוצחים בטענה כי הם ממילא יצליחו להתחמק. אבל זה לא מספיק, ישראל שוברת שיאים גם בהעלמות המס המסתכמות ב- 23% לעומת 9% בארה"ב. סוף סוף משהו שאנו יכולים ללמוד מהאמריקאים. ולמה השיעור כה נמוך שם? קרוב לודאי בגלל העונשים הכבדים המוטלים על מעלימי המס לעומת היחס הסלחני למעלימי המס הישראלים, כי ממילא אין כ"א במשטרה, הרשות השופטת קורסת תחת העומס, ויש תשלומי כופר.

אני לא יודע כמה מכם ראו ביס דוקו את הראיון המדהים על המחאה החברתית עם רני רהב, בעל משרד יחסי ציבור משגשג המייצג אילי הון רבים. זאת פנינה קולנועית ומגיע פרס לבמאים שלו. כששואלים את רהב מדוע שלא נאמץ את המודל הנורבגי, הוא עונה כי אם נאמץ אותו יתאבדו בישראל פי 10,000 מאשר כיום. מי יודע כמה אנשים מתאבדים בישראל מדי שנה? בממוצע – 400. כלומר אם נהיה כנורבגים, יתאבדו כל שנה 4,000,000 איש. תלך לנו המדינה תוך פחות משנתיים... זאת אולי גם הסיבה שיש בנורבגיה רק 4.7 מיליון תושבים, כל השאר התאבדו. ולמה מתאבדים הנורבגים? אין ספק, כי טוב להם מדי, הם דמוקרטים מדי, שוויוניים מדי, הם קוראים יותר מדי את איבסן ולא צופים בתוכניות ריאליטי, הם עשירים מדי. סגולה בדוקה לאומללות, דיכאון והתאבדות. ומה הישראלים צריכים לעשות, גם לזה יש לרני רהב תשובה. קודם כל צריכים להצדיע לאילי ההון הבונים אגפים בבתי החולים, ואם אנחנו לא עושים זאת - זה בגלל שאנחנו "חארות". הסטודנטים בקרבנו צריכים לעבוד בקייטרינג במסיבות הפאר של אילי ההון. כי אחרת, ממה הם יממנו את הלימודים? ממי? ממה? ואני שואל את הסטודנטים – מה אתם מעדיפים: לימודים אקדמאיים חינם כמו בסקנדינביה או בצרפת או לעבוד בקייטרינג בשכר מינימום אצל אילי ההון על מנת לשלם את שכר הלימוד הגבוה? כי אליבא דרני רהב, אם אנשים לא יקנו BMW, הכלכלה תלך לעזאזל, לא יהיה כסף לתת לילדים ללמוד. וכל אלה שהם "פאקינג צנועים" שישתקו, כי צניעות תגרום נזק כל כך חמור לכלכלה הישראלית שלא נוכל לרפא אותה. ושתנועות המחאה לא יעזו לעשות אפילו 1% ממה שעשו במצרים, כי אנחנו רקמה אנושית אחת, והטייקונים סבורים שהם חלק מהעם. אבל האם העם מאמין שהטייקונים הם חלק ממנו?

פתרונות מקוריים לכינון צדק חברתי וכלכלי

רבים מאלפי הסטודנטים שלימדתי באוניברסיטת חיפה ואחרות, שהראיתי להם סרטים על צדק חברתי, אתיקה, הון ושלטון מהעולם ומישראל, מאלפי הקוראים שקראו את הספרים שלי, אלה שקראו את המאמרים שלי ושמעו את ההרצאות שלי, שאלו אותי לא פעם - אם הכל כה גרוע מה אנחנו צריכים לעשות. לא מספיק לבקר, צריך גם להציע פתרונות. ואכן, כתבתי עבור חבר כנסת חשוב לבקשתו הצעות חקיקה בעשרים נושאים שהוא לא עשה בהן דבר, אך הן מופיעות בספר האקדמי שלי בעברית. הצעתי להקים מכון לאתיקה שייתן דירוג אתי לכל החברות והמנהלים הבכירים בישראל, כך שנדע באילו חברות להשקיע לפחות מההיבט האתי. המכון גם יקבל המחאת זכויות ההצבעה של בעלי מניות המיעוט על מנת שהממשל התאגידי יהיה אכן דמוקרטי ושאילי ההון לא ישלטו בפירמידות עם אחוזים ספורים של הבעלות. החברות נשלטות היום בממשל תאגידי לא דמוקרטי כאשר מיעוט של עשרים אחוז או אף פחות שולט ברבות מהן בגרעין שליטה ואילו כל שאר בעלי המניות לא מאוגדים ולכן הם מהווים מיעוט. אם אנחנו, בעלי מניות המיעוט, המשקיעים בבורסה ישירות או באמצעות קרנות הפנסיה, נמחה את זכויות ההצבעה למכון האתיקה נוכל לשלוט בחברות אלה, בבנקים ובחברות ההשקעה.

במחי יד נבטל את הריכוזיות במשק, הטייקונים לא יוכלו לעשות ככל העולה על רוחם עם מיעוט מזערי של הבעלות על הפירמידות. ומה הבשורה הגדולה של ועדת הריכוזיות – להפריד אחזקות ריאליות ופיננסיות. זאת, כאשר הריכוזיות בישראל היא למעלה מ- 40% לעומת כ- 30% בצרפת ובשוויץ, כ- 20% בנורבגיה, פינלנד, גרמניה ואיטליה, מעט יותר מ- 10% בשבדיה וספרד והרבה פחות בבריטניה. הצעתי להקים מועצה מפקחת לצד מועצת המנהלים שתתן ייצוג הולם למחזיקי העניין ולהפוך את הדירקטורים החיצוניים לעצמאיים תוך חזרה למודל הקודם של חברות רק בשני דירקטוריונים על מנת שלא יהיו דירקטורים סדרתיים. 30% מהדירקטורים בגופי ההשקעות ובבנקים בפוטנציאל לניגוד עניינים. עכשיו מגלים כי מוסדיים בבעלות טייקונים ופירמידות נוטים להצביע כמעט אוטומטית בעד האינטרס של בעלי השליטה. הייתי הראשון בעולם שכתב תיזה לדוקטורט על אתיקה לבעלי מניות מיעוט וכתבתי על כך ועל הדרכים לשמור על האינטרסים של מחזיקי העניין בתיזה, בספרים האקדמיים ובמאמרים. אבל טוב מאוחר מאשר לעולם לא. הצעתי לבקשת אחד ממנהלי הבנקים הנהגת כללי אתיקה בבנקאות ומאז – נעלם, אם כי הכללתי אותם בספרי.

ועדת טרכנטברג הציעה הצעה מהפכנית להעלות את מס החברות באחוז ל- 25% ולהפסיק את ההורדה הצפויה עד 18%. זה הסיפור הידוע על הרבי והעז. מס החברות שהיה 61% יכול לחזור ל- 30% ואף 40% על מנת שיימצאו המקורות לקיום מדינת הרווחה. יגידו לנו – 40% זה נורא, אף חברה לא תישאר בישראל. אבל מה עם ארה"ב ויפן הגובות מס חברות דומה? יחד עם זאת, הכוונה שלי היא שלא כל החברות ישלמו מס כזה – חברות שמיצאות, מעסיקות עובדים באיזורי פיתוח ויש להן ערך מוסף גבוה ייהנו מפטורים והפחתות במסגרת מפעל מאושר וכדומה. ואילו המס המירבי ייגבה

מבנקים, חברות השקעה, חברות ביטוח, חברות סלולר, נדל"ן, בזק, קרטלים, גאז ונפט, חברות דלק, חברות כח אדם וחברות של טייקונים עם ערך מוסף נמוך, שמשקיעות בהשקעות ספקולטיביות ובלאס וגאס, שלא הגדילו את מספר העובדים ובוודאי שלא באיזורי פיתוח, שכל מה שהם עושים זה מעבירים בעלות על קונצרנים מאחד לשני. אין שום סיבה להוריד לחברות אלה את שיעורי המיסוי והביטוח הלאומי בשביל להעשיר את הטייקונים עוד יותר ולחלק משכורות עתק של מיליונים למנכ"לים.

המספרים מוכיחים שבשיעורי מיסוי כוללים גבוהים כאחוזים מהתמ"ג כמו בסקנדינביה התעשיה והכלכלה משגשגים ושיעור השוויון גבוה ויש מדינת רווחה: דנמרק: 49%, שבדיה: 48%, צרפת: 46%, נורבגיה ופינלנד: 44%, גרמניה: 41%, הולנד: 40% - לעומת ישראל: 37%. לא שמעתי שאזרחים וחברות בורחים מסקנדינביה בגלל המיסוי הגבוה, בין השאר כי איכות החיים בארצות בהן שיעור המיסוי גבוה מאשר בישראל היא הגבוהה בעולם. למשטרים הניאו ליברלים שלנו לא איכפת כלל מרווחתם של שמונים עד תשעים אחוזים מהעם, כי הם דואגים רק לרווחתם של המאון והאלפיון העליון, כשראשי המשטר וחלק מפקידיו מקבלים תרומות וג'ובים בסכומים גבוהים הנופלים בהרבה מההטבות שהם נותנים לטייקונים. זאת ההשקעה האופטימלית – מיליונים בודדים לאנשי שלומנו על מנת לקבל הטבות במיליארדים בהפרטה שלוחת רסן בנזיד עדשים, במכירת חיסול של מחצבי המדינה, בהורדת מיסים דרסטית לחברות ובודדים, בהטבות מס מפליגות וכשנתפסים המושחתים עושים עימם עיסקאות כופר שאף אחד לא יודע על קיומן.

תנועת הרפובליקה השניה

בראשית 2009 ובעקבות המשבר הכלכלי, נוכחתי לדעת שהגיעו מים עד נפש ואם לא נמצא פתרון רדיקלי שיאתחל את המדינה מאפס לא יהיה פתרון לכל תחלואיה. כתבתי את עיקרי המצע של תנועת הרפובליקה השניה על דף אחד, אבל הוא נסמך על כל הספרים והמאמרים שלי. נפגשתי עם כמה עשרות אנשים ופרסמתי את המצע באתר של אומ"ץ ושלי, אך נוכחתי לדעת שאני מקדים את זמני. היום, לנוכח הצלחת תנועת המחאה החברתית שהוציאה לרחובות במהלך חודשיים מיליון איש וזכתה לאהדה של 86% מהאוכלוסיה, פרסמתי אותו שוב. במבוא שלו אנו קוראים כי תנועת הרפובליקה השניה היא תנועה עממית חוץ פרלמנרית שנועדה לשנות מהיסוד בדרכים דמוקרטיות את פני המדינה בכל המישורים ולהציב בראש סדר הקדימויות את הצדק החברתי, היושרה, השוויון, איכות הסביבה ואיכות החיים של כל התושבים. במילים אחרות – בדיוק מה שקרה עם תנועת המחאה. זאת ועוד, כתבתי כי התנועה מאגדת בתוכה חילונים ודתיים, מתנחלים ויונים, יהודים וערבים, נשים וגברים, מעמד הביניים, עשירים ועניים, אנשי פריפריה ומרכז, אנשי עסקים, אקדמיה, אנשי רוח והמגזר השלישי. שוב – בדיוק מה שקרה עם תנועת המחאה המנסה לאגד את רוב שכבות הציבור, כי כולנו עשוקים: חרדים, חילונים, ניצים, יונים וערבים.

הסעיף הראשון במצע הוא צדק חברתי, שבמסגרתו מעמד הביניים יהפוך לחמישים אחוז מהאוכלוסיה, שיעור כפול מהנוכחי. הפערים החברתיים יהיו כמקובל בעשר המדינות הדמוקרטיות המובילות בצדק החברתי, בעיקר סקנדינביה, ואילו העוני יירד אל מתחת לעשרה אחוזים מהאוכלוסיה. זהו אם כן הסעיף הראשון והחשוב ביותר. אחריו מופיע הסעיף הכלכלי, הגורס כי ישונה מהיסוד המשטר הניאו ליברלי ויימצא האיזון הנכון בין מעורבות הממשל לשוק החופשי. החברות יביאו בחשבון את האינטרסים של כל מחזיקי העניין, לרבות השגת רווחיות נאותה, אך בשום פנים לא מיקסום הרווח הממקסם גם את הסיכון ואת עושק מחזיקי העניין. יונהג מיסוי פרוגרסיבי ביותר שיכביד את עולו על החברות והעשירון העליון ויחזיר לפחות עד חצי הדרך את עול המיסים שהיה נהוג בשנת 1986 והדומה לעול המיסים בסקנדינביה, שבה שורר משטר קפיליסטי למהדרין אבל עם פן הומני. ולניאו ליברלים בקרבנו המעריצים את מילטון פרידמן, יועצם של פינושה, ת'אצ'ר, רייגן ונתניהו, אומר שאני בהחלט בעד שוק חופשי, אני לא סוציאליסט ובוודאי שלא קומוניסט ואנטי ביזנס. אבל אין לנו בישראל שוק חופשי כי אם שוק מונופוליסטי, קרטליסטי, פירמידלי, ריכוזי, העושק את בעלי מניות המיעוט, את הצרכנים, העובדים והקהילה.

יש החוששים גם כי אם נגיע לצדק חברתי ייפרץ התקציב, ניכנס לגרעונות ויגדל החוב של ישראל. התוכנית שלי היא מאוזנת, עם הכנסות והוצאות דומות, שעושה צדק עם רוב רובה של האוכלוסיה על חשבון מיעוט מבוטל של אזרחים שהגיעו לרווחי עתק בחסות עושי דברם בממשלה ובשירות המדינה. אין עיני צרה בעשירון העליון שרובו עשה את הונו ביושר ובלי לנצל בצורה מחפירה את המדיניות הניאו ליברלית של הממשלות, תוך הפרטות שערוריתיות, הורדה מסיבית של תשלומי המס לחברות ולעשירים, תוך הכבדת עול המיסוי העקיף על רוב רובה של האוכלוסיה. אבל העשירון העליון צריך לשלם מיסים גבוהים בצורה משמעותית מאלה שהוא משלם כיום. היסוד השלישי המשלים את שלושת היסודות הבסיסיים הוא יסוד האתיקה, השם כיעד את ביעור השחיתות מהיסוד, אחרי שהגיעה לשיאים שלא יאומנו המכלים כל חלקה טובה בעם. יוכבדו העונשים על עבריינ הצווארון הלבן, ייערך סינון אתי למועמדים לתפקידים ציבוריים וכלכליים, כך שישראל תמוקם בין עשר המובילות במדד TI.

על מנת להגיע ליעדים אלה, יהיה על המשטר להפוך למשטר נשיאותי, כשלנשיא סמכויות ביצוע מלאות ובממשלתו מיטב המומחים, בלי קואליציות ובלי קבוצות לחץ. אחוז החסימה יועלה לחמישה אחוזים, תהיה הפרדה מלאה בין דת ומדינה, יינתנו זכויות אזרח מלאות לכל האוכלוסיה, וכל הצעירים והצעירות יגוייסו לשירות בצה"ל או שירות לאומי של שלוש שנים. לא תהיה אפליה על בסיס דת, גיל ומין לכל משרה ובכל נושא. ייאכף חוק חינוך חובה חינם לכל צעיר עד גיל 18, הכולל בתוכו מריכיבי ליבה ולימוד ברמת שפת אם של עברית, ערבית ואנגלית. הלימודים האקדמיים יהיו חינם, כמו בכל המדינות הנאורות. המצע כולל גם סעיפים חשובים כמדיניות, בטחון פנים, איכות הסביבה, רווחה, תעסוקה, עסקים והרשות השופטת. אך ברצוני להתעכב על שלושה נושאים חשובים ביותר, שאם יאומצו יגדילו מאוד את המקורות בנוסף להכבדת המיסוי על החברות והעשירים ועונשים דרקוניים לעבריינים.

הנושא הראשון הוא ניתוק הקשר בין הון ושלטון. נושאי תפקידים בכירים בממשל יקבלו שכר מקביל לשכר במגזר הפרטי ותנאי פנסיה נדיבים, אך ייאסר עליהם לעבוד במגזר הפרטי. המעבר החופשי מהמגזר הממשלתי לפרטי גרם למדינה הפסדי הכנסה של עשרות מילירדי שקלים, כאשר הופרטו נכסי המדינה בנזיד עדשים, לא בוצעה רגולציה של ממש, לא נאכפו ההגבלים העסקיים שאיפשרו להגיע לקרטלים ולפירמידות של ימינו, לא נגבו המיסים כראוי ולא נענשו עברייני הצווארון הלבן. החברה הישראלית תצטרך לעבור מהפך, כאשר היא מרימה על נס את המתריעים כנגד השחיתות, מוקיעה פושטי רגל שהערימו על נושיהם, עברייני מס שהונו את השלטונות ובעלי שליטה שעשקו את בעלי המניות. והחשוב מכל – יהיה פתרון הוליסטי וערכי לכל תחלואי המדינה, תוך מעבר לערכי הצניעות (גם אם יירדו ההכנסות ממיסי ה- BMW), החסכונות לעומת משיכות היתר וההלוואות, תונהג ריבית ריאלית של כחמישה אחוזים שתעודד חיסכון ותמנע היווצרות בועות נדל"ן ואחרות, ייבנו שיכונים ציבוריים, כל קרנות הפנסיה יהיו מושקעות באגרות חוב ממשלתיות, ייאסרו מינופים גבוהים, יוכבד עול המיסוי על הספקולנטים וקרנות הגידור, על החברות המשקיעות את עיקר כספן בחו"ל, על מוצרי המותרות.

ואיך ממשיכים הלאה?

שופנהואר אמר שלאמת יש שלושה שלבים: השלב הראשון שבו אומרים עלינו שאנחנו הזויים, דון קישוטים, לא רציניים. את השלב הזה כבר עברנו, כאשר אלה שדיברו על צדק חברתי, אתיקה ואקולוגיה היו נחשבים לתמהונים ובהרצאותיהם הופיעו רק בודדים. השלב הבא הוא השלב שבו אומרים עלינו שאנו אויבי העם, כן - אותו המחזה של איבסן הנורבגי שהוקע עד כדי כך שהיה עליו לצאת לגלות ארוכה, אך, כיום נורבגיה היא המדינה האתית והמשגשגת ביותר בעולם. בארצות הניאו ליברליות מכנים אותנו קומוניסטים, אנטי ביזנס, ובמקרה הטוב סוציאל – דמוקרטים. עושים לנו אוסטרקיזם, מסלקים אותנו מהאוניברסיטאות, מהחברות, מהדירקטוריונים ואפילו מהחברה. בשלב הזה היינו עד לחודש יולי 2011. השלב השלישי הוא השלב שבו כולם מצטטים את המנטרות שדגלנו בהן כאילו שהם המציאו אותן. העיתונאים הניאו ליברלים שרים זמירות חברתיות, הטייקונים אומרים שהמחאה החברתית צודקת, אנשי האוצר שעשקו את העם הופכים לחברתיים לעילא ומופיעים בכל תוכנית טלוויזיה.

אפילו הפוליטיקאים אומרים שצריך לבצע שינויים מרחיקי לכת אבל לא היום, בלי לפרוץ את מסגרת התקציב, בלי להכעיס את מנהלי הבנקים, החברות, משקיעי החוץ וחברות הדירוג הבינלאומיות. הם מנסים לחנוק את תנועות המחאה, לפורר אותן, לקנות את ראשיהן. ממנים ועדות לריכוזיות, טרכטנברג ואחרות. נותנים פירורים פה ושם שישפרו את המצב בצורה הדרגתית, עד יעבור זעם, כי ממילא תוך כמה שנים, הכלב ימות, הפריץ ימות או תהיה מלחמה. ואם תנועות המחאה יאבדו את הסבלנות ויעברו לאלימות ידכאו אותן, במקרה הטוב כמו שעשה דה גול למהפכת הסטודנטים במאי 1968 שהשתתפתי בה ובעקבותיה קיבל את הרוב הגדול ביותר באסיפה הלאומית, או במקרה הרע כמו שעשה פינושה בצ'ילה. ראשי תנועת המחאה צריכים להתאזר באורך רוח, להישאר תנועה עממית המאגדת בתוכה את כל העשוקים שהם רוב האוכלוסיה, בלי לפצל את הכוחות, להמשיך במאבק לאורך שנים רבות. אם בשנת 2011 היה הקונגרס החברתי הראשון צריך לזכור שגם חלפו אי אלו שנים בין הקונגרס הציוני הראשון עד הקמת מדינת ישראל. ולוואי ולא נצטרך לעבור שואה ומלחמות לרוב עד אשר תיכון מדינת רווחה, אך אם נרצה - זאת לא תהיה אגדה. זאת הדרך היחידה להתגבר על המכשולים ולהגיע אל יעד השוויון והשגשוג לכולנו אם אנו **חפצי חיים**.

מאמר שפורסם בעיתון גלובס בתאריך 18.9.2008, עם פרוץ המשבר הכלכלי - ראיון עם יעקב קורי ע"י דרור פויר

משוגעים, תרדו

כבר לפני שנים הוא התריע שאם נורמות האתיקה בתאגידים לא ישתפרו, החברה האנושית תהפוך לג'ונגל. היום, כשמוסדות ענקיים קורסים, ד"ר יעקב קורי חוזר להוכיח בשער. בישראל, הרע עוד לפנינו < דרור פויר

דרור פויר

18/9/08

"אתה יודע מה מטריד אותי?" שואל ד"ר יעקב קורי בסוף פגישתנו. "לקח לי שלוש שנים לכתוב את הספר הזה, ובסופו של דבר הוא יימכר בכמה מאות עותקים והשפעתו תהיה מזערית. אם הקהל הרחב היה קורא בו הוא יכול היה להשפיע בכיוון הנכון".

זה באמת מטריד, אבל מה לעשות, 500 עמודים של אתיקה בעסקים זה לא בדיוק החומר שממנו עשויים להיטים שתקחו אתכם לטיסה או לחוף הים.

ואולי חבל שכך. למרות האורך והעומס והכובד, "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" (הוצאת מאגנס), הספר של קורי - כך הוא מכונה בפי חבריו, בפי משפחתו, ובפיו עצמו - מצליח לרתק. אחרי פרקים נבחרים אתה מבין קצת יותר איך העולם שלנו עובד ואיך המדינה שלנו מקולקלת, איך עסקים נעשים ואיך הון מצטבר, מי דופקים אותך ואיך הם עושים את זה.

רעידת האדמה שעברה על וול סטריט בשבוע האחרון נתנה משנה תוקף למשנתו. "התרעתי על מה שקורה כיום לכל אורך הספר, מהמבוא ועד הסיכום", הוא אומר. ואני מתפלא שבכל אמצעי התקשורת אף אחד לא אומר את המובן מאליו: הסיבה היחידה למשבר בשוק ההון היא היעדר אתיקה. יצירתיות פיננסית בשם מקסום הרווח היא הדבר שגרם למשבר הנוכחי".

חי בסרט

מדובר בספר ראשון מסוגו בארץ. לדברי קורי, אולי אפילו בעולם. מה שעושה אותו לכזה הוא שני טריקים. הראשון הוא משחקי תפקידים: מובאת לפני הקורא בעיה אתית, למשל שימוש במידע פנים, וצריך לראות את המקרה מכמה זוויות. הטריק השני נחמד אפילו יותר: עיסוק בסוגיות אתיות עסקיות דרך ניתוח יצירות מוכרות, מ"הסוחר מוונציה" ועד הסרט "ארין ברוקוביץ'". הניתוח קושר את הדיון עם המשמעויות האתיות ועם המקרים הטכניים מדי, ומציב אותם על קרקע מוכרת יותר.

למשל, המשבר הפיננסי הנוכחי נקשר לדיון בסרט "אלה חיים נפלאים". "מה שעשה שוק ההון בארצות הברית זה בדיוק ההפך ממה שמתואר בסרט", הוא מסביר. "בסרט נותן ג'ורג' ביילי משכנתאות זולות לאנשים קשי יום הרוצים לרכוש דירות, לוקח מרווחים זעירים ומוצא סיפוק באחריות החברתית של שיכון המשפחות העניות. אבל הם נתנו הלוואות בריבית רגילה לאנשים קשי יום בתנאים שהם לא יכלו לעמוד בהם (ועברו בכך על הציווי "בפני עיוור לא תשים מכשול"). מובן שהם לא דאגו כי הם העבירו את הסיכון של אי החזר ההלוואות לצד שלישי, ונהנו מכל העולמות. העברת הסיכון לאחרים היא תופעה ידועה של Other People's Money, שבגללה נכנסים לפוזיציות מסוכנות ביותר, כי בגלל המינוף אין סיכון".

"אם הם היו אתיים הם היו עושים מה שהרבה בנקים אתיים למשכנתאות בעולם עושים: נותנים משכנתאות בריבית נמוכה ועם מרווחים נמוכים ותנאי החזר שהלווים יכולים לעמוד בהם. אך לא לעולם חוסן, ובגלל תאוות הבצע התפוצצה הבועה וכל שוק ההון קורס".

הסרט "גלנגרי גלן רוס" משמש בספר כדוגמה מושלמת להשתלטות תאוות הבצע הדוחקת את האחווה האנושית. "ביצירה זו", כך קורי, "כולם מרמים את כולם, מאיימים על כולם. אין חברות, אין ערכים, אין רגשות. התגשמות חלומו של מילטון פרידמן, שמטרת החברה היא מקסום הרווח ותו לא".

את "קרנפים" של יונסקו הוא מנצל כדי לדון באבולוציה המעוותת של שוק ההון, הישרדות החזקים על-ידי ניצול החלשים; את "ארין ברוקוביץ'", סיפור מאבקה של אישה פשוטה ונטולת השכלה מול מערכת דורסנית ורבת כוח, הוא מנצל כדי לדון בתיוג אנשים בעולם העסקים לפי מוצא, מין, מראה וקשרים. הסרט "המקור" מעלה לדיון את חשיבות השקיפות ותפקידה המכריע של התקשורת. אפילו האופרה "ריגולטו" של ורדי מגויסת כדי לדון בהזדהות של הקורבן - אנחנו - עם העושק אותו, מסיבות שונות, שהעיקרית שבהן היא הערצת הכוח והכסף. לעומתם, "כולם היו בניי" מאת ארתור מילר פותח דיון על חשיבות המנכ"ל בעיצוב ה"אקלים האתי של החברה" ועל הדילמה הנצחית בין רווחיות לאתיקה, שבמחזה מובאת לקיצוניות: בנו של קלר מת בגלל התנהגותו הלא אתית.

"מותו של סוכן" עוזר לקורי לדון בתפקידו של העובד המבוגר בחברה. "היום הולך ומתקצר אופק החיים של המנהל או של העובד הפרודוקטיבי", הוא אומר. "היום מחפשים אנשים בני 30 עד 40. אם אתה עושה את זה לאחרים, בסופו של דבר יעשו את זה לך".

"הנקודה העקרונית", מסכם קורי, "היא לעולם לא לעבוד עם חברות ומנהלים שהמניע העיקרי שלהם הוא חמדנות ומקסום הרווחים". הסרט "וול סטריט" הוא גם הזדמנות טובה להעלות על נס את המתריע, את זה ששם סטופ ברגע המכריע. גם הסרט "סילקווד" מנוצל כדי לדון בתפקיד המתריע, הסובל מניסיונות השתקה.

אתה מעודד לצאת נגד הבוסים המושחתים.

"זה באמת הפרק הכי קשה. יש לי איתו בעיות גם עם סטודנטים, בגלל הקונוטציה של הלשנה, של להיות שטינקר. התשובה שלי פשוטה: יש הבדל תהומי בין מלשין למתריע. מלשין זה אחד שבזכות ההלשנה השתפר מצבו, קיבל משרד פינתי, לדוגמה. לעומת זאת, מתריע זה אחד שמצבו הורע, שפוטר או נודה".

"בסוף לא תהיה ברירה, ככל שמצב האתיקה ימשיך להידרדר אנשים ייאלצו להתריע יותר ויותר. ככל שיהיו יותר אסונות תהיה יותר מוטיבציה להתריע. תמיד מחכים לרגע האחרון. אני אומר: אל תחכו לרגע האחרון - המצב מספיק רע גם ככה".

הוא לוקח את הדברים האלה ללב. בשבילו אתיקה היא לא עיסוק תיאורטי, היא "בראש ובראשונה מקצוע רגשי. אם אתה מרגיש שאתה צריך להיות אתי - אתה תנהג בצורה אתית".

בהקדמה אתה כותב כי סוגיית האתיקה בעסקים הפכה לרלבנטית בעקבות שערוריות כמו אנרון, וורלדקום, בנק ברינגס, או הבנק למסחר בישראל, וכי בארצות הברית ובאירופה נעשה רבות להגברת המודעות לנושא. רק בישראל, אתה כותב, כמעט שלא נעשה דבר מלבד תשלום מס שפתיים. למה?

"הסופרים שלנו כותבים על יהודים וערבים, מזרחים ואשכנזים, חרדים וחילונים, על השואה ועל הדור השני לשואה, אבל כמעט אף אחד לא כותב על אתיקה בעסקים או בממשל. ואחר כך מתפלאים שהמצב כל-כך גרוע. בכל מקום בעולם אנשי הרוח עומדים בראש המחנה הנלחם נגד השחיתות, חוץ מאשר בישראל. אולי בעולם יש התעניינות מפני שהמצב גרוע, אבל פה המצב כל-כך גרוע שאפילו אין ניצנים של התעניינות בנושא".

ואם מדברים על המשבר הנוכחי, קורי סבור שבישראל טומנים את הראש בחול. "לא מקובל עלי מה שטוענים אנשי כלכלה בכירים שקריסה כמו בארצות הברית לא יכולה לקרות בישראל. קודם כול, הכלכלה בישראל פחות אתית מאשר בארצות הברית, המשק בארץ יותר ריכוזי ורובו נמצא בידי כמה אילי הון, המשטר שלנו יותר ניאו ליברלי, הפערים בארץ יותר גדולים מאשר בארצות הברית המכבידה את עולה על אילי ההון. יש חבירה בלתי נסבלת בין הון, שלטון ופקידי ממשל שחלקם עוברים לעבוד בהון אחרי שטיפלו בו ביד נדיבה, חלק ניכר מהתקשורת מצויה בידי אילי ההון ומתעלמת מתופעות מדאיגות. הממשל התאגידי בארץ הרבה יותר גרוע, אין קרנות אתיות, אין בנקים קהילתיים, מצב האקולוגיה בשפל חסר תקדים, ואין אכיפה, כנופיות הפשע עושות בארץ ככל העולה על רוחן והמשטרה קצרה ידה מלהושיע, חלק ניכר מהפוליטיקים מושחתים, וכל זאת על רקע הסכנות של חיזבאללה, חמאס, איראן, ומדיניות רווחה שפשטה את הרגל".

איך כמעט כולנו נדפקים

14 שנים עבד קורי באלביט, ומילא תפקידים בכירים בתעשיית ההיי-טק. מאז 1987 הוא

עובד כעצמאי בתחום מיזוגים ורכישות בינלאומיות ("זה חשף אותי למאות דילמות אתיות"). לפני כעשר שנים התחיל לחקור את הנושא. את עבודת הדוקטורט שלו, על עושק בעלי מניות המיעוט, עשה באוניברסיטת CNAM בפריז. בארץ, לטענתו, אף מוסד אקדמי לא הביע עניין בנושא. הדוקטורט הוביל לשני ספרי מחקר נוספים בתחום, שתורגמו גם לאנגלית, זכו לתהודה רבה, גם בזכות פרשת אנרון שאותה ניבא כמעט במדויק, והפכו את קורי למרצה מבוקש. לא, לא בארץ.

אלביט מייצרת נשק. יש משלח יד פחות אתי מזה?

"עד שהתחלתי לעסוק בנושא בצורה אקדמית, לא חשבתי שניתן לראות את העובדה שמכרנו מערכות נשק אלקטרוניות כמעשה לא אתי. ראיתי בעבודתי באלביט תרומה לביטחון המדינה; ברוב התקופה שלי באלביט היוו המכירות למשרד הביטחון למעלה ממחצית המכירות הכלליות. רוב היצוא היה לארצות הברית, ולא ראיתי בעיה אתית בכך שאנחנו מייצאים נשק לבעלת ברית שלנו. אבל כן, אחד הקריטריונים המרכזיים של הקרנות האתיות הוא לא להשקיע בתעשיות הנשק".

הסטודנטים לא שאלו על זה?

"לאף סטודנט ישראלי מעולם לא היו השגות בנושא. בצרפת היו לי סטודנטים שראו בזה טעם לפגם, ואפילו צביעות. אני מודע שזאת בעיה, אבל זה רק מחזק את הטיעון שלי שאין איש עסקים שהוא אתי במאה אחוזים. עם זאת, הרצון הנלוז של אנשי עסקים או של פוליטיקאים לא אתיים לצייר את כולם כפושעים מבחינה אתית, וכך להקל על עצמם, לא מקובל עליי. יש הבדל גדול בין מי שנוסע 120 קמ"ש באוטוסטרדה בלי לסכן אחרים לבין מי שנוסע באותה מהירות בתוך שכונת מגורים. בשני המקרים זו עבירה על החוק, אבל יש הבדל ערכי ברור".

תסביר את העניין עם בעלי מניות המיעוט.

"בעל מניות מיעוט הוא כל מי שאין לו שליטה בחברה. אם אתה רוצה או לא רוצה אתה בעל מניות מיעוט - הרי כל קופות הגמל והפנסיה מושקעות במניות. טענתי שבעלי מניות מיעוט בחברות לא אתיות תמיד מפסידים את השקעתם. אם החברה בקשיים, לבעלי השליטה יש מידע פנים והם יכולים למכור מניות רגע לפני המפולת או, במקרה הפוך, לרכוש רגע לפני פריצה. לבעלי מניות מיעוט אין המידע הזה. השיטה הזו משתכללת עם כלים כמו בק-דייטינג וכדומה. בהרבה מאוד מקרים, בעלי השליטה בחברות לא אתיות מפילים את המחיר ומייאשים את בעלי מניות המיעוט כדי לקנות את המניה בזול".

נהדר.

"אני הראשון בעולם שכתב ספרים ושעשה דוקטורט בנושא. ויש מאות מיליונים של אנשים כאלה שמושקעים בעשרות מיליארדים של דולרים. הדרך הקלה ביותר להתעשר היא עושק של בעלי מניות מיעוט".

"בעלי השליטה עושים מה שהם רוצים", הוא טוען, "הם הרי שולטים במועצת המנהלים. זה לא שאני מטיל ספק חלילה ביושרה של דירקטורים חיצוניים, אבל דירקטור עם דעות עצמאיות לא ימצא את עצמו בשום דירקטוריון. אם הוא ילך עם בעלי השליטה, מובטחת לו פרנסה בעשרות דירקטוריונים, לכל החיים. הייתי מצפה שדירקטור חיצוני יהיה נציגם של בעלי מניות המיעוט; הלקוחות, הספקים, ואפילו הנושים, שלא לדבר על נציגי ציבור, למשל בחברות מזהמות הפוגעות בסביבה, ששייכת לכולנו".

לשנות את שוק ההון

הוא מציע להקים מועצה מפקחת שתכלול נציגים של כל בעלי העניין; עובדים, לקוחות, ספקים ועד האזרחים, ושתהיה לה נציגות בכל דירקטוריון. העובדה שלבעלי השליטה לא תהיה שליטה מלאה תקשה במעט, אם אפשר להתנבא, על היוזמה הזו שלו. עוד המלצות: "שקופות גמל ישקיעו רק באיגרות חוב ממשלתיות עם ביטחון מלא. זה היה פעם וצריך לחזור לזה. שלא ישקיעו בבורסה סתם. הם הרי לא יודעים מה יכול לקרות. כנ"ל בנושא קרנות הנאמנות. פעם הייתה חומה סינית. היום השליטה בגופים שמנהלים את קרנות הנאמנות והפנסיה רופפת".

"כל הנושא של גרעין השליטה מוטעה מיסודו", הוא אומר. "היום אתה יכול לשלוט בחברה עם 10% או 20%, ואלה עם ה-80% הם בעלי מניות מיעוט. בעלי השליטה מאורגנים בבלוק, משיגים רוב באסיפה שמאפשר להם למנות דירקטוריון ומנכ"ל. את שאר השמונים

אחוזים קשה מאוד לאגד. רוב המניות הן מניות בלי שם, שאתה קונה באמצעות הבנק, הן לא על שמך ואתה לא יכול לבוא לאסיפת בעלי המניות".
אתה מציע לשנות את המבנה של שוק ההון.
"אני מסתכל על האינטרסים של כל בעלי העניין, לא רק של בעלי השליטה שרצים למקסם את הרווח. גם של לקוחות וספקים, ומנסה למצוא את נקודת האיזון".
נקודת האיזון האתית?
"והרווחית. אין שום הבדל. יש סינרגיזם מוחלט בין שני הדברים. ראה את האיש העשיר בעולם, וורן באפט, להערכתי איש העסקים הכי אתי, וראה את סטף ורטהיימר שהוא איש העסקים הכי עשיר בישראל, וגם הכי אתי".
הכי אתי?
"צריך להיזהר מהגישה שכולם רמאים וגנבים ולחפש מתחת לאדמה אם כל בעל הון עשה פעם משהו לא אתי. היית מצפה אולי מבאפט שישקיע רק בחברות אקולוגיות, אבל לי מספיק שהוא עושה את עסקיו בצורה אתית, לא משחק משחקים פיננסיים על מנת לייפות את מחיר המניה. ובכל מקרה, בדיוק בשביל זה אני מציע להקים את מכון האתיקה שייתן רייטינג לחברות, כמו שיש רייטינג לאשראי ולהשקעות. אני לא רוצה להיות השופט של דברים כאלה".
יש דוגמאות בעולם לדבר כזה?
"לא, אבל קרנות אתיות הן צעד בכיוון הנכון למכון כזה. בארצות הברית יש 2.2 טריליון דולר שמושקעים בקרנות כאלה. 13% מההשקעות בבורסה הן דרך קרנות אתיות. זה הענף הפיננסי שגדל הכי מהר והתשואה שלהן לא פחותה משל הקרנות האחרות".
מדד מעלה זה הכיוון?
"קרנות אתיות צריכות להיות נשלטות על-ידי גופים שלא קשורים בחברות שבהן הן משקיעות. מעלה ממומנת על-ידי חברות והיא נותנת עליהן את המדד. האם חברה תמשיך לממן את מעלה אם זו תכריז שהחברה לא אתית?"
קשה לראות מכון אתיקה כזה קורם עור וגידים. אז אם רוצים לבנות חברה אתית יותר, מה עושים?
"הבעיה הראשונה היא לשנות את התפיסה: העיקר הוא לא מקסום הרווח. אם היית רוצה למקסם את הרווח, היית צריך לתת לעובדים משכורת אפס ולגבות מהלקוחות מחיר אין-סופי. את זה אתה לא עושה, צריך לתת שכר הוגן ולספק מוצרים טובים. אתה לא יכול למקסם רווח בלי מחיר. ברור שמי שממקסם את הרווח מגדיל את הסיכון. צריך למצוא את האיזון בין כל מחזיקי העניין, אחרת הכול מתפוצץ".
"עיקרון שני, פשוט מאוד: שמרנות פיננסית. בלי מינופים לא הגיוניים. להיות פחות יצירתי. היצירתיות הביאה עלינו את אנרון. הייתי מצפה, במיוחד מבנקים, להיות הרבה יותר שמרניים. בנק צריך להיות האורים והתומים של השמרנות. את היצירתיות תשקיע בשיווק. תן דרור לאגרסיות מול המתחרים, לא מול הלקוחות".
חולם בספרדית
יעקב קורי נולד בקהיר ב-1944, ומתגורר כיום בחיפה. הוא נשוי לרותי, מורה בגמלאות, ואב לשלושה ילדים: יוסי, 37, דוקטור לארכיטקטורה (בעל המשרד גאוטקטורה לארכיטקטורה סביבתית); אמיר, 34, עורך דין, עובד ביאהו!, שירלי, 29, בוגרת מדעי המחשב ומסיימת לימודי MBA, עובדת בהיי-טק.
אף שהוא עוסק בעושק בעלי עניין, במנהלים גנבים, בבעלי שליטה מושחתים, בפוליטיקאים חלקלקים ובסביבה עסקית ואתית מקולקלת, וגם פעיל בעמותת אומ"ץ של העיתונאי אריה אבנרי, קשה לומר שהוא נותן לזה להשפיע על מצב רוחו. קורי הוא אדם חייכן ואופטימי, שצריך להתאמץ מאוד כדי להעכיר את רוחו. בערב ההשקה שנערך לכבוד ספרו בבית ציוני אמריקה בתל אביב הוא התגלה כמרצה בחסד. פוליטיקאים הוזמנו, אבל אף אחד לא בא. באותו ערב דיבר גם גד פרופר, מנכ"ל אסם וחבר קרוב, שהגדיר את קורי, בהומור, כסמן שמאלי קיצוני שדרישותיו האתיות רחוקות מהמציאות. גם קורי מעיד על עצמו שהוא מעדיף להציב אמות מידה גבוהות מאשר להתפשר.
האיש מנוי לשני תיאטרונים, לסינמטק, לחוג למוזיקה קאמרית, לתזמורת הסימפונית חיפה ולערבי שירה עם אפי נצר. אבל הכי הוא אוהב ללמוד שפות.הוא שולט בעשר שפות ברמה

טובה, ויכול להסתדר עם ארבעים נוספות. הוא למד פורטוגזית בשביל לקרוא את אמאדו, ספרדית בשביל סרוונטס, איטלקית בשביל מורביה וגרמנית בשביל גתה. בשביל איבסן הוא למד נורבגית, ויידיש בשביל ההורים של אשתו. טוב, וגם בשביל שלום עליכם. כחיפאי, ניצל את מלחמת לבנון השנייה ובין אזעקה לנפילה למד לבד רוסית, ערבית ויוונית כדי לקרוא את טולסטוי, מחפוז וקזאנצקיס.

והשפה הכי יפה?

"האהובה עליי ביותר היא לדינו. את הספר הראשון שלי בלדינו קראתי כשהייתי בן 17: רומיאו ויוליה בתרגום חופשי של ספורטא מסלוניקי מלפני מאה שנה, בכתב רש"י. בחיים לא צחקתי כל-כך הרבה".

הוא גם שלח ידו בכתיבה ספרותית. היצירה הראשונה שלו הייתה מחזה. הבעיה: הוא נמשך עשר שעות. "אחרי הונאה אתית גדולה שכתוצאה ממנה אני ואלפי בעלי מניות מיעוט אחרים איבדנו את כספנו, ישבתי בגינה להירגע וקראתי את האודיסיאה. ככל שקראתי מצאתי עוד ועוד מקבילות בין מה שקרה לי לבין הומרוס. התיישבתי לכתוב. במשך 18 ימים כתבתי יום ולילה".

בשיתוף עם עמליה אייל הוא קיצר את המחזה, שנקרא "בחירתה של נלי". "אני חושב שיעל אבקסיס יכלה לגלם בצורה מופתית את נלי", הוא אומר. שום תיאטרון בישראל לא היה מוכן להעלות גם את הגרסה המקוצרת. המחזה עובד לרומן, אבל ההוצאות הגדולות סירבו לפרסם את האודיסיאה האתית של איש העסקים. הספר פורסם בהוצאה הקטנה "בימת קדם" ב-2001, תחת הכותרת "הישמרו מדורון יווני". יש להניח שלא שמעתם עליו.

מהפוליטיקה לעסקים ובחזרה

קצת מבאס שכל השמות בספר בדויים. אין קרקפות תלויות בין העמודים.

"גם חבר שלי, שראה את הספר, התאכזב שאין בו שמות. זו הייתה בחירה - הספר תוקף את הנושא של אתיקה בעסקים, גם בישראל, בצורה גנרית. לא מעניין אותי לתקוף חברה ספציפית. חוץ מזה, אין לי זמן ובטח שלא עניין להעביר את השנים הבאות בתביעות דיבה".

אתה כותב שמה שהכי משפיע זו הנהגה אתית.

"מה שאני ממליץ זה שישקיעו רק בחברות אתיות. מי שלא יודע אם החברה אתית, שלא ישקיע. פשוט מאוד".

מה על האווירה בישראל?

"האקלים לא אתי וקשה מאוד לאיש העסקים האתי להתחרות במצב כזה. ראיתי גם ראיתי אנשים, עמיתים, חברים, קולגות, שהיו מאוד אתיים, והתקרנפו. הפכו להיות לא אתיים. מול הלקוחות, העובדים, הספקים".

מה בא קודם, הממשלה שהושחתה והשחיתה את העסקים או תאוות הבצע שהשחיתה את הממשלה?

"העובדה שהיום יכולים לזרום בצורה חופשית מהשוק הציבורי, מהממשלה ומהצבא, לשוק הפרטי - זה מזמין חוסר אתיקה ושחיתות. כבר לא צריך לשחד אף אחד. אני בטוח שעברנו את השלב שבו אתה אומר לאלוף, קח את ההזמנה ובעוד שנה תהיה מנכ"ל. מספיק שהם רואים את התקדימים של האלופים שהיו לפניהם. לדעתי, צריך לעשות לפחות חמש שנים תקופת צינון".

ומה יעשו האלופים, הרמטכ"לים, וכמוהם גם הממונים על השכר, אנשי רשויות המסים וכדומה?

"שיהיו משרתי ציבור לכל חייהם. כמו ששופטים שפורשים לא חוזרים להיות עורכי דין ומקבלים פנסיה לכל החיים. זה יעלה למשק הרבה פחות מאשר לתת להם לעבוד בשוק הפרטי".

"הבעיה העיקרית היא בעיה פוליטית, ואין לה פתרון במערכת שכולה ניאו-ליברלית. עם זאת, יכול להיות שאם הקודקודים יהיו אתיים יהיה אפשר גם במסגרת המפלגות לשנות דברים. אני מאמין בהנהגה. אם ההנהגה אתית, הכול אחרת. אבל קשה להאמין שזה יקרה".

"הייתה לי בעיה למי להצביע בכל הבחירות האחרונות", הוא אומר. "הצבעתי לשינוי שהיו בעד המעמד הבינוני, אבל בתקופתם המעמד הבינוני נשחק הכי הרבה. בבחירות הקודמות הצבעתי לעוזי דיין".

אה, זה אתה.

"חיפשתי מישהו אתי, והוא היחידי שהלך על הטיקט".
"דמוקרטיה אמיתית היא שלטון שבו טוב לכולם, לא שלטון שבו כל אחד יכול לצעוק שלא טוב לו. אפשר להתבטא בצורה חופשית, אבל מה זה עוזר אם אני יכול להתבטא ולא יכול להשפיע? תמיד הייתה פה שחיתות, גם בתקופת מפא"י השלטון היה מוטה, אבל גם כשהייתה שחיתות, זה היה מוטה כלפי 30%-20% מהאוכלוסייה. הרוב נעשק, זה נכון, אבל לפחות ההטייה הייתה לטובת הקיבוצים שתרמו משהו למדינה וישבו על הגבולות, או לטובת ההסתדרות, שהקימה את התעשייה. פעם זה היה מוטה לטובת 19%, היום לטובת 19 משפחות, זה הוביל אותנו לאוליגרכיה".
קדימה למהפכה!
"אני בעד דרכים אתיות לשינוי. אני מאמין שבסביבה עסקית אחרת 19 המשפחות יכולות להרים את נס האתיקה. אני לא נגדן, אני נגד הריכוזיות, ההפרטה - שבמקום שתהיה טובה לכולם היא טובה רק למיעוט המקבל את נכסי המדינה במחיר נמוך, ואחר כך אלה שהיו אחראים על ההפרטה עוד הולכים לעבוד עבור הארגונים האלה".
מה הייתה נקודת ההתחלה של ההידרדרות?
"הייתי אומר שזה התחיל ברצח רבין. הקצוות נהיו הרבה יותר משוננים. וזה יצר אווירה של כל ד'אלים גבר, גם - ואולי בעיקר - אצל המאוכזבים שאמרו 'ממילא הכול אבוד, אז אכול ושתה כי מחר נמות. נאכל במסעדות הכי טובות, נקנה בבוטיקים הכי יקרים'. אז גם התחלתי לפעול, קצת לפני רצח רבין. המגמות הרי התחילו קודם, אבל זו הייתה נקודת השבר".
כך היה בפוליטיקה. ומה בביזנס?
"אני חושב שנקודת השבר מבחינת עולם העסקים היא משבר המניות הבנקאיות בשנות השמונים. עצם העובדה שלא עשו שום דבר למנהלי הבנקים ואף אחד לא ישב בבית סוהר ונתן את הדין - פתח את הפתח לכך שכל אחד עושה מה שהוא רוצה. תסתכל על חפציבה - עוד מעט יונה יהפוך לגיבור לאומי. עסקת הטיעון שלו מגוחכת. במדינה מתוקנת הוא צריך היה לשבת עשרים שנה בכלא".
"האשם הוא השלטון שיש לנו בעשור האחרון, שביבי היה היוזם שלו, אבל ברק לא פחות ואולמרט כמובן. אין פה הבדל בין המפלגות, כולם ניאו ליברלים".
ושרון?
"ודאי וודאי שהיה ניאו ליברלי, אבל לשרון לפחות היו מעלות. הוא היה גיבור ישראל. האחרים אפילו זה לא. אל תבין אותי לא נכון, זה שהיית גיבור לא אומר שמותר לגנוב, כמו דיין שגנב עתיקות, אבל פעם לפחות היו גם מעלות".
"יש דרך אחרת, מה ששטיגליץ קורא הדרך השלישית. לשם אני רוצה שישראל תצעד: רגולציה מסוימת וחופש פעולה מסוים. למצוא את האיזון. אני בעד הרמוניה".
קורי גם מציע לבצע סקרינינג אתי למועמדים למשרות ניהול. כמו שעורכים מבחנים פסיכומטריים ובודקים נאמנות, כך צריך גם לבדוק יושרה. חצי יום של מבחנים, לא צריך יותר.
"אני מנסה לקדם את זה עשר שנים", הוא אומר, "ולא מצליח - אף חברה לא מוכנה לשמוע. פניתי לעשרות חברות, בנקים, אבל כלום. אני רק אדם אחד, וכמוני יש מעט מאוד. אנחנו מיעוט שבמיעוט שבמיעוט".
אולי הם מעדיפים את הלא אתיים? הם יכולים להביא יותר כסף.
"בהתנהלות העסקית האישית שלי תמיד הייתי אתי. ומה אומר לך, הצלחתי לא רע". **
drorfo@gmail.com

יום העיון על צדק חברתי שיזם ד"ר יעקב קורי באוניברסיטת חיפה

בית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה
תנועת אומ"ץ – אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי
מתכבדים להזמינך ליום עיון בנושא:

צדק חברתי בישראל?
לקראת סיכומי ועדת טרכטנברג

יום העיון יתקיים ביום א' 25 בספטמבר 2011 בין השעות 09:00-17:00
באוניברסיטת חיפה באולם 5009, בנין רבין

<u>התכנסות: 09:00-09:30</u>

<u>מושב הפתיחה: 9:30-11:00</u>
9:30-10:00 - **מנחה: פרופ' ערן ויגודה-גדות**, ראש בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה
10:00-10:30 - **מר אריה אבנרי**, יו"ר אומ"ץ, סופר ועיתונאי
10:30-11:00 - **ד"ר יעקב קורי**, מרצה, סופר, ואיש עסקים

הפסקת קפה: 11.15- 11.00

<u>פנל אקדמי/עסקי: 13:00 – 11:15</u>
מנחה: פרופ' רן לחמן, ראש מכון יזרעאלי, המכללה למינהל
פרופ' יהודה כהנא, ראש המכון לעסקים והסביבה, אוניברסיטת תל אביב, ויזם עסקי
פרופ' מאיר חת, המכללה למנהל, ובעבר יו"ר טבע, בל"ל והבורסה
מר מיקי שרן, מנכ"ל ממגורות דגון ויו"ר התאחדות התעשיינים צפון
פרופ' יעל ישי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

הפסקת צהריים: 13.30-13.00

<u>פנל אקטיביסטי/חברתי: 15:15 – 13:30</u>
מנחה: **גב' גליה שגיא**, מנכ"לית שבי"ל TI
חכ"ל אראלה גולן, יו"ר אומ"ץ חברתי
ד"ר איציק ספורטא, בית הספר למנהל עסקים, אוניברסיטת תל אביב
מר רגב קונטס, ממייסדי מחאת האוהלים
מר יוסף (יוס) ברוך, דובר החזית החיפאית

הפסקת קפה 15.30 - 15.15

<u>מושב הסיום: 17:00 - 15:30</u>
מנחה: מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ
15.40 - 15.30 - **מר און סבר**, חבר הנהלת אומ"ץ ויו"ר אגודת הסטודנטים הארצית של האוניברסיטה הפתוחה
15.50- 15.40 - **גב' נעמה לזימי**, ראש משרד אקדמי באגודת הסטודנטים של אוניברסיטת חיפה
16.00 - 15.50 – **עו"ד בועז גור**, מראשי תנועת המחאה בחיפה
16.30- 16.00 - **גב' דפני ליף**, ממנהיגי תנועת המחאה
שאלות ותשובות מהקהל
דברי סיכום: **פרופ' דני גוטוויין**, החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה
מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ

יום העיון בערוץ האקדמי של אוניברסיטת חיפה

יום העיון על צדק חברתי שיזם ד"ר יעקב קורי התקיים באוניברסיטת חיפה ב- 25.9.11 הועלה בערוץ האקדמי ומופיע בקישור: http://actv.haifa.ac.il/programs/List.aspx?li=109

יום העיון מופיע בערוץ האקדמי ב- "כלכלה ומשפט" בסדרה: "צדק חברתי בישראל? לקראת סיכומי ועדת טרכנטברג", ומחולק לארבעה פרקים של כשעה כל אחד, ובסה"כ 4 שעות ו- 22 דקות. הכנס התקיים מטעם בית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה ותנועת אומ"ץ, ביוזמתו של ד"ר יעקב קורי שהזמין את כל המרצים שלקחו חלק בכנס. הערוץ האקדמי ערך ועיבד את החומר, ולא הכניס קטעים מסוימים משיקולים טכניים, כמו למשל קטע מההרצאה של ד"ר קורי שבה היו תקלות בסאונד. קטעי הויזואל מהקהל הוכנסו משיקולים טכניים כשיש תקלות ותזוזה במצלמה.

במושב הפתיחה מרצים (71 דקות):

מנחה: פרופ' ערן ויגודה-גדות, ראש בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, מההתחלה ועד הדקה ה- 21.

מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ, סופר ועיתונאי, מדקה 22 עד דקה 45, סה"כ 24 דקות.

ד"ר יעקב קורי, מרצה, סופר ואיש עסקים, מדקה 46 עד דקה 71, סה"כ 26 דקות.

בפאנל אקדמי/עסקי מרצים (65 דקות):

מנחה: פרופ' רן לחמן, ראש מכון יזרעאלי, המכללה למנהל, מההתחלה עד הדקה השביעית, סה"כ 7 דקות.

פרופ' יהודה כהנא, ראש המכון לעסקים והסביבה, אוניברסיטת תל אביב, ויזם עסקי, דקות 8 עד 31, 24 דקות.

פרופ' מאיר חת, המכללה למנהל, ובעבר יו"ר טבע, בל"ל והבורסה, מדקה 32 עד דקה 47, סה"כ 16 דקות.

מר מיקי שרן, מנכ"ל ממגורות דגון ויו"ר התאחדות התעשיינים צפון, מדקה 48 עד דקה 65, סה"כ 18 דקות.

(פרופ' יעל ישי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, סירבה להצטלם עבור הערוץ האקדמי).

בפאנל אקטיביסטי/חברתי מרצים (64 דקות):

מנחה: גב' גליה שגיא, מנכ"לית שבי"ל TI, מההתחלה עד דקה 5, וכן בחלקי הדקות 23, 26 ו- 41, סה"כ 7 דקות.

מר רגב קונטס, ממייסדי מחאת האוהלים, מדקה 6 עד 7, מדקה 27 עד 40, מדקה 58 עד דקה 64, סה"כ 23 דקות.

חכ"ל אראלה גולן, יו"ר אומ"ץ חברתי, מדקה 8 עד 10, מדקה 23 עד דקה 25, מדקה 52 עד 53, סה"כ 8 דקות.

מר יוסי (יוס) ברוך, דובר החזית החיפאית, מדקה 11 עד 15, מדקה 47 עד 51, מדקה 54 עד 57, סה"כ 14 דקות.

ד"ר איציק ספורטא, בית הספר למנהל עסקים, אוניברסיטת תל אביב, דקות 16-22, 42-46, סה"כ 12 דקות.

במושב הסיום מרצים (62 דקות):

מנחה: מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ, (הערוץ האקדמי לא מעלה ברכות, שאלות ותודות, וגם לא שאלות מהקהל). מר און סבר, חבר הנהלת אומ"ץ ויו"ר אגודת הסטודנטים הארצית של האוניברסיטה הפתוחה, מההתחלה עד דקה 7, סה"כ 7 דקות. גב' נעמה לזימי, ראש משרד אקדמי באגודת הסטודנטים של אוניברסיטת חיפה, מדקה 8 עד 12, סה"כ 5 דקות.

עו"ד בועז גור, מראשי תנועת המחאה בחיפה, מדקה 13 עד דקה 21, סה"כ 9 דקות.

פרופ' דני גוטווין, החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה, מדקה 22 עד 23, מדקה 39 עד 59, סה"כ 23 דקות.

גב' דפני ליף, ממנהיגי תנועת המחאה, מדקה 24 עד דקה 38, מדקה 60 עד דקה 62, סה"כ 18 דקות.

מסה – הכשלים בקפיטליזם בפרספקטיבה הסטורית – הטייקונים והמשקיע הקטן – "הכסף" מאת אמיל זולא

מבוסס על הספר "הכסף" L'argent (1890) מאת אמיל זולא
מבוסס על הסרט:
L'Argent TV 1988, 250 minutes, based on Emile Zola's book about the financier Aristide Saccard, Director Jacques Rouffio, with Claude Brasseur, Miou-Miou and Michel Galabru

<u>תמצית היצירה וניתוחה</u>:
אם ניתן לבחור בסרט, ספר או מחזה אחד המתאר בצורה המשכנעת ביותר את הדילמות של צדק חברתי וכלכלי, אתיקה בעסקים, הטייקונים והמשקיע הקטן, הרי זה ספרו של אמיל זולא "הכסף", שזכה לעיבודים קולנועיים ובימתיים למכביר. זולא היה בין הראשונים, יחד עם איבסן, שעסק באתיקה עסקית בספרות ועשה זאת בכישרון יוצא מהכלל, בסגנון נוגע ללב הנוגע בנימים הרגישים ביותר של הקוראים והצופים. אמיל זולא, האתיקן האולטימטיבי, לוחם הצדק הבלתי נלאה, נקרא בזמנו סופר מגויס, כפי ש"מאשימים" כיום סופרים דגולים כיהושע סובול מחבר "גיבור מעמד הפועלים". כל עוד תיאר את הדילמות של המעמד הנמוך ב- Germinal וב - L'assomoir, את הדילמות של האיכרים ב- La terre, או אפילו את עולם הדימדומים של נערות השעשועים של פריס ב- Nana, לא היו ההתקפות על זולא בוטות במיוחד, אם כי הוא תמיד נחשב לרדיקל ומסוכן. אך בשנות התשעים של המאה התשע עשרה הוא העז לתקוף את קודש הקודשים של צרפת הבורגנית - את אילי ההון ואת הצבא. את אילי ההון תקף ביצירת האלמוות שלו L'argent "הכסף", אחד הספרים האחרונים של סדרת רוגון מאקאר, ואילו את הצבא תקף בספרו La debacle ועוד יותר בפרשת דרייפוס כמה שנים מאוחר יותר. הוא תקף את האנטישמיות, את סילוף האמת, את עושק המשקיע הקטן, את הפער החברתי העצום ששרר בצרפת. הוא שילם בהגלייתו מצרפת בעקבות המאמר שלו "אני מאשים" ומשפט הדיבה שבא בעקבותיו ויש האומרים כי שילם על כך בחייו בעקבות הרעלת תנור החימום בביתו שקיפחה את חייו.

עלילת הספר והסרט "הכסף" מתרחשת בשלהי הקיסרות השנייה, זו של נפוליאון השלישי, אחיינו של נפוליאון הגדול. נפוליאון השלישי גילם את כל השחיתות והצביעות של החברה הצרפתית, אך גם את הזוהר, החיים הקלים והמופקרים, כפי שהיטיב לבטא אופנבאך באופרטות שלו. אם לקיסר הייתה פילגש שהוא רכש אותה בסכום אגדי, אריסטיד סאקאר Aristide Saccard, גיבור הספר שהתוודענו אליו בספרו הקודם של זולא "המשיסה", רכש אותה בסכום גבוה אף יותר ודאג לכך שכל החברה הגבוהה תדע על כך, כי זה היה סמל סטטוס. אך סאקאר היה קשור מאוד גם לנפש טהורה - קרולין המלין Caroline Hamelin , שנמשכה אליו כמו שפרפר נמשך לאש. היא הופכת לפילגשו ולמרות הניגוד המוחלט באופי שלהם היא מתאהבת בו. החיוניות שלו, האנרגיה הבלתי נדלית והתפרצויות אקראיות של טוב לב של סאקאר הן ברקע של משיכה זו. סאקאר, שירד מנכסיו, גם רוכש את אמונה של נסיכה המקימה בית יתומים מכספה והוא מסייע בידה בהתנדבות (גם גורדון גקו גיבור הסרט "וול סטריט" תרם רבות לגן החיות של הברונקס...). סאקאר מנסה לקבל את ניהול כספה העצום, חמש מאות מיליון פרנק שקיבלה בירושה מבעלה, על מנת להשקיע אותו בבורסה, אך היא מתנגדת לכך כי כספה הושג על ידי בעלה בבורסה בדרכים לא כשרות אך חוקיות שגזלו את חסכונות אלפי משקיעים מסכנים, ולכן היא מעוניינת להוציא אותו רק למטרות צדקה ולא להתבייש יותר.

סאקאר ירד מנכסיו בגלל יריבותו של גינדרמן Gundermann, בנקאי יהודי רציני וסגפני. גינדרמן הוא היפוכו המושלם של סאקאר הנהנתן, שניהם מבלים במסעדות מפוארות אך בשעה שסאקאר סועד סעודות מלכים עם מיטב היינות גינדרמן שותה רק כוס חלב ומתנהג בצניעות למרות עושרו האגדי. באחת הארוחות המשפחתיות של סאקאר עם קרולין הוא שומע מאחיה, ג'ורג' Georges Hamelin, שכל התוכניות שג'ורג' התווה לפיתוח לבנון/המזרח התיכון - כריית מחצבים, תחבורה, בתי ספר, מוסדות בריאות, מפעלים לא יכולות לצאת אל הפועל בגלל העדר משאבים. בשל כך נגוז חלומו של ג'ורג', קתולי אדוק, להחזיר את האפיפיור לארץ הקודש ולהציל אותו מההשפלות שהוא סופג מהאיטלקים הלאומנים הרוצים לנשל אותו מאדמותיו. סאקאר, היזם הנצחי, רואה בתוכניות של ג'ורג' הזדמנות לסחוף את ההמונים הקתולים בחלום של הפרחת השממה במזרח התיכון ובארץ הקודש. הוא מוכר חלומות כמו יזמי ההיי טק בימינו, שרק מתי מספר מהם מצליחים לפרוץ בחברות ההזנק שלהם. סאקאר בוחר שם מאתגר: La banque universelle, הבנק העולמי, לא

פחות ולא יותר. נשאלת השאלה - מי היזם האמיתי ג'ורג' שהגה את הרעיון, עשה את התוכניות, בילה תקופות ארוכות במזרח, או סאקאר המתרגם את תוכניות המלין לשפת המעשה ומוצא את המשאבים הכספיים שג'ורג' לא הצליח לגייס.

סאקאר בא למאזו Mazaud, סוכן בורסה, ומבקש לגייס 25 מיליון פרנק. "Think big", כפי שאומרים אילי ההון של ימינו הממנפים את השקעותיהם בסכומים שהם פי עשרה או פי עשרים מהשקעתם העצמית. רצוי תמיד לעבוד בכספם של האחרים, זאת הסיסמא של אילי ההון האלה - בין אם זה כספי בנקים, אגרות חוב, או כספם של בעלי המניות הקטנים. כך אנו רואים אילי הון ישראלים משתלטים על חברות ענק עם השקעה מינימאלית הממונפת בהלוואות של ידידיהם הבנקאים, שגם הם לא משקיעים את כספם כי אם את כספנו, בקרנות הפנסיה של העובדים הקטנים ובהנפקות במחירים מפולפלים כשהם גורפים את עיקר הרווחים בעוד שהמשקיעים, הבנקים - קרי הציבור הרחב והמדינה המצילה אותם מפשיטות רגל כמו בפרשת המניות הבנקאיות - נושאים את עיקר הסיכונים. מאזו המום מהעזתו של סאקאר, הוא יודע כי אין לו אגורה, יש לו רק פרויקט שאף הוא של מישהו אחר, ולמרות זאת הוא רוצה לגייס עשרות מיליונים ובהמשך אף מאות מיליונים. אך סאקאר מאמין שצריך שני דברים בשביל להצליח בחיים: לחלום כמו משוגע ולעבוד בפרך כבהמת משא והוא "אשף" בשניהם. כשקרולין שואלת אותו אם הוא אינו רוצה לנוח הוא עונה לה שהמנוחה היא המוות.

סאקאר פונה לקולגה המנהל בנק עותומאני במזרח ורוצה לרתום אותו לפרויקט. הלה עונה לו במכתב ברוסית וסאקאר הולך אל ידידו זיגזימונד הבקי בשפות רבות והעסוק בתרגום המניפסט הקומוניסטי של קרל מרקס. הוא קומוניסט שרוף אך סאקאר אוהב אנשים שנלחמים על העקרונות שלהם כזיגזימונד הקומוניסט וג'ורג' הקתולי. התשוקה היא הדבר החשוב ביותר, זה מה שמניע את העולם, אומר סאקאר, ואנחנו רואים עד כמה לא מקורי גורדון גקו כשהוא מלמד סנגוריה על תאוות הבצע באסיפת בעלי המניות בסרט "וול סטריט". זיגזימונד Sigsimond מוסר לו על התשובה החיובית של הבנקאי. הוא חולה מאוד ומטופל על ידי בוש Bush, מלווה בריבית קצוצה בשוק האפור, המתמחה בגיוס חובות אבודים. כך הוא מחפש כבר שנים אדם שנתן שטרי חוב לבחורה צעירה שילדה לו בן והוא נעלם. על פי כתב היד של סאקאר הוא מבין שסאקאר הוא האיש ששינה את שמו מספר פעמים במהלך הקריירה המפוקפקת שלו. אך הוא אומר לשותפתו גברת משין Madame Mechain שעתה זה לא הזמן לפנות לסאקאר כי אין לו כסף לפדות את אגרות החוב. ואכן סאקאר אותו היכרנו בספר "המשיסה" התעשר והתרושש מספר פעמים, היה נשוי פעמיים והיו לו פילגשים למכביר. יש לו בן מנישואים ראשונים - מקסים Maxime שירש את כספי אמו העשירה רנה ואינו מוכן לעזור כלל לאביו הנוכל. אך יש לו גם בן לא חוקי אותו ילדה הפילגש שקיבלה את השטרות בשם ויקטור Victor שהפך לנער רחוב שלוח רסן. במקורו נקרא אריסטיד בשם רוגון, מוצא משפחתו מדרום צרפת ואחיו הוא שר בממשלת הקיסר נפוליאון השלישי. אז'ן רוגון, אחיו, (שגם עליו כתב זולא ספר Son Excellence Eugene Rougon) מתנכר לו, כי הוא מכיר את נוכלויותיו של סאקאר ולא מוכן להכיר בקשר ביניהם.

סאקאר מבלה במסעדה יוקרתית שאוכל בה גם גינדרמן והוא אומר לבנקאי היהודי בהתרסה שהוא פתח בנק חדש עם הון של עשרים וחמישה מיליון פרנק. הוא שואל אותו בציניות אם הוא מוכן להשקיע בבנק שלו כי המניות ירקיעו שחקים. גינדרמן מסרב כמובן ואומר שסאקאר יפול גם הפעם אם כי ממקום גבוה יותר כי יש לו קשרים ותמיכה של אילי הון אחרים, העולם הקתולי ואולי הכס הקדוש. מה שמניע את סאקאר מעבר לשיקולים הכספיים הם שיקולי אגו: הוא רוצה להכריע את גינדרמן ה"נמלה" כי הוא מאמין בעליונות ה"חרגולים" (ובמשתמע הקתולים על פני היהודים). סיטואציה זו מזכירה את הסוחר מונציה, אלא שהפעם הנמלה מנצחת והבנקאי היהודי האחראי גובר על הבנקאי הקתולי קל הדעת. גם אנתוניו ובאסאניו בסוחר מונציה היו קלי דעת אך הם נהנו מהתמיכה של הדוכס מונציה איש התחבולות. הפעם אנו נמצאים בצרפת של המאה התשע עשרה, החוק יותר רציני מהחוק הונציאני של המאה השש עשרה, אך שנאת היהודים היא עדיין בעינה כפי שזולא עתיד להיווכח כמה שנים מאוחר יותר בפרשת דרייפוס. זולא הסתמך על מקרה דומה שאירע בצרפת כשבנק קתולי קרס בגלל ספקולציות והאשימו בכך את היהודים ואת בנק רוטשילד. אך סאקאר ודומיו אינם קיימים יותר בעוד שהרוטשילדים ממשיכים לשגשג. סאקאר גם רוצה להוכיח לאחיו השר המכובד שהצליח הרבה יותר כי הוא לא נופל ממנו. לאורך כל הספר והסרט אנו נוכחים פעם אחר פעם כי מה שמניע את עולם העסקים הוא לא היד הנעלמה הרציונאלית של אדם סמית כי אם בראש וראשונה שיקולים פסיכולוגיים, רגשות, אהבה, שנאה, אגו, קנאה ותחרות.

סאקאר נפגש עם הירה Huret , איש אמונו של אחיו רוגון, ומבקש ממנו שישתדל למענו אצל אחיו. הלה אומר לו כי אין לכך סיכוי כי אחיו סולד ממנו, אך כשסאקאר מבטיח לו מניות בבנק ומושב בדירקטוריון הירה מתרצה. סאקאר מנסה לעבוד על הסנטימנטים הקתולים שלו אך הירה עונה לו כי גינדרמן בא לעזרת הממשלה בהלוואות כשהיא זקוקה להן וצריך להתייחס אליו בכבוד. סאקאר אומר לקרולין כי עולם העסקים הוא כמו מלחמה ומי שפוחד הוא זה שנהרג ראשון. כל זאת הרבה לפני ההערצה ל- street fighters של ימינו. סאקאר מוכן ללכת עד הסוף כי יש לו מנטאליות של מהמר, זה הסיכוי היחידי שלו לעלות, וניתן להוסיף גם כי הוא רק מסכן כספי אחרים. עוד תופעה המאפיינת את עולם העסקים, לפחות את הצד הלא אתי שלו, היא תופעת ה- externalities, ההשפעה החיצונית, הרצון להעביר לאחרים את הכל, חוץ

מאשר את הרווח כמובן: את הסיכון לבעלי המניות הקטנים ולנושים, את ההשפעות ההרסניות של הפסולת הרעילה לקהילה ולמדינה, את צרכי ההון החוזר לספקים ולעובדים.

קרולין המאוהבת, בעלת השיער האפור, שהלבין בעקבות פרשת אהבה נכזבת, רואה בסאקאר רק את החיוב: הוא אמיץ, אימפולסיבי, נדיב. לעומת סאקאר דגרמון, Daigremont, הוא הרבה יותר ציני. הוא איל הון הרוצה ברווחים קלים, אוכל ושתייה כיד המלך, נשים ושעשועים, תוך סיכון מינימאלי. הוא מוכן ללכת עם סאקאר כל עוד שהעסק כדאי לו. דגרמון מצטרף לבנק אך מתנה זאת בתמיכה של רוגון. סאקאר מצרף לדירקטוריון גם את סבטיני Sabatini, נהנתן חסר עכבות עם רקע מפוקפק שהעז ללחוץ את ידו ולגלות לו אמפטיה כשסאקאר היה על הקרשים. רכישה אחרת לדירקטוריון הוא המרקיז דה בוהין de Bohain, הנותן את שמו ואת תואר האצולה שלו על מנת להוסיף נופך של כבוד לדירקטוריון. אך הוא נהנתן חסר תקנה המרמה בקלפים ומסבך את סאקאר הרוצה לתת לבנק חזות מכובדת. דמות נוספת ברומן ובסרט הוא העיתונאי ג'נטרו Jantrou, המקים בכספי סאקאר עיתון בשם התקווה L'esperance. הוא עושה דברו של סאקאר וכותב בעיתונו מאמרים מחמיאים על הבנק וגם על הממשל ורוגון. הירה מדבר עם רוגון בזכות סאקאר והלה אומר לו: "שאחי יעשה מה שהוא רוצה, אבל שלא יסמוך עלי". אך סאקאר לא מרפה מהירה, הוא אומר לו: "המיניסטריון לא נצחי, הקיסרות לא נצחית, רק הכסף נצחי". הוא בסופו של דבר משכנע אותו להגיד לכולם שרוגון אינו יכול לתמוך בסאקאר בצורה פומבית על מנת שלא ידבק בו רבב, אך הוא אמר: "שאחי יעשה מה שהוא רוצה", בלי לספר על הסיפא. והרי זו שיטה מקובלת בעסקים לא אתיים שמוסרים חצאי אמיתות, דיווחים מעורפלים, מסתירים את הבשורות הרעות ומנפחים את הנתונים החיוביים.

קרולין המצפונית והמוסרית שהפכה לפילגשו של סאקאר ממשיכה להיות ספקנית בקשר לדרכי עבודתו של אהובה, אך הוא מראה לה את התוכניות של אחיה ואומר לה שמהן ייבנו מחר מפעלים, מחצבות, בתי ספר. קרולין מודאגת כי על פי החוק ההון המונפק צריך להיות גם נפרע וכמה מהמייסדים לא משלמים עבור מניותיהם, כמו הירה והמרקיז. הוא מרגיע אותה ואומר שכך עושים כולם. גם זה תירוץ מאוד שגור של אנשי עסקים מושחתים המתרצים את התנהגותם הנלוזה באימרה השחוקה כי כך דרכו של עולם. הבנק שומר כמה מהמניות בניגוד לחוק תחת השם של סבטיני שהוא למעשה prete-nom איש קש בדיוק כמו טופז במחזה של פניול. סאקאר צוחק מקרולין החוששת מכך, אך היא עונה לו כי היא מפחדת על האדם שהיא כל כך אוהבת. ואכן, יש לסאקאר אישיות מצודדת כמו להרבה נוכלים, נוסח גורדון גקו בוול סטריט. קשה שלא לאהוב אותו, בדיוק כמו שקשה לאהוב את גינדרמן הישר אך הקר והמנוכר, עם כוס החלב הנצחית שלו. סאקאר רוצה לתת לבנק שלו תדמית רצינית וצנועה, זהו בנק של הפקדות של אנשים קטנים, עם חזות סולידית, בניין צנוע, הוא אפילו מבקש מהנסיכה רשות לשכן את הבנק שלו בשלב ראשון בבית היתומים שלה. אבל אחר כך סאקאר אומר כי הוא מתכונן "להקציף את המיונז עם הספקולציה. התקנות של הבנק מיועדות רק לנוטריונים, זה לא עם תקנות שכרו את תעלת סואץ, זה עם אנרגיה, המצאה, חזון. הספקולציה עבור ההמונים היא נלוזה אך היא זו שמפתחת את הארץ, היא הדם החדש, היא המחזקת, בלי הבורסה הכל קטן, הכל עומד במקום, הכל מת, אך עם הבורסה הכל אפשרי, יש לכם מפעלים כלומר עבודה, קווי מסילת ברזל, מייצרים שפע ובכך נוצרות אפשרויות חדשות. הכסף הוא האלוהים, כל העולם יהיה עשיר עם הבנק העולמי וכל העולם יהיה מאושר, הודות לי!" דברי סאקאר שמים בצל את דברי גורדון גקו, מייקל מילקן ואיבן בסקי. הוא הרבה יותר ציורי מהם, אמין ואמיתי אם כי הוא דמות בידיונית, אבל זולא כאמור גדול מהחיים.

ישיבת הדירקטוריון הראשונה מתוארת בסרט ללא מילים על רקע מוסיקה. אין צורך להכביר במילים, הסרט "הכסף" היה לפני שמונים שנה גם סרט אילם בבימויו של הבמאי הדגול L'Herbier. המילים מיותרות כי כולנו הרי יודעים מה יאמרו הדירקטורים, אומרי ההן אחרי סאקאר המנהיג המושחת הבלתי נלאה. כך גם קורה בממשלות מושחתות, בדירקטוריונים מושחתים, באלכ"רים מושחתים, החלילן מהמלין מנגן בחלילו וכל הילדים הולכים בעקבותיו אל האבדון. גינדרמן אומר על סאקאר: "סאקאר חושב שאני בז לו כי הוא לא יהודי. זה לא נכון, אני אשבור אותו מתוך כבוד למקצוע שלנו כבנקאים. אני לא אוהב שמשחקים עם הרצינות של הבנקאות. אני אתן לסאקאר לגדול, לקחת את הנקמה שלו עלי ואז אשבור אותו." ובינתיים המניות של הבנק נמכרות כלחמניות טריות. קונים אותן פנסיונרים, אצילים, סוחרים. אך הבן של סאקאר מקסים לא מוכן להשקיע בבנק, הוא הרי יודע עם מי יש לו עסק. באסיפת בעלי המניות אף אחד לא שואל שאלות, כולם מצביעים פה אחד. ממנים את ג'ורג' המלין לנשיא הבנק העולמי.

כאן המקום לצטט את אחד התיאורים המבריקים של זולא על ישיבת הדירקטוריון של הבנק. מי שקורא את התיאור חושב שהוא משתתף בישיבת דירקטוריון של חברה במאה העשרים ואחת, למרות שהוא נכתב במאה התשע עשרה. זולא, אחד מגדולי הסופרים בכל הזמנים, נכנס לעורו של כל נושא וכל מקצוע שכתב עליו כאילו שהוא עצמו היה ספקולנט, איכר, צייר, נערת שעשועים, שיכורה, עובד מכרות, כומר, שר ונגיד או רוצח, וזאת גדולתו. "סאקר הצליח לשלוט בכל חברי מועצת המנהלים, כשהוא קנה אותם פשוטו כמשמעו ברוב המקרים. הודות לו המרקיז דה בוהין, שהסתבך בפרשיית שוחד והונאה והתגלה עם היד בתוך הקופה, יכול היה להתחמק מהשערורייה על ידי פיצוי החברה שגנב ממנה; והוא הפך בעקבות כך למשרתו הנאמן, בעודו שומר על ארשת אצילית של אריסטוקרט, הקישוט הטוב ביותר של מועצת המנהלים.

הירה גם הוא, לאחר שרוגון פיטר אותו, אחרי שגנב את המברק שהודיע על מסירת ונציה, הקדיש את עצמו לחלוטין להצלחה של ה'בנק העולמי', מייצג אותה בפרלמנט, דג עבורו במים עכורים בפוליטיקה, בשומרו לעצמו את חלק הארי של ההונאות חסרות הבושה, שיכלו להביאו יום אחד למאסר. והויקונט של רובין-שאגו, הסמנכ"ל, קיבל מאה אלף פרנק כשכר סודי בשביל לחתום בלי בדיקה בעת היעדרויותיו התכופות של המלין; והבנקאי קולב קיבל אף הוא עבור הסכמתו הפסיבית לעשות טובות, בעודו משתמש בחו"ל בכוחה של החברה, שהביא אותה לסיכון בבוררויות שלו; ואפילו סדיי, סוחר המשי, שנפגע קשות מתוצאות מכירת חיסול נוראה, קיבל הלוואה על סכום עתק, שהוא לא היה מסוגל להחזיר. רק דגרמון שמר על עצמאותו המלאה כלפי סאקאר; שהטרידה את האחרון לעיתים, למרות שהאיש הנחמד נשאר מקסים, הזמין אותו לסעודות, חתם על כל דבר בלי לשאול שאלות, עם החביבות של פריסאי סקפטי המוצא שהכל טוב, כל עוד הוא מרוויח כסף." (Zola, L'Argent, p. 310-311)

סאקאר משוחח עם ידידו זיגזימונד הקומוניסט והוא שואל אותו כיצד יחיו בלי הכסף בעולם שהוא מטיף לו והלה עונה לו "יחיו בחופשיות". הקומוניסט אף מייחל להצלחתו של סאקאר כי בבוא יום הדין כאשר הפרולטריון ילאים את כל נכסי המדינה ייקל עליו להשתלט על הבנקאות אם יוותר רק בנק אחד, הבנק של סאקאר. או כדברי לנין כמה שנים מאוחר יותר - ככל שהמצב גרוע יותר כך הוא יותר טוב. ככל שהשחיתות פושה בכל, ככל שמצב ההמונים הולך ומידרדר כך תיקרב הגאולה - קרי השלטון הקומוניסטי. אך אנחנו בעידן הפוסט מודרניסטי יודעים כי אלה דברי הבל: התמוטטות הכלכלה הגרמנית הולידה את המשטר ההיטלריאני, השלטון הקומוניסטי בברית המועצות הביא לדיקטטורה האכזרית ביותר בכל תולדות רוסיה, הרפורמות של איינדה בצ'ילי הביאו את פינושה לשלטון. כל מהפכה היא רעה, המהפכה הצרפתית הביאה את נפוליאון ובעקבותיו את הבורבונים השנואים. כל מעשה קיצוני מביא למעשים קיצוניים אף יותר. הדרך הטובה ביותר היא דרכו של אריסטו, דרך הביניים, הדרך האבולוציונית שהביאה למשטרים המתקדמים ביותר בעולם: בסקנדינביה, באנגליה, בהולנד ובשוויץ. כך גם בעולם העסקים, סאקאר סבור שהספקולציה מצעידה את העולם קדימה, אך ההיפך הוא הנכון, היא ממוטטת את הכלכלה, מביאה אסון למיליונים של עובדים, חוסכים ומשקיעים. הדרך של גינדרמן היא הדרך הנכונה, השקולה, הזהירה, האחראית. הבעיה היא כמובן שהמנהיגים האתיים ואילי ההון השקולים אינם במקרים רבים כריזמטיים ולא מגיעים לשלטון ולעמדות כוח, כאשר ההמונים נוהים דווקא אחרי מנהיגים חסרי אחריות ואילי הון נטולי עכבות.

המשקיע הקטן מאופיין על ידי הפקיד הזוטר של העיתון Dejoie שהשקיע את כל כספו במניות הבנק על מנת לממן את הנדוניה של בתו. עם התמוטטות מחירי המניות בסוף הספר, הוא מאשים את האמביציה שלו ולא את סאקאר, תסמונת קורבן אופיינית. כאשר היה לו מספיק כסף לנדוניה הוא רצה שיהיה לו כסף גם לפנסיה וכך התיאבון שלו הלך וגדל עד כי המניות קרסו והוא איבד הכל. בתו נטשה אותו כי אהובה עזב אותה והיא לא סולחת לאביה. היא ברחה עם גבר בן ארבעים בדרך שתוביל להידרדרותה. הוא בוכה בנוכחות קרולין אחרי המפולת וכשהיא מדברת על סאקאר הוא מתקומם ואומר: "סאקאר צדק כששיכנע אותי לא למכור. העסק היה מדהים. היינו אוכלים את כולם אם הבוגדים לא היו נוטשים אותנו. רק סאקאר יכול להציל אותנו עכשיו וזה אסון ששלחו אותו למאסר. אמרתי לשופט שיחזיר לנו אותו ואני מפקיד בידיו מחדש את הוני, את חיי, כי האדם הזה הוא אלוהים, הוא עושה כל מה שהוא רוצה. אמרי לסאקאר כשתראי אותו שאנחנו תמיד אתו". אחרי דברים נמלצים אלה של בעלי המניות הקטנים שאף פעם לא לומדים, אל לנו להתפלא מג'ילדה שמקפחת את חייה על מנת להציל את חיי אהובה הדוכס ממנטואה שבגד בה ונטש אותה עבור אשה אחרת ומתלונן כי הנשים הן ההפכפכות בריגולטו.

חזרה לעלילת הסרט והרומן - סאקאר מכפיל את הון המניות של הבנק, הוא חוזר על תרגיל ההנפקות מספר פעמים כי הוא כל הזמן זקוק לכסף חדש על מנת להמשיך בספקולציה. הוא שומר אצלו שלושת אלפים מניות העשויות לעזור לו בהצבעות חשובות באסיפות בעלי המניות, כי הוא יודע שגינדרמן אוסף בסתר מניות של הבנק העולמי על מנת למוטט אותו בבוא העת. סאקאר מאלץ את ג'ורג' לחתום על הצהרה כוזבת כאילו כל כספי המניות שולמו לחברה ובכך מסתבך בפלילים. כשג'ורג' וקרולין באים אליו על מנת לקנות את המניות שהם קיבלו בחינם אחרי שקיבלו ירושה הוא לא מאפשר להם לעשות זאת, כביכול כי הכסף מגיע להם בגלל היזמות שלהם, אך למעשה כי בכך הם הופכים לשותפים לדבר עבירה כי הם הצהירו שהם שילמו עבור המניות והספרים זויפו בהתאם. יש לאילי ההון המושחתים אינטרס להשחית את עושי דברם כי כך הם לא יכולים להתלונן עליהם. כך עושה אריה להדס ברומן "הישמרו מדורון יווני", כך עושה גורדון גקו לבאדי פוקס ב- "וול סטריט", ברגע שמלחכי הפנכא הופכים לשותפים במשיסה קונים את שתיקתם בנזיד עדשים ומאפשרים לאילי ההון ליהנות מהטרף ללא סיכון של ממש. קרולין חוששת שתפרוץ מלחמה עם פרוסיה אך סאקאר אומר שזה לא מעניין אותו כי כל מעייניו נתונים בבנק ובבעלי המניות הקטנים. כך גם אילי ההון המושחתים הדואגים כביכול למדינה, למקומות תעסוקה, ליצוא, אך ממקסמים את הרווח שלהם על חשבון מחזיקי העניין והמשקיע הקטן, אי תשלום מס, פגיעה באקולוגיה ועושק העובדים. וסאקאר מסכם כי העיקרון של העסק שלו הוא ליצור כדור שלג באמצעות האמון של בעלי המניות.

הברונית סנדורף היא ספקולנטית כפייתית המשקיעה בבורסה את כספה מאחורי הגב של בעלה שהוא יועץ בשגרירות אוסטריה-הונגריה בפריס. ג'נטרו העיתונאי מוכן לנדב לה טיפים בתמורה לחסדיה, אך היא מעדיפה להתמסר לסאקאר המתייחס אליה כזונה ומשחרר לה מדי פעם עצות מועילות. סאקאר וג'נטרו דואגים לפרסם מידע מטעה על הקורות בלבנון בה מושקעים כספי הבנק על מנת להמשיך ולחמם את הקדירה הרותחת בשוק ההון. מה שחשוב זה לא מה שקורה כי אם מה שנכתב בעיתון כי יש רק אמת אחת האמת הכתובה, ללא קשר עם האמת בפועל. הקשר בין אילי הון מושחתים והעיתונות חוזר כחוט השני בכל היצירות על אתיקה עסקית - ב"אויב העם", ב"ביקור הגברת הזקנה", ב"טופז", ב"המקור", ולעיתים לחיוב כמו ב"הסינדרום הסיני" או "רישיון לחיות" של יצחק גורמזאנו גורן. ג'נטרו רוצה לשכנע את הקוראים כי הבנק לא יכול להיפגע מהמלחמה בין פרוסיה לאוסטריה, כי כל עסקיו מחוץ לאירופה. קרולין החוששת תדיר אומרת: "אלוהים, עשה שכל זה יצליח" וסאקאר עונה לה: "תשאירי את אלוהים בצד, הוא יותר מדי רחוק מהבורסה". סאקאר מקבל מידע פנים משותפו הירה כי צרפת נקראה לתווך בין פרוסיה לאוסטריה והמלחמה עומדת בפני סיום. הוא מחליט להמר בכל כספו (קרי כספי האחרים שהוא שולט עליהם) ובכל כספי החוסכים בבנק שלו (ללא ידיעתם כמובן) על מנת לבצע ספקולציה שכתוצאה ממנה הוא מרוויח עשרים מיליון פרנק. סאקאר כמו גקו לא מסכן דבר, הוא הולך תמיד על בטוח, יש לו מידע בדוק על פיו הוא פועל, הוא מסכן את כספי האחרים, או כדברי אחת מגיבורות המחזמר "אני אוקלי אשת לפידות" לאהובה: "איתך זה הכל או לא כלום - הכל בשבילך ולא כלום בשבילי".

אם הספקולציה מצליחה סאקאר גורף את כל הרווחים ואם לא - המשקיעים, הנושים והחוסכים סופגים את כל ההפסדים. וכך גם בימינו כאשר אילי הון מסכנים את כספי הבנקים מהם הם לווים, כספי קרנות הפנסיה הממנות אותם או כספי המדינה התומכת בהם. אם הם מרוויחים הכסף הולך אליהם אך אם הם מפסידים האחרים סופגים את ההפסדים. כך למשל, אם מוכרים חברה במאות מיליוני דולרים עם ידע שפיתחה באמצעות תמיכות מהמדען הראשי גורפים את כל הקופה לכיס אילי ההון ועושי דברם תוך עושק בעלי המניות הקטנים ולא מחזירים למדען הראשי מאתים מיליון דולר שקיבלו ממנו לפיתוח הידע. המנכ"ל האתי זועק שנעשה עוול, המדען הראשי פונה לעיתונות, אך השיירה עוברת ואילי ההון נהנים מהמשיסה בלי לתת את הדין, כפי שמתואר באחד האירועים בספרו של יעקב קורי על אתיקה בעסקים.

סאקאר גורף עשרים מיליון פרנק מהספקולציה ונותן מיליון לג'ורג' וקרולין. ייאמר לזכותו של סאקאר כי הוא נדיב ותומך במקורביו, מוקיר תודה לאלה שעוזרים לו, לעומת הקמצנות ואי כיבוד המילה של גינדרמן הסגפן. וגינדרמן מסכם את האירוע בדרכו הלקונית: "אני אוהב את הרווח של עשרים המיליון שעשה סאקאר. הם ישגעו אותו מגאווה והגאווה היא כמו דבר." קרולין אומרת לסאקאר כי הוא העבד של הכסף, אך סאקאר רואה בכסף (לפחות כתשובה לקרולין) מכשיר ליצירת תעסוקה, חינוך, בתי חולים, שגשוג. כפל הלשון של אילי ההון המושחתים חוזר כחוט השני בכל האירועים והיצירות על אתיקה עסקית. עושקים את בעלי המניות לטובתם, דואגים ליצוא לטובת המדינה - איך יכולים אילי הון המקבלים את האותות היוקרתיים ביותר של המדינה לטעון כי הם פועלים למען המדינה כאשר הם מתחמקים מתשלום מס במקלטי מס, תופעה לא אתית בעליל כי לא ניתן להיות אתי אם אתה לא נותן את המגיע ממך למדינה. ניתן לענות לאיל ההון: "את היצוא לא אתם עושה, כי אם החברות שאתם מנהלים ושממומנות בעיקרן מבעלי מניות קטנים, מאשראי של בנקים וספקים, ואילו כאשר אתם מתחמקים מתשלום מיסים מדובר בהון האישי שלכם". סאקאר קונה הפעם במחיר מופקע מגינדרמן ארמון על מנת לשכן בו את הבנק. כבר לא מדובר בבנק עם חזות צנועה אלא בבנק ראוותני, כמו שאנרון הייתה ערב התמוטטותה. סאקאר מתרץ זאת הפעם (יש תמיד תירוצים לכל התנהגות) כי החוסכים יעדיפו לבוא לבנק עם חזות עשירה, בנק שמרוויח כסף ומראה זאת בפרהסיה. ואילו המרקיז דה בוהן, החסיד השוטה, מחרה מחזיק אחריו "וגם בנק ישר". מניית הבנק מגיעה לשער של 1,300. קרולין ממשיכה לאהוב ולהעריץ את סאקאר הנוכל, כי יש בו משהו מסעיר, עדין, שגורם לך לשכוח את הנוכלויות שלו. בינתיים ממשיכים לחמם את השוק בצורה מלאכותית עד שהתנור יתפוצץ. האמביציה החדשה של סאקאר היא להגיע לשווי מניה של 3,000. לא רחמנא ליצלן למקומות תעסוקה לעשרת אלפים איש אלא לתמוך בספקולציות שלוחות הרסן. סאקאר בביקור אצל מאזו סוכן הבורסה שהפך לחסיד שוטה שלו, מסביר לבנו הקטן ההמום איך פועלת הבורסה ומפחיד אותו בסכנות האורבות לבנק בגלל השנאה של גינדרמן.

באחד הרגעים הקומיים של הסרט רואים נשף של החברה הגבוהה בפריס בשלהי שנות כהונתו של נפוליאון השלישי שכזכור הודח בעבקות מפלתו במלחמה עם פרוסיה בשנת 1870. הפילגש החדשה של סאקאר שהייתה בעבר פילגשו של הקיסר עושה היכרות בין שני האישים שמשוחחים ביניהם. ביסמרק, אורח הכבוד בנשף, מעיר בציניות: "שניהם החלו מאפס, לשניהם יהיה אותו הסוף, הסוף של ההרפתקנים." אך סאקאר הוא בשיא כוחו ומאמין כי לעולם חוסן. דגרמון מרים כוס לכבודו בנשף ומברך את סאקאר, המלך של פריס. במהלך הסרט מתרקמת ידידות בין מקסים, בנו של סאקאר, לבין קרולין. הוא מפציר בה שתנטוש את סאקאר ולא תסכן את כספה בהרפתקאותיו כי הוא הורס כל מה שהוא נוגע בו. מקסים אומר על ג'ורג' אחיה כי הוא חלש אופי הבולע את כל מה שסאקאר מאכיל אותו: המאזנים המפוברקים, אנשי הקש, הצהרות הכזב על ההון הנפרע, זיופי הספרים. קרולין מתחבטת אם למכור את מניותיה אך מחליטה לא למכור אותן כי היא מאמינה בסאקאר ולא תוכל להתמודד עם אכזבתו אם יוודע לו הדבר. לעומתה, הירה אומר לסאקאר כי הוא לא מאמין לו יותר ומאלץ אותו לרכוש את מניותיו במזומן. אט אט בוגדים בסאקאר החברים הקרובים ביותר שלו. אך גם בשער של

3,000 אין בכוונתו של סאקאר להיעצר, כי אם המניות יתייצבו הקהל ימכור אותן ואז תתרחש המפולת וגינדרמן ישתלט על הבנק.

הדו קרב לחיים ולמוות בין סאקאר וגינדרמן הולך ומתקרב. לבסוף קרולין מוכרת את כל המניות שלה ושל ג'ורג' אחרי שמתברר כי הכס הקדוש לא מוכן לסייע לבנק הקתולי, בגלל אופיו הספקולטיבי של הבנק. סאקאר מסתיר את המידע מחשש למפולת. הברונית באה לגינדרמן ומציעה לו מידע בתמורה לעזרה. גינדרמן מגלה לה שהוא מודע לכל עלילותיהם של הדירקטורים בבנק. הוא מתוודה כי הוא אדם בודד ללא תענוגות. הוא מבטיח לה שהוא יתגמל אותה כראוי, אך כשהיא מוסרת לו את כל תוכנית המגננה של סאקאר המאהב שלה, גינדרמן משלח אותה בלא כלום בתואנה כי הוא לא אוהב בוגדים. כשהיא מתעקשת לקבל עצה ממנה כפי שהוא הבטיח הוא אומר לה: "אל תתעסקי בענייני כספים, זה עושה אותך מכוערת". התנהגות זאת של גינדרמן מציפה דילמה אתית, האם לתגמל בוגדים "שטינקרים" המסייעים לנו בעולם העסקים או לבגוד גם בהם. מה יותר חשוב מילת הכבוד שנותן גינדרמן או האופי הבוגדני של הנמען למילת הכבוד.

שער המניה של הבנק מגיע ל- 3,000. החגיגה בעיצומה, אך הולכים ורבים מקרי הבגידה. האחרון שבהם הוא ג'נטרו יועצו הקרוב של סאקאר. גינדרמן כבר רכש 40% ממניות הבנק והוא מעביר לסאקאר מסר שהוא הולך לתקוף אותו ב- 22 בנובמבר, יום חלוקת הדיבידנדים לבעלי המניות. גינדרמן מעוניין למכור יותר מניות מאשר סאקאר יוכל לרכוש ובכך למוטט את שער המניה של הבנק. סאקאר מתגונן בגייסו עשרה מיליון פרנק, עוד חמישים מיליון יקבלו כמשכנתא על בניין הבנק, מאזו משתכנע להעמיד לרשות הבנק 150 מיליון פרנק בחשיפה, כי הרי התוכנית של סאקאר תצליח במאת אחוזים... סאקאר אומר שזו אוסטרליץ השניה ואילו מאזו אומר לו שזה מה שאמר נפוליאון ערב ווטרלו. אך סאקאר מבטיח את תמיכתו של דגרמון המגייס לשם כך את אחיו הבנקאי מארה"ב. סאקאר מתכונן לעשות שימוש בכבל התת מימי לארה"ב על מנת לקבל העברה טלגרפית של 400 מיליון פרנק מהבנק בארה"ב. אנו רואים אם כן את ניצני הגלובליזציה והתקשורת הבינלאומית ברשות עולם הפיננסים. מאזו אומר לסאקאר כי הכסף שיעמיד לרשותו הוא מעשה לא חוקי ואם התוכנית לא תצליח הוא יתאבד. ליתר ביטחון הולך מאזו לדגרמון לוודא שהוא אכן יעמיד את הכסף לטובת הבנק והלה מבטיח לו את עזרתו לסאקאר, כי הרי הוא נהנה מתמיכת אחיו השר ובעקיפין מתמיכת הקיסר. סאקאר הבטיח לדגרמון כי ירוויחו כפליים על ההשקעה ובמידת הצורך הבנק הממשלתי הצרפתי ייתן להם את המיליונים החסרים על מנת למחוץ את גינדרמן. אנו יכולים להבין מדבריו כי הקיסר לא יתמוך בבנק יהודי כנגד בנק קתולי, אך בפועל מתברר כי בעולם הפיננסי והפוליטי חשובים האינטרסים הכספיים הרבה יותר מאשר המוצא של הבנקאים ואילי ההון.

מגיע היום הגורלי של ה- 22 בנובמבר. סאקאר מתלבש במיטב האלגנטיות, כי זו לידה מחדש עבורו. הוא מתוודה בפני קרולין כי כל מה שהוא עושה הוא על מנת להוכיח לאחיו רוגון כי הוא קיים ולמחוץ את גינדרמן. הוא משוכנע בניצחון, כי צילם של שונאיו מעיק עליו והוא חייב להשתחרר ממנו סוף סוף. בערבו של יום הוא יהיה סוף סוף מאושר במחיצתה של קרולין, כאשר יהפוך לבנקאי מספר אחד בצרפת. גינדרמן מתחיל למכור את מניותיו. הן יורדות לשער של 2,500. בשער של 2,000 סאקאר מבקש מג'נטרו שיבריק לאחיו של דגרמון בארה"ב ויבקש את הכספים שהובטחו. אך כמו שנפוליאון חיכה לגרושי בקרב ווטרלו והלה לא הגיע, כך גם לא מגיע הכסף מארה"ב. המניות הולכות וצונחות ומאזו ממשיך לרכוש עם מבט של אימה בעיניו. החשיפה שלו הולכת וגדלה והוא יודע כי הוא אבוד. כששער המניה מגיע ל- 1,500 הולך סאקאר לדגרמון והלה אומר לו כי בירר ומצא שהוא לא נהנה מתמיכתו של אחיו רוגון ולכן החליט לנער את חוצנו ממנו, מכר את מניותיו ולא סיפק לו את האשראי. ואז נזכר סאקאר לנסות ולשכנע את דגרמון בשם בעלי המניות הקטנים. כל אילי ההון הלא אתיים מנסים ביום פקודה לבקש את רחמי בית המשפט, "לרצוח", לרשת ולקבל חנינה. והם אכן מקבלים חנינה כפי שקרה בפרשת המניות הבנקאיות. דגרמון עונה לסאקאר כי היה חייב לחשוב עליהם לפני ששיקר לו באשר לתמיכת אחיו. אילי ההון המושחתים תמיד מוצאים תירוצים על מנת להסביר את המעשים הלא אתיים שלהם, אך האמת היא שבחושיהם המחודדים הם מריחים את הדם כמו הצבועים העטים על הפגרים ומצטרפים למשיסה.

אחרי המפולת מאזו מתאבד ואשתו וילדיו מוצאים את הגופה יחד עם קרולין. מקסים אומר לקרולין כי: "אבי גרם לקורבנות לכל אורך חייו: הנשים שלו, הפילגשים שלו, החברים שלו, אלה שנתנו בו את אמונם, את, אחיך, אני, כולנו נבגדנו, נעצו בנו סכין, וכשאני חושב כי הוא קרא לעיתון שלו התקווה, הוא היה צריך לקרוא לו הבושה, השקר, הזבל". קרולין, חסידה שוטה, עונה לו כי סאקאר רצה למכור את כל הנכסים שלו על מנת להגן על בעלי המניות הקטנים, אך לא היה לו הזמן לכך. רק אחרי שהיא הולכת לבית הסוהר ומבקרת את סאקאר היא משתכנעת שאהובה הוא רמאי ללא תקנה, ללא חרטה. הוא טוען כי קוראים לו רמאי כי הפסיד בקרב, אם הוא היה מנצח כולם היו מהללים ומשבחים אותו. אין לו חרטה כי הוא לא אשם, הוא לא גרם למותו של מאזו כי אם דגרמון שבגד בהם (הוא שוכח כי שיקר לדגרמון בקשר לתמיכת אחיו רוגון). אך במשפט הוא יגיד את מה שעל ליבו ויוקיע את ה"אליטות" - כל אלה שהביאו לחורבנו, הוא שבא מהפריפריה, ממשפחה לא עשירה, בלי כפית זהב בפה. הוא מתכונן להפיל איתו את כולם. אך הוא מתכוון להתחיל מחדש, הוא ימצא כסף בשביל לפצות את המשקיעים הקטנים... כמו כל אילי ההון המושחתים שפושטים רגל כשכל נכסיהם מוגנים, שמוכרים את מניותיהם על סמך מידע פנים יום לפני המפולת, העושקים בראש חוצות את כל מחזיקי העניין. את

הכל הם עושים למען בעלי המניות הקטנים, למען העובדים, הלקוחות, הקהילה והמדינה. הוא עוד יהפוך את קרולין ואת אחיה ג'ורג' היושב אתו בבית הסוהר לעשירים. כשקרולין רואה שאין בו חרטה והוא לא למד דבר היא נוטשת אותו לגורלו. סאקאר עוד שוגה באשליות ואומר לקרולין כי עם הטוהר שלה והרצון שלו הם יניעו מנוע שלעולם לא ייעצר. אך כשהוא מסתובב לעברה הוא רואה שהיא נעלמה.

זולא מתאר תיאור מצמרר בסוף הספר "הכסף" את גורלם המר של בעלי מניות המיעוט שהשקיעו את כל כספם בחברה של אריסטיד סאקאר שפשטה את הרגל והשאירה אותם חסרי כל. זהו רקווים שנכתב ביד אומן לסבלם של בעלי מניות המיעוט, של הקורבנות, של מחזיקי העניין החלשים: "אבל המתים האלמונים, הקרבנות ללא שם, בלי היסטוריה, מילאו במיוחד ברחמים אין קץ את ליבה של גב' קרולין. אלה היו המונים, אשר היו מונחים בינות לשיחים נידחים, בקברים מכוסי עשב, גוויות אבודות, פצועים הגונחים בחרדה, מאחורי כל גזע עץ. הרבה דרמות אילמות, ערב רב של פנסיונרים קטנים ועניים, בעלי מניות מיעוט אשר השקיעו את כל חסכונותיהם באותה המניה, משרתים בדימוס, בתולות זקנות חיוורות החיות עם חתול, אנשים שפרשו לפרברים עם אורח חיים מסודר כמו סרגל, כמרים כפריים שהגיעו עד פת לחם, כל האנשים האלה אשר התקציב שלהם מזערי, כך וכך לחלב, כך וכך ללחם, תקציב כה מדויק ומצומצם ששתי פרוטות פחות יכולים למוטט אותו! ולפתע, אין כלום, החיים נגדעו, ברחו מהם. ידיים זקנות ורועדות, מיואשות, מגששות באפילה, לא מסוגלות לעבוד, כל הנשמות הצנועות והשלוות האלה אשר נזרקו בבת אחת לאימי המחסור!" (Zola, L'Argent, p. 440)

אך סוף כל גנב הוא לא לתליה. רוגון החושש מפיו הגדול של אחיו מחליט להבריח אותו לאמסטדרם. בהולנד הפוריטנית סאקאר מתחיל מחדש כאשר הוא מופיע בפני דירקטוריון הולנדי ומנסה לשכנע אותו לבנות סכר ענק שייבש חלק ממי הים, פרויקט ענק כמו תעלת סואץ, שיוסיף כמות עצומה של קרקעות להולנד הקטנה, עם אדמה פוריה, שגשוג ותעסוקה. הוא מסכם את נאומו המליצי במילים: "תנו לי את הכסף ואני אתן לכם את החיים". סאקאר היזם הבלתי נלאה רואה עצמו כאלוהים הנותן חיים, לא כשטן הזורע מוות וחורבן. הוא ממשיך במסע ההרס שלו המפיל אלפי קורבנות תמימים, כמו הרפתקנים רבים אחרים בעולם העסקים ובעולם המדיני. הדרך היחידה להילחם כנגד הסאקארים למיניהם, הגורדון גקו מ"וול סטריט", האריה והאלי מ"הישמרו מדורון יווני", ראשי הערים המושחתים מ"אויב העם", "ביקור הגברת הזקנה" ו"רביזור", החברות והאישים המושחתים ב"ארין ברוקוביץ'", "המקור", "ברברים בשער", "מרי: סיפור אמיתי", "טיפול לקוי" ודומיהם, היא הדרך האתית, החרמת הגורמים הלא אתיים עד לייבושם המוחלט. גם אם הם מבטיחים את הירח אסור לעבוד בחברותיהם, לקנות את מוצריהם, להשקיע במניותיהם, להלוות להם כספים, להקים את מפעליהם במדינותיהם ולתת להם שירותי קהילה. אוסטראקיזם מוחלט היא התשובה המוחצת לכל הסאקארים למיניהם, למרות לשונם החלקה, כושר השכנוע השטני שלהם, אהדת החברה ואנשי הממשל. כי הכוח הוא בסופו של דבר ברשות העובדים, המשקיעים הקטנים, הצרכנים והקהילה. החברות לא קמו על מנת להעשיר עד בלי די אילי הון מועטים אלא על מנת לדאוג לאינטרסים של כל מחזיקי העניין, כי בלעדיהם אין לחברות ולאילי ההון תקומה. האתיקה היא איפוא הערובה האולטימטיבית לצדק, לשגשוג, לחיים...

מסה - הקשרים אקטואליים למחזה המבקר את הקפיטליזם – "ביקור הגברת הזקנה" של פרידריך דירנמט

מחזהו הנצחי של פרידריך דירנמט "ביקור הגברת הזקנה" שנכתב בשוויץ בשנת 1956 אקטואלי כיום כמו אז, בהעלותו דילמות אתיות כגון: לכל אחד יש מחיר, הסכנות הטמונות בחיים באשראי, הכסף הוא ערך עליון, הון ושלטון וקנית הפקידים, על דאטפת אטפוך, לא נותר צדיק בסדום, הקורבן תמיד אשם והעושק תמיד צודק, עולם העסקים רציונלי או לא, האפולוגטיקה של העושקים, החלשים חיים במציאות מדומה, העושק מתחיל בחלש ונגמר בחזק, המצפון של העושק לא מציק לו, אילי הון ומנהלים פסיכופתים, כפל לשון, המילירדרים לא כפופים לעקרונות המוסר.

הרומן שלי עם הגברת הזקנה

בשנת 1956 כתב המחזאי השוויצרי פרידריך דירנמאט את המחזה "ביקור הגברת הזקנה" ומיד אחר כך הוא תורגם לשפות רבות והועלה מעל במות התיאטרון הטובות בעולם, לרבות בישראל, כשהביצוע האחרון מועלה בהצלחה בהבימה עם גילה אלמגור ויהורם גאון. בשנת 1964 יצאה גרסת הקולנוע הראשונה עם הבמאי ברנרד ויקי והשחקנים הפופולריים אינגריד ברגמן ואנתוני קווין, כשויקי משנה את הסוף ולא הורג את איל. בשנת 1992 יצאה הגרסה המצמררת Hyenas, צבועים, בסרט הסנגלי של הבמאי הידוע Djibril Diop Mambety. עלילת המחזה ידועה: העיירה גילן באירופה קרובה לפשיטת רגל כשלפתע מגיעה אליה גברת זקנה קלייר זאחנסיאן, האישה העשירה בתבל, שאינה אלא צעירה בת העיירה שנכנסה להריון מאלפרד איל. איל שיחד שני עדים שיתנו עדות שקר שגם הם שכבו עם קלייר ולכן לא ניתן לקבוע מי האב. איל העדיף להתחתן עם בתו של בעל חנות המכולת ואילו קלייר הדרדרה לזנות אחרי שגורשה בבושת פנים מהעיר. קלייר פגשה בבית הבושת את בעלה המילירדר ומאז החליפה בעלים רבים וסבלה מתאונות אינספור שהפכו אותה לחבולה ומרירה למרות עושרה האגדי. תושבי העיר מצפים שקלייר תעזור להם ואיל מנסה להעלות זכרונות מהעבר, אך היא מציעה לתושבים מילירדים תמורת הרצח של איל כי היא מעוניינת בצדק. בהתחלה הם מסרבים בשאט נפש, אך בצוק העיתים אחרי שהתושבים מתחילים לחיות בהקפה הם מגיעים למסקנה שטענתה צודקת ובסופו של דבר רוצחים את איל לאחר "משפט צדק". ההצגה של הבימה בבימויו המבריק של אילן רונן מצטיינת במיזוג אופטימלי בין הצד המילולי המביא את דבריו הנוקבים של דירנמט בצורה נקיה וקולחת לבין הצד הויזואלי שהוא מרהיב ביופיו ופונקציונלי ביותר. קלייר בביצוע גילה אלמגור מצמררת ברשעות שלה ובעלת עוצמה של אלה או אילת הון מהולה בכאב של אישה. איל בביצוע יהורם גאון הוא לבבי, חלש, פוחד, מתמרד, משלים עם גורלו, כשהוא משתנה לנגד עינינו בצורה אנושית ומשכנעת כי הוא "כל אדם". שחקני המשנה ובמיוחד ראש העיר דב רייזר מצויינים, וכך גם התפאורה והמוסיקה.

מזה שמונה שנים אני מלמד את המחזה "ביקור הגברת הזקנה" בתוכניות הלימודים הבסיסיות שלי על אתיקה עסקית, יחד עם מחזות ורומנים אחרים ככולם היו בני ומותו של סוכן של ארתור מילר, קרנפים של יונסקו, אויב העם ובית הבובות של איבסן, הסוחר מונציה של שקספיר, טופז וז'אן דה פלורט של מרסל פניול, רביזור של גוגול, המשיסה של זולא, אופרה בגרוש של ברכט, גלנגרי גלן רוס של מאמט, גטסבי הגדול של סקוט פיצג'רלד, גיבור מעמד הפועלים של סובול, רישיון לחיות של גורן, ואת הרומן שלי "הישמרו מדורון יווני" שעובד למחזה. שיטת לימודים ייחודית זאת הוכיחה את עצמה כדרך הטובה ביותר להקנות את ערכי האתיקה לסטודנטים שהעניקו לי את תואר המרצה המצטיין, כי האתיקה חודרת בצורה הטובה ביותר באמצעות הרגש והמחזות. הסטודנטים מגלמים דמויות מרכזיות של המחזות ומתפתחת דינמיקה קבוצתית שבה אנו מעלים הקשרים אקטואליים למחזות מעולם העסקים בעולם ובישראל. אין חדש תחת השמש ומה שהיה נכון בתקופתו של דירנמט לפני 50 שנה נכון אף היום, אם כי השוויצרים הפיקו את הלקחים והישראלים – לא הפיקו. יחד עם זאת, ראויים לציון תיאטרון הבימה שהעלה מחזה חשוב זה מחדש דווקא בתקופה של מחאה חברתית, קרן נויבך שהעלתה לשידור את יהורם גאון ואותי לדון בנושאים חשובים אלה בתוכניתה "סדר יום", תנועת אומ"ץ והיו"ר שלה אריה אבנרי שחרתו על דגלם את המאבק נגד השחיתות, עורכים ללא חת כגיא רולניק ויואב יצחק, אנשי רוח היוצרים מחזות חברתיים כיהושע סובול, חוקרים חברתיים כברברה סבירסקי מאדוה, ואקטיביסטים חברתיים כאיציק ספורטא, רגב קונטס ודפני ליף.

לכל אדם יש מחיר

המוטיב המוכר ביותר של המחזה הוא שלכל אדם יש מחיר. אין אדם שלא ניתן לשחד אותו, את תושבי העיירה גילן במילירדים ואת המנכ"לים של ימינו במיליונים. כך קלייר מצליחה לשחד את התושבים כי יש לה את כל הזמן שבעולם. לעשירים ולחזקים יש תמיד זמן, רק לעניים ולמעמד הביניים אצה הדרך כי המשאבים שלהם מוגבלים. אבל עם כל הכבוד

לדירנמט ולקול המון נראה לי שהקביעה הזאת רחוקה מהמציאות, אפילו בימינו הקשים. כשאני מלמד באקדמיה הימית אומרים לי לא פעם החובלים שהם יהיו מוכנים לעשות כל דבר תמורת תשלום מתאים, אך כשאני שואל אותם – גם למכור לאירנים את הסודות שיאפשרו לטבע את הספינות שבהן חבריכם הלוחמים? הם עונים לי שזה כמובן לא. סטודנטים מבוגרים יותר שכבר ראו הכל לא יהיו מוכנים להפקיר את המשפחה והילדים שלהם בעד כל הון שבעולם. משם אני מפליג למחוזות יותר רחוקים כשאני מציג את האלגוריה של המנדרין של רוסו, שבה ניתן על ידי לחיצה על כפתור להרוג את המנדרין הכי עשיר בסין, אף אחד לעולם לא יידע ואתה יורש את כל רכושו – האם אתה לוחץ על הכפתור או לא. כמעט כולם עונים לי בוודאי שכן. טוב, אבל אם אתם לוחצים גם אחרים יכולים ללחוץ ובתמורה להרבה פחות כסף ויכולים לחסל אתכם בשביל לרשת אתכם. כך שהאתיקה בכל זאת משתלמת כי היא תעודת הביטוח שלא ישתלטו עלינו חוקי הג'ונגל ולא נחזור לימי מקיאבלי הזכור לשמצה.

נושא שמעורר פולמוס גדול הוא שהדרך לכל הפשעים האתיים מתחילה באשראי ובתשלומים. קלייר טוענת בתחילת המחזה כי יש לה זמן והיא תחכה. התושבים מתחילים לרכוש בהקפה מצרכים במכולת של איל, נעליים, מעילי פרווה ואפילו מכוניות. מאיפה יש להם כסף אם כולם הם פושטי רגל? אין זאת כי הם סומכים על כך שבסופו של דבר קלייר תצליח במזימתה ואיל יחוסל. וכאן יש דילמה ממדרגה ראשונה. התושבים הם כולם יפי נפש שלא ירצחו את איל אהובם עבור כל הון אבל הם מתחילים לחיות באשראי ועל החשבון כשהם יוכלו להחזיר את חובם רק על ידי חיסול איל. ההקשרים לעולם של ימינו ברורים ביותר. אני טוען בפני הסטודנטים שבכל חיי מעולם לא לקחתי הלוואה ולא קניתי בתשלומים למרות שהתחלתי מאפס כי רציתי לשמור על חופש הבחירה שלי ועל יכולתי לעזוב מקום עבודה אם ירצו לאלץ אותי להתנהג בצורה לא אתית. אדם בימינו חי על אשראי, ממן את ביתו במשכנתה של 100%, את המכונית שלו באשראי, את הקניות בסופר בכרטיס אשראי כשאין לו כסף בחשבון העו"ש, את החתונה, הבר מצווה, הטיולים לחו"ל, חדר המוזיקה והבגדים של מותגים, הכל בהקפה או לכל היותר בתשלומים. מי שרוכש הכל במזומן שולט על התקציב, על העתיד ועל היושרה שלו כי בכל חודש יש לו את מלוא המשכורת לרשותו ואין לו כל הורדות.

ומה אם אין לך כסף לרכוש דירה, האם תחיה כל חייך בשכר דירה שואלים הסטודנטים? לא, אני עונה, אני רוכש דירה עם משכנתה רק אם המשכנתה מהווה פחות ממחצית שווי הדירה וההחזר החודשי הוא לא יותר מרבע השכר נטו ולא יותר מתשלום שכר הדירה. כך לעולם לא תחיו במשיכות יתר ולא תשמחו את הבנקים בתשלום ריביות עתק הגבוהות בעשרה אחוזים מהריבית שאתם מקבלים עבור החסכונות שלכם. רק כשאתה יכול להרשות לעצמך אתה רוכש בית המתאים ליכולות ההחזר שלך, אתה לא נוסע לחו"ל אם לא חסכת את הכספים ובוודאי שאתה לא רוכש מצרכים בסופר שלא לדבר על מותגים מיותרים אם אין לך כסף. רכשתי את המכונית הפרטית הראשונה שלי רק בגיל 35 ונסעתי לטיול בחו"ל לראשונה רק בגיל 34. התנהגות "סגפנית" זאת אפשרה לי לשמור על ערכי ועל האתיקה ולא להיכנע לפיתויים של קלייר זאחנסיאן ודומיה. אם ניתן לשים את האצבע על הרעה החולה בה' הידיעה הגדולה ביותר של ימינו הרי זה החיים באשראי ללא חסכונות ומקדמי ביטחון. חברות לא אתיות בונות על כך כי הן יודעות שמנהל החי באשראי וממונף פי כמה יעשה כל מעשה לא אתי שידרשו ממנו, כי בלי המכונית, הבית, כרטיסי האשראי והמותגים הוא שווה כקליפת השום.

מאז המשבר הכלכלי של 2008 קראתי למעלה ממאה ספרים בנושא זה ועתיד הקפיטליזם, צפיתי במספר דומה של סרטים וקראתי אלפי מאמרים לקראת כתיבת ספר שאני מתעתד לכתוב באותו הנושא יחד עם פתרונות מעשיים ומקוריים למשבר הכלכלה הקפיטליסטית. כיום כבר כולם מודים כי כל המשבר היה נמנע אם לא היו מינופים של פי 30 או פי 40 (מינוף אתי הוא לדעתי הלוואות שאינן עולות על ההון העצמי נטו), אם לא היו רוכשים בתים בסאב פריים ואף בשכבות סוציו אקונומיות עשירות יותר שהם מעבר ליכולות ההחזר של הרוכשים (כשמנהלי הבנקים צריכים להיות אתיים לא פחות מג'ורג' ביילי בסרט אלה חיים נפלאים). אסור להוציא יותר מתשעים אחוזים ממה שאתה מרוויח וחייבים לחסוך לפחות עשרה אחוזים בכל רמת שכר שהיא. כלל זה נכון לגבי בודדים, חברות ובוודאי מדינות, והמדיניות הלא אחראית של ארה"ב, יוון, איטליה ואחרות יביאו אותן בהכרח לעברי פי פחת כמו שהבנקים ומיליוני אזרחים הגיעו לפשיטת רגל במשבר הכלכלי האחרון. לכסף צריך להיות מחיר של ממש ובוודאי לא שברי אחוז כמו שהיום בארה"ב, דבר היוצר בועות של נדל"ן ומניות, פוגע ברצון האזרחים לחסוך ומאלץ אותם להשקיע בבורסה במישרין או דרך קרנות הפנסיה הסובלות מתספורות כאלה או אחרות (כל תספורת היא לא אתית וכל איל הון המבצע תספורת או פושט רגל הוא בהגדרה לא אתי). עד היום נגידי הבנקים המרכזיים לא רואים אמת פשוטה זאת שפרידריך דירנמט ראה כבר בשנת 1956 ומדיניותם חסרת האחריות תוביל בסופו של דבר לשואה כלכלית כמו שקלייר השחיתה את כל העיר שהיא רצתה להתנקם בה.

אנחנו חיים בעידן מטריאליסטי מאין כמותו, במיוחד בכלכלות הניאו ליברליות של ארה"ב, בריטניה וישראל. את הטון הכתיבו תלמידיהם של גדול מאחזי העיניים במאה שעברה מילטון פרידמן – רייגן, בוש, ת'אצ'ר, נתניהו ופינושה. הכסף הוא הערך העליון וכל אדם נמדד על פי גודל הארנק שלו. הכל נובע מרעיון העוועים שמלמדים אותו כמנטרה בכל בתי הספר לכלכלה ומנהל עסקים שיש למקסם את הרווח ואין בלתו. בהגדרה, מקסום הרווח הוא לא אתי כי הוא בא על חשבון מקסום הסיכון ומקסום העושק של כל מחזיקי העניין האחרים – העובדים, הלקוחות, בעלי מניות המיעוט, הספקים,

הנושים, הקהילה, איכות הסביבה והמדינה. בכל הספרים והמאמרים שלי אני חוזר וטוען שאין סתירה בין אתיקה לרווחיות כל עוד דואגים שיהיה רווח סביר שיהיה אחת ממטרות החברה ההרמונית, שבה תתקיים מקבילית כוחות בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין. אם אתה ממקסם את הרווח אתה מוותר על האנושיות שלך, מגייס עובדי קבלן למכביר, פוגע בתנאי השכר, ההתאגדות וההטבות הסוציאליות של העובדים שלך, מחזיק צבא של עבדים החיים במשכורות מינימום, מייצר מוצרים פגומים ויקרים בזכות המונופול, הקרטל והפירמידה שבה אתה שולט, מטפח את ערכי ההון והשלטון והורס את המרקם העדין של החברה תוך פגיעה אנושה בצדק החברתי, הכלכלי והסביבתי. לקלייר לא היו ילדים אבל הניאו ליברלים הם הילדים המאומצים של קלייר זאחנסיאן הקונה כל דבר בכסף כאשר כל האזרחים סוגדים לה ורואים בה את מושא חלומותיהם.

קניית פקידי הממשל

קלייר קונה את העיר אבל גם את כל נושאי המשרות בעיר, את השופט, השוטר, הרופא, ראש העיר, הכומר, המורה, אפילו את אשתו של איל וילדיו. כבר בהתחלת המחזה היא רומזת מה היא מצפה מהם והם סרים למרותה ללא עוררין. פקידים אלה, הגבירים של העיירה, היו אמורים להיות נאמנים לערכים המקצועיים ולטובת העיר, אך בעבור בצע כסף הם זונחים את כל האידיאלים שלהם. גם בימינו, שבהם קיימת מדיניות הדלת המסתובבת כשעוברים מהאוצר לחברות של אילי ההון, מגולדמן זקס לממשל, מהצבא לחברות הבטחוניות ולעיתים מהמשטרה למשפחות הפשע, נוצרות נורמות שעל פיהן ניתן לקנות את נאמנותם של הפקידים לאילי ההון תמורת הבטחות משתמעות שבתום הקדנציה הם יזכו להשתכר עשרות מיליונים. היום זה passé לתת שוחד, אתה משלם מיליונים עבור שיטוט באינטרנט וזה חוקי, אתה נותן הנחות מפליגות בנדל"ן וזה חוקי, אתה משלם עשרות אלפים עבור חברות בדירקטוריון אם אתה מוכן לא לשמוע, לא לדבר ולא לראות וזה חוקי. אתה מזמין חוות דעת הטוענות שאין ריכוזיות (גם מלטה יוק), שזה לא הוגן לדרוש תמלוגים עבור משאבי הטבע של המדינה, שהתספורות הן הוגנות עבור בעלי אגרות החוב. לעולם לא אשכח את פניו המופתעות של מנכ"ל חברה גדולה שהזמין ממני חוות דעת על עסקה שהוא התכוון לבצע והייתי אמור לקבוע אם היא הוגנת או לא עבור בעלי מניות המיעוט.

מכיוון שאני הראשון בעולם שכתב על אתיקה לבעלי מניות המיעוט, כתבתי על כך תיזה לדוקטורט, ספרי מחקר ומאמרים, זה היה אך טבעי שיפנה אלי. הוא הבטיח לי סכום גבוה ודרש את חוות הדעת ללא דיחוי. חקרתי לעומק את הנושא וקבעתי שהעסקה אינה הוגנת לבעלי מניות המיעוט. המנכ"ל היה כל כך מופתע, כי זאת היתה כנראה הפעם הראשונה שנותן שירות העז ללכת על פי צו מצפונו, שהוא לא רצה לשלם לי. אמרתי לו שיש בינינו חוזה והוא מעולם לא אמר לי שהוא מצפה שאקבע כי העסקה הוגנת לבעלי מניות המיעוט. בסופו של דבר הוא שילם לי, זרק את חוות דעתי לפח והזמין מיועץ אחד חוות דעת שתאמה לרצונותיו. אך זה היה ניצחון פירוס כי יותר אף אחד לא הזמין ממני בישראל חוות דעת, כי במדינתנו הריכוזית והפירמידלית שמועות כאלה עושות להן כנפיים. אך האם ניתן לקוות לאותה יושרה גם מהשוטר/איש הצבא של גילן/ישראל ההולך לעבוד בחברה שממנה רכש, מהמורה/פרופסור המשתתף בדירקטוריונים, מהכומר/עסקן דתי העושה את הדת קרדום לחפור בו, מהרופא/מומחה שר"פ המסנן את החולים על פי יכולתם לשלם עבור הניתוחים, מראש העיר/הפוליטיקאי, הפקיד והשר העוברים לעבוד אצל איל ההון, מהשופט/הבורר בין אילי ההון אחרי שיוצא לגמלאות ומקבל סכומי עתק בנוסף לפנסיה?

על דאטפת אטפוך

הלל הזקן אמר לתלמידיו, כך מסופר, "על דאטפת אטפוך וסוף מיטיפיך יטופון", או מידה כנגד מידה. אלפרד איל בגד בקלייר בגלל בצע כסף, הוא עיוות את המשפט בגלל בצע כסף, הוא גרם לה להפוך לזונה בגלל בצע כסף. וזה לא חשוב שבצע הכסף שלו היה השתלטות על חנות המכולת העלובה של אבי אשתו. הוא זנח את קלייר בגלל בצע כסף ובסופו של דבר הוא גם נרצח בגלל בצע כסף. האם נעשה דין צדק? אם אתה סומך רק על הכסף, מי ערב לך שבסופו של דבר לא יימצא מישהו שיחזיר לך באותה המטבע ויעשוק אותך בעד בצע כסף? ברגע שאתה מוותר על ערכים, העושק הופך לקורבן וחוזר חלילה. אם אין אתיקה אין בסופו של דבר גם חוק, גניבה ורצח הופכים לנחלת הכלל, כי החיים שלך שווים כקליפת השום, אך לא יותר משכרו של רוצח מקצועי. וגם לא תוכל לבקש צדק כי לא יישאר אף צדיק בסדום. כאשר עשקו את בעלי מניות המיעוט לפני כמעט שני עשורים בישראל הייתי בין הבודדים שהרימו קול והעזו לצאת חוצץ, אבל כל האחרים שתקו, גם העשוקים. כאשר עשקו את העובדים ופגעו בשכרם, בזכויות הסוציאליות ובהתארגנות שלהם רק מעטים הרימו קול וכל האחרים שתקו.

כאשר עשקו את הלקוחות וגבו מהם מחירים מופרזים עבור מוצרים פגומים - מעטים העזו לצאת חוצץ אבל כל האחרים שתקו. כאשר עשקו את קרנות הפנסיה עם תספורות של עשרות מילירדים לאגרות החוב שהן רכשו בלי בדיקה נאותה עבורנו, כתבו על כך פה ושם אך כל האחרים שתקו. וכבר אז אני טענתי שבהתחלה עשקו אותי אבל בסוף יעשקו את כולם כי כולם שתקו, וכך אכן קרה. כיום תשעים אחוז של האוכלוסיה עשוקה, זה כבר לא המזרחים מהפריפריה, זה גם האשכנזים מצפון תל אביב, זה כבר לא בעלי מניות המיעוט זה גם החוסכים בקרנות הפנסיה, זה לא בעלי הדירות הסמוכות

למפרץ חיפה, זיהום הסביבה הוא כבר כמעט בכל מקום, זה כבר לא רק עובדי הקבלן, זה גם העובדים הקבועים של החברות המבוססות. ברגע שאין דין ואין דיין, הכל מותר, עושקים את כולם כי כולם שתקו כשעשקו את המיעוט. ומעושק כלכלי, חברתי וסביבתי יעברו לעושק פוליטי והדמוקרטיה עלולה להיעלם גם דה יורה.

המחאה האלגנטית שלנו, שהיו לה 87% תמיכה, הוציאה לרחובות מאות אלפים מבלי לשבור ולו חלון ראווה אחד, וטוב שלא נזקקה לאלימות כי היא הייתה גוררת אחריה מעשי אלימות ברוטליים של המשטרה או אפילו דיקטטורה נוסח פינושה. אילי ההון, אנשי הממשל והפוליטיקאים שילמו מס שפתיים, הקימו את הפטה מורגנה של טרכנטברג שעשתה מהפכה חברתית בהעלאת מס החברות מ- 24% ל-25%, אחרי שהוא היה בעבר 61% והממשלה אף לא הצליחה להעביר המלצה לתוספת מס עלוב של 2% רק לעשירים ביותר. ובאורח פלא תנועת המחאה התפוררה ונפוצה לכל עבר, דפני ליף שהצליחה בחושיה המחודדים וללא כל השכלה כלכלית לעלות על כל חוליי החברה ולהוציא את ההמונים לרחובות, כשאנו האקדמאים התבצרנו במגדלי השן ובמקרה הטוב הצלחנו להשפיע על מאות אנשים בספרים ובקורסים שלנו, קרויה כיום במקומותינו "אנרכיסטית, קומוניסטית וחוצפנית".

למה? כי היא עמדה בראש מחאה שדרשה לקיים כלכלה קפיטליסטית עם תחרות חופשית, ללא מונופולים, קרטלים ופירמידות, ללא ריכוזיות ושבע משפחות השולטות על חיי כולנו. כי זאת לדעת, בישראל כמו בארה"ב, אילי ההון בעד כלכלה חופשית רק כשהיא זהה לפירמידות שלהם (דבר והיפוכו, גם על פי מילטון פרידמן). הקפיטליזם טוב רק כשהם מרוויחים, אבל כשהם מפסידים הם הופכים לקומוניסטים שסטלין היה מחוויר לעומתם, משתפים את ההמונים בהפסדים שלהם עם תספורות ועם סיוע ממשלת ארה"ב של טריליונים, קרי סיוע של משלם המיסים (האזרח הקטן, כי אילי ההון ואפילו המאון העליון משלמים מיסים פחותים בהרבה באחוזים, גם על פי וורן באפט האיש הכי עשיר בעולם עד שהחל לחלק את הונו חזרה לחברה). ומי מחליט על כך אם לא שר אוצר שהיה עד למינויו מנכ"ל גולדמן זקס הנחלץ להגן על הקולגות שלו, נגיד בנק ניאו ליברל ונשיא ארה"ב ששמונה שנות שלטונו הביאו את ארה"ב לעברי פי פחת. החברות והבנקים שהם too big to fail ימשיכו לשגשג ולשלם מיסים מינימליים, אבל האזרח הקטן יכרע תחת העומס של חילוץ החברות פושטות הרגל וממשלת ארה"ב צועדת בבטחה לחדלות פרעון.

כשניסיתי להתלונן על עושק בעלי מניות המיעוט וכמוני מנכ"ל אחר שהעז להתקומם נגד הדירקטוריון הלא אתי שלו, דרשו מאתנו הרשויות הבאת smoking gun evidence , שכמובן לא ניתן היה להציג כי הפשע תמיד מבוצע בחדרי חדרים וכמעט אף פעם לא נמצא המתריע שיעז לחשוף את הפושעים האתיים. איל שלנו הולך לשוטר להתלונן על קלייר זאחנסיאן, אך השוטר לא מוכן לעצור אותה כי לא בוצעה עדיין שום עבירה. כמובן שכאשר תתבצע העבירה ואיל ייצרח לא יהיה מי שיתלונן כי כל תושבי העיירה ירוויחו מכך מילירדים. בתי המשפט והמשטרה לא מתערבים גם כיום, כי אין הוכחות לביצוע עבירה. רק כשקורה נס כמו בפרשת הוילנד שבה היה עד מדינה שהיה מוכן לפתוח את הפה פותחים בחקירה (ואני לא מוכן להמר על תוחלת החיים של עד המדינה הזה). בשאר המקרים, איך מצפים מהאזרח הקטן לאסוף ראיות נגד הטייקונים כשזה תפקידה של המשטרה, אבל למשטרה אין את המשאבים לעשות זאת, כי התקציב שלה לא מספיק אפילו להילחם כנגד משפחות הפשע. ומי דואג לכך שלמשטרה לא יהיה תקציב מתאים, שלבתי המשפט לא יהיה כח אדם לפסוק משפט צודק ומיידי, אם לא אנשי האוצר והפוליטיקאים ההולכים אחר כך לעבוד אצל אילי ההון הנהנים מכך שאין למשטרה ולבתי המשפט המשאבים המספיקים. זאת כמובן לא מזימה מתוכננת, זה רק קורה במקרה לטובתם של אילי ההון, כמו כל דבר במדינה שלנו ובארה"ב.

קיים הבדל תהומי בין האתיקה והחוק. מדינת ישראל היא מדינת חוק (עדיין) אבל היא כבר אינה מדינה אתית ואת זה מוכיח מדד Transparency International, שקבע כי ישראל הידרדרה פי שניים ויותר במדד האתיקה תוך מספר שנים. בישראל אין צדק חברתי, כלכלי וסביבתי, והמוחים בחלום ליל קיץ שקעו בתרדמת החורף כשהם צופים להנאתם באופיום להמונים של האח הגדול, הישרדות, נולד לשיר, לרקוד ולרזות והתוכנית הגדולה מכולן "מעושרות". איך אותם אנשים שזעקו חמס על העושק החברתי צופים בשקיקה בתוכניות הריאליטי האלה, במקום לראות את ביקור הגברת הזקנה, כולם היו בני ואויב העם? או שאלה לא אותם האנשים, המבקרים בהצגות איכותיות, הקוראים את דה מרקר, החברים בארגונים אקטיביסטים או שומעים קורסים על אתיקה שהם מתי מספר, כשההמונים קונים לעצמם נעליים צהובות על חשבון המתנות של הגברת הזקנה.

הקורבן תמיד אשם

דירנמט עושה לעצמו עבודה קלה כשהוא מציג את איל כקורבן שהיה גם עושק, כי איל אשם במעשה נפשע, למרות שהוא לא ביצע פשע המחייב גזר דין מוות. אבל אילי ההון והמשטרים החשוכים ביותר קובעים כי הקורבן תמיד אשם, בהגדרה אפילו. בסרט "המקור", המספר את סיפורו של גדול המתריעים בכל הזמנים ג'פרי וויגנד שחשף (הראשון והיחיד) שחברות הטבק מכניסות חומרים ממכרים לסיגריות ובכך הציל את חייהם של מיליונים שהפסיקו לעשן, הפך וויגנד קורבן לרצח אופי במימון של חברת טבק ענקית שגייסה את המשרד הטוב ביותר לחשיפת פרטים מביכים כדי לערער את

האמינות של וויגנד. כך הם הלכו ומצאו שהוא גונב מחנויות כי הוא ביטל פעם שיק של פותחן קופסאות מקולקל בשווי של $39.99, ואם הוא גונב מחנויות ועוד עשרות עלילות שווא, הוא לא אמין ולכן הגילוי שלו אף הוא לא אמין. וכאן אני נכנס לויכוחים עם הסטודנטים שאומרים שאם אדם הוא לא אמין - כל מה שהוא אומר הוא לא אמין. אך אני טוען שאין לזה כל קשר. במקרים רבים המתריעים הם אנשים מושחתים, הם עדי מדינה שקופת שרצים תלויה להם מאחוריהם, כמו במקרה של הולילנד, כמו הקונסילירי של המפיה. אז מה, מי זה אמר שהמתריעים צריכים להיות צדיקים? מה שקובע הוא - האם הם דוברי אמת כשהם חושפים את ראשי המפיה או את פרשיות השוחד של הולילנד, גם אם הם גנבים, אפילו אם הם רוצחים סדרתיים.

לפושעים האתיים יש זמן למכביר ותקציבי עתק לעשות דיסקרדיטציה ורצח אופי למתריעים וההמון מאמין להם כי הרסו את יכולת השיפוט שלו עם תוכניות הריאליטי הממכרות. ואם נמצא מתריע או לוחם למען צדק חברתי שהוא זך כבדולח ואין לו קופת שרצים (אני מכיר אישית כמה כאלה), מעלילים עליו ותופרים לו תיק כי אין גבול ליצירתיות. שואלים את דפני ליף בשידור חי איך זה שהיא לא שירתה בצבא כשיודעים שהיא סובלת ממחלת הנפילה, ואז אם היא מסרבת לענות מדביקים עליה תווית של שמאלנית ומשתמטת ואם היא מגלה שהיא חולה הרי שהיא לא אמינה כי איך יכול להיות חולה במחלת הנפילה אמין? דפני ליף חוצפנית כי היא מדברת לראש הממשלה ולשרים בגובה העיניים והיא בסך הכל בשנות העשרים שלה. היא גם נותנת לראש הממשלה "אולטימטום", והרי ידוע שנתניהו שלא פוחד מאולטימטום של אובמה והפלשתינאים, ייתקף בפחד נוראי מהאולטימטום שלה. היא קומוניסטית כי היא בעד כלכלה חופשית ולא ריכוזית, היא אנרכיסטית כי היא לא רוצה להסתפח למפלגות המושחתות שלנו ועומדת על כך להישאר תנועה חוץ פרלמנטרית. מכיוון שאני דוגל כבר הרבה שנים בהקמת תנועת הרפובליקה השניה שצריכה להישאר חוץ פרלמנטרית, אני בוודאי מכונה בפי המקטרגים אנרכיסט למרות שאני דוגל בדמוקרטיה של שלטון העם ולא באוליגרכיה שהיא השלטון הנוכחי בישראל. אני מכונה קומוניסט ואנטי ביזנס מזה זמן רב, עוד כשכתבתי את ספרי האתיקה הראשונים שלי, לפני יותר מעשור, כי הרי ידוע שכל אחד שדוגל באתיקה אקטיביסטית הוא הרי קומוניסט, כי קפיטליסט הוא רק מי שסוגד למשפחות ההון שלנו ומאמין בריכוזיות, פירמידות ומונופולים קפיטליסטים, שהם למעשה "קוואזי קומוניסטים". למותר לציין שאם היינו במשטר קומוניסטי הראשונים שהיו נשלחים לגולג היו סובול, אבנרי, ליף, ספורטא ואני, המתעב משטר קומוניסטי הרבה יותר מאשר משטר של רפובליקת בננות נוסח מרכז אמריקה, כפי שכיניתי את ישראל במסה הראשונה על אתיקה עסקית משנת 2001.

הכלכלה לא רציונלית

אחת האגדות שמלמדים את הסטודנטים לכלכלה ומנהל עסקים היא שהכלכלה ועולם העסקים הם רציונליים. אין דבר שרחוק יותר מהאמת מאקסיומה אבסורדית זאת. הכלכלנים שמאוד חרדים לתדמית המתימטית שלהם מבזבזים עשרות שנות מחקר בהמצאת נוסחאות מתימטיות מסובכות שקובעות מחירי נגזרים, סיכון של CDO, ועוד מעשיות מעין אלה. הם הרי רוצים לקבל פרסי נובל ועד לפני מספר שנים רוב מקבלי פרס נובל לכלכלה עסקו בנוסחאות מסובכות מעין אלה שקידשו את עבודת האלילים של הניאו ליברלים. החוגים ל- MBA בישראל מתחרים ביניהם מי יעניק תואר יותר מהיר, בשנה אחת בלבד, עם לימודים של יום בשבוע, עם לימודי ליבה הכרחיים בלבד. הבן שלי למד בוורטון שנתיים מלאות יום ולילה ובקושי הספיק לכסות את העיקר, אך בישראל מקנים את אותו התואר בזמני שיא. כשנמצאים במירוץ נגד הזמן (במשטר הניאו ליברלי שלנו החינוך הוא מאוד יקר, כל הסטודנטים בארץ עובדים ואין להם זמן ממילא) אין זמן ללמוד אתיקה וערכים, שהם התנאי ההכרחי לקיום עסקים בני קיימא. במקום זאת לומדים כלכלה, שהוא מקצוע לא רלוונטי לחלוטין למנהל עסקים, כי הרי זה לא יהיה רציני לסיים את הלימודים מבלי לדעת כלכלה. בתור כלכלן, שסיים את האוניברסיטה העברית בירושלים בימים הקדומים של פטנקין כששינסקי עוד היה מתרגל, ועשה קריירה מוצלחת למדי בעסקים בינלאומיים, אני מודיע בהכנעה שלא השתמשתי אפילו בפעם אחת בכל מה שלמדתי בכלכלה.

לעומת זאת נתקלתי מאות פעמים בדילמות אתיות שמאוד היה עוזר לי אם הייתי לומד לפחות כמה קורסים בנושא. רק בשנים האחרונות התחלנו לשמוע זמירות חדשות כאשר בכנסים של דבוס מדברים על אתיקה וערכים, נסים טאלב כותב על הברבור השחור ודניאל כהנמן מקבל פרס נובל על עבודותיו פורצות הדרך בכלכלה לא רציונלית. נסיוני בן עשרות השנים הביא אותי למסקנה שעולם העסקים הוא ביסודו לא רציונלי, מונע על ידי רגשות, אגואיזם, גזענות, נפוטיזם, קנאה, שנאה, אכזריות, סדיזם, פסיכופתיות, אך גם אהבה, אמפתיה, רחמים, צדק, רגישות, אלטרואיזם, יצירתיות ועוד. קלייר זאחנסיאן לא ממקסמת את הרווח כשהיא מציעה מילירדים לרצוח את איל. היא יכלה להציע מיליונים והיו עושים את העבודה לא פחות טוב. היא רוצה שירצחו את איל לא בכדי למקסם את הרווח אלא כנקמה על פשעיו. דירנמט היה צריך לקבל פרס נובל לכלכלה על גילוייו פורצי הדרך, אך הוא בוודאי היה מתנחם בעובדה שאני אחד הבודדים שמעז ללמד את מחזהו הטוב ביותר במסגרת לימודי אתיקה עסקית במעוזם של מוסדות ניאו ליברלים.

כאשר הכנתי את תוכנית הלימודים הראשונה שלי על אתיקה עסקית קראתי מחדש עשרות מחזות והיה לי ברור ששני מחזות מתיאטרון האבסורד ימצאו מקום כבוד בסילבוס: ביקור הגברת הזקנה של דירנמט וקרנפים של יונסקו. בעשרים

השנה האחרונות ראיתי כיצד לנגד עיני מתקרנפים כמה מהחברים והקולגות הקרובים ביותר שלי. כיצד אנשי עסקים, עורכי דין ורואי חשבון ישרים והגונים נותנים יד לפשעים אתיים, לעיתים מרצון ולעיתים מחוסר ברירה. לא היה גבול להפתעות שלי ועל כך כתבתי את הרומן הראשון בישראל על אתיקה עסקית "הישמרו מדורון יווני" שאותו אני מלמד את הסטודנטים כי הוא מציג את מה שמתרחש מאחורי הפרגוד העומד בסתירה מוחלטת למה שהם לומדים בשאר הקורסים הרציונליים והניאו ליברלים שלהם. מדהים כיצד עד שנת 2000 לא נכתבה אף יצירה בנושא אתיקה עסקית בישראל (בעולם נכתבו מאות יצירות) ומאז נכתבו רק יצירות בודדות של סובול, גורן ואחרים. כמו במחקרים שלי על עושק בעלי מניות המיעוט שהיו חלוציים (עד התיזה שלי לא היה שום מחקר אקדמי בנושא זה בכל העולם), לא היה איש שדיבר על כך וכיום כולם מדברים, מדברים אך לא עושים דבר.

הפושעים האתיים שהביאו עלינו את המשבר הגדול ביותר מאז השפל הגדול לא נתנו את הדין ואף אחד לא ישב בבית הסוהר, למעט ברני מיידוף תרנגול הכפרות של כולם. אין זאת כי הם למדו את הלקח של השערוריות של אנרון, וורלדקום וחברות אחרות שהביאו למעצרים של עשרות שנים למנהלים המושחתים. היום אילי ההון והמנהלים הלא אתיים הפנימו את הלקחים ומבצעים את כל פשעיהם האתיים במסגרת החוק, בארה"ב ובישראל. דירנמט מראה לנו איך כל העיירה מתקרנפת לנגד עינינו בדיוק כמו יונסקו. אפילו אשתו וילדיו של איל מתקרנפים, בנו רוכש מכונית חדשה על חשבון מותו של אביו, אשתו רוכשת מעיל פרווה ובתו לומדת אנגלית. הם גם מעדיפים לבלות בסרט כשרוצחים את איל, כמו שהקהל שלנו מעדיף לצפות בתוכניות ריאליטי בשביל לברוח מהאמת המרה.

אעז לאמר שבישראל של ימינו וגם בארה"ב אין לך כמעט ברירה אלא להתקרנף, כי אם לא תאמץ את המנטרות הניאו ליברליות ולא תשתף פעולה עם הטייקונים, אם תעז להשמיע דיעה חריגה בדירקטוריונים, יישמט מטה לחמך ולא תוכל להיות דירקטור סדרתי בעשרים דירקטוריונים כפי שעושים רבים וטובים בקרבנו. את חוות הדעת וההגנה המשפטית והחשבונאית מקבלים אילי ההון ממיטב עורכי הדין ורואי החשבון, ואני רוצה לראות את עורך הדין ורואה החשבון שיעז לצאת חוצץ כנגד אחד מאילי ההון, מחר לא תהיה לו עבודה בגלל הריכוזיות וקשרי התמנון. בישראל הריכוזית אין לך כמעט סיכוי להישאר אתי. גם לא מפיקים לקחים, וחוזרים להשקיע אצל איל הון לא אתי שעשה לך תספורות קרקפתיות אינדיאניות, השתלט על החברה שלך והפריט אותה כשהמניות צנחו בתשעים אחוזים בגלל תנאי השוק או בגלל היד הנעלמה של איל ההון, עשה כבתוך שלו בשיטת הדלת המסתובבת בין החברות הפרטיות והציבוריות שלו כאשר מכניסים את ההוצאות בציבוריות ואת הרווחים בפרטיות. ומי עוזר להם בכל זה? אותם היועצים, עורכי הדין ורואי החשבון שנשבעו מעין שבועת "היפוקרטס" לדין צדק ושקיפות בדיווחים. ודווקא מחזות אבסורדיים חודרים לקרביים של הסטודנטים הרבה יותר מאשר המסות של קנט ואריסטו.

העשוקים חיים במציאות מדומה

בביקור הגברת הזקנה חיים הגיבורים במציאות מדומה, או כדברי הפתגם העתיק בלדינו "מה שהזקנה רצתה בחלום היא ראתה". ראש העיר טוען בתחילת המחזה שלעולם לא ניתן יהיה לשחד אותו, כל שועי העיירה נשבעים אמונים לאיל... וקונים אצלו את המצרכים היקרים ביותר בהקפה! אפילו אשתו של איל אומרת לו שקלייר היא אשה טובה ובסוף היא תוותר לו ולא תהרוג אותו. כשהיטלר עלה לשלטון היהודים האמינו שהוא יתמתן, אפילו אחרי ליל הבדולח הם לא חשבו שהוא ירצח אותם, גם בגטו ורשה חשבו שהם יישלחו למחנות עבודה. ארה"ב מנסה לשכנע אותנו שאירן לא תלך עד הסוף ומכל מקום הסנקציות יכריעו את אירן, יש לאפשר למצרים ולרצועת עזה לקיים בחירות דמוקרטיות כי כך עושים במדינות מתוקנות כארה"ב ואירופה, אך הם לא חושבים ולו לרגע שמשטרים איסלמיסטים וקיצוניים העולים לשלטון בצורה דמוקרטית יפסיקו את הדמוקרטיה מהרגע שיעלו לשלטון, כפי שקרה באירן ובעזה, וכפי שקרה בגרמניה של 1933. אנשים רוצים לחיות במציאות מדומה ומשכנעים את עצמם כי זאת המציאות, כי כך קורה במשחקי המחשב ובספרי האגדות. אני כנראה קורצתי מחומר אחר ורואה את המציאות המרה כפי שהיא בלי כחל וסרק. זאת ועוד – אני לא פעם רואה מגמות בהתהוותן כפי שחזיתי את השערוריות התאגידיות בספרים שלי שפורסמו בשנת 2001 עוד לפני שהן פרצו ואת המשבר העולמי בשנת 2008 בספרי שפורסם עוד לפני נפילת ליהמן ברדרס. אבל רבים וטובים ממני ניחונו בתכונות אלה: שטיגליץ, טאלב...

שטיגליץ היה הפרופסור הראשון עם המוניטין העולמי שהתריע כנגד עוולות הגלובליזציה, שמצא כי העושר המוענק לידי אילי ההון על ידי המשטרים הניאו ליברלים לא זולג למטה גם אם מפחיתים עד למינימום את המיסים שלהם. אלה המאמינים בכלכלה רציונלית גורסים כי זה אינטרס של חברות הענק ושל אילי ההון לשתף בעושר גם את שאר האוכלוסיה כי כך ינועו גלגלי המשק. הם עוסקים ב- wishful thinking, אך במציאות של ימינו אילי ההון שיש להם הרבה רוצים את הכל וככל שיש להם יותר זה לא מספיק להם כי אין גבול לתאוות הבצע, או כדברי אחת מגיבורות מחזמר ידוע: with you it's all or nothing – all for you and nothing for me. וכמו שבמחזה שלנו המציאות המדומה מביאה אותנו לסוף המר, גם בכלכלה של ימינו הכתובת כתובה על הקיר ורק מתי מעט מצליחים ומעזים לקרוא אותה, כי עד תום העשור תהיה התמוטטות של הכלכלה העולמית אם נמשיך בדרך זאת.

המורה מבין שההתקרנפות לא תיפסק עם איל אלא היא תשחית את כל העיירה. כי כפי שכתבנו, כשאנשי העסקים מידרדרים במדרון השחיתות, הגברת הזקנה תגיע גם אליהם וגם להם יקרה מה שקרה לאיל. הרצח הראשון או הגניבה הראשונה הם הקשים ביותר, הבאים אחריהם הרבה יותר קלים. בייחוד כשאתה רואה שהגניבה או הרצח עברו בשלום ולא קרה לך כלום. מה חושבים עכשיו אילי ההון והחברות הגדולות שהביאו עלינו את המשבר של 2008 ואת התספורות בישראל? עשינו מה שעשינו ולא קרה לנו כלום, כי אנחנו גדולים מדי כדי ליפול, כי החברים שלנו בממשל סייעו בידינו, כי קרנות הפנסיה הריכוזיות לא העזו לצאת כנגדנו במלחמה שערה. וכמו המסוממים שמתחילים עם מריחואנה ומסיימים בקוקאין, הם מתמכרים לתחושת הכוח, כי הסמים נמכרים בחופשיות ואין אף שוטר שבא לעצור אותך. אבל כולנו יודעים מה קורה למי שמכור לסמים או לאלכוהול או להימורים, וזה מה שיקרה בכלכלה העולמית. ההפסדים לכלכלה העולמית היו הפעם כעשרה טריליון דולר, כעשרים אחוז מהתמ"ג העולמי, אבל הנגזרים הם כבר כיום מאות טריליונים ובבוא המשבר הבא ההפסדים יהיו בסדר גודל זה והפעם לא יעזרו ממשלות ארה"ב, אירופה או אפילו ישראל והכלכלה תתמוטט כי הגנגרנה הולכת ומתפשטת ובעקבות השוטים באים העקרבים.

ואין לסמוך על המצפון של העושקים כי הוא מעולם לא הציק להם והוא לא יתחיל להציק להם היום. ראש העיר בא לאיל עם רובה טעון ומבקש ממנו להתאבד למען המצפון הנקי, שלו או של העיר. אך המצפון נמחק לחלוטין כאשר אתה עשוי להרוויח מילירדים. המצפון הוא נחלתם של המנהלים האתיים שיש להם נדודי שינה כשהם צריכים לפטר עובד אחד. אך מנכ"ל שמפטר אלפי עובדים עושה זאת כלאחר יד ועוד מתוגמל על ידי בעלי החברה בשכר של עשרות מיליוני דולר, על ההבראה של החברה. פיטורים המוניים הם ללא ספק הפתרון הכי פחות אתי, כי לפני שמגיעים אליו צריכים לבדוק את כל האופציות האחרות. זאת ועוד, הוא מצביע על מורך לב של המנכ"ל הכושל שבמקום להשקיע ביצירתיות, לפתח מוצרים מהפכניים, לנקוט בשיווק פורץ דרך, הולך על הפתרון הקל של פיטורים המוניים ומאמלל עשרות אלפי אנשים. אך אל דאגה, שנתו לא תנדוד גם אם יתאבדו אי אלו מהמפוטרים כפי שקורה יותר ויותר בארה"ב וגם בישראל. מקסימום הוא יסע לקרנבל בריו בשביל להתאושש.

מנכ"לים ברוטלים וחברות פסיכופתיות

ספרים רבים נכתבו בשנים האחרונות על מנכ"לים ובעלי שליטה ברוטליים הפורקים את כל התסכולים שלהם בחברות עליהן הם מופקדים. בכלכלה הניאו ליברלית של ימינו, בעלי השליטה עושים ככל העולה על רוחם בחברות שהם מחזיקים בהן לעיתים אחוזים בודדים מהבעלות ומנכ"לים שולטים שליטה אבסולוטית בחברותיהם כמו לואי ה- XIV. במקרים רבים הם מתנהגים בצורה ברוטלית לעובדים שלהם ומתייחסים להם כאל עבדים החייבים להתמסר אבסולוטית לחברות שלהם ללא כל עכבות אתיות, כי אם הם מפוטרים ולנוכח האשראי העתק שהם לקחו הם ייזרקו לרחוב. בתנאים כאלה אנו מגיעים לחברה לא שוויונית בצורה קיצונית עם שכבה מאוד צרה של שליטים והמון עובדים שהם למעשה עבדים. גם פה, הס מלהזכיר את המציאות המרה לסטודנטים הלומדים שבעלי השליטה והמנכ"לים דואגים לחברות שלהם, יש להם חובת נאמנות לחברה ועוד אגדות כאלה או אחרות. כמו שקלייר זאחנסיאן פורקת את כל התסכולים והשנאה שלה על העיירה, כך הבוסים הברוטלים פורקים את כל התסכולים על העובדים ואף אחד לא פוצה פה או מצפצף. בחברות רבות נושא השיחה המרכזי בבוקרו של יום הוא מה מצב הרוח של הבוס והאם הוא הולך לפרוק את העצבים שלו על הכפיפים המסכנים. במקרים רבים המנהלים והטייקנוים הם מתוסבכים, אגואיסטים, סוציופתים, פסיכופתים. הגדיל לעשות ג'ואל בקן שבספרו המעולה "התאגיד" The Corporation ובסרט שנעשה על פיו מתאר איך כל המאפינים של פסיכופת תואמים את מה שקורה בחברות רבות ולמנהלים רבים (וכמובן גם לקלייר זאחנסיאן): חוסר התחשבות ברגשות של אחרים (העובד הוא הרי עבד), חוסר יכולת לקיים יחסים בני קיימא (אפילו לא לעובדי הקבלן), חוסר התחשבות בבטיחות של האחרים (תוך זיהום הסביבה), רמאות, שקרים תכופים והונאות על מנת להשיג רווח (קלייר שלנו כבר לא זקוקה לזה כי היא האישה העשירה ביותר בעולם), חוסר יכולת לחוות אשמה (אני תמיד צודק והחוק הוא תמיד לצידי בזכות כספי ועורכי הדין הטובים ביותר שלי), חוסר יכולת לאמץ נורמות חברתיות (החברה זה אני). וכפי שאומרת קלייר – אתם הפכתם אותי לזונה ואני אהפוך את העיר לבית בושת – אכן, כלכלה רציונלית למהדרין...

תכונה נוספת המשותפת לקלייר ולעולם העסקים המודרני הוא כפל הלשון. קלייר הרי מחפשת "צדק", לא נקמה, תושבי העיר עושים "צדק" ולא רוצחים את איל שמת הרי מרוב שמחה. אין להם עכבות לפושעים האתיים של ימינו, הם מכנים אי צדק צדק, בעלי מניות המיעוט הם ספקולנטים המחפשים רווח קל כאשר בעלי השליטה הם הספקולנטים המשקיעים בלאס וגאס ובהשקעות מפוקפקות. עולם העסקים הפך מזמן למחזה אבסורד שאומרים בו דבר מה ומתכוונים להיפוכו. גורדון גקו הידוע לשמצה מהסרט וול סטריט אומר לבעלי המניות שהוא מבריא חברות כאשר הוא רק מבתר חברות ורוצח אותן כי מתות הן שוות יותר מאשר חיות. פיטר שטוקמן במחזה של איבסן אויב העם אומר לתושבי העיירה שהוא רוצה להיטיב עמם כאשר למעשה הוא עושק אותם. מפלגה חדשה טוענת שהיא רוצה להיטיב עם מעמד הביניים כאשר בשבתה בממשלה היא עושה הכל לעזור לאילי ההון העושקים את מעמד הביניים ובתקופתה חלה הנסיגה הגדולה ביותר בחלקו של מעמד הביניים בעוגה הלאומית. מפלגה חברתית חרדית דואגת לאינטרסים של החלשים אך בכנסת הם משתפים פעולה עם

הטייקונים ופוטרים אותם ממיסים. איל הון מקים אגף בבית חולים אך המפעלים שלו מזהמים את הסביבה ומספקים את החולים לאגף. בנק גדול מוציא דו"חות שנתיים על פעילותו האתית ובמקביל הוא מפטר קרוב לאלף עובדים, לא כי הוא מפסיד אלא רק כי הוא רוצה למקסם את הרווח, כשהבנק משקיע בהשקעות חברתיות (0.5% מהרווח הנקי כבר מזכים אותו כחברה הכי אתית במשק על ידי עמותה הממומנת על ידו). בסיום המצמרר של הסרט הסנגלי "צבועים" אנו רואים את משפט השדה הנעשה לאיל וההמון עונה אחרי המורה שהוא לא הורג את איל למען הכסף כי אם למען הצדק והמצפון, כי הם לא יכולים לחיות כאשר הפשע שורה בקרבם. הפושע הנוראי איל היה מועמד להיות ראש העיר כשכולם ידעו על פשעו ולא התרגשו ממנו ופתאום כשהם אמורים לקבל מילירדים הם רוצים לעשות צדק ולבער את המושחת מקרבם.

קלייר טוענת שרגשות אנושיים נאצלים הם עניין למיליונרים רגילים. עם כוח פיננסי כמו שלה ניתן לשנות את סדרי העולם. אדם ישר הוא זה שמשלם והיא משלמת. זה רחוק מלהיות מצחיק כי דירנמט בחושיו המחודדים אכן תפש את עיקר משנתם של הטייקונים וחברות הענק – הם אינם כפופים לאמות המידה המוסריות שלנו, פשוטי העם ואפילו המיליונרים הזעירים. להם מותר הכל, לעשוק את כל מחזיקי העניין, לעשות תספורות בלי שיבואו על עונשם, למוטט את המשק האמריקאי ולהיגאל על ידי עושי דברם בממשל. כי המחזה של דירנמט הוא אוניברסלי, הוא נכתב על ידי שוויצרי, אך הוא מתאים גם לארה"ב, לצרפת, לסנגל, ובוודאי לישראל. סדנא דארעא חד הוא ואין הבדל בכל מסרי המחזה בין המדינות השונות. כמו שעקרונות הצדק והמוסר ישימים בכל העולם על פי הצהרת זכויות האדם של האו"ם שכל מדינות העולם חתומות עליה, כך גם העושק ותאוות הבצע משותפים לכל העולם, לסין ודרום אפריקה, לקנדה, הודו ואפילו לסקנדינביה. בהבדל אחד, שבסקנדינביה למדו להתגבר על היצר ובנו משק מתוקן לתפארת ובארה"ב וישראל כמו בכל הכלכלות הניאו ליברליות אנו מידרדרים מדחי אל דחי. עוד אמת שהמחזה מצביע עליה היא שתרבות לא קשורה לערכים. אותה גילן שבה התארח גתה (לילה אחד...) וברהמס חיבר בה רביעיה רוצחת את איל בגלל בצע כסף. זה קורה גם בסנגל, אך מה כבר אפשר לצפות מחברות "נחשלות", אבל שזה יקרה באירופה הנאורה – לא ולא אומר ראש העיר.

וכך גרמניה הנאצית הנאורה מולדתם של גתה ושל ברהמס, כמו גם איטליה הנאורה מולדתם של ורדי ודנטה, אפילו צרפת הנאורה מולדתם של הוגו וזולא, איבדו את כל העכבות במלחמת העולם השניה וטבחו ללא רחם את רוב אזרחיהם היהודיים. זאת ועוד, דירנמט עושה "הנחה" לתושבי גילן שהם מבצעים את הפשע כי הם נואשים, רעבים, פושטי רגל. אבל המציאות של ימינו מוכיחה שלא רק נואשים מבצעים פשעים אתיים, גם עשירים מופלגים כמו הטייקונים שלנו ושל ארה"ב, גם חברות רווחיות במיוחד ובנקים השולטים בכלכלה מבצעים את הפשעים הגדולים ביותר כי הם רוצים עוד ועוד, כי עין האדם כבדה עד בלי די, כי היא לא שבעה לעולם ורק כאשר מפזרים עליה מעט עפר היא פתאום מאבדת את משקלה. וההיפך אף הוא נכון, עניים חסרי כל יכולים להנתנהג בצורה אתית גם אם הם נואשים ורעבים ללחם. דירנמט רק טעה בגדול טעות אחת, הוא סובר שצריך לשחד את תושבי גילן במילירדים בשביל לרצוח אדם אחד. בימינו ניתן להסתפק בהרבה פחות ובכך למקסם את הרווח או למזער את העלות של חיסול הקורבן.

הצגת תחלואי החברה ברבים

נתניהו עשה את טעות חייו בכך שצירף את ישראל למדינות ה- OECD, שהרי לפני כן פרט לאי אלו "הזויים" כמוני, כמו אבנרי, ברברה סבירסקי מאדוה, סובול או ספורטא, אף אחד לא נתן את הדעת על שחיקת מעמד הביניים, התגברות העוני, פריון העבודה הנמוך, יוקר המחיה הגבוה ואיכות החיים הירודה. כשהרג את מדינת הרווחה הוא תירץ זאת כי רצה להוציא את הבטלנים לעבודה. אך הוא לא שיער שצירופנו למועדון האקסקלוסיבי יגלה את קלונו ברבים כאשר יתברר שחלק ניכר מהעובדים חיים בעוני במשכורות מינימום ואפילו פחות, עם שיא של אחוז עובדי קבלן, הפריון עלה אך המשכורת לשעת עבודה ירדה. היחידים שנהנו מהמדיניות הניאו ליברלית שלו הם העשירים ואילו מעמד הביניים נשחק והעוני גדל. אך לא רק הליכוד אשם, גם השותפים שלו – קדימה והעבודה, ש"ס ומפלגות המרכז, אשמים בכל אשר קרה, כפי שמתחוור כיום כשיש לנו אל מי להשתוות. עכשיו אנו מתבוננים בראי ורואים עד כמה אנו מכוערים, כאשר מסביבנו מדינות יפות ומתוקנות ובראשן סקנדינביה. מי בכלל ידע עד כמה שוודיה היא מדינה מתוקנת עד שלא ראינו שהיא בראש מדינות ה-OECD יחד עם אחיותיה נורווגיה, דנמרק ופינלנד? עד אז השווינו את עצמנו לכל היותר לארה"ב, אנחנו חדשנים כמו האמריקאים, ניאו ליברלים כמו האמריקאים, יש לנו "שוק חופשי" כמו האמריקאים, בקיצור אנחנו סניף של ניו יורק או פלו אלטו.

אבל התברר לנו שארה"ב אינה עומדת בראש הטבלה בקרב המדינות המתוקנות, רחוק מכך, היא לא כמו ישראל המשתרכת בתחתית יחד עם מקסיקו וטורקיה, אבל היא בוודאי לא דוגמא ומופת, ביחוד לא אחרי משבר 2008. אנחנו אימצנו את המגרעות של ארה"ב מבלי לאמץ את המעלות, למעט חברות ההזנק. אנחנו מדינה לא שוויונית, עם מעמד ביניים שהוא חצי מזה של שוודיה ומעט נמוך יותר מהאמריקאי, יש לנו עוני אמריקאי, אנחנו מתייחסים לערבים ולאתיופים כמו ששם מתייחסים להיספנים ולשחורים ואין לנו אפילו חוקים של אפליה מתקנת, יש לנו שוק מונופוליסטי וריכוזי אף יותר מהאמריקאי, הפוליטיקאים מושחתים כמו באמריקה, יש לנו לוביסטים למען אילי ההון וחברות הענק כמו באמריקה. אך מאידך אין לנו אכיפת חוק כמו בארה"ב, אין לנו עונשים כבדים על עבריינים הצווארון הלבן והמשתמטים

ממס כמו בארה"ב, אחוז הכלכלה השחורה בישראל הוא יותר מפי שניים מהאמריקאית, מוסדות ההשכלה שלנו מפגרים בהרבה אחרי האמריקאים. ואיך זה מתקשר לביקור הגברת הזקנה?

כבר בראשית המחזה אנחנו מתוודעים להילך הרוחות בעיירה לגבי האשמים במשבר: אלה היהודים, הבונים החופשיים, הקומוניסטים. השיטה של הפרד ומשול אמנם הומצאה על ידי הרומאים, אבל מאמציה המובהקים ביותר הם הניאו ליברלים מהאסכולה של ארה"ב, בריטניה וישראל. אצלנו האשמים הם החרדים, הערבים, המתנחלים או כל שכבה מקופחת כזאת או אחרת שהם כביכול מוצצים את דמנו. הם עושים זאת בצורה מאוד לא מוצלחת כי החרדים והערבים הם האוכלוסיות העניות ביותר במדינה. שלא לדבר על דפני ליף שהיא אשמה בכל, בהיותה אנרכיסטית, קומוניסטית וחוצפנית. גם בארה"ב השיטה הפוליטית משסה כל פלג של האוכלוסיה נגד השני. אובמה נמצא אי שם בין הסוציליזם לקומוניזם אליבא דרפובליקאים, כאשר את המימון שלו הוא מקבל מוול סטריט והוא לא העז לעשות דבר נגד אילי ההון והבנקים הגדולים, אבל בהשוואה לבוש הוא קומוניסט. הדמוקרטים והרפובליקאים הם תאומים סיאמיים בכל מה שקשור למשטר הניאו ליברלי, אבל הם בכל זאת נלחמים זה בזה, שלא לדבר על אימת האוכלוסיה הלבנה והווספית מהשתלטות ההיספנים והשחורים על המדינה. זה בכלל אסון שגם לומדים ספרדית בבתי הספר, עד עכשיו הרי הסתדרנו רק עם האנגלית שלנו! 1% מהאמריקאים שולט על הכלכלה, משלם את שיעורי המיסים הנמוכים ביותר ואמריקה מתיימרת להיות הדמוקרטיה הגדולה בעולם, כשהיא פלוטוקרטיה העושקת 99% מהאוכלוסיה, שבכל זאת מצביעים בשביל אילי ההון העומדים מאחורי הפוליטיקאים כי כולם רוצים להידמות אליהם ולהגשים את החלום האמריקאי, כשבינתיים הם נשחקים ורואים תוכניות ריאליטי.

המצב בישראל דומה לאמריקאי, אילי ההון והמפלגות דואגים לשסות פלג נגד פלג במקום שהמקופחים יתאחדו (זו באמת אימרה קומוניסטית), העבודה, קדימה והליכוד, שינוי, ש"ס והחרדים דאגו להנציח את השלטון הניאו ליברלי, את ההטבות של אילי ההון והחברות הגדולות, את קיפוח מעמד הביניים, את התגברות העוני, תוך שיסוי פלג בפלג. כל עוד שכולם שונאים את כולם הם לא יוכלו להתאחד נגד האשם העיקרי לצרות הישראליות והאמריקאיות, הלא הם אילי ההון, פקידי הממשל והפוליטיקאים המושחתים שגרפו לכיסם מאות מילירדים, כאשר נערי האוצר הפריטו את החברות, הבנקים ואוצרות הטבע בנזיד עדשים לאילי ההון שהלכו לעבוד אצלם במשכורות של מיליונים. בדיוק כמו שבארה"ב מתקיימת הדלת המסתובבת בין גולדמן זקס ודומיה לבין הממשל הדמוקרטי (רובין) והרפובליקאי (הנק פולסון). ומעניין שדווקא בסקנדינביה אין כמעט תופעות של הון ושלטון ומעבר בין המגזר הפרטי לציבורי והיא הכי אתית, שוויונית, עשירה, עם פריון עבודה מעולה ואיכות חיים הטובה ביותר. גם בביקור הגברת הזקנה ניתן לראות אנלוגיות לתחלואי הכלכלה ומדהים איך סופר שהוא לא כלכלן ראה את זה דווקא בשוויץ האתית והשוויונית, דווקא בשנת 1956 שהייתה בתקופה הכי שוויונית וחברתית בעולם המערבי, שנמשכה מסוף מלחמת העולם השניה עד שנות השבעים. עדיין לא קם לנו הדירנמט של ימינו שיציג במחזה, בסרט או ברומן את תחלואי המשק העולמי. יהושע סובול התחיל בזאת ואנו מקווים שיצטרפו אליו רבים וטובים בעולם.

איל טוען שהוא ביצע את פשעיו נגד קלייר למען המשפחה, כי הוא הרי "אהב" את הבת של בעל חנות המכולת ורצה להתחתן אתה. הוא אף טוען שאלמלי עשה מה שעשה לקלייר היא לא הייתה מתחתנת עם האדם העשיר ביותר בעולם, כך שהוא למעשה עזר לה בזה שהוא האשים אותה בהפקרות יחד עם שני עדי שקר. הציניות הזאת אופינית גם למחזות ורומנים אחרים, ג'ו קלר שלח את החלקים הפגומים למען המשפחה שלו, סזר ואיגולין מתנכלים לז'אן דה פלורט כי לא מתאים לו להיות חקלאי ולטובתו כדאי לו שיחזור לעיר הגדולה. כך הטייקונים עושים לנו טובה בזאת שהם עושים לנו תספורת של 50%, כי הרי יכולנו להפסיד הכל, המושחתים המדרדרים את מחיר החברות שהם רוצים להשתלט עליהן עושים טובה לבעלי מניות המיעוט כאשר הם נותנים להם 10% מהשקעתם, החרדים האשכנזים עושים טובה לנערות המזרחיות המסולקות מבתי הספר האליטיסטים כי הן ירגישו שם מנוכרות כשלומדים ביידיש ולא יוכלו לראות טלוויזיה. לכל פושע יש הצדקה לפשע שלו, לאיל (המשפחה), לקלייר (הצדק), לגזענים (טוהר הגזע), למפיה (nothing personal), לניאו ליברלים (השוק החופשי), לאנסים (היא גרתה אותי), לרוצחים (הוא הכניס ראשו מתחת לגרזן), לספרי הצמרת (נתנו להם תשואה של 0.5% יותר).

התנהגות חביבה לקורבנות

עד כמה שהשתדלתי להיות איש עסקים זהיר, ובדרך כלל הצלחתי בזאת, הרי שאם עשקו אותי התנהגו אלי בצורה נחמדה ביותר, כשמנעו ממני העלאה הרעיפו עלי תשבוחות, killing me softly הייתה הסיסמא האהובה. וגם במחזה שלנו, קלייר מדברת יפה מאוד לאיל, הם מעלים זכרונות נעימים מהעבר רגע לפני שאיל מוצא להורג, תושבי העיר מרעיפים אהבה על איל ונשבעים לו אהבת נצח, הם עוטפים אותו באהבה כשהוא מנסה לברוח ברכבת ומונעים ממנו להימלט, הם לא מרימים את הטון אפילו פעם אחת, למעט כעסו של ראש העיר כשאיל מסרב להתאבד וההתנהגות של השוטר לאיל רגע לפני מותו. כך גם הפוליטיקאים המושחתים ואילי ההון מתנהגים אלינו הקורבנות שלהם בנחמדות אין קץ. הם מחניפים לנו, אומרים לנו עד כמה אנו חשובים להם, זה ברור, כי אם לא היו ההמונים, שבולעים כל פעם מחדש את הפתיונות

שלהם בבחינת הצבת מכשול בפני עיוור, את מי ניתן היה לרמות? והרי מייקל מילקן ענה למקטרגיו שממי יכול היה לגנוב אם לא מהקרובים לו ביותר? אנחנו מוכנים לסלוח לאיל הון שעשק אותנו כל עוד שהוא לא העליב אותנו, הוא הרי רצה להחזיר את החוב אבל לא יכול היה, הוא רצה שהמניה שלו תעלה אך השוק נפל, הוא רוצה למכור לנו בזול אך מחירי הדלק עולים.

כל עוד אנחנו רואים את האח הגדול ולא את ביקור הגברת הזקנה נמשיך לאכול את כל הלוקשים הקרים שמוכרים לנו הפוליטיקאים ואילי ההון כי אין לנו מוח ביקורתי. ממילא אנחנו קוראים את העיתונים שלהם (פרט לאנומליה של דה מרקר) וצופים בערוצים שלהם (פרט לאנומליה של תוכנית המקור של רביב דרוקר ומיקי רוזנטל). בסרטו של מיקי רוזנטל שיטת השקשוקה יש רק מעידה אחת כאשר אשתו של סמי עופר קוראת למיקי בכניסה למוזיאון תל אביב "חלאה", אבל זה היוצא מהכלל המעיד על הכלל. גם עורכי הדין מנומנסים להפליא, חברי המלומד, מרשי, כבודו וכדומה. אני לא יודע מה עדיף שישדדו אותי בביתי ויחטיפו לי מכות או שישדדו אותי בבורסה ויגידו לי עד כמה אני חשוב לחברה. השיא הוא כאשר מבקשים מהקורבן שירחם על העושק, כמו רוצח ההורים שמבקש את רחמי בית המשפט כי הוא יתום. כך פורצ'יה מבקשת משיילוק בסוחר מונציה שירחם על אנתוניו בה בשעה שברור לכל כי במצב ההפוך אף נוצרי לא היה מרחם על היהודי החלש. אבל כשפעם אחת היהודי הוא בעמדת כוח מבקשים ממנו לרחם על הנוצרי מהאליטות. רק אחרי שהיהודי לא משחק את המשחק מוצאים פלפולים משפטיים על מנת להוכיח שהקורבן שיילוק הוא למעשה האשם ולכן רוצים לקחת ממנו את כל רכושו ודורשים ממנו להתנצר. כך מבקשים תושבי העיר מקלייר לרחם על איל ועליהם ולא להחזיר מידה כנגד מידה. אך להבדיל מהמקרה של שיילוק, המילירדרים מכתיבים את אמות המוסר והיא מבצעת את זממה בלי כל הרהורי חרטה. כל עוד החברות ואילי ההון מרוויחים הם לא חושבים לשתף אף אחד בבוננזה, הם משלמים מינימום מיסים ומינימום שכר. אך חס וחלילה אם הם נקלעים לצרות בגלל הספקולציות שלהם או מיתון עולמי מובן מאליו שהמדינה צריכה להיחלץ לעזרתם, הנושים צריכים להסכים לתספורות והעובדים צריכים להסכים לקיצוץ בשכרם. רחמו על העשיר, העני ממילא רגיל להסתדר לבדו!

אם כך, חובתו של הקורבן לשתף פעולה עם העושק. ראש העיר דורש במפגיע מאיל שיתאבד על מנת שימנע ממנו את אי הנעימות לרצוח אותו. הוא מאוד כועס על איל שלא מוכן להוציא לו את הערמונים מהאש. כך גם איגולין דורש ממאנון שתתפלל למען השבת המים לעיירה, ברומן ההמשך של ז'אן דה פלורט "מאנון", על מנת להציל את גן הציפורנים שלו כאשר כולם יודעים שבשביל להשתלט על האחוזה איגולין וסזר גרמו למותו של אביה ז'אן. בשטיפת המוח המתמדת שעושים לנו אילי ההון והשלטונות השולטים על המדיה ועל המשק מתכנתים אותנו שנראה את אילי ההון כצודקים תמיד ואת קורבנותיהם כאשמים תמיד. אורח מחשבה זה אומץ ממשטרים טוטליטריים והרי ידוע הוא שהמשטר הניאו ליברלי שולט בעיקר על ידי The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism על פי ספרה המעולה של נעמי קליין. מוכרים לנו את הלוקש שמדיניות נתניהו בזמן השוק של האינתיפדה השניה כשמתו למעלה מאלף אזרחים היא טובה למשק ובחסות זאת הוא הורס את מדינת הרווחה, על פי עקרונות הניאו ליברליזם של מורו ורבו מילטון פרידמן, יועצו של פינושה.

הצדק הוא הרי תמיד עם העשירים והשלטון המושחת, ואילו העני בהגדרה צריך תמיד לוותר למען המולדת, העשירים והציפורנים של איגולין. זאת ועוד, דווקא העניים המרודים ביותר מצביעים עבור המפלגה העושקת אותם הכי הרבה - הליכוד הניאו ליברלי, בגלל ששוטפים את מוחו בפחד מפני הערבים, אירן, החיזבלה והחמאס. אך קדימה ושינוי (או דומיה) לא טובים יותר כי הם מפחידים את בוחריהם בחרדים וכך הלאה. אתה בוחר את העושק מרצונך החופשי ולזה הם קוראים דמוקרטיה. הונאה רבתי זאת מתאפשרת בגלל שהפושעים האתיים שומרים על דימוי ללא רבב. הם הרי תורמים לאגף בבית החולים, למוזיאון, למגרש ספורט ולמתנ"ס, הם אפילו תורמים לארגונים אתיים ועומדים בראשם. הם נהנים מכל העולמות, הרצחת וגם ירשת, עושקים את כולנו ומצטיירים כאמא תרזה. או כמו מקי סכינאי, גיבורו האלמותי של ברכט, הם תמיד בכפפות לבנות ואף אחד לא רואה את הסכין. כשמצילים את החברה שהשתלטו עליה אחרי שדרדרו את מחיר המניות ב- 90% הם מצטיירים כמיטיבי האומה כי הצילו אותה מפשיטת רגל וגם בעלי האג"ח המסופרים צריכים לענות "אהבתי את אדוני" כי הם מקבלים מחצית מהשקעתם.

העיתונות כתרופת שווא

בספרו המעולה של מונקס The Emperor’s Nightingale הוא מתאר את תרופות השווא שלא מסייעות בידי מחזיקי העניין: המנכ"ל, החוקים, הדירקטוריון, הדח"צים, היועצים והעיתונות. דירנמט לא פוסח אף על העיתונות. בימינו המדיה שייכת ממילא לאילי ההון אבל בימיו של דירנמט היא עוד התיימרה להיות בלתי תלויה. דרך אגב, השתלטות הטייקונים על המדיה היא לא פטנט ישראלי ואפילו לא אמריקאי. כבר בצרפת של נפוליאון השלישי היה זה אמצעי מקובל על ידי ספקולנטים להשתלט על עיתון על מנת לסייע בספקולציות של הטייקונים, כפי שמיטיב לתאר גדול הסופרים האתיים אמיל זולא בספרו המעולה "הכסף", שמשום מה טרם תורגם לעברית למרות שהוא הרומן הטוב ביותר על אתיקה עסקית. העיתונות בביקור הגברת הזקנה היא שטחית ואוכלת את כל הלוקשים שפרנסי העיר מאכילים אותה. כך הדיווח שאיל מת

מרוב שמחה. אבל הם בכלל לא מודעים שמתנהל משפט ראווה ושכל הנאמר בו הוא בכפל לשון. נאומו של המורה מתקבל על ידי העיתונות כגדלות מוסרית, הם שטחיים ולא מעמיקים ודי לקרוא כמה מהמאמרים של גדולי העיתונאים בעיתונים רבי תפוצה על מנת להיווכח כי אין חדש תחת השמש. העיתונאים שומעים כי כל מה שמבוצע נעשה למען הצדק והמוסר, לא למען הממון, למען המצפון.

הרצח הרי ממילא מבוצע באפילה, הרחק מעיני הציבור, והם לא מודעים לו. הפשעים האתיים מבוצעים בדרך כלל באפילה, הרחק מעיני התקשורת, כי הפושעים האתיים לא אוהבים את האור והשקיפות, וכפי שנאמר ב"אופרה בגרוש" של ברכט בסוף המחזה – אתה רואה רק מה שבאור בשעה שמה שבחושך נסתר מהעין. גם בימינו אלה, בארה"ב כמו בישראל ובמדינות הלא אתיות, התשקיפים לא ברורים, ההודעות לרשות ניירות הערך, העיתונות והבורסה עמומות ולעיתים אף סותרות, מספרים לך שלא ניתן להשוות את ישראל לסקנדינביה בגלל ההוצאות הבטחוניות אך שוכחים להגיד לך שדווקא עד שנות התשעים הוצאות הבטחון היו פי שתיים ופי שלוש יותר גבוהות כאחוז מהתמ"ג מאשר בימינו, בעוד שבשנים האלה השוויון היה גבוה בהרבה מאשר כיום. אומרים לך שהריכוזיות בישראל לא גדולה כאשר הריכוזיות בישראל גבוהה פי שלוש מאשר בשוודיה ה"ידועה" כארץ עם קונצרנים גדולים, פי שתיים מאשר בנורווגיה, בפינלנד או בגרמניה. אבל אל תבלבלו אותנו עם עובדות, אנחנו כותבים מאמרים קצרים ביותר, טוענים תחת כל עץ רענן שאין ריכוזיות וגם אם יש - הבעיה של ישראל היא הרי החרדים, אז תילחמו בחרדים ותעזבו במנוחה את אילי ההון הממנים את העיתון שלנו. תנו לנו להמשיך לזרות חול בעיניים ואל תשכחו לצפות בפרק ההדחה של האח הגדול, תחרות הזמר הצעיר או המזרחי, השמן, השורד, השף וסדרת המופת "מעושרות".

מי הוא בעצם העושק ומי העשוק

דירנמט לא נוקט עמדה. הוא לא אומר לנו מי יותר אתי או יותר מושחת: קלייר, איל, אשתו, בנו ובתו, ראש העיר, השופט, הרופא, השוטר או הכומר. לכן הדינמיקה הקבוצתית המתפתחת בקורסים שלי מעניינת עוד יותר כי כל אחד מהסטודנטים צריך להציג את הדילמות האתיות של גיבורי המחזה. פעמים רבות הסטודנטים מוצאים תובנות במחזה שאפילו דירנמט לא חלם עליהן. ניתן לסנגר ולקטרג על כל אחד מהגיבורים וכמובן על כל אחד מגיבורי הפסיכודרמה של עולם העסקים בארה"ב ובישראל. בסמינריון שלי על צדק חברתי וכלכלי בישראל מוקדש שיעור שלם על סטף ורטהיימר המוצג כאיל הון אתי, אך יש לנו סטודנט שהוא הקטגור והשני הוא הסנגור. אם הקטגור עושה עבודה טובה הוא מוצא סיבות אינספור להציג דווקא את הגיבור האתי כגיבור שלילי, כמו גם במקרה של המחזה שלנו כשמציגים דווקא את קלייר כגיבורה האתית של המחזה. אם אין דין ואין דיין בגילן ובית המשפט פוסק נגד קלייר הקורבן הצעיר, מן הדין שקלייר הזקנה תעשה צדק לעצמה, כי אין שופטים בגילן, ואלה שהיו שופטים הם עכשיו המשרתים שלה. עד שובה לגילן איל קיים את הפסוק של "רשע וטוב לו", וקלייר לוקחת על עצמה את התפקיד של האל בעשיית צדק כי הרי היא אלת הון ואילי ההון הם הכי קרובים לאלוהים. איל הופך מעושק לקורבן ובסוף המחזה הוא מקבל מימדים של גיבור טרגי המשלים עם גורלו ולא מתקומם כנגד אי הצדק (או הצדק) של המשפט המבוים. ראש העיר דואג לרווחתם של תושבי גילן בדיוק כמו ראש העיר פיטר שטוקמן באויב העם וניתן לסנגר עליו כמו גם לקטרג. המורה הוא קול המצפון ומי שמונע ממנו לצאת אל העיתונות ולאמר את האמת הוא דווקא איל, אז המורה הוא אתי או לא אתי? האם תושבי העיר הם פחדנים נטולי חוט שדרה או עניים מרודים הרוצים רק לשרוד בעולם המודרני והאכזרי? הם אינם יכולים להילחם נגד האלים כמו יוליסס או אודיסיאוס שנלחם נגד פוסידון. קלייר השתלטה על כל העיר והביאה אותם למצבם הירוד, אז לכן אלה לא כוחות שווים ויש להם רק ברירה אחת להיכנע לרצונה של אלת ההון. וזאת אולי גדולתו של המחזה – שהוא ניתן לפרשנויות אינספור. לפני שנתיים ראיתי בברלין עיבוד אחר של המחזה, הפעם בשפת המקור, שבו הגיבורים עולים ויורדים במשך שעתיים בגרם מדרגות במין תזזית כזאת המנסה בכל מחיר לתת פירוש מקורי למחזה שהפך לקלסיקה. שתי הגרסאות הקולנועיות רחוקות יום ולילה האחת מהשניה וההצגה החדשה של הבימה שונה בצורה מהותית מההצגות הישראליות הקודמות. אך דמותם של איל, קלייר ותושבי העיר ישארו לנצח דמויות הגדולות מהחיים, וכמו שאני מצאתי מקבילות למחזה בעולם העסקים המודרני, יהיו בוודאי חוקרים אחרים שימצאו מקבילות לעולם העסקים של 2050, שיהיה ניאו ליברלי, ניאו חברתי, במודל הדרך השלישית של שטיגליץ, בכלכלת חליפין בעקבות שואה גרעינית או שפל עולמי, או גן עדן עלי אדמות. בדבר אחד אני בטוח – יש לעשות כל מאמץ ללמד באוניברסיטאות, בחברות, בבנקים, במשרדי עו"ד ורו"ח מחזות כמו ביקור הגברת הזקנה שיחשפו אותנו לביקורתיות ולדילמות אתיות וידירו אותנו מהחלופות המטמטמות של הריאליטי, אם אנו **חפצי חיים**!

מכתב גלוי לראשי תנועת המחאה החברתית בישראל

אם תנועת המחאה תיגרר לאלימות ינצלו את ההזדמנות כל מתנגדיה לרסק אותה, ואם יהיה איום רציני על המשטר שלנו המבוסס על הון ושלטון והפך את ישראל מזמן לרפובליקת בננות לא ירחק היום ועלול לקום פה על-פי דוקטרינת ההלם משטר טוטליטרי נוסח פינושה בצ'ילה, או המשטרים ביוון, ארגנטינה, ספרד ופורטוגל

נקדים בגילוי נאות: עד לכתיבת מאמר זה, מוצאי שבת ה- 13.8.2011, לא היה לי כל קשר עם המפגינים למען צדק חברתי. יש לי אפילו אליבי מושלם, חזרתי השבוע ממסע ארוך לארה"ב וכשנסעתי אפילו לא חלמו על הפגנות של מאות אלפי אנשים והיה רק מאהל קטן ברוטשילד, כמוהו היו עשרות בעבר. נסעתי מארץ שבה העריצו טייקונים וכולם רצו להידמות להם, כאשר הייתי בין הבודדים יחד עם איציק ספורטא מבין אנשי האקדמיה, יהושע סובול מבין אנשי הרוח, וכמה עיתונאים אמיצים ממיקי רוזנטל ועד קרן נויבך, שהעזו לבקר את תופעות ההון והשלטון, עושק המעמד הבינוני ובעלי מניות המיעוט ושילמו על כך מחיר יקר. חזרתי למדינה שבה כולם מזמרים את המנטרות שלנו, שאמרנו כל אחד בסגנונו, רוזנטל בצורה פרטנית ואני בצורה גנרית, שבה עיתונאים שהיו אדישים לחלוטין לנושא כותבים מאמרי הזדהות, אנשי רוח מתבטאים בשפתם המצוחצחת בעד צדק חברתי כשבעבר הם מעולם לא כתבו על כך אפילו שורה אחת, אנשי אקדמיה מייעצים למפגינים ולממשלה למרות שבעבר הצביעו על מצבה הכלכלי המשופר שלנו אבל לא התייחסו לפערים האדירים שנוצרו, ואפילו פוליטיקאים אומרים שהמפגינים צודקים אבל עכשיו אין זו העת, בגלל ספטמבר השחור, אירן, גרעון תקציבי, המשבר העולמי וכו'.

ועוד גילוי נאות: לפני אי אלו שנים, בשנת 1968, הייתי עד למרד הסטודנטים בפריז כאשר למדתי באינסאד שבפונטנבלו מנהל עסקים, האוניברסיטה היחידה שלא שבתה, והייתי קרוע בין ההערכה הרבה למרד הסטודנטים, הפועלים ואנשי הרוח לבין כלכלת השוק שלמדתי אותה באינסאד. לא זרקתי אבנים על השוטרים כי אני דוגל באי אלימות, אבל ראיתי כיצד הטנקים שהביא דה גול מגרמניה חוצים את פונטנבלו ושועטים לפריז לדכא את ההפגנות.

היה עיתונאי אחד, סבר פלוצקר מידיעות אחרונות, שבמאמר נבואי שכתב לפני המבול עוד ביוני השנה ציין כי הצעירים שחגגו בכיף את מותו של סמי עופר לא באים יש מאין, "הם לבטח קוראים אדוקים של עיתונים מסוימים, מאזינים קבועים של תוכניות רדיו מסוימות וגולשים לאתרי אינטרנט מסוימים. משם הם מקבלים את השראתם. משם הם יונקים את השנאה למי שמכונים בשיח הישראלי "בעלי ההון"." ומשתמע מהכתבה שאם "מסיתים" אלה לא יחדלו ממעשיהם הנלוזים ומביקורתם על "בעלי ההון", הם יהיו אחראים למעשי רצח של אילי ההון בדיוק כפי שאלה שליבו את השנאה ליצחק רבין אחראים להירצחו. ביקורת על תופעות הון ושלטון מתוארת כשנאת עשירים, עם שימוש במונחים מרקסיסטים המבעבעים ומתפרצים מדי פעם בעוצמה. הפועל היוצא מהתבטאויות אלה הוא אם כן "מוות לאצולת הממון, הביאו גיליוטינה!". ומי הם אלה שאותם רוצים מחרחרי הקנאות הרצחנית לחסל?

אילי ההון הם מיטיבי האומה שהביאו להתפתחות וצמיחה חסרת תקדים בישראל, עליית התוצר לנפש מ- 15 אלף דולר ל- 30 אלף דולר, "לא הודות למאמרים, לטוקבקים ולשידורי הרדיו, אלא הודות לפעילותו היצרנית של המגזר העסקי, על עובדיו, מנהליו ובעליו." עלינו אם כן לאהוב את אדונינו, את בעלי החברות, כי שנאת העשירים כבר אינה מרקסיסטית כמו בשנות השישים אלא פאשיסטית. ומביאים לתימוכין כי "התנועות הפאשיסטיות באירופה דגלו מראשית דרכן בשנאת עשירים, במיוחד היהודים ובנישולם מנכסיהם. התעשיינים והבנקאים תוארו בתעמולה הפאשיסיטת כאויבי העם והאומה. כמו אצלנו." ישראל מידרדרת אם כן לפאשיזם פרולטרי שבו ייצרחו אילי ההון בגלל ההסתה שלוחת הרסן של הרז'סידים, הורגי המלך, שמעולם לא תרמו דבר לחברה ולכלכלה פרט להשמצות וליבוי ייצרים רצחניים. יש לנו אם כן רובספיירים, דנטונים או לכל הפחות יגאל עמיר המשחיזים את הגיליוטינה.

זה היה אם כן לפני מאה שנה, כשעוד לא היו ההפגנות, מאמרי התוכחה, הפסדי הטייקונים והגיליוטינה ברוטשילד. אני מסכים עם פלוצקר רק בנקודה אחת והיא שאכן קיימת סכנה מוחשית לאלימות שתביא אותנו ללונדון, אתונה או לכיכר מלכי ישראל בשנת 1995. כבר למעלה מעשור אני טוען בספרי האקדמיים באנגלית ובעברית, בתיזה לדוקטורט בצרפתית, ברומן ובמחזה שכתבתי, בעשרות המאמרים ובמאות ההרצאות שניתנו בפורומים שונים בארץ ובחו"ל, בארגונים, חברות ובקורסים אקדמיים, שהמאבק של מחזיקי העניין בישראל ובעולם, הלקוחות, הקהילה, העובדים, קבלני המשנה והאקולוגיה, צריך להיות מאבק לא אלים נוסח מהטמה גנדי. אפילו המובאה הראשונה באתר שלי

www.businessethics.co.il היא של גנדי, ענק הרוח המטיף למאבק פציפיסטי נגד התופעות של עושר ללא עבודה, הנאה ללא מצפון, ידע ללא אופי, אמונה ללא הקרבה, פוליטיקה ללא עקרונות, מדע ללא אנושיות, עסקים ללא אתיקה. בקיצור, כל התופעות שמהן סובלות כיום ישראל, ארה"ב, בריטניה ומדינות ניאו ליברליות רבות אחרות.

אם תנועת המחאה תיגרר לאלימות ינצלו את ההזדמנות כל מתנגדיה לרסק אותה, ואם יהיה איום רציני על המשטר שלנו המבוסס על הון ושלטון והפך את ישראל מזמן לרפובליקת בננות (מונח שבו כבר השתמשתי במסה שלי מלפני יותר מעשור) לא ירחק היום ועלול לקום פה על פי דוקטרינת ההלם משטר טוטליטרי נוסח פינושה בצ'ילה, או המשטרים ביוון, ארגנטינה, ספרד ופורטוגל. ייתכן אם כן שהמשטר ואילי ההון הטוענים "כולה שלי" יהפכו את ישראל למדינת שבעת הטייקונים ושבעה מיליון העניים בפוטנציה. כלומר פלוצקר צודק באיתור הסכנה, אך מי שעלול לעשות את הדיכוי הפשיסטי הוא לא ההמון הזועק כי אם האליטות המאוימות, ואני משאיר לקוראים לנחש מי יהיה הפינושה שלנו שיקשה עליו להיבחר בדרכים דמוקרטיות, בעיקר אם לא ניגרר למלחמה עם החיזבאלה, החמאס, אירן, או לא יפרוץ משבר כלכלי עולמי.

אנו תוהים מי יהיה הרובספייר שכה מפחדים ממנו, האם הכוונה לפעילים בתנועות כדוגמת אומ"ץ החושפים שחיתויות חדשות לבקרים, האם הכוונה למקבלי אות אומ"ץ: אנשי תקשורת כקרן נויבך, מיקי רוזנטל, רביב דרוקר, כרמלה מנשה, גיא מרוז, אורלי וילנאי, מיקי מירו, גבי גזית, נתן זהבי, משה נגבי ועודד שחר, פוליטיקאים כמשה כחלון, שלי יחימוביץ', אריה אלדד ומיכאל איתן, עובדי ציבור כיעקב בורובסקי וירון זליכה? או שמא הכוונה ליו"ר תנועת אומ"ץ אריה אבנרי ועורך מחלקה ראשונה יואב יצחק? האם רוצחי אילי ההון בפוטנציה הם אנשי אקדמיה כאיציק ספורטה, סופרים ומחזאים כיהושע סובול, עורכים ועיתונאים כגיא רולניק, עובדי מרכז אדוה, אנשי ציבור ועסקים המגנים את הקשר הגורדי בין הון ושלטון, ההפרטה שלוחת הרסן ואי הצדק החברתי? אין זאת כי כולנו עסוקים בחיבור של פרוטוקול חדש של זקני ציון, מקללים פולסא דנורא, מעלים באוב את רוחות השאול, תוקעים סיכות בבובותיהם של אילי ההון, של אולמרט, הירשזון, בניזרי ואחרים מתוך שנאה, קנאה וצרות עין. אנחנו לא רק מבקרים אותם, אלא גם לא מעריצים ואוהבים אותם כפי שהם מצפים מכולנו. אלא שהיום התפרסמה כתבה של גדול הלוחמים בשחיתות בישראל, יו"ר אומ"ץ, אריה אבנרי, היוצא להגנתו של נוחי דנקנר שגם נגדו "השתלחו" המפגינים. הוא כותב: "ברשותכם אני מבקש לפתוח בהערה אישית: במרוצת שנות עבודתי כעיתונאי חוקר בידיעות אחרונות ובמעריב ובמהלך פעילותי הציבורית בתנועת אומ"ץ כאחראי על פרויקט ההון והשלטון טיפלתי במרבית הטייקונים במדינה.

על "לקוחותיי" נמנו, בין השאר, האחים עופר, יוסי מימן, יצחק תשובה ,מוטי זיסר, לב לבייב, אילן בן דב, אליעזר פישמן, שרי אריסון, משפחת שטראוס, האחים גינדי, סטף ורטהימר ומי לא. אף אחד מהם לא זכה להנחה ממני. כמה מהם נאנחו. רק בטייקון אחד לא נגעתי במאבקי הבלתי נלאה בשחיתות הציבורית ולא במקרה. זהו נוחי דנקנר יו"ר קבוצת אי.די.בי הטייקון שהוכפש השבוע על-ידי פעילים במהפכה החברתית על לא עוול בכפו. אני שם נפשי בכפי, נוטל אחריות מקצועית ואישית וקובע באורח חד-משמעי שהסיבה העיקרית לכך היא שאיל ההון נוחי דנקנר הינו בעיני אדם ישר ובעל עקרונות, תופעה חריגה לחלוטין בקרב חבורת הטייקונים במדינה. נוחי נגס למעשה באקסיומה שאי-אפשר להיות איל הון מצליח בלי להתעמת עם החוק או לעקוף אותו. אבל יש סיבה נוספת שאינה מוטלת בספק: נוחי הוא טייקון יוצא דופן בנוף הישראלי שהנושאים החברתיים אינם מרפים ממנו ומהווים חלק בלתי נפרד מסדר יומו העסקי." ואבנרי מונה אחד לאחד את כל מצוותיו של נוחי דנקנר ומסיים בכותבו: "אבל מכאן ועד לצירופו של נוחי לרשימת הטייקונים שמתכננים "תספורות" שיפגעו בציבור הרחב הדרך רחוקה. שמו הטוב של נוחי יקר לו והוא יעשה הכול כדי שקבוצת אי.די.בי תעמוד בהתחייבויותיה חרף הקשיים שהיא נקלעה אליהם. נוחי דנקנר ראוי לאשראי של תנועת המחאה החברתית כי ביסודו של דבר הוא פעיל חברתי לכל דבר אבל מצידו השני של המתרס."

כאמור, אינני נוהג לתקוף אישית אף אחד מהטייקונים ואני רק תוקף את השיטה בצורה גנרית. ישנם עיתונאים העושים זאת הרבה יותר טוב ממני ואני מציע לכל אחד הרוצה לקבל תמונה מאוזנת לראות את הכתבה של מיקי רוזנטל על נוחי דנקנר באתר נענע: http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=717092 , לשאול בעלי מניות מיעוט הטוענים שנעשקו על ידי חברותיו, לברר מדוע איל הון אחראי משקיע מילירדים בהשקעות ספקולטיביות בקרדיט סוויס, מדוע כשמשקיע לבייב ברוסיה זה לא טוב אך כשדנקנר משקיע בלאס וגאס זה טוב, למה הוא פעיל חברתי יותר מהאחים עופר התורמים לבתי חולים ולאיצטדיון בעירי האהובה חיפה, מדוע הרוחניות של שרי אריסון היא ביזארית אבל ביקוריו של דנקנר אצל הרנטגן הם לגיטימיים. ובסוף הערה אישית מדוע אשתי שהיא פנסיונרית במבטחים ומקבלת ארבעת אלפים ש"ח לחודש הייתה צריכה לממן את רכישת אי.די.בי ממשפחת רקנטי במינוף של עשר לאחד ולפי הויקיפדיה: "על פי כתבת תחקיר, אשר שודרה בתוכנית "השבוע" בערוץ 10 במאי 2010, בשנת 2002, בזמן ששימש כיו"ר קרן מבטחים, עזר אביטל לנוחי דנקנר לגייס סכום של יותר מ-50 מיליון דולר מכספי חברי הקרן לצורך קניית חברת אי.די.בי.. זאת, למרות שנוחי דנקנר ביקש את הסכום ללא ערבות, ולמרות מסמך פנימי שקבע כי נפלו פגמים בהליכי אישור עסקת המימון. כיום משמש אביטל כיושב ראש חברת "מקסימה" השייכת לקבוצת אי.די.בי."

אביטל אף זכה על פי כלכליסט מ- 1.7.2010 במענק מפנק של 240,000 ש"ח כשהוא עובד בחצי משרה והרווח הנקי ירד ב- 30%. אבל נוחי דנקנר הוא על פי אריה אבנרי, גדול הלוחמים בשחיתות, "אדם ישר ובעל עקרונות" ואין לי ספק שהוא איש כבוד, כמוהו גם כל אלה שאבנרי מונה בראשית המאמר שהוא יצא להילחם כנגדם. ואם אבנרי חושש שזעם המפגינים יפגע בדנקנר מדוע לא חשש במשך שלושים שנה שזעם המפגינים יפגע באהוד אולמרט שכתב נגדו מאות מאמרים וספרים רבים, לרבות "זעקי ארץ מושחתת". אני מפציר אם כן במפגינים לאמץ את העקרונות של גנדי, להישאר בגבולות הביקורת הלגיטימית, בלי גיליוטינות ושריפת בובות, בלי שמחה לאיד על מותו של סמי עופר, ולקוות שנוחי דנקנר שמניות כור ודיסקונט השקעות שלו ירדו ב- 40% על פי הארץ של ה- 12.8.2011, לא יעשה תספורת כי כפי שאומר אבנרי שמו הטוב של נוחי יקר לו והוא יעשה הכול כדי שקבוצת אי.די.בי. תעמוד בהתחייבויותיה, כי הוא איש ישר ופעיל חברתי. ולאלה שזכרונם קצר, האם לב לבייב, ליאון רקנטי, האחים עופר ואחרים שנקלעו לקשיים בעבר עשו תספורת או לא לנושים? וכולם הם אנשי כבוד, כולם תורמים לקהילה. ועל מנת שלא יבלבלו אותנו עם עובדות: על פי "מעלה" התרומות של החברות לאחריות חברתית הן בממוצע פחות מאחוז אחד מרווחיהן הנקיים, לא מהמחזור - מהרווח...

ואם נחזור לחשש שההמונים יביאו בישראל לשלטון פשיסטי. הפוסל במומו פוסל. בכל המקרים שקמו שלטונות פשיסטים הם לא קמו על ידי המפגינים מהמעמד הבינוני והפלבאים אלא בסיועם הפעיל של האליטות. לא ידועה לנו מחאה מיוחדת של אצולת הממון נגד השלטונות הפשיסטיים בצ'ילה, שדווקא שגשגה ושבעה נחת מרגע שנעלמו המתריעים בשער והעיתונות החופשית. היועץ הבכיר של פינושה היה לא אחר מאשר מילטון פרידמן הניאו ליברל שמנהיגי ישראל דבקים ברעיונותיו באדיקות יתרה. ההמונים בארה"ב לא עשו דבר לאילי ההון ומנהלי החברות שהרסו את הכלכלה האמריקאית והעולמית. רק מייקל מור ניסה לעצור אותם במאסר אזרחי ללא הועל. ברני מיידוף, הזכור לרע, הוא היחידי שנתן את הדין ובגלל זה הוא יושב 150 שנה בבית הסוהר. הוא תרנגול הכפרות לכל הכלכלה הניאו ליברלית הקלוקלת השולטת ברוב העולם המערבי, למעט מדינות רווחה כסקנדינביה, גרמניה וצרפת. ההמונים בישראל גם לא יצאו לרחובות כשהבנקים פשטו את הרגל ואף אחד ממנהלי הבנקים ובעליהם לא ישב בבית הסוהר. אדרבה, ברוב המקרים תוקפים את המתריעים בשער המנסים לעזור לחברה לעלות על פסים של כלכלה איתנה, לא ספקולטיבית, בלי מינופים מוגזמים, בלי שחיתויות והונאות ובעיקר עם יושרה וצדק חברתי.

בחודש נובמבר 2008 הייתה לי חוויה מיוחדת במינה כאשר הרציתי בבורסה על הלקחים מהמשבר הכלכלי העולמי. נאמתי מייד אחרי מנכ"ל משרד האוצר לשעבר ונגיד בנק ישראל לשעבר שהיו זחוחי דעת על מצבה האיתן של כלכלת ישראל, ירידת החוב הלאומי, עליית התוצר לנפש (גם פלוצקר מזכיר זאת לטובה כיום) וכדומה. ואני יצאתי נגדם ונגד דעת כמעט כל הנוכחים שם - שהם כנראה חיים בפלנטה אחרת, כי אולי טוב למדינה אבל רע לרוב רובם של האזרחים שמצבם הורע, חלקם בעוגה הלאומית קטן ומעמד הביניים מהווה רק 28% מהאוכלוסיה, מחצית משיעורו בשבדיה. בהתאם למאמר שמתפרסם בספר המאמרים "אחריות ציבורית בישראל" ונכתב על ידי פרופסור ערן ויגודה-גדות, ראש בית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה ועל ידי, המתבסס בין השאר על דו"חות אדוה, ובהתאם לנתונים שהתפרסמו לאחרונה - בעשור האחרון ירד השכר הריאלי למשרת שכיר בישראל ב- 3% בעוד עלות השכר השנתית הממוצעת של מנהל בכיר בחברות הבורסאיות עלתה ב- 65%. התוצר לשעת עבודה עלה בשיעור של 4.7% ואילו התמורה לעבודה ליחידת תוצר ירדה ב- 4.4%. העובדים עובדים יותר, נותנים תמורה גדולה יותר ומקבלים פחות כסף. עשרות אלפי משפחות הדרדרו בשנים האחרונות מן המעמד הבינוני למעמד הנמוך, העוני הולך וגדל למימדים מפלצתיים וחלקו של המעמד הבינוני בעוגת ההכנסות הלאומית בישראל ירד ברבע משנת 1988. חלקו של המעמד הגבוה מגיע לשני שלישים מעוגת ההכנסות. עיקר הגידול בהכנסות משנת 1990 התרחש רובו ככולו בעשירון העליון (בעיקר במאון ובאלפיון העליון ובקרב שועי הארץ). המאון העליון של השכירים קיבל ב- 2009 6.3% מכלל הכנסות השכירים ואילו מקבלי השכר הנמוך (2/3 מהשכר החציוני), שהיוו כ- 26% מכלל השכירים, קיבלו ביחד חלק דומה של עוגת ההכנסה – 7.7%. חלקם של שמונת העשירונים הנמוכים קטן משמעותית וישראל הפכה למדינה הכי פחות שוויונית בקרב המדינות המפותחות!

ומי תורם יותר לכלכלת ישראל: המעמד הבינוני הצורך את מרבית הכנסתו המידלדלת בישראל או אילי ההון המשקיעים את כספם במיזמים בלאס וגאס, ניו יורק, מוסקבה וקניונים בהונגריה ובהשקעות ספקולטיביות בבנקים שוויצרים? המעמד הבינוני מהווה כיום 28% מהאוכלוסיה, פחות אפילו מארה"ב הלא שוויונית, לעומת 38% בשוויץ, 40% בהולנד, 43% בגרמניה, ו- 47% בשבדיה. המדינה הדמוקרטית ביותר בעולם היא אם כן שבדיה, כי אני מאמין שדמוקרטיה היא שלטון העם למען רווחת העם ולא שלטון אוליגרכי של אילי ההון ועושי דברם ומקבלי תרומותיהם ומשרותיהם בפוליטיקה, בשירות הציבורי ובעיתונות. הפערים הנוראים האלה נוצרו בשני העשורים האחרונים בתקופת שלטונם של הליכוד, קדימה ומפלגת העבודה, שאין הבדל ביניהם בניהול המדיניות הניאו ליברלית המיטיבה עם העשירים ומרעה עם המעמד הבינוני והנמוך. אחוז דמי הביטוח הלאומי שהמעסיק משלם הסתכם בשנת 1986 בכ- 16.2% ומאז ירד ל- 5.4%. מס המעסיקים במגזר הפרטי ירד מ- 7% לאפס.

שיעור ההשתתפות הממוצע של המעסיק במדינות ה- OECD הוא 20.4% לעומת 5.4% בישראל (כרבע), בעוד שחלקו של העובד דומה לזה שב- OECD ומסתכם בכ- 12%. העובד משתתף בכשבעים אחוזים מדמי הביטוח הלאומי לעומת 36% ב- OECD, כלומר פי שניים. מס החברות על רווחים לא מחולקים הסתכם בשנת 1986, ב- 61%. מאז ירד המס בהדרגה ל- 25% (ירידה של כשישים אחוזים), בשאיפה לרדת בשנים הקרובות ל- 18%. ואחר כך השליטים שלנו בוכים בכי תמרורים כי אין כסף לספריה בקרית שמונה, לבתי החולים, לרופאים, לחינוך ההולך ומידרדר, לפנסיונרים המקבלים ביטוח לאומי אפקטיבית רק מגיל שבעים, לדמי אבטלה ולעובדים הסוציאליים. הורדת המיסים מאפשרת לחברות ולבנקים לחלק נתח גדול מרווחיהן לבעלים ולמנהלים, כשמגיעים למשכורות של עשרות מיליוני שקלים לשנה, בעוד שחלק העובדים בעוגה הולך ונשחק. שליש מהעובדים מקבלים שכר ברמה של עד שכר מינימום, כאשר במשך עשור גדל שיעורם של השכירים המקבלים שכר מינימום ביותר ממחצית. להגיד שגדל התוצר לנפש או השכר הממוצע במשק זה כמו לטבוע בבריכה שהעומק הממוצע שלה הוא חצי מטר.

עם כל הכבוד להפגנות ולמחאה, אני חושש מאוד שהמחאה "תתבזבז" על שיעור כזה או אחר של מיסים על ההון ולא תתקוף את בעיות היסוד של מדינת ישראל, שהן הקשר בין ההון והשלטון, הריכוזיות הקיצונית, הפערים החברתיים ההולכים ומתרבים ושטיפת המוח שעושים לנו חדשים לבקרים, שהמחאה צודקת אך מיצתה את עצמה. הצגתי משנה סדורה מה יש לעשות על מנת לאתחל מחדש את המדינה במאמרי מדצמבר האחרון ובמצע תנועת הרפובליקה השניה http://www.news1.co.il/ArticlePrintVersion.aspx?docId=54408&subjectID=3. דברים אלה נראו אולי הזויים בזמנו אך כיום רבים מדברים במונחים דומים. ולכן אילי ההון ועושי דברם מתחילים לחשוש שהמחאה הציבורית תפגע בעסקיהם. כי עכשיו העם מתחיל להתפכח, לא מעט בזכות הפעילות של אלה שהטיפו בשער בעשור האחרון. אנו רואים שאין תחרות חופשית כי אם קרטלים המנציחים מחירים הגבוהים בהרבה מהמחירים באיחוד האירופי העשיר, כשההכנסה הפנויה שלנו נמוכה בהרבה מאירופה ועול המיסים העקיפים הוא ללא נשוא. ישנה זרימת הון ברורה ממעמד הביניים הנושא בעיקר נטל המיסים הרגרסיביים למעמד העליון ולחברות המשלמות פחות מיסים ובנוסף לכך הם מצליחים בתכנוני מס מתוחכמים להוריד אף יותר את המיסים ששיעורם ירד במחצית. בנורבגיה האתית מתפרסמים סכומי המיסים שמשלמים כל אזרחי המדינה.

אם גם אצלנו זה היה מתפרסם, שערותינו היו סומרות אם היה מתברר שדווקא העשירים משלמים מיסים נמוכים ביותר. ושלא יבלבלו אותנו בנתונים המצביעים על כך כי שני העשירונים העליונים משלמים כעת 90% מסך גביית מס ההכנסה. אחרי שדרדרו חלק ניכר מהשכירים אל מתחת לקו העוני ובעלי השכר הנמוך נושאים בעיקר נטל המיסים העקיפים, אחרי שהחברות משלמות הרבה פחות ממחצית המיסים ששילמו בעבר, אין זה פלא שמרבית מס ההכנסה בא משני העשירונים העליונים. אבל רוב אלה לא מקבלים שכר גבוה במיוחד. אנו צריכים לבדוק מה הוא נטל המס הכולל של המאון העליון, האלפיון העליון ואילי ההון, לרבות מס רווחי הון. מדוע הם אינם משלמים מס ירושה, אילו מבני מס מתוחכמים הם בונים עם נאמנויות בארץ ובחו"ל על מנת להפחית את תשלום המס. אדרבא, תהיה שקיפות מלאה של תשלום המיסים ונראה כמו בנורבגיה כמה מיסים משלמים עשירי המדינה למדינת ישראל. זאת היא ביקורת לגיטימית ואין בכך כל איום על שלומם של הטייקונים והפוליטיקאים.

עד עכשיו התעלמו מאיתנו. אולמרט לא התייחס למאמריו וספריו של אריה אבנרי ואילי ההון לא התרגשו מדבריהם של מספר אקדמאים, סופרים ועיתונאים שלא השפיעו על החברה. הם דאגו לרכוש את הבעלות על העיתונים, רשתות הטלוויזיה, הקתדרות באקדמיה, חלוקת משרות דירקטורים לפרופסורים שלא רואים לא שומעים ולא מדברים, הצעת משכורות בסכומי עתק לעובדי ציבור שסייעו להם בהפרטת נכסי המדינה בנזיד עדשים, טשטוש העקיבות בחריגות של מונופולים וממשל תאגידי, מתן תרומות נדיבות לפוליטיקאים מכל גווני הקשת ואחריות חברתית בסכומים של פחות מאחוז מהרווח הנקי השנתי. התרומות המגוחכות האלה עזרו להם לשמור על תדמית של מיטיבי האומה ואף אחד לא שאל כיצד הם השיגו את 99% האחרים של הרווח. הם נהנו מכל העולמות, הם, רואי החשבון שלהם שסייעו להם בחשבונאות היצירתית, עורכי הדין שלהם שעזרו להם להכשיר את השרץ, העיתונאים עושי דברם שהללו את נדיבות ליבם. הם קיבלו תארי דוקטור כבוד אחרי שתרמו לקתדרות, מנהלי בתי החולים סגדו להם, ראשי העיריות היללו אותם וכל העמותות היו סמוכות על שולחנם. אך גם לציבור הרחב דאגו עם לחם ושעשועים, לחם שעדיין נשאר בפיקוח אך בלי הקוטג', ושעשועים של תוכניות ריאליטי המעוררות מחשבה ביקורתית כמו כוכב נולד לשיר, לרקוד ולרזות, הישרדות, היפה והחנון, האח הגדול והראש הקטן.

אך החגיגה עשויה להסתיים, לא מעט בזכות אותו קומץ של אקטיביסטים בעמותות, בעיתונות החופשית ההולכת ומצטמקת, ובאקדמיה שעדיין לא הופרטה, אך בעיקר בזכות הפגנות ההמונים. ועדת ששינסקי היא אנתמה, אומ"ץ היא רז'סידית, גיבור מעמד הפועלים הוא מרקסיסטי/פשיסטי ושיטת השקשוקה הוא פרסום תועבה. כל עוד נבחנו ולא נשכנו יכלו להתעלם מאיתנו. אך בגלל שישינסקי נגרם הפסד של מילירדי דולר לעומת המצב הקיים שמיקסם את רווחיהם של

אילי ההון. ומה שקרה בקידוחי הגז יכול לקרות גם בים המלח ואולי רחמנא ליצלן גם ידרשו לעשות מיגון למיכל האמוניה שיעלה מיליוני דולר. ועכשיו, עם ההתעוררות של ההמונים, המלווה בהתעוררות תקשורתית, באקדמיה, של אנשי הרוח והמגזר השלישי, הצרכנים יקבלו תודעה צרכנית, אולי ידרשו מקרנות הפנסיה להפסיק להשקיע בבורסה ולסבול חדשות לבקרים מתספורות בעומק של קרקפות אינדיאניות, בעלי המניות המרומים פעם אחר פעם יפסיקו להשקיע בבורסה. ולכן, הדרך לשמירת השלטון האפקטיבי בידי אילי ההון ועושי דברם היא באמצעות הפרד ומשול, השמצות שלוחות רסן, הדבקת תוויות ועלילות דם.

אין זה הזמן לחרמות ומאבקים בין מתנחלים לשלום עכשיו, דתיים, חרדים וחילונים, יהודים וערבים, ספרדים, מזרחים ואשכנזים, עשירים ועניים. מאידך אם יחוקקו חוקים נגד חרמות על מפעלים המייצרים מעבר לקו הירוק, יוכלו בעתיד לחוקק גם חוקים נגד מחרימי הקוטג' בתואנה שבשני המקרים החרמות גורמות נזק למפעלים. צריך אם כן לאחד כוחות ולא לפזר את ההתנגדות על פני הנושאים האחרים המפלגים את העם וטוב עושים מנהיגי המאבק המחבקים את כל שכבות האוכלוסיה ולא נותנים לפלגנות להפריד ביניהם. יש היום נושא אחד שצריך לאחד את העם והוא צמצום הפערים החברתיים והכלכליים, צדק חברתי. אם יהיה שלטון פשיסטי בישראל כולם יינזקו, אפילו העשירים, כפי שקרה בגרמניה, איטליה וארגנטינה. מתחילים עם המתריעים בשער ומסיימים עם כל מי שלא נכנע לשלטון. אל תשנאו את המתנחלים, את הערבים או את החרדים, כי עושק האוכלוסיה התחיל עם המעטים ומקיף היום את כולנו, במדינה של שבעת הטייקונים ושבעה מיליון העניים בפוטנציה. ואם תתגשם חס וחלילה נבואת סבר פלוצקר ואזהרתו של אריה אבנרי ואחד מאילי ההון אכן יירצח או ייפגע על ידי מתנקש מטורף, או נבואתו של הבעלים של חברת מוצרי צריכה גדולה, כי מחאת המחירים בישראל תוביל למרד חברתי שיתפרץ באופן אלים כי לישראלים יש כיום סיבה טובה לצאת לרחובות, יבוא הקץ לגל ההפגנות. ובהזדמנות זאת על פי דוקטרינת ההלם יעוטו על המוהיקנים האחרונים של מדינת הרווחה, יאשימו אותם ברצח ובהמרדה, יעצרו אותם, את שלי, יהושע, קרן, מיקי, גיא, יואב ואיציק, וינהיגו משטר חירום כפי שעשו פרנקו, מוסוליני, פינושה, הקולונלים והגנרלים. ויתקיים בנו הפסוק הידוע של המלך רחבעם "אבי ייסר אתכם בשוטים ואני אייסר אתכם בעקרבים". לכן, ראשי תנועת המחאה החברתית, אני מפציר בכם לעשות הכל על מנת למנוע אלימות או התקפות שלוחות הרסן, אם אנו חפצי חיים.

מסה – ביקורת על כשלי השיטה - הדוגלים בצדק חברתי וכלכלי – אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים?

המחאה החברתית פרצה כרעם ביום בהיר בחודש יולי 2011 וזכתה לתמיכה ציבורית של 87%. היא הפתיעה את כולם, לרבות את מחולליה. כבר למעלה מעשר שנים כותבים ונואמים קומץ של עיתונאים, סופרים, אקדמאים ואנשי עסקים על עוולות המשטרים הניאו ליברלים שקמו בישראל משנת 1996 ועד היום, אבל נדמה היה לנו שקולנו אבד במדבר. לא פעם התלוננתי בפני הסטודנטים שלי שהם מפגינים רק בנושא שכר הלימוד אך לא על עוולות חברתיות וכלכליות כפי שעושים זאת סטודנטים ואקטיביסטים ברחבי העולם. בהרצאות וכנסים של ארגונים חברתיים השתתפו לכל היותר כמה עשרות אנשים ונדמה היה שההמונים שבויים במקסם השווא של האח הגדול, נולד לשיר, לרקוד ולרזות, כשהם מנסים להישרד בג'ונגל הדרוויניסטי של שלטון החזק ביותר, שלטון של 19 המשפחות שהפכו לשבע, הפוליטיקאים המושחתים המורשעים או המזוכים מחמת הספק של החוק אך לא של האתיקה, ופקידי מדינה החוצים את הקווים עם משכורות עתק מאילי ההון שהם "פיקחו" עליהם והפריטו להם.

רק מעטים ראו את העושק ההולך וצובר תאוצה כמו גנגרנה המכלה את הגוף החי. כאשר עשקו את בעלי מניות המיעוט לפני כמעט שני עשורים בישראל הייתי בין הבודדים שהרימו קול והעזו לצאת חוצץ, אבל כל האחרים שתקו, גם העשוקים. כאשר עשקו את העובדים ופגעו בשכרם, בזכויות הסוציאליות ובהתארגנות שלהם רק מעטים התריעו וכל האחרים שתקו. כאשר עשקו את הלקוחות וגבו מהם מחירים מופרזים עבור מוצרים פגומים – מתי מעט העזו להתלונן אבל כל האחרים שתקו. כאשר עשקו את קרנות הפנסיה עם תספורות של עשרות מילירדים על אגרות החוב שהן רכשו עבורנו בלי בדיקה נאותה, כתבו על כך פה ושם אך כל האחרים שתקו. וכבר אז אני טענתי שבהתחלה עשקו אותי אבל בסוף יעשקו את כולם כי כולם שתקו, וכך אכן קרה. כיום תשעים אחוז של האוכלוסיה עשוקה. זה כבר לא רק המזרחים מהפריפריה, זה גם האשכנזים מצפון תל אביב. זה כבר לא רק בעלי מניות המיעוט זה גם החוסכים בקרנות הפנסיה. זה לא רק בעלי הדירות הסמוכות למפרץ חיפה, זיהום הסביבה הוא כבר כמעט בכל מקום. זה כבר לא רק עובדי הקבלן, זה גם העובדים הקבועים של החברות המבוססות. ברגע שאין דין ואין דיין, הכל מותר, רק החזק שורד, עושקים את כולם כי כולם שתקו כשעשקו את המיעוט. ומעושק כלכלי, חברתי וסביבתי יעברו לעושק פוליטי והדמוקרטיה עלולה להיעלם גם דה יורה, כפי שקרה בצ'ילה, יוון וארגנטינה.

המחאה האלגנטית שלנו הוציאה לרחובות מאות אלפים מבלי לשבור ולו חלון ראווה אחד, וטוב שלא נזקקה לאלימות כי היא הייתה גוררת אחריה מעשי דיכוי ברוטליים של המשטרה. מייד עם פרוץ המחאה פרסמתי מכתב גלוי להימנע מאלימות, כי המאבק היעיל והצודק ביותר הוא מאבק לא אלים נוסח גנדי. ניסו לזרות לקהל הרחב חול בעיניים כפי שנהוג במקומותינו. אילי ההון, אנשי הממשל והפוליטיקאים שילמו מס שפתיים, הקימו את הפטה מורגנה של ועדת טרכנטברג שעשתה מהפכה חברתית בהעלאת מס החברות מ- 24% ל- 25%, אחרי שהיה בעבר 61%, והממשלה אף לא הצליחה להעביר המלצה לתוספת מס עלוב של 2% לעשירים ביותר. מחירי המזון ירדו ועלו כמו ברכבת שדים, כשלא ידענו את מי להחרים קודם, כי לא מצאנו ולו צדיק אחד בסדום שישמש לנו דוגמא.

ובאורח פלא תנועת המחאה התפוררה ונפוצה לכל עבר, דפני ליף שהצליחה בחושיה המחודדים וללא כל השכלה כלכלית לעלות על כל חוליי החברה ולהוציא את ההמונים לרחובות, כשאנו האקדמאים התבצרנו במגדלי השן ובמקרה הטוב הצלחנו להשפיע על מאות אנשים בספרים ובקורסים שלנו, קרויה כיום על ידי רבים "אנרכיסטית, קומוניסטית וחוצפנית". למה? כי היא עמדה בראש מחאה שדרשה לקיים כלכלה קפיטליסטית עם תחרות חופשית, ללא מונופולים, קרטלים ופירמידות, ללא ריכוזיות ושבע משפחות השולטות על חיי כולנו. כי זאת לדעת, בישראל כמו בארה"ב, אילי ההון בעד כלכלה חופשית רק כשהיא זהה לפירמידות שלהם (דבר והיפוכו, גם על פי מילטון פרידמן). הקפיטליזם טוב רק כשהם מרוויחים, אבל כשהם מפסידים הם הופכים לקומוניסטים שסטלין היה מחוויר לעומתם, משתפים את ההמונים בהפסדיהם עם תספורות ועם סיוע ממשלתי של טריליונים שהאזרח הקטן משלם.

אני שומע וקורא מכיוונים רבים שתנועת המחאה אשמה במיתון העומד בפתח, לא הפסדי העתק של המהמרים בלאס וגאס ובהשקעות ספקולטיביות. גל הפיטורים של החברות שהרוויחו בעבר רווחים קרטליסטים הוא באשמת תנועת המחאה, אך לא עושים את החשבון שגם אם מפטרים פה ושם עובדים ההוזלות של חברות הסלולר חסכו לציבור עשרות מונים יותר. שלא לדבר על הפסדי קרנות הפנסיה, חברות הבניה והמשקיעים בבורסה שמקורם כמובן במחאה החברתית (וגם בבונים החופשיים וב"יהודים" כפי שנהגו הגזענים תמיד להאשים אותם בכל הצרות), ולא בגלל המינוף האדיר והבועות בשוק הנדל"ן והבורסה. החטא הקדמון הוא של הבנקים המרכזיים בארה"ב, אירופה וישראל המורידים את הריבית לקרוב לאפס

בשביל להנשים בצורה מלאכותית את הכלכלה. תרופת השווא הזאת מביאה נזק גדול פי כמה מהמזור, כי לכסף צריך להיות מחיר כמו לכל מוצר וכשלכסף אין מחיר נוטים לבזבז אותו, וכאשר קונים מניה או בית במחיר כפול בגלל הורדת הריבית והתפתחות הבועות לא הרווחנו דבר ועדיף היה אם היינו חוסכים את הכסף. יש לנו כלכלנים המבלבלים אותנו עם נוסחאות מתימטיות מסובכות בשביל להצדיק מחירי נגזרים ואפילו מקבלים על כך פרסי נובל למרות הרס הכלכלה העולמית, כאשר ממולם ניצבים אנשים לא פחות מנוסים עם היגיון בריא כנסים טאלב הטוענים שהמלך עירום ומרוב ברבורים שחורים כל השוק הוא אדום.

בנק ישראל מגלה את אמריקה בכותבו שהכנסתו של מעמד הביניים עלתה ריאלית בעשרים אחוזים במשך עשור, אבל מתעלם מכך שעל פי מחקרי אדוה ו- OECD חלקו של מעמד הביניים ירד ל- 28% מהאוכלוסיה, יותר נמוך אפילו מאשר בארה"ב, לעומת 47% בשוודיה, שהיא דמוקרטיה אמיתית ולא אוליגרכיה כמו במשטרים הניאו ליברלים של ארה"ב וישראל. מספרים לנו אגדות שאנחנו לא יכולים להשתוות לסקנדינביה בגלל הבטחון, החרדים והערבים, אך לא מספרים לנו על הירידה היחסית של הוצאות הבטחון מהתמ"ג. תקציב הביטחון ירד מ- 30-35% מהתמ"ג בשנים 74-76, ו- 15-30% בשנים 68-90, לפחות מ- 10% בעשור הנוכחי. הוא לא מהווה לפיכך מניעה לקיום מדינת רווחה, מה עוד שבשנות השבעים למרות הביטחון היינו מדינת רווחה הרבה יותר מאשר כיום. אין לי ספק ששחיקת מעמד הביניים וביטול מדינת הרווחה לא נבעו בגלל אילוצים תקציביים אלא אך ורק מתוך רצון אידיאולוגי ו/או מושחת של פוליטיקאים ופקידי ממשל להיטיב עם אילי ההון תמורת אתנן ישיר או עקיף בתרומות או ג'ובים. המספרים מוכיחים שאי השוויון שנוצר בשני העשורים האחרונים לא נובע מבעיות בטחוניות אלא מצמצום המיסוי לעשירים ולחברות. זה לא אומר שלא צריך לייעל את תקציב הביטחון מבלי להלך עלינו אימים עם האיום האירני, העדר תקציבים לכיפת ברזל, השקעת סכומי עתק במטוסים חמקנים, כשמוציאים לפנסיה מוקדמת עשרות אלפים במקום בגיל 67 כמו כולנו. ובשביל לשסות אותנו זה נגד זה אומרים לנו שהתקציבים לצדק כלכלי יכולים לבוא רק מתקציב הביטחון ולא מסכומי העתק שהועברו ללא הצדקה לאילי ההון ולחברות שלהם. ומי אחראי לעוניים של החרדים והערבים אם לא השלטונות שמנציחים את העוול לחרדים ולחילוניים של תורתם אמונתם, ללא לימודי ליבה, שמחוקקים את חוק טל, ומפנים תקציבים לא מספקים לסגירת הפער של הערבים?

מכל המדינות הסקנדינביות, היהלום שבכתר היא נורווגיה שבה אפילו ניתן למצוא באינטרנט את רשימת כל אזרחי המדינה עם תשלומי המס, גודל ההכנסות והיקף ההון שלהם. אתה רוצה לדעת כמה ראש הממשלה וראש הקונצרן הגדול ביותר שם משלם מס, אין בעיה, זה נגיש לכל. נורווגיה היא אם כן מודל לשקיפות, לעומת העמימות של ישראל כשאנו לא אמורים לדעת את פרטי התקציב, כשעסקאות כופר נחתמות באישון לילה. גם הס מלהזכיר את תשלומי המיסים של הטייקונים והאלפיון העליון, שאולי נהנים ממקלטי מס, תכנון מס כחוק אבל בוודאי לא בצורה אתית, הקמת נאמנויות סבוכות להפחתת תשלום המס, שלא לדבר על שיעורי המס הנמוכים שהם משלמים במס רווחי הון, העדר מיסי ירושה וכו'. וכששואלים את פקידי האוצר מדוע לא מעלים להם את שיעורי המס או מטילים מיסי ירושה הם עונים שממילא הם יצליחו להתחמק מהם. באותה הזדמנות, מדוע שהמשטרה לא תרים ידיים במאבקה נגד הגנבים והרוצחים בטענה כי הם ממילא יצליחו להתחמק. אבל זה לא מספיק, ישראל שוברת שיאים גם בהעלמות המס המסתכמות ב- 23% מהתמ"ג לעומת 9% בארה"ב. סוף סוף משהו שאנו יכולים ללמוד מהאמריקאים. ולמה השיעור כה נמוך שם? כנראה בגלל העונשים הכבדים המוטלים על מעלימי המס לעומת היחס הסלחני למעלימי מס אצלנו, שמחר נלך לעבוד אצלם. ואנו עושים עיסקאות טיעון מבישות כי ממילא אין כח אדם במשטרה, הרשות השופטת קורסת תחת העומס, ויש תשלומי כופר. מעניין אם יש יד מכוונת למצב ביש זה המביא לנזק אדיר לכלכלה הישראלית, כאשר פקידי המס, ראשי המשטרה ופקידי האוצר הולכים לעבוד אצל אילי ההון המתחמקים ממס לא פעם בגלל הייעוץ שלהם, כאשר שופטים בדימוס עובדים כבוררים בין אילי ההון שהם שפטו.

נתניהו עשה את טעות חייו בכך שצירף את ישראל למדינות ה- OECD, שהרי לפני כן פרט לאי אלו "הזויים" אף אחד לא נתן את הדעת על שחיקת מעמד הביניים, התגברות העוני, פריון העבודה הנמוך, יוקר המחיה הגבוה ואיכות החיים הירודה. כשנתניהו הרג את מדינת הרווחה הוא תירץ זאת ברצונו להוציא את הבטלנים לעבודה. אך הוא לא שיער שצירופנו למועדון האקסקלוסיבי יגלה את קלונו ברבים כאשר יתברר שחלק ניכר מהעובדים חיים בעוני במשכורות מינימום ואפילו פחות, עם שיא של אחוז עובדי קבלן, כשהפריון עלה אך המשכורת לשעת עבודה ירדה. היחידים שנהנו מהמדיניות הניאו ליברלית שלו הם העשירים ואילו מעמד הביניים נשחק והעוני גדל. אך לא רק הליכוד אשם, גם השותפים שלו – קדימה והעבודה, ש"ס ומפלגות המרכז, אשמים בכל אשר קרה, כפי שמתחוור כיום כשיש לנו אל מי להשתוות. עכשיו אנו מתבוננים בראי ורואים עד כמה אנו מכוערים, כאשר מסביבנו מדינות יפות ומתוקנות ובראשן סקנדינביה. מי בכלל ידע עד כמה שוודיה היא מדינה מתוקנת עד שלא ראינו שהיא בראש מדינות ה- OECD יחד עם אחיותיה נורווגיה, דנמרק ופינלנד, העומדות בראש כל המדדים הכלכליים והחברתיים?

עד אז השווינו את עצמנו לכל היותר לארה"ב, אנחנו חדשנים כמו האמריקאים, ניאו ליברלים כמו האמריקאים, יש לנו "שוק חופשי" כמו האמריקאים, בקיצור אנחנו סניף של ניו יורק או פאלו אלטו. אבל התברר לנו שארה"ב אינה עומדת בראש הטבלה בקרב המדינות המתוקנות, רחוק מכך, היא לא כמו ישראל המשתרכת בתחתית יחד עם מקסיקו וטורקיה, אבל היא בוודאי לא דוגמא ומופת, ביחוד לא אחרי משבר 2008. אנחנו אימצנו את המגרעות של ארה"ב מבלי לאמץ את המעלות, למעט חברות ההזנק. אנחנו מדינה לא שוויונית, עם מעמד ביניים שהוא חצי מזה של שוודיה ומעט נמוך יותר מהאמריקאי, יש לנו עוני אמריקאי. אנחנו מתייחסים לערבים ולאתיופים כמו ששם מתייחסים להיספנים ולשחורים ואין לנו אפילו חוקים של אפליה מתקנת. יש לנו שוק מונופוליסטי וריכוזי אף יותר מהאמריקאי, הפוליטיקאים מושחתים כמו באמריקה, יש לנו לוביסטים למען אילי ההון וחברות הענק כמו באמריקה. אך מאידך אין לנו אכיפת חוק כמו בארה"ב, אין לנו עונשים כבדים על עבריינ הצווארון הלבן והמשתמטים ממס כמו בארה"ב, אחוז הכלכלה השחורה בישראל הוא יותר מפי שניים מהאמריקאית, מוסדות ההשכלה שלנו מפגרים בהרבה אחרי האמריקאים ואנחנו אפילו משלמים 10% יותר מיסים מהתמ"ג מהאמריקאים.

דפני ליף והתומכים בתנועת המחאה וצדק חברתי וכלכלי הם אנרכיסטים כי הם לא רוצים להסתפח למפלגות המושחתות ולא מוכנים להתפשר על עקרונות האתיקה והצדק. כשאתה מסתפח למפלגה אתה זקוק לתרומות של אילי ההון ואתה הופך לשבוי בידיהם. אנחנו אנרכיסטים כי אנו דוגלים בשלטון העם – דמוקרטיה – וברווחת העם, ולא באוליגרכיה פלוטוקרטית דה פקטו, רפובליקת בננות השמה ללעג את מוסדות השלטון ושולטת בהם. אנחנו אנרכיסטים כי אנו לא רוצים לאמץ את השיטות של הפרד ומשול ודוקטרינת ההלם (בהתאם לספרה של נעמי קליין) שחסידיה המובהקים ביותר הם הניאו ליברלים מהאסכולה של רייגן ובוש בארה"ב, ת'אצ'ר בבריטניה, פינושה בצ'ילי ונתניהו בישראל. אצלנו האשמים הם החרדים, הערבים, המתנחלים או כל שכבה מקופחת כזאת או אחרת שהם כביכול מוצצים את דמנו. הם עושים זאת בצורה מאוד לא מוצלחת כי החרדים והערבים הם האוכלוסיות העניות ביותר במדינה. גם בארה"ב השיטה הפוליטית משסה כל פלג של האוכלוסיה נגד השני.

אובמה נמצא אי שם בין הסוציליזם לקומוניזם אליבא דרפובליקאים, כאשר את המימון שלו הוא מקבל מוול סטריט והוא לא העז לעשות דבר נגד אילי ההון והבנקים הגדולים, אבל בהשוואה לבוש הוא קומוניסט. הדמוקרטים והרפובליקאים הם תאומים סיאמיים בכל מה שקשור למשטר הניאו ליברלי, אבל הם בכל זאת נלחמים זה בזה, שלא לדבר על אימת האוכלוסיה הלבנה והווספית מהשתלטות ההיספנים והשחורים על המדינה. זה בכלל אסון שגם לומדים ספרדית בבתי הספר, עד עכשיו הרי הסתדרנו רק עם האנגלית שלנו! 1% מהאמריקאים שולט על הכלכלה, משלם את שיעורי המיסים הנמוכים ביותר ואמריקה מתיימרת להיות הדמוקרטיה הגדולה בעולם, כשהיא פלוטוקרטיה העושקת 99% מהאוכלוסיה, שבכל זאת מצביעים בשביל אילי ההון העומדים מאחורי הפוליטיקאים כי כולם רוצים להידמות אליהם ולהגשים את החלום האמריקאי, כשבינתיים הם נשחקים ורואים תוכניות ריאליטי.

המצב בישראל דומה לאמריקאי, אילי ההון והמפלגות דואגים לשסות פלג נגד פלג במקום שהמקופחים יתאחדו. העבודה, קדימה והליכוד, שינוי, ש"ס והחרדים דאגו להנציח את השלטון הניאו ליברלי, את ההטבות של אילי ההון והחברות הגדולות, את קיפוח מעמד הביניים, את התגברות העוני, תוך שיסוי פלג בפלג. כל עוד שכולם שונאים את כולם הם לא יוכלו להתאחד נגד האשם העיקרי לצרות הישראליות והאמריקאיות, הלא הם אילי ההון, פקידי הממשל והפוליטיקאים המושחתים שגרפו לכיסם מילירדים, כאשר פקידי האוצר הפריטו את החברות, הבנקים ואוצרות הטבע בנזיד עדשים לאילי ההון והלכו לעבוד אצלם במשכורות של מיליונים. בדיוק כמו שבארה"ב מתקיימת הדלת המסתובבת בין גולדמן זקס ודומיה לבין הממשל הדמוקרטי (רובין) והרפובליקאי (הנק פולסון). ומעניין שדווקא בסקנדינביה אין כמעט תופעות של הון ושלטון ומעבר בין המגזר הפרטי לציבורי והיא הכי אתית, שוויונית, עשירה, עם פריון עבודה מעולה ואיכות חיים הטובה ביותר. לעומתם, הפוליטיקאים שלנו מתעשרים כשהם עושים לביתם ובמשך שנה או שנתיים של עבודה מחוץ לממשל הם גורפים עשרות מיליונים, גרים במגדלי יוקרה, מקבלים בתים בהנחות שערוריתיות, תשלומים של עשרות אלפי דולר ל"הרצאה", מיליונים עבור ייעוץ, עבור עבודת סרק של ילדיהם או נשותיהם, כאשר זה לא נקרא שוחד על ידי יועצינו המשפטיים.

אנחנו נקראים קומוניסטים כי אנו רוצים מדינה יותר שוויונית, לא חס וחלילה כמו ברה"מ שדווקא לא הייתה כלל שוויונית, אלא שוויונית כמדינות סקנדינביה שהן קפיטליסטיות למהדרין. אנחנו לא מאמינים באגדה של חלחול העושר והשגשוג למטה, כפי שכבר הוכיח בספריו בצורה מבריקה חתן פרס נובל ג'וזף שטיגליץ וכפי שהמחקרים של אדוה מוכיחים. כי זאת לדעת, העשירים רוצים הכל ולא מוכנים להשאיר לנו כלום. במדד השוויוניות אנחנו בתחתית הסולם במדינות ה- OECD והמצב נעשה גרוע יותר משנה לשנה. דווקא המדינות הכי שוויוניות הן הכי עשירות, הכי אתיות, עם איכות החיים הטובה ביותר, עם הפיריון הגבוה ביותר והכלכלה הכי משגשגת. אבל ממשיכים לעשות לנו שטיפת מוח, דפני ליף קומוניסטית, הפרופסורים החברתיים קומוניסטיים, אנשי העסקים הספורים הם אנטי ביזנס, אנשי הרוח הם דון קישוטים והעיתונאים מוקצים ונתבעים בתביעות דיבה. קרנות אתיות משקיעות רק בחברות שבהן פערי השכר בין בעל

השכר הגבוה ביותר לנמוך ביותר הוא 30:1, לא חס וחלילה 1:1 כמו שמבקשים הקומוניסטים, ולמרות זאת התשואה שלהן אינה נופלת מהתשואה הממוצעת של המדדים וקצב הגידול שלהם אדיר. אך כשבכנסת מועלית הצעה לחוקק חוק שהוצאות שכר של יותר מפי 50 לא יוכרו כהוצאות מוכרות לצרכי מס קמה מהומה עולמית.

כאיש עסקים אני יכול לקבוע בוודאות – אף איש עסקים לא יברח מהארץ אם משכורתו תהיה "רק" שני מיליון ש"ח לשנה במקום עשרה מיליון. הבנקים העולמיים לא מחכים בזרועות פתוחות למנהלי הבנקים שלנו, החברות הרב לאומיות לא יקלטו את המנהלים שלנו ואפילו כרישי הנדל"ן שכבר משקיעים בעיקר בחו"ל לא יעזבו אותנו. אדרבא, יש לנו יבוא של מילירדרים בגלל שאין לנו מס עיזבון ויש לנו חוקים שערורייתים המיטיבים עימם. ובאשר למנהלי ההיי טק הם רק מחכים לאקזיט בחו"ל בשביל למכור הכול. בלקסיקון של אילי ההון: קומוניסט הוא כל אחד שלא סוגד להם ולא מוכן להגיד "אהבתי את אדוני" לכל תעלוליהם. אך אם היה קם בישראל משטר טוליטרי, הראשונים שהיו נשלחים לגולג היו המחזאי יהושע סובול, יו"ר אומ"ץ אריה אבנרי, הפעיל החברתי והמרצה באוניברסיטת תל אביב יצחק ספורטא, גיא רולניק עורך דה מרקר, ברברה סבירסקי מנכ"לית אדוה, ראשי תנועת המחאה דפני ליף ורגב קונטס, אני, ואולי גם טרכטנברג...

דפני ליף חוצפנית כי היא מדברת לראש הממשלה ולשרים בגובה העיניים והיא בסך הכל בשנות העשרים שלה. היא גם נותנת לראש הממשלה "אולטימטום", והרי ידוע שנתניהו שלא פוחד מאולטימטום של אובמה והפלשתינאים, ייתקף בפחד נוראי מהאולטימטום שלה. כל הדוגלים בצדק חברתי וכלכלי הם בוודאי ובוודאי חוצפנים כי הם לא מוכנים לאמץ את המנטרה של הניאו ליברלים, את רעיון העוועים של מקסום הרווח המביא למקסום הסיכון, המינוף ועושק מחזיקי העניין, את השפיטה של האדם על פי גודל הארנק שלו, את מקסם השווא של השוק החופשי והיד הנעלמה שגרם תוהו ובוהו בכלכלה העולמית, כי במשטר הניאו ליברלי אין שוק חופשי אלא קרטלים ופלוטוקרטיה, אין יד נעלמה כי אם מניפולציות בוול סטריט. אבל זאת כמובן חוצפה להגיד זאת ומי שמעז להתבטא על פי מצפונו ספריו לא יימכרו בהוצאות הספרים, מחזותיו לא יועלו מעל בימות התיאטרון, הקורסים שלו לא יילמדו באוניברסיטה, הוא לא ימצא עבודה באף חברה ודירקטוריון ומאמריו לא יפורסמו בעיתונים, כי כל המוסדות שלנו, לרבות הממשלה מזמן עברו לרשותם של אילי ההון השולטים בכלכלה, בפקידי הממשל, בפוליטקאים, בעיתונות, בהוצאות הספרים, בטלוויזיה, תורמים לאוניברסיטאות ולתיאטראות, לאלכ"רים, לא הרבה – רק חצי אחוז מהרווח הנקי של חברותיהם אבל זה כבר מספיק בשביל לקרוא להם מיטיבי האומה. כי במדינה פושטת יד שהפריטה את עצמה עד מוות, קיצצה את מיסיה לחברות עד כלות, הרגה את מדינת הרווחה, אין לנו תקומה אלא אם כן נציית לאילי ההון ולא נתחצף. וגם אם אנו זכים כבדולח כבר יעלילו עלינו עלילות שווא.

רבים מאלפי הסטודנטים שלימדתי באוניברסיטת חיפה ואחרות, שהראיתי להם סרטים על צדק חברתי, אתיקה, הון ושלטון מהעולם ומישראל, מאלפי הקוראים שקראו את הספרים שלי, את המאמרים שלי, את האתר שלי ושמעו את ההרצאות שלי, שאלו אותי לא פעם - אם הכל כה גרוע מה אנחנו צריכים לעשות. כי לא מספיק לבקר, צריך גם להציע פתרונות. ואכן, כתבתי עבור חבר כנסת חשוב לבקשתו הצעות חקיקה בעשרים נושאים שהוא לא עשה בהן דבר, אך הן מופיעות בספר האקדמי שלי בעברית ונלמדות בסמינריונים שלי על צדק חברתי וכלכלי. הצעתי להקים מכון לאתיקה בלתי תלוי שימומן מאחוז מהעסקאות בבורסה, עם מנהלים ללא רבב, שייתן דירוג אתי לכל החברות והמנהלים הבכירים בישראל, כך שנדע באילו חברות להשקיע לפחות מההיבט האתי. המכון גם יקבל המחאת זכויות ההצבעה של בעלי מניות המיעוט על מנת שהממשל התאגידי יהיה אכן דמוקרטי ושאילי ההון לא ישלטו בפירמידות עם אחוזים ספורים של הבעלות. החברות נשלטות היום בממשל תאגידי לא דמוקרטי כאשר מיעוט של עשרים אחוז או אף פחות שולט ברבות מהן בגרעין שליטה ובחברות הנכדות מספיקה שליטה של שלושה אחוזים, ואילו כל שאר בעלי המניות לא מאוגדים ולכן הם מהווים מיעוט. אם אנחנו, בעלי מניות המיעוט, המשקיעים בבורסה ישירות או באמצעות קרנות הפנסיה, נמחה את זכויות ההצבעה למכון האתיקה נוכל לשלוט בחברות אלה, בבנקים ובחברות ההשקעה. במחי יד נבטל את הריכוזיות במשק, כי הטייקונים לא יוכלו לעשות ככל העולה על רוחם עם מיעוט מזערי של בעלות על הפירמידות והחברות יהיו אחראיות בפני מחזיקי העניין ולא בפני הטייקונים.

ועדת טרכנטברג הציעה הצעה מהפכנית להעלות את מס החברות באחוז ל- 25% ולהפסיק את ההורדה הצפויה עד 18%. זה הסיפור הידוע על הרבי והעז. מס החברות שהיה 61% יכול לחזור ל- 30% ואף 40% על מנת שיימצאו המקורות לקיום מדינת הרווחה. יגידו לנו – 40% זה נורא, אף חברה לא תישאר בישראל. אבל מה עם ארה"ב ויפן הגובות מס חברות דומה? יחד עם זאת, הכוונה שלי היא שלא כל החברות ישלמו מס כזה – חברות שמיצאות, מעסיקות עובדים באיזורי פיתוח ויש להן ערך מוסף גבוה ייהנו מפטורים והפחתות במסגרת מפעל מאושר וכדומה. ואילו המס המירבי ייגבה מבנקים, חברות השקעה, חברות ביטוח, חברות סלולר, נדל"ן, בזק, קרטלים, גאז ונפט, חברות דלק, חברות כח אדם וחברות של טייקונים עם ערך מוסף נמוך, שמשקיעות בהשקעות ספקולטיביות ובלאס וגאס, שלא הגדילו את מספר העובדים ובוודאי שלא באיזורי פיתוח, שכל מה שהם עושים זה מעבירים בעלות על קונצרנים מאחד לשני, עם הלוואות

מהבנקים ומהציבור הרחב. אין שום סיבה להוריד לחברות אלה את שיעורי המיסוי והביטוח הלאומי בשביל להעשיר את הטייקונים עוד יותר ולחלק משכורות עתק של מיליונים למנכ"לים.

המספרים מוכיחים שבשיעורי מיסוי כוללים גבוהים כאחוזים מהתמ"ג כמו בסקנדינביה התעשיה והכלכלה משגשגים, שיעור השוויון גבוה ויש מדינת רווחה: כמו בדנמרק: 49%, שוודיה: 48%, צרפת: 46%, נורווגיה ופינלנד: 44%, גרמניה: 41%, הולנד: 40% - לעומת ישראל: 37%. לא שמעתי שאזרחים וחברות בורחים מסקנדינביה בגלל המיסוי הגבוה, בין השאר כי איכות החיים בארצות בהן שיעור המיסוי גבוה מאשר בישראל היא הגבוהה בעולם. למשטרים הניאו ליברלים שלנו לא איכפת כלל מרווחתם של שמונים עד תשעים אחוזים מהעם, כי הם דואגים רק לרווחתם של המאון והאלפיון העליון, כשראשי המשטר וחלק מפקידיו מקבלים תרומות וג'ובים בסכומים גבוהים הנופלים בהרבה מההטבות שהם נותנים לטייקונים. זאת ההשקעה האופטימלית – מיליונים בודדים לאנשי שלומנו על מנת לקבל הטבות במיליארדים בהפרטה שלוחת רסן בנזיד עדשים, במכירת חיסול של מחצבי המדינה, בהורדת מיסים דרסטית לחברות ובודדים, בהטבות מס מפליגות וכשנתפסים המושחתים עושים עימם עיסקאות כופר שאף אחד לא יודע על קיומן, החברה סולחת למושחתים והם הופכים לגיבורים ומודל לחיקוי.

ומה הבשורה הגדולה של ועדת הריכוזיות – להפריד אחזקות ריאליות ופיננסיות. זאת, כאשר הריכוזיות בישראל היא למעלה מ- 40% לעומת כ- 30% בצרפת ובשוויץ, כ- 20% בנורווגיה, פינלנד, גרמניה ואיטליה, מעט יותר מ- 10% בשוודיה וספרד והרבה פחות בבריטניה. כאמצעי למזעור השלטון ללא מיצרים של בעלי השליטה בחברות הריכוזיות שלהם, הצעתי להקים מועצה מפקחת לצד מועצת המנהלים שתתן ייצוג הולם למחזיקי העניין ולהפוך את הדירקטורים החיצוניים לעצמאיים באמת תוך חזרה למודל הקודם של חברות הדירקטורים רק בשני דירקטוריונים על מנת שלא יהיו דירקטורים סדרתיים. 30% מהדירקטורים בגופי ההשקעות ובבנקים הם בפוטנציאל לניגוד עניינים. עכשיו מגלים פתאום כי גופים מוסדיים בבעלות טייקונים ופירמידות נוטים להצביע כמעט אוטומטית בעד האינטרס של בעלי השליטה. אך אני כבר התרעתי וכתבתי על כך אירועים וספרים לפני עשור, לאחר שחוויתי על בשרי את ניגודי העניינים של הדירקטורים. אמור לי מי מחוקק את חוק החברות ומי יועץ למחוקקים ואומר לך מה יהיה כתוב בחוק ואת האינטרסים של מי הוא ישרת.

אין טעם איפוא בועדות הקמות חדשים לבקרים העושות טלאי על טלאי ושומה עלינו לשנות את כל השיטה, על פי מצע תנועת הרפובליקה השניה שכתבתי לפני מספר שנים והתפרסם ברבים ובאתר שלי, הגורס שינוי כולל של השיטה בתנועה חוץ פרלמנטרית שתאחד את הרוב העשוק במדינה ותחרוט על דגלה צדק חברתי, כלכלי, שלטוני וסביבתי, הפיכת מעמד הביניים ל- 50% מהאוכלוסיה והורדת שיעור העוני ל- 10%, ניתוק קשרי הון ושלטון ואיסור המעבר מהסקטור הציבורי לפרטי, הנהגת מיסוי פרוגרסיבי וצודק, כל זאת כמו במשטרים הנאורים במדינות ה- OECD, תוך איזון בין כלכלת שוק חופשי לרגולוציה, איזון בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין, עם תקציב מאוזן וחוב לאומי נמוך, שינוי שיטת הממשל, הפרדת הדת מהמדינה, לימודי ליבה ושירות צבאי או לאומי לכל האזרחים, ושינוי בנורמות החברתיות והציבוריות.

אם דפני ליף והמצדדים בצדק חברתי וכלכלי בישראל נקראים אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים, עלינו לזכור כי כל מי שהביא לשינויים של ממש בישראל ובעולם כונה בעבר בכינויים דומים, כי האמת נראית בהתחלה הזויה, בהמשך היא נקראת אויבת העם, אך בסופו של דבר היא הופכת לנחלת הכלל ולדבר המובן מאליו. ועל מנת להגיע ליעדי השוויון והשגשוג עבור כולנו ולהשיג צדק חברתי, כלכלי, שלטוני, חינוכי וסביבתי, עלינו לאמץ את הצעדים המתבקשים לאלתר, גם אם הם נראים לכאורה דרסטיים, אך יש לעשותם בצורה הוליסטית אם אנו **חפצי חיים!**

הסיוט של יוליה – סטירה בענייני דיומא

קוראים לי יוליה, אני עובדת קבלן בניקיון במשרדו של הטייקון פילנתרופ והיה לי הלילה סיוט נוראי ומתוק כאחד.
אני סובלת מפגם גנטי, אני ישרה כמו סרגל ובגלל זה עליתי ארצה כי לא יכולתי לסבול את השחיתות ברוסיה.
אמרו לי שיש שופטים בישראל ובאמת פילנתרופ זוכה כבר שלוש פעמים מחמת הספק ושילם פעמיים כופר.
פילנתרופ זה לא שמו האמיתי, אך קוראים לו כך כי הוא מבצע בחינם תספורות לחבריו, נושיו ובעלי האג"ח שלו.
הוא כמובן לא יודע שיש לי תואר בספרות אנגלית וצרפתית מאוניברסיטת מוסקבה כי אני תמיד עם המטאטא.
גם חבריו הפוליטיקאים ופקידי הממשל, הפוקדים את משרדו ויוצאים עם מעטפות שמנות, מאמינים בשלטון החוק.
הם מזוכים חדשים לבקרים כי יש להם עוזרים נאמנים המוכנים לקחת על עצמם את אשמתם והשופטים מאמינים.
בכלל, יש שופטים המאמינים לסיפורי בדים של נאשמים המדברים בעברית גבוהה ומשתייכים לאליטות משותפות.
יש לנו במדינה הפרדת רשויות בין אלה שיש להם רשות לעשות הכל לאלה שיש להם רשות רק לסבול בשקט.
המנהיגים שלנו ופקידי האוצר נוקטים במדיניות חברתית מאוזנת – לוקחים מעט מהרבים ונותנים הרבה למעטים.
הלילה חלמתי סיוט נוראי שכיסה אותי בזיעה קרה אך במקביל הייתה לי הרגשה עילאית שמעולם לא חוויתי.
הסתובבתי עם הסרבל והדלי ופתאום צנחו עלי מאות אלפי דולרים בשטרות של דולר עד שכיסו את כל גופי.
עוד לא הספקתי להתאושש ונפלה עלי מעטפה עם כרטיסי הפלגה לכל המשפחה לשיט תענוגות מסביב העולם.
בסיוט פגשתי אנס סדרתי שמחלו לו על הפשעים שביצע כי השופטת קבעה שאין לו מבנה נפשי של אנס וסוטה.
התידדתי עם רוצח ילדות שיצא זכאי כי טען להגנתו שנתקף באי שפיות זמנית בכל פעם שרצח אחת מקורבנותיו.
הכרתי נהג שדרס וברח שסיפר לי כי דנו אותו למאסר על תנאי כי דרס רק זקן חרדי שאינו מהאליטות.
עשה עלי כתבה עיתונאי שקיבל רק עבודות שירות על פרסום מסמכים סודיים כי הוא לפחות אמיל זולא.
במסעדה יוקרתית פגשתי איל הון פושט רגל שהצליח להעביר למשפחתו מאתיים מיליון ולהעלים מס כחוק.
לפתע עמדתי מול מחשב וכשהתחלתי לשוטט בו ולחפש איים יווניים התבשרתי שזכיתי בפרס של מיליונים.
את הפרס נתן לי קבלן ידוע בזכות אבות, כי אבי היה אסיר ציון בגולגים של הק.ג.ב. בסיביר ומת שם מקור.
עוד זה מדבר וזה בא לבשר לי כי קיבלתי הזמנה להרצות בארה"ב במחיר של חמישים אלף דולר להרצאה.
במקביל קיבלתי בקשה לייעץ לחברה בטחונית גדולה עבור מיליון דולר כי אני מומחית לספונג'ה ודטרגנטים.
נקראתי לנשיא שאמר שאם היו מבקשים מהטייקון להגדיל את התמלוגים הוא היה עושה זאת מרצונו ולא בכפיה.

קיבלתי את פרס ישראל לספרות כי נשמרתי לא לכתוב על צדק חברתי וכלכלי אלא רק על השואה והסכסוך.

בכל מקום הרעיפו עלי כספים, כבוד וכיבודים בגלל שאני עובדת מצטיינת ומסתפקת בשכר המינימום שלי.

אך בגלל הפגם הגנטי שלי דחיתי מכל וכל את כל הפרסים כי ממש סבלתי מכל הטוב שקיבלתי שלא כדין.

התעוררתי בבוקר בשעה שש בדירת החדר של המשפחה בפלורנטין, לבשתי את הסרבל ועליתי לאוטובוס.

בדרך ראיתי איך השוטרים עורכים פשיטה על מאהל המחאה ושוברים ידיים ורגליים לפעילים החברתיים.

באיי התנועה שרפו את עצמם כמה מיואשים שקצה נפשם בחייהם כי אין להם עבודה אפילו בניקיון.

הגעתי לעבודה ובירכתי את האל הטוב כי אני חיה בישראל שיש בה שופטים, צדק חברתי ודין זהה לעשיר ולעני.

המגינים על רוח הקפיטליזם – היזמיות הזעירות או הטייקונים? – מי היא האריסטוקרטיה האמיתית בישראל?

נוצר מצב משונה, כאשר דווקא פשוטי העם הם אנשי הכבוד, האריסטוקרטים, המחזירים את חובותיהם ,משלמים את מלוא המיסים, עובדים בשכר ההולך ונשחק, חיים ברמת חיים ההולכת ויורדת ,ואילו הטייקונים פושטי העור והרגל, המקרקפים אותנו על-פי מיטב המסורת האינדיאנית ,הם חסרי כבוד ובושה

אריסטוקרטיה במקור היווני היא שלטונם של הטובים ביותר. בימי אריסטו שימש המונח להגדרת שלטון בעלי המידות הטובות, השולטים למען הכלל, להבדיל מהאוליגרכים השולטים ברמה בישראל, ארצות הברית, בריטניה, יוון ורוסיה. האוליגרכים, שהם על פי רוב בימינו הטייקונים, מעדיפים לעיתים להישאר מאחורי הקלעים, אם כי הם תומכים ומקדמים פוליטיקאים הדואגים להיטיב עימם בהפרטת נכסי המדינה בנזיד עדשים, בהעלמת עין ממונופולים וקרטלים שלהם, מהתחמקותם לשלם מיסים, בקיום משטר ניאו ליברלי אוליגרכי כשבראש הפירמידה הם ממנים שחקן בסרטים דרג ב', מנהל שיווק של חברת רהיטים, אשת ברזל או גנרל עריץ כפינושה הצ'יליאני. האוליגרכים מקבלים גיבוי אידיאולוגי מנביאי שקר כמילטון פרידמן שיעץ לכולם, מפרופסורים המרביצים את תורתם הניאו ליברלית ונהנים ממשרות של דירקטורים בחברותיהם, מסופרים עם דיעות פשיסטיות כאיין ראנד.

לפיכך כל מי שהוא הכי טוב, בעל מידות טובות ומצליח, בין אם הוא איש עסקים, איש מדע, איש רוח, משרת ציבור ופוליטיקאי, שייך מעצם ההגדרה לאריסטוקרטיה של המדינה. ואילו טייקון הנכשל בעסקיו, פושט רגל או עושה תספורת הוא בהכרח "עמך", כי אין לו מידות טובות בגלל שהוא עושק את נושיו וגם נכשל בעסקיו. לעומת זאת אנשי העסקים האתיים והמצליחים, כמו סטף ורטהיימר, גיל שויד או ווארן באפט, הם באריסטוקרטיה שלנו. כך גם הפרופסורים בעלי המידות הטובות שגם מצליחים במחקריהם. משרתי הציבור הדואגים לציבור, ולא עושים לביתם כשהם מועלים בתפקידם תמורת אתנן של משכורות מיליונים אצל הטייקונים, הם האריסטוקרטיה. אנשי הרוח כיהושע סובול, ארתור מילר או הנריק איבסן הכותבים מחזות מופת חברתיים שנועדו לשפר את פני החברה והם בעלי מידות טובות, הם האריסטוקרטים. ואילו פוליטיקאים כפרנקלין דלנו רוזוולט שעשו מהפך בחברה ובכלכלה האמריקאית הם הדגם של האריסטוקרטיה שצריכה להנהיג את העם ולא פוליטרוקים או אוליגרכים.

הארי רקנאטי עליו השלום, שהיה ידיד שלי, היה אומר לי לא פעם על הטייקונים של היום שהם BASHA KLASSA (מעמד נמוך, "עמך" בלאדינו, שפת אמנו), להבדיל מהאצילות השורשית שאפיינה את אביו, אותו ובנקאים ואנשי עסקים מהדור הישן, ונעלמה במידה רבה מנוף הבנקאות הישראלית אחרי שהודחו הוא ובנקאים אחרים, אנשי כבוד, הרואים בבנק ישות שמרנית שנועדה לשמור מכל משמר את פקדונות הציבור ולתת אשראי רק לגורמים אמינים ולא לטייקונים הרפתקנים המשקיעים את כסף החוסכים, בעלי המניות הקטנים והמחזיקים באגרות חוב בהשקעות ספקולטיביות. כולנו יודעים מה קרה בהמשך לבנקים בישראל שכמעט ומוטטו את המשק הישראלי בשנות השמונים ומה קורה בבנקאות העולמית משנות השמונים ועד היום ובעיקר בעת המשבר הגדול של 2008.

חשבתי על כך במיוחד לנוכח התספורות של מרבית הטייקונים, שרבים וטובים אמרו שהם לא יעשו לעולם תספורות והשקיעו באגרות החוב שלהם את כספי הפנסיה שלנו בחוסר אחריות. החבורה הזאת הפכה למיליארדרים, אבל כשהם צריכים להשקיע השקעות ספקולטיביות הם עושים זאת על חשבון החסכונות שלנו ואנחנו משלמים עבור מחדליהם, כשהם יכלו, אם היו אנשי כבוד, לכסות את כל ההפסדים מנכסיהם האחרים.

כל הטייקונים העושים תספורות של 50% ויותר לא התרוששו מהתספורות, רק אנחנו נשארנו קרחים בגללן והם העבירו פירורים מהונם בשביל לשמור על השליטה בנכסיהם, בחסות התייחסות אוהדת של השלטונות הניאו ליברלים שלנו, של הפקידות הממשלתית הבכירה העוברת לעבוד אצלם בשכר של מיליונים, של הרגולטורים שרמתם הולכת ויורדת עד שדמו לקופים שאינם רואים, שומעים ומדברים, וכמובן של הבנקאים החברים אתם במועדון האקסקלוסיבי של פושטי הרגל והעור שדואגים לבטחונות להלוואותיהם וגם אם אינם מספיקים הם מגדילים את העמלות, משלמים ריבית אפסית לפקדונות שלנו ולוקחים ריבית נשך על ההלוואות שנותנים לנו.

קראתי לאחרונה מחדש את "המחרוזת" של גי דה מופאסאן המביא סיפור על אשה פשוטה, הגברת לואזל, מהעם, המאבדת את הענק שהלוותה לה חברתה העשירה ובשביל לשלם עבורו, כי היא באמת אשת כבוד, היא עובדת בפרך ומחזירה את הכסף עם הריבית עד הפרנק האחרון. זאת ועוד, הנשים הפשוטות בבנגלה דש שלוקחות הלוואות של עשרות דולרים מבנק

גרמין של מוחמד יונוס על מנת להקים עסקים זעירים מחזירות ב- 98% מהמקרים את כל ההלוואות עם הריבית, כי הן נשות כבוד ועומדות בדיבורן, למרות שאין להן כסף מהצד.

נוצר מצב משונה, כאשר דווקא פשוטי העם הם אנשי הכבוד, האריסטוקרטים, המחזירים את חובותיהם, משלמים את מלוא המיסים, עובדים בשכר ההולך ונשחק, חיים ברמת חיים ההולכת ויורדת, ואילו הטייקונים פושטי העור והרגל, המקרקפים אותנו על פי מיטב המסורת האינדיאנית, הם חסרי כבוד ובושה. אך האם החברה מוקיעה אותם, לא משקיעה בהם, לא עובדת אצלם, לא מלווה להם, לא נותנת להם הטבות מס? לא ולא - הם החברים הכי טובים של המנהיגים שלנו, של פקידי האוצר שלנו, הם ה"אריסטוקרטיה" הישראלית, ועלינו אומרים שאנו קומוניסטים ואנרכיסטים, הזויים וחוצפנים, בעוד אנחנו המוהיקנים האחרונים של רוח הקפיטליזם. כל עוד החברה תמשיך לחשוב כך, כל עוד היא תתן את קולה לניאו ליברלים המנהיגים את המדינה מאז שנת 1996, המאיימים עלינו בדוקטרינת ההלם עם האיום האירני, הבעיה הפלשתינאית, השוויון בנטל, המשסים את פלגי העם זה נגד זה, במקום לדרוש שוויון בנטל עם הטייקונים וחברות הענק המשלמים פירורים כמיסים, נהנים מההפרטות השערוריתיות, מקהים את חושינו עם תוכניות הריאליטי המטמטמות - לא יהיה טוב במדינה הזאת לרוב רובו של העם חפץ החיים.

A group of Indian women have assembled to make bamboo products that they intend to resell.

קבוצת נשים מהודו מתאספות על מנת לייצר מוצרים מבמבוק שהן מוכרות תוך שימוש במיקרו אשראי.
הנשים הפשוטות שלוקחות הלוואות של עשרות דולרים על מנת להקים עסקים זעירים מחזירות ב- 98% מהמקרים את כל ההלוואות עם הריבית, כי הן נשות כבוד ועומדות בדיבורן, למרות שאין להן כסף מהצד.

Microfinance meeting in Tzaneen, South Africa. Group-lending is a key part of microcredit
ישיבת מטה מיקרו אשראי, כאן בטזאנין בדרום אפריקה. אשראי קבוצתי הוא מרכיב עיקרי במיקרו אשראי.

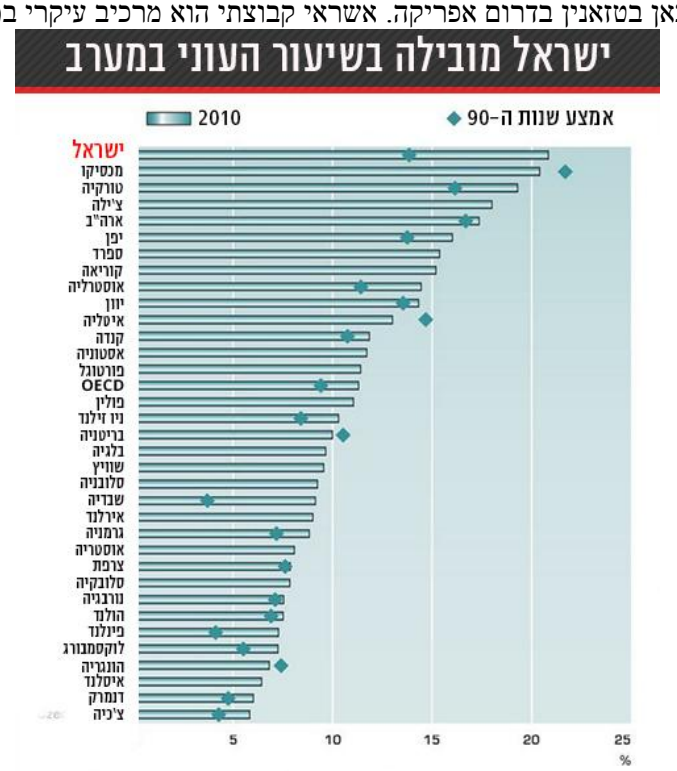

הכשלים בהגנה על מעמד הביניים להבדיל מהבורגנות – לפיד, פישר ונתניהו – אבירי הבורגנות הישראלית

שרי אוצר כשטייניץ, אולמרט הירשזון או נתניהו הובילו מדיניות ניאו ליברלית. ד"ר יעקב קורי סבור שההבדל היחיד בין לפיד לבינם הוא הכריזמה והמראה החיצוני

אני מתחיל להתגעגע לשטייניץ, אולמרט, הירשזון ונתניהו – שרי האוצר שהגדילו את הפערים החברתיים על חשבון מעמד הביניים, בסיוע החרדים, טומי לפיד ומפלגת העבודה. בתקופתם הכל היה ברור, הם דאגו לבורגנות (העשירון העליון) ולטייקונים על חשבון מעמד הביניים והשכבות החלשות. הם היו ניאו ליברלים, לא היו פופולריים וכריזמטים כיאיר לפיד, אבל הצליחו בשיטת הפרד ומשול להסיח את הדעת מהעושק.

סטנלי פישר זכה לתשבוחות מכל קצוות הקשת. הקונצנזוס החיובי בעניין תפקודו מזכיר את המאסטרו, אלן גרינשפאן הניאו ליברל, שהפך בעקבות משבר 2008 לאדם המושמץ ביותר בארה"ב כי היה אדריכל המשבר. גם לגבי פישר תחול רוויזיה לגבי תפקודו, כאשר יתברר שהמדיניות המוטעית שלו בנושא הריבית הביאה להיווצרות בועת נדל"ן ומניות שתתפוצץ לנו בפנים ותביא לשפל שלא היה דוגמתו.

בקיץ 2011 קמה תנועת מחאה שקיבלה תמיכה של 86% מהעם, למעט הבורגנים, בני טיפוחיו של הממשל הניאו ליברלי השולט בישראל משנת 1996. בבחירות 2013 שינו המפלגות את האדרת וצבעו עצמן בצבעים חברתיים. כך הפך יאיר לפיד לחברתי הדואג למעמד הביניים.

אלא שיש כאן **כפל לשון** – לפיד השני התכוון **לבורגנים**, העשירון העליון, כגירסת אביו לפיד הראשון, בורגני מוצהר ו-bon vivant, ולא **למעמד הביניים** המרוויח בין 75% ל- 125% מהשכר החציוני (לא הממוצע המושפע מההתעשרות החריגה של העשירון העליון). העם קנה את הפתיון והצביע בהמוניו ללפיד. חלק אחר של העם החושש מהערבים, מאירן ומהטרור יותר מאשר ממצבו הכלכלי, הבריאותי והחינוכי הצביע עבור נתניהו ובנט, והרי לך ממשלה ניאו ליברלית חדשה.

ליאיר לפיד יש כריזמה החסרה לנתניהו ולפישר, אבל הוא שותף אתם ב- 100% באידיאולוגיה הניאו ליברלית שלהם, מבית מדרשם של מילטון פרידמן, רייגן, תאצ'ר ופינושה העריץ הצ'יליאני. פרידמן יעץ להם בשם הכלכלה "החופשית", שאינה אלא מסווה למונופולים, יצירת פערים אדירים ועושק מעמד הביניים. לפיד משקה אותנו את אותם המים הבאושים, אבל הוא חתיך, מדבר יפה, מתקיף בצורה משכנעת את החרדים, כאילו שהם אחראים לכל תחלואי המשק הישראלי.

נתניהו טוען שלא ניתן להיטיב עם העם בגלל האיום האירני המחייב לקנות מטוסים חמקנים שבתקציב שלהם ניתן היה לפתור חלק ניכר מתחלואי החברה. ואילו פישר דורש שגם את כבשת הרש, התמלוגים המצומקים של הגז, נשקיע בחו"ל בשביל לא לייסף את השקל. והרי אם השקל מיוסף זה בעיקר בגלל הספקולנטים, כי את השקל הוא היה צריך לפחת, את שער הריבית הוא היה צריך להעלות, אבל זה היה פוגע בעקרונות השוק החופשי, שיותר חשוב לחסידיהם של איין ראנד, גרינשפאן ופרידמן משגשוגה של הכלכלה העולמית.

עם ישראל סובל מאמנזיה, לא זוכר מה היה לפני עשור כשרצחו את מדינת הרווחה ואיך יזכור את ההסטוריה שלו? במלכים א' פרק יב, אומר רחבעם לעמו: "אבי ייסר אתכם בשוטים ואני אייסר אתכם בעקרבים". לפיד שכבר לא יכל להיוועץ באביו "ויוועץ את הילדים", הלוא הם נערי האוצר, שאמרו: "כה תדבר אליהם קטוני עבה ממותני אבי", ובמקרה של טומי, זו אכן גזירה קשה.

אך יאיר לפיד לא מדבר בקשיחות אלא ברוך, הוא מבטיח שיהיה לנו טוב ביום האתמול כי חלף, בעוד שנתיים. וזה עובד! עם ישראל אוהב להיאחז במקסמי שווא. אולי זה בגלל האקלים המדברי שבו אנו רואים אחת לכמה שנים מיראז'ים שופעי ירק ומים וחושבים שעוד מעט נגיע אליהם. אך במדבר שבו אנו מצויים יש רק שוטים ועקרבים.

ביקורות והפניות לספר "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" מאת יעקב קורי בהוצאת מאגנס של האוניברסיטה העברית

העיתוי של ההוצאה לאור של הספר "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" בהוצאת מאגנס של האוניברסיטה העברית בירושלים, שתמצית הביקורות עליו מובאת להלן, היה מושלם, כי הספר מתייחס לפן האתי של סוגיות דומות לאלה שהוצפו במשבר הסאב פריים, הקריסה הבורסאית והשפל העומד בפתח וקובע שאם לא יהיה שינוי קרדינלי אנו נחווה שפל בסדרי הגודל של השפל הגדול בן עשר השנים משנת 1929.

על רקע זה ניתן לבחון את התגובות הנלהבות לספר של עיתון גלובס, של מנהלים מהשורה הראשונה בחברות ובבנקים, ושל אנשי אקדמיה בכירים. הספר מתואר כ: "מעמיק חכם ובוגר, מבריק שנון ומאיר עיניים, הכרחי שיקראו אותו כמה שיותר אנשי עסקים, מנהלים, אנשי אקדמיה ופוליטיקאים, יש בו פוטנציאל להיות רב מכר והוא יהפוך לקלסיקה, משתווה לטובים שבין ספרי הלימוד באנגלית, הספר יכול לשמש בסיס ללימוד אתיקה בעסקים. בערב ההשקה שנערך לכבוד ספרו בבית ציוני אמריקה בתל אביב קורי התגלה כמרצה בחסד. רעידת האדמה שעברה על וול סטריט בשבוע האחרון נתנה משנה תוקף למשנתו. למרות האורך והכובד של הספר, אתה מבין ממנו איך העולם שלנו עובד ואיך המדינה שלנו מקולקלת, איך עסקים נעשים ואיך הון מצטבר, מי מסדר אותך ואיך הם עושים זאת. בשביל קורי אתיקה היא לא עיסוק תיאורטי, הוא בראש וראשונה מקצוע רגשי. אם אתה מרגיש שאתה צריך להיות אתי – אתה תנהג בצורה אתית. ספרו של קורי הוא ייחודי בעולם בגלל האירועים עם משחקי התפקידים שלהם ובגלל העיסוק בסוגיות אתיות עסקיות דרך ניתוח של יצירות מופת מוכרות. ספר זה הוא בעל חשיבות רבה לכל המעורבים בו. " והחשוב מכל – על רקע המשבר ופרסום הספר יש נטייה הולכת וגוברת של בנקים וחברות גדולות להעביר קורסים באתיקה למנהלים. בולטת במיוחד הביקורת של תוכניות הלימוד של קורי המופיעות בספר שנכתבה על ידי מנהלים בכירים בחברת החשמל שלמדו אצלו שלושה קורסים וכתבו בין השאר: "אנו חשים צורך להודות לך על החוויה האינטלקטואלית והערכית הראשונה במעלה ששינתה תפישות עולם שלנו על עסקים ואתיקה ונתנה לנו את הכלים המעשיים לראות את תפקידינו הניהוליים באור שונה מהותית מאשר עד עתה." התגובות החלו לזרום במהלך חודש יולי, בערב ההשקה לספר שהיה בבית ציוני אמריקה בתל אביב ב- 29.7 באולם מלא עד אפס מקום ובהשתתפות גורמים בכירים בעסקים ובאקדמיה, ובחודשים הבאים. קורי התראיין לתוכניתו של מיכאל מירו בקול ישראל ב- 21.9.2008, בעיתון גלובס לשתי כתבות באוגוסט ובספטמבר 2008, בטאון "רואה החשבון" בחר בספר כ- "ספר החודש – המלצת הספרייה" בגיליון אוקטובר 2008 וכו'.

להלן קישורית לכתבה המרכזית במגזין G של גלובס (עמ' 25-30) שנכתבה על ידי דרור פויר ופורסמה ב- 18 בספטמבר 2008 על הספר, ראיון עם קורי, והקונטקסט האקטואלי של הספר:
http://www.globes.co.il/serve/globes/printWindow.asp?did=1000383230

כל המשבר העולמי שהוא ללא תקדים היה נמנע אם הבנקים והחברות היו מתנהגים בצורה אתית בהתאם לעקרונות המפורטים בספר, זונחים את עיקרון מיקסום הרווח בכל מחיר גם במחיר של סיכון הלווים, בעלי המניות והלקוחות, לא היו שמים מכשול בפני עיוור ובמקום זאת מאפשרים ללווים קשי היום לקבל הלוואות בריבית זולה ותנאי החזר שיוכלו לעמוד בהם כמו המיקרו הלוואות והלוואות הבנקים הקהילתיים. אם הבנקים לא היו משקיעים את יהבם ביצירתיות פיננסית תוך העברת הסיכון לצד ג' ומסבכים בכך את הבנקים להשקעות, חברות הביטוח וקרנות הפנסיה, אם קרנות הפנסיה לא היו משקיעות בבורסה בהשקעות עם סיכון גבוה אלא אך ורק באג"ח ממשלתי, אם היו עובדים במינוף פיננסי סביר בלי לעבוד עם Other People's Money, אם היו מסתפקים במרווחים קטנים ורווחים סבירים. אם אלה שעושים את הטעויות היו משלמים על כך מחיר כבד ולא אלה שלא חטאו ונקלעו לקו האש בעל כורחם, אם הייתה יותר רגולציה ובמקום שלטון ניאו ליברלי היה שלטון ניאו חברתי שדואג לאזרח הקטן ולכספו במקום להיטיב עם אילי ההון. כל אלה הם אבני היסוד של האתיקה בספר של קורי.

במבוא לספר נכתב בין השאר כי ניתן להיות רווחי ואתי כאחד אם מוותרים על עקרון מיקסום הרווח עבור בעלי השליטה, שיש לו תג מחיר נוראי בסיכון לא סביר של כספי שאר מחזיקי העניין ובעושק האינטרסים של הלקוחות, הספקים, הנושים, הקהילה, הממשל, האקולוגיה ובעלי מניות המיעוט. כלל זה נכון בכל מקום בארה"ב, אירופה וישראל. לא מקובלת על קורי ההנחה של גורמים במשק כי משבר מעין זה לא יכול לקרות בישראל. הספר מנתח מדוע המשבר יקרה בארץ בעתיד כמו שהוא קורה ויקרה בארה"ב וטוען שניתן להימנע ממנו אם יאמצו את הדרכים המותוות בספר בנוסף

לויתור על מיקסום הרווח: הפיכת הקרנות האתיות לאפיק המרכזי של ההשקעה, הקמת המכון הלאומי לאתיקה שייתן דירוג אתי לחברות, המועצה המפקחת שיהיו מיוצגים בה מחזיקי העניין בחברות, ועוד. נושאים אלה נסקרים בהרחבה בספר בחומר העיוני בפרק על אתיקה בבנקאות, באירועים על שחיתות במערכת הבנקאית ובניתוח היצירות, ביניהן הסרט "אלה חיים נפלאים" המציג חלופה של בנק אתי למשכנתאות הנותן הלוואות זולות לעובדים קשי יום תוך הסתפקות במרווחים זעירים, כפי שעושים הבנקים הקהילתיים הנסקרים בספר אף הם.

להלן כמה תגובות אופייניות לספר שהתקבלו עד כה:
זאב נהרי, משנה בכיר למנהל הכללי, ממלא מקום המנכ"ל, ראש החטיבה לכספים ולכלכלה של בנק לאומי, כותב במכתבו אל קורי מאוגוסט 2008, בין השאר:
"אין זה ספר שרק כתוב היטב אלא ספר מעמיק, חכם ובוגר, חיובי בתפיסתו את האתיקה בעסקים והאחריות החברתית ולא מהסס לתקוף ולבקר התנהגויות חורגות.
הספר מבריק שנון ומאיר עיניים ולעיתים פרובוקטיבי ובאמצעות דוגמאות מרתקות של אירועים מתחומים מגוונים בהם אמנות, היסטוריה וכלכלה בעסקים, אתה ממחיש לקורא את המושגים השונים בשפה קולחת נגישה ומרתקת.
אני שמח להשתייך לארגון כלכלי גדול שעושה הרבה בתחום ועוד ניתן לשפר ולעשות יותר.
ספר זה חיזק בי את החובה לשמור על האתיקה בעסקים והחשיבות לתמיכה בקהילה."
מיקי שרן, מנכ"ל ממגורות דגון, כותב במכתב אל קורי מספטמבר 2008, בין השאר: "קראתי בהנאה מרובה את רוב חלקי הספר. אין לי ספק שהנושא "חם" מאוד וכי הספר יהפוך בזכות הנושא ובזכות דרך הצגתו ל- text book. הכרחי שיקראו אותו כמה שיותר אנשי עסקים, מנהלים (גם בדרגי ביניים) אנשי הוראה ופוליטיקאים." מאיר חת, יו"ר מועצת המנהלים של פסגות אופק, פרופסור במכללה למנהל וחבר בוועד המנהל של המרכז לאתיקה בירושלים, בעבר המפקח על הבנקים, יו"ר דירקטוריון הבורסה, יו"ר בנק לאומי ויו"ר טבע, הביע בפני קורי בספטמבר 2008 את התרשמותו החיובית ביותר מהספר ובמיוחד מהאירועים: "הספר בנוי יפה, הוא מאוד בהיר, יכול לקרוא אותו גם אדם שלא בקי בנושא, הוא פשוט מעניין. יש סיכוי שהספר שלך ייקרא על ידי קהל גדול, הן בעולם העסקים והן באקדמיה והשפעתו תהיה קשורה במועד בו הופיע." מאיר חת וקורי הם בין הבודדים המשלבים קריירה אקדמית ופעילות ציבורית באתיקה בעסקים עם קריירה עסקית בתפקידים בכירים ומגוונים.
יהושע סובול, המחזאי והסופר, לוחם וכותב למען צדק חברתי ואחד מעמודי התווך של התרבות והחברה בישראל, הביע בפני קורי בספטמבר 2008 את התרשמותו מהספר: "הוא אקטואלי מאוד על רקע מה שקורה כיום בעולם, יש בו גישה מקורית, הוא מאיר בחריפות רבה את נושא האתיקה בעסקים." ב- 28.9.08 סובול כותב בעיתון "ישראל היום: "זהו חיזיון מכמיר לב לראות את שרת האוצר הצרפתית פונה למצפונם של בעלי הממון, כשהיא מטיפה להם בצדקנות שהגיע הזמן להכניס מוסר לעולם העסקים והכספים. אפשר להציע לה שתעיין בספרו של יעקב קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית". יהושע סובול כתב בספר ביקורת מאוד חיובית על הכתיבה האתית של קורי. אריה אבנרי, מבכירי העיתונאים בישראל, מייסד ויו"ר אומ"ץ, כתב עשרות ספרים ומאות מאמרים בנושא שחיתות שלטונית, הון ושלטון, כותב בספטמבר 2008: "הספר הוא מן הספרים המקצועיים הטובים שנתקלתי בחיי. הספר חייב להיות בספריות של כל המוסדות האקדמיים, להיות ספר חובה לסטודנטים הלומדים אתיקה." ד"ר אביגדור זוננשיין, הממונה על נושאי האתיקה ברפא"ל כותב בספטמבר 2008: "הספר מצויין. כל הכבוד!". יונתן אדרת, לשעבר מנכ"ל אלסינט שנודע במאבקו הציבורי למען אתיקה ויושרה, כותב בספטמבר 2008: "כל הכבוד! עכשיו יותר מתמיד ברור שרק יסודות של הגינות ומוסריות יכולים להוות בסיס יציב לאורך זמן לעסקים. כל רעיון אחר שלא דוגל ביסודות אלה כבסיס (תחרות , שוק חופשי וכו') אלא בכוחניות , תאוות עושר ובצע מתגלה בסופו של דבר כבנין קלפים שלא נשאר איתן כשהאדמה רועדת. יישר כח!"
Alexandra Reed Lajoux, סופרת אמריקאית בעלת מוניטין במנהל עסקים ומחברת סדרת ספרי M&A שפורסמו בהוצאת McGraw Hill, כותבת לקורי באוגוסט 2008, בין השאר: "ספרך בנוי על הנחה חכמה המתקיימת בצורה מבריקה. יש בו פוטנציאל להיות רב מכר. הוא יהפוך לקלסיקה." אהרון בן זאב, נשיא אוניברסיטת חיפה, כותב בספטמבר 2008: "אני מאוד מתרשם מההצלחה של הספר שכתבת ומאחל לך שתורתך תמצא אוזנים קשובות עוד יותר." פרופסור אילן משולם, לשעבר בהנהלה הבכירה של אינטל ואלביט ודיקן בית הספר לניהול של אוניברסיטת חיפה, כותב בספטמבר 2008: "נהניתי מהספר ואני חושב שהוא מצויין. אין לי ספק שבימים אלו בפרט יקראו בו רבים." יצחק ספורטא, מרכז תחום האתיקה באוניברסיטת תל אביב, בהערכה על הספר מאוגוסט 2006, כותב בין השאר: "לדעתי, הספר יכול לשמש בסיס ללימוד אתיקה בעסקים. יתרונו הגדול בהצגת הנושאים באופן שיכול למשוך את ליבם של מי שאין הנושא המוסרי חלק אינטגרלי מהיום יום שלהם. הספר יכול לשמש כלי שיאפשר לידע את הסטודנטים בצדדים השונים של אתיקה בכלל ואתיקה בעסקים בפרט. בעולם אידיאלי ידע ודיון שכזה עשוי לגרום לשינוי בדרך בה מנהלים זוטרים ובכירים מתנהלים במקומות העבודה שלהם ובחברה בכלל." עידו לנדאו, מרכז מקבץ האתיקה באוניברסיטת חיפה, בהערכה על הספר מאוגוסט 2006, כותב בין השאר: "בעברית אין עדיין ספר בנושא זה. באנגלית יש כמובן ספרים רבים מאוד, ויחסית אליהם הוא ספר טוב מאוד, ומשתווה לטובים שבין ספרי הלימוד. הספר כתוב בצורה מעניינת והוא בנוי היטב. הערכתי הכללית את הספר טובה." ארנון רצ'קובסקי, שותף בכיר במשרד רואי החשבון ארנסט את יאנג ומרצה בכיר

באוניברסיטאות בראיית חשבון, כותב בספטמבר 2008: "התרשמתי שספרך לא רק נחל הצלחה כבירה, אלא אולי אף שינה לרבים ממעצבי המנהיגות הכלכלית את תפיסת העולם העסקית. אני מסכים מאד עם דבריך לגבי תכניות הלימודים במינהל עסקים ומקווה שהשינוי המיוחל אכן יגיע."

המטרה המרכזית של קורי בכתיבת הספר הייתה להגביר את תודעת האתיקה בחברות העסקיות, בפירמות ובארגונים ולהפוך את הספר לכלי המרכזי להטמעת האתיקה בחברות, באמצעות האירועים שנכתבו על ידי איש עסקים עבור אנשי עסקים, ניתוח היצירות הקלסיות וחומר עיוני עדכני ומעשי. מבין עשרות התגובות שקורי מקבל באופן שוטף ממנהלים וקבוצות מנהלים על הקורסים שהם למדו אצלו, בולט במיוחד המשוב של קבוצת מנהלי מחלקות ומנהלים בכירים בחברת חשמל שלמדו אצלי במסגרת התואר של אוניברסיטת חיפה בשנים 2005-2007 שלושה קורסים של כ- 160 שעות לימוד אקדמיות במקצועות הבאים: 1. קיימות – אתיקה עסקית, אחריות חברתית ואיכות הסביבה, 2. גלובליזציה ומנהיגות, 3. מבוא למנהל עסקים, מיזוגים ורכישות. להלן קטעים ממכתב ההערכה שלהם:

"בתום לימודינו באוניברסיטת חיפה, אנו חשים צורך להודות לך על החוויה האינטלקטואלית והערכית הראשונה במעלה ששינתה תפישות עולם שלנו על עסקים ואתיקה ונתנה לנו את הכלים המעשיים לראות את תפקידינו הניהוליים באור שונה מהותית מאשר עד עתה. הצלחת בכישרון רב למזג חינוך ערכי, הקניית ידע מקצועי, וטיפוח כישורים ניהוליים בשיטות לימוד של דינמיקה קבוצתית ומשחקי תפקידים. בזכות שיטות הלימוד שלך נחשפנו לחומרים ומסרים בתחום העסקים והאתיקה השונים בצורה יסודית מכל מה שלמדנו באוניברסיטה ובתוכניות ההדרכה ואשר השאירו בנו רושם בל יימחה. עשית זאת בדרכי נועם, עם אמפתיה רבה לכל אחד מאיתנו, אך עם הקפדה אקדמית מדוקדקת. בקורסים אחרים למדנו תיאוריות מושכלות אך אצלך למדנו איך מתנהלים העסקים הלכה למעשה כדבר מנהל למנהלים שכמותו. היית שקוף אלינו ולא הסתרת שניתן להצליח בעולם העסקים הגלובלי של ימינו בדרכים לא אתיות. אך הבאת לנו אירועים ויצירות למכביר בהם הראית לנו שניתן להצליח גם אחרת ולמזג אתיקה ועסקים כי אין בהם סתירה כלשהי. הפנמנו את המסר ואנו משתדלים ליישם אותו כל אחד בתחומו. שיטות הלימוד שלך שאיפשרו לנו לראות דילמות אתיות בכל זווית נתנו לנו כלים לשנות את הראייה העסקית שלנו." כאמור, מרבית חומר הלימוד של הקורסים הנ"ל מופיע בספר החדש בהוצאת מאגנס.

הספר נבחר כ- "ספר החודש – המלצת הספרייה" בבטאון רואה החשבון של אוקטובר 2008. בתום הביקורת על הספר נכתב: "בכל אלו עוסק ד"ר יעקב קורי מאוניברסיטת חיפה בספרו העשיר בדוגמאות מהארץ ומהעולם. בין הנושאים הנדונים בספר: תפקידם של מנהלי הארגון בעולמו האתי, עושק המיעוט, שילוב יעדים עסקיים וחברתיים והשלכות הגלובליזציה. כאשר גם שוק ההון הישראלי מתקרב לחובת יצירת הקוד האתי, ספר זה הוא בעל חשיבות רבה לכל המעורבים בו." אירית לויט, אלמנתו של אורי לויט, מנכ"ל פועלים השקעות, אחד מהמנכ"לים האתיים ביותר בישראל, כותבת לקורי באוקטובר 2008: "חבל מאוד שאורי אינו שותף לכל ההצלחה הגדולה שלך בנושא האתיקה הניהולית. אומרים שכל אחד שבא לעולם יש לו יעוד מסויים, אתה מצאת את שלך ונראה על פניו, בכל אופן נקווה, שהזרעים שזרעת יניבו פירות. מעט אנשים מוצאים את יעודם ותורמים משהו לאנושות כך שאתה יכול להיות מאוד גאה ומאושר." גליה שגיא, מנכ"לית שבי"ל הסניף הישראלי של Transparency International, כותבת לקורי בנובמבר 2008: "אנשים אוהבים מרצה רהוט ומתלהב וקולח ומלהיב בעל דעות ומשנה סדורה וזה בדיוק אתה!" הנרי קלוד דה בטיני, אחד מגדולי האתיקנים האקטיביסטים בעולם, פרופסור באינסאד, סטנפורד ו- CEIBS בסין, כותב לקורי בדצמבר 2008: "אתה הצלחת לבצע בצורה נפלאה את המעבר לחיים אקדמיים והתפוקה שלך במונחי ספרים והוראה היא מדהימה. אתה יוכל להיות גאה בתרומתך ולהעריך את ההוקרה שאתה מקבל. אתה צפית את המאורעות וההיסטוריה מוכיחה את תבונתך האינטלקטואלית." דניאל מילוא, מנהל מרכז האתיקה בירושלים כותב לקורי בינואר 2009: "מחזק את ידיך. אנחנו זקוקים לעוד מספר אנשים עם להט ואמונה עזה כמוך."

להלן קישור לאתר עם ההרצאה על הספר של קורי בהוצאת מאגנס שהרציתי בכנס שבי"ל Transparency International באוניברסיטת תל אביב שנערך ב- 18.1.2009: **"אתגרי האתיקה והרווחיות בעולם העסקים על רקע הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי"**: mms://vod4.haifa.ac.il/p/ac/cory1.wmv . בהרצאה שבה נוכחו יותר ממאה איש השתתפו כמה מהגורמים הפעילים ביותר באתיקה בישראל. קטע ההרצאה בן 52 דקות שצולם במצלמת חובבים מוסיף נופך של cinema vérité לסרט. ההרצאה עוררה הדים רבים ונסקרה במספר אתרים בגין ההתיחסויות להון ושלטון, חוסר אתיקה בחוק החברות, דירקטורים חיצוניים סדרתיים, חוסר האתיקה במקסום הרווח ובמינוף מוגזם, תקיפת השיטה לעומת תקיפה פרטנית וחוסר התוחלת ברגולציה במבנה הקיים. באתר שבי"ל: http://www.ti-israel.org/Index.asp?ArticleID=1560&CategoryID=182&Page=1

מומלץ לקרוא פרקים אופייניים בנוסף לפרקים הנמצאים באתר של מאגנס: אירוע מתריע (עמ' 42), מתריע עם אחריות חברתית: המחזה "אויב העם" (עמ' 57), 36 חוקים של עושק בעלי מניות המיעוט בחברות לא אתיות (עמ' 78), קרנות

אתיות (עמ' 81), המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים (עמ' 88), המכון הלאומי לאתיקה (עמ' 92), אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים (עמ' 106), שוק ההון ואתיקה: הסרט "וול סטריט" (עמ' 137), אתיקה ברכישה ממונפת: הסרט "ברברים בשער" (עמ' 142), אתיקה בהשתלטות עוינת: הסרט "הולך על כל הקופה" (עמ' 145), אירוע שחיתות: אתיקה במכירות (עמ' 165), אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים (עמ' 170), קורבנות העושק: הרומן "ז'אן דה פלורט" (עמ' 191), שחיתות במערכת הרפואית: הסרט "טיפול לקוי" (עמ' 194), אתיקה בדתות (עמ' 211), אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה (עמ' 215), אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים (עמ' 219), אירוע כדאיות האמון (עמ' 248), אמון, בגידה ותסמונת הקורבן: האופרה "ריגולטו" (עמ' 265), הגינות, משפחה ועסקים: "המשיסה" והיצירה של אמיל זולא, האתיקן האולטימטיבי (עמ' 269), אקטיביזם אתי (עמ' 283), אירוע שוויון הזדמנויות בעולם העסקים: אפליה גזעית (עמ' 301), אקטיביזם אתי – "ארין ברוקוביץ'" (עמ' 315), מוסר, חברה ואתיקה: המחזה "קרנפים" (עמ' 318), חינוך, חברה ואחריות חברתית: המחזה "טופז" (עמ' 323), איכות הסביבה ואתיקה: הספר והסרט "תביעה אזרחית" (עמ' 326), היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים (עמ' 344), אתיקה ברכש בין-לאומי (עמ' 351), אירוע פערי תרבות, אתיקה ומנטליות בעסקים בין-לאומיים (עמ' 364), זכויות העובדים בעידן הגלובליזציה: סרט התעודה על ארגנטינה "The Take" (עמ' 384), כל החלק השביעי של הספר: אתיקה בעסקים בישראל (עמ' 391).

כמו כן מומלץ לקרוא באתר שבי"ל (Transparency International ישראל) את המאמר "36 העקרונות של עסקים ואתיקה בישראל ובעולם לקראת 2020", המסכם את תפישת העולם האתית של קורי, כפי שהיא משתקפת בספר, במאמרים ובהרצאות: http://www.ti-israel.org/Index.asp?ArticleID=1556&CategoryID=86&Page=1
מומלץ לקרוא באתר של אומ"ץ את המאמר של קורי על "הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי" ואת "עיקרי מצע תנועת הרפובליקה השניה של ישראל": http://www.ometz.org.il/articles.asp

בכתבה של גלובס מה- 4-5.8.2008 "תסננו אותם" של ענת כהן (עמ' 21 במוסף "שני בערב") היא מראיינת אתיקנים ואנשי אקדמיה בכירים (יואב גנזך, יצחק ספורטא, אסא כשר, אביבה גבע, מאיר חת, שמעון בנינגה, יעקב קורי) על האפשרות לבצע סינון אתי של סטודנטים ללימודי MBA. היא ראיינה את קורי במסגרת הכתבה ואף קראה קטעים מהספר החדש שלו המתייחסים לנושא. להלן הכותרת של הראיון עם קורי וקטעים מהכתבה:
" אוניברסיטה היא בראש ובראשונה מוסד מחנך "

ד"ר יעקב קורי, איש עסקים, מרצה לאתיקה עסקית באוניברסיטת חיפה ומחבר הספר " סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית "

"אוניברסיטה אינה רק מוסד שמעניק ידע ללקוחותיו אלא בראש ובראשונה מוסד מחנך. עליה להקנות קודם כל חינוך, אחר כך ידע ורק בסוף תואר ."

"אשר לישימות מבדקי היושרה לסטודנטים, הרי שאני טוען שהם אפשריים גם אפשריים . בתהליך הקבלה למנהל עסקים הייתי מקדיש יום שלם של סדנאות, סימולציות, ניתוחי אירועים ומשחקי תפקידים, כדי לבחון כיצד סטודנטים עתידיים לתוכניות MBA פועלים במצבי קיצון, במצבי חירום שבהם עולים קונפליקטים לוחצים בין מוסר ורווחיות. הייתי מערב במבדקים הללו גורמים אובייקטיביים לחלוטין כמו פסיכולוגים, ומנטרל את הממיינים המקצועיים של המוסד האקדמי ."

*למה לדעתך לא הנהיגו בארץ את מבחני המיון הללו בתוכניות MBA עד היום ?

"יש לכך שתי סיבות מרכזיות: ראשית, אין ביקוש לסוגיית היושרה של המנהל מן השטח . החברות והארגונים, מסתבר, לא בודקים ברצינות יתר את הרמה המוסרית של המנהל שאת שירותיו הם עומדים לשכור, ומעניקים הרבה יותר משקל לסוגיות כמו ציונים. לו חברה או ארגון היו פונים לאוניברסיטה ומבקשים ממנה 'תני לי את הסטודנטים עם רמת האתיקה הגבוהה ביותר', הפקולטאות לניהול היו מתכוננות לכך. מעבר לכך, כשהאוניברסיטאות בקושי נושמות ומתמודדות דרך קבע עם קשיים תקציביים, הרי ששיטת העבודה היום באקדמיה היא שיטת האינסטנט (ריכוז לימודים של יום-יומיים בשבוע במהלך שנה עד שנה וחצי מקנה לך תואר במינהל עסקים). במסגרת כזו 'אין זמן' ללמד אתיקה בצורה רצינית. "

חלק שני

פתרונות למשברים בקפיטליזם: קיימות, תחיקה, מנהיגות, המכון לאתיקה, קרנות אתיות, חינוך, הוליזם

INEFFICIENT AND EFFICIENT WAYS ATTEMPTING TO OVERCOME THE ECONOMIC WHIRL

Unfortunately, the vehicles that were devised to prevent such major crises as the Corporate Scandals of the 2000s and the Junk-Bond Market Collapse of the 1980s are not efficient. The tightening of corporate governance, ethical codes and regulation following the scandals of the 1980s did not prevent the scandals of the 2000s. Enron had the best ethical code ever devised, but it didn't prevent its collapse, as the executives winked at their subordinates and did the opposite. The Sarbanes-Oxley Act (SOX) is implemented in many cases, against the will of companies that are opposed to any regulation. They maintain that SOX was an unnecessary and costly government intrusion into corporate management that places US corporations at a competitive disadvantage with foreign firms, driving businesses out of the US. They are patriotic; foreign firms do not register on the US stock exchanges, it cost American companies upwards of $1.2 trillion, it cost Fortune 500 companies an average of $5.1 million in compliance expenses in 2004. The Wall Street Journal states in its editorial on December 21, 2008: "The new laws and regulations have neither prevented frauds nor instituted fairness. But they have managed to kill the creation of public companies in the US, cripple the venture capital business, and damage entrepreneurship." Why are all the critics so angry? The SOX improves transparency, corporate governance, investor confidence, and more accurate, reliable financial statements. The CEO and CFO are now required to unequivocally take ownership of their financial statements under Section 302, which was not the case prior to SOX, and allowed Lay and Skilling to put the blame on Fastow for Enron's fraudulent acts. Auditor conflicts of interest are prevented by prohibiting auditors from also having lucrative consulting agreements with the firms they audit, under Section 201. SEC Chairman Christopher Cox stated in 2007: "Sarbanes-Oxley helped restore trust in US markets by increasing accountability, speeding up reporting, and making audits more independent." So what is really the problem? First of all, SOX prevents maximization of profits, as it increases costs. The CEOs and controlling shareholders overlook the long-term risks of fraudulent acts but want to have the best quarterly results. The Act of 2002 was meant to prevent the losses of tens of billions that happened to shareholders of Enron, WorldCom or Tyco; however, it did not prevent the losses of trillions in 2008, although both crises were caused mainly by the unethical conduct of companies.

SOX established the Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) to provide independent oversight of public accounting firms providing audit services, tasked with registering auditors, defining the specific processes and procedures for compliance audits, inspecting and policing conduct and quality control, and enforcing compliance with the specific mandates of SOX. Most economists and politicians today advocate more regulation, but will it change the companies' attitudes? Has SOX changed their attitude, has it made Lehman, AIG or the banks that went bankrupt, or almost did so, more ethical? It has enriched many law firms who earn tens of millions assisting unethical companies in how to circumvent SOX. Would it not be much simpler to invest millions in order to implement ethics in the company, to be transparent, with less leverage, pay taxes, preserving ecology, taking into consideration the interests of all the stakeholders? SOX established standards for external auditor independence. But do they want to be independent and still maximize their firms' profits? Whose interests do they serve – the companies paying them their fees, SOX's, the minority shareholders, the stakeholders? Senior executives now take individual responsibility for the accuracy and completeness of corporate financial reports. Yet, Martin Sullivan, AIG's CEO, said on December 5, 2007 (Fortune, January 19, 2009): "We are confident in our marks and the reasonableness of our valuation methods. We have a high degree of certainty in what we have booked to date." Outside auditors had warned Sullivan a week earlier of possible "material weaknesses" in AIG Financial Products' accounting. AIG was saved by federal bailout on

September 16, 2008, nine months later, with federal loan commitments and investments totaling $150 billion. What does it help that the matter is under scrutiny by federal prosecutors and the SEC? With $150 billion we could solve so many health, education and infrastructure problems in the US, but the amount went to bail out AIG. Regulation will not help, just as SOX did not help; what will help are the vehicles and principles devised in this book, ensuring that companies like AIG should be ethical, their management ethical, the business climate ethical.

However, what did Alan Schwartz, CEO of Bear Stearns say to CNBC on March 12, 2008, 36 hours to Armageddon?: "Our liquidity and balance sheet are strong. We don't see any pressure on our liquidity, let alone a liquidity crisis." Bear Stearns sought emergency funding from the Federal Reserve on March 13, 2008, and was then sold to J.P.Morgan. Daniel Mudd, CEO of Fannie Mae, stated on February 27, 2008: "There are no current plans to go back to the market for capital because we have all of those other levers that are turned on, producing capital, putting us into an increasingly – into a comfortable position based on where we are in the market right now." Regulators seized Fannie and Freddie on September 7, 2008, and the matter is under scrutiny by Department of Justice investigators and the SEC. Jeffrey Edwards, Merrill Lynch's CFO, stated on July 17, 2007: "I think proactive, aggressive risk management has put us in an exceptionally good position. We have seen significant reductions in our exposure to lower-rated segments of the market." After taking more than $30 billion in write-downs, Merrill agreed to be sold to Bank of America on September 15, 2008. The matter is now under scrutiny by SEC and state AGs from New York and Massachusetts. The advocates of SOX maintained that Financial Restatements increased significantly in the wake of the SOX legislation and have since dramatically declined, as companies "cleaned up" their books. But what about the books of Merrill Lynch, AIG, Bear Stearns, Fannie and Freddie? This issue does not matter anymore for Lehman Brothers, which filed for Chapter 11 protection on September 15, 2008, the largest bankruptcy in history. We see that the gangrene is gaining momentum and Enron's bankruptcy is almost insignificant in comparison to Lehman's. Yet, Richard Fuld, Lehman Brothers' CEO stated on September 10, 2008, five days to Armageddon: "We are on the right track to put these last two quarters behind us." And its CFO Ian Lowitt stated on the same day: "Our liquidity pool also remains strong at $42 billion. Throughout the market volatility of the past six months, our liquidity and funding framework has served us extremely well, and we remain focused on increasing the funding available in our bank entities and mitigating any liquidity risks to our secured and unsecured funding positions." How will it help the stakeholders of Lehman who lost all their money even if Fuld and Lowitt are convicted, pay millions in fines and go to prison for 5 or 25 years? When Lehman collapsed it had bank debt of $613 billion, bond debt of $155 billion, and assets (including dubious assets) of $639 billion. We are now a long way from the tens of billions of Enron. The damage of the bankruptcy or conservatorship of all these companies to the world economy is estimated in trillions and the only way to prevent such catastrophes is to comply with the principles of this book, mentioned earlier.

Fortune is wrong in stating in its article that it's payback time for Wall Street. Wall Street will never be able to pay back anything nor will the unethical executives who will be convicted. Sentencing them to jail will be like treating a toothache in doomsday. Those who will be affected are the millions who are being fired and have done nothing wrong, the millions who lost a substantial part of their pensions and have never speculated on the stock exchange, the millions who will lose their homes, will not be able to give education to their children, receive health insurance or will suffer abject poverty. Governments will not have money for welfare, companies will not have money for social responsibility, and philanthropists will cease their donations because they have lost their funds in the Madoff Ponzi Scheme. On December 11, 2008, Bernard Madoff, 70, a former Nasdaq chairman and a respected figure on Wall Street for 40 years (they are all "honorable men", as Wall Street measures the greatness of men by the size of their wallets), was charged with having perpetrated a mammoth Ponzi scheme, instantly becoming the new face of fraud on Wall Street. Victims have lost as much as $65 billion and Madoff was sentenced to 150 years in prison. The

victims include prominent families, charities, and hedge funds. The Inspector General of the SEC investigated into how the SEC staff could have missed so many red flags for so long. So, we have regulations, but when we need them, they are not there; they were not there when needed with Enron and they are not there now with Madoff. Madoff was also a prominent philanthropist who served on the boards of nonprofit institutions, many of which entrusted his firm with their endowments, some of which, such as the Lappin, Picower and JEHT Foundations have been forced to close, as a consequence of the fraud. The whirl hits everybody, the innocents like these donors are hit the most and if the guilty are hit, it is too late and irrelevant.

One of the foundations of ethics is to live according to your means, be moderate, never owing anything to anybody, as you may lose your independence and integrity. I have started from zero and have never owed anything, although I bought a house mainly from my savings, took a mortgage and paid it with monthly installments which were lower than the rent I used to pay. I didn't buy a car before saving enough money, travelled abroad only when I could afford it; in short, I have always had a positive cash flow; even when I didn't work, I had enough savings to allow me to find an adequate job. I try conveying this message - "the key to happiness is a positive cash flow" - to my students, my colleagues, my family and my friends. However, it is completely opposite to current practice. In the global world, when you can be fired without any warning and due to reasons beyond your reach, you have to live according to your means, as that is the guarantee of your integrity and wellbeing. However, the unethical practice of the lenders was even more cynical. Easy credit, and a lie that house prices would continue to appreciate, had encouraged many subprime borrowers to obtain adjustable-rate mortgages. These mortgages enticed borrowers with below market interest rates for some predetermined period, followed by market interest rate for the remainder of the mortgage's term. Joseph Stiglitz describes this process in Time (October 27, 2008) in his article "The Way Out": "The mortgage brokers loved these new products because they ensured an endless stream of fees. They maximized their profits by originating as many mortgages as possible, with frequent refinancing. Their allies in investment banking bought them, sliced and diced the risk and then passed them on. The bankers forgot that their job was to prudently manage risk and allocate capital. They became gambling casinos – gambling with other people's money, knowing that the tax-payer would step in if the losses were too great. They misallocated capital, with massive amounts going into housing that was ultimately unaffordable. Loose money and light regulation were a toxic mixture. It exploded." Borrowers who could not make the higher payments once the initial grace period ended would try to refinance their mortgages. Refinancing became more difficult, once house prices began to decline in many parts of the USA. Borrowers who found themselves unable to escape higher monthly payments by refinancing began to default. As more borrowers stopped paying their mortgage payments, foreclosures and the supply of homes for sale increased. This places downward pressure on housing prices, which further lowers homeowners' equity. The decline in mortgage payments also reduces the value of mortgage-backed securities, which erodes the net worth and financial health of banks. This vicious cycle is at the heart of the crisis. But this must not necessarily be so.

Community Investing, supporting development initiatives in low-income communities, provides affordable housing, creates jobs and helps responsible businesses get started. It is achieved mainly through Community Banks, Community Credit Unions, Community Loan Funds and Micro-enterprise lenders, such as South Shore Bank. In the 1970s, banks still continued to "redline" against minority neighborhoods, even to credit-worthy residents. Shore Bank founders decided to buy a bank in a disinvested neighborhood and create complementary affiliates, focusing all of the resources on one neighborhood. Shore Bank’s basic real estate acquisition and rehab loans are made on 20-year, fully amortizing terms with rates that adjust every two years, with fee structures for mortgage lending and refinancing lower than competing banks. This book describes such a bank in one of the best pictures ever filmed "It's a Wonderful Life", directed by Frank Capra with James Stewart and Donna Reed. After George Bailey's father's death, Mr. Potter (the subprime bank shark

of today) tells the Board of Directors of the mortgage bank owned by Bailey that the way he managed the bank was not businesslike, was utopian and unpractical. George Bailey defends the cause of the so called "rabble", the hard working people who benefit from the cheap loans of the mortgage bank in order to purchase a modest house instead of renting the slums owned by Potter. Georges' social responsibility lies in erecting Bailey's Park, with new small houses for the hard working people who at last have their own homes. And this brings us to the main ethical dilemma of the modern world. In the 2000s, we are no more dealing with a small town like Bailey's, not even Chicago, as with South Shore Bank; we are dealing with the welfare of the US, of the world, since the subprime crisis brought about the recession of 2008. If the sharks of the subprime crisis had given loans on affordable terms, as in Community Banks, without trying to maximize their profits, they would have earned a moderate profit and not gone bankrupt. As they were greedy, put stumbling blocks before the blind and made false representation of the interest' rates, the US economy entered into its worse recession since 1929. If it recovers, but continues with those practices, the next whirl might melt down the world's economy. Now is the time to reprogram, to reset the whole economy, with the principles presented in this book. It is our last chance to do so; we have wiped out trillions; next time the conventional means will not be enough.

I am not alone in making these warnings, but this book may be the only one to illustrate them with a wide variety of cases, theory and analyses of works. Furthermore, this book presents a cohesive set of measures that might prevent the next stage of the whirl from occurring. Nouriel Roubini states in his article "Warning: More Doom Ahead" in the FP Foreign Policy issue of January/February 2009: "This crisis is not merely the result of the U.S. housing bubble's bursting or the collapse of the United States' subprime mortgage sector. The credit excesses that created this disaster were global. There were many bubbles, and they extended beyond housing in many countries to commercial real estate mortgages and loans, to credit cards, auto loans, and student loans. There were bubbles for the securitized products that converted these loans and mortgages into complex, toxic, and destructive financial instruments. And there were still more bubbles for local government borrowing, leveraged buyouts, hedge funds, commercial and industrial loans, corporate bonds, commodities, and credit-default swaps—a dangerous unregulated market wherein up to $60 trillion of nominal protection was sold against an outstanding stock of corporate bonds of just $6 trillion. Taken together, these amounted to the biggest asset and credit bubble in human history; as it goes bust, the overall credit losses could reach as high as $2 trillion. Unless governments move with more alacrity to recapitalize banks and other financial institutions, the credit crunch will become even more severe. Losses will mount faster than companies can replenish their balance sheets. Thanks to the radical actions of the G-7 and others, the risk of a total systemic financial meltdown has been reduced. But unfortunately, the worst is not behind us. This will be a painful year. Only very aggressive, coordinated, and effective action by policymakers will ensure that 2010 will not be even worse than 2009 is likely to be."

Joseph Stiglitz, cited at length in this book, whom I perceive as the modern prophet of ethical economy, presents a variety of solutions to the bubbles and recessions of 2008 on CNN.com: "This is not the first crisis in our financial system, not the first time that those who believe in free and unregulated markets have come running to the government for bail-outs. There is a pattern here, one that suggests deep systemic problems and a variety of solutions:

1. We need first to correct incentives for executives, reducing the scope for conflicts of interest and improving shareholder information about dilution in share value as a result of stock options. We should mitigate the incentives for excessive risk-taking and the short-term focus that has so long prevailed, for instance, by requiring bonuses to be paid on the basis of, say, five-year returns, rather than annual returns.
2. Secondly, we need to create a financial product safety commission, to make sure that products bought and sold by banks, pension funds, etc. are safe for "human consumption." Consenting adults should be given great freedom to do whatever they want, but that does not mean they should gamble

with other people's money. Some may worry that this may stifle innovation. But that may be a good thing considering the kind of innovation we had -- attempting to subvert accounting and regulations. What we need is more innovation addressing the needs of ordinary Americans, so they can stay in their homes when economic conditions change.
3. We need to create a financial systems stability commission to take an overview of the entire financial system, recognizing the interrelations among the various parts, and to prevent the excessive systemic leveraging that we have just experienced.
4. We need to impose other regulations to improve the safety and soundness of our financial system, such as "speed bumps" to limit borrowing. Historically, rapid expansion of lending has been responsible for a large fraction of crises and this crisis is no exception.
5. We need better consumer protection laws, including laws that prevent predatory lending.
6. We need better competition laws. The financial institutions have been able to prey on consumers through credit cards partly because of the absence of competition. But even more importantly, we should not be in situations where a firm is "too big to fail." If it is that big, it should be broken up.
These reforms will not guarantee that we will not have another crisis. The ingenuity of those in the financial markets is impressive. Eventually, they will figure out how to circumvent whatever regulations are imposed. But these reforms will make another crisis of this kind less likely, and, should it occur, make it less severe than it otherwise would be."

These are excellent insights, analyses and solutions. But it is "more of the same", more regulation, more laws, more commissions, fewer incentives to executives. Those solutions would be sufficient in a normal crisis like we had in the last century after the 1930s depression. The world leaders are now adopting Keynesian solutions, pouring in huge amounts of money to boost the economy and save the financial system, lowering interest rates to 0, and making higher deficits. These methods may suffice for the current recession, maybe for the next one, but as amounts of losses reach the unbelievable figures of tens of trillions, they will not be sufficient to overcome a Doomsday Depression by 2020. Only a complete change of ideology, resorting to ethics, not window dressing social responsibility but true hard core ethics as devised in the Credo, in the Introduction and throughout this book, will change the situation drastically and stop the whirl. The closest statement, coming close to the precognition of this book, was made by Klaus Schwab on October 30, 2008:
"Our international system, created in the middle of the last century and based on multilateral institutions, either lacked the authority or the competency to deal with the challenges of a global financial system that went overboard. Furthermore, individual governments have not shown the initiative to address a fundamentally restrictive global financial system – either out of national interest or because of ideological reasons. In addition, the G-7, the grouping of the leading industrialized countries, and the International Monetary Fund have not shown the necessary long-term vision.

The absence of regulatory functions has been abused by many actors to the great detriment of the public, national economies and, unfortunately, common people as well. Only now do we see “global finance summits” aimed at establishing rules that have been long overdue. It remains to be seen whether we will be able to create a “world community” which will find the right balance between necessary regulation and maintaining entrepreneurial dynamism. It is now more important than ever to not choke off the engine of the real economy – especially in the early stages of a recessionary phase – in order to save jobs.

While regulation is important for the future of the global economy, rules alone are not sufficient. This crisis has clearly demonstrated not only our global interdependence, but also the fact that the economy and society are very much interconnected. In other words, the economy is not an independent or self-contained realm; instead, the crisis has shown that the economy has to serve society. We have to be careful that the measures taken to curtail the crisis will not damage the power of innovation in the real economy.

I founded the WEF in 1971 based on the stakeholder theory, which says that the management of an enterprise has to serve all stakeholders connected to the company. This goes beyond serving only the shareholders; it means that the management has to lead the enterprise as the trustee of all stakeholders and not just the appointee of the shareholders, in order to secure the long-term prosperity of the company.

This comprehensive, professional role of management has been undermined in recent years by bonuses and other systems that link the management to the short-term interest of the shareholders. Maximum profit-seeking has increasingly taken precedence over long-term strengthening of competitiveness and sustainability.
I have described this perversion of the professional ethos of management in the following way: When I had surgery a few years ago, I knew very well that my future quality of life would be dependent to a large extent on the qualifications of the surgeon. This is why I sought an expert who was the best in his profession. I naturally assumed that I was in the hands of a doctor who would apply his most professional skills without claiming that he would like to have a share of my future income – since, of course, this would be dependent on his know-how – in addition to his remuneration.

Going forward, what we need is a management philosophy that is based on a professional ethos and not on maximum profit-seeking. Of course, highly-qualified business leaders are highly paid in an internationally competitive environment. However, those leaders with the corresponding moral qualification in particular should always do their best in every situation without a need for additional incentives such as bonuses. Perhaps we need an equivalent of the Hippocratic Oath for management, as it exists for doctors, which incorporates this comprehensive responsibility. If we are not capable of installing a long-term comprehensive responsibility for business leaders in all areas of the economy, then the new rules and regulations will not help, because there will always be loopholes.

In times of crisis it is necessary to slow down the tornado caused by mistakes of the past and to prevent further damage. But it is even more important that we should not act blindly in a superficial way. We need to identify the fundamental problems and change our behaviour accordingly. This is why the current crisis hopefully has a transformational character.
For the short-term future, it is essential to build a real global partnership to overcome the negative impact of our financial instruments and to make progress on the other global challenges facing us, such as climate change, fighting poverty, healthcare and other important issues. There is a danger today that these and other fundamental questions will be pushed to the sidelines – with the same disastrous consequences we saw as a result of ignoring the early warning signs of this financial crisis.

I hope that the conscious adoption of a business ethos based on the comprehensive and long-term stakeholder principle, instead of the one-sided, short-term shareholder principle, becomes one positive outcome of this crisis."

Schwab says today what I have maintained, taught and written in the last decade. All these are developed extensively in my new book which I wrote before the crisis and where I forecasted that the crisis would inevitably come. I stated that the law is not sufficient to safeguard the interests of the stakeholders and business ethics is essential. We need ethical executives, with integrity and transparency. In the Introduction to my book, you can read how I attacked the erroneous conception that a company has to maximize profits as it always implies maximum risk and wrongdoing to the stakeholders. I was one of the few who dared to oppose the consensus. My book's motto is that profitability is a precondition to the existence of companies but is not their raison d'être. Because of

that, I was called socialist and anti-business. In the book, especially in the case studies, I show how the outrageous leverage ratios act to the detriment of long-term stability, but I was told that practice shows the opposite. When I wrote that managers should be screened ethically as a precondition to their employment, most people said that it is irrelevant as they should maximize profits, be street fighters and crash the competition as in war. Now Schwab says it, as well as a large part of the business, academic, political and media communities. My book gives substantiation to what they say today and proves it.

The governments of the world are losing a golden opportunity to prevent the next recession and ultimately the Doomsday Depression. They have spent hundreds of billions to rescue the banks but have not changed anything in their way of thinking. The banks are the same banks, Lehman does not exist anymore but all the others do, in one way or another. They'll continue to devise toxic assets, hoping to be rescued in extremis. What should be done is change the principle of maximization of profits, induce banks to adopt, even in part the principles of community banks, giving subprime customers mortgages with lower interests, longer periods of repayment, fixed installments according to their means, not seeing the subprime borrowers as suckers but as potential prime customers. Another change could be to prevent externalizing the mortgages through MBS. Let the banks assume full responsibility for their loans and assume the risks. They know better than anybody else the customers, the risks and the prospects. They would not put stumbling blocks before the blind if they are personalized and they know that they would have to evict them from their homes. The pension funds should not be allowed to invest in the stock exchange but exclusively in risk free assets as government bonds. It is unethical to risk the pensions and savings of innocent people who know nothing about hedge funds, MBS, derivatives, and who had never speculated in their lives.

The Credo, the 36 Principles, or similar ones should be adopted by all companies, firms and banks that want to receive aid from the governments and the precondition in the rescue programs should be adherence to the Credo. Shareholders would invest only in such companies, employees would work only there, and banks would lend money only to ethical companies. Communities would welcome only ethical companies, as would all the stakeholders of the companies. If a company does not adhere to the first principle and does not see profitability as a viability precondition but as its only reason for existence, the company would probably wrong its stakeholders sooner or later. If companies continue to seek maximization of profits they will end up taking huge risks as did AIG, Lehman or Drexel and maximizing the wrongdoing to their employees, customers and the ecology. They will practice creative accounting, publish opaque financial statements, and have a leverage of 10:1 or event 30:1, risking other people's money. They will not pay taxes as they should, their independent directors will be biased and their management will not be democratic and humane. If the companies adopt the vehicles devised in this book, the economy will become ethical, the risks will attenuate, and the need for regulation and welfare will decrease substantially, thus saving billions in public funds. An Institute of Ethics should be established in every country, ethical ratings of companies should be adopted, as well as ethical screening for managers, salesmen and employees in purchasing and finance. If the mechanisms devised in this book for appointing independent directors are adopted, they will substantially enhance corporate governance. Our model businessman would be Warren Buffett and not Ken Lay, and society should ostracize unethical businessmen and praise whistleblowers. No one will invest in companies with outrageous salaries to executives, or buy from them, not because we are jealous but because we know for sure that their primary motivation will be toward short term achievements, which are always to the detriment of the stakeholders' welfare. The heavy sentences on corrupt businessmen convicted in the 2000s corporate scandals are a good start, but we should remember that Milken and Boesky also went to prison and the business world became even more corrupt. SOX and more regulation are a good start, but are not efficient enough, as we have seen in the 2008 recession. And most of all, the

solution should be comprehensive including all these principles, or similar ones; partial measures do not suffice.

Adherence to the Principles would prevent major economic whirls, with 50% of the population in the middle class, as in Sweden, and not 50% of the wealth owned by the richest 1%, thus enhancing democracy by minimizing social gaps. Reward and punishment should be equitable, not as today, when corrupt businessmen are rewarded and rescued and seldom punished for the extraordinary risks they take, for using insider information and receiving exorbitant salaries, while the innocent are punished, lose their jobs, their pensions, punished for crimes that others have committed. If this situation continues, people will lose faith in the stock exchange and not invest there anymore. People should invest in ethical funds, as advocated in this book, and the climate of business should become ethical, as it is hard to be ethical when most of your competitors are not. If these changes occur, justice will prevail after all. It is not a coincidence that Emile Zola, the ultimate ethicist who is mentioned at length in this book, died (was perhaps even murdered) before writing his book "Justice" in his final series, which consisted of: Fecondite (Fruitfulness), Travail (Work), Verite (Truth) and Justice (Justice). According to Maslow, and even the Kabbalah, there are different levels of needs. Since the earliest days of mankind we have reached fruitfulness and basic needs. Work was reached thousands of years ago in agriculture and handicraft. Truth was obtained with Moses, Jesus, Mohammed, Buddha, Aristotle, Voltaire, Galileo, Einstein, Freud, and so many others. But Justice was never fully achieved: we were almost there in the ancient times of Solomon but then his kingdom collapsed; we saw it coming in 1789 in France, but then came Napoleon and Louis XVIII; we hoped it would prevail after the Civil War in the US, but racism continued to exist for more than a century; the socialists were exhilarated in 1917 in Russia, but then came one of the most murderous regimes in history. I even witnessed the May 1968 Students Revolution in Paris, but the neo-liberal reaction ensued. In 1989 the Berlin Wall fell and subsequently the communist regimes were ousted, but then capitalism's hubris gained momentum in its ugliest forms, with corporate scandals, the subprime crisis and the 2008 recession. Yet, there is a tendency towards more justice and we cannot deny that the situation today is far better than it was even a century ago. Only in business does justice not yet prevail. Greed is more and more blatant; ethics is in many cases window dressing, reward and punishment do not really exist.

As long as the mentality of street fighters, cut throat competition and the killer instinct prevail, as long as society continues to worship bankrupt businessmen who outsmarted their creditors, tax evaders who conned the government or controlling shareholders who wronged minority shareholders, nothing will change and we'll continue to fight aimlessly against larger and larger whirls. The whole attitude of business and society has to change in order to save us from the Doomsday Depression. It is achievable, it is economic, it is ethical and it is just. In this book I offer efficient ways on how to achieve it; my ideas concur and extend Joseph Stiglitz's theories on The Third Way, Klaus Schwab's principles on a New Business Ethos and Nouriel Roubini's warning on More Doom Ahead. Every problem has a solution, as proved in this book; we need only to change our mentality, to elect new men, men who have an ethical attitude to key positions. It will cost us less than the trillions invested in pointless rescue plans that save the wrongdoers instead of the wronged. We should live according to our means, without excessive credit, educate businessmen and MBA students to ethics, and make this world a sustainable world, with equality, justice, and a high quality of life!

אקטיביזם אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה

בפרק המבוא התייחסנו לתיחום המושגים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית, איכות הסביבה ואקטיביזם. ניעזר בויקיפדיה להבהרת מונחים אלה:

קיימות (SUSTAINABILITY) היא ניסיון לספק את הפתרונות הטובים ביותר לסביבה האנושית והטבעית בהווה ובעתיד הרחוק. היא מתייחסת להמשכיות של ההיבטים הכלכליים, חברתיים, מוסדיים וסביבתיים של החברה האנושית, כמו גם של הסביבה הלא אנושית. קיימות נועדה להיות אמצעי לתפישת התרבות והפעילות האנושית כך שהחברה, מרכיביה וכלכלותיה יהיו מסוגלים לספק את צרכיהם ולבטא את הפוטנציאל הגדול ביותר בהווה, תוך שמירה על השונות הביולוגית והמערכות האקולוגיות הטבעיות, ותכנון וביצוע למען היכולת לשמור על אידיאלים אלה בטווח הרחוק מאוד. קיימות משפיעה על כל שלבי ההוויה, מהקהילה המקומית עד ליקום כולו.

אחריות חברתית (SOCIAL RESPONSIBILITY) היא דוקטרינה הטוענת שלישות, בין אם היא מדינה, ממשלה, תאגיד, ארגון או יחיד, יש אחריות כלפי החברה. אחריות זאת עלולה להיות "שלילית" במובן של אחריות להימנע מפעולה או עשויה להיות "חיובית" במובן של אחריות לפעולה. קיימת שונות רבה באמצעים ובתפקידים של ישויות שונות להגשמת האחרויות המוצהרות שלהן. משמעות הדבר שלישויות השונות יש אחרויות שונות. למשל, שמדינות צריכות להבטיח את זכויות האזרח של אזרחיהן, שתאגידים צריכים לכבד ולעודד את זכויות האנוש של עובדיהם, ושאזרחים צריכים לכבד את החוקים הכתובים. אך זה עשוי להיות יותר מכך. הרבה ארגונים לא ממשלתיים (NGO) טוענים שתפקיד ואחריות חבריהם כאזרחים הם לסייע בשיפור פני החברה ע"י נקיטת עמדות אקטיביסטיות בתפקידיהם החברתיים. הכוונה עשויה להיות גם שלתאגידים יש מחויבות מפורשת להחזיר לחברה.

אחריות חברתית תאגידית (CSR - CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY) היא מושג שמשמעותו כי תאגידים עסקיים הם בעלי מחויבות לדאגה לכל מחזיקי העניין בכל תחומי הפעילות של פעילותם העסקית. מחזיקי העניין של החברה הם כל אלה המושפעים, או המשפיעים על ההחלטות והפעולות של עסקי התאגידים. הם כוללים בין השאר: עובדים, לקוחות, ספקים, ארגוני קהילה, חברות בנות ושלובות, שותפים, השכונות שבהן פועל התאגיד, משקיעים ובעלי מניות. (להגדרה זאת ניתן להוסיף גם זרועות ממשל כרשויות המס, המדען הראשי ומשרדי ממשלה, נושים כבנקים, בעלי אגרות חוב או מלווים אחרים, ואת איכות הסביבה שבה פועל התאגיד). CSR דורש שעסקים יהיו אחראים וימדדו את ההשפעות הכלכליות, החברתיות והסביבתיות של החלטותיהם בפועל או בפוטנציה. במקרים מסוימים היישום של מדיניות תקיפה של CSR ע"י תאגיד עשוי להיות כרוך בפעולות החורגות מקיום החוק במובנו הצר. זה עשוי לעיתים לתת לתאגידים יתרון תחרותי או תדמיתי ע"י הוכחה שהאינטרסים של החברה במובן של SOCIETY מהווים חלק אינטגרלי של מרכיבי המדיניות שלהם. CSR היא מעבר לפילנתרופיה והיא יותר חלק של התנהגות מובנית ולא של מתן צדקה. CSR משולבת בעקרונות של פיתוח בר קיימא (SUSTAINABLE DEVELOPMENT) הקובעים כי התאגידים חייבים לקבל החלטות שאינן מבוססות רק על שיקולים כלכליים ופיננסיים, כגון רווחיות, תשואה להון, תשלום דיבידנדים וכדומה, אבל גם על ההשלכות החברתיות, הסביבתיות והאחרות של פעולותיהם.

אתיקה עסקית או אתיקה בעסקים (BUSINESS ETHICS) היא צורה של אתיקה יישומית הבוחנת כללים ועקרונות אתיים בהקשר של עסקים, הבעיות המוסריות והאתיות היכולות לנבוע בהקשר העסקי, וכל החובות והמחויבויות המיוחדות המתייחסות לאנשים המעורבים בעסקים. אתיקה עסקית יכולה להיות מערכת כללים שהיא נורמטיבית ותיאורטית כאחד. כנוהג עסקי והתמחות תפקודית התחום הוא בראש ובראשונה נורמטיבי. באקדמיה נוקטים גם בגישות תיאוריות (DESCRIPTIVE). התחום והכמות של סוגיות האתיקה העסקית משקפים את הדרגה שבה העסקים נתפשים כעומדים מנגד לערכים חברתיים לא כלכליים. העניין באתיקה עסקית התגבר בצורה דרמטית בשנות השמונים והתשעים של המאה שעברה, בחברות גדולות ובאקדמיה כאחד. כיום רוב האתרים של החברות הגדולות שמים דגש על מחויבות לטפח ערכים חברתיים לא כלכליים בכותרות שונות (למשל, קודים אתיים, אחריות חברתית, קרדו). במקרים מסוימים תאגידים הגדירו מחדש את ערכי היסוד שלהם לאור שיקולים של אתיקה עסקית.

איכות הסביה או אקולוגיה (ENVIRONMENTALISM OR ECOLOGY) היא דאגה לשימור, שיקום או שיפור של הסביבה הטבעית, כמו שימור משאבי הטבע, מניעת זיהום וניצול לרעה של הארץ. התנועה למען איכות הסביבה מקדמת את נושא ניהול בר קיימא של משאבים, שימור ושיקום של הסביבה הטבעית על ידי שינויים של המדיניות הציבורית, התאגידית והאישית. האדם צריך להיות חלק (לא אויב) של המערכות האקולוגיות. התנועה היא לא אחידה, יש לה פנים רבות, יש בה ארגונים גדולים וקיקיוניים, ארגוני דת, אנשי אקדמיה ואפילו גופים טרוריסטיים. התנועה מקושרת בדרך כלל עם תנועות חברתיות אחרות, כתנועות לשמירה על זכויות האזרח, זכויות החיות ותנועות פציפיסטיות. הירוקים הכהים (DARK GREENS) הם הגופים הפופולריים והמפורסמים ביותר, כגון GEENPEACE, FRIENDS OF

THE EARTH, SIERRA CLUB. הירוקים הבהירים (LIGHT GREENS) לא דוגלים באיכות הסביבה כאידיאולוגיה פוליטית נפרדת, אלא דוגלים בהדגשים סביבתיים בתוך אידיאולוגיות קיימות, שמרניות, סוציאליסטיות או ליברליות.

אקטיביזם אתי, כלכלי וחברתי (ETHICAL, ECONOMIC AND SOCIAL ACTIVISM) אקטיביזם הוא פעולה רצונית להביא לשינוי אתי, כלכלי, חברתי או פוליטי. אנו נתייחס כאן קודם כל לאקטיביזם כלכלי הדוגל בשימוש בכוח כלכלי לשינוי. תנועות שמרניות וליברליות משתמשות באקטיביזם כלכלי להחרים תאגידים וארגונים שלא מסכימים עם הערכים הפוליטיים, הדתיים או החברתיים שלהן. או בצורה חיובית - קניה מחברות וארגונים המזדהים עם הערכים שלהן. באמצעות האקטיביזם ניתן לחזק התנהגות "חיובית" ולאפשר לחברות החושבות כמונו להצליח. כמו כן ניתן להעניש התנהגות "שלילית" ולקוות שחברות שלא חושבות כמונו ייכשלו או שיאלצו לחשוב כמונו. כך למשל קרנות אתיות, ארגונים או יחידים יכולים להחליט כי הם משקיעים רק בחברות שלא עוסקות בהימורים, פורנוגרפיה, טבק, משקאות אלכוהוליים, אנרגיה גרעינית, תעשיית הנשק וכדומה. הם לא משקיעים בחברות הנמצאות מעבר לקו הירוק או משקיעים דווקא בחברות אלה, לא משקיעים בדרום אפריקה בתקופת האפרטהייד או במדינות שבהן יש משטרים הפוגעים בזכויות האזרח. משקיעים רק בחברות הנוקטות בממשל תאגידי תקין השומר על האינטרסים של בעלי מניות המיעוט ומפרסמות דיווחים שקופים. מחרימים חברות שבהן קיימת אפליה על בסיס מין, דת או גזע או שלא מאפשרות התאגדות חופשית של העובדים. משקיעים רק בחברות העוזרות לקהילה, עם אחריות חברתית ניכרת. בנקים הנותנים הלוואות זולות למעוטי הכנסה, חברות המתנהגות בצורה אתית כלפי כל מחזיקי העניין שלהן, ובמיוחד כלפי החלשים שבהם, חברות הדואגות לאיכות הסביבה ולא מזהמות את האקולוגיה.

בשנים האחרונות אנו עדים לאקטיביזם אתי הולך וגובר בארה"ב, במידה מסוימת בצרפת ולחלוטין לא בישראל. Corporate Governance או ממשל תאגידי מבטא את העניין הגובר והולך בזכויותיהם של בעלי המניות: המידע הנמסר לבעלי המניות, אופן חלוקת הרווחים, ההרכב של מועצת המנהלים, התמורה והתנאים של המנכ"לים וכו'. בשנים האחרונות של המאה העשרים התגברה המודעות של בעלי מניות המיעוט - גופים מוסדיים, איגודי משקיעים או משקיעים יחידים - על הדרכים לשיפור השליטה שלהם בחברות, להעצמת הנשיאה באחריות ולחלוקת הרווחים של החברה בצורה יותר הוגנת בין בעלי המניות השונים, דהיינו בין בעלי השליטה והבעלים האחרים.

מעורבות פעילה יותר של בעלי המניות בממשל התאגידי מביאה לערך מוסף. לחברות המאפשרות מעורבות פעילה של כל בעלי המניות ושומרות על זכויותיהם יש, בהתאם למחקרים שנעשו לאחרונה, שווי חברה גבוה יותר, רווחיות גבוהה יותר, צמיחה מהירה יותר והוצאות הוניות נמוכות יותר. משקיעים אשר רכשו חברות עם ממשל תאגידי דמוקרטי יותר ומכרו חברות עם זכויות מצומצמות יותר נהנו מרווח חריג של 8.5% לשנה באותה התקופה. דירקטוריונים הנתונים לביקורת יותר תכופה ועניינית מתנהגים אחרת מאלה שאין עליהם פיקוח של ממש. קופות הפנסיה של ארגוני עובדים המשקיעים בחברות מעורבות בצורה פעילה יותר במינוי המנכ"לים של החברות. ניתן אפילו לקבוע כי הערובה הטובה ביותר לבלימת הרגולציה והמעורבות הממשלתית בניהול החברות היא בממשל תאגידי דמוקרטי יותר של בעלי המניות בחברה. אם הדירקטורים ובמיוחד הדירקטורים העצמאיים וכלל בעלי המניות היו מעורבים בצורה פעילה יותר בניהול אנרון יש להניח שהחברה לא הייתה מידרדרת עסקית ואתית כפי שאירע, היא לא הייתה פושטת את הרגל, וקרוב לוודאי שגם לא היה צורך לחקוק את חוק סרביינס-אוקסלי.

מחקרים אמפיריים מוכיחים את הערך של המעבר מתבניות תאגידיות אוליגארכיות בהן מנכ"לים מרוויחים לעיתים פי 500 מהשכר הממוצע בחברתם, לארגונים עם נשיאה באחריות מאוזנת יותר ומעורבות פעילה של כל בעלי המניות בהחלטות החשובות בחברה. מעבר זה יסייע בתחרותיות של החברה ובפתרון הבעיות המורכבות שלה. בעקבות יוזמות אקטיביסטיות של בעלי מניות מיעוט נאלצות חברות גדולות להביא בחשבון את דרישותיהם ואת האינטרסים של ארגוני בעלי מניות מיעוט. יוזמות של בעלי מניות, כמו הנזירות של נוטר דאם דה לורט, אילצו את GE למכור את חטיבת Aerospace למרטין מרייטה. הנזירות של העולם הקדוש אילצו את קימברלי קלארק למכור את חטיבה הטבק שלה. המרכז הרפואי של לורד אילץ את הנהלת פייזר לשנות את האיסטרטגיה שלה. הנזירות של קטרינה הקדושה מסיינה, זכו בתביעה משפטית נגד רשת וול מארט ועוד.

בעלי מניות המיעוט האקטיביסטים היו אחראים בעשור האחרון של המאה העשרים לשיפור הרווחיות והתחרותיות של חברות גדולות כג'נרל מוטורס, יבמ, איסטמן קודאק, ווסטינגהאוז וסירס רובק. 100 מיליון השכירים בארה"ב הפכו למעשה לבעלי שליטה בהרבה חברות באמצעות קרנות הפנסיה שלהם וקרנות אחרות. באסיפות של בעלי מניות בארה"ב מתקבלות מדי שנה מאות החלטות ביוזמת ארגונים אקטיביסטים של בעלי מניות. כאמור הארגונים הפעילים ביותר הם ארגונים כנסייתיים, לעיתים קרובות עם מעורבות נשית בולטת.

ברבע האחרון של המאה העשרים פעל באינטנסיביות רבה ארגון ICCR, שהוא קואליציה של 275 משקיעים מוסדיים בעלי רקע דתי, פרוטסטנטיים, קתולים ויהודים. הפורטפוליו של החברים בארגון זה מסתכם ב- 45 מיליארד דולר, כך שיש לו כוח השפעה רב אם הוא מחליט להתערב. הארגון מתאם פעולה משותפת של חבריו והצבעה אחידה שלהם באסיפות בעלי מניות של חברות. הם גם מציעים מספר רב של החלטות באסיפות אלה.

בארה"ב קרנות פנסיה מנוהלות ע"י ארגונים שאין להם קשר למערכת הבנקאות. משקיע קטן שיש לו מניות באלף דולר בלבד יכול להגיש הצעות החלטה לאסיפת בעלי המניות. כל החלטה חייבת להיכלל ברישומי החברה, אשר נתונים לפיקוח של ה- SEC. בצרפת המצב הרבה פחות מפותח בכל האספקטים של הממשל התאגידי. חברי הדירקטוריונים של הרבה חברות חברים במקביל בכמה דירקטוריונים וממונים בהרבה מקרים ע"י המנכ"לים שהם אמורים לפקח עליהם. לדירקטורים העצמאיים יש אפקט מאזן ולדעת ה- SEC הצרפתי עליהם לייצג את האינטרסים של בעלי מניות המיעוט. המוטו של בעלי מניות המיעוט צריך להיות "אין השקעה בלי ייצוג הולם".

מספר החברות הנשלטות בידי עובדיהן גדל פי חמישים מאז 1974 ומהווה כיום כחמישה עשר אחוזים של כלל החברות הציבוריות. בשנת 1995 שלטו העובדים על יותר משלושים אחוזים ממניות חברות ענק כמו מקדונל דאגלס, בטלהם סטיל, רוקוול אינטרנשיונל, הולמרק קארדס, TWA, טאנדי וחברת הסוכר האמריקאית. 13% מכוח העבודה הכולל, 11 מיליון עובדים, הם עובדים בעלים והערך של המניות שברשות העובדים שהם בעלים בחברות שלהם מסתכם במאה מיליארד דולרים.

שקיפות בין לאומית (בישראל - שבי"ל) TI - Transparency International הוא ארגון לא ממשלתי הפעיל ביותר ממאה מדינות להגברת הנשיאה באחריות הממשלתית במלחמה נגד השחיתות. לאירגון הרבה תחומי עניין:
הומניטארי, כי השחיתות מעוותת את הפיתוח ומגבירה את ההפרות של זכויות האדם.
דמוקראטי, כי השחיתות מערערת את המשטרים הדמוקרטיים במיוחד במדינות העולם השלישי.
אתי, כי השחיתות מערערת את היושרה של החברה.
מעשי, כי השחיתות מעוותת את פעילות השווקים ומונעת מהאזרח הקטן את היתרונות של כלכלת השוק.

ארגון TI אינו תוקף חברות או יחידים אלא מתרכז בבניית מערכות הנלחמות בשחיתות. הם מגדילים את המודעות למאבק בשחיתות והדירוג השנתי של תפישת השחיתות Corruption Perception Index הביא לרפורמות משמעותיות במדינות רבות. בשנים האחרונות תמונת הדירוג של העדר השחיתות היא בדרך כלל כדלקמן: בעשרת המקומות הראשונים נמצאות כל המדינות הסקנדינביות, ניו זילנד, קנדה, סינגפור, הולנד ושוויץ. בעשירייה השנייה: אוסטרליה, בריטניה הגדולה, גרמניה, ארה"ב. בעשירייה השלישית: צרפת, ישראל, יפן ובלגיה. בעשירייה הרביעית: דרום אפריקה ואיטליה. ובין המדורגות הנמוכות ביותר: רוסיה, אפריקה ואמריקה הדרומית. אך ישראל הולכת ומידרדרת וממקום 16 שהייתה בו לפני מספר שנים היא הגיעה למקום 34 ב- 2006.

אירגון ADAM, l'Association pour la Defense des Actionnaires Minoritaires, הארגון למען ההגנה על בעלי מניות המיעוט, הוקם בצרפת בשנת 1991 ע"י גב' Colette Neuville וקנה לו אחיזה כאירגון המוביל וכמעט היחידי הנלחם למען האינטרסים של בעלי מניות המיעוט בצרפת. אחד מהאירועים של הספר הוא על מאבק משפטי וציבורי של "אדם" נגד בעלי מניות שליטה שעשקו את בעלי מניות המיעוט.

אדם התערב בעשר השנים הראשונות לפעילותו בניסיון ההשתלטות של פינו על פרינטן, בשיפור יחס ההמרה בהשתלטות של סואז על CFI, בשיפור מחיר ההנפקה של קורלה, בשמירה על הזכויות של בעלי אגרות חוב הניתנות להמרה בביצוע תוכנית ההבראה של יורודיסני, בהגנה על בעלי מניות המיעוט של לה רדוט במיזוג עם פינו-פרינטן, בפרשת סוג'נל בשמירה על הזכויות שנלקחו מבעלי מניות המיעוט בהון העצמי, בעושק הזכויות של בעלי מניות המיעוט בפרשת בנק קרדי פונסיה, בהגנה על בעלי המניות של האוואס שרצו לקבל יחס המרה הוגן בעת תוכנית ההבראה של ג'נרל דז או. ברוב המקרים לא זכה אדם בתביעותיו אך קיבל הד תקשורתי ניכר.

אירגון אירופי עם רקורד הצלחה טוב הוא Deminor שהוקם בשנת 1990 כשותפות בלתי תלויה של מספר יזמים בבריסל שבבלגיה. הארגון פעיל בבלגיה, הולנד ולוכסמבורג, אך הרחיב את פעילותו לצרפת בשנת 1994, בשנת 2000 בגרמניה ובשנת 2001 באיטליה. הארגון נותן שירותים בממשל תאגידי ופועל לסייע לבעלי מניות מיעוט שנעשקו. האירגון נחשב לגוף הגדול מסוגו באירופה. יש לו שישה שותפים עם ניסיון עשיר בעסקים והוא לא קשור באף גוף אחר, כך שמובטחת העצמאות המוחלטת שלו. היעוד של דמינור הוא ליצור ערך לבעלי מניות המיעוט בטווח הארוך בסיוע לניהול השקעותיהם. הארגון פועל למען שקיפות מירבית ונשיאה באחריות של החברות ומנהליהן. מטרתם לוודא יחס הוגן ושוויוני לכל בעלי המניות.

דמינור שומר על סטנדרטים גבוהים של מחקר וניתוח, תוך עצמאות מוחלטת, העדפה למשא ומתן קונסטרוקטיבי על פני תביעות משפטיות, הקפדה מלאה על אתיקה בעסקים, קשר מתמיד ושיתוף פעולה מלא עם הלקוחות, התמדה בחיפוש אחר פתרונות מעשיים וחדשניים. הארגון מקיים בדיקה מעמיקה של האינטרסים של לקוחותיו ומעמדם המשפטי. האסטרטגיה שלו ממוקדת בהשגת תוצאות, הם לא רק יועצים אלא גם מבצעים את המלצותיהם, לפיכך התמורה שלהם בנויה על תשלום קבוע ומשתנה בהתאם לתוצאות. הם יכולים לארגן תוך ימים אלפי בעלי מניות. יש להם כישורים רב תחומיים במימון, משפטים, חשבונאות, תקשורת וניהול פרויקטים.

דמינור הצליח ביותר ממאה מקרים, בכל רחבי אירופה, במשא ומתן למען בעלי מניות המיעוט. הלקוחות של דמינור הם יחידים, משפחות, טראסטים, חברות אחזקה, איגודים של בעלי מניות קטנים, חברות, חברות השקעה, קרנות הון סיכון, קרנות נאמנות, קרנות פנסיה, איגודי משקיעים, עובדים-בעלים וכן בעלי אופציות. המעורבות של דמינור עשויה להיות במשא ומתן עם כל הצדדים, פעילות כדירקטורים עצמאיים, פעילויות מימון ושוק ההון, הערכת שווי ותוכניות עסקיות, הסכמי בעלי מניות, יעוץ משפטי, לובי פוליטי ותחיקתי, כיסוי עיתונאי וכדומה.

בישראל אין אף ארגון המסייע לבעלי מניות המיעוט וקיימת נציגות קטנה של TI.

ישנם הרבה חברות ופרופסורים באקדמיה הטוענים שבעלי מניות המיעוט ומחזיקי עניין באופן כללי מטרידים את החברות בתביעות קנטרניות על מנת לסחוט הטבות שלא מגיעות להם, בטענה שאלה ספסרים הרוצים לעשות רווחים מהירים ללא שום קשר או כבוד לחברות שבהן הם השקיעו. לפיכך החברות נלחמות בחירוף נפש נגד אותם "ספקולנטים נטולי עכבות" בבתי המשפט ורק לעיתים נדירות הן מוכנות להתפשר איתם. הן גם תובעות אותם לשלם נזיקין על ההטרדה וההוצאות הנגרמות להן כתוצאה מהתביעות "הקנטרניות" כפי שנראה באירועי הספר.

במקרים רבים השופטים מזכים את החברות ומטילים קנסות כבדים על התובעים אם הם משתכנעים ע"י עורכי הדין המעולים של החברות הגדולות שבעלי מניות המיעוט השתמשו לרעה בזכויותיהם. קשה מאוד לבעלי מניות המיעוט להוכיח את טיעוניהם מבחינה משפטית עם smoking gun evidence כי מעשיהן של החברות הלא אתיות מבוצעים במחשכים עם הוצאות עתק לכיסוי מזימותיהן ובתבניות משפטיות וחשבונאיות מאוד סבוכות כפי שהיה באנרון. אין לצד הנעשק את המשאבים, עורכי הדין מהשורה הראשונה, הזמן והמוטיבציה להילחם בצורה יעילה.

קיימים ארגונים אתיים אקטיביסטים רבים בעיקר בתחום האקולוגיה. על מנת שמחזיקי העניין, העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים, הקהילה ובעלי מניות המיעוט יקחו את גורלם בידיהם עליהם להיות מודעים קודם כל לעושק שהם סבלו ממנו. כמו הפרולטריון בסוף המאה ה- 19 הם לא מודעים למצבם וגם אם הם ערים לו הם לא מאמינים שהם יוכלו להילחם בהצלחה בגופים האדירים שאיתם הם צריכים להתמודד. אך יש ברשותם את הנשק האולטימטיבי - בלעדיהם החברה אינה שווה דבר, כי מה היא חברה אם לא ארגון שמוכר ללקוחות, קונה מספקים, לוקח הלוואות מנושים, מעסיק עובדים ומגייס את הונו בעיקר מבעלי המניות. די שמחזיקי העניין יחרימו את החברות הלא אתיות, לא יקנו מהן, לא יספקו להן מוצרים, לא יתנו להן הלוואות, לא יעבדו בהן ולא ישקיעו במניותיהן על מנת שחברות אלה יקרסו. לפיכך, עליהם להתאגד במסגרת ארגונים אקטיביסטים או להיעזר בהם על מנת לנצח במאבקם ולמנוע שחברות לא אתיות יעשקו אותם.

SUSTAINABILITY AS A MAJOR SOLUTION FOR OVERCOMING THE CRISES OF CAPITALISM

The Sustainable Development Goals (SDGs) are the current harmonized set of seventeen future international development targets.

The Official Agenda for Sustainable Development adopted on 25 September 2015 has 92 paragraphs, with the main paragraph (51) outlining the 17 Sustainable Development Goals and its associated 169 targets. This included the following seventeen goals:

1. **Poverty** – End poverty in all its forms everywhere
2. **Food** – End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture
3. **Health** – Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages
4. **Education** – Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all
5. **Women** – Achieve gender equality and empower all women and girls
6. **Water** – Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all
7. **Energy** – Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all
8. **Economy** – Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all
9. **Infrastructure** – Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation
10. **Inequality** – Reduce inequality within and among countries
11. **Habitation** – Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable
12. **Consumption** – Ensure sustainable consumption and production patterns
13. **Climate** – Take urgent action to combat climate change and its impacts
14. **Marine-ecosystems** – Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development
15. **Ecosystems** – Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss
16. **Institutions** – Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels
17. **Sustainability** – Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development

One of the best definitions of Sustainability and Sustainable Development is the following:

United Nations General Assembly (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427 - Development and International Co-operation: Environment.

"1. Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. It contains within it two key concepts:

- the concept of 'needs', in particular the essential needs of the world's poor, to which overriding priority should be given; and
- the idea of limitations imposed by the state of technology and social organization on the environment's ability to meet present and future needs.

2. Thus the goals of economic and social development must be defined in terms of sustainability in all countries - developed or developing, market-oriented or centrally planned. Interpretations will vary, but must share certain general features and must flow from a consensus on the basic concept of sustainable development and on a broad strategic framework for achieving it.

3. Development involves a progressive transformation of economy and society. A development path that is sustainable in a physical sense could theoretically be pursued even in a rigid social and political setting. But physical sustainability cannot be secured unless development policies pay attention to such considerations as changes in access to resources and in the distribution of costs and benefits. Even the narrow notion of physical sustainability implies a concern for social equity between generations, a concern that must logically be extended to equity within each generation.

4 The satisfaction of human needs and aspirations in the major objective of development. The essential needs of vast numbers of people in developing countries for food, clothing, shelter, jobs - are not being met, and beyond their basic needs these people have legitimate aspirations for an improved quality of life. A world in which poverty and inequity are endemic will always be prone to ecological and other crises. Sustainable development requires meeting the basic needs of all and extending to all the opportunity to satisfy their aspirations for a better life.

5. Living standards that go beyond the basic minimum are sustainable only if consumption standards everywhere have regard for long-term sustainability. Yet many of us live beyond the world's ecological means, for instance in our patterns of energy use. Perceived needs are socially and culturally determined, and sustainable development requires the promotion of values that encourage consumption standards that are within the bounds of the ecological possible and to which all can reasonably aspire.

6. Meeting essential needs depends in part on achieving full growth potential, and sustainable development clearly requires economic growth in places where such needs are not being met. Elsewhere, it can be consistent with economic growth, provided the content of growth reflects the broad principles of sustainability and non-exploitation of others. But growth by itself is not enough. High levels of productive activity and widespread poverty can coexist, and can endanger the environment. Hence sustainable development requires that societies meet human needs both by increasing productive potential and by ensuring equitable opportunities for all.

7. An expansion in numbers can increase the pressure on resources and slow the rise in living standards in areas where deprivation is widespread. Though the issue is not merely one of population size but of the distribution of resources, sustainable development can only be pursued if demographic developments are in harmony with the changing productive potential of the ecosystem.

8. A society may in many ways compromise its ability to meet the essential needs of its people in the future - by overexploiting resources, for example. The direction of technological developments may solve some immediate problems but lead to even greater ones. Large sections of the population may be marginalized by ill-considered development.

9. Settled agriculture, the diversion of watercourses, the extraction of minerals, the emission of heat and noxious gases into the atmosphere, commercial forests, and genetic manipulation are all

examples or human intervention in natural systems during the course of development. Until recently, such interventions were small in scale and their impact limited. Today's interventions are more drastic in scale and impact, and more threatening to life-support systems both locally and globally. This need not happen. At a minimum, sustainable development must not endanger the natural systems that support life on Earth: the atmosphere, the waters, the soils, and the living beings.

10. Growth has no set limits in terms of population or resource use beyond which lies ecological disaster. Different limits hold for the use of energy, materials, water, and land. Many of these will manifest themselves in the form of rising costs and diminishing returns, rather than in the form of any sudden loss of a resource base. The accumulation of knowledge and the development of technology can enhance the carrying capacity of the resource base. But ultimate limits there are, and sustainability requires that long before these are reached, the world must ensure equitable access to the constrained resource and reorient technological efforts to relieve the presume.

11. Economic growth and development obviously involve changes in the physical ecosystem. Every ecosystem everywhere cannot be preserved intact. A forest may be depleted in one part of a watershed and extended elsewhere, which is not a bad thing if the exploitation has been planned and the effects on soil erosion rates, water regimes, and genetic losses have been taken into account. In general, renewable resources like forests and fish stocks need not be depleted provided the rate of use is within the limits of regeneration and natural growth. But most renewable resources are part of a complex and interlinked ecosystem, and maximum sustainable yield must be defined after taking into account system-wide effects of exploitation.

12. As for non-renewable resources, like fossil fuels and minerals, their use reduces the stock available for future generations. But this does not mean that such resources should not be used. In general the rate of depletion should take into account the criticality of that resource, the availability of technologies tor minimizing depletion, and the likelihood of substitutes being available. Thus land should not be degraded beyond reasonable recovery. With minerals and fossil fuels, the rate of depletion and the emphasis on recycling and economy of use should be calibrated to ensure that the resource does not run out before acceptable substitutes are available. Sustainable development requires that the rate of depletion of non renewable resources should foreclose as few future options as possible.

13. Development tends to simplify ecosystems and to reduce their diversity of species. And species, once extinct, are not renewable. The loss of plant and animal species can greatly limit the options of future generations; so sustainable development requires the conservation of plant and animal species.

14. So-called free goods like air and water are also resources. The raw materials and energy of production processes are only partly converted to useful products. The rest comes out as wastes. Sustainable development requires that the adverse impacts on the quality of air, water, and other natural elements are minimized so as to sustain the ecosystem's overall integrity.

15. In essence, sustainable development is a process of change in which the exploitation of resources, the direction of investments, the orientation of technological development; and institutional change are all in harmony and enhance both current and future potential to meet human needs and aspirations."

36 עקרונות להתגברות על הכשלים בשיטה הקפיטליסטית בישראל ובעולם לקראת 2020

על רקע המשבר בכלכלה העולמית, הנובע רובו ככולו מכשלים אתיים, יש מקום לבדוק את אתגרי העסקים והאתיקה בעולם העסקים בישראל ובעולם לשנים הקרובות על מנת למנוע שפל שעלול לקרות לקראת שנת 2020.

צמרת עולם העסקים, המנהיגות הכלכלית (כמו קלאוס שוואב, יו"ר הפורום הכלכלי העולמי, "כנס דאבוס"), הפוליטיקאים והתקשורת מגיעים למסקנה שהאתיקה היא תנאי חיוני לקיום כלכלה בת קיימא ורווחית.

מוצע אם כן לאמץ כקו מנחה את 36 העיקרים הבאים המציעים דרכים מעשיות לקיום חברה אתית ורווחית כאחת:

1. על החברות לראות ברווחיות תנאי הכרחי לקיומן אך לא את תכלית קיומן, כי חברות גם קשורות למחזיקי העניין: מעסיקות עובדים, מוכרות מוצרים, רוכשות מספקים, משלמות מיסים, משפיעות על הסביבה והקהילה.

2. זניחת עקרון מקסום הרווח הגורם בהכרח למקסום הסיכון ומקסום עושק מחזיקי העניין.

3. הקפדה על איתנות פיננסית, עם מינוף סביר, לא של פי 10 כמו של כמה מאילי ההון או של פי 30 כמו בליהמן ברדרס ובקרנות גידור, עם הון עצמי סביר, מצבת חובות נמוכה, תזרים מזומנים חיובי, יושרה של מנהלי הכספים.

4. פרסום דיווחים פיננסיים אמיתיים ושקופים, עם אחריות אישית של הנהלת החברה, ובמקום להוציא עשרות מיליונים על מנת להתחמק מחוקי סרביינס אוקסלי יוציאו מיליונים על מנת להטמיע את האתיקה בחברה.

5. אי העסקת עורכי הדין האמונים על תכנון מס "כחוק" כי כל החברות ישלמו את מלוא המס לאחר שישתכנעו כי אם הן לא יעשו זאת לא ניתן יהיה לקיים את שלטון החוק, לבער את הפשע, לממן את הצבא, החינוך והבריאות.

6. הוצאת קרנות הפנסיה וההשתלמות מהבורסה ומי שבכל זאת ירצה להשקיע בבורסה ישקיע רק בקרנות אתיות.

7. הפיכת הדירקטורים החיצוניים לעצמאיים על מנת שישמרו על האינטרסים של כל מחזיקי העניין בחברה.

8. הקמת מכון לאתיקה שיתן דירוג אתי לכל החברות, בעלי השליטה והמנהלים הבכירים, וגיוס עובדי מכון שיהיו בעלי רקורד אתי ללא רבב, כך שלא יקרו תופעות שחברות אשר קיבלו רייטינג של AAA יקרסו בגלל עושק אתי.

9. הפיכת האינטרנט לכלי האתי האולטימטיבי שיבטיח שקיפות מלאה, ימנע שימוש לרעה במידע פנים ויאפשר תקשורת גלויה בין כל מחזיקי העניין בחברה.

10. קידום שיתוף פעולה, איזון והרמוניה כתחליף לעקרון הכרעת היריב בכל מחיר ולתחרותיות נטולת העכבות.

11. מניעת אגרסיביות שלוחת רסן בשיווק, פרסומת מטעה והונאת הלקוחות, וקיום תחרות על טיב ומחיר המוצרים והשירות ללקוחות, בלי לשים מכשול בפני עיוור, תוך אספקת מוצרים טובים במחיר סביר.

12. אימוץ המודלים לחיקוי של ג'רי גרינפילד מבן אנד ג'ריס, וורן באפט או פול הוקן ולא את המודלים של קן ליי מאנרון או מנהלי ליהמן ברדרס, בר סטרנס ו- AIG.

13. המבחן להצלחה לא צריך להיות גודל הארנק אלא גדולת האיש.

14. על המנהל האידיאלי להנהיג את חברתו בצורה סמכותית, דמוקרטית ואנושית ולא באכזריות חסרת רגישות.

15. מניעת תופעות של הטרדה מינית, אפליה על בסיס מין גזע וגיל, נפוטיזם, והקפדה על התייחסות הוגנת לכל העובדים, שיגויסו לאחר שעמדו בהצלחה בסינון אתי.

16. פערי השכר בין בעל השכר הגבוה ביותר לבעל השכר הנמוך ביותר בחברה לא יהיו גבוהים מ- 30 : 1.

17. הקפדה על איכות הסביבה בחיפה שתהיה כמו בקופנהגן ולא כמו בנפולי ושחברות הכימיקלים בישראל ישקיעו במניעת הזיהום האקולוגי כמו שהן משקיעות במפעליהן בהולנד ובמדינות הנאורות.

18. העלאת מיקומה של ישראל בדירוג המדינות האתיות של TI לעשר המדינות המובילות, שנדמה לשווייץ ולא לניגריה, ושהממונים על חקיקת ואכיפת חוקי איכות הסביבה לא יעברו לעבוד בחברות המזהמות ביותר.

19. על החברות ואילי ההון לא להסתפק ביציאת ידי חובה בתרומה לאחריות חברתית של חצי אחוז מהרווח הנקי אלא עליהם להשיג את 99% הנותרים של הרווח בצורה אתית, ביושר ובשקיפות.

20. השלטון לא צריך להיות ניאו ליברלי או סוציאל דמוקרטי כי אם ניאו חברתי וחסיד הדרך השלישית של ג'וזף שטיגליץ, הדוגלת באיזון בין השוק החופשי ורמה סבירה של רגולציה ממשלתית.

21. פוליטיקאי מוצלח לא יהיה אחד הגר בדירה של 40 מיליון שקל במגדל יוקרתי או בעל בית שקיבל הנחה מפליגה מקבלן, כשכמעט כל חייהם היו עובדי ציבור, אלא פוליטיקאי הגר בצריף בירושלים כבן צבי או ברחובות כקציר.

22. מורשת גנדי תהיה זו של גנדי המקורי, ההודי, עם הצניעות, הענווה, היושרה, האמת, השלום והאחווה.

23. ניתוק הקשר הגורדי בין הון ושלטון, תוך חיבור הפוליטיקאים אל העם ולא אל 19 המשפחות, כשפקידי האוצר ישאפו לעשות לביתם בשירות המדינה בכל חייהם ולא יראו בשירות מסדרון המוביל אל שירות אילי ההון.

24. הגשמת חזונו של מילטון פרידמן להיעלמות האחריות החברתית כיעד של חברות וחזונם של הניאו ליברלים לצמצום מדינת הרווחה, כי אם כל החברות יתנהגו בצורה אתית לא יהיה צורך בתרומותיהן ובסיוע ממשלתי.

25. על החברה הישראלית לא להעריץ פושטי רגל שהערימו על נושיהם, עבריינים מס שהונו את השלטונות, בעלי שליטה שעשקו את בעלי מניות המיעוט, אלא לכבד את האזרחים המרובעים המשלמים מס ומחזירים את חובותיהם.

26. על עבריינים הצוורון הלבן לשבת בבית הסוהר עשרים שנה, בלי עסקות טיעון, כופר ושוחד סמוי או גלוי, ועל השופטים לא לנהוג ברחמים כלפי בנקאים, אילי הון או עובדי ציבור מושחתים המיוצגים על ידי צמרת עורכי הדין.

27. החברה הישראלית צריכה להוקיע כל מי שמפגר בתשלומים לספקים ולעובדים, כל מי שמעסיק בסיטונות עובדי קבלן, כל מי שלא משלם תנאים סוציאליים וכל מי שמונע מעובדים להתאגד על מנת לשפר את תנאיהם.

28. החברה הישראלית חייבת להרים על נס ולתגמל מתריעים כנגד שחיתות, עושק מחזיקי העניין ופושעים אתיים.

29. ישראל תאבד את בכורתה כמובילה בפער החברתי במדינות המפותחות ותגיע לרמה של שבדיה שבה כמחצית מהתושבים נמנים על המעמד הבינוני. כי דמוקרטיה לא מתמצה בבחירות כל 3 שנים כי אם ברווחת כל תושביה.

30. עלינו, הציבור הרחב, לקחת את עצמנו בידיים, לפעול כחוק ובצורה אתית אך בצורה מושכלת, כך שנשקיע רק בחברות אתיות, נרכוש בחברות אתיות, נעבוד רק בחברות אתיות ונקבל רק חברות אתיות ובנות קיימא לקהילה.

31. אל לנו לשאוף לקפיטלזים או חשבונאות יצירתיים כי אם למחקר ופיתוח יצירתי בתחומי ההיי טק, האנרגיה הנקיה והתעשיות המסורתיות, תוך שמירה על אסטרטגיה אתית הוליסטית.

32. איכות ומצוינות צריכות לשמש אבני היסוד לפעילות החברות והארגונים, שיצייתו לתקנים ומפרטים, מבלי לעגל פינות תוך פגיעה באיכות וסיכון חיי אדם.

33. תקני האתיקה, הקודים האתיים והדיבורים על אתיקה לא יהיו עלי תאנה כי אם תנאי הכרחי לקיום של החברה.

34. לא תהיה יותר הטיית מכרזים, הבטחת משרות לאנשי שלומנו, סחבת בבתי המשפט, כך שנפעל בתשתית אתית.

35. עלינו לחזור למקורות כך שלא נעשה לאחר מה שלא היינו רוצים שיעשו לנו, שנפעל באיזון, במתינות ולא בקיצוניות, שעקרון האוניברסליות יפעל על כולנו ויהיה אותו דין ואותה התייחסות לכל אחד מהאזרחים במדינה.

36. תרגום השיפור המשמעותי שקרה בתחומי הצרכנות, האיכות, הבריאות והחינוך גם לתחום האתיקה, האחריות החברתית והקיימות עד שנת 2020, כי זאת הערובה להמשך השגשוג של המדינה, אם אנחנו חפצי חיים.

12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים

(מתוך מסמך שהוגש להנהלת אחד הבנקים הגדולים בישראל,
לפי בקשת הנהלת הבנק, אך לא היה לנושא המשך)

יש לראות בפרמטרים להלן קריטריונים אינדיקטיביים ולא ממצים, אך הנותנים מושג חלקי להתנהגות אתית של בנקים כלפי מחזיקי העניין (stakeholders). ברור שהבנק, החברה או המנהל אינם יכולים לעמוד בכל הקריטריונים האתיים דלהלן. לא קיים ארגון שהוא כולו אתי כמו שלא קיים מנהל שמעולם לא עשה מעשים לא אתיים. אולם עמידה בחלק ניכר מפרמטרים אלה וחשוב יותר מיצוב אתי בולט יותר של הבנק לעומת הבנקים האחרים בישראל עשויים להפוך את הבנק לבנק הכי אתי במדינה ולהקנות לו יתרונות עסקיים, מוסריים ותדמיתיים כבדי משקל שיצדיקו את ההשקעה בזמן ניהולי ובמשאבים ויחזירו אותה עשרות מונים.

1. <u>התנהגות הוגנת כלפי לקוחות הבנקים</u>. התנהגות אתית כלפי הלקוחות משמעותה למשל היא אי קיום קרטל בין הבנקים לגבי גובה העמלות, גביית עמלות סבירות מהלקוחות בהשוואה לעלויות הבנק עבור ביצוע הפעולות השונות, לעמלות שגובים בנקים אחרים בארץ ובחו"ל על אותן הפעולות, וכן בהשוואה לרווחי הבנק הכוללים. מבחינה ציבורית ואתית, רצוי שעיקר רווחי הבנק יבואו מהלקוחות העסקיים של הבנק ולא ממשקי הבית הקטנים. במדינה שפערי ההכנסות שלה הם כמעט הגבוהים ביותר בעולם המערבי, כאשר רק לפני שנים לא רבות היינו מדינה מאוד שוויונית, רצוי שהעשירים והחזקים ישלמו יותר ומעמד הביניים והעניים ישלמו פחות. על הבנקים לשכנע את הציבור שיד הבנק לא במעל במחיקת המעמד הבינוני, בהגדלת הפערים ובעושק החלשים. המדיניות התאצ'ריסטית, שיש לה חסידים רבים בממשלות ישראל השונות, גורסת לפי משנתו של מילטון פרידמן שלחברות יש רק מטרה אחת - למקסם את הרווח, מבלי להביא בחשבון שיקולים אתיים. לעומת זאת אתיקנים אקטיביסטים גורסים שהאתיקה לא נופלת בחשיבותה מהרווחיות ויש למצוא את שביל הזהב בין שני היעדים. חברות אתיות מתנהגות בצורה הוגנת כלפי כל מחזיקי העניין שלהן: לקוחות, ספקים, עובדים, קהילה, ממשל, אקולוגיה, נושים ובעלי מניות המיעוט. הן מוציאות דו"חות אתיים תקופתיים בצד הדו"חות העסקיים, ואילו קרנות אתיות משקיעות אך ורק בחברות אתיות בהתאם לקריטריונים שונים שיפורטו להלן.

2. <u>התנהגות הוגנת כלפי שאר מחזיקי העניין של הבנק</u>. האתיקה מחייבת התנהגות הוגנת כלפי כל מחזיקי העניין. בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה לא אתית בעליל של פיגורים בתשלומים לספקים מעבר לתנאי התשלום החוזיים. כבר בתורה הצטוו המעסיקים לא להלין את שכר עובדיהם עד הבוקר ואילו בישראל של ימינו עיריות וחברות מלינות את שכר עובדיהן לעיתים שנה ויותר. זה לא חל כמובן על הבנקים המשלמים שכר בזמן, אולם תשלומים לספקים עלולים לעיתים להתעכב. התנהגות הוגנת צריכה להיות גם כלפי בעלי המניות ובמיוחד בעלי מניות המיעוט הסובלים לעיתים קרובות מעושק מצד חברות לא אתיות. חובה זאת חלה גם על הדירקטורים של הבנק ובעיקר על הדירקטורים החיצוניים. התייחסות הוגנת צריכה להיות גם כלפי זרועות הממשל השונות. ישנן חברות לא מעטות העושות תכנון מס כה מתוחכם שהן כמעט ולא משלמות מיסים. תכנון זה הוא אולי לגיטימי וחוקי (אם כי לעיתים קרובות הוא גם לא חוקי) אבל במקרים הקיצוניים ביותר שלו הוא לא אתי. יש אולי הצדקה להתווכח עם פקידי המס ולהוריד אחוזים כאלה או אחרים מהשומה אבל אם חברה/בנק או מנהל חברה/בנק לא משלמים כלל מס בגלל תכנון מס זה הוא מעשה לא אתי בעליל, כי הוא גורם לכך שעיקר נטל המס ייפול על כתפי השכירים או החברות החלשות יותר. זו אולי הדוגמה המוחשית ביותר להבדל בין חוק לאתיקה כי כל אזרח, חברה וארגון חייבים לשאת בנטל המס המאפשר למדינה לקיים את הביטחון, החינוך, הבריאות ושאר השירותים לכלל האוכלוסייה.

3. <u>קיום חומה סינית בין הפעילויות השונות של הבנקים</u>. בימים אלה כשהוויכוח על הפרדת קרנות הנאמנות מהבנקים בעיצומו, כדאי לדון בסוגיה האם הבנקים אכן מצליחים לשמור על חומה סינית בין קרנות הנאמנות לבין הפעילויות האחרות של הבנקים. אירועים רבים ממחישים בצורה ממצה דילמה אתית זאת בדוגמאות שבנקאים רבים נתקלו לא פעם בשכמותן.
הערת המחבר: מסמך זה הוגש להנהלת הבנק כשהבנקים עוד שלטו בקרנות הנאמנות, אך נושא החומה הסינית תקף גם לגבי פעילויות אחרות של הבנקים ושל הגופים השולטים כיום על קרנות הנאמנות.

4. <u>מתן יחס ערכי דומה ללקוחות הקטנים והגדולים של הבנק</u>. העיתונים מלאים בסיפורים על דיירים מסכנים שנזרקו מבתיהם כאשר לא יכלו לעמוד בתשלומי המשכנתא לאחר שפוטרו ממקום עבודתם בגין המיתון. הבנקים מצטיירים כגופים קפיטליסטיים אטומים לסבלו של הפרט, כאשר מאידך אנו שומעים על אילי הון הזוכים ליחס מועדף כאשר הם לא מצליחים לפרוע חובות במאות מיליוני שקלים והבנקים לא ממהרים למנות לעסקיהם כונס נכסים. שיקולים אתיים אינם

באים במקום שיקולים עסקיים. כל גורם אתי יסכים שלא ניתן לתת את אותו אחוז ריבית על יתרות זכות של אלפיים ₪ כמו על יתרות זכות של מיליונים. אולם האתיקה והציבור מצפים מבנקים שלא יהיה להם יחס של איפה ואיפה בין הלקוח הקטן שלא עומד בהתחייבויותיו לבין איל ההון. הדבר גורם לשמועות על שוחד ישיר או עקיף למנהלי הבנקים בעבור מתן יחס סלחני לאיל ההון המצוי בקשיים ובוודאי שאינו תורם לתדמית האתית של הבנק. הצדק צריך להיעשות ולהיראות וצריך להיות אותו דין כלפי החלש והחזק.

5. <u>הקמת קרנות אתיות ע"י הבנקים</u>. ההוכחה החותכת ביותר להתנהגות אתית של הבנקים עשויה להיות בהחלטה להקים קרנות אתיות, לראשונה בישראל. הקרנות האתיות מהוות כיום כ- 13% מכלל ההשקעות בניהול מקצועי בארה"ב, מסתכמות בכ- 2.2 טריליון דולר ונותנות בממוצע תשואה דומה לתשואה של ה- S&P. השקעה אתית, או השקעה עם סינון חברתי, היא הפקדת כסף בקרנות נאמנות, מניות, אגרות חוב, ניירות ערך, או בהשקעות אחרות, שהן מסוננות במטרה לשקף ערכים אתיים, סביבתיים, חברתיים, פוליטיים או מוסריים. השקעה עם מודעות חברתית היא דרך לבניית תיק השקעות העולה בקנה אחד עם המצפון שלך ומשקף את האמונות שלך ואת המאוויים שלך לשינוי. שוק הקרנות האתיות הוא שוק עם אחוז צמיחה מאוד גבוה בארה"ב ובשנים האחרונות גם באירופה, בה הגיע היקפן למאות מיליארדי יורו. רק בישראל אין קרנות אתיות וכל המאמצים להקים קרן אתית העלו חרס.

6. <u>תרומות לקהילה</u>. אחד הקריטריונים להיות חברה אתית הוא בתרומות בהיקף גדול לקהילה. ראוי לציין שזה תנאי חשוב אך בהחלט לא מספיק. הארגונים הכי פחות אתיים הם נדבנים גדולים לקהילה, כמו המאפיה האיטלקית התורמת לכנסיה הקתולית, חברות הטבק התורמות לארגוני תרבות ובריאות, כשהן מרעילות מיליוני אנשים בשנה, וחברות היי טק הנידונות על ניצול לרעה של המונופול שלהן, הן התורמות הגדולות ביותר בכל הזמנים. חברת מעלה ערכה בשנת 2003 דירוג של החברות לפי היקף תרומותיהן. 34 החברות הציבוריות הנסחרות בבורסה בתל אביב והמרוויחות התורמות ביותר תרמו בשנת 2003 - 0.415% מהרווח לפני מס שלהן בממוצע בהשוואה ל- 1% בממוצע לכל החברות בארה"ב ול- 7.5% של חברת הגלידות האמריקאיות בן וג'ריס. יש לנו אם כן עוד הרבה מה ללמוד מארה"ב. החברה התורמת ביותר היא החברה הכלכלית לירושלים עם תרומה של 1.8M ₪, המהווה 3.4% מהרווח לפני מס של החברה. אחריה מבני תעשייה - 2.8%, איתורן - 1.3%, מי עדן - 1.1%, אלוני חץ נכסים והשקעות - 1%, סנו - 1%, קבוצת אגיס, אוסם, מפעלי נייר אמריקאיים ישראלים ואלביט מערכות עם 0.8% כל אחת, אי די בי אחזקות - 0.7%, תעשיות מלח - 0.7%, פרטנר - 0.6%, דלתא גליל תעשיות, גזית גלוב, מבטח שמיר אחזקות והחברה לישראל עם 0.5% כל אחת, בנק אינווסטק, בנק דיסקונט, כימיקלים לישראל, בנק דיסקונט למשכנתאות, טבע ובנק הפועלים עם 0.4% כל אחת, טפחות, בנק לאומי ומכתשים-אגן תעשיות עם 0.3% כל אחת.

7. <u>גובה המשכורות, הבונוסים וההטבות של העובדים הבכירים</u>. החברות הגדולות בישראל ובמיוחד הבנקים הגדולים זוכים לקיתונות של רותחין על משכורות העתק שהן משלמות למנהלים הבכירים שלהם. לא ניכנס כאן לויכוח אם המשכורות מוצדקות או לא. מנהלי הבנקים יאמרו בוודאי שהן מוצדקות וימצאו סימוכין כאלה ואחרים בבנקים באירופה ובארה"ב. אנו נתייחס להיבט הציבורי והאתי של הנושא. קרנות אתיות למשל לא משקיעות בחברות שפערי השכר בין העובד הבכיר ביותר לזוטר ביותר הוא יותר מאחד לחמישים או אחד לשלושים. כך למשל לא תשקיע קרן אתית בחברה או בבנק שחבילת השכר של המנכ"ל תהיה גדולה יותר מ- 1.2 עד 2 מיליון ₪ לשנה. זאת ועוד, אם בנק מפטר שמונה מאות עובדים כצעד להתייעלות כשהרווחיות שלו היא גבוהה גם כך ובמקביל לא ממצה את הדין כלפי איל הון שהונה את הבנק במצגי שווא וגרם לו למחיקת חובות של מאות מיליוני ₪ ובנוסף לכל - לא מוריד כלל את שכר הבכירים, ייחשב הדבר להתנהגות לא אתית בעליל ויזכה להדים מאוד שליליים בציבור. יש לכן צורך לקחת בחשבון פרמטרים אתיים בנוסף לתשואה להון ולרווחיות בתיגמול הדרגים הניהוליים של הבנק כי הם תורמים במידה רבה לחוסנו של הבנק לטווח הארוך, לתדמית הציבורית שלו ולמסר החברתי, המוסרי והלאומי שהוא מביא עימו מאז שנוסד לפני יותר ממאה שנה.

8. <u>סינון אתי של לקוחות ועובדים</u>. כולם מכירים את הדוגמאות המפורסמות של אתי אלון בבנק למסחר ושל ניק ליסון בברינגס בנק. אך ישנן עשרות דוגמאות בישראל על התנהגות לא אתית של מנהלים ועובדי בנק, הרצת מניות, מעילה באמון הלקוחות ונטילת שוחד. כמו כן הוזכרו מקרים שלקוחות הבנקים הונו את הבנק במצגי שווא וסיבכו אותו בהיקפים של מאות מיליונים. מתעורר לפיכך צורך דחוף לבצע סינון אתי של לקוחות ושל עובדים. הסינון הקיים מבוסס בדרך כלל על קריטריונים שהם לאו דווקא אתיים. לגבי לקוחות בודקים את מצבם הפיננסי, את יחסי הנזילות, אך לא בודקים לעיתים את אופים האתי של בעלי החברה, עמידתם בהתחייבויות, התנהגותם כלפי מחזיקי עניין, האם מכרו מניות לפני המפולת תוך הונאת בעלי מניות המיעוט, האם פשטו רגל בעבר, האם סיבכו בנקים ולא החזירו חובות. הרקורד החוקי שלהם יכול להיות ללא רבב, פשיטות הרגל היו בהתאם לחוק, התביעות הייצוגיות לא הוכרו ע"י בתי המשפט, אך סביר להניח שחברות אלה יעשקו בטווח הארוך תמיד את כל מחזיקי העניין שלהן: בעלי המניות, העובדים, הלקוחות, הספקים ואת הבנקים.

9. ייעוץ מקצועי אובייקטיבי. הבנקים זוכים לביקורת מאוד שלילית על חוסר האובייקטיביות שלהם כביכול בייעוץ המקצועי שהם נותנים ללקוחות. מאשימים את הבנקים שהם מייעצים לקנות רק את הקרנות שלהם, מעמידים הלוואות יקרות לקניית ניירות ערך ונותנים "טיפים" להשקעות בשוק ההון. אחד מעקרונות היסוד של היהדות הוא "אל תשים מכשול בפני עיוור". אם בנק מעודד לקוחות לקחת משיכות יתר גם אם הוא יודע שהלקוח לא יוכל לפרוע אותן והחוב ילך ויתפח, אם בנק מעודד חברה קטנה לקנות ציוד בהיקפים גדולים גם אם הוא יודע שהחברה לא תוכל לעמוד בתנאי ההחזר של ההלוואה, אם בנק דורש לשעבד תוכנית חיסכון עם תשואה הנמוכה בהרבה מהריבית של ההלוואה, הרי שהבנק מתנהג בצורה לא אתית ויביא בסופו של דבר להתמוטטות החברה, לפשיטת הרגל של הלקוח או לגביית ריבית מופרזת על הלוואה ללא סיכון. כל מי שעסק בתוכניות הבראה פיננסיות יודע שבמקרים רבים בנקים התנהגו בצורה לא אתית, אם כי בלא מעט מקרים אחרים בנקים יצאו מגידרם על מנת לסייע ללקוח שהיה בקשיים והלקוח מוקיר תודה לבנק ונשאר נאמן לו גם כשמצבו העסקי משתפר. הבנק צריך לראות את טובת הלקוח לנגד עיניו כשהוא נותן לו ייעוץ מקצועי, גם אם טובתו של הלקוח דורשת מהבנק להקריב חלק מהתשואה שלו. הלקוחות מוקירים זאת ולעומת זאת לא סולחים למי שעשק אותם.

10. שיקולים עסקיים המצדיקים התנהגות דיפרנציאלית ללקוחות. לקוחות רבים באים בטענות לבנקים כאשר הם מגלים שהם מקבלים על פיקדונותיהם תשואה הנמוכה מהתשואה של לקוחות עיקריים. כך למשל לקוח שיש לו פיקדון של מאה אלף ₪ רוצה לקבל תשואה דומה ללקוח שיש לו פיקדון של מיליון ₪. לבנק זכות מלאה להתייחס בצורה דיפרנציאלית, על פי גובה הפיקדון של הלקוח, אך אסור לו להפלות בין לקוחות עם פיקדונות בסכומים זהים על בסיס של נפוטיזם, העדפות אישיות, אפליה על רקע דתי, עדתי או גזעי, וכדומה. מבחינה אתית כל לקוח צריך לקבל יחס זהה אם הוא משקיע סכום זהה. באותה מידה אין להפלות בין עובדים על בסיס מיני (אותו שכר לגברים ונשים על אותה עבודה) ודתי (ערבים ויהודים). יש לשלם לכל הספקים וקבלני המשנה בזמן בלי לפגר ולו ביום אחד בתנאי התשלום המסוכמים, אסורות הטרדות מיניות, אפליה גזעית ושוחד ישיר או עקיף. רוב המקרים האלה אסורים גם לפי החוק אך מאד קשים ליישום, כך שהבנק צריך להקפיד שהעובדים יהיו מודעים לחוסר האתיקה בהתנהגות מעין זאת ללקוחות, לעובדים או לספקים.

11. שקיפות מלאה. על הבנקים להתנהג בשקיפות מלאה כלפי כל מחזיקי העניין שלו. הדיווחים לרשויות, לבעלי המניות וללקוחות צריכים להיות דיווחי אמת, לא מעורפלים, התשקיפים צריכים לגלות את כל הידוע במידה שווה לכולם, יש לחלק אותו מידע לכולם בצורה שווה, אין לנצל מידע פנים בצורה כלשהי. מדינת ישראל עוד לא הפיקה את הלקחים מפרשת הרצת המניות הבנקאיות, מהתמוטטות בנק צפון אמריקה והבנק למסחר. מנהלי הבנקים כמעט ולא נתנו את הדין, אף מנהל בנק שנמצא אשם בהרצת המניות הבנקאיות, שעלתה למשק מיליארדים של דולרים, לא ישב בבית הסוהר אפילו יום אחד, למרות שבארצות הברית חוקקו חוקים דרקונים בעקבות התמוטטות אנרון (חוק סרביינס-אוקסלי). עם התגברות הדרישה לשקיפות מלאה ולהטמעה אתית, גובר הסיכון שלוקחים על עצמם מנהלי הבנקים על חוסר שקיפות והתנהגות לא אתית, גם אם הם אחראים רק בצורה עקיפה על העבירות האתיות או העבירות על החוק, כתוצאה ממעילה של אחד העובדים שלהם. למנהלי הבנקים בכל הדרגים יש אחריות אבסולוטית על הנעשה בבנק ולא ירחק היום בו יישלחו מנהלי בנקים למאסר ויוטלו על המנהלים קנסות כבדים על עבירות שהם ביצעו אך גם על עבירות שביצעו הכפיפים שלהם. לפיכך הצורך בהטמעה אתית בכל דרגי הבנק הוא צורך דחוף ומיידי, מעבר להצדקה המוסרית שלו.

12. הייעוד ההיסטורי, הציבורי והאתי של הבנק. ברישא של ניתוח הפרמטרים האתיים נטען כי אין לבנקים ייעוד בלעדי של השגת רווח מקסימלי או שווי מירבי. קיימים יעדים שאינם נופלים בחשיבותם, כמו התנהגות הוגנת ואתית כלפי כל מחזיקי העניין של הבנק. מטרות הבנקים הן גם חברתיות, ציבוריות ולאומיות. לבנק יש גם שליחות חברתית, יש לו מקום מרכזי בקהילה, מעבר לתרומות כאלה או אחרות. הבנק משלם מיסים, נותן תעסוקה לאלפי עובדים, מתפרס על פני סניפים רבים בכל חלקי הארץ וגם בלא מעט ארצות בעולם. עליו להתנהג בצורה הוגנת ואתית לכל מחזיקי העניין - ללקוחות, לספקים, למדינה, לקהילה, לבעלי מניות השליטה והמיעוט, לעובדים ולמנהלים, לאקולוגיה ולכל נותני השירותים לבנק. אך מעבר לכך מטרת הבנק להיות כתובת שניתן לסמוך עליה ללקוחות פרטיים הרוצים להפקיד בו את חסכונות חייהם ולשמור עליהם מכל משמר, לעסקים ופרטים שזקוקים להלוואה להקמה או הרחבה של העסק שלהם, תוך מתן ייעוץ הוגן שלא ישים להם מכשול אלא יסייע להם בטוב וברע, למתן משכנתאות למגורים לזוגות צעירים, לאנשים קשי יום המשקיעים את כל משאביהם בדירה קטנה של שניים או שלושה חדרים ומצפים מהבנק שלא יזרוק אותם לרחוב אם הם מפוטרים ממקום העבודה, להשגת תשואה סבירה לבעלי מניות השליטה ומניות המיעוט מבלי לעשוק את האחרונים. לסיכום: מה בסופו של דבר הייעוד של הבנק? לתת שירות טוב ללקוחות במחירים הזולים ביותר, לעזור לעסקים להתפתח בעלויות מימון סבירות, לאפשר לכל שכבות הציבור לרכוש בתים בריבית נמוכה על המשכנתא, להבטיח את העתיד של המשפחות, את החסכונות שלהם ואת חינוך הדורות הבאים. לבנק יש אם כן שליחות חברתית, אחריות חברתית, חובות אזרחיות, שהן מעבר לשיקולים הכספיים הצרים של רווחים ובעלי מניות. את הצדדים האלה יש להדגיש בקוד האתי של הבנק ובהטמעתו כי יש להם משמעות חברתית אך גם כלכלית. קיום השליחות החברתית הוא אם כן הייעוד ההיסטורי של הבנק והוא הערובה הטובה ביותר לקשרים ארוכי הטווח בין מחזיקי העניין לבין הבנק, שיש לה השלכות כלכליות של נאמנות ורווחיות, אך גם השלכות מוסריות, אתיות ולאומיות.

20 עיקרי מדיניות ותחיקה - אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים – הצעה לכנסת מאת ד"ר יעקב קורי

(מתוך מסמך שהוגש בשנת 2004 לחבר כנסת הפעיל בנושאי כלכלה, לבקשתו, אך לא היה לנושא המשך)

רקע: לאחרונה חלה הידרדרות ניכרת במצב האתיקה והשקיפות בשלטון ובעסקים בישראל, התגברו מעשי השחיתות, ונוצר קשר בלתי נסבל בין הון לשילטון הפוגע בראש וראשונה במעמד הביניים הסובל משחיקה בשכר, אבטלת אקדמאים ומיסים גבוהים. יש צורך דחוף לשנות מהיסוד את הגישה לאתיקה בכל רבדי השלטון, העסקים והחברה על ידי התוויית מדיניות ברורה ורדיקלית שתקרב אותנו למדינות המתוקנות ביותר בעולם כמו המדינות הסקנדינביות ותרחיק אותנו מהמדינות המושחתות ביותר כמו ארגנטינה וניגריה. דרושה איפוא מהפכה במדיניות, בתחיקה וביחס החברה לנושא כי קצה נפשו של הציבור בשחיתות ההולכת וגוברת, בהתחמקות מתשלום מיסים תוך ניצול פרצות בחוק, בפיטורים ההמוניים ובשחיקת השכר המאפשרים תשלום משכורות עתק למנהלים הבכירים יוצאי השירות הממשלתי והביטחוני ובחלוקת דיבידנדים מופלגים לאילי הון שהתעשרו על חשבון המדינה.

לשם הכנת המסמך עברתי על עיקרי ההמלצות שלי בספרי המחקר החלוציים באתיקה בעסקים שפורסמו בהוצאת קלוור בארה"ב ב-2001 , במסה בנושא אתיקה בעסקים בישראל בסיומו של הרומן "הישמרו מדורון יווני", בהרצאות ובמאמרים וכן בתיזה לדוקטורט מאוניברסיטת CNAM בפאריס. התייעצתי עם יו"ר ארגון אומ"ץ שחרט על דיגלו נושאים אלה, העיתונאי חושף השחיתויות, אריה אבנרי, עם עו"ד מישל אוחיון, שחיבר ספרים רבים בנושא דיני חברות, עם דליה זליקוביץ', דירקטורית ומרצה לדירקטורים, עם אנשי אקדמיה ועסקים וגורמים שונים אחרים. אני מוכן להשתתף בצוות ההיגוי שיוקם לצורך זה, כמו גם אריה אבנרי, עו"ד מישל אוחיון ודליה זליקוביץ'. לעומתם קיימים גורמים אקדמיים המתנגדים לחקיקה בנושאי אתיקה ושקיפות, כי היא תגרור אחריה חוקים נוספים ומחול שדים של ייעוץ משפטי ועסקי כיצד ניתן להתחמק מקיום המדיניות האתית והחוקים החדשים. הבעיה העיקרית לדעת גורמים אלה היא לא החקיקה אלא האכיפה של החוקים, כמו למשל בחוקי איכות הסביבה. יש לעודד לפיכך לדעתם פעילות ציבורית בנושאי אתיקה ולהשפיע באמצעות הציבור על הרשויות השונות. אני מציג לכם את החומר לשיקול דעתכם ומשוכנע שתמצאו עניין לפחות בחלק מההמלצות המובאות במסמך.

1. הקמת מכון לאומי לאתיקה: מכון זה שיהיה וולונטרי וימומן באמצעות עמלות מעיסקאות בורסאיות יבצע בדיקות על ההתנהגות האתית של חברות ומוסדות שלטון. חבריו ייבחרו על ידי מוסדות שיפוט, יהיו בעלי מוניטין ללא רבב, אנשי אקדמיה ועסקים ופקידים גבוהים בדימוס. החברות שייבדקו על ידי המכון יקבלו דירוג אתי בנוסח דירוג האשראי וקרנות אתיות יורשו להשקיע רק בחברות בעלי דירוג אתי גבוה. דירוג זה יהיה גם אינדיקציה לציבור בהחלטותיו על השקעה במניות החברות, לעובדים בהחלטה על מקום עבודה, ללקוחות, לספקים ולמחזיקי עניין נוספים בהחלטה לעבוד עם חברות אלה. המכון יתריע על העסקת משרדי עורכי דין, רואי חשבון, יועצי מס ויועצים אחרים העובדים עם גורמים לא אתיים. המכון יפרסם באינטרנט ובמדיה אחר אירועים של עבירות אתיות, פשיטות רגל גדולות, צניחה של מחירי מניות סמוך להנפקות ועוד. המכון יבחר את החברים במועצות מפקחות עם סמכויות נרחבות, אשר יוקמו לצד מועצות המנהלים וידאגו לאינטרסים של מחזיקי העניין בחברות.

2. בעלי משרות בכירות במשרדי ממשלה, רשויות ממשלתיות, כוחות הביטחון, בנק ישראל ובשלטון המקומי: בעלי משרות אלה לא יוכלו לעבוד בתום שירותם בסקטור הפרטי ובארגונים אחרים ובכך יימנע חשש להעדפת חברות פרטיות וציבוריות, בתי חולים, בנקים, וכו'. הכוונה להצמיח שכבה של משרתי ציבור civil servants שיוכלו להמשיך לעבוד בסקטור הממשלתי עד פרישתם לפנסיה. על מנת לא לפגוע בפרנסתם של משרתי הציבור תובטח להם פנסיה נדיבה וגם תנאים של פנסיה מוקדמת אם ירצו לעבור לאקדמיה או לארגונים וולונטריים. כך למשל יו"ר לשעבר של רשות ניירות ערך או חבר הנהלתה, לא יוכלו לעבוד בשום חברה פרטית או ציבורית אך יוכלו להרצות באקדמיה. כמובן שניתן יהיה לעבור ממשרד לאירגון ממשלתי ומנכ"ל משרד התמ"ת יוכל להתמנות למנכ"ל משרד האוצר, סמנכ"ל בנק ישראל יוכל לעבוד באוצר, אלוף בצה"ל יוכל להתמנות לניצב במשטרה.

3. חובת הגשת הצהרת הון לבעלי נכסים בארץ ובחו"ל: אנו חיים במצב אבסורדי שבו בעלי הון שחור או משתמטי מס חיים ברמת חיים מאוד גבוהה מבלי שהרשויות יכולות לחייב אותם בתשלום מס אמת. על מנת למנוע זאת יחויב כל בעל דירה בשווי של יותר ממיליון ₪ למשל, בעל מכונית בשווי של יותר ממאה וחמישים אלף ₪, כל הנוסע לחו"ל יותר מפעמיים בשנה, כל בעל נכס בחו"ל בשווי של יותר ממאה אלף דולר וכדומה להגיש הצהרת הון. רשויות המס ידרשו ממנו הסברים כיצד צבר רכוש זה. כך ניתן יהיה לאתר משתמטי מס, בעלי הון שחור ופושטי רגל מדומים שהעבירו את רכושם לקרובי משפחה.

4. חובת הגשת הצהרה על בעלות של חברות ומניות בחו"ל: ההשתמטות ממס באמצעות חברות קש ובעלויות של חברות בחו"ל הפכה לתופעה נפוצה. אם תהיה חובת דיווח כללית לכל אזרחי המדינה על בעלויות בחו"ל, יוכלו רשויות המס לבדוק באילו אמצעים מבריחים כספים ומתחמקים מתשלום מס בארץ. רשויות אלה יוכלו להיעזר במשרדי חקירות חשבונאיות המתמחים בנושאים אלה.

5. שקיפות בדיווחים על תשלומי מס: מתברר שחובת הדיווח על משכורות של מנהלי חברות הנסחרות בבורסה השיגה מטרה הפוכה מזו שהתכוון אליה המחוקק ובמקום להקטין את גובה המשכורות היא רק הגדילה אותן. אולם, קיימת תופעה חמורה בהרבה כאשר מספר רב של מנהלים בכירים ואילי הון כמעט ולא משלמים מס בישראל וכל זאת בדרכים חוקיות, פסבדו חוקיות או לא כשרות לחלוטין. אם רוצים להוקיע תופעות אלה רשויות המס יכולות לפרסם את נתוני תשלום המס של נושאי תפקידים בכירים ובעלי מניות שליטה בחברות ציבוריות. כך יתגלו לציבור מקלטי מס באמצעות תשלומים מיוחדים בחו"ל, אופציות ומניות והטבות פטורות ממס. שקיפות זאת תסייע בראש וראשונה לשכירים המשלמים מס כחוק ולא מנסים להתחמק מתשלום מס. יש להוקיע ניצול פרצות בחוק כעבירה אתית המסייעת רק לחזקים ויוצרת מצב אבסורדי שהחזקים והחלשים ביותר כמעט ולא משלמים מס.

6. תיקון חוק החברות: יתוקן לאלתר חוק החברות שלא פתר מספר בעיות יסוד. ייאסר על דירקטורים חיצוניים להיות חברים ביותר משני דירקטוריונים על מנת למנוע מגיפה של "דירקטורים סדרתיים" המספקים את שירותיהם למספר רב של חברות בתמורה להתנהגות טובה. ישונה שם הדירקטורים החיצוניים לדירקטורים עצמאיים כמו שמקובל ברוב המדינות המתוקנות וייכתב במפורש בחוק שדירקטורים אלה מצווים לוודא קיום יחס הוגן לכל מחזיקי העניין, לרבות בעלי מניות המיעוט, העובדים, הלקוחות, הספקים, רשויות המס, המדען הראשי, משרד התמ"ת, הקהילה, האקולוגיה והנושים. יאומצו עיקרי חוק סרביינס-אוקסלי ויוחמרו העונשים על עבירות. נושא העיסקאות עם בעלי עניין הוא פרוץ לחלוטין. כיום קשה להשתלט על חברות בבורסה על ידי רכישת מניות בשוק החופשי. חברות רבות הן חברות משפחתיות עם אחוז שליטה של יותר מחמישים אחוז או שהשליטה משורשרת באמצעות חברות אם. ניתן לקבוע שאם לבעל שליטה יש יותר מ- 45% מהון המניות, במישרין או בעקיפין, הוא יהיה חייב לבצע הצעת רכש לשאר מניות החברה והיא תפסיק להיסחר בבורסה. אם מרבית ציבור בעלי המניות יתנגד להצעת הרכש לא ניתן יהיה לבצעה ובעל השליטה לא יוכל להחזיק ביותר מ-45% מהמניות. יש לקבוע בחקיקה כי בכל דירקטוריון צריך לכהן דירקטור המייצג את ציבור בעלי המניות שאינם בעלי שליטה. ניתן לקבוע אחוז מינימלי של אחזקות עבור מושב בדירקטוריון, למשל 10%, אבל יש להיזהר שלא ייבחרו בהכרח נציגי קרנות נאמנות הקשורים בצורה זאת או אחרת לבעלי השליטה והמושפעים מקשרים אלה. יש לקבוע בחוק את תנאי הכשירות של הדח"צים שיהיו דומים לפחות לתנאים של דירקטורים מטעם המדינה בדרישות לניסיון עסקי והשכלה. יש להרחיב כיום את המגבלה שחלה על דח"צים לשרת בתאגידים בשליטת בעלי השליטה. כיום אין מניעה שדח"צ יתמנה אחרי התפטרותו מדירקטוריון של חברה בבעלות בעל שליטה מסוים כדירקטור לא חיצוני מטעם אותו בעל שליטה בחברה אחרת שבשליטתו. חברות יכולות לנצל פרצה זאת על מנת להבטיח שיתוף פעולה של הדח"צים עם בעלי השליטה, כי מובטחת לדח"צ תעסוקה ארוכת טווח עם בעלי השליטה.

7. קרנות פנסיה וקופות גמל: ייאסר על קרנות וקופות של עובדים להשקיע במניות ולתת הלוואות. לא ייתכן שיימשך מצב בו קרן פנסיה מסייעת לאיל הון אחד להשתלט על קונצרן של איל הון אחר. כמו כן לנוכח הסיכונים הרבים בשוק ההון, גם סיכונים אתיים של עושק בעלי מניות המיעוט, לא ניתן לסכן את כספי הפנסיה שהם נמוכים ממילא ונשחקים משנה לשנה. כספי הקרנות יושקעו אך ורק בתוכניות חיסכון ובאגרות חוב ממשלתיות.

8. עידוד הקמת קרנות אתיות: יינתנו תמריצים להקמת קרנות אתיות שישקיעו רק בחברות אתיות המתנהגות בצורה הוגנת למחזיקי העניין בחברה. בארה"ב מושקעים יותר משני טריליון דולר בקרנות אתיות וזהו הענף הפיננסי הצומח בקצב המהיר ביותר בעולם. בין הקריטריונים של השקעה של קרנות אתיות: מניעת עושק המיעוט, הימנעות מהשקעה בחברות טבק, אלכוהול, הימורים, חברות האוסרות התאגדות חופשית של עובדים, חברות שבהן קיים יחס חריג בין המשכורת הנמוכה ביותר לגבוהה ביותר (לדוגמא 1:30) וכדומה. יש למנוע בלבול שחל באחרונה ולפיו חברות התורמות לקהילה קוראות לעצמן חברות אתיות ומקימות קרנות פסבדו אתיות לצורך זה. תרומה לקהילה הוא רק אחד המרכיבים להתנהגות אתית אך לא העיקרי שבהם. גם המאפיה, חברות טבק, חברות הימורים וחברות לא אתיות תורמות לקהילה אך הן לא מקיימות את מרבית התנאים האחרים לשמירה על האתיקה, כמו תשלום במועד לספקים, אי שימוש בחברות כח אדם במטרה להימנע מתשלום זכויות סוציאליות, שקיפות לבעלי מניות מיעוט, אי ניצול ישיר או עקיף של מידע פנים לעשיית רווחים ספקולטיביים, אי ניצול מעמד מונופוליסטי.

9. הפרטה של חברות ממשלתיות רק לציבור הרחב: יחוקק חוק שכל החברות שיופרטו בעתיד יופרטו רק לציבור הרחב במתכונת האנגלית, על מנת למנוע מקרים של מכירת גרעין השליטה של חברות ממשלתיות למקורבים לשלטון. כמו כן

במסגרת מאמצי השקיפות יפורסמו נתונים מצטברים על שווי חברות ממשלתיות שגרעין השליטה שלהן נמכר לאילי הון, מה היה שווי המכירה, מה השווי כיום, מה היה הרווח של אילי ההון, מי היו השרים והפקידים שהיו מעורבים במכירה, מה היה היקף נכסיהם כשהם ביצעו את המכירה ומה היקף נכסיהם כיום. כך גם אם לא יוכח שוחד ישיר או עקיף לפחות ניתן יהיה לעקוב אחרי התעשרותם של מי שסייע לאילי ההון.

10. חוקים דרקוניים והוקעת הציבור להשתמטות ממס ולעבירות כלכליות: יאומץ המודל האמריקאי של חוקים דרקוניים במתכונת סרביינס-אוקסלי והעונשים על אי דיווח אמין ועבירות מס לכל מי שעובר עבירות של חוסר שקיפות, מוסר דיווחים כוזבים, לכל משתמטי המס למיניהם ולכל מבצעי העבירות הכלכליות. כשעבירות כלכליות יוענשו בעונשים מינימליים של עשר או עשרים שנה מאסר ישתנה מהקצה לקצה היחס הסלחני של החוק ורשויות השיפוט לעבירות בעלי הצווארון הלבן. גם הקנסות המוטלים על מעלימי המס צריכים להיות משמעותיים ביותר עד כדי פי חמישה או פי עשרה מסכום ההעלמה, כי מעלימי המס משקללים את הסיכוי שהעלמת המס תתגלה בגובה הקנס ומכיוון שסיכוי הגילוי נמוך משתלם להעלים מס. אם ישלמו קנסות של פי עשרה לא ישתלם להעלים מס בכל תרחיש אפשרי. המשתמטים ממס פוגעים ישירות במעמד הביניים שהם שכירים ברובם המשלמים מס כחוק והמחויבים כיום בשיעורי מס וביטוח לאומי פרוהיביטיביים. צריך לעשות הכל על מנת להוקיע אילי הון וחברות ציבוריות המנצלים כל פירצה בחוק על מנת להשתמט "כחוק" מתשלום מס ושכמעט ואינם משלמים מיסים. הם לא יוכלו לקבל כיבודים ממשלתיים ואוניברסיטאיים וייעשה עליהם חרם של צרכנים ומשקיעים. הוקעת מעלימי המס צריכה לחול גם על פושטי רגל סידרתיים, לווים בסכומים גבוהים שלא מחזירים הלוואות וכדומה.

11. שקיפות מלאה על תשלומי כופר, נימוקים על "עניין הציבור", עיסקות טיעון ופסקי דין על עבודות שירות: בכל הנושאים האלה יש לפרסם את שמות העבריינים ואת הנימוקים להחלטות בעניינם. עבריינים כלכליים זוכים במקרים רבים ליחס סלחני מצד רשויות המס המתפשרות איתם על תשלומי כופר מבלי שיתפרסמו שמות הפושעים. יש לזכור שאותם מנהלים באוצר היושבים בוועדות הכופר עלולים לעבוד כעבור מספר שנים בחברות השייכות לקונצרן, לבעליו ומנהליו, אשר עברו עבירות מס, או לייעץ להם כיצד הם יוכלו להתחמק מתשלום מס "כחוק" תוך ניצול פרצות בחוקים שהם יזמו את חקיקתם. מתן כופר הוא הטבה שאין הדעת סובלתה כי העבריין מתחמק מתיק פלילי, בהרבה מקרים משלם את הכופר מתוך כספי החברות הציבוריות ומה שחמור מכל שמו לא מתפרסם ברבים. כל זאת במקרים הנדירים בהם הוא נתפש בקלקלתו, כי העבירות כל כך מסובכות שלא ניתן לאתר אותן, אם בכל זאת הם נתפשים, הם שוכרים, על חשבון החברה, את עורכי הדין הטובים ביותר, והשופטים במקרים רבים לא מסוגלים להבין את מורכבות הבעייה. מאידך מחליטות רשויות ממשלתיות (המשטרה או הפרקליטות) שעבירות כלכליות מסוימות אינן מעניינו של הציבור. במסגרת השקיפות יש לפרסם את הנימוקים מדוע העבירות אינן מעניינו של הציבור ולנהל מעקב ארוך טווח איך שפר גורלם של אלה שהחליטו שהעבירות אינן מעניינו של הציבור, בכמה גדל היקף נכסיהם, באילו חברות הם מצאו עבודה אחרי עוזבם את הסקטור הממשלתי והאם יש קשר ישיר או עקיף בין החלטותיהם לרווחתם הכלכלית והתעסוקתית לאחריהן. כמובן שאם יהיו עונשי מינימום של עשר או עשרים שנה על עבירות כלכליות, לא ניתן יהיה להגיע לעיסקות טיעון מגוחכות, לפסקי דין של עבודות שירות למנהלים שהונו את רשויות המס בעשרות מיליוני שקלים, ולשחרור מוקדם מנימוקי בריאות לעבריינים הצווארון הלבן שחיים בבריאות טובה אחרי שאלה ששיחררו אותם כבר הלכו לעולמם.

12. בתי משפט מיוחדים לעבירות מס ועבירות בשוק ההון: עבירות המס והעבירות בשוק ההון הן במקרים רבים כל כך מתוחכמות ששופט שאין לו השכלה כלכלית ופיננסית ומעולם לא עבד בחברות עסקיות יתקשה להבין אותן. לפיכך יש להקים בתי משפט מיוחדים לעבירות אלה, כמו בתי המשפט לתעבורה, שבהם ישבו שופטים בעלי הכשרה מתאימה וירכשו את הניסיון המתאים עם השנים.

13. דוגמה אישית של המדינה בשקיפות ואתיקה: בטרם יטיפו מוסדות המדינה והשלטון המקומי למדיניות ותחיקה לעידוד שקיפות ואתיקה, עליהם להראות דוגמא אישית של התנהגות אתית ללא רבב. יש להפסיק לאלתר הלנת שכר לעובדי מדינה, רשויות וחברות ממשלתיות. פקידים שיימצאו אשמים בהלנת שכר ייענשו בכל חומרת הדין לרבות מאסר בפועל. רשויות מקומיות שלא יבצעו החלטות על התייעלות יפוזרו ובכל מקרה לא ישולם השכר של כל אלה שמלינים שכר אחרים. אותו דין חל לגבי פיגורים בתשלום לספקים שהיא עבירה אתית לכל דבר, תוך אי כיבוד הסכמים. לית מאן דפליג שעבירות אתיות של נבחרי ציבור, שוחד עקיף להם או לבני משפחותיהם, צריכים להיענש על ידי הציבור בכל חומרת הדין גם אם לא יימצאו הוכחות משפטיות מוצקות. האחראי למיצוי הדין על עבירות אתיות יהיה המשרד לאתיקה, איכות ואקולוגיה שמשימתו העיקרית תהיה לשפר את איכות החיים בישראל.

14. מבדקי יושרה לנושאי תפקידים בכירים ורגישים: תונהג חובת קיום מבדקי יושרה לנושאי תפקידים בכירים (מדרגת ראש מחלקה ומעלה או סגן ניצב במשטרה) ותפקידים רגישים (כל פקידי המס). מבדקי היושרה יבדקו בדרכים מתוחכמות, עם דינמיקה קבוצתית, משחקי תפקידים ואירועים את האתיקה והיושרה של נושאי התפקידים.

15. שקיפות מלאה וסינון אתי של ספקים, מקבלי הלוואות והטבות: אנו נתקלים במקרים רבים בהם משתתפים במכרזים ממשלתיים גורמים מפוקפקים שעוסקים בתחומים בשולי החוק כמו הימורים, שקשורים עם עבריינים בארץ ובחו"ל, שברחו מהחוק במדינות מוצאם, פושטי רגל סידרתיים, ועוד. זכותה של המדינה לסנן גורמים אלה ולא לאפשר להם להשתתף במכרזים של משרדי הביטחון, הבריאות וכו', לא להעניק להם הטבות מהמדען הראשי, מפעלים מאושרים, הלוואות בתנאים מועדפים ומענקים שונים. ממילא הניסיון מוכיח שבהרבה מקרים גורמים מפוקפקים אלה מסבים למדינה ולבנקים הפסדים כבדים ויש לסנן אותם מראש. יש לדרוש שקיפות מלאה ממקבלי הטבות מהממשלה על מנת למנוע ממעלימי מס ובעלי הון שחור להחזיר ארצה הון עצמי או מקורות עצמיים הנדרשים לקבלת מענקים של מפעל מאושר והמדען הראשי. לא פעם החברות המשקיעות הן חברות קש או גורמים מפוקפקים ויש לבדוק היטב עם מי המדינה או הבנקים מתקשרים. לגבי הבנקים, הכוונה בעיקר למימון עסקות השתלטות של גורמים עסקיים על חברות ממשלתיות.

16. שקיפות מלאה של נכסי והכנסות נבחרי הציבור: יש לחייב חברי כנסת, שופטים, פקידים בכירים בממשלה ובשלטון המקומי, בחברות ממשלתיות, לתת דיווח מלא על נכסיהם, אחזקותיהם בחברות שונות, מקורות ההכנסה שלהם. אם הם ייתפשו בעבירות על חוקי השקיפות הם יפוטרו לאלתר ויוגשו נגדם תביעות. חוקי השקיפות יחולו עם על בני הזוג ועל ילדיהם והוריהם של גורמים אלה על מנת למנוע העברת נכסים לבני משפחה.

17. שקיפות של תקציב המדינה ודו"ח מבקר המדינה: יש לוודא שקיפות מלאה של תקציב המדינה, תקציבי העיריות, פרסום שמות המבוקרים בדו"ח מבקר המדינה. כיום יש עמימות בלתי נסבלת בנושאים אלה כאשר אפילו חברי הכנסת מתקשים בהבנת התקציב. אין שום סיבה מדוע לא ניתן לאמץ כללים דומים לאלה המחייבים חברות עסקיות לפרסם בתשקיפים את כל החומר הרלבנטי גם עבור דיווחי הממשלה. יש לצרף לדיווחים אלה גם דיווחים אתיים ואקולוגיים. על חברי הכנסת להיות מעורבים כבר בשלבים המוקדמים של הכנת התקציב, יש להרחיב את השכלתם הכלכלית על מנת שיוכלו להבין את התקציב, עוזריהם הפרלמנטרים או יועציהם צריכים להתמצא בהבנת הדו"חות הממשלתיים ועוד. כך גם יש לבדוק מחדש את קיום חוק ההסדרים, את חוקיות הדחיות של יישום חוקים לא נוחים, יש לפרסם את דו"חות ביקורת הפנים בכל המוסדות הממשלתיים והקשורים להם.

18. פישוט, אחידות וקוהרנטיות של החקיקה הכלכלית: איחוד מרבית התחיקה הכלכלית לחוק אחד קוהרנטי תסייע למנוע העלמות מס, תאפשר תכנון מס גם למעמד הביניים ולא רק לאילי ההון השוכרים את מיטב עורכי הדין ויועצי המס שרק הם מסוגלים להתמצא בסבך התחיקה הקיימת. קיימת התחלה של התהליך בתזכיר של חוק דיני ממונות. זאת ועוד, יש לתקן את החקיקה באופן מתמיד ולא אחת לכמה שנים בועדות רפורמת מס, התהליך צריך להיות אינטראקטיבי ויש לתקן ליקויים ברגע שהם מתגלים ולסתום פרצות באופן שוטף.

19. עידוד מתריעים: יש לעודד בתמריצים כספיים, בגיבוי ציבורי ובכל דרך אפשרית מתריעים אשר יתריעו על עבירות אתיות ועבירות על החוק. כיום מתריעים אלה מפוטרים בהרבה מקרים ולא מתקבלים בשום מקום עבודה אחר. במקום להוקיע אותם יש לעודד אותם, כמו שעושים בארה"ב בתחיקה עניפה המבטיחה תמריצים כספיים וכמו שעשה השבועון טיים שבחר בשלוש מתריעות מאנרון, וורלדקום והאף. בי. איי. כאנשי השנה של 2002.

20. נושאים נוספים: יש לחשוף ניגודי אינטרסים, ניצול מקום העבודה לקידום אינטרסים אישיים, לאכוף את החוקים נגד הון שחור והלבנת הון, לעודד פרסום קודים אתיים ואכיפתם אך לא על ידי חוק "המקל והגזר" שעלול לעודד התנהגות לא אתית של חברות. יש לאכוף את חובת פרסום האחזקות של חברות, במיוחד בתקשורת, רשתות הטלוויזיה, הרדיו והעיתונות. כאמצעי למנוע העלמות מס מסקטורים כמו עבודות שיפוצים, קייטרינג או שיעורים פרטיים יש לשקול מתן תמריצים מיוחדים עבור משלוח חשבוניות מס שלהם לשלטונות המס. אלה יעשו בדיקות מדגמיות לאיתור מעלימי מס על סמך חשבוניות המס וכך יוכלו לאכוף בצורה יעילה את חוקי המס על כולם. הרחבת בסיס המס תסייע בראש וראשונה למעמד הביניים המורכב ברובו משכירים שמשלמים מס כחוק.
תקצר היריעה מלהכיל את כל הנושאים שבהם ניתן לשפר את השקיפות והאתיקה של השלטון והעסקים, אך אין ספק שגם אם מקצת מההמלצות יתקבלו זה ישנה את פני הכלכלה הישראלית, יבער חלק ניכר מקיני השחיתות, יגדיל בצורה דרסטית את מקורות ההכנסה של המדינה, ישפר את מצבם של מעמד הביניים והאוכלוסייה העובדת, יגביר את השיוויון בהכנסות שנפגע קשות בשנים האחרונות ויביא לצדק חברתי ולאיכות חיים כמו במדינות המתוקנות בעולם. דרושים אומץ, תחכום ויכולת לעמוד בלחצים על מנת לבצע את המהפכה הנדרשת, אך חברי הכנסת שירהיבו עוז לשנות באורח דרסטי את פני הדברים בסיוע של צוות היגוי עם מיטב המומחים, יקבלו את ההערכה המירבית של הציבור הרחב שכמה לשינוי מהיסוד ויראה בהם את המנהיגות העתידית של המדינה.

אתחול מחדש של המשטר, הערכים והשיטה הכלכלית בישראל – אחים, במדינה פרצה שריפה

עלינו לעשות אתחול מחדש למדינה. הרפובליקה החדשה צריכה לקום בתנועה עממית חוץ-פרלמנטרית שתשנה מהיסוד בדרכים דמוקרטיות ולא אלימות את פני המדינה בכל המישורים ותציב בראש סדר הקדימויות את הצדק החברתי, היושרה ,השוויון ואיכות הסביבה

השריפה שפרצה בפארק הכרמל לא הביאה רק למותם של למעלה מארבעים איש, לשריפת עשרות בתים, להשמדת שמורת הטבע היפה ביותר בישראל, לזיהום אוויר רבתי ולנזקים במאות מיליוני ש"ח. השריפה פרצה במדינת ישראל כבר לפני חמש עשרה שנה ושורפת באיטיות, יסודיות והתמדה כל חלקה טובה במדינה. בדמגוגיה האופינית לו מנסה הממשל להסטות את תשומת הלב מהעיקר אל הטפל. האם תקום ועדת חקירה אם לאו, האם שר הפנים צריך ללכת הביתה, או רק מנהל שירותי הכבאות, או שמא האשמים הם שני בני ה- 16 שעשו מדורה קטנה להנאתם ולא דאגו לכבות אותה. הבעיה הקיומית שאנו חייבים להתמודד אתה היא בשינוי הממשל, העומדים בראשו, האידיאולוגיה שלו. עלינו לעשות ריסט/אתחול מחדש למדינת ישראל, להקים רפובליקה שניה השונה מהותית מהממשל הקיים, כפי שהרפובליקה החדשה של דה גול היתה שונה מהותית מהממשל הרקוב של קודמיו.

הרפובליקה החדשה צריכה לקום בתנועה עממית חוץ פרלמנטרית שתשנה מהיסוד בדרכים דמוקרטיות ולא אלימות את פני המדינה בכל המישורים ותציב בראש סדר הקדימויות את הצדק החברתי, היושרה, השוויון, איכות הסביבה ואיכות החיים של כל התושבים. המדינה מתחלקת לשני מחנות המחרפים נפשם בהגדרתה אם היא מדינת הלאום היהודי או מדינת כל תושביה. הפתרון האתי היה יכול להיות שהיא מדינת הלאום היהודי וַכל תושביה, כי אין להתכחש שהיא קמה כבית ללאום היהודי, אבל גם אין להתכחש ללאומים האחרים החיים בתוכנו. אך המדינה היא לא זה ולא זה, ישראל היא כיום מדינת שבעת הטייקונים ושבעה מיליון האזרחים שהם עניים בפוטנציה.

על ישראל לשים בראש מעיניה את הצדק החברתי, להפוך את מעמד הבינים ל- 50% מהאוכלוסיה, שיעור כפול מהנוכחי, כמו שבדיה, כמו מדינות מתוקנות אחרות ולהתרחק מהמודל האמריקאי הניאו ליברלי המביא לאי שוויון משווע. ישראל היא חלק מאירופה הנאורה, החברתית, השוויונית ולא חיקוי זול של ארה"ב שאימצה את המגרעות שלה בלי המעלות. עלינו להוריד את מימדי העוני אל מתחת לעשרה אחוזים מהאוכלוסיה, שיעור הנמוך ביותר מחצי מהנוכחי המתקרב למימדי העולם השלישי והופך אותנו למדינה עם הפערים הגדולים ביותר ב- OECD.

יש לשנות מהיסוד את המשטר הניאו ליברלי הקיים, שהונהג על ידי המפלגות עם האידיאולוגיה הכלכלית הזהה, הליכוד, קדימה ומפלגת העבודה. יש למצוא את האיזון הנכון בין מעורבות הממשל לשיטת השוק החופשי. עברנו כמו רוסיה משלטון ניאו בולשביקי של מפא"י וגרורותיה לשלטון ניאו ליברלי קיצוני יותר מהשלטון של ריגן, ת'אצ'ר ופינושה. על החברות להביא בחשבון את האינטרסים של כל מחזיקי העניין ולא להשתחוות למולך של מיקסום הרווח שגורם בהכרח לעושק העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים ואיכות הסביבה. חברה הרוצה למקסם את הרווח, תזהם את הסביבה, כי ממילא החוק לא נאכף כי אין כסף לפקחים (לכבאים ולשוטרים...). היא תשלם לעובדיה משכורת מינימום ולא תאפשר להם להתאגד, היא תספק מוצרים פגומים ותעשה תספורת לנושיה.

יש להנהיג מיסוי פרוגרסיבי עם מס מקסימלי לעשירים ובעלי השכר הגבוה, כמו במדינות הסקנדינביות, שעשיריה לא בורחים ממנה למרות המיסים, בנורבגיה מפורסמים תשלומי המס של כל האזרחים באינטרנט, ויחד עם זאת הן המדינות עם העושר לנפש, השוויון, איכות החיים והאתיקה הגבוהים ביותר בעולם. בישראל, עושים בדיוק ההיפך, הולכים ומפחיתים את שיעורי המס לעשירים ולחברות ומכבידים את שיעורי המס העקיף הפוגע בראש וראשונה במעמד הביניים ובעניים. בחמש עשרה השנים האחרונות תחת הנהגת שלושת המפלגות הגדולות חלה נדידה ברורה של העושר מתשעת העשירונים אל העשירון העליון ובתוכו אל האלפיון העליון עד הטייקונים השולטים בנו. כבר לפני עשור כתבתי במסה על אתיקה בעסקים בישראל שאנו הופכים לרפובליקת בננות ועכשיו רבים מודים בכך.

יש לבער את השחיתות מהיסוד ולהכביד בצורה דרסטית את העונשים על עברייני הצווראון הלבן. עליהם לשבת עשרים ושלושים שנה בבית הסוהר כשהם נתפשים בגניבות של מיליונים, אך אל לנו לשכוח שבמרבית המקרים לא מתגלות השחיתויות ואם הן מתגלות יוצאים ידי חובה בתשלום כופר, מבלי שתיחשף זהות העבריינים. ייערך סינון אתי למועמדים

לתפקידים ציבוריים וכלכליים ובראש וראשונה לדירקטורים המכהנים בעשרות דירקטוריונים ומקבלים שכר עתק על עבודתם הקשה. לא מזמן השתתפתי בפאנל עם איש עסקים ידוע שאמר כי אין דירקורים המכהנים בעשרים דירקטוריונים כפי שטענתי בעוד שבויקיפדיה כתובים במפורש 20 הדירקטוריונים בהם הוא חבר. לא ניתן לנהל בצורה נאותה בשעה שאתה חבר בכה הרבה דירקטוריונים, וזו אחת הסיבות העיקריות למחדל.

ישראל צריכה לשאוף להימנות עם עשר המדינות המובילות בעולם במדד האתיקה של TI, בעושר לנפש, באיכות הסביבה ובאיכות החיים. זורים לנו חול בעיניים שאנו מדינה במצור שמוציאה כספים רבים על ביטחון ואנו מוקפים אויבים. אחוז ההוצאות לביטחון הוא כיום נמוך בהרבה מהאחוז שהיה לפני שלושים שנה, אנו במצב שלום עם מרבית שכנינו, וגם את הוצאות הביטחון אנו יכולים לקצץ בצורה דרסטית אם נבטל את הפנסיה המוקדמת של אנשי הקבע, אם במקום לרכוש מטוסים חמקנים נרכוש מטוסים לכיבוי שריפות ואם נמצא את הדרך לעשות שלום עם שאר אויבינו. המדינות המובילות – סקנדינביה, ניו זילנד והולנד גם הן מדינות קטנות, ואילו סינגפור שפעם למדה מאיתנו יכולה ללמד אותנו פרק באיכות חיים, איכות סביבה, מלחמה בשחיתות ואתיקה בעסקים. ישראל הולכת והופכת למדינה מצורעת, מיטב ידידינו נוטשים אותנו ובמקום להיות אור לגויים אנו הופכים להיות אוד לגויים. נס חנוכה שקרה לנו, כאשר כל העולם התגייס לעזרתנו לא יקרה בשנית אם יעופו עלינו אלפי טילים.

המחדל מתחיל בשיטת הממשל שהיא מושחתת עד היסוד. יש להנהיג משטר נשיאותי כשלנשיא סמכויות ביצוע מלאות ובממשלתו מיטב המומחים ולא שליחים של רבנים, אילי הון וגורמים שוליים בחברה. דמוקרטיה היא מעצם הגדרתה שיטת ממשל שבה העם הוא השולט ואילו אצלנו מיעוט מבוטל הוא השולט כאשר הוא סוחף את קולות ההמונים המפוחדים מסכנת האיום האירני בעוד הם חשופים לאיום השריפות, הפורצים, הרוצחים, האנסים, העושקים, הנהגים האלימים, הצעירים המסוממים, הפנסיה המושקעת בהשקעות ספקולטיביות, גיל הפרישה ההולך ועולה כאשר מפוטרים בגיל 50 ועד גיל 70 עליך להסתפק בעבודות דחק נטולי זכויות במשך עשרים שנה. מלעיטים אותנו בתוכניות ריאליטי של הדחות הזמרים, הרקדנים, ההרפתקנים, השפים, היפות והחנונים. לא רוצים שנראה מחזות של מילר, פניול, איבסן, סובול או שאו כי שמא נלמד משהו על צדק סוציאלי ונבין מה קורה.

תנאי הכרחי למשטר החדש הוא הפרדה מוחלטת בין דת ומדינה. הנהגת נשואים אזרחיים לכל האוכלוסיה, איסור קיום מוסדות לחזרה בתשובה ואיסור קיום מפלגות דתיות. יש להשאיר את הדת לרשות הפרט. ושלא יפחידו אותנו כי יווצרו פה שני עמים, הם כבר קיימים בפועל כי חרדי לא יתחתן מעולם עם חילוני, קל וחומר חרדי אשכנזי עם רחמנא ליצלן חרדי ספרדי. אנו במו ידינו מאפשרים את האבסורד של סבסוד חילוני לחרדים, על מנת שלא ילכו לצבא, לא ישאו בעול וילמדו כל ימי חייהם במקום להיות יצרנים ופרודוקטוביים, כמו שהחרדים בארה"ב ובצרפת. על המדינה להפסיק כל תשלום למוסדות חרדיים שלא ילמדו בעיקר לימודיהם את לימודי הליבה, לרבות ציונות. יש לאפשר גיור רפורמי לכל דיכפין עם הכרה מלאה במלוא הזכויות, כי אזרח הוא רק מי שתורם למדינה, משלם מיסים, משרת בצבא או בשירות אזרחי, גברים ונשים כאחד. זאת דמוקרטיה, ולא תיאוקרטיה נוסח אירן.

יש לנתק את הקשר הגורדי בין הון לשלטון, לאסור על עובדי מדינה לעבור לעבוד בסקטור הפרטי על מנת לא להעמיד בפניהם את הדילמה איזה אינטרס חשוב יותר זה של המדינה הרוצה לשלוט באוצרות הטבע שלה, בידע שהיא מימנה, בחברות שהם מפריטים או זה של אילי ההון אליהם הם עוברים לעבוד אחרי שבילו מספר שנים בפורגטוריום של הממשל. אותו דין יחול על אנשי צבא העוברים לעבוד אצל הספקים שלהם, על שופטים שייאסר עליהם להיות בוררים כשהם צריכים להחליט במשפטים איזה אינטרס עדיף של האזרח הקטן או של החברות הגדולות שביניהן הם יצטרכו להיות בוררים בשכר גבוה פי כמה. במקביל יועלה שכר עובדי המדינה בעשרות אחוזים ותובטח להם פנסיה תקציבית גבוהה כמו בסינגפור ובמדינות אתיות אחרות, כי מנהל משרד ממשלתי צריך להרוויח לא פחות ממנהל חברה גדולה וכך לא יהיה לו תמריץ לעבור לעבוד בשוק הפרטי. אל דאגה, התקציבים שיתפנו אחרי ניתוק ההון מהשלטון יבטיחו מקורות הגבוהים פי כמה מתוספת המשכורות לפקידי הממשל, ויותיר די תקציבים לחינוך חינם עד הדוקטורט, משכורות גבוהות לשוטרים ואפילו לרכישת מטוסים לכיבוי שריפות.

עיקר משאבי הפיתוח יופנו לתחום איכות הסביבה והאנרגיה הירוקה. יצומצם זיהום האויר בהתאם לתקנים הבינלאומיים, ייאכפו כל חוקי איכות הסביבה ויוכבדו העונשים למפירים לרבות עונשי מאסר לתקופות ממושכות. על ישראל להפוך להיות מעצמה בתחום הקיימות בדיוק כפי שהפכה להיות מעצמה בתחום ההיי טק. במקביל יופנו תקציבים מספקים לרווחה, בריאות, סיוע לקשישים ומוגבלים. מי שבא בדמעות תנין ואומר שאין כסף לרווחה מפחית בצורה חסרת אחריות את המיסים לעשירים ולחברות, כאשר העשירים והחברות ממילא מפנים את עיקר השקעותיהם והונם לארצות חוץ בעולם הגלובלי של ימינו. העובדים מגבירים משנה לשנה את הפרודוקטיביות שלהם אך התמורה עבור יחידת תוצר הולכת ופוחתת, יש לנו יותר ויותר עובדים במשכורת מינימום, עובדי קבלן ועובדים עניים, כאשר אם היו נותנים לעובדים שכר הוגן הם היו תורמים הרבה יותר לכלכלה מאילי ההון הדבוקים לעטיני השלטון ותורמים ביד נדיבה לפוליטיקאים,

כשבמקביל הם מציעם משכורות עתק לעובדי הציבור שסייעו להם בעבר. מס החברות על רווחים בלתי מחולקים הסתכם בשנת 1986 ב- 61% וכיום הוא הולך ומתקרב ליעד של 25%. ואחר כך בוכים שאין כסף לסל התרופות, לחינוך הגבוה, להקטנת הצפיפות בכיתות ולכבאים. אחוז דמי הביטוח הלאומי שהמעסיק שילם ירד במקביל מ- 16% ומתקרב בצעדי ענק לאפס. מס המעסיקים שהיה 7% הפך מזמן לאפס. זאת כאשר החברות במשטרים הקפיליסטים של אירופה וארה"ב משלמים 50% יותר תנאים סוציאליים מישראל. זורים לנו חול בעיניים, התקציבים שהולכים לקבוצות הלחץ היו מספיקים די והותר לכולנו.

המדינה כבר מזמן היא לא מדינה של כל אזרחיה, של היהודים, של הערבים או של החרדים. כולם מפסידים מהמשטר המושחת, הגולם קם על יוצרו. החרדים הפכו לעניים אך כך קל יותר לרבנים לשלוט בהם, המשתמטים ממס בצורה פלילית או מתכנון מס המבוצע על ידי עובדי מס הכנסה לשעבר שוכחים שאם הם לא משלמים מיסים לא יהיו אחרים שישאו את העול והם יהיו חשופים לפריצות, לאיום האויבים שלנו ולשריפות בכרמל. החרדים לא שמים לב שאם הם לא ילכו לצבא והם ימשיכו להוליד שנים עשר ילדים למשפחה בקרוב הם יהיו הרוב ולא יהיה מי שיגן עליהם. אלה שמשקיעים את כספי הפנסיה שלנו בהשקעות ספקולטיביות מתעלמים מהמשבר הכלכלי הבא שיהיה גרוע יותר מהשפל הכלכלי הגדול ועליהם לצאת בצורה מידית מהבורסה המנופחת. אלה המוקיעים את המתריעים האמיצים החושפים את השחיתות לא שמים לב שאם השחיתות תמשיך לגאות היא תכלה גם אותם.

על המדינה ואזרחיה לעבור שינוי מהפכני. יש לשוב לערכי הצניעות כשהאדם לא נמדד לפי גודל הארנק, מכונית היגואר או המטרג' של הוילה שלו. יש להרים על נס עת הסיוע לקהילה, לא מטעם אילי ההון התורמים פחות מחצי אחוז מהרווח של החברות שלהם, אלא של כל האזרחים. יש לשאוף להליכה בדרך הבינים, בדרך הפשרה, במדיניות החוץ כמו גם בכלכלה ובחברה. יש למצוא את האיזון הנאות בין העדר השליטה בעם זר לבין הזכויות שלנו על ארץ ישראל, בין אילי ההון השולטים בנו שלטון ריכוזי ללא מיצרים לבין האינטרסים של שבעת מיליון האזרחים שהם עניים בפוטנציה אם המשטר האוליגרכי יימשך עוד מספר שנים, בין החרדים שמכתיבים את רצונם על כל האוכלוסיה לבין החילונים שיפסיקו להתאבד ולממן את ביטול אורח החיים שלהם מהמיסים שהם משלמים. יש לשוב לערכי החיסכון עם מינופים מזעריים, שאדם יחיה מעמל כפיו ולא מעמל כפיהם של האחרים כשכל אחד הוא מאכער וראיס הרוצה לחיות על חשבון הזולת, כאשר הסופר לא מקבל תמורה עבור ספריו, השחקן לא מקבל שכר מינימום, הפועל הפשוט לא מקבל זכויות סוציאליות ואנו עוברים שטיפת מוח של ריאליטי והפחדה מאירן.

רק כך לא ייפנו אותנו חדשים לבקרים מבתינו כפי שפינו אותי מספר פעמים בגלל החשש משריפה בכרמל בתרחיש הידוע מראש והחוזר מדי מספר שנים. די היה לי בהיותי פליט פעם אחת כשסולקתי מהמדינה בה נולדתי ללא שוב. רבים וטובים מתחילים להטיל ספק בעצם צדקת קיומה של ישראל. המדינות הידידותיות ביותר מפנות לנו עורף, נורבגיה, שבדיה, בריטניה ואפילו ארה"ב. אנשי הרוח שתמכו בצורה מובהקת בישראל כבר לא באים לבקר אותנו – תיאודורקיס, קן לואץ', פרופסורים דגולים וסופרים ידועי שם. בעבר גם החרימו אותנו אבל היינו משוכנעים בצדקת דרכנו. אך הדרך שלנו כבר לא צודקת – אנחנו המדינה המצורעת ביותר ב- OECD, עם הפערים הגדולים ביותר, עם שיטת המיסוי הכי פחות פרוגרסיבית, אנו שולטים בעם זר אך גם אנחנו לא מאוחדים כאשר השמאלנים לא מופיעים באריאל, החרדים לא מכירים בגיורים של צה"ל, אילי ההון אומרים על אוצרות הטבע כולה שלי ואפילו לא חציה שלי, המתריעים מוקעים במקום להיות נערצים, אנו פחות ופחות מתורבתים, סובלנים כלפי האחר, עם שיעורי אלימות מסמרי שיער, עם שחיתות הפושטת כמו גנגרנה בכל שכבות האוכלוסיה, כשישראל הידרדרה פי שניים במדד האתיקה תוך עשור. לפיכך עלינו לפעול בצורה הוליסטית, בכל הרמות ובכל המישורים. אין לכבות שריפות תרתי משמע, יש לשנות את המשטר, את אורח המחשבה, להקים מחדש את מדינת ישראל על יסודות איתנים, של צדק, מוסר, תרבות, בטחון פנים וחוץ, שוויון, אחווה, צניעות, פשרה ויושרה אם אנו חפצי חיים!

פתרון הוליסטי להתגברות על כשלי השיטה – צדק ואתיקה הוליסטיים בכל תחומי החיים

הפוסל במומו פוסל וכך רבים מאנשי העסקים הלא אתיים מנסים בכל מאודם למצוא פגמים בהתנהלות אנשי עסקים אתיים על מנת להוכיח שכולם מושחתים והכל אפור ממילא. אם הפריטו לי חברה ממשלתית בחצי חינם ואיש הממשל שדאג לכך עובר לעבוד אצלי במשכורת של מיליונים זה כמובן חוקי ולא פחות אתי מההתנהלות של איל הון שקיבל פטור ממס במפעל המאושר שהקים בגליל. ג'פרי וויגנד, גדול המתריעים בכל הזמנים שחשף כי חברות הטבק מכניסות חומרים ממכרים לסיגריות והסב להן נזקים במילירדים הוא הרי גונב מחנויות כי ביטל שיק של פותחן קופסאות מקולקל שרכש בארבעים דולר. ובכלל לא מזיק לאסוף תיק בדרכים חוקיות כמובן על המתחרים ולדעת מי בוגד באשתו, מי צורך סמים ובניו של מי השתמטו מצה"ל. אם אתה נואם בבורסה על ההשלכות האתיות של המשבר הכלכלי העולמי, אתה עושה זאת על מנת לקדם את מכירות ספרך, אך אם אתה נואם ומקבל עשרות אלפי דולרים להרצאה מחברות שסייעת להן כשר או שאתה עתיד לסייע להן בתפקידך הציבורי הבא זה בסדר. כולם מושחתים ממילא ומה כבר רוצים ממך כשאתה מנסה למקסם את הרווח כמחוייב מהיעדים של התאגיד שלך.

אין ולא יהיה אף פעם איש עסקים שיתנהל בכל הקריירה שלו בצורה אתית, כמו שאין גם אדם שלא שיקר מעולם ולא עבר עבירת תנועה בחייו. אך יש בכל זאת הבדל תהומי בין נהג הנוסע במהירות של 120 קמ"ש בכביש המהיר כשהוא ריק לבין נהג הנוסע באותה המהירות בתוך העיר ודורס אישה זקנה. בשני המקרים הנהגים עוברים על החוק, אך זה לחלוטין לא נמצא בשטח האפור. ככל שאני עוסק יותר באתיקה, נתקל במאות דילמות אתיות ומלמד אלפי סטודנטים אני מגיע למסקנה שעולם העסקים אינו אפור אלא שחור ולבן. יש אנשי עסקים מושחתים הלוקחים שוחד גלוי או סמוי שבמרבית המקרים אינו מתגלה ויש אנשי עסקים ישרים כסרגל. יש מנהלים שאינם מכבדים את ההסכמים שחתמו עליהם, עושקים את עובדיהם ומתנהגים אליהם בגסות, מרמים את הלקוחות, מפגרים בתשלומים לספקים ושופכים לקישון את כל הפסולת של מפעליהם ואילו אחרים מכבדים גם הסכמים בעל פה, מתייחסים בכבוד לעובדיהם, לא ממהרים לפטר אותם גם בעיתות מצוקה, מספקים את המוצרים בהתאם למפרטים, כאשר האתיקה והקיימות הם נר לרגליהם. הם אולי לא תורמים לקהילה מחצית האחוז מרווחיהם ומצטיירים כגדולי הנדבנים אך הם מרוויחים ביושר את כל רווחיהם, כך שאין גם צורך בתרומות המתוקשרות שלהם.

על מנת להגיע אל שורש הבעיה, יש צורך לחזור למקורות. מה הסיבה לקיומה של חברה עסקית ומה הסיבה להיותי איש עסקים? אם הסיבה היא אך ורק למקסם את הרווח זה ממילא יביא אותי למחוזות לא אתיים בעליל גם במישור העסקי וגם במישור האישי. אם אני רואה את עולם העסקים כמשחק פוקר שבו מותר לבלף ולעשות כל דבר על מנת לנצח, מותר יהיה גם לי לבלף, להעתיק ואף לרכוש תואר בכסף מלא, מותר גם לרמות את הבעל או האשה, החבר והמדינה. האתיקה היא הוליסטית אך כמובן לא מוחלטת. יבואו המקטרגים ויאמרו שאוסקר שינדלר בגד באשתו והציל אלפי יהודים ואילו אייכמן היה איש משפחה למופת, אך אלה היוצאים מהכלל, כי אם הכלל הוא תפוש ככל יכולתך אין זה נעצר בעולם העסקים וגולש גם לחייך הפרטיים. זאת ועוד, אם אתה עושק את בעלי מניות המיעוט ומעגל פינות בעמידה במפרטים סופך לרמות גם את בעלי השליטה ולזייף את הדוח"ות הפיננסיים שלך. על כן, המבחן האולטימטיבי לכל מנהל הוא האם אתה אתי אם לאו. זו פרשת הדרכים שממנה נובעת כל הווייתך. ולא מקובלת עלי תסמונת משה דיין שכל עוד אתה רמטכ"ל מוצלח אתה יכול לגנוב עתיקות ולהטריד מינית את הפקידות שלך. ואם אתה אתרוג הרוצה להחזיר שטחים מותר לך לקבל שוחד מחבריך אילי ההון.

היום מבצעים בדיקות אין ספור לפני שמגייסים מנהל חדש, סטודנט למנהל עסקים או קצין גבוה. בודקים את רמת המשכל, את הציונים שלו בתנ"ך ובגיאוגרפיה בבגרות, והאם הוא מנהיג מלידה. אך לא עושים את הדבר האלמנטרי שהוא בדיקת האתיות של המועמד. קודם כל צריך לקבוע אם האדם אתי או לא ומתוך המועמדים האתיים לברור מי הכי מוכשר ומתאים לתפקיד. אם לא עושים זאת מגייסים לארגון אנשים כניק ליסון, ז'רום קרביאל, אתי אלון או משקיעים בחברות כליהמן ברדרס, AIG ואצל ברני מיידוף. הסינון האתי הוא תנאי ראשוני לכל בדיקה, גם ברמה של דירקטורים, מנכ"לים או רמטכ"לים. ואין לפחד שלא יהיו מועמדים, יש מאגר עצום של מנהלים אתיים שכיום לא מגיעים כלל לעמדות מפתח כי הן נתפשות במקרים רבים על ידי אנשים כוחניים, תאבי בצע, גסי רוח, הרומסים ברגל גסה כל ערך וכל אדם ומאמינים שרק כך ניתן להגיע לפסגה. זה לא רק בעולם העסקים, במשטרה או בצבא, זה גם באקדמיה, במשרדי עורכי דין ורואי חשבון ואפילו באלכ"רים. מבדקי יושרה ניתן לערוך באמצעות משחקי תפקידים באירועים המובססים על מקרים אמיתיים שבהם

מתוארות דילמות אתיות. סינון אתי יחסוך למשק העולמי עשרות מילירדי דולרים בשנה של עבירות הצווארון הלבן וימנע את המשבר העולמי הבא שעלול להיות קטלני.

אך אין די בבדיקה מחודשת של ייעוד החברה תוך זניחת רעיון העוועים של מקסום הרווח ואימוץ המטרות המקוריות של החברות – השגת איזון אופטימלי בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין. אין גם די בסינון אתי ובבחירת מנהיגות אתית לכל החברות והארגונים במדינה. במקביל יש להוריד בצורה דרסטית את המינוף חסר המעצורים המגיע לעיתים לארבעים לאחד ולעבור למדיניות עסקית המוצאת את האיזון המתאים בין רווחיות לסיכון, כי מקסום הרווח מביא בהכרח למקסום הסיכון כפי שקרה במשבר העולמי שגרם לעולם נזקים של טריליוני דולרים. יש לאמץ מדיניות של איזון פיננסי ושקיפות עם רגולציה סבירה ותקיפה ופיקוח צמוד ואתי של רואי החשבון, עורכי הדין וקציני האתיקה. אך המתינות הפיננסית אינה צריכה להיות רק נחלתן של חברות. גם בתקציב המשפחתי יש לאמץ עקרונות של תזרים מזומנים חיובי, מבלי לקחת הלוואות ומשיכות יתר. תרבות הצריכה המבוססת על הלוואות מביאה בסופו של דבר להתנהגות לא אתית. יחיד או משפחה צריכים לקחת משכנתא רק אם ההחזר שלה שווה לשכר הדירה המשולם בגובה של לא יותר מרבע ההכנסה החודשית. מי שלוקח הלוואה לרכישת מקרר, מכונית, נסיעה לחו"ל וצריכה שוטפת לא יוכל לעמוד בפרץ אם המעסיק שלו יבקש ממנו להתנהג בצורה לא אתית, כי אם יהיה מובטל לא יוכל להחזיק בכרטיס האשראי שלו, הוא יאבד את מכוניתו, ביטוח הבריאות ובראש וראשונה את ביתו. אדם המנהל את משק ביתו בתזרים מזומנים חיובי יוכל לעמוד בפרץ ביתר קלות ולשמור על היושרה שלו, כי גם אם הוא יפוטר יש לו מספיק חסכונות להתקיים עד מציאת עבודה חדשה.

גם החברה והקהילה חייבים לשנות מהיסוד את גישתם לשחיתות ולחוסר האתיקה. עלינו להפסיק לשפוט אדם על פי גודל הארנק שלו, אורך היגואר ומספר החדרים בוילה שלו. המצליחן הוא זה שגר במגדל היוקרתי בתל אביב גם אם השיג את הונו בצורה לא אתית ואפילו לא חוקית. אנשים שישבו בבית הסוהר, הגיעו לעסקות טיעון, שילמו כופר או יצאו בשן ועין מתביעה על שחיתות, ממשיכים להתקבל בזרועות פתוחות בחברה הישראלית, כשרואים אותם כגיבורי על. פושט הרגל שסידר את כל הנושים שלו, המושחת שהצליח לעבוד על פקידי המס, איש העסקים שעשק את כל מחזיקי העניין הם אורחים רצויים בחברה ומושא לחיקוי, בעוד המתריע שחשף שחיתויות הוא מוקצה, מוסער ואויב העם. זאת, למרות שהמושחתים הורסים את החברה גם אם הם נותנים נדבה של מאית מהונם לבית חולים או בית ספר למנהל עסקים, בעוד שהמתריעים מצילים את החברה ומקריבים קורבן כבד עבור יושרם. חברה מושחתת, במובן של תאגיד וקהילה, מביאה בסופו של דבר כליה על עצמה. כך קרה בכל המדינות המושחתות, בעוד המדינות האתיות ביותר, סקנדינביה, הולנד וניו זילנד משגשגות על פי כל אמת מידה, לרבות הכנסה לנפש, אושר, קיימות, השכלה, בריאות ותוחלת חיים. סיפורי המעשיות של הניאו ליברלים כבר מזמן הוכחו כמקסמי שווא, הורדת המיסים לעשירים ולחברות מחלחלת כלפי מטה, מיעוט רגולציה מביאה לשגשוג, ההפרטה מייעלת את המשק. משטרי דיכוי אלה רמסו כל חלקה טובה בכלכלות העולם, בהתבסס על דוקטרינת ההלם, הגדלת הפערים למימדי העולם השלישי ופגיעה אנושה בחינוך ובבריאות של האוכלוסיה. במדינות הנאורות כסקנדינביה יש מיסוי גבוה על חברות ופרטים, רגולציה משמעותית, פערים מינימליים וכלכלה משגשגת, ואילו בישראל, ארצות הברית ובריטניה, שאימצו את הקפיטליזם שלוח הרסן והאסוני של מילטון פרידמן, פינושה, רונלד רייגן, מרגרט ת'אצ'ר, בנימין נתניהו וגרורותיהם בדמוקרטים החדשים, הלייבור החדש וההסתדרות החדשה מתקיימים הפערים הגדולים ביותר בעולם המערבי עם צמיחה רק לעשירון העליון, למאיון העליון, לאלפיון העליון, קרי בישראל - לשבעת הטייקונים ושבעת מיליוני העניים בפוטנציה הניזונים מתרבות האח הגדול והישרדות.

האתיקה והצדק החברתי מתחילים מהבית. רק אם כל אחד מאיתנו יהיה אזרח "מרובע", המשלם מס כחוק, עובד למחייתו בעבודה ייצרנית שאינה מבוססת על ניצול מחזיקי עניין ועובדי קבלן, לא פושט רגל או מנצל מידע פנים על מנת למקסם רווח, לא מרמה את חבריו הטובים ביותר כמייקל מילקן או ברני מיידוף, מתנהג בצניעות אם הוא מנהיג כבן גוריון, בן צבי או קציר הגרים בצריף ולא גר במגדל יוקרתי, או אם הוא אזרח או מנהל מהשורה שלא מוציא אלפי שקלים על ארוחות, מאות אלפי שקלים על נסיעות לחו"ל וחצי מיליון שקל על מכונית הצורכת כמויות עצומות של דלק, לא לוקח או נותן שוחד ישיר או עקיף באי יווני, בתרומות למפלגה או בהרצאות בסכומי עתק, המתנהג בשקיפות כאשר המיסים שהוא משלם מפורסמים באתר הממשלתי כמו בנורבגיה כך שיראו שהוא משלם מס בהתאם להכנסותיו ולא על פי הקשרים שלו עם רשויות המיסים ותחכום ההשתמטות ממס, שמעולם לא שילם כופר ולא הוטל דופי ביושרו, נוכל להגיע לכלכלה עם אתיות הוליסטית, שתהיה מעבר לאות היבשה של החוק שתמיד יהיו עורכי דין ורואי חשבון מתוחכמים שיוכלו לעקוף אותו, ברמה האישית, העסקית והציבורית, שתביא לשגשוג לכל שכבות האוכלוסיה, עם עוני מינימלי, מעמד ביניים של מחצית האוכלוסיה ועם מאושר וחפץ חיים.

קפיטליזם מסוג אחר - יתרונות המודל הסקנדינבי

(דואר אלקטרוני שנשלח לאיציק ספורטא ב- 31.8.2011)

הי איציק,
אני שמח שחזרת כי השתנו דברים רבים בהעדרך. לפני שנתיים וחצי כשכתבתי את המצע והזמנתי אותך אלי לארוחה עם כמה חברים, חוץ מזה שפרסמתי אותו באתר של אומ"ץ תמכו בו רק כמה עשרות. היום זה נשמע הרבה פחות הזוי על רקע המחאה החברתית ויש פרופסורים, פוליטיקאים ואף אנשי עסקים שמסכימים אתו. בכלל, כל מה שאמרנו וכתבנו בעשור האחרון והיינו די בודדים בהשקפותינו הפך למיינסטרים. הבעיה היא שאף אחד לא זוכר לא אותך ולא אותי, אבל מילא העיקר שהאמת מנצחת גם אם אחרים לוקחים את הקרדיט, אנחנו נהיה פה גם אחרי שהם יברחו...

נאמתי והשתתפתי ביום שלישי לפני שבוע באוניברסיטת תל אביב בפני ועדת החזון של תנועת המחאה ומסרתי להם את החומר הלוטה, המאגד את רוב מה שכתבתי בסוגיות אלה במאמרים ובספרים. בארבע דיברתי בפורום אחר של השר מיקי איתן ושם עוררתי מהומה קטנה כשהצעתי לגייס את התקציבים החסרים לצדק חברתי מאימוץ המודל הנורבגי של פרסום תשלומי המס האישיים של כל האוכלוסיה, לרבות אילי ההון. אני די בקיא בנושא ויודע אילו מאמצים אדירים משקיעים שועי הארץ להפחית למינימום את תשלומי המס (כחוק...) בין היתר באמצעות נאמנויות בחו"ל ומקלטי מס. גם החברות שלהם תורמות פחות מאחוז אחד מהרווח הנקי לאחריות חברתית, ואחר כך הם מתקבלים כמיטיבי העם. אם הם היו משלמים מס כמונו המדינה הייתה נראית אחרת.

את המידע על הפרסום באינטרנט של המיסים שמשלמים כל האזרחים, לרבות ההכנסות וההון, קיבלתי מחבר נורבגי (עד היום אני שומר על קשר חם עם בוגרי אינסאד מכל רחבי אירופה). האתר הוא http://www.dn.no/skattelisten/ . כשאתה פותח את האתר אתה רואה את חמישים האזרחים הנורבגים שיש להם את ההכנסה, תשלום המס או ההון הגדולים ביותר. אתה יכול גם לחפש אדם ספציפי אם אתה מכניס את שמו ב- Navn. כך למשל אם אתה רוצה למצוא את תשלומי המס, ההכנסה וההון של ראש ממשלת נורבגיה Jens Stoltenberg אתה רואה אותם ב- http://www.dn.no/skattelisten/2009/JENS+STOLTENBERG/1959/1139066/ אתה יכול גם למצוא את הפרטים של Helge Lund, מנכ"ל Statoil ובוגר אינסאד. הוא נולד ב- 1962, יש לו הכנסות של 10,269,428 כתרים, הוא שילם מיסים בסך 4,900,537 כתרים ויש לו הון של 7,554,866 כתרים. לא ידוע לי אם הוא התאבד בגלל זה (על כך בסוף המייל...).
http://www.dn.no/skattelisten/2009/HELGE+LUND/1962/980311/?roleid=176575 האתר מאפשר לך לעשות אילו חתכים שאתה רוצה. לשם כך אעביר לך קורס מזורז בנורבגית: Inntekt – Income, Skatt – Tax, Formue – Fortune, Navn – Name, Poststed – Mailplace, Fodt – Born, Postnr. – Zip Code, Fylke – County, Kommune – Municipality, Alder – Age, Sok - Seek . בעקבות פרסום הנתונים אילי ההון לא ברחו מהמדינה והמדינה מספקת לאזרחיה את המידע המגיע לו.

זהו אם כן כלי מדהים, שיא השקיפות, כאשר אתה יכול ללמוד מה הן ההכנסות של כל אזרח, המס שכל אזרח שילם וההון של כל אזרח בכל חתך שהוא. ושלא יגידו כל עורכי הדין של אילי ההון וכל אבירי זכויות האזרח שזה פוגע בפרטיות של האזרחים. אם בנורבגיה המידע הוא נחלת הכלל אין כל הצדקה שבישראל זה לא יהיה כך. אבל לא רק נתונים אלה אתה יכול ללמוד בנורבגיה. אתה יכול גם לדעת על כל עסקת מקרקעין וקניית בית המתפרסמת בעיתון המקומי, עם שם המוכר, שם הקונה וסכום הקניה. אם זה יונהג בישראל, ניתן יהיה ללמוד על עיסקאות נדל"ן של אולמרט ברחוב כרמיה, על עלות קניית החווה של אריק שרון וכמה עולה דירת פנטהאוז במגדל יוקרתי ששר זה או אחר רוכש אחרי שהיה בסך הכל שנה או שנתיים באזרחות (ושילם את מלוא המס?)...

לא הייתי ממליץ לאמץ את המודל הנורבגי בישראל "הישנה" לפני תנועת המחאה כשקינאו במקבלי השכר הכי גבוה, כשהעריצו את משתמטי המס, את עושקי בעלי מניות המיעוט ואת פושטי הרגל ועושי התספורות שהצליחו להערים על המערכת. אך נראה לי שעם ישראל התפכח והוא רואה איזה נזק עצום לחברה נגרם בגלל כל החוכמולוגים העושים תכנון מס "כחוק", מקימים TRUSTS ובורחים למקלטי מס. סוף סוף הם נוכחים לדעת שזה על חשבון האזרח הישראלי המשלם הון לבנקים על מנת שמנהליו יוכלו לגרוף עשרות מיליונים, המשלם מס אמת כאשר חלק מהעשירים משלמים הרבה פחות מס ממנו יחסית להכנסה ולפעמים אפילו אבסולוטית. הוא האזרח שלא מנסה להשתמט, משרת בצה"ל, לא עושה עיסקאות בשחור כשהכלכלה השחורה היא אחת הגבוהות בעולם, משלם את חובותיו ונעשק על ידי אילי ההון המספרים אותו, מקבלים את נכסי המדינה בנזיד עדשים ועושים ספקולציות בחו"ל במיליארדים על חשבון קרנות הפנסיה שלו.

כפי שאתה יודע אני שוקד עכשיו על כתיבת ספר The Future of Capitalism in a Sustainable Society (ראה פרטים ב- BOOKS באתר שלי על הגירסה האנגלית וב- HEBREW על הגירסה בעברית). אכתוב בסופו של דבר את הספר על פי המוסכם עם הגורם שיממן לי את כתיבתו בארץ או בחו"ל. אך דבר אחד משותף לשני הספרים: אני משתמש בשניהם במודל הסקנדינבי שצריך לשמש דוגמא לישראל ולארה"ב. אני חוזר עכשיו משהות של מספר שבועות בארה"ב, קראתי למעלה ממאה ספרים על המשבר הכלכלי ונדמה לי כי האומה הזאת צועדת בביטחה לקראת התאבדות ופשיטת רגל כי היא אמצה את המודל הניאו ליברלי עד תומו בשתי המפלגות ואחרי המשבר האחרון היא עוד מאיצה אותו. בישראל ביבי מיישם את התיאוריות הניאו ליברליות על פי מורו ורבו מילטון פרידמן, שייעץ בעבר גם לפינושה, והוא לא ייסוג כהוא זה מדיעותיו גם אם כל עם ישראל יישב באוהלים, כמו אבות אבותיו לאחר יציאת מצרים. אך ביבי הוא לא היחידי, גם קדימה עם אולמרט ולבני, ומפלגת העבודה עם פואד ובוג'י דוגלים בזה דה פקטו, כך שאין כיום אלטרנטיבה, ואל לה לתנועת המחאה ללכת לפוליטיקה בגלל הטרמפיסטים והמפריד לעומת המאחד.

במקום להידמות לארה"ב (אימצנו את כל המגרעות שלה בלי המעלות) עלינו להידמות לסקנדינביה – לנורבגיה, שבדיה, דנמרק ופינלנד ובמידה מסוימת גם להולנד, שוויץ, לניו זילנד, לוכסמבורג, קנדה ואוסטרליה. כל אלה הן מדינות רווחה, בגודל די דומה בדרך כלל לישראל, שאיכות החיים של אזרחיהן היא הטובה ביותר בעולם על פי כל המדדים האפשריים.

1.קודם כל מדד האתיקה והשקיפות והעדר השחיתות של Transparency International
שמזה נובעים שאר המדדים, כי האתיקה והשקיפות הם התנאים ההכרחיים לרווחה:
http://www.transparency.org/publications/annual_report . ארצות סקנדינביה בין 10 הראשונות, ישראל במקום ה- 30, כשבעבר היא הייתה במקום ה- 16 וארה"ב במקום ה- 22.

2. מדד איכות החיים של האקונומיסט http://en.wikipedia.org/wiki/Quality-of-life_Index
מדינות סקנדינביה הן בין 12 הראשונות כאשר ישראל במקום ה- 38 וארה"ב במקום ה- 13 (כי המדד כולל אקלים וגיאוגרפיה וחיי קהילה לרבות ביקור בכנסיה, ומה לעשות הסקנדינבים חיים באקלים קר ולא נוח והם לא פונדמנטליסטים).

3. מדד הדמוקרטיה של האקונומיסט http://en.wikipedia.org/wiki/Democracy_index
הן בין 7 הראשונות כשישראל היא במקום ה- 37 וארה"ב במקום ה- 17.

4. מדד המדינות הטובות ביותר בעולם של ניוזוויק
http://www.infoplease.com/world/countries/best.html הן בין 10 הראשונות כשישראל היא במקום ה- 22 וארה"ב – 11 (כי המדד כולל גם דינאמיות כלכלית שבה ארה"ב מצטיינת והיא במקום השני בעולם).

5. מדד GINI של הפערים בהכנסות בעולם
http://www.mongabay.com/reference/stats/rankings/2172.html - הן נמצאות בסוף במקומות 134, 132, 131, 117 עם הכי פחות פערים בעולם: 25-23 לשבדיה, דנמרק ונורבגיה ו- 29.5 לפינלנד, לעומת ישראל במקום ה- 71 עם 38.6 וארה"ב במקום ה- 44 עם 45.0.

6. מדד המדינות על פי החוב הלאומי כאחוז מהתמ"ג
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_by_public_debt - מדד זה מצביע על חוסנן הפיננסיות ומראה שהן מדינות רווחה מבלי לפגוע בחוסן הפיננסי והן כמובן הרבה יותר שקולות פיננסית מאשר ישראל. הן נמצאות באמצע במקומות ה- 54, 56, 61, 70. המדינות עם החוב הגבוה ביותר כאחוז מהתמ"ג הן יפן במקום הראשון, יוון במקום ה- 5, איסלנד במקום ה- 6 בגלל פשיטת הרגל שלה, איטליה במקום ה- 8, אירלנד במקום ה- 11 – כולן בגלל המשבר הכלכלי, ישראל במקום ה- 22, ארה"ב במקום ה- 12, אם הולכים לגביה על פי מדד ה- IMF המביא בחשבון גם חובות של מדינות בארה"ב וחובות אינטרה ממשלתיים. המדינות עם הכי פחות חוב ביחס לתמ"ג הן מדינות נפט עשירות (לוב במקום האחרון ה- 128) או מדינות אפריקאיות עניות שאף אחד לא רוצה לתת להן הלוואות.

7. מדד המדינות על פי התמ"ג לנפש
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita – הן נמצאות במקומות 4 – נורבגיה (בגלל הנפט), 14, 17, 22 – כשישראל במקום ה- 27 וארה"ב במקום ה- 7. ההסבר לכך הוא שהעשירים בארה"ב ובישראל וכמובן במדינות הנפט כברוניי, איחוד הנסיכויות הערביות, קטר וכווית, הם כל כך עשירים שהם מושכים את הממוצעים כלפי מעלה, אך אם בודקים את המדד לעומת מדד השוויון בהכנסות של GINI, רואים כמובן

שמדינות סקנדינביה הן המדינות השוויוניות העשירות ביותר בתמ"ג לנפש, כשמתחרות איתן לתואר זה לוכסמבורג, אוסטרליה והולנד השוויוניות ושוויץ, קנדה וניו זילנד שהן קצת פחות שוויוניות, אך עדיין הרבה יותר שוויוניות מישראל.

8. מדד המדינות על פי התמ"ג לשעת עבודה.
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_hour_worked זהו מדד חשוב מאוד כי הניאו ליברלים טוענים שבמדינות רווחה העובדים לא עובדים קשה והתפוקה שלהם לשעת עבודה נמוכה מאשר במדינות השוק החופשי הטהור, שבהן לעובדים אין ביטחון סוציאלי ובגלל זה הם מתאמצים יותר ומפיקים יותר. למרבה הפלא – גם פה המדינות הסקנדינביות הן ב- 15 המקומות הראשונים כשנורבגיה במקום הראשון לפני ארה"ב אפילו, שהיא במקום הרביעי, אחרי הולנד שגם היא מדינת רווחה וקרוב לצרפת במקום השישי וגרמניה במקום השמיני שגם הן מדינות רווחה. עוד אגדה מבית מדרשו של מילטון פרידמן שמתנפצת. אין נתונים על ישראל במדד זה, אבל סביר להניח שהמדד נמוך בהרבה מאשר של המדינות הסקנדינביות.

9. מכל הסיבות שהובאו לעיל, המעמד הבינוני מהווה כיום בישראל רק 28% מהאוכלוסיה, פחות אפילו מארה"ב הלא שוויונית, לעומת 38% בשוויץ, 40% בהולנד, 43% בגרמניה, ו-47% בשבדיה. המדינה הדמוקרטית ביותר בעולם היא אם כן שבדיה, כי אני מאמין שדמוקרטיה היא שלטון העם למען רווחת העם ולא שלטון אוליגרכי של אילי ההון ועושי דברם ומקבלי תרומותיהם ומשרותיהם בפוליטיקה, בשירות הציבורי ובעיתונות.

אני ממליץ לך לקרוא כמה מהספרים שקראתי על המודל הסקנדינבי והאירופי ואת הטובים ביותר אני כותב להלן ובמיוחד אילו עמודים לקרוא, והם משמשים אותי לכתיבת הספר שלי:

Einhorn Eric S. and Logue John, *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*, Praeger Paperback, 2003, pp. 191-257
Rifkin Jeremy, *The European Dream: How Europe's Vision of the Future is Quietly Eclipsing the American Dream*, Tarcher, 2005, pp. 58-85 and 358-385
Eichengreen Barry, *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton, 2008, pp. 379-426
Coates David, *Models of Capitalism: Growth and Stagnation in the Modern Era*, Polity, 2000, pp. 233-264
Pontusson Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe Vs. Liberal America*, Cornell University Press, 2005, pp. 142-203
Reid T.R., *The United States of Europe: The New Superpower and the End of American Supremacy*, Penguin, 2005, pp. 144-176

ואם אתה תוהה מניין לי הנורבגית שלי, במסגרת לימודי למעלה מחמישים שפות, למדתי גם נורבגית, שוודית ודנית (פינית היה קשה מדי אך למדתי איסלנדית). לא שאני יודע אותן, למדתי אותן עם טייפים וספרים ללימוד עצמאי וקראתי בכל אחת מהן כמה ספרים עם תרגום צמוד כי אחרת זה קשה מדי. אני לא יכול לדבר ומבין פחות מחצי, אבל אני נהנה לקרוא ספרים בשפת המקור בליווי תרגום צמוד. הספר הראשון שקראתי היה המחזה האהוב עלי "אויב העם" של הנריק איבסן הנורבגי – En folkefiende, ומאז קראתי עוד מחזות שלו במקור (את כל המחזות של איבסן כבר קראתי מזמן), את סטרינדברג השבדי, את אנדרסן הדני (זה הכי קל) ואני כרגע קורא בנורבגית את Sult של Hamsun, בשבדית את Liljecronas hem של Lagerlof ובדנית את Fru Marie Grubbe של Jacobsen. אני גם רואה הרבה סרטים סקנדינבים וסבור שהסרט הטוב ביותר בכל הזמנים הוא "תמונות מחיי הנישואין" של אינגמר ברגמן. בתוכנית הלימודים שלי אני מלמד את "אויב העם" וכבר אלפי סטודנטים גילמו את הדילמות האתיות של ד"ר שטוקמן, אשתו ואחיו. אתה מתרשם מהאביב הערבי, אך אני שבאתי מהמחוזות ההם מתרשם הרבה יותר מהקיץ הנורבגי.

לסיכום, אני מציע לך להוביל קמפיין לאימוץ המודל הסקנדינבי בישראל שיחליף את המודל האמריקאי שגרם לנזקים חמורים ביותר לחברה הישראלית. לשם כך אתה יכול לארגן השתלמות בפגרת הלימודים לארצות סקנדינביה שבמסגרתו אתה תיפגש עם אנשי ממשל, פרלמנט, חברה, רוח, כלכלה ועסקים. אם תרצה אוכל להצטרף אלייך (על חשבוני כמובן) ולתרום מהידע שרכשתי בנושאים אלה. ממילא התכוונתי לעשות זאת אבל לך יהיה יותר קל להיפגש עם האנשים הרלבנטיים. אתה יכול לתאר לעצמך איך תיראה ישראל עם המודל הסקנדינבי והאקלים הים תיכוני?

ולפני שניפרד, נסיים בקטע הומוריסטי שאתה יכול להשתמש בו בתוכניות הטלויזיה שלך. תראה את הקטע הקצר עם רני רהב מיודעך: http://www.youtube.com/watch?v=-wWoAwNo_gc

זה ממש מדהים ומתאים בול למה שכתבתי בכתבה האחרונה שלי על המודל הנורבגי (שלא כדאי לאמץ כי יש שם פי עשרת אלפים יותר מתאבדים, כנראה בגלל התנאים המפליגים שלהם...) ולאזהרה הסמויה שלו מה יקרה אם יהיה פה אחוז אחד מהמחאה שהיתה בארצות ערב, ותזכור כי ממילא המפקדים במי"ל של המשטרה, השב"כ והצבא, פקידי הממשל והפוליטיקאים משרתים אצלם ממילא. ותודה לרהב של רהב ואילי ההון שבזכות חתונותיהם המפוארות יש לאלפי סטודנטים עבודה (בשכר מינימום כשהם לא היו צריכים לעבוד אם הלימודים היו בחינם כמו באירופה שם יש תקציבים למכביר מהמיסים גבוהים שמטילים על אילי ההון ולא כמו אצלנו שביבי הפחית את המיסים על החברות בשישים אחוזים וגם את מס ההכנסה לחזקים).

האם ראית את ההצעה המחפירה של התעשיינים? הכותרת בעיתון היא שהם מסכימים שיגדילו את המיסים. אבל בגוף הכתבה כתוב שהם מסכימים להעלאת מיסי החברות באחוז אחד ל- 25% למשך שנתיים בלי לציין שהם היו בעבר 61%, ביטלו להם את מיסי המעסיקים וההפרשות שלהם לביטוח לאומי ירדו ב- 75%. הם גם מוכנים שיעלו את המיסים הישירים למשכורות מאוד גבוהות מ- 45% ל- 46%, כשהמס השולי צריך להיות בעשרות אחוזים יותר גבוה. אך הם מסכימים לכל זאת בתנאי שישמרו על תנאי המפעלים המאושרים שמבטיחים להם פטור מלא ממיסים, התנאים המפליגים בהקלות ממס שנתנו לחברות ענק ולאילי הון על מנת שיבואו לישראל וכדומה. שם הכסף הגדול, אך הם מוכנים לתת לעם את הפירורים כשאת הקצפת הם ימשיכו לזלול. עובדים עלינו בעיניים ויש כאלה שמאמינים... אתה אופטימי וזה טוב, גם אני, אחרת לא הייתי פעיל, טוב שירד לעם האסימון, אבל שינוי אמיתי יבוא רק עם כאבים חזקים כי בעצב תיוולד הרווחה.

כל טוב,

קורי

תריסר העיקרים שהם תנאי היסוד של חברה אתית ורווחית כאחד

בעולם העסקים רווחת סברה מוטעית שחברה יכולה להיות רווחית או אתית אך אינה יכולה להיות רווחית ואתית בו זמנית. אם חברה נאלצת לוותר על אחד משני המרכיבים האלה היא מוותרת על פי רוב על האתיקה, כי חברה נפגעת בפרמטרים רבים אם היא אינה ממקסמת את הרווח אך היא כמעט ואינה משלמת מחיר אם היא אינה ממקסמת את התנהגותה האתית. נתייחס קודם כל לאכסיומת מילטון פרידמן הקובעת שמטרת החברה היא אך ורק למקסם את הרווח ולא צריכות להיות לה מטרות של אחריות חברתית. באיזה תחום בחיים אנו עושים את המירב בהתנהגות שלנו - כלום אנו שואפים להגיע לשיא באכילה, שתיית יין טוב, חופשות, או אפילו בתשואה להון? לכל מקסום יש מחיר: אכילת יתר פוגעת בבריאות, שתיית יתר משכרת, חופשות ארוכות מנוונות ואילו תשואה מקסימלית להון באה על חשבון סיכון יתר של ההון כולו. אריסטו קבע לפני יותר מאלפיים שנה שצריך למצוא בכל דבר את האיזון, המידתיות, את שביל הזהב בהתנהגות שלנו, ומה שהיה נכון אז, נכון גם בימינו. ניתן למצוא את האיזון הנכון בין החומרה של עולם העסקים: התפוקות, המכירות, הרווחיות ושווי החברה, לבין התוכנה של עולם העסקים: האתיקה, האיכות, היושרה והאנושיות. רק כך ניתן להגיע להרמוניה מושלמת שתבטיח את שגשוג החברה ומחזיקי העניין שלה לאורך זמן.

תריסר העיקרים שהם תנאי היסוד של חברה אתית ורווחית כאחד הם:

1. אתיקה, רווחיות ואינטרסים של מחזיקי העניין

אין כיום עוררין לקביעה שתנאי חיוני אך לא מספיק לקיומה של חברה לאורך זמן הוא רווחיות. חברה שאינה מרוויחה לא תוכל להתקיים ולכן צריך להשקיע כל מאמץ להשיג רווחיות על מנת שהחברה תשגשג. הרווחיות היא כמו החמצן באוויר שבלעדיו לא ניתן לחיות, אך אף אחד מאיתנו אינו קובע את מקום מגוריו רק באיזור שבו יש מקסימום חמצן. או בפרפרזה לדברי מולייר במחזהו "הקמצן": צריך להרוויח (לאכול) בשביל לחיות אך לא צריך לחיות בשביל להרוויח (לאכול). לאיכות החיים של כל אחד מאיתנו כמו לאיכות החיים של חברה יש מרכיבים נוספים ובראש וראשונה התחשבות באינטרסים של מחזיקי העניין בחברה והתנהגות הוגנת כלפיהם: העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים ועוד. החברה צריכה לפיכך לציית לכלל הזהב: "אל תעשה לאחר את מה שלא היית רוצה שיעשו לך".

2. איתנות ויושרה פיננסית

יצירתיות פיננסית עלולה למוטט חברות, כמו בעשרות השערוריות שהתחוללו בשנים האחרונות, שהידועה שבהן היא פרשת אנרון. גם בישראל ידענו הרבה שערוריות של יצירתיות פיננסית שהידועה שבהן היא פרשת הרצת המניות הבנקאיות בשנות השמונים. כדי שחברה תשרוד ותשגשג עליה להתנהג בצורה שקולה ומתונה מבחינה פיננסית, עם מינוף סביר, עם הלוואות מינימאליות, עם תזרים מזומנים חיובי, עם יושרה של מנהלי הכספים, גם אם זה יפגע בסיכויי הצמיחה. ערך עליון בפעילות החברה כמו בקיום המדינה והפרט הוא ערך הביטחון. בדיוק באותה מידה שמדינה מוציאה אחוזים גדולים מהתמ"ג שלה על ביטחון גם חברה אינה רשאית לסכן את בטחונה בתרגילים פיננסיים, תוך העתקת ההפסדים לחברות קשורות, לקיחת הלוואות על ידי שותפי קש, דחיית רישום ההוצאות לשנים הבאות והקדמת הדיווח על הרווחים גם אם החוזים ניתנים לביטול. לעיתים רואי החשבון משתפים פעולה עם החברה, רשויות החוק מעלימות עין והציבור מפרגן, אך חברה הנוקטת בשיטות אלה לא תתקיים לאורך זמן.

3. אכיפה באמצעות ניהול סמכותי ודמוקרטי

רבים יחשבו שניהול סמכותי ודמוקרטי הוא אוקסימורון, אך החברות הטובות והמצליחות ביותר מוכיחות את ההיפך. ניהול חייב להיות סמכותי בחברה כמו במדינה. לא ניתן לנהל חברה בצורה רופסת כאשר כל אחד עושה ככל העולה על רוחו, כאשר מוציאים נהלים אך הם לא מקוימים, נותנים הוראות אך לא מציתים להן, והחברה כולה מנוהלת כמועדון חברים. לכן חברה חייבת להיות מונהגת בצורה סמכותית עם ציות לכל דרגי הניהול ואכיפה חסרת פשרות של מדיניות החברה ונהליה. יחד עם זאת, אכיפה צריכה להתבצע בדרכי נועם, לא ע"י ניהול דיקטטורי ותוך התחשבות בדעת המנהלים הזוטרים והעובדים. כל ספרי הניהול המודרניים מטיפים לניהול מעין זה אך ברבות מהחברות קיימים מודלים של ניהול דיקטטורי או אנרכיסטי ומעטות הן החברות המנוהלות בצורה סמכותית ודמוקרטית כאחד. לא ניתן לקיים חברה אתית אלא בשיטת ניהול זאת המאגדת את הטוב שבכל העולמות.

4. איכות ומצוינות

החברה בשנות האלפיים רואה את האיכות והמצוינות כאבני יסוד לפעילותה, אך ברבים מהמקרים זאת אינה אלא סיסמת שווא או תרופת אליל. איך מתגברים על הדילמה של שיפור האיכות במחיר של השגת רווח הנמוך מהרווח המקסימאלי? מה המחיר של האיכות ועד כמה צריך לשפר אותו גם כשהוא אינו דרוש? התקינה מבוצעת ע"י מכוני התקנים, הספציפיקציות של הלקוחות קובעים מה נחוץ ומי שמציית לתקנים ולמפרטי הלקוח לא אמור להיתקל בדילמות מיוחדות בנושאי איכות ומצוינות. לעומת זאת, חברות לא אתיות המעוניינות למקסם רווחים בכל מחיר לא מצייתות לתקנים ומפרטים, מעגלות פינות תוך פגיעה באיכות המוצרים ולעיתים תוך סיכון חיי אדם. מקסום הרווח הוא תמיד על חשבון משהו אחר, על חשבון הלקוחות, העובדים, המדינה, האקולוגיה וכמובן האיכות. גם פה צריך למצוא את האיזון המתאים בין הרווחיות והאיכות, כשיש לשאוף למצוינות בכל תחומי העשייה.

5. אמיתות ושקיפות הדיווחים

חוק סרביינס-אוקסלי שחוקק בארה"ב אמור לשפר בהרבה את אמיתות הדיווחים ושקיפותם. אך לא בכל המדינות קיימים חוקים דומים וגם אם הם קיימים לא אוכפים אותם במקרים רבים. חברה או בנק לא יכולים לשרוד לאורך ימים אם הם אינם מדווחים דיווחי אמת ואם הם אינם שקופים. השערוריות של בנק ברינגס הבריטי והבנק למסחר בישראל ומקרים רבים אחרים מוכיחים שאלה עקרונות יסוד של חברה אתית ורווחית. זאת ועוד, אם חברה מסתירה את בעיותיה עמוק עמוק בתוך התשקיפים והדו"חות הפיננסיים ואינה משקפת אותן בצורה בולטת היא חוטאת בחוסר אמת וחוסר שקיפות כי היא צריכה להציף את הבעיות באופן שהקורא הממוצע יהיה מודע להן. על האחראים לדיווחים להיות אף הם עם יושרה, ושומה על כל חברה לתת לצד הדיווחים הפיננסיים גם דו"חות אתיים, קהילתיים ואקולוגיים. מי שאין לו מה להסתיר לא צריך לפחד לחיות בתוך מבנה של זכוכית. כל החברות המודרניות הבונות משרדים שקופים עם מעליות שקופות אינן צריכות להעכיר דווקא את הדיווחים שלהן ולנקוט בכפל לשון, גם אם הן מקבלות ייעוץ של מיטב עורכי הדין ורואי החשבון ואפילו אם הן לא עוברות בכך עבירות פליליות.

6. אגרסיביות ויצירתיות שיווקית

עולם העסקים הפך להיות הזירה המודרנית למלחמות האבירים ורבים מאנשי העסקים מוציאים את כל האגרסיות שלהם דווקא בעולם העסקים, כאשר במסגרת המשפחה, החברים והקהילה הם יכולים להיות אנשים מאוד נינוחים. טבע האדם מכיל אגרסיות ולא ניתן להתעלם מהן, אך ניתן בהחלט לצמצם את זירת הפעילות של האגרסיות העסקיות אך ורק לתחום האגרסיביות השיווקית. צריך לשמור על מתינות עם עובדי החברה, בפעילות הפיננסית ובוודאי עם הקהילה ורשויות המדינה ועל כך יפורט להלן. בשיווק ניתן לתת דרור לאגרסיביות וליצירתיות על מנת לכבוש נתח שוק גדול ולהשיג שיעור צמיחה גבוה תוך שמירה על הרווחיות. יחד עם זאת על החברה להתנהג בצורה אתית לציבור הלקוחות ולדייק בפרסומיה.

7. אנושיות הניהול

המשאב החשוב ביותר בחברה הוא העובדים והמנהלים שלה. חברה שיש לה את הטכנולוגיה המהפכנית ביותר, את המוצרים הטובים ביותר, את הידע הייחודי ביותר לא תוכל לשרוד אם אין לה מנהלים ועובדים טובים וישרים, חדורי מוטיבציה, הרואים בחברה בית, נאמנים לה ומשקיעים בה את מיטב כשרונם ומרצם. על מנת להשיג זאת על הניהול להיות אנושי, יש להימנע מאפליה על רקע של מין, דת, גזע או גיל, צריך להימנע מקיום פערים עצומים ברמות השכר, משימוש מוגזם בעובדי קבלן נטולי זכויות, תוך עושק העובדים. מתן משכורות מינימאליות על מזבח מקסום הרווחים, קיצוץ בזכויות הסוציאליות, דיכוי ועדי עובדים וזכויות עובדים, הנהגת שלטון טרור ואיום תכוף בפיטורים, פיטורי ייעול חדשים לבקרים תוך שמירה על משכורות העתק של המנהלים - הם סממנים מובהקים של חברה לא אתית שלא תוכל לשרוד לאורך זמן ולא תוכל להרוויח בטווח הארוך. תכונת יסוד של מנהלים, רופאים, מורים או כל מקצוע שעוסק באנשים היא אנושיות וכמו שרופא נטול רגישות הוא בהכרח רופא גרוע כך גם מנהל לא אנושי הוא כשלון.

8. אחריות חברתית

לאחרונה חל עירוב תחומים בין אתיקה עסקית (Business Ethics), אחריות חברתית (Responsibility Social) וקיימות (Sustainability). ההבחנה בין מונחים אלה מלובנת על ידי מיטב המומחים וכל אחד מהם רואה את המונח "שלו" כחזות הכל. אחריות חברתית במובנה הצר היא הדאגה לקהילה, לחברה, לאינטרסים של הגורמים החלשים בחברה. יכולה להתקיים סתירה בין אתיקה לאחריות חברתית, כאשר המאפיה יכולה לתרום לקהילה מיליונים, חברות טבק תורמות לפעילויות תרבות ואילו חברות שעושקות בעלי מניות מיעוט מקימות מתנ"סים בעיירות פיתוח. אחריות חברתית היא אם כן אחד העיקרים של החברה האתית אבל היא בוודאי אינה יכולה לבוא במקום האתיקה. עדיף שתהיה חברה שלא עושקת את מחזיקי העניין - את הלקוחות, הספקים, העובדים ובעלי מניות המיעוט - אך שלא תתרום לקהילה מאשר המקרה ההפוך. הקהילה תשגשג הרבה יותר במקרה שחברות אתיות מעין אלה יפעלו בה, כי הקהילה מורכבת מלקוחות, ספקים,

בעלי קרנות פנסיה ועובדים, והיא יכולה לוותר על מתנ"סים או קתדרות באוניברסיטאות, גמילות חסדים או ספריות, הבטלים בשישים לעומת עלות העושק של חברי הקהילה. "הברונים השודדים" הקימו מונופולים שעשקו את הלקוחות, הספקים והעובדים, תוך השגת רווחיות של מיליארדים והחזר של מעשר (במקרה הטוב) מרווחי העושק באמצעות תרומות לקהילה. ישנם מדדים שמגדירים חברה אתית כחברה התורמת אחוז אחד מהרווח שלה לקהילה. אותנו מעניין הרבה יותר כיצד הושגו שאר 99% של הרווחיות.

9. אחריות אקולוגית

אחת הדרכים המקובלות למקסם את הרווח היא ע"י העברת ההוצאות לגורמים מחוץ לחברה (Externalities). אם חברה שופכת את הפסולת הרעילה שלה לנחל, לים או למעמקי האדמה, או מפזרת אותה באוויר, היא אינה נושאת בהוצאות ומרעילה את כל הסביבה. כיום קיימים חוקים רבים המגנים על איכות הסביבה אך לצערנו חוקים אלה אינם נאכפים בצורה יעילה. זאת ועוד, החוקים הקיימים אינם מספקים ויש צורך לחוקק חוקים חדשים שיאפשרו הגנה של ממש על האקולוגיה. למדינה, לקהילה, לאלכ"רים ולפרטים אין אפשרות במקרים רבים להתמודד ביעילות כנגד חברות ענק שהן גדולות ועשירות ממדינות, שיש להן מהלכים בממשל, שתורמות לפוליטיקאים מושחתים או לבניהם, והקיימות של כולנו נרמסת בפרהסיה. אך כמו ב"כולם היו בני" או ב"ז'אן דה פלורט", הפגיעה בסביבה, באדם או בקהילה פוגעת בסופו של דבר בפוגע או בבניו. מי שמזהם את הקישון - בניו המשרתים בקומנדו הימי יחלו בסרטן, ומי שפולט גזים רעילים פוגע באוויר שכולנו נושמים. בכפר הגלובלי שבו אנו חיים פגיעה באקולוגיה ובאתיקה על כל מאפייניה חוזרת בצורה עקיפה או ישירה למבצע שלה.

10. אינפרא - סטרוקטורה (תשתית) אתית

חברה או פרט אתיים אינם יכולים לשרוד בסביבה שאינה אתית. על כל האינפרא - סטרוקטורה (התשתית) להיות אתית על מנת שחברה אתית תוכל לשרוד בה. אם החברה (Society) אינה מוקיעה פושעים אתיים, אך לעומת זאת מוקיעה מתריעים, אם היא נושאת על נס את אלה שמסדרים את מחזיקי העניין שלהם, את פושטי הרגל שמבריחים את רכושם, את אלה שמערימים על מס הכנסה ולא משלמים מסים במסגרת "תכנוני מס עם מקלטי מס" ולעיתים אף עוברים על החוק ובוודאי על האתיקה, אם ניתן לקנות חנינות, לשחד שופטים, להטות מכרזים, לא יועילו שום קודים אתיים והחברה תקרוס בטווח הארוך. כך קורה למשטרים מושחתים וכך קורה לחברות וקהילות מושחתות. צריך להבריא קודם כל את התשתית של המדינה, הפוליטיקה, השלטון המקומי, רשויות החוק והמשטרה. צריך לטעת ערכים אתיים בחברה ובקהילה על מנת לאפשר לחברות להיות אתיות ורווחיות. בדיוק כפי שקיימת תשתית של תחבורה, ביוב ואנרגיה כך צריכה להיות תשתית של אתיקה וערכים על מנת שהחברה ומנהליה יישרדו.

11. אילי הון אתיים

בבואנו ללמוד מי היא חברה אתית, עלינו לבדוק בראש וראשונה מי הם העומדים בראשה ולקחת דוגמא מהם. וורן באפט הוא הדוגמה הבולטת ביותר של איל הון אתי, האדם הכמעט עשיר ביותר בעולם שעתיד להפוך לאיל הון זוטר בעקבות החלטתו לתרום את מרבית הונו, בעודו בחיים, לקהילה. באפט מאמין כי עושר שהגיע מהקהילה חייב לחזור לקהילה, לא מעשר כפי שעשו זאת הברונים השודדים, לא מחצית האחוז מהרווח כפי שעושות זאת חברות ישראליות המוגדרות כאתיות, אלא כמעט כל ההון שאף הוא הושג בעיקרו בצורה אתית. סטף ורטהיימר הוא דוגמא לאיל הון ישראלי שעשה דרכו ביושר, תרם רבות לקהילה, ובסוף מכר את החברה העיקרית שלו לוורן באפט. מצא מין את מינו במובן הטוב של המילה. זהו שינוי מרענן באקלים של שחיתות, שוחד ועושק אתי שהולך וצובר תאוצה בישראל ובעולם. אנו זקוקים לדוגמאות של אילי הון אתיים ולהוקעה של אילי הון לא אתיים על מנת להבין שניתן לקיים חברות רווחיות ואתיות כאחד. עלינו להוקיע אילי הון שעשו את הונם ע"י שיחוד פוליטיקאים בשביל לקבל נכסי מדינה בנזיד עדשים, ע"י עושק בעלי מניות מיעוט, ריקון קרנות פנסיה והפלה במזיד של מחירי מניות על מנת להשתלט על חברות. עלינו להעלות על נס אילי הון שמנהלים ועובדים אתיים יתגאו לעבוד עבורם, עם מוניטין ללא רבב, עם לקוחות מרוצים, התורמים לקהילה ולא פוגעים במחזיקי העניין. אילי הון אלה יהפכו למודל החיקוי החדש של כולנו.

12. אסטרטגיה עיסקית ואתית הוליסטית

כל אחד מהעיקרים האלה הוא חשוב ורלוונטי, אך הערובה לקיום חברה אתית ורווחית היא בתזמון נכון של כל היסודות יחד. רק חברה המקיימת את כל העיקרים תשרוד או צריכה לשרוד לאורך זמן. ברור שקיימות כיום הרבה מאוד חברות שאינן מקיימות את מרבית העיקרים, למעט אולי עיקרון האגרסיביות השיווקית. למרות זאת, הן משגשגות בזמן הקצר ולעיתים אף בזמן הארוך. חברת אנרון הידועה לשימצה החזיקה מעמד שנים רבות. החברות שהוקמו ע"י הברונים השודדים מתקיימות עד היום. אבל בידינו הדבר אם הן יוכלו להתקיים לאורך זמן, כי אנחנו - העובדים, בעלי מניות המיעוט וקרנות הפנסיה, הספקים, הנושים, הלקוחות, הקהילה ואזרחי המדינה יכולים לגרום להן להפסיק להתקיים. תנועות צרכניות הוכיחו כיצד ניתן ע"י חרם צרכנים להשפיע על חברות שעשקו את לקוחותיהן. איגודי עובדים הצליחו לדאוג לאינטרסים של העובדים בחברות של אילי הון חסרי עכבות. הירוקים הוכיחו כיצד ניתן לכופף חברות ענק שפגעו

בסביבה. ארגונים אקטיביסטים שינו החלטות של חברות מושחתות שהונו את בעלי מניות המיעוט. מדינות אתיות הצליחו לבער את השחיתות והשוחד בארצותיהן. קהילות עם יושרה מוקיעות מקרבן חברות לא אתיות. בידינו הכוח לא לקנות, לא לספק, לא להשקיע ולא לתת אישורים לחברות לא אתיות. אם נשכיל להשתמש בכוח שלנו, אם נשתמש באסטרטגיה הוליסטית נוכל להגיע למצב שבו מרבית החברות יהיו גם אתיות וגם רווחיות. המכונים הלאומיים והמכון הבין לאומי לאתיקה יעזרו לנו בבחירת החברות האתיות, הקרנות האתיות יוכלו לתת לנו אפיקי השקעה אתיים וניתן את אמוננו רק בחברות, אילי הון ומנהלים אתיים. אין זה חזון אחרית הימים, הוא יוכל להתקיים בטווח הנראה לעין לטובת החברה כולה וכל פרט בה שהוא חפץ חיים.

תריסר העיקרים שתוארו לעיל מתגבשים לכלל הגדרה של חברה אתית. חברה אתית, כפי שהמחבר והרבה אקטיביסטים אתיים מגדירים אותה, היא חברה המתייחסת בהגינות כלפי כל מחזיקי העניין שלה ושמיישמת את העיקרון "אל תעשה לאחר את מה שלא היית רוצה שיעשו לך". חברה אתית היא חברה המשלמת בזמן לספקיה ולעובדיה. קל לבדוק זאת בניתוח הזכאים של החברה ובהזמנת ספקים ועובדים להתלונן על הלנת שכרם או תקבוליהם. חברה אתית היא חברה המאפשרת לעובדיה אם הם חפצים בכך להתאגד, הנלחמת בתופעות של הטרדה מינית, אפליה על רקע גיל ואפליה גזעית, הנותנת שכר שווה לגברים ונשים, שאין בה נפוטיזם, שמספר עובדי הקבלן שלה הוא מינימלי. חברה אתית היא חברה שהפער בין בעלי השכר הגבוה ביותר לנמוך ביותר הוא בהתאם להגדרות של קרנות אתיות רבות: 1:30, כלומר ששכר, בונוסים והטבות המנכ"ל שלה אינו מגיע ליותר משני מיליון ₪ לשנה.

חברה אתית היא חברה שאינה מזהמת את הסביבה, מים, קרקע ואוויר, גם אם החוק אינו אוסר זאת במפורש או המדינה אינה אוכפת את החוקים. הקריטריונים של זיהום יכולים להיות בהתאם לסטנדרטים המקובלים של ארגונים ירוקים ומוסדות בין לאומיים. חברה אתית היא חברה שאינה מתכננת תשלום מס במטרה שהיא ובעלי השליטה שלה ישלמו מעט מסים ככל שהדבר ניתן. אין הכוונה כמובן למסלול פטור ממס של מרכז ההשקעות שהוא מסלול לגיטימי, אלא לתכנוני מס על גבול החוק המזרימים את רווחי החברה למקלטי מס בחו"ל ואת רווחי אילי ההון לנאמנויות. פה פועל עיקרון האוניברסאליות הקנטיאני, כי אם כולם לא ישלמו מסים המדינה תקרוס. דווקא החברות החזקות ואילי ההון חייבים לשלם מסים, אם כי ייתכן ובגלל הכוח הרב שלהם הם ישלמו בפועל שיעורי מס פחותים מהאזרח הקטן.

חברה אתית היא חברה המתייחסת בהגינות לציבור לקוחותיה. בנק הנותן ריבית לשכיר של כארבעה אחוזים על הפק"מ שלו וגובה ממנו למעלה מעשרה אחוזים (ולעיתים אף קרוב לעשרים אחוזים) על האשראי שלו אינו יכול להיות אתי בהגדרה, כי המרווחים שהוא לוקח הם בין 100% ל- 400%, ואין להם אח ורע בעולם. בנק המפטר קרוב לאלף עובדים משיקולי התייעלות כשהוא מרוויח סכומי עתק ונותן משכורות של מיליונים ואף עשרות מיליונים למנכ"ל שלו אינו יכול להיות אתי בהגדרה. פיטורי עובדים צריכים להיות הצעד האחרון שחברה או בנק עושים, אחרי שמיצו את כל שאר צעדי הייעול וקיצצו דרסטית בראש וראשונה בשכר המנכ"ל והעובדים הבכירים.

חברה אתית היא חברה שאינה עושקת את בעלי מניות המיעוט שלה, שמנהליה (או מפקדיה) אינם מנצלים את מידע הפנים שברשותם על מנת לרכוש מניות ולקבל אופציות בשפל ולמכור את מניותיהם רגע אחד לפני המפולת. די אם נזכיר את הדוגמאות הידועות לשמצה של אנרון ושל חברות ישראליות גדולות הנסחרות בוול סטריט שמנהליהן בחרו רטרואקטיבית את תאריך קבלת האופציות. חברה אתית היא חברה שמנהליה אינם נותנים שוחד ישיר או עקיף לפוליטיקאים, לבניהם, לנשותיהם או לבני משפחתם. גם כאן צריך לפעול עיקרון האוניברסאליות. אם איל הון משלם מיליונים עבור שיטוט באינטרנט לבן של פוליטיקאי בכיר צריך לשאול האם הוא היה משלם אותם הסכומים לאדם עם כישורים דומים שאביו הוא פועל ניקיון. או אם איל הון רוכש בית של פוליטיקאי בכיר במחיר שהוא פי שניים ממחיר השוק או מוכר לו בית במחיר שהוא נמוך במיליון דולר ממחיר השוק (ללא קשר עם חוות דעת של שמאים שיכולות לחרוג במאות אחוזים) זה אולי חוקי אבל בוודאי שלא אתי. קל וחומר שאסור לקרנות אתיות להשקיע בחברותיהם של אילי ההון הלא אתיים, גם אם הם תורמים לקהילה.
חברה אתית היא חברה שאינה מעסיקה מנכ"לים או סמנכ"לים של משרדי ממשלה, רשויות ממשלתיות או גופי ביקורת ממשלתיים חודשים ספורים אחרי שהמנכ"לים הפסיקו לבקר אותם. כך למשל לא ייתכן שפקידי רשויות המס יעברו לעבוד בחברות שאותן הם ביקרו, שקציני הרכשה של חילות צה"ל יעברו לעבוד בחברות שמהן הם רכשו, או שמנהלי בנק ישראל, רשות ניירות ערך או מבקר המדינה יעברו לעבוד בחברות או בבנקים אותם הם ביקרו. זה אולי חוקי אבל זה בוודאי לא אתי, בדיוק כפי שלא יעלה על הדעת שחברה תאפשר לאחד ממנהליה לעבור לעבוד אצל המתחרים ללא תקופת צינון של מספר שנים. איזו מוטיווציה תהיה לאיש מס הכנסה לגבות את מלוא המס מחברה שרומזת לו או נותנת לו להבין שהוא יוכל לעבוד אצלה כשיעזוב את המשרד או אם הוא יודע שהוא יוכל לייעץ לחברות איך לנצל פרצות בחוקי המס שהוא עצמו יזם את חקיקתם.

חברה אתית היא חברה שבה הדירקטורים החיצוניים הם גם עצמאיים, כפי שהם נקראים ברוב המדינות בעולם. חוק החברות החדש סייע בהקמת מקצוע חדש של דירקטורים סדרתיים המכהנים כדירקטורים חיצוניים במספר חברות ולעיתים בעשר או בעשרים חברות. אין כיום מגבלה לכהונה במספר רב של דירקטוריונים וברור שיש תמריץ ניכר לדירקטורים החיצוניים, שאינם מבטאים במקרים רבים דעות עצמאיות, ליישר קו עם בעלי השליטה על מנת שהם לא יקבלו מוניטין של עושי צרות או מתריעים רחמנא ליצלן. חברה אתית היא חברה שבעלי השליטה שלה לא פשטו רגל מעולם, שתמיד שילמה בזמן לנושיה ולא הגיעה להסדרים עם הבנק על פריסת חובותיה. זה אולי חוקי להיכנס לקשיים ולפשוט רגל אך זה בוודאי לא אתי, כאשר הבנקים, הספקים, העובדים, הלקוחות והמדינה מפסידים מיליונים בעוד בעלי השליטה דואגים לצאת בזמן ולהשקיע את הכסף שגזלו ממחזיקי העניין בחברות חדשות. כאן הדוגמא המובהקת ביותר היא פרשת הרצת המניות הבנקאיות שהבנקאים האחראים לה לא ישבו במאסר אפילו יום אחד ופקידי הציבור שביקרו אותם וגרמו להפסדים של מיליארדים לא נתנו את הדין.

אחת הדרכים המרכזיות להכריח חברות ישראליות להיות אתיות היא ע"י החלטה של בעלי המניות להשקיע רק בחברות אתיות ובקרנות אתיות ולגבות את הפעילות של המכון הלאומי לאתיקה. על החברות הישראליות להיות אתיות, לא רק בגלל ההיבט המוסרי, אלא גם כי יש בכך הצדקה כלכלית, יש למניותיהן ביקוש, קיימת האווירה המתאימה לפעילותן, וישנם גופים רבים שיהיו מעוניינים להשקיע בהן - קרנות פנסיה ועובדי מוסדות ציבור. בראש הקרנות האתיות צריכים להיות אנשי עסקים עם עבר אתי ללא רבב, שישכילו בסינון בין המוץ לבר, שיפעילו את העקרונות הנכונים ושיזהו את החברות עם פוטנציאל הרווחיות הגדול ביותר שהן גם אתיות. הקרן לא תשקיע בחברות עם הקוד האתי המוצלח ביותר, כי לאנרון כבר היה קוד כזה, אלא בחברות העוסקות בהטמעה אתית מבעלי השליטה ועד לאחרון העובדים גם אם אין להן קוד אתי. הקרן תשקיע בחברות העושות סינון אתי למשקיעים, ללקוחות, לספקים, לעובדים ולשאר מחזיקי העניין. חיוני שחברות ינהיגו מבדקי יושרה למנהלים ולעובדים בגופי הכספים, המכירות וההרכשה. חברות צריכות לעשות תכנון אסטרטגי אתי, לפרסם דו"חות אתיים ואקולוגיים כפי שמקובל כיום בהרבה מדינות, צריכות להיות שקופות ולעודד מתריעים שיחשפו שחיתויות וליקויים.

ההתפתחות של האתיקה בעסקים מתחילת שנות התשעים של המאה העשרים התבצעה במקביל להתפתחויות העולמיות בפוליטיקה, בחברה ובכלכלה. זהו איננו צירוף מקרים שבעשור בו קרס מסך הברזל, מרבית הקונפליקטים העולמיים נפתרו, והעולם המערבי הגיע להישגים כלכליים ללא תקדים, החלה האתיקה בעסקים להפוך לנורמה מקובלת במרבית העולם המפותח ובעיקר בארה"ב.

התודעה של איכות, אקולוגיה ושירות הפכה לאחת מאבני היסוד של הכלכלה המודרנית. הטרדת עובדים על בסיס מיני וגזעי היא כיום עבירה פלילית, חברות תורמות יותר ויותר לקהילה, ואתיקה בעסקים חדלה להיות נחלתם של אקדמאים תלושים מהמציאות. איך ניתן לבצע את השינוי בעמדות ביחס לאתיקה? צריך להתחיל בראשות החברות, במנכ"לים, מכיוון שהם אלה אשר קובעים בסופו של דבר את האקלים האתי של החברות. לרוע המזל, החברות הלא אתיות הן המבצר האחרון של המשטרים הדיקטטוריים. מרבית מדינות העולם, במיוחד לאחר התמוטטות המשטר בברית המועצות, מנוהלות על ידי משטרים דמוקרטיים. לכל מדינות המערב יש חוקים על שוויון זכויות ללא הבדלי דת, גזע ומין. רק תחום אחד של הפעילות האנושית נשאר דיקטטוריאלי - החברות הלא אתיות, בהן המנכ"לים ובעלי השליטה מחזיקים בשלטון האבסולוטי ושולטים בחברות שלטון ללא מיצרים. עלינו לקחת דוגמא איפוא מהחברות האתיות בהן קיים שלטון דמוקרטי וסמכותי.

בשנים האחרונות חלה מהפכה בפרסום מידע באינטרנט. לרוב החברות הנסחרות בבורסה בארה"ב יש אתר באינטרנט בו מוצגים פרטים על החברה ובו משתתפים בהתכתבות ערה וחופשית בעלי מניות שהם על פי רוב משקיעים קטנים. באתר זה ניתן להפיץ אינפורמציה ודיסאינפורמציה כמו באגורה (כיכר השוק) באתונה. זו הדמוקרטיה בהתגלמותה, בה כל האזרחים יכולים להביע את דעתם. מידע על עושק צפוי של בעלי מניות יכול להתקבל מוקדם מספיק על מנת לאפשר לבעלי מניות המיעוט למכור את מניותיהם בעוד מועד. באתרים מתפרסם מידע על לקויי בטיחות, על עושק לקוחות, על קיפוח עובדים, על פגיעה בקהילה ובסביבה, על הונאת המדינה.

השקיפות המלאה של החברות, באמצעות האינטרנט והדו"חות האתיים, עשויה לשמור על האתיקה, אפילו אם היא מושגת על ידי מתריעים, עובדים ודירקטורים מצפוניים, רואי חשבון חיצוניים ומבקרי פנים. השקיפות מאלצת כל עובד לאמץ התנהגות אתית, מכיוון שמעשי העובד עלולים להתפרסם באינטרנט ובעיתונות או להיות נושא לחקירה של ארגונים אקטיביסטיים, כך שמשפחתו, חבריו והקהילה שלו ילמדו על התנהגותו ותוצאותיה. בשנים האחרונות אנו עדים בארה"ב ובצרפת, אך מעט מאוד בישראל, להתעוררות באקטיביזם של בעלי המניות וארגונים הנלחמים בשחיתות, ובהרבה מקרים הם הצליחו לשנות החלטות של חברות ענק, בעיקר בארה"ב, ולהעביר חוקים נגד שחיתות. אחד הארגונים האקטיביסטיים העיקריים הפועלים נגד שחיתות הוא Transparency International, אשר מפרסם דו"ח שנתי על מדד השחיתות

במדינות העולם. המדינות האתיות ביותר הן המדינות הסקנדינביות, ניו זילנד, קנדה וסינגפור. אחריהן באות הולנד, בריטניה הגדולה, אוסטרליה, ארה"ב, גרמניה וצרפת. ישראל הדרדרה בשנים האחרונות בכעשרים מקומות ומתקרבת בצעדי ענק למיקום של המדינות המושחתות ביותר.

המאבק האתי של מחזיקי העניין המנוהל על ידי ארגונים אקטיביסטים צריך להתבצע בצורה נחרצת מבלי לחרוג מתחומי האתיקה, בין השאר כי בעלי השליטה יהיו תמיד חזקים יותר בשימוש בשיטות לא אתיות, ומחזיקי העניין יאבדו את הלגיטימציה של מאבקם. אך אין זה מספיק שהמערכה של מחזיקי העניין תתבצע בצורה נחרצת, אתית ואמיצה. היא צריכה להיות מנוהלת גם בצורה חכמה ואפילו ערמומית. יוליסס לא הצליח להכריע את הטרויאנים עד אשר השתמש בסוס הטרויאני כדורון יווני לאויב שלא השכיל להישמר מפניו. במקרה שלנו הסוס הטרויאני באודיסיאה הארוכה של מחזיקי העניין הוא בעיקר האינטרנט והשקיפות. כלים אלה נראים לכאורה מאוד תמימים אך יש להם כוח אדיר שיסייע לצד החלש יותר במאבקו. הניצחון במהפכה של מחזיקי העניין יהיה הניצחון של כולנו, מכיוון שבימינו כל אחד מאיתנו הוא מחזיק עניין בחברה, באופן ישיר או עקיף, כמשקיע או כבעל קרן פנסיה, כלקוח, ספק, קבלן משנה, עובד, חבר בקהילה או אזרח במדינה שבה פועלת החברה. לכן שומה עלינו לשים את כל יהבנו בניצחון במהפכה אתית זאת כי הכוח מצוי בידי הגורמים המקופחים שהם הרוב ויקל עליהם לגבור על בעלי השליטה אם יתאגדו ויפעלו בצורה נחרצת ואתית לקיום האינטרסים שלהם, האתיקה, האחריות החברתית והאקולוגיה.

חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה

בעלי המניות האקטיביסטים, שהם בעלי השפעה הולכת וגוברת, יכולים לתקשר באמצעות האינטרנט, המאפשר תקשורת אינטראקטיבית, מיידית וחופשית בין בעלי המניות לבין עצמם ובינם לבין החברות והארגונים האמורים להגן על האינטרסים שלהם, כמועצות מנהלים ורשות ניירות ערך. בעתיד, ניתן יהיה לאשר החלטות באמצעות האינטרנט על סמך מידע שיועבר לבעלי המניות ברשת, לרבות דיווחים פיננסיים, והם יוכלו לקבל במהירות תשובות לכל שאלותיהם באינטרנט.

בעולם העסקים, כמו בעולם הפוליטי ובחברה, קיימת גישה שכל אחד צריך לדאוג לענייניו ולא להתערב בענייני אחרים. מי שנוכח שהזכויות של אחרים מקופחות אינו מתערב כי אינו רוצה לרכוש אויבים, אין לו זמן לפעילויות מעין אלה, 'הם לא מתערבים לטובתי אז למה שאתערב לטובתם', הוא חושב. אך אם ניתן יהיה להתריע על עוולות מבלי שיהיה צורך להיחשף זה יקל על המתריעים ויאפשר להם לשמור על מצפון נקי. האינטרנט הוא הכלי הטוב ביותר לכך כי הוא מאפשר לך לשמור על אלמוניות תוך חשיפה לכל העולם של פשעים או עוולות שהיו קודם לכן נסתרים. האור הוא האויב הגדול ביותר של הפושעים המעדיפים לפעול בחשכה. בכמה מהחוגים העסקיים שורר חוק ה- 'אומרטה', או השקט כמו במאפיה, ולעיתים נדירות מעז מאן דהוא להפר חוק זה. אך האינטרנט משנה מצב עניינים זה, כי המתריעים נשארים אלמונים והאמת יוצאת לאור.

לרוע המזל, ניתן להשתמש בכלי זה גם בשביל להשמיץ אנשי עסקים וחברות, להשפיע על מחירי המניות, ולהפיץ שמועות ודיסאינפורמציה לבעלי המניות על ידי צדדים קשורים - כחברות, בעלי מניות הרוב או המיעוט, התחרות וכדומה. מכיוון שכל אחד שומר על האלמוניות שלו, הם אינם נענשים, אם כי ישנם כמה ניסיונות להרים את המסך על אנשים אלה במקרים קיצוניים. אך גם אם המידע מטעה, לבעלי מניות המיעוט יש כיום לפחות הזדמנות להיות מיודעים על מעשים לא אתיים המתוכננים או מבוצעים על ידי החברות ולהתריע עליהם בעוד מועד. בעל המניות צריך רק לסנן בין המידע הנכון והמטעה, וזה עדיף מאשר בעבר כאשר לא הייתה לו נגישות לכל מידע שהוא.

האידיאל הוא שחברות יהיו שקופות עבור בעלי המניות ושכולם יקבלו במקביל את אותו המידע, בין אם הם בעלי מניות מיעוט או רוב. לא יהיה יותר מידע פנים, לא יקופחו יותר זכויותיהם של בעלי מניות המיעוט החיים הרחק ממטה החברה ואין להם גישה למידע הנחשף על ידי המנהלים לבעלי השליטה וחברי מועצת המנהלים. ניתן גם להכין רשימה שחורה, באמצעות הארגונים האקטיביסטיים, שתופץ באינטרנט, על חברות ואנשים שאינם מתנהגים בצורה אתית, שפשטו את הרגל, שהורשעו בדין. מידע זה שיהיה נגיש לכל אדם בעולם יוכל לגרום לכך שחברות ומנהלים יתנהגו בצורה אתית וחוקית, יעשו את מירב המאמצים לא לפשוט את הרגל ולהחזיר את החובות שלהם, גם אם אין להם מחויבות חוקית לעשות זאת. האחריות האתית של החברות, בעליהן ומנהליהן לא תהיה בעירבון מוגבל כי אם בלתי מוגבל. מנהלים וחברות אחראיים הם המגינים של האינטרסים של הגורמים הקשורים לחברות, בעלי מניות המיעוט והקהילה. המוטיב המרכזי חייב להשתנות מ- 'אני עושה כל מאמץ להוריד למינימום את רמת האחריות שלי' ל- 'עלי להתנהג בצורה אחראית כלפי העובדים שלי, בעלי המניות שלי, ארצי, הלקוחות שלי, האקולוגיה, וקודם כל כלפי המצפון שלי'.

במצב העניינים הקיים, יש מעט מדי מתריעים שיש להם את האומץ להתריע בגלוי על הפשעים של חברות נגד האקולוגיה או הגורמים הקשורים, לשאת בתוצאות של הגילויים שלהם, בנידוי של החברה כ- 'מלשינים', ובאי היכולת למצוא עבודה. עובד נוטה לחשוף שחיתויות בחברה שבה הוא עובד רק במקרים קיצוניים, אם קיים סיכון לציבור הרחב או לחייהם של אנשים. אך מי יתריע בגלוי וללא תמורה על קיפוח זכויותיהם של בעלי מניות מיעוט? רובם יאמרו: 'שהם יפתרו בעצמם את בעיותיהם. מדוע עלי לסכן את המוניטין שלי, את עתידי, את הפרנסה של משפחתי, עברו כמה 'ספקולנטים', שאינני מכיר ושמעוניינים רק ברווח מהיר על מניות החברה שבה אני עובד? הם לא היו עוזרים לי במצב דומה אז למה שאעזור להם? אך אם הייתי יכול להפיק תועלת כלשהי מפרסום המידע מבלי שאסכן דבר, הייתי עושה זאת ומקל על מצפוני'. העובדים שהיו עושים זאת הם רק אלה שיש להם נאמנות גבוהה יותר לקהילה ולמצפונם מאשר לחברה שלהם.

אנו יכולים להביא כתקדימים ליעילות של ההתרעות את ההודעות לרשויות המס, הבאות בדרך כלל מהסביבה הקרובה של החברות. אם רשויות המס סבורות שזה אתי לחשוף העלמות מס, מדוע לא ניתן לעודד מתריעים גם על ידי הארגונים האקטיביסטים? אך האם המטרה מקדשת את האמצעים והאם אנו יכולים להישאר אתיים גם אם אנו מעודדים חשיפה של מעשים לא אתיים? מה האלטרנטיבה, לתת לבעלי השליטה ולחברות שלהם לעשוק את בעלי מניות המיעוט? האם זה לא

פחות אתי? האם זה פשע לחשוף פושעים, או כדברי משלי כ"ט כ"ד: 'חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד'. קיימת חובה מוסרית להעיד כנגד גנב, אחרת אתה הופך להיות שותפו אם אתה לא חושף את פשעו, גם אם אתה לא מעז לעשות זאת כי אתה פוחד. בסופו של דבר, אם אנו לא מוצאים שיטות יעילות יותר להגן על זכויותיהם של בעלי מניות המיעוט, עלינו לעודד חשיפה של מעשים לא אתיים של חברות ולהפוך את החשיפה ללגיטימית בלי סטיגמות, כי זאת קרוב לוודאי הדרך היחידה לפתרון בעיות שלא ניתן היה לפתור בדרכים אחרות, כי פשעים מבוצעים בדרך כלל בחשכה.

החברות משתמשות באמצעים קיצוניים לנהל את המערכות שלהן נגד יריביהן, אפילו הם בעלי מניות 'מתנגדים', דיסידנטים או סירובניקים, המעזים להתנגד למנהלי החברות ולבעלי השליטה. החברות משתמשות בתקשורת, חברות יחסי ציבור, חברות יחסי משקיעים, ואפילו באינטרנט. אך ניתן להפעיל את העיתונות גם על ידי בעלי מניות המיעוט, במקרים שיש בהם עניין לציבור. לרוע המזל, העיתונאים מתעייפים מהטיפול במקרים מסובכים ולטווח הארוך הם זונחים מקרים שאין בהם עניין אקטואלי, או בגלל לחצים חזקים המופעלים עליהם על ידי החברות המאיימות להפסיק תקציבי פרסום. העורך מעדיף שערוריית אונס על מקרה משעמם של הונאת בעלי מניות מיעוט, שלעיתים קרובות נתפשים כמהמרים או ספקולנטים. בעלי מניות המיעוט יכולים אף הם להשתמש בשירותים של חברות יחסי ציבור, המתמחות בתחומים אלה, או אפילו בארגונים המתמחים בהגנה על זכויותיהם כמו הארגון הצרפתי 'אדם'.

דרך יעילה נוספת העשויה למנוע את עושק בעלי מניות המיעוט היא בחלוקת פרסים לאנשים שיחשפו עוולות שבוצעו על ידי החברות, בין אם הן לא חוקיות או לא אתיות. אנו נכנסים לשדה מוקשים של נאמנות כלפי החברה בה אנו עובדים, כי מרבית המתריעים יהיו קרוב לוודאי עובדי החברות עצמן. האם המתריעים יהיו אלמונים כמו באינטרנט? איך נוכל לחלק להם את הפרסים? מי יחלק אותם - הארגונים האקטיביסטיים או ארגונים אחרים? האם זה אתי לעודד הלשנות? האם המתריעים יוכלו להשתמש בכלי זה על מנת להתנקם בחברות ובמנהלים שלא ביצעו כל עבירה? איך נוכל לוודא שהמידע שנמסר הוא אמין ולהיות משוכנעים שהשיטה לא תהיה דומה לזאת הנהוגה במשטרים הטוטליטריים האפלים ביותר?

אנו מקבלים חינוך משחר ילדותנו שאסור להלשין על חברים. שמות הגנאי למלשינים רבים מספור - רכלנים, בוגדים, מגלי סודות, מרגלים, מוציאי לעז, שתולים, משת"פים וכדומה. בתפילת שמונה עשרה נאמר: 'ולמלשינים אל תהי תקווה'. דנטה כותב בפסוקים האחרונים של הגיהינום בקומדיה האלוהית שלו איך המלשינים והבוגדים מקבלים את עונשם במדור הגיהינום הנמוך ביותר. דנטה וורגיליוס נכנסים לג'ודקה, המדור הנמוך ביותר של קוקיטוס, בו הנשמות של הבוגדים שבגדו בממונים הלגיטימיים שלהם ובמיטיביהם מוצפות באשפה קפואה. במקום המרכזי והנמוך ביותר נמצא השטן הטורף את יהודה איש קריות, ברוטוס וקסיוס בשלושת הפיות שלו.

דנטה סבור כי מבין כל הפושעים, לרבות אלה אשר ביצעו את הפשעים החמורים ביותר - מעשי רצח אכזריים, רצח עם, אונס, דווקא אלה אשר מקבלים את העונש הכבד ביותר הם הבוגדים והמלשינים. זה לא פונטיוס פילטוס, שנתן את ההוראה לצלוב את ישו, זה לא יוליוס קיסר, שהיה עריץ חסר עכבות, זה לא היה היטלר אם דנטה היה חי בימינו, אך זה היה קרוב לוודאי רומל, אשר 'בגד' ב- 'פירר' שלו על מנת להציל את גרמניה.

ברוטוס וקסיוס היו צריכים לחכות 1,700 שנה על מנת לזכות לטיהור חלקי של שמם במחזה ההיסטורי הטוב ביותר של שקספיר - 'יוליוס קיסר':

(ברוטוס) " ואם ישאל אז החבר מדוע ברוטוס קם כנגד קיסר,
זוהי תשובתי: לא כי אהבתי את קיסר פחות, אך כי אהבתי את רומא יותר.
האם הייתם מעדיפים שקיסר יחיה ואתם תמותו כעבדים,
מאשר שקיסר ימות, ואתם תחיו כבני חורין?
על כי קיסר אהב אותי, אני בוכה עליו;
על כי היה בעל הון, אני שמח בחלקו;
על כי היה אמיץ; אני מכבד אותו;
אך, על כי היה שאפתן, הרגתי אותו.
יש בי דמעות לאהבתו; שמחה לעושרו;
כבוד לאומץ ליבו; ומוות על שאפתנותו.
מי כאן כה שפל עד כי ירצה להיות משועבד?
אם יש אחד, יפתח את פיו; כי בו פגעתי."
(Shakespeare, Julius Caesar, Act III, Scene II, p.834)

האמונה שהלשנה הוא פשע נורא מושרשת בכל עם ובכל דת. היהודים נידו בגולה את ה- 'מוסער' או המלשין, האיש שהלשין על אחיו בפני השלטונות, אפילו היה הוא גנב או רוצח. ולמרות זאת, האם זה אתי להתריע בפני מעשה לא אתי

שבוצע כלפי לקוח או בעל מניות בחברה על ידי אחד מעובדי החברה? אם הוא לא יתריע על מעשי הממונים עליו, יודע העובד שהאמת לא תצא לאור לעולם, והחברה תמשיך למכור מטוסים עם חלקים פגומים, ובכך יועמדו בסכנה חיי מאות טייסים, כפי שארע במספר מקרים. האם העובד הוא בוגד? אם הוא מאמין באלוהים ובגיהינום, האם ימצא את עצמו לצידם של יהודה איש קריות וברוטוס? אם הוא אגנוסטי, האם הוא יכול לסכן את הקריירה שלו, את משפחתו, את ההערכה של עמיתיו, על מנת להציל את חייו של טייס שהוא אפילו לא מכיר או למנוע הפסדים מבעל מניות מיעוט?

העובד לעולם לא ילשין על הממונים עליו אם החברה תמשיך להתייחס אליו כאל בוגד. אולי הוא יאזור אומץ להתריע על קיום מעשים לא אתיים אם יתייחסו אליו כאל מתריע ולא כאל מלשין או בוגד, מתריע שהוא מונח נייטרלי בלי מסר סמוי של בגידה, מתריע בשער בפני מעשה עוולה. המתריע לא יהיה מנודה על ידי החברה בה הוא חי, מכיוון שהוא יסייע להפוך אותה לנקיה יותר וצודקת יותר. רבים יחשבו על הסנטור מק קרתי, שהאיץ באמריקאים להלשין על עמיתיהם ועל נטיותיהם הקומוניסטיות. גם הוא רצה בחברה נקיה יותר, בחששו שהקומוניזם יסכן את עצם קיומה של ארה"ב. ברוב המקרים, אף אחד לא הכריח את האנשים להלשין על חבריהם, אבל אלה שלא שיתפו פעולה לא קיבלו עבודה ונודו מהחברה.

מה אם כן ההבדל בין ההצעות של ספר זה למק קרתיזם? מק קרתי ייצג את השלטונות, הוא פעל נגד החלשים. כאן יש לנו מקרה בדיוק הפוך, בו החלשים מתארגנים כנגד בעלי השררה. יתכן ובעתיד בעלי מניות המיעוט יהפכו לגורם החזק והארגונים האקטיביסטיים יהיו החזקים יותר. ראינו היפוך יוצרות מעין זה בעבר בברית המועצות, כאשר הפרולטריון העשוק העלה לשלטון רודנים מושחתים יותר אשר ביצעו פשעים הרבה יותר חמורים מפשעי הצארים אשר עשקו את העניים. אך מי שמאמין בדמוקרטיה ובאיזונים ובלמים, צריך לקוות שבעתיד יהיו לבעלי מניות הרוב והמיעוט כוח דומה מבלי שצד כלשהו יעשוק את משנהו, בדיוק כפי שכיום המיעוטים בארה"ב אינם עושקים את הרוב למרות שהם לא מופלים יותר לרעה כפי שהיה בעבר.

ידוע לנו שהטיעון כנגד מתריעים יועלה, בחזקת הקוזאקים הנגזלים, המגנים את ברוטוס, הבוגד, המורד, המלשין, ושולחים אותו למדור האפל ביותר של הגיהינום. שונאי המתריעים היו בוודאי גם מגנים את המהפכה בצרפת שמרדה כנגד השלטון הלגיטימי של הבורבונים, את המהפכה האמריקאית שמרדה כנגד השלטון הלגיטימי של האנגלים במושבות, או את ההתקפות ה'טרוריסטיות' של ההגנה, האצ"ל והלח"י כנגד השלטון הלגיטימי של המנדט הבריטי. אלה המגנים את המתריעים הם בעד המעשים הלא אתיים הרבים מספור המבוצעים מדי יום בישראל ובעולם על ידי חברות כנגד מחזיקי העניין. החברות צריכות להיות שקופות מבחינה אתית, ללא חשש ממתריעים, כי כאשר יש לך מצפון נקי אל לך לחשוש מפני חשיפת מעשיך. הפשע אוהב את החושך, והחברות שאינן פועלות בצורה אתית מחפשות את האלמוניות.

או כדברי משורר הרחוב של ברכט באופרה בגרוש:
"לכריש יש מלתעות
אותן הוא חושף בפרצופו
אך למק-הית' יש סכין,
שאותו אין איש רואה.
הו, הסנפירים של הכרישים
אדומים הם מהדם הנשפך,
אך מקי סכינאי לובש כפפות
שעליהן אין זכר לפשעיו.
בבוקר יום ראשון בהיר
שוכב אדם מת על החוף
ומי הוא החומק בפינת הרחוב
אם אין זה מי שמכונה מקי סכינאי.
ושמול מאייר נעלם לנצח
ואיתו אנשים עשירים רבים.
ובידי מקי סכינאי נמצא כל כספו,
אם כי אין אתה יכול להוכיח דבר."
(Brecht, Die Dreigroschenoper, The Threepenny Opera,
Die Moritat von Mackie Messer, The Ballad of Mack the Knife, Act I, scene I)

על מנת לחשוף פשעים אתיים בחברות, כמו גם על מנת לחשוף את פשעיו של מקי סכינאי, עלינו להיעזר במתריעים, כי אין איש רואה את הסכינים של החברות הלא אתיות, השומרות על חזות ללא רבב ונעזרות על ידי מיטב עורכי הדין

ומשרדי יחסי הציבור. אנו זקוקים לשקיפות, אחרת לעולם לא ייחשף דבר, והחוק לא יוכל לעולם להגן על האינטרסים של הגורמים הקשורים, בין אם הם עשירים כשמול מאייר או עניים כפלוני אלמוני. לפיכך, רק האור הוא זה שיוכל להרים את המסך על מעשיהן הלא אתיים של החברות.

אנשים דתיים צריכים להתנהג בצורה מוסרית כי הם מאמינים שאלוהים בוחן את מעשיהם מדי רגע ודבר לא נעלם ממנו. עבור אנשי עסקים שאינם כה דתיים הפחד מפני חשיפת מעשיהם לציבור צריך להחליף את פחד האלוהים, כי אם אין להם מה להסתיר אין להם ממה לחשוש. מאידך, אם העובדים משתמשים בחופש לחשוף על מנת לגלות סודות עסקיים של החברות שאין להם כל קשר עם אתיקה, עליהם להיות חשופים לפעולות תגמול, בדיוק כמו עיתונים שתחת האצטלה של חופש העיתונות חושפים סודות מדינה. העובדים רשאים לחשוף רק מקרים של עושק מתמיד ועקבי, שהוא חלק מהפעילות הטבועה בחברה, הגורם לעוול משווע למחזיקי העניין בחברה, והנתמך במידע שאינו ניתן לערעור. עליהם לפנות לגורמים חיצוניים רק אחרי שמיצו את כל גורמי הפנים, שעליהם מוטל לטפל בבעיות אתיות, כמו קצין האתיקה, הממונים, ההנהלה, המנכ"ל או אפילו מועצת המנהלים.

יהיו תמיד מקרים שלא ניתן יהיה לחשוף אותם כי הם סודות מדינה או סודות מקצועיים, שחשיפתם תסכן את המדינה או את החברה. המקרה המפורסם ביותר של חשיפת פשע כאקט מצפוני הוא קרוב לוודאי המקרה של קולונל פיקאר. אדם זקוק לאומץ בלתי רגיל על מנת להאשים את הממונים עליו, ולהקים כנגדו את כל הצבא הצרפתי, הממשלה והרוב של אזרחי צרפת. אבל פיקאר, בלי הנד עפעף, מעיד במשפט הדיבה נגד זולה, בעקבות כתיבת המאמר המפורסם: אני מאשים - J'accuse, בו מאשים זולה את שלטונות צרפת בהעלמת האמת על חפותו של קפטן דרייפוס ומציג, בקול שקט, איך הוא חשף את הבגידה של אסטרהאזי, התכסיסים שהוא היה קורבן להם וצערו על פיטוריו מהצבא. הרוויזיוניסטים מריעים לו. לאחר מכן הוא מתעמת עם אלה שהיו כפופים לו בעבר, שכולם קולגות של הנרי, הבזים לו. ההיסטוריה המודרנית של עולם העסקים מונה מקרים מפוארים דומים, בהם עובדים התריעו כנגד החברות שלהם תוך סיכון הקריירה שלהם, רווחתם, הכנסתם ולעיתים אף תוך סיכון פיזי וסיכון חייהם.

השקיפות של החברות תאלץ כל עובד לשאול את עצמו בכל רגע את השאלה: 'מה היא עמדתי ביחס לבעיה האתית הזאת? כי למחרת ייחשפו מעשיו בעיתונות או באינטרנט, ומשפחתו, חבריו והקהילה שלו יהיו מודעים למעשיו. לא נצטרך יותר להגביל את עצמנו לשאלה אם מעשינו הם חוקיים או לא, או אם הם חופפים את היעוד של החברה ואת הסטנדרטים האתיים שלה, כי אם גם לענות לשאלה איך הם מתייחסים לסטנדרטים האתיים שלנו, כי לא נוכל יותר להסתתר מאחורי החסות של האלמוניות. זה יהיה כמו בוועדות הסנאט בהן בודקים את עברם של המועמדים לתפקידים בכירים, או כמו עם המועמדים לנשיאות הנאלצים לחשוף את חייהם כספר פתוח. כמובן, נצטרך להיזהר לא לשוב לימיו של המק קרתיזם, לא לחשוש מהעין הפקוחה של ה'אח הגדול', או מהלשנה של הבנים והעמיתים כמו במשטרים האפלים ביותר. החברות צריכות להפוך לשקופות במידה ובמשורה ויש להוקיע הגזמות. חשיפה מלאה צריכה להתבצע רק במקרים חשובים, בהם ההוכחות הן חד משמעיות, בהם אין מניעים נסתרים, ולאחר שמוצו כל החלופות האחרות בחברה.

ההטבות הכספיות של המתריעים הן לעיתים קרובות גדולות מאוד ושוות את הסיכון. בשנת 1986 תוקן בארה"ב 'חוק תביעת שווא' משנת 1863 במטרה לעודד את החשיפה של מעשי הונאה כנגד הממשלה. המתריע עשוי לקבל עד 25% מהכסף שניתן לקבל חזרה. המקרה המפורסם ביותר הוא זה של צ'סטר וואלש וג'נרל אלקטריק. בשנת 1986, חבר מנהל של ג'י אי לגנרל ישראלי במטרה לגנוב כסף מהסיוע הצבאי האמריקאי לישראל. הגנבים הצליחו לגנוב לפחות 11 מיליון דולר, אשר הופקדו בחשבון בנק שוויצי המנוהל על ידי שניהם. כמה מעובדי ג'י אי שאלו את עצמם כיצד הועברו מיליונים של דולרים לחברה שלא הייתה קיימת בעבר. מערכת הבקרה של ג'י אי, הצבא האמריקאי וצה"ל לא הצליחו לחשוף את ההונאה. בשנת 1992, הודתה ג'י אי שביצעה הונאה ושילמה סכום של 69 מיליון דולר כקנסות. עשרים ושניים מעובדי החברה פוטרו או נענשו. המתריע של המקרה היה צ'סטר וואלש, מנהל שיווק של ג'י אי בישראל, אשר הצליח במשך חמש שנים לאסוף מסמכים, להקליט שיחות ולצבור ראיות על ההונאה. וואלש ואירגון ללא מטרת רווח תבעו את ממשלת ארה"ב על פי חוק תביעת שווא וקיבלו סכום של 11.5 מיליון דולר, שהם חילקו ביניהם.

ספר זה מתייחס לנקודות מאוד רגישות, מכיוון שהוא מצדיק חשיפת מעשים לא אתיים, בניגוד לאמונות המושרשות ביותר שלנו כנגד הלשנות מכל סוג שהוא. פרק זה נכתב רק לאחר מחשבה מעמיקה ומתוך אמונה המתבססת על מחקר אמפירי יסודי, ניתוח של אירועים רבים וקריאת ביבליוגרפיה של מאות ספרים ומאמרים. כמעט ולא ניתן לבצע את המהפכה האתית מבלי לפרסם את המעשים הלא אתיים של החברות. הפעלת הכלים האתיים לביצוע המהפכה תארך זמן רב עד אשר היא תניב תוצאות. בטווח הקצר, יהוו המתריעים, השקיפות והאינטרנט את המנועים העיקריים של המהפכה האתית. האם המתריעים האמריקאים, הצרפתים והישראלים של ספר זה גיבורים? או שמא נגזר גורלם להצטרף לברוטוס וליהודה איש קריות בגיהינום? האירועים מוכיחים את תרומתם המכרעת לשקיפות של החברות ולהגנה על האינטרסים של בעלי מניות

המיעוט, ושומה על כל אחד מאיתנו לשפוט אם המתריעים הם בוגדים שפלים, קדושים מעונים, דון קישוטים תלושים, או גיבורים ללא חת.

לאורך מאות ואלפי שנים חוזרת ההיסטוריה על עצמה. מתריעים מכונים בוגדים על ידי בעלי השליטה במדינות ובחברות המנסות להסתיר את פשעיהן. הקידמה קשורה תמיד בהמצאות וחשיפות, שהרוב או השליטים מנסים להסתיר. ברוטוס יוזם הפיכה כנגד הרודן יוליוס קיסר, למרות שרוב העם סוגד לקיסר. גליליאו גלילי אומר 'ובכל זאת נוע תנוע' למרות שהכנסייה השולטת בכיפה מנסה להשתיק אותו. תומכי דרייפוס מנסים לבטל את הרשעתו למרות שהרוב הצרפתי אינו מוכן להודות שקצין צרפתי נוצרי בגד במולדתו. אילי ההון של הכלכלה המודרנית מנסים להסתיר את מעלליהם הלא אתיים ולעיתים אף לא חוקיים. הדרך היחידה להילחם נגד זכויות היתר של בעלי השליטה, להתגבר על חוק האומרטה ולהכריע את המבצר האחרון של הארגונים הטוטליטריים, היא לפתוח לרווחה את חלונות החברות ולהפוך אותן לשקופות ועומדות באור הזרקורים של כל המבקרים האתיים. כמו שהעיתונות מגנה על הדמוקרטיה, כך האינטרנט, הנגישות החופשית למידע על חברות והיכולת לחשוף מקרים של הונאה אתית על ידי העובדים, צריכים להיות המגינים של האינטרסים של מחזיקי העניין של החברות. העובדים צריכים להיות הנאמנים של מחזיקי העניין ולדאוג לחוסן האתי של החברות, כמו שמנהלי האיכות הם הנאמנים של הלקוחות ודואגים לטיב המוצר. כאשר כל החברות יפעלו בצורה גלויה, יהיו שקופות ולא יוכלו להסתיר אירועים מפוקפקים, יוכלו סוף סוף מחזיקי העניין של החברות, ובמיוחד בעלי מניות המיעוט, ליהנות מזכויות שוות ולשמור על האינטרסים שלהם.

אחריות אבסולוטית כתנאי לפתרון המשברים מהשריפה בכרמל ועד דיכוי תנועת המחאה

המבחן האולטימטיבי למנהיגות של פוליטיקאים, עובדי ציבור ומנהלי עסקים הוא ביכולת לקחת על עצמם אחריות אבסולוטית לעמידה ביעדים של הארגונים עליהם הם מופקדים. בתי הספר לניהול עוסקים הרבה בסוגיית האחריות, אך רק במבחן המעשה ניתן למצוא לה פתרון. מבקר המדינה מחלק את האחריות לאחריות מיוחדת ומיניסטרילית, אולם אני מכיר רק אחריות אחת – אחריות אבסולוטית. עוד בתחילת הקריירה הניהולית שלי נתקלתי בתופעה שקולגות וכפיפים השתדלו למזער את האחריות שלהם, להבדיל מהסמכות ומתנאי השכר שאותם הם השתדלו להשיא. כשהייתי מופקד על התחומים העסקיים של חברת היי טק גדולה, באו אלי המנהלים שדיווחו לי ותרצו אי עמידה ביעדים בכוח עליון. אם משרד הביטחון הפסיק לשלם לספקים לא ניתן כמובן לעמוד בתנאי הגביה, אם מדינה דרום אמריקאית פשטה את הרגל לא ניתן לקבל את התמורה למערכות שסיפקנו להם, ואם יש אינפלציה של 500% לשנה לא ניתן לשמור על הערך הריאלי של רזרבות החברה. בצוק העיתים מצאתי את התשובה לתירוצים למיניהם וקבעתי מונח 'חדש' - "אחריות אבסולוטית". לקחתי על עצמי והטלתי על כל הכפיפים שלי אחריות אבסולוטית לעמידה בכל היעדים למרות הכוח העליון, המעורבות של גופים אחרים שלא בתחומי הסמכות שלנו, והקשיים האובייקטיביים שהתמודדנו אתם. הרעיון היה להחליף את האנרגיות מאנרגיות שליליות לחיוביות.

התישבתי עם כל אחד מהם וניסינו למצוא פתרון לכל בעיה במקום למצוא תירוץ לכל מחדל. כך למשל, אם משרד הביטחון סגר את הקופה, פיתחנו קשרים כל כך טובים עם עובדי המשרד ומנהליו שלגבינו הם היו עושים יוצא מהכלל ומשלמים לנו בלי שוחד והטבות כלשהן. אם מדינה דרום אמריקאית פשטה את הרגל מצאנו גורם המומחה לבעיות אלה (שלימים הפך לטייקון) שמצא את הדרך להשיג לנו את התמורה בברטר עם תספורת סבירה. בתקופת האינפלציה של מאות אחוזים לשנה, התקשרנו עם אחד הבנקים המובילים וביחד השקענו במכשירים פיננסיים מתוחכמים עם ביטחון מלא ותשואה נאה, וכך לא רק ששמרנו על הערך הריאלי של הרזרבות אלא גם היינו הגורם המרכזי לרווחיות החברה. אם לקוח עיקרי ביטל פרויקט מפתח שבועות לפני הנפקה ראשונה בוול סטריט שכנענו את החתמים בשקיפות מלאה שניתן למצוא תחליפים לפרויקט שלא יפגעו לאורך זמן בתחזיות שלנו והצלנו את ההנפקה. באותה הרוח לקחנו על עצמנו להבריא את הפעילות האזרחית בניגוד לכל הסיכויים אחרי שההנהלה הקודמת הביאה את החברה אל סף פשיטת רגל, הנפקנו אגרות חוב למחקר ופיתוח ברווחיות שיא למרות שהחברה האחות זייפה נתונים של הנפקת אג"ח המו"פ שלה, בשערוריה שנתגלתה כמה ימים לפני שהתחלנו בהליך ההנפקה, הבאנו הזמנה ממדינה במזרח אסיה למרות משא ומתן בתנאים בלתי אפשריים שנמשך למעלה מחודש ימים, ועוד. מנהלים שהמשיכו לחפש תירוצים וגלגלו את האשמה מהאחד לשני פוטרו באופן מיידי, כך שכל העובדים הבינו את המסר ועברו למצב של שיתוף פעולה במקום עימות והתחמקות. כך הפכנו במהרה לגורם המרכזי ברווחיות החברה.

אני מודה ומתוודה שלא המצאתי את הפטנט של האחריות האבסולוטית. רבים וטובים ממני פעלו על פי אותה ההנחה והגיעו להישגים פורצי דרך בהיסטוריה. צ'רצ'יל החליט לעמוד איתן אל מול המתקפה הנאצית לעומת המדיניות התבוסתנית של הצרפתים שנכנעו ללא תנאי. דנמרק הצילה את כל יהודיה לעומת הרומנים ששיתפו פעולה עם הנאצים וטבחו בין השאר את רוב המשפחה של אשתי. בן גוריון החליט על הקמת המדינה ברוב של קול אחד כשחלק ניכר מההנהגה היה משוכנע שלא ניתן להילחם כנגד העדיפות המספרית והטכנית של הערבים. רבין ניצח במלחמת ששת הימים שהפכה לניצחון הכביר ביותר בהסטוריה, אחרי שכל צבאות ערב נלחמו בנו למרות שלא היה לנו אפילו מטר אחד של אדמה כבושה ואף אחד לא חשב להקים מדינה פלשתינית בגדה או בעזה. המנהלים והיזמים של הכלכלה הריאלית בישראל כסטף ורטהיימר וגיל שוויד הקימו תעשיה לתפארת עם יצוא, תעסוקה, ציונות ורווחיות, ואף פעם לא האשימו את הבעיות האקסוגניות כמו חלק מהטייקונים שלנו על מנת לתרץ תספורות, שמיטת חובות ומיסים. אנשי העשייה הגדילו ראש, לקחו אחריות אבסולוטית, פתרו את הבעיות הקשות מנשוא ולא הסתתרו מאחורי תירוצים של גורל, כוח עליון, אל נוקם ונוטר, ועוד תירוצים של אנשי המחדל, שנועדו לטשטש את העובדה שהם נכשלו כישלון מכפיר בהשקעות שלהם בלאס וגאס, רוסיה והונגריה, בבנקים שוויצרים, למרות העצות של הבאבות, למרות מינופים שערורייתים שלהם על חשבון קרנות הפנסיה שלנו והתספורות.

יש לי נגיעה אישית במאורעות השריפה על הכרמל ובעקבות המחדל אף כתבתי את מאמרי הראשון על הצורך לשנות מהיסוד את שיטת הממשל. אני לא מאמין בניסים, אבל ה"ניסים" שהיו לנו בשריפות הקודמות בכרמל נגמרו בחודש דצמבר 2010. למזלי הטוב או הרע אני גר על גבול פארק הכרמל בבית עם נוף מרהיב ליער ולים, שנתן לי את ההשראה

לכתוב את עשרת הספרים שפרסמתי בעשור האחרון. איני זקוק לבית בפרובנס או בטוסקנה כי חיפה היא לא פחות יפה מכל מקום אחר בעולם. אך אליה וקוץ בה. מדי כמה שנים אנחנו נאלצים לפנות את הבית כי השריפה מאיימת להבעיר את ביתנו. חיברתי נוהל שריפה ואני מתורגל לפנות את הבית עם כל התכולה היקרה לנו תוך עשר דקות. 44 הקורבנות יכלו להפוך בקלות ל – 444 קורבנות כי רוב הכרמל משיק ליערות ואין עד היום פתרון יעיל למלחמה בשריפות. נתניהו הצטלם יפה מאוד כמציל האומה וגייס אפילו מטוסים מטורקיה, אבל עד היום לא מצא את הדרך איך להימנע משריפות ואיך להילחם בהן כפי שקובע דו"ח מבקר המדינה, ובכוונה אני אומר נתניהו כי הוא האחראי האבסולוטי הראשי לאסון בסדר גודל כזה בכך שלא עשה דבר על מנת למנוע אותו.

ניתן היה לצפות שבממשלה של כארבעים שרים וסגני שרים יימצאו אנשי מעש שיפתרו את כל תחלואי ארצנו, אך קרה ההיפך. הממשלה היא כה גדולה לא בשביל לפתור את הבעיות אלא על מנת להנציח את שלטון הליכוד. באשר לאחריות אלי ישי, אני כבר הולך לאיבוד עם כל האפולוגטיקה של המפלגות החרדיות, אם האסון קרה בגלל שכל עם ישראל עוד לא חזר בתשובה או בגלל שהתפילות של האברכים למען צה"ל ולמען הביטחון שלנו נתקעו באמצע הדרך. השקפת העולם שלי בדיוק הפוכה משלהם, הם מאמינים שהכל בידי שמיים ואני מאמין שהכל בידי האדם. ידוע לי כמובן שאני עושה הפשטה ויש תמיד מקום למזל או חוסר מזל, לכוח עליון או לתנאים אוביקטיביים, אבל הנחת העבודה היא שהכל נתון בידי וכך אני פועל וזה יוצר הרבה יותר ניסים מאשר אם הנחת העבודה היא שהכל בידי שמיים וכל מה שנותר לעשות הוא להתפלל. אין לי כל טענות לשר הפנים, רק עצה קטנה – אם היית עושה רק עשירית מהמאמץ שהפעלת לטיהור שמך ולגלגול האחריות למשרד האוצר בפתרון בעית הכבאות בישראל, היית מצליח בלי ספק למנוע את האסון. באשר לאחריות המשרד לבטחון פנים, הרי ברור שהם לא אחראים למחדל, הם לא הורו לאוטובוס לעלות בכביש השריפה, וגם לא אחראים למצוא את הפורצים שפרצו לביתי ולאינספור בתים.

לפלא בעיני איך התגייסו מאות לעזרתו של שר האוצר היקר שלנו, לרבות עיתונאים, אנשי עסקים ושופטים. אריסטו לימד אותי שהידידות הזכה ביותר היא ידידות שאינה תלויה בעבר, אם כי אמי אמרה לי מגיל אפס שהכל אינטרסים בחיים. האוצר בוודאי לא אחראי לשום דבר. סליחה, הוא אחראי לכך שמצבה של ישראל טוב בהרבה משל אירופה, ובכל זאת הייתי מתחלף היום במצבן של גרמניה, צרפת וסקנדינביה למרות משבר היורו והאיחוד האירופי. זו זריית חול בעיניים שנועדה לטשטש את העובדה שמצבו של מעמד הביניים ותשעים אחוז מהעם נשחק קשות מאז שנת 1996 בגלל המדיניות הניאו ליברלית של הליכוד וגרורותיו – קדימה, שינוי ועצמאות. המעמד הבינוני ירד פלאים ל- 28% מהאוכלוסיה, פחות אפילו מארה"ב הלא שוויונית, וכמחצית מהשיעור בשוודיה – 47%, שהיא אכן מדינה דמוקרטית הדואגת לרווחת העם ולא לרווחת העשירים. בישראל, מצבם של הטייקונים, האלפיון העליון, המאון העליון ואפילו חלק מהעשירון העליון השתפר בהרבה, רווחיות החברות השתפרה ללא הכר אחרי שמס החברות ירד מ- 61% ל- 24%, מס המעסיקים של 7% בוטל, ההפרשות לביטוח לאומי של המעסיקים ירדו מ- 16% ל- 5%, כשבאירופה ובארה"ב משלמים המעסיקים 50% יותר הפרשות. במקביל ירדו מיסים אחרים וניתנו פטורים לכל אנשי שלומנו, קרי לאלה שחלק מראשי האוצר והפוליטיקאים האתיים ילכו לעבוד אצלם כשהם מסיימים להוריד להם את המיסים, לחוקק חוקים עם חורים שיסייעו להם להתחמק גם ממעט המיסים שנשארו, ולהפריט את המדינה בנזיד עדשים. אך יש לנו ממשלה ושר אוצר חברתיים, שאימצו את דו"ח טרכטנברג המהפכן שהעלה את מס החברות באחוז אחד. ואפרופו טרכטנברג הרואה את עצמו כפעיל חברתי, אזכיר לו את האמרה של המפגינים "הלא נחמדים" בבואנוס איירס, אחרי שארגנטינה פשטה את הרגל בעקבות אימוץ המדיניות הניאו ליברלית של קרן המטבע הבינלאומית בראשות סטנלי פישר ועל פי דוקטרינת ההלם של מילטון פרידמן, יועץ נתניהו ופינושה: Que se vayan todos. ולמי שלא בקי במאמע לושען של הארגנטינאים: שיסתלקו כולם...

הדרך להימנע מאסונות כמו השריפה בכרמל, מהאסון הבא של מיכל האמוניה, מהאסון של הרכבת הבוערת, מהאסון של אלפי הטילים שינחתו מאירן, מהתמוטטות הכלכלה העולמית, בארה"ב, אירופה וישראל, מהפערים החברתיים ההולכים וגדלים החותרים תחת לכידות העם, ועוד הרבה אסונות שהממשלה היקרה שלנו עוד עלולה להתמודד אתם היא בלקיחת אחריות אבסולוטית המחייבת את השרים לשבת יחדיו ולפתור בעיות במקום לגלגל האשמות, לאמץ את עיקרון ההאנשה לפיו עלינו לחשוב מה היה קורה אם אני הייתי הקורבן בשריפה או בהונאה, לשנות את התפישה האידיאולוגית הניאו ליברלית של הישרדות החזקים (קרי האוליגרכים) ולחשוב כי "כולם היו בני", כמו שקורה במדינות תרבות עם מדיניות חברתית באירופה הצפונית והמרכזית. ושלא יגלגלו עיניים לשמים שרי ופקידי האוצר, המועצות והועדות המייעצות להם, שאם נאמץ את עקרונות הצדק החברתי אנחנו נהפוך ליוון, ספרד ואיטליה. בארצות אלה הפערים החברתיים גדולים בהרבה מאשר בגרמניה, צרפת וסקנדינביה המצליחות גם להיות יותר שוויוניות, יותר אתיות, יותר עשירות וחרוצות, יותר דמוקרטיות ועם איכות חיים יותר טובה ממדינות הדרום. אך הניאו ליברלים ממשיכים עם זריית החול בעיניים, כי לנו יש הוצאות בטחון הגדולות בהרבה משלהם, בה בשעה שהן ירדו מ- 35%-30% מהתמ"ג בשנים 76-74, 30%-15% בשנים 1990-1968, לפחות מעשרה אחוזים בעשור הנוכחי. הבטחון לא מהווה לפיכך מניעה לקיום מדינת הרווחה.

לכל כלכלן מתחיל ברור כי הקשיים שלנו נובעים בראש וראשונה מהקיצוץ הדרסטי במיסים. במדינות הרווחה שיעור המיסוי גבוה בהרבה מאשר בישראל, אך הן משגשגות הרבה יותר מאיתנו, יש להן כלכלה לתפארת, עם משקיעים מקומיים וזרים, עם מדיניות רווחה. בדנמרק שיעור המיסוי הוא 49% מהתמ"ג, בשוודיה – 48%, בצרפת – 46%, בנורווגיה ופינלנד – 44%, בגרמניה – 41%, בהולנד – 40% ובישראל... 37%. ובמקום להאשים את עצמם מאשימים את המחאה החברתית. כי הרי בגללה פוטרו אלפי עובדים, נשחקה רווחיות החברות ואנחנו שוקעים במיתון עמוק שיחייב קיצוץ של ... התקציבים החברתיים. אין לזה כמובן כל קשר עם המציאות, מי שנתן למונופולים ולקרטלים להגיע לרווחי עתק הן הממשלות הניאו ליברליות משנת 1996, ואף שמעתי לאחרונה אנקדוטה מעניינת כי הירשזון הזכור לטוב הוא זה שביטל את הפיקוח על הקוטג' ואיפשר למחירים להשתולל. אך כמו שהיהודים אשמים ברצח ישו וכמו שהאנוסים אשמים בהשחתת המידות של הרוב הנוצרי הותיק, כך אשמה המחאה החברתית בכל הצרות שלנו. האנטישמים אומרים שהמשבר העולמי והתמוטטות המניות בוול סטריט היא מזימה יהודית, וכמו שאין קשר בין המשבר העולמי ליהודים, כך אין קשר בין המחאה למיתון, אך זה מסייע להקטנת התמיכה בצדק חברתי. הפרד ומשול, היא סיסמת הממשלה שלנו, היהודים נגד הערבים, החילוניים נגד החרדים, היונים נגד הניצים, וכולם נגד המחאה החברתית.

יש לנו בחסדי האל קואליציה מקיר לקיר, המייצגת את אליטות ההון, כשמונים אחוז מהכנסת (אך פחות משמונה אחוזים מהעם), חלק מהמתנחלים ומהחרדים, החוששים מפינוי מאחזים וביטול חוק טל. התאחדו לנו רגע אחד לפני הבחירות כל אלה הפוחדים לעמוד אל מול משפט הבוחר. נתניהו וחבריו בקואליציה לא מפחדים מיאיר לפיד שהוא בבואה של אביו, שגם הוא לא עשה דבר בשביל אלה שבחרו בו, ואודה על חטאי – גם אני הצבעתי עבורו. הם לא מפחדים ממפלגת העבודה הסמוכה על שולחנה של ההסתדרות החדשה, שכמו הלייבור החדש והדמוקרטים החדשים, משדרת על גל אחד עם הטייקונים והועדים החזקים. הם בוודאי לא מפחדים ממרצ הממשיכה לדבוק בעקרונות היוניים שלה במזרח תיכון חדש המוכיח שהם טעו לאורך כל הדרך, כאשר בכל השטחים שנסוגונו מהם קמו קיני טרור – בעזה, בלבנון, ברשות של ערפאת וחבר מרעיו, בסיני, והגבול השקט היחידי הוא גבול סוריה שם לא נסוגונו כלל. נתניהו גם לא מפחד מהניצים שגם בהם בגד כשהסכים לעקרון שתי המדינות ומהחרדים שרוצים מדינה תיאוקרטית. יש לו רק פחד אחד והוא מפני תנועת המחאה שבקיץ האחרון אחדו סביבם 87% מהציבור בישראל. תוך פחות משני עשורים הצליחו הניאו ליברלים לעשוק כמעט את כל האוכלוסיה ואם היא תתאחד כפי שקרה בקיץ האחרון ויימנעו מאלימות ותימצא להם מנהיגות ראויה הם יוכלו לסחוף אחריהם למעלה מחמישים אחוזים מהציבור בתנועה עממית כפי שעשה דה גול ולהקים רפובליקה שניה בישראל, על פי מצע דומה לזה שכתבתי לפני מספר שנים, הדוגל בשינוי כל אידיאולוגית הממשל והפיכת ישראל למדינת רווחה אחראית, שתדאג לעם במקום לטייקונים, לתעשיה הריאלית במקום לספקולנטים, לציבור הנושא בעול במקום למוצצי לשד הממשל.

כיום, קיימת מדיניות מכוונת לשבירת תנועת המחאה וניטרול ההשפעה של הדוגלים בצדק חברתי, תוך לקיחת אחריות אבסולוטית של הממשלה, המשטרה (ישראל ביתנו, קדימה, עצמאות וליכוד חד הם), אליטות ההון, המדיה המגוייסת בשירות אילי ההון בעלי המדיה, ואפילו ארגוני אתיקה המחלקים פרסים לגיבורי יום האתמול כי חלף במקום לגיבורי הצדק החברתי כדפני ליף, איציק ספורטה, גיא רולניק, יואב יצחק ואריה אבנרי. במאמר קודם התייחסתי לתגיות שמתייגים בם את הדוגלים בצדק חברתי "אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים", ואם ראשי תנועת המחאה לא יבלמו את זעם המפגינים ולא יקחו אחריות אבסולוטית למניעת אלימות בכל מחיר, הם יספקו את הדלק לאוטו דה פה, שיבעיר את התנועה, ראשיה, דיווחיה וספריה. ובמקרה הקיצוני - אם ראשי הממשל והאליטות לא יצליחו לשבור את תנועת המחאה וירגישו שהם מאבדים את השלטון, הם יאפשרו הקמת דיקטטורה פשיסטית נוסח פינושה, יקיר נפשו של מילטון פרידמן מורו ורבו של נתניהו. אני בכוונה משתמש במונח אוטו דה פה, גם בגלל המוצא שלי ועוד יותר בגלל הספרים הנפלאים של בנציון נתניהו, האבא המשכיל והמבריק של - , אותם קראתי לאחרונה על דון יצחק אברבנאל, תולדות האנוסים והאינקוויזיציה, אך בעיקר בגלל האמונה שלי שהמחאה לא תיגמר בטוב, האלימות של המשטרה או השבאב המתלהם תגיע במהרה לאובדן חיי אדם (וכבר היו דברים מעולם), או להתאבדות בשריפה של אחד המפגינים. וזה מחזיר אותנו לאסון השריפה בכרמל, כי האש שהתחילה בכרמל עוד לא כובתה, הגחלים עוד לוחשות, היא תשוב ותבער באסונות המתרגשים עלינו תחת ההנהגה המייצגת את הכנסת אך לא את העם העשוק, תנסה לכלות את תנועת המחאה, הסכנה היחידה למשטר הניאו ליברלי המסואב. ואולי יקרה הנס בעקבות 'תפילות' אבירי הצדק החברתי ורגע אחד לפני האסון - הוא יימנע, אם אנו **חפצי חיים**.

פתרון מקורי - המכון הלאומי לאתיקה

המכון הלאומי לאתיקה (The Institute of Ethics) הוא גוף חדש שהמחבר מציע להקים בכל מדינה על מנת לשמור על האינטרסים של מחזיקי העניין.

התכונות המצופות מהמכון לאתיקה הן שהוא יהיה מכון עם סמכויות, מודל ריאליסטי, שיוקם על בסיס ידיעה יסודית של מצב האתיקה, הבנה בעולם העסקים, שיפעל ביעילות מירבית, עם משימות קונקרטיות, עם מנהלים מנוסים, עובדים מיומנים, מקורות מימון מובטחים, והחשוב ביותר - שיפעל בעצמאות עם מוניטין ללא רבב. אחד ממקורות המימון האפשריים של המכון לאתיקה יכול להיות מעמלה הנגבית מכל עיסקה המבוצעת בבורסה. מקור מימון אחר או נוסף יכול להיות מחיוב הציבור שייהנה מהמידע ומהשירותים שיספק המכון על הרקורד של חברות ואישים לא אתיים, של פשיטות רגל, של בדיקת עושק אתי וכדומה. מקור מימון אחר או נוסף יכול להיות מקרנות אתיות שיסתמכו על המחקרים של המכון בהחלטותיהן אם להשקיע או לא בחברות.

מנהלי המכון יהיו אנשים עם הבנה עיסקית, אנשי עסקים בדימוס, עם מוניטין ללא רבב שלא יהיו פעילים יותר בעולם העסקים ולא יהיו ברשותם מניות, אג"חים או אופציות של חברות עסקיות. הם יכולים לבוא גם מעולם האקדמיה, מהממשל ומכל סקטור שלא מעורב בעולם העסקים. אם תהיה החלטה שפקידים גבוהים בממשל לא יורשו יותר לעבור לסקטור העסקי, יוכל המכון האתי להוות מקור תעסוקה נוסף לפקידי הממשל בדימוס.

יש כיום נטייה הולכת וגוברת בעולם העסקים להכפיף את החברות לתקנות וולונטריות של ארגונים כלכליים כאלה או אחרים. הפועל היוצא של "חוקים רכים" אלה הוא במקרים רבים תקנות שהחברות לא עומדות בהן או שאין להן ערך של ממש, או שחלק מהחברות אף אינן מסכימות להיות כפופות להן. אפילו במקרים שהרשות לניירות ערך מוציאה המלצה להנהיג קודים אתיים מעורר הדבר אנטגוניזם בחברות שלא רוצות רגולציה כלשהי. יחד עם זאת יש משקל הולך וגובר לארגונים "וולונטריים" כמו האו"ם על מוסדותיו, האיחוד האירופי, הפרלמנט האירופי, קרן המטבע הבין לאומית וארגון הסחר העולמי.

מנהלי המכון האתי ימונו ע"י בתי המשפט ויפקחו על החברות שיסכימו להיות חשופות אליהם. איך ניתן להבטיח שמרבית החברות יסכימו לכך? בעיקר ע"י המוניטין וטיב המחקרים. המכון ידרג את החברות בהתאם לדירוג אתי כמו שדן את ברדסטריט וחברות אחרות מדרגות את החוסן הפיננסי של החברות ויכולתן להחזיר את החובות על פי AAA, AA, A, BBB, BB, B וכו'. כך ידורגו החברות על פי רמת האתיקה שלהן ע"י המכון לאתיקה.

המטרה היא להגיע לכך שבעתיד רק חברות שיקבלו דירוג אתי גבוה יוכלו לגייס את מיטב העובדים כי הן יבטיחו תנאים הוגנים לעובדים, הצרכנים יקנו את מוצריהן ויזמינו את שירותיהן בגלל האיכות הגבוהה שלהם, הספקים יסכימו לעבוד איתן כי הן ישלמו להם בזמן, הממשל יעניק להן מענקי מדען כי הוא ידע שהן יחזירו לו תמלוגים, הקהילה תסכים להעמיד להן קרקעות כי היא תדע שהם לא יזהמו את הסביבה ויתרמו לקהילה, הבנקים יתנו להן הלוואות כי הם ידעו שהחברה תעמוד בהחזרי הקרן ובתשלום הריבית, בעלי מניות המיעוט ישקיעו בהן כי הם ידעו שהן לא יעשקו אותם, רואי החשבון יסכימו לבקר את ספריהן כי ידעו שהן לא עוסקות בחשבונאות יצירתית, וכו'.

חברות שלא ידורגו או שיהיה להן דירוג נמוך ייחשבו כחברות "מוקצות" שאין לעבוד איתן. העלות של אי הכללת החברות בדירוג האתי תהיה כה גבוהה עד כי שום חברה המכבדת את עצמה לא תוכל להימנע מלפעול בצורה אתית, משיקולים כלכליים אם לא משיקולים מוסריים. זה כמובן מותנה בכך שהמכון לאתיקה יפעל בצורה יעילה, ייתן דיווחים אמינים ויצאו לחבריו מוניטין. הכל בנוי על מוניטין וטיב הדיווחים ולכן מנהלי המכון יצטרכו להיבחר בקפידה ולאחד יכולת עסקית מוכחת ורקורד אתי אמין. כאמור, הם גם יבחרו חברים במועצות המפקחות.

העיסקאות האפלות של חברות לא אתיות הן מאד מסובכות ויכולנו ללמוד על תחכומן מפרשיות אנרון, וורלדקום ואחרות, כך שמנהלי המכון ועובדיו יצטרכו להיות בעלי יכולת אנליטית גבוהה. לא פעם הרשויות האמורות לפקח על התנהגות החברות, לרבות רשויות המס וה-SEC, חסרות את המשאבים הדרושים לגייס את מיטב המוחות, או שעובדיהן לא מיומנים מספיק בגלל העדר רקע פיננסי מתאים, או שרצון העובדים לעבור בעתיד לסקטור הפרטי עלול לפגום בערנותם כלפי מחדלי חברות מסוימות. המכון הלאומי לאתיקה לא יסבול מליקויים אלה כי משאביו יהיו בלתי תלויים במקורות

ממשלתיים, עובדיו ומנהליו יהיו בעלי קריירה עסקית מגוונת ונקייה והם לא יורשו לחזור ולעבוד בעסקים. הם יהיו עצמאיים גם כי משכורתם תהיה גבוהה ותנאי הפנסיה שלהם יהיו נדיבים.

מנהלי המכון האתי ועובדיו יהיו בעלי ידע נרחב בדיני חברות, מינהל עסקים, אתיקה, חשבונאות, כספים, וכמה מהם יצטרכו להיות בעלי מיומנות חקירתית על מנת לעלות על הונאות אתיות המבוצעות בתחכום ניכר. הוצאות המכון לאתיקה הן זניחות בהשוואה לתועלת הגדולה שתצמח למשק מהפעלתו. כיום ישנן הוצאות עתק הנובעות מחוסר האמון בעסקים בין חברות. השתתת יחסי העבודה בין חברות על בסיס אתי ושל אמון הדדי יוזיל במידה ניכרת את הוצאות ההתקשרות וכן את ההוצאות המשפטיות לעריכת חוזים ומשפטים. כיוון שבסיס החברות במכון יהיה וולונטרי יוכלו חבריו תמורת תשלום נמוך לקבל כל מידע שיצטרכו מהמכון, בין אם יהיו אלה לקוחות, ספקים, אירגוני עובדים, בעלי מניות מיעוט, ארגונים אקולוגיים או אף רשויות הממשל.

אחד התפקידים המרכזיים של המכון לאתיקה יהיה בבחירת דירקטורים לחברה מטעם בעלי מניות המיעוט ומטעם מחזיקי העניין. כיום שולטות קבוצות מיעוט בחברות ציבוריות רבות עם עשרים, עשרה או אפילו אחוזים ספורים מהמניות כי שאר בעלי המניות אינם מאוגדים. מוצע שבעלי המניות שאינם מיוצגים בדירקטוריונים ימחו את זכויות ההצבעה שלהם למכון לאתיקה. כך יוכל המכון למנות דירקטורים שייצגו את האינטרסים של רוב בעלי המניות ויווצר ממשל תאגידי דמקורטי בו הרוב שולט. תצומצם תופעת הפירמידות והריכוזיות בה קונצרן שולט בחברות נכדות עם שלושה אחוזים בלבד מהמניות שלהן. הרוב הוא אשר יקבע, בהנחה כמובן שבעלי מניות המיעוט ימחו את זכויות ההצבעה ושהמכון לאתיקה יבצע את תפקידו בצורה נאמנה. אך אם לא יעשה זאת, בעלי המניות יוכלו תמיד להפסיק להמחות את זכויות ההצבעה, כך שזה השוט שיוודא שהמכון לאתיקה אכן ייצג את האינטרסים שלהם. פעילות זאת תהווה מהפכה בממשל התאגידי ותמחק את זכויות היתר הלא מוצדקות של בעלי השליטה. בדירקטוריון יבחר המכון לאתיקה דירקטורים רק על פי המחאת הזכויות של בעלי מניות המיעוט, אך במועצה המפקחת שמוצע להקים בכל חברה ציבורית הוא יבחר גם נציגים של מחזיקי העניין הקשורים לחברה או לבנק.

המכון הלאומי לאתיקה יכתוב קודים אתיים ויסייע בהטמעתם. הוא יבצע פרויקטים של תכנון אסטרטגי אתי. הוא יסייע בשיפור ניכר ברווחיות החברות ע"י הוספת שיקולים אתיים לתהליך בדיקות הנאותות של החברות כלפי לקוחות פוטנציאליים, ספקים, שותפים, יזמים ומשקיעים, עם סינון אתי של התנהגות מחזיקי העניין והנהלתם. חלק משמעותי מחובות מסופקים ואבודים של לקוחות, הגידול בעלויות, הפסדים תפעוליים, הפסדים חד פעמיים בתהליך של מיזוגים ורכישות, מחיקת השקעות אבודות, ליקויי איכות, פיגורים באספקות, הוצאות משפטיות ופיננסיות, נובע מהתנהגות לא אתית של מחזיקי עניין שעשויה הייתה להימנע ע"י בדיקת העבר האתי של הגורמים. הניסיון המר של השנים האחרונות, בעיקר של בנקים וקרנות הון סיכון, מיזוגים ורכישות, מאשש את הצורך בסינון האתי.

המכון לאתיקה ינהיג מבדקי יושרה בחברות למניעת מעילות, הפסדי עתק ואפילו פשיטות רגל, כמו במקרים של בנק ברינגס וארתור אנדרסן. המבדקים יפעלו בשיטה מתוחכמת, הכוללת ניתוח אירועים, סדנאות, ראיונות, סימולציות ומשחקי עסקים למועמדים חדשים ולמועמדים לקידום לתפקידי ניהול בכירים יותר. בבנקים ייערכו המבדקים למרבית העובדים ובחברות - לתפקידי מכירות ורכש, כספים וניהול. בקורסים שיעביר המכון יבוצע ניתוח דילמות אתיות של מנהלים ועובדים. המכון יוודא התנהגות אתית כלפי עובדים, הגנה על האינטרסים של המתריעים (whistleblowers), בדיקת מדיניות פיטורין (כאמצעי ראשון להתייעלות או כאמצעי אחרון), ביעור תופעות אפלייה והטרדת עובדים, שמירה על חופש התאגדות עובדים ועל זכותם לשבות, ויבדוק את המעורבות הקהילתית של החברות בחינוך, תרבות, רווחה וחברה. כמו כן יוודא המכון לאתיקה פרסום דו"חות אתיים וסביבתיים רבעוניים ושנתיים.

המכון הלאומי לאתיקה יסייע בהקמת קרנות אתיות שיגייסו עשרות או מאות מיליוני דולר ממגזרים חדשים של משקיעים שאינם משקיעים בבורסה או שאיבדו את אמונם בה כתוצאה מהשערוריות התכופות. דגש מיוחד יושם על משקיעים בני יותר מחמישים, נשים, בעלי השכלה גבוהה, איגודי עובדים, קרנות פנסיה, מוסדות וארגונים, שהם המשקיעים העיקריים כיום בקרנות אתיות בעולם. הקרנות האתיות מרימות תרומה נכבדת לכלכלה ולרווחיות ארוכת הטווח בגלל ההשקעות בחברות קטנות ואתיות יותר. התשואה שלהן בארה"ב דומה לזו של ה- S&P. הן יבצעו בעזרת שירותי המכון לאתיקה סינון חברתי, מוסרי, אתי וסביבתי. ההשקעות האתיות מסתכמות, על פי נתונים מעודכנים ב-2.1 טריליון דולר בארה"ב, 300 מיליארד יורו באירופה, ביותר מ-500 קרנות אתיות הצומחות בקצב הגבוה ביותר.

המכונים הלאומיים לאתיקה יאוגדו במכון הבין לאומי לאתיקה שייתן שירותים בין לאומיים. כיוון שאנו חיים בכלכלה גלובאלית, חברות לא אתיות רבות עלולות לעבור ממדינה למדינה ולכן חייב להיות שיתוף פעולה בין לאומי נוסח האינטרפול לביעור הנגע של העדר האתיקה והשחיתות. יהיה גם שיתוף פעולה במתן מידע על אנשי עסקים לא אתיים, על פשיטות רגל שנועדו להעשיר את פושטי הרגל על חשבון נושיהם.

למרות שהבסיס לפעילות המכון לאתיקה יהיה וולונטרי הוא יוכל לאלץ חברות שעשקו בעלי מניות מיעוט לפצות אותם אחרי שהעושק יתגלה כתוצאה מחקירות המכון. בהצעות רכש בהן מחייבים את בעלי מניות המיעוט למכור את מניותיהם במחירים הנמוכים משמעותית ממחירי הקניה שלהן כתוצאה מעושק אתי יחויבו הרוכשים לשלם למוכרים לפחות את הערך המהוון של השקעתם. החברות יעדיפו להגיע להסדר עם בעלי המניות ולא ללכת למשפטים ארוכים כי החקירות של המכון יהיו מהירות ויבוצעו ע"י גורמים מקצועיים, להבדיל ממשפטים ותובענות ייצוגיות שבהן קשה מאוד להוכיח את אשמת החברות. חברות שיפצו את בעלי מניות המיעוט, ויסכימו להגברת הפיקוח עליהן על מנת שתופעות אלה לא יישנו, יוכלו לשמור על הדירוג האתי או שהוא לא ירד בצורה דרסטית מדי, דבר שהיה גורם להן נזק הרבה יותר כבד מאשר העלות של פיצוי בעלי מניות המיעוט.

פיצוי בעלי מניות המיעוט כתוצאה מחקירות אתיות יפחית את אחד המרכיבים היקרים ביותר בהשקעה במניות - הסיכון האתי. המשקיע חשוף בלאוו הכי להרבה מאד סיכונים בבואו להשקיע בחברה מסוימת - סיכון טכנולוגי, סיכון פיננסי, סיכון פרסונאלי של מנהלים לא מוכשרים, סיכון פוליטי, סיכון מקרו-כלכלי, סיכון של כוח עליון, סיכון של התמוטטות מחירי השוק בכל הבורסה או בענף הספציפי, סיכוני טרור ועוד. אם נוסיף לכך את הסיכון האתי הופכת השקעה בבורסה למסוכנת מאין כמותה, בייחוד על רקע ההידרדרות באתיקה של החברות. לפיכך, ניטרול או הפחתת הסיכון האתי ע"י המכון הלאומי לאתיקה תסייע רבות להאצת הפעילות במשק ותמשוך משקיעים חדשים.

למכון הלאומי לאתיקה יהיה מאגר מידע על עלויות ההונאות האתיות לבעלי מניות המיעוט הוא יוכל לבצע סטטיסטיקות עד כמה ירדו עלויות אלה כתוצאה מהגברת האתיקה במדינה. אך יהיה לו גם מאגר מידע על ההונאות של שאר מחזיקי העניין, על מוצרים פגומים, על הנזק שנגרם כתוצאה משיקולים לא אתיים כמו בפרשת הפורד פינטו, על הנזק כתוצאה מליקויי בטיחות בעבודה, על עלות המימון של הפיגורים בתשלומים לספקים, על גובה החובות האבודים ללקוחות מפוקפקים, על גובה ההטבות הממשלתיות שלקחו חברות מבלי לשלם תמלוגים וכו'.

המכון הלאומי לאתיקה יפרסם רשימה של כל החברות שלא התנהגו בצורה אתית, כל האנליסטים שנתנו הערכות קניה ומכירה שגויות מנימוקים של חוסר אתיקה, כל רואי החשבון ש"גילו" לפתע הוצאות שלא דווחו או שהוונו בהיקפים של עשרות או מאות מיליוני דולרים, כל הבנקים להשקעות שנתנו חוות דעת מומחים על מנת לסייע בהונאות האתיות של בעלי מניות מיעוט. המכון יחשוף בשקיפות מירבית את כל מה שהגורמים שמרו עד כה בסוד. לסיכום, המכון לאתיקה יהווה נדבך חשוב ביותר להגברת האתיקה ולהשגת רווחיות ואתיקה מירביים.

המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים

המועצה המפקחת (The Supervision Board) היא גוף של ממשל תאגידי שהמחבר מציע להקים בכל חברה על מנת לשמור על האינטרסים של מחזיקי העניין ובמיוחד בעלי מניות המיעוט.

ג'ובנל היה משורר רומי שחי במאה השנייה ותקף את השחיתות באימפריה הרומית בספרו המפורסם "הסאטירות". הוא שאל את השאלה שהפכה לאימרה ידועה: "מי ישמור על השומרים?" ואכן, אם כבר קיימת מועצת מנהלים או דירקטוריון על מנת לפקח על המנכ"ל מדוע אנו צריכים בנוסף מועצה מפקחת? לכאורה, מי שצריך לשמור על האינטרסים של מחזיקי העניין ושל בעלי מניות המיעוט הם הדירקטורים החיצוניים. אך במקרים רבים לא כך הדבר ובוודאי זה לא מוגדר בחוק כיעד המרכזי שלהם. זה כנראה לא מיקרי מדוע קראו בחוק החברות החדש לדירקטורים החיצוניים בשם הניטרלי הזה ולא קראו להם דירקטורים עצמאיים כמו בכל העולם או אפילו דירקטורים מטעם הציבור כפי שהם כונו בעבר וזה לפחות רמז על חובת הנאמנות שלהם לציבור.

חוק החברות קובע שחובת האמונים של הדירקטור החיצוני היא כלפי החברה ואין זה שולל קיומה של חובת אמונים כלפי "אדם אחר" כלשון החוק, שעשוי להיות עובד, נושה, הציבור וכו'. אך בפועל מה שהנוגעים בדבר כנראה מאמינים, הוא שאין זה שולל חובת אמונים לחברה אחרת שבה הוא דירקטור, או שבה הוא עובד, כל עוד אין מצב של ניגוד אינטרסים. רבים מהדירקטורים החיצוניים הם דירקטורים "סדרתיים" החברים בחמשה, עשרה או עשרים דירקטוריונים כדירקטורים חיצוניים או רגילים, מה עוד שבצוק העיתים חלקם הגדול מתפרנס בעיקר משכר הדירקטורים. הדירקטורים נבחרים למעשה במקרים רבים ע"י הנהלת החברה ובעלי השליטה שלה למרות מה שקבוע בחוק. כיוון שכך חובת האמונים שלהם היא בראש וראשונה אליהם כי אם הם יעשו להנהלה בעיות יצא להם שם של מתריעים והם לא יצורפו יותר לשום דירקטוריון.

החוק קובע בסעיף 239 (ב): הדירקטורים החיצוניים ימונו על ידי האסיפה הכללית ובלבד שיתקיים אחד מאלה: (1) במנין קולות הרוב באסיפה הכללית ייכללו לפחות שליש מכלל קולות בעלי המניות שאינם בעלי השליטה בחברה או מי מטעמם הנוכחים בהצבעה. (במנין לא יובאו בחשבון קולות הנמנעים) (2) סך קולות המתנגדים מקרב בעלי המניות האמורים בפסקה (1) לא עלה על שיעור של אחוז אחד מכלל זכויות ההצבעה בחברה. בפועל בעלי מניות המיעוט כמעט ולא באים לאסיפה הכללית, הם לא מאוגדים, ויש לבאים אחוז מזערי מקולות הנוכחים. לעומתם בעלי השליטה דואגים שקרנות נאמנות "ידידותיות" ישתתפו בהצבעה ויהוו לפחות שליש מהנוכחים בהצבעה שאינם בעלי שליטה. גם אם שני שלישים מהמצביעים שאינם בעלי שליטה יצביעו נגד או אפילו 90% אם השאר לא הופיעו להצבעה ייבחר בכל זאת הדח"צ (דירקטור חיצוני) כי צריך להתקיים רק תנאי אחד מהשניים שבחוק.

הפרנסה של הדח"צ מובטחת כי הוא יכול לכהן שש שנים, כמעט ואי אפשר להדיח אותו, אין צורך באישור ועדה חיצונית, אין הגבלה בדירקטוריונים, יש לו ביטוח חבות דירקטורים, כמעט ואין סיכוי שתוגש נגדו תביעה ייצוגית, וכמו כן הוא לא צריך להשקיע זמן רב בדירקטוריון. בפועל, בחברות לא אתיות, הדח"צ משמש כעלה תאנה בכל מה שקשור להגנה על האינטרסים של בעלי מניות המיעוט, הלקוחות, הנושים, הספקים, הסביבה, הקהילה והמדינה. המצפון שלו נקי כי הוא משוכנע שאינטרס החברה זהה לאינטרסים של ההנהלה ובעלי השליטה. בכל מקרה אין לדח"צ משקל כי ישנם רק שניים בתוך דירקטוריונים שיכולים להגיע לעשרים איש ויותר. הוא חלק מתרופות האליל האחרות שמוכרים לנו. אין לו השפעה של ממש. בהרבה מקרים הוא בכלל לא מבין מה שקורה, אין לו את המידע המתאים ואין לו את הזמן הדרוש לאסוף או לברר אותו.

התכונות החשובות ביותר של דח"צ צריכות להיות: אומץ, יושרה, הבנה עיסקית, עצמאות, אי תלות כלכלית במשרה, הגבלה לשתיים שלוש חברות, ניסיון עשיר בדירקטוריונים, זמן בשפע. הדח"צ צריך לשמור על האינטרסים של בעלי מניות המיעוט, הלקוחות, הסביבה, המדינה וכו'. לסיכום, חובת הנאמנות של הדירקטור החיצוני צריכה להיות קודם כל כלפי המצפון שלו. אסור לו לעשות לאחרים מה שהוא לא רוצה שיעשו לו. הוא צריך לראות בתפקידו שליחות ולא פרנסה. הוא צריך להתריע על עושק ולא להיחשב למלשן, כי מלשן הוא זה שמלשין לחזקים על החלשים ומתריע הוא זה שחושף שחיתויות, כמו באנרון וורלדקום, של החזקים כלפי החלשים. שלושת המתריעות שנבחרו לאיש השנה בטיים ממחישות את שינוי הגישה שחל לאחרונה בארה"ב, גם עם חוק סרביינס-אוקסלי, שעדיין לא אומץ בישראל.

לנוכח השפעתם השולית של הדח"צים יש צורך במינוי מועצה מפקחת. בגוף זה לא יהיה רוב לבעלי מניות השליטה. גם אם יהיה סרבול מה בקיום הגוף החדש עדיף הדבר על המצב הקיים כיום בו אף גורם אינו דואג לאינטרסים של בעלי מניות המיעוט ושל מחזיקי העניין. השארת מצב עגום זה בעינו יביא לתוצאות חמורות בהרבה ולעלויות הגבוהות משמעותית מהסרבול וההוצאות של הקמת הגוף החדש. המועצה המפקחת תנתק את הקשר הבלעדי בין חובת הנאמנות של המנכ"ל לבעלי השליטה המתגמלים אותו, ממנים ומפטרים אותו, קובעים לו יעדים, נותנים לו בונוסים, אופציות ומניות.

בעלי השליטה יוכלו למנות למועצה המפקחת פחות מחמישים אחוזים מחבריה כדי שתהיה אפליה מתקנת לבעלי מניות המיעוט בייצוג במועצה. בעלי השליטה יקבלו ייצוג בגובה מחצית מאחזקותיהם בחברה. כך, אם יש להם 40% מהמניות יהיה להם ייצוג של 20% במועצה המפקחת, אם יש להם 99% מהמניות יהיה להם 49.5% במועצה המפקחת. יתרת הייצוג תהיה לבעלי המניות האחרים שאין להם שליטה בחברה ובמועצת המנהלים.

אך בנושא זה מתעוררת בעיה נוספת כי רק לעיתים נדירות מופיעים באסיפה הכללית, שבה ייבחרו חברי המועצה המפקחת, מספיק בעלי מניות מיעוט על מנת לבחור את נציגיהם. מכל מקום, אם יופיעו 10% או אפילו 50% הם יוכלו לבחור אחוז דומה כנציגיהם במועצה המפקחת. נניח שישנם עשרה חברים, לבעלי השליטה יש 80% מהמניות ועשרה אחוזים מבעלי מניות המיעוט הצביעו באסיפה. במועצה המפקחת יכהנו 4 נציגים של בעלי השליטה (40%), נציג אחד מבעלי מניות המיעוט (10%) וחמישה הנציגים הנותרים ייבחרו ע"י המכון הלאומי לאתיקה. אם לבעלי השליטה יש 40% מהמניות ואילו 40% מבעלי מניות המיעוט יצביעו באסיפה הכללית, יהיו במועצה המפקחת 2 נציגי בעלי השליטה (20%), 4 נציגי בעלי מניות המיעוט (40%), ועוד 4 נציגים שימונו ע"י המכון הלאומי לאתיקה. הנציגים שימונו ע"י המכון יוכלו לייצג גם את האינטרסים של מחזיקי העניין בחברה.

המועצה המפקחת תצטרך לאשר את מינויו ופיטוריו של המנכ"ל ואת תנאי העסקתו, לרבות בונוסים ומניות. זכות הווטו הזאת על החלטות הדירקטוריון תבטיח את האובייקטיביות של המנכ"ל ואת אי התלות הבלעדית בדירקטוריון. הפונקציות של המועצה המפקחת עשויות לשאוב השראה מאלה של הבונדסרט בגרמניה שהוא הבית המפקח על פעולות הבונדסטג. קיימים ארגונים דומים בממשל ובחברות בעולם ומטרת הגוף הנוסף היא check and balance כי כיום סמכויות הדירקטוריון הן כל יכולות והחבירה של המנכ"ל הכל יכול בחברה יחד עם בעלי השליטה היא הרת אסון לחברה בטווח הארוך כי היא אינה מתחשבת בגורמים המשפיעים ביותר על החברה: מחזיקי העניין.

ייתכנו וריאציות שונות על עיקרון ההצבעה למועצה המפקחת. אפשר בהחלט להבחין בין חברות שבהן יש לבעלי השליטה פחות מחמישים אחוזים מהמניות או יותר. אם יש להם פחות, יופעל הקריטריון של אפליה מתקנת שהותווה לעיל. אך כל אחוז מעבר לחמישים אחוזים יקנה לבעלי השליטה אחוז דומה במועצה המפקחת. כך אם יש להם 76% מהבעלות יהיה להם 51% מהנציגות במועצה המפקחת (25% על ה- 50% הראשונים ועוד 26% על ה- 26% הבאים). אומנם יהיה להם רוב אבל רק במקרה שלבעלי מניות המיעוט יהיו באמת אחוז קטן מהבעלות, ובכל מקרה הם יוכלו לבחור את נציגיהם עם יחס מועדף כך שקולם יישמע אם כי לא יכריע. כיום אין לבעלי מניות המיעוט שום נציגות בדירקטוריון גם אם יש להם 90% ממניות החברה, אם בעלי השליטה יכולים לארגן גרעין שליטה של 10% ובעלי מניות המיעוט מפוזרים ולא יכולים לאסוף מספיק קולות להכריע את בעל השליטה.

אמצעי אחר להפחית את התלות של המנכ"לים בבעלי השליטה היא לאסור מתן אופציות ומניות למנכ"ל ותגמולו רק בשכר ובונוסים. בכך לא יהיה לו מניע "לטפל" במחירי המניות בעצה אחת עם בעלי השליטה, תוך ניצול מידע פנים, על מנת לקנות מניות כשהן בשפל ולמכור אותן כשהן בשיא. קשה מאוד להוכיח שימוש במידע פנים כאשר מתנהלים מגעים למשל לביצוע עיסקה גדולה, למיזוג או להנפקה, או אם התגלתה המצאה מהפכנית והמניה שהיא בשפל עומדת לעלות הרבה עם הפרסום. לעומת זאת אם צפויים קשיים לחברה המנכ"ל יודע על כך הרבה לפני בעלי מניות המיעוט ויכול לנצל את המידע ולהיפטר ממניותיו. המנכ"ל יכול גם "לטפל" במחיר המניה אם הוא נותן לאנליסטים תחזית הגבוהה בעשרות אחוזים מהתחזית האמיתית לרווחיות החברה. עם פרסום תוצאות האמת המניה צונחת בעשרות אחוזים, הרבה יותר מאשר הייתה יורדת אם היו עומדים בתחזית האמת ללא קשר מה הרווחיות. המנכ"ל ובעלי השליטה קונים את המניות בשפל והרווח שדחו לרבעון הבא יבטיח שהמניה תעלה במידה ניכרת.

ניתן לצרף למועצה המפקחת גם נציגים של מחזיקי העניין, כמו למשל נציגי העובדים כפי שזה נעשה בגרמניה, נציגי הנושים בחברה שגייסה הלוואות מאוד גדולות מהבנקים, נציגי הלקוחות בחברה שמוכרת בעיקר לכמה לקוחות גדולים, נציגי הספקים אם החברה תלויה בכמה ספקים גדולים, נציגי הקהילה אם החברה מאוד קשורה לקהילה שבה היא פועלת וקיבלה ממנה אדמות בחינם או שהיא מעסיקה אחוז גבוה מתושבי הקהילה, נציגים של רשויות אקולוגיות אם לחברה יש

פעילות מזהמת במיוחד, נציגי הממשל אם החברה מקבלת הטבות ממשלתיות רבות כמפעל מאושר, מענקי המדען הראשי וכדומה.

הדירקטוריון יפקח על הפעילות השוטפת של החברה, בידיו יהיה הכוח אבל זה כבר לא יהיה כוח אבסולוטי. יש הטוענים שמה שמניע את אילי ההון השולטים על החברות הגדולות הוא בראש וראשונה הכוח. הם יוכלו אם כן לשמר את הכוח, אבל המועצה המפקחת תדאג לחלוקה צודקת יותר של הרווחים. היא לא מעוניינת בכוח, כי אם באתיקה, בהגינות כלפי כל מחזיקי העניין ובראש וראשונה כלפי בעלי מניות המיעוט שהם בהרבה מאוד מקרים הקורבנות של עושק אתי מצד המנכ"לים ובעלי השליטה. כך יישמר אימון בעלי המניות הקטנים, קרנות הפנסיה וכל אותם הגורמים שכיום אין להם השפעה על החברה אך העשויים במוקדם או במאוחר לצאת משוק ההון כאשר יתחוור להם שבזמן הארוך הם תמיד מפסידים בהשקעותיהם בחברות לא אתיות.

המעורבות של המכון הלאומי לאתיקה בבחירת הנציגים במועצה המפקחת תבטיח שייבחרו מטעמו רק נציגים שהם בעלי מוניטין אתי ללא רבב. המועצה המפקחת אולי לא תפתור את השאלה בת האלפיים: מי ישמור על השומרים? אבל היא תדאג לריסון הכוח האבסולוטי של הדירקטוריון ולאיזונים שיבטיחו שמירת האינטרסים של כל הגורמים הקשורים לחברה ולא רק של בעלי השליטה כפי שהמצב כיום.

קרנות אתיות

הקרנות האתיות הוקמו בארה"ב, קנדה ובריטניה הגדולה, במיוחד בעשור האחרון של המאה העשרים. הן כללו בארה"ב (ב-1999) השקעות של יותר משני טריליון דולרים (2,160 מיליארד), 13% מכלל ההשקעות בניהול מקצועי בארה"ב, המושקעים ב-175 קרנות. קרנות אתיות אלה מצליחות להשיג תשואה גבוהה יותר מהתשואה הממוצעת בבורסה. התוצאות של האינדקס החברתי דומיני 400, המורכב מ- 400 מניות אתיות, גבוה באופן קבוע מאינדקס S&P 500 ומאינדקס ראסל 1000, המייצגים את המניות האמריקאיות הממוצעות. אירופה אינה כה מתקדמת בנושא זה כארה"ב. לבריטניה הגדולה יש כבר 34 קרנות אתיות ב-1999 עם השקעות של 48 מיליארד לירות שטרלינג, להולנד יש השקעות עם אחריות חברתית של יותר ממיליארד יורו, מעט יותר משבדיה, בשוויץ הסתכמו השקעות אלה ב- 0.8 מיליארד יורו. הקרנות האתיות היו בעלות היקף קטן בהרבה - 0.4 מיליארד יורו – בצרפת. בגרמניה הן הסתכמו בכרבע מיליארד יורו, ובישראל הן אינן קיימות.

השקעות אתיות

השקעה אתית, או השקעה עם סינון חברתי, היא הפקדת כסף בקרנות נאמנות, מניות, אגרות חוב, ניירות ערך, או בהשקעות אחרות, שהן מסוננות במטרה לשקף ערכים אתיים, סביבתיים, חברתיים, פוליטיים או מוסריים. השקעה עם מודעות חברתית היא דרך לבניית תיק השקעות העולה בקנה אחד עם המצפון שלך ומשקף את האמונות שלך ואת המאוויים שלך לשינוי. אין מבצעים השקעה בחברות עם נוהגים שלא נראים לך הולמים ולעומת זאת משקיעים בחברות עם נוהגים המקובלים עליך. השקעה עם מודעות חברתית צמחה בעבר הרחוק מהמאוויים של קהילות דתיות להימנע מהשקעה בחברות שהרוויחו ממכירת אלכוהול, טבק או הימורים (סינון של חטא ודת). קבוצת פיוניר, קבוצה של 24 קרנות, השתמשה בסינון של חטא למעלה משבעים שנה, כי המייסד שלה היה אדם מאוד דתי כאשר הקים את הקרן בשנת 1928.

בשנות השישים, השקעה עם מודעות חברתית הפכה להיות יותר פופולרית בעקבות המחאות של משקיעים כנגד מלחמת וויטנאם. קרן פאקס העולמית הוקמה על ידי קווקרים ומתודיסטים בשנות השבעים על מנת להימנע מהשקעות בחברות ביטחוניות כמחאה על מלחמת וויטנאם. בשנת 1972, חברת דרייפוס הפכה להיות המוסד הפיננסי המסורתי הראשון שהוסיף קרן עם מודעות חברתית. קרן דרייפוס של המאה השלישית, שנמנעה מהשקעה בחברות שעשו עסקים עם דרום אפריקה, והשקיעה בחברות שהקפידו על מתן הזדמנות שווה, בטיחות, בריאות ושמירה על איכות הסביבה.

בשנות השמונים, קרנות עם מודעות חברתית חדרו לזרם המרכזי כי הפכנו להיות רגישים יותר לנושאים כאפרטהייד בדרום אפריקה, איכות הסביבה והפלות. ב-1982, קבוצת קלוורט הציעה קרן עם סינון חברתי נרחב - קרן קלוורט לשוק ההון. בשנת 1997, קלוורט הציעה מגוון של 9 קרנות עם מודעות חברתית. ההתפתחות המואצת במספר הקרנות עם סוג כלשהו של סינון חברתי או סביבתי חלה בשנות התשעים. ומאז הקצב הולך וגובר. בארה"ב קיימות יותר ממאה קרנות כאלה וסוג זה של קרנות גם מאוד פופולרי בקנדה, בריטניה הגדולה ומדינות אחרות באירופה.

ישנם מספר קריטריונים המשותפים בדרך כלל למשקיעים אתיים. הם כוללים דאגה לקהילה, לסביבה ולאקולוגיה, ליחסי עבודה, למתן יחס שווה למיעוטים ולנשים, לאיכות המוצר, לנוהגים העסקיים, והימנעות מהשקעה בתעשייה הביטחונית, הגרעינית ובתחנות כוח. משקיעים אתיים ויועציהם בודקים את הרקורד החברתי של החברות והשקעותיהן בנושאים אלה על מנת לקבוע אם הן ראויות להשקעה. מחקרים מוכיחים כי השקעות אתיות נותנות תשואה שאינה נופלת מהשקעות מסורתיות. בכמה מקרים התשואה אף גבוהה יותר. לדוגמה, מחירי המניות המופיעים בדומיני 400, אינדקס של 400 חברות עם מודעות חברתית בארה"ב, עלו ב- 135% מאז שהאינדקס החל בפעילותו בין השנים 1990 ו-1995. לשם השוואה, מדד S&P 500 עלה רק ב- 120%.

אינדקס דומיני החברתי (DSI) הוקם על מנת לבחון את הביצועים של תיקי השקעה עם מודעות חברתית. חברת המחקר של השקעות עם מודעות חברתית - קינדר, ליידנברג, דומיני ושות' בונה את האינדקס, שנוצר בשנת 1990, תוך זיהוי מניות אמריקאיות העוברות סינון של מספר רב של קריטריונים חברתיים. שני אינדקסים של השקעות עם מודעות חברתית, אינדקס דומיני 400 ואינדקס סיטיזנס, הגיעו לתשואה גבוהה יותר מאינדקס סטנדרד אנד פורס 500 בשנת

1999. מדד דומיני הגיע לתשואה של 24.5% ואילו מדד סיטיזנס השיג תשואה של 29.6%, כאשר מדד סטנדרד אנד פורס רשם תשואה של 21% בלבד בשנת 1999. המדדים האתיים גם עברו את מדד המניות הכללי בתשואה המצטברת שלהם משנת יסודם 1990 ו-1994 בהתאמה ועד שנת 1999. קרוב לשבעים אחוזים של הקרנות האתיות הגיעו לתשואה גבוהה ביותר בשנת 1999.

הקריטריונים הנפוצים ביותר להשקעות בקרנות אתיות הם:

אחריות לקהילה, לרבות אספקת מוצרים ושירותים עם יתרונות לטווח הארוך לקהילה, כמו ציוד בטיחות. מתן תרומות לקהילה.

מוניטין של התאמה, איכות ובטיחות של מוצרים ושירותים.

ציות לתקנות איכות הסביבה, שימוש בטכנולוגיות ומוצרים שהם ידידותיים לסביבה, לא מזהמים, משמרים את אוצרות הטבע והאנרגיה, כמו היערות.

גישה מתקדמת כוללת לצרכנים, ספקים ולציבור הרחב, כמו גם ביחסי העבודה: שוויון בהזדמנויות התעסוקה, סטנדרטים של רווחה, נהלי בטיחות עבודה, חוקי העסקת קטינים.

פעילות בארצות ואזורים המצדדים בשוויון גזעי, חוסר אפליה בגיוס עובדים והמנעות מניצול לא סביר של אנשים באופן כללי.

מרבית ההכנסות נובעות ממוצרים שאינם קשורים לטבק.

פעילות המושתתת על שלום ולא על תעשייה צבאית.

הכנסות הנובעות מפעילות שאינה גרעינית ואינה קשורה בייצור אנרגיה ופסולת גרעינית.

הקרנות האתיות תומכות בתחומים הבאים: חינוך והדרכה, שירותי בריאות, בריאות ובטיחות, יחסי עבודה טובים, שוויון הזדמנויות, שקיפות ופתיחות במדיניות ובדיווח, יחסים ואסטרטגיה פרוגרסיביים עם הקהילה, יחסים תקינים עם ציבור המשקיעים, תמיכה באיכות הסביבה, שימור אנרגיה. תחומי תמיכה נוספים: מלטימדיה וטלקום, מערכות תעבורה המונית, פיקוח ומעקב על זיהום הסביבה, ציוד לבקרת תהליכים, שירותי מיחזור, אנרגיה ממוחזרת, ניהול משק המים, אי התעללות בחיות, אוכל צמחוני, תעשיית טקסטיל חדישה.

קרנות אתיות נמנעות מלהשקיע בתחומים הבאים: אלכוהול, הימורים, שיווק לא אחראי, פרסום פוגע, תעשיית הנשק, משטרי דיכוי, פעילות נגד ארגוני עובדים, חובות וניצול העולם השלישי, פורנוגרפיה, טבק, גזים של חממות, מחצבים, אנרגיה גרעינית, מוצרים הפוגעים בשכבת האוזון, חומרי הדברה, סלילת כבישים, פגיעה ביערות הטרופיים, זיהום מים, ניסיונות בחיות, פרוות, ייצור בשר ומוצרי חלב.

המבנה הבסיסי של קרן אתית הוא כדלקמן: מנהל הקרן המחליט במה להשקיע, קריטריונים אתיים/ירוקים - קווים מנחים והגבלות שמנהל הקרן זקוק להם על מנת לפעול. רכישת מניות כאשר מתקבלת החלטת השקעה. ועדת אתיקה המפקחת על רכישת המניות על מנת לוודא שהקריטריונים האתיים/ירוקים אכן מיושמים. מנהלי הקרנות מבקשים מהחברות לדווח בפרוטרוט על הפעילות הסביבתית והחברתית שלהן. הם מנתחים את המידע האתי המתקבל מהחברות ומבצעים מחקר נוסף ממקורות אחרים על מנת לקבל תמונה כוללת שבה מגיעים להערכה אתית/ירוקה כוללת. המנהלים נמנעים מלהשקיע בחברות שיש להן יותר מהכנסה מזערית מפעילות עם משטרי דיכוי, תעשיית הנשק, הגרעין או הטבק.

קריטריונים אתיים נוספים - השקעה בקהילה, תמיכה בפיתוח יוזמות בקהילות עם הכנסה נמוכה בארצות בהן פועלת הקרן ובארצות מתפתחות, אספקת דיור נאות, יצירת מקומות עבודה, סיוע בהקמת חברות עם מודעות חברתית. מטרות אלה מושגות בעיקר באמצעות בנקים קהילתיים, ארגוני אשראי קהילתיים, קרנות הלוואות קהילתיות ומוסדות מימון לחברות קטנות.

קרנות הון סיכון חברתיות משקיעות על פי שיקולים של תמיכה בקהילה ובאיכות הסביבה. קרנות הון סיכון אתיות משקיעות השקעות הוניות ונותנות תמיכה ניהולית לחברות הנוקטות יוזמות ונותנות פתרונות לבעיות חברתיות וסביבתיות ומפתחות טכנולוגיות עם פוטנציאל מכירות של מיליארד דולר.

הקרנות האתיות שואפות להגיע לאיזון בין תמיכה באספקטים חיוביים של חברות להימנעות מהשקעות בחברות עם אספקטים שליליים ומעודדות חברות להגיע לסטנדרטים חברתיים גבוהים, לדבוק בקריטריונים אתיים ולקיים דיאלוג קונסטרוקטיבי עם הקרנות. קרנות אתיות נוטות שלא להשקיע בחברות ענק כי אחדות מהפעילויות שלהן לא עומדות לעיתים בקריטריונים האתיים. חברות קטנות יותר הן בעלות פוטנציאל רב יותר לגידול ויכולות להתאים את עצמן טוב יותר לשינויים בשוק, למרות שהן יותר מושפעות מתנאי השוק.

חברות אתיות אמורות להיות יותר יעילות, ליצור פחות פסולת, לפעול עם כוח עבודה בעל מוטיבציה גבוהה יותר, עם סיכון קטן יותר לתביעות, לפרסום שלילי, לחוקים מגבילים וכדומה. המנהלים של הקרנות האתיות, החוקרים בצורה יסודית יותר את החברות בהן הם משקיעים, יכולים לקבל החלטות עסקיות יותר מושכלות ומבוססות של השקעותיהם. רוב הקרנות האתיות משקיעות בחברות הדבקות בעקרונות Ceres ומצהירות בפומבי על אמונתן באחריות לאיכות הסביבה במטרה להגן על כדור הארץ. העקרונות הם: הגנה על הביוספרה, שימוש מושכל באוצרות הטבע, צמצום וסילוק הפסולת, שימור האנרגיה, הקטנת סיכונים, מוצרים ושירותים בטיחותיים, שחזור סביבתי, שיתוף הציבור, מחויבות של ההנהלה, דיווחים ודו"חות אתיים.

היעוד של הקרנות האתיות הוא לבצע השקעות עם מחויבות חברתית. על מנת לעמוד ביעד זה, צריכה להיות לקרנות תרבות עסקית ברורה ומחויבות אתית חד משמעית, המושתתות על העקרונות הבאים:

שמירה על הסטנדרטים האתיים הגבוהים ביותר ביחסים עם הלקוחות של הקרנות. מתן קדימות ראשונה לאינטרסים של הלקוחות ולהעדפותיהם האתיות. חשיפה מלאה של תגמול מנהלי הקרנות.

אספקת המגוון הרחב ביותר והאיכות הגבוהה ביותר של ההשקעות ללקוחות, מחקר אתי מעמיק וחלופות שירות רבות.

תפעול כספי ללא רבב ואחראי. מתן תשואה נאותה והשקעה מחדש של הרווחים להבטחת צמיחה מתמדת.

עידוד, פיתוח ושמירה על סטנדרטים וחינוך מקצועיים גבוהים ביותר, בעיקר בהשקעות עם אחריות חברתית.

תמיכה בחינוך ציבורי לקידום הקשר בין החלטות פיננסיות לטובת הכלל. תמיכה באקטיביזם חברתי על ידי אספקת מידע על אקטיביזם של בעלי מניות וחרם צרכנים.

תפעול תוך אחריות חברתית. איזון בין האינטרסים של כל הגורמים הקשורים לחברה: הלקוחות, העובדים, הספקים, גופי המחקר והקהילות המקומיות.

קרנות אתיות אמריקאיות

קיימות יותר מ-175 קרנות אתיות בארה"ב, מאוד שונות במהותן זו מזו. בשנת 1982 היו קיימות רק כעשרים קרנות אתיות בארה"ב. הן גדלו לכשלושים בשנת 1991, 55 בשנת 1994, 139 בשנת 1997. רובן מתמקדות בסינון חברתי וסביבתי ומשקיעות בניירות ערך עם תשואה קבועה או במניות צמיחה. 2.16 טריליון דולר מושקעות בשנת 1999 בקרנות אתיות בארה"ב, גידול של 82% לעומת 1997, על פי מחקר שפורסם ב-4.11.99 על ידי הפורום שלא למטרת רווח של השקעות חברתיות. סכום זה מהווה כ-13% מתוך ההשקעות בניהול מקצועי בארה"ב המסתכמות ב-16.3 טריליון דולר. משנת 1997, כלל הנכסים בקרנות אתיות עלו ב- 183%, מ-529 מיליארד דולר ל-1.49 טריליון דולר.

96% מכלל הקרנות האתיות בארה"ב נמנעות מלהשקיע בתעשיית הטבק, 86% לא משקיעות בהימורים, 83% - באלכוהול, 81% - בתעשיית הנשק, 79% הן בעלות סינון אקולוגי, 43% עם סינון של זכויות האזרח, 38% מסננות על פי יחסי עבודה, 23% עם סינון של הפלות/פיקוח על הילודה ואילו ל-15% יש סינון של רווחת החיות. למעלה מ- 120 מוסדות ומשפחות קרנות נאמנות השפיעו על החלטות של אסיפות בעלי מניות על נכסים בהיקף של 922 מיליון דולר. משקיעים מוסדיים אלה השתמשו בכוח שלהם כבעלי מניות על מנת להעביר החלטות בנושאים חברתיים. המרכיב עם קצב

הצמיחה הרב ביותר של קרנות אתיות הוא הגידול של תיקי השקעות המשתמשים בסינון של השקעות ובאקטיביזם של בעלי מניות, עם נכסים שצמחו ב- 215% מ- 84 מיליארד דולר בשנת 1997 ל-265 מיליארד דולר בשנת 1999.

קרנות שהן בעיקר אקולוגיות הן לדוגמא:
AFW, Alliance Global, Better Than Bonds, Global (2), Green Century (2), INVESCO (3), Kemper.

קרנות שהן בעיקר עם אחריות חברתית הן:
Ariel (3), Bridgeway, Calvert Group (9), Citizens Trust (7), College Retirement Equity Fund, Common Sense Trust (10), Delaware Quantum, Dreyfus 3rd Century, Lincoln Life, MFS (2), Neuberger & Berman, NWQ (3), Pax World and Growth Funds, Pioneer (24), Rightime, Security Benefit, Smith Barney, Social Responsibility, Vermont National Bank.

קרנות עם סינון על בסיס דתי הן:
Amana (Islamic, 2), American Trust Allegiance (Christian Science), The Aquinas (Catholic, 4), Catholic Values Investment, Islamica (2), Lutheran Brotherhood (7), MMA (Mennonite, 3) Noah (Judeo-Christian), The Timothy Plan (Christian).

קרנות לשיכון נאות ופיתוח קהילתי הן:
Alternatives Federal Credit Union, Community Capital Bank, Self Help Credit Union, South Shore Bank.

קרנות שלא משקיעות בחברות עם הכנסות מאלכוהול וטבק:
American Mutual Fund, Washington Mutual Investors Fund.

קרן שמבוססת על מדד דומיני להשקעות אתיות: Domini Social Equity Fund.

קרן שמשקיעה בחברות עם מדיניות פרוגרסיבית כלפי הומוסקסואלים ולסביות:
Meyers Pride Value Fund.

קרנות אתיות אחרות:
Beacon Cruelty-Free Value, Delaware Quantum, DEVCAP Shared Return, Eclypse Ultra Short Term, Hudson Investment, Laidlaw Covenant, New Alternative, Parnassus (4), Stein Roe Young Investors, Total Return Utilities, Victory Lakefront (African-American/diversity screen), Wasatch Funds (5, Latter Day Saint screen), Women Pro-Conscious Equity Mutual.

ארגון Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) הוא קואליציה של 275 משקיעים מוסדיים פרוטסטנטים, קתולים ויהודים עם תיקי השקעות של יותר מ-75 מיליארד דולר. הארגון מתאם את התוכניות האתיות ואת עקרונות האחריות החברתית של חבריו, עורך דו שיח עם הנהלות החברות בהן הם משקיעים ומנהל מערכות ציבוריות אגרסיביות הקוראות תיגר על חוסר האחריות של חברות.

נתונים נוספים

במחקר שנערך בשנת 1994 על ידי קון ורופר נמצא כי:

78% מהבוגרים אמרו שהם מעדיפים לקנות מוצרים הקשורים למטרה שהם תומכים בה.

66% מהבוגרים אמרו שהם היו מחליפים מותג לחברה התומכת במטרה הקרובה לליבם.

54% מהבוגרים אמרו שהם היו משלמים יותר למוצר התומך במטרה הקרובה לליבם.

אחרי מחיר ואיכות, 33% מהאמריקאים מעריכים שההתנהגות העסקית האחראית של חברה היא הקריטריון החשוב ביותר להחלטה על רכישה של מותג מסוים.

מספר האמריקאים הרוצים לבחור באמצעות הארנק שלהם מתקרב למסה קריטית. מדריך המדרג את המוצרים בסופרמרקטים על פי אחריותם החברתית מכר יותר ממיליון עותקים בשנת 1991. הדו"ח השנתי של ההתנהגות החברתית של חברת הגלידות Ben & Jerry's כולל: אקטיביזם סוציאלי, לקוחות וצרכיהם, מודעות לאיכות הסביבה, יחסים עם ספקים, שימוש במשאבים פיננסיים, תמיכה כספית לקהילות, איכות חיי העבודה. דו"ח זה חשוב לבעלי המניות ולמשקיעים פוטנציאליים. המשקיעים המעוניינים בשיקולים אתיים קוראים את הדו"חות האתיים לפני ההחלטה על רכישת המניות.

יותר ויותר חברות מפרסמות דו"חות שנתיים חברתיים: The Body Shop, Whole Foods Markets . חברות אחרות מפרסמות דיווחים על פעילות לאיכות הסביבה ועל אחריות סוציאלית: Patagonia, Reebok, British Airways, Volvo, Philips Electronics, Sony, Compaq, Intel, IBM . חברת Kinder, Lydenberg, Domini הקימה בבוסטון בשנת 1990 את Domini 400 Social Index , מדד המורכב מארבע מאות ניירות ערך של חברות עם מודעות חברתית. הוא אינו כולל את תחומי הטבק, האלכוהול, ההימורים, הגרעין וחברות עם יותר משני אחוזים מפעילותן במכירות ביטחוניות. כמחצית מניירות הערך של מדד S&P 500 כלולים בתוך מדד Domini 400 . התוצאות של המדד האתי טובות יותר משל המדד הכללי. בסוף יולי 1999 המדד האתי עולה ב-24.08% לשנה כנגד 20.27% במדד הכללי. לאורך חמש שנים, הגידול השנתי של המדד האתי מסתכם ב-28.04%, שתי נקודות יותר מהמדד הכללי של וול סטריט. הרבה חברות אמריקאיות מציעות לפיכך קרנות אתיות לעובדיהן בקרנות הפנסיה שלהן. זה גרם לדינמיזם חיובי ומתמשך בפיתוח הקרנות האתיות בארה"ב.

תכנון אסטרטגי אתי

1. **כתיבת קודים אתיים**

הקוד האתי מסכם את מדיניות החברה, האלכ"ר או המוסד הציבורי בנושא ההתנהגות העסקית והאתית. החוק קודם לקוד האתי אך הקוד קודם לנוהג או מנהג בחברה. הפרת הקוד האתי תגרום לנקיטת צעדים משמעתיים, לרבות פיטורין ופעולה אזרחית או פלילית נגד המפר. פניות בעניינים אתיים יש להפנות לגורם המטפל בחברה: קצין האתיקה, היועץ המשפטי, מנהל משאבי אנוש... הקוד חל על כל עובדי החברה ומנהליה וכן על הדירקטורים. כמו כן הוא מתייחס לפעולות לא ישירות דרך קרובי משפחה, חברים או מערכות אחרות של יחסים אישיים. כל אדם הכפוף לקוד האתי אחראי לפעול באופן הוגן ואתי בעת ביצוע פעולות בשם החברה. יש לפעול בתום לב, אחריות, זהירות, מומחיות וחריצות. יש להשתמש בכושר השיפוט העצמאי האישי בכל הנוגע להתנהגות בעייתית. יש לעמוד בכל החוקים, ההוראות הממשלתיות והתקנות, לרבות עבור מכרזים ממשלתיים ותהליך ההרכשה. המדיניות של החברה היא לספק גילוי נאות בכל הדיווחים והמסמכים המוגשים לרשויות לניירות ערך, לבורסות ובפרסומים הציבוריים האחרים, לרבות בעיתונות ובאמצעי התקשורת האחרים. אסור להשתמש במידע פנים שאיננו ציבורי ולשתף אחרים במידע זה לצורך סחר במניות או לכל מטרה אחרת.

2. **הטמעת קודים אתיים**

הטמעת קודים אתיים בכל רמות הניהול בגיבוי ההנהלה הבכירה ומועצות המנהלים של החברות. אין די בקודים עצמם, כפי שניתן לראות בארה"ב בה 98% מהחברות הגדולות אמצו קוד אתי, לרבות החברות הכי פחות אתיות, כדוגמת אנרון. התנהגות אתית ללא רבב כלפי מחזיקי העניין (stakeholders) של החברות: הלקוחות, העובדים, הספקים וקבלני המשנה, הנושים, חברות הביטוח והבנקים, בעלי מניות השליטה והמיעוט, הקהילה, גורמי הממשל (המדען הראשי, הרשות לניירות ערך, רשויות המס, מרכז ההשקעות...), איכות הסביבה. מיצוב אתי של החברות, התוויה אתית של פרסומת, יחסי ציבור ויחסי משקיעים. דו"חות אתיים ואקולוגיים רבעוניים ושנתיים.

3. **סינון אתי של מחזיקי עניין**

שיפור ניכר ברווחיות ע"י הוספת שיקולים אתיים לתהליך בדיקות הנאותות של החברות כלפי לקוחות פוטנציאליים, ספקים, שותפים, יזמים ומשקיעים, עם סינון אתי של התנהגות מחזיקי העניין והנהלתם. חלק משמעותי מחובות מסופקים ואבודים של לקוחות, הגידול בעלויות, הפסדים תפעוליים, הפסדים חד פעמיים בתהליך של מיזוגים ורכישות, מחיקת השקעות אבודות, ליקויי איכות, פיגורים באספקות, הוצאות משפטיות ופיננסיות, נובע מהתנהגות לא אתית של מחזיקי עניין שעשויה הייתה להימנע ע"י בדיקת העבר האתי של הגורמים. הניסיון המר של השנים האחרונות, בעיקר של בנקים וקרנות הון סיכון, מיזוגים ורכישות, מאשש את הצורך בסינון האתי.

4. **מבדקי יושרה ושיקולים אתיים במשאבי אנוש**

מניעת מעילות, הפסדי עתק ואפילו פשיטות רגל, כמו במקרים של בנק ברינגס וארתור אנדרסן, ע"י הוספת מבדקי יושרה מסועפים בהתאם לשיטה מתוחכמת, הכוללת ניתוח אירועים, סדנאות, ראיונות, סימולציות ומשחקי עסקים למועמדים חדשים ולמועמדים לקידום לתפקידי ניהול בכירים יותר. בבנקים ייערכו המבדקים למרבית העובדים ובחברות לתפקידי מכירות ורכש, כספים וניהול. ניתוח דילמות אתיות של מנהלים ועובדים. התנהגות אתית כלפי עובדים, סוגיית המתריעים (whistleblowers), מדיניות פיטורין (כאמצעי ראשון להתייעלות או כאמצעי אחרון), הפלייה והטרדת עובדים, התאגדות עובדים, שביתות, מעורבות קהילתית בחינוך, תרבות, רווחה וחברה.

5. **קרנות אתיות למגזרים חדשים של משקיעים**

גיוס עשרות או מאות מיליוני דולר לקרנות אתיות למגזרים חדשים של הציבור שאינו משקיע בבורסה או שאיבד את אמונו כתוצאה מהשערוריות התכופות. דגש מיוחד על משקיעים בני יותר מחמישים, נשים, בעלי השכלה גבוהה, איגודי עובדים, קרנות פנסיה, מוסדות וארגונים, שהם המשקיעים העיקריים כיום בקרנות אתיות בעולם. תרומה נכבדת לכלכלה ולרווחיות ארוכת הטווח בגלל ההשקעות בחברות קטנות ואתיות יותר. תשואה בארה"ב הדומה לזו של ה- S&P. סינון חברתי, פוליטי, מוסרי, אתי, סביבתי. השקעות אתיות של 2.1 טריליון דולר בארה"ב, 300 מיליארד אירו באירופה, למעלה מ- 500 קרנות אתיות הצומחות בקצב הגבוה ביותר.

ETHICAL INITIATIVES

THE GLOBAL CENTER FOR BUSINESS ETHICS

EXECUTIVE SUMMARY

The Global Center for Business Ethics (GCBE) is a leader in the field of global business ethics. The Center has two main missions: research on global business ethics and disseminate ethical behavior in the business environment, government, NGOs and other organizations. GCBE operates the Institute of Ethics whose main goals are to devise a reliable ethical rating for companies and appoint Independent Directors for Boards of Directors/Supervision Boards.

GCBE devises ethical strategic planning for companies/organizations as follows:

Assimilation of ethical codes in all levels of management with the backing of top level management and Boards of Directors (98 % of largest US companies have ethical codes including the most unethical ones as Enron); enhancing impeccable ethical conduct with stakeholders: customers, employees, suppliers, banks and creditors, majority and minority shareholders, community, government and environment; devising ethical positioning of the company, ethical advertising, IR and PR, quarterly ethical and environmental reports.

Major savings by adding ethical considerations to the due diligence process of the company to potential customers, suppliers, subcontractors, partners and investors with integrity screening of the business behavior of companies and their management. A large part of customers' bad debts, companies' costs increase, operational losses, M&A extraordinary losses, sunk investment costs, quality deficiency, late deliveries, legal and financial expenses is due to stakeholders' unethical conduct that could have been avoided by checking their ethical record.

Avoiding embezzlements, huge losses or even bankruptcy, such as in the cases of Barings Bank and Arthur Andersen, by introducing sophisticated Integrity Tests according to a comprehensive method (attached), including case studies, workshops, interviews and business games to new candidates and candidates for promotion. Analyzing Ethical Dilemmas of management and employees. Ethical conduct to employees, issues of whistleblowers, layoff policies, discrimination, harassment, community projects in education, cultural, social issues.

Raising tens to hundreds of millions dollars with Ethical Funds from a large segment of the public, that does not invest currently in the stock exchange as it is disillusioned from the lack of integrity in many companies, and for boosting economy and long range profitability by investing in smaller and more ethical companies. Investing in Ethical Funds has the highest growth rate. ROI is similar to the S&P index. The Ethical Funds apply social, political, moral, ethical and environmental screening. 2.1 trillion dollars in the US, 300 billion euros in Europe, more than 500 ethical funds worldwide.

The Institute of Ethics, a voluntary and independent organization, intercedes on behalf of the stakeholders and minority shareholders and publishes data on ethical and unethical companies, as only full transparency can safeguard the interests of the stakeholders and minority shareholders. The national Institute of Ethics will be financed by a contribution deducted from each transaction made at the national stock exchange. The members of the Institute will possess impeccable reputations and will be elected by the national courts, but they will not be active businessmen and will not hold any shares in companies.

The Institute will also nominate the members of the Supervision Board, in cases where the minority shareholders will not vote or give proxies at the shareholders' meetings. In no case will the members of the Supervision Board be elected only by the participants in the vote, which can consist often of only 20 percent of the shareholders. The members of the Supervision Board, representing in this example the other 80 percent of the shareholders who have not participated in the vote, will be nominated by the Institute of Ethics.

The GCBE will sponsor academic research on unique topics such as the safeguard of the interests of minority shareholders. Dr Jacques Cory, one of the founders, has written the first academic books and thesis on this subject and has submitted several proposals for further academic research, such as: validating the rules on wrongdoing minority shareholders by unethical companies, quantitative research on the cost of unethical conduct to the stakeholders, society and minority shareholders, the impact of globalization on business ethics, rating methods of ethical and unethical conduct, the ROI of Ethical Funds, and so on.

The initial seed investment of the GCBE is $500K, distributed evenly between the academic research activities and the founding of the Institute of Ethics.

Academic Research: $250K annually, comprising of the financing of 7 researches costing $25K each, an academic director - $50K and administrative expenses - $25K.

The Institute of Ethics and initializing the Strategic Business Planning activities with corporations: $250K, comprising of the fees of the Director - $50K, administrative expenses - $25K, rating services on companies - $50K, initial costs of the Ethical Fund - $50K, initial costs of devising the Integrity Tests - $50K, per diem and travel expenses - $25K.

Within the first year of operations the GCBE will receive substantial income from its consulting activities to companies, writing and implementing ethical codes, screening companies and employees, giving lectures and workshops, and so on. The goal of the Center is to breakeven on the second year of operations and to be profitable on the third year.

1. Mission

The Global Center for Business Ethics (GCBE) is a leader in the field of global business ethics. The Center has two main missions: research on global business ethics and disseminate ethical behavior in the business environment, government, NGOs and other organizations. GCBE operates the Institute of Ethics whose main goals are to devise a reliable ethical rating for companies and appoint Independent Directors for Boards of Directors/Supervision Boards.

GCBE devises ethical strategic planning for companies/organizations as follows:

2. Assimilation of Ethical Codes

Assimilation of ethical codes in all levels of management with the backing of top level management and Boards of Directors (98 % of largest US companies have ethical codes including the most unethical ones as Enron); enhancing impeccable ethical conduct with stakeholders: customers, employees, suppliers, banks and creditors, majority and minority shareholders, community, government and environment; devising ethical positioning of the company, ethical advertising, IR and PR, quarterly ethical and environmental reports.

3. Integrity Screening of Stakeholders

Major savings by adding ethical considerations to the due diligence process of the company to potential customers, suppliers, subcontractors, partners and investors with integrity screening of the

business behavior of companies and their management. A large part of customers' bad debts, companies' costs increase, operational losses, M&A extraordinary losses, sunk investment costs, quality deficiency, late deliveries, legal and financial expenses is due to stakeholders' unethical conduct that could have been avoided by checking their ethical record.

4. Integrity Tests and Employees' Ethical Issues

Avoiding embezzlements, huge losses or even bankruptcy, such as in the cases of Barings Bank and Arthur Andersen, by introducing sophisticated Integrity Tests according to a comprehensive method (attached), including case studies, workshops, interviews and business games to new candidates and candidates for promotion. Analyzing Ethical Dilemmas of management and employees. Ethical conduct to employees, issues of whistleblowers, layoff policies, discrimination, harassment, community projects in education, cultural, social issues.

5. Ethical Funds for New Market Segments

Raising tens to hundreds of millions dollars with Ethical Funds (see attached document) from a large segment of the public, that does not invest currently in the stock exchange as it is disillusioned from the lack of integrity in many companies, and for boosting economy and long range profitability by investing in smaller and more ethical companies. Investing in Ethical Funds has the highest growth rate. ROI is similar to the S&P index. The Ethical Funds apply social, political, moral, ethical and environmental screening. 2.1 trillion dollars in the US, 300 billion euros in Europe, more than 500 ethical funds worldwide.

6. Methodology Stages

Introductory Lectures, In-Depth Meetings with Management, Panels & Films/Plays to Larger Audiences, Meetings with Stakeholders, Workshops in five to ten Sessions for Ethical Codes Assimilation, Ethical Dilemmas Analysis with Management, Ethical Strategic Planning and Positioning Devising, Integrity Screening of Stakeholders, Integrity Tests of Managers, Employees' Ethical Issues, Ethical Funds for New Market Segments and for Boosting Economy and Profitability, Quarterly Ethical and Environmental Reports.

7. The Institute of Ethics - GCBE operates the Institute of Ethics as follows:

The Institute of Ethics, a voluntary and independent organization, intercedes on behalf of the stakeholders and minority shareholders and publishes data on ethical and unethical companies, as only full transparency can safeguard the interests of the stakeholders and minority shareholders. The national Institute of Ethics will be financed by a contribution deducted from each transaction made at the national stock exchange. The members of the Institute will possess impeccable reputations and will be elected by the national courts, but they will not be active businessmen and will not hold any shares in companies.

We witness recently a trend toward voluntary regulation of companies in many aspects of their activities toward stakeholders, employees, customers, the community, environment, and so on. Industries' associations obtain control over its members, which is often more effective than governmental or legal control. The companies adhere to a 'soft law', established after mutual negotiations that result in an agreement on the rules and ways to punish the transgression of the rules.

If in the future we will reach a status that only companies supervised by the Institute of Ethics will be able to recruit the best employees, have access to the best customers, receive the best prices from the suppliers, sell their shares to minority shareholders; then most of the companies or at least their first league will abide by the rules of the Institute. The other companies will be treated as outcasts,

on the outskirts of society, and will not be able to survive in the long run. The ethical reputation of a company will become one of its most important assets and will be a decisive factor in the valuation of the company.

How is it possible to guard the integrity of the members of the Institute? First of all, by choosing members with impeccable integrity, who could have worked prior to that in companies, but will be prohibited to return to work in business. The Institute will be like an Academy or court, with members elected for life, and when they will want to leave they will be entitled to a pension. They will write ethical codes and supervise their implementation, they will elect a large part of the members of the Supervision Boards, they will give an ethical rating to companies, similar to the creditworthiness rating, ranging from AAA to CCC. The ethical funds will be allowed for example to invest only in companies with an ethical rating of A, and as this rating will be granted by the Institute, it will have financial power of the utmost importance. The National Institutes of Ethics will be associated in an International Institute of Ethics that will establish international ethical codes and exchange information on ethical and unethical companies, ethical funds, unethical executives and directors and so on in the various countries. As the world becomes a global village, a company or an individual who has behaved unethically in one country will not be able to start from zero in another country. Their name will appear on an international black list that will chase them forever, as ethical information will be exchanged by all the National Institutes of Ethics.

The members of the Institutes will have to be independent and have a theoretical and practical background in corporate governance. They will have to be fluent in corporate law, business administration, ethics, accounting (with a special knowledge of the dangers of creative accounting…), etc. But they will need to have active and inquisitive minds, which will not be contented with the unethical conduct of controlled companies.

In the event that a contribution to the Institute of Ethics by a fee on every stock exchange transaction will not be feasible, it could be possible to raise the necessary funds from the ethical funds or the shareholders who will benefit from the privileged information of the Institute, which will be distributed only to the contributors. The operational expenses of the Institute are negligible in comparison to the benefits or prevention of losses to the minority shareholders, as the costs of mistrust and wrongdoing to the minority shareholders amount to billions of dollars causing the collapse of the stock exchange and leading to a world recession.

The companies will submit an annual report on the ethical and ecological conduct toward its stakeholders and will be responsible for the social results of their conduct. The investors, especially the minority shareholders, employees, suppliers, customers, community and society, will have access to the ethical information that will enable them to decide on their conduct toward the companies based on the ethical reports, in a similar way that they evaluate the operational performance of companies from their financial reports, which give only very partial information on the companies.

The Institute of Ethics could decide to compensate the minority shareholders in case of wrongdoing to their rights by forcing the companies that would want to maintain their ethical rating to reimburse the shareholders of their investment with interests and damages. The most problematic element of investment, the risk, will be neutralized in this way and the minority shareholders will be assured that, unless they resort to the court in order to sue the company, they will have the possibility to recoup the actualized value of their investment if an ethical institution will find their ethical plea justified without the necessity to resort to the expensive procedure of the court and payment of legal fees.

The minority shareholders will be able to attenuate their risks by receiving from companies adhering to the ethical norms quarterly ethical reports, monthly financial reports, audited financial

reports, etc. The Institute of Ethics will also conduct statistics and reports on unethical costs and losses incurred by minority shareholders that are estimated at billions of dollars. The minority shareholders will have free access, via the Internet, to the reports of the Institute, that will be assisted by whistle-blowers, anonymous or not, who will expose the unethical conduct of the companies, often done in the shade far away from the public eye. The Institute will publish a black list or a pillory of companies that did not behave ethically, as well as of investment bankers, analysts, auditors, and other consultants, whose reports have harmed the minority shareholders.

The Institute of Ethics safeguards the interests of the other stakeholders, such as suppliers, customers, lenders, and the community, but its principal role will always be to safeguard the interests of the minority shareholders. They will intercede in favor of the minority shareholders in every case of an offer to purchase shares and will ensure that unless the companies have received a written consent of 95 percent of their shareholders, they will not be able to enforce them to sell their shares. If they would want to purchase the shares of the minority shareholders at the undervalued current market price, the companies will have to offer them at least the actualized value of their investment. The Institute will have to give its consent to every offer to purchase the shares of the minority shareholders of the companies that will submit to its control, in the same manner that the mergers necessitate the approval of the anti-trust organizations.

The Institute will also nominate the members of the Supervision Board, in cases where the minority shareholders will not vote or give proxies at the shareholders' meetings. In no case will the members of the Supervision Board be elected only by the participants in the vote, which can consist often of only 20 percent of the shareholders. The members of the Supervision Board, representing in this example the other 80 percent of the shareholders who have not participated in the vote, will be nominated by the Institute of Ethics.

8. Academic Research

There are today dozens of Business Ethics Centers throughout the world. One of the leading ones is the Carol and Lawrence Zicklin Center of the Wharton Business School at the University of Pennsylvania. This Center sponsors researches such as:

- Potential opportunities and challenges of an international labor arbitrage

- Global justice, development and transnational corporations

- Confidence and Corruption: the effect of incidental confidence on Ethics

- Rawlsian justice and workplace republicanism

- Professional Roles and client disclosure

- Indigenous perceptions and attitudes toward corruption

- A social theory of environmental contracts

The GCBE will sponsor academic research on unique topics such as the safeguard of the interests of minority shareholders. Dr Jacques Cory has written the first academic books and thesis on this subject and has submitted several proposals for further academic research, such as: validating the rules on wrongdoing minority shareholders by unethical companies, quantitative research on the cost of unethical conduct to the stakeholders, society and minority shareholders, the impact of globalization on business ethics, rating methods of ethical and unethical conduct, the ROI of Ethical Funds, and so on.

9. Budget of the GCBE

The initial seed investment of the GCBE is $500K, distributed evenly between the academic research activities and the founding of the Institute of Ethics.

Academic Research: $250K annually, comprising of the financing of 7 researches costing $25K each, an academic director - $50K and administrative expenses - $25K.

The Institute of Ethics and initializing the Strategic Business Planning activities with corporations: $250K, comprising of the fees of the Director - $50K, administrative expenses - $25K, rating services on companies - $50K, initial costs of the Ethical Fund - $50K, initial costs of devising the Integrity Tests - $50K, per diem and travel expenses - $25K.

Within the first year of operations the GCBE will receive substantial income from its consulting activities to companies, writing and implementing ethical codes, screening companies and employees, giving lectures and workshops, and so on. The goal of the Center is to breakeven on the second year of operations and to be profitable on the third year.

ETHICAL STRATEGIC PLANNING BY Dr J. CORY

1. Introduction

Unique combination of successful international business experience in management, M&A, turnarounds, finance, marketing and sales with activist business ethics, academic research, pioneer books published by Kluwer in Boston, novel, articles, lectures and ethical projects. 36 Laws of Unethical Conduct of Companies have been validated by the Enron case. The following ethical strategic planning is based on experience and research that could contribute large profits and avoid huge losses from companies that will implement those methods.

2. Embedding Ethical Behavior

Embedding ethical behavior and codes in all levels of management with the backing of top level management and Boards of Directors (98 % of largest US companies have ethical codes including the most unethical ones as Enron); impeccable ethical conduct with stakeholders: customers, employees, suppliers, banks and creditors, majority and minority shareholders, community, government and environment; ethical positioning of the company, ethical advertising, IR and PR, quarterly ethical and environmental reports.

3. Integrity Screening of Stakeholders

Major savings by adding ethical considerations to the due diligence process of the company to potential customers, suppliers, subcontractors, partners and investors with integrity screening of the business behavior of companies and their management. A large part of customers' bad debts, companies' costs increase, operational losses, M&A extraordinary losses, sunk investment costs, quality deficiency, late deliveries, legal and financial expenses is due to stakeholders' unethical conduct that could have been avoided by checking their ethical record.

4. Integrity Tests and Employees' Ethical Issues

Avoiding embezzlements, huge losses or even bankruptcy, such as in the cases of Barings Bank and Arthur Andersen, by introducing sophisticated Integrity Tests according to a comprehensive method, including case studies, workshops, interviews and business games to new candidates and candidates for promotion. Analyzing Ethical Dilemmas of management and employees. Ethical conduct to employees, issues of whistleblowers, layoff policies, discrimination and harassment, community projects in education, cultural and social issues.

5. Ethical Funds for New Market Segments

Raising tens to hundreds of millions dollars with Ethical Funds from a large segment of the public, that does not invest currently in the stock exchange as it is disillusioned from the lack of integrity in many companies, and for boosting economy and long range profitability by investing in smaller and more ethical companies. Investing in Ethical Funds. ROI similar to S&P. Social, political, moral, ethical, environmental screening. 2.1 trillion dollars in the US, 300 billion euros in Europe, more than 500 ethical funds worldwide, highest growth rate.

6. Methodology Stages

Introductory Lectures, In-Depth Meetings with Management, Panels & Films/Plays to Larger Audiences, Meetings with Stakeholders, Workshops in five to ten Sessions for Embedding Ethical Behavior, Ethical Dilemmas Analysis with Management, Ethical Strategic Planning and Positioning Devising, Integrity Screening of Stakeholders, Integrity Tests of Managers, Employees' Ethical Issues, Ethical Funds for New Market Segments and for Boosting Economy and Profitability, Quarterly Ethical and Environmental Reports.

INTEGRITY TESTS

The innovative model of Integrity Tests was devised in collaboration between Pilat, one of the largest assessment tools and job evaluation companies, and Dr Jacques Cory, a successful businessman who lectures at universities and companies on business ethics and has published in the US pioneer books on business ethics

We are all aware that the business community is deeply concerned with the increase of the unethical conduct and fraud that has caused the collapse of a large number of companies. The Arthur Andersen case has proved how a few partners who behave unethically could ruin one of the largest firms in the world. This emphasized the urgent need to purge the companies, in particular in the sales, purchasing and finance divisions, audit, law and consulting firms, banks, venture funds, and investment banks from unethical executives and screen such executives in the recruiting and promotion process.

The integrity tests that are currently applied are in most of the cases very unsophisticated and were not devised by people who are competent both in business and in ethics. As a matter of fact, there are very few businessmen in the world, like Cory, who are active in the business ethics community, have written text books and articles on those subjects, have analyzed cases of wrongdoing, and lectured on those subjects all over the world. Cory's books are believed by many, such as Transparency International and Kluwer, as the precursors of the Enron case as they were published in 2001, a few months before the scandal, and the cases and laws on wrongdoing in the books fully concur with what occurred at Enron.

Pilat, with its main offices in the US, UK, Poland and Israel, is a public company listed on the London and the Tel Aviv stock markets, employing about 200 people, most of them professionals. Their list of clients include many leading worldwide organizations, such as Daimler Chrysler, Ernst & Young, KPMG, First Boston, Coca Cola, Barclays, Avis, Amdocs, BMW, Teva, World Bank, Chase, BT, NASA, Vodafone, Lloyds, Heinz and British Airways.

Sophisticated tests, case group discussions, interviews and investigations of the ethical record of candidates for recruitment and promotion in companies and firms are needed as part of a strategic planning to introduce ethics as a key factor, along other parameters such as leadership, experience, loyalty, performance and excellence. The planning is specialized for specific segments of business

or generalized in a generic form. The people who devise and implement such plans have an impeccable ethical record and a successful business experience.

The Integrity Tests give an adequate solution to the deterioration in business ethics and save losses of billions of dollars by investing a comparative low amount in such tests. Pilat and Cory have the necessary experience and requirements to devise a unique concept of Integrity Tests that answer the old/new need of business integrity, and are willing to share it with the business community.

THE INTERNATIONAL ETHICAL FUND

1. The International Ethical Fund (IEF) consists of a group of prominent Israeli executives and scientists with impeccable ethical reputations and proven experience in high-level management and technological expertise.

2. The aim of IEF is to invest in projects and companies with the highest profitability, that will enable the fund to distribute 10% or more of its profits in environmental preservation and recycling activities, as well as in community activities - educational, cultural, health and welfare, and still give an outstanding ROI to its investors.

3. IEF comprises 1-2 full-time managers and 5-7 part-time associates.

4. IEF operates with a capital of $50M, raised from international ethical companies and individuals, and focuses on financing joint ventures between European, US and Israeli companies.

5. IEF invests in projects and companies that maintain the highest business ethical standards, will not discriminate against employees and shareholders, will take into consideration the interests of stakeholders, and will contribute to society, environment and health activities in the countries in which the fund will invest.

6. The joint ventures are focused on activities with high-tech content: Internet, electronics, telecom, software, biotechnology, medical and health related fields, environment, multimedia, industrial automation and robotics, etc.

7. IEF invests in various investment stages: start-ups, development and expansion, turnaround and restructuring, technology and manufacturing transfer.

8. IEF intends to achieve an optimization of the benefits in R&D, investment grants and marketing incentives in Israel and other countries. The availability of skilled personnel, taxation, and other factors will influence the location of the activities.

9. Investments are carefully chosen by IEF, based on the extensive experience of its managers in due diligence, foreign investments, successful turnarounds, high-level management of profitable multinational companies, technological expertise, business plans and feasibility studies, private placements, public offerings, consortium and joint ventures' management, and proven discrimination of investment opportunities.

10. IEF intends to invest most of the funds raised within a reasonable period of time, as there are exciting opportunities that are not covered by the existing funds.

11. The fund is involved in the strategic planning and high level management of its companies and actively contributes to their operations from its managers' vast experience and expertise.

12. IEF cooperates with ethical funds in the US and Europe and with other ethical bodies.

FROM THE "BUSINESS ETHICS" ENTRY ON WIKIPEDIA:

As part of more comprehensive compliance and ethics programs, many companies have formulated internal policies pertaining to the ethical conduct of employees. These policies can be simple exhortations in broad, highly generalized language (typically called a corporate ethics statement), or they can be more detailed policies, containing specific behavioural requirements (typically called corporate ethics codes). They are generally meant to identify the company's expectations of workers and to offer guidance on handling some of the more common ethical problems that might arise in the course of doing business. It is hoped that having such a policy will lead to greater ethical awareness, consistency in application, and the avoidance of ethical disasters. An increasing number of companies also require employees to attend seminars regarding business conduct, which often include discussion of the company's policies, specific case studies, and legal requirements. Some companies even require their employees to sign agreements stating that they will abide by the company's rules of conduct.

Many companies are assessing the environmental factors that can lead employees to engage in unethical conduct. A competitive business environment may call for unethical behaviour. Lying has become expected in fields such as trading. An example of this are the issues surrounding the unethical actions of the Salomon Brothers. Not everyone supports corporate policies that govern ethical conduct. Some claim that ethical problems are better dealt with by depending upon employees to use their own judgment. Others believe that corporate ethics policies are primarily rooted in utilitarian concerns, and that they are mainly to limit the company's legal liability, or to curry public favour by giving the appearance of being a good corporate citizen. Ideally, the company will avoid a lawsuit because its employees will follow the rules. Should a lawsuit occur, the company can claim that the problem would not have arisen if the employee had only followed the code properly.

Sometimes there is disconnection between the company's code of ethics and the company's actual practices. Thus, whether or not such conduct is explicitly sanctioned by management, at worst, this makes the policy duplicitous, and, at best, it is merely a marketing tool. Jones and Parker write, "Most of what we read under the name business ethics is either sentimental common sense, or a set of excuses for being unpleasant." Many manuals are procedural form filling exercises unconcerned about the real ethical dilemmas. For instance, US Department of Commerce ethics program treats business ethics as a set of instructions and procedures to be followed by 'ethics officers', some others claim being ethical is just for the sake of being ethical. Business ethicists may trivialize the subject, offering standard answers that do not reflect the situation's complexity.

Author of 'Business Ethics,' Richard DeGeorge writes in regard to the importance of maintaining a corporate code, "Corporate codes have a certain usefulness and there are several advantages to developing them. First, the very exercise of doing so in itself is worthwhile, especially if it forces a large number of people in the firm to think through, in a fresh way, their mission and the important obligations they as a group and as individuals have to the firm, to each other, to their clients and customers, and to society as a whole. Second, once adopted a code can be used to generate continuing discussion and possible modification to the code. Third, it could help to inculcate in new employees at all levels the perspective of responsibility, the need to think in moral terms about their actions, and the importance of developing the virtues appropriate to their position."

Following a series of fraud, corruption, and abuse scandals that affected the United States defense industry in the mid-1980s, the Defense Industry Initiative (DII) was created to promote ethical business practices and ethics management in multiple industries. Subsequent to these scandals, many organizations began appointing ethics officers (also referred to as "compliance" officers). In 1991, the Ethics & Compliance Officer Association (ECOA)—originally the Ethics Officer

Association (EOA)—was founded at the Center for Business Ethics at Bentley University as a professional association for ethics and compliance officers.

The 1991 passing of the Federal Sentencing Guidelines for Organizations in 1991 was another factor in many companies appointing ethics/compliance officers. These guidelines, intended to assist judges with sentencing, set standards organizations must follow to obtain a reduction in sentence if they should be convicted of a federal offense. Following the high-profile corporate scandals of companies like Enron, WorldCom and Tyco between 2001 and 2004, and following the passage of the Sarbanes–Oxley Act, many small and mid-sized companies also began to appoint ethics officers. Often reporting to the Chief Executive Officer, ethics officers focus on uncovering or preventing unethical and illegal actions. This is accomplished by assessing the ethical implications of the company's activities, making recommendations on ethical policies, and disseminating information to employees.

The effectiveness of ethics officers is not clear. The establishment of an ethics officer position is likely to be insufficient in driving ethical business practices without a corporate culture that values ethical behavior. These values and behaviors should be consistently and systemically supported by those at the top of the organization. Employees with strong community involvement, loyalty to employers, superiors or owners, smart work practices, trust among the team members do inculcate a corporate culture.

Many corporate and business strategies now include sustainability. In addition to the traditional environmental 'green' sustainability concerns, business ethics practices have expanded to include social sustainability. Social sustainability focuses on issues related to human capital in the business supply chain, such as worker's rights, working conditions, child labor, and human trafficking. Incorporation of these considerations is increasing, as consumers and procurement officials demand documentation of a business' compliance with national and international initiatives, guidelines, and standards. Many industries have organizations dedicated to verifying ethical delivery of products from start to finish, such as the Kimberly Process, which aims to stop the flow of conflict diamonds into international markets, or the Fair Wear Foundation, dedicated to sustainability and fairness in the garment industry.

As an academic discipline, business ethics emerged in the 1970s. Since no academic business ethics journals or conferences existed, researchers published in general management journals, and attended general conferences. Over time, specialized peer-reviewed journals appeared, and more researchers entered the field. Corporate scandals in the earlier 2000s increased the field's popularity. As of 2009, sixteen academic journals devoted to various business ethics issues existed, with Journal of Business Ethics and Business Ethics Quarterly considered the leaders. The International Business Development Institute is a global non-profit organization that represents 217 nations and all 50 United States. It offers a Charter in Business Development (CBD) that focuses on ethical business practices and standards. The Charter is directed by Harvard, MIT, and Fulbright Scholars, and it includes graduate-level coursework in economics, politics, marketing, management, technology, and legal aspects of business development as it pertains to business ethics. IBDI also oversees the International Business Development Institute of Asia which provides individuals living in 20 Asian nations the opportunity to earn the Charter.

Further reading

- *Andersen, B. (2006). Intellectual property rights: innovation, governance and the institutional environment. Edward Elgar Publishing. ISBN 1-84542-269-4.*
- *Boldrin, M.; Levine, D. K. (2008). Against Intellectual Monopoly. Cambridge: Cambridge University Press.*
- *Cory, Jacques (2004-09-29). Activist Business Ethics. Boston: Springer. ISBN 0-387-22848-9*
- …

פתרון חדש ישן לשמירה על זכויות העובדים בעידן הגלובליזציה – סרט התעודה על ארגנטינה "The Take"

מבוסס על הסרט עם תרגום עברי: "The Take"
The Take, 2004, 87 min., documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein.

<u>תמצית היצירה וניתוחה:</u>
אבי לואיס, הבמאי של הסרט (בעלה של נעמי קליין) פותח את הסרט באומרו: ברוכים הבאים לעיר הרפאים של הגלובליזציה, זו היא ארגנטינה, אך זה יכול להיות בכל מקום, בתי חרושת נטושים, מכונות מחלידות. אך בתוך ההריסות משהו צומח, עבודות נוצרות מחדש. נעמי קליין מוסיפה: למען הדיוק, עבודות נלקחות חזרה. סיסמה: השתלט, התנגד, ייצר. ארגנטינה היא מדינה עשירה שהתרוששה. פרון הפך את ארגנטינה לארץ עשירה בשנות החמישים אך קרלוס מנם עיצב את ארגנטינה בשנות התשעים בהתאם לחוקי קרן המטבע הבין לאומית IMF יחד עם החברות הרב לאומיות: הבראה downsizing, מכירת משאבי הציבור, הפרטה, אבטלה המונית. "המודל" אושר על ידי IMF וראשיו. אך הנס של מנם הפך לאסון. חצי מאזרחי המדינה ירדו אל מתחת לקו העוני. הוא יצר מערב פרוע קפיטליסטי, כאשר הציבור נלכד בו ללא עבודה ובלי פרנסה. ההון הורשה לנוע ללא הגבלה, בעיקר מחוץ לגבולותיה של ארגנטינה.

כאשר בוטלו ההגבלות על המטבע, העבירו הבנקים הרב לאומיים 40 מיליארד דולר אל מחוץ למדינה מבלי שנעשה דבר לעצור בעדם. הממשלה נתקפה פאניקה והקפיאה את כל חשבונות הבנקים. הארגנטינאים הפשוטים ראו כיצד העשירים מעבירים את הכספים שלהם לחו"ל בעוד הם לא יכלו לגעת בכספם. אך זה לא עבר בשלום. מיליונים יצאו לרחובות, שברו חלונות ראווה, חוללו מהומות. הם שרו "שיסתלקו כולם" Que se vayan todos. 30 איש נהרגו על ידי המשטרה. תוך שלושה שבועות התחלפו חמישה נשיאים ובאותו החודש שאנרון פשטה את הרגל, דצמבר 2001, ארגנטינה פשטה אף היא את הרגל, פשיטת הרגל הגדולה ביותר שידעה מדינה ריבונית. מדינה המסרבת לשלם את חובותיה, ממשלה המקפיאה את חשבונות הבנק של תושביה, כללי היסוד של הקפיטליזם נשברו לרסיסים על ידי השיטה הקפיטליסטית בעצמה. הציבור מאס בכל המודל. יש הסוברים כי זהו בדיוק התהליך שמתרחש בכל העולם מסיאטל לדרום אפריקה. מדיניות כלכלית זאת היא גלובלית וכך גם תנועת ההתנגדות.

המצדדים בגלובליזציה האשימו את המתנגדים, ביניהם נעמי קליין ואבי לואיס, שאין להם אלטרנטיבות, קליין ובעלה חיפשו בקדחתנות אלטרנטיבות ברחבי העולם. הם שמעו שמועות על כלכלה מסוג חדש שהחלה לקום בארגנטינה, עם מאות מפעלים שעובדיהם השתלטו עליהם בעקבות סגירתם וניהלו אותם בצורה עצמאית כקואופרטיבים, ללא בוסים. התנועה הלאומית של המפעלים המשוקמים המציאה סיסמה: השתלט, התנגד, ייצר. אנו מתוודעים למפעל Forja San Martin, מפעל הפלדה של סן מרטין, שעובדיו קיבלו אישור מבית הדין לכינוס נכסים לחפש במפעל הוכחות שהבעלים הקודמים מכרו בהיחבא נכסים של המפעל. אם זה נכון, תהיה להם זכות להשתלט על המפעל ולנהלו בעצמם. מתברר שהבעלים לקחו את חומרי הגלם - הכבלים. העובדים מחליטים שהמשכורות יהיו צנועות ושוות. הם ינהלו במשותף את המפעל. הם מחליטים אם כן להשתלט על המפעל על מנת שלא ייעלמו נכסים אחרים. הם מקווים לשכנע את השופט להכיר בהשתלטות שלהם.

מפעל זאנון הוא מקור ההשראה שלהם, זהו מפעל אחר שעובדיו השתלטו עליו, מפעל המייצר קרמיקה, שכבר שנתיים מנוהל על ידי עובדיו, והוא אבי אבות תנועת ההשתלטות - The Take. יש בו 300 עובדים, החלטות מתקבלות באסיפות עובדים, לכל עובד יש קול שווה, לכולם אותו השכר. הבעלים הקודמים היו מסובכים בחובות כה כבדים וקיבלו סובסידיות כה גבוהות שכיום הוא שייך לכולם. אך כיום, אחרי ההשתלטות, הבעלים דורש מחדש את המפעל שהוא מוטט. הוא משוכנע שיקבל חזרה את המפעל, כי הממשלה חייבת לו זאת. אך העובדים שומרים על המפעל 24 שעות ביממה. הם נלחמים בשוטרים עם רוגטקות. הם נהנים מתמיכת הציבור הרחב, שהוא משוכנע שזה טוב לכולם ובוודאי עדיף על פני הניהול הקודם. העובדים מועסקים, הקרמיקה זולה יותר מאשר בעבר, והעתיד נראה ורוד יותר. הבעלים הקודמים קיבלו סכומי עתק מהמדינה כסובסידיה אך שמרו את הכסף לעצמם ולא השקיעו אותו במפעל. אולם הבעלים, זאנון, בשלו - המפעל הוא שלי ולא של העובדים. הם השתלטו על מפעל ששווה $90M. הם עונים שזו לא גניבה אלא החרמה. העובדים תורמים קרמיקה לבתי חולים ולבתי ספר. אלפים פלשו למפעל בכל פעם שהייתה סכנה שהמשטרה תסלק אותם ממנו והיו מוכנים להגן על ההשתלטות בגופם. כיום המפעל הוא בבעלות העובדים.

יותר מ-15,000 עובדים השתלטו בארגנטינה על מפעלים. מספר ההשתלטויות מכפיל את עצמו מדי שנה. זו לא תופעה חדשה, די אם נזכור את רוסיה או קובה. אך מה שמייחד את התופעה הוא שההחרמה לא מבוצעת על ידי ממשלה סוציאליסטית בכפייה, אלא באה מהעם, והחשוב מכל היא לא מנוהלת על ידי ביורוקרטים מפלגתיים, אלא על ידי עובדי המפעלים עצמם. זה מוכיח את טענתם שאין צורך בבוסים. זה קורה גם בקליניקות ובבתי ספר, במספנות, בבתי חרושת לגלידות, לטקסטיל. כולם מנוהלים כיום על ידי העובדים. המפעלים הקואופרטיבים יצרו איגוד משלהם, כי יש כיום מאתיים חברות שהחזירו אלפים למעגל העבודה. זהו מאבק מכובד עם התנסות מבורכת. אך אותם אנשים שהביאו את העובדים לעברי פי פחת ולאבטלה מנסים כיום להשתלט מחדש על "רכושם". זהו איום גדול לתנועה.

מנם חזר לפוליטיקה. האדם שמכר את ארצו צץ ממחבואו ומצהיר שהוא נאבק להשליט סדר ולשמור על הרכוש הפרטי. זה מול זה מתייצבים העשירים והפוליטיקאים המושחתים כנגד העובדים הרעבים. זאנון, ה"בעלים" של המפעל ביקר את מנם ידידו בבית הסוהר ואחרי שהשתחרר. מנם הבטיח לו להשיב לו את המפעל. מתנהלת מערכת תעמולה משומנת היטב בעד מנם הנתמכת על ידי האליטות הותיקות. אבדה הבושה ומנסים להחזיר לשלטון את זה שהרס את כלכלתה והיה אחד הפוליטיקאים המושחתים ביותר במאה העשרים. הוא ניהל את כלכלת העל הקפיטליסטית בשנות התשעים ueber capitalism. יריבו של מנם הוא קירשנר, המושל לשעבר של חבל פטגוניה. העובדים מקווים שקירשנר ישמור על המפעלים הקואופרטיביים, אך אחרים סקפטים לגביו.

העובדים לא עושים לוביינג, הם מעורבים בפעולה ישירה ודמוקרטיה ישירה. המפלגות המושחתות משחדות בוחרים לנהל את המערכה עבורם, למרות שהם הקורבנות של השיטה המושחתת. מתי, בחורה צעירה, מרואיינת ומביעה התנגדות לכל המפלגות, היא לא תצביע, כי הממשלה הורסת את החיים של האדם הקטן. לעומתה אימה אנה תומכת בקירשנר שהוא פרוניסט. יש הרבה נוסטלגיה לזמנים בהם לכל אחד הייתה עבודה, היה חינוך, היה עתיד. אך המפעלים הקואופרטיביים זקוקים לתוכניות עסקיות, ללקוחות. הם עולים לרגל למפעל טרקטורים המנוהל על ידי עובדיו, מפעל זנלו. הם יצרו שותפות עם קבוצה של מנהלים לשעבר ועם המפיצים. הם דווקא החליטו לא לשלם לכל אחד את אותו השכר, אין פה מידה אחידה. כל מפעל קובע לעצמו את הכללים הטובים לו. מפעל זנלו מסכים לשלוח לפורחה סן מרטין את חומרי הגלם.

הפורחה תייצר את חלקי הטרקטורים ותמכור אותם לזנלו. העובדים מקווים שהשופטת ד"ר פרנדז תבין זאת כי יש לעובדים את היכולת לנהל בעצמם את המפעל. המפעלים הקואופרטיביים מהווים איום לכונסים ולנושים המעוניינים למכור את המפעלים כגרוטאות. אל הפורחה מגיע הנאמן שהוא המתווך בין השופטת והרוכשים לבין העובדים. עבור העובדים הוא האויב כי הוא זה שמוכר כל דבר. הם אומרים לו במפעל שהם מעוניינים להתחיל לעבוד ביום שני הקרוב. בבית המשפט אומרת השופטת ד"ר אדלה נורמה פרנדז שאף אחד לא יסכים לרכוש מפעל שהשתלטו עליו עובדיו. הנאמן מצהיר שמעולם לא שמע שנעלם דבר מה מהמפעל והעובדים אומרים שחסר הרבה. השופטת אומרת לעובדים שהם מחבלים במאמציה לקבל את המפעל, היא לא מעוניינת בהצעות העובדים ודורשת מהם שיתפנו.

ישנם אזרחים רבים המצפים לגואל כמנם, המשווה עצמו לישו. בינתיים IMF מציעה את אותה הגברת בשינוי אדרת. מלווה לתשלום הריבית של הלוואות העבר, קיצוץ בהוצאות הממשלתיות, העלאה מסיבית של מחירי המים והחשמל כפי שדורשות החברות המופרטות של החשמל והמים. אחד מהעובדים הבכירים של IMF נעצר בעוון שחיתות. הקרן לא פופולארית בארגנטינה. היא מעדיפה שהנשיא הבא (מנהליה נפגשים עם המועמדים) יבטיח יציבות כלכלית בארגנטינה. לא משנה מי ייבחר, האזרחים יישארו עם אותן בעיות כלכליות. יחד עם זאת העובדים מערבים פוליטיקאים על מנת שיבואו לעזרתם. אשתו של אחד מפועלי הפורחה אומרת שהפוליטיקאים גנבו מהם את הכבוד העצמי שלהם, ואין דבר עצוב יותר מאשר אדם ללא עבודה, אדם מושפל, אך היא חושבת שבעלה יקבל מחדש את עבודתו. ביום הבחירות מאשימים את המאפיה של מנם שהיא יוצרת כאוס על מנת לעודד את הקריאה שלו לסדר.

מפעל ברוקמן לחליפות מוחזר לבעליו. זו לא סתם חברה, זה המפעל שהחל בכל התהליך. בעידן הגלובליזציה אם במפעלי טקסטיל בעולם השלישי דורשים עובדים תנאים משופרים, החברות הרב לאומיות סוגרות את המפעל ועוברות למדינה אחרת. במפעל ברוקמן הבעלים קיצצו בשכר העובדים ואיימו לסגור את המפעל. יום בהיר הבעלים פשוט נטשו את המפעל. אך העובדים החליטו להמשיך להפעיל אותו ועכשיו סילקו אותם מהמפעל שלהם. עובדי ברוקמן הפכו ליקירי האומה, הם אומצו על ידי האימהות של כיכר מאי, הנשים שאיבדו את יקיריהן בזמן הדיקטטורה הצבאית שנרצחו באכזריות על ידי הגנרלים. נערכות הפגנות המוניות למען עובדי ברוקמן. ביום השלישי של שביתת השבת מול המפעל מתקבצים אלפים מכל רחבי המדינה לתמוך בעובדים.

הצעת החוק להעברת הפורחה לעובדים מובאת להצבעה בבית הנבחרים בלה פלטה. הבית מחליט להעביר את המפעל לעובדיו. העובדים הנרגשים בוכים מרוב אושר. ברקע אנו שומעים שיר של מרסדס סוסה:

Quien dijo que todo esta perdido, Yo vengo ofrecer mi corazon, Hablo de cambiar esta nuestra casa
"מי זה אמר שהכל אבוד, אני באה להציע את ליבי". רואים את ההמונים מסתערים על השוטרים במפעל ברוקמן. מרסדס סוסה ממשיכה לשיר על העניים, על הכמיהה לחיים והיא מסיימת במילים: "אני אומרת שצריך להחליף את ביתנו". השער של מפעל ברוקמן נשאר נעול. רואים את האחות של העובדת החולה בסרטן שאומרת שהבעלים הקודמים ניכו לה משכר העבודה את הזמן שהלכה בו לטיפולים כימותרפיים, אבל העובדים המנהלים כיום את המפעל עוזרים לה כי הם אנשים עם ערכים. כשהגיעו נעמי קליין ואבי לואיס לראשונה לבואנוס איירס נתן להם אדם מכתב ובו נאמר: "אנחנו הראי שעליכם להסתכל בו. השגיאה שאינכם צריכים לעשות. ארגנטינה היא השיירים שנשארו מארץ שעברה גלובליזציה. אנחנו נמצאים במקום שכל העולם צועד אליו." מה שהם ראו בארגנטינה היא מדינה המנסה ללמוד משגיאותיה.

מנם נשר בסיבוב השני של הבחירות כשהבין שההמונים הם נגד ה"מודל". נסטור קירשנר זכה בבחירות. נראה לעובדים שהוא יעזור לקואופרטיבים ולא לחברות הרב לאומיות. הקואופרטיבים הם הדרך של הארגנטינאים ליצור עולם חדש, לטאטא את העולם הישן. שישה חודשים מאוחר יותר חזרו נעמי ובעלה לארגנטינה. פורחה סן מרטין עובדת בקצב מלא. זאנון הגבירה את התפוקה ושכרה עובדים חדשים. למרות הבטחותיו קירשנר חתם על הסכם חדש עם IMF, הדומה מאוד להסכמים הקודמים. בית הנבחרים של בואנוס איירס החזיר את מפעל ברוקמן לעובדיו. המפעל פתח שוב את שעריו.

הפתרון – מנהיגות - המודל של סטף ורטהיימר

מבוסס על חומר על סטף ורטהיימר בויקיפדיה, באינטרנט, במאמרים, באתר ישקר, בסרטונים ועל הספר: מודל תפן, דרך גני התעשייה לעצמאות כלכלית, עריכה וכתיבה: ורד מוסנזון, תפן יזמות בע"מ, 2003

קיימת בעיה מאוד רצינית בהוראת האתיקה בכלל ובישראל בפרט. קיימות דוגמאות למכביר של מנכ"לים, אילי הון, מנהלי כספים, אנשי רכש ומכירות לא אתיים. כל קורס לאתיקה סוקר את אנרון ואת החברות הגלובליות הלא אתיות שעושקות את העובדים, פוגעות באיכות הסביבה, בקהילה, בלקוחות, בספקים, מתחמקות מתשלום מיסים ולעיתים תורמות אחוז מרווחיהן למטרות צדקה. קשה למצוא "גיבור" אתי, מודל לחיקוי, שיהיה איש עסקים מוצלח, מנכ"ל נערץ, איל הון שעשה דרכו ביושר, שמוצא את האיזון בין האינטרסים של מחזיקי העניין לרווחיות. אם זה קשה בעולם, קל וחומר בישראל, בה התערערו הנורמות האתיות בצורה דרסטית בשנים האחרונות, בעולם העסקים, בפוליטיקה, במנהל הציבורי, במקצועות החופשיים, ברפואה ובחינוך. סביר להניח שרוב העושים במלאכה הם ביסודם אתיים אבל קשה להם יותר ויותר לשמור על האתיות שלהם לנוכח התשתית ההולכת ונעשית מושחתת. עם ישראל הוא לא מפרגן במיוחד וגם אם יימצא איל הון או מנכ"ל אתי יבואו מייד המקטרגים ויגלו שהוא לא משלם את מלוא המס המגיע ממנו, שהעובדים שלו לא מקבלים את המשכורות הגבוהות ביותר במשק, שהוא איש עסקים קשוח העושה את החיים קשים למתחרים שלו. יחד עם זאת הסטודנטים, העובדים, הקהל הרחב זקוקים לאישיות שתהווה עבורם מודל לחיקוי, אדם שהקריירה שלו הייתה אתית ברובה אם לא בכולה, כי אין איש עסקים אשר לא "פשע" מעולם במעשים לא אתיים, אבל אין זה אומר שאם מישהו עשה אי פעם מעשה לא אתי הוא דומה לאחר שכל חייו היו רצף של התנהגות לא אתית. אין דין נהיגה במהירות של 120 קמ"ש לעיתים נדירות בכביש מהיר בלי סיכון אף אחד לנהיגה במהירות דומה בשטח בנוי ובשיכרות, תוך דריסת הולכי רגל.

אריסטו אמר שעל מנת להיות אתי יש לקחת דוגמא מאדם אתי. הדוגמאות של מנהלים אתיים כאל קייסי, ריי אנדרסון, פול הוקן, ווארן באפט או סטף ורטהיימר ושל חברות אתיות כג'ונסון אנד ג'ונסון, אינטרפייס, מרק או בן אנד ג'ריס יכולות לסייע לאנשי העסקים ולסטודנטים כמודלים לחיקוי. לדעת אל קייסי המנהלים צריכים לשים דגש דומה להתנהגות אתית כמו לביצועים עסקיים טובים. הדיעה הקדומה שעולם העסקים הוא ג'ונגל לא מוסרי, שאנשי עסקים הם ציניים ומונעים רק ע"י האינטרסים האנוכיים שלהם היא לעיתים בבחינת נבואה המגשימה את עצמה. לכן חשוב שכבר במסגרת לימודי מינהל העסקים ילמדו הסטודנטים שניתן לנהל את העסקים בהצלחה ותוך שמירה על כללי האתיקה. אריסטו סבור כי האדם שואף לאושר eudaimonia, כשיא של קיומו. אושר אינו זהה לתענוג והאדם האתי ישאף לחיות חיים מאושרים אך לאו דווקא חיי עונג. רצוי כמובן לשאוף לטוב במישור האישי אך לשאוף לטובת הכלל, הוא בוודאי מעשה נאצל הרבה יותר (Aristotle, Ethics, p. 64). העושר אינו האושר אליו אנו מיחלים כי אם רק אמצעי להשיג מאוויים אחרים. האדם הוא יצור חברתי ולכן שאיפתו לטוב כוללת את אשתו, ילדיו, הוריו, חבריו והחברה בה הוא חי. איכות חיי האדם נקבעת ע"י מעשיו. הסגולות המוסריות נרכשות ע"י הרגל, כי אדם אינו אתי או לא אתי מטבעו. הוא יכול להפוך אתי מכוח ההרגל ותפקיד החברה לפתח את הכישורים האתיים של האדם. זאת ועוד, אריסטו גורס שאדם צריך להיות מתון בהתנהגותו על מנת לשמור על סגולותיו הטובות. אין להגזים בסיפוק מאוויים ועונג, באוכל ושתייה, באומץ או בפעילות ספורטיבית. אך כל אדם חייב למצוא את האיזון המתאים לו. לדעת אריסטו אדם לא ישר בחר במודע את דרכו ואינו יכול לשנות אותה, להבדיל מעיקרון החרטה בנצרות. בעולם המודרני אנו עדים לתופעות רבות של פעילות פילנטרופית על מנת להקל על המצפון של אילי הון וחברות לא אתיות. כך ה- robber barons (הברונים השודדים) האמריקאיים הקימו מוסדות פילנטרופים לתפארת, חברות הטבק הן מגדולי התורמים לאמנות ולבריאות וחברות ישראליות לא אתיות רבות תורמות סכומי כסף נכבדים למטרות חברתיות ונתפשות כחברות אתיות.

עד לעיסקת מכירת ישקר לוורן באפט היו רבים שלא הכירו את סטף ורטהיימר. החברה שלו הייתה פרטית, לא נסחרה בבורסה, אף אחד לא ידע בבירור מה מידת עושרו. אחדים הכירו את פעילותו למען הגליל, הקמת גני תעשיה בתפן ובמקומות אחרים. אחדים זכרו שהיה פעיל בשינוי והיה חבר כנסת שלא הטיל את רישומו במיוחד על בית המחוקקים, אך היה אחד מאנשי העסקים והתעשיה הבודדים שנכנסו לכנסת על מנת להשפיע ומתוך נימוקים ציוניים צרופים. סטף די התאכזב מהפוליטיקה והקדיש את כל מרצו לעסקיו, לגני התעשייה, לחינוך ואחריות חברתית. בפרשת דב תדמור בשנות השמונים ניתן היה להבין שעסקיו מאוד מצליחים אבל ישקר הייתה עדיין קטנה בהרבה ממימדיה כיום. יחד עם זאת, האסטרטגיה המבריקה שבה נקטה המשפחה שהחלה לאסוף בבורסה מניות של אי.די.בי., שותפתם לישקר, הביאה לכך שאי.די.בי. הסכימה למכור את חלקה למשפחה, וישקר חזרה להיות בבעלות מלאה של המשפחה. רכישת 80% ממניות

ישקר ע"י וורן באפט וברקשייר האתאווי בארבעה מיליארד דולר בשנת 2006 הביאה לכותרות את שני אנשי העסקים האתיים ביותר – באפט בעולם וורטהיימר בישראל. באפט וסטף אינם רק אתיים, הם אנשי עסקים מהשורה הראשונה, האנשים העשירים ביותר במדינתם, שעשו את הונם בדרכים אתיות מבלי לעשוק את מחזיקי העניין. הם עדות חותכת לכך שאתיקה ועסקים הם לא אוקסימורון וניתן להצליח בעסקים ולהיות אתי כאחד, בניגוד לדעותיהם של הציניקנים. אולי קשה יותר להתעשר בצורה אתית, בוודאי שישנם אילי הון לא אתיים שהצליחו מאוד בעסקים גם בטווח הארוך, הברונים השודדים הם רק דוגמא אחת. אבל אפשר גם אחרת והאתיקה אינה מפחיתה מדרגת ההצלחה אלא אף מגבירה אותה.

קיימות הגדרות רבות לקיימות, אחריות חברתית, אתיקה עסקית, גלובליזציה, איכות הסביבה וממשל תאגידי. ישנם שרואים בקיימות את חזות הכל, אחרים רואים זאת באחריות החברתית או באתיקה עסקית. אבל אם רואים ראייה הוליסטית את כל הפרמרטים האלה, יתברר שהם מתאימים זה לזה כחלקים של פאזל רב חלקים. איש עסקים הפועל בצורה בת קיימא או sustainable לא יעשה לאחר את אשר לא היה רוצה שיעשו לו, ישמור על איזון בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין, ידאג לממשל תאגידי תקין, עם שקיפות מירבית, עם שמרנות פיננסית, מינוף סביר, ניהול אנושי, הקפדה על איכות ומצוינות, סיוע לקהילה בפעולות חינוך, תרבות ורווחה, הקפדה על איכות הסביבה אף מעבר למתחייב בחוק, תשלום מס כחוק אך מבלי לתכנן מס "כחוק" במטרה להתחמק מתשלום מס, מתן דיווחים פיננסיים אמינים, ניהול סמכותי ודמוקרטי, כיבוד התחייבויות לעובדים, לספקים, לנושים, ללקוחות, לקהילה ולמדינה. אם בודקים את פועלו של סטף ורטהיימר בכל הפרמרטים האלה אנו רואים שהוא עומד בכולם. אין זאת אומרת שהוא לא עושה כל מה שלאל ידו לנקוט באגרסיביות שיווקית, לתפוש נתחי שוק גדולים, לנצח את התחרות, להיות רווחי ולצמוח, להפוך לחברה גלובלית המובילה בשווקים שבהם היא פועלת. אולם הוא לא מקיים את הדיבר העיקרי של מילטון פרידמן: הוא לא שואף למקסם את הרווחים בכל מחיר. הוא מרוויח היטב ובוודאי לטווח הרחוק, אך אם היה רוצה למקסם את הרווחים הוא לא היה משלם מיסים של מיליארד דולר על עיסקת מכירת ישקר אלא לוקח יאכטה ושט לו אל מקלטי מס בארובה או באי מן, הוא היה מעביר את כל מפעליו לסין, להודו או לפחות לתל אביב במקום להשאיר אותם בתפן ולדאוג לתעסוקה של אלפים מתושבי הגליל, הוא היה מוכר את ישקר בעוד כמה מיליארדי דולרים לכריש שהיה מפרק את החברה לחתיכות מוכר כל חלק בשווי גבוה יותר ומפטר אלפי עובדים.

לא קל לסטף לנהל חברה בישראל כאשר חלק ניכר מהתשתית העסקית נעשית מושחתת, כאשר מלחמת לבנון השניה פורצת בעקבות החלטה של שעתיים כאשר לו לוקח יותר זמן לבדוק כדאיות של הזמנת מחרטה פשוטה. המפעלים שלו ממשיכים לעבוד במשך למעלה מחודש תחת מטר קטיושות וורן באפט מגבה אותו ולא בורח, כי כשהוא נכנס לחברה זה לתמיד בטוב וברע. אם סטף ובאפט היו מעבירים את ישקר לסין לא היו שום סיכונים בטחוניים, התשואה להון הייתה הרבה יותר גבוהה ואולי אפילו המשקיעים של ברקשייר האתאווי היו יוצאים מורווחים. אבל סטף ובאפט לא ממקסמים את הרווחים. יש להם ערכים נעלים לא פחות כמו נאמנות, ראייה ארוכת טווח, דאגה לעובדים, דאגה לקהילה ולמדינה שהביאו את החברה עד הלום. סטף פועל על פי אסטרטגיה הוליסטית הרואה את כל המרכיבים של קיימות, אחריות חברתית, אתיקה עסקית, איכות הסביבה וממשל תאגידי כמקשה אחת. ישקר הפכה לחברה גלובלית אבל לא מסתירה את הישראליות שלה. באתר של ישקר מודגש שזאת חברה ישראלית, השם שלה אפילו מורכב מישראל ומקרביידס (יש-קר). סטף לא עובר לגור לאירופה או ארה"ב בשביל להיות קרוב יותר לשוק, הוא אפילו לא מנפיק את החברה שלו בוול סטריט בשביל לעשות אקזיט מפואר כעבור כמה שנים תוך נפילת מחירי המניות מייד אחרי ההנפקה כפי שעשו לא מעט אילי הון ישראליים. גם כשהוא מוכר את השליטה למשקיע זר, סטף בודק היטב בציציותיו ומוודא שהוא ימשיך לקיים את המטה והמפעלים בישראל, בתפן, מבלי לפטר אפילו עובד אחד, גם אם מילטון פרידמן וכל הניאו ליברלים יגידו שהוא כופר בעיקר.

כל עוד שיש בעולם הוגי דיעות כג'וזף שטיגליץ חתן פרס נובל לכלכלה וחסיד הדרך השלישית (ראה פרק על משנתו של ג'וזף שטיגליץ), כל עוד שאיכות הסביבה התברכה בצ'מפיונים ברמתו של חתן פרס נובל (והאוסקר) אל גור, כל עוד שפועלים אנשי עסקים מסוגם של וורן באפט וסטף ורטהיימר יש תקווה שהעולם יוכל לצעוד לעבר עתיד טוב יותר הדואג לכל האזרחים, לחלשים ולחזקים ולא רק להתעשרות של כמה אילי הון נטולי עכבות. הגיע הזמן שהסינון הראשוני בבואנו לעשות עסקים יהיה סינון אתי, של יושרה, של שקיפות, של קיימות. רק אם החברה, איש העסקים, הארגון יעברו סינון זה נוכל להמשיך ולבדוק את הכדאיות הכלכלית של העסק או השותפות, נוכל להחליט האם להלוות להם כסף, לקנות את מוצריהם, לעבוד עבורם, לספק להם סחורה, לתת להם לפעול בקהילה, לקבל מפעל מאושר או תמיכה של המדען הראשי. אין לעשות עסקים בשום מחיר עם גורמים לא אתיים גם אם הם מבטיחים את הירח, כי בסופו של יום כל מחזיק עניין שיעשה עסקים איתם ייצא בהפסד, כי מי שעושק את העובדים, את הלקוחות, את הספקים או את הקהילה יעשוק גם את הבנקים הנותנים להם הלוואות, את בעלי מניות המיעוט הקונים את מניותיהם ואת השותפים המשקיעים בחברתם. אבל הסינון האתי צריך להיות מפוכח. אם חברה לא מאפשרת התאגדות של עובדים אבל משלמת משכורות גבוהות מהמקובל באיזור או במדינה שבה היא פועלת, נותנת להם תנאים סוציאליים מפליגים, בטיחות בעבודה, סביבת עבודה נעימה שתענוג לעבוד בה, שירותים קהילתיים עם דיור במחירים סבירים, לא מפלה את עובדיה על רקע מין, גזע, דת או גיל, אין

פיטורים ללא אבחנה וכמות מוגזמת של עובדי קבלן, זה לא הופך אותה ללא אתית למרות שאחד מעקרונות האתיקה הוא התאגדות עובדים חופשית. יש לראות את התמונה הכוללת של רווחת העובדים. ראינו כבר שעובדים המאוגדים בהסתדרות נהנו מתנאים גרועים בהרבה מעובדים בחוזה אישי (וגם להיפך), מה שקובע אם כן זה רווחת העובד ולא האיגוד.

אם חברה לא משלמת את המס המירבי ומתווכחת עם פקיד השומה על גובה המס, אם היא מקבלת את ההטבות שמקנה לה החוק בגין מפעל מאושר לרבות פטור מלא ממס או מענקים גבוהים, אם רוכש החברה נהנה מהטבות מס למרות שהמוכר שילם את המיסים על המכירה, אין לראות בכך עיסקה סיבובית, נתינה ביד אחת ולקיחה ביד השניה. קודם כל יש להשוות את החברה ואיל ההון לאחרים שגם לוקחים וגם לא נותנים. זה סביר שחברה גדולה תנסה להוריד במקצת את בסיס המס, זה אולי לא הכי צודק אבל גם בבנקים נותנים שיעורי ריבית גבוהים יותר על פקדונות גדולים. מה שלא לגיטימי הוא שדווקא חברה גדולה ואילי הון שקיבלו כל כך הרבה מהמדינה לא ישלמו כלל מיסים בגלל מקלטי מס ומגדלים באיספמיה שבונים עבורם פקידי מס לשעבר. כאן פועל עיקרון האוניברסליות הקנטיאני שאם כולם יתנהגו כמותם המדינה תקרוס. אם אין תקציב לבטחון, למשטרה, למלחמה בפשע, בתאונות הדרכים בגניבות ובאלימות, אם אין תקציבים לחינוך, לבריאות, לרווחה, לניצולי השואה, זה בין השאר בגלל אילי הון וחברות גדולות חסרי מצפון שלא משלמים את המיסים לא בגלל מסלול פטור ממס לגיטימי אלא בגלל תכנון מס "כחוק" תוך בריחה למקלטי מס. סטף ורטהיימר שילם מיליארד דולר על עסקת המכירה, כמה אילי הון עשו כמותו ולא ניסו קודם כל לא לשלם כלל מס? המדינה סייעה רבות לסטף, אך הוא גם סייע רבות למדינה, לפיתוח הגליל, לתעסוקה של אלפים, להקמת גני תעשייה באיזורים המרוחקים ביותר מהמרכז (סטף לא אוהב את המילה פריפריה), ביצוא של 99% מתוצרת מפעליו, בהקמת כפר הורדים, בתשלום מיסים של מיליארדים.

איתן ורטהיימר (כאן המקום לציין שקשה לנו להבחין בין המודל של סטף ושל בנו איתן שנראים לנו זהים ולכן אפשר אולי להתייחס למודל "ורטהיימר") כותב במאמר בספר "מודל תפן" (עמ' 26): "להרוויח לא היווה עבורנו בשום שלב מטרה אלא תוצר לוואי. המטרה תמיד הייתה הלקוחות – והאנשים שלנו, לייצר פתרונות טובים יותר." זו כאמור כפירה בעיקר לעומת מה שמרבית אנשי העסקים בישראל ואולי אפילו בעולם חושבים. אם איש אקדמיה ועסקים כותב דברים דומים במאמר בבטאון רואה החשבון מאפריל 2007 ("תריסר הדיברות" מאת יעקב קורי, עמ' 34): "הרווחיות היא כמו החמצן שבלעדין לא ניתן לחיות, איש אינו קובע את מקום מגוריו רק באיזור שבו יש מקסימום חמצן. או בפרפרזה לדברי מולייר במחזהו 'הקמצן': צריך להרוויח בשביל לחיות אך לא צריך לחיות בשביל להרוויח", מחליטים להכניס את המאמר לבחינות הסיום של המועצה; אבל אם רוב אנשי העסקים בישראל ינהגו כמו סטף ואיתן ורטהיימר ויאמצו את המודל שהפך את המשפחה להכי אתית ועשירה כאחד יהיה לזה השפעה הרבה יותר קרדינלית. אולם, לא מספיק להתנהג בצורה שהיא אתית ו- sustainable.

וורן באפט החליט להחזיר לקהילה את מרבית הונו. אין צורך שמשפחת ורטהיימר תתרום לצדקה כמה מיליארדים, אנחנו לא זקוקים לחלוקה ולנדבות. אין למשפחה מצפון לא נקי שיביא אותה להקים כמה מתנ"סים על מנת לטהר את השרץ. אבל ורטהיימר יכול לבצע מהפך בעולם העסקים בישראל. אם המשפחה תשתמש במרבית הכספים שלה על מנת להקים קרנות אתיות שישקיעו רק בחברות אתיות, אם מרבית ההשקעות של המשפחה יהיו בתעשיות ירוקות, בפרויקטים חוסכי אנרגיה, במימון מחקר ופיתוח של מקורות אנרגיה חלופיים, במפעלי מחזור. עם כמה מיליארדים ובמינוף מתאים, עם סיוע ממשלתי נדיב, ועם הדבקת אילי הון אחרים בחידק של הקיימות sustainability, ניתן לבצע את המהפך הבא של ישראל אחרי הצלחת המהפך של ההיי טק בעשור האחרון. ישראל יכולה להיות אור לגויים, שיופק לא מנפט ומקורות אנרגיה מזהמים אלא מאנרגיה נקיה. הקרנות האתיות שיוקמו וישקיעו בתעשיות אתיות וירוקות יוכלו לפתור את מרבית הבעיות החברתיות. הם יתנו תעסוקה לעשרות אלפים בגליל ובנגב, יצמצמו בצורה דרסטית את תופעות השחיתות, הטיית מכזרים ועושק מחזיקי העניין. המנהלים ואילי ההון שחושבים שאנשי אקדמיה הדוגלים בקיימות הם "הזויים" יכבדו ויאמצו את המודל העסקי של המשפחה העשירה ביותר בישראל, כי היא כבר הוכיחה שניתן להיות אתי ורווחי כאחד. ישקר מתגאה בכך שהיא מייצאת 99% מתוצרתה. משפחת ורטהיימר תוכל להשאיר מורשת, לייצא את המודל העסקי שלה לאתיקה, אחריות חברתית וקיימות המשולבים עם רווחיות גבוהה וצמיחה, עם ציונות ופיתוח הגליל והנגב ל- 99% מעולם העסקים בישראל. זה יהיה יותר מהצהרת "באפט", זו תהיה הצהרת "ורטהיימר"!

מנהיגות – המודל של וורן באפט - איל הון עם אחריות חברתית – סרט ביוגרפי "וורן באפט, האורקל מאומהה"

מבוסס על הסרט "ביוגרפיה של וורן באפט", בלי תרגום, וחומר באינטרנט (Wikipedia) על באפט:
Warren Buffett - Oracle of Omaha, 2000, 60 min., about the story of Berkshire Hathaway

תמצית היצירה וניתוחה:
וורן באפט, האורקל של אומהה, צבר הון עתק מהשקעות חכמות ו"סולידיות" בחברת ההשקעות שלו ברקשייר האתאווי, שהוא מחזיק בה 38%. עם הון של 44 מיליארד דולר הוא רק "כמעט" האיש הכי עשיר בעולם, אך אם נשקלל את הונו בדרכים האתיות שבהן הוא השיג אותו הוא ללא ספק האיש העשיר ביותר בכל הזמנים. באפט נולד באומהה נברסקה בשנת 1930. אביו הוורד היה ברוקר וחבר קונגרס. הוא למד את יסודות ההשקעות באוניברסיטת קולומביה אצל בנימין גרהאם. הוא שב לאומהה בשנת 1957 והקים את חברתו עם השקעה שלו ושל חבריו ומשפחתו. עד 1969 הוא הגיע לתשואה ממוצעת של 30% לשנה, בשוק שבו הנורמה הייתה כ-10%. הוא עבר בהרבה את התשואה של הדאו ג'ונס וה-S&P כבר 40 שנה. לבאפט יש שלושה ילדים אבל הוא הודיע לאחרונה שכמעט כל הונו יעבור בהדרגה לקרן משותפת עם ביל גייטס לפעילות פילנטרופית.

אחת ההשקעות הראשונות של באפט הייתה באמריקן אקספרס. בין החברות שבהן השקיע הייתה ברקשייר האתאווי, חברת טקסטיל. באפט חיסל את פעילות הטקסטיל אבל שמר את השם לחברת ההשקעות שלו. עיקר השקעותיו היו בתחילה בביטוח, תוך הבטחת זרם תקבולים קבוע ורציף להשקעות נוספות. בשנת 2003 ברקשייר הייתה בעלת ארבעים חברות והעסיקה 150,000 איש. בשנת 2004 הסתכמו הכנסות החברה ב-74 מיליארד דולר עם רווח של 7.3 מיליארד דולר, נכסים של 189 מיליארד דולר, הון עצמי של 86 מיליארד דולר, שווי שוק של 136 מיליארד דולר, גידול ממוצע ברווח למניה של 27.5% לשנה בעשר השנים האחרונות.

באפט ממקד בדרך כלל את השקעותיו בחברות ששוויין נמוך בהשוואה לפוטנציאל ולסיכויי הצמיחה שלהן לטווח הארוך. עיקר הרווחיות שלו נובעת מהחברות שבבעלותו, אם כי השקעותיו הבורסאיות כוללות את קוקה קולה שבה הוא בעל המניות הגדול ביותר, וג'ילט. באפט נמנע מלהשקיע בחברות היי טק כי הוא לא מבין בהערכות השווי שלהן. ברקשייר היא בעלת חברות ביטוח כגייקו וג'נרל ריי, התורמות תזרים מזומנים ניכר מפרמיות הביטוח שלהן. באפט חי עדיין באותו בית בנברסקה ששילם עבורו 57 אלף דולרים בשנות החמישים.

באפט מאוד צנוע בחייו הפרטיים. הוא מקבל משכורת של 100 אלף דולר לשנה מברקשייר האתאווי. ברקשייר לא שילמה דיבידנדים מזה עשרות שנים. הוא תורם מדי שנה כ-12 מיליון דולר באמצעות הקרן שלו. באפט מאמין שהבעיה של כלכלת ארה"ב בשנים האחרונות היא בריבוי האנשים והארגונים שאינם מייצרים דבר ישירות ומתוגמלים על פי היקף הטרנזקציות שלהם. באפט טוען שרוב המסחר במניות מומלץ ומתבצע בעיקר ע"י ברוקרים המעוניינים לקדם את עצמם ולא את המשקיעים שלהם. לדעתו כל אדם צריך לבצע בכל חייו לא יותר מעשרים עסקות בורסאיות. הוא לא מוכן לעשות ספליט של מניות ברקשייר הנסחרות ב- 4,753 דולר למניה.

באפט מתייחס למשקיעים בברקשייר כשותפים בחברה לטווח ארוך או לכל החיים. הוא ממליץ למעוניינים בהשקעות לטווח קצר ובהתעשרות מהירה לא להשקיע בברקשייר. הוא ממליץ לבעלי המניות להחזיק במניות על שמם ולא באמצעות הברוקרים שלהם. הוא תומך במפלגה הדמוקרטית וטוען שבוש מקפח את המעמד הבינוני. בכל חודש מאי אלפי "מאמינים" עושים את דרכם לאומהה, נברסקה, לשמוע את הגורו שלהם וורן באפט. הרבה משקיעים הספידו את באפט בימים העליזים של הכלכלה החדשה, אך כיום עלתה קרנו מחדש כמשקיע מתוחכם עם ראייה לטווח ארוך שניתן לסמוך על שיפוטו המקצועי. מכל אילי ההון באפט הוא בוודאי הנערץ ביותר.

חברות הבת העיקריות של ברקשייר הן:

Borsheim's Fine Jewelry, Dairy Queen, Fruit of the Loom, Nebraska Furniture Mart, The Pampered Chef, See's Candies, World Book, General Re, Geico, Kansas Bankers, Surety Insurance Company, National Indemnity Company, Wesco Financial Corp.

ההשקעות הבורסאיות העיקריות של ברקשייר הן:

The Gillette Company (9.5%), The Washington Post Company (18.0%), Coca-Cola (8.3%), American Express (12.5%).

נוכל להשוות בין הדרך שבה גדולי הטייקונים התעשרו לבין הדרך שבה וורן באפט התעשר. לאור זאת, מי ראוי לשמש מודל לדור הצעיר? האם ניתן להפוך לאיש העשיר ביותר בעולם ולהישאר עדיין אתי (יחסית)? יש רבים הטוענים כי דרכו של באפט היא מיושנת שאבד עליה הכלח, אך אחרים טוענים כי היא הדרך הנצחית של השקעה סולידית המבטיחה את התשואות הטובות ביותר לזמן הארוך. מה נכון יותר? מי ייזכר בתודעת ההיסטוריה כפילנתרופ גדול יותר: גייטס, קרנגי, פורד, מורגן, רוקפלר או וורן באפט? החלטתו של וורן באפט לתרום בהדרגה את מרבית הונו לפילנתרופיה בעודו בחיים מעמידה אותו אולי כגדול הפילנתרופים בכל הזמנים.

לאחרונה נמכרה חברת ישקר הישראלית לבאפט ונרקם קשר מאד הדוק בין סטף ורטהיימר לוורן באפט. לנוכח קשר זה, נוכל לתהות: האם ורטהיימר הוא איש העסקים האתי ביותר בישראל? האם חברת ישקר תשתלב היטב בקונצרן של באפט? האם מצא מין את מינו בעיסקה זאת? באפט ווורטהיימר ממחישים בהתנהגותם שלא כל אנשי העסקים חושבים שמשנתו של מילטון פרידמן היא הקובעת בעולם העסקים. הם מכניסים שיקולים רבים מעבר לשיקולים של מקסום הרווח והאחריות החברתית היא אחת מאבני היסוד בהתנהגותם. באפט יכול היה לרכוש חברות אחרות אך הוא בחר דווקא בישקר למרות שאולי זאת לא היית ההשקעה הכדאית ביותר, אך הוא סבר כנראה כי היא הכי מתאימה לאופי העסקי שלו.

קיימות - פול הוקן, נביא הקיימות בימינו

פול הוקן נחשב על ידי רבים לנביא הקיימות בידינו. הוא איש רב פעלים, אקטיביסט בתחומים של איכות הסביבה, יזם, עיתונאי וסופר הכותב ספרים רבי מכר. הוקן מאמין שניתן למצוא את שביל הזהב בין עולם העסקים לסביבה ובין בני האדם למערכות החיים על מנת ליצור עולם צודק יותר ובר קיימא. הוקן הקים בהצלחה רבה עסקים אקולוגיים, הוא מרצה וכותב על השפעת עולם העסקים על הסביבה, מייעץ לממשלות וחברות על פיתוח כלכלי, אקולוגיה תעשייתית ומדיניות סביבתית. להוקן הייתה השפעה רבה על הקניית סטנדרטים של קיימות המתבטאים ב: Triple bottom line (דו"חות שנתיים המתארים את פעילות החברה בנושאים חברתיים, אקולוגיים ואתיים).

בין הספרים הבולטים של הוקן:
The Next Economy (1983), Growing a Business (1987), The Ecology of Business (1994), Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution (2000), Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw it Coming (2007).
ספריו של הוקן יצאו לאור ביותר מחמישים ארצות, תורגמו ל- 27 לשונות ונמכרו ביותר מ- 2 מיליון עותקים.

הוקן הקים את Erewhon Trading Company, עסק סיטונאי של מוצרים טבעיים בשנות השישים. החברה שלו התבססה אך ורק על ספקים של מוצרי חקלאות בת קיימא. בסוף שנות השבעים הוקן הקים את חברת Smith & Hawken לאספקת מוצרי גינה. חברות חדשות יותר הן Metacode, חברת תוכנה המתמחה בכלי ניהול עם תוכן מוגן בפטנטים, ו- Groxis, חברת מידע גרפי למנועי חיפוש, ספריות ובסיסי מידע. הוא מנהל כיום את קבוצת PAX, חברת מו"פ המתמחה בטכנולוגיות מוגנות פטנטים. הוקן מנהל את NCI, אלכ"ר מחקרי הממוקם בסוסליטו קליפורניה. הארגון הכין בסיס מידע על מאות אלפי הארגונים של פעילות אזרחית בעולם המתמחים בשיקום סביבתי וצדק חברתי. ניתן לעיין בחומר באתר www.wiserearth.org . NCI ביצע לאחרונה מחקר רחב היקף על קרנות אתיות (SRI) ויצר את בסיס המידע הציבורי הראשון של קרנות אתיות בארה"ב, המציג פרטים מלאים על החברות שבהן מושקעות הקרנות ועל קטגוריות הסינון האתי. ניתן לעיין בחומר ב- www.responsibleinvesting.org .

בספרו "האקולוגיה של המסחר" דורש הוקן מעולם העסקים המערבי לצמצם את צריכת האנרגיה והמשאבים הטבעיים שלו בשמונים אחוזים בחמישים השנים הבאות. הוא מציע לכלול ביעדי החברות יעדים "הזויים" כגון ההנאה האסתטית מהעבודה, והאם העובדים נהנים (having fun) מעבודתם. בזאת הוא הקדים את דורו כי גוגל שהוקמה הרבה אחרי כתיבת הספר עושה בדיוק את זה והיא כידוע מאוד מצליחה. הוא מאמין שעולם העסקים והעולם הטבעי יכולים לשגשג במקביל וצרכי כדור הארץ נענים. אולי וול סטריט לא יאמצו כל רעיון שלו אבל הם הרי טוענים כי עם הצלחה לא מתווכחים ולא ניתן להתווכח עם האימפריה העסקית שהקים הוקן ועוד יותר עם ההצלחה של חברות כגוגל.

הוקן מיישם את העיקרון של "אל תעשה לאחר את אשר לא היית רוצה שיעשו לך" לא רק לבני אדם כי אם גם לכדור הארץ. החברות צריכות להפסיק להיות מוטות מקסום הרווח ועליהן להפוך למוטות בני אנוש כדי להפוך לבנות קיימא. הוקן סוקר תיאוריות אקולוגיות ואסונות אקולוגיים וקובע כי אקולוגיה מציעה דרך לבחינת כל הפעילויות של העסקים והמשאבים באספקלריה ביולוגית במקום מונטרית. הוא קורא לכלכלה של שיקום, מציע יעדים הגיוניים ובני השגה, להפסקת האצת השימוש במשאבים הטבעיים והשחתת הסביבה וכמו כן להימנעות מהעברה או השמדת מינים אחרים ולקיחת אתרי המחיה שלהם. למעלה ממאה ספרים מצטטים מספר קלאסי זה. מה שבולט בספר זה שעם כל היותו ספוג רעיונות ואידיאלים הוא גם ספר מעשי ו"עסקי".

הוקן מאמין שניתן לבסס את הכלכלה והמסחר על פעולות שהן בנות קיימא ושיקומיות, במקום המקובל כיום לפיו משחיתים את הסביבה ופוגעים בקיימות של הטבע. לא צריך לעשות זאת מנימוקים של אלטרואיזם כי אם מנימוקים כלכליים שרווח בצידם. עלינו לעבוד עם התהליכים הטבעיים ולא נגדם. הוא מאמין שעולם העסקים לא צריך לגרום לעובדים להיות אומללים כי זה לא בר קיימא. צריך לעבוד מתוך התלהבות ולא כמי שקפאו השד. בהרבה מובנים הספר הקדים את דורו כי הוא נכתב הרבה לפני ספריהם של ג'וזף שטיגליץ, ג'ואל בקן, נעמי קליין ואל גור.

הוקן מאמין שניתן לכמת את עלות ההשחתה האקולוגית. ניתן להוכיח לאנשים מה העלות האמיתית של כל מוצר ועל ידי זה להביא להחרמת מוצרים "בזבזניים" ולטיפוח מוצרים עם אנרגיה זולה יותר. הוא גורס שכל מי שפוגע בשונות פוגע

באחד הנכסים היקרים ביותר של העולם. שיטות החקלאות ה"מודרניות" פוגעות בשונות של הזנים (זני כותנה ותירס למשל). האקולוגיה גורסת כי יש לטפח שונות של צמחים, חיות והאחריות החברתית מטפחת גם שונות של בני אדם. יש כיום מנהלים בכירים בחברות שתפקידם לטפח את שונות העובדים: יותר נשים, היספאנים, אפרואמריקאים, אסיאנים. עד לפני כמה עשרות שנים מרבית ההנהלה של החברות הגדולות בארה"ב הייתה לבנה, אנגלוסכסית ופרוטסטנטית ואילו כיום יש שונות הרבה יותר נרחבת לכל הקשת של האוכלוסיה.

הוקן תומך בשימוש בפסולת ובמיחזור כי בטבע אין בזבוז וכל פסולת היא משאב לזן אחר. הטכנולוגיה היא לא פתרון לכל הבעיות, ניתן לעיתים להגיע לתעסוקה מלאה אם אין שימוש מוגזם בטכנולוגיות שלא רק מחליפות אנשים כי אם גם צורכות אנרגיה ומזהמות את הסביבה. חקלאות אורגנית יכולה להביא לשיקום המשקים הקטנים, לשימוש בפסולת, למניעת אבטלה, ליצירת מזון בריא יותר ללא חומרים רעילים.
הוקן גורס כי חברות צריכות להפסיק לקבל זכויות של אנשים - persons. כך מנהלי חברות מסתתרים מאחורי החברות וטוענים שהם לא אחראים למעשיהם כי אם החברה היא זו ששופכת פסולת, מתאכזרת לעובדיה ועושקת את זכויותיהם, מבצעת פיטורים המוניים כאשר הם מקבלים משכורות של מיליונים ומתנהגת בחוסר אחריות חברתית ואקולוגית משווע. הספר "אקולוגיה של המסחר" שם דגש על מיחזור פסולת, מעבר לאנרגיות מתחדשות סולריות והידרוליות, נשיאה באחריות והיזון חוזר.

בספרו Blessed Unrest הוקן מתאר את יצירת התנועות האקולוגיות והחברתיות. הוקן הוא אופטימיסט בלתי נלאה למרות התופעות השליליות של הגלובליזציה, הכחדת המינים, השפות והתרבויות במספר מקומות והנהגת מדיניות המגדילה את הפערים החברתיים והכלכליים. הסיבה לתקווה של הוקן היא במאות אלפי הארגונים החברתיים והאקולוגיים הפועלים ברחבי העולם. כנגד התאגידים הלא אתיים הרומסים ברגל גסה את איכות הסביבה ואת זכויות מחזיקי העניין נוצרה בצורה ספונטנית תנועה עצומה של אלכ"רים הנלחמים בתופעות השליליות באקולוגיה ובחברה. כמו שהגוף מתנגד לחידקים נושאי המחלות כך NGOs אמיצים ואקטיביסטים מצליחים לא פעם לשנות את מהלך ההיסטוריה.

הנשיא קלינטון הגדיר את Natural Capitalism כאחד מחמשת הספרים החשובים ביותר כיום בעולם. בספר זה, שנכתב בשיתוף עם איימורי לבינס והאנטר לבינס, מתואר כיצד נוצר סוג חדש של תעשיה שהיא יותר יעילה ורווחית בעודה מגנה על הסביבה ויוצרת תעסוקה. הספר צופה כיצד במאה שלנו מכוניות יצרכו הרבה פחות אנרגיה מבלי לוותר על ביצועים ובטיחות, תעשיות ימחזרו את מוצריהן, ורמת החיים בעולם תצמח מאוד מבלי לפגוע במשאבים הטבעיים. כל זה יקרה בעקבות תהליכים כלכליים וטכנולוגיים שידועים כבר כיום. הם קוראים לגישה זאת "קפיטליזם טבעי" כי הוא מבוסס על העיקרון שעסקים יכולים להיות טובים לסביבה.

לדוגמא – החברה מאטלנטה Interface (שנשיאה Ray Anderson מדבר רבות על המהפכה המחשבתית שחווה והפכה אותו למודע לאקולוגיה בסרט The Corporation) הכפילה את המכירות והעובדים והשלישה את רווחיה ביוצרה מערכת ייצור ידידותית לסביבה של מיחזור ציפויי רצפה לעסקים. יצרני המכוניות משכללים דגמי מכוניות שיהיו מאוד קלות, ארודינמיות, ומונעות על ידי מערכות היברידיות. מדוע קוראים לספר בשם זה? כי הוא מנסה ליישם עקרונות כלכליים לכל משאב טבעי בעל ערך כלכלי. כנגד אורח מחשבה זה ניצבים מכשולים קשים כדיעות מקובעות, גישה שמרנית הסולדת משינויים, השקעה ראשונית פרוהיביטיבית לפתרונות מסוימים לבעיות אקולוגיות ואנרגיה.

הוקן הוא אם כן איש חזון ומעשה. הוא מתקיף את הבעיה בצורה גנרית ופרטנית. הוקן מצטט שיר של יוטה פיליפס: "כדור הארץ לא מת, הוא נרצח. והאנשים שרוצחים אותו ניתנים לזיהוי בשמם ובכתובתם." הוא שואל את השאלה הקרדינלית מה חשוב יותר תאגידים שהם persons אך הם לא אנושיים, או האנשים שמאכלסים את כדור הארץ וכדור הארץ עצמו. בעוד שמאחורי התאגידים עומדים אילי הון מיליארדרים, מיטב עורכי הדין והיועצים, פוליטיקאים, פקידי ממשל ומדינות, מי שמאייש את הארגונים הפעילים בחברה ובסביבה הם האזרח הקטן אך האזרח שהוא הוא הקובע מה יהיה בעולם בדורות הבאים. אם נתאחד ונשכיל להראות שערכים חברתיים וסביבתיים הם חשובים לא רק בגלל בסיסם המוסרי כי אם גם בגלל בסיסם הכלכלי, נוכל להקים עסקים ידידותיים לסביבה, לחברה, לקהילה ולבני האדם שיהיו רווחיים ואנושיים כאחד.

בן וג'ריס – החברה ומנהליה כמודל לקיימות ואחריות חברתית
BEN & JERRY'S – A MODEL OF ETHICAL, SUSTAINABLE, PROFITABLE AND SOCIAL RESPONSIBLE LEADERSHIP

Based on the book: Cohen Ben and Greenfield Jerry, "Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too", Simon & Schuster, 1997

Based on the film: Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 min., starring: Ben Cohen, Jerry Greenfield

Summary and Analysis:

Ben & Jerry's, the ice-cream company Ben & Jerry's, which was founded by Ben Cohen and Jerry Greenfield, contributes 7.5 percent of its pretax profits to the communities of Vermont, compared to an average of 1 percent in the United States. In order to evaluate rigorously the social performance of the company, external auditors prepare social audits each year, which are published with the financial reports of the company. The audit includes the morale of the employees, the environmental performance, the customers' satisfaction, and the contribution to the community. We should elaborate in more details the example of Ben & Jerry's, as it is significant for a company behaving ethically, sustainably and with social responsibility by conviction.

The company is driven by values not less than by profits. The founders believe that their customers do not like just their ice-cream, but also what they stand for. Cohen and Greenfield do not think that they are not maximizing their profits, because the values contribute to profits not less than performance. The more they are ethical, sustainable and social responsible, the more their customers are loyal to them, the more they are profitable. In 2000 the company was taken over by Unilever but it maintains its independence in its ethical mission.

According to the founders of the company, Ben Cohen and Jerry Greenfield: "By incorporating concern for the community – local, national, and global – into its strategic and operating plans, the values-led business can make everyday business decisions that actualize the company's social and financial goals at the same time. Instead of choosing areas of activity based solely on its own short-term self-profitability, the value-led business recognized that by self-addressing social problems along with financial concerns, a company can earn a respected place in the community, a special place in customers' hearts, and healthy profits, too…

Unlike most commercial transactions, buying a product from a company you believe in transcends the purchase. It touches your soul. Our customers don't like just our ice creams – they like what our company stands for… Our experience has shown that you don't have to sacrifice social involvement on the altar of maximized profits. One builds on the other. The more we actualize our commitment to social change through our business activities, the more loyal customers we attract and the more profitable we become." (Cohen and Greenfield, Ben & Jerry's Double-Dip, p. 30-31)

Consumers can affect the collective quality of life by influencing one force that strongly controls it and that force is business: "We can influence business by 'voting with our dollars': supporting companies that reflect our values. When we buy from the Body Shop, we oppose animal testing and support international human rights. When we spend our money with Patagonia, we help fund

environmental initiatives. When we shop at local stores that support the community, we encourage other consumers and businesses to do the same." (same, p.35)

Ben & Jerry's do a kind of ethical strategic planning, by screening their vendors' values alignment, making a review of vendors' social and environmental programs in the company's ingredients specifications. If companies like Ben & Jerry's will assist in establishing an ethical and sustainable club, with companies such as Ray Anderson's Interface, Patagonia, Body Shop, and others it could be a model of ethical companies, collaborating with each other, buying and selling to each other, values-driven employees will prefer to work for them, minority shareholders and ethical funds will invest in their stocks, communities will invite them to open facilities in their towns.

Ben & Jerry's Mission Statement
(From Ben & Jerry's website)

Leading with Progressive Values Across Our Business

We have a progressive, nonpartisan Social Mission that seeks to meet human needs and eliminate injustices in our local, national, and international communities by integrating these concerns into our day-to-day business activities. Our focus is on children and families, the environment and sustainable agriculture on family farms.

- Capitalism and the wealth it produces do not create opportunity for everyone equally. We recognize that the gap between the rich and the poor is wider than at any time since the 1920s. We strive to create economic opportunities for those who have been denied them and to advance new models of economic justice that are sustainable and replicable.
- By definition, the manufacturing of products creates waste. We strive to minimize our negative impact on the environment.
- The growing of food is overly reliant on the use of toxic chemicals and other methods that are unsustainable. We support sustainable and safe methods of food production that reduce environmental degradation, maintain the productivity of the land over time, and support the economic viability of family farms and rural communities.
- We seek and support nonviolent ways to achieve peace and justice. We believe government resources are more productively used in meeting human needs than in building and maintaining weapons systems.
- We strive to show a deep respect for human beings inside and outside our company and for the communities in which they live.

CERES Principles

In 1992, Ben & Jerry’s signed the CERES Principles to acknowledge our responsibility for the environment. The ten aspirational principles guide us in all aspects of our business as responsible stewards of the environment by operating in a manner that protects the earth.

Protection of the Biosphere

We will reduce and make continual progress toward eliminating the release of any substance that may cause environmental damage to the air, water, or the earth or its inhabitants. We will safeguard all habitats affected by our operations and will protect open spaces and wilderness, while preserving biodiversity.

Sustainable Use of Natural Resources

We will make sustainable use of renewable natural resources, such as water, soils and forests. We will conserve nonrenewable natural resources through efficient use and careful planning.

Reduction and Disposal of Wastes

We will reduce and where possible eliminate waste through source reduction and recycling. All waste will be handled and disposed of through safe and responsible methods.

Energy Conservation

We will conserve energy and improve the energy efficiency of our internal operations and of the goods and services we sell. We will make every effort to use environmentally safe and sustainable energy sources.

Risk Reduction

We will strive to minimize the environmental, health and safety risks to our employees and the communities in which we operate through safe technologies, facilities and operating procedures, and by being prepared for emergencies.

Safe Products and Services

We will reduce and where possible eliminate the use, manufacture or sale of products and services that cause environmental damage or health or safety hazards. We will inform our customers of the environmental impacts of our products or services and try to correct unsafe use.

Environmental Restoration

We will promptly and responsibly correct conditions we have caused that endanger health, safety or the environment. To the extent feasible, we will redress injuries we have caused to persons or damage we have caused to the environment and will restore the environment.

Informing the Public

We will inform in a timely manner everyone who may be affected by conditions caused by our company that might endanger health, safety or the environment. We will regularly seek advice and counsel through dialogue with persons in communities near our facilities. We will not take any action against employees for reporting dangerous incidents or conditions to management or to appropriate authorities.

Management Commitment

We will implement these Principles and sustain a process that ensures that the Board of Directors and Chief Executive Officer are fully informed about pertinent environmental issues and are fully responsible for environmental policy. In selecting our Board of Directors, we will consider demonstrated environmental commitment as a factor.

Audits and Reports

We will conduct an annual self-evaluation of our progress in implementing these Principles. We will support the timely creation of generally accepted environmental audit procedures. We will annually complete the CERES Report, which will be made available to the public.

The mission of the Ben & Jerry's Foundation is to engage Ben & Jerry's employees in philanthropy and social change work; to give back to our Vermont communities; and to support grassroots activism and community organizing for social and environmental justice around the country.

ENGAGING EMPLOYEES

Our philanthropy is led by Ben & Jerry's employees who serve on committees that review grants.

GIVING TO VERMONT COMMUNITIES

Through our three Vermont grant programs, we strive to support & enhance the well-being of Vermont and Vermonters.

SUPPORTING SOCIAL JUSTICE

We support grassroots organizations & movements throughout the U.S. working to change underlying conditions in order to bring about a more equitable society.

"AN INCONVENIENT TRUTH" - קיימות – הסרט והספר מאת אל גור

Based on the book An Inconvenient Truth (2006) by Al Gore

The film is based on the book:
An Inconvenient Truth, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore

Summary and Analysis:

An Inconvenient Truth is a documentary on global warming. Al Gore, who was Vice Pesident of the US between 1993 and 2000, has devoted his life to sustainability and received in 2007 an Oscar on his film and the Nobel Prize. Gore delivers in the film a multimedia presentation he has given an estimated 1,000 times since 1989. The talk is augmented with an impressive array of graphs, animation, anecdotes and statistics that convey a flurry of facts, projections and conjecture, all pointing to the ill effects the present rate of emissions has on the environment. Gore starts by saying that people tend to think that earth is so big that it is impossible to harm it. The most vulnerable part of earth is the atmosphere and the concentration of carbon dioxide has a negative impact on the atmosphere causing the melting of the glaciers.

A 2004 Science magazine survey of more than 900 peer-reviewed academic papers on the subject of global warming found that all supported the reality while none contested it. However, a like sampling of mainstream media found that 53% of the stories portrayed global warming as something that was in doubt in the scientific community. The mixed message has kept the automobile and oil industries in the driver's seat and the issue out of political debates. Glacier erosion, the threat to wildlife and the spread of deadly viruses make for some terrifying scenarios. Hurricane Katrina and other weather-related disasters that occurred in late 2005 are included, giving the film a sense of timeliness and a powerful visual element, which Gore compares to "a nature hike through the Book of Revelations."

On Mount Kilimanjaro there is no more snow and 40% of the earth population in India and China will not have enough water because of the negative effects of warming on the water sources of the Himalaya. During 650,000 years, CO2 has never been higher than 300 parts per million, but nowadays it is much more. When there is more CO2 the temperature gets warmer, because the carbon dioxide traps more heat from the sun in the atmosphere. In the next 50 years earth's temperature will be far above the level it was during 650,000 years. It is not a political issue so much that it is a moral issue, if we allow this to happen it is deeply unethical. In recent years the warming is uninterrupted and intensifying.

The ten hottest years ever measured were in the last 14 years and the hottest was in 2005. In 2003 the Heat Wave in Europe killed 35,000 people, mainly in France, Portugal and Italy. In India in Andra Pradesh temperatures went up to 50 degrees C, causing 1,400 deaths. When the oceans get warmer it causes stronger storms, hurricanes, tornadoes, typhoons, like hurricane Katrina. We cannot overcome the consequences of global warming. It causes more flooding and more draught. Soil evaporation increases dramatically with higher temperatures. When the sun beams hit ice, 90% of the heat is not absorbed as the ice acts like a mirror, but when they hit water 90% of the heat is absorbed, thus when the glaciers melt, earth is getting warmer and warmer. The US are the worst contributor to the problem of global warming.

Species are lost, there are much more diseases, mosquitoes. If Greenland melts and half of Western Antarctica as well, sea level will increase by 6 meters and this will flood half of Florida, large parts of California, Netherlands and Shanghai, Calcutta and Bangladesh. 100 million people might become refugees, putting a lot of pressure on earth and ecology, increasing food and water demand, devastating forests. 30% of the CO2 comes from forest burning, 30% of the global warming comes from the US.

The three factors that affect global warming are: 1. Increase in population, 2. New technologies, 3. Old way of thinking. Warming is gradual, it does not come as a crisis, and that is why politician tend to ignore the problem. The Oil and Gas industries have very influential lobbies, influencing the Republican president as well. Scientists who opposed them were persecuted, ridiculed, deprived of jobs, income, simply because the facts that they have discovered led them to an inconvenient truth.

Gore maintains that we don't have to choose between the economy and environment. If we choose only economy we'll not have a planet, but if we do the right thing we'll have a lot of wealth and jobs. Toyota and Hunday are manufacturing more efficient cars, but GM and Ford are opposing efficiency programs in California, such as are adopted by governments in Japan, China and Europe.

And the outcome of the film is: use more efficient electrical appliances, higher mileage cars, passenger vehicles efficiency, cut down consumption of fuel, transport efficiency, renewable energy and so on. These could bring us back to the 1970 level of global warming. We have all what we need in technologies and knowledge, we just need political will. All world countries have signed the Kyoto agreement, except Australia and the US.

Unlike many whistleblowers that sound sometimes disconnected and hallucinating, Gore is very convincing, speaks fluently, is likeable. The fact that he was Vice President of the US, and now an Oscar and Nobel Prize laureate, gives him credibility and his opponents can no more slight him. His truth is inconvenient but not ridicule, he can stand in the same footing with the huge multinationals and the political administration serving them, as Gore has the sympathy and support of hundreds of millions. As Schopenhauer said about the three phases of truth, we are no more in phase one where truth is ridiculed (the Don Quixotic phase), we are in the phase of the opposition to truth (the Enemy of the People phase). We hope to reach soon the phase where the truth about sustainability will become a motherhood and apple pie truth and Gore's opponents will boast that they invented it.

קיימות כפתרון לכשלי הכלכלה המודרנית –
שלושה סרטים דוקומנטריים על נדבכים מרכזיים של קיימות

SUSTAINABILITY - BIODYNAMIC FARMING - THE FILM "HOW TO SAVE THE WORLD", GENETICALLY ENGINEERED FOOD - THE FILM "BAD SEED, THE TRUTH ABOUT OUR FOOD", SAVING ENERGY - THE FILM "WHO KILLED THE ELECTRIC CAR?"

SUSTAINABILITY – BIODYNAMIC FARMING - THE DOCUMENTRY "HOW TO SAVE THE WORLD"

Based on the film:
How to Save the World, 2007, 103 min., Directors Thomas and Barbara Burstyn

Summary and Analysis:

Peter Proctor, a New Zealander, is the father of modern biodynamic agriculture. In the last sixty years he has been building gardens and advising farmers all over the world. He has visited India 25 times. In the film he is almost eighty but for him the earth sings. Proctor believes that biodynamic agriculture is the last chance the planet has. He decides to move permanently to India with his wife in order to promote biodynamic agriculture. One of the Indians interviewed maintains that Monsanto has monopolized seeds and their objective is that whosover buys seeds buys from Monsanto. More than 25,000 Indian farmers have committed suicide in the last ten years, because most of the seeds they are buying are failing them in their fields.

Corporations dictate what the farmers should grow; they are controlling what we must eat. Proctor is a modern hero – rather than battling the problem he lives the solution. He assisted in establishing a large number of biodynamic farms in India. We are introduced to Patel, an Indian biodynamic farmer, MA in Agronomy from a US university. After reading books on the subject he began to understand what organic farming is.

The transformation of dead material like fallen leaves to compost is the cornerstone of biodynamics. Leaves, grass, animal manure, are parts of the compost. The film shows the preparations with a mixture of herbs, minerals like silica and calcium. All these are put in cow horns. There are 8 preparations devised by Steiner, the founder of modern biodynamics. The cow horns with the material are put in earth for 6 months. After the horn compost matures it is put into water for an hour, the flow increasing the capacity of water to form life. The farmers spread the preparations on fields in a special manner. This compost improves the quality of the soil and of the plants.

It is a dynamic material spreading life to soil and crops. The soil which was before hard because of the chemicals becomes soft like cotton. There is a specific calendar for preparing and spreading the compost. Farmers learn to live with nature in a holistic way, combining sustainably all "stakeholders" – soil, animals, plants and men. Healthy soils make healthy plants which make healthy people. Biodynamic agriculture is based on small farms tied to their community. Proctor visits 10 farms a day. The farmers are organized on a local and regional basis and share information. They switch from chemical farming to organic farming and from organic farming to biodynamic agriculture. Their aim is to make India totally organic or biodynamic.

"Green Revolution" promoted by the multinationals was a mistake because it gave layers and layers of chemicals. The soil became sick and waterlogged, the production went down and the pest infestation increased. Soil quality is better with biodynamic farming because of the compost. The profitability increases, environment is better off, there is less erosion, less ground, soil and water contamination. Without pesticides energy efficiency improves. 50% less water is used in biodynamic agriculture, and you save also the money of pesticides and seeds. In one sentence – sustainable agriculture which is not controlled by the large corporations in a land with very small farms is the key for a harmonious society.

Organic farming has made a revolution in society, families are reunited because in chemical farming the men worked far away from their families, now all are working in the farms together, "honoring their women and respecting their elders". All are working organic, eating organic and living in organic harmony. At last they grow what they want and eat what they want "without Monsanto telling them what to do, what seed we grow and what food we eat". All this is extremely important due to the fact that in India 60% of the population are dependent on farming. In small and marginal farms with one hectare of land you don't need Monsanto seeds, once you have your organic seeds, you can use them year after year.

Biodynamic farming adheres to the ideology of Mahatma Gandhi, preconizing self sufficiency. Biotech seeds cost 400% more than conventional seeds and their yield is 30% less. Yet, the biotech seeds produced by the multinationals are sold aggressively by the dealers who get huge commissions. Farmers are forced to buy the Genetically Modified (GM) seeds as part of their purchase of pesticides. 60% of Indian farmers using GM seeds cannot recover their investments and feed their families. In 2006 Bush and Singh signed in India an agreement that would bring Indian agriculture into the control of American multinationals.

Following this agreement hundreds of thousands demonstrated. One of the persons interviewed says: "You are what you eat. If you eat deception and untruth you will behave accordingly toward the others." World's hunger is not caused by food scarcity; it is caused by trade liberalization, industrial agriculture, genetic engineering and military dominance. The problem is in the philosophy of infinite growth with limited resources. Proctor and his followers are trying to bring back the benefits to the people, eliminating child labor and improving working conditions.

BioRe is a different kind of corporation. Their philosophy is to match economic interest with ethical corporate responsibility, along the entire textile chain. In biodynamics the flow of energy is reversed. It is a profound local alternative to the model of globalization that is incapable to address the human needs we all share for self realization and self determination. Biodynamics is a holistic approach. It is too simple to be true. Only small initiatives can make the difference. "I am the world, you are the world, and if we change the world changes".

The film ends with a citation of Mahatma Gandhi on Democracy: "My notion of democracy is that under it the weakest should have the same opportunity as the strongest. No country in the world today shows any but patronizing regard for the weak. Western democracy as it functions today is diluted fascism. True democracy cannot be worked by twenty men sitting at the center. It has to be worked from below by the people of every village."

SUSTAINABILITY – GENETICALLY ENGINEERED FOOD - THE FILM "BAD SEED – THE TRUTH ABOUT OUR FOOD"

Based on the film:
Bad Seed: The Truth about our Food, 2006, 112 min., Director Adam Curry

Summary and Analysis:

Over 60% of the food on grocery stores shelves in the US and Canada contain ingredients from genetically modified crops. No safety testing is required of genetically engineered food, despite the fact that studies have shown it to be highly dangerous to health and to the environment. Over 800 scientists from around the world have signed an open letter expressing extreme concern about the safety of genetically modified crops and calling for a ban on bio-patents. We are involuntarily part of a test that affects our health and life and we don't even know that.

Life is life and doesn't belong to anybody. Genetically Modified (GM) food is unstable and changing. A UK governmental study headed by Dr. Arpad Pustai discovered that rats fed by GM potatoes showed an abnormal thickening of their stomach lining. Biotechnology reduces biodiversity and it affects the ecosystems. We need to control overproduction driving the prices of food down and not increase production as the biotech companies advertise. We don't need to produce more food and therefore we don't need Genetically Engineered (GE) crops. Those crops produce less than other crops. Small farms have a much higher yield per acre than industrial farms.

Monsanto budgets $10 million each year to investigate and sue farmers who are not paying it patent royalties. Most of Biotech companies invested in chemical companies that promoted pesticides, and invested as well in seed companies. The second revolution for biotech companies is in GM. We don't need corn that is resistant to pesticide, we have over production anyhow. But the multinationals want the farmers to be dependent in seeds and herbicides put together. Scientists in the documentary maintain that Monsanto puts almost no effort to care about poor people. We incur therefore a lot of risks without any benefits.

GE is inherently hazardous. Even FDA experts were opposed to GE seeds, which are different from normal seeds. Because of side effects those seeds have to be submitted to long term testing. Hundreds of scientists from around the world, including American and FDA scientists, strongly oppose the unleashing of untested genetically modified organism into the environment. The same scientists vigorously oppose the patenting of natural life-forms by corporations and the theft of indigenous plant knowledge.

Michael Taylor, a former lawyer in a law firm representing Monsanto, was appointed in 1991 as Deputy Director of the FDA. His job was to certify GE products in spite of the opposition of the FDA scientists. The FDA declared subsequently that they were safe and there was no need to test them. Taylor and other FDA employees were investigated by the US General Accounting Office for their role in approving Monsanto's hazardous bovine growth hormone (rGBH) used to increase milk production. After quitting FDA, Taylor became VP of Monsanto.

The GE hormone poses serious health risks and has been linked to cancer and other health problems in humans. Most countries have banned its use. Arthur Andersen was the consultant for Monsanto. Monsanto officials stated that they wanted in ten to twenty years that all seed in the world will be

genetically modified and patented. For over 100 years Monsanto has produced some of the most toxic materials ever created – herbicides, pesticides. Dioxins, DDT, rGBH, PCBs, Aspartame. DDT was advertized as being perfectly safe by Monsanto, yet it devastated wildlife populations.

It was widely known to be harmful to wild life and humans in the fifties but it was not banned until 1972 due to pressure by Monsanto. Monsanto dumped PCB into the soil in Aniston but did not disclose it. Tens of thousands were poisoned. Due to toxic materials sent to Vietnam by Monsanto 400,000 Vietnamese children were later born with grotesque difformities. Aspartame is associated with brain cancer, hair loss, asthma, seizures, weight gain and death. The documentary maintains that it was approved by the FDA with the knowledge that it is highly toxic.

A governemental report in India showed that Monsanto's GE cotton produced a net income that was five times less than non-GE cotton. Over 17,000 children, some as young as six, support Monsanto's subsidiary in India by working in dangerous conditions up to twelve hours a day. GE crops make it possible to spray more of the herbicide glyphosate. It is extremely toxic to plants, soil microbes, wildlife and humans.

In January 2005, Monsanto was fined $1.5 million for bribing government officials in Indonesia. No fines were levied for bribing US officials. Over 1,000 Canadian Canola farmers have filed suit against Monsanto for contaminating their crops. In many States talking about the hazards of GMOs can now result in imprisonment and fines. An estimated 80% of the GMOs in the US food supply originate from Monsanto. It is imperative that the food containing GM ingredients would be labeled accordingly in the US as it is done in Europe.

SUSTAINABILITY - SAVING ENERGY - THE DOCUMENTARY "WHO KILLED THE ELECTRIC CAR?"

Based on the film:
Who Killed the Electric Car?, 93 min., Director Chris Paine, Narrated by Martin Sheen

Summary and Analysis:

The film "Who Killed the Electric Car?" is a documentary film allegating that it could be the multinational oil companies and car manufacturers that could be responsible for that. The film deals with the history of the electric car, its development and commercialization, mostly focusing on the General Motors EV1, which was made available for lease in Southern California, after the California Air Resources Board (CARB) passed the ZEV mandate in 1990, as well as the implications of the events depicted for air pollution, environmentalism, and global warming. The electric car had many advocates, ordinary citizens as well as celebrities such as Mel Gibson and Tom Hanks. The State of California enacted a law that 10% of the cars in the State should have no pollution.

However, this mandate was reversed after suits from automobile manufacturers, the oil industry, and the George W. Bush administration. The film points out that Bush's chief influences, Dick

Cheney and Condoleezza Rice, were former executives and board members of oil and auto companies. GM tried to demonstrate to California that there was no demand for the electric car, and then to take back every EV1 and dispose of them. A few were disabled and given to museums and universities, but almost all were found to have been crushed; GM never responded to the EV drivers' offer to pay the residual lease value. Several activists are shown being arrested in the protest that attempted to block the GM car carriers taking the remaining EV1s off to be crushed.

By the end of 2004 there were no more EV1 cars in use. The oil companies, that did not want to have any reduction of demand to fuel, have doubled their profitability in two years. The profits of Exxon, Mobil, Chevron, Texaco and Conoco Phillips doubled from $33 billion in 2003 to $64 billion in 2005. One of the reasons that there was no demand for those cars was that they were not advertized enough.

It was alleged that the batteries were not good enough but the CEO of the batteries company, Ovshinsky, maintains that they were excellent. However, his company that was controlled by GM was sold to Chevron Texaco and they burried the development of the batteries. The film also explores the future of automobile technologies including a critical look at hydrogen vehicles and a discussion of plug-in hybrid electric vehicle technologies. There are many analogies between environmentally motivated films like this one and films like An Inconvenient Truth, How to Save the World and Bad Seed, the Truth about our Food.

The film describes the history of automaker efforts to destroy competing technologies, such as their destruction through front companies of public transit systems in the US in the early 20th century. It mentions that automakers introduced important safety and emissions innovations including seat belts, airbags and catalytic converters only when forced by government legislation, and maybe also because of the Japanese competition.

The hydrogen fuel cell was presented by the film as an alternative that distracts attention from the real and immediate potential of electric vehicles to an unlikely future possibility embraced by automakers, oil companies and a pro-business administration in order to buy time and profits for the status quo. So, who is to blame for killing the electric car? The consumers, oil companies, GM, the Government, CARB, Hydrogen Fuel Cell? Probably all of them, with the exception of the batteries companies, although after being taken over by oil companies they became guilty as well by dropping their development programs.

פתרון – התגברות על כשלי הגלובליזציה – חשיפת השלכות הגלובליזציה על קהילות שמפעליהן מועתקים לעולם השלישי - סרט התעודה "רוג'ר ואני"

מבוסס על הסרט "רוג'ר ואני", בלי תרגום עברי:
Roger & Me, 1989, 91 min., Director Michael Moore, GM plant shutdown, downsizing

תמצית היצירה וניתוחה:
הסרט "רוג'ר ואני" של מייקל מור הוא על עיירת הולדתו פלינט שבמדינת מישיגן בארה"ב. בעיירה זאת נוסד תאגיד הענק ג'נרל מוטורס (GM), שיו"ר הדירקטוריון שלו היה בשנת 1988 רוג'ר סמית (הוא הרוג'ר שבסרט), שנה שבה החליטה הנהלת החברה להעתיק את מפעליה מפלינט למכסיקו במסגרת הגלובליזציה ומאמצי ההתייעלות. GM הייתה המעסיק המרכזי בעיירה ומקור גאוותה. אביו של מייקל מור עבד במפעלים ולמעשה כל משפחתו עבדה שם. אך GM סגרה את 11 המפעלים בעיירה ופיטרה בבת אחת שלושים אלף עובדים! זאת בשנים שבהן GM הרוויחה מיליארדים והיא רק רצתה לשפר את רווחיותה, כי מטרתה הבלעדית היא מקסום הרווח.

רוג'ר סמית והנהלת החברה הגיעו למסקנה שבמכסיקו עלויות השכר נמוכות בהרבה ואין זה משרת את האינטרסים של בעלי המניות לשלם משכורות גבוהות בהרבה רק בשביל לקיים תעסוקה בעיר הולדתה של החברה. לחברה הרי אין רגשות. הרס המרקם החברתי אינו מעניינה של החברה, גם אליבא דמילטון פרידמן. החברה מתכננת לקנות בכסף שייחסך ע"י העתקת המפעלים למכסיקו, חברות היי טק ונשק, כמו יוז. הם מאלצים את ועדי העובדים לקצץ בשכר לאלה שנשארים בעבודה. מייקל מור מנסה להתקבל לראיון אצל רוג'ר סמית ללא הצלחה והסרט נסב על מאמציו הנואשים להיפגש עם רוג'ר ומכאן שם הסרט "רוג'ר ואני". מייקל מור רוצה לשכנע את רוג'ר סמית שיבוא איתו לפלינט ויבלה עם העובדים המפוטרים, שנתנו את כל חייהם לחברה ועתה נזרקים לרחוב, אך רוג'ר מתחמק ממנו. בינתיים מור מראיין עובדים שפוטרו העוזבים בהמוניהם את העיר והופכים אותה לעיר רפאים. בעיר יש כיום יותר עכברים מאשר אנשים.

מור שהוא אשף הסרטים הדוקומנטאריים מראיין במסיבה של החברה הגבוהה בעיר את עשיריה ושואל אותם מה דעתם על הפיטורים ההמוניים. רייגן, נשיא ארה"ב, שנודע יחד עם תאצ'ר על "רגישותו" החברתית הרבה, בא לעיר ולוקח איתו 12 מפוטרים לאכול פיצה, תוך שהוא ממליץ להם לעבור לטקסס, אך אינו נותן כמובן שום פתרון. אנו עדים למחזות מצמררים של פינוי עובדים מבתיהם בפלינט כי אין באפשרותם לעמוד בתשלומי המשכנתא אחרי שפוטרו מהעבודה. מור מראה לנו במקביל את חורבן עולמם של המפוטרים ואת ה"חגיגות" של האחרים. כך למשל מתקיים מצעד המוני וססגוני ברחובות העיר עם מיס מישיגן, שאחר כך נבחרה למיס ארה"ב.

ביום אחד מושלכים לרחוב מבתיהן 24 משפחות שלא שילמו את המשכנתא במועד. אך בתיאטרון שממומן ע"י GM מביאים לעובדים אמנים במטרה לרומם את רוחם. פט בון, המזוהה עם שברולט, מגיע לעיר להופעה ומתראיין. בגלל הפיטורים העוני והפשע בעיר גואים. פתרונות סרק שנועדו לעזור לא מסייעים למפוטרים. GM באה ברעיון "אדיר" להדריך את עובדיהם לשעבר להיות סוהרים על מנת לשמור על המפוטרים האחרים שהגיעו בהמוניהם לבית הסוהר בגלל העוני והפשע. ובינתיים נמצא רוג'ר, הוא במלון וולדורף אסטוריה היוקרתי בניו יורק, שם הוא מקבל עיטור על מכונית השנה. אך גם משם מסולק מור מבלי שהצליח לראיין את רוג'ר. אנו רואים כיצד לא פסו הרעיונות ה"מבריקים" איך להושיע את העיר. מנסים להביא אליה תיירים לבקר בפארק על מכוניות בשם Auto World. גם רעיון נפל זה לא מצליח כי תיירים לא מעוניינים לבקר בעיירת רפאים.

מחצית מהעיירה כבר מקבלת עזרה סוציאלית אך רוג'ר סמית מקבל העלאה בשכרו לשני מיליון דולר לשנה, ומדוע לא אם הוא דואג לאינטרסים של בעלי המניות הממנים את הדירקטוריון שמתגמל אותו. תושבי פלינט הרי לא מממנים ומתגמלים אותו, כך שאין לו שום מחויבות כלפיהם. אנו מוצאים מקבילות בחד גדיא של סדר פסח, על הקשר בין כל הגורמים המקיימים את המרקם ביקום. העובדים ממנים את הממשל, שנותן רישוי לחברות, שמפטרות את העובדים, ההופכים

לעניים, הפשע גואה, ההוצאות עולות, החברה, החברות והממשל ניזוקים, ההוצאות גדלות הרבה יותר מהחיסכון בעלויות השכר, כמו גם בנזקי איכות הסביבה, וחוזר חלילה.

העיתון Money Magazine מבצע סקר הקובע כי פלינט הוא המקום הגרוע ביותר לגור בו בארה"ב. תושבי העיר שורפים את השליח/העיתון ומכלים את זעמם, לא בחברה שפיטרה אותם, אלא בעיתון שפרסם את קלונם ברבים. לנוכח ה"ביקוש" הרב בונים בית סוהר חדש לעיר. השמנא וסלתא של העיר משלמת מאה דולר לנפש בשביל לבלות לילה אחד בבית הסוהר לפני שהאסירים יאכלסו את תאיו. מייקל מור סובר לתומו, שכבעל מניות הוא יוכל לשאול את רוג'ר את מה שמעיק עליו. אך הוא נוכח שבקרקס ששמו אסיפת בעלי מניות לא נותנים לו אפילו להתבטא ולא מאפשרים לו לקבל את רשות הדיבור. הוא לומד על בשרו את קיפוח בעלי מניות המיעוט על ידי חברות לא אתיות. בחג המולד רוג'ר סמית מברך את עובדיו, הוא מדבר גבוהה על רעות אנושית (במקביל מור מראה לנו איך זורקים עובדים לשעבר מבתיהם), חג המולד הוא מועד מתאים לצדקה. ואז סוף סוף מייקל מור מצליח לשאול כמה שאלות את רוג'ר סמית, אך הלה עונה תשובות מתחמקות. בסוף הסרט מראים מה קרה לכל אחד מגיבוריו ואת הגורל העגום שלהם.

הלקח שאנו מפיקים מהסרט הוא שאחת הדרכים היעילות ביותר להתגברות על כשלי הגלובליזציה היא חשיפת ההשלכות הרות האסון שלה על הקהילות, על החברה ועל הפרטים. בדרך כלל אנו מכירים, אם בכלל, רק את המספרים והעובדות היבשות, אבל לא מתוודעים לגיבורים העלומים העומדים מאחורי כשלי הגלובליזציה, מערכת הבריאות הכושלת, המשבר הכלכלי של 2008, הכוח הדורסני של התאגידים הרב לאומיים. מייקל מור מצליח בכישרון רב לחשוף את הכשלים האלה בסרטיו ולהביא את הבעיות אל סף ביתם של כל אחד מאזרחי העולם הצופים בסרטיו ומתרגשים מהם כמונו.

פתרון – התמודדות אקטיביסטית עם תאגידי ענק רב לאומיים ויחסיהם עם מחזיקי העניין - סרט התעודה "McLibel"

מבוסס על הסרט "McLibel", בלי תרגום עברי:
McLibel, 2005, 85 mi., Director Franny Armstrong, on McDonald's libel suit in the UK

תמצית היצירה וניתוחה:
הסרט מקליבל מתאר את המשפט הארוך ביותר בהיסטוריה הבריטית, משפט הדיבה של מקדונלד'ס נגד שני אקטיביסטים שכתבו בחוזר שחילקו לציבור הרחב שרשת המזון הגדולה בעולם מוכרת אוכל הפוגע בבריאות, מפרסמת בצורה לא הוגנת לילדים, מתאכזרת לחיות, מנצלת את עובדיה ופוגעת באיכות הסביבה. תביעת הדיבה נחשבת לכישלון יחסי הציבור הגדול בהיסטוריה. מקדונלד'ס נהגה לתבוע את כל אלה שביקרו/השמיצו אותה וכולם ללא יוצא מהכלל, בין אם היו אזרחים מהשורה או חברות גדולות כרשת הבי.בי.סי. או העיתון גרדיאן, נהגו להתנצל על מנת לא להסתבך עם תאגיד הענק. עד אשר שני אזרחים פשוטים - הגננת הלן סטיל והדוור דייב מוריס לימדו אותם לקח בל יימחה כאשר סרבו להתנצל והרימו את הכפפה של משפט הדיבה. שני הנתבעים גייסו שלושים אלף ליש"ט להגנתם בשעה שמקדונלד'ס הוציאה עשרה מיליון ליש"ט וכשלה. הלן ודייב נלחמו על זכות הציבור לדעת מה תאגידי הענק עושים לו.

מקדונלד'ס הצליחה לברר מי כתב את המנשר אחרי שהחדירו מרגלים לתוך הארגון האקטיביסטי. הם הגישו את התביעה בשנת 1990 נגד חמישה, שלושה התנצלו, כי לא רצו להתעמת עם חברת הענק, אך הלן ודייב החליטו ללכת למשפט. המשפט החל כמה שנים מאוחר יותר, בשנת 1994. הלן ודייב ייצגו את עצמם וקיבלו סיוע משפטי ממתנדב. הם רצו שהמשפט יתנהל בפני חבר מושבעים אך השופט סרב לבקשתם. מקדונלד'ס שכרה את אחד ממשרדי עורכי הדין הגדולים בבריטניה. המשרד גייס מספר רב של עורכי דין ועדים לתמוך במקדולנד'ס.

הלן ודייב היו צריכים להוכיח שטיעוניהם מוצדקים. כך למשל הם היו צריכים להוכיח את הקשר בין האוכל המהיר והנטייה להשמין obesity שהפכה להיות גורם מרכזי בתמותת האוכלוסייה ובפגיעה בבריאותה. הם היו צריכים להוכיח שהפרסום ברשת עם הליצן המפורסם רונלד מקדונלד'ס, הפרסום בטלוויזיה, המתנות וההנחות לילדים גורמים לילדים להתרגל מגיל צעיר לאכול במקדולנד'ס ולהשפיע על הוריהם שייקחו אותם לשם. בחודש אוגוסט 1994 באו נציגים של מקדונלד'ס לשכנע את הלן ודייב להגיע לפשרה, אך אלה דרשו שהרשת תתנצל בפני אלה שהם התנצלו בפניהם, ולהתחייב שלא יגישו יותר תביעות נגד אחרים. הם לא הצליחו להגיע להסכם. בניגוד למה שסברה מקדונלד'ס המשפט עורר עניין עצום במדיה וגרם לה נזק תדמיתי ענק. הלן ודייב פתחו אתר באינטרנט בשנת 1996, McSpotlight.

הם טענו שהרשת מנצלת את העובדים, הופכת אותם לברי החלפה, גורמת להם לעבוד במהירות מסחררת, אין קביעות בעבודה, אין להם זכויות והם עובדים במשכורת מינימום. הלן ודייב סברו כאתיקנים אקטיביסטים אחרים שמטרת החברה היא לא למקסם רווח אלא לדאוג לרווחת כל מחזיקי העניין שלה. הם טענו במשפט שהתוצאות השליליות של המזון המהיר הן לא מיידיות אלא מתרחשות בתום עשר או עשרים שנה, והן מזכירות את ההשפעה המזיקה של הטבק והאלכוהול. לפיכך המזון הוא לא זול לחברה ונועד לעזור לציבור העני, כפי שטענה מקדונלד'ס, אלא להיפך - הוא יקר ופוגע בציבור העני בגלל הנזק הבריאותי הכבד שהוא גורם לחברה והוצאות הריפוי והביטוח הכבדות.

הלן ודייב לא היו מוכנים לקבל את העובדה שיש אנשים ספורים שהם עשירים כקורח (filthy rich) בה בשעה שחצי מהעולם חי בעוני. הם האמינו כי המשפט לא יוכרע ע"י השופטים כי אם ע"י דעת הקהל. ביום פסק הדין ביוני 1997 ובעקבות תוצאות הערעור התברר שהלן ודייב זוכו במרבית סעיפי האישום. יחד עם זאת הם לא הצליחו להוכיח כמה מהסעיפים והם נדרשו לשלם ארבעים אלף ליש"ט למקדונלד'ס. הם סרבו לשלם את הקנס אך החברה לא ניסתה לאכוף את גזר הדין.

כאשר גיבורי הפרשה יצאו מבית המשפט הם התקבלו במחיאות כפיים סוערות ע"י הציבור הרב שחיכה להם שם וכל אמצעי התקשורת ניסו לראיין אותם. הציבור העריך והוקיר את המלחמה שלהם להגנה על זכויות הציבור כנגד תאגידי הענק. הסרט מציג את מסיבות העיתונאים הנפרדות של שני הגיבורים ושל מנכ"ל הרשת בבריטניה. הלן ודייב המשיכו לחלק עלונים לפני מסעדות מקדונלד'ס והגישו ערעור על הרשעתם המוגבלת בפני בית הדין האירופי בבריסל. בשנת 2005 בית המשפט זיכה אותם, אחרי 15 שנות מאבק. בשנת 2002 מקדולנד'ס ספגה את ההפסד הראשון שלה מעולם והרשת החלה לשקוע בעקבות הנזק התדמיתי העצום שעשה לה המשפט ופעולות מחאה דומות. פעולות המחאה קיבלו לגיטימציה וחיזוק ולא ניתן יהיה לעצור יותר את הציבור שהוא "הענק" האמיתי.

פתרון - היבטים בין לאומיים של אתיקה בעסקים

אחת משאלות היסוד של האתיקה בעסקים היא האם קיימות אותן נורמות מוסריות באיטליה כמו בשוויץ, ביפן כמו בתאילנד, בישראל כמו בעיראק, בדרום אפריקה כמו בניגריה. האם האתיקה בעסקים היא אוניברסאלית? בתשובה לשאלה זאת ננסה להתבסס על התקדים של הצהרת זכויות האדם העולמית, הדימיון במשטרים דמוקרטיים בעולם והאחידות של הנורמות האקולוגיות בעולם. בכל חברה יש לדבוק בנורמות מוסריות אחידות כגון שאסור לרצוח, להתנהג באלימות, לגנוב, לעשוק, לשקר, להעיד שבועת שקר. בלי קיום המינימום המוסרי הזה לא ניתן לקיים חברה אנושית. אם כך הדבר בכל חברה, מה הדין לגבי יחסים בין חברות. מה ההבדל בין קיום נורמות אתיות אחידות בתל אביב ובירושלים לבין אחידות הנורמות בין תל אביב, ניו יורק, פאריס, בייג'ין, לגוס, דלהי ובואנוס איירס?

ייתכן שכמה מהנורמות אינן מקובלות בארץ זאת או אחרת בזמן זה או אחר, אבל אין פירוש הדבר שהן לא אחידות. לפיכך חברה רב לאומית מצווה לדבוק בנורמות האתיות האחידות גם אם הן אינן מיושמות מסיבה כלשהי. ביחס האתי וההוגן אל העובדים אין חריגים אך בנושאים כמו שיתוף עובדים בהנהלה ובבעלות על החברה ייתכנו שינויים בין גרמניה הגורסת שיתוף העובדים Mitbestimmung ובין ארה"ב בה זה פחות מקובל.

במצב של סתירה בין החוקים במדינה מסוימת לנורמות האתיות המקובלות יש לדבוק בנורמות האתיות. כך למשל התנהגו חברות רב לאומיות אמריקאיות מסוימות בדרום אפריקה כשלא צייתו לחוקי האפרטהייד שלא היו מוסריים. בשום פנים ואופן אין לתרץ התנהגות לא אתית בנימוק כי כך עושים כולם. כך אסור לתת שוחד גם במדינות דרום אמריקאיות מסוימות בהן זה מקובל. ואם לא ניתן לעשות כלל עסקים אחרת יש להימנע מלעבוד שם.

דה ג'ורג' התווה נורמות לפעילות חברות רב לאומיות (De George, Competing with Integrity in International Business, p. 27), שעיקרן: אין לעשות נזק במזיד ואם הן עושות נזק יש לתת פיצויים מלאים. יש ליצור יותר רווחה מאשר נזק למדינה המארחת. יש לכבד את זכויות האדם. צריך לכבד את התרבות המקומית בתנאי שהיא לא סותרת נורמות אתיות. יש לשלם מיסים בצורה הוגנת. צריך לשתף פעולה עם המדינות בשימור הטבע והמשאבים ובהגנה על איכות הסביבה. בניית מפעלים מסוכנים צריכה להיעשות בסטנדרטים גבוהים של בטיחות.

בארה"ב נחקק בשנת 1977 חוק האוסר מתן שוחד במדינות זרות, לאחר המקרה של קרל קוצ'יאן, מנכ"ל לוקהיד, שהואשם במתן שוחד של $12.5M לסוכנים יפניים ואנשי ממשל יפניים לשם קבלת חוזה מניפון אייר למטוסי טרייסטר של לוקהיד. ארה"ב לחצה לחץ כבד על שותפותיה לחוקק חוקים דומים ואכן רובן עשו זאת. זוהי דוגמה מאלפת של יצוא חוקים אתיים למדינות זרות. בצרפת נחקק חוק דומה ב- 1999, וישראל היא אחת המדינות האחרונות המתנגדות לחקיקת החוק.

חברות רב לאומיות אינן אמורות להגיב על מעשים לא אתיים בנקיטת אסטרטגיה דומה. הן מצוות למרות הכל להגיב בצורה אתית, גם במחיר או נזק גבוה. יש להגיב במתינות ובמידתיות להתנהגות ברוטאלית ומושחתת, תוך שימוש בפרסום לביעור הנגע. יש לשתף פעולה עם גורמים נוספים במלחמה נגד גורמים מושחתים. חברות רב לאומיות מצוות לתת דוגמה אישית בהתנהגות מנהליהן, ביישום הקודים האתיים שלהן ובטיפוח ארגונים לשמירה על האתיות ועל תנאי מסחר הוגנים. התנהגותן צריכה להיות בסתירה לתיאוריית הובס הגורסת כי אומות נמצאות במצב טבעי ועליהן לדאוג לאינטרסים שלהן ללא כל התחייבויות מוסריות. החוק הבין לאומי, חוקי הסחר הבין לאומי, הצהרת זכויות האדם וחוקים אחרים של האו"ם וארגוניו יכולים לשמש בסיס להתנהגות האתית של חברות בפעילותן הבין לאומית והרב לאומית.

חוקי היסוד הבין לאומיים לפי דונלדסון הם (Donaldson, The Ethics of International Business, p. 22): הזכות לחופש התנועה, הזכות לקניין, איסור עינויים, הזכות למשפט הוגן, השוויון בכל תחומי הפעילות העסקית (בין המינים, הדתות, הגזעים, צבע העור וכדומה), הזכות לביטחון פיזי, הזכות לחופש דיבור והתאגדות, הזכות לחינוך אלמנטארי, הזכות לפעילות פוליטית והזכות לאמצעי קיום. אין להגזים ביישום חוקי השוויון. כך למשל לא צריכה לתת חברה רב לאומית שכר עבור עבודה שווה לעובד צרפתי וסיני. בעצם ההחלטה להקים מפעל בסין התחשבה החברה בכך שהשכר שם נמוך בהרבה מאשר בצרפת, אבל היא מצווה לתת לעובדיה בסין שכר שהוא לפחות דומה לשכר המקובל באותה מדינה. אין להעסיק ילדים קטנים בכל תנאי, אך אם מקובל במדינה מסוימת שילדים יוצאים לעבודה כבר בגיל 14, יכולה חברה רב לאומית להעסיק ילדים אלה, כי אחרת לא תהיה להם תעסוקה. היא יכולה כמובן לדאוג לשיפור ההשכלה הכללית והמקצועית של ילדים אלה ובכך היא תורמת לרווחת האוכלוסייה.

אתיקה אוניברסלית - ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם של האומות המאוחדות

הואיל והכרה בכבוד הטבעי לכל בני משפחת האדם ובזכויותיהם השוות והבלתי נפקעות הוא יסוד החופש, הצדק והשלום בעולם.

הואיל והזלזול בזכויות האדם וביזוין הבשילו מעשים פראיים שפגעו קשה במצפונה של האנושות; ובניין עולם, שבו ייהנו כל יצורי אנוש מחירות הדיבור והאמונה ומן החירות מפחד וממחסור, הוכרז כראש שאיפותיו של כל אדם.

הואיל והכרח חיוני הוא שזכויות האדם תהיינה מוגנות בכוח שלטונו של החוק, שלא יהא האדם אנוס, כמפלט אחרון, להשליך את יהבו על מרידה בעריצות ובדיכוי.

הואיל והכרח חיוני הוא לקדם את התפתחותם של יחסי ידידות בין האומות.

הואיל והעמים המאוגדים בארגון האומות המאוחדות חזרו ואישרו במגילה את אמונתם בזכויות היסוד של האדם, בכבודה ובערכה של אישיותו ובזכות שווה לגבר ולאישה; ומנוי וגמור אתם לסייע לקידמה חברתית ולהעלאת רמת החיים בתוך יתר חירות.

הואיל והמדינות החברות התחייבו לפעול, בשיתוף עם ארגון האומות המאוחדות, לטיפוח יחס כבוד כללי אל זכויות האדם ואל חירויות היסוד והקפדה על קיומן.

הואיל והבנה משותפת במהותן של זכויות וחירויות אלה הוא תנאי חשוב לקיומה השלם של התחייבות זו.

לפיכך מכריזה העצרת באוזני כל באי העולם את ההכרזה הזאת בדבר זכויות האדם כרמת הישגים כללית לכל העמים והאומות, כדי שכל יחיד וכל גוף חברתי ישווה תמיד לנגד עיניו וישאף לטפח, דרך לימוד וחינוך, יחס של כבוד אל הזכויות ואל החירויות הללו, ולהבטיח באמצעים הדרגתיים, לאומיים ובינלאומיים, שההכרה בעקרונות אלה וההקפדה עליהם תהא כללית ויעילה בקרב אוכלוסי המדינות החברות ובקרב האוכלוסים שבארצות שיפוטם.

סעיף א
כל בני אדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם. כולם חוננו בתבונה ובמצפון, לפיכך חובה עליהם לנהוג איש ברעהו ברוח של אחווה.

סעיף ב
(1) כל אדם זכאי לזכויות ולחרויות שנקבעו בהכרזה זו ללא הפליה כלשהיא מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה פוליטית או דעה בבעיות אחרות, בגלל מוצא לאומי או חברתי , קניין, לידה או מעמד אחר.
(2) גדולה מזו, לא יופלה אדם על פי מעמדה המדיני, על פי סמכותה או על פי מעמדה הבין לאומי של המדינה או הארץ שאליה הוא שייך, בין שהארץ היא עצמאית, ובין שהיא נתונה לנאמנות, בין שהיא נטולת שלטון עצמי ובין שריבונותה מוגבלת כל הגבלה אחרת.

סעיף ג
כל אדם יש לו הזכות לחיים, לחירות ולבטחון אישי.

סעיף ד
לא יהיה אדם עבד או משועבד; עבדות וסחר עבדים יאסרו לכל צורותיהם.

סעיף ה
לא יהיה אדם נתון לעינויים, ולא ליחס או לעונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים.

סעיף ו
כל אדם זכאי להיות מוכר בכל מקום כאישיות בפני החוק.

סעיף ז
הכל שווים לפני החוק וזכאים ללא הפליה להגנה שווה של החוק. הכל זכאים להגנה שווה מפני כל הפליה המפירה את מצוות ההכרזה הזאת ומפני כל הסתה להפליה כזו.

סעיף ח
כל אחד זכאי לתקנה יעילה מטעם בתי הדין הלאומיים המוסמכים נגד מעשים המפירים את זכויות היסוד שניתנו לו על פי החוקה והחוקים.

סעיף ט
לא ייאסר אדם, לא ייעצר ולא יוגלה באופן שרירותי.

סעיף י
כל אדם זכאי, מתוך שוויון גמור עם זולתו, למשפט הוגן ופומבי של בית-דין בלתי תלוי וללא משוא פנים בשעה שבאים לקבוע זכויותיו וחובותיו ולברר כל אשמה פלילית שהובאה נגדו.

סעיף יא
(1) אדם שנאשם בעבירה פלילית חזקתו שהוא זכאי, עד שלא הוכחה אשמתו כחוק במשפט פומבי שבו ניתנו לו כל הערובות הדרושות להגנתו.
(2) לא יורשע אדם בעבירה פלילית על מעשה או הזנחה שלא נחשבו בשעתם לעבירה פלילית לפי החוק הלאומי או הבין לאומי. לא יוטל עונש חמור מהעונש שהיה נוהג בזמן שעבר את העבירה הפלילית.

סעיף יב
לא יהא אדם נתון להתערבות שרירותית בחייו הפרטיים, במשפחתו, במעונו, בחליפת מכתבים שלו ולא לפגיעה בכבודו או בשמו הטוב. כל אדם זכאי להגנת החוק בפני התערבות או פגיעה באלה.

סעיף יג
(1) כל אדם זכאי לחופש תנועה ומגורים בתוך כל מדינה.
(2) כל אדם זכאי לעזוב כל ארץ, לרבות ארצו ולחזור אל ארצו.

סעיף יד
(1) כל אדם זכאי לבקש ולמצוא בארצות אחרות מקלט מרדיפות.
(2) אין להסתמך על זכות זו במקרה של האשמה פלילית שמקורה האמיתי במעשי פשע לא-מדיניים או במעשים שהם בניגוד למטרותיהן ולעקרונותיהן של האומות המאוחדות.

סעיף טו
(1) כל אדם זכאי לאזרחות.

(2) לא תישלל מאדם אזרחותו דרך שרירות ולא תקופח דרך שרירות זכותו להחליף את אזרחותו.

סעיף טז
(1) כל איש ואישה שהגיעו לפרקם רשאים לבוא בברית הנישואין ולהקים משפחה, ללא כל הגבלה מטעמי גזע, אזרחות או דת. הם זכאים לזכויות שוות במעשה הנישואין בתקופת הנישואין ובשעת ביטולם.
(2) נישואין יערכו רק מתוך הסכמה חופשית ומלאה של בני הזוג המיועדים.
(3) המשפחה היא היחידה הטבעית והבסיסית של החברה וזכאית להגנה של החברה והמדינה.

סעיף יז
(1) כל אדם זכאי להיות בעל קניין, בין לבדו ובין ביחד עם אחרים.
(2) לא יישלל מאדם קניינו דרך שרירות.

סעיף יח
כל אדם זכאי לחירות המחשבה, המצפון והדת; חירות זו כוללת את הזכות להמיר את דתו או את אמונתו ולתת ביטוי לדתו או לאמונתו, לבדו או בציבור, ברשות היחיד או ברשות הרבים, דרך הוראה, נוהג, פולחן ושמירת מצוות.

סעיף יט
כל אדם זכאי לחירות הדעה והביטוי, לרבות החירות להחזיק בדעות ללא כל הפרעה, ולבקש ידיעות ודעות, ולקבלן ולמסרן בכל הדרכים וללא סייגי גבולות.

סעיף כ
(1) כל אדם זכאי לחירות ההתאספות וההתאגדות בדרכי שלום.
(2) לא יכפו על אדם השתייכות לאגודה.

סעיף כא
(1) כל אדם זכאי להשתתף בהנהלת בארצו, בין השתתפות ישירה ובין דרך הנציגות שנבחרה בבחירות חופשיות.
(2) כל אדם זכאי לשוויון בכניסה לשירות במנגנון של ארצו.
(3) רצון העם הוא היסוד לסמכותה של הממשלה. העם יביע את רצונו בבחירות כשרות הנשנות לעתים מזומנות, לפי זכות בחירה כללית ושווה ובהצבעה חשאית, או לפי סדר של בחירה חופשית כיוצא בזה.

סעיף כב
כל אדם, כחבר החברה, זכאי לבטחון סוציאלי וזכאי לתבוע שהזכויות הכלכליות הסוציאליות והתרבותיות, שהן חיוניות לכבודו כאדם ולהתפתחות החופשית של אישיותו, יובטחו במאמץ לאומי ובשיתוף פעולה בין לאומי בהתאם לארגונה ולאוצרותיה של המדינה.

סעיף כג
(1) כל אדם זכאי לעבודה, לבחירה חופשית של עבודתו, לתנאי עבודה צודקים והוגנים ולהגנה מפני אבטלה.
(2) כל אדם, ללא כל הפליה, זכאי לשכר שווה בעד עבודה שווה.
(3) כל עובד זכאי לשכר צודק והוגן, אשר יבטיח לו ולבני ביתו קיום הראוי לכבוד האדם שיושלם, אם יהיה צורך בכך, על ידי אמצעים אחרים של הגנה סוציאלית.

(4) כל אדם זכאי לאגד אגודות מקצועיות ולהצטרף לאגודות כדי להגן על ענייניו.

סעיף כד
כל אדם זכאי למנוחה ולפנאי, ובכלל זה הגבלת שעות העבודה במידה המתקבלת על הדעת וחופשה בשכר לעתים מזומנות.

סעיף כה
(1) כל אדם זכאי לרמת חיים נאותה לבריאותם ולרווחתם, שלו ושל בני ביתו, לרבות מזון, לבוש, שיכון, טיפול רפואי, שירותים סוציאליים כדרוש וזכות לביטחון במקרה של אבטלה, מחלה, אי כושר לעבודה, אילמון, זיקנה או מחסור אחר בנסיבות שאינן תלויות בו.
(2) אימהות וילדות זכאיות לטיפול מיוחד ולסיוע. כל הילדים, בין שנולדו בנישואין או שלא בנישואין, ייהנו במידה שווה מהגנה סוציאלית.

סעיף כו
(1) כל אדם זכאי לחינוך. החינוך יינתן חינם, לפחות בשלבים הראשוניים והיסודיים. החינוך בשלב הראשון הוא חובה. החינוך הטכני והמקצועי יהיה מצוי לכל, והחינוך הגבוה יהיה פתוח לכל במידה שווה ועל יסוד הכשרון.
(2) החינוך יכוון לפיתוחה המלא של האישיות ולטיפוח יחס כבוד לזכויות האדם ולחירויות היסודיות החינוך; החינוך יטפח הבנה, סובלנות וידידות בין כל העמים והקיבוצים הדתיים והגזעיים, ויסייע למאמץ של האומות המאוחדות לקיים את השלום.
(3) להורים זכות בכורה לבחור את דרך החינוך לילדיהם.

סעיף כז
(1) כל אדם זכאי להשתתף תוך חירות בחייו התרבותיים של הציבור, ליהנות מהאמנויות ולהיות שותף בהתקדמות המדע ובברכתו.
(2) כל אדם זכאי להגנת האינטרסים המוסריים והחומריים הכרוכים בכל יצירה מדעית, ספרותית, או אמנותית שהיא פרי רוחו.

סעיף כח
כל אדם זכאי למשטר סוציאלי ובין לאומי, שבו אפשר יהיה לקיים במלואן את הזכויות והחירויות אשר נקבעו בהכרזה זו.

סעיף כט
(1) כל אדם יש לו חובות כלפי הכלל, כי רק בתוך הכלל נתונה לו האפשרות להתפתחות החופשית והמלאה של אישיותו.
(2) לא יוגבל אדם בזכויותיו ובחירויותיו, פרט לאותן הגבלות שנקבעו בחוק על מנת להבטיח את ההכרה בזכויות ובחירויות של הזולת ואת יחס הכבוד אליהן, וכן את מילוי הדרישות הצודקות של המוסר, של הסדר הציבורי ושל טובת הכלל בתוך חברה דמוקרטית.
(3) לעולם לא ישתמשו בזכויות ובחירויות אלה בניגוד למטרותיהן ולעקרונותיהן של האומות המאוחדות.

סעיף ל
שום דבר בהכרזה זו לא יתפרש כאילו הוא בא להקנות למדינה, לציבור או ליחיד כל זכות שהיא לעסוק בפעולה או לבצע מעשה שתכליתם לקפח כל זכות או חירות מן הזכויות והחירויות הקבועות בהכרזה זו.

היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים

קרן המטבע הבין לאומית IMF - International Monetary Fund הוא הארגון הבין לאומי האמון על הפקוח של המערכת הפיננסית הגלובלית באמצעות בקרה של שערי המטבע הבין לאומיים ושל מאזני התשלומים, כמו גם באספקת סיוע טכני ופיננסי במידת הצורך. הארגון כולל 184 מדינות ששמו להן למטרה לטפח את שיתוף הפעולה המוניטרי העולמי, להבטיח יציבות פיננסית, לסייע בסחר העולמי, לטפח תעסוקה מלאה, צמיחה כלכלית בת קיימא, ולצמצם את מימדי העוני. מכל מדינות האו"ם רק מדינות קיקיוניות, צפון קוריאה וקובה לא מיוצגות בארגון.

הקרן קמה ב- 1946 והארכיטקט הראשי שלה היה ג'ון מיינרד קיינס. הקרן מושיטה סיוע למדינות הנמצאות במצב כלכלי קשה. מדינות חברות עם בעיות במאזן התשלומים יכולות לבקש סיוע ארגוני והלוואות לכלכלותיהן. בתמורה מתחייבות המדינות לבצע רפורמות שלעיתים הן קשות במיוחד לאוכלוסייה כמו במקרה של בוליביה, במקרה של ארגנטינה ובמקרים רבים אחרים במדינות מתפתחות. הבעיה העיקרית היא שמנהיגים מושחתים אכלו בוסר ושיני אזרחיהם תכהינה. המנהיגים ו/או האוליגרכים בורחים ממדינותיהם עם מיליארדים ואילו העם הפשוט צריך לשלם עבור השחיתויות ולהחזיר את ההלוואות שהלכו לכיסי המנהיגים במקום למדינה.

המבקרים של הקרן טוענים שהיא מסייעת למשטרים חשוכים של דיקטטורות צבאיות התומכים בכלכלה קפיטליסטית והידידותיים לארה"ב ואירופה ולחברות הענק שלהן. הארגון גם אפתי להתנהגות האנטי דמוקרטית, להפרת זכויות האדם ושל זכויות העובדים. כתוצאה מביקורות אלה ניצתה האש של תנועות האנטי גלובליזציה. אחרים טוענים שלקרן אין אפשרות לכפות דמוקרטיה במדינות ריבוניות וזו גם לא מטרת הארגון, כי אם להנחות ולייעץ בייצוב הפיננסי של הכלכלות. זאת ועוד, ככל שהכלכלות יהיו יותר יציבות כך יקל להשתית דמוקרטיות.

התנאים הנלווים לסיוע הם במקרים רבים דרקוניים ומחייבים שינויים מבניים מרחיקי לכת שהם לרועץ ליציבות החברתית באותן המדינות. הקרן מייעצת בדרך כלל לבצע פיחותים כואבים המביאים לרוב לאינפלציה. כמו כן הגדלת שיעורי המס ותוכניות צנע המצמצמות אף יותר את הצמיחה. האלטרמונדיאליסטים, כמו ATTAC, טוענים שהתערבות הקרן מגבירה את העוני בעולם ואת חובות העולם השלישי והארצות המתפתחות.

ארגנטינה שנחשבה ע"י IMF כדוגמה מופתית להתנהגות לפי עקרונות הקרן סבלה מהתמוטטות קטסטרופלית בדצמבר 2001 בגלל הצמצום התקציבי הקיצוני, שמנע מהממשלה את האפשרות לתמוך בתשתיות הלאומיות, אפילו בתחומים חיוניים כבריאות, חינוך וביטחון. זה גם הביא להפרטה אסטרטגית וקיצונית של המשאבים הלאומיים של המדינה. ההתמוטטות רק טיפחה את השנאה בארגנטינה ובמדינות אחרות באמל"ט כבוליביה, נגד הקרן, שרבים טוענים כי היא אחראית לבעיות הכלכליות של המדינות האלה. כתוצאה מכך קיימת מגמה של בחירת ממשלות של השמאל המתון ששמות בראש מעייניהן כלכלה שאינה נכנעת ללחצים של חברות הענק.

לפני שהקרן התערבה בנעשה בקניה, הבנק המרכזי הקניתי פיקח על תנועת המטבע מהמדינה ואליה. הקרן ציוותה על הבנק לאפשר תנועה חופשית יותר של המטבעות. זה הגדיל אך במעט את ההשקעות הזרות בקניה אך איפשר לקמלש מנוסוקלל דמג'י פטני, בסיוע גורמים ממשלתיים מושחתים, להבריח מחוץ לקניה מיליארדים של שילינגים קניתיים, והשאיר את הכלכלה הקנייתית במצב גרוע יותר מאשר לפני התערבות הקרן. תהליך דומה קרה גם בארגנטינה כאשר אילי ההון הוציאו הון ענק מהמדינה, אחרי צמצום הפיקוח על המטבע. זה רק ממחיש את אוזלת ידם של הכלכלנים המלומדים המסתייעים בנוסחאות מתמטיות מסובכות, אך מתעלמים מתופעות פסיכולוגיות עתיקות יומין כמו תאוות בצע חסרת מעצורים.

המצדדים בקרן טוענים שהיא מתערבת רק במדינות שהן בקשיים כתוצאה מהזנחה של עשרות שנים וקל לתלות את הקולר בקרן במקום במשטרים הקלוקלים והמושחתים שהנהיגו את המדינות. ככלל, הישגי הקרן הם מוגבלים. למרות שהיא הוקמה במטרה לייצב את הכלכלה העולמית, מאז שנת 1980, יותר ממאה מדינות סבלו מהתמוטטות פיננסית שהקטינה את התל"ג שלהן. הקרן מתערבת רק באיחור רב ורק לאחר שהמשבר התחולל במקום למנוע את המשבר בעודו באיבו. רבים לכן דוגלים ברפורמה בתפקידי הקרן.

הבנק העולמי או באנגלית - IBRD, The International Bank for Reconstruction and Development, הוא ארגון בין לאומי שהמטרה המקורית שלו הייתה לממן את השיקום של הכלכלות שנהרסו במלחמת העולם השנייה. כיום הורחב המנדט שלו למלחמה בעוני ע"י מימון מדינות. פעילותו ממומנת ע"י המדינות החברות. הארגון קם בשנת 1945. הבנק העולמי מסייע למדינות "פחות מפותחות" בתחומי החינוך, החקלאות והתעשייה.

הוא מספק הלוואות בתנאים מועדפים לכלכלות הנמצאות בקשיים. הוא גם מבקש בתמורה שיינקטו צעדים לצמצום השחיתות ולהגברת הדמוקרטיה. עבודת הבנק נמצאת תחת ביקורת קשה וממושכת של ארגונים אקדמיים וארגונים ללא כוונת רווח - NGO. הוא הואשם, בהיותו כלי של ארה"ב והמערב, שמטרתו להשליט מדיניות כלכלית התומכת באינטרסים של המערב, למרות הוכחות אמפיריות ששוק חופשי, לעיתים, מזיק יותר לפיתוח הכלכלות אם הוא מנוהל בצורה כושלת, חפוזה, בעיתוי אומלל, או בסביבה לא מתאימה, כמו בכלכלות חלשות ולא תחרותיות.

הבנק העולמי מעמיד הלוואות ארוכות טווח, מענקים וסיוע טכני למדינות מתפתחות במטרה להתגבר על בעיות העוני שלהן. מימון הבנק העולמי הוא בתחומי הבריאות, החינוך, איכות הסביבה, התשתיות, סכרים, כבישים, ופארקים לאומיים. מאז שנת 1996, עם מינויו של ג'יימס וולפנזון לנשיאו, הבנק מיקד את פעילותו במאבק בשחיתות בארצות בהן הוא פועל. זה דורש רפורמות דמוקרטיות ואף בחירות.

הפוקוס של הבנק עבר מעידוד הצמיחה לצמצום העוני, כמו גם סיוע לחברות קטנות. הבנק הגיע למסקנה שמים נקיים, חינוך ופיתוח בר קיימא, חיוניים לצמיחה כלכלית, והחל להשקיע רבות בפרויקטים אלה. בעקבות ביקורת נוקבת, הבנק נוקט במדיניות סביבתית וחברתית שנועדה למנוע מצב בו פעילותו פוגעת בבודדים ובקבוצות במדינות השונות. למרות זאת הארגונים הלא ממשלתיים מאשימים את הבנק בגרימת נזק סביבתי וחברתי במקום בהקטנת מימדי העוני.

הבנק העולמי מואשם בתמיכה בגלובליזציה ובמדיניות ניאו קולוניאלית של תאגידי הענק, בערעור הריבונות של המדינות ע"י אילוצן לבצע שינויים מבניים מרחיקי לכת המקדמים ליברליזציה כלכלית ומצמצמים את תפקידו של השלטון. הבנק מאמין ששגשוג ייתכן רק עם עקרונות ניאו ליברליים, עם תחרות חופשית, שוק חופשי, אך זה לא מתאים לכל משק כמו למשל במדינות הסובלות מסכסוכים על בסיס אתני, גבולות, ממשטרי דיכוי של עריצים או קולוניאליסטים, ושאין להן משטר דמוקרטי יציב.

כך מסייע הבנק לתאגידי ענק בין לאומיים להתבסס במדינות המתפתחות במקום לפתח חברות מקומיות. אחרים טוענים שהבנק העולמי הוא ארגון פוליטי לחלוטין וכופרים בעיקרון שהשוק מאזן את עצמו באמצעות ה"יד הנעלמה" של אדם סמית. זו אותה היד הנעלמה שהביאה להתמוטטות הנוראה ביותר בהיסטוריה, בשנת 1929, למשברים אינספור, להתחזקות מדינות ובודדים המחזיקים בתשעים אחוז של ההון ושל העושר וכדומה. זאת אינה יד נעלמה, כי אם יד מאוד מזוהה, של החזקים והעשירים הרוצים להתעשר עוד יותר על ידי צמצום המעורבות הממשלתית, מתן יד חופשית לכוחות השוק להתעשר ללא הפרעה, הורדת המיסים לעשירים, הגברת העוני בתוך המדינות ובעולם, ושחיקה מתמדת של מעמד הביניים תוך אבטלה בשיעורי שיא.

ארגון הסחר העולמי WTO, World Trade Organization, הוא ארגון בין לאומי המפקח על הסכמי סחר רבים המגדירים את כללי הסחר בין המדינות החברות. מטה הארגון הוא בג'נבה וכיום חברים בארגון 148 מדינות. חברי הארגון מתחייבים לתת לחברים האחרים זכויות מדינה מועדפת בלי להפלות אותם בסחר. בסוף שנות התשעים הפך להיות הארגון מטרה של תנועות המחאה נגד הגלובליזציה. הארגון הוקם בשנת 1995 והחליף את GATT. בדרך כלל מתקבלות החלטות בקונצנזוס כאשר לכל מדינה קול שווה. זה מצריך סבבים רבים של משא ומתן וניסוחים מעורפלים. באסיפות הארגון בסיאטל ב- 1999 ובקנקון ב- 2003 לא הושג קונצנזוס כי מדינות מתפתחות רבות התנגדו להחלטות שהועמדו להצבעה. במקרים אלה הרוב מכריע.

הארגון תומך בגלובליזציה ובסחר חופשי, שרבים חושבים אותם לפרובלמטיים. הסכמי הסחר נוטים במקרים רבים, בצורה לא הוגנת, לטובת תאגידי הענק והמדינות המפותחות. אין חובה להצטרף לארגון, אבל אי הצטרפות מעמידה את המדינות במצב מעשי של אמברגו. שלוש המדינות המובילות - ארצות הברית, יפן והאיחוד האירופי - מואשמות בשימוש בארגון לכפיית רצונן על המדינות הפחות מפותחות. רבים מהסכמי הסחר אף פוגעים באזרחים ובאקולוגיה בחלק מהמדינות, לדעת המבקרים.

לנוכח המדיניות התאצ'ריסטית/רייגניסטית המאפיינת את המדיניות הכלכלית בישראל בשנים האחרונות, יש טעם להגדיר מדיניות זו, כי היא מתקשרת בעליל לכל נושאי הגלובליזציה, עושק החלשים וטיפוח החזקים והעשירים. תאצ'ריזם היא השיטה של מחשבה מדינית המיוחסת לממשלתה של מרגרט תאצ'ר בבריטניה הגדולה בין השנים 1979 ל-1990. השיטה

דוגלת בשוק חופשי נוסח הליברליזם הוויקטוריאני (פרה סוציאליסטי וקומוניסטי, השבת עטרה ליושנה), מדיניות כלכלית מוניטריסטית, הפרטה של חברות ממשלתיות, מיסוי מינימלי, התנגדות לאיגודים מקצועיים, לאומנות ובקרה מרכזית, וצמצום מדינת הרווחה והממשל המקומי.

הוגי הדיעות הקרובים ביותר לשיטה זאת הם קית ג'וזף ומילטון פרידמן. התאצ'ריזם דומה לרייגונומיקס מאסכולת רונלד רייגן, נשיא ארה"ב (1980-1988). בעקבות המיתון של ראשית שנות השמונים חלה צמיחה בסקטור הפיננסי בבריטניה, אם כי ארע מיתון נוסף בסוף שנות השמונים. בעקבות השיטה קרס בסיס הסקטור הייצרני של בריטניה. ת'אצ'ר שברה שביתות רבות של איגודים מקצועיים והיא אחראית להתחסלות הקוצנזוס הפוליטי-כלכלי-חברתי שאיפיין את בריטניה מסוף מלחמת העולם השנייה.

רייגונומיקס, או כלכלת רייגן, דוגלת בכלכלת צד ההיצע עם מיסים מופחתים וממשל מצומצם. או כדברי רייגן: "הממשלה איננה הפתרון, הממשלה היא הבעיה". תיאוריה זאת עומדת בסתירה לתיאוריה הקיינסיאנית שאומצה בשנות השלושים של כלכלת צד הביקוש, כאשר הממשלה יצרה תעסוקה והגבירה את הביקוש ע"י הוצאות ממשלתיות כבדות. למען הצדק יש להזכיר שרייגן עלה לשלטון בתקופה של אינפלציה כבדה ושל אבטלה. משטר של סטגפלציה (אינפלציה וסטגנציה-האטה), מין אנדרוגינוס שלא היה ידוע עד אז, כי הכירו רק מצבים של אינפלציה ועודף תעסוקה או של מיתון ואבטלה.

רייגן אף הוסיף נופך משלו לתיאוריה הכלכלית כאשר הגביר את ההוצאות הביטחוניות ומימן אותן בגירעונות תקציביים בסכומי עתק, היות וקיצץ את המיסים המוטלים על העשירים ובעלי ההכנסות הגבוהות. התיאוריה הכלכלית החדשה דגלה במינימום רגולציה (קיימות חברות בישראל המאשימות את יו"ר רשות ניירות ערך ברגולציה רבתי כשהוא ממליץ, לא כופה, שהחברות יאמצו קודים אתיים שכנראה מאוד מפחידים אותן). הרעיון הוא שהפחתת המיסים והקטנת הסקטור הממשלתי יעוררו את הכלכלה ויוציאו אותה ממצב של מיתון. ארה"ב הפריטה את תעשיית הטלקום, פירקה את AT&T, הנהיגה מדיניות של שמיים פתוחים וקיצצה במדיניות הרווחה על מנת למצוא מקורות למימון המדיניות.

היבטים אתיים בגלובליזציה

דירוג הגלובליזציה של מדינות אתיות בשנת 2004 היה כלהלן: 1. אירלנד, 2. סינגפור, 3. שווייץ, 4. הולנד, 5. פינלנד, 6. קנדה, 7. ארה"ב, 8. ניו זילנד, 9. אוסטריה, 10. דנמרק, 11. שוודיה, 12. בריטניה הגדולה, 13. אוסטרליה, 14. צ'כיה, 15. צרפת, 16. פורטוגל, 17. נורווגיה, 18. גרמניה, 19. סלובניה, 20. מלזיה, 21. סלובקיה, 22. ישראל, 23. קרואטיה, 24. ספרד, 25. איטליה, 26. הונגריה, 27. פנמה, 28. יוון, 29. יפן, 30. בוטסוונה.

הקריטריונים למדידת הדירוג האתי הגלובלי הם: אינטגרציה כלכלית - סחר, השקעות חוץ, זרימת הון של פורטפוליו, הכנסות מהשקעות. קישוריות טכנולוגית: שימוש באינטרנט, אתרי אינטרנט, סרוורים בטוחים. מגעים אישיים: נסיעות בין לאומיות ותיירות, שיחות טלפון בין לאומיות, העברת כספים של עובדים למדינות ומהן והעברות בין אישיות ולא ממשלתיות. מעורבות פוליטית: חברות בארגונים בין לאומיים, סיוע כספי ועבודה באו"ם, משלחות של מועצת הביטחון, הסכמי סחר בין לאומיים, העברות כספים בין ממשלות.

Externality או "השפעה חיצונית" מתחוללת בכלכלה כשהחלטה (למשל לזהם את האטמוספירה) גורמת לעלויות או הטבות ליחידים או קבוצות, פרט למי שביצע את ההחלטה. במילים אחרות מקבל ההחלטה אינו נושא בכל העלויות של החלטתו או קוצר את כל ההטבות. אם העולם מסביב למקבל ההחלטה נהנה יותר ממנו, כמו במקרים של חינוך או ביטחון, אז ההטבה של מקבל ההחלטה תהיה בצריכה פחותה. לעומת זאת אם העלות לעולם, מסביב למקבל ההחלטה, במקרים של זיהום הסביבה או פשע, היא גבוהה יותר לעולם, הרי שההטבה של מקבל ההחלטה תהיה בצריכה עודפת (overconsumed versus underconsumed).

זה מסביר מדוע כדאי למפעל כימיקלים לשפוך את הרעלים בתהליך הייצור לנחל הזורם ליד המפעל, כי מי שיצטרך לטהר את המים היא המדינה או העירייה אך לא הוא. מנהל העושה ספקולציות במניות של החברה שלו מעביר את הסיכון לבעלי המניות כי הוא מתוגמל באופציות שאין בהן כל סיכון. אם מחיר המניה מתמוטט הוא לא יממש את האופציה, אך לא יפסיד דבר. כך קרה באנרון. אם מעלימים הפסדים במסווה של חברות קש ומכניסים רווחים עתידיים חסרי שחר לדו"חות הפיננסיים, לא מפסידים המנהלים דבר. הם מרוויחים באופן מיידי מבונוסים מנופחים המבוססים על הרווחים המפוברקים וממחיר המניה המלאכותי. ההפסדים וההתמוטטות יבואו על חשבון אחרים, כמו העובדים, בעלי המניות הקטנים או המדינה.

הפרטה (Privatization) הוא תהליך של העברת הבעלות מהמדינה לידיים פרטיות ו/או העברת הניהול של השירות או הפעילות מהמדינה לידיים פרטיות. התהליך ההפוך הוא הלאמה (Nationalization). עם כל הביקורת הנוקבת על אי היעילות של ההלאמות, ניתן לבוא בביקורת לא פחות נוקבת על חוסר הצדק של ההפרטות שמביאות לעיתים קרובות לחוסר יעילות הגדולה בהרבה מחוסר היעילות של המדינה. אם מפריטים שירות רכבות והחברות, שמעוניינות רק ברווח לטווח הקצר, מזניחות את ההשקעות בתשתית על מזבח מיקסום הרווח, נגרמות תאונות, התנועה משתבשת, נפגעת הכלכלה בגלל האיחורים, ויוצא בהחלט שכר היעילות בהפסד לציבור.

אם מפריטים את התשתיות של רוסיה ומספר אוליגרכים משיגים תוך שנים מספר עושר אגדי, נגרם אי צדק משווע למאות מיליוני האזרחים שמצבם הכלכלי הדרדר כתוצאה מההפרטה. אי צדק נגרם גם כשמפריטים בישראל בנק שהיה בבעלות המדינה ומעבירים את הבעלות לכמה אילי הון במחיר שנראה בעיני רבים נמוך בהרבה משוויו. אילי ההון מפטרים קרוב לאלף עובדים למרות שמצב הבנק מעולה רק בשביל למקסם את הרווח, מאמללים את העובדים הוותיקים והמסורים שלא יכולים להשיג יותר עבודה, ומגיעים אחרי שנה לרווחי שיא שמגדילים עוד יותר את עושרם של אילי ההון, את משכורותיהם של המנהלים הבכירים, ומרחיבים את הפערים החברתיים. אם רוצים להפריט את בתי הסוהר לא ירחק היום ותהיה חבירה של ההון, השלטון והפשע (ראה "אופרה בגרוש" עם מקי סכינאי של ברטולט ברכט) ויתנו לפושעים במאסר עולם לברוח על מנת למקסם את הרווח, בעצימת עין של השלטונות, המקבלים תרומות למפלגות ומאפשרים לברוני הפשע להיכנס למרכזי המפלגות.

הגלובליזציה ידעה עליות ומורדות במאות השנים האחרונות. היא קשורה במעורבות הממשלות בכלכלה, פרוטקציוניזם, מונופוליזם, פיננסיליזם, מיליטריזם, אימפריליזם. הקומוניזם והפשיזם דגלו באנטי ליברליות (נגד אינדיבידואליזם), אנטי

קפיטליזם, אנטי הומניזם (נגד קוסמופוליטיות). עם חידוש הגלובליזם אחרי מלחמת העולם השנייה ועוד יותר אחרי נפילת מסך הברזל, שוקמו מחדש החירות וכבוד האדם. הצהרת זכויות האדם של האו"ם שתורגמה ליותר ממאתיים שפות היא מסמך בין לאומי החל על כל תושבי העולם. קיימת ערבות הדדית עולמית לסייע בשמירה על זכויות האדם, בעזרה למדינות החלשות ובשגשוג כלכלי עולמי.

הגלובליזציה והמסגרות הפוליטיות החדשות כמו האיחוד האירופי דוגלים במעבר סחורות ללא הגבלה, מעבר עובדים בקלות יחסית, יצירת כפר עולמי, מעבר מידע ללא הגבלה, מעבר ערוצי טלוויזיה ורדיו ללא הגבלה. קיימים יסודות באמל"ט השונאים את ה"גרינגו", האמריקאי המכוער, הכופה את תרבותו ומוצריו על מדינות היבשת. אך מתעלמים מההשפעה הברוכה שהייתה לארה"ב בייצוב משטרים דמוקרטיים, בפיתוח הכלכלות המקומיות, בהעלאת רמת החיים של האוכלוסייה, בהשתתת ערכי תרבות עולמיים. ארה"ב היא לא רק קוקה קולה ומקדונלד'ס.

היא מאפשרת למיליונים של אזרחים ממכסיקו וממדינות אחרות להגר אליה ובמשך השנים היא למדה לא לדכא תרבויות זרות ולהימנע מאפליה גזעית. נוצר איזון עדין באמריקה כמו גם באירופה בין הגלובליזציה לבין התרבויות המקומיות. השפה השלטת דה פקטו באיחוד האירופי היא אנגלית, אך נוצרת תודעה תרבותית רגיונלית ושגשוג חסר תקדים של ספרות ותיאטרון בשפות שזוכות לתחייה כקטלנית, גליגו, אוקסיטן, גסקונית, בסקית, פריולית, פריסק, פלטדויטש, אירית, לוכסמבורגית וקורסיקאית.

ההאשמות הקרדינאליות כנגד הגלובליזציה הן שהתאגידים הרב לאומיים שואפים למקסם את הרווחים תוך התעלמות משיקולים אתיים, קהילתיים ואקולוגיים, מיקום המפעלים במדינות בהן השכר הוא נמוך ביותר, בהן קיימים העסקת ילדים ונשים במפעלים, בתת תנאים, בהן מתבצעים הריסת האקולוגיה ללא תקנה, מחיקת הזהות התרבותית, וכל זאת תוך השגת כוח כלכלי שהוא גדול יותר מכוחן של המדינות בהן הם פועלים. כמו כן מאשימים את הארגונים הבין לאומיים בתמיכה בתאגידים הרב לאומיים ובמדינות המערב החזקות על חשבון המדינות שלהן הם אמורים להושיט סיוע. כתוצאה מכך מעמיק העוני והפערים בין העשירים והעניים ובין המדינות העשירות והעניות מתרחבים.

התמונה אם כן מאוד מורכבת ושתי הגישות לגלובליזציה לגיטימיות. אם לא תהיה ביקורת על הגלובליזציה היא יכולה להעצים את התופעות השליליות שלה. כמו שבמדינה קיימים מוסדות המבקרים את הממשלה ואת הכנסת, כמו שהקמת המשטרים הקומוניסטים תרמו תרומה מכרעת להפיכת הקפיטליזם חסר המעצורים ליותר הומאני, כך גם ספריהם של נעמי קליין "בלי לוגו" וג'ואל בקן "התאגיד", תנועות המחאה ההמוניות והביקורת האקדמית והציבורית תורמים תרומה חשובה למיתון המגמות השליליות של הגלובליזציה.

אף אחד אינו רוצה לחזור לתקופה המדיבלית בה אנשים חיו כל חייהם בכפר שלהם ועסקו בסחר חליפין בסיסי. בעידן המודרני הגלובליזציה היא תהליך בלתי הפיך שעלינו לשלוט בו במקום שישלוט בנו. שומה על המדינות להתעשת ולשלוט בתאגידי הענק במקום שישלטו בהם, והחשוב מכל - העובדים, האזרחים ובעלי מניות המיעוט חייבים להתעשת ולהראות לתאגידים ולמדינות שמקור הריבונות הוא באזרחים, מקור הכוח הוא בבעל המניות הקטן, והגורם החשוב ביותר בחברה הוא העובד ולא איל ההון.

פתרון – ארגונים אקטיביסטיים ועיתונות חוקרת – מלחמה בשחיתות בשלטון ובעסקים – אריה אבנרי ואומ"ץ - הספד לאריה אבנרי

(פורסם במחלקה ראשונה NEWS1 ב- 21.4.2016 בכותרת "מהאבות המייסדים של מדינת הצדק")

אריה יקירי היית עבורי אח ומנטור, אחד מאושיות הדמוקרטיה, הצדק החברתי והמלחמה בשחיתות. מדינת ישראל הפכה בימינו למשיסה לטייקונים בסיועם של הפוליטיקאים ופקידי הממשל המושחתים, אך אם לא שקעה עדיין לחלוטין במצולות של השוחד, אי הצדק, הפערים והפאשיזם זה בזכות מתי מספר צדיקים בסדום ובראשם אתה, אריה. שיתפתי פעולה איתך במספר מסגרות שהקמת ועמדת בראשם, היינו יחד בפנלים ובימי עיון. קראתי את ספריך ומאמריך בשקיקה ונהניתי במיוחד מ- "המפולת", "הגביר", "זעקי ארץ מושחתת" ורבים אחרים. אתה נלחמת באומץ ובגבורה, כאריה בגוב השועלים והצבועים, והיה נדמה לא פעם שיד השועלים תהיה על העליונה והם יכריעו את האריה הזקן שהמשיך להילחם ללא לאות לבדו אל מול רבים.

כתבת בספרך האחרון "אומץ לב" המסכם 25 שנות מאבק בשחיתות השלטונית: "לא קשה לזהות את מוקדי השחיתות במדינה: הון עתק שחבר לשלטון; שוחד שהפך למכת מדינה; הפרת אמונים שיטתית של נבחרי ציבור; שלטון בלתי מעורער של משפחות פשע; מכרזים תפורים בסיטונות ועובדי ציבור שצברו הון עתק ללא הסבר... עבריינות חדרה למערכת המשפטית, למשטרה, לרשות המיסים, ללשכת עורכי הדין ולגופי אכיפת חוק למיניהם. חוקרים הפכו לנחקרים. הפכנו למדינה שמקדשת אי-צדק חברתי, כלכלי, רפואי, משפטי וחינוכי. אלימות בכבישים, בבתי חולים ובתי ספר; התעמרות בניצולי שואה; התעללות בקשישים ובחוסים; עבירות מין בסיטונות; אלימות כלפי חסרי ישע ואטימות כלפי דלי אמצעים, חסרי דיור ומשפחות במצוקה; אוצרות מדינה נמסרו בנזיד עדשים לידי אילי הון שצברו חובות של מיליארדים וגילחו בתספורת מהירה את פניה של הפנסיה שלנו." אומרים על תאומים שיש ביניהם טלפתיה, שהם חשים האחד את השני, שכל אחד יכול להשלים את משפטו של האחר. קטונתי מלהיות אחיך התאום, אריה, אך אני מרגיש כאח תאום, ואני מזדהה עם כל מילה שאתה כותב בספריך, שאתה אמרת בהרצאותיך.

אתה היית האמיץ באדם וראינו זאת בכל שורה בספרך "אומץ לב", כאשר עמדת בראש מחנה עושי הצדק שלצערנו לא מובל על ידי השופטים, נבחרי הציבור ומשרתי הציבור. יחד אתך נמצאים מתי מעט, ממש קומץ, כמה מאות במקרה הטוב. אבל נדרשת לשלם מחיר כבד על אומץ ליבך, כי מלחמה נגד בריוני השחיתות שוחקת, אנו משלמים מחיר כספי בגלל ההדרה ממערכות העיתונים או הכלכלה, מחיר חרדתי בגלל התביעות המשפטיות, ההשמצות והאוסטרקיזם, מחיר בריאותי כי המלחמה מטלטלת את הגוף ומביאה למחלות לב, סרטן ומחלות קשות אחרות. אריה יקירי, היה לך לב כה רחב שהכיל את כל סבלם של החלכאים והנדכאים, אך לא רק הם – הזעקה היא כיום נחלת הכלל עניים ומעמד הביניים, דתיים וחילוניים, יהודים וערבים. קשה ללב קטן ואמיץ לעמוד בפרץ אל מול צונאמי השחיתות הפוקד אותנו, העונשים המגוחכים של השופטים שלנו, הדרת כל ישרי הדרך מעמדות המפתח במדינה, במדיה ובכלכלה, ואכן ליבך לא עמד בכך.

עד הרגע האחרון עשית מעל ומעבר לכל אדם שאני מכיר – אדם עומד נפעם אל מול העשייה הענקית שלך, פעילות של עשרות רבות לא יכולה להשתוות אל פועלך. אריה, אני יודע שלא היית רק אדם הנלחם נגד המושחתים כי אם גם אדם עם אופקים רחבים, ראיתי אותך לא פעם בפרמיירות של הצגות מופת, היית איש ספר, אינטלקטואל בכל רמ"ח אבריו. אם הייתי מאמין באמונות תפלות הייתי יכול לדמיין את כל חבר המרעים שהבאת להרשעתם מקללים אותך בפולסא דנורא, דווקא עתה כאשר הם מצויים תחת סורג ובריח.

אך אני מעדיף לראות אותך כמשה רבנו שנדד ארבעים שנה במדבר ולא הגיע לארץ המובטחת. כך נדדת עשרות שנים בשבילי השחיתות, עקרת עוד קוץ ועוד דרדר, אך על כל קוץ צמח לנו יער של קוצים, ומרוב דרדרים הידרדרה המדינה אל עברי פי פחת. אנחנו רחוקים משמיעת פעמי משיח וכל מה שעשינו בקושי מגרד את קליפת השחיתות, לכן עלינו לעבור מהשורות הראשונות ליציע ולצפות כיצד הצעירים יותר ממשיכים את העשייה. מרנין לב לראות כל כך הרבה צעירים בהפגנות נגד מתווה הגז, בתנועות האקולוגיות, במחאה החברתית. הצעירים אף הרבה יותר רדיקלים מאיתנו כי הם נוכחים לדעת שבמחאה שקטה לא משיגים דבר וגם אם הם נבחרים לכנסת הם לא מצליחים להזיז דבר מספסלי האופוזיציה. כי אין לנו דמוקרטיה אלא פלוטוקרטיה המרשה לנו להחליף מדי כמה שנים את הנוגשים בנו שרוקדים לצליליהם של הטייקונים המחזיקים ברסן השלטון.

לכן יש לי מילת אזהרה לצעירים – הישארו בגבולות החוק והדמוקרטיה, אל תיגררו לאלימות גם אם החוק לא מושיע והדמוקרטיה מכזיבה פעם אחר פעם. כי אם תיגררו לאלימות תעשו את השירות הטוב ביותר לו מצפים הטייקונים ומלחכי הפנכא שלהם הפוליטיקאים המושחתים הניאו ליברלים, עושי התספורות ומקבלי השוחד בצורה חוקית בתקבולי עתק כמנהלים, חברי דירקטוריונים, יועצים ומרצים. כל היגררות לאלימות תמיט עלינו אסון כי היסודות הפשיסטים והמשיחיים כבר קיימים, והם מחכים לרגע המתאים להקים בישראל דיקטטורה פשיסטית, במתכונת של צ'ילה, ארגנטינה, יוון, ספרד או פורטוגל. או אז, ייסתם הגולל סופית לכל סיכוי לרפא את הגנגרנה אשר פשטה באומה ויירד עלינו חושך לעשרות שנים. גם כך לא נוח להם שאנשים אמיצים כמוך מעיזים לכתוב נגדם, שבכנסת מבקרים אותם, שבתי המשפט מגבילים את כוחם.

אנשי השמאל לא נותנים כל אלטרנטיבה ראויה כי הם שבויים בחלומות באיספמיה של שלום לא ריאלי עם מרצחים הרוצים להרוס את המדינה, מכחישים את השואה, חוברים לשונאינו הגרועים ביותר, מלבים את שנאת היהודים מגיל הגן, מאדירים את המוות כשהידים, חוברים לאנטישמים ברחבי העולם על מנת לבודד את ישראל, להטיל עליה חרם, להפוך אותה למוקצה. נגדם קל לשליטים שלנו להילחם כי הם מציפים את שיגיונות השווא שלהם ומוכיחים כיצד הם טועים פעם אחר פעם וכל הנסיגות רק מלבות את האש. אך גם הימין נכשל כישלון חרוץ והמדיניות שלהם לא מביאה אותנו לשום מקום לא בכלכלה, לא בביטחון ובוודאי לא בחברה.

אתה ומתי מספר עמדתם בפרץ בין שני המחנות המוכרים לנו תרופות שווא והצגת פתרונות מפוכחים לחוליי האומה. לכן, הוכרזת כאויב העם, הדירו אותך מכל מערכות העיתונים, מכל עמדות ההשפעה, הציגו אותך כהזוי, בעוד שאתה היחידי שראית את המצב כפי שהוא. אך מה שרוב רובו של העם לא השכיל לראות כיום יראו בעתיד וגורלך יהיה כגורלם של כל הגאונים שהכירו בהם רק לאחר מותם. ניסית לשווק את משנתך אך רק מעטים ראו את האור, את ההילה שלך. אתה ומתי מעט חלוצים הקדמתם את דורכם. עסקת בהון ושלטון כשלא הכירו בכלל את המונח, איתרת את המושחתים כאשר הם היו עדיין חברי כנסת אלמונים, הרבה לפני שהפכו לשרים, ראשי ממשלה ונשיאים. צריך להיות לך סיפוק רב כי הראית לנו את הדרך, שייבשת חלק מביצות השחיתות, שלחמת נגד הצבועים, שסללת חלק מדרכי הצדק החברתי. מעט מדי הכירו אותך, אך מיליונים יכירו בעתיד את פועלך וילמדו את משנתך.

ובעתיד, אין לי ספק שיראו בך את אחד מהאבות המייסדים של מדינת הצדק שתקום אחרי החושך של הפשיזם והשחיתות, אחרי הבכחנליה של הטייקונים ועושי דברם. כי היית ענק בשיעור קומתם של המנהיגים הדגולים ביותר בהסטוריה של העם היהודי. אך מעבר לכך, היית בן אדם, עם לב זהב, אדם שתמיד ניתן לסמוך עליו, חבר בלב ונפש, ועם לכתך נשארה ריקנות גדולה בליבנו. מי ייתן ואלפי מאמריך ועשרות ספריך ישמשו חומר לימוד בבתי הספר, יהוו את הבסיס לחוקה חדשה, לרפובליקה השניה של ישראל, למדינת האור שתקום אחרי מדינת החושך, מדינת האור שהיית המבשר שלה, שנתת לה את ליבך ואת נשמתך, שנתת לה את חייך!

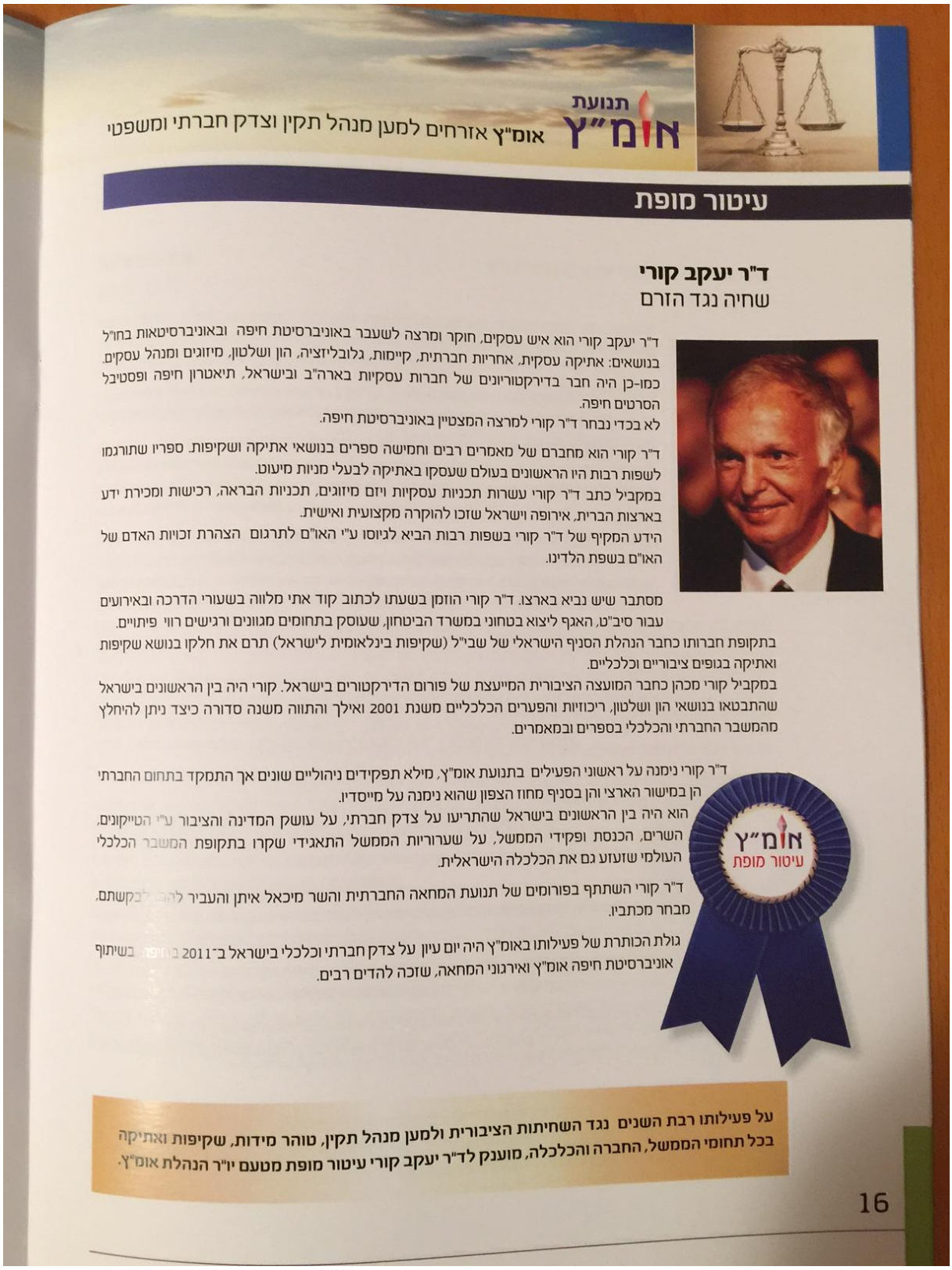

תנועת אומ"ץ אומ"ץ אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי

עיטור מופת

ד"ר יעקב קורי
שחיה נגד הזרם

ד"ר יעקב קורי הוא איש עסקים, חוקר ומרצה לשעבר באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטאות בחו"ל בנושאים: אתיקה עסקית, אחריות חברתית, קיימות, גלובליזציה, הון ושלטון, מיזוגים ומנהל עסקים. כמו-כן היה חבר בדירקטוריונים של חברות עסקיות בארה"ב ובישראל, תיאטרון חיפה ופסטיבל הסרטים חיפה.
לא בכדי נבחר ד"ר קורי למרצה המצטיין באוניברסיטת חיפה.

ד"ר קורי הוא מחברם של מאמרים רבים וחמישה ספרים בנושאי אתיקה ושקיפות. ספריו שתורגמו לשפות רבות היו הראשונים בעולם שעסקו באתיקה לבעלי מניות מיעוט.
במקביל כתב ד"ר קורי עשרות תכניות עסקיות ויזם מיזוגים, תכניות הבראה, רכישות ומכירת ידע בארצות הברית, אירופה וישראל שזכו להוקרה מקצועית ואישית.
הידע המקיף של ד"ר קורי בשפות רבות הביא לגיוסו ע"י האו"ם לתרגום הצהרת זכויות האדם של האו"ם בשפת הלדינו.

מסתבר שיש נביא בארצו. ד"ר קורי הוזמן בשעתו לכתוב קוד אתי מלווה בשעורי הדרכה ובאירועים עבור סיב"ט, האגף ליצוא בטחוני במשרד הביטחון, שעוסק בתחומים מגוונים ורגישים רווי פיתויים.
בתקופת חברותו כחבר הנהלת הסניף הישראלי של שבי"ל (שקיפות בינלאומית לישראל) תרם את חלקו בנושא שקיפות ואתיקה בגופים ציבוריים וכלכליים.
במקביל קורי מכהן כחבר המועצה הציבורית המייעצת של פורום הדירקטורים בישראל. קורי היה בין הראשונים בישראל שהתבטאו בנושאי הון ושלטון, ריכוזיות והפערים הכלכליים משנת 2001 ואילך והתווה משנה סדורה כיצד ניתן להיחלץ מהמשבר החברתי והכלכלי בספרים ובמאמרים.

ד"ר קורי נימנה על ראשוני הפעילים בתנועת אומ"ץ, מילא תפקידים ניהוליים שונים אך התמקד בתחום החברתי הן במישור הארצי והן בסניף מחוז הצפון שהוא נימנה על מייסדיו.
הוא היה בין הראשונים בישראל שהתריעו על צדק חברתי, על עושק המדינה והציבור ע"י הטייקונים, השרים, הכנסת ופקידי הממשל, על שערוריות הממשל התאגידי שקרו בתקופת המשבר הכלכלי העולמי שזעזע גם את הכלכלה הישראלית.

ד"ר קורי השתתף בפורומים של תנועת המחאה החברתית והשר מיכאל איתן והעביר להבי לבקשתם, מבחר מכתביו.

גולת הכותרת של פעילותו באומ"ץ היה יום עיון על צדק חברתי וכלכלי בישראל ב־2011 בחיפה בשיתוף אוניברסיטת חיפה אומ"ץ ואירגוני המחאה, שזכה להדים רבים.

אומ"ץ עיטור מופת

על פעילותו רבת השנים נגד השחיתות הציבורית ולמען מנהל תקין, טוהר מידות, שקיפות ואתיקה בכל תחומי הממשל, החברה והכלכלה, מוענק לד"ר יעקב קורי עיטור מופת מטעם יו"ר הנהלת אומ"ץ.

16

עיטור המופת של אומ"ץ שהוענק על ידי אריה אבנרי ליעקב קורי (ולרמטכ"ל בני גנץ) בטקס מרשים בשנת 2015

פתרון למשברים – יושרה של בעלי המקצועות החופשיים – רואי החשבון כנושאי הדגל של המהפכה האתית

המשבר הכלכלי הגדול שבו אנו שרויים מהווה רק את שיאה של מערבולת של משברים בהיקף עולה וגובר שהתחילו בסוף שנות השמונים עם פרשיות אג"ח הזבל והמשבר הבורסאי, המשברים הקשים באסיה וברוסיה, בנק ברינגס ו-LTCM בשנות התשעים, התפוצצות בועת הדוטקום ומניות ההיי טק בשנת 2000 שלוותה בשערוריות הממשל התאגידי מדצמבר 2001 ואילך עם התמוטטות אנרון, ארתור אנדרסן, וורלדקום, פרשיות טייקו, ויונדי ועוד. עם חקיקת חוק סרביינס אוקסלי בשנת 2002 הוטלה עיקר האחריות על הממשל התאגידי התקין על הנהלת החברות ועל רואי החשבון, אבל התברר מהר מאוד כי במקום להשקיע את המיליונים בטיפוח האתיקה והשמרנות החשבונאית הושקעו המיליונים במקרים רבים בדרכים מתוחכמות כיצד לעקוף את החוקים, לפתח מכשירים פיננסיים יצירתיים ורעילים ולמסור דיווחים לרשויות שהיו על גבול החוקיות. מי שגרף את המיליארדים היו בעלי השליטה, המנכ"לים גרפו מאות מיליונים ורואי החשבון נשארו מאחור בשביל לנקות את השברים תמורת מיליונים בודדים של המשיסה. משבר הסאב פריים, התמוטטות הבנקים והשפל העולמי משנת 2008 רק החריפו את המצב.

רוב הסיכון נופל על רואי החשבון, על בעלי מניות המיעוט, על קרנות הפנסיה ועל העובדים המאבדים את מקור פרנסתם, כאשר עורכי הדין מעולם לא נותנים את הדין כי הם רק יועצים, המנכ"לים ובעלי השליטה גורפים רווחי עתק בתקופות השיא כי יש להם מידע פנים מתי לצאת בזמן והם דואגים לעמוד בחוקים אבל במקרים רבים לא בכוונת המחוקק ובוודאי שלא בעקרונות האתיקה. רואי החשבון ניצבים אם כן על פרשת דרכים – הם יכולים להמשיך ולהשתתף במשיסה עם סיכון גבוה ותגמול נמוך או שהם יכולים לעמוד בתוקף על קיום העקרונות האתיים, הקודים האתיים, כוונת החוקים, שקיפות, יושרה וממשל תאגידי נאות. בל נשכח שזאת תמיד הייתה המטרה המוצהרת של מקצוע ראיית החשבון ולכן ההצעה לנשיאת הדגל של המהפכה האתית על ידי רואי החשבון יש בה רק החזרת עטרה ליושנה, הפחתת הסיכונים והפגיעה במוניטין, מבלי שתהיה פגיעה כלשהי בהכנסות.

מובן מאליו שרואי החשבון לא יכולים להיות היחידים לביצוע המהפכה האתית. זאת צריכה להיות פעולה משולבת של כל מחזיקי העניין:

* בעלי מניות המיעוט המגלים פעילות גוברת והולכת באסיפות בעלי המניות במדינות המערב
* הבנקים שקיבלו מכה אנושה במשבר האחרון ונקווה שיגיעו למסקנות האתיות המתבקשות
* העובדים שתמיד משלמים את המחיר אך אם יתעקשו על קיום האתיקה לא יוכלו המנהלים ובעלי השליטה בחברות הלא אתיות לבצע את זממם
* המדינה והציבור הרחב שצריכים לשלם עבור הנזקים בהיקפים של טריליוני דולרים
* איכות הסביבה והקהילות הנפגעות מהפגיעה האנושה בכדור הארץ, ועוד.

אך, לרואי החשבון יש מעמד סטטוטורי ואם הם יתעקשו לא לשתף פעולה עם האנרונים למיניהם כפי שעשו ארתור אנדרסן, לא יוכלו החברות הלא אתיות לבצע את העושק האתי, לעקוף את החוקים ולהרעיל את הכלכלה העולמית. רואי החשבון צריכים להתנהג כמו שופטים ולא להיות עושי דברם של החברות הלא אתיות, על רואי החשבון להכתיב התנהגות אתית חסרת פניות, בדיוק כפי שמצופה משופטים. הם אינם שכירים בחברות המקבלים את משכורתם מההנלה ונדרשים כמו עובדים רבים לוותר על עקרונותיהם האתיים. רוב הדו"חות הכספיים בחברות הגדולות במערב מאושרים על ידי ארבעת המשרדים הגדולים. אם הם יחליטו במשותף לפעול אך ורק בצורה אתית לא תהיה לחברות ברירה אלא להסכים. אל להם לטהר את השרץ כפי שנדרשים לעשות עורכי הדין שמגינים על הפושעים הגדולים ביותר כי זה תפקידם. מצופה התנהגות אחרת – אתית – מרואי החשבון, לפחות בעקבות המשברים התכופים וחוק סרביינס אוקסלי המאלצים את רואי החשבון להחליט באיזה צד הם עומדים.

הראיה האתית צריכה להתחיל באוניברסיטאות ובמשרדי רואי החשבון. יש מעט מאוד מוסדות אקדמיים בהם רואי החשבון נדרשים לעבור קורסים באתיקה עסקית של 50, 100 או 150 שעות. הניסיון מוכיח שאם מכניסים חובת לימוד על אתיקה עסקית, המלווה באירועים מעשיים, בסרטים וספרים דוקומנטריים ועלילתיים על דילמות עסקיות, ובתיאוריות מתקדמות על אתיקה, יכולים אנשי העסקים ובוודאי רואי החשבון להבחין עם סיימם את הלימודים מה היא דילמה אתית. הרגולציה והחוקים לא עוזרים, המשמעת העצמית לא עוזרת, כפי שראינו בצורה מובהקת במשברים בעשרים השנה האחרונות. רק

חינוך לערכים אתיים ללא פשרות באוניברסיטאות ובמשרדי רואי החשבון עשוי לתת את התשתית ליושרה של רואי החשבון. העלות היא זניחה בהשוואה לתועלת שתצמח מהחינוך.

עלויות חוסר האמון הסתכמו לפני המשבר הכלכלי האחרון בעשרות מיליארדי דולר לשנה. עורכי הדין במקרים אלה חוגגים כי הם עושים הסכמים באורך של ספרית הותיקן, אבל רואי החשבון ניזוקים. המשבר הכלכלי האחרון הגדיל את נזקי חוסר האמון והנכסים הרעילים של משבר הסאב פריים והתמוטטות הבנקים וחברות הביטוח לטריליונים. אם נזכור שכל הכלכלה העולמית היא בהיקף של עשרות טריליוני דולרים הרי שמשבר גדול עוד יותר עלול למוטט את הכלכלה העולמית והוא יקרה ללא ספק אם לא ישנו את התשתית האתית של הכלכלה העולמית.

קיימים ניצנים ראשונים של פעילות בתחומים אלה בישראל. בסקר לשכת רואי החשבון נמצא שכשמונים אחוז מרואי החשבון מאמינים שצריך להקים בתי משפט המתמחים בכלכלה ובמיסים. אחד התנאים ההכרחיים לאכיפה אתית הוא בקיום מערכת משפט המתמצית בכלכלה ובמיסים כי תחכום הארגונים הלא אתיים כליהמן ברדרס, אנרון או ברני מיידוף הוא כה גדול שרק שופטים עם השכלה וניסיון מעולים בעסקים יכולים לרדת לעומקם של העסקות הלא כשרות. מערכת המשפט בישראל כיום אינה מסוגלת להתמודד עם העומס והתחכום של הגורמים הלא אתיים ולכן שופטים מומחים לעסקים, שייעזרו ברואי החשבון, הם עוד תנאי הכרחי לביצוע המהפכה האתית.

לשם קיום המהפכה האתית צריכות גם החברות לשנות את תפישת העולם שלהן. עליהן לראות ברווחיות תנאי הכרחי לקיומן אך לא את תכלית קיומן, כי חברות גם קשורות למחזיקי העניין הזכאים לקבלת נתח מהעוגה. על החברות לזנוח את עיקרון מקסום הרווח הגורם בהכרח למקסום הסיכון ומקסום עושק מחזיקי העניין. יש להקפיד בעזרת רואי החשבון על איתנות פיננסית, עם מינוף סביר, לא של פי 10 כמו של כמה מאילי ההון שלנו או של יותר מפי 30 כמו בליהמן ברדרס ובקרנות גידור, אלא עם הון עצמי סביר, מצבת חובות נמוכה, תזרים מזומנים חיובי, ומעל לכל יושרה של מנהלי הכספים, רואי החשבון והנהלת החברות. יש לפרסם דיווחים פיננסיים אמיתיים ושקופים, עם אחריות אישית של הנהלת החברה, כשכולם יקיימו את סרביינס אוקסלי ולא ינסו לעקוף אותו.

את הדברים האלה אמרו בעשור האחרון אנשי עסקים, עיתונאים ואקדמאים אמיצים אך בודדים שהעזו לשחות נגד הזרם הניאו ליברלי ששלט בכיפה. אבל כיום צמרת עולם העסקים, המנהיגות הכלכלית (כמו קלאוס שוואב, יו"ר הפורום הכלכלי העולמי, "כנס דאבוס"), הפוליטיקאים והתקשורת מגיעים למסקנה שהאתיקה היא תנאי חיוני לקיום כלכלה בת קיימא ורווחית. לנוכח קריסת האמון בחברות הדירוג יש להקים מכון לאתיקה, בשיתוף עם לשכת רואי החשבון, שייתן דירוג אתי לכל החברות, בעלי השליטה והמנהלים הבכירים, תוך גיוס עובדי מכון שיהיו בעלי רקורד אתי ללא רבב, כך שלא יקרו תופעות שחברות אשר קיבלו רייטינג של AAA יקרסו בגלל עושק אתי.

אך גם החברה הישראלית צריכה לתת יד למהפכה האתית שהיא אך ורק לטובתה, עליה לא להעריץ פושטי רגל שהערימו על נושיהם, עברייני מס שהונו את השלטונות, בעלי שליטה שעשקו את בעלי מניות המיעוט, אלא לכבד את האזרחים המרובעים המשלמים מס ומחזירים את חובותיהם. על עברייני הצוורון הלבן לשבת בבית הסוהר עשרים שנה, בלי עסקות טיעון, כופר ושוחד סמוי או גלוי, ועל השופטים לא לנהוג ברחמים כלפי בנקאים, אילי הון או עובדי ציבור מושחתים המיוצגים על ידי צמרת עורכי הדין.

החברה הישראלית חייבת להרים על נס ולתגמל מתריעים כנגד שחיתות, עושק מחזיקי העניין ופושעים אתיים. עלינו, הציבור הרחב, לקחת את גורלנו בידיים, לפעול כחוק ובצורה אתית אך בצורה מושכלת, כך שנשקיע רק בחברות אתיות, נרכוש בחברות אתיות, נעבוד רק בחברות אתיות ונקבל רק חברות אתיות ובנות קיימא לקהילה. תקני האתיקה, הקודים האתיים והדיבורים על אתיקה לא יהיו עלי תאנה כי אם תנאי הכרחי לקיום של החברה. עלינו לחזור למקורות האתיים כך שלא נעשה לאחר מה שלא היינו רוצים שיעשו לנו, שנפעל באיזון, במתינות ולא בקיצוניות, שעקרון האוניברסליות יפעל על כולנו ויהיה אותו דין ואותה התייחסות לכל אחד מהאזרחים במדינה. הישועה לא תבוא מהפוליטיקאים המקבלים תרומות נדיבות, מפקידי הממשל העוברים לעבוד אצל אלה שהם פקחו עליהם, מעורכי הדין המגינים על הפושעים האתיים, אלא מרואי החשבון שירימו את נס האתיקה מרצון או מחוסר ברירה ויובילו את החברה לדרך הישר.

פתרון - חינוך לאתיקה וערכים –
דרך מקורית להוראת צדק חברתי וכלכלי

קיימות דרכים רבות להוראת צדק חברתי וכלכלי, כולן טובות ולגיטימיות. ניתן להתעמק בכתבי אריסטו, קאנט, מקיאבלי והתועלתנים, מבלי לפסוח כמובן על אדם סמית, אבי היד הנעלמה, ולקנח במילטון פרידמן. אחרים מלמדים את הצדק החברתי, הכלכלי והאתיקה באמצעות אירועים שהפכו לנחלת הכלל כמו ארועי הפורד פינטו, בן אנד ג'ריס, מרק, טיילנול, והמהדרין אף כותבים בעצמם אירועים על מקרים שהם חקרו או חוו על בשרם. אך אין כמעט אף מרצה המקדיש את עיקר תוכנית הלימודים שלו היכולה להגיע עד 60 שעות להוראת הצדק והאתיקה באמצעות מחזות, רומנים וסרטים. על מנת לבדוק מה היא הדרך היעילה ביותר, צריך לוודא באיזו דרך רוצים להגיע לתודעה של הסטודנטים, אנשי העסקים או אנשי ארגונים וממשל. ועוד קודם, מה היא מטרת הקורס – קבלת ציון במקצוע רשות או חובה, הקניית ידע או מטרה שאפתנית עוד יותר - הקניית ערכים וחינוך ציבור הלומדים.

האם ניתן לחנך סטודנטים בני 30 או אנשי עסקים בני 50, האם הם פתוחים לקבלת רעיונות חדשים וחוויות מרגשות? זאת ועוד, האם אנו רוצים להפוך את הלומדים לאנשים אתיים יותר או מסתפקים בכך שהם יידעו לזהות בעתיד מה זה צדק חברתי, מה זו דילמה אתית? על סמך נסיון של הוראת צדק חברתי וכלכלי והאתיקה בעסקים לאלפי סטודנטים ואנשי עסקים, רובם בישראל, אני יכול להגיד בבטחה כי הם יודעים בסוף הקורס לזהות דילמה אתית. אם הם הפכו לאתיים יותר, זאת ניתן לחקור במחקר אקדמי, אך לאור העובדה שכל הסטודנטים מגישים מטלות של ניתוח דילמות אתיות במהלך הקורס ומגישים עבודת גמר בנושא זה, ולאור הקשר החם הנשאר עם רבים מהם, אין לי ספק כי לפחות הם יודעים לאבחן מה זה צדק חברתי וכלכלי ומה זו דילמה אתית.

לאחרונה, הוזמנתי להרצות בפני ההנהלה הבכירה של Transparency International, ארגון האתיקה הגדול ביותר בעולם הפעיל ביותר ממאה וחמישים מדינות ואשר הייתי בעבר בדירקטוריון שלו בישראל. מטה TI יושב בברלין אך מורכב מנציגים של מדינות רבות בעולם. מכיוון שלילה קודם לכן ראיתי את "אופרה בגרוש" של ברטולט ברכט (ב- Berliner Ensemble אותו ייסד ברכט), החלטתי למקד את הרצאתי סביב שלושה מוטיבים הלקוחים מתוך המחזה. ברכט, גדול המחזאים של המאה העשרים, עסק במחזותיו בנושאים חברתיים, נרדף על ידי הנאצים וגלה בשל כך לארה"ב. המחזה אהוב עלי במיוחד כי הוא מתאר בצורה הקולעת ביותר את הקשר בין הון, שלטון ופשע, ושילבתי אותו בתוכנית הלימודים שלי, בתיזה לדוקטורט ובספרי. המוטיב הראשון אותו הצגתי ב- TI לקוח מתוך המערכה הראשונה, הבלדה של מקי סכינאי המפורסמת, בה מספר הזמר על מקי שיש לו סכין אך את הסכין אין איש רואה, כפפותיו צחורות כשלג, למרות שידיו מגואלות בדם. כך גם לא ניתן לראות בשקיפות את הסכינים/סיכונים, המכשולים בפני עיוור והפחים הטמונים במכשירים הפיננסיים המתוחכמים, אג"ח הזבל, אג"ח הסאב פריים המקבלות דירוג של AAA למרות ששוויין אפסי.

העיקרון המנחה הוא חוסר שקיפות, והלא אנו נמצאים במטה של ארגון "שקיפות בינלאומית" שמטרתו להגיע לשקיפות מירבית. משם עברתי למערכה השניה בה מקי טוען כי קודם באה הזלילה ורק אחר כך המוסר. זלילה (Fressen בגרמנית וביידיש) במובן של גרגרנות, תאוות בצע, משכורות של מאות מיליונים במקביל לפיטורי יעול של עשרות אלפים, שלא מותירים מקום למוסר ולאתיקה. לעומת זאת הצגתי את השקפתי שיש לחתור להשגת רווחיות נאותה (אכילה) במקביל ולא לפני האתיקה, לעומת "זלילה", כאשר מנסים למקסם את הרווח על חשבון העובדים, המדינה, האקולוגיה והלקוחות. לבסוף ציטטתי את דבריו של מקי בסוף המערכה השלישית כאשר הוא נחלץ מהגרדום על ידי מלכת אנגליה ולמרות כל פשעיו הוא מקבל פנסיה של עשרת אלפים ליש"ט ואת טירת מרמרל. מקי שר "נחלצתי, נחלצתי!" בעליצות רבה למגינת ליבם של קרבנותיו כי הוא היה מקורב לשלטונות ובימינו הוא היה בוודאי שר "bailed out, bailed out", כפי שעלזו כל ראשי החברות שחולצו מהמהשבר תוך ספיגת הפסדי הטריליונים על ידי המדינות ומשלמי המיסים כי הם היו גדולים מדי ליפול ומיד אחר כך הם מיהרו לחלק בונוסים והטבות של מילירדים מתוך כספי החילוץ. ההרצאה התקבלה בהתלהבות ולוותה בדיון עירני וארוך, דווקא בגלל ההקבלה בין המחזה למשבר הכלכלי העולמי.

תוכנית לימודים אופיינית כוללת את "הסוחר מונציה" של שקספיר. המחזה נכתב לפני למעלה מארבע מאות שנה באנגליה על דילמות אתיות באיטליה, אך מה הרלבנטיות לישראל של ימינו? כל אחד שמכיר את היצירה מזהה אותה עם אנטישמיות, אך המחזה במהותו עוסק בדילמות של אתיקה עסקית. אנו עוסקים בסוחר אנתוניו ובבנקאי שיילוק. הסוחר אנתוניו לא זהיר במיוחד ומשקיע את כל הונו באוניותיו השטות על פני הימים מבלי שיוותר עם רזרבות מזומנים והון חוזר. בקיצור, הוא ממונף עד לעייפה, לוקח סיכונים לא סבירים ולווה משיילוק היהודי כסף כשהוא מוכן שיקחו מבשרו

ליטרת בשר אם הוא לא יחזיר את החוב. המקרה מעורר דמיון מפתיע לדילמות האתיות של המשבר הכלכלי האחרון, כאשר חברות נקלעו למצוקת אשראי בגלל מחסור במזומנים ומינוף מוגזם והיו זקוקות לקבלת הלוואות בתנאים קשים במיוחד שאיימו על עצם קיום החברות.

שיילוק, אינו מתנהג בהתאם לעיקרון מיקסום הרווח ומוותר על החזר של סכום כפול מההלוואה שלא נפרעה במועדה. הוא רוצה לנקום באנתוניו המעליב אותו ובז ליהדותו. לאן נעלמו האגדות של הכלכלה הרציונלית המונעת על ידי האינטרסים הכלכליים, היד הנעלמה שלא שמעה אפילו על רגשות נקם, שנאה, אהבה או רחמים? אנתוניו מונע על ידי שנאתו לשיילוק ואהבתו לבסניו שבעבורו הוא לוקח את ההלוואה, ושיילוק מונע על ידי שנאה, נקמה ובוודאי לא על ידי ההגיון. במצב זה, הסטודנטים נחשפים לדילמות האתיות של הגיבורים השונים של המחזה ושל הדוכס מונציה שצריך לפסוק במשפט ביניהם. אחרי שלמדו את המחזה אלפי סטודנטים, חובלים מחיל הים, אנשי עסקים, פקידי ממשל, יהודים, ערבים, דתיים, חילוניים, אנשים שבחיים לא שמעו על שקספיר המגלמים בשקיקה את הדילמות האתיות של הגיבורים השונים, ניתן לאמר בודאות שהמחזה נגע לליבם והצליח לעורר בהם מודעות אתית כלשהי.

בשיעור אחר הם עוברים לדילמות האתיות של "אויב העם" של איבסן. איבסן, אבי התיאטרון המודרני, היה נורבגי שהיה חייב לגלות ממולדתו לאיטליה וגרמניה כי הוא נתפש בארצו כמתריע בשער. החברה הנורבגית בזמנו הייתה לא אתית בעולם העסקים ועל כך כתב איבסן את אויב העם, שוביניסטית ועל כך כתב את בית הבובות. הוא חשף אחד לאחד את כל החוליים של החברה הנורבגית והציג אותם בלי כחל וסרק במחזותיו. ועל כך שנאו אותו הנורבגים. אך בזכות איבסן וחלוצים חברתיים כמותו נורבגיה הפכה להיות בימינו המדינה הכי אתית בעולם, יחד עם אחיותיה הסקנדינביות שבדיה, דנמרק ופינלנד (איסלנד יצאה לתרבות רעה לאחרונה...). ד"ר תומס שטוקמן, רופא העיירה, יזם הקמת מעיינות מרפא בעירו בסיוע של אחיו ראש העיר פטר שטוקמן. תומס מגלה שהטובלים במעיינות נעשים חולים ושולח דגימות של המים המוכיחות כי המים הם מזוהמים ולכן צריך להשקיע השקעה גדולה בתיקון הליקויים. אך גבירי העיירה (אילי ההון) השותפים במעיינות אינם מוכנים לשאת בנטל, על פי כלל הזהב של הפרטת הרווח והלאמת הסיכון שהתגלה ביתר שאת במשבר הכלכלי האחרון.

האזרחים הפשוטים שאינם מבינים בכלכלה לא מוכנים לשאת בנטל המיסים הנדרש לתיקון הליקויים ומכריזים יחד עם גבירי העיירה על תומס כאויב העם, כי הוא מתריע בשער, מאיים על השגשוג הכלכלי של העיר, ויבריח את התיירים אם יאפשרו לו להשמיע את דברו. סותמים את פיו של תומס, זורקים אבנים על ביתו, מפטרים אותו ואת בתו ממקום עבודתם, אפילו בניו הקטנים מקבלים מכות בבית הספר מחבריהם. בכל דף של המחזה אנו נתקלים בדילמה אתית, המגיעות לשיאן כאשר מתברר שהחותן של תומס, בעל מפעל העור המזהם את מי המעיינות, רכש את המניות של המעיינות שהדרדרו בעקבות השמועות על הזיהום, ומציע אותן לתומס על מנת שיירד מטיעוניו על הזיהום. תומס יכול להתעשר אם יוותר על עקרונותיו, אך מחליט לדבוק באתיקה על חשבון רווחתו, עושרו ומשפחתו. אנו מכירים אילי הון ובנקי השקעות שהרוויחו במשבר האחרון מיליארדים כאשר קנו בשורט ניירות ערך שידעו כי יהיו בקרוב חסרי ערך בעוד יעצו ללקוחותיהם לרכוש את ניירות הערך במחיר המופקע. על מי ניתן אם כן לסמוך אם הממשל מחלץ את גדולי הנוכלים, חברות הדירוג נותנות AAA לאג"ח זבל, מייקל מילקן, ברני מיידוף ובנקי ההשקעות מרמים את לקוחותיהם ומלעיטים אותם בהשקעות סרק, כמו תושבי העיירה המשווקים מי מעיינות מרפא מורעלים.

בכל הסרטים, הרומנים והמחזות אנו מוצאים הקבלות למציאות של ימינו, ובאמצעות ההאנשה, גילום התפקידים של הדמויות עם הדילמות האתיות והדינמיקה הקבוצתית, נפרצת הדרך לליבותיהם ורגשותיהם של הסטודנטים, שהתגלתה כנתיב יעיל ביותר להוראת צדק חברתי והאתיקה העסקית. כנראה שלא כל אנשי העסקים יהפכו לאתיים בעקבות המחזות, רובם אפילו לא ישנו את נטיותיהם הלא אתיות או את אדישותם, אך עם היתקלם בעתיד בדילמה אתית יעורר הדבר הקשרים והם ייזכרו במקי סכינאי, שיילוק, ג'ו קלר מכולם היו בני, תומס שטוקמן, ג'פרי וויגנד המתריע שחשף את החדרת החומרים הממכרים לסיגריות, גורדון גקו מוול סטריט, ארין ברוקוביץ', גיבורי המחזה החברתי "גיבור מעמד הפועלים" של יהושע סובול והרומן האתי "הישמרו מדורון יווני" של יעקב קורי, ובמיוחד בג'ורג' ביילי, גיבור הסרט "אלה חיים נפלאים", בנקאי המשכתנאות האתי והדלפון (אך הכי "עשיר" בעיירה...) שנתן הלוואות זולות לדלת העם (הסאב פריים), תוך לקיחת מרווחי מינימום ושמירת ההלוואות והסיכון, בלי איגוח ומתוך שליחות חברתית. הסטודנטים ואנשי העסקים יחשבו פעמיים ברגע האמת, ואם כך ינהגו – דיינו!

הבראת חברות כיצד?

מבוא

הבראת חברות מתבצעת בתעשיות עתירות ידע, כמו גם בחברות בתעשיית המזון, הריהוט, הבניה, המסחר והשירותים. הבעיות הקשות נחשפות ומטופלות למרות שלא תמיד הטיפול הינו מקצועי ויורד לעומקה של הבעיה. בסקירה זאת נבדוק את הרקע להפסדי החברות, את הסיבות לדחיית מועד הבראתן, את תוכניות ההבראה התפעוליות והפיננסיות ואת הסיכויים להצלחת תוכניות ההבראה.

הרקע להפסדי החברות

ישנם מספר גורמים שהביאו את החברות להפסדי עתק, אולם נתייחס אך ורק לסיבות הנמצאות בשליטת החברה. ברמת המיקרו אין החברה יכולה לשנות מדיניות ממשלתית או את אחוזי הריבית במשק והיא חייבת לקבלם כנתונים, לטוב ולרע, ולכן אין אלה הגורמים העיקריים להפסדים, מה עוד שבאותם תנאי סביבה ישנן חברות אחרות המשגשגות.

<u>העדר כישרון עסקי</u>: במקרים רבים, הכישרון העסקי הוא תכונה החסרה למנכ"ל החברה ולצוות הניהולי הבכיר. בחברה הקטנה ממלא היזם בדרך כלל את תפקיד המנכ"ל והוא לא התנסה בחשיפה עסקית מספקת. ואילו בחברות הגדולות מגיע המנכ"ל לעיתים לתפקידו מרקע הנדסי או אחר, מבלי שמילא בעבר תפקידי ניהול עסקיים, או שדאג שבהנהלה יהיו מנהלים בכירים עם רקע עסקי. מנהלים אלה אינם ממקדים את תשומת הלב בהשגת רווחיות נאותה ואינם מודעים לסכנות האורבות לחברה בתנאי המשק הקשים של היום. כתוצאה מכך, הם עושים שורה של משגים עסקיים, שהאפקט המצטבר שלהם מביא את החברה לסף התמוטטות.

<u>צמיחה בכל מחיר</u>: בחברות מסוימות קיימת נטייה לשים את הדגש על צמיחה בכל מחיר, בקצב מסחרר, מבלי לשים לב למכשולים שבדרך. בעוד שבארצות הברית כבר הגיעו מזמן למסקנה שאין פסול בחברות קטנות ויש להיצמד לתחומי הפעילות הידועים ולא פעם מפרקים קונגלומרטים אדירים, הרי שבישראל יש נטייה לרכוש חברות מתחרות, לקנות ציוד ללא אבחנה, להגדיל את מספר העובדים ולראות את הגידול במכירות כיעד-על. כתוצאה מכך מתערערת יציבותן הפיננסית של חברות שהיו חזקות ומבוססות והן מגיעות להפסדים.

<u>מימון באמצעות הלוואות</u>: קיימת במשק אקסיומה מוטעית שטוב לעבוד בכספים של האחרים. חיזוקים לדעה זו ניתן למצוא בכל תיאוריות המנוף הפיננסי ובתקדימי העבר של האינפלציה הדוהרת. אולם תנאי המשק השתנו, ובתנאי האשראי השוררים כיום, אין כמעט השקעות שהן כדאיות בשיעורי ריבית חריגה. בעלי חברות פרטיות משעבדים את רכושם ואת פיקדונותיהם הפרטיים כביטחונות להלוואות ומפסידים אחוזים גבוהים על פערי הריבית. חברות הנסחרות בבורסה אינן יכולות לגייס כספים במצב השוק הקיים ומתעלמות בתחשיבי הכדאיות מהמחיר השולי של הכסף למימון ההשקעות. לפיכך, מרבית החברות, שאינן מממנות את עיקר פעילותן ממקורות עצמיים או מאשראי זול, נקלעות במוקדם או במאוחר לקשיים פיננסיים.

<u>העדר בקרה נאותה</u>: בחלק מהחברות במגזר הפרטי אין בקרה מספקת של מועצות המנהלים. מועצות אלה הן לעיתים גופים המסתפקים בשמיעת דיווחים מהמנכ"ל ואינם בודקים לעומק את מצבה של החברה. בקרה נאותה מסייעת, בסופו של דבר, הרבה יותר למנכ"ל מאשר היא מפריעה לו, ואין לראות בה התערבות בשיקול הדעת של המנכ"ל או פגיעה באמינותו. העדר הפיקוח הוא תופעה המשותפת לעיתים גם לחברות הסתדרותיות או ממשלתיות. אלא שבהן לא תמיד המנכ"ל הוא הקובע וישנה השפעה חזקה לוועדים, לאוצר ולגורמים אחרים. במקרים מסוימים ממלאים רואי החשבון או הבנקים את תפקיד הבקרה, אם כי רבים מהם סבורים שאין זה מעניינם להדליק נורות אדומות להנהלה.

דחיית מועד הבראת החברות

סימנים ראשונים לקשיים בחברות ניתנים לאבחון מספר שנים לפני המשבר. די לקרוא את המאזן בעיון, לשוחח עם אנשי מפתח בחברה, לראיין לקוחות וללמוד את הארגון, כדי להגיע למסקנה שאם התנאים לא ישתנו החברה תיקלע לקשיים

כבדים. אולם המנהלים ממשיכים במדיניות שלהם מימים ימימה, לא משנים את האסטרטגיה בהתאם לתנאי השוק המשתנים, לא קוראים כהלכה את המפה ולא מאמינים לאזהרות של העובדים, הלקוחות, רואי החשבון, היועצים או הבנקים. כאשר מתגלים הסימנים הראשונים של המשבר, מכסה החברה את הפערים במזומנים על ידי גלגול חובות ולקיחת הלוואות בתנאים קשים יותר, תוך שימור המשבר על אש קטנה, במגמה שלא לחשוף אותו לציבור הרחב. אם החברה נסחרת בבורסה, יחפשו כל צעד חוקי להראות רווחיות גבוהה וינצלו לשם כך את כל הרזרבות שנצברו בשנים הטובות. כאשר גם צעדים אלה אינם עוזרים, יחפשו משקיעים וישכנעו את הבעלים לוותר על אחוזים ניכרים מהשקעתם במחיר נמוך, כדי לא לחשוף את משבר החברה ברבים.

לעיתים נזקקים המנהלים ל"גורו", המבטיח להם ששינוי ארגוני זה או אחר יבריא את חברתם, או נוקטים בצעדי התייעלות מתמדת של פיטורין ללא אבחנה, במטרה לקצץ בהוצאות בכל מחיר. רק לעיתים רחוקות יהיה למנהלים העוז לקבל ייעוץ מקצועי להבראת חברות, בטרם יאחרו את המועד. הנימוק לדחייה בקבלת העזרה הוא בדרך כלל שהייעוץ יקר ולא נחוץ, ובכל מקרה המנכ"ל וההנהלה יודעים טוב יותר מכל גורם אחר מה מעיק על החברה ואיך ניתן לרפאה. אך כפי שחולה מתקשה בדרך כלל לרפא את עצמו מבלי להיוועץ ברופא, כך גם חברה זקוקה לרוב לסיוע מקצועי אובייקטיבי לאיתור תחלואיה ולהצעת דרכים אפקטיביות לריפויה.

תוכניות הבראה תפעוליות

תוכניות ההבראה נכתבות בדרך כלל לאחר שכלו כל הקיצין והחברה עומדת על סף התמוטטות. אילו היו החברות מקבלות ייעוץ מונע כאשר הבעיות היו עוד באיבן, היו נחסכים הפסדים כבדים וניתן היה להציל חלק ניכר מהחברות שהתמוטטו לאחרונה. תוכנית ההבראה התפעולית נכתבת בדרך כלל תוך זמן קצר ביותר, כי החברה נמצאת על סף התמוטטות. יש חשיבות עליונה לכך שהגוף שמכין את תוכנית ההבראה יהיה מקצועי, בעל נסיון עשיר בתוכניות הבראה מוצלחות, ועם רקע ניהולי מתאים. על התוכנית להתמקד בפתרון הבעיות העיקריות והקריטיות, להגיש המלצות ברורות, חד משמעיות ומעשיות, במונחים השגורים על כל הגורמים העוסקים בהבראה, לרבות הבנקים והמשקיעים.

הטענה שחסרים נתונים ולכן לא ניתן לפתור דבר מושמעת לעיתים קרובות, אך אין שגויה ממנה. ניתן לבצע תוכנית הבראה גם אם אין כמעט נתונים, משום שבמעט מאמץ ניתן לאתר את כל הנתונים הרלבנטיים כגון תזרים מזומנים (לפי היתרות בבנקים), שכר (לפי רשימת המשכורות), מכירות (לפי דיווחי מע"מ) וכדומה. יחד עם זאת, חייבים לעשות כל מאמץ לעבד תמחיר לפי קווי מוצר, שבדרך כלל לא קיים בחברה. אין כל טעם לחכות לנתונים בדוקים וסופיים, מאושרים על ידי רואי החשבון, כשהחברה נמצאת על סף פשיטת רגל. אם היועץ יחכה לקבלת כל הנתונים, החברה תפסיק להתקיים בגלל הדימום הכבד, ולכן יש להתבסס על נתונים חלקיים ובלתי מדויקים ולעשות חתכים כאלה שיתנו ליועץ מושג נאות על מצבה של החברה.

המרכיבים העיקריים של תוכנית ההבראה התפעולית הם:

<u>הגדלת המכירות</u>: בחלק מהמקרים, החברה נקלעת לקשיים בגלל העדר מכירות מספיקות. לפיכך יש למצוא באופן מיידי את הדרכים להגדלת המכירות - על ידי העלאת מחירים, התמקדות במוצרים עם יתרון יחסי, מדיניות שיווק אגרסיבית, שינוי מערך המכירות, תמרוץ מתאים לאנשי המכירות וכדומה. צעדים אלה ננקטים בדרך כלל במסגרת תכנון אסטרטגי כולל של החברה, שחסר במרבית החברות השרויות במשבר. מרכיב חיוני בהגדלת המכירות ורווחיותן הוא הקמת יחידה עסקית בתוך גוף המכירות. תפקידה של יחידה זאת יהיה לנתח את רווחיות ההצעות, תוך חישוב כל ההעמסות עד לרמת הרווח הנקי, להכין נהלים מפורטים לעבודת המכירות, להיות אחראית על כל שלבי המכירות - ההצעות, ההזמנות, ניהול החוזים, החשבוניות והגביה, ניסוח תנאי ההצמדה והתשלום, והשתתפות במשא ומתן. ארגון מערך המכירות במתכונת זו הוכיח את עצמו במרבית הארגונים שבהם הוקם.

<u>התייעלות כוח אדם</u>: יש להיזהר מקיצוץ לכל אורך הקו בתקני החברה ולבצע קיצוץ סלקטיבי. יש לבטל קווי מוצר בלתי רווחיים על מחלקותיהם, לצמצם מחלקות מחקר מנופחות, גם אם תושמע ההאשמה שיש בכך פגיעה בעתיד, לצמצם מחלקות פרסום, יחסי ציבור וקידום שיווק, לייעל את מערך התפ"י - תכנון ופיקוח הייצור (לעיתים תוך צמצומו אם הוא מנופח מדי ולעיתים תוך הרחבתו אם הוא קטן מדי), ולעבד שיטות תמרוץ של שכר ובונוסים הקשורים ישירות למכירות ולרווחיות. קיימות היום דרכים מתוחכמות להעלאת המכירות לעובד, שאותן ניתן ליישם לאלתר בחברות. צריך לחזק גופים כלכליים שעוסקים בתכנון, בבקרה ובדיווח, בבדיקות כדאיות, בקבלת תמיכות מגופים ממשלתיים, בגבייה, במימון וכדומה. הניסיון מלמד שבמקרים רבים גופים אלה לא היו חזקים מספיק בחברות במשבר או שהיו מאוישים על ידי עובדים זוטרים, משום שקובעי המדיניות לא נתנו תשומת לב מספקת לאספקטים העסקיים של החברה. בחברות מסוימות מתחילים בהתייעלות דווקא בגופים הכלכליים החיוניים להבראה, תופעה המקרבת את קץ החברה. תוכנית ההבראה מלווה בדרך

כלל בשינויים בתחום הארגוני ובשינוי מערך הנהלים, הבקרה והדיווח למערך פשוט, נוח לתפעול, עם תוצאות מיידיות ותרומה משמעותית לרווחיות ולתזרים המזומנים של החברה.

קיצוץ בעלויות חומר והוצאות: חברה בריאה בודקת באופן מתמיד האם היא קונה מהספקים הזולים ביותר ועובדת ברמת ההוצאות המינימאלית. קשה מאוד להגדיל מכירות ולקצץ בכוח אדם, אך הרבה יותר קל לייעל את ההרכשה ולקצץ בהוצאות. באופן פאראדוקסאלי דווקא בתחום זה נעשה מעט מאוד בתוכניות ההבראה, אולי בגלל הידע הספציפי הדרוש להתייעלות בתחומים אלה. יש להנהיג מדיניות של מכרזים לספקים, לחתום איתם על חוזים ארוכי טווח תוך השגת הנחות משמעותיות, להחזיק תמיד בספק שני לכל פריט משמעותי במוצר, לטהר את מערך ההרכשה על ידי חילופים תכופים וכדומה. גם בנושא ההוצאות ישנן דרכים רבות לקיצוץ. ניתן לערוך מכרזים על ביטוחים ולנצל את התחרות הקיימת בשוק זה, אפשר להעביר את המפעל לאיזור עם דמי שכירות נמוכים יותר, ניתן לחסוך בהוצאות טלפון, חשמל, דלק ואחרות בשיטות שהוכיחו את עצמן במפעלים רבים.

צירוף הצעדים: אין פתרון אחד ויחיד להבראה תפעולית. הבראה זאת מתרחשת קודם כל בגלל המודעות העסקית של ההנהלה, המביאה את הרווחיות כערך חיוני, שבלעדיו תחדל החברה להתקיים. אם מצליחים בשיתוף עם ההנהלה, להעלות את המכירות בעשרים אחוז על ידי העלאת מחירים וצעדים אחרים, לייעל את מערך כוח האדם בעשרה אחוזים, להוריד את עלויות ההרכשה והשינוע בחמישה עשר אחוז, ולקצץ בהוצאות בעשרים וחמישה אחוז, אפשר להפוך חברה על סף פשיטת רגל לחברה רווחית הנושאת את עצמה. אין מדובר כאן בפתרון אוטופי. הרבה חברות אינן מנוהלות כדבעי מבחינה עסקית ואפשר בהחלט להבריא אותן במתכונת זו, במאמץ קטן יחסית. התנאי לכך הוא שיתוף פעולה פורה בין ההנהלה ליועץ, ורצון לשנות את המצב בכל מחיר, משום שאין ברירה אחרת והחברה רוצה לשרוד. השאיפה להישרדות נוסכת בחברות כוח אדיר, המתבטא בתוצאות מיידיות ומרחיקות לכת. הבראות במתכונת זאת בוצעו לעיתים על ידי היועצים עצמם, כשעסקו בניהול חברות לפני הגיעם לתחום הייעוץ. חברות רבות עם הפסדים תפעוליים של עשרות אחוזים הפכו לרווחיות תוך פחות משנה במתכונת שתוארה לעיל, כשההנהלה קיבלה את המודעות העסקית והעובדים ספגו את המוטיבציה החיונית להבראה.

תוכניות הבראה פיננסיות

תוכניות ההבראה הפיננסיות באות לעיתים בהמשך להבראה התפעולית, או נכתבות לחברות עם רווחיות תפעולית ניכרת, ההופכת להפסד נקי בגלל הוצאות המימון הגבוהות. הוצאות אלה נגרמות בדרך כלל בגין מימון בחח"ד חריג או הלוואות יקרות אחרות עם ריבית בשיעור גבוה למימון צרכי הון חוזר, הפסדים תפעוליים או מימון חלקי של רכישת ציוד, מבנים, רכב וחברות אחרות. לעיתים אין לחברה בטחונות מספיקים והבנק מסרב להעמיד לרשותה אשראי ארוך טווח, ועל פי רוב החברה אינה מזרימה די הון עצמי למימון פעילותה.

תוכניות ההבראה בנויות מהמרכיבים הבאים:

הסדר פיננסי להחזר ההלוואות היקרות: הבנק בדרך כלל משתכנע שאם ימשיך לגבות ריבית חריגה באחוזים גבוהים הוא ימוטט את החברה, כי אין שום חברה שיכולה לעמוד לאורך זמן בהוצאות מימון גבוהות מדי. לפיכך מוסד עיקר החח"ד והמימון לטווח קצר להלוואה ארוכת טווח, הצמודה למדד או לדולר עם ריבית יחסית נמוכה. לרוב ניתן grace של שנה עד שנתיים לתחילת החזר הקרן, על מנת לאפשר לחברה לבצע את תוכנית ההבראה התפעולית, למצוא משקיעים או להגדיל את הרווחיות. ההלוואות הן לחמש שנים או יותר ומבטיחות פריסה נאותה של החוב. לא תמיד יש לחברה בטחונות להלוואות, לטענת הבנק, משום שהבנק לוקח מקדמי בטחון שמרניים ביותר. מאידך, האלטרנטיבה העומדת בפני הבנק היא לאבד את מרבית ההלוואה, כך שבדרך כלל נמצא הסדר המניח את דעתם של כל הצדדים ומאפשר לחברה לעמוד בתשלומי הריבית והחזר הקרן.

שינוי תנאי הריבית ועלויות המימון: חברות רבות קיבלו בעבר הלוואות ארוכות טווח בריבית גבוהה המכבידה עליהן מאוד. במסגרת הסדר פיננסי מעדכנים את תנאי הריבית לשיעורי הריבית הנהוגים כיום. כמו כן נבדק גובה העמלות שגובה הבנק על שירותיו השונים - ערבויות, מכתבי אשראי וכדומה, והוא מעודכן לרמה המינימאלית האפשרית. במקרים מסוימים שבהם נגבו שיעורי ריבית חריגה גבוהים במיוחד, כשמנגד שיעבדו החברות ניירות ערך ופיקדונות בתשואה נמוכה, מגיעים הצדדים להסכם להחזרה חלקית של הריבית.

הגדלת הון הבעלים: על פי רוב נדרשים הבעלים להשקיע בחברה הון נוסף באמצעות מכירת נכסים משועבדים והשקעת התמורה בחברה, גיוס כספים בבורסה, צירוף משקיעים וכדומה. הבנק עומד על כך שיתקיים יחס סביר בין ההון העצמי להלוואות החברה, ובשיעורי המימון הקיימים רוב ההשקעות הנעשות הן כדאיות רק אם הן ממומנות בעיקר מהון עצמי או מאשראי זול.

צירוף הצעדים: צירוף כל הצעדים האלה יחד עם תוכנית ההבראה התפעולית מאפשר הבראה מלאה של החברה. המפתח להבראה הוא בתכנון אסטרטגי הולם של התמקדות בקווי מוצר רווחיים, בעלי יתרון יחסי, עם פוטנציאל שיווקי ניכר; שמירה על פרופיל נמוך, תוך ריסון רצון ההתפשטות בכל מחיר; מכירת חברות בנות לא רווחיות; ובעיקר - מיקוד תשומת הלב הניהולית להיבטים העסקיים של החברה וקידום העוסקים בנושא למעמד בכיר ומוביל. הצלחת התוכנית, כמו גם כישלונה, תלויים בראש וראשונה ברצונו של המנכ"ל ליישם את תוכנית ההבראה. כמו כן, על מועצת המנהלים לערוך בקרה מתמדת וקונסטרוקטיבית, לוודא דיווח אמין של ההנהלה ולדאוג לליווי יישום התוכנית על ידי היועץ שהתווה אותה למשך שנה לפחות. מומלץ שהיועץ עצמו ילווה את התוכנית לכל אורך הדרך לרבות תקופת היישום ולא יסתפק בליוויה רק בהתחלה ובסוף, כשאת עיקר העבודה עושה עובד זוטר בחברתו. הכנת תוכנית ההבראה היא תוכנית יצירתית לא פחות מהקמת חברה חדשה, ולשם כך דרוש גורם מקצועי מהשורה הראשונה שיבטא בה את כישוריו וניסיונו העשיר. יש בצעדים אלה להבטיח שתוכנית ההבראה תחזיק מעמד לאורך זמן והחברה לא תיקלע יותר לקשיים.

סיכום

המשק שרוי כיום במשבר, מהקשים בתולדותיו, כאשר חברות רבות נמצאות בקשיים תפעוליים ופיננסיים המאיימים על עצם קיומן. משבר זה הוא משבר חיובי שבעקבותיו יהיו חברות בריאות יותר, כלכליות יותר ורווחיות יותר. חלפה התקופה שבה ניתן היה לקיים חברות על בסיס סובסידיה ממשלתית, גלגול חובות, הון עצמי מזערי ואבטלה סמויה. החברות חייבות להתייעל אם יש ברצונן לשרוד, להיות תחרותיות ולפרוץ לשווקי יצוא. איכויות הניהול חייבות להשתפר ויש לשים סכר לרצון ההתפשטות של חברות בכל מחיר. התנאים הכלכלים החדשים מלמדים את כולנו - המשק, החברות והפרטים - לסמוך רק על עצמנו, לחזור לממדים הטבעיים שלנו, לממן את פעילותנו בעיקר ממשאבים עצמיים ולהתבסס רק על עבודה קשה, חריצות ותושייה להצלחה בתנאי הסביבה החדשים. שינוי מבני זה יביא בהכרח להפסקת פעילותן של מספר חברות, אך יאפשר למרבית החברות האחרות לצאת בריאות וחזקות יותר מהמשבר.

חלק שלישי

2014 - יעקב קורי, שכתב את הקוד האתי של סיב"ט, נוכח בעת חתימת ראש סיב"ט במשרד הבטחון על הקוד האתי, יחד עם כל העובדים, וביניהם שחר חורב, יוזמת הקוד, שזכה במקומות ראשונים בתחרויות ומשמש דוגמא לשאר המשרדים.

פתרונות למשברים בקפיטליזם - קודים אתיים ואירועים על קודים אתיים

2014 - יעקב קורי - מימין עם יוזמת הקוד האתי בסיב"ט שחר חורב ומשמאל עם הממונה על האתיקה והקוד האתי

היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, דו"חות קיימות ואחריות תאגידית ואירועים אופייניים

המונח אתיקה מציין את תורת המוסר, זהו ענף של הפילוסופיה הנוטה בדרך כלל לנסח חובות אנושיות אוניברסאליות. אחריות חברתית מתקשרת עם דרישות המוסר בדיונים על אתיקה עסקית ועם אחריות ההנהלה בתאגיד. בעלי עניין, או ליתר דיוק מחזיקי עניין stakeholders הם: 1. הסביבה הארגונית: בעלי מניות השליטה, בעלי מניות המיעוט (למרות שלעיתים יש להם יותר מניות מבעלי השליטה אך הם לא מאורגנים יחדיו), דירקטורים, דירקטורים חיצוניים, עמיתים, כפיפים, ממונים. 2. הסביבה האישית: משפחה, חברים וקהילה, לרבות עזרה לפעולות תרבות, רווחה ובריאות. 3. הסביבה המקצועית: עמיתים למקצוע ולתעסוקה. 4. הסביבה העסקית: לקוחות, ספקים, קבלני משנה, מתחרים, נושים, שותפים אסטרטגיים, בנקים, יועצים, עורכי דין ורואי חשבון. 5. הסביבה החברתית: מכלול הציבור וצרכיו: אקולוגיה פיסית ותרבותית, צרכנות, שכבות מקופחות, רשויות ממשל, לרבות רשויות המס למיניהן, המדען הראשי, מפעלים מאושרים, משרדי ממשלה, שלטון מקומי וכו'.

קיימות פילוסופיות שונות לגבי מהות האתיקה, ביניהן אלה המתוארות ע"י סטיבנס ובארי:
(Miesing Paul and Preble John F., Journal of Business Ethics 4 (1985), p. 466)
1. דארוויניזם חברתי, לפי תפיסה זו, עסקים מושתתים על יצר הישרדות. תפיסה זו שואפת למקסימום רווח ולתחרותיות תוך כדי התבססות על אינטרסים אישיים. 2. מקיאוולליות, לפי תפיסה זו בארגון העסקי המטרה מקדשת את האמצעים והתנהגות "מוסרית" רצויה רק אם היא מביאה להשגת תוצאות עסקיות מוצלחות. 3. אובייקטיביות, לפי תפיסה זו יש מקום נכבד להיגיון שיש באינטרסים האישיים של אנשי העסקים. יש להימנע משיפוט אתי המסתמך על רגשות. 4. יחסיות אתית, לפי תפיסה זו התנהגות המנהל היא בהתאם למצב מסוים ולמקום מסוים, אין דפוס כללי למוסריות. 5. אוניברסאליות, לפי תפיסה זו ערכים והתנהגות מוסרית ניתנים ליישום בכל מצב ובכל מקום ולא תלויים בדבר.

הוראת אתיקה בעסקים נותנת לסטודנטים כלים מועילים להתמודד עם דילמות אתיות. הם יוכלו להבחין בין טוב ורע ולבצע את הטוב. או כדברי מרק טווין: "עשה תמיד טוב. זה ימצא חן בעיני אחדים וידהים את שאר האנשים." לדעת דרוקר האחריות העליונה של מנהלי החברות היא מעל לכל לא להזיק primum non nocere. על פי עיקרון זה אם עובד יודע על כוונת מעסיקו לבצע מעשה לא חוקי או לא אתי במפגיע, היכול לפגוע במחזיקי העניין של החברה, עליו להתריע על כך ולהעביר את המידע לציבור, למשטרה או לרשות ניירות ערך. אך במקרה זה הוא עלול לשלם על כך ביוקר היות ותודבק לו סטיגמה של מתריע.

אלברט קאר טוען שהעסקים כמוהם כמשחק פוקר (Carr, Is Business Bluffing Ethical?, p.63) (Madsen, Essentials of Business Ethics, . החוקים ויעד הרווח הם המתווה האתי היחיד שלהם. על מנת לנצח במשחק אדם חייב להתנהג כשחקן, כלומר להשתחרר מהמוסר הפרטי שלו, כי לא ניתן לשחק בפוקר עם עקרונות דתיים. כך למשל, זה לגיטימי לבלף גם חבר אם אין לך קלפים טובים. ואם מותר לשקר בעסקים מדוע לא גם בנישואין או ביחסים עם הממשל? יחד עם זאת, פוקר הוא בידור של פעם בשבוע ואילו עולם העסקים הוא כיום מרכז חיינו.

מילטון פרידמן טוען שחברה היא אמורלית (אין לה עמדה מוסרית) ומטרתה העיקרית היא למקסם את הרווח מבלי לעבור על החוק (Friedman Milton, The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits, The New York Times Sunday Magazine, September 13, 1970). תיאודור לויט גורס שחברה צריכה להילחם כמו במלחמה, באבירות, בגבורה ובמיוחד בצורה לא מוסרית (Entine Jon, The Ethical Edge, Business Edge, January/February 1999, p.1). כפועל יוצא מתיאוריות אלה עבירות הצווארון הלבן עולות לארה"ב 40 מיליארד דולר בשנה, פי עשרה מהיקף המחזור הכספי של הפשע ברחובות הערים בארה"ב. למרות זאת משקיע הממשל מיליארדים במלחמתו בפשע ומעט מאד במאבק בעבירות כלכליות.

אמיתי עציוני, מגדולי האתיקנים בארה"ב וישראלי לשעבר, גורס, בניגוד להנחה הניאוקלאסית, שהאדם שואף למקסם תועלת אחת (תענוג, אושר, צריכה וכו'), כי האדם שואף להשיג איזון בין שתי תועלות - תענוג ומוסר (Etzioni, The Moral Dimension, p.1). האדם אינו מחליט רציונאלית, כי אם בורר גם אמצעים, לא רק מטרות, בעיקר על בסיס ערכים ורגשות. אקסלרוד גורס כי הכלכלה מבוססת על אינטרסים משותפים ושיתוף פעולה המושתת על הדדיות. אם מחזיק עניין ניזוק הוא ינסה להתנקם ואז אנו נכנסים למעגל קסמים מקיאבלי הדורש מחיר עצום בגלל המחסור באמון, בה בשעה שהתנהגות "קווקרית" אתית מאפשרת לנו להתמקד בעיקרי העסקים - ייצור, שיווק, מחקר, ולא בהגנה על אי אמון.

האסנאס מתרץ את חוסר התקשורת בין אתיקנים לאנשי עסקים בכך שהאתיקנים הם בדרך כלל אנשי אקדמיה ופילוסופים המדברים בלשון של תיאוריה אתית אבסטרקטית.
(Business Ethics Quarterly, January 1998, Hasnas, The Normative Theories of Business (Ethics, p. 19. אנשי עסקים מתבטאים בשפת יומיום ונמנעים מהפשטות. הם מעוניינים לדעת איך ניתן לפתור את הדילמות הספציפיות שבהן הם נתקלים מדי יום. לדברי בדראקו 60% מהחברות האמריקאיות פועלות לפי קודים אתיים מפורטים שנועדו לתרגם ערכים בסיסיים למונחים ספציפיים (Badaracco, Defining Moments, p. 30). כשליש מהחברות האמריקאיות מפעילות תוכניות הדרכה או שיש להן קצין אתיקה. רבות מהן עובדות עם משרדי עורכי דין ורואי חשבון על מנת להפוך תוכניות אלה ליעילות עד כמה שניתן. אך אין זה מספיק.

פוקויאמה מאמין בקץ ההיסטוריה (Fukuyama, Trust, p. 3). כיום כל המדינות המתקדמות אימצו או מנסות לאמץ ארגונים פוליטיים ליברלים ודמוקרטים והן עברו לכלכלת שוק קפיטליסטית. התפתחות זאת מהווה את קיצה של ההיסטוריה במובן המרקסיסטי-הגלייני של ההיסטוריה כהתפתחות של החברות האנושיות לקראת מטרה סופית. הכלכלות הלאומיות מתקשרות לכלכלה עולמית והרווחה העצומה הנובעת מההתקדמות הטכנולוגית מהווה חממה למשטרים ליברליים. צ'אטפילד (Chatfield, The Trust Factor, p. 80) קובל על כך שיש העדפה למצבים של win/lose לעומת win/win. אנשי העסקים מניחים שהדרך היחידה היא לנצח, הם רואים את עצמם במלחמה בה אנו נלחמים למען מה שאנו מאמינים. משתמשים במונחים מלחמתיים כגון: טקטיקות גרילה, killer instincts, שדה הקרב של החברה, street fighters וכו'.

דרבר מתאר את שבט ה"איק" כאנשים חסרי אהבה הנלחמים על מנת לשרוד ורואים בזולת מתחרה על מקורות המזון (Derber, The Wilding of America, p. 5). הם חייבים להקדיש את כל זמנם וכוחם לצייד על מנת לשרוד ולא נשאר להם פנאי לרגשות. מרגרט מיד מתארת את האיק כאנשים מפלצתיים. אשלי מונטגיו אומר שהם בתהליך הכחדה כי הם נטשו את האנושיות שלהם. ומה אצלנו? הקרימינולוגים פוקס ולווין מגדירים סוציופאתים כמרוכזים בעצמם, מניפולטיביים, רכושנים, קנאים, נטולי עכבות ולא אמינים. הם מבקשים יחס מיוחד ותשומת לב רבה ומגזימים בהערכה העצמית שלהם. בדרכם לפסגה הם דורכים ללא רחם על מתחריהם, ללא בושה וייסורי מצפון. האם ניתן לזהות מאפיינים דומים בעסקים בישראל?

קידר מצטט סקר מ- 1992 שבו התבקשו המרואיינים לציין את הקבוצות שהן בעלות סטנדרטים מוסריים ואתיים גבוהים (Kidder, How Good People Make Tough Choices, p. 48). 31% הגדירו מנהלי עסקים, 25% עורכי דין ורק 19% חברי קונגרס. בסקר אחר שנערך בקרב סטודנטים למינהל עסקים ב-31 אוניברסיטאות אמריקאיות התברר ש-76% מהם רימו לפחות פעם אחת בבחינות או בעבודות שהגישו. רשות הבריאות האמריקאית גילתה שמתח פוגע ב-59% מכוח העבודה לפחות פעם בשבוע, ל-44% אין כמעט זמן לעצמם ו-46% מרגישים לעיתים שעבודתם שוחקת אותם. 77% מהאמריקאים מודאגים מכך שהפכו למכורים לעבודה - workaholics, 72% רוצים מחייהם יותר מאשר עבודה טובה ורמת חיים נוחה.

ברנקרט טוען שמודיעין תעשייתי, מיזוגים ורכישות ערערו את רמת האמון בעולם העסקים. יחד עם זאת החשיבות של האמון גדלה כי הוא מפחית את הוצאות ההתקשרות, מאפשר את השיתוף במידע רגיש ואת שיתופי הפעולה בין חברות, אבל גם מאפשר בסיס מוסרי רחב בעסקים. ביפן ובגרמניה יש רמה גבוהה של אמון, בה בשעה שצרפת, איטליה, סין ולאחרונה גם ארה"ב הן ארצות יותר אינדיבידואליסטיות עם רמת אמון נמוכה.
(Business Ethics Quarterly, April 1998, Brenkert, Trust, Business and Business Ethics: An Introduction, p. 195)

<u>הקוד האתי</u>

כיום יש קוד אתי כמעט לכל חברה גדולה בארה"ב. בישראל קיימים קודים אתיים למספר רב של חברות. לשם המחשה יובאו להלן עיקרי הקוד האתי של חברה רב לאומית, המסכמים את מדיניות החברה בנושא ההתנהגות העסקית והאתית.

קדימויות: החוק קודם לקוד האתי אך הקוד קודם לנוהג או מנהג בחברה.

הפרת הקוד האתי תגרום לנקיטת צעדים משמעתיים, לרבות פיטורין ופעולה אזרחית או פלילית נגד המפר.

פניות בעניינים אתיים יש להפנות לגורם המטפל בחברה: קצין האתיקה, היועץ המשפטי, מנהל משאבי אנוש.

הקוד חל על כל עובדי החברה ומנהליה וכן על הדירקטורים. כמו כן הוא מתייחס לפעולות לא ישירות דרך קרובי משפחה, חברים או מערכות אחרות של יחסים אישיים.

כל אדם הכפוף לקוד האתי אחראי לפעול באופן הוגן ואתי בעת ביצוע פעולות בשם החברה. יש לפעול בתום לב, באחריות, בזהירות, במומחיות ובחריצות. יש להשתמש בכושר השיפוט העצמאי האישי בכל הנוגע להתנהגות בעייתית.

יש לקיים את כל החוקים, ההוראות הממשלתיות והתקנות, לרבות עבור מכרזים ממשלתיים.

המדיניות של החברה היא לספק גילוי נאות בכל הדיווחים והמסמכים המוגשים לרשויות לניירות ערך, לבורסות ובפרסומים הציבוריים האחרים, לרבות בעיתונות ובאמצעי התקשורת האחרים.

אסור להשתמש במידע פנים שאיננו ציבורי ולשתף אחרים במידע זה לצורך סחר במניות או לכל מטרה אחרת.

יש להתייחס בצורה הוגנת למחזיקי העניין בחברה, לספקים, למתחרים, לעובדים ולאחרים. אסור לנצל יתרון לא הוגן על אף אחד באמצעות מניפולציות, הסתרה, ניצול לרעה של מידע מסווג, מצג שווא או התנהגות לא הוגנת.

יש לטפל באופן אתי בכל ניגוד אינטרסים בין עניינים אישיים לבין עניינים המתייחסים לעבודה בחברה. ניגוד אינטרסים אסור בהחלט, במיוחד אם אדם, קרוב משפחה שלו, או אדם אחר הקשור איתו, מקבל הטבה אישית שאינה הולמת כתוצאה מהתפקיד של האדם בחברה.

אם מגיעה לידיעת האדם פעולה או מערכת יחסים העלולה לעורר ניגוד אינטרסים, יש לדווח על כך מיד לגורם האמון על נושאי האתיקה בחברה, לנשיא החברה או לגורם אחר שייקבע.

יש להימנע מקבלת מתנות בשווי גבוה מסכום נומינלי שנקבע, אירוח והטבות אישיות. אסור להיות בעל אינטרסים פיננסים משמעותיים בארגונים אחרים. על פעילויות עסקיות חיצוניות יש לקבל אישור מראש. אסור לנצל הזדמנויות תאגידיות ולהתחרות עם החברה. יש להימנע מנפוטיזם (העדפת קרובים). אין לעודד זיהוי או זיקה פוליטיים.

יש להגן ולהשתמש באופן נאות בציוד ובנכסים של החברה, ויש להשתמש בהם רק למטרות עסקיות לגיטימיות. אין להשתמש ברשתות המחשבים בחברה ובערוצי תקשורת אחרים לשימוש אישי או למטרות לא הולמות.

יש לשמור בסוד קניין רוחני כגון סודות מסחריים, פטנטים, זכויות יוצרים, מידע עסקי, שיווקי, פיננסי, כח אדם, טכני ואדמיניסטרטיבי. כמו כן יש לשמור על כל מידע המגיע לאדם ממקורות אחרים במהלך עבודתו בחברה.

יש לדווח על התנהגות בלתי חוקית או לא אתית באופן מיידי ליועץ המשפטי, לנשיא או לחבר בוועדת הביקורת של הדירקטוריון. מומלץ להתייעץ עם הממונים, מנהלי משאבי אנוש או גורמים מוסמכים אחרים. כל הדיווחים על הפרה של הקוד האתי ייחקרו מיידית ואם ימצאו נכונים - הנושא יטופל מיד. יש לשתף פעולה בחקירות הפנימיות.

על מנת לעודד התראות ניתן לשלוח אותן בעילום שם. החברה אוסרת איומים, נקמה, הטרדה או אפליה בשל דיווח שנעשה בתום לב על ידי עובד על התנהגות בלתי הולמת של אחרים.

היועץ המשפטי מספק דיווחים רבעוניים לוועדת הביקורת בקשר לנושאים אתיים ומדווח מיידית לוועדת הביקורת בקשר לנושאים האתיים הקשורים לעניינים פיננסים ולבקרה הפנימית.

<u>אירועי פורד פינטו ושברולט מאליבו</u>

ב- 1978 נשרפו שלוש נשים למוות כאשר מכונית הפורד פינטו שבה נהגו התנגשה בצידה האחורי ומיכל הדלק התפוצץ. חברת פורד מוטור נתבעה בבית המשפט על הריגה, לראשונה בתולדותיה. ב- 1980 החליט חבר המושבעים שהחברה לא אשמה במות הנשים. למרות זאת הפסידה החברה במשפט דעת הקהל בארה"ב ושילמה מיליוני דולר פיצויים בגין תביעה אזרחית שהוגשה נגדה. התברר שחברת פורד ידעה שמיכל הדלק הוא פגיע אך כשניתחה מה תהיה עלות השינוי התברר שהיא עלולה להסתכם ב-11$ למכונית. בפורד עשו את החישוב הכלכלי הקר, שיהיה זול יותר לשלם פיצויים עבור כמה מקרי מוות מאשר לתקן את כל המכוניות שכבר נמכרו. כיוון שפורד נהגה בהתאם לחוק לא ניתן היה לתבוע את החברה, אם כי אתית היא הייתה אשמה. אירוע זה ממחיש בצורה מובהקת את ההבדל בין חוק לאתיקה, כי אתיקה גורסת לא לגרום

לעולם עוול שאינו ניתן לצידוק וכי יש לעשות לאחרים רק מה שהיית רוצה שיעשו לך. הוא גם ממחיש את עקרון ההאנשה, כי המנהלים שקיבלו את ההחלטה היו בוודאי מתנהגים אחרת אילו ידעו שבתם, רעייתם או אימם עלולים להיות בין הקורבנות.

עשרים שנה מאוחר יותר החליט חבר מושבעים אמריקאי שיצרנית המכוניות ג'נרל מוטורס צריכה לשלם פיצויים של 4.9 מיליארד דולר לשישה אנשים שנשרפו בצורה קשה בתאונה במכונית שברולט מאליבו, כי החברה התקינה את מיכל הדלק במרחק 20 ס"מ בלבד מהחלק האחורי של המכונית, תוך סיכון של התפוצצות מיכל הדלק במקרה של תאונה. גם כאן עשתה החברה שיקול כלכלי קר בחשבה שעלות התיקון של כל המכוניות תסתכם בשמונה וחצי דולר בלבד למכונית, בעוד שעלות הפיצויים תסתכם רק בשני דולר למכונית. אחד המושבעים אמר: עבורם אנחנו רק מספרים, סטטיסטיקות. מקרה זה ממחיש כיצד התודעה האתית התקדמה בעשרים שנה, לפחות בארה"ב.

<u>אירוע Tylenol</u>
בסתיו 1982 נתגלו שבעה מקרי מוות בשיקגו. לאחר חקירת המקרים התברר שכולם מתו כתוצאה מבליעת קפסולות טיילנול שהוכנס לתוכן ציאניד. אירוע זה גרם לפאניקה רבתי בכל רחבי ארה"ב. חברת Johnson & Johnson, יצרנית התרופה נגד כאב ראש, נקטה בפעילות מיידית לאיתור הבעיה ולהצלת המוניטין שלה. החברה בדקה וגילתה שההרעלה לא קרתה במפעליה אלא ע"י אלמוני שהחדיר את הציאניד לגלולות, באיזור שיקגו. החברה חששה שלא תוכל למכור יותר לעולם את התרופה. היא הפעילה אך ורק שיקולים אתיים שנועדו להציל חיי אדם ללא התחשבות בעלות הכספית, היא קיבלה אחריות מלאה למרות שהרעל הוכנס לתרופה מחוץ לשערי המפעל.

החברה משכה חזרה את כל התרופות שהיו בשוק בעלות קמעונאית של $100M. הם גם פיצו את הצרכנים שהיו בביתם תרופות. הם הבטיחו פרס של $100K למי שיביא מידע על הרוצח. פעילותה ההוגנת התקבלה באהדה. לחברה היה נתח של 37% בשוק משככי הכאבים בארה"ב. כעבור שישה שבועות הם החלו לשווק קפסולות עם הגנה משולשת, שתמנע פתיחתן ללא זיהוי הפעולה, בהתאם לתקנות החדשות של רשות הבריאות והמזון האמריקאית. הם נתנו הנחות של עד 25% ופתחו במערכת פרסומת אגרסיבית להשבת אמון הציבור. תוך זמן קצר הם שיקמו את המכירות. החברה פעלה באירוע הטראומטי הזה בהתאם ל"אני מאמין" שלה שהותווה ע"י מייסדה: "האחריות הראשונית שלנו היא כלפי הרופאים, האחיות, בתי החולים, האמהות וכל אלה המשתמשים במוצרינו". אירוע זה נחשב בהוראת האתיקה בעסקים כאירוע קלאסי על איך חברה צריכה להתנהג בצורה אתית בעת משבר.

<u>אירוע Mectizan</u>
חברת התרופות Merck פיתחה וחילקה בחינם החל משנת 1995 את התרופה Mectizan , תרופה למחלת עיוורון הנהרות הנפוץ בעיקר באפריקה בקרב אוכלוסיות שאין באפשרותן לשלם עבור התרופה. עד לחלוקת התרופה חיו 18 מיליון איש עם המחלה. הערך של התרומה של המקטיזאן במשך 12 שנה מסתכם ב- $250M. למרק היה מחזור מכירות ב- 1995 של 16.7 מיליארד דולר ורווח נקי של 3.3 מיליארד דולר. היא מאוד רגישה לאחריותה החברתית. בעקבות התרומה מרק נבחרה על ידי המגזין הכלכלי בפורצ'ן כחברה הנערצת ביותר במשך שבע שנים רצופות.

<u>דו"חות קיימות ואחריות תאגידית</u> (ניתן למצוא באינטרנט דו"חות של בל"ל, טבע, אינטל, שטראוס, שיכון ובינוי, אלביט..)
חברת בן אנד ג'ריס הייתה אחת החלוצות בדיווח על המאזן החברתי והאקולוגי של החברה כבר לפני יותר מעשרים שנה, אך מאז הלכו בעקבותיה חברות רבות בארצות הברית, בישראל ובעולם. על פי "מעות – אגרון הכלכלה המינהל והעסקים" דו"ח חברתי הוא דו"ח על ההשפעות החברתיות החיוביות והשליליות (עלויות חברתיות) של ארגון מסויים על הקהילה, הכולל הן השפעות כספיות כפי שהן מוצאות ביטוי בדוחות כספיים רגילים, והן השפעות חברתיות שלא מוצאות ביטוי בדוחות כאלה, כגון נזק לסביבה, אפליה בקבלת עובדים וכיו"ב. מאזן חברתי הוא דו"ח הנהוג במפעלים שונים בארץ ובמספר ארצות באירופה, המצורף לדו"חות השנתיים של החברה, והכולל פרטים על העובדים המועסקים על ידה. הוא יכלול בדרך כלל פרטים כגון: מספר וסוגי העובדים, תנאי השכר שהם מקבלים, זכויות פנסיה ותנאי עבודה אחרים.
Social accounting (also known as *<u>social accounting and auditing</u>*, *<u>social accountability</u>*, *social and environmental accounting*, *corporate social responsibility reporting*, *non-financial reporting*) is the process of communicating the social and environmental effects of organizations' economic actions to particular interest groups within society and to society at large. Sustainability accounting focuses on the firm's performance to external parties such as capital holders, mainly to stakeholders, creditors and other authorities. These represent the activities that have a direct impact on society, environment and economic performance of an organization. Triple Bottom Line (TBL or 3BL) is an accounting framework with 3 parts: social, environmental/ecological and financial.

ניתוח השוואתי של הקוד האתי של סיב"ט וקודים אתיים בסקטור הבטחוני

גולת הכותרת של פועלי האתי בייעוץ לחברות היה ללא ספק כתיבת הקוד האתי של סיב"ט, האגף לייצוא ביטחוני במשרד הביטחון. לעיתים נדירות קורה שמתקיימים כל התנאים הרצויים להצלחת פרויקט והוא זוכה להצלחה והכרה של כמעט כל הגורמים הנוגעים בדבר. זה מתחיל מיוזמת הפרויקט שחר חורב, אותה הכרתי כנספחת מסחרית מבריקה בפריז שסייעה רבות לחברות ולי בקשרים עם חברות צרפתיות. משנת 2000 שבה הכרנו ועד היום שמרנו על קשר מקצועי מאוד פורה שהגיע לשיאו כאשר שחר ביקשה ממני לכתוב את הקוד האתי של סיב"ט שבו היא עבדה בתפקיד בכיר. היא הכירה את פועלי האתי, את התיזה לדוקטורט באתיקה עסקית שכתבתי באוניברסיטה הגדולה והיוקרתית CNAM, אוניברסיטה צרפתית הקיימת משנת 1794 ומאז היא ממשיכה להיות מוסד פורץ דרך כיאה לארגון שהוקם בזמן המהפכה הצרפתית ובשנים האחרונות היא אחד המוסדות המתקדמים באירופה ובעולם בנושא אתיקה עסקית. זכיתי לקבל את תואר הדוקטור בהצטיינות בשנת 2004 ומאז לימדתי בשבעה מוסדות אקדמיים בישראל ובעולם בהצלחה רבה וחינכתי דור של אלפי סטודנטים על ברכי המשנה האתית האקטיביסטית שלי. עד שנת 2012 כתבתי 12 ספרים, רובם בנושאים אקדמיים באנגלית, צרפתית ועברית, וכן מאמרים רבים שזכו לתהודה רבה בישראל ובעולם כמפורט באתר שלי. אבל הסיבה העיקרית שפנו אלי לנהל את פרויקט כתיבת הקוד האתי של סיב"ט היא שעבדתי בתעשיה הבטחונית הישראלית במשך כמעט כל הקריירה העסקית הארוכה שלי בתפקידים בכירים במכירות ובכספים. אני אחד מהמנהלים הבודדים בישראל שהיה חשוף למאות דילמות אתיות ויש לו את הרקע העסקי והאקדמי כאחד לטפל בנושא כמו כתיבת קוד אתי. גם לימדתי על קודים אתיים ויישומם במסגרת הקורסים שנתתי באוניברסיטת חיפה. חלק ניכר מעשרות האירועים שכתבתי בספרי הרבים בעברית ובאנגלית דנים בדילמות אתיות בתעשייה הבטחונית, ביצוא ובמכירות הבטחוניות, ולמיטב ידיעתי אני היחיד או לפחות אחד הבודדים בעולם שהתייחס לנושא הדילמות האתיות והקודים האתיים בתעשייה הבטחונית עם מטען אקדמי, מחקרי ועסקי כה עשיר. אך חברו יחדיו בקונסטלציה מיוחדת במינה גם התלהבות והתמדה יוצאים מהכלל מצד ראש סיב"ט תת אלוף מיל. שמעיה אביאלי, סגנו איתמר גרף, מנהלי ועובדי סיב"ט להוציא אל הפועל את הקוד האתי, לסייע בכתיבתו, לדון בדוגמאות ואירועים על דילמות אתיות, והכי חשוב ליישם אותו בהצלחה. ואכן, לא רק שהמשימה בוצעה בהצלחה, אלא גם הקוד האתי זכה למקום ראשון בתחרות עם פרויקטים אחרים במשרד הביטחון ובאחד המקומות הראשונים בתחרות האיכות והמצוינות של השירות הממשלתי.

כפי שניתן להיווכח מהקוד האתי של סיב"ט המובא להלן אין זה קוד רגיל, סטנדרטי, שבמקרים רבים הוא מהווה רק עלה תאנה להתנהגות לא אתית על מנת לסמן V ליד הקוד האתי, כמתחייב מהחוק או מדרישות התדמית. חברות בטחוניות רבות וארגונים בטחוניים פועלים במקרים רבים בצורה לא אתית, משחדים במישרין או בעקיפין גופים שונים, ומיישמים במלואה את משנתו האתית של אבי הדוקטרינה הניאו ליברלית מילטון פרידמן, הגורסת כי יש למקסם את הרווח ללא כל התחשבות בעקרונות של אתיקה, אחריות חברתית, אקולוגיה או צדק חברתי. על רקע זה, השקעתי עבודה רבה בתהליך כתיבת הקוד האתי לבחינה מדוקדקת של עשרות קודים בארגונים הדומים לסיב"ט, בשירות הציבורי ובחברות בטחוניות ואחרות בישראל ובעולם. אך בעיקר התבססתי כמובן גם על הידע הרב שלי ביצוא בטחוני בתפקידים בכירים באלביט במשך 14 שנה ובסיוע לארגונים אחרים כמנהל פרויקטים בהמשך הקריירה שלי. על רקע הניסיון העסקי, המחקרי והאקדמי העשיר שלי כתבתי קוד אתי שהוא אופרטיבי וניתן לקיים אותו ככתבו וכלשונו. זאת ועוד, סיב"ט מצפה מכל מחזיקי העניין שלו ובמיוחד מהחברות הבטחוניות העובדות איתו בשיתוף פעולה שינהגו על פי הקוד האתי של סיב"ט. על תהליך כתיבת הקוד האתי זכיתי לקבל משובים מאוד חיוביים מראש סיב"ט שהודה לי על העבודה היסודית והמהירה, על הדוגמאות והאירועים המאלפים שלימדו את כל העובדים (כי כל עובדי סיב"ט היו שותפים בהטמעת הקוד האתי). ראש סיב"ט הדגיש כי ההובלה שלי בכתיבת הקוד האתי של סיב"ט היתה "לכבוד לנו ולי אישית שאתה שיש לך נסיון מעשי, מומחיות אקדמית, וכן חוקר ומתעמק בנושא לאורך שנים". התמונה של החתימה החגיגית של הקוד האתי על ידי ראש סיב"ט, סגנו, מנהליו ועובדיו וכן שחר חורב, בנוכחותי, מאתרת זה מכבר את עמוד ה- HOME של האתר שלי והמגיע אליו נחשף לתמונה ולקישור לקוד האתי של סיב"ט. מהמרכז ימינה – תת אלוף (מיל.) שמעיה אביאלי חותם, שחר חורב, ד"ר יעקב קורי

לפי מיטב הכרתי הבעיה בקודים האתיים בתעשיה הבטחונית ובארגונים בטחוניים אינה בטיב הקוד האתי. רוב הקודים האתיים מנוסחים היטב, אך חלק ניכר מהם אינו ניתן ליישום, או שאינו מיושם בפועל בגלל המסר הכפול של הנהלת הארגון או החברה. יש חברות רבות שמכפיפות את קצין האתיקה ואת יישום הקוד האתי לקצין הציות הראשי - CCO – CHIEF COMPLIANCE OFFICER, ליועץ המשפטי של החברה, או למנהל בכיר זה או אחר. אם קצין האתיקה הוא גם היועץ המשפטי נדרשת ממנו אקרובטיקה מחשבתית כאשר כיועץ משפטי עליו לטהר את השרץ ולחלץ את החברה מהתנהגות לא חוקית, באשר קצין האתיקה נדרש ליישם את הקוד האתי ולוודא שכולם בחברה פועלים בצורה אתית. קצין הציות הראשי הוא פונקציה חדשה שמוודא שהחברה פועלת על פי החוק והנהלים של הרשויות. אין כל קשר בין זה לבין קצין האתיקה, כי על קצין הציות לוודא למשל שהחברה פועלת על פי כללי סרביינס אוקסלי, אך אין לו כל אחריות לגבי הפעילות האתית של החברה. מיטב המומחים גורסים אף הם שאין לאחד בין שתי הפונקציות. צירוף שלושת הפונקציות לכפיפה אחת הוא מרשם לכישלון, לפחות של הפן האתי, והקפדתי לשמור על העצמאות של קצין האתיקה בסיב"ט וקיבלתי על כך את מלוא הגיבוי של ראש סיב"ט שהוא גם המנהל שממנה את קצין האתיקה/הממונה על האתיקה. על פי הקוד האתי של סיב"ט הממונה על האתיקה CHIEF ETHICS OFFICER בודק עד כמה מוטמע ומושתת הקוד האתי בקרב עובדי סיב"ט ועד כמה פועלים לפיו. תפקידו להפיח רוח חיים בקוד האתי, לתקשר אותו, לעבד אותו, להדריך אותו, לאכוף ולפקח על ביצועו. הממונה על האתיקה משמש כתובת להתנהגות לא אתית של עובדים גם ביחסי עבודה בין העובדים. אל הממונה על האתיקה מועבר כל מידע על התנהגות בלתי הולמת או פלילית של עובד, מקרה של קבלה או מתן שוחד, שחיתות וכדומה. הממונה על האתיקה מתריע בנושאים אופרטיביים כאשר מתגלה: מקרה של מתן שוחד לגורמים שונים במדינות היעד על מנת לקדם מכירות או לפגוע במתחרים, תחרות אגרסיבית מדי בין תעשיות ישראליות הכוללת הכפשות חמורות, מכירת ציוד לא תקין למדינת יעד, הבטחות לגורמים שונים אשר לא ניתנות לכיסוי, הצגה של מערכות ומוצרים שאין להם רישיון מתאים. ראש סיב"ט ממנה את הממונה על האתיקה. הממונה על האתיקה פועל באופן עצמאי ומדווח לראש אגף סיב"ט בגלל מעמדה הרם והחשוב של האתיקה, והוא נהנה מגיבוי מלא של ההנהלה. הממונה על האתיקה מתבסס על הקוד האתי, על החוקים, על התרבות הארגונית וסוציאליזציה, ובכך נותן תשובה הוליסטית לשמירה על סטנדרטים גבוהים של עובדי סיב"ט. לממונה על האתיקה יש ידע בכל תחומי הפעילות של סיב"ט, מודעות אתית גבוהה, אמפתיה והקשבה לזולת ויחסי אנוש מצויינים. אם הממונה על האתיקה לא נוקט בפעילות המתבקשת על עוולה אתית, או אם הבעיה היא בחטיבה עליה אמון הממונה על האתיקה, ניתן לפנות לראש סיב"ט ולדווח על המקרה. הממונה על האתיקה מפרסם מדי רבעון דו"ח אתי, הכולל עמידה בכל הנושאים הנסקרים בקוד האתי ואיך הם טופלו. למיטב ידיעתי, הגדרה זאת היא הכי נרחבת, ניתנת ליישום, מקורית וייחודית מבין כל הקודים האתיים.

ומדוע אין להכפיף את קצין האתיקה לקצין הציות או לאחד את שתי הפונקציות בכפיפה אחת? **קצין ציות** הוא מנהל בארגון שתפקידו לפקח על הציות של הארגון ועובדיו להוראות החוק והרשויות החלות על הארגון, ובפרט הוראות המשפיעות על התפקוד השוטף של רבים מעובדי הארגון. בנוסף לפיקוח עוסק קצין הציות בגיבוש מדיניות ציות, וביצירה ובהטמעה של נהלים שנועדו להבטיח את הציות הנדרש. לתפקידו של קצין הציות אין קשר עם המבקר הפנימי של הארגון. קיימת הבחנה בין קצין ציות - שעיקר עבודתו הוא בקרה שוטפת למניעת כשל, לבין מבקר פנימי שעיקר עבודתו הוא בביקורת לאחר מעשה (כולל ביקורת של קצין הציות). וכאמור צריכה להיות הבחנה גם עם תקפיד קצין האתיקה כמוסבר לעיל. כשל בציות של ארגונים להוראות הרגולציה עלול לפגוע קשות בתפקודם. בארגונים רבים בארצות הברית מונה קצין ציות בעקבות חקיקת חוק סרבנס-אוקסלי והאירועים שהביאו לחקיקתו. הדיווח של קצין ציות ראשי הוא להנהלת

הארגון ולדירקטוריון. וזאת אולי הסיבה מדוע חברות רבות מאחדות את שלושת הפונקציות או לפחות שתיים מהן לאותו אדם. כאשר קצין האתיקה, היועץ המשפטי וקצין הציות מדווחים כל אחד בנפרד למנכ"ל החברה, זה מגדיל את מספר המדווחים אליו בעוד שלושה, בנוסף לעשרה, תריסר או יותר מנהלים בכירים המדווחים למנכ"ל ישירות. המנכ"ל שרוצה לצמצם עד כמה שאפשר את מספר המדווחים אליו מעדיף אם כן לאחד בין שלושת פונקציות המטה, אך הטרחה בדיווח של שלושה מנהלים נוספים בטלה בשישים לעומת הסיכון שיכול להיגרם לחברה במיליונים רבים ואפילו לגרום לחברה לפשוט את הרגל, אם לא יכהנו בשלושת התפקידים אנשים בכירים ועצמאיים שידווחו ישירות למנכ"ל החברה. ומה באשר ליועץ המשפטי? כאמור הוא מטהר את השרץ במקרים רבים. **יועץ משפטי** הוא עורך דין העוסק במתן שירותים משפטיים דרך קבע לגוף מסוים, פרטי או ציבורי. שירותים אלה יכולים לכלול ייצוג בערכאות, ניהול משא ומתן ועריכת חוזים, מתן חוות דעת משפטיות, ועוד. יש גופים שבהם היועץ המשפטי הוא עובד המועסק על ידם במשרה מלאה ועובד איתם בלעדית, ואחרים מתקשרים עם משרדי עורכי דין חיצוניים. עם זאת, להסתמכות על חוות דעת של יועץ משפטי חשיבות רבה במצבים מורכבים, משום שהיא עשויה לשלול את קיומה של כוונה פלילית: "הסתמכות בתום-לב על עצה שיקבל בקשר לכך מעורך-דין, שעליו הוא יכול לסמוך כבעל הידע המשפטי הנדרש, ואשר ידועות לו כלל העובדות והנסיבות הדרושות לעניין, עשויה לשלול את קיומה של כוונה פלילית מצדו לפעול שלא כדין." מכיוון שראיתי יותר מדי מקרים שבהם מנצלים לרעה את חוות הדעת של היועץ המשפטי (חסר לו שהוא לא יטהר את השרץ, הוא לא יישאר יום אחד נוסף בחברה...), ובהכירי גם הרבה יועצים משפטיים עובדי חברה ומשרדים חיצוניים שהם חרב להשכיר שיעשו כל דבר בשביל לרצות את המנהלים שלהם כולל עקיפת החוק בצורה מסוכנת, אני מתייחס בחשדנות רבה לפן האתי של כמה יועצים משפטיים ובוודאי שלא הייתי נותן לחתול לשמור על השמנת ולתת ליועץ המשפטי להיות גם קצין האתיקה בחברה.

אין זה אומר שכל קצין אתיקה הוא טלית שכולה תכלת. בהרבה מקרים הוא רק עושה דברו של המנכ"ל ואם לא נוח למנכ"ל לשמור על האתיקה, קצין האתיקה מאשר פעילויות שונות ונותן גושפנקא מוסרית למנכ"ל לבצע את זממו. לכן ציינתי בהרחבה מה הן התכונות הנדרשות מקצין האתיקה. עליו להיות קודם כל בעל ידע בכל תחומי הפעילות של הארגון, במקרה שלנו של סיב"ט, אך גם בעל מודעות אתית גבוהה, אמפתיה והקשבה לזולת ויחסי אנוש מצויינים. הידע בתחומי הפעילות הוא הכרחי כי אם הוא תלוש ולא בא מתפקיד קווי בסיב"ט לא יתנו לו עובדי סיב"ט את הקרדיט הראוי ויטענו כי הוא לא יודע מה קורה בפועל בשדה, לכן לא ניתן להישמע לעצותיו. "מה הוא מבין? איך בכלל ניתן לעשות עסקים בדרום אמריקה מבלי לשלם שוחד? נראה אותו מביא ולו הזמנה אחת בלי שוחד!" מכיוון שעשיתי עסקים בדרום אמריקה, אסיה ומדינות אחרות מבלי לתת שוחד, ובתקופתי כסמנכ"ל מכירות אלביט עברה את קו פרשת המים ומכרה יותר ליצוא הבטחוני מאשר לשוק המקומי למשרד הביטחון, אני יכול לקבוע בודאות שניתן לבצע מכירות בכל מקום בעולם גם בלי לתת שוחד, מה עוד שכיום זהו חוק שבלעדיו לא היינו יכולים להתקבל ל- OECD. אם כן, ידע מקצועי וניסיון מקצועי הוא תנאי ראשוני להצלחה בתיפקוד קצין אתיקה. אך לא די בכך. קצין האתיקה חייב להיות בעל מודעות אתית גבוהה עם רקורד אתי ללא רבב. אתיקה היא לא מדע היא אומנות, כמו קיימות, היא כמעט דת. אם אתה לא מאמין מושבע אין סיכוי שתצליח בכל תפקיד אתי, כמו שאם אתה לא מאמין באלוהים אל תלך להיות כומר. הייתי אומר גם שאם אתה לא אתי אל תלך לשמור על הקופה הציבורית ולהיות שר האוצר, ראש עיר, או שר הפנים, אך בתוך עמי אני יושב, ויודע שזו דרישה מוגזמת, שכן איך יעשה אדם לביתו אם הוא לא ישלח ידו בקופה הציבורית כי משכורתו כעובד הציבור לא מאפשרת לו "קיום בכבוד". ואם הוא לא מקבל שוחד בעודו בתפקיד, הוא יקבל שוחד בדיעבד בצורה של תפקיד מנכ"ל בחברה שהוא מכר לה את נכסי המדינה בנזיד עדשים עם משכורת של מיליונים, בתעשיה, במחצבים, בבנקים, בביטוח ובכל אחד מהתחומים שכעובד מדינה או שר הוא היה אחראי עליו. לבתי המשפט יש אחריות רבה להתפשטות נגע השחיתות בחברה בעונשים הקלים שהם נותנים לפוליטיקאים ולעובדי מדינה ועיריה שסרחו ולקלות הבלתי נסבלת לקבל עיסקות טיעון, תשלומי כופר אנונימיים, ודרישה לאקדח מעשן, כאשר אם מוכח שקבלן מושחת שילם שוחד או תשלום לא סביר למזכירת הפוליטיקאי המושחת, ליועץ המשפטי שלו או לאחיו, זה היה חוקי כי אין הוכחה של אקדח מעשן שאלה היו הצינורות שדרכם הפוליטיקאי קיבל את השוחד, ולכן הוא ממשיך לטעון שהוא מעולם לא קיבל שוחד, מה שנכון כי את השוחד קיבלו עבורו המזכירה, היועץ המשפטי והאח – אך לך תוכיח זאת לבית המשפט! והשחיתות ממשיכה להתפשט בישראל, בארצות הברית ובמדינות אחרות גם כתרומות של גופים עסקיים לפוליטיקאים – אבי אבות הטומאה, אך זה חוקי וכמובן לא אתי – ובמקרה אותם הפוליטיקאים גומלים אחר כך לכרישי וול סטריט בבטלם רגולציה שמפריעה להם למקסם את הרווחים, להתפשט ולגדול למימדים מפלצתיים עד שהופכים ל- TOO BIG TO FAIL ויש להם חסינות שמה שלא יעשו וכמה מאות מילירדים שלא יפסידו תמיד הממשלה תבוא ותחלץ אותם ומי שיקבל את החוקן זה הויזיר, העם, 99% מהציבור, בעלי האג"חים, ואף פעם לא הסולטן שדווקא הוא סובל מעצירות ואף פעם הוא והכלכלה לא יבריאו כל עוד הוא לא יקבל את החוקן שהוא זקוק לו בדחיפות.

לבסוף נדרשים מקצין האתיקה אמפתיה והקשבה לזולת ויחסי אנוש מצויינים. הבאתי באירועים שלי בקורסים ובספרים באנגלית ובעברית מקרים שבהם לקצין האתיקה לא היו יחסי אנוש טובים והוא לא תיקשר טוב עם עובדי החברה או הארגון. התפקיד של קצין האתיקה הוא לא תפקיד של חוקר סרטן העושה ניסויים במעבדה מבוקר ועד ליל. קצין האתיקה

צריך להיות בשטח, להכיר את כולם, לגלות אמפתיה, להיות מודע לכל הקשיים והבעיות ולגלות אוזן קשבת. הוא גם לא צריך להתמקד בעיקר בזוטות, אם המתנה שעובד הציבור קיבל עולה עשרה דולר כמחויב בחוק או עולה 12 דולר ולכן הוא עבר על החוק. ראיתי די והותר קודים אתיים ששמים את עיקר הדגש על שמירה שעובד החברה לא ישלח ידו אל נכסי החברה, לא יסחב עפרונות עבור הילדים שלו, או לא יתקשר מטלפון החברה בשיחות חוץ. אני כמובן גורס שדין פרוטה כדין מאה, אך צריך להשקיע פי מאה מאמצים למצוא את זה שגונב בגדול, אתי אלון למשל או ברני מיידוף, לעומת אחוז אחד שיושקע בתפישת הגנבים הגדולים של עפרונות. מנהל, וקל וחומר קצין אתיקה, צריך להתמקד בעיקר והוא יוכל להגיע לעיקר ולעבירות הגדולות רק אם יהיה מומחה בחומר, האתיקה תבער כאש בעצמותיו, ואם הוא יהיה ביחסים כאלה טובים שהעובדים שיודעים על העבירות, ותמיד יש מישהו שיודע על כך אך הוא שותק כי הוא לא רוצה להסתבך, ידווחו עליהן. קצין האתיקה הוא בעל אמינות ונהנה מאוזן קשבת אצל המנכ"ל. אך אוי לחברה שבה גם המנכ"ל גונב, גם הנשיא אונס וגם ראש הממשלה מקבל מעטפות מזומנים גם אם הוא עשה זאת לפני שהיה ראש הממשלה. טיעון עקום ביותר הוא להגיד: נכון חטאתי ופשעתי אך עשיתי זאת לפני שהייתי ראש הממשלה כי כראש הממשלה לא גנבתי יותר. כאילו שזה משנה אם גנבת כשהיית ראש הממשלה, ראש עיר או שר בממשלה, גנב הוא גנב הוא גנב. אם קצין האתיקה נהנה מיחסים טובים עם העובדים, עם הספקים, עם הלקוחות, הוא יידע על מקרי השחיתות והשוחד, כי לא יפחדו לספר לו, מה עוד שהוא ישמור על דיסקרטיות ולא יגלה את מקורות המידע שלו. אם משווים את הפירוט הרב שנתתי לתפקיד של הממונה על האתיקה בסיב"ט והעצמאות שלו להגדרות "מימיות ושדופות" של קצין האתיקה בקודים אתיים אחרים, ניתן יהיה להבין אולי כמה קשה לאכוף קודים אתיים בארגונים וחברות בטחוניות רבות לעומת סיב"ט. בחרתי להתמקד בהשוואה של הגדרת קצין האתיקה, אך להלן אתייחס לסעיפים נוספים שבהם קיים שוני מהותי בין הקוד האתי של סיב"ט לקודים אתיים של חברות בטחוניות וארגונים. לבסוף הגעתי לקוד האתי האופטימלי של סיב"ט ומי שקורא קוד זה ומשווה לקודים אחרים יוכל לראות את התהום הפעורה בין הקודים האתיים, ביכולת האכיפה, בהבנת הנקרא, בדוגמאות/אירועים שתורגלו והמחישו את קוד סיב"ט.

לא החיפזון מהשטן, כי אם התירוצים הם מהשטן. בחיי הארוכים זכיתי לשמוע אינספור תירוצים מדוע לא ניתן להתנהג בצורה אתית. ולכן הקדמתי תרופה למכה והזמתי את התירוצים גם בקוד האתי וגם בדוגמאות ובאירועים שנתלוו לאכיפת הקוד. "הקוד האתי מזים רעיונות נפוצים כ - עשיית עוולה אתית למען מטרה אתית חשובה יותר, כולם עושים זאת וכנראה שזה בסדר, אם אני לא אעשה זאת יהיה אחר שיעשה, אף אחד לא יידע על זה, זה כשר אבל מסריח, אל תספר לי אני לא רוצה לדעת, אל תדאג - ככה עובדים אצלנו, אל תגדיל ראש. הקוד האתי בסיב"ט קובע רף של העדפת טובת הכלל, פעילות למען האינטרס הציבורי, כשהעובדים הם משרתי הציבור שהאינטרס שלו גובר על האינטרס האישי שלהם." להבדיל מכמה מנהלים באוצר החושבים כל הזמן על התפקיד הבא שלהם אצל טייקון זה או אחר ודואגים לאינטרסים שלו בעודם באוצר, הקוד האתי של סיב"ט קובע מפורשות שעל העובד להעדיף את טובת הכלל, לפעול אך ורק למען האינטרס הציבורי, כי העובדים הם משרתי הציבור ואינטרס הציבור גובר על האינטרס האישי שלהם. בספרי אני ממליץ לאמץ את המודל הסינגפורי הנותן משכורות גבוהות ביותר לפקידי הממשל ולנושאי תפקידים בכירים ברשות המחוקקת, השופטת והמבצעת, בסדרי גודל של המשכורות בשוק הפרטי על מנת למנוע מקרים שבהם העובדים יעדיפו את האינטרסים של הטייקונים ולעגן את הנאמנות של העובדים למדינה ולציבור עם תנאים כאלה טובים שלא יהיה להם כל פיתוי לחצות את הקווים לסקטור הפרטי. כמו שלא יעלה על הדעת שקצין משטרה או פרקליט מדינה יעבור להיות יועץ משפטי של ברון סמים כך אני מצפה מעובד מדינה שישרת את המדינה והציבור כל חייו ויראה בכך ייעוד.

וזה מביא אותנו לסוגיית ניגודי העניינים, אך לא הסתפקתי באמירה סתמית שיש להימנע מניגודי עניינים כפי שעושים זאת קודים אתיים רבים, והמחשתי בקוד וכן באירועים למה הכוונה בניגודי עניינים, מתוך מקרים שנחשפתי אליהם בנסיון העסקי הרב שלי: "ניגודי עניינים קורים כאשר האינטרסים של עובד סיב"ט, משפחתו או מקורביו נוגדים את האינטרסים של סיב"ט. על העובד לדווח לממונה על האתיקה על אינטרסים שיש לו ולמקורביו עם התעשיות הבטחוניות או גופים שסיב"ט נמצא איתם בקשר. לדוגמא על העובד לדווח אם הוא או מקורביו משמשים כדירקטורים, מנהלים או יועצים באחת התעשיות הבטחוניות הנזקקות לשירות סיב"ט. עובד סיב"ט אינו קשור, לא משפיע או מנסה להשפיע על עסקה כלשהי בה עלול להיות לו ענין אישי או טובת הנאה מהגורם אתו מבוצעת העסקה." מתן דוגמאות מעין אלה ממחיש לעובד מה הם גבולות ניגודי העניינים, מה מותר ומה אסור ואילו אינטרסים עליו לשרת. הכרתי בקריירה שלי יותר מדי פושטי רגל שרעיותיהם או קרוביהם קיבלו את רכושם, כך שהם יכלו להמשיך לחגוג על חשבון הנושים המסכנים, בעלי אגרות החוב שעשו להם תספורת של עשרות אחוזים, הבנקים, או גורמים פרטיים – ספקים, עובדים והקהילה שהם הונו אותם ולא שילמו להם את המגיע להם. מי שלא מחזיר את חובותיו הוא עבריין אם לא על פי החוק לפחות על פי האתיקה, ואם הוא עושה תספורת הוא עבריין ונוכל ופושע כי הוא איש עסקים היודע להעביר את הסיכון לנושים ואת הסיכוי לכיסו הפרטי. לא ייתכן שאיל הון יעשה תספורת עתק של יותר משישים אחוזים לבעלי אגרות החוב באחת החברות שלו ובמקביל יגרוף רווחים במילירדים מחברות אחרות בהן הוא מושקע. ההגינות המינימלית, האתיקה, ולדעתי גם החוק היו צריכים לחייב אותו לעמוד בכל התחייבויותיו ולשלם את ההפסדים של הנושים מהרווחים האחרים שלו.

הקפדתי לפרט בצורה פרטנית יותר למה אני מתכוון בניגודי עניינים: "לעובד סיב"ט אין אינטרסים כספיים ישירים או עקיפים העומדים בניגוד עניינים עם האינטרסים של סיב"ט. עובד סיב"ט לא מחזיק במישרין או בעקיפין מניות או אגרות חוב של תעשיות בטחוניות, למעט במקרים שהוא מחזיק בקרנות המושקעות בתעשיה הבטחונית. עובד סיב"ט אינו מועסק בעבודה כלשהי מחוץ לסיב"ט, לרבות הוראה, הרצאות או כתיבה, ללא קבלת אישור מפורש של ראש סיב"ט, ובמיוחד כשיש בה ניגודי עניינים בין האינטרס האישי שלו ושל סיב"ט." אם עובד סיב"ט מחזיק במניות של חברה בטחונית שהוא צריך לסייע לה בעסקת יצוא ענקית הוא לא יוכל לנהוג בצורה אובייקטיבית ויעדיף את החברה שהוא מושקע בה על פני חברות אחרות. באותה מידה אם חברה בטחונית מזמינה אותו להרצות בתשלום גבוה בעודו עובד סיב"ט או מזמינה ממנו חוות דעת – בא הקוד האתי ואוסר זאת במפורש. דעתי האישית היא שאסור לעובד בשירות הממשלתי גם אחרי שהוא פרש לעבוד עבור חברות שהוא היה בקשר אתן, וראינו מקרים למכביר ששרים, נשיאים ועובדי ציבור קיבלו עשרות אלפי דולר להרצאה או לייעוץ כלשהו – שזה לדעתי שוחד כמו מעטפת מזומנים, אבל יש חוקי צינון והייתי חייב להתייחס אליהם בקוד האתי, כי יש גבול עד כמה יכולתי להכניס את משנתי האתית לקוד האתי. יחד עם זאת הבהרתי במפורש בשיחות שלי ובהדרכה מה דעתי, גם אם זה אולי לא נעם באוזני עובד זה או אחר. ואני לא בא בטענות אל אף עובד ציבור כי הפער בין משכורתו הצנועה למשכורת והתנאים שמציעים לו בסקטור הפרטי הוא כה גדול שהוא לא עומד בפיתוי והוא עושה לביתו, במיוחד אם זה חוקי ואם החברה לא רואה בכך פסול כלשהו.

הפרק על ניקיון כפיים הוא מפורט בקוד האתי של סיב"ט הרבה יותר מאשר בקודים אתיים אחרים ומביא דוגמאות מוחשיות. "במידה ונודע לעובד סיב"ט על מקרה של חוסר נקיון כפיים בתעשיות הבטחוניות עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה בסיב"ט. להלן **דוגמאות** מספר הנחשבות לחוסר ניקיון כפיים: מתן הלוואה בכוונה לזכות במשוא פנים עם תנאי הלוואה חריגים ואי פרעון ההלוואה בשלמותה, כסף וכל טובת הנאה הניתנים כדי לזכות ביחס אוהד, שי לחג שמטרתו לזכות ברצונו הטוב של העובד, תשלום הוצאות לעובד, תשלום שכר עבודה עבור עבודה פרטית לו או למי מטעמו, דחיית תשלום או הנחה בתשלום עבור רכישה, שותפות עסקית עם העובד, מתנות בעלות ערך ניכר, תשלום עבור שירות שצריך להינתן בחינם, מימון סמינרים ונסיעות לחו"ל, שימוש במכוניות ללא תשלום, אירוח במלון, מתן ערבות או עירבון, קניה במחיר הגבוה ממחיר השוק של מוצר או שירות שברשות העובד או מי מטעמו."

את הדוגמאות ליקטתי מתוך העיתונות, כשחלק מהן זכו לאישור של היועצים המשפטיים שלא ראו בכך עבירה על החוק. מי שקורא את הספרים והמאמרים שלי יודע שיש לי טענות רבות כלפי החוקים, האכיפה והשיפוט בישראל ובעולם. הפעם, בקוד האתי של סיב"ט הצלחתי לכלול כמה דוגמאות העוברות מבעד לרשת החוקית אך לא מבעד לרשת האתית. זה מכבר הפך נושא ההלוואה למכשיר שוחד מקובל במחוזותינו. אדם המקבל הלוואה כלשהי מגורם שהוא קשור אתו עובר לדעתי עבירה אתית, אך "התפשרתי" והסכמתי שרק הלוואה בתנאים חריגים ועם החזר חלקי של הקרן תחשב להלוואה אסורה על פי הקוד האתי. שי גדול לחג או לחתונה או לבר מצווה או לישיבה או לבית הכנסת או לארגון הצדקה הם לדעתי שוחד לכל דבר וזה נכלל בקוד האתי של סיב"ט בצורה מפורטת. עובד האוצר למשל שמפריט את נכסי המדינה בנזיד עדשים משיא את בתו. הוא ממהר להזמין את הטייקון שנהנה מההטבה לחתונה והלה בא לשמוח בשמחתו ומביא לו מתנה של עשרים אלף שקל, האם זה שוחד? כי הרי העובד לא רצה להעליב את הטייקון אם הוא לא היה מזמין אותו אחרי שהם התידדו במשך מאות השעות של המשא והמתן המפרך. אותו דין חל לגבי עובד בנק ישראל שמזמין מנהל בבנק שהוא מפקח עליו לבר מצווה של בנו, או אם הוא הולך לעבוד בבנק שהוא פיקח עליו עם ובלי צינון שממנו העובד והבנק לא מצטנגים ומי שמקבל כאב גרון זה הציבור הרחב. אם חברה מזמינה עובד ציבור לסמיריון של שבועיים בהוואי שעולה עשרות אלפי דולר, או מזמינה מהעובד חוות דעת בתשלום, או מעמידה לרשות העובד מכונית ללא תשלום, או משלמת עבור האירוח במלון, כל זה הוא על פי הקוד האתי של סיב"ט אסור לחלוטין כי העובד יכול להטות את הכף לטובת חברה בטחונית זאת או אחרת לסייע בקבלת פרויקט יצוא במאות מיליוני דולר ומה זה אירוח בבית מלון של כמה אלפי דולר לעומת סכומי העתק שהחברה יכולה לקבל.

לגבי קניה מהעובד במחיר הגבוה ממחיר השוק ומכירה לעובד במחיר הנמוך ממחיר השוק לקחתי את הדוגמאות מתוך הסאגה של איש ציבור ידוע עם הבתים שהוא קנה/מכר/שכר במחירים השונים ממחיר השוק והיועץ המשפטי לא מצא בכך כל פסול, וכמובן מתוך ההנחות לסלבריטאים במכירת בתים, מכוניות או הזמנה לסיורים בחו"ל שזה תשלום לכל דבר ורק רשויות המס לא שמעו על כך, אם כי לאחרונה הם התעוררו, דבר שגרם לסלבריטאית לפרוץ בבכי כי היא לא תיארה לעצמה שהיא צריכה גם לשלם מיסים. בהיותי גם איש כספים וגם איש מכירות צירפתי עוד דוגמא של מתן ערבות להלוואה, שגם זה שוחד לכל דבר. כי ערבות זהה למתן הלוואה כשברור לכולם שמקבל הערבות אפילו לא חולם להחזיר את ההלוואה והטייקון הוא זה שישלם אותה במקומו כי הוא הסכים להיות ערב להלוואה. ולא רציתי להגזים ולכן לא הכנסתי מקרים שבהם קונה חברה מאשתו של העובד תמונה כי היא "ציירת מעולה" במחיר של מאה אלף שקל כשמחיר השוק של התמונה הוא עשרת אלפים שקל. האמת היא שאני די חושש שאם עובדים מאוד רוצים הם יוכלו תמיד למצוא פרצות בחוק ובקוד האתי. אם זה לא העובד שיקבל את השוחד, הרי זאת תהיה אשתו הציירת או הפסלת או אשת הפרסום או אשת יחסי הציבור. ולכן כבר מזמן הגעתי למסקנה שהערובה הטובה ביותר לקיום הקוד האתי והחוק היא הדוגמא

האישית של המנהלים, חינוך אתי, וכן סינון קפדני ביותר לקבלה לעבודה רק של עובדים אתיים עם מבדקים ואירועים ששקדתי על כתיבתם.

בקוד האתי כללתי פסיפס של התנהגות שרק מי שחווה מקרים אלה על בשרו יכול לכתוב. למזלי, נהניתי משיתוף פעולה מעולה ממנהלי סיב"ט ומהעובדים שבאמת ציפו וקיבלו ברצון את הקוד האתי שיהיה עבורם "מורה נבוכים" מה לעשות ואיך לנהוג במקרים שעד כה לא היו ברורים וחד משמעיים. "עובדי סיב"ט נוהגים זה בזה בנאמנות, הוגנות, יושרה וכבוד וכל עובד חש בנוח לדבר את מה שעל ליבו. עובדי סיב"ט מתמקדים במה שחשוב ולא במה שנוח ועושים את הדבר הנכון. עובד סיב"ט לא משתמש שלא כדין בכוחו ובמשאבים של מעמדו לטובתו האישית או של אחרים. הוא לא שועה ללחצים מחוץ לסיב"ט להשתמש במעמדו בצורה משוחדת ולא ישרה, המפרה את אמון הציבור. העובד מתעד את כל פעילותו בסיב"ט ומדווח בצורה מדויקת על כל הוצאה כספית במסגרת תפקידו. עובדי סיב"ט מדייקים בהגעה לעבודה ובפגישות בישראל ובחו"ל. בזמן העבודה הם נמנעים מלעסוק בנושאים אישיים. חל איסור מוחלט לעסוק בהימורים, להשתכר ולעשות מעשים לא מוסריים. עובדי סיב"ט באים למקום העבודה ובמגעיהם מחוץ למשרד בלבוש הולם המכבד את הארגון והמעמד. עובדי סיב"ט לא לוקחים ציוד משרדי או משתמשים בו לצרכים פרטיים." חד העין יראה איך לא שכחתי את מקרי סחיבת העפרונות וכללתי אותם בסוף הפסקה במשקל הראוי, כי יש עיקר ויש טפל, דבר שקודים אתיים רבים נוהגים לשכוח ונותנים פירוט מייגע של כל העבירות הקלות שהעובד עלול לעשות. לגבי ההימורים אני מתכוון למקרים בהם אם עושים כנס בלאס וגאס מאפשרים לעובד לבזבז כספים על הימורים בהיקף של מאות או אלפי דולר ולגבי מעשים לא מוסריים אני יכול לספר סיפור ש"כמובן" לא קרה לי אבל קרה למישהו קרוב...

תארו לעצמכם מצב שסוכן או חברה הזקוקה לרצון הטוב של עובד המשרד מזמינים אותו לארוחה דשנה במדינה מסוימת בדרום מזרח אסיה. עד כאן אין בעיה, למרות שהמהדרין ישאלו כמה עלתה הארוחה. אני לא עוסק בקטנות ומסתכן בכך שיגידו שאני לא אתי אם אומר שגם אם מזמינים את העובד לארוחה שעולה מאה דולר זה כשר, אם כי מסריח. אני אישית לא אוכל מאכלי גורמה כך שאותי לא ניתן לשחד בכגון אלה אבל אחרים אולי יותר נהנתנים. ופה יש בדיוק להבחין בין עיקר לטפל, הטפל הוא אם הארוחה עלתה מאה דולר או עשרים דולר. העיקר הוא שלצד כל אחד מהעובדים מצמידים נערת ליווי שמסייעת לו לאכול, כי הרי זה קשה לאכול עם מקלות. גם כאן זה עדיין על גבול הטפל אם כי זה מתחמם. השיא הוא כאשר בסוף הארוחה אומר המזמין שכל אחד מהעובדים רשאי לקחת אתו לחדר את נערת הליווי על חשבון הברון. פה זה העיקר ולכן טרחתי להכניס את הדוגמא לקוד האתי של סיב"ט, כי זה קרה לחבר הטוב שלי, שלמזלו הוא איש משפחה וסירב בנימוס והלך לישון לבד בעוד חבריו חגגו כל הלילה. ולמה זה העיקר? לא בגלל שאני חרד לגורל הנישואים של עובדי הציבור, ממילא מי שנישואיו תקינים סירב, אבל ברגע שהעובד לקח את נערת הליווי לחדר ובמיוחד אם "המעמד" צולם במצלמה נסתרת של הסוכן - העובד הוא בידיים של הסוכן ויוכל להיסחט כך שהוא יהיה חייב לתת לסוכן את כל ההטבות שהוא רוצה, אם העובד רוצה לשמור את מקום עבודתו, את המוניטין שלו, ובמיוחד לא רוצה לפגוע במשפחתו.

כל עוד אין קוד אתי לא ברור לעובד אם עליו לדווח או לא על התנהגות לא נאותה. לכן דאגתי שיופיע סעיף ארוך ומפורט על כללי ההתנהגות של העובד: "עובד סיב"ט מדווח על כל מקרה שנודע לו על התנהגות לא נאותה לממונה על האתיקה. העובדים אינם משתמשים ברשתות החברתיות בצורה שיכולה לפגוע בסיב"ט ובעובדיה. לעובדי סיב"ט ומנהליו יש חובת אמונים לסיב"ט, הם מתנהגים בתום לב וביושרה, פועלים לטובת האגף, שומרים על שמו הטוב ומייצגים אותו באופן נאות. הקוד האתי לא אמור לפתור כל בעיה ויש להשתמש בשכל ישר לפתרון דילמות אתיות על בסיס הקוד האתי. כיצד ניתן לזהות התנהגות לא אתית או דילמה אתית? שאל את עצמך – האם הפעולה היא חוקית, צודקת, ישרה? איך ארגיש אחרי מעשה? מה יקרה אם זה יוודע ברבים, בתקשורת? האם ניתן להסביר זאת בבתי המשפט? איך ארגיש אם זה יוודע למשפחתי ולחברים שלי? האם תדמית סיב"ט, משהב"ט ומדינת ישראל תיפגע? האם מי מהעובדים עלול להיפגע מהמעשה שלי? האם אחוש מבוכה אם המעשה שלי יוודע ברבים? האם אדם סביר היה מתנהג כמוני? האם קיימת פעולה חלופית שאינה גורמת לי קונפליקט? כיצד הייתי מרגיש אילו היו נוהגים כלפי באותה מידה? האם בפעולתי יש משום ניצול מקום עבודתי בסיב"ט להפקת רווח אישי?" ביודעי שאף פעם לא נוכל להכיל את כל המקרים בקוד האתי דאגתי "ללמד את העובד לדוג" או ליתר דיוק איך להבחין בבעיה גם אם היא לא מכוסה על ידי הקוד האתי. אני אולי לא מקורי, כי מקרים מעין אלה מופיעים למכביר בספרי האתיקה, אך כמה קודים אתיים כוללים פירוט כזה? על העובד לשאול את עצמו איך ירגיש אחרי מעשה, מה יקרה אם זה יוודע ברבים או בתקשורת (ראה דוגמת נערת הליווי), האם תדמית סיב"ט, משהב"ט וישראל תיפגע? פה זה די ברור, גם אם זה לא נכלל בדוגמאות ספציפיות, כי אם העובד למשל ישתכר (עד כאן זה כלול בקוד האתי של סיב"ט) אך בעקבות כך הוא ייתפש נוהג במהירות מופרזת וכששוטר מקומי בא לעצור אותו הוא יכה אותו יקלל את מדינתו ואת דתו, העובד מסבך את סיב"ט ואת המדינה. ולכן כתבתי גם שהעובד יחוש מבוכה אם המעשה שלו יוודע ברבים, כי אדם סביר לא היה נוהג כמוהו. אלה אם כן כללים גנריים, מורי דרך שלאורם ניתן יהיה לבחון כל אירוע עתידי גם אם הוא לא כלול באירועים ובדוגמאות שנכללו בפרויקט. האם קיימת פועלה חלופית? בוודאי – גם אם אתה משתכר, דבר שהוא בעייתי מאוד בארץ ובמיוחד בחו"ל, אל תנהג, תזמין מונית ולך לישון. כי עליך לשאול את עצמך איך

היית מרגיש אם אורח שלך היה נוהג כמוך אם היה בא לישראל, מקלל את המדינה, את הדת היהודית, ומכה שוטר ישראלי. שים תמיד את עצמך במקום של האחר ותדע איך לנהוג.

לעניות דעתי הרבה יותר קשה לנסח קוד אתי טוב מאשר חוק טוב. ולכן הדגשתי בקוד האתי של סיב"ט עד כמה קשה לזהות דילמות אתיות: "התנהגות אתית לא מושגת בקלות. על משקל הפסוק "בזעת אפיך תאכל לחם", דרושה הרבה זעה על מנת להגיע להתנהגות אתית בארגון כולו על ידי אימוץ הסיסמא – **זעה**3: **ז**הה את הדילמה האתית, האם אתה יודע את כל הפרטים? **ע**יין בקוד האתי ובנהלים. **ה**בן את המשמעות וההשלכות, מה יקרה למחזיקי העניין, מה יהיו התוצאות, איך זה יפגע במוניטין? **ה**תייעץ עם הממונה על האתיקה ואחרים. **ה**חלט איך לפעול. המנהלים נותנים דוגמא אישית בהתנהגותם האתית, במטרה לשמור בקפדנות על החוקים והנהלים של סיב"ט, לעודד עובדים לשאול שאלות ולקבל ייעוץ בנושאים אתיים, להיוועץ ולהפנות עובדים לממונה על האתיקה, לנקוט פעילות מהירה לתיקון עוולות אתיות, לטפח סביבת עבודה של אמון שבה העובדים יכולים להתבטא בחופשיות ולחוש תחושה של בית, תוך מיצוי כשרונותיהם, סיפוק והנאה מהעבודה. המנהלים מוודאים שכל העובדים מכירים את הקוד האתי ופועלים לפיו." ואסיים את הניתוח ההשוואתי של הקוד האתי בהדגשת הדוגמא האישית, נושא שלצערי לא מכוסה ברבים מהקודים האתיים. הקודים האתיים האחרים סוברים שרוב המעמסה של השמירה על האתיקה צריכה ליפול על קצין האתיקה, הוא הנושא בנטל. ואני סבור שקצין האתיקה הוא רק הסנסור והמעמסה צריכה ליפול בעיקר על המנהלים מהדרג הזוטר ביותר ועד ראש סיב"ט או ראש הארגון.

למזלנו ראש סיב"ט וסגנו, המנהלים, ושחר חורב נתנו דוגמא אישית מעולה גם לפני כתיבת הקוד האתי ולכן לא היו מקרים של חריגות אתיות, אבל לא ניתן לסמוך על כך שכך יהיה תמיד ולכן כתבנו את הקוד האתי. אך בנוסף לקוד האתי ובנוסף לקצין האתיקה, עיקר המעמסה של שמירת האתיקה חלה על ראש סיב"ט ומנהלי סיב"ט, עליהם לתת דוגמא אישית. הכרתי הרבה ארגונים עם קוד אתי לתפארה ומנכ"ל מושחת ולכן הארגון כולו הפך מושחת. די אם נסתכל בישראל שבה הנשיא, ראש הממשלה, שרים, ראשי ערים, פקידי ממשל, רבנים, יושבי ראש דירקטוריון, מנהלי בנקים ועובדי ציבור וחברות אינספור הם מושחתים, יושבים בבית הסוהר ונותנים דוגמא אישית נוראה על מנת להבין מדוע מצבה האתי של ישראל הולך ומידרדר, השחיתות והשוחד פשו בכל מקום, וקשה מאוד למי שנשאר אתי לשרוד בבוץ השחיתות. לפיכך חשוב מאוד לבחור ראש סיב"ט אתי ולדאוג לסינון אתי של כל עובדי המשרד בסיב"ט ובכל משרד ממשלתי בכלל. עליהם מוטלת המשימה לטפח סביבת עבודה של אמון, לתת דוגמא אישית, לעודד דיווחים על חריגות אתיות ולוודא שהקוד האתי נאכף במלואו. לא סתם אמרו אבותינו ש"הדג מסריח מהראש", ולכן השתדלתי ללמד עם הקוד האתי את כל עובדי סיב"ט איך לדוג, כי האתיקה היא עבורנו סם החיים.

פרטים על סיב"ט מאתר הארגון

האגף לייצוא ביטחוני (סיב"ט) במשרד הביטחון מוביל את הייצוא הביטחוני של מדינת ישראל ועומד בראש העשייה הלאומית והבינלאומית לקידומו והרחבתו. באמצעות ייזום וקידום שיתופי פעולה בינלאומיים ופריצה אל שווקים חדשים, מסייע אגף סיב"ט לצמיחתן של התעשיות הביטחוניות הישראליות, ולהמשך בניית עוצמתם של צה"ל ומדינת ישראל.

הייצוא הביטחוני מהווה את אחד המגזרים המובילים במדינה בתחום הייצוא, משמש מנוף צמיחה למשק ותורם לכלכלה הישראלית. התעשיות הביטחוניות בישראל ממלאות תפקיד מרכזי ביצירת התשתית הכלכלית-תעשייתית של המדינה ובהגנה על יעדי הביטחון הלאומיים. הן מאופיינות בחדשנות, ביצירתיות ובפיתוח יכולות טכנולוגיות מתקדמות, אשר תורמות תרומה מכרעת לצה"ל ולמערכת הביטחון כולה.

תפקידו של אגף סיב"ט לקדם את התעשיות הביטחוניות הישראליות - גדולות וקטנות - באמצעות שילוב הבנת הצרכים של צה"ל, ושל מדינות וצבאות שונים, יחד עם הידע הרב, היכולות והפתרונות הטכנולוגיים הקיימים והמתפתחים כל העת.

אגף סיב"ט מעמיד לרשות התעשיות הביטחוניות מכלול שירותים, המותאם למציאות המשתנה, מתוך מטרה להרחיב את הייצוא הביטחוני בשווקים הבינלאומיים. בנוסף, אחראי סיב"ט על מכירת עודפי הציוד של מערכת הביטחון, והוא שותף לקביעת מדיניות הייצוא הביטחוני ובחינת בקשותיהם של היצואנים לרשיונות שיווק ולרשיונות ייצוא.

קידום שיתופי פעולה בינלאומיים

כגוף ממשלתי, עוסק אגף סיב"ט בייזום, איתור וקידום שיתופי פעולה עסקיים וטכנולוגיים בין התעשיות הביטחוניות של מדינת ישראל לבין ארגונים ממשלתיים, צבאיים ותעשייתיים ברחבי העולם, באמצעות מגוון דרכים:
• קיום קשרים עם ממשלות וגורמי ממשל ליצירת הסכמי מסגרת בין ממשלתיים, המאפשרים לתעשיות הביטחוניות להשתתף במכרזים בינלאומיים. בנוסף, מהווים קשרים אלה בסיס לכינון מזכרי הבנות והסכמי אבטחת איכות ממשלתית (GQA).
• תמיכה שיווקית באמצעות רשת נספחים ונציגים ברחבי העולם, המקיימים קשר קבוע ומתמשך עם גורמים רלוונטיים.
• ייזום וליווי ביקורי בכירים ומשלחות רשמיות מקרב משרדי הגנה וביטחון פנים, צבאות, משטרות ותעשיות ביטחוניות מובילות, במטרה להציג את פתרונות התעשייה הישראלית בפני קהלי היעד שלה ברחבי העולם.
• קיום סמינרים מקצועיים ללקוחות זרים בשיתוף בכירים מחילות צה"ל, לצורך הצגת תחומים ייחודיים והדגמה של מערכות ופתרונות מבית היוצר של התעשייה הביטחונית הישראלית.
• איתור וחיבור לשותפים בארץ ובחו"ל וקיום קשרים שוטפים עם ארגונים צבאיים, לזיהוי שוקי יעד והזדמנויות עסקיות עבור כלל התעשיות הביטחוניות.

שיווק בינלאומי

אגף סיב"ט מעמיד לרשות התעשיות הביטחוניות מגוון כלים ואמצעים על מנת לסייע ולתמוך במאמצי השיווק והמכירה, ביניהם:
• יצירת קשרים עם גורמי רכש מחו"ל: אורחים בדרגים שונים מרחבי העולם מגיעים לביקורים במערכת הביטחון ובתעשיות, הן ביוזמת מערכת הביטחון, הן ביוזמת התעשיות עצמן והן ביוזמת סיב"ט, העורך סמינרים וכנסים מקצועיים המיועדים ללקוחות זרים נבחרים. לביקורים אלה השפעה רבה על קידום הייצוא הביטחוני, שכן הם מאפשרים לאורחים להתרשם ממוצרי התעשיות הביטחוניות באופן הממחיש את יכולתן בצורה הקרובה ביותר לפעילותן בזמן אמת.
• מידע עסקי שוטף על צורכי לקוחות, מכרזים בינלאומיים, סקירות מדינה, הזדמנויות עסקיות וידיעות חדשותיות מהעיתונות הבינלאומית. ייזום סקרי שוק בהתאם לדגשים שיווקיים.
• ניהול אתר קהילת היצואנים הביטחוניים: האתר מספק שירותי ממשל זמין ומשפר את ממשקי העבודה בין משרד הביטחון לתעשיות, תוך הגברת השקיפות והנגישות למידע עסקי ורלוונטי בזמן אמת.
• ניהול מערכת אתגר, המאגדת מידע על המוצרים והשירותים של התעשיות הביטחוניות הישראליות ומשמשת כלי שיווקי בידי משרד הביטחון ונציגיו בחו"ל.

• תמיכה וסיוע לתעשיות קטנות ובינוניות על-ידי יצירת שיתופי פעולה, קידום בינלאומי, הכוונה והכשרת יצואנים.
• קיום סדנאות מקצועיות להכרת השירותים והכלים השונים ושימוש נכון ואפקטיבי לקידום השיווק.

חשיפה בינלאומית באמצעות תקשורת שיווקית

אגף סיב"ט פועל לקידום הייצוא הביטחוני על-ידי שימוש בכלים שונים בתחום התקשורת השיווקית, אשר מסייעים במידה רבה לחשיפתן ולשיווק מוצריהן ויכולותיהן של התעשיות הביטחוניות, תוך התאמה והתחשבות בצורכיה של כל אחת מהן:
• השתתפות בתערוכות ביטחוניות מובילות במסגרת ביתנים לאומיים, היוצרים חשיפה רחבה מול קהל המבקרים, מהווים מוקדי משיכה ומארחים משלחות רשמיות ביוזמת סיב"ט.
• הוצאה לאור של "מדריך הייצוא הביטחוני" על שני כרכיו (ביטחוני ו-HLS). המדריך מהווה את מאגר המידע המקיף והעדכני ביותר של החברות הביטחוניות הישראליות ומשמש כלי עבודה בידי ארגונים ממשלתיים, צבאיים ותעשייתיים בעולם. הוא יוצא לאור במהדורה מודפסת ובמהדורות אלקטרוניות (תקליטור ואתר אינטרנט בגרסה המקוצרת). **למדריך הייצוא הביטחוני – לחץ/י כאן.**
• מערך קשרי עיתונות ויחסי ציבור לחשיפת התעשיות בעיתונות המקצועית הבינלאומית סביב תערוכות מובילות.
• חשיפה באמצעות פרסומים ייעודיים כגון מודעות, אתר סיב"ט ועזרים שיווקיים נוספים.

מערך שירותים לרשות היצואן

אגף סיב"ט מעמיד לרשות התעשיות הביטחוניות מגוון נוסף של שירותים ייחודיים, המסייעים בפיתוח עסקיהם ברחבי העולם, ביניהם:
• ייצוג וייעוץ מקצועי בבקשות לרשיונות שיווק וייצוא במקרים מיוחדים.
• מתן מכתבי גיבוי ללקוחות בחו"ל, המאשרים כי הפתרונות המוצעים נמצאים בשימוש צה"ל.
• שירותי אבטחת איכות ממשלתיים (GQA) ללקוחות זרים, כתמיכה לעסקאות רכש של מוצרים ושירותים מהתעשיות הישראליות.
• שילוב התעשיות בהשבחת פלטפורמות עיקריות מעודפי צה"ל ומכירתן כעסקאות "Turn Key Projects".
• סיוע בביצוע עבודות וניסויים ביחידות צה"ל במסגרת עסקאות ייצוא.

קוד אתי בסיב"ט

הקדמה

עובדי סיב"ט מקבלים על עצמם לפעול על פי קוד אתי אופרטיבי המושתת על הערכים באגף והמונחה מהמנהיגות האתית של ההנהלה. הקוד מוטמע באופן שוטף בכל דרגי העובדים ומהווה מצפן שלפיו מנווטת פעילות היצוא הבטחוני הישירה והמסייעת של האגף. במקרים של חשיפה לדילמות האתיות התכופות מקבלים העובדים פתרונות מהקוד האתי ומהאירועים הנלווים למרכיבי הקוד השונים, תוך התייעצות בממונה על האתיקה של האגף ובהנהלת האגף. יחד עם זאת, הקוד האתי לא פוגע ביעילות העבודה על ידי נהלים מסורבלים ואישורים נוספים.

הקוד מותאם לבעיות היחודיות של סיב"ט, ומשתלב בהקשר הרחב יותר של חוקי מדינת ישראל, נהלי העבודה של משרד הבטחון והשירות הציבורי בישראל, אמנת ה- OECD, והחוקים במדינות היעד (אם הם לא סותרים את החוק הישראלי). התנהגות אתית מושתתת על ההגיון, מבחן הסבירות והאינטואיציה כאחד ומטרתה לייעל ולשפר את תפקוד האגף ולאפשר לעובדים לפעול בגאווה מקצועית, תחושת שליחות, קידום הבטחון, במצפון נקי ובמוניטין ללא רבב. הקוד האתי נועד לשמש מורה נבוכים לעובדי סיב"ט.

כשערכי האתיקה מושרשים היטב בסיב"ט יכולים העובדים לזהות טוב יותר עוולות אתיות ולהתריע על כך. הקוד האתי היוצר מודעות אתית מקשה על סטיה אתית, בייחוד כשהחוק לא חד משמעי ונדרשת הדרכה אתית ברורה יותר. החוקים שונים במידה משמעותית ממדינה למדינה אך הקודים האתיים דומים להפליא בגלל האוניברסליות של האתיקה מימי התנ"ך ועד ימינו. הקוד האתי מרחיב את הציות לחוקים שהוא מינימליסטי בעיקרו ולא מכסה נושאים רבים. האתיקה היא נרחבת יותר מהחוק.

הקוד האתי מזים רעיונות נפוצים כ - עשיית עוולה אתית למען מטרה אתית חשובה יותר, כולם עושים זאת וכנראה שזה בסדר, אם אני לא אעשה זאת יהיה אחר שיעשה, אף אחד לא יידע על זה, זה כשר אבל מסריח, אל תספר לי אני לא רוצה לדעת, אל תדאג - ככה עובדים אצלנו, אל תגדיל ראש. הקוד האתי בסיב"ט קובע רף של העדפת טובת הכלל, פעילות למען האינטרס הציבורי, כשהעובדים הם משרתי הציבור שהאינטרס שלו גובר על האינטרס האישי שלהם.

עובדי סיב"ט הפועלים על פי הקוד האתי מהווים אות ומופת ביושר וביושרה שלהם ללא ניגודי אינטרסים, באוביקטיביות נטולת פניות אל מול לחצים רבים ותכופים, כאשר רק טובת העניין היא נר לרגליהם, באחריותיות אבסולוטית בלי חיפוש אשמים ונסיבות מקלות, בשקיפות בכל מעשיהם שיהיו חשופים לביקורת. אך מעל לכל, הנהלת האגף נותנת דוגמא במנהיגות האתית שלה, החשובה אף יותר מהקוד האתי.

הקוד האתי מושתת על החזון והייעוד של סיב"ט, הרואה ביצוא הבטחוני נדבך בביטחון הלאומי ובחוסנה של מדינת ישראל, תוך שותפות עם התעשייה הבטחונית, קשרים קרובים במדינות היעד, איתור וייזום הזדמנויות עסקיות, שיקוף תמונת מצב שיווקית ומידע עסקי, ומכירת ציוד צה"ל ע"י עובדי סיב"ט האמונים על כך.

עובדי סיב"ט פועלים על פי הוראות משרד הבטחון ושירות המדינה, בין השאר בנושאים: "מתנה שהתקבלה ע"י עובד משהב"ט כעובד ציבור", "דפוסי התנהגות והיבטים משפטיים בפעולות עובדי משרד הבטחון", "כללי האתיקה לעובדי מדינה", "כללי התנהגות לשליחים ועובדים מקומיים בחו"ל", "איסורים בנושא קבלת מתנות וטובות הנאה על ידי עובדי ציבור – לרבות לשמחות ולאירועים משפחתיים", "קבלת מתנות וטובות הנאה לפי חוק שירות הציבור (מתנות)", "איסור מתן שוחד לעובדי ציבור זרים בעסקאות יצוא בטחוני – סקירת משרד המשפטים". הקוד האתי מרחיב ומפרט כמה מההוראות הנ"ל, אך לא סותר אותן.

הגורמים הפועלים במשימות אגף סיב"ט נשמעים לקוד האתי של סיב"ט במגעיהם הקשורים עם סיב"ט. סיב"ט מצפה מכל מחזיקי העניין שלו (התעשיות הבטחוניות, הלקוחות, הספקים, היועצים, הקהילה וכל הגורמים שסיב"ט בא אתם במגע) להיות מונחים על פי עקרונות הקוד האתי של סיב"ט.

מנהיגות והתנהגות אתית

הפרק מדגיש את חשיבות מתן דוגמא אישית, ע"י המנהלים באגף, בהקפדה על התנהגות אתית ובהקפדה על מילוי ההוראות והנהלים של משהב"ט בכלל וסיב"ט בפרט. כמו כן מדגיש את חשיבות הבנת הקוד האתי ע"י העובדים, אימוץ הסיסמא זעה3, ודרכי הפעולה הנדרשים בעת התקלות באירוע ו/או התנהגות שאינם אתיים.

המנהלים נותנים דוגמא אישית בהתנהגותם האתית, במטרה לשמור בקפדנות על החוקים והנהלים של סיב"ט, לעודד עובדים לשאול שאלות ולקבל ייעוץ בנושאים אתיים, להיוועץ ולהפנות עובדים לממונה על האתיקה, לנקוט פעילות מהירה לתיקון עוולות אתיות, לטפח סביבת עבודה של אמון שבה העובדים יכולים להתבטא בחופשיות ולחוש תחושה של בית, תוך מיצוי כשרונותיהם, סיפוק והנאה מהעבודה. המנהלים מוודאים שכל העובדים מכירים את הקוד האתי ופועלים לפיו.

עובדי סיב"ט קוראים ומבינים את הקוד האתי, משתתפים בהשתלמויות והדרכות בנושאים אתיים, במטרה לפעול בצורה אתית, לוודא שהעמיתים מתנהגים בצורה אתית, לשתף את הממונים הישירים ואת הממונה על האתיקה על מעשים לא אתיים של כל גורם שהוא מסיב"ט או קשור אליו, לשתף פעולה עם כל חוקר של התנהגות לא אתית בארגון. במידה ופונים לממונה בנושא עוולה אתית והוא לא עושה דבר, פונים לממונה על האתיקה. הפרת הקוד האתי אסורה. במידה ומתגלות פעולות לא אתיות בסיב"ט, נערך תחקיר, ננקטות פעולות לתיקון המעוות ומניעת פעולות דומות בעתיד, לרבות אמצעי משמעת, המקרה מובא לידיעת עובדי סיב"ט ומבוצעים שינויים בקוד האתי ובהטמעתו.

הקוד האתי לא אמור לפתור כל בעיה ויש להשתמש בשכל ישר לפתרון דילמות אתיות על בסיס הקוד האתי. כיצד ניתן לזהות התנהגות לא אתית או דילמה אתית? שאל את עצמך – האם הפעולה היא חוקית, צודקת, ישרה? איך ארגיש אחרי מעשה? מה יקרה אם זה יוודע ברבים, בתקשורת? האם ניתן להסביר זאת בבתי המשפט? איך ארגיש אם זה יוודע למשפחתי ולחברים שלי? האם תדמית סיב"ט, משהב"ט ומדינת ישראל תיפגע? האם מי מהעובדים עלול להיפגע מהמעשה שלי? האם אחוש מבוכה אם המעשה שלי יוודע ברבים? האם אדם סביר היה מתנהג כמוני? האם קיימת פעולה חלופית שאינה גורמת לי קונפליקט? כיצד הייתי מרגיש אילו היו נוהגים כלפי באותה מידה? האם בפעולתי יש משום ניצול מקום עבודתי בסיב"ט להפקת רווח אישי?

התנהגות אתית לא מושגת בקלות. על משקל הפסוק "בזעת אפיך תאכל לחם", דרושה הרבה זעה על מנת להגיע להתנהגות אתית בארגון כולו על ידי אימוץ הסיסמא – **זעה**3: **ז**הה את הדילמה האתית, האם אתה יודע את כל הפרטים? **ע**יין בקוד האתי ובנהלים. **ה**בן את המשמעות וההשלכות, מה יקרה למחזיקי העניין, מה יהיו התוצאות, איך זה יפגע במוניטין? **ה**תייעץ עם הממונה על האתיקה ואחרים. **ה**חלט איך לפעול.

הממונה על האתיקה

הפרק מפרט את תפקידיו של הממונה על האתיקה, כפיפות וגיבוי, תכונות נדרשות ותוצרים מצופים.

הממונה על האתיקה בודק עד כמה מוטמע ומושתת הקוד האתי בקרב עובדי סיב"ט ועד כמה פועלים לפיו. תפקידו להפיח רוח חיים בקוד האתי, לתקשר אותו, לעבד אותו, להדריך אותו, לאכוף ולפקח על ביצועו. הממונה על האתיקה משמש כתובת להתנהגות לא אתית של עובדים גם ביחסי עבודה בין העובדים. אל הממונה על האתיקה מועבר כל מידע על התנהגות בלתי הולמת או פלילית של עובד, מקרה של קבלה או מתן שוחד, שחיתות וכדומה.

הממונה על האתיקה אינו מצרף את חתימתו בסבבי החתימות השונים של סיב"ט על מנת לא לסרבל את תהליכי העבודה באגף. יחד עם זאת, הממונה על האתיקה מתריע בנושאים אופרטיביים כאשר מתגלה: מקרה של מתן שוחד לגורמים שונים במדינות היעד על מנת לקדם מכירות או לפגוע במתחרים, תחרות אגרסיבית מדי בין תעשיות ישראליות הכוללת הכפשות חמורות, מכירת ציוד לא תקין למדינת יעד, הבטחות לגורמים שונים אשר לא ניתנות לכיסוי, הצגה של מערכות ומוצרים שאין להם רישיון מתאים.

ראש סיב"ט ממנה את הממונה על האתיקה. הממונה על האתיקה פועל באופן עצמאי ומדווח לראש אגף סיב"ט בגלל מעמדה הרם והחשוב של האתיקה, והוא נהנה מגיבוי מלא של ההנהלה. הממונה על האתיקה מתבסס על הקוד האתי, על החוקים, על התרבות הארגונית וסוציאליזציה, ובכך נותן תשובה הוליסטית לשמירה על סטנדרטים גבוהים של עובדי סיב"ט.

לממונה על האתיקה יש ידע בכל תחומי הפעילות של סיב"ט, מודעות אתית גבוהה, אמפתיה והקשבה לזולת ויחסי אנוש מצויינים. אם הממונה על האתיקה לא נוקט בפעילות המתבקשת על עוולה אתית, או אם הבעיה היא בחטיבה עליה אמון הממונה על האתיקה, ניתן לפנות לראש סיב"ט ולדווח על המקרה. הממונה על האתיקה מפרסם מדי רבעון דו"ח אתי, הכולל עמידה בכל הנושאים הנסקרים בקוד האתי ואיך הם טופלו.

מוסר עבודה

הפרק מפרט את דרכי ההתנהגות המצופים מעובדי סיב"ט – נאמנות, הוגנות, יושרה, כבוד ומקצועיות ללא פניות ומשוא פנים.

עובדי סיב"ט נוהגים זה בזה בנאמנות, הוגנות, יושרה וכבוד וכל עובד חש בנוח לדבר את מה שעל ליבו. עובדי סיב"ט מתמקדים במה שחשוב ולא במה שנוח ועושים את הדבר הנכון. עובד סיב"ט לא משתמש שלא כדין בכוחו ובמשאבים של מעמדו לטובתו האישית או של אחרים. הוא לא שועה ללחצים מחוץ לסיב"ט להשתמש במעמדו בצורה משוחדת ולא ישרה, המפרה את אמון הציבור. העובד מתעד את כל פעילותו בסיב"ט ומדווח בצורה מדויקת על כל הוצאה כספית במסגרת תפקידו.

עובדי סיב"ט מדייקים בהגעה לעבודה ובפגישות בישראל ובחו"ל. בזמן העבודה הם נמנעים מלעסוק בנושאים אישיים. חל איסור מוחלט לעסוק בהימורים, להשתכר ולעשות מעשים לא מוסריים. עובדי סיב"ט באים למקום העבודה ובמגעיהם מחוץ למשרד בלבוש הולם המכבד את הארגון והמעמד. עובדי סיב"ט לא לוקחים ציוד משרדי או משתמשים בו לצרכים פרטיים.

עובד סיב"ט מדווח על כל מקרה שנודע לו על התנהגות לא נאותה לממונה על האתיקה. העובדים אינם משתמשים ברשתות החברתיות בצורה שיכולה לפגוע בסיב"ט ובעובדיה. לעובדי סיב"ט ומנהליו יש חובת אמונים לסיב"ט, הם מתנהגים בתום לב וביושרה, פועלים לטובת האגף, שומרים על שמו הטוב ומייצגים אותו באופן נאות.

עובדי סיב"ט מביעים את דעתם המקצועית בנושאים המופקדים בידיהם ללא פניות ומשוא פנים, עם זכות לבקר את מדיניות סיב"ט בדיונים פנימיים, אך נאסר עליהם לחלוטין להפנות ביקורת פנימית לגורמי חוץ. עובדי סיב"ט מצווים לפעול בצורה אתית גם בארצות היעד. סיב"ט לא מתיר חשיפת נתונים הנוגעים לפרטיותו של עובד, אישיותו, צנעת הפרט, מצבו הבריאותי והרפואי, מצבו הכלכלי, תנאי שכרו והעסקתו, דעותיו, נטיותיו המיניות, אמונתו וכיוצא בזאת, אלא בהסכמת העובד או אם הדין מחייב זאת.

ניקיון כפיים

הפרק מפרט את הדרישות בתחום ניקיון הכפיים, דרכי פעולה בעת התקלות במקרה שכזה ודוגמאות לחוסר ניקיון כפיים

על עובד סיב"ט חל איסור חמור לקבל שוחד ישיר או עקיף, לו או למקורבים שלו עבור העדפת חברה מסוימת במגעיו. עובדי סיב"ט פועלים בצורה אתית, שקופה ובטוהר מידות, אמינות ויושרה. סיב"ט אוסר על קבלה או מתן מתנות או טובות הנאה, הכרוכות אפילו למראית עין בנסיון לקבל תמורה כלשהי או להשפיע ולקדם את האינטרסים של התעשייה הבטחונית הישראלית, למעט במקרים הקבועים בנהלי המשרד והמחייבים אישור ודיווח. על עובד סיב"ט להפעיל שיקול דעת בכל הקשור להזמנות לארוחה על חשבון תעשיה ישראלית.

במידה ונודע לעובד סיב"ט על מקרה של חוסר נקיון כפיים בסיב"ט, או בפעילות האגף בחו"ל, עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה. חל איסור על עובד סיב"ט לעבוד בשכר עבור גורם כלשהו גם אחרי שעות העבודה בסיב"ט אלא אם קיבל את אישור המשרד לכך מראש ובכתב. העובד חייב לקבל אישור של הנהלת סיב"ט על עבודה בהתנדבות עבור גוף כלשהו, לרבות כמובן מחזיקי עניין של סיב"ט. הימנעות ממעשי שחיתות שומרת בין היתר על סיב"ט ועובדיו מפני תביעות אישיות וארגוניות, מגבירה את המוניטין ומהימנות הארגון בארץ ובחו"ל, ומעלה את הזדהות העובדים עם סיב"ט.

במידה ונודע לעובד סיב"ט על מקרה של חוסר נקיון כפיים בתעשיות הבטחוניות עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה בסיב"ט.

להלן **דוגמאות** מספר הנחשבות לחוסר ניקיון כפיים: מתן הלוואה בכוונה לזכות במשוא פנים עם תנאי הלוואה חריגים ואי פרעון ההלוואה בשלמותה, כסף וכל טובת הנאה הניתנים כדי לזכות ביחס אוהד, שי לחג שמטרתו לזכות ברצונו הטוב של העובד, תשלום הוצאות לעובד, תשלום שכר עבודה עבור עבודה פרטית לו או למי מטעמו, דחיית תשלום או הנחה בתשלום עבור רכישה, שותפות עסקית עם העובד, מתנות בעלות ערך ניכר, תשלום עבור שירות שצריך להינתן בחינם, מימון סמינרים ונסיעות לחו"ל, שימוש במכוניות ללא תשלום, אירוח במלון, מתן ערבות או עירבון, קניה במחיר הגבוה ממחיר השוק של מוצר או שירות שברשות העובד או מי מטעמו.

מידע פנים

הפרק מדגיש את האיסור בשימוש במידע פנים לטובתו האישית של העובד, של בני ביתו ו/או מכריו. כמו כן, מדגיש הפרק כי חוק הצינון חל על עובדי סיב"ט לשעבר, בכל הסוגיות של הקוד האתי, לרבות מידע פנים.

עובד סיב"ט לא משתמש במידע פנים לטובתו האישית שלא למטרה שבגינה התקבל המידע. לעובד סיב"ט יש נגישות למידע רב ערך העשוי לגרום להפקת רווחים גדולים אם ינוצל לטובתו האישית, כמו רכישת מניות של חברה שידוע לו כי היא עומדת לקבל חוזה בטחוני גדול או הטיה לטובת חברה מסוימת שהבטיחה לו משרה בעתיד.

מידע על עובדי סיב"ט הוא חסוי ויש להשתמש בו רק על ידי מי שהוסמך לכך ולצרכי עבודה, לרבות פרטים אישיים, רפואיים וכתובות. כמו כן יש לשמור בסוד פרטים לגבי כל מחזיקי העניין של סיב"ט. סיב"ט אוסר על עובדיו להעביר לכל גורם שאינו מורשה לכך מידע שאינו ברשות הציבור.

על עובדי סיב"ט לשעבר חל חוק הצינון של עובדי מדינה בכל הסוגיות של הקוד האתי, לרבות בנושא מידע פנים.

ניגודי עניינים

הפרק מדגיש את חובת העובד בדיווח לממונה על האתיקה על אינטרסים שיש לעובד, ו/או למקורביו, עם התעשיות הביטחוניות או עם גופים שסיב"ט נמצא עימם בקשר. כמו כן, מפרט דוגמאות לניגוד עניינים.

ניגודי עניינים קורים כאשר האינטרסים של עובד סיב"ט, משפחתו או מקורביו נוגדים את האינטרסים של סיב"ט. על העובד לדווח לממונה על האתיקה על אינטרסים שיש לו ולמקורביו עם התעשיות הבטחוניות או גופים שסיב"ט נמצא איתם בקשר. לדוגמא על העובד לדווח אם הוא או מקורביו משמשים כדירקטורים, מנהלים או יועצים באחת התעשיות הבטחוניות הנזקקות לשירות סיב"ט. עובד סיב"ט אינו קשור, לא משפיע או מנסה להשפיע על עסקה כלשהי בה עלול להיות לו ענין אישי או טובת הנאה מהגורם אתו מבוצעת העסקה.

לעובד סיב"ט אין אינטרסים כספיים ישירים או עקיפים העומדים בניגוד עניינים עם האינטרסים של סיב"ט. עובד סיב"ט לא מחזיק במישרין או בעקיפין מניות או אגרות חוב של תעשיות בטחוניות, למעט במקרים שהוא מחזיק בקרנות המושקעות בתעשיה הבטחונית. עובד סיב"ט אינו מועסק בעבודה כלשהי מחוץ לסיב"ט, לרבות הוראה, הרצאות או כתיבה, ללא קבלת אישור מפורש של ראש סיב"ט, ובמיוחד כשיש בה ניגודי עניינים בין האינטרס האישי שלו ושל סיב"ט.

פעילות עסקית ללא דופי

הפרק מפרט את הקווים המנחים לפעילות עסקית אתית של עובדי סיב"ט.

סיב"ט הינו שותף לצמיחתה של התעשיה הבטחונית הישראלית, מקיים תרבות המטפחת שותפויות להצלחת היצוא הבטחוני, שואף למצוינות, זריזות תגובה והתייעלות מתמדת, מקפיד על יושרה ואתיקה למופת על בסיס הבנה מעמיקה של עולם היצוא הבטחוני וחותר למצב את ישראל כמובילה עולמית בתחום היצוא הבטחוני. פעילות סיב"ט מבוססת על יושרה, אמינות וממלכתיות, מקצוענות ומצויינות, מומחיות, עבודת צוות, יוזמה והובלה, ייצוגיות ושליחות, נאמנות ארגונית ואישית. עובד סיב"ט פועל ללא משוא פנים ואינו נותן יחס מועדף לשום חברה, אדם או גורם שהוא בא אתו במגע מקצועי.

חובת הנאמנות הראשונה במעלה של סיב"ט היא למדינת ישראל, ממשלתה ומערכת הבטחון, תוך מימוש יעדי הבטחון הלאומי. אולם לסיב"ט יש גם מחויבות לסייע ולתמוך בתעשיות הבטחוניות ביצוא שלהן ולשווק באופן ישיר ציוד של

צה"ל. סיב"ט מטפחת את התשתית התעשייתית המשרתת את צרכי צה"ל ואת התעשיות שאינן מוכרות לצה"ל על מנת לייצר יתרון תחרותי, יעילות משקית, רכש אופטימלי ולעודד חדשנות טכנולוגית ומתן מענה נאות לצרכי צה"ל המשתנים. במקביל סיב"ט הוא הגורם המקצועי הממשלתי המסייע למדינות וללקוחות הזרים במגעיהם עם ישראל, תוך כבוד הדדי, קיום מערכת יחסים נאותה, אמינה ואתית. סיב"ט מצליח למצוא את האיזון המיטבי בין יעדים אלה מבלי שייפגעו מחזיקי העניין שלו, תוך סינרגיה מלאה.

עובדי סיב"ט מורשים לאסוף מידע על מתחרי התעשיות הישראליות, מכרזים בינלאומיים, או על גופי ממשל במדינות היעד אך ורק אם המידע גלוי ומושג בצורה חוקית ואתית. חל איסור לקבלת מידע שלא כדין. הפרסומים של סיב"ט הם מדוייקים, אמינים, מהימנים ותואמים את ערכי סיב"ט. עובדי סיב"ט אינם מציגים מצגים כוזבים או מטעים בפרסומי סיב"ט, ואינם מדווחים מידע שלא ביושר או בכוונה להטעות. עובדי סיב"ט אינם חושפים סודות מסחריים לתעשיות מתחרות. סיב"ט מקפיד לקבל היתרים, רשיונות ואישורים מממשלת ישראל וממשלות זרות הדרושים לפעילותו העסקית. סיב"ט פועל בהתאם למדיניות היצוא של ישראל ומכבד את חוקי היבוא של מדינות היעד שלו.

סיב"ט מקיים בקפדנות את סעיף "משתמש סופי", על פי חוק הפיקוח, בכל אותם מקרים שבהם הדבר נדרש. סיב"ט פועל על פי תוכנית הציות של משרד הבטחון התואמת את הנחיות ה- OECD. עובדי סיב"ט פועלים לזכיית התעשיות הבטחוניות הישראליות או לשיווק המוצרים אותם הם משווקים ישירות במכרזים ובחוזים אחרים על בסיס היתרונות והאיכויות שיש למערכות ולמוצרים על פני המתחרים שלהם וללא נסיון של הטיית תוצאות המכרז או החוזה. סיב"ט מקפיד על כנות וניסוח מדויק של תנאים חוזיים ומוודא שיש ביכולתו לעמוד בתנאים. סיב"ט פועל בהוגנות כלפי כל מחזיקי העניין שלו ללא אפליה כלשהי בין הגורמים השונים ולמען שמירת אמינות סיב"ט.

מתריעים

הפרק מפרט את חשיבות ההתרעה ואת אופן הטיפול והתייחסות למתריעים ולמתריעי שווא.

סיב"ט מעודד עובדים להתריע ולדווח על חשדות להפרה אתית או משפטית. עובד המבחין בהתנהגות חשודה המפרה את הקוד האתי חייב לדווח על כך לממונה הישיר שלו או לממונה על האתיקה בלי חשש שיאונה לו רע וייפגעו העסקתו, כבודו וקידומו המקצועי בעקבות הדיווח. בטיפול בהפרה האתית יישמר חיסיון המתלונן והתלונה תטופל בדיסקרטיות, כדי להימנע מחשיפת מקור המידע. סיב"ט לא נוקט פעולה כלשהי כנגד כל עובד הפונה לממונים עליו או לממונה על האתיקה ומביא לידיעתם בתום לב בעיה אתית. עובדים אלה מוגנים כנגד פעולת תגמול. ניסיון למנוע מעובד לדווח על בעיה אישית היא עבירת משמעת.

יינקטו פעולות משמעתיות כנגד עובד המשתמש בצנורות הדיווח האתיים להפצת שקרים או איומים על אחרים ולפגיעה במוניטין של עובדים. מתריע יכול להיות גם כל גורם חיצוני המביא לידיעתו של עובד סיב"ט מידע על פעולה לא אתית. על העובד להפעיל שיקול דעת על מנת לוודא שהמידע אמין ולא נועד רק לפגוע במוניטין של מתחרה. במקרה של ספק, על העובד להעביר את המידע ללא דיחוי לממונה על האתיקה.

ההתרעה מהווה כלי בעל חשיבות ראשונה במעלה לשמירה על הקוד האתי ועל טוהר המידות בסיב"ט. הממונה על האתיקה אחראי לבדוק את אמיתות התלונה של המתריע ולעדכן בהתאם את ראש סיב"ט. באם התלונה תימצא מוצדקת לאחר התחקיר של הממונה על האתיקה, תינקט פעולה לתיקון המעוות ומניעת הישנות פעולות דומות בעתיד, כולל אמצעי משמעת, העברת הנושא לטיפול המשטרה או מלמ"ב או קב"ט המשרד במידת הצורך, פרסום נסיבות המקרה, ביצוע שינויים ככל שיידרשו בקוד האתי ובהטמעתו.

שקיפות וסודיות

הפרק מדגיש את חשיבות השקיפות והסודיות בעבודת האגף, וכן את האיזון בין השניים.

סיב"ט נדרש ליידע את התעשיות הבטחוניות הרלבנטיות בכל נושא, לרבות ביקור משלחות ומכרזים, בשקיפות מלאה, אלא אם קיימים אינטרסים לאומיים העלולים להיפגע כתוצאה מהשקיפות. סיב"ט מחוייב לסודיות מלאה בהתנהלותו אל מול התעשיות הבטחוניות ומדינות היעד למען שמירת אמינותו. עובדי סיב"ט נדרשים להימנע מלדבר בסביבה פתוחה על מידע אישי ועסקי כלשהו. סיב"ט מצווה לשמור על איזון נאות בין שקיפות וסודיות.

סיב"ט מחוייב לשמירת שקיפות כלפי עובדיו וליידע אותם על פי הצורך. עובדי סיב"ט מעבירים למחזיקי העניין את המידע הרלבנטי להם במהירות, יעילות ושקיפות. במידה ונבצר מעובד לנהוג בשקיפות, הוא מנמק ומתעד מדוע ומדווח על כך לממונה עליו. דיווח של עובד על טעות שעשה מובא בצורה שקופה לממונה עליו, בלי להסתיר ולטייח ותוך הפקת לקחים לעתיד. במידת הצורך מובא הנושא לידיעת שאר העובדים אם זה לתועלת סיב"ט גם אם ניתוח המקרה נעשה בצורה כללית מבלי לגלות את זהותו של העובד.

הטמעה

הפרק מדגיש את חשיבות הטמעת הקוד האתי וההתנהגות האתית לאורך זמן ומפרט את אופן רענון המידע בנושא.

הקוד האתי וההתנהגות האתית מוטמעים בסיב"ט באמצעות הדרכות לכל העובדים תוך התאמה לתפקידי העובדים, במיוחד בתפקידי סיוע לשיווק ומכירות ישירות. מטרת ההטמעה היא יישום כללי הקוד האתי הלכה למעשה, תוך שמירה מתמדת על רמת האתיקה הגבוהה של סיב"ט. נהלי העבודה ותהליכי העבודה משקפים את הקוד האתי, תוך דגש על נושא מניעת שחיתות וטובות הנאה.

אחת לשנה מתקיים יום עיון של כל העובדים לצורך ריענון, הדרכה, העלאת דילמות ופתרונן. עובדי סיב"ט חותמים על הקוד האתי המעודכן פעמיים בשנה. בשיחות משוב והערכת עובדים יש התייחסות לעמידה של העובד בקוד האתי. עובדי סיב"ט מקיימים דיונים בדינמיקה קבוצתית ומשחקי תפקידים על בסיס אירועים הבנויים על דילמות אתיות בתחומי הפעילות השונים של סיב"ט, עם ניתוח של הצלחות ותקלות, תוך שקיפות ופרסום נאותים. הטמעת הקוד האתי הנה נדבך מרכזי באכיפת הקוד האתי של סיב"ט.

נושאים נוספים

הנושאים הבאים חלים על עובדי סיב"ט על פי הוראות כלליות עבור עובדי משרד הבטחון ועובדי המדינה: פעילות מפלגתית ומדינית, מניעת אפליה, מניעת הטרדה, בטיחות ובטחון, שמירה על נכסים, העסקת עובדים, איכות הסביבה, אחריות חברתית.

משובים על הקוד האתי של סיב"ט

זכינו לקבל עשרות משובים חיוביים על הקוד האתי של סיב"ט מגורמים המצויים היטב בשוק הבטחוני, מבנקאים, דירקטורים, מנהלים בתעשיה הבטחונית ואחרים:

"כל הכבוד קראתי בעיון. אני חייב לאמר לזכותך שהקוד האתי של סיב"ט נראה לי לפחות מאוד ברור והגיוני."

"כל הכבוד על הפרסום וזה שנתקבל בסיב"ט. זהו הישג אמיתי."

"באמת מגיע לך יישר כוח גדול על ההתמדה והנחישות בהפצת קוד אתי לארגונים וחברות."

"אני רוצה להאמין שאכן כל העוסקים בתחומים השונים אכן יטמיעו את כל הדברים החשובים עליהם כתבת אולי אז המדינה שלנו תראה אחרת ולא נפתח כל בוקר את העיתון ונגלה שאלה שאמורים להוביל ולתת דוגמא אישית הם הראשונים להפרת הקוד האתי."

"אני מעלה הערכה ליכולותיך וליצירות שלך. מרשים מאוד."

"אני מבקש לברך אותך על ההישג העצום להגיע לגוף כמו סיב"ט שחשוף – לפחות בתיאוריה – לבעיות אתיות לא פשוטות, ולהתמודד איתן בהצלחה כה רבה. יישר כוח."

"מאוד מאוד מרשים. יכולת הייצור האינטלקטואלית שלך גדולה באופן משמעותי מזה של חבר סגל אקדמי אחד. זה מפעים."

"אלו הישגים מרשימים, וכמובן גם רבי תועלת במישור המעשי. אחד מהדברים המרשימים בעבודה שלך הוא השילוב המאוד מוצלח בין תיאוריה לפרקסיס. נקווה שסיב"ט וחברות אחרות איתן היא נמצאת במגע, ואף חברות אחרות בחו"ל, ינהגו על פי התוויות שהצגת."

"אין מילים בפי כדי לשבח אותך. למקרא הקבצים שצירפת נשארתי פעורת פה והמומה. אתה אחד האנשים הרציניים ביותר שהכרתי ולמזלי הטוב גם הפכת לידיד אמת. הקובץ האתי עבור סיב"ט מרשים ביותר. רק אדם בעל זוית ראייה רחבה כמו שלך ובעל ידע ונסיון רב בעולם המוסר והאתיקה, מסוגל היה להוציא חיבור מרשים שכזה מתחת ידיו. ברשותך האדיבה אני מעבירה קבצים אלה לחברים שיעריכו את אשר כתבת."

"יישר כוח על העבודה המעמיקה שעשית. הלוואי והנושא יוטמע ויחלחל משם גם לגופים אחרים הקשורים לממסד הבטחוני ולממסד בכלל."

"אין ספק שהשקעת עבודה רצינית ומעמיקה בכתיבת ויצירת הקוד. אני משער שהקוד הנ"ל עבר גלגולים וחלופות רבות עד שהגיע לתחנתו הסופית (ואולי עדיין לא הסופית). בכל מקרה החומר מעניין, יוצר גירוי אינטלקטואלי לקיום שיח בנושא."

"יישר כוח! אכן, סיב"ט זה מקום הזקוק לקוד אתי ולהפעלה מלאה שלו. יש לא מעט סיפורים על שחיתות בתחום הזה."

"הקוד האתי הזה צריך להיחתם על ידי חברי הכנסת והממשלה."

ואלה רק חלק מעשרות משובים שנתקבלו על הקוד האתי של סיב"ט, שכאמור גם זכה לפרסים ראשונים במשהב"ט ובמשרדי הממשלה.

אירוע ניקיון כפיים בארגון האמריקאי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

איימי עבדה בארגון האמריקאי בוושינגטון כבר עשר שנים ונהנתה מכל רגע. היא קודמה במהירות והגיעה לתפקיד בכיר בזמן שיא. המשכורת היתה טובה, היו לה קביעות, תנאים סוציאליים, תפקיד מעניין ורב גוני והיא חשבה עד כמה שפר גורלה לעומת בעלה אברהם שהיה מורה. הבעיה היחידה הייתה הנסיעות התכופות לחו"ל, שבגינן היא לא יכלה להוציא את הילדים מהגן או מהצהרון של בית הספר והייתה צריכה לסמוך על בעלה. אברהם היה אידיאליסט מזן הולך ונכחד שראה את יעודו בחיים בחינוך ילדים בבית הספר היסודי. איימי הרוויחה פי ארבעה ממנו וכשבאה הביתה יכלה להקדיש את כל זמנה לילדים בעוד אברהם היה עסוק בבדיקת עבודות ומבחנים, ימי הורים והשתלמויות. כשכבר היה לו זמן חופשי הוא הוקדש לתחביב שלו – פיסול מודרני. איימי לא פעם אמרה לו, אם כבר פיסול למה אינך מפסל בסגנון פיגורטיבי, דיוקנאות של עשירים או מפורסמים, שמשלמים טוב עבור פסל שדומה להם היטב. אבל אברהם בשלו, הוא פיסל פסלים שאף אחד לא הבין מה הם באים להביע ואף אחד גם לא היה מוכן לרכוש אותם.

המתחים בין איימי ואברהם הלכו ותכפו. הם גרו בדירת שלושה חדרים בפרברים והיה צפוף לגדל בה משפחה עם ארבעה ילדים. כל חבריהם מזמן עברו לשכונות יוקרתיות יותר, לדירות פאר בנות חמישה ושישה חדרים, כי שני בני הזוג עבדו במשרות עם הכנסה גבוהה, עורכי דין, רואי חשבון או אנשי עסקים. אברהם סיים בהצטיינות תואר שני ב- MIT וכשהתחתנו הייתה איימי משוכנעת שהוא יהיה המפרנס העיקרי, אלא שאז נפצע בתאונת דרכים וקיבל הלם. אברהם החליט לשנות את כיוון הקריירה שלו ובמקום להצטרף למירוץ העכברים בעולם העסקים כמנהל מוצר בחברה תעשייתית, הוא החליט לעשות את מה שרצה - חינוך הנוער על מנת להפוך את ארצות הברית למקום שטוב יותר לחיות בו. אם אתה כזה אידיאליסט אמרה לו איימי, איך זה שאתה הגבר היחידי בכל חדר המורים, למעט המנהל. תחליט, אמרה לו - או שתחזור לקריירה בעולם העסקים לפני שיהיה מאוחר מדי או שתתיל לפסל פסלים שיקנו אותם.

ובינתיים, הארגון היה כמרקחה. לא כל יום שתי חברות אמריקאיות מתמודדות על מכרז ענק לצבא השוויצרי, חצי מילירד דולר. שוויץ היתה מדינה בתחום אחריותה של איימי שהכירה היטב את כל גורמי הרכש שם. היא נהנתה לסייע במכירות למערב אירופה, כי לא הייתה בה שחיתות כמו בדרום אמריקה או אפריקה, ומכל ארצות אירופה שוויץ הייתה הארץ האתית ביותר. איימי הייתה מאוד אתית ומעולם לא סטתה ימינה או שמאלה. גם הארגון היה ארגון אתי שהיה אחד הראשונים בניסוח קוד אתי לפעילותו. הלוואי ויכלה לאמר אותו הדבר לגבי שתי החברות האמריקאיות שהתמודדו במכרז, מערכות בטחוניות ומערכות מוטסות. הן השמיצו באופן מתמיד אחת את השניה, עשו "בושות" בשוויץ ובארצות אחרות, לא היה טריק שהן לא השתמשו בו ופעלו על סף החוק, כשעורכי הדין שלהן שומרים שהן לא יחצו את גבול החוק, גם אם עשו דברים לא אתיים, כשרים אך מסריחים.

איימי החליטה לזמן למשרדה את סמנכ"לי המכירות של שתי החברות על מנת להזהיר אותם שינהגו על פי הקוד האתי של הארגון המחייב התנהגות אתית נאותה גם מצד החברות הקשורות עמה. היא הקריאה להם מתוך הקוד האתי של הארגון כי הארגון מצפה מכל מחזיקי העניין שלו, לרבות התעשיות הבטחוניות, להיות מונחים על פי עקרונות הקוד האתי של הארגון. היא הודיעה להם שכל חברה שלא תתנהג כמצופה ממנה לא תקבל רשיון יצוא ולא יעזרו הלחצים שלהן בדרגים הגבוהים. ראש הארגון עומד מאחורי, טענה.

כעבור כמה ימים קיבלה איימי טלפון מאברהם, שבישר בשמחה רבה כי הוא עומד למכור פסל סביבתי ענק שבנה לאחרונה במחיר של מאה אלף דולר. זאת ועוד, בעתיד הרוכשים מתכוונים לרכוש ממנו עוד שלושה פסלים אם הם יהיו באותה איכות של הפסל שהוא מוכר. את רואה, אמר אברהם, אמרתי לך שזמני עוד יגיע ושתהיי מרוצה ממני. כששאלה איימי מי הוא הרוכש המאושר ענה לה אברהם כי זו חברה גדולה בשם מערכות מוטסות שמעבירה את ההנהלה לבנין חדש ורוצה שיהיה לה פסל כמו שלו בכניסה למשרדיה. הם קראו כתבה שכתבו עליו במוסף השבועי של העיתון והחליטו שזה הפסל בו הם מעונינים. איימי עמדה בפני דילמה קשה – משפחתה מאוד זקוקה לסכום שהם עשויים לקבל בגין הפסל הסביבתי שיעזור להם לעבור לדירה גדולה יותר. היא לא יכלה לגלות לאברהם על המכרז בשוויץ כי היה זה מידע פנים, היא תהתה אם יש קשר בין הדיון שהיה במשרדה לקנית הפסל של בעלה. האם זה שוחד, האם זה לא חוקי, מה הם יצפו ממני שאעשה בתמורה, ומה אם אשאר אוביקטיבית כמצופה ממני?

פתרון

איימי קראה מחדש את הקוד האתי של הארגון. בסעיף ניקיון כפיים ראתה שאחת הדוגמאות לחוסר ניקיון כפיים היא קניה במחיר הגבוה ממחיר השוק של מוצר או שירות שברשות העובד או אדם הקרוב לו. אברהם לא מכר מעולם פסל כלשהו, לכן הצעת מערכות מוטסות בהחלט נופלת בהגדרה של חוסר ניקיון כפיים, גם אם מבחינה חוקית הנושא לא ברור. היא קראה בהקדמה לקוד שעליה לנהוג בשקיפות בכל מעשיה שיהיו חשופים לביקורת. הנהלת האגף שהיא נמנית עליה נותנת דוגמא במנהיגות האתית שלה ואיזו דוגמא היא תתן אם תהיה שותפה במכירת הפסל של בעלה. כלום יהיה מאן דהוא שלא יראה בכך תרגיל שקוף של מערכות מוטסות לקנות את רצונה הטוב בקידום מעמדה במכרז ובהמלצה נאותה לשוויצרים? היא מצווה לפעול ללא ניגודי אינטרסים, באוביקטיביות נטולת פניות, ואילו מקרה זה הוא ניגוד אינטרסים מובהק כאשר היא שמה את טובתה האישית מעל לטובת הארגון וארצות הברית.

היא קראה כיצד הקוד האתי מזים רעיונות נפוצים כמו כולם עושים זאת וכנראה שזה בסדר, ונזכרה כיצד לפני שנים היה מקרה דומה של אשת פוליטיקאי בכיר שיצירותיה האמירו פי כמה עם קידומו בתפקיד והחוק לא מצא בזה כל פסול. אבל אני לא כולם חשבה, והקוד האתי של הארגון הוא נרחב יותר מהחוק, כי חוקים מעצם טבעם הם מינימליסטים ולא מכסים נושאים רבים, כמצויין בקוד של הארגון. לבסוף קראה בסעיף מנהיגות והתנהגות אתית: "שאל את עצמך – איך ארגיש אחרי מעשה? מה יקרה אם זה יתפרסם בתקשורת? האם תדמית הארגון תיפגע? האם בפעולתי יש משום ניצול מקום עבודתי בארגון להפקת רווח אישי?". העיון בקוד האתי הכריע את הספקות של איימי, שכן התברר לה כי אם לא הייתה מזמנת את החברות אליה לדיון על מכרז הענק, לא הייתה חברת מערכות מוטסות מזמינה מבעלה את הפסל ומבטיחה לו להזמין עוד פסלים בעתיד, ובמשתמע "אם אשתך תנהג כלפינו כמצופה ממנה". אנחנו חיים בעידן שאין כבר שוחד ישיר והם מנסים לשחד אותי בעקיפין, חשבה.

למרות שהיא מאוד זקוקה לכסף, למרות שאברהם יישבר ללא ספק מהסירוב שלה להסכים לעיסקה ויאשים אותה בכך, למרות שהצעד שלה עתיד לערער אפילו את הזוגיות שלה עם אברהם, ובאווירה הקיימת כיום בארצות הברית הניאו ליברלית אולי אפילו יראו בה "פריירית", החליטה איימי לבקש מאברהם לדחות את ההצעה. היא נכנסה לראש הארגון וסיפרה לו על המקרה. ראש הארגון גיבה אותה ושיבח אותה על החלטתה. הוא זימן אליו את מנכ"ל חברת מערכות מוטסות ונזף בו קשות על הניסיון השקוף לשחד עובדת בכירה שלו. המנכ"ל דחה את הטענות מכל וכל וטען שהוא בכלל לא ידע מהעניין וההחלטה התקבלה רק בדרג הזוטר של מנהל הרכש האמון על המעבר לבנין החדש. "מה אתה חושב, טען, שאני מתעסק בקנית פסלים במאה אלף דולר, אל שולחני מגיעות רק עסקות במאות מליוני דולר." "זה בדיוק העניין", השיב לו ראש הארגון – "מדובר בעיסקה של חצי מילירד דולר, לא נעשתה פה עבירה חוקית, אבל אני רואה בכך בהחלט עבירה על הקוד האתי של הארגון ואני מזהיר אותך שאני לא אסבול ניסיונות מעין אלה בעתיד."

אירוע מתריע בארגון הצרפתי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

בנואה כונה ORDURE - MOUCHARD - "שטינקר" לא רק בגלל שנהג להלשין על כל אחד אלא גם בגלל שהתרחץ כל שבוע זוגי אם בכלל. הוא היה מגיע לעבודה עם זקן בן כמה ימים, בגדים לא מגוהצים ועל דיאודורנט כנראה לא שמע מעולם. לא היו לו ילדים כי לא סבל את הרעש שלהם ושלושת מערכות היחסים שניהל עם נשותיו נכשלו כישלון חרוץ. בנואה היה משוכנע שעושים עמו עוול והיה מגיע לו להתקדם הרבה יותר בארגון ובחיים באופן כללי. הוא חשב שהוא מבריק, אחראי, אתי, עובד מצטיין. הבעיה היחידה הייתה שרק הוא חשב כך. אביו היה פרופסור בכיר באוניברסיטת פריז ואמו פסנתרנית נודעת ולכן סבר שעם רקע כשלו הוא יכול היה להיות לפחות ראש הארגון. בפועל, התחיל לעבוד בארגון לפני שתים עשרה שנה בחטיבה לאמריקה הלטינית, כשהוא אחראי לסיוע במכירות למדינות הפסיפיות – פרו, אקואדור, קולומביה וצ'ילה. הוא שלט בספרדית שהייתה שפת אמו כי נולד בלימה בירת פרו. חרה לו, שלמרות כישרונו וקשריו הוא לא התקדם ונשאר באותו התפקיד. לפני מספר שנים התמודד לתפקיד ראש חטיבת מכירות ציוד צבאי, אך עובד אחר, ברנר אבו קאסם, זכה בתפקיד הנכסף. בנואה היה משוכנע שברנר זכה בתפקיד אך ורק בגלל שהיה חברו הטוב של ראש הארגון. הכל פרוטקציה בארגון, טען, מקדמים את הלא יוצלחים ואת המוכשרים משאירים מאחור. אך ברנר גם נהנתן שחי ברמת חיים גבוהה מדי ובוודאי הוא מעורב בשחיתויות.

ברנר היה ההיפך הגמור מבנואה. איש משפחה למופת שחי עם אותה אישה עשרים שנה ולהם שלושה ילדים מקסימים. הם גרו בצפון פריז בפנטהאוז, בילו הרבה בחופשות בחו"ל – סקי בחורף בסנט מוריץ ושייט בקיץ באיי יוון, הייתה לו מכונית גרמנית מפוארת ואשתו לבשה את המותגים היקרים ביותר. בנואה תהה, איך ברנר מצליח לחיות ברמת חיים כזאת עם משכורת של הארגון? הכי הכעיס אותו שברנר ניהל לאחרונה משא ומתן ארוך ומתיש עם צבא פרו והצליח למכור להם ציוד של הצבא הצרפתי בכמות גדולה וברווחיות שיא. אני חייב לקרוע את המסכה מעל פניו של הנהנתן הזה, יש בטח שוחד שמסתתר איפה שהוא. אין עשן בלי אש. בעיניו של בנואה ניצת זיק של תקווה כאשר קיבל הודעה בפייסבוק שברנר ה"חבר" לפייסבוק הכניס תמונות חדשות בדף שלו. כשפתח את הדף נדהם לראות כמה תמונות יפהפיות משייט על האמזונס. אהה, אמר, לנו הוא מספר שהוא עבד יום ולילה, ובפייסבוק הוא מפרסם את טיוליו באמזונס. איך היה לו זמן לכך והכי חשוב מאין השיג כסף לנופש כל כך יקר?

בנואה נסע לפרו לביקור תקופתי וכמנהגו נפגש לארוחת ערב עם הסוכן המקומי. הוא ניסה לדלות ממנו פרטים על מעורבותו של ברנר בעיסקה ועל השייט באמזונס. הסוכן שלא חשד בדבר סיפר לו שהם נסעו בסוף השבוע האחרון, אחרי חתימת העיסקה לשייט על האמזונס וזאת הייתה חוויה מהסרטים. כשבנואה הביע את רצונו לעשות שייט דומה ותהה כמה עלה להם, ענה הסוכן שזה לא עלה דבר, כי הם טסו לאיקיטוס במטוסו הפרטי, שהו שם בהסיינדה המשפחתית ושטו בספינת הנהרות שרכש לאחרונה. אני יכול להזמין גם אותך אם תרצה, הוסיף הסוכן. לא היה גבול לשמחתו של בנואה: סוף סוף ברנר נלכד ברשת שלי והפעם הוא לא יימלט. הוא קיבל שוחד מהסוכן בניגוד משווע לקוד האתי הקובע מפורשות כי אסור לקבל מתנות בעלות ערך ניכר, כסף וכל טובת הנאה הניתנים כדי לזכות ביחס אוהד. המתנה שקיבל ברנר מהסוכן בוודאי מסתכמת בכמה אלפי דולרים ובוודאי נלוותה לה איזו מעטפה עם עוד אלפי דולרים. עכשיו אני מבין, חשב, מאיפה יש לברנר כל כך הרבה כסף למימון הוצאותיו. אני חי כמו דלפון בנסיעותי לחו"ל מהאש"ל המזערי של משרד ההגנה הצרפתי, אוכל במסעדות פועלים בשביל לחסוך, וברנר המושחת הזה עושה דולצ'ה ויטה, שט לו באמזונס, לא מצהיר על כך לארגון וכמובן לא משלם מיסים על ההטבה.

בנואה רצה לדווח על כך לממונה על האתיקה, אבל נזכר שברנר מונה לאחרונה לממונה על האתיקה. נתנו לחתול לשמור על השמנת, חשב. המושחת הזה מרשה לעצמו הכל כי הוא חבר של ראש הארגון, אבל הגיע הרגע לעשות ניקיון יסודי באגף ואם ראש הארגון לא יהיה מוכן להעיף את ברנר ולתת לו את התפקיד שלו, בנואה יערער על כך למנכ"ל משרד ההגנה. אני ארחיק לכת ואגלה את השחיתות גם לעיתונות, חשב. אך לא נראה לי שראש הארגון ירשה לעצמו להגן על ברנר. חברות חברות, אך כשהחרב מונחת על הצוואר, הוא ידאג להישרדות שלו בתנאי שאבטיח לו שדבר לא ידלוף מהשערוריה שחשפתי. בנואה כתב מכתב ארוך ומנומק לראש הארגון, אישי למכותב בלבד, מהמחשב שבביתו על מנת למנוע הדלפות וביקש להיפגש עימו בדחיפות לליבון הנושא.

פתרון

ראש הארגון קיבל את פניו של בנואה בסבר פנים יפות. אני משבח אותך על החוש האתי שלך ועל זה שחשפת את המקרה, אך אני סבור שלא הייתה כאן עבירה משמעותית. תחקרתי את ברנר שהודה שלא חשב על כל ההשלכות של מעשהו, אבל ראה בהזמנה של הסוכן לבלות עימו סוף שבוע באמזונס רק מחווה של רצון טוב, אחרי שבועות כל כך ארוכים ומייגעים בפרו. ברנר לא חשב על הסכום הכספי הניכר של המחווה וגם אם היה חושב על כך, לא היה באפשרותו לשלם כי הוא לא טס בטיסה מסחרית או גר במלון ושט בספינה ציבורית. איך אתה יכול להעריך מתנה שלא עולה למארח דבר כי ממילא הסוכן התכוון לבלות בסוף השבוע באמזונס ואם לא היה טס אתו הוא היה טס עם חברים אחרים. החלטתי להסתפק בנזיפה שנרשמה בתיק האישי של ברנר ולעבור לסדר היום.

בנואה רתח מזעם. אתה מפציר בנו לנהוג על פי הקוד האתי ואתה זה שמפר אותו בפרהסיה, אמר. כבר מזמן חשדתי בברנר שהוא לוקח שוחד על פי אורח החיים הראוותני שלו ועכשיו גיליתי מקרה אחד, אך אם תחקור אין לי ספק שתגלה קופת שרצים עם עשרות מקרים של שוחד ושחיתות. ברור לי שאתה מגן עליו כי הוא חבר שלך ואתה לא מוכן להודות שטעית כשמינית אותו לראש חטיבה במקומי. אבל אני לא אתן לזה לקרות. בקוד האתי נכתב במפורש שהארגון מעודד עובדים להתריע ולדווח על חשדות להפרה אתית או משפטית. ברנר לקח שוחד וגם לא שילם מיסים על ההטבה שקיבל בסך אלפי דולרים. אסור לך לפגוע בי ובקידומי בגלל שחשפתי את השחיתות. אני פניתי בתום לב אליך כי רק האתיקה נר לרגלי. אבל אתה נפוטיסט, מקדם מקורבים לעמדות מפתח, בניגוד לקוד האתי. מה מצאת בברנר הזה שאין בי, הוא אפילו לא מדבר ספרדית רהוטה ובמשא ומתן יוצא לו בליל שפות ובראשן ערבית שלמד בסמטאות מרקש מהסבתא אבו קאסם שלו. תדע לך שאם אתה לא מעיף את ברנר לאלתר, תעוף בעקבותיו.

ראש הארגון היה המום. הוא החשיב את עצמו כאדם אתי השומר בקפדנות על הקוד האתי והנה הוא מואשם בשחיתות ועוד מאיימים עליו. הוא כבש את כעסו וענה בטון נינוח לבנואה: קודם כל אל תאיים עלי, עלי אף אחד לא איים מעולם ואתה האחרון שתאיים עלי. תדע לך שאתה עובד בארגון בחסד ולא בזכות. כבר שנים שדורשים ממני לפטר אותך ולא נתתי להם. אם אתה מעלה הפרות של הקוד האתי, בוא ואצטט לך מתוך סעיף מוסר עבודה, שם נקבע מפורש שעליך לבוא לארגון ולפגישותיך בחו"ל בלבוש הולם המכבד את הארגון והמעמד ואילו אתה מתלבש בסמרטוטים ובחיים לא ענדת עניבה. אני עובר לסדר היום על זה שאתה לא מגולח וריח הזיעה שלך הוא בלתי נסבל. אם אתה כל כך נקי כפי שאתה טוען למה אתה לא מתרחץ? יש לך יחסי אנוש למטה מכל ביקורת, אין לך אף חבר וכל אנשי הקשר שלנו בחו"ל מבקשים ממני להחליף אותך. אתה לא יעיל בעבודתך ולא תורם לארגון. לא מספיק להיות אתי, אתה גם צריך להיות בן אדם, חברותי והכי חשוב להביא תועלת לארגון.

ובאשר לברנר. הוא עובד מצטיין שמביא הכי הרבה מכירות בארגון עם הרווחיות הגבוהה ביותר. אם היית חוקר טוב יותר היית מגלה שהמקור לאורח החיים שלו הוא לא המשכורת שלו מהארגון אלא כספי המשפחה שלו ושל אשתו. ברנר בא מאחת המשפחות העשירות ביותר במרוקו, נצר לשושלת משפחת אבו קאסם המפורסמת. הוא למד בפנימיה צרפתית/אמריקאית אקסקלוסיבית במרקש ושולט בשפות רבות, לרבות ערבית שאתה כל כך מזלזל בה. את המשאים ומתנים הוא מנהל באנגלית וצרפתית, שאותם הוא יודע יותר טוב מכולנו. אם הוא עובד בארגון זה רק מאהבת צרפת. משפחתו מתחננת שיחזור למרקש וינהל את רשת הקניונים הגדולה במדינה במקום להעסיק מנהלים שכירים. גם אשתו באה ממשפחה מאוד עשירה וירשה מיליונים. המשכורת והאש"ל הם עבורו בסך הכל דמי כיס. הוא מעד, זה נכון, אבל בתום לב, לא היה נעים לו להעליב את הסוכן ולסרב להזמנתו. הסוכן סיפר לי שהוא גם הציע לו את אחת מידידותיו שתלווה אותו לאורך המו"מ אך הוא סירב בנימוס.

אם תקרא בעיון את ההקדמה לקוד האתי תראה שהתנהגות אתית מושתתת על ההגיון, מבחן הסבירות והאינטואיציה. שקלתי את המקרה על סמך קריטריונים אלה. יש לי עובד מצטיין עם התרומה הכי חשובה לאגף שיפה נפש כמוך דורש לפטר. ולמה, כי הוא גנב עתיקות, כי הבן שלו קיבל מיליונים, כי הוא קיבל מעטפות כסף עם מאות אלפי דולרים? כל מה שהוא עשה זה לנסוע עם הסוכן לסוף שבוע באמזונס. מצד אחד אני צריך לשקול את עתידו המקצועי, המוניטין שלו ואת טובת הארגון ומצד שני אני צריך להיות טהרן כפי שאתה דורש ובלבד שייקוב הדין את ההר. השתמשתי אם כן בשכל הישר, כמצופה ממני בקוד האתי והגעתי למסקנה שעלינו לעבור לסדר היום. אני עושה זאת לא כי הוא חבר שלי. גם אם אתה היית עושה את אותה עבירה הייתי מוותר לך ולא מנצל זאת על מנת להעיף אותך. איזה נזק נגרם לארגון כתוצאה מהמעידה של ברנר – שום דבר. לעומת זאת, אתה יכול לגרום נזק לארגון אם תפוצץ את הפרשה. אם אתה כל כך חרד לטובתו של הארגון עליך לקבל את הקביעה שלי. כי אם תפוצץ את הפרשה ידבוק בך רבב שאתה עושה זאת לא למען ניקיון הכפיים של הארגון כי אם מיצר נקמנות, קנאה, אולי אפילו עם שמץ של גזענות, כשאני שומע היטב איך אתה מדגיש את האבו בשם אבו קאסם. אני מתכונן בכל מקרה לדווח על המקרה למנכ"ל משרד ההגנה ואקבל את פסיקתו תהיה אשר תהיה. גם אם תפוצץ את הפרשה אני לא אתנכל לך, אבל אני עוזב את התפקיד בעוד שנה וכשיבוא ראש הארגון החדש אל תצפה ממנו ליחס סלחני כמו היחס שלי אליך. תשקול, תחשוב ותחליט!

אירוע הממונה על האתיקה בארגון האיטלקי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

קלאודיו שמח מאוד על מינויו כממונה על האתיקה בארגון בנוסף לתפקידיו האחרים. לכאורה הוא היה צריך להיות מודאג, כי גם כך היה עסוק מעל לראש, אבל האתיקה הייתה באמת בראש מעייניו וכולם ידעו על זה. זאת גם הסיבה שהוא סירב להרבה הצעות שהיו לו לעבוד ביצוא בטחוני בחברות עסקיות. הוא ראה את הדילמות של מנהלי היצוא ולא היה מוכן להתמודד איתן. העבודה בארגון התאימה לו כי אפשרה לו לעסוק בנושא שאהב, יצוא בטחוני, גם אם זה רק סיוע, ומאידך לשמור על מצפון נקי.

לא הייתי רוצה לעמוד בלחצים של הקולגות שלי בתעשיה, חשב, כששוט הרווח הרבעוני מונח על צווארם והם חייבים לעשות כל דבר בשביל לרצות את ההנהלה ואת בעלי השליטה העומדים להרוויח או להפסיד מיליונים אם לא יסיים בהצלחה משא ומתן על חוזה של מאות מיליוני דולר. בארגון אתה יכול לשמור על היושרה שלך והמחיר שאתה משלם הוא שאתה לא מתעשר כפי שהיית יכול אם היית מצטרף לחברות הבטחוניות הציבוריות. אשתו תמכה בו לחלוטין והיא הסתפקה גם כן במשכורת צנועה של אחות.

אך קלאודיו לא ידע מה מחכה לו. מלכתחילה לא הרגיש בנוח כשקרא בקוד האתי שהוא אינו מצרף את חתימתו בסבבי החתימות השונים של הארגון. הטיעון היה שזה נקבע על מנת לא לסרבל את תהליכי העבודה באגף. אך הוא חשש שהכוונה האמיתית הייתה שלא יהיה בסוד העניינים כאשר נחשפים לדילמות האתיות החשובות. הוא הכיר היטב את חבריו לעבודה. הוא היה מגדיר אותם כאגנוסטים, בלי דיעה ברורה בנושא האתיקה. את הרוח הגבית לנושא האתיקה הפיח קסיו, ראש הארגון, שהיה "שרוף" על הנושא ורצה שעם הטמעת הקוד האתי ועבודתו המסורה של הממונה על האתיקה יפעלו כל העובדים בצורה אתית.

קלאודיו חשב שזה מוגזם שמצפים ממנו "להפיח רוח חיים בקוד האתי", כפי שנכתב בקוד. מה הם חושבים שאני, הנביא יחזקאל? מאידך הזדהה לחלוטין עם הקביעה שנועדה לתאר מה מצופה מכל עובד לעשות על מנת לפתור את הדילמות האתיות. צריך הרבה עבודה קשה על מנת להיות אתי. מה שבא בקלות זה דווקא להיות מושחת. ולעבוד קשה אני יודע, חשב, התקדמתי בחיים בעיקר בגלל העקשנות שלי וכוח ההתמדה. אם נצרף לכך את השנים ששרת בבטחון שדה הוא ידע שיש לו גם את חוש הריח הנכון לזהות מקרים לא אתיים, גם אם הוא לא יהיה בסבב החתימות של כל נושא בארגון.

קלאודיו הרגיש שמשהו חריג מתבשל. הוא ראה שעובדים מסתודדים וכשרואים אותו מתפזרים. הוא תהה אם קסיו מודע למה שקורה או שגם הוא לא בסוד העניינים. ואז נפלה הפצצה. כרעם ביום בהיר התפרסמה הידיעה בכל העיתונים שהודו גירשה מתחומה את נציג הארגון בטענה שהיה מעורב באספקת ציוד פגום מעודפי הצבא האיטלקי לצבא ההודי. הודו מתכוננת לתבוע תביעת ענק את איטליה ומעכבת את טקס קבלת כתב ההאמנה של השגריר האיטלקי החדש. קלאודיו התפרץ כרוח סערה למשרדו של ראש הארגון וראה שהוא לא פחות נסער ממנו. איך כל זה קרה מתחת לאף שלנו מבלי שנדע, שאל את קלאודיו. קלאודיו אמר לו שהרגיש שמשהו מתבשל אך לא היו לו את הסמכויות לחקור מה קורה. לי דווקא היו סמכויות אך זה לא עזר, ענה קסיו, כשפניו היו חיוורים כאדם שחרב עליו עולמו.

קסיו וקלאודיו נכנסו מיד לעובי הקורה. התברר שהסוכן ההודי רקם עסקה עם קורינו, נציג הארגון בהודו, שציוד צבא איטליה פגום שהיה מיועד להימכר כגרוטאות יימכר לצבא הודו כציוד תקין והוא יתחלק ברווח הגבוה של העסקה עם קורינו. קסיו לקח על עצמו את האחריות למחדל וקלאודיו בעקבותיו. מה זה עוזר כל הקוד האתי, החתימה של העובדים, ההטמעה והקורסים, והממונה על האתיקה וראש הארגון הכי אתיים בעולם, אם עובד אחד יכול למוטט את כל האמינות של האגף?

מנכ"ל משרד ההגנה לא היה מוכן לקבל את התפטרותם ודרש מהם להפיק מייד את הלקחים על מנת שמקרים מעין אלה לא יישנו. תפוח רקוב אחד עלול למוטט מוניטין ללא רבב שנצבר במשך עשרות שנים, אמר והוסיף, תבדקו היטב את נהלי העבודה ואת הקוד האתי ותתקנו את כל הדרוש תיקון. עדיף שאתם תעשו זאת עם הרקע האתי שלכם מאשר עובדים חדשים שלא ברור עד כמה יהיו מחוייבים לאתיקה של האגף. קלאודיו וקסיו החלו לבדוק ביסודיות את כל השתלשלות העניינים על מנת להפיק את הלקחים הנחוצים.

פתרון

דבר ראשון קסיו וקלאודיו בדקו איך זה שהמקרה היה ידוע לעובדים רבים והם לא סיפרו להם דבר. התברר שמספר עובדים ידעו על העיסקה המתרקמת עוד באיבה ולא דיווחו על כך. כשקסיו תחקר אותם ושאל מדוע הם לא פנו אליו, ענו כי הם לא רצו להיקלע למעמד של מתריעים ולהלשין על קורינו שהיה חברם הטוב. זה לא נוגע להם ישירות, אז מדוע שיכניסו את אפם לשחיתויות, טוב לא ייצא להם מזה. קלאודיו ציין כיצד כתוב מפורשות בקוד האתי בפרק הממונה על האתיקה ובפרק מוסר עבודה ובפרק מנהיגות והתנהגות אתית ובפרק ניקיון כפיים כי אל הממונה על האתיקה מועבר כל מידע על התנהגות בלתי הולמת או פלילית של עובד, מקרה של קבלה או מתן שוחד, שחיתות וכו'.

כמה פעמים אפשר לחזור על אותו משפט, שאל. זה נכון ענו, אבל לא היינו משוכנעים שזה ייצא לפועל ואם היינו מתריעים זה היה הורס את המוניטין של קורינו לעד. עדיף לכם להרוס את המוניטין של הארגון? שאל קסיו. והרי כתוב בקוד האתי עוד בפרק ההקדמה כי הקוד האתי בארגון קובע רף של העדפת טובת הכלל, פעילות למען האינטרס הציבורי, כשהעובדים הם משרתי הציבור שהאינטרס שלו גובר על האינטרס האישי שלהם.

החזון והייעוד של הארגון רואים ביצוא הבטחוני נדבך בביטחון הלאומי ובחוסנה של איטליה. ההתנהגות של העובדים שהעדיפו לטמון ראשם בחול סותרת את הייעוד של הארגון ובפירוש שמה את האינטרס האישי שלהם, או ליתר דיוק אי רצונם להסתבך, מעל לטובת הארגון. הקוד האתי קובע מפורשות בהקדמה, שהוא מזים רעיונות נפוצים כ- אף אחד לא יידע על זה, זה כשר אבל מסריח, אל תספר לי אני לא רוצה לדעת, אל תגדיל ראש.

התנהגות העובדים הייתה בדיוק הפוכה לנדרש מהם בקוד האתי. זאת ועוד, בפרק מנהיגות והתנהגות אתית כתוב שעליך לשאול את עצמך – האם הפעולה היא חוקית, צודקת, ישרה? מה יקרה אם זה יוודע ברבים, בתקשורת? האם תדמית הארגון, משרד ההגנה ואיטליה תיפגע? העובדים בפירוש לא נהגו כמצופה מהם על פי הקוד. הם לא זיהו את הדילמה האתית, לא עיינו בקוד האתי ובנהלים, לא הבינו את המשמעות וההשלכות, מה יקרה למחזיקי העניין, מה יהיו התוצאות, איך זה יפגע במוניטין והכי חשוב לא התייעצו עם הממונה על האתיקה או עם ראש הארגון. יש אם כן כישלון חמור בהטמעת הקוד האתי שלא הופנם דיו על ידי חלק מהעובדים שהעדיפו לשתוק.

הפגישה הקשה ביותר הייתה עם קורינו. מה חשבת, אמרו לו, שזה לא יתגלה? לא הספיקה לך המשכורת הטובה בארגון, רצית להתעשר בכל מחיר? קורינו ענה להם שהיוזמה הייתה של הסוכן ההודי שטען שיש לו מהלכים בממשל והוא ישחד את מי שצריך על מנת שהאמת לא תתגלה. הודו אחת המדינות המושחתות בעולם ולכן גם אחת המדינות העניות בעולם, כי הא בהא תליא. כשאתה נמצא שנים בסביבה כל כך מושחתת זה משפיע גם עליך.

אני לא עברתי את שטיפת המוח האתית שאתם עושים לעובדי הארגון, כי אני יושב רחוק מכם בהודו. ממילא חשבתי שזה לא יעזור, אבל מי יודע, אולי אם הייתי משתתף בימי העיון משהו היה חודר לתודעה שלי ועצם העובדה שלא הייתי בסביבה האתית שלכם אלא דווקא אצל המושחתים ההם גרמה לי למעוד. אתה לא יכול להיות צדיק בסדום, זאת המסקנה שלי, אמר.

לבסוף נפגש קסיו עם קלאודיו. היכן טעינו ומה אתה מציע שנעשה? שאל את קלאודיו. אחרי כמה שעות של דיונים הם החליטו במקום להרפות מהאתיקה דווקא להגביר את ההטמעה. קודם כל, החליטו על סינון אתי לעובדים במטרה לגייס רק עובדים אתיים וישרים. במסגרת הבדיקות הבטחוניות הם ידרשו שיבדקו את הרקורד האתי של המועמדים ואם אפשר יבדקו גם את העובדים הקיימים. למה בודקים עבירות בטחון של עובדים ולא עבירות אתיות? ההשפעה השלילית של עבירות אתיות עלולה להיות הרבה יותר הרת אסון מעבירות בטחון, כפי שראינו במקרה של הודו.

טוב שם טוב משמן טוב ומוניטין ללא רבב לא פחות חשוב לטווח הארוך מרווח על עסקה. לכן, יש חשיבות עליונה שיהיו בארגון רק אנשים ישרים. הם החליטו להגביר את ימי העיון על הקודים האתיים ואירועים אתיים לארבע פעמים בשנה במקום פעם בשנה. קסיו מינה את הממונה על האתיקה למשרה מלאה וצירף אותו להנהלת הארגון. קלאודיו קיבל גם סמכויות של מבקר פנים עם יכולת לחקור כל נושא שייראה לו חשוד. המסקנה שלהם הייתה, אם כן, כמו של הרופאים הסינים, לא לרפא מחלה כאשר היא מתגלה (גישת הרפואה המערבית) אלא לנקוט בפעולה מונעת על מנת שהמחלה לא תתפתח מלכתחילה (ביסוד האתיקה וביסוד הרפואה הסינית).

אירוע מידע פנים בארגון הגרמני

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

דיטמר אהב להיות במרכז העניינים ולדעת כל מה שקורה. כשאתה עובד בחברה בטחונית אתה מוגבל לתחומי פעילותה ואילו הוא בארגון ראה את התמונה הכוללת. היצוא הבטחוני הוא ענף יצוא עיקרי בגרמניה שהיא אחת המדינות המובילות בעולם ביצוא הבטחוני שלה. אז אני נמצא בעין הסערה, חשב. דיטמר נחשף במהלך עבודתו להרבה מידע פנים, שכן ידע על כל עיסקות היצוא הגדולות הנרקמות בעולם הרבה לפני שאר המשקיעים בבורסה. הוא מעולם לא חשב לעשות במידע זה שימוש, מה עוד שזה סתר את אחד הסעיפים המרכזיים בקוד האתי של הארגון, מידע פנים הקובע כי עובד הארגון לא משתמש במידע פנים לטובתו האישית שלא למטרה שבגינה התקבל המידע.

לעובד הארגון יש נגישות למידע רב ערך העשוי לגרום להפקת רווחים גדולים אם ינוצל לטובתו האישית, כמו רכישת מניות של חברה שידוע לו כי היא עומדת לקבל חוזה בטחוני גדול. החברות הבטחוניות נאלצו לשמור בסוד את המו"מ על קבלת הזמנות יצוא גדולות עד שההזמנות התקבלו בפועל. אבל דיטמר ראה כיצד חברו הטוב שעבד כסמנכ"ל מכירות של אחת החברות הבטחוניות הגדולות עושה שימוש בלתי מוגבל במידע הפנים שהוא חשוף אליו, קונה ומוכר מניות במאות אלפי דולר ואף אחד לא מגלה או מתריע על כך. אין זאת כי כל הבקרה על מידע הפנים בגרמניה היא פרוצה, אולי בגלל העדר כוח אדם מספיק, אנשים מרוויחים מיליונים והעולם שותק.

הפעם, המצב היה שונה. דיטמר עמד להתחתן עם דורותיאה שהייתה עובדת סוציאלית והרוויחה פרוטות. דירה לא הייתה להם וחסכונות כמעט לא היו, אך האהבה פרחה ואחרי חברות של חודשיים הציע לה נישואין והם עמדו להתחתן בעיריה בחודש הבא. דיטמר, שעקב אחרי מניות החברות הבטחוניות, ראה כיצד מניות חברת מוצרים צבאיים נסחרות בשווי נמוך מאוד כאשר ידע שמתרקמת עסקה בהיקף של שלוש מאות מליוני דולר עם ארצות הברית. הוא חישב ומצא שאם ירכוש אופציות של החברה בבורסה, לא מניות רק אופציות, ויהמר על עליית מחיר המניה הוא עשוי להרוויח מיליון אירו תוך כמה ימים על השקעה יחסית קטנה. תוצאות הרבעון האחרון של החברה היו מאכזבות והמניה צנחה בשלושים אחוזים, אך העסקה החדשה שהייתה אמורה להיות מאוד רווחית תקפיץ את מחיר המניה בחמישים אחוזים לעומת המחיר הנמוך הקיים. דיטמר חשש שהרכישה שלו תתגלה. הוא עמד לעשות עבירה לא רק על פי הקוד האתי של הארגון, כי אם גם על פי חוקי המדינה והוא יכול היה להישלח למאסר ממושך.

מאסר ממושך, הצחקת אותי, אמר לו חברו שעבד באחד הבנקים הגדולים. רק אחת לכמה שנים תופשים מישהו על עבירה של מידע פנים, עושים מזה רעש גדול, ומייד אחר כך כולם חוזרים לנצל מידע פנים. החבר שאל אותו, מה אתה חושב שמישהו בגרמניה מתעשר מעבודה קשה? אולי כמה חנונים בהיי טק. כל השאר סוחרים ומרוויחים ממידע פנים. תלך לראות את סרט הפולחן וול סטריט ותראה איך גורדון גקו עושה זאת ומתעשר. כל הבנקאים בוול סטריט עושים זאת ואף אחד לא מצליח לתפוש אותם. פעם אחת תפשו את מייקל מילקן מדרקסל והוא ישב קצת בבית סוהר. אך הוא יצא לחופשי ועשיר כקורח ועכשיו הוא עוסק בפעילות פילנתרופית. קודם כל קשה מאוד להוכיח מסחר במידע פנים, שנית אין כמעט רגולציה בנושא ויש אולי שלושה מפקחים שלא מבינים דבר והם אמורים לגלות אלפי אנשים שמתעשרים ממידע פנים. והכי חשוב, למה שאתה תרכוש את האופציות? אתה עומד להתחתן עם דורותיאה, היא עוד לא אשתך, תן לה לקנות את האופציות ואף אחד לא יגלה זאת לעולם.

דיטמר שב הביתה מהורהר. דורותיאה ראתה שפניו לא היו כתמול שלשום ואמרה לו – מה קורה דיטמר, כואבת לך הבטן? יותר גרוע, ענה לה, כואב לי המצפון ואני מתחבט האם לעשות מעשה שיוביל אותי לאופקים אחרים לחלוטין. דיטמר סיפר לה בכמה מילים במה מדובר ושאל אותה אם היא תהיה מוכנה לרכוש את האופציות של חברת מוצרים צבאיים. דורותיאה ענתה ללא היסוס, בוודאי, מה אני אתן רק לטייקונים להתעשר? מה ההבדל בין טייקון ש"רוכש" פקיד בכיר שיש לו הרבה מידע פנים שקיבל במשרד האוצר לבינך שאתה משתמש במידע פנים שהשגת בארגון.

אתה חושב שהטייקון משלם לאותו מנהל בכיר משכורת של מיליונים עבור עיניו היפות? הוא מביא איתו בתור נדוניה את כל הידע על ההפרטות הצפויות, מה המדינה מצפה לקבל, איפה מונחים כל הגליקים, מתי הולכים לעשות מכרזים על המשאבים הלאומיים. אם זה לא מידע פנים, מה זה מידע פנים? דיטמר היה המום, הוא לא ציפה לקבל תשובה כה מוחצת מאשתו לעתיד שחשב שחוץ מעבודה סוציאלית היא לא יודעת דבר. כששאל אותה מניין הבקיאות והדיעות האלה ענתה לו שבשנת 2011, היא גרה כמה שבועות באוהלי המפגינים בברלין והיתה אחת ממנהיגות תנועת המחאה. אחרי שהתנועה נכשלה היא הגיעה למסקנה שאין תקומה לצדק חברתי ובשביל לשרוד חייבים להצטרף לבכחנליה של המושחתים, אבל לא עם דגי הרקק, רק עם הכרישים הגדולים.

פתרון

דיטמר רכש את האופציות על שם אשתו לעתיד דורותיאה והרוויח במכה אחת מיליון אירו. כשהתיאבון בא עם האכילה, הוא המשיך לסחור במידע פנים כל פעם על שם מקורבים אחרים שנהנו לקבל את ליטרת הבשר שלהם רק עבור השאלת השם שלהם לדיטמר. הוא עשה לעצמו רציונליזציה כי הוא לא פוגע בארגון או במדינה. הבורסה היא קזינו אחד גדול, פעם אתה מרוויח ופעם אתה מפסיד, ורק מי שיש לו מידע פנים מעולם לא מפסיד. במשך השנים הוצעו לו עבודות רבות בתעשיה הבטחונית והוא סרב לכולן, כי ראה בארגון קרן קיימת שבזכותה הוא התעשר.

לא הייתה לו כל בעיה עם הקוד האתי. היה לו מוסר עבודה מעל לכל ביקורת, יחסי עבודה מעולים עם כולם, הוא היה מנהל חטיבה מאוד מוערך עם יחסים מצויינים עם התעשיות הבטחוניות ועם כל הגורמים במדינות היעד. הוא מעולם לא לקח שוחד ולא נתן שוחד, לא גלוי ולא סמוי. כשהיו מזמינים אותו לארוחה דאג תמיד לשלם את חלקו. מעולם לא מתח ביקורת על ארגון, בתוך האגף או מחוצה לו. הוא הרגיש שהוא נאמן לארגון בכל רמ"ח אבריו. לא פעם נחשף למקרי שחיתות, אך מעולם לא דיווח על כך. זה לא טוב לעשות גלים, חשב, צריך תמיד להיות מתחת לרדאר. פעילותו העסקית הייתה ללא דופי, תוך אמינות, מקצוענות, יוזמה והובלה, נאמנות ארגונית ואישית.

דיטמר אף הגיש את מועמדותו להיות הממונה על האתיקה (מה שבטוח בטוח), אך את התפקיד קיבל עובד אחר פחות מוכשר ממנו. אני לא יכול לוותר עליך, אמר לו ראש הארגון, גם אם תעסוק באתיקה בחלק מזמנך. אני זקוק שתקדיש כל שעה מזמנך לטובת הארגון, כי אתה עושה זאת טוב יותר מכולנו. דיטמר אסף רק מידע גלוי על מתחרי התעשיות הגרמניות, כי סלד מריגול תעשייתי ומהשגת מידע בצורה לא חוקית ולא אתית. כל הדיווחים שלו היו אמינים ומדויקים ועבודתו תאמה לפי מיטב הבנתו את הנחיות ה- OECD.

דיטמר נבחר מספר פעמים לעובד מצטיין, הוא דאג לאיכות הסביבה ולמחזור, התנדב למספר מפעלים פילנתרופיים וגולת הכותרת שלו הייתה הקמת בית היתומים בפדרבורן שהושקעו בו כמה מיליוני אירו, מרביתם שלו. למי שתהה מניין לו כל כך הרבה כסף, כשהוא רק עובד בארגון, הוא ענה שאשתו קיבלה ירושה מדודה בארצות הברית שנפטרה ללא יורשים. ואכן, דיטמר ודורותיאה דאגו לנתב את כל הרווחים שעשו מהמסחר במידע פנים באמצעות הלבנת הון דרך מקלטי מס בארובה וג'רסי וייחסו זאת לדודה של דורותיאה שנפטרה ללא יורשים. רשויות המס לא ביקשו מעולם שידווח על הונו כי משכורתו הייתה מתחת לסף הדרוש להגשת הצהרת הון. גם משכורת אשתו הייתה נמוכה כי היא המשיכה לעבוד כעובדת סוציאלית.

נפלאות דרכי המצפון של בני האדם. מצפונם של דיטמר ודורותיאה היה צח כשלג. דיטמר עבד למען המדינה ולתפארת גרמניה במשכורת צנועה של עובד מדינה ותרם תרומה חשובה להגברת היצוא של גרמניה. דורותיאה עזרה לעשרות משפחות במצוקה כעובדת סוציאלית ותרמה להם לא פעם מכספה האישי, כי המדינה לא יכלה לשאת בהוצאות סעד כה גבוהות. האם אדם יכול להיות אתי ותורם לחברה בתשעים אחוז מזמנו, כאשר הוא לא אתי רק בחלק קטן מזמנו בעודו משתמש במידע פנים לטובתו האישית? לדיטמר ודורותיאה לא היו ילדים, הם חיו בצניעות, ומרבית הכנסתם נתרמה למטרות קהילתיות. ניתן היה לסיים בנקודה זאת את האירוע ולהוכיח שהפשע משתלם, אלא שאנו עוסקים בבני אדם שאם הנסיבות החיצוניות לא מכשילות אותם, הם עצמם גורמים למפלתם.

דיטמר נשאר גבר יפה תואר ואילו דורותיאה שעולמה חרב עליה כאשר התחוור לה שאינה יכולה ללדת לא הקפידה יותר על מראה החיצוני. בשביל מי עלי להתיפות, תהתה, בשביל המשפחות במצוקה, בשביל מעט החברים שיש לנו? דיטמר קשור אלי בקשר גורדי, כאשר כל אחד מאיתנו יכול לגרום לאובדנו של האחר אם יפתח את פיו. אך דיטמר הכיר עובדת צעירה ומוכשרת בארגון והתאהב בה מעל לראש. הוא דרש מדורותיאה גט והיה מוכן לחלק שווה בשווה את הונם. אך דורותיאה לא הייתה מוכנה לוותר, ויום אחד, אחרי מריבה נוראה, היא הלכה למשטרה עם כל המסמכים המרשיעים והודתה במסחר רב השנים במידע פנים. המשטרה עצרה את דיטמר באמצע יום העבודה בארגון, הניחה על ידיו אזיקים והובילה אותו אחר כבוד לניידת שחיכתה מחוץ לבניין.

כל העובדים הביטו בפליאה איך חברם שהיה מעל לכל חשד מובל למאסר. דיטמר שוחרר בערבות כעבור כמה ימים אך לא יכול היה לשאת את הבושה, מה עוד שחברתו עזבה אותו בשאט נפש. המוניטין שלו היה כל כך חשוב לו, עד כי כאשר איבד אותו חרב עליו עולמו. דיטמר נפטר מהתקף לב והשאיר אחריו מסמך בו הוא מבקש סליחה מאלה אשר פגע בהם, בעלי המניות האלמונים שהפסידו את כספם כי לא היה להם מידע פנים. כי בעולם האכזרי של הבורסה, כשאחד מרוויח מיליונים יש רבים אחרים שמפסידים את אותו הסכום. דיטמר הבין זאת רק בדיעבד, אבל תמיד טוב מאוחר מאשר לעולם לא!

אירוע חובת הנאמנות לארגון האנגלי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

יואן ראה בצעירותו את ההצגה משרתם של שני אדונים של גולדוני ומאז תהה איך ניתן לשרת שני אדונים בנאמנות וביעילות. אמנם כל העולם במה אבל המציאות קשה הרבה יותר מהתיאטרון. מאז שהחל לעבוד בארגון בסיוע מכירות לארצות הברית היה לו קשה בתמרון בין לא שניים כי אם שלושה אדונים. מעיון בקוד האתי בפרק פעילות עסקית ללא דופי למד כי חובת הנאמנות הראשונה במעלה היא לממלכה המאוחדת ולמשרד ההגנה. טוב, זה הגיוני, חשב, הם נותנים לי משכורת ומגיע להם שאעבוד בראש וראשונה עבורם, מה עוד שכאזרח טוב וקולונל במילואים אני רוצה לשרת את המדינה ככל יכולתי. העניין התחיל להסתבך כשבשורה הבאה היה כתוב כי לארגון יש גם מחויבות לסייע ולתמוך בתעשיות הבטחוניות ביצוא שלהן. זו כבר משוואה עם שני נעלמים שלא מביאה בחשבון שפעמים רבות יש סתירה בין שתי הנאמנויות. אך לשיא התסבוכת הגיע כאשר בהמשך הפסקה היה כתוב כי במקביל הארגון הוא הגורם המקצועי הממשלתי המסייע למדינות וללקוחות הזרים במגעיהם עם בריטניה. כותב הקוד האתי סיים את הפסקה בשורת המחץ בה נכתב כי הארגון מצליח למצוא את האיזון המירבי בין יעדים אלה מבלי שייפגעו מחזיקי העניין שלו, תוך סינרגיה מלאה. אין זאת, כי כותב הקוד הוא אלכימאי שמצא את נוסחת הפלא איך להפוך חול לזהב או אולי הוא להטוטן בקרקס שמתמרן בין שלושה כדורים שהוא שולח לאויר ותופש אותם מבלי שיפלו.

קוד אתי זה נחמד, חשב יואן, אבל האם מי שכתב את הקוד עבד אי פעם בתפקיד כל כך מורכב? האתיקנים האלה חיים במציאות מקבילה שבה הכל מסתדר בצורה אתית על הצד הטוב ביותר וכל מחזיקי העניין מרוצים, הלקוחות, העובדים, בעלי השליטה, הספקים, הנושים ואפילו האקולוגיה והקהילה. ממש חזון אחרית הימים. יואן למד באוניברסיטה שחובת החברה היא למקסם את הרווח ולדאוג לאינטרסים של בעלי השליטה. זה ברור, זה חד משמעי, כך אפשר לעבוד ולסדר את הקדימויות. מי זה החוכמולוג שמנסה למצוא את הסינרגיה בין האינטרסים של העובדים שרוצים שכר גבוה ככל האפשר ומצידם שהחברה תפסיד, הנושים שרוצים שלא ישקיעו דבר כי זה מסכן את החזר החוב שלהם, הלקוחות שדורשים את המוצר הכי יקר במחיר הכי זול והאקולוגיה שרוצה למחזר את הכל ולא חשוב כמה זה יעלה. בארגון זה עוד יותר קשה, תהה, לארגון יש אינטרס למקסם את היצוא הבריטי, לתעשיות יש אינטרס למקסם את הרווח ולמדינות היעד יש אינטרס לקנות הכי בזול את הציוד המשובח ביותר. חבל שאנחנו לא מיצאים להונגריה, חשב, כי כל עובד ארגון נדרש לסדר את הקוביה ההונגרית בדקה.

אך ליואן היתה בעיה קונקרטית שעמדה לסתור את הקוד האתי והוא לא ידע איך ליישב את הסתירות. חברת מערכות בקרת אש מכרה בעשרים שנה האחרונות לצבא הבריטי את המערכות שלה במחירים גבוהים למדי כי היה לה מעמד מונופוליסטי. לאחרונה, קמה לה מתחרה, חברת גלזגו שפיתחה טכנולוגיה חדישה ומהפכנית המסוגלת לספק את אותן המערכות שהצבא הבריטי רכש בחצי המחיר. הצבא הבריטי נשאר נאמן משום מה למערכות שהוא הכיר ולא רצה להסתבך בניסויים חדישים בגלל המלחמה בעירק. ניסויים אפשר לעשות בשוויץ שם שום דבר לא בוער, אך אנחנו לא יכולים להסתכן בסטיות בירי הטנקים ובאיחורים באספקות. התקציב למערכות משוריין לחמש השנים הקרובות, זה ממילא נהנה מתמיכה אמריקאית כי מחצית הייצור מבוצע בארצות הברית. מי בכלל שמע על חברת גלזגו? מה אם הם יעלמו פתאום, מה יקרה אם לא יוכלו לשלם קנסות פיגורים? טיעונים כאלה ואחרים נאמרו ליואן שכבר לא ידע למי לעזור – האם למערכת הבטחון הזקוקה לציוד אמין וזמין או למשרד הכלכלה הרוצה לקדם תעשיה באיזורי פיתוח ולחסוך עלויות לצבא הבריטי. מילא הצבא הבריטי, חשב, אני גם צריך לדאוג למדינות היעד שרוצות לקנות את הציוד הכי טוב והכי זול. אז על מי אני אמליץ להם, על מערכות בקרת אש או חברת גלזגו?

בשבוע הבא צריכה הייתה להגיע משלחת מארה"ב. הם ביקשו מיואן להיפגש עם כל החברות הבריטיות המייצרות מערכות בקרת אש לטנקים. החברה המספקת לצבא הבריטי נפגשה עם אמיל, ראש הארגון, ולחצה עליו שלא יקחו את האורחים לגלזגו כי זה בניגוד לאינטרס של מערכת הבטחון הרוכשת את המערכות שלהם עשרים שנה ועלותן תוזל משמעותית אם יקבלו הזמנות עתק מארצות הברית כי ההוצאות הקבועות יתחלקו על פני פי שתיים יותר מערכות. יואן נכנס לאמיל והסביר לו שעליו להתחשב על פי הקוד האתי גם באינטרס של שאר התעשיות ושל מדינת היעד שירכשו מערכת טובה יותר במחיר יותר זול. זה אפילו על פי האינטרס של הממלכה המאוחדת כי התחרות בין שתי החברות תוזיל את העלויות לצבא הבריטי. עכשיו נזכרו המונופוליסטים האלה, אמר, להגיד שהמערכות לצבא הבריטי יוזלו? איפה הם היו כשגרפו רווחי עתק מהמעמד המונופוליסטי שלהם? יש לך סוף סוף אפשרות ליצור את הסינרגיה שכתוב עליה בקוד האתי, סיכם יואן את שיחתו עם אמיל. אמיל התקשר לחברה הותיקה והודיע להם שהוא מזמין את האמריקאים לבקר בשתי החברות. מנכ"ל החברה ביקש להיפגש עם אמיל בדחיפות. בפגישה הודיע לו שהתפנתה משרה של סמנכ"ל שיווק בחברתם במשכורת גבוהה, בונוסים ומניות, ואולי הוא מכיר מישהו המתאים לתפקיד?

פתרון

הקוד האתי של הארגון מתייחד בכך שהוא לא מנוסח בצורה כוללנית ומדבר בשפה גבוהה על אידיאלים ופילוסופיות. הוא נועד לפתור דילמות ולשמש כלי עבודה שניתן לעבוד אתו. חברות רבות מנסחות את הקוד האתי בשפה טלגרפית והקוד מותיר חורים רבים ברשת, אחרות מנסחות שבעה או עשרה עיקרים, של עשה ואל תעשה, ומשאירות את הפרטים ליד הגורל, לבסוף יש ארגונים שבהם מרוב עצים לא רואים את היער ועד שמגיעים לסעיף הרלבנטי בעמוד 95 כבר הלך לאיבוד יום עבודה. אמיל חיפש את הפתרון לדילמה שהוצגה לו על ידי יואן בקוד האתי. הוא קודם כל קרא את הסעיפים של חובת הנאמנות שיואן התייחס אליהם ומצא שעל פיהם עליו לקחת את האמריקאים לשתי החברות כי בכך הוא משרת את שלושת האדונים שלו ובמיוחד את האדון העיקרי מערכת הבטחון. ליתר בטחון, התייעץ אמיל עם מנכ"ל משרד ההגנה ושאל אותו אם הוא היה רוצה שתצמח תחרות למערכות בקרת אש. המנכ"ל אמר לו חד משמעית שכן כי כבר זמן רב הוא מנסה להוזיל את עלויות הרכש וגם הוא בדק ברצינות עריכת מכרז בין שתי החברות על הצטיידות חדשה לשנים הבאות. יש לך אור ירוק, ענה. אמיל תהה מה היה קורה אם המנכ"ל היה מכריע לבקר רק בחברה אחת שמוכרת לצבא הבריטי וחשב שהיה מקבל את הדין.

מכאן, עבר אמיל לסעיף ניגודי עניינים בקוד, שם מצא את השורה בה נכתב כי ניגודי עניינים קורים כאשר האינטרסים של עובד הארגון נוגדים את האינטרסים של הארגון. אם האינטרס של הארגון הוא לקחת את האמריקאים לשתי החברות ואם האינטרס של אמיל הוא אולי לקדם את מערכות בקרת אש בגלל שילך לעבוד שם בתקפיד בכיר, האינטרס של הארגון גובר. זאת בהנחה שאמיל לא ראה בהצעה של החברה הותיקה מעין שוחד עקיף וסמוי להטות את החלטתו לכיוון שלהם. בפרק שקיפות וסודיות בקוד האתי קרא אמיל כי הארגון נדרש ליידע את התעשיות הבטחוניות הרלבנטיות בכל נושא, לרבות ביקור משלחות ומכרזים, בשקיפות מלאה. גם כאן, הסיק, ברור שעליו לקחת את האמריקאים לשתי החברות. אמיל עוד קרא בקוד כי הארגון מקפיד על יושרה ואתיקה למופת על בסיס הבנה מעמיקה של עולם היצוא הבטחוני וחותר למצב את בריטניה כמובילה עולמית בתחום היצוא הבטחוני. פעילות הארגון מבוססת על יושרה, אמינות וממלכתיות, ייצוגיות ושליחות, נאמנות ארגונית ואישית. עובד הארגון פועל ללא משוא פנים ואינו נותן יחס מועדף לשום חברה, אדם או גורם שהוא בא אתו במגע מקצועי. אי אפשר היה לכתוב בצורה מפורשת יותר כיצד עלי לנהוג, החליט אמיל, הכתובת היא לא רק על הקיר כי אם גם על הקוד.

אמיל הודיע ליואן שהוא אמיל יתלווה לביקור של האמריקאים בתעשיות המקומיות. אמיל הסביר את היתרונות והחסרונות של כל חברה, ניסיון מבצעי מצד אחד, פיתוח מהפכני מצד שני, ניסיון מוכח של עמידה בלוחות זמנים לעומת אי ידיעה כיצד תצליח חברה קטנה לעמוד בלוחות זמנים של ייצור המוני. אמיל עמד על כך שגם המנכ"לים של שתי החברות יהיו נוכחים בעת ביקור האמריקאים. כעבור כמה חודשים החליטו האמריקאים לפצל את ההזמנה בין שתי החברות ולתת הזדמנות לחברת גלזגו להוכיח את עצמה. בעקבות האמריקאים גם משרד הבטחון החל להזמין מערכות מחברת גלזגו. סמוך לעזיבתו את התפקיד התבשר אמיל כי חברת גלזגו נרכשה על ידי חברת מערכות בקרת אש במחיר שיא של שלוש מאות מיליוני ליש"ט. הרכישה בוצעה על פי שווי חברה הגבוה פי שלושה מאשר שוויה הבורסאי. יואן אמר לאמיל, אתה רואה, אם לא היינו מתנהגים על פי הקוד האתי ועוד היינו משתמשים במידע הפנים שהיה לנו, היינו הופכים למולטי מיליונרים. אנו גרמנו בהחלטתנו לבעלי השליטה והמניות של חברת גלזגו רווח אגדי, אנחנו נשארנו עם המצפון הנקי והפנסיה התקציבית, והם נותרו עם היכטות והמטוסים הפרטיים.

ביום הראשון של אמיל אחרי שפרש מהארגון קיבל טלפון ממנכ"ל החברה הממוזגת. אמיל, אמר לו המנכ"ל, אנחנו מאוד התרשמנו מהיושרה שלך ומהצורה המקצועית שניהלת את תפקידך כראש הארגון, אין הרבה אנשים עם יושרה כזאת בבריטניה, ובוודאי אין הרבה אנשים שרואים את תפקיד הארגון שבו הם עובדים מעל לטובתם האישית. אתה האדם שאנחנו זקוקים לו על מנת לרשת אותי. בשנה הבאה אהיה בן 67 ואני מתכוון לפרוש. אני מבקש שתבוא לעבוד עבורנו במשכורת גבוהה, בונוסים ומניות בשווי ניכר. אין לנו ספק שכפי שהצלחת בארגון אתה תצליח גם בניהול חברתנו, תייעל את העבודה, לא תיתן לנו לנוח על זרי הדפנה ותצעיד את החברה לאופקים חדשים. דאגנו יותר מדי לאינטרסים של בעלי השליטה ופחות מדי לאינטרסים של מחזיקי העניין. אם היינו מוזילים את המערכות לצבא הבריטי ומפתחים מערכות חדישות יותר לא היינו זקוקים לרכוש את חברת גלזגו במחיר כה גבוה. אולי בכל זאת האתיקנים רואים הרבה יותר לטווח הארוך מאשר הניאו ליברלים הדוגלים במיקסום הרווח ותו לא. ואתה יודע, תוכל להביא אתך גם את יואן שהיושרה והמקצוענות שלו לא נופלים משלך.

את רואה, אמר אמיל לאשתו אחרי שהניח את השפופרת, היושרה לעיתים משתלמת ואני חב את תפקיד חיי דווקא לקוד האתי. אך גם אם לא הייתי מקבל את ההצעה, אני שלם עם עצמי בכל מה שעשיתי בארגון ולאורך כל הקריירה שלי. עכשיו עלי לפתור את הדילמה האתית הנוספת, להרים טלפון ליואן ולספר לו על ההצעה, או להיות נאמן לארגון גם אחרי שעזבתי ולא לספר לו דבר. אולי אקרא מחדש את הקוד האתי ואמצא שם את הפתרון?

אירוע שוחד במדינת היעד של הארגון הספרדי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

פביולה שמעה מסביבה את האמירות הנדושות כי נשים אתיות יותר מגברים ובכלל, אם נשים היו שולטות במדינות ובעסקים היה מגיע סוף סוף השלום עלי אדמות והחברות היו מפסיקות לעשוק את מחזיקי העניין שלהן. שלא לדבר על צדק חברתי וכלכלי שהיה יורד על העולם בגלל אופיין הרחום של הנשים. אולי זאת הסיבה שמינו אותי אחראית על סיוע במכירות הבטחוניות לאפריקה, חשבה, היבשת הכי מושחתת בעולם וגם הכי עניה. פביולה מיקדה את עיסוקה בתחומי הפעילות של החברות הבטחוניות שמכרו בעיקר לניגריה, חוף השנהב וקניה. בפעם הראשונה שנסעה מלאגוס לאיבדן בניגריה ראתה גרוטאות של משאיות ומכוניות פזורות לכל אורך הדרך. כששאלה את הנהג שלה מה אלה הוא ענה כי אלה השרידים של כלי הרכב שנתקעו, כאשר מהבושים יצאו הפושעים המקומיים, רצחו את היושבים ברכב ובזזו אותם ואת כלי רכבם. בעת שהתארחה אצל ידידים שגרו בשכונה מוגנת עם שומרים והם היו מוזמנים למנגל בבית השכן התפלאה שהם נכנסו למכונית ויחד עם השומר ראש הם נסעו עשרים מטר לבית השכן. לחיות בתנאים כאלה זה לא פיקניק ובוודאי למכור בתנאים אלה, חשבה. מה אני עושה פה, לא יכלו לתת לי למכור לשווייץ או להולנד? אבל האישה היא סתגלנית מטבעה והיא הסתגלה בקלות ובמהירות לתנאי הסביבה.

למרות חששותיה, פביולה לא נחשפה למקרים של מתן שוחד. זה נגד את החוק הספרדי והמקומי, את אמנת ה- OECD וכמובן את האתיקה. ככל עובדי הארגון קראה והפנימה פביולה את הקוד האתי שבו נקבע מפורשות כי זה לא תפקידה לבדוק ולגלות מקרים של שוחד, אולם במידה ונודע לעובד הארגון על מקרה של חוסר נקיון כפיים בתעשיות הבטחוניות עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה בארגון. בכלל, תהתה, מדוע הקוד האתי לעובדי הארגון שבו עובדות כל כך הרבה נשים מנוסח בלשון זכר? למה לא כתוב "לעובדת הארגון", מה יש, הגברים ייעלבו אם יכתבו עליהם בלשון נקבה ואנחנו לא נעלבות כשכותבים עלינו תמיד בלשון זכר? אבל די לקטר, אין הרבה מקומות עבודה שהיו מאפשרים לנשים כמוני להתקדם כל כך מהר ולהגיע לתפקידים בכירים במהירות כזאת.

פביולה התחברה במיוחד לפלורה, מנהלת המכירות לאפריקה של בטחון בינלאומי. פלורה שלטה על בוריין באנגלית, צרפתית, ספרדית ופורטוגזית ואפילו למדה סווהילית. היא למעשה יכלה לנהל משא ומתן בשפות של כל ארצות אפריקה, למעט מדינות ערב שלהן לא מכרו. פלורה למדה באוניברסיטה בינלאומית לימודי אפריקה ושהתה עשר שנים בכמה מדינות אפריקאיות בשליחות של רצון טוב של כמה ממוסדות האו"ם. היא אהבה את אפריקה ואת האפריקאים אהבת נפש וכמעט התחתנה עם חבר ניגרי מוסלמי, אך בלחץ המשפחה חזרה לספרד וקיבלה את העבודה בבטחון בינלאומי. שום דבר לא בוער באפריקה ומשאים ומתנים נמשכו לעיתים שבועות. אי אפשר היה גם לראות אופרות, קונצרטים או הצגות אוונגרדיות, כך שאת הלילות בילו פלורה ופביולה בבר של המלון בשיחות נפש ארוכות. שתיהן היו עדיין רווקות למרות שהתקרבו לגיל ארבעים והן אפילו שקלו לאמץ תינוקות מקומיים כאמהות חד הוריות. עם המקומיים לא היו להן יחסים חברתיים והן דאגו לשמור על דיסטנס מהקולגות שלהן.

לכן, התפלאה פביולה כאשר שמה לב שפלורה נפגשת מספר פעמים בשבוע עם הסוכן המקומי שלא רק היה מבוגר ממנה בעשרים שנה אלא היה גם נשוי לשלוש נשים והיו לו עשרים ילדים. מה אתך, פלורה, שאלה פביולה, התאהבת בסוכן שאת לא משה ממנו? פלורה חייכה ולא השיבה דבר. בטחון בינלאומי ניהלה משא ומתן למכירת ציוד בטחוני בהיקף של חמישים מליון אירו, התחרות הייתה קשה, ועבור פלורה הזכיה במכרז הייתה חשובה ביותר, מאחר ובשנה האחרונה לא מכרה דבר לאפריקה. אם נקבל את הפרויקט, אמרה, יהיה לנו רווח של עשרים מליון אירו וזה יהיה החוזה הכי רווחי של החברה שלנו השנה. באחד הלילות ביקשה פלורה מפביולה שתשכנע את השגריר הספרדי להתערב למענם אצל שר הבטחון המקומי. זה התפקיד שלכם, לא, התעקשה פלורה, אני מבקשת באופן רשמי סיוע ביצוא הבטחוני שחשוב לספרד לא פחות מאשר לבטחון בינלאומי. וכך אכן עשו.

עם פתיחת המעטפות של המכרז התברר שבטחון בינלאומי זכתה במכרז בהיקף של שבעים מליון אירו, כאשר ההצעות של המתחרים היו נמוכות בהרבה. זה יכול לקרות רק באפריקה חשבה פביולה, אך פלורה טענה שהמערכות שלהם עלו על המערכות האחרות בטיבן ולכן דווקא הם זכו. שבועיים אחרי הזכיה, כאשר עסקו בסגירת הסעיפים החוזיים האחרונים התבשרה פלורה כי בקשתה לאמץ זוג תאומות מקומיות אושרה והיא יכולה לקבל אותן לאלתר. עם שובה לספרד, התפטרה פלורה מעבודתה בטענה כי היא רוצה להתמסר בכל זמנה לגידול התאומות. היא קנתה דירת פאר במגדל יוקרתי בסביליה, מכונית לקסוס מפוארת ושכרה אומנת במשרה מלאה. פביולה ניצבה בפני דילמה קשה, האם להודיע לממונה על האתיקה בארגון כי ייתכן ופלורה קיבלה שוחד או להתעלם מכל העניין.

פתרון

פביולה אהבה מאוד את פלורה. היא ידעה עד כמה היה חשוב לה לגדל ילדים משלה לאחר שנואשה ממציאת גבר חלומותיה שתוכל לגדל את ילדיהם המשותפים. הקוד האתי של הארגון פתר אותה למעשה מהצורך לגלות מתן שוחד, זה לא באחריותי, חשבה, יש גורמים חשובים ממני האמונים על הסוגיה הזאת. אמנם הייתה קתולית, אך למה עליה להיות יותר צדיקה מהאפיפיור? לשון הקוד האתי לא הייתה חד משמעית. מה אמר הקוד? הוא קבע כי במידה ונודע לעובד הארגון על מקרה של חוסר נקיון כפיים בתעשיות הבטחוניות עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה בארגון. ובכן, לא נודע לי כלום, חשבה. מקסימום יש לי חשדות. לכן, אליבא דקוד האתי אני פתורה מלדווח. מאידך, מה יקרה ויעלו על המקרה וישאלו את פלורה מאיפה הבוננזה הפתאומית ומי נתן לה את הכסף לרכוש את הפנטהאוז היוקרתי והלקסוס? אם יתגלה שקיבלה שוחד מהסוכן, כקיקבק על השוחד שהעבירה לו למריחת גורמי הבטחון המקומיים, מה תוכל לענות לחוקרים, שהיא לא ידעה, לא חשדה, למה היא לא סיפרה? זאת ועוד, לעובדי הארגון יש חובת אמונים לארגון. האם הארגון ייפגע אם יוודע מקרה השוחד? אין ספק, יהיה נזק רב לארגון ולתדמית ספרד. אבל, חשבה, ממילא כולם מושחתים שם באפריקה והשוחד ניתן ברשות ובסמכות השלטונות, אז איך יבואו בטענות לספרד?

איזו צורה תהיה לי, חשבה, אם אני אודיע על שחיתות ומי שאמון על כך במשרד ההגנה לא יודע דבר? אולי הם ייעלבו ויאשימו אותי בקנאה ונקמה אישית נגד פלורה שקיבלה את התאומות ואני לא. אילו הוכחות יש לי, מלבד הוכחות נסיבתיות. אולי פלורה קיבלה ירושה ולא קיבלה שוחד? ולמי אני צריכה לדווח על השוחד, לארגון, לבטחון בינלאומי או למדינת היעד? על נקודה זאת היא יכלה לענות בקלות, כי על פי הקוד האתי עליה לדווח אך ורק לממונה על האתיקה בארגון. בטרם תחליט אם לדווח או לא, החליטה פביולה לשוחח בעניין עם פלורה. היא הגיעה לביתה עם מתנות לתאומות ובקבוק שמפניה לבית החדש. פלורה קיבלה אותה בסבר פנים יפות, הראתה לה את המתוקות והן החלו בלגימת השמפניה המשובחת. כטוב לבה במשקה התוסס, סיפרה לה פלורה כי ניהלה מערכת יחסים עם הסוכן, הוא סידר לה את קבלת התאומות ונתן לה מתנה של שני מליון אירו אחרי הזכיה במכרז. כששאלה אותה פביולה אם זה לא קצת יקר לשלם סכום כל כך גבוה עבור הרפתקת האהבים, ענתה לה פלורה, שכלל לא כי אלמלי היא הייתה משתפת פעולה אתו הוא ובטחון בינלאומי מעולם לא היו זוכים במכרז. ההרפתקה הייתה רק בונוס נוסף.

פביולה הקליטה את השיחה. היה לה חומר מרשיע נגד חברתה פלורה. היא החליטה להיוועץ עם הממונה על האתיקה, כמצווה ממנה על פי הקוד האתי. כבר בפרק ההקדמה נכתב כי הקוד האתי מזים רעיונות נפוצים כמו זה האומר כי כולם עושים זאת (באפריקה) וכנראה שזה בסדר, אף אחד לא יידע על זה (אם אני לא אספר), אל תגדיל ראש וכדומה. במקרה זה היא אכן הגדילה ראש. היא לא הבינה כיצד פלורה שכל כך אהבה את אפריקה ואת האפריקאים נתנה יד לעסקת שוחד שהקורבן המיידי הוא האוכלוסיה המקומית שתרד עוד יותר אל מתחת לקו העוני, בעוד כמה פוליטיקאים ואנשי עסקים מושחתים יתעשרו עוד יותר. איזו צביעות, חשבה, להתנדב למען הקהילה המקומית, ומאידך להיות שותפה לעיסקת שוחד המכוונת בראש וראשונה נגד המקומיים. אם אני לא אספר על כך, חשבה, הנורמות הקלוקלות האלה יגלשו גם לספרד, וספרד תהפוך למדינה עוד יותר מושחתת ממה שהפכה להיות לדעתה. למי נרצה להידמות, לניגריה או לשוויץ, לזימבבווה או לדנמרק, לקונגו זאיר או להולנד?

הממונה על האתיקה שמע את כל הפרטים ואת הקלטת והחליט לדווח על כך מייד לראש הארגון. ראש הארגון בירך את פביולה על יוזמתה ואמר לה: תמיד האמנתי שנשים הן יותר אתיות מגברים. אני נוטה לחשוב שאם היה במקומך גבר הוא מעולם לא היה מדווח על המקרה. אני שמח שמיניתי אותך לתפקיד ובטוח שנכון לך עתיד גדול בארגון. בעקבות גילוי הפרשה, הודח מנכ"ל בטחון בינלאומי, הסוכן המקומי נעצר (ושוחרר כעבור מספר ימים), פלורה הכחישה הכל, אך מאחר ולא יכלה להוכיח מניין קיבלה את הכסף עבור רכישת הפנטהאוז והלקסוס וגם לא דיווחה על כך לרשויות המס היא נעצרה ובתום המשפט על העלמת מס נשלחה לחמש שנות מאסר. התאומות נמסרו לאימוץ של משפחה ספרדית אחרת כי פלורה לא יכלה לגדל אותן בבית הסוהר. פביולה תוהה עדיין אם עשתה את הצעד הנכון, כי אפריקה נשארה בכל זאת יבשת מושחתת שהשחיתות והשוחד בה הולכים ומתרחבים, גם ספרד ממשיכה להידרדר בשחיתות. כל מה שעשיתי היה לשווא חשבה, אני גרמתי להרס חייה של חברתי הטובה, אולי בכל זאת קנאתי בה. אך מאידך, אם כולם היו נוהגות ונוהגים כמוני, ספרד הייתה הופכת למדינה אתית ונקיה יותר.

אירוע שקיפות וסודיות בארגון הרוסי

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

גרישה חזר בשאלה בגיל שמונה עשרה כי רצה להתגייס לצבא הרוסי, בניגוד למצוותו של הפטרירך הפרובוסלבי ולמקובל במשפחתו. לא היה לו קל בחברה החילונית, מה עוד שמשפחתו ועשרת אחיו ואחיותיו נידו אותו. אבל זה לא הפריע לו להצטיין בצבא הרוסי בתפקידים קרביים ולהשתחרר בגיל שלושים בדרגת מאיור. לארגון הגיע במקרה, כאשר ידידה שלו גלינה שהיתה מנהלת חטיבה בארגון סיפרה לו שמחפשים ממונה על משאבי אנוש בארגון. במקביל לשירות הקבע שלו בצבא למד לתואר ראשון ב.א. כללי, אחרי שהשלים את הבגרויות.

גרישה השתלב חיש מהר והודות ליחסי האנוש המעולים שלו הצליח מאוד בתפקיד. עם השנים "סלחה" לו משפחתו והוא נהג לבקר אותם מדי פעם, רק הייתה לו בעיה לזכור את כל השמות של האחינים שלו, שלושים ושלושה (שיהיו בריאים בעזרת השם), מה עוד שהיה רווק מושבע שלא הייתה לו כל כוונה להתחתן. ברחתי בזמן, חשב, לפני התגייסותו לצבא הרוסי ניסו לשדך לו את בת השכנים שבכל זאת נישאה לאחיו ולזוג המאושר כבר חמישה ילדים. לגלינה, ידידתו, היה מינוי נוסף – הממונה על האתיקה, אך כיוון שתפקידה כמנהלת חטיבה גזל ממנה את רוב זמנה, סיכמו ביניהם שהם יבצעו את ההטמעה של הקוד האתי בעבודת צוות וינסו לתת פתרונות לדילמות האתיות התפעוליות שעובדי הארגון נחשפו אליהן.

לאחרונה הובא לידיעתם מקרה של חברה רוסית קטנה בשם "Восход Voskhod Sunrise זריחת השמש" שביקשה להיכלל בביקור של לקוח קוריאני ברוסיה. הארגון צירף אותם ברצון בביקור על פי הקוד האתי האוסר אפליה בין חברות רוסיות גדולות וקטנות. כעבור שבועיים, טס מנכ"ל החברה הרוסית לדרום קוריאה לקדם משא ומתן דווקא עם הגורם המתחרה לחברה שהיא פגשה בביקורה ברוסיה. זאת ועוד, זריחת השמש לא עידכנה אף אחד בארגון ובמיוחד לא את גוגול, הדסקאי האחראי לדרום קוריאה.

גוגול רתח מזעם כי נודע לו על כך מהלקוח שהוא ארגן לו את המפגשים ברוסיה שהתלונן על הרמה האתית הנמוכה של החברות הרוסיות שמתמרנות בין מתחרים תוך שימוש במידע שקיבלו בצורה סודית. אומרים עלינו הקוריאנים שאנחנו לא אתיים במשאים ומתנים שלנו, אבל דע לך אמר הקוריאני לגוגול שאף קוריאני לא היה מתנהג בצורה כה מלוכלכת כזריחת השמש. אם השמש עולה אצל שכנתנו יפן שאנחנו לא סובלים אבל הם בכל זאת אתיים, אין ספק שאצלכם בקצה השני של אסיה שמש האתיקה שוקעת.

גוגול הרים טלפון למנכ"ל החברה הרוסית שהיה עדיין בקוריאה ושטף אותו במילים קשות על ההתנהגות הלא אתית שלו ובמיוחד על זה שהוא לא יידע אותו בנסיעה שלו. אנחנו אמורים לסייע לכם, אמר גוגול, אבל איך נעשה זאת אם אתם עושים דברים בהחבא. בקוד האתי שלנו נקבע במפורש בפרק שקיפות כי הארגון נדרש ליידע את התעשיות הבטחוניות הרלבנטיות בכל נושא, לרבות ביקור משלחות ומכרזים, בשקיפות מלאה, אלא אם קיימים אינטרסים לאומיים העלולים להיפגע כתוצאה מהשקיפות.

אני מתכבד להודיע לך שחצית את הרוביקון ובעצם התנהגותך הלא אתית פעלת בניגוד לאינטרסים של רוסיה שנפגעה מהשקיפות שבה נהגנו כלפיך עד כה. השקיפות צריכה להיות הדדית, אמר. זאת ועוד, בפרק ההקדמה של הקוד האתי שלנו נקבע שהארגון מצפה מכל מחזיקי העניין שלו, לרבות התעשיות הבטחוניות, שיהיו מונחים על פי עקרונות הקוד האתי של הארגון. בהתנהגותך פעלת בניגוד לקוד האתי שלנו והוצאת את עצמך ממעגל התעשיות שאנחנו נעזור להן בעתיד.

מנכ"ל זריחת השמש לא נשאר חייב. הוא הרים מיד טלפון לראש הארגון והתלונן על התנהגותו התוקפנית של גוגול. דע לך, אמר, שלא סתם לא יידעתי את גוגול. הנ"ל פטפטן שלא ברא השטן וכל מידע שהוא מקבל הוא מפיץ בתפוצת ברית ורשה. זה כבר הסב לנו נזק כבד בעבר כשהפסדנו עסקאות בגלל התנהגותו. עיינתי בקוד האתי שלכם המפורסם בגאווה רבה באתר הארגון ובאותו הפרק של שקיפות וסודיות כתוב במפורש כי הארגון מחוייב לסודיות מלאה בהתנהלותו אל מול התעשיות הבטחוניות ומדינות היעד למען שמירת אמינותו.

אם שקיפות היא הדדית כפי שטוען גוגול, גם סודיות צריכה להיות הדדית. אם אתם מתיימרים להתנהג באתיות תלכו עד הסוף ואל תעשו חצי עבודה. אני מתכוון לשלוח לך תביעה על כל הנזק שגרמתם לנו ונראה איך תתמודד עם זה. אבל לפני שאני עושה זאת, תבדוק בחצר שלך מה לא בסדר ואל תזרוק אבנים אם אתה גר בבית של זכוכית. ראש הארגון הבטיח לו שיכנס לעובי הקורה וזימן אליו לישיבת חירום את גוגול, גרישה וגלינה, לבדוק את טענות שני הצדדים.

פתרון

את הישיבה פתח גרישה בציטוטים מהברית החדשה על שכר ועונש, מידה כנגד מידה וכדומה. וכל זאת למה, שאל גוגול? מה שיוצא מזה, ידידי גוגול אמר גרישה, שאם אתה לא נוהג בצורה אתית אל תצפה שאחרים יתנהגו אליך בצורה אתית. המנכ"ל צודק לחלוטין וגם גלינה ואני שמנו לב שאתה משתף את כל העולם ואשתו בכל מה שקורה בארגון ולא נוהג למדר מידע כפי שצפוי ממך. סליחה, אמר גוגול, אתם אלה שמשננים לנו השכם והערב שיש להטמיע את הקוד האתי, להיות שקופים, לא להפלות בין חברות. ביום העיון האחרון על ריענון הקוד האתי הבאתם אירוע שבא ללמדנו כי אין להפלות בין חברה קטנה לגדולה. וזה בדיוק מה שעשיתי, לקחתי את הקוריאני לזריחת השמש אך גם למתחרה הגדולה שלה, בדיוק כפי שמצופה מאיתנו.

אבל מה שאתה לא יודע גוגול, אמרה גלינה, זה שהקוריאני התמים לכאורה מסר מידע מסווג ששמע בזריחת השמש למתחרה הרוסית הגדולה שלה בתמורה להסכם שיתוף פעולה עם החברה הרוסית הגדולה. הוא כמובן לא סיפר את זה לך וגם החברה הרוסית לא סיפרה לך, כי הם חששו מהדלפות וכשנודע על העניין למנכ"ל זריחת השמש הוא החליט לעשות מידה כנגד מידה ונסע לקוריאה לחתום על הסכם עם המתחרה. מה שעשו לו הוא עשה להם.

גם את זה הוא לא סיפר לך כי הארגון מרוב רצונו לנהוג באתיות ובשקיפות הפך למסננת שלא מצליחה להבדיל בין שקיפות לסודיות. כשהויכוח ביניהם התלהט, התערב ראש הארגון ואמר: אל תאשימו את הקוד האתי בפשעים שהוא לא עשה. אם הייתם נוהגים לפי הקוד, הייתם צריכים לפעול בדיוק כפי שהעיר לנו המנכ"ל ולשמור כפי שכתבו במפורש בקוד: הארגון מצווה לשמור על איזון נאות בין שקיפות לסודיות, למען שמירת אמינותו. זה כתוב באותה הפיסקה של השקיפות, והא בהא תליא.

אתם חכמים גדולים שלושתכם, אמר גוגול, אבל לי יש תפקיד קווי וצריך לפתור יום יום עשרות דילמות שגם אם תתאמצו לא תוכלו להתייחס אליהן לא בקוד האתי ולא ביום העיון השנתי על הטמעת הקוד האתי. איך אני יכול לדעת מתי אני צריך להתנהג בשקיפות ומתי בסודיות? ובכלל, אני לא מבין גרישה למה חזרת בשאלה, כי אתה ממשיך להתנהג עם פלפוליסטיקה של כתבי הקודש ובמקום הספר הקדוש יש לך עכשיו את הקוד האתי שאתה הוגה בו יומם ולילה.

גלינה יצאה מיד להגנתו של ידידה ואמרה לגוגול: אתה מתעלם מכמה מרכיבים מרכזיים בקוד האתי. קודם כל, כתוב במפורש שעליך להתייעץ עם הממונה על האתיקה. יש לי הרבה מאוד ידע בנושאים שלכם, אני גם הכי ותיקה פה, כך שאם אתה מתמודד עם דילמה אתית עליך לבוא ולהתייעץ אתי. אנחנו נשב ביחד ונפתור כל דילמה שיש לך, ואם היא תימצא ראויה גם נכתוב עליה אירוע ונציג אותה ביום העיון על הטמעת הקוד האתי על מנת שכל האגף ילמד ממנו.

זה מביא לי רעיון, אמר ראש הארגון. לא יעזור אם אנחנו נמצא את שביל הזהב בין שקיפות לסודיות, אם נציגי מדינות היעד והתעשיות הבטחוניות לא יתנהגו כך. גלינה, תדאגי לתרגם לאלתר את הקוד האתי מרוסית לאנגלית ולהעלות אותו באתר שלנו. במקביל תפיצי למדינות היעד ולכל המשלחות שבאות אלינו הנחיות ברורות איך עליהם לנהוג, ובמרכזן לשמור על סודיות של כל מה שהם רואים בתעשיות המקומיות ולא להעביר מידע למתחרים.

את אותן הנחיות עם העתק מהקוד האתי תפיצי גם לתעשיות שלנו ותכתבי לכולם שעל סמך הקוד האתי שלנו כל מחזיקי העניין שלנו צריכים להיות מונחים על פי הקוד האתי שלנו. השוט שלנו הוא שמי שלא ינהג כך לא נוכל יותר לסייע לו. והגזר הוא שאנחנו ננהג בשקיפות מלאה ובלי משוא פנים כלפי כל אחד במדינות היעד ובתעשיות המקומיות. אך את הלקח הכי גדול עלינו להפיק בעצמנו. אני מבקש משלושתכם לשבת בשבוע הקרוב ולכתוב הנחיות תפעוליות ברורות איך עלינו להתנהג בארגון בביקורי משלחות בתעשיות שלנו עם הסבר מפורט על שביל הזהב בין שקיפות לסודיות.

וגוגול, אולי אתה קורא לקוד האתי שלנו ספר קודש, אבל כפי שעוד לומדים ומפרשים את ספרי הקודש כמעט אלפיים שנה אחרי שהם נכתבו, כך עלינו לעבוד על עדכון ופירוש הקוד האתי, לרענן את ההנחיות, לכתוב כל פעם אירועים חדשים, כי הקוד הוא מסמך חי ונושם, שיש לטפח ולרענן אותו ולא אות מתה שנכתבה רק כי כך צריך.

אירוע מוסר עבודה בארגון הסיני

כל הדמויות, העלילה והשמות באירוע בדיוניים בהחלט

האן נולד, גדל והתחנך בכפר שיתופי סיני, שירת בצנחנים כקצין מצטיין ועבד בארגון במכירת ציוד הצבא הסיני לדרום מזרח אסיה. האן שמח מאוד כאשר הציעו לו למכור באסיה, קרוב לבית, עם מנטליות דומה למנטליות שלו. כאשר יצא לשליחות הראשונה הוא הרגיש בבית עם הלכלוך, הסרחון והעוני. הוא ראה עוני גם בסין, אך העניים שראה במזרח הרחוק נראו לו מדוכאים, אומללים והכי מסכנות היו נערות הרחוב שהציגו את מרכולתן בעבור פרוטות, או נערות הליווי של הזקנים האירופאיים שעבורם הווה המזרח שיא הארוטיקה.

האן הלך עם חברים למכון מסאג' ושבר שיא גינס כאשר היה הראשון בהסטוריה שבאמת ביקש רק מסאג' וכשהמדאם נזפה בנערה השדופה שלא קיבלה מחיר כפול עבור מסאג' מלא, שילם את ההפרש ובלבד שהיא לא תיענש. גם סרחון לא הבהיל אותו, במקביל ללימודיו התיכוניים עבד האן ברפת ובלול של הכפר שלו, אבל במזרח הסרחון היה חריף הרבה יותר, נואש, סופני, ריח של ריקבון. מה אני מחפש פה, חשב, למה לא ביקשתי לנסוע לדרום אמריקה?

במשך הזמן הוא נשבה בקסמי הארצות האלה והחל לראות גם את הצדדים החיוביים שלהן, הוא התרגל לאוכל, לתרבות, אך גם שתה לשוכרה, הימר בסכומים גדולים ונהג כמנהג המקומיים עם... נשים. האן התידד עם הסוכן המקומי שהזמין אותו לברים ושילם עבור כל מה ששתו, נתן לו אשראי להימורים, וסיפק לו את הידידות שלו מרגע הנחיתה ועד ההמראה. בסין היו מעט מאוד הטרדות מיניות ואישה יכלה ללכת בלילה בביטחה, ואילו פה אתה יכול להיות הפרברטי הכי גדול ואתה עדיין תהיה בנורמה. האן היה רווק, צעיר ולא חשב שהוא עובר עבירה אתית כלשהי בהתנהגותו.

אמנם, ביום העיון לרענון הקוד האתי הדגישו בפרק מוסר עבודה כי חל איסור מוחלט לעסוק בהימורים, להשתכר ולעשות מעשים לא מוסרים. מה יפי הנפש של הארגון מבינים מה שהולך בדרום מזרח אסיה, חשב, זה אולי טוב בסין, אך ברומא התנהג כרומאי ובמזרח כאיש המזרח. מצפים ממני שאבין את המקומיים ואמכור בהיקפים של מאות מיליונים ולכן עלי להתנהג כמותם כי הם רואים בכך התמזגות עם הסביבה המקומית.

האן חשב אם כן שבהתנהגותו הוא פועל לטובת האגף, שומר על שמו הטוב ומייצג אותו באופן נאות כפי שהקוד האתי קובע. הארגון התמודד על מכרז של מאה וחמישים מליון דולר ולמו"מ על השלב הסופי הגיעה משלחת של שבעה אנשים מסין. הסוכן הזמין אותם למסעדה המפוארת ביותר בבירה ודאג שיאכלו בפרטיות באחד מחדרי המסעדה. ליד כל כיסא הוצב שרפרף ובו ישבה נערה מקומית שנועדה לסייע לסינים לאכול את האוכל המקומי ולגרום להם שלא יתגעגעו יותר מדי הביתה. אל השולחן הוגשו כמנהג המקומיים עשר מנות והשתיה זרמה בשפע. הנערות שנראו בנות 14 אבל הסוכן טען שהן בנות 24, כי אצלם הן רזות, שתו אף הן והחלו להתנהג באינטימיות עם הסינים. בעת הארוחה תחקר הסוכן בצורה דיסקרטית את המשלחת וכטוב ליבם ביין המקומי הם גילו לו את כל רזי המכרז. בתום הארוחה נפרדו בחיבוקים מהסוכן ומהנערות, אבל לא היה מעבר לכך דבר.

הו הרגיש שאט נפש מהארוחה ומהסוכן. הוא היה ראש המשלחת ורצה לקום וללכת כשראה את הנערות, אך כאשר האן הסביר לו שהסוכן ייעלב קשות וכך מקובל במזרח הרחוק, ויתר באי רצון אך ידע שהוא עושה שגיאה. הו היה נשוי באושר עם אשתו שלושים שנה ולהם ילד אחד ושני נכדים. היה לו זמן מועט בלבד למשפחתו כי עבד יום ולילה ומאוד הצליח בתפקידו. למחרת, הסינים נראו קצת מבוישים והיה שקט מוזר בשולחן הסיני בחדר האוכל בזמן ארוחת הבוקר. לפני צאתם מהמלון קיבלו הודעה מוזרה מהסוכן שהוא לא יוכל להצטרף אליהם כי דודו נפטר והוא נסע ללוויה. המשלחת נפגשה עם מנהל ההרכשה המקומי ושם ציפתה להם הפתעת חייהם.

הציעו להם לרדת בשלושים אחוזים במחיר (כל הרווח הצפוי כפי שסיפרו לסוכן אמש) אחרת הם ילכו למתחרים. את הסוכן לא יכלו לאתר, וכשסוף סוף מצאו אותו התברר שהוא כבר לא רוצה לעבוד עם הסינים ומעתה הוא עבר לעבוד עם המתחרים שלהם. כשהו שרתח מזעם אמר לו שהוא יתבע אותו על ניצול מידע פנים, ענה לו הסוכן בקור רוח שהוא יציג לבית המשפט את סרטי ההקלטה של חברי המשלחת סועדים ומחובקים עם הנערות המקומיות שהן קטינות. כשהאן התערב בשיחה ואמר לו שכך לא מתנהגים עם חברים, ענה לו הסוכן שקודם יחזיר לו את אלפי הדולרים שלווה ממנו להימורים. האן סיפר להו בבושת פנים שאכן לווה מהסוכן אלפי דולרים לכיסוי חובות הימורים. הו עמד בפני אחת הדילמות הקשות ביותר שלו ותהה איך עליו לנהוג במצב החמור אליו נקלעו.

פתרון

הקוד האתי בארגון ספג הרבה מחמאות אך גם ביקורות. היו שטענו שהוא לא מעורה בהוויה של עובדי הארגון ולא מכיר את הדילמות הקשות שהם מתמודדים אתן. הקוד יותר מיד מפורט ומתייחס לסוגיות על נקיון כפיים, אישורים על עבודה בהתנדבות, הגדרות של שוחד לפיהן "כל דבר הוא שוחד". על העובדים להיות נאמנים קודם כל לארגון ולהעדיף את האינטרסים שלו על פני האינטרסים של החברות הבטחוניות שהן למעשה הלקוחות של הארגון, עליהם לנהוג בשקיפות "בלתי אפשרית", ובמוסר עבודה גבוה, אך לית מאן דפליג כי לכל עובדי הארגון יש מוסר עבודה גבוה.

למה אם כן נועדו ההנחיות כי אסור לעסוק בהימורים (מה עם הגרלות ממשלתיות?), להשתכר (הכותב הוא נציג אלכוהוליסטים אנונימיים?), ולעשות מעשים לא מוסריים? מה הכוונה במעשים לא מוסריים? אם זה הטרדה מינית, הקוד מפנה אותנו לכל החוקים והנהלים הכתובים עבור עובדי ממשלה, אך אולי הכוונה כי אי אפשר לקנות פלייבוי? מה זה, האח הגדול?

אולם, רוב העובדים הבינו, לאחר ששמעו את ההסברים ודנו באירועים הנלווים לקוד, שכוונות הקוד האתי הן לא התערבות בחייהם של העובדים אלא צורך קיומי שנועד לאפשר לארגון לתפעל בצורה האופטימלית. אם הקוד היה מנוסח בשפה כוללנית, נוסח לא תרצח ולא תגנוב, אפשר היה להתחמק מדרישות הקוד כפי שקורה בקודים של חברות רבות המנוסחים טלגרפית ולא ספציפית.

הקוד האתי של הארגון הוא מורה נבוכים המגדיר בבאי בתך הקטנה איך צריך לנהוג במצבים ובדילמות האופייניים בעיקר בארגון, לרבות בפרק מוסר עבודה. באחד האירועים נסקר מקרה כיצד בגלל איחור בהגעה בזמן למסירת מכרז בארץ יעד, נחשף מנהל המכירות לסחיטה ונדרש לתת שוחד כי אחרת היה מפסיד את המכרז. במקרים אחרים נחשפו ברשתות החברתיות מקרים לא נאותים של עובדים.

אם חברי משלחת משתכרים ומגלים סודות מסחריים לסוכן שלהם שמנצל זאת לרעת הארגון, זה לא היה קורה אם הם לא היו שותים ופותחים את חרצובות לשונם. הטענה של עובדים רבים היא שבחו"ל ובעיקר במזרח הרחוק עליך לשתות עם המקומיים אחרת הם נעלבים. הנסיון מוכיח שאם אתה עומד בסרובך לשתות בטענה שאתה לא שותה בשום מקרה ולא רק אתם, ואתה מגלה אמפתיה לתרבות המקומית, למשפחותיהם ולכלכלתם, הם מקבלים זאת ולא נעלבים על אי שתיה, שהיא במקרים רבים דרך שלהם לבדוק מה מסתתר מאחורי הצעות המחיר ולחשוף סודות מסחריים.

זאת לא טהרנות לדרוש לא לשתות, זאת התנהגות עסקית סבירה. באותה מידה אין לעסוק בהימורים ובוודאי לא בארצות היעד. אין כמעט מהמר אחד שלא מסתבך בסופו של דבר ואז הוא מפסיק להתנהג בצורה רציונלית ומעמיד בסכנה את הצלחת הארגון. זאת ועוד, המהמר נאלץ ללוות כספים מגורמים מפוקפקים והוא נתון לסחיטה המכריחה אותו לשתף אתם פעולה ולספר להם סודות מסחריים של הארגון, התעשיות הבטחוניות או מחזיקי עניין אחרים. מי שלא מהמר לא מסתבך, זה אמנם חוקי להמר, אך זה בדיוק ההבדל בין חוק לאתיקה.

אם אתה עושה מעשים לא מוסריים אתה נחשף לסחיטה כפי שאירוע זה מוכיח. ניתן לצלם ולהסריט את מעלליך ולסחוט אותך אם אינך רוצה שזה ייחשף ברבים. ומה אומר הקוד האתי: "שאל את עצמך – האם הפעולה היא חוקית (נערות קטינות?), איך ארגיש אחרי מעשה? מה יקרה אם זה יוודע ברבים, בתקשורת (היו מקרים רבים שעלילות עובדי מדינה, ספורטאים ומשלחות נחשפו וגרמו למבוכה רבה)? איך ארגיש אם זה יוודע למשפחתי (לאשתך, לילדיך, לחותנת)? האם תדמית הארגון וסין תיפגע (לילות ההילולים על חשבון המדינה)?

האם אחוש מבוכה אם המעשה שלי יוודע ברבים? האם אדם סביר היה מתנהג כמוני (לא כולם מתנהגים כמו הזאב מוול סטריט)? האם קיימת פעולה חלופית שאינה גורמת לי לקונפליקט (לסרב בנימוס להצעת הסוכן)? כיצד הייתי מרגיש אילו היו נוהגים כלפי באותה מידה (שמים אותי בכלוב של זכוכית בלבוש מינימלי והלקוחות בוחרים אותי)? האם בפעולתי יש משום ניצול מקום עבודתי בארגון להפקת רווח אישי (אני מקבל את היחס המועדף דווקא בגלל שאני עובד הארגון)? כל השאלות האלה נשאלות בקוד האתי לסייע לנו להתמודד עם הדילמות.

הו החליט שהוא לא נכנע לסחיטה. הוא הודיע למקומיים שהוא לא מוריד את הצעת המחיר שלו. את ההזמנה קיבלו המתחרים. הו פיטר עם שובו לסין את האן והגיש את התפטרותו, שנדחתה. האירוע נכתב על ידי הממונה על האתיקה ונלמד על ידי כל עובדי הארגון ביום העיון השנתי לריענון הקוד האתי. אין חכם כבעל נסיון שנכווה ברותחין. הו מעביר סינון אתי את העובדים והסוכנים שלו ומצטער שאינו יכול לעשות כך גם עם הלקוחות שלו.

אירוע אחריות חברתית וסביבתית בארגון הקנדי

בקוד האתי בארגון מוזכרים נושאי אחריות חברתית וסביבתית כנושאים המשותפים לכל עובדי משרד ההגנה ועובדי המדינה. לפיכך, לא נכתבו פרקים נפרדים עבורם, אולם לארגון יש פעילות נרחבת בנושאים אלה.

הארגון רואה חשיבות בתקשורת עם הקהילה ובפעילות למען הקהילה כחלק מהחזון, מהאסטרטגיה ומהערכים שלו, ומעודד התנדבות עובדים למטרות חברתיות, ללא תמורה חומרית כלשהי. הארגון מאמין כי גוף הפועל בתוך הקהילה ושואב ממנה את עובדיו ומשאביו, יוביל ויתרום לקידום ושיפור תנאי חברי הקהילה ובמיוחד החלשים.

עובדי הארגון תורמים מזמנם למטרות חברתיות ראויות ופועלים בהתנדבות בקהילה בתחומי כישרונם, יכולתם ובקידום וליווי בני נוער בסיכון ועידודם לקראת גיוס לצבא הקנדי. כמו כן עובדי הארגון מסייעים לחיילים בודדים אקדמאיים במציאת תעסוקה בתעשיות הבטחוניות. פעילות זאת היא יסוד חשוב בגאוות היחידה של הארגון.

הארגון נרתם לחסכון במשאבי טבע ומונע פגיעה בסביבה בהיבטים הבאים: מניעת הדפסות שלא לצורך, חסכון בחשמל, כיבוי מזגנים, מחשבים ותאורה בעת יציאה מהמשרד. באגף מוטמעת מדיניות של מכירת פסולת מעודפי הצבא הקנדי (רכיבים אלקטרוניים, צמיגים, דלקים וכדומה) למיחזור ולשימוש חוזר במקום השלכה והטמנה וכן מיחזור תחמושת פגומה במקום פיצוצה לשם שמירת האוזון.

הארגון מצווה לשמר את איכות הסביבה ולציית לכל הוראות השמירה על איכות הסביבה, לרבות פינוי אשפה וחומרים מסוכנים במקום העבודה, ולהימנע מפגיעה סביבתית. יש להימנע ולדווח על כל מעשה העלול להזיק לסביבה. הארגון פועל בהתאם לחוקים ולתקנות בינלאומיים וקנדיים למוצרים שהוא מוכר.

כל עובד בארגון רשאי לנהוג בזמנו החופשי כראות עיניו, להשתתף או לא בהפגנות כל עוד אין להן אופי פוליטי, לפעול בארגונים התנדבותיים כל עוד אין להם קשר עם מחזיקי העניין של הארגון, אם כי בסעיף נקיון כפיים בקוד האתי בארגון נכתב במפורש כי העובד חייב לקבל אישור של הנהלת הארגון על עבודה בהתנדבות עבור גוף כלשהו, ובפרק ניגודי עניינים נכתב כי עובד הארגון אינו מועסק בעבודה כלשהי מחוץ לארגון, לרבות הוראה, הרצאות או כתיבה, ללא קבלת אישור מפורש של ראש הארגון.

נשאלת השאלה, האם זאת התערבות של "האח הגדול" המפקח על מעשי העובדים גם מחוץ לשעות העבודה, או אמצעי למנוע ניגודי אינטרסים ושוחד עקיף. בעת כתיבת הקוד האתי חשבו על מקרים רבים היכולים לשים "מכשול בפני עיוור" ולגרום להתנהגות לא אתית שמקורה תום לב של העובד.

ומה הם ה"מכשולים" שניתן להצביע עליהם ויכולים לקרות גם בארגון אם לא ניתן על כך את הדעת? אם נאסר על עובד הארגון לעבוד בהתנדבות מבלי לקבל אישור של הנהלת הארגון זה נועד למשל למנוע מצב שבו אחת התעשיות הבטחוניות, המעוניינות שהעובד יעדיף אותה על פני אחיותיה וינתב אליה את כל ההזדמנויות העסקיות ולא לחברות האחרות, תתן במישרין או בעקיפין תרומה של מאות אלפי דולרים לארגון הירוק שאותו מנהל עובד הארגון ובכך הוא יהיה "חייב" לה.

זה לא שוחד, אין התניה, העובד יכול להמשיך לנהוג על פי ראות עיניו, אך מבחינה מוסרית הוא כבר לא עצמאי בשיקוליו, כי הוא אסיר תודה לחברה הגדולה שפתאום מצאה עניין בשימור נחל מזוהם או הצלת חוף מוזנח. אמנם למרות שקנדה היא אחת הארצות הכי אתיות בעולם, מתגלים עדיין מקרים בהם נותנים שוחד ישיר, ופה ושם נותנים גם מעטפות עם מזומנים, אבל במקביל מתפתחות דרכים מתוחכמות כמו למשל תרומות למוזיאון, לארגון פילנתרופי, קונים ציור של אשתך בשווי גבוה פי כמה מערך השוק שלו, משלמים לבן שלך מיליונים בשביל לשוטט באינטרנט, מוכרים לך בית בחצי מערך השוק שלו, תורמים למפלגה שלך מיליון.

הארגון מעורב בעסקות של מאות מיליוני דולר שחברות יכולות להרוויח בהן עשרות מליונים ומנהליהן מליונים רבים. אם מנהל חטיבה עוזר לחברה מסוימת לפנים משורת הדין הוא יכול לגרום לה לזכות במכרז והחברה תשמח לתגמל לו

במישרין או בעקיפין, ובוודאי אם זה לא ייחשב כשוחד. ומדוע עובד הארגון לא רשאי לתת הרצאות, לכתוב ספר או לעסוק בהוראה מבלי לקבל אישור של ראש הארגון? קודם כל כי יש כללים ברורים של נציבות שירות המדינה כמה מותר לקבל בגין הרצאות ופעילויות אחרות.

אחרת, החברה המצפה לתמורה מהעובד תשמח לתת לו, אם לא היום אזי כשיעזוב את הארגון, אלף, עשרת אלפים, או חמישים אלף דולר עבור הרצאה אחת, (וכולנו מכירים מקרים מעין אלה, שבהם שולמו סכומים כאלה לפוליטיקאים ולא בגלל היכולת הרטורית שלהם), עובד או עובד לשעבר יכול לקבל עשרת אלפים, מאה אלף דולר או יותר עבור תפקיד אקדמאי כזה או אחר (וגם כאן הדוגמאות רבות במכללות או בארגונים אחרים), ועובד או עובד לשעבר יכול לקבל סכומי עתק עבור ספרו, גם אם הוא עוסק בגלי ההגירה לקנדה בתחילת המאה העשרים, אם במקרה העובד או איש הציבור יכול להביא לחברה רווחים של מליוני דולר, וגם תשלום מאות אלפים מביא עדיין תשואה נאה וכדאית לחברה.

לעובדים רבים בארגון יש מודעות חברתית וסביבתית גבוהה והם רוצים לתרום מזמנם ויכולותיהם למען הקהילה, הסביבה וגם ובעיקר עבור עצמם, עבור ההרגשה הטובה שאתה תורם ולא אדיש לנעשה סביבך. אי לכך, הארגון לקח על עצמו לפעול בצורה אקטיבית בתחומי האחריות החברתית והסביבתית על פי הכתוב לעיל. זה גם מאפשר לתעל את הכוונות הטובות של העובדים בצורה מאורגנת וללא חשש של משוא פנים והעדר ניקיון כפיים. בנוסף, הפעילות הזאת תורמת לתדמית ולמוניטין של הארגון. וכבר נכתב בפרק ההקדמה של הקוד האתי כי הקוד האתי בארגון קובע רף של העדפת טובת הכלל, פעילות למען האינטרס הציבורי, כשהעובדים הם משרתי הציבור שהאינטרס שלו גובר על האינטרס האישי שלהם. זה חל כמובן גם על פעילות חברתית וסביבתית.

אבל, עלינו להיזהר שהפעילות של הארגון למען הקהילה והסביבה לא תהיה מעין WINDOW DRESSING, לטהר את המצפון שהארגון מוכר נשק ההורג אנשים ובמקביל עוזר לאנשים ולסביבה בהתנדבות. תמיד יהיו המקטרגים שייחסו כוונות נסתרות ולא טהורות לארגון, אבל אם עובדי הארגון ומנהליה יבצעו את פעילותם מכל הלב זה אולי לא יזים את דברי המלעיזים אבל זה ייתן הרגשה טובה לעובדים ויתרום תרומה חשובה לחברה ולסביבה. פעילות של עובדי הארגון בפרויקטים של אחריות חברתית יכולה להגביר את הקשר בין העובדים ולתרום ללכידות ולשליחות האגף, לעבודת הצוות ולגאוות היחידה.

בפרק מנהיגות והתנהגות אתית בקוד האתי מציעים לעובדים לשאול את עצמם מספר שאלות על מנת לוודא אם פעילותם היא אתית. התנדבות למען הקהילה והסביבה עונה תשובה חיובית לשאלות: האם הפעולה היא צודקת וישרה, איך ארגיש אחרי מעשה, מה יקרה אם זה יוודע ברבים, בתקשורת, איך ארגיש אם זה יוודע למשפחתי ולחברים שלי, האם תדמית הארגון, משרד ההגנה ומדינת קנדה תיפגע/תשופר, האם אדם סביר היה מתנהג כמוני, כיצד הייתי מרגיש אם היו נוהגים כלפי באותה מידה? – לכל השאלות האלה התשובה היא כמובן חיובית ביותר.

אירוע הסעיפים הכלליים בקוד האתי בארגונים במדינות רבות

להלן מספר סעיפים כלליים המופיעים בקודי ההתנהגות של עובדי המדינה במדינות רבות ומוזכרים רק בכותרת בקוד האתי של הארגון. יחד עם זאת, התייחסות ספציפית לדוגמאות בארגון ממחישה טוב יותר את נחיצותם בארגון.

פעילות מפלגתית ומדינית - על עובד הארגון חל איסור לעסוק בפעילות מפלגתית, לרבות השתתפות בהנהלה של מפלגה או גוף מדיני, להתרים למען כל מטרה, לקחת חלק בתעמולת בחירות, להשתתף בהפגנות ותהלוכות בעלות אופי מדיני ולתת את הסכמתו לפרסום שמו מטעם מפלגה או תנועה. איסור זה חל גם אם העובד לא יציין או יגלה ברבים שהוא עובד הארגון.

טוב ורצוי שכל אזרח במדינה יצביע בבחירות ויהיו לו דיעות פוליטיות. זו מהותה של הדמוקרטיה וכל אחד שרוצה להשפיע יכול לעשות זאת באמצעות מודעות פוליטית. אך אם עובד עוסק בצורה אינטנסיבית בפעילות מפלגתית, חבר מרכז מפלגה, מתרים למען מפלגה או פוליטיקאים בפריימריז ובבחירות, לוקח חלק פעיל בתעמולת הבחירות, זה עלול לפגוע בעבודתו בארגון, כי העובד בארגון אמור לפעול על פי שיקולים ממלכתיים ואם הוא יזוהה כאיש מפלגה בכיר זה עלול לפגוע בתדמית חסרת הפניות של הארגון.

מניעת אפליה - עובדי הארגון מתייחסים בצורה הוגנת ושווה לכל העובדים ובאופן רחב יותר לכל מחזיקי העניין, ללא קשר לגזע, מוצא, צבע, דת, מין, הריון, נכות, גיל, נטיה מינית וכדומה. קידום, הערכה ותגמול עובדי הארגון נקבע על פי הישגי העובדים, ללא אפליה על בסיס כלשהו ודיעות קדומות.

עובדי הארגון כמו גם כל עובדי המדינה צריכים לנהוג בצורה הוגנת ושווה לכולם. לדוגמא, אין למנוע קידום של עובד בגלל גילו המבוגר בטענה שממילא הוא עומד לפרוש בעוד חמש שנים או של עובדת בגלל הריונה. הבעיה מתחילה כאשר מסווים מניעים פסולים בשיקולים של טיב העבודה וטוענים שהעובד המבוגר או העובדת בהריון הם פשוט לא מספיק טובים מבחינה מקצועית. זהו נושא סבוך ביותר, אבל טוב לשנן את נושא מניעת אפליה לכל עובד הארגון גם אם הוא לא ספציפי לארגון, כי זה לא אומר שאינו יכול לקרות גם בארגון. ממילא קשה לקרוא את כל הנהלים של עובדי המדינה, ולכן רצוי שהעיקריים שבהם יודגמו לפחות באירוע מעין זה בצמוד לקוד האתי.

מניעת הטרדה - הטרדה היא התנהגות המפריעה לעובד אחר בעבודתו בגלל גזעו, צבעו, דתו, מינו, הריון, מוצא, נכות, גיל, נטיה מינית וכדומה. הערות לא רצויות, מעליבות ופוגעות אסורות, כמו גם כל התנהגות מילולית או גופנית לא נאותה על רקע מיני או אחר, היוצרות סביבת עבודה עוינת, פוגעת, מאיימת ומפחידה, התגרויות מיניות לא רצויות, בדיחות פוגעות וכדומה. במידה ונודע לעובד הארגון על הטרדה מינית או אחרת עליו לדווח על כך מיידית לממונה על האתיקה.

קשה לעקור דיעות קדומות במיוחד מאנשים שלא נחשפו בפני אלה שהוא חש כלפיהם דיעה קדומה. אם עובד לא פגש מעולם אשה לסבית עד אשר הגיע לארגון הוא עלול להתבטא כלפיה בצורה מעליבה ופוגעת. חשוב לציין שהטרדה היא לא רק הטרדה פיזית כי אם גם הטרדה מילולית, בדיחות טפלות (כלפי יהודים אך גם כלפי פולנים), אוסטרקיזם ונידוי נשוא ההטרדה מקשרים חברתיים וקולגיליים, והשמעת איומים. זאת ועוד, גם אם עובד שומע הערות מעליבות שאינן מושמעות כלפיו אלא כלפי עובדים אחרים ואלה לא רוצים להתלונן, על העובד שנחשף להטרדה של האחר ליזום שיחה עם הממונה על האתיקה, כי המוטרדים חוששים לא פעם לעשות זאת בעצמם.

בטיחות ובטחון - יש לשמור על כללי הבטיחות, הבריאות והבטחון. אסורה אחזקת נשק ללא רשיון וללא אישור קצין הביטחון. יש לדווח באופן מיידי על כל סיכון בטיחותי ובטחוני, מפגע בריאותי, עישון בזמן העבודה במקומות אסורים. אלימות במקום העבודה אסורה מכל סיבה שהיא מצד או נגד כל עובד, אסור להשמיע איומים, לגרום לחבלות גופניות, לפגוע במזיד ברכושו של אדם או לנהוג בצורה אגרסיבית כך שמישהו ירגיש נפגע.

בנושא זה לא אמורות להיות דילמות כלשהן כי לכאורה אין מי שלא רגיש לנושאי בטיחות ובטחון. אולם בהרבה מקרים יש הזנחה פושעת שעלולה להמיט אסון. לדוגמא, אם בבדיקות הבטחוניות לשערי משרד ממשלתי יש עובד מסוים שלא

עושה את עבודתו כהלכה יש לדווח על כך בצורה מיידית כי הוא מסכן את כל באי המשרד. מובן מאליו, שאין גם להשמיע איומים או להכות עובד או עובדת, ויש להתייחס לגילויים מעין אלה בחומרה רבה ולא בסלחנות גם אם המאיים הוא דמות מקובלת בחברה והמאויים הוא דמות שהיא מנודה.

שמירה על נכסי הארגון - יש להשתמש בנכסים, ברכוש ובמשאבים של הארגון אך ורק לצרכי עבודה, לרבות שמירה על הקניין הרוחני של הארגון ושל מחזיקי העניין של הארגון. אין להעתיק תוכנה שנקנתה רק לצרכי עבודה בארגון לצרכים אישיים, חברתיים, ציבוריים או פוליטיים. יש למנוע כניסה של גורמי חוץ לא מאושרים לארגון. יש לשמור על כל ציוד המחשבים, המידע, התוכנה, הסיסמאות וכדומה של הארגון. יש להשתמש באינטרנט רק לצרכי עבודה ואסור להשתמש באינטרנט להורדת מידע פוגעני. אין לפגוע בשום מקרה במוניטין ובשמו הטוב של הארגון ויש להיזהר בזמן המגעים עם גורמי חוץ לא למסור כל מידע העלול לפגוע בארגון.

אין הכוונה כאן לאסור שימוש לצרכים פרטיים בעפרונות או בעטים או התקשרות הביתה לשאול מה שלום הילדים. חברות רבות דואגות הרבה יותר למנוע מקרים פעוטים מעין אלה ולא משקיעות את המשאבים הדרושים לשמירה על הקניין הרוחני שלהן. שימוש באינטרנט לצרכים פרטיים עלול לפגוע בעבודה, כי ישנם עובדים המכורים לאינטרנט ועלולים לשוטט בו שעות על חשבון שעות העבודה. אם ניתן לחשוף שימוש מעין זה, יש לעשות זאת. טוב שם טוב משמן טוב ועל הארגון ליהנות ממוניטין מצויין. אך ייתכנו מצבים בהם עובדים עלולים לפגוע במוניטין הארגון ולהשמיע ביקורת במגעיהם עם גורמי חוץ, בגלל נטיה לפטפט או קיום קשרים קרובים מדי עם גורמי חוץ. לכן, יש לאסור זאת במפורש.

העסקת עובדים - הארגון מעסיק עובדים על פי כישוריהם, השכלתם, התאמתם לדרישות, תוך קיום הסכמי העבודה. קידום, הערכה ותגמול העובדים נקבע על ידי הממונים על פי הישגי העובדים ומדיניות הארגון. העסקת קרובי משפחה נעשית על פי כללים ברורים ובשום מקרה לא ייקלטו בארגון קרובי משפחה בתפקידים אשר קיימים ביניהם יחסי כפיפות ישירים או עקיפים או שקרבת המשפחה עלולה לעורר חשד לניגודי עניינים.

במצב אידיאלי כל עובד בארגון מקודם ומוערך על פי כישוריו, השכלתו והתאמתו לתפקיד. אבל לצערנו, ייתכנו מקרים בהם מתערבים שיקולים זרים בהכרעות אלה, כגון נפוטיזם, יחסי חברות, יחסים חברתיים מעורערים, התבטאויות שאינן לפי רוחו של עובד זה או אחר. שיקולים אלה עלולים לפגוע קשות במוסר העבודה, במוטיבציה ובהישגי הארגון. כיוון שהמציאות הרבה יותר מורכבת מאשר קוד אתי כלשהו, עלינו להתמודד עם מצבים סבוכים כבדוגמא הבאה - את מי לקדם? את העובד המוכשר יותר למרות שהוא צעיר, או את העובד הותיק יותר על מנת שלא תהיה מראית עין של אפליה על פי גיל. האם להעדיף אשה לתפקיד מסוים בגלל נטיה לאפליה מתקנת, או עובד שחור, או נכה ולא את העובד המתאים יותר. מה אשם העובד המתאים בכך שאחרים מופלים לטובה? האם זה לא יפגע ביעילות של הארגון שלאו דווקא העובדים המתאימים יותר יקודמו על פי כישוריהם? אך מי קובע מי מוכשר יותר – ועדת מינויים על טהרת הגברים? האם אין להם דיעות קדומות כנגד נשים, ומי יודע אם הם אכן אוביקטיביים ללא רבב?

בנוסף לנושאים אלה, קיימים נושאים רבים שיש להם התייחסות בהוראות משרד ההגנה ועובדי המדינה ויש לבדוק את התאמתם בהקשר של הארגון. כמו כן, ישנם נושאים רבים שלא מוזכרים והוחלט שלא יוזכרו גם בקוד האתי של הארגון. למשל, סינון אתי של עובדים, של תעשיות בטחוניות, של ספקים וכדומה. עצם העובדה שזה לא נעשה כיום לא אומר שבעתיד זה לא ייעשה, אם יתגלה שהעדר סינון אתי פוגע קשות בתפקוד הארגון, כי לעיתים תפוח רקוב אחד עלול לגרום לנזק עצום במוניטין של הארגון, וטוב לטפל בבעיה בעודה באיבה.

חלק רביעי

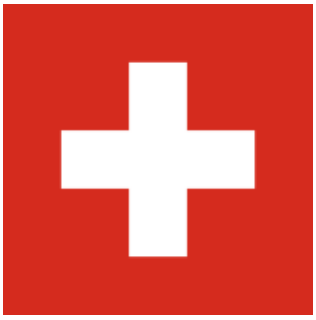

Switzerland

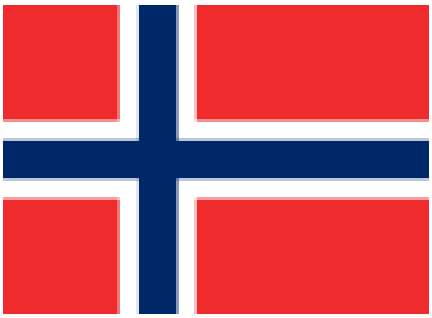

Norway

Sweden

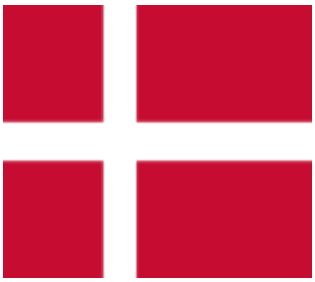

Denmark

Germany

Netherlands

Australia

Canada

Singapore

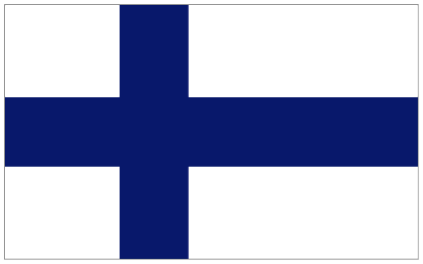

Finland

Luxembourg

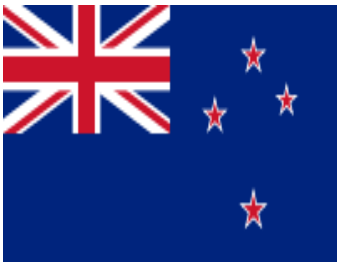

New Zealand

פתרונות למשברים בקפיטליזם - מתאם בין שגשוג לאתיקה בעולם ובישראל

EXECUTIVE SUMMARY

In my book "Ethics Pays", I proved that the most ethical countries in the world, according to Transparency International (TI) Corruption Perceptions Index, are also the best countries according to the most salient parameters of performance, tangible and intangible, in data and values as well. However, I was often asked how I can assess such an unequivocal conclusion according to fifty different parameters with results which are not always identical. Many unethical businessmen and politicians are trying to refute once and again that ethics does pay, as we have to live according to the laws of the jungle, to Machiavellian precepts, the survival of the fittest (the crookest?), that sustainability is a myth, that the company has only one purpose to maximize profits, that the most profitable companies are also the most corrupt, etc.

I have therefore decided to devise an index that I have called Cory's Index, which integrates 50 of the most salient parameters and gives a common determination to the performance of countries. I calculate the average ranking of every country in all those parameters, the most salient and unequivocal, devised by the most objective organizations, in the same period, with a large number of countries in every table. As the countries with the best ranks and scores are also the most ethical and have a very strong statistical correlation it proves my thesis that Ethics Pays. I am aware that in the middle the results may vary, but my theory is assessed at least with the most ethical countries in the world. That is what I have proved with my new Cory's Index, the integral index, and I analyze in this dissertation the results that I have found.

Cory's Index comprises 50 parameters – tangible and intangible, data, values, quantitative and qualitative, with a balanced distribution between its components. To the best of my knowledge no other index comprises such a varied and large list of parameters and it gives in the most salient way the status of the country from all its angles, based on data gathered by the best sources – UN, CIA, World Economic Forum, World Bank, and well-known institutes.

The 50 parameters are: GDP Per-Capita, GDP – Gross Domestic Product, GDP Growth Rate, Industrial Production Growth Rate, Gross National Saving, Budget Surplus or Deficit, Net Government Debt, Inflation Rate, Current Account Balance, Quality of Overall Infrastructure, The Size of the Shadow Economy, Global Competitiveness, Market Value of Public Traded Shares, International Innovation, Patent Applications, Ease of Doing Business, Financial Development, Commercial Bank Prime Lending Rate, Soundness of Banks, Credit Rating, Globalization, Networked Readiness, Median Per-Capita Income, GDP Per Hour Worked, Income Inequality/Distribution of Family Income/Gini Index, Gross National Income (GNI) Per-Capita, Distribution of Wealth/Wealth Per-Capita, Unemployment Rate, Health Expenditure Per-Capita, The World's Health Systems, Education Index, Culture and Media Composite Parameter, U21 Ranking of National Higher Education, Human Capital Index, Human Development Index, Inequality Adjusted Human Development Index, Newsweek's World's Best Countries, The Economist's Where to Be Born Index, Global Wellbeing Index, Gender Inequality, Percentage of Population Living in Poverty, Ranking of Happiness, Democracy Index, Social Progress Index, Global Peace Index, Fragile States Index, Index of Economic Freedom, The Human Freedom Index, Press Freedom Index, Environmental Performance Index. In tables where the "best" countries have the lowest rank (170 or so), as for example the level of inequality, I have reversed the ranks giving the most equal countries the highest rank (1 to the lowest inequality and so on). I am systematic in this respect that I perceive as the best (a rank of 1) – a country with the most favorable parameters: highest GDP per capita, happiest, the best democracy, the most peaceful, the lowest poverty, the highest equality, development, freedom, sustainability… I have kept academic rigor, without "extenuating circumstances", and in case of doubt I opted towards the most conservative solution. Even if some parameters were "unfair" towards ethical countries, such as growth rates, due to

special circumstances, such as the Great Recession, I included them in my Index, in spite of the negative impact on the results, without any manipulation in my choices.

I compare Cory's Index to Transparency International's Corruption Perception Index in 2014. I have found in my analysis of TI' indices over the years that there are very few changes in the ranking of the most ethical countries, but as I wanted that the periods surveyed would concur as much as possible to TI's Index, I have managed to include in my Integrated Index the most recent data, mainly from the last decade, and in most of the cases for the period of 2012-2014. We have included in Cory's Index most of the parameters that were part of my book "Ethics Pays", but we have added a few additional parameters in order to render the Index as balanced as possible, and included only parameters with rankings in order to find the average ranking, as when there are no rankings we cannot analyze the data statistically as we have done.

When I started to write my book Ethics Pays and this dissertation I had no idea if I'll succeed to prove that the most ethical countries according to Transparency International's Corruption Perceptions Index have also the top ranks in the composite index of the main characteristic parameters. After choosing the parameters and analyzing them I reached the conclusion that for the first time there is an academic proof at the macro level of countries that Ethical Countries obtain the top performance in the composite index of all the parameters with a very strong correlation. I figured that if I'll find that there is a clear correlation between the two indices I'll prove my thesis, but I never figured that all the first 13 countries in TI's Index, the Top 13 ethical countries are exactly the same as the first 13 countries in Cory's Index: Denmark, New Zealand, Finland, Sweden, Norway, Switzerland, Singapore, Netherlands, Luxembourg, Canada, Australia and Germany; with one exception – the last one of TI's Top 13 Iceland is in Cory's Index ranked 23, while the country ranked in TI's 2014 Index in no. 23 Austria is in Cory's Index ranked 9. This exception is analyzed at length in my book.

The score of each country in Cory's Index is computed by finding the average ranking of each country in all the 50 parameters. The best ranks in Cory's Index are attributed to the countries with the highest average ranks, as the best countries ranked 1, 2, 3 have also the highest ranks. Cory's Index is of course not the only Index that can integrate 50 or more parameters about the performance of each country into one parameter. Other scholars may devise similar or different parameters in order to validate or refute my thesis that "Ethics Pays". The subject is so important, in view of the deterioration of ethics in today's economy and the Great Recession, that I'll be honored and welcome prominent professors, authors, politicians, businessmen, economists, prominent people, universities, newspapers and organizations to cooperate with me or devise surveys, researches, parameters and indices of their own

In TI's Index the ranking is attributed according to the highest scores that the countries obtain and Denmark ranked no. 1 (the highest rank is of course the best result with the lowest numerical value) has the highest score of 92. I was not satisfied with those results and I validated them by finding the average ranks for the best ethical countries since the first year of TI's Index – 1995 and until 2015, 21 years overall. Yet, I remained with the basis of 2014 for TI's Index, since I have chosen it as the basis of my computations in my book Ethics Pays because it concurs most with the average years of computation of the parameters that I have chosen. The first 11 countries in TI's Index in 2014, the most ethical countries with scores of 80 to 92, are exactly the same countries as in TI's average indices for 21 years, with one exception – Luxembourg is no. 9 in 2014 and no. 12 on the average and Iceland is no. 6 on the average and no. 12 in 2014. There are of course differences within the group but those differences are rather small in 4 countries (1, 2, 3, 4) and the ranks are identical in 6 countries. In the category of very ethical countries (12-20) there is 1 gap – Belgium, and in the category of the ethical countries (21-38) there are 6, but as a rule the ranking of the 38 most/very and ethical countries in 2014 is similar or almost identical to the average ranks in most of the cases, which we wanted to validate in order to ensure that the ranking of the ethical countries in 2014

should be the basis for comparison to Cory's Index, while the ranking in 2014 is more compatible to the rankings in Cory's Index and in its 50 parameters comprised in the Index.

There are of course absolute differences between TI's Index and Cory's Index within the group of the Top 11/13, Top 20 or Top 38 most ethical, very ethical and ethical countries. In order to analyze a group which is large enough to validate statistically, we didn't calculate the differences in the subcategories of ethical countries but in all the 38 most/very and ethical countries in TI's Index in 2014 scoring 60 and more which includes all the ethical countries. There are many ways to analyze those differences in order to find if there is a correlation between the two indices. I analyzed it by finding the Spearman's rank correlation coefficient. In statistics, Spearman's rank correlation coefficient or Spearman's rho **ρ**, is a nonparametric measure of rank correlation (statistical dependence between the ranking of two variables). It assesses how well the relationship between two variables can be described using a monotonic function. In mathematics, a monotonic function (or monotone function) is a function between ordered sets that preserves or reverses the given order. This concept first arose in calculus, and was later generalized to the more abstract setting of order theory. The Spearman correlation between two variables will be high when observations have a similar rank, relative position label of the observations within the variable: 1st, 2nd, 3rd, etc., or identical for a correlation of 1. If the ranks in the two tables are identical the correlation is 1 and the closer the rho is to 1 the higher is the correlation, which is set according to the distance from 0.

The formula of the Spearman's rank correlation coefficient is:

$$r_s = 1 - \frac{6\sum d_i^2}{n(n^2-1)}.$$

- $d_i = \mathrm{rg}(X_i) - \mathrm{rg}(Y_i)$ is the difference between the two ranks of each observation.
- *n* is the number of observations

In our case we calculated the sum of the squared differences between the ranks of each one of the 38 ethical countries in Transparency International's Index and in Cory's Index, between the ethical performance/low corruption and the qualitative/quantitative performance of those countries (20 out of the 38 have a minimal difference between 0 to 4 and 5: 5-6): 16 + 9 + 1 + 9 + 49 + 4 + 16 + 4 + 196 + 9 + 64 + 9 + 121 + 1 + 4 + 1 + 324 + 16 + 4 + 36 + 36 + 225 + 121 + 1 + 144 + 25 + 1 + 4 + 36 + 81 + 0 + 225 + 4 + 169 + 16 + 144 + 36 + 64 = 2225.

The squared number of countries is 1444 (38x38). The rho is therefore: 1 – 6x2225:38x(1444-1) = 1 – 13350:54834 = 1 – 0.243 = 0.757, which is a very good correlation, very close to 1. Rho values from 0.75 to 1 point to very good to excellent correlation between the variables, with very strong relationship, and we have received here a Rho that is higher than 0.75.

The very high correlation is due to the fact that the difference between the ethical and prosperity rankings of almost all the ethical major economies as well as the smaller ethical countries is quite low, proving statistically for the first time that Ethics Pays in the level of countries when we compare the ethical and prosperity performance of the ethical countries, which measures qualitative and quantitative prosperity in 50 parameters of GDP, happiness, social progress, democracy, innovation, human development, peace, indebtedness, equality, employment, ecology, etc. In a nutshell – the ethical countries have the best quality of life!

INTRODUCTION

In my book "Ethics Pays", I proved that the most ethical countries in the world, according to Transparency International (TI) Corruption Perceptions Index, are also the best countries according to the most salient parameters of performance, tangible and intangible, in data and values as well. However, I was often asked how I can assess such an unequivocal conclusion according to fifty different parameters with results which are not always identical. Many unethical businessmen and politicians are trying to refute once and again that ethics does pay, as we have to live according to the laws of the jungle, to Machiavellian precepts, the survival of the fittest (the crookest?), that sustainability is a myth, that the company has only one purpose to maximize profits, that the most profitable companies are also the most corrupt, etc.

I have therefore decided to devise an index that I have called Cory's Index, which integrates all the salient parameters and gives a common determination to the performance of countries. But other scholars may devise indices of their own that will integrate similar or different parameters and try to validate/refute with an academic/statistical proof that Ethics Pays. After reading hundreds of books on business ethics, capitalism, economic theories, and consulting well-known experts, I am convinced that the parameters that I have chosen are the most salient, and it really does not matter if they are 50, 44, or 55, but they are very numerous and very diverse, they are based on data and on values, they are tangible and intangible, and most of all I have found a way to integrate all of them in one ultimate integral index, Cory's Index.

I calculate the average ranking of every country in all those parameters, the most salient and unequivocal, devised by the most objective organizations, in the same period, with a large number of countries in every table. If the countries with the best ranks and scores are also the most ethical it proves my assumption, and vice versa if the countries that have the worse ranks and scores are also the most corrupt it proves my point. I am aware that in the middle the results may vary, but my theory is assessed at least with the most ethical and unethical countries in the world. That is what I have proved with my new Index, the integral index, and I analyze in this dissertation the results that I have found, bringing also as a backup – the results and tables that I have included in my book "Ethics Pays", as well as data on the states.

I have omitted from the parameters those that included very few states or only part of the world as OECD, mostly less than a hundred, as it might have distorted the rankings, giving to corrupt countries average ranks of 30 just because only 30 countries were surveyed. But I have included few (4) and important parameters where I had only 50-80 countries, assuming that the distortion will be minimal, as most of the parameters include 150-200 countries, and the average number of countries surveyed is similar to the number of countries in TI's Index – 175. I have not computed any ranking of parameters, as I rely on the best sources, as CIA, UN, World Economic Forum, and well-known organizations. My only contribution is in analyzing the ranking of those parameters with an ethical prism and devising Cory's Index.

Some of the tables include dependencies and microstates (a population of less than 50000). For example in the table of GDP per capita we find in: no. 2 the microstate Liechtenstein, no. 4 the dependency Bermuda, no. 5 the microstate Monaco, and up to no. 20 we find the dependencies: Jersey, Falkland Islands, Isle of Man, Guernsey, Cayman Islands, Gibraltar. But as the TI index does not include those states it does not distort effectively the findings as we don't include them either in Cory's Index. The only exceptions are the dependencies Puerto Rico, Hong Kong and Macao rated by TI. I have tried to include in Cory's Index all the parameters surveyed in my book Ethics Pays, but as we make a statistical survey, I had to find the right balance between tangible, qualitative, quantitative, values and data parameters.

In tables where the "best" countries have the lowest rank (170 or so), as for example the level of inequality, I have reversed the ranks giving the most equal countries the highest rank (1 to the lowest inequality and so on). I am systematic in this respect that I perceive as the best (a rank of 1) – a country with the most favorable parameters: highest GDP per capita, happiest, the best democracy, the most peaceful, the lowest poverty, the highest equality, development, freedom, sustainability… I have kept academic rigor, without "extenuating circumstances", and in case of doubt I opted towards the most conservative solution. Even if some parameters were "unfair" towards ethical countries, due to special circumstances, I included them in my Index, in spite of the negative impact on the results, without any manipulation in my choices.

We considered not including in our index growth rates, as it would be unfair to compare the growth rate of developing countries that have to grow immensely in order to reach the level of development of developed countries, which are growing at a very low level of growth since it is much more difficult to grow in their advanced state of development. But as growth rates are very important and positive parameters, we have included them in our Index. The same choice applies also to gross national saving as % of GDP, which is much higher in developing countries. No "discounts" also in including some of the oil-rich countries, excelling in many of the parameters, such as Libya, Algeria, Iran, Nigeria, even if their corruption level is quite high. You can be rich and corrupt, but my Index proves that Ethics prevails in spite of that.

The question that we try to answer with Cory's Index is in a nutshell – do the most ethical countries have the best quality of life? We can have a fantastic quality of life in spite of a low growth rate or savings rate, included in our Index, because you are in such a good situation that you don't need to improve it. You don't need to grow because your status is very high already and you don't need to save too much because the welfare state takes care of all your needs in case of illness, unemployment or old age. Yet, the level of net indebtedness and soundness of banks are very important parameters, as well as unemployment, and if you achieve your welfare because of too many debts, if your banks collapse, and your workers are unemployed it affects in the long run your quality of life, even if you are insured or protected.

As all the parameters do not include all the countries, we have divided the sum of all the rankings by the number of parameters in which they appear, and some countries as Barbados and Hong Kong do not appear in too many of the parameters. Nevertheless we have decided to include them in Cory's Index, as they are in TI's index and we wanted to compare the performance of all the countries surveyed by TI, even if their performance data is lacking. As we have fifty parameters in Cory's Index, the weight of each parameter is 2%, and even if some parameters are lacking in some countries or are not too relevant according to some critics, the distortion will amount only to a few percents. However, I assume that all the parameters are parameters that have a consensus on their relevance and their sources.

I personally believe that a high level of taxation is essential in order to achieve a high quality of life and a viable welfare state, but I reckon the fact that a high quality of life can be achieved also with a very low level of taxation, as in Singapore and the United States, and there are people who maintain that a low level taxation is a prerequisite of a high quality of life, of economic freedom, even of civil rights. That is why I have not included the parameter of the level of taxation in my Index, as I try to remain as objective as possible, without imposing my views. But if you have to pay taxes, at any level – low or high, this is a precondition of a quality of life as everybody has to share with the burden, without any shadow economy, so the level of shadow economy is one of the parameters of Cory's Index.

What do we do if the year of the table is a year of a recession as 2009, or the aftermath of a recession as 2013, the year in which we have a table on the budget surplus or deficit as a % of GDP? We cannot make any exceptions because of such events, as there is no end to special

circumstances. That is why we have included this parameter in our Index although many ethical countries have a deficit, though not so large. A "moderate" deficit of 2.5% causes Denmark to be at the very low level of 103 although many corrupt countries as Congo have a very high surplus and are ranked no. 3. The average of dozens of parameters will level off this "drawback", which could be unfair as a deficit of 2.5% is not so bad after all, but we have to stick to our principles that every deficit is bad, even if this is highly distorted in this case.

We have learned at the university that inflation is bad, but inflation rates are nowadays very moderate in most of the countries and an inflation rate of 2.5% of the Netherlands position it at a rank of 93, which is very low and could deteriorate its ranking as one of the most ethical states. However, we have to remain consistent and include this parameter as well, even if it might distort the results. What about parameters with absolute levels such as GDP? As our ethical countries are quite small in comparison to large economies it might distort the results, but we have decided to include them in our Index, as there are no exceptions. However, we have a much better parameter – GDP per capita – and it gives an excellent aspect on the economic situation of the country, which is why we include also this parameter with the GDP.

Another issue is how can we add the ranking of GDP per capita and happiness in the same Cory's index, although they are quantitative and qualitative, and why do we give the same weight to every parameter? I believe that quality of life consists of tangible and intangible factors and that is why I have included them in the same Index of the Indices, furthermore I cannot assess that happiness is more important than GDP per capita, or that equality is more important than low net indebtedness. That is why I have given the same weight to every parameter, they are All My Sons, and I perceive quality life as a holistic texture, as I cannot decide which of My Sons is worthier than the others. I let the insurance company assess what is more important a foot or an arm, which finger, an eye or an ear, for me they are all vital.

Modern economic theory proves that excessive income inequality, as measured by the Gini Index, is bad for the economy and for society. Yet, many neo liberals perceive equality as "communism" and an adverse incentive on the economy, believing that a welfare state is an aberration, sustainability is a hoax, and corporate social responsibility is the mother of all evil. One has to draw the line somewhere and make choices, and I cannot exclude inequality from my Index as I did for taxation, as equality is one of the cornerstones of modern times, as freedom and welfare, at least an adequate equality, which is surveyed by Gini Index and is part of Cory's Index as well. Economy and business are not goals on their own, they have to serve mankind and not the other way round, and fortunately this has become the consensus.

Is it fair to introduce in the index the absolute market value of public traded shares? Even if in the list of the most ethical states we find very small countries in population and in area, such as Luxembourg and Singapore? But here again, we discover a "surprise" that huge economies as the US, UK and Japan are ranked no. 1, 4 and 3, while much smaller economies as Hong Kong, Switzerland and Singapore are ranked no. 5, 14 and 18. And this is a "revelation" that ethical countries not only are not hindered by their ethics but they can achieve the highest market values in absolute terms alongside with huge economies with much larger populations and infrastructures, as ethics pays, and even in the "bastion" of capitalism – the stock exchange – with the highest values, the highest financial rankings, the lowest interest rates.

A problematic parameter is the percentage of population living in poverty below national poverty line – poverty is undoubtedly one of the most crucial parameters, but the most ethical nations, such as Sweden, Finland, Norway, New Zealand and Australia, are so rich that they are not even included in the poverty indices. But other very rich countries are included in the indices, such as Switzerland, Canada and the Netherlands. Furthermore, as the criterion is below the national poverty line, this line is set much higher in the rich countries than in the poor countries and we can

reach such absurdities that the percentage of people living below poverty line is identical in the very rich Germany and in the very poor Afghanistan – about 16%, and the rich Denmark has a higher percentage of poor – 13.4 than poor Vietnam – 11.3.

And it reminds us of the old joke about the tycoon's daughter who had to write a composition about poverty and she wrote that she comes from a poor family – her gardener is poor, her driver is poor and her nanny is also poor. So, there is a substantial problem in using such scores, as even among the poor countries we find discrepancies that cannot be explained – in Argentina 30% of the population are poor, twice as much as in Afghanistan, and in Azerbaijan we find the lowest rate of poverty – 6%, like in Austria… The reason that I include this parameter in Cory's Index, imperfect as it is, is that the parameter is so important that it is imperative to include it even if it is only one parameter. In my book "Ethics Pays" I analyze in depth the problem of poverty, using other quantitative indices, $1.5 - 2 per day, etc.

Some of the parameters in this dissertation and in Cory's Index may seem overlapping in some respect, but after much consideration I have arrived to the conclusion that they reflect best the performance of the countries. Furthermore, the ranking is quite different in those "overlapping" parameters, which proves that there are substantial differences between the parameters; the perspective is different, and very often they complement each other. On the other side, we can of course include all the components of parameters such as HDI, women's share of seats in parliament, wealth per adult, etc., but after much consideration we have decided not to include them in Cory's Index, yet we include them in the 100+ tables of parameters, and anyone can make sensitivity tests including or excluding those parameters.

I compare Cory's Index to Transparency International's Corruption Perception Index in 2014. I have found in my analysis of TI' indices over the years that there are very few changes in the ranking of the most ethical countries, but as I wanted that the periods surveyed would concur as much as possible to TI's Index, I have managed to include in my Integrated Index the most recent data, mainly from the last decade, and in most of the cases for the period of 2012-2014. We have included in Cory's Index almost all the parameters that were part of my book "Ethics Pays" with the reservations stated above, but have added a few additional parameters in order to render the Index as balanced as possible, and only parameters with rankings in order to find the average ranking, as when there are no rankings we cannot analyze the data statistically.

I believe that even the parameters that were not included in Cory's Index are reflected in the parameters that were included. For example, I have not included taxation parameters for reasons stated above, but the issue of taxation is reflected in the parameters of the Index of Economic Freedom, included in Cory's Index. This index assumes that fiscal freedom is a precondition for economic liberty and the highest ranking countries are those with the lowest tax rates of individuals and corporate and lowest tax burden as a % of GDP. The higher government spending is (also for welfare and social benefits) the lower the score. The higher scores are for countries free from legal regulation on the labor market, from microeconomic intervention, from government control & interference in the financial sector, including banks.

I have included this parameter, opposite to my beliefs, as I reckon that many countries with neo liberal regimes are successful and ethical as well. Nevertheless, we bring all the other 22 parameters (72 in total) that were not included in the 50 of Cory's Index at the end of this book, including area of countries, population, density, reserves, taxes, and other parameters putting my dissertation into perspective. The book is an eBook, due to its thousands of links, but can be printed as well. In the book of Appendices we bring an original dissertation written on the subject of devising a Culture Index with additional tables (100+ in total), as well as data and links to tables (sometimes there are slight differences as data is updated online), data on countries, statistical data, maps, flags, bibliography, Cory's publications, and related data.

COMPARISON BETWEEN TI'S PERCEPTIONS INDEX AND CORY'S INDEX OF THE PERFORMANCE OF 50 MAIN PARAMETERS

When I started to write my book Ethics Pays and this dissertation I had no idea if I'll succeed to prove that the most ethical countries according to Transparency International's Corruption Perceptions Index have also the top ranks in most of the main characteristic parameters. After choosing the parameters and analyzing them I reached the conclusion that for the first time there is an academic proof at the macro level of countries that Ethical Countries obtain the top performance in almost all the parameters. But this proof lacked statistical validation linking together all the parameters chosen and that is why I devised an Index combining all the parameters, ultimately the 50 most characteristic parameters, into one Index that I called Cory's Index, measuring the average rank of all the 50 parameters for each one of the 175 countries surveyed by TI's index in the basic Index of 2014. I figured that if I'll find that there is a clear correlation between the two indices I'll prove my thesis, but I never figured that all the first 13 countries in TI's Index, the Top 13 ethical countries are exactly the same as the first 13 countries in Cory's Index: Denmark, New Zealand, Finland, Sweden, Norway, Switzerland, Singapore, Netherlands, Luxembourg, Canada, Australia and Germany; with one exception – the last one of TI's Top 13 Iceland is in Cory's Index ranked 23, while the country ranked in TI's 2014 Index in no. 23 Austria is in Cory's Index ranked 9. But Austria has improved its TI's rank from 23 in 2014 to 16 in 2015 and 17 in 2016. Austria was in almost all the years among the Top 20 (except in a short period of 2012-2014) and was on average in the years 1995-2015 in rank no. 16. While Iceland was affected by the ongoing worldwide financial crisis, the nation's entire banking system systemically failed in 2008, leading to a severe depression, substantial political unrest, and the institution of capital controls.

The score of each country in Cory's Index is computed by finding the average ranking of each country in all the 50 parameters. The best ranks in Cory's Index are attributed to the countries with the highest average ranks, as the best countries ranked 1, 2, 3 have also the highest ranks. Cory's Index is of course not the only Index that can integrate 50 or more parameters about the performance of each country into one parameter. Other scholars may devise similar or different parameters in order to validate or refute my thesis that "Ethics Pays". The subject is so important, in view of the deterioration of ethics, that I'll be honored and welcome prominent professors, authors, politicians, businessmen, economists, prominent people, universities, newspapers and organizations to cooperate with me or devise surveys, researches, parameters and indices of their own – Joseph Stiglitz, Naomi Klein, Robert Reich, Paul Krugman, Thomas Friedman, Charles Ferguson, Michael Moore, Andrew Ross Sorkin, Daniel Kahneman, Dan Shechtman, Nassim Taleb, Michael Lewis, Roger Lowenstein, George Soros, Muhammad Yunus, Joel Bakan, Laura Nash, Henri-Claude de Bettignies, Yehuda Kahane, Nouriel Roubini, Robert Shiller, Fareed Zakaria, Matt Taibbi, Noam Chomsky, Sheila Bair, Dan Ariely, Anat Admati, Thomas Piketty, Niall Ferguson, Yvon Pesqueux, Jerry Wind, Jean-Pierre Lehmann, Shlomo Avineri, Ilan Meshoulam, Harvard, Stanford, Columbia, NYU, Berkeley, Princeton, Wharton, INSEAD, IMD, ESCP, Duke, CNAM, Transparency International, CEIBS, the Universities of Jerusalem, Tel Aviv, Haifa and the Technion, The New York Times, The Economist, The Wall Street Journal, Le Monde, The Financial Times, The Marker, neo-liberals, socialists, Chinese, Japanese, UN, EU, NZ, Singaporean, Russian, French, US, UK, Spanish, Indian, Israeli, Egyptian, South African, Australian, Scandinavian, Swiss, Benelux, Canadian, German, Italian, Brazilian, Argentinian, Korean, Taiwanese, Saudi, Mexican, Greek, Turkish, Indonesian, and other organizations.

In TI's Index the ranking is attributed according to the highest scores that the countries obtain and Denmark ranked no. 1 (the highest rank is of course the best result with the lowest numerical value) has the highest score of 92. I was not satisfied with those results and I validated them by finding the average ranks for the best ethical countries since the first year of TI's Index – 1995 and until 2015, 21 years overall. Yet, I remained with the basis of 2014 for TI's Index, since I have chosen it as the basis of my computations in my book Ethics Pays because it concurs most with the average years of computation of the parameters that I have chosen. The first 11 countries in TI's Index in 2014, the most ethical countries with scores of 80 to 92, are exactly the same countries as in TI's average indices for 21 years, with one exception – Luxembourg is no. 9 in 2014 and no. 12 on the average and Iceland is no. 6 on the average and no. 12 in 2014. There are of course differences within the group but those differences are rather small in 4 countries (1, 2, 3, 4) and the ranks are identical in 6 countries. In the category of very ethical countries (12-20) there is 1 gap – Belgium, and in the category of the ethical countries (21-38) there are 6, but as a rule the ranking of the 38 most/very and ethical countries in 2014 is similar or almost identical to the average ranks in most of the cases, which we wanted to validate in order to ensure that the ranking of the ethical countries in 2014 should be the basis for comparison to Cory's Index, while the ranking in 2014 is more compatible to the rankings in Cory's Index and in its 50 parameters comprised in the Index.

It is not a cliché to assume that the performance of a country is due mainly to the human factor. There are of course oil-rich countries, countries with minerals, excellent weather conditions, or countries stricken by aridity, earthquakes and wars. We know that, but if this is the case how is it possible that such countries with minimal resources as Singapore, Israel, Luxembourg, the Netherlands, Finland or Denmark flourish so much. The answer is obvious – because of their citizens – we find neighboring countries with the same conditions – one of them is among the richest in the world and the other among the poorest. Countries with so much resources as Russia and Argentina receive the lowest scores because of their corruption, while Poland and Chile manage to be very successful because of their ethics. Furthermore, countries that were very poor become very rich because of a change in attitude, mentality, ethics and leadership – the best examples are Singapore, Finland, Ireland, Estonia & Taiwan.

There are of course absolute differences between TI's Index and Cory's Index within the group of the Top 11/13, Top 20 or Top 38 most ethical, very ethical and ethical countries. In order to analyze a group which is large enough to validate statistically, we didn't calculate the differences in the subcategories of ethical countries but in all the 38 most/very and ethical countries in TI's Index in 2014 scoring 60 and more which includes all the ethical countries. There are many ways to analyze those differences in order to find if there is a correlation between the two indices. I analyzed it by finding the Spearman's rank correlation coefficient. In statistics, Spearman's rank correlation coefficient or Spearman's rho **ρ**, is a nonparametric measure of rank correlation (statistical dependence between the ranking of two variables). It assesses how well the relationship between two variables can be described using a monotonic function. In mathematics, a monotonic function (or monotone function) is a function between ordered sets that preserves or reverses the given order. This concept first arose in calculus, and was later generalized to the more abstract setting of order theory. The Spearman correlation between two variables will be high when observations have a similar rank, relative position label of the observations within the variable: 1st, 2nd, 3rd, etc., or identical for a correlation of 1. If the ranks in the two tables are identical the correlation is 1 and the closer the rho is to 1 the higher is the correlation, which is set according to the distance from 0.

The formula of the Spearman's rank correlation coefficient is:

$$r_s = 1 - \frac{6\sum d_i^2}{n(n^2-1)}.$$

- $d_i = \mathrm{rg}(X_i) - \mathrm{rg}(Y_i)$ is the difference between the two ranks of each observation.
- *n* is the number of observations

In our case we calculated the sum of the squared differences between the ranks of each one of the 38 ethical countries in Transparency International's Index and in Cory's Index, between the ethical performance/low corruption and the qualitative/quantitative performance of those countries (20 out of the 38 have a minimal difference between 0 to 4 and 5: 5-6): 16 + 9 + 1 + 9 + 49 + 4 + 16 + 4 + 196 + 9 + 64 + 9 + 121 + 1 + 4 + 1 + 324 + 16 + 4 + 36 + 36 + 225 + 121 + 1 + 144 + 25 + 1 + 4 + 36 + 81 + 0 + 225 + 4 + 169 + 16 + 144 + 36 + 64 = 2225.

The squared number of countries is 1444 (38x38). The rho is therefore: 1 – 6x2225:38x(1444-1) = 1 – 13350:54834 = 1 – 0.243 = 0.757, which is a very good correlation, very close to 1. Rho values from 0.75 to 1 point to very good to excellent correlation between the variables, with very strong relationship, and we have received here a Rho that is higher than 0.75.

We have therefore proven that Ethics Pays, as there is a very good correlation between ethics and prosperity, between the ranking of the 38 ethical countries and their ranking in Cory's Index. We have maintained throughout this book that the correlation is strongest in the first ranks of the ethical countries, here the 38 first ranks of the ethical countries with scores of 60 and more in TI's Index. We may chose to try to prove that Ethics Pays also with less ethical countries – quite ethical countries ranked 50 and more in TI's Index, but the correlation might be less unsmistakably clear than with the more ethical countries. We may also chose to try to prove that there is a correlation between the low ranking of the corrupt countries in their different categories in TI's Index and their low ranking in Cory's Index. But even if there are no such correlations, this dissertation has managed to prove the main thesis of this book that Ethics Pays, as there is a very good correlation between the rankings of the 38 ethical countries in TI's Index and their ranking in Cory's Index, which measures qualitative and quantitative prosperity in 50 parameters of GDP, happiness, social progress, democracy, innovation, human development, peace, indebtedness, equality, employment, ecology, etc.

Most of the countries have a very small difference in their rankings in the two indices – 0 to 4. I have already mentioned and analyzed the large difference in the ranking of Austria (TI – 23, Cory – 9, Difference – 14) and of Iceland (12/23/11 respectively). Germany has a difference of 7 between its TI ranking – 12 and Cory ranking – 5, as its prosperity is stronger than its ethical ranking, but Germany has improved its ethical ranking to 10 in 2015 and 2016, lowering the difference to only 5. Nevertheless, Germany is the most ethical major economy ahead of UK - 14, Japan - 15, US - 17 and France - 26, and probably it is much harder for a large nation to receive a top ethical ranking compared for example to small nations as Denmark and New Zealand. But even a ranking of 12 in 2014 and 10 in 2016 is an excellent ranking among the top 10 or 12 ethical countries. Finland (3/11/8) and New Zealand (2/13/11) are much more "ethical" than "prosperous", but they have nevertheless excellent rankings in Cory's Index – 11/13, bearing in mind that they are small countries with few natural resources. France is more prosperous than ethical (26/20/6), yet it has improved its ethical ranking in 2015/2016 to 23, thus lowering the difference to only 3. The spread between the ethical and prosperity rankings of the ethical major economies is quite low, even for France and Germany, Japan has a difference of only 1, USA is 2, UK is 4, which shows that for ethical major economies there is a strong correlation between ethics and prosperity.

In a few cases there are quite large differences: Belgium (15/21/6), Spain (37/25/12), Poland (35/29/6), Uruguay (21/34/13), etc., but the largest difference is the difference between the ranking of Israel in ethics (TI – 37) and prosperity (Cory – 22), a difference of 15, as Israel has a much better prosperity than ethics. But, Israel was much more ethical over the years than in 2014 and it has improved its ethical ranking substantially in 2015 (32) and 2016 (28), with a much smaller

difference of 6, and it is not clear if the improvement in ethics has improved its prosperity or vice versa. Anyhow, most of the ethical countries have a similar ranking in both Indices, proving once more than Ethics Pays and ethical countries achieve the best average results in the 50 parameters of Cory's Index with a very strong correlation.

TI's Index Rank|Country's Name|Score||Cory's Index Rank|Country's Name|Score||Difference

Most Ethical (ranks: 1-11, score: 92-80),

Very Ethical (ranks: 12-20, score: 79-74), &

Ethical Countries (ranks: 21-38, score: 73-60)

1.	Denmark	92	1.	Switzerland	15.39	4
2.	New Zealand	91	2.	Norway	18.78	3
3.	Finland	89	3.	Sweden	21.63	1
4.	Sweden	87	4.	Denmark	23.00	3
5.	Norway	86	5.	Germany	25.58	7
5.	Switzerland	86	6.	Netherlands	25.60	2
7.	Singapore	84	7.	Australia	25.61	4
8.	Netherlands	83	8.	Canada	26.60	2
9.	Luxembourg	82	9.	Austria	27.54	14
10.	Canada	81	10.	Singapore	27.83	3
11.	Australia	80	11.	Finland	29.61	8
12.	Germany	79	12.	Luxembourg	30.39	3
12.	Iceland	79	13.	New Zealand	32.57	11
14.	United Kingdom	78	14.	Japan	34.28	1
15.	Belgium	76	15.	USA	36.08	2
15.	Japan	76	16.	Ireland	36.38	1
17.	Barbados	74	17.	Taiwan	36.83	18
17.	Hong Kong	74	18.	United Kingdom	37.04	4
17.	Ireland	74	19.	Hong Kong	37.95	2

TI's Index Rank|Country's Name|Score||Cory's Index Rank|Country's Name|Score||Difference

17.	USA	74	20.	France	38.10	6
21.	Chile	73	21.	Belgium	38.18	6

21.	Uruguay	73	22.	Israel	40.92	15
23.	Austria	72	23.	Iceland	42.30	11
24.	Bahamas	71	24.	United Arab Emirates	43.33	1
25.	United Arab Emirates	70	25.	Spain	44.04	12
26.	Estonia	69	26.	Chile	46.42	5
26.	France	69	27.	Qatar	47.68	1
26.	Qatar	69	28.	Estonia	48.38	2
29.	St Vincent & Grenadines	67	29.	Poland	48.70	6
30.	Bhutan	65	30.	Lithuania	50.75	9
31.	Botswana	63	31.	Portugal	51.47	0
31.	Cyprus	63	32.	Barbados	57.65	15
31.	Portugal	63	33.	Cyprus	58.47	2
31.	Puerto Rico	63	34.	Uruguay	67.60	13
35.	Poland	61	35.	Puerto Rico	78.20	4
35.	Taiwan	61	36.	Bahamas	79.48	12
37.	Israel	60	37.	Botswana	85.07	6
37.	Spain	60	38.	Bhutan	99.48	8

<u>Quite Ethical Countries</u>

(ranks: 39-54, score: 59-50)

39.	Dominica	58	39.	St Vincent & Grenadines	110.14	10
39.	Lithuania	58	40.	Dominica	112.58	1

Other Countries in Transparency International's Index of 2014 (rank, name, score):

Other Quite Ethical Countries (ranks: 39-54, score: 59-50):

39. Slovenia 58 - 42. Cape Verde 57 - 43. Korea (South) 55 - 43. Latvia 55 - 43. Malta 55 - 43. Seychelles 55 - 47. Costa Rica 54 - 47. Hungary 54 - 47. Mauritius 54 - 50. Georgia 52 - 50. Malaysia 52 - 50. Samoa 52 - 53. Czech Republic 51 - 54. Slovakia 50 -

Quite Corrupt Countries (ranks: 55-79, score: 49-40):

55. Bahrain 49 - 55. Jordan 49 - 55. Lesotho 49 - 55. Namibia - 49 - 55. Rwanda 49 - 55. Saudi Arabia 49 - 61. Croatia 48 - 61. Ghana 48 - 63. Cuba 46 - 64. Oman 45 - 64. The FYR of Macedonia 45 - 64. Turkey 45 - 67. Kuwait 44 - 67. South Africa 44 - 69. Brazil 43 - 69. Bulgaria 43 - 69. Greece 43 - 69. Italy 43 - 69. Romania 43 - 69. Senegal 43 - 69. Swaziland 43 - 76. Montenegro 42 - 76. Sao Tome & Principe 42 - 78. Serbia 41 - 79. Tunisia 40 -

Corrupt Countries (ranks: 80-125, score: 39-30):

80. Benin 39 - 80. Bosnia & Herzegovina 39 - 80. El Salvador 39 - 80. Mongolia 39 - 80. Morocco 39 - 85. Burkina Faso 38 - 85. India 38 - 85. Jamaica 38 - 85. Peru 38 - 85. Philippines 38 - 85. Sri Lanka 38 - 85. Thailand 38 - 85. Trinidad & Tobago 38 - 85. Zambia 38 - 94. Armenia 37 - 94. Colombia 37 - 94. Egypt 37 - 94. Gabon 37 - 94. Liberia 37 - 94. Panama 37 - 100. Algeria 36 - 100. China 36 - 100. Suriname 36 - 103. Bolivia 35 - 103. Mexico 35 - 103. Moldova 35 - 103. Niger 35 - 107. Argentina 34 - 107. Djibouti 34 - 107. Indonesia 34 - 110. Albania 33 - 110. Ecuador 33 - 110. Ethiopia 33 110. Kosovo 33 - 110. Malawi 33 - 115. Cote d'Ivoire 32 - 115. Dominican Republic 32 - 115. Guatemala 32 - 115. Mali 32 - 119. Belarus 31 - 119. Mozambique 31 - 119. Sierra Leone 31 - 119. Tanzania 31 - 119. Vietnam 31 - 124. Guyana 30 - 124. Mauritania 30 -

Very Corrupt Countries (ranks: 126-160, score: 29-20):

126. Azerbaijan 29 - 126. Gambia 29 - 126. Honduras 29 - 126. Kazakhstan 29 - 126. Nepal 29 - 126. Pakistan 29 - 126. Togo 29 - 133. Madagascar 28 - 133. Nicaragua 28 - 133. Timor-Leste 28 - 136. Cameroon 27 - 136. Iran 27 - 136. Kyrgyzstan 27 - 136. Lebanon 27 - 136. Nigeria 27 - 136. Russia 27 - 142. Comoros 26 - 142. Uganda 26 - 142. Ukraine 26 - 145. Bangladesh 25 - 145. Guinea 25 - 145. Kenya 25 - 145. Laos 25 - 145. Papua New Guinea 25 - 150. Central African Republic 24 - 150. Paraguay 24 - 152. Congo, Republic of the 23 - 152. Tajikistan 23 - 154. Chad – 22 - 154. Congo, Democratic Republic of the 22 - 156. Cambodia 21- 156. Myanmar 21 - 156. Zimbabwe 21 159. Burundi 20 - 159. Syria 20 -

Most Corrupt Countries (ranks: 161-175, score: 19-8):

161. Angola 19 - 161. Guinea-Bissau 19 - 161. Haiti 19 - 161. Venezuela 19 - 161. Yemen 19 - 166. Eritrea 18 - 166. Libya 18 - 166. Uzbekistan 18 - 169. Turkmenistan 17 - 170. Iraq 16 - 171. South Sudan 15 - 172. Afghanistan 12 - 173. Sudan 11 - 174. Korea (North) 8 - 174. Somalia 8.

ANALYSIS OF TI'S - TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S - CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES

CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES (CPI) IN 2014-2012, 2005, 1996 AND 1995: TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S RANKING OF ETHICS AND CORRUPTION IN THE WORLD

Each year countries are scored on how corrupt their public sectors are perceived to be. It is a combination of surveys and assessments of corruption, collected by a variety of reputable institutions. The CPI is the most widely used indicator of corruption worldwide. Corruption comprises illegal activities, which are deliberately hidden and only come to light through scandals, investigations or prosecutions. There is no meaningful way to assess absolute levels of corruption in countries or territories on the basis of hard empirical data. Capturing perceptions of corruption of those in a position to offer assessments of public sector corruption is the most reliable method of comparing relative corruption levels in countries.

Transparency International (TI) maintains that corruption is a major threat facing humanity, it destroys lives and communities and undermines countries and institutions. It generates popular anger that threatens to further destabilize societies and exacerbate violent conflicts. The Corruption Perception Index (CPI) scores countries on a scale from 0 – highly corrupt – to 100 – very clean. While no country has a perfect score, two-thirds of the countries score below 50, indicating a serious corruption problem. Corruption translates into human suffering, with poor families being extorted for bribes to see doctors or to get access to clean drinking water. It leads to failure in the delivery of basic services like education or health care. It derails the building of essential infrastructure, as corrupt leaders skim funds. Corruption amounts to a dirty tax, and the poor and most vulnerable are its primary victims.

Governments need to integrate anti-corruption actions into all aspects of decision-making. They must prioritize better rules on lobbying and political financing, make public spending and contracting more transparent, and make public bodies more accountable. But corruption is not limited only to the public sectors, as examined in the surveys of TI. It spills over to all the segments of activities in the country, first of all to business, but also to the relations with all the stakeholders in society – customers, environment, employees, community, suppliers, shareholders and especially minority shareholders, creditors, all levels of society, the media, education, welfare, hospitals, schools, universities, culture, and so on. Those problems are the leitmotive in all the research, courses, books, lectures and articles of Dr. Jacques Cory, who was also a member of TI's Board in Israel, and were presented to the management of Transparency International in Berlin in 2010 (see detailed synopsis at the end of this section).

The Scandinavian countries - Denmark, Finland, Sweden and Norway, with New Zealand, Switzerland, Singapore, the Netherlands, Luxembourg, Canada and Australia are in most of the years among the 10-12 more ethical & least corrupt countries, scoring 80 to more than 90. But those countries score also the best results in most of the other data entries, thus proving that there is a

direct causal connection between ethics, wealth, happiness, democracy, human development, quality of life, social progress, peace, competitiveness, and total freedom.

This book analyses the performance in the most salient parameters of the 11 most ethical and least corrupt countries in the world, scoring consistently over the years between 80 and 90+: "very clean" or most ethical, namely Denmark, New Zealand, Finland, Sweden, Norway, Switzerland, Singapore, Netherlands, Luxembourg, Canada & Australia. We found common denominators and behavior of the ethical countries proving that "Ethics Pays" as they perform in general much better than the other countries. On the other hand the 15 highly corrupt - most corrupt - score the worst results in almost all parameters, in ascending order from 174 to 161 in 2014, with scores of 8-19: Somalia, North Korea, Sudan, Afghanistan, South Sudan, Iraq, Turkmenistan, Uzbekistan, Libya, Eritrea, Yemen, Venezuela, Haiti, Guinea-Bissau, Angola.

One can see how the most ethical and least corrupt countries score the highest ranks in most of the other parameters – happiness based on real GDP per capita, healthy life expectancy, having someone to count on, perceived freedom to make life choices, freedom from corruption and generosity, HDI human development index based on education, literacy, life expectancy, standards of living and quality of life, least income inequality (Gini Index) and least poverty, quality of life based on GDP per capita, life expectancy at birth, family life, political freedoms, job security – unemployment rate, climate, personal physical security ratings, community life, governance – ratings for corruption, gender equality in parliament seats, Freedom in the World, Economic Freedom and Press Freedom Indices, democracy index based on electoral process and pluralism, functioning of government, political participation, political culture, civil liberties, Social Progress Index based on 52 indicators of basic human needs, foundations of wellbeing and opportunity to progress, providing for the social and environmental needs of citizens, rather than economic factors, including ecosystem sustainability, health, wellness, shelter, sanitation, equity, personal freedom and personal safety; as well as purely economic indicators such as the efficiency parameter - highest GDP (PPP) per hour worked, lowest unemployment rates, best results in wealth indicators, etc. We have analyzed dozens of parameters, but we have not analyzed much more in order to focus only on the most salient parameters. However, it is worthwhile to mention that the most ethical countries score the best/lowest results also in other parameters, such as Life Expectancy at Birth, Maternal Mortality Rate, Infant Mortality Rate, people and society, economy, energy, communications, transportation and other important parameters as well.

The most ethical countries are located mostly in cold weathered Northern Europe - all the Scandinavian countries, even Iceland is ranked no. 12, all the Benelux countries: Luxembourg, the Netherlands, even Belgium is ranked no. 15, and Switzerland, or have mostly Northern/Anglo-Saxon European origins (Canada, New Zealand and Australia). The majority of their population has North/West Germanic ethnicity and languages (except Finland, but even Germany is ranked no. 12 and United Kingdom no. 14) and most of the population shares Protestant religions, but they have in many cases large religious minorities.

Singapore is an exception, located right near the Equator, a former UK colony with a deep British influence, with a majority of Chinese and minorities of Malayans and Indians, and with a common language – English. However, China is ranked no. 100 in TI index, Malaysia – no. 50, and India – no. 85. The reason of Singapore's lack of corruption could be the leadership of its founder Lee Kuan Yew who lead and influenced Singapore since its inception, which could prove that ethical leadership is a very important indicator of ethics.

Even in the other most ethical countries ethnicity and religion are not the exclusive determiners - as Finns have no Germanic ethnicity and language but have a long legacy of social progressivism, in 1906 becoming the first nation in the world to give full suffrage to all adult citizens. French/Italian Switzerland, French Canada, and in Belgium (no. 15) the Walloons, as well as most of the non

Anglo-Saxon immigrants to Australia and Canada, are not Germanic or Protestants. However, all peoples of those countries share the same ethical heritage and cultural beliefs, whether they are the descendants of the Vikings, Australian Greeks or Vietnamese (but Greece is ranked no. 69 and Vietnam – no. 119 in TI's index), Canadian Jews or Arabs (but Israel is ranked no. 37, Jordan - no. 55, Lebanon – no. 136, and Syria – no. 159), Swiss Italians (Italy is ranked no. 69), Dutch Indonesians (Indonesia is - no. 107), or in the case of the US (no. 17 in TI's index) – Mexicans, Russians or Haitians (Mexico - no. 103, Russia –136, Haiti – 161), proving that culture is a very dominant factor of ethics.

We analyze often the second tier very ethical countries, scoring 74-79, ranked 12-17/20 – mostly: Germany (12) - the largest Germanic country, Iceland (12) – the 5th Scandinavian country, United Kingdom (14) – the parent nation of the Anglo-Saxon countries, Belgium (15) – the 3rd Benelux country, Japan (15) – the largest Eastern capitalist country, influenced deeply after World War II by the US constitution and capitalist model, Barbados (17) – an Afro-Caribbean population, with the deepest English influence, Hong Kong (17) – a Chinese population with the deepest English influence, Ireland (17) – the 5th Anglo-Saxon-Celtic capitalist country among the most ethical countries, and finally the United States (17) – the largest Anglo-Saxon Protestant country, and the model of modern capitalism in the world.

If we try to find a common denominator for the most ethical countries it could be - countries of Germanic ethnicity (most of the population in Scandinavia, Benelux, Germany, and Switerland), with Anglo-Saxon-Celtic origins (most of the existing or founding population of New Zealand, Canada, Australia, the United Kingdom, Ireland and the United States), with Anglo-Saxon capitalist influence (Singapore, Japan, Barbados, Hong-Kong), with a majority of protestant population in almost all those countries (except Singapore, Ireland Republic, and Japan). However, with substantial minorities from Latin, Slavic, African or Asian origins, with Catholic, Orthodox, Jews, Moslems and Eastern religions, but sharing the same ethical culture or influenced by ethical leaders as the founding fathers of the US or Lee Kuan Yew.

But what about the most corrupt countries, can we find for them also a common denominator that affects their ethics and cause them to have the worst scores in almost all the parameters? Who are those countries? The 15 most corrupt countries score 8 to 19 in TI's index, comparable to 80 to 92 for the most ethical countries: 174. Somalia, North Korea, 173. Sudan, 172. Afghanistan, 171. South Sudan, 170. Iraq, 169. Turkmenistan, 166. Uzbekistan, 166. Libya, 166. Eritrea, 161. Yemen, Venezuela, Haiti, Guinea-Bissau, Angola.

What is common for all those countries? Most of them are Moslem countries (Eritrea is half Moslem). But we have to bear in mind that some Moslem Oil-Rich countries have a high ranking in TI's index – United Arab Emirates – 25, Qatar – 26. All of them have totalitarian regimes and limited civil rights, although some of them made attempts to be democratic. Most of them have made wars or suffered from civil unrest recently, like Iraq, Afghanistan, Sudan, Somalia, South Sudan, Syria, Libya, Yemen, Angola. All of them are very poor countries, most of them in Africa, some in Asia and Latin America. North Korea spends huge amounts for its defense and Venezuela aids Cuba, Palestine, and other countries. They suffer from the worst quality of life in the world, worst social progress and worst economic performance.

An important factor of analysis is the analysis over the years. We have chosen to compare the ranking of the most ethical countries, less ethical and most corrupt in 1995 – the first year of the Corruption Perception Index of Transparency International, with 41 countries surveyed, 1996 – the second year with 54 countries, and 2005 – the 11th year with 159 countries surveyed. We have analyzed above the ranking in 2014, the most recent results available in this book, but as we have also in the table the scoring in the years 2012, 2013 and 2014 (with 175 countries), we can compare the changes occurring in those three years. In those years the scoring of the 25 most ethical

countries hasn't changed much (more than 3 points in 3 years) except for Australia, UK, Ireland. We see it all over the period of the index – 20 years – that the ranking of the most ethical and corrupt countries haven't changed much and especially not within the brackets of the 10 and 20 most ethical countries as well as the most corrupt states.

In the period of the 3 years 2012-2014 the few material changes in the scoring of the countries were as follows: a deterioration of 7 points in Eritrea, 6 points in Syria, Guinea-Bissau, 5 points in Australia, Spain, Gambia, Timor-Leste, 4 points in Rwanda, Turkey, Liberia, Malawi, Tanzania, Madagascar, Yemen, an improvement of 4 points in UK, Lithuania, Slovakia, Lesotho, Philippines, Laos, Afghanistan, 5 points in Ireland, Estonia, Saint Vincent and the Grenadines, Egypt, Saudi Arabia, 6 points in Latvia, Swaziland, Myanmar, 7 (!) points in Greece, Senegal. Overall, if we don't count small changes of 1, 2 or 3 grades out of 100, there was a deterioration of 67 points in 2012-2014 an improvement of 85 points, or a net improvement of 18 points for 175 states in three years, this isn't much but perhaps it shows a slight improvement in the fight against corruption over the years. One can be optimistic to find that corrupt countries as Greece, Myanmar, Egypt and Saudi Arabia have become more ethical over the years, and that former communist countries, as Latvia, Estonia, Lithuania, Slovakia, have become more ethical, as well as African countries such as Senegal, Swaziland, Lesotho, and Asian countries as Afghanistan, Philippines, Laos. On the other hand there was a sharp deterioration in ethics in very corrupt countries as Eritrea, Syria, Guinea-Bissau, Yemen, Tanzania, Madagascar, but also in ethical countries as Australia and Spain.

It is amazing to find that there was no change in the 10 most ethical countries over the years: In 1995 – New Zealand, Denmark, Singapore, Finland, Canada, Sweden, Australia, Switzerland, Netherlands, Norway – exactly like in 2014, twenty years after, bearing in mind that in 1995 Luxembourg was examined together with Belgium and not separately as in 2014. And who are in the first 10 places in 1996? – New Zealand, Denmark, Sweden, Finland, Canada, Norway, Singapore, Switzerland, Netherlands, Australia. Exactly as in 1995 and 2014. And what happens in 2005, ten years after the first survey? Here we have a small surprise – Iceland in no. 1 with a fantastic score of 9.7, sic transit gloria mundi – 3 years later Iceland was involved in one of the worst unethical banking scandals of the Great Recession, and was ranked in 2012 in the 11th rank, excellent ranking but not no. 1 as a few years before, in 2013 – 12 and in 2014 – 12. But who comes just after Iceland? The same members of the exclusive club as in all the previous years: Finland, New Zealand, Denmark, Singapore, Sweden, Switzerland, Norway, Australia, Austria, Netherlands, United Kingdom, Luxembourg, Canada. The 11 most ethical countries of 2014 are here ranked from no. 2 to 14. And in 2012 – Denmark, Finland, New Zealand, Sweden, Singapore, Switzerland, Australia, Norway, Canada, Netherlands, Iceland, Luxembourg. Only a slight change: Luxembourg is here no. 12 while in 2014 Iceland is ranked no. 12 and not no. 11 as in 2012. But in 2013 we find the same results as in 2013 (but not in the same exact ranking within the 11 most ethical countries in 2014): Denmark, New Zealand, Finland, Sweden, Norway, Singapore, Switzerland, Netherlands, Australia, Canada, Luxembourg. All is the same in an ethical front!

The same similarity can be found as well in the next ethical countries up to no. 20 and even beyond a few rankings: in 1995 – Ireland, UK, Germany, Chile, USA, Austria, Hong Kong, France, Belgium/Luxembourg, Japan. Iceland and Barbados were not surveyed, and Chile, Austria and France are even in 2014 very close to no. 20. In 1996 – Ireland, UK, Germany, Israel, USA, Austria, Japan, Hong Kong, France, Belgium. In 1996 we find the same results in the 20 most ethical countries as in 1995 and as in 2014, but with one exception – Israel, ranked here no. 14 with a score of 7.71. Here we can say even more sic transit gloria mundi, as there was a huge deterioration in Israel ranking from no. 14 in 1996 to no. 37 in 2014, with the very low score of 60 instead of 7.71. Israel has become a much more corrupt country in 18 years, going down 23 grades, perhaps the most drastic negative change in TI's surveys (and that what was the main reason that caused me to write and teach about business ethics).

In 2005 we find in the ranks 12-22: United Kingdom, Luxembourg, Canada, Hong Kong, Germany, USA, France, Belgium, Ireland, Chile, Japan. Exactly the same countries as in the previous and following years. In 2012 – after Iceland in no. 11 and Luxembourg in no. 12, Germany, Hong Kong, Barbados, Belgium, Japan, United Kingdom, United States, Chile (and Ireland in no 25, due to the problems it had in the Great Recession). In 2013 – Germany, Iceland, United Kingdom, Barbados, Belgium, Hong Kong, Japan, United States, Uruguay, Ireland (in no. 21). So, in all those years as in 2014 we find the same countries in the 20 most ethical countries, with minor changes within the ranks in the Big 20, as in Iceland and Ireland. However, if we analyze the score of the first 10/11 ethical countries we find in 1995: 9.55-8.61, 1996: 9.43 – 8.60. 2005: 9.7 – 8.6, 2012: 90 – 82, 2013: 91 – 80, 2014: 92 – 80. The scores are much lower over the years, but the issue is too complex to be analyzed in this book. In the 11/12-20 countries the scores were in 1995: 8.57 – 6.72, 1996: 8.45 – 6.84, 2005: 8.6 – 7.4, 2012: 80 – 72, 2013: 78 – 73, 2014: 79– 74. The gaps have narrowed over the years because there are now much more countries in the survey: 175 instead of 41-54, 20 years ago.

The most corrupt countries remained almost the same, though in the first years of TI's index most of them were not surveyed. In 1995 the most corrupt countries (in a total of 41 states) were Greece with a score of 4.04, Colombia, Mexico, Italy, Thailand, India, Philippines, Brazil, Venezuela, Pakistan, China, Indonesia with a score of 1.94. In 1996: Italy with a score of 3.42, Argentina, Bolivia, Thailand, Mexico, Ecuador, Brazil, Egypt, Colombia, Uganda, Philippines, Indonesia, India, Russia, Venezuela, Cameroon, China, Bangladesh, Kenya, Pakistan, Nigeria with a score of 0.69. In 2005: Burundi with a score of 2.3, Cambodia, Republic of the Congo, Georgia, Kyrgyzstan, Papua New Guinea, Venezuela, Azerbaijan, Cameroon, Ethiopia, Indonesia, Iraq, Liberia, Uzbekistan, Democratic Republic of the Congo, Kenya, Pakistan, Paraguay, Somalia, Sudan, Tajikistan, Angola, Cote d'Ivoire, Equatorial Guinea, Nigeria, Haiti, Myanmar, Turkmenistan, Bangladesh, Chad with a score of 1.7. There were some changes over the years: Afghanistan has become much more corrupt, and so are Libya, Syria, Eritrea and so on, while Bangladesh is less corrupt, and so are Georgia, Indonesia, Cameroon, Liberia, etc. There is therefore hope for improvement over the years.

We have defined the countries' categories in TI's Index, based on the 2014 ranks as follows:

Most Ethical - score 92-80 - from rank 1 to 11 - 11 countries

Very Ethical – score 79-74 – from rank 12 to 17/20 - 8 countries

Total most and very ethical countries – score 92-74 – from rank 1 to 20 – 20 countries

Ethical – score 73-60 – from rank 21 to 37/38 - 18 countries

Total most, very and ethical countries – score 92-60 – from rank 1 to 38 – 38 countries

Quite Ethical - score 59-50 - from rank 39 to 54 - 16 countries

Total most, very, ethical & quite ethical countries – score 92-50 –ranks 1 to 54 – 54 countries

About 31% of the total 175 countries in 2014 in TI's Index are "ethical" scoring 50 and more

Quite Corrupt - score 49-40 - from rank 55 to 79 - 25 countries

Corrupt - score 39-30 - from rank 80 to 124/125 - 46 countries

Total quite corrupt and corrupt countries – score 49-30 – from rank 55 to 125 – 71 countries

Very Corrupt - score 29-20 - from rank 126 to 159/160 - 35 countries

Total quite corrupt/corrupt/very corrupt – score 49-20 – ranks 55-160 – 106 countries

Most Corrupt - score 19- 8 - from rank 161 to 174/175 - 15 countries

Total quite corrupt/corrupt/ very & most corrupt - score 49-8 – ranks 55 – 175 – 121 countries

About 69% of the total 175 countries in 2014 in TI's Index are "corrupt" scoring 49 and less

Link to the the tables of TI's Index in 2012-2014, 2005, 1996, 1995, are in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The tables are in the pages 365-382 of the book in the link.

ANALYSIS OF TI'S INDICES OF THE ETHICAL COUNTRIES IN 21 YEARS 1995-2015, AVERAGE, COMPARISON

At the date of making the analysis of TI's Indices we had the data on 21 years from the first year of the Index 1995 until 2015. The base year for the analysis of TI's indices and comparison to the paramaters and to Cory's Index is 2014, as it is the year which is closest on the average to most of the data of the parameters. We have gathered the ranking of all the 2014 countries in the most ethical, very ethical and ethical categories for the 21 years 1995-2015, 38 countries, added the ranks for the 21 years (or less if the countries were not surveyed in all those years), divided the total to the number of years surveyed and found the average number, according to which we ranked the ethical countries in an average rank (in bold in the list and in the table) as follows (in brackets in the list – the rank in 2014 underlined in the list and in the table and in italics in the list - the absolute difference between the two ranks):

1. Denmark (1, *0*), **2**. New Zealand (2, *0*), **3**. Finland (3, *0*), **4**. Sweden (4, *0*), **5**. Singapore (7, *2*), **6**. Iceland (12, *6*), **7**. Netherlands (8, *1*), **8**. Switzerland (5, *3*), **9**. Norway (5, *4*), **10**. Canada (10, *0*), **11**. Australia (11, *0*), **12**. Luxembourg (9, *3*), **13**. United Kingdom (14, *1*), **14**. Germany (12, *2*), **15**. Hong Kong (17, *2*), **16**. Austria (23, *7*), **17**. Ireland (17, *0*), **18**. USA (17, *1*), **19**. Japan (15, *4*), **20**. Barbados (17, *3*), **21**. Belgium (15, *6*), **22**. Chile (21, *1*), **23**. France (26, *3*), **24**. Bahamas (24, *0*), **25**. Portugal (31, *6*), **26**. Israel (37, *11*), **27**. Spain (37, *10*), **28**. Estonia (26, *2*), **29**. Qatar (26, *3*), **30**. Uruguay (21, *9*), **31**. United Arab Emirates (25, *6*), **32**. Botswana (31, *1*), **33**. Cyprus (31, *2*), **34**. Saint Vincent and the Grenadines (29, *5*), **35**. Taiwan (35, *0*), **36**. Puerto Rico (31, *5*), **37**. Bhutan (30, *7*), **38**. Poland (35, *3*).

The number of countries surveyed over the years were: 1995 – 41, 1996 – 54, 1997 – 52, 1998 – 85, 1999 – 99, 2000 – 90, 2001 – 91, 2002 – 102, 2003 – 133, 2004 – 146, 2005 – 159, 2006 – 163, 2007 – 179, 2008 – 180, 2009 – 180, 2010 – 178, 2011 – 182, 2012 – 176, 2013 – 177, 2014 – 175, 2015 – 168. Not all the countries were surveyed in all those 21 years: Poland, Taiwan, Israel and Spain – in only 20, Luxembourg – 19, Iceland, Uruguay, Estonia, Botswana – 18, United Arab Emirates, Qatar and Cyprus – 13, Barbados – 11, Bhutan – 10, Puerto Rico and Saint Vincent and the Grenadines – 7, Bahamas – 4. Yet, most of the countries – 30 or about 80% of 38 – were surveyed in all or almost all of those 21 years.

In TI's Index the ranking is attributed according to the highest scores that the countries obtain and Denmark ranked no. 1 (the highest rank is of course the best result with the lowest numerical value) has the highest score of 92. I was not satisfied with those results and I validated them by finding the average ranks for the best ethical countries since the first year of TI's Index – 1995 and until 2015, 21 years overall. Yet, I remained with the basis of 2014 for TI's Index, since I have chosen it as the basis of my computations in my book Ethics Pays because it concurs most with the average years of computation of the parameters that I have chosen. The first 11 countries in TI's Index in 2014, the most ethical countries with scores of 80 to 92, are exactly the same countries as in TI's average indices for 21 years, with one exception – Luxembourg is no. 9 (better) in 2014 and no. 12 on the average and Iceland is no. 6 on the average and no. 12 (worse) in 2014. There are of course differences within the group but those differences are small in 4 countries (1, 2, 3, 4) and ranks are identical in 6 countries.

In the other ethical countries there are larger gaps: Uruguay has improved very much over the years and ranked 21 in 2014 and 2015 compared to an average of 30. United Arab Emirates has also improved to 25 in 2014 and 23 in 2015 compared to an average of 31. Bhutan has ranked 30 in 2014 and 27 in 2015 compared to an average of 37. But the situation of other countries deteriorated: Israel ranked 37 in 2014 and 32 in 2015 compared to an average of 26. Spain ranked 37 in 2014 and

36 in 2015 compared to an average of 27. Portugal ranked 31 in 2014 and 28 in 2015 compared to an average of 25. I figured the differences only in countries with data on ten years and more. In the category of the ethical countries (ranking 21-38 in 2014) there were 6 large gaps mentioned above. In the category of the very ethical countries (ranking 12-20 in 2014) there are two large gaps: Iceland which deteriorated from an average of 6 to 12 in 2014 and 13 in 2015. While Belgium has improved from an average of 21 to the rank of 15 in 2014 and 2015. But, overall, the 38 ethical countries remained almost the same.

The calculations of the average ranking of the lower ranks of the 38 countries may be not so accute for the last of those countries because if we would have continued to compute the average for the ten/twenty lower ranking countries in 2014 some of them would maybe rank on the average in higher ranks than 39. But it does not affect the findings that as a rule the ranking of the most/very and ethical countries in 2014 is similar or almost identical to the average ranks in most of the cases, which we wanted to validate in order to ensure that the ranking of the ethical countries in 2014 should be the basis for comparison to Cory's Index. We didn't continue to calculate the average of ranking for the other countries as the purpose of this book is to prove that the ethical countries have the best results in most of parameters and not that every country in lower ranking ranks close to the ranks of Cory's Index. Ethics Pays, but mostly for the ethical countries; countries with low ethical ranking have mixed results; but in the very corrupt and most corrupt countries we find once again a strong correlation between the extremely poor results of the corrupt countries and their level of corruption.

Most of the ethical countries – 21 – were surveyed in all the 21 years, and if we add to them the 9 countries that were surveyed in 18-20 years, they add up to 30 countries that were surveyed in all or almost all the years surveyed. Those are about 80% of the ethical countries, while the percentages for the other countries are substantially lower. If we bear in mind that in 8 of the 21 years (about 40%) the number of countries surveyed varried between 41 to 102, and in the 4 subsequent years (12 overall, about 60%) the number of countries increased gradually from 133 to 163 until they reached the level of 179/182/175/168 in the years 2007-2015, we understand why it will be worthless to compare the ranks of the unethical/corrupt countries in 2014 to the average of those ranks in much less than the 21 years for most of the countries and with changing rankings for the most corrupt countries from close to 40, to close to 80, close to 100, close to 140, as compared to the ranks of close to the rank of 170 in 2014.

Country	Average Rank A.R.	'15	'14	'13	'12	'11	'10	'09	'08	'07	'06	'05	'04	'03	'02	'01	'00	'99	'98	'97	'96	'95	2015-2000 To	2015-2000 Av	1999-1995 Total	1999-1995 Average
Denmark	**1**	1	1	1	1	2	1	2	1	1	4	4	3	3	2	2	2	1	1	1	2	2	38	1.81		
New Zeal.	**2**	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	3	2	3	2	3	3	3	4	4	1	1	44	2.10		
Finland	**3**	2	3	3	1	2	4	6	5	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2	4	4	49	2.33		
Sweden	**4**	3	4	3	4	4	4	3	1	4	6	6	6	6	5	6	3	3	3	3	3	6	86	4.10		
Norway	**9**	5	5	5	7	6	10	11	14	9	8	8	8	8	12	10	6	9	8	7	6	10	172	8.19		
Switzerla.	**8**	7	5	7	6	8	8	5	5	7	7	7	7	8	12	12	11	9	10	11	8	8	168	8.00		
Singapore	**5**	8	7	5	5	5	1	3	4	4	5	5	5	5	5	4	6	7	7	9	7	3	110	5.24		
Netherlan.	**7**	5	8	8	9	7	7	6	7	7	9	11	10	7	7	8	9	8	8	6	9	9	165	7.86		
Luxembo.	**12**	10	9	11	12	11	11	12	11	12	11	13	13	11	7	9	11	11	11	10	-	-	206	10.84		
Canada	**10**	9	10	9	9	10	6	8	9	9	14	14	12	11	7	7	5	5	6	5	5	5	175	8.33		
Australia	**11**	13	11	9	7	8	8	8	9	11	9	9	9	8	11	11	13	12	11	8	10	7	202	9.62		
Germany	**14**	10	12	12	13	14	15	14	14	16	16	16	15	16	18	20	17	14	15	13	13	13	306	14.57		
Iceland	**6**	13	12	12	11	13	11	8	7	6	1	1	3	2	4	4	6	5	5	-	-	-	124	6.89		
UK	**13**	10	14	14	17	16	20	17	16	12	11	11	11	11	10	13	10	13	11	14	12	12	275	13.10		
Belgium	**21**	15	15	15	16	19	22	21	18	21	20	19	17	17	20	24	25	29	28	26	20	19	426	20.29		
Japan	**19**	18	15	18	17	14	17	17	18	17	17	21	24	21	20	21	23	25	25	21	17	20	406	19.33		
Barbados	**20**	-	17	15	15	16	17	20	22	23	24	24	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	214	19.45		
Hong Ko.	**15**	18	17	15	14	12	13	12	12	14	15	15	16	14	14	14	15	15	16	18	18	17	314	14.95		
Ireland	**17**	18	17	21	25	19	14	14	16	17	18	19	17	18	23	18	19	15	14	12	11	11	356	16.95		
USA	**18**	16	17	19	19	24	22	19	18	20	20	17	17	18	16	16	14	18	17	16	15	15	373	17.76		
Chile	**22**	23	21	22	20	22	21	25	23	22	20	21	20	20	17	18	18	19	20	23	21	14	430	20.48		
Uruguay	**30**	21	21	19	20	25	24	25	23	25	28	32	28	33	32	35	-	41	42	35	-	-	509	28.28		
Austria	**16**	16	23	26	25	16	15	16	12	15	11	10	13	14	15	15	15	17	17	17	16	16	340	16.19		
Bahamas	**24**	-	24	22	22	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	89	22.25		
U.A. Em.	**31**	23	25	26	27	28	28	30	35	34	31	30	29	37	-	-	-	-	-	-	-	-	383	29.46		
Estonia	**28**	23	26	28	32	29	26	27	27	28	24	27	31	33	29	28	27	27	26	-	-	-	498	27.67		
France	**23**	23	26	22	22	25	25	24	23	19	18	18	22	23	25	23	21	22	21	20	19	18	459	21.86		
Qatar	**29**	22	26	28	27	22	19	22	28	32	32	32	38	32	-	-	-	-	-	-	-	-	360	27.69		
S.Vin.Gr.	**34**	-	29	33	36	36	-	31	28	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	223	31.86		
Bhutan	**37**	27	30	31	33	38	36	49	45	46	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	367	36.70		
Botswana	**32**	28	31	30	30	32	33	37	36	38	37	32	31	30	24	26	26	24	23	-	-	-	548	30.44		
Cyprus	**33**	32	31	31	29	30	28	27	31	39	37	37	36	27	-	-	-	-	-	-	-	-	415	31.92		
Portugal	**25**	28	31	33	33	32	32	35	32	28	26	26	27	25	25	25	23	21	22	19	22	22	542	25.81		
Puerto Ri.	**36**	-	31	33	33	39	33	35	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	240	34.29		
Poland	**38**	30	35	38	41	41	41	49	58	61	61	70	67	64	45	44	43	44	39	29	24	-	924	46.20		
Taiwan	**35**	30	35	36	37	32	33	37	39	34	34	32	35	30	29	27	28	28	29	31	29	-	645	32.25		
Israel	**26**	32	37	36	39	36	30	32	33	30	34	28	26	21	18	16	22	20	19	15	14	-	538	26.90		
Spain	**27**	36	37	40	30	31	30	32	28	25	23	23	22	23	20	22	20	22	23	24	32	-	543	27.15		

TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES (CPI) IN 2016 & 2015, CPI- FREQUENTLY ASKED QUESTIONS

The worst thing that can happen to a dissertation is to "confuse with facts" the reader. And, indeed, I was not sure if I should add the 2016 figures of TI's Index that were published at the end of January 2017. At this stage, most of my book was already finished, and I decided that I will change the average of the 21 years of publications of TI's Index, that I have calculated for the years 1995-2015, or the year base of the comparison to Cory's Index and analysis of the parameters that was 2014 - the closest year to the dates of most of the parameters in the book - only if the Index of 2016 would be substantially different than the 2015 and 2014 Indices. I found out that the 2016 ranks of the most/very ethical countries, the "Magnificient Twenty", which were the basis for the comparison to Cory's Index and the validation of the thesis that "Ethics Pays", were almost identical to the ranks of those categories in the previous years.

In the list (and even in most of the internal ranking) of the 11 most ethical countries there were almost no changes. Actually, there was only one minor change – Germany which was no. 12 in 2014 improved its position to no. 10 in 2015 and 2016, while Australia which ranked 11 in 2014 went down to 13 in 2015 and 2016. But if we compare the first 14 countries there is no change at all over the three years 2014-2016 and the average since 1995, including the original 11 most ethical countries of 2014 and 3 of the very ethical countries – Germany, United Kingdom and Iceland. As the definition that I have chosen for the most ethical countries is countries with a score of 80 and more in TI's Index, Germany deserves to be included in this exclusive category if we bear in mind that it has obtained a score of 81 in 2015 and 2016 (with a rank of 10) and it had a score of 79 in 2014 with a rank of 12, in total 241 for 3 last consecutive years (which are more indicative than previous years for trends but not for comparison to Cory's Index), and an average of 80.33. But the UK has also obtained a score of 81 in 2015 and 2016 (with a rank of 10), and it had a score of slightly less – 78 in 2014 with a rank of 14, in total 240 for the three last consecutive years, and an average of 80.

Finally, Iceland has obtained a score of 78 in 2016 (rank 14) and a score of 79 in 2015 (rank 13) and 79 in 2014 (rank 12). So, definitely less than 80 but very close, although the average rank of Iceland in the years 1995-2015 was 6, as in previous years it ranked very high (even no. 1 in 2005 and 2006), but because of the banking scandals and other reasons Iceland has deteriorated its position from most ethical to very ethical, still a very good position but not in the Top 11 with a score of 80 and more. Does Australia deserves to be "downgraded" as Iceland? It has higher scores and ranks than Iceland in the last three years: 2014 – rank 11, score 80, 2015 – rank 13, score 79, 2016 – rank 13, score 79, but its average score in the last three years is lower than 80 and of the scores of Germany and the UK. After much consideration, we have decided to keep it among the Top 11 for comparison purposes to Cory's Index as the basis for the parameters in the Index is 2014 and in this year Australia was ranked 11 with a score of 80, but for all practical purposes the 4 countries have very close scores. If I had to choose a Top 12 list - I would add Germany, a Top 13 list – I would add the UK, & a Top 14 list – I would add Iceland. Actually, **I would say that over the years there is a Top 10 list of Denmark, New Zealand, Finland, Sweden, Norway, Switzerland, Singapore, Netherlands, Luxembourg and Canada, that by all means are the most ethical countries in the world over the years and in the last years as well.** But I would rank the next 4 countries as stated above – Australia, Germany, United Kigdom and Iceland.

Furthermore, if we compare all the 20 most and very ethical countries the list is also almost identical, with only one minor change – Austria has improved its position from 23 in 2014 (score 72) to 16 in 2015 (score 76) and 17 in 2016 (score 75). Austria was in almost all the years among the Top 20 (except in a short period of 2012-2014) and was on average in the years 1995-2015 in

rank no. 16. The average score of Austria in the last three years 2014-2016 was 223:3=74.33, which would rank it in the Top 20 that have a minimum score of 74. On the other hand, the tiny island of Barbados has deteriorated its position from 17 in 2014 to 31 in 2016 with a very low score of 61 (in 2015 and in the years 1995-2003 it was not surveyed). As in 2014 its score was also at the minimum of 74 and it ranked in no. 17/20, its average rank in the 11 years out of the 21 in which it was surveyed in TI's Index was only 20, and the average score in the years 2014-2016 was only 67.5, well below the minimum of 74, and in any case for comparison purposes with Cory's Index the number of its parameters' surveys is extremely low – 31 out of 50, one would tend to exclude Barbados from the Top 20 and include instead Austria in no. 20, if only for comparison purposes to Cory's Index. So**, I would say that over the years the 10 very ethical countries are: Australia, Germany, United Kingdom, Iceland, Belgium, Hong Kong, Austria, United States, Japan, Ireland.** Amazingly, all the Top 20, were ranked in most of the years in the Top 20, actually all of them were ranked in all the years in the Top 20, except for Belgium and Japan which were ranked for a few years in the twenties and Ireland for only a couple of years in 2012-2013. Furthermore, all of the 11 most ethical countries in 2014 were ranked in most of the 22 years 1995-2106 in the Top 11, except for Norway & Switzerland for 2 years, Canada for 3 years, Australia for 4 years and Luxembourg for 5 years, but even then they were ranked in the close 12-14 ranks. So, we can conclude that the Top 20 are practically the same over all the years.

The close ranks of the ethical countries are maintained also down to the ranks 35/38 with the scores of 60 and more. Uruguay, Chile, France, Estonia, Bahamas and United Arab Emirates remain in ranks 21-26, while Uruguay, Estonia and UAE even improved their average ranking over the years. Bhutan has improved its ranking to 27 in 2016 and 2015 compared to 30 in 2014 and 37 in the average. We have also a more dramatic improvement of Israel to 28 in 2016 (32 in 2015) from 37 in 2014 and 39 in 2012, almost as it was on the average of 26, due to the high ranking of 14-21 in 1996-2003. However, as one has to bear in mind that in most of the first years there were only much less than a hundred countries in the survey, Israel has recovered probably its position in the lower twenties of the ethical countries. An open question is what was the contribution of us, the few "ethical activists", to this change. Poland has improved from 35 in 2014 to 30 in 2015 and 29 in 2016 (average – 38), Portugal has remained in the ranks of 28-31 (average 25), Qatar has deteriorated from 26 in 2014 and 22 in 2015 to 31 in 2016 (average 29), Slovenia has improved from 39 in 2014 to 35 in 2015 and 31 in 2016, Taiwan has improved from 35 in 2014 to 30 in 2015 and 31 in 2016 (average – 35), Botswana has deteriorated from 31 in 2014 and 28 in 2015 to 35 in 2016 (average – 32), and Spain maintains a score of 58-60 with ranks of 36 to 41, at the limit of the ethical countries.

Important improvements in ranking in 2016 as compared to 2014 are: Costa Rica (41/47), Georgia (44/50), Czech Republic (47/53), Rwanda (50/55), Italy (60/69), Romania (57/69), Suriname (64/100), Burkina Faso (72/85), Belarus (79/119), India (79/85), China (79/100), Indonesia (90/107), Argentina (95/107), Pakistan (116/126), Laos (123/145), Russia (131/136), Ukraine (131/142), Myanmar (136/156). Important deteriorations in ranking from 2014 to 2016 are: South Korea (43/52), Hungary (47/57), Saudi Arabia (55/62), Macedonia (64/90), Ghana (61/70), Turkey (64/75), Brazil (69/79), Morocco (80/90), Egypt (94/108), Algeria (100/108), Djibouti (107/123), Madagascar (133/145), Mexico (103/123). However, unfortunately, as usual, the most corrupt countries remain almost the same: Somalia, South Sudan, North Korea, Syria, Yemen, Sudan, Libya, Afghanistan, Guinea-Bissau, Venezuela, Iraq, Eritrea, Angola, Republic of the Congo, Haiti, Chad, Central African Republic, Burundi, Uzbekistan, Democratic Republic of the Congo, Cambodia, Zimbabwe, Turkmenistan, Papua New Guinea, Uganda, Bangladesh, Nigeria, Kenya, Cameroon, Guinea, Kyrgyzstan, etc. In 2016 176 countries were surveyed, in 2015 – 168 countries, and in 2014 – 175 countries.

TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2016

2016 Rank	Country	2016-2012 Scores '16	'15	'14	'13	'12
1	**Denmark**	**90**	**91**	**92**	**91**	**90**
1	**New Zealand**	**90**	**88**	**91**	**91**	**90**
3	**Finland**	**89**	**90**	**89**	**89**	**90**
4	**Sweden**	**88**	**89**	**87**	**89**	**88**
5	**Switzerland**	**86**	**86**	**86**	**85**	**86**
6	**Norway**	**85**	**87**	**86**	**86**	**85**
7	**Singapore**	**84**	**85**	**84**	**86**	**87**
8	**Netherlands**	**83**	**87**	**83**	**83**	**84**
9	**Canada**	**82**	**83**	**81**	**81**	**84**
10	Germany	81	81	79	78	79
10	**Luxembourg**	**81**	**81**	**82**	**80**	**80**
10	United Kingdom	81	81	78	76	74
13	**Australia**	**79**	**79**	**80**	**81**	**85**
14	Iceland	78	79	79	78	82
15	Belgium	77	77	76	75	75
15	Hong Kong	77	75	74	75	77
17	Austria	75	76	72	69	69
18	United States	74	76	74	73	73
19	Ireland	73	75	74	72	69
20	Japan	72	75	76	74	74
21	Uruguay	71	74	73	73	72
22	Estonia	70	70	69	68	64
23	France	69	70	69	71	71
24	Bahamas	66	N/A	71	71	71
24	Chile	66	70	73	71	72
24	United Arab Emirates	66	70	70	69	68
27	Bhutan	65	65	65	63	63
28	Israel	64	61	60	61	60
29	Poland	62	62	61	60	58
29	Portugal	62	63	63	62	63
31	Barbados	61	N/A	74	75	76
31	Qatar	61	71	69	68	68

31	Slovenia	61	60	58	57	61
31	Taiwan	61	62	61	61	61
35	Botswana	60	63	63	64	65
35	Saint Lucia	60	N/A	N/A	71	71
35	Saint Vincent and the Grenadines	60	N/A	67	62	62
38	Cape Verde	59	55	57	58	60
38	Dominica	59	N/A	58	58	58
38	Lithuania	59	61	58	57	54
41	Brunei	58	N/A	N/A	60	55
41	Costa Rica	58	55	54	53	54
41	Spain	58	58	60	59	65
44	Georgia	57	52	52	49	52
44	Latvia	57	55	55	53	49
46	Grenada	56	N/A	N/A	N/A	N/A
47	Cyprus	55	61	63	63	66
47	Czech Republic	55	56	51	48	49
47	Malta	55	56	55	56	57
50	Mauritius	54	53	54	52	57
50	Rwanda	54	54	49	53	53
52	Korea (South)	53	56	55	55	56
53	Namibia	52	53	49	48	48
54	Slovakia	51	51	50	47	46
55	Croatia	49	51	48	48	46
55	Malaysia	49	50	52	50	49
57	Hungary	48	51	54	54	55
57	Jordan	48	53	49	45	48
57	Romania	48	46	43	43	44
60	Cuba	47	47	46	46	48
60	Italy	47	44	43	43	42
62	Sao Tome and Principe	46	42	42	42	42
62	Saudi Arabia	46	52	49	46	44
64	Montenegro	45	44	42	44	41
64	Oman	45	45	45	47	47
64	Senegal	45	44	43	41	36
64	South Africa	45	44	44	42	43

64	Suriname	45	36	36	36	37
69	Greece	44	46	43	40	36
70	Bahrain	43	51	49	48	51
70	Ghana	43	47	48	46	45
72	Burkina Faso	42	38	38	38	38
72	Serbia	42	40	41	42	39
72	Solomon Islands	42	N/A	N/A	N/A	N/A
75	Bulgaria	41	41	43	41	41
75	Kuwait	41	49	44	43	44
75	Tunisia	41	38	40	41	41
75	Turkey	41	42	45	50	49
79	Belarus	40	32	31	29	31
79	Brazil	40	38	43	42	43
79	China	40	37	36	40	39
79	India	40	38	38	36	36
83	Albania	39	36	33	31	33
83	Bosnia and Herzegovina	39	38	39	42	42
83	Jamaica	39	41	38	38	38
83	Lesotho	39	44	49	49	45
87	Mongolia	38	39	39	38	36
87	Panama	38	39	37	35	38
87	Zambia	38	38	38	38	37
90	Colombia	37	37	37	36	36
90	Indonesia	37	36	34	32	32
90	Liberia	37	37	37	38	41
90	Morocco	37	36	39	37	37
90	The FYR of Macedonia	37	42	45	44	43
95	Argentina	36	32	34	34	35
95	Benin	36	37	39	36	36
95	El Salvador	36	39	39	38	38
95	Kosovo	36	33	33	33	34
95	Maldives	36	N/A	N/A	N/A	N/A
95	Sri Lanka	36	37	38	37	40
101	Gabon	35	34	37	34	35
101	Niger	35	34	35	34	33

101	Peru	35	36	38	38	38
101	Philippines	35	35	38	36	34
101	Thailand	35	38	38	35	37
101	Timor-Leste	35	28	28	30	33
101	Trinidad and Tobago	35	39	38	38	39
108	Algeria	34	36	36	36	34
108	Côte d´Ivoire	34	32	32	27	29
108	Egypt	34	36	37	32	32
108	Ethiopia	34	33	33	33	33
108	Guyana	34	29	30	27	28
113	Armenia	33	35	37	36	34
113	Bolivia	33	34	35	34	34
113	Vietnam	33	31	31	31	31
116	Mali	32	35	32	28	34
116	Pakistan	32	30	29	28	27
116	Tanzania	32	30	31	33	35
116	Togo	32	32	29	29	30
120	Dominican Republic	31	33	32	29	32
120	Ecuador	31	32	33	35	32
120	Malawi	31	31	33	37	37
123	Azerbaijan	30	29	29	28	27
123	Djibouti	30	34	34	36	36
123	Honduras	30	31	29	26	28
123	Laos	30	25	25	26	21
123	Mexico	30	35	35	34	34
123	Moldova	30	33	35	35	36
123	Paraguay	30	27	24	24	25
123	Sierra Leone	30	29	31	30	31
131	Iran	29	27	27	25	28
131	Kazakhstan	29	28	29	26	28
131	Nepal	29	27	29	31	27
131	Russia	29	29	27	28	28
131	Ukraine	29	27	26	25	26
136	Guatemala	28	28	32	29	33
136	Kyrgyzstan	28	28	27	24	24

136	Lebanon	28	28	27	28	30
136	Myanmar	28	22	21	21	15
136	Nigeria	28	26	27	25	27
136	Papua New Guinea	28	25	25	25	25
142	Guinea	27	25	25	24	24
142	Mauritania	27	31	30	30	31
142	Mozambique	27	31	31	30	31
145	Bangladesh	26	25	25	27	26
145	Cameroon	26	27	27	25	26
145	Gambia	26	28	29	28	34
145	Kenya	26	25	25	27	27
145	Madagascar	26	28	28	28	32
145	Nicaragua	26	27	28	28	29
151	Tajikistan	25	26	23	22	22
151	Uganda	25	25	26	26	29
153	Comoros	24	26	26	28	28
154	Turkmenistan	22	18	17	17	17
154	Zimbabwe	22	21	21	21	20
156	Cambodia	21	21	21	20	22
156	Democratic Republic of Congo	21	22	22	22	21
156	Uzbekistan	21	19	18	17	17
159	Burundi	20	21	20	21	19
159	Central African Republic	20	24	24	25	26
159	Chad	20	22	22	19	19
159	Haiti	20	17	19	19	19
159	Republic of Congo	20	23	23	22	26
164	Angola	18	15	19	23	22
164	Eritrea	18	18	18	20	25
166	Iraq	17	16	16	16	18
166	Venezuela	17	17	19	20	19
168	Guinea-Bissau	16	17	19	19	25
169	Afghanistan	15	11	12	8	8
170	Libya	14	16	18	15	21
170	Sudan	14	12	11	11	13
170	Yemen	14	18	19	18	23

173	Syria	13	18	20	17	26
174	Korea (North)	12	8	8	8	8
175	South Sudan	11	15	15	14	N/A
176	Somalia	10	8	8	8	8

Frequently Asked Questions (from TI's website)

What is the Corruption Perceptions Index (CPI)?

The CPI scores and ranks countries/territories based on how corrupt a country's public sector is perceived to be. It is a composite index, a combination of surveys and assessments of corruption, collected by a variety of reputable institutions. The CPI is the most widely used indicator of corruption worldwide.

Why is the CPI based on perceptions?

Corruption generally comprises illegal activities, which are deliberately hidden and only come to light through scandals, investigations or prosecutions. There is no meaningful way to assess absolute levels of corruption in countries or territories on the basis of hard empirical data. Possible attempts to do so, such as by comparing bribes reported, the number of prosecutions brought or studying court cases directly linked to corruption, cannot be taken as definitive indicators of corruption levels. Instead, they show how effective prosecutors, the courts or the media are in investigating and exposing corruption. Capturing perceptions of corruption of those in a position to offer assessments of public sector corruption is the most reliable method of comparing relative corruption levels across countries.

Which countries/territories are included in the CPI 2016 and why?

For a country/territory to be included in the ranking, it must be included in a minimum of three of the CPI's data sources. If a country is not featured in the ranking, then this is solely because of insufficient survey information and not an indication that corruption does not exist in the country. This year 176 countries and territories are included in the index, eight more than in 2015. Comparing to the 2015 CPI, Seychelles is no longer included in the 2016 CPI, but Bahamas, Barbados, Brunei, Dominica, Grenada, Maldives, Saint Lucia, Saint Vincent and the Grenadines, and Solomon Islands enter the 2016 CPI.

What are the data sources for the CPI?

The 2016 CPI draws on data sources from independent institutions specializing in governance and business climate analysis. The sources of information used for the 2016 CPI are based on data gathered in the past 24 months. The CPI includes only sources that provide a score for a set of countries/territories and that measure perceptions of corruption in the public sector. Transparency International reviews the methodology of each data source in detail to ensure that the sources used meet Transparency International's quality standards. For a full list of the data sources, the type of respondents and the specific questions asked, please see the CPI sources description document.

What is the difference between a country/territory's rank and its score?

A country/territory's score indicates the perceived level of public sector corruption on a scale of 0-100, where 0 means that a country is perceived as highly corrupt and a 100 means that a country is perceived as very clean. A country's rank indicates its position relative to the other

countries/territories included in the index. Ranks can change merely if the number of countries included in the index changes.

Is the country/territory with the lowest score the world's most corrupt nation?

No. The CPI is an indicator of perceptions of public sector corruption, i.e. administrative and political corruption. It is not a verdict on the levels of corruption of entire nations or societies, or of their policies, or the activities of their private sector. Citizens of those countries/territories that score at the lower end of the CPI often show the same concern about and condemnation of corruption as the public in countries that perform strongly.

Further, the country/territory with the lowest score is the one where public sector corruption is perceived to be greatest among those included in the list. The CPI provides no information about countries/territories that are not included in the index.

Can the score of a country in the 2016 Corruption Perceptions Index be compared with the previous year?

Yes. As part of the update to the methodology used to calculate the CPI in 2012 we established the new scale of 0-100. Using this scale we can compare CPI scores from one year to the next. Because of the update in the methodology, however, CPI scores before 2012 are not comparable over time. In addition, due to the inclusion of a new data source in 2016, the scores of the underlying data sources are not comparable to previous years.

For a more detailed description of the change in methodology in 2012, please see Corruption Perceptions Index – An updated Methodology for 2012.

Does the CPI tell the full story of corruption in a country?

No. The CPI is limited in scope, capturing perceptions of the extent of corruption in the public sector, from the perspective of business people and country experts. Complementing this viewpoint and capturing different aspects of corruption, Transparency International produces a range of both qualitative and quantitative research on corruption, both at the global level from its Secretariat and at the national level through Transparency International's network of national chapters based in over 100 countries around the world.

Complementing the CPI, Transparency International's other global research products include: • Global Corruption Barometer (GCB): Measuring people's perceptions and experiences of corruption, the Global Corruption Barometer is a representative survey of people carried out worldwide. The most recent Europe and Central Asia edition of the Global Corruption Barometer can be found at: https://www.transparency.org/whatwedo/publication/7493. The most recent global edition of the Global Corruption Barometer can be found at: http://www.transparency.org/gcb2013/report

• Global Corruption Report (GCR): Exploring corruption issues in detail for a specific issue or sector, the Global Corruption Report is a thematic report which draws on a variety of expert research and analysis as well as case studies. The series of Global Corruption Reports, covering issues from the judiciary to education, can be found at: http://www.transparency.org/gcr

• National Integrity System assessments (NIS): a series of in-country studies providing an extensive qualitative assessment of the strengths and weaknesses of the key institutions that enable good governance and prevent corruption in a country. For more information on the National Integrity System reports, please see: http://www.transparency.org/whatwedo/nis

• Transparency In Corporate Reporting (TRAC): The study analyses the extent of transparency in the reporting on a series of anti-corruption measures by the world's largest companies.

For further information, please see
http://www.transparency.org/whatwedo/publication/transparency_in_corporate
_reporting_assessing_worlds_largest_companies_2014

2015 TI's Corruption Perceptions Index– 168 Countries (Rank, Country, Score)

12 Most Ethical Countries with Scores of 91-80:

1. Denmark 91, 2. Finland 90, 3. Sweden 89, 4. New Zealand 88, 5. Netherlands 87, 5. Norway 87, 7. Switzerland 86, 8. Singapore 85, 9. Canada 83, 10. Germany 81, **10. Luxembourg 81,** 10. United Kingdom 81.

9 Very Ethical Countries with Scores of 79-74:

13. Australia 79, 13. Iceland 79, 15. Belgium 77, 16. Austria 76, 16. United States 76, 18. Hong Kong 75, 18. Ireland 75, 18. Japan 75, 21. Uruguay 74.

14 Ethical Countries with Scores of 73-60:

22. Qatar 71, 23. Chile 70, 23. Estonia 70, 23. France 70, 23. United Arab Emirates 70, 27. Bhutan 65, 28. Botswana 63, 28. Portugal 63, 30. Poland 62, 30. Taiwan 62, 32. Cyprus 61, 32. Israel 61, 32. Lithuania 61, 35. Slovenia 60.

19 Quite Ethical Countries with Scores of 59-50:

36. Spain 58, 37. Czech Republic 56, 37. Korea (South) 56, 37. Malta 56, 40. Cape Verde 55, 40. Costa Rica 55, 40. Latvia 55, 40. Seychelles 55, 44. Rwanda 54, 45. Jordan 53, 45. Mauritius 53, 45. Namibia 53, 48. Georgia 52, 48. Saudi Arabia 52, 50. Bahrain 51, 50. Croatia 51, 50. Hungary 51, 50. Slovakia 51, 54. Malaysia 50.

17 Quite Corrupt Countries with Scores of 49-40:

55. Kuwait 49, 56. Cuba 47, 56. Ghana 47, 58. Greece 46, 58. Romania 46, 60. Oman 45, 61. Italy 44, 61. Lesotho 44, 61. Montenegro 44, 61. Senegal 44, 61. South Africa 44, 66. Sao Tome and Principe 42, 66. The FYR of Macedonia 42, 66. Turkey 42, 69. Bulgaria 41, 69. Jamaica 41, 71. Serbia 40.

47 Corrupt Countries with Scores of 39-30:

72. El Salvador 39, 72. Mongolia 39, 72. Panama 39, 72. Trinidad and Tobago 39, 76. Bosnia and Herzegovina 38, 76. Brazil 38, 76. Burkina Faso 38, 76. India 38, 76. Thailand 38, 76. Tunisia 38, 76. Zambia 38, 83. Benin 37, 83. China 37, 83. Colombia 37, 83. Liberia 37, 83. Sri Lanka 37, 88. Albania 36, 88. Algeria 36, 88. Egypt 36, 88. Indonesia 36, 88. Morocco 36, 88. Peru 36, 88. Suriname 36, 95. Armenia 35, 95. Mali 35, 95. Mexico 35, 95. Philippines 35, 99. Bolivia 34, 99. Djibouti 34, 99. Gabon 34, 99. Niger 34, 103. Dominican Republic 33, 103. Ethiopia 33, 103. Kosovo 33, 103. Moldova 33, 107. Argentina 32, 107. Belarus 32, 107. Côte d´Ivoire 32, 107. Ecuador 32, 107. Togo 32, 112. Honduras 31, 112. Malawi 31, 112. Mauritania 31, 112. Mozambique 31, 112. Vietnam 31, 117. Pakistan 30, 117. Tanzania 30.

34 Very Corrupt Countries with Scores of 29-20:

119. Azerbaijan 29, 119. Guyana 29, 119. Russia 29, 119. Sierra Leone 29, 123. Gambia 28, 123. Guatemala 28, 123. Kazakhstan 28, 123. Kyrgyzstan 28, 123. Lebanon 28, 123. Madagascar 28, 123. Timor-Leste 28, 130. Cameroon 27, 130. Iran 27, 130. Nepal 27, 130. Nicaragua 27, 130. Paraguay 27, 130. Ukraine 27, 136. Comoros 26, 136. Nigeria 26, 136. Tajikistan 26, 139. Bangladesh 25, 139. Guinea 25, 139. Kenya 25, 139. Laos 25, 139. Papua New Guinea 25, 139. Uganda 25, 145. Central African Republic 24, 146. Congo Republic 23, 147. Chad 22, 147. Democratic Republic of the Congo 22, 147. Myanmar 22, 150. Burundi 21, 150. Cambodia 21, 150. Zimbabwe 21.

16 Most Corrupt Countries with Scores of 19-0:

153. Uzbekistan 19, 154. Eritrea 18, 154. Syria 18, 154. Turkmenistan 18, 154. Yemen 18, 158. Haiti 17, 158. Guinea-Bissau 17, 158. Venezuela 17, 161. Iraq 16, 161. Libya 16, 163. Angola 15, 163. South Sudan 15, 165. Sudan 12, 166. Afghanistan 11, 167. Korea (North) 8, 167. Somalia 8.

GLOBAL CORRUPTION BAROMETER - % OF PEOPLE WHO PAID BRIBES – TRANSPARENCY INTERNATIONAL – 2013

All the surveyed countries out of the top 20 most ethical countries have the lowest percentage of paid bribes in the world - 1% to 7% - in the first 21 ranks of the Barometer: Australia, Denmark, Finland, Japan, Canada, New Zealand, Norway, Belgium, United Kingdom, Switzerland, United States. No mention of the reasons for not surveying the other top 20 countries was mentioned but from other sources they have probably also one of the lowest ranks of bribery and corruption: Sweden, Singapore, Netherlands, Luxembourg, Germany, Iceland, Ireland, Hong Kong, Barbados. This is another proof that Ethics Pays – in wealth and quality of life – but not in bribes! The other countries with the lowest % of bribes – up to 10% - are mostly ethical and quite ethical: Spain (TI – 37), South Korea – 43, Malaysia – 50, Maldives, Portugal – 31, Uruguay – 21, Croatia – 61 (quite corrupt), Georgia – 50 (yet, it has the highest rate of shadow economy), Italy – 69 (quite corrupt), Estonia – 26, Slovenia – 39, Bulgaria – 69 (quite corrupt) and Chile – 21. In the first 24 countries paying bribes of 10% or less – we find all the most ethical and most of the ethical countries surveyed with a few exceptions of 3 quite corrupt countries but no corrupt or very corrupt countries. It shouldn't be too surprising, as paying bribes is per se not ethical and one expects to find that the most ethical countries do not pay bribes. In the following ranks of 20 countries paying bribes – up to 27% of the population - one can find a mixture of quite ethical, quite corrupt and up to very corrupt countries. As we have mentioned before that the rule that ethics pays is mostly true in the extremes of the 20 most ethical/20 most corrupt countries, this barometer shows the same.

25. El Salvador (TI – 80), 25. Hungary – 47, 25. Israel – 37, 25. Jamaica – 85, 25. Philippines – 85, all of them with 12% paying bribes. It is probably surprising that a corrupt country as Argentina (TI – 107) has only 13% paying bribes only a few percent more than Switzerland, and even more surpising than the most corrupt country in the world – Sudan – has only 17% of the population paying bribes, putting a question mark to the validity of the Barometer – bearing in mind that the Barometer is based on people being surveyed whether they have paid a bribe to a public body during the last year, with a margin of error for each country of 3%. Yet, for a small number of countries, including Brazil and Russia, data on particular questions has been excluded because of concerns about validity and reliability. People may be afraid to tell the truth in this matter. However, the percentage of people paying bribes increases drastically in most corrupt and very corrupt countries as Papua New Guinea and Venezuela (27%), Iraq, Pakistan, Madagscar, Ukraine, and inexorably we find that the 20 countries with the highest percentage of people paying bribes – 44%-84% - are in most of the cases also the most corrupt countries in the world – Kyrgyztan, Afghanistan, Democratic Republic of the Congo, Cambodia, Cameroon, Libya, Uganda, Zimbabwe, Kenya, Yemen, Nigeria, but in some cases also "just" corrupt countries as Liberia, Mozambique, Senegal, India, Morocco, South Africa, Ghana, Morocco, Tanzania. So, corruption is heavily linked to paying bribes.

Rank	Country/Territory	% of people who paid bribes
1=	Australia	1
1=	Denmark	1
1=	Finland	1

1=	Japan	1
5	Spain	2
6=	Canada	3
6=	Malaysia	3
6=	Maldives	3
6=	New Zealand	3
6=	Norway	3
6=	Portugal	3
6=	South Korea	3
6=	Uruguay	3
14=	Belgium	4
14=	Croatia	4
14=	Georgia	4
17=	Italy	5
17=	United Kingdom	5
19=	Estonia	6
19=	Slovenia	6
21=	Switzerland	7
21=	United States	7
23	Bulgaria	8
24	Chile	10
25=	El Salvador	12
25=	Hungary	12
25=	Israel	12
25=	Jamaica	12
25=	Palestine	12

25=	Philippines	12
31=	Argentina	13
31=	Rwanda	13
31=	Vanuatu	13
34	Czech Republic	15
35	Kosovo	16
36=	Macedonia	17
36=	Romania	17
36=	Sudan	17
39=	Armenia	18
39=	Thailand	18
39=	Tunisia	18
42=	Cyprus	19
42=	Latvia	19
42=	Sri Lanka	19
45	Peru	20
46=	Slovakia	21
46=	Turkey	21
48=	Colombia	22
48=	Greece	22
50	Paraguay	25
51=	Lithuania	26
51=	Serbia	26
53=	Papua New Guinea	27
53=	Venezuela	27
55=	Bosnia and	28

	Herzegovina	
55=	Madagascar	28
57=	Iraq	29
57=	Moldova	29
59	Vietnam	30
60	Nepal	31
61	Mexico	33
62=	Kazakhstan	34
62=	Pakistan	34
62=	Solomon Islands	34
65=	Bolivia	36
65=	Egypt	36
65=	Indonesia	36
65=	Taiwan	36
69=	Jordan	37
69=	Ukraine	37
71=	Bangladesh	39
71=	South Sudan	39
73	Algeria	41
74=	Ethiopia	44
74=	Nigeria	44
76=	Kyrgyzstan	45
76=	Mongolia	45
78=	Afghanistan	46
78=	Democratic Republic of the Congo	46

80	South Africa	47
81	Morocco	49
82=	Ghana	54
82=	India	54
84	Tanzania	56
85=	Cambodia	57
85=	Senegal	57
87	Uganda	61
88=	Cameroon	62
88=	Libya	62
88=	Mozambique	62
88=	Zimbabwe	62
92	Kenya	70
93	Yemen	74
94	Liberia	75
95	Sierra Leone	84

LECTURE OF DR. JACQUES CORY AT TI'S HEADQUARTERS IN BERLIN ON JUNE 4, 2010, TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S MISSION, VISION AND VALUES

Dr. Jacques Cory, giving a lecture on June 4, 2010, as Keynote Speaker to the management of Transparency International - TI - at its headquarters in Berlin. Moderator: Dr. Francois Valerian, Head of Private Sector Programmes, with the participation of Dr. Miklos Marschall, Regional Director Europe and Central Asia, and other executives. The topic of the lecture was "Drawing Lessons from the Great Recession of 2007-2010", and it was divided in three parts along the main themes of Die Dreigroschenoper, The Threepenny Opera, by Bertolt Brecht. The response to the lecture was enthusiastic, with a vivid Q&A of more than half an hour.

The first part on transparency, common to TI and Cory's books, appears in the first act of the play: The ballad singer in the Prologue - the ballad of Mack the Knife: "Und Macheath, der hat ein Messer, Doch das Messer sieht man nicht", And Macheath has got a knife, but the knife is seen by no one. Analogies between Mack the Knife and the criminals of Wall Street who hid their schemes and thefts offshore and off balance sheet, and no one saw their knives. All the victims of the criminals are in darkness, no one pays attention to them, they are just remembered when you need their pension funds for Wall Street's schemes, and when the corrupt politicians need their votes once every few years, and afterwards they are forgotten. You only see those in the light, those who have lobbyists, those who bribe the politicians, those who gain from the schemes, those who receive AAA rating for their shaky investments.

Und der Haifisch, der hat Zähne	And the shark, he has teeth
Und die trägt er im Gesicht	And he wears them in his face
Und MacHeath, der hat ein Messer	And MacHeath, he has a knife
Doch das Messer sieht man nicht	But the knife you don't see

Und die einen sind im Dunkeln	And some are in the darkness
Und die anderen sind im Licht	And the others in the light
Doch man sieht nur die im Lichte	But you only see those in the light
Die im Dunklen sieht man nicht	Those in the darkness you don't see

The second part on the dilemma of profitability versus ethics, which according to Cory are compatible but according to many businessmen are an oxymoron. At the end of the second act Macheath and Jenny sing: "Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral", Voracity is the first thing, Morals follow on. We do not talk just about food, but voracity, excess, lavishness, salaries of hundreds of million dollars to the CEOs in parallel to layoffs of millions. When "Fressen" comes first, we never have time or resources for Ethics or Social Responsibility.

The third part of the lecture and of the play is at the end of the third act when Mack the Knife is "Gerettet, gerettet!", reprieved, reprieved, and instead of being hanged for all his crimes the Queen of England (or the US President, European Prime Ministers, and so on), gives Mack the castle of Marmarel, likewise a pension of ten thousand pounds, like the criminals of the Great Recession who were bailed out (they could indeed sing with Mack the Knife – bailed out, bailed out…), whose schemes cost the world more than ten trillion dollars, as they were too big to fail, transferring the losses from their companies to the governments, i.e. to us. After socializing the losses in 2008, they privatized the profits in 2009, with salaries and bonuses of billions leading the world as the pied piper of Hamelin to a Doomsday Depression, with losses of hundreds of trillions, while no government would be able to bailout them or us!

MISSION, VISION & VALUES – FROM TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S WEBSITE

Adopted by the TI Annual Membership Meeting (AMM) in Prague, 06 October 2001 updated by the TI AMM in Bali, 28 October 2007 & by the AMM in Berlin, 16.10.11

OUR MISSION

Our Mission is to stop corruption and promote transparency, accountability and integrity at all levels and across all sectors of society. Our Core Values are: transparency, accountability, integrity, solidarity, courage, justice and democracy.

OUR VISION

Our Vision is a world in which government, politics, business, civil society and the daily lives of people are free of corruption.

OUR VALUES

- Transparency
- Accountability
- Integrity
- Solidarity
- Courage
- Justice
- Democracy

OUR GUIDING PRINCIPLES ARE:

1. As coalition-builders, we will work cooperatively with all individuals and groups, with for-profit and not-for-profit corporations and organisations, and with governments and international bodies committed to the fight against corruption, subject only to the policies and priorities set by our governing bodies.
2. We undertake to be open, honest and accountable in our relationships with everyone we work with, and with each other.
3. We will be democratic, politically non-partisan and non-sectarian in our work.
4. We will condemn bribery and corruption vigorously wherever it has been reliably identified.
5. The positions we take will be based on sound, objective and professional analysis and high standards of research.
6. We will only accept funding that does not compromise our ability to address issues freely, thoroughly and objectively.
7. We will provide accurate and timely reports of our activities to our stakeholders.
8. We will respect and encourage respect for fundamental human rights and freedom.
9. We are committed to building, working with and working through Chapters worldwide.
10. We will strive for balanced and diverse representation on our governing bodies.
11. As one global movement, we stand in solidarity with each other and we will not act in ways that may adversely affect other Chapters or the TI movement as a whole.

COMPUTATION OF CORY'S INDEX FOR EACH COUNTRY

In order to devise Cory's Index I have calculated the ranking of each country in TI's Index of 2014 for each of the 50 parameters, added the 50 rankings for each country and divided the sum by the number of parameters (some countries were not surveyed in all the parameters). The average ranking was the basis of Cory's Index ranks for each country, and those ranks were compared to TI's ranks for each country in order to find if there is a correlation between the two indices – Cory's Index of the average performance of countries and TI's Index on the lack of corruption performance of countries. Those comparisons were analyzed at the beginning of the book and we found a high correlation according to the methods employed.

50 MAIN CHARACTERISTIC PARAMETERS OF CORY'S INDEX

1. 228 COUNTRIES COMPARISON: GDP PER CAPITA- GROSS DOMESTIC PRODUCT ON A PPP DIVIDED BY POPULATION (2013 EST.) - CIA- WORLD FACTBOOK

2. 229 COUNTRIES COMPARISON: GDP - GROSS DOMESTIC PRODUCT AT PPP DATE OF INFORMATION (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

3. 221 COUNTRIES COMPARISON: GDP REAL GROWTH RATE, ADJUSTED FOR INFLATION IN % - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

4. 194 COUNTRIES COMPARISON – INDUSTRIAL PRODUCTION GROWTH RATE IN % - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

5. 155 COUNTRIES COMPARISON – GROSS NATIONAL SAVING AS % OF GDP – (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

6. 216 COUNTRIES COMPARISON – BUDGET SURPLUS (+) OR DEFICIT (-) – EXPRESSED AS % OF GDP - (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

7. 100 COUNTRIES COMPARISON - NET GOVERNMENT DEBT (AND GROSS GOVERNMENT DEBT) AS % OF GDP – SOURCE – IMF – 2012

8. 223 COUNTRIES COMPARISON – INFLATION RATE - ANNUAL % CHANGE IN CONSUMER PRICES (MOSTLY 2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

9. 193 COUNTRIES COMPARISON – CURRENT ACCOUNT BALANCE – (2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

10. 139 COUNTRIES COMPARISON - QUALITY OF OVERALL INFRASTRUCTURE – WORLD ECONOMIC FORUM – 2011

11. 151 COUNTRIES COMPARISON - THE SIZE OF THE SHADOW ECONOMY – IN % OF GDP – THE WORLD BANK – 2010

12. 144 COUNTRIES COMPARISON, GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX, GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT 2014/2015 – WORLD ECONOMIC FORUM

13. 110 COUNTRIES COMPARISON – MARKET VALUE OF PUBLIC TRADED SHARES – (ON 31.12.2011 OR 31.12. 2012) - CIA - WORLD FACTBOOK

14. 110 STATES COMPARISON - INTERNATIONAL INNOVATION INDEX - BOSTON CONSULTING GROUP, NATIONAL ASSOCIATION OF MANUFACTURERS 2009

15. 191 COUNTRIES COMPARISON - PATENT APPLICATIONS BY COUNTRY – WIPO - UNITED NATIONS – 1995 – 2008

16. 190 COUNTRIES COMPARISON – EASE OF DOING BUSINESS INDEX – WORLD BANK – DOING BUSINESS REPORT – 2017

17. 62 COUNTRIES COMPARISON, FINANCIAL DEVELOPMENT INDEX, OVERALL, FINANCIAL DEVELOPMENT REPORT - WORLD ECONOMIC FORUM, 2012

18. 176 COUNTRIES COMPARISON – COMMERCIAL BANK PRIME LENDING RATE - (MOSTLY 2012 ESTIMATES) - CIA - WORLD FACTBOOK

19. 133 COUNTRIES COMPARISON – SOUNDNESS OF BANKS – WORLD ECONOMIC FORUM – 2009

20. 131 COUNTRIES COMPARISON – LIST OF COUNTRIES BY CREDIT RATING – STANDARD AND POOR'S – MOSTLY 2016 - WIKIPEDIA

21. 187 COUNTRIES COMPARISON - INDEX OF GLOBALIZATION, 2013, KOF/ETH SWISS ECONOMIC INSTITUTE

22. 139 COUNTRIES COMPARISON – NETWORKED READINESS INDEX – GLOBAL INFORMATION TECHNOLOGY REPORT - WORLD ECONOMIC FORUM – 2016

23. 131 COUNTRIES COMPARISON - MEDIAN PER-CAPITA INCOME (AND MEDIAN HOUSEHOLD INCOME) – GALLUP – 2013 – IN PPP INTERNATIONAL DOLLARS

24. 61 COUNTRIES COMPARISON - GDP (PPP) PER HOUR WORKED – 2013 – MEASURES THE PRODUCTIVITY – THE CONFERENCE BOARD & EUROSTAT

25. 141 COUNTRIES COMPARISON – INCOME INEQUALITY/DISTRIBUTION OF FAMILY INCOME/GINI INDEX - 2007-2013 - CIA - WORLD FACTBOOK

26. 195 COUNTRIES COMPARISON - GROSS NATIONAL INCOME (GNI) PER CAPITA, IN 2013 AT NOMINAL VALUE, DEVELOPED BY THE WORLD BANK

27. 150 COUNTRIES COMPARISON - DISTRIBUTION OF WEALTH - WEALTH PER CAPITA, (AND WEALTH PER ADULT, WEALTH GINI) – 2000, PPP$, A 2008 PAPER OF NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH

28. 203 COUNTRIES COMPARISON – UNEMPLOYMENT RATE IN % OF LABOR FORCE THAT IS WITHOUT JOBS – (2013 EST.) - CIA - WORLD FACTBOOK

29. 192 STATES COMPARISON, TOTAL HEALTH EXPENDITURE PPP PER CAPITA – WHO – WORLD HEALTH ORGANIZATION – IN PPP INT. $ (& % OF GDP) – 2010

30. 190 COUNTRIES COMPARISON, WORLD HEALTH ORGANIZATION RANKING, THE WORLD'S HEALTH SYSTEMS, 2000
31. 195 STATES COMPARISON, EDUCATION INDEX, UNITED NATIONS, 2013

32. 173 COUNTRIES COMPARISON, CULTURE & MEDIA COMPOSITE PARAMETER – UNESCO, UN DATA, CIA WORLD FACTBOOK, ETC. – MAINLY 1996-2015

33. 50 STATES COMPARISON, U21 RANKING OF NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEMS – 2014 – UNIVERSITAS 21 – UNIVERSITY OF MELBOURNE

34. 130 COUNTRIES COMPARISON – HUMAN CAPITAL INDEX – THE WORLD ECONOMIC FORUM – HUMAN CAPITAL REPORT – 2016

35. 187 COUNTRIES COMPARISON - BY HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI) (2013 EST.) - SOURCE: UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME'S

36. 144 COUNTRIES COMPARISON - INEQUALITY ADJUSTED HUMAN DEVELOPMENT INDEX – IHDI – BASED ON 2013 AND 2011 ESTIMATES – SOURCE: UNDP - 2014

37. 100 COUNTRIES COMPARISON - NEWSWEEK'S WORLD'S BEST COUNTRIES – 2010 – MEASURING EDUCATION, HEALTH, QUALITY OF LIFE, ECONOMIC DYNAMISM AND POLITICAL ENVIRONMENT IN 100 COUNTRIES

38. 80 COUNTRIES COMPARISON – WHERE TO BE BORN INDEX FOR 2013 – THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT

39. 155 COUNTRIES COMPARISON - GLOBAL WELLBEING INDEX – 2010, GALLUP WORLD POLL 2005-2009

40. 187 COUNTRIES COMPARISON - GENDER INEQUALITY INDEX, 2013, UNDP, HUMAN DEVELOPMENT REPORTS – GENDER INEQUALITY RANK (AND GENDER INEQUALITY VALUE, SHARE OF SEATS IN PARLIAMENT)

41. 162 COUNTRIES COMPARISON - BY % OF POPULATION LIVING IN POVERTY BELOW NATIONAL POVERTY LINE SET BY COUNTRY – CIA, DATA MOSTLY

42. 156 COUNTRIES COMPARISON - RANKING OF HAPPINESS 2010-2012 – WORLD HAPPINESS REPORT - SOURCE: THE UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT SOLUTIONS NETWORK

43. 167 COUNTRIES COMPARISON - DEMOCRACY INDEX – THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT – 2014 – RANK, OVERALL SCORE

44. 132 COUNTRIES COMPARISON - SOCIAL PROGRESS INDEX – SOCIAL PROGRESS IMPERATIVE, 2014, BASED ON THE WRITINGS OF AMARTYA SEN, DOUGLAS NORTH AND JOSEPH STIGLITZ

45. 162 COUNTRIES COMPARISON - GLOBAL PEACE INDEX & RATINGS – INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE – 2010-2014 RESULTS

46. 178 COUNTRIES COMPARISON - FRAGILE STATES INDEX – 2015 – US THINK-TANK FUND FOR PEACE AND THE MAGAZINE FOREIGN POLICY

47. 178 COUNTRIES COMPARISON – INDEX OF ECONOMIC FREEDOM – THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL – 2016

48. 159 COUNTRIES COMPARISON – THE HUMAN FREEDOM INDEX – 2014 – PERSONAL, CIVIL AND ECONOMIC FREEDOM, PUBLISHED BY THE CATO, FRASER AND FRIEDRICH NAUMANN INSTITUTES

49. 183 COUNTRIES COMPARISON – PRESS FREEDOM INDEX – PUBLISHED BY REPORTERS WITHOUT BORDERS – 2016

50. 178 COUNTRIES COMPARISON - ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX, EPI - YALE UNIVERSITY, 2014

We start our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 20 most ethical and very ethical countries, the top 20 countries according to the ranking in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 20 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

Most Ethical Countries – 11 countries with scores of 92-80

1. I. Denmark 92

2. II. New Zealand 91

3. III. Finland 89

4. IV. Sweden 87

5. V. Norway 86

6. V. Switzerland 86

7. VII. Singapore 84

8. VIII. Netherlands 83

9. IX. Luxembourg 82

10. X. Canada 81

11. XI. Australia 80

Very Ethical Countries – 9 countries with scores of 79-74

12. XII. Germany 79

13. XII. Iceland 79

14. XIV. United Kingdom 78

15. XV. Belgium 76

16. XV. Japan 76

17. XVII. Barbados 74

18. XVII. Hong Kong 74

19. XVII. Ireland 74

20. XVII. United States 74

Total – 20 most ethical and very ethical countries with scores of 92-74

In each of the rows we bring the parameters as follows: serial no. of the parameter, abbreviation of the name of the parameter, rank of each of the 20 countries in the parameter.

Parameter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1.GDPp.capita	32	46	38	26	9	11	6	18	6	19	21	29	27	34	31	36	60	15	25	14
2.GrossDomPr	55	64	58	35	48	37	41	24	103	14	18	6	150	9	33	5	162	36	59	1
3.GDPg%	195	130	201	177	156	146	74	202	187	154	131	185	148	152	197	142	203	120	184	157
4InPrgr%	143	128	188	175	184	121	132	159	177	139	91	167	178	169	163	145	172	166	162	115
5.GrNatSaving	54	104	91	45	13	23	9	42	-	72	53	50	107	132	81	69	140	132	117	116
6.BudgetSuDe	103	86	92	88	4	23	24	132	78	120	66	41	71	138	128	198	186	20	187	142
7.NetGovDebt	23	35	5	7	1	40	15	45	-	49	26	73	78	88	89	99	-	-	94	91
8.InflationRate%	18	37	76	7	66	6	90	93	62	22	89	44	133	71	36	13	72	144	15	40
9.CurrAccBalan	16	173	144	15	6	8	12	7	37	189	186	1	75	192	175	10	90	29	26	193
10.QualityInfrast	10	48	8	7	38	1	3	17	16	13	34	9	5	33	20	15	18	2	69	23
11.ShadowEcon	22	6	21	31	30	1	10	11	3	16	12	18	15	8	37	5	-	19	17	2
12.GlobCompetit	13	17	4	10	11	1	2	8	19	15	22	5	30	9	18	6	55	7	25	3
13.MarketVShares	31	41	33	20	28	14	18	19	43	6	9	10	90	4	-	3	-	5	38	1
14.InternaInnovat	11	26	7	10	18	3	1	12	13	14	22	19	4	15	25	9	-	6	5	8
15.PatentApplicat	20	29	15	13	28	11	23	10	40	12	17	5	61	7	21	1	41	30	24	2
16.EaseDoingBusin	3	1	13	9	6	31	2	28	59	22	15	17	20	7	42	34	117	4	18	8
17.FinancialDevel	12	-	17	10	13	8	4	9	-	6	5	11	-	3	16	7	-	1	20	2
18.CBankPrLenRate	15	42	3	14	17	6	32	5	-	8	57	9	69	20	16	2	72	25	13	10
19.SoundnessBank	49	2	11	21	20	44	8	70	14	1	3	103	130	126	95	84	12	5	121	108
20.CreditRatingS&P	4	19	16	6	2	1	3	9	8	5	12	7	51	22	21	35	127	11	33	15
21.GlobalizationInd	6	28	16	7	20	10	5	3	14	13	21	22	37	12	1	56	93	-	2	34
22.NetworkedReadi	11	17	2	3	4	7	1	6	9	14	18	15	16	8	23	10	-	12	25	5
23.MedianpcIncome	4	14	5	2	1	-	24	9	3	7	8	10	-	12	17	16	-	18	20	6
24.GDPpHourWorked	10	28	18	11	1	16	22	5	2	14	9	7	15	13	4	21	19	23	8	3

25.IncomeInequalGini| 5|56|11| 1| 7|19|110|27| 8| 37|22|12| 16| 38| 17| 66| -|130| 45|101|

26.GrossNatiIncomepc| 9| 28|16|8| 3| 4| 10| 14| 6| 12| 7|17| 18| 25| 20| 19| 50| 25| 24| 11|

27.Wealthpercapita | 27| 30| 32| 21| 20| 4| 9| 7| 2| 17| 15| 16| 19| 5| 18| 6| 10| 1| 14| 3|

28.UnemployRate%| 59| 66| 91| 90| 28|25|12|94|44| 75| 53| 52| 42| 76| 97| 34|119|24|132|79|

29.HealthExpendipc| 7| 26| 17| 13| 4| 5| 28| 6| 2| 8| 15| 10| 18| 16| 12| 22| 43| -| 14| 1|

30.HealthOrganRank| 34| 41| 31| 23| 11| 20| 6|17|16|30| 32| 25| 15| 18| 21| 10| 46| -| 19| 37|

31.EducationIndex | 9| 2| 23| 19| 3| 18| 41| 4|46|16| 1| 7| 17| 13| 25| 26| 51| 43| 6| 5|

32.Culture&MediaC. | 6| 15| 5| 14| 10| 11| 24| 12|25| 3| 7| 4| 20| 1| 18| 8| 59| 28| 21| 2|

33.HigherEducationSyst|3| 16| 5| 2| 11| 6| 10| 7| -| 3| 9|14| -| 8| 13| 20| -| 15| 17| 1|

34.HumanCapitalIndex| 7| 6| 1| 5| 2| 3| 13| 8|22| 9|18|11|20| 19| 10| 4| 61| -| 14| 24|

35.HumanDevelopHDI|10| 7| 24|12| 1| 3| 9| 4| 21| 8| 2| 6|13| 14| 21| 17| 59| 15| 11| 5|

36.IneqalityAdjustHDI| 8| -| 11| 7| 1| 4| -| 3| 14| 9| 2| 5| 6| 16| 17| 19| -| -| 10| 28|

37.Newsw'kWorBestCo|10|13| 1| 3| 6| 2| 20| 8| 5| 7| 4| 12| -| 14| 19| 9| -| -| 17| 11|

38.WheretoBeBornInd| 5| 7| 11| 4| 3| 1| 6| 8| -| 9| 2| 16| -| 27| 15| 25| -| 10| 12| 16|

39.GlobalWellbeingInd| 1| 7| 2| 4| 3| 11|33| 5| 29| 8| 10|33| 25|17| 16|84| -| 82| 22| 14|

40.GenderInequalityInd| 5| 34| 11| 4| 9| 2| 15| 7| 29|23| 19| 3| 14| 35| 9| 25|66| -| 20| 47|

41.PovertyPopulation%| 30| -| -| -| -| 11| -| 15| -| 20| -|40| -| 44| 39| 42| -| -| 6| 38|

42.RankingofHappiness| 1| 13| 7| 5| 2| 3| 30| 4| 19| 6| 10| 26| 9|22| 21| 43| -| 64| 18| 17|

43.DemocracyIndex | 5| 4| 8| 2| 1| 6| 75|10| 11| 7| 9| 13| 3|16| 26| 20| -| 66| 12| 19|

44.SocialProgressIndex | 9| 1| 8| 6| 5| 2| -| 4| -| 7| 10| 12| 3|13| 17| 14| -| -| 15| 16|

45.GlobalPeaceIndex | 2| 4| 6| 11| 10| 5| 25| 20| -| 7| 15| 17| 1|47| 9| 8| -| -| 13|101|

46.FragileStatesIndex | 4| 7| 1| 2| 3| 6| 20| 13| 5| 11| 9| 14| 8| 18|16| 22| 41| -| 10| 21|

47.EconomicFreedomInd|12| 3| 19| 23| 27| 4| 2| 17| 21| 6| 5| 16| 26| 10|40| 20|46| 1| 8| 11|

48.HumanFreedomIndex| 5| 3| 9| 15| 13| 2|40| 10|11| 6| 6| 13| 25| 6|17| 32|85| 1| 4| 23|

49.PressFreedomIndex | 4| 5| 1| 8| 3| 7|154| 2|15|18| 25| 16| 19| 38| 13|72| -| 69| 9| 41|

50.EnvironmentalPerform|13|16|18| 9| 10| 1| 4|11| 2| 24| 3| 6| 14| 12| 36|26|108| -| 19| 33|

No.ofParametersSurveyed| 50|47|49|49| 49|49| 47|50|41| 50| 49|50|44| 50| 49|50|31| 37| 50| 50|

Sum of all Ranks|1-1150|2-1531|3-1451|4-1060|5-920|6-754|7-1308|8-1280|9-1246|10-1330| 11-1255|12-1279|13-1861|14-1852|15-1871|16-1714|17-1787|18-1404|19-1819|20-1804|

Average Rank/Score|1-23.00|2-32.57|3-29.61|4-21.63|5-18.78|6-15.39|7-27.83|8-25.60|9-30.39|10-26.60|11-25.61|12-25.58|13-42.30|14-37.04|15-38.18|16-34.28|17-57.65|18-37.95|19-36.38|20-36.08|

We continue our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 18 ethical countries ranked from 21 to 37,with scores of 73-60 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 18 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

21. XXI. Chile 73

22. XXI. Uruguay 73

23. XXIII. Austria 72

24. XXIV. Bahamas 71

25. XXV. United Arab Emirates 70

26. XXVI. Estonia 69

27. XXVI. France 69

28. XXVI. Qatar 69

29. XXIX. Saint Vincent and the Grenadines 67

30. XXX. Bhutan 65

31. XXXI. Botswana 63

32. XXXI. Cyprus 63

33. XXXI. Portugal 63

34. XXXI. Puerto Rico 63

35. XXXV. Poland 61

36. XXXV. Taiwan 61

37. XXXVII. Israel 60

38. XXXVII. Spain 60

The following table comprises the 18 ethical countries and 2 of the following category (no. 39 and 40) of quite ethical countries that will be dealt in the subsequent table after this one. In each of the rows we bring the parameters as follows: serial no. of the parameter, abbreviation of the name of the parameter, rank of each of the 20 countries in the parameter.

Parameter	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
1.GDPp.capita	73	80	22	43	48	66	39	1	106	142	82	62	64	84	69	28	37	47	95	65
2.GrossDomPr	43	94	38	152	50	114	10	56	199	170	111	130	54	87	22	21	49	15	204	86
3.GDPGrow%	71	98	188	149	81	160	191	47	144	39	84	220	212	218	166	138	104	207	171	100
4.IndProdGr%	98	39	158	133	89	97	170	108	102	35	31	187	174	156	53	129	52	180	176	126
5.GrNatSaving	78	96	56	112	14	57	87	3	154	29	17	143	108	-	99	25	68	84	138	100
6.BudgetSuDe	63	109	118	197	9	58	150	6	45	100	32	176	170	126	42	107	72	185	190	87

7.NetGovDebt|11| 55| 71| 69| 3|17| 90| 43| -| -| -| -| 96| -| 37| 59| 81| 82| 83| 53|
8.InflationR% |52|197| 74| 26|35|124|21|115|109|210|177| 9| 14| 19| 23| 27| 55| 60| 58| 32|
9.CurrAccBal |178|155|23|129|13|93|188|14| 85| 53| 47| 95| 49| -|180| 9| 30| 39| 73|104|
10.QualInfrast| 24| 59| 6| -| 11| 28| 4| 39| -| -| 54| 31| 14| 43|108| 19| 47| 22| -| 41|
11.ShadoEcon| 35|144| 4| 49| 47| 67| 13| 32| -| 58| 78| 57| 42| -| 53| 44| 38| 40| -| 72|
12.GlCompetit| 33| 80| 21| -| 12| 29| 23| 16| -|103| 74| 58| 36| 32| 43| 14| 27| 35| -| 41|
13.MarVShares|27|107| 40| -| 42| 91| 7| 36| -|104| 79| 86| 44| -| 35| 17| 32| 12| -| 80|
14.InterInnovat| 37| 89| 17| -| -| 23| 20| 30| -| -| 66| 28| 29| -| 52| -| 16| 24| -| 40|
15.PatentAppli | 62| 74| 19|70| 77| 66| 6|119|180| -|156| 53| 43| -| 26| -| 16| 18|139| 67|
16.EaseDoiBus | 57| 90| 19|121|26| 12| 29| 83|125| 73| 71| 45| 25| 55| 24| 11| 52| 32|101| 21|
17.FinanDevelo| 29| -| 22| -| 26| -| 14| -| -| -| -| -| 27| -| 37| -| 24| 19| -| -|
18.CBanPrLenR| 93|105| 4| 23| -| 41| 11| 30| 85|127|104| 59| 49| -| 75| 7| 26| -| 81| 29|
19.SoundneBank| 4| 71| 27| -| 36| 34| 40| 17| -| -| 47| 22| 62| 65| 93| 94| 19| 24| -| 63|
20.CreditRating | 28| 57| 14| 74| 20| 27| 24| 17| -| -| 45| 78| 71| -| 53| 25| 31| 50| -| 41|
21.Globalization| 35| 52| 4|105|32| 25| 18| 39|157|181|129|11| 8| -| 26| -|29| 17|161|36|
22.NetworkRead| 38| 43| 20| -| 26| 22| 24| 27| -| -|101| 40| 30| -| 42| 19| 21| 35| -| 29|
23.MedianpcInco| 61| 55| 13| -| -| 35| 11| 34| -| -| 91| 36| 30| -| 40| 26| 21| 25| -| 39|
24.GDPpHouWor| 43| 45| 12| -| -| 39| 6| -| -| -| -| 34| 36| -| 37| 25| 27| 17| -| 35|
25.IncoInequGini|128|102|10| -| -| 31| 25| -| -| 72|139| 29| 71| -| 47| 48| 67| 35| -| 54|
26.GrNatIncompc| 48| 49|15| 38| 26| 45| 22| 5| 88|138| 75| 34| 39| 42| 56| -| 29|31| 83| 51|
27.Wealthpercapi| 39| 51| 24| -| -| 42| 12| -| 76| -| 61| -| 31| 22| 41| 11| 28|13| 79| 49|
28.UnemplRate%| 62| 67|46|145|19|114|108|2|158|17|156|153|147|144|109|33|56|175|171|126|
29.HealthExpenpc| 54| 59| 9| 30| 42| 49| 11| 38| 96|126| 77| 33| 27| -| 47| 31| 35| 24| 76| 50|
30.HealthOrgRank| 33| 65| 9| 94| 27| 77| 1| 44| 74|124|169| 24| 12| -| 50| -| 28| 7| 35| 73|
31.EducationIndex| 49| 61|31| 59| 79| 14| 22| 73| 87|158|104| 37| 54| -| 20| -| 15| 32|110| 8|
32.Culture&Media|55| 62| 17| 85| 76| 27| 13| 49|108|160|125| 43| 39| 57| 30| 9|34| 23|131| 33|
33.HigherEducSyst|33| -| 12| -| -| -| 18| -| -| -| -| -| 24| -| 31| 22| 19| 23| -| -|
34.HumanCapitalI| 51| 60| 12| -| 69| 15| 17| 66| -| 91| 96| 31| 41| -| 30| -| 23| 45| -| 21|
35.HumanDevHDI| 41| 50| 21| 51| 40| 33| 20| 31| 91| 136|109| 32| 41| -| 35| -| 19| 27| 93| 35|
36.IneqAdjustHDI| 48| 46| 13| 42| -| 24| 18| -| -| 93| 99| 29| 32| -| 30| -| 20| 22| -| 31|
37.NewsWoBestC| 30| 44| 18| -| 43| 32| 16| 54| -| -| 80| -| 27| -| 29| -| 22| 21| -| 34|
38.WhertoBeBorn| 23| -| 13| -| 18| 44| 26| -| -| -| -| 23| 30| -| 33| 14| 20| 28| -| 57|

39.GlobWellbeing| 35| 36| 15| -| 20| 90| 45| 37| -| -| 68| 28| 72| 23| 57| 71| 9| 43| -| 66|

40.GenderInequali| 68| 70| 5| 53| 43| 29| 12|113| -|102|100| 23| 21| -| 26| -| 17| 16| -| 21|

41.PovertyPopul%| 36| 53| 9| 19| 56| 49| 12| -| -| 28| 99| -| 50| -| 22| 1| 61| 64| 91| 4|

42.RankHappiness| 28| 37| 8| -| 14| 72| 25| 27| -| -|145| 34| 85| -| 51| 42| 11| 38| -| 71|

43.DemocracyInde| 32| 17|14| -|152| 34| 23|136| -|102| 28| 42| 33| -| 40| 35| 36| 22| -| 38|

44.SocialProgressI| 30| 26| 11| -| 37| -| 20| -| -| -| 57| -| 22| -| 27| -| 39| 21| -| 33|

45.GlobalPeaceInd| 30| 29| 3| -| 40| 31| 48| 22| -| 16| 36| 51| 18| -| 23| 28|149| 26| -| 46|

46.FragileStatesInd| 29| 24| 12|43| 35| 33| 19| 36| -|105| 57| 65| 15| -| 26| -|110| 27| -| 31|

47.EconomiFreedo| 7| 43| 30| 41| 25| 9| 73| 32| 44|115| 36| 45| 64| -| 42| 14| 33| 49| 61| 13|

48.HumanFreedom| 29|42| 11|48|118| 21| 31|117| -| 79| 93| 33| -| -| 21| 26| 52| 36| -| 20|

49.PressFreedomIn| 31| 20| 11| -|119| 14| 45|117| -| 94| 43| 27| 23| -| 47| 51|101| 34| -| 35|

50.EnvironmPerfor| 29| 70| 8|105| 25| 20| 27| 44| -|103|100| 38| 17| -| 30| 46| 39| 7|102| 49|

No.ofParamSurvey| 50| 47| 50| 29| 42| 47| 50| 41| 21| 33| 45| 43| 49| 15| 50| 36| 50| 49| 24| 48|

SumofallRanks|21-2321|22-3177|23-1377|24-2305|25-1820|26-2274|27-1905|28-1955|29-2313|30-3283|31-3828|32-2514|33-2522|34-1173|35-2435|36-1326|37-2046|38-2158|39-2702|40-2436|

AveragRank/Score|21-46.42|22-67.60|23-27.54|24-79.48|25-43.33|26-48.38|27-38.10|28-47.68|29-110.14|30-99.48|31-85.07|32-58.47|33-51.47|34-78.20|35-48.70|36-36.83|37-40.92| 38-44.04|39-112.58|40-50.75|

We continue our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 16 quite ethical countries ranked from 39 to 54,with scores of 59-50 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 16 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

39. XXXIX. Dominica 58

40. XXXIX. Lithuania 58

41. XXXIX. Slovenia 58

42. XLII. Cape Verde 57

43. XLIII. Korea (South) 55

44. XLIII. Latvia 55

45. XLIII. Malta 55

46. XLIII. Seychelles 55

47. XLVII. Costa Rica 54

48. XLVII. Hungary 54

49. XLVII. Mauritius 54

50. L. Georgia 52

51. L. Malaysia 52

52. L. Samoa 52

53. LIII. Czech Republic 51

54. LIV. Slovakia 50

We continue our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 25 quite corrupt countries ranked from 55 to 79,with scores of 49-40 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 25 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

55. LV. Bahrain 49

56. LV. Jordan 49

57. LV. Lesotho 49

58. LV. Namibia 49

59. LV. Rwanda 49

60. LV. Saudi Arabia 49

61. LXI. Croatia 48

62. LXI. Ghana 48

63. LXIII. Cuba 46

64. LXIV. Oman 45

65. LXIV. The FYR of Macedonia 45

66. LXIV. Turkey 45

67. LXVII. Kuwait 44

68. LXVII. South Africa 44

69. LXIX. Brazil 43

70. LXIX. Bulgaria 43

71. LXIX. Greece 43

72. LXIX. Italy 43

73. LXIX. Romania 43

74. LXIX. Senegal 43

75. LXIX. Swaziland 43

76. LXXVI. Montenegro 42

77. LXXVI. Sao Tome & Principe 42

78. LXXVIII. Serbia 41

79. LXXIX. Tunisia 40

We continue our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 46 corrupt countries ranked from 80 to 125,with scores of 39-30 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 46 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

80. LXXX. Benin 39

81. LXXX. Bosnia & Herzegovina 39

82. LXXX. El Salvador 39

83. LXXX. Mongolia 39

84. LXXX. Morocco 39

85. LXXXV. Burkina Faso 38

86. LXXXV. India 38

87. LXXXV. Jamaica 38

88. LXXXV. Peru 38

89. LXXXV. Philippines 38

90. LXXXV. Sri Lanka 38

91. LXXXV. Thailand 38

92. LXXXV. Trinidad & Tobago 38

93. LXXXV. Zambia 38

94. XCIV. Armenia 37

95. XCIV. Colombia 37

96. XCIV. Egypt 37

97. XCIV. Gabon 37

98. XCIV. Liberia 37

99. XCIV. Panama 37

100. C. Algeria 36

101. C. China 36

102. C. Suriname 36

103. CIII. Bolivia 35

104. CIII. Mexico 35

105. CIII. Moldova 35

106. CIII. Niger 35

107. CVII. Argentina 34

108. CVII. Djibouti 34

109. CVII. Indonesia 34

110. CX. Albania 33

111. CX. Ecuador 33

112. CX. Ethiopia 33

113. CX. Kosovo 33

114. CX. Malawi 33

115. CXV. Cote d'Ivoire 32

116. CXV. Dominican Republic 32

117. CXV. Guatemala 32

118. CXV. Mali 32

119. CXIX. Belarus 31

120. CXIX. Mozambique 31

121. CXIX. Sierra Leone 31

122. CXIX. Tanzania 31

123. CXIX. Vietnam 31

124. CXXIV. Guyana 30

125. CXXIV. Mauritania 30

We continue our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 35 very corrupt countries ranked from 126 to 160,with scores of 29-20 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 35 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

126. CXXVI. Azerbaijan 29

127. CXXVI. Gambia 29

128. CXXVI. Honduras 29

129. CXXVI. Kazakhstan 29

130. CXXVI. Nepal 29

131. CXXVI. Pakistan 29

132. CXXVI. Togo 29

133. CXXXIII. Madagascar 28

134. CXXXIII. Nicaragua 28

135. CXXXIII. Timor-Leste 28

136. CXXXVI. Cameroon 27

137. CXXXVI. Iran 27

138. CXXXVI. Kyrgyzstan 27

139. CXXXVI. Lebanon 27

140. CXXXVI. Nigeria 27

141. CXXXVI. Russia 27

142. CXLII. Comoros 26

143. CXLII. Uganda 26

144. CXLII. Ukraine 26

145. CXLV. Bangladesh 25

146. CXLV. Guinea 25

147. CXLV. Kenya 25

148 CXLV. Laos 25

149. CXLV. Papua New Guinea 25

150. CL. Central African Republic 24

151. CL. Paraguay 24

152. CLII. Congo, Republic of 23

153. CLII. Tajikistan 23

154. CLIV. Chad 22

155. CLIV. Congo, Democratic Rep. of 22

156. CLVI. Cambodia 21

157. CLVI. Myanmar 21

158. CLVI. Zimbabwe 21

159. CLIX. Burundi 20

160. CLIX. Syria 20

We finish our calculation of the performance and ranking on each of the 50 characteristic parameters of Cory's Index with the 15 most corrupt countries ranked from 161 to 175,with scores of 19-8 in Transparency International's 2014 survey of Corruption Perceptions Index. The 15 countries are numbered in underlined serial numbers in the columns according to their ranks as follows - underlined serial number, rank, country, score:

161. CLXI. Angola 19

162. CLXI. Guinea-Bissau 19

163. CLXI. Haiti 19

164. CLXI. Venezuela 19

165. CLXI. Yemen 19

166. CLXVI. Eritrea 18

167. CLXVI. Libya 18

168. CLXVI. Uzbekistan 18

169. CLXIX. Turkmenistan 17

170. CLXX. Iraq 16

171. CLXXI. South Sudan 15

172. CLXXII. Afghanistan 12

173. CLXXIII. Sudan 11

174. CLXXIV. Korea (North) 8

175. CLXXIV. Somalia 8

50 MAIN CHARACTERISTIC PARAMETERS OF CORY'S INDEX

Cory's Index comprises 50 parameters – tangible and intangible, data, values, quantitative and qualitative, with a balanced distribution between its components. To the best of my knowledge no other index comprises such a varied and large list of parameters and it gives in the most salient way the status of the country from all its angles, based on data gathered by the best sources – UN, CIA, World Economic Forum, World Bank, and well-known institutes.

The 50 parameters are: GDP Per-Capita, GDP – Gross Domestic Product, GDP Growth Rate, Industrial Production Growth Rate, Gross National Saving, Budget Surplus or Deficit, Net Government Debt, Inflation Rate, Current Account Balance, Quality of Overall Infrastructure, The Size of the Shadow Economy, Global Competitiveness, Market Value of Public Traded Shares, International Innovation, Patent Applications, Ease of Doing Business, Financial Development, Commercial Bank Prime Lending Rate, Soundness of Banks, Credit Rating, Globalization, Networked Readiness, Median Per-Capita Income, GDP Per Hour Worked, Income Inequality/Distribution of Family Income/Gini Index, Gross National Income (GNI) Per-Capita, Distribution of Wealth/Wealth Per-Capita, Unemployment Rate, Health Expenditure Per-Capita, The World's Health Systems, Education Index, Culture and Media Composite Parameter, U21 Ranking of National Higher Education, Human Capital Index, Human Development Index, Inequality Adjusted Human Development Index, Newsweek's World's Best Countries, Where to Be Born Index, Global Wellbeing Index, Gender Inequality, Percentage of Population Living in Poverty, Ranking of Happiness, Democracy Index, Social Progress Index, Global Peace Index, Fragile States Index, Index of Economic Freedom, The Human Freedom Index, Press Freedom Index, Environmental Performance Index.

There are hundreds of relevant parameters and I had to sort out which ones are the best, most salient and relevant parameters, with the best sources, the largest international coverage, the most recent data, with the right balance, not too many parameters and not too few. As I had to integrate them in one Index those parameters had to be ranked with a country comparison, and as there are 50 parameters in Cory's Index, the weight of each parameter is 2% of the total. In the Introduction I have dealt with the issues of weighting equally all the parameters and the justification of those parameters, I would just add that scholars are invited to devise similar Indices with other mixes of parameters, different weighting and different sources, all the more so – it would be very interesting to validate or not the assumption that Ethics Pays at a country level. I presume that this assumption will be validated in every configuration, I myself have proposed 22 more parameters (72 in total), and the analysis of most of those parameters validates the assumption that Ethics Pays, as long as they are relevant to those issues. There might be changes in correlations, some countries might be added or subtracted, but I presume that the Rule that Ethics Pays for countries will prevail in any configuration, as I have managed to prove for the first time in an academic research by devising Cory's Index.

Link to the 50 parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". See pages 29 to 359 of the book in the link.

22 RELATED PARAMETERS TO 50 CORY INDEX'S PARAMETERS (TOTAL OF 72 PARAMETERS)

Link to the 22 related parameters to the 50 Cory Index's parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". See pages 444 to 592 of the book in the link.

Link to Culture and Media parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays - Appendices". See pages 6 to 268 and 461-466 of the book in the link.

חלק חמישי

קורסים בעברית ובאנגלית

אתיקה עסקית ועתיד הכלכלה הקפיליסטית - סילבוס משולב של 26 הרצאות

מטרת הקורס והאופי המתודולוגי

מטרת הקורס להקנות ערכי יסוד על אתיקה עסקית ועל עתיד הכלכלה הקפיטליסטית בתוכנית לימודים אינטגרטיבית המשלבת נושאים עיוניים, אמפיריים, תיעודיים ועלילתיים תוך התייחסות להיבטים הבינלאומיים. התוכנית מועברת במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים את הדילמות האתיות והעסקיות בחומר התיאורטי, באירועים ובסרטים.

רקע

המשבר העולמי בשוק ההון ובכלכלה, שהוא הגדול ביותר מאז השפל של שנות השלושים, נובע ברובו מהעדר אתיקה, לקיחת סיכונים לא סבירים, הרצון למקסם את הרווח בכל מחיר תוך מינופים של עד פי מאה ויותר. אך המשבר האחרון מהווה את שיאו של משבר אמון שהחל בשנים האחרונות לנוכח השערוריות של אנרון, וורלדקום, ארתור אנדרסן, הבנק למסחר, בנק ברינגס, בועת הדוטקום, משבר אג"ח הזבל, וכדומה. כתוצאה מכך יש מקום לבדוק את עתידה של הכלכלה הקפיטליסטית על פי אמות המידה הניאוליברליות, הקינסייניות ושל הדרך השלישית. לנוכח ההיקפים ההולכים וגדלים של המערבולת הכלכלית שהגיעו לטריליונים ומאיימים על חוסנו של העולם הקפיטליסטי, אנו נדרשים לאימוץ פתרונות מערכתיים לבלימת המערבולת

מבנה הקורס

קורס זה משלב פרקי תיאוריה, אירועים ויצירות בנושאי אתיקה בעסקים ועתידה של הכלכלה הקפיטליסטית. פרקי התיאוריה כוללים את העיקרים לקיומה של חברה אתית ורווחית כאחד, אקטיביזם אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה, המשבר הכלכלי של 2007-2010, היבטים פסיכולוגיים הנותנים פרספקטיבה שונה מתיאוריות כמותיות השורות כיום בכלכלה, אתיקה בפילוסופיה, אתיקה בדתות, בדיקת כיווני ההתפתחות של הקפיטליזם בכתביהם של הוגי דיעות כג'וזף שטיגליץ ונעמי קליין, יישום אתי של הקפיטליזם על ידי אילי הון כוורן באפט, גלובליזציה וקיימות בספריו הידועים של תומס פרידמן, חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה, התפתחויות חדישות באתיקה לרבות קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. באירועים נסקרים מקרים של ניגודי אינטרסים, דירקטורים חיצוניים, שקיפות, מיזוגים ורכישות, שוק ההון, משאבי אנוש, מכירות, שוחד, מידע פנים ומתריעים. כמו כן מובאות דוגמאות הלקוחות מתחומי הקולנוע, על מנת להציג בצורה מוחשית יותר את המניעים להתנהגות האתית בעולם העסקים. קורס זה כולל כמה מהסרטים החשובים ביותר על אתיקה, כגון "וול סטריט", "המקור" ו- "ארין ברוקוביץ'", וכן סרטי תעודה על פרשת אנרון, על המשבר הכלכלי העולמי, וניתוח על ספרי ג'וזף שטיגליץ, נעמי קליין, נסים טאלב, דניאל כהנמן, תומס פרידמן, מוחמד יונוס, ועל אנשי עסקים אתיים כוורן באפט.

המרצה וספריו

ד"ר יעקב קורי, מרצה, איש עסקים, סופר וחוקר אקדמי, הנמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט, גיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של אירועים בישראל, צרפת וארצות הברית, ופירסם את ספרי המחקר שלו בהוצאות האקדמיות החשובות ביותר בארה"ב (קלוור/ספרינגר) ובישראל (מאגנס). לוטה CV. ספר המחקר שלו בעברית "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" עורר הדים מאוד חיוביים בקרב אנשי עסקים ואקדמיה, וזכה לכיסוי נרחב ואוהד בתקשורת. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו בחברות היי טק והובלת תוכניות של מיזוגים ורכישות, היה ד"ר קורי עד לאירועים רבים עם השלכות אתיות בתחומי הפעילות השונים של עסקי החברות וספריו חזו את המשברים הפוקדים אותנו מראשית האלף, מצאו חוקיות להנתנהגות הלא אתית של חברות והציעו כלים חדשים לתיקון המצב, שבמרכזם מציאת שביל הזהב בין האינטרסים של מחזיקי העניין והשגת רווח אופטימלי המבוסס על איזון בין האינטרסים, סיכון ומינוף סבירים.

דרישות הקורס

1. נוכחות והשתתפות בשיעורים היא חובה, 2. עמידה במטלות אישיות לכל סטודנט בניתוח הנושאים תוך משחקי תפקידים של 10 דקות כל אחד ודינאמיקה קבוצתית, 3. עבודת גמר בת חמישה עמודים בכתב בנושא: "דילמה אתית שחוויתי במהלך הקריירה המקצועית שלי", שתוגש ביום האחרון של הקורס.

הרכב הציון

עמידה במטלות האישיות - 50%

עבודת הגמר - 50%

תוכן הקורס

הקורס כולל 13 מפגשים (26 הרצאות).

ביבליוגרפיה

חובה: קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, הוצאת מאגנס 2008. קריאה מתוך הספר בהתאם למפורט בסילבוס. פירוט העמודים בסילבוס - מתוך הספר הזה של קורי, אלא אם צוין אחרת. קריאת הביבליוגרפיה האחרת במקראות שהיא רוב רובה בעברית. יש לקרוא את החומר לפני ההרצאה.

מגישי המטלות: קריאת חומר המטלה וניתוחו - עיוני, אירוע או סרט, בהתאם למפורט בסילבוס (כל חומר ההכנה למטלות כלול בקריאת החובה דלעיל). על מגישי המטלות של הסרטים לראות את הסרט ולנתח אותו לפני ההרצאה.

ביבליוגרפיה למטלות:

טאלב נסים ניקולס, הברבור השחור, דביר, 2009

יונוס מוחמד, עולם ללא עוני, הוצאת אחוזת בית ספרים, 2009

כהנמן דניאל, רציונליות, הוגנות, אושר, מבחר מאמרים, כתר, 2005

פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009

פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, הוצאת אריה ניר, 2006

קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, הוצאת מאגנס, האונ' העברית בירושלים, 2008

קליין נעמי, דוקטרינת ההלם: עליית הקפיטליזם של האסון, הוצאת אנדלוס, 2009

רוזן אהרון, המשבר ועונשו: מה קרה ב- 2007-2009 ולמה דרך החיים האמריקנית פשטה רגל, גלובס הספרייה, 2009

שטיגליץ ג'וזף י., לתקן את הגלובליזציה, הוצאת אריה ניר, 2008

Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009

Cory Jacques, Website: www.businessethics.co.il

Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins, 2009

Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009

Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010

סרטים למטלות:

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by Brian Cruver.

Erin Brockovich, 2000, 132 mi., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, A. Finney

The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe

It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart, Donna Reed

Other People's Money, 1991, 103 min., Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie

Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel

The Take, 2004, 87 min., documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein, on Argentina

Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen

סרטים מומלצים: (רשימת הסרטים המלאה מצויה בסוף הסילבוס)

The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson

Capitalism: A Love Story, 2009, 120 min., directed by Michael Moore

Charlie Rose – Warren Buffett (October 1, 2008), 2008, 57 min.

Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 min.

Charlie Rose, A Conversation with Author Thomas L. Friedman, about his book Hot, Flat, and Crowded: Why We Need a Green Revolution – and How it Can Renew America; 9/9, 2008, 57 min.

Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century

Charlie Rose with Nassim Taleb (December 3, 2008), 2008, 21 minutes out of a DVD of 57 minutes

The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Ray Anderson, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn.

Frontline: Inside the Meltdown, 2009, 60 min., Director Michael Kirk

Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 min.

An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore

Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, Crash: The Next Great Depression, 2009, 94 min.,

The Rise of Disaster Capitalism, 2009, with Naomi Klein, 77 minutes

The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism, Naomi Klein, Bioneers, 2008, 33 minutes

The Shock Doctrine, 2009, Documentary by Michael Winterbottom and Mat Whitecross, with Naomi Klein, 89 minutes

Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz

מפגש 1

1. **מבוא**: אתיקה בעסקים, מחזיקי עניין – stakeholders, מתריעים - whistleblowers, קרנות אתיות, שקיפות ואינטרנט ככלים אתיים, אקטיביזם, הקונטקסט הבינלאומי והישראלי, הגנת החוק, דירקטורים חיצוניים ואומרטה. 12 העיקרים לקיום חברה אתית ורווחית. הצגת האירועים והיצירות והמתודולוגיה של קריאת החומר לפני כל הרצאה, דיון ומשחקי תפקידים.
מקראות: פרק מבוא בספרו של קורי בהוצאת מאגנס – עמודים 9 עד 18.
מטלות: 1. תיאור 12 העיקרים לקיום חברה אתית ורווחית.

2. **אירוע שקיפות**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.
מקראות: אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים – עמודים 219-224 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קותי, 3. ניבה, 4. אייזיק, 5. אמוץ.

סרט: פרשת ברני מיידוף שהתפוצצה בדצמבר 2008 מהווה את השיא של ההתפוררות האתית במשבר הכלכלי.
BBC – The Madoff Hustle, 2009, 51 min. - extracts
Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, 2009, 94 min. – extracts
Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 min. - extracts

מפגש 2

3. **המשבר הכלכלי העולמי**: המערבולת הכלכלית שהחלה בשנות השמונים של המאה הקודמת והסבה נזקים במילירדים, צברה תאוצה ממשבר למשבר והגיעה עם המשבר הכלכלי העולמי של 2007-2010 לנזקים של טריליונים. ניתוח מפורט של המשבר והמערבולת, הסיבות ודרכי הפתרון, המבוסס על ספריו ומאמריו של קורי ושל מספר סופרים שכתבו על הנושא.
מקראות: באתר קורי, Books/Business Ethics for a Sustainable Society/Extracts of the Book, pp. 16-33, or
Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 17-51
לחילופין: חומר על המשבר בעברית באינטרנט (ויקיפדיה ואתרים אחרים) ובאתר של קורי Hebrew/Articles: המאמרים על המשבר הכלכלי והמאמרים בבטאון רואה החשבון המובאים באתר.
רוזן אהרון, המשבר ועונשו: מה קרה ב- 2007-2009 ולמה דרך החיים האמריקנית פשטה רגל, גלובס הספרייה, 2009, עמ' 1-143
מקראות מומלצות:
Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins Business, 2009, pp. 1-126
Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009, pp. 340-372, 484-539
מטלות: 1. המערבולת הכלכלית ממשבר אג"ח הזבל, משבר בועת הדוטקום והסקנדלים של הממשל התאגידי. 2. משבר הסאבפריים. 3. התמוטטות בר סטרנס, ליהמן ברדרס ובנקים אחרים. 4. התמוטטות AIG. 5. ה- TARP ופתרונות אחרים.

4. **שוק ההון ואתיקה – הסרט וול סטריט**: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט ושל כל בורסה מודרנית. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שתוף היועצים במשיסה.
מקראות: שוק ההון ואתיקה: הסרט "וול סטריט" – עמודים 137-140 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. גורדון גקו, 3. באד פוקס, 4. קארל פוקס, 5. לארי ווילדמן. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור. בזמן השיעור נצפה בקטעים מהסרט.

מפגש 3

5. **אקטיביזם אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית**, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה. הגדרות מונחי היסוד ובחינת הקשרים ביניהם. אין להסתפק באחריות חברתית ובתרומות של אחוז מהרווח הנקי, אלא יש לשלב אקטיביזם בכל התחומים יחדיו בצורה הוליסטית.
מקראות: פרק עיוני בשם זה – עמודים 283-290 בספר של קורי.
מטלות: 1. אחריות חברתית תאגידית ואקטיביזם אתי. 2. קיימות ואיכות הסביבה.
נעמי קליין – דוקטרינת ההלם: נעמי קליין היא המבקרת החריפה ביותר של הקפיטליזם שלוח הרסן השורר כיום בארה"ב ובמדינות אחרות שאימצו כלכלה ניאוליברלית מבית מדרשו של מילטון פרידמן. בספרה מתארת קליין כיצד הניאוליברלים יישמו את מדיניותם באמצעים אלימים של הלם וכפיה, מתן יד חופשית להשתוללות כלכלת השוק וצמצום מירבי של רגולציה

מקראות: קליין נעמי, דוקטרינת ההלם: עליית הקפיטליזם של האסון, הוצאת אנדלוס, 2009, עמ' 34-13, 547-521.
היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים – עמ' 344- 347 בספר של קורי.
ויקיפדיה ומקורות אחרים על מילטון פרידמן, ניאוליברליזם, מדיניות ניאוליברלית של תאצ'ר, ריגן ונתניהו.
מטלות: 1. עמ' 34-13 בספר של קליין. 2. עמ' 547-521 בספר של קליין. 3. מילטון פרידמן וניאוליברליזם. 4. היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים.

6. **אקטיביזם אתי - הסרט "ארין ברוקוביץ'"**: Erin Brockovich סרט בבימוי סטיבן זודרבר. סרט המבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה באמצעות אקטיביזם אתי להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה. המהפכה האתית באמצעות אקטיביזם, שקיפות ומתריעים. מלחמה מודרנית של דוד מול גולית.
מקראות: אקטיביזם אתי – ארין ברוקוביץ' לעומת קארן סילקווד: הסרט "ארין ברוקוביץ'" – עמ' 318-315 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "ארין ברוקוביץ'". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. ארין ברוקוביץ', 3. אד מסרי, 4. תרזה דאלאוויל, 5. גברת ג'נסן. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 4

7. **וורן באפט כמודל לאיל הון אתי**: לא כל הטייקונים הפיננסיים הם דיק פולד, מייקל מילקן או ברניי מיידוף. באפט, העומד עשרות בשנים בראש חברת ההשקעות ברקשייר האתאווי, מנהל את עסקיו ביושרה, מתחשב באינטרסים של מחזיקי העניין, עם גישה אנושית לעסקים תוך שקיפות מלאה, חיים בצניעות והחלטה לתרום את רוב רובו של ההון שצבר חזרה לחברה.
מקראות: וורן באפט – איל הון עם אחריות חברתית – עמ' 334-332 בספר של קורי.
לחילופין: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 556-561
מטלות: 1. וורן באפט – האיש והאגדה.
אירוע שוחד: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.
מקראות: אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים – עמודים 174-170 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. צדוק, 3. פנחס, 4. נפתלי, 5. פרץ.

8. **שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה - הסרט "המקור"**: The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק. הסכנות בריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים.
מקראות: שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה: הסרט "המקור" – עמודים 265-264 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "המקור". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. ד"ר ג'פרי ויגנד, 3. לוול ברגמן, 4. מייק וואלאס, 5. הנהלת CBS. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 5

9. **חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה**: לנוכח אוזלת ידם של המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין – הדירקטוריון, ההנהלה, המדינה, העיתונות ובתי המשפט, יש צורך במציאת מגינים יעילים יותר לשמירת האינטרסים של מחזיקי העניין והם בראש וראשונה האינטרנט והמתריעים, המאפשרים זרימת מידע שקודם היה רק ברשות בעלי מידע הפנים
מקראות: חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה – עמודים 31-25 בספר של קורי. המגינים הלא יעילים של בעלי מניות המיעוט – עמודים 77-71 בספר של קורי.
מטלות: 1. המגינים הלא יעילים, 2. האינטרנט והמתריעים.
ג'וזף שטיגליץ – נביא הדרך השלישית בין הניאו ליברליזם לסוציאליזם: חתן פרס נובל ג'וזף שטיגליץ מסביר בשפה אקדמית, ברורה ותמציתית כיצד הכלכלה העולמית פועלת ומציע פתרונות יצירתיים לפתרון הבעיות הבוערות בכלכלה, בחברה ובאיכות הסביבה, עם רגישות מוסרית הדרושה לקיום עולם בר קיימא, בדרך הביניים בין ניאו ליברליזם לסוציאליזם.
מקראות: שטיליץ ג'וזף י., לתקן את הגלובליזציה, הוצאת אריה ניר, 2008, עמ' 204-184.
מקראות מומלצות: : Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 105-112.
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209 and 275-297
מטלות: 1. חברות רב לאומיות, 2. כשלי השוק החופשי, 3. הגבלת הכוח של התאגידים, 4. שיפור הממשל התאגידי.

10. **תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל – הסרט על "פרשת אנרון"**: סקירה באינטרנט, בעיתונות, בספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרובר.

מקראות: תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל – פרשת אנרון: סרט התעודה "עלייתה ונפילתה של אנרון" – עמודים 254-257 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את פרשת אנרון על סמך הסרט והאינטרנט. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קנת ליי, 3. ג'ף סקילינג, 4. בריאן קרובר או מנהל זוטר, 5. מר בלו או מנהל בכיר "מתקרנף". על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 6

11. **אתיקה עסקית בפילוסופיה ובדתות**: סקירה על הפילוסופים המשמעותיים ביותר בתחום האתיקה העסקית: אריסטו, קאנט, מקיאבלי, התועלתנים, אדם סמית. סקירה על אתיקה עסקית בדת היהודית – בתנ"ך ובתלמוד, בדת הנוצרית ובדתות אחרות. מדוע עם ישראל שהמציא את האתיקה העסקית בתורה ובנביאים הולך ומתרחק מהאתיקה משנה לשנה?
מקראות: אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה – עמודים 215-218 בספר של קורי.
אתיקה בדתות – עמודים 211-214 בספר של קורי.
מטלות: 1. אתיקה עסקית בפילוסופיה. 2. אתיקה עסקית בדתות.
אירוע דירקטורים חיצוניים: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם.
מקראות: אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים – עמודים 106-110 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. גולן, 3. תובל, 4. ששון, 5. הוראציו.

12. **גלובליזציה – "העולם הוא שטוח" מאת תומס פרידמן**: בספרו הידוע של תומס פרידמן "העולם הוא שטוח" הוא מתאר את פני הגלובליזציה בשנות האלפיים, השלכות התהליכים על ארה"ב, סין, הודו, על חברות – תאגידים רב לאומיים, חברות הזנק, מנהלים ועסקים קטנים. איך העולם השטוח מתנהג כשהכלכלה היא עקומה, השלכות המשבר הכלכלי העולמי.
מקראות: פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, הוצאת אריה ניר, 2006, עמ' 49-158.
מטלות: 1. משטח 1-2, 2. משטח 3-4, 3. משטח 5-6, 4. משטח 7-8, 5. משטח 9-10.
סרט: Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of "The World is Flat"

מפגש 7

13. **התפתחויות חדישות באתיקה**: קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי והטמעת הקודים האתיים, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. סקירה על אירוע פורד פינטו, אירוע טיילנול, חברת בן אנד ג'ריס. מה המחיר שמשלמות חברות המנתהגות בצורה לא אתית כמו פורד במקרה של פינטו ומה היתרונות שמפיקה חברה המתנהגת בצורה אתית כבן אנד ג'ריס?
מקראות: היבטים מודרניים של אתיקה עסקית, קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי ואירועים, עמ' 151-156 בספר של קורי.
מטלות: 1. קודים אתיים, אירוע פורד פינטו, אירוע טיילנול, בן אנד ג'ריס.
אירוע מתריע: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל אבטחת איכות מוסר את המידע לצה"ל.
מקראות: אירוע מתריע: אתיקה בניהול, תפעול, תוכניות ואיכות – עמודים 42-47 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. משה, 3. יואב, 4. עודד, 5. דוד.

14. **קיימות – תנאי הכרחי להתגברות על המשברים הכלכליים**: בספרו של תומס פרידמן "חם, שטוח וצפוף" הוא סוקר את הצורך במהפכה ירוקה. התחממות כדור הארץ, הגידול העצום בחלקו של מעמד הביניים בארצות כסין והודו והקפיצה במספר תושבי העולם, המסכנים את קיומנו עלי אדמות. אך השקעות הטריליונים הולכות להצלת השווקים הפיננסיים שכשלו.
מקראות: פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009, עמ' 34-57, 277-307.
ויקיפדיה ואתרי אינטרנט על קיימות.
מטלות: 1. פרק 2 בספר של פרידמן, 2. פרק 12 בספר של פרידמן, 3. סין והודו וקיימות, 4. ישראל וקיימות.
סרט: An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Director Davis Guggenheim, with Al Gore – extracts

מפגש 8

15. **היבטים פסיכולוגיים וחברתיים של אתיקה עסקית**: על מנת להבין את מהות האתיקה העסקית עלינו להתעמק בהיבטים הפסיכולוגיים והחברתיים המניעים את אנשי העסקים. מה גורם למנהלים לעשוק את מחזיקי העניין ולאילי הון לרצות להתעשר ללא גבול תוך סיכון כספי המשקיעים. המשבר הכלכלי האחרון רק המחיש בצורה בולטת את חשיבות מניעים אלה.
מקראות: היבטים פסיכולוגיים בהתנהגות אתית, עמ' 157-160 בספר של קורי.
יחס החברה לאתיקה בעסקים, עמ' 279-282 בספר של קורי.

מטלות: 1. היבטים פסיכולוגיים בהתנהגות אתית ויחס החברה לאתיקה בעסקים.
אירוע עושק מחזיקי עניין: יושרה של מנהל בחברת השקעות העורך בדיקת נאותות על השקעה בחברת היי טק חדשה. מכיוון שיזם הסטארט-אפ הוא קרוב משפחה של מנכ"ל חברת ההשקעות נמנע המנכ"ל לבצע את הבדיקה בעצמו אך מעמיד לרשות הבודק הלוואה לרכישת מניות בחברה החדשה עם ערבות שלו למקרה שההשקעה תרד לטימיון.
מקראות: אירוע עושק מחזיקי עניין: מיזוגים ורכישות - עמ' 161-164 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יהושפט, 3. יהורם, 4. אסף, 5. ישעיהו.

16. **מוחמד יונוס, בנק גרמין – מודל לשילוב אחריות חברתית ועסקים רווחיים**
מוחמד יונוס, פרופסור לכלכלה מבנגלדש, שביצע מהפכה בחשיבה של אחריות חברתית בעולם כאשר הקים בארצו את בנק גרמין ותשלובות נלוות הנותנים אשראי ושירותים לדלת העם בסכומים נמוכים מאוד וללא בטחונות, אך עם החזרים של 99% מההלוואות, ובכך הוא סייע למיליונים לצאת ממעגל העוני, מבלי לוותר על רווחיות נאותה לבנקים ולמיזמים. ראיון.
מקראות: יונוס מוחמד, עולם ללא עוני, הוצאת אחוזת בית ספרים, 2009, עמ' 71-142, 174-211.
מטלות: 1. עמ' 71-111 בספר של יונוס, 2, עמ' 112-142 בספר של יונוס, 3. עמ' 174-195 בספר של יונוס, 4. עמ' 196-211 בספר של יונוס.
סרט: Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 min. - extracts

מפגש 9

17. **המנכ"ל כגורם האתי המכריע בחברה**: אחת הסכנות החמורות ביותר ליושרה של המנכ"לים היא הסכומים האסטרונומיים שהם מקבלים עבור עבודתם. קשה לצפות ממנכ"ל המתוגמל במיליונים שינהיג שקיפות בדיווחיו על רווחי החברה, כאשר עם קצת חשבונאות יצירתית לטווח קצר הוא יוכל לקבל עוד כמה מיליונים. אך יש כמובן גם מנכ"לים אתיים.
מקראות: המנכ"ל כגורם האתי המכריע בחברה, עמ' 21-24 בספר של קורי.
מטלות: 1. המנכ"ל כגורם האתי המכריע בחברה.
אירוע משאבי אנוש: הנשיא מרוצה מעבודתו של חשב החברה ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"ל משאבי אנוש כיצד לנהוג.
מקראות: אירוע מנהיגות ויושרה: אתיקה במשאבי אנוש – עמ' 32-36 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יוסף, 3. יעקב, 4. מרים, 5. סימה.

18. **שיקולים אתיים בניהול ובהשתלטות עוינת, הסרט "הולך על כל הקופה"**: על פי מחזה של ג'רי סטרנר. לרי גרפילד, הוא מחסל חברות סיטוני המתמחה בהשתלטויות עוינות של חברות השוות יותר מפורקות. הוא משתלט על חברה מהכלכלה הישנה המנוהלת על ידי בעלים אתי אנדרו ג'ורגנסון, שעבורו העובד, הקהילה והערכים חשובים יותר ממיקסום הרווח.
מקראות: אתיקה בהשתלטות עוינת: הסרט "הולך על כל הקופה" – עמודים 145-147 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "הולך על כל הקופה". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. לורנס גרפילד, 3. אנדרו ג'ורגנסון, 4. עובדי החברה, 5. בעלי המניות של החברה. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 10

19. **היבטים בינלאומיים של אתיקה בעסקים**: האם האתיקה בעסקים היא אוניברסלית? רבים סוברים שהאתיקה משתנה מעם לעם והיא אינה דומה באיטליה, בארה"ב, בניגריה או ברוסיה. אולם הצהרת זכויות האדם העולמית היא אחידה לכל אומות העולם, החוקים נגד מתן שוחד הם כיום אחידים בכל המדינות הנאורות, אין ספק בעקרונות, היישום היא בעיה אחרת.
מקראות: היבטים בינלאומיים של אתיקה בעסקים – עמ' 337-338 בספר של קורי.
אתיקה אוניברסלית – ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם של האומות המאוחדות – עמ' 339-343 בספר של קורי.
מטלות: 1. היבטים בינלאומיים של אתיקה בעסקים
אירוע פערי תרבות ומנטאליות בתהליך הרכישה: מרכיב קרדינאלי בתהליכי המיזוג הוא פערי התרבות והמנטאליות בין הצדדים בארצות שונות, דתות שונות או אף רקע חברתי שונה. אירוע על מו"מ של חברה ישראלית עם חברה צרפתית שנתקע בגלל חשדנות ודיעות קדומות של המוכרים, קתולים אדוקים. רכישת אמון הצדדים ע"י גורם המצוי בשתי התרבויות.
מקראות: אירוע פערי תרבות, אתיקה ומנטליות בעסקים בינלאומיים – עמ' 364-370 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עמוס, 3. פיליפ, 4. לואי, 5. זאב.

20. **הסכנות למחזיקי העניין בעידן הגלובליזציה: סרט התעודה על ארגנטינה "ההשתלטות"**: ארגנטינה בהנהגתו של מנם מילאה באדיקות אחר העקרונות הניאו-ליברלים של קרן המטבע הבינלאומית ופתחה את משקה לחברות הרב לאומיות ע"י הפרטות ומכירת נכסי הציבור, פיטורים המוניים וביצוע עקרונות השוק החופשי. כתוצאה מכך המדינה פשטה את הרגל.
מקראות: זכויות העובדים בעידן הגלובליזציה: סרט התעודה על ארגנטינה "The Take" – עמ' 384-387 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "ההשתלטות". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עובדים שהשתלטו על מפעליהם, 3. בעלי המפעלים, 4. קברניטי המדינה, 5. קרן המטבע הבינלאומית. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 11

21. **אתיקה בבנקאות**: המשבר העולמי פרץ בראש ובראשונה בגלל העדר אתיקה בבנקאות. גם בישראל פרץ בשנות השמונים משבר שמוטט את רוב הבנקים במדינה ועלה למשלם המיסים מילארדים כשהמדינה נחלצה לסייע לבנקים, לבעלי המניות וללקוחות הבנקים. החוקים של עושק בעלי מניות המיעוט בחברות לא אתיות.
מקראות: הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים – הצעה להנהלת בנק גדול בישראל – עמ' 404-408 בספר של קורי.
36 החוקים של עושק בעלי מניות המיעוט בחברות לא אתיות – עמ' 78-80 בספר של קורי.
מטלות: 1. עקרונות אתיים בבנקאות וכלפי בעלי מניות מיעוט.
אירוע אתיקה בבנקאות ובשוק ההון: מנכ"ל קרן נאמנות של אחד הבנקים הגדולים בישראל מקבל מידע פנים על התמוטטות צפויה של מחירי המניות של אחת מחברות ההיי טק שהבנק מושקע בהן. נרמז לו מעבר לחומה הסינית של הבנק שכדאי לו למכור את השקעותיו בחברה על מנת שהמשקיעים בקרן לא יפסידו ובכך יוסב נזק כבד לרייטינג של הקרן ולתשואתה.
מקראות: אירוע אתיקה בשוק ההון: יושרה של דירקטורים – עמ' 101-105 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קלמן, 3. עוזי, 4. מריו, 5. מתי.

22. **פרשת בנק ברינגס, הסרט "ההונאה הגדולה"**: Rogue Trader, על פי ספרו של ניק ליסון, הבנקאי שגרם להתמוטטות בנק ברינגס, הבנק הותיק ביותר בבריטניה בגלל עסקות מפוקפקות שעשה בלי אישור בשוק ה- futures בסינגפור. החשיבות העליונה שיש ליושרה של כל מנהל, מבדקי יושרה וסינון אתי, השלכות למשבר הכלכלי העולמי.
מקראות: אתיקה בבנקאות: הסרט "ההונאה הגדולה" – עמ' 140-142 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "ההונאה הגדולה". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. ניק ליסון, 3. פיטר ברינג, 4. המנהלים של ליסון, 5. הבנקים המרכזיים. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 12

23. **הברבור השחור וכלכלה לא רציונלית**: עבור נסים טאלב, ברבורים שחורים מייצגים תופעות הקורות בשוק ההון ובכלכלה, למרות השכיחות הנמוכה שלהם. חתן פרס נובל, דניאל כהנמן, פיתח פרספקטיבה חדשה לכלכלה המסורתית שהיא כמותית בעיקרה, הדוחה את הנחות היסוד של הכלכלה הרציונלית. המשבר הכלכלי מאשש תיאוריות אלה.
מקראות: טאלב נסים ניקולס, הברבור השחור, דביר, 2009, עמ' 76-90.
כהנמן דניאל, רציונליות, הוגנות, אושר, מבחר מאמרים, כתר, 2005, עמ' 90-103.
מטלות: 1. התיאוריות של נסים טאלב. 3. התיאוריות של דניאל כהנמן. 3. כיצד המשבר הכלכלי של 2007-2010 מזים או תומך בתיאוריות של טאלב וכהנמן?
סרט:
Nassim Taleb Interviewed by Charlie Rose, December 3, 2008, 57 minutes - extracts
Nassim Nicholas Taleb: The Future Has Always Been Crazier Than We Thought, 2008, 90 min. – extracts
Professor Daniel Kahneman interviewed by Chrystia Freeland, Reuters, Fireside Chat Zeitgeist Europe, 2010, 27 min. http://www.youtube.com/watch?v=uUYQrLsmNMM
BBC – The Love of Money, 2009, Part III – Back from the Brink, 51 min. – extracts

24. **בנקים ואחריות חברתית – הסרט "אלה חיים נפלאים"**: הסרט It's a Wonderful Life מתאר את סיפורו של מנהל בנק משכנתאות העוזר לתושבים קשי היום בעירו במתן הלוואות זולות לרכישת בתים, מקים שכונה לדוגמא על אף הקשיים, ומביא את כל עירו לפעול באחריות חברתית. המשבר הכלכלי העולמי היה נמנע אם הבנקים היו נוהגים כמו בסרט מ- 1946.
מקראות: הסרט "אלה חיים נפלאים" – עמ' 321-322 בספר של קורי.
מטלות: 1. המספר שיסקור את הסרט "אלה חיים נפלאים". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. ג'ורג' ביילי, 3. מרי האץ' ביילי. 4. מר פוטר, 5. תושבי העיירה. על מגישי המטלות לראות את הסרט במלואו לפני השיעור.

מפגש 13

25. **כלים חדשים להתגברות על כשלי השוק**: סקירה על כלים חדשים להתגברות על כשלי השוק, לשיפור דרסטי של הממשל התאגידי, הקרנות האתיות, המועצה המפקחת, דירקטורים חיצוניים האחראים בפני מחזיקי העניין ולא בפני המנהלים ובעלי השליטה, המכון הלאומי והבי"ל לאתיקה. הקשר שלהם עם אחריות חברתית, קיימות, שקיפות, ממשל תאיגידי ואתיקה.
מקראות: קרנות אתיות – עמ' 81-87 בספר של קורי, המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים – עמ' 88-91 בספר של קורי, המכון הלאומי לאתיקה – עמ' 92- 95 בספר של קורי.
מטלות: 1. קרנות אתיות, 2. הדירקטורים החיצוניים, 3. המועצה המפקחת, 4. המכון הלאומי לאתיקה.

26. **סופו של הקפיטליזם או התחלה חדשה?**: מסוף שנות השמונים אנו עדים להשתוללות קפיטליזם שלוח רסן היוצר משברים הולכים וגדלים שהגיעו לשיאם במשבר הכלכלי הגדול של 2007-2010. היצירתיות הפיננסית במקביל לצמצום הדרסטי ברגולציה,

משכורות העתק של מנהלים הממקסמים את הרווח בטווח הקצר תוך לקיחת סיכוני עתק ומינופים מטורפים, תאוות בצע שאינה יודעת גבולות, צריכה מעבר להשתכרות תוך לקיחת אשראי מוגזם, הידיעה שהאשמים אינם נותנים את הדין ושהמדינה נחלצת לעזרת חברות ובנקים שהם גדולים מדי על מנת שייתנו להם ליפול, הביאו לאמונה שכך לא ניתן להמשיך ויש לשנות מהיסוד את עקרונות הקפיטליזם. הפתרון המומלץ בקורס הוא באתיקה, אחריות חברתית וקיימות.

צפיה בקטעים מסרטו של מייקל מור על הקפיטליזם: Capitalism: A Love Story, 2009, 120 min., Michael Moore

ביקורות על תוכנית הלימודים ועל הספר של ד"ר יעקב קורי שהיא מבוססת עליו

"The book has anticipated the economic events and history reveals Cory's intellectual sagacity. The book is drawing well the landscape in which those successive crises did occur and makes clear how each time we find the same causes that additional regulatory efforts did not fix. I also like the cases Cory presents - not only making excellent use of Zola. The book mixes different styles: a factual information, comments by others along with Cory's own comments, and personal remarks about Cory and his behavior. It gives to the book a personal touch to strengthen the thesis it defends and brings weight to the 36 "commandments" Cory develops and justifies. The book is the wisdom of a man of experience and of conviction who has translated his successful business career into a pedagogical package for the benefit of the young generation. It is a "casebook" of an original nature that blends business experience with a solid creed in the dysfunction of the current neo-liberal system and illustrates his conviction with real cases (or historical examples) making his message easier to understand and to transfer." **Henri-Claude de Bettignies, Professor at INSEAD (France and Singapore), Stanford (US) and CEIBS (China)**, February 2009

"I just read your course materials and it sounds like a terrific class", November 2009, **Andrew Ross Sorkin, journalist in The New York Times, author of the book on the Crisis "Too Big to Fail"**.

Alexandra Reed Lajoux (a prominent business writer and CKO at National Association of Corporate Directors) comments (8/2008) on the adaptation of the book in English: "Your book has a wise premise, brilliantly fulfilled. It's a potential best seller. Your book will be a classic."

זאב נהרי, משנה בכיר למנהל הכללי, ממלא מקום המנכ"ל, ראש החטיבה לכספים ולכלכלה של בנק לאומי, כותב באוגוסט 2008: "אין זה ספר שרק כתוב היטב אלא ספר מעמיק, חכם ובוגר, חיובי בתפיסתו את האתיקה בעסקים והאחריות החברתית ולא מהסס לתקוף ולבקר התנהגויות חורגות. הספר מבריק שנון ומאיר עיניים ולעיתים פרובוקטיבי ובאמצעות דוגמאות מרתקות של אירועים מתחומים מגוונים בהם אמנות, היסטוריה וכלכלה בעסקים, אתה ממחיש לקורא את המושגים השונים בשפה קולחת נגישה ומרתקת. ספר זה חיזק בי את החובה לשמור על האתיקה בעסקים והחשיבות לתמיכה בקהילה."

מיקי שרן, מנכ"ל ממגורות דגון, כותב במכתב מספטמבר 2008: "קראתי בהנאה מרובה את רוב חלקי הספר. אין לי ספק שהנושא "חם" מאוד וכי הספר יהפוך בזכות הנושא ובזכות דרך הצגתו ל- text book. הכרחי שיקראו אותו כמה שיותר אנשי עסקים, מנהלים (גם בדרגי ביניים) אנשי הוראה ופוליטיקאים." מאיר חת, יו"ר מועצת המנהלים של פסגות אופק, פרופסור במכללה למנהל וחבר בוועד המנהל של המרכז לאתיקה בירושלים, בעבר המפקח על הבנקים, יו"ר דירקטוריון הבורסה, יו"ר בנק לאומי ויו"ר טבע, הביע בספטמבר 2008 את התרשמותו החיובית ביותר מהספר ובמיוחד מהאירועים: "הספר בנוי יפה, הוא מאוד בהיר, יכול לקרוא אותו גם אדם שלא בקי בנושא, הוא פשוט מעניין. יש סיכוי שהספר שלך ייקרא על ידי קהל גדול, הן בעולם העסקים והן באקדמיה והשפעתו תהיה קשורה במועד בו הופיע."

יהושע סובול, המחזאי והסופר, הביע בספטמבר 2008 את התרשמותו מהספר: "הוא אקטואלי מאוד על רקע מה שקורה כיום בעולם, יש בו גישה מקורית, הוא מאיר בחריפות רבה את נושא האתיקה בעסקים." ב- 28.9.08 סובול כותב בעיתון "ישראל היום": "זהו חיזיון מכמיר לב לראות את שרת האוצר הצרפתית פונה למצפונם של בעלי הממון, כשהיא מטיפה להם בצדקנות שהגיע הזמן להכניס מוסר לעולם העסקים והכספים. אפשר להציע לה שתעיין בספרו של יעקב קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית". אריה אבנרי, מבכירי העיתונאים בישראל, מייסד ויו"ר אומ"ץ, כתב עשרות ספרים ומאות מאמרים בנושא שחיתות שלטונית, הון ושלטון, כותב בספטמבר 2008: "הספר הוא מן הספרים המקצועיים הטובים שנתקלתי בחיי. הספר חייב להיות בספריות של כל המוסדות האקדמיים, להיות ספר חובה לסטודנטים הלומדים אתיקה."

קורס מבוא לאתיקה עסקית וארגונית בתיאוריה, אירועים ויצירות

המרצה – ד"ר יעקב קורי

טלפון - 04-8246316, 0544-589518,דוא"ל - coryj@zahav.net.il

מטרת הקורס

מטרת הקורס היא חינוך הסטודנטים למודעות אתית, הקניית ערכי יסוד באתיקה עסקית וארגונית, לימוד דילמות אתיות בתיאוריה, באירועים, בסרטים, מחזות ורומנים, כשהדגש העיקרי הוא על אתיקה מעשית.

רקע ותיאור הקורס

סוגיית האתיקה בעסקים הפכה בשנים האחרונות למאוד רלבנטית לנוכח המשבר הכלכלי של 2008, השערוריות של אנרון, וורלדקום, ארתור אנדרסן, הבנק למסחר, בנק ברינגס, הסתבכויות של סטארט-אפים וחברות היי-טק וכדומה. ד"ר יעקב קורי, איש עסקים וחוקר אקדמי, הנמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט, גיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של מספר אירועים בישראל, צרפת וארצות הברית, וגילה חוקיות להונאה האתית שאומתה בפרשת אנרון לאחר פרסום ספרי המחקר שלו בהוצאת הספרים הגדולה קלוור/ספרינגר ארה"ב. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו היה ד"ר קורי עד לאירועים רבים אחרים עם השלכות אתיות בתחומי הפעילות השונים של עסקי החברות ושל ארגונים ואלכ"רים. קורס זה מבוסס רובו ככולו על ספרו של ד"ר קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" שיצא לאור בהוצאת מאגנס של האוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 2008. הקורס משלב פרקים עיוניים, אירועים ויצירות בנושאי אתיקה בעסקים ואתיקה ארגונית. פרקי העיון כוללים את העיקרים לקיומה של חברה אתית ורווחית כאחד, אקטיביזם אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה, המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין, אתיקה בדתות, אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה, חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה, התפתחויות חדישות באתיקה לרבות קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. באירועים נסקרים מקרים מקרים של ניגודי אינטרסים, נפוטיזם, דירקטורים חיצוניים, שקיפות, מיזוגים ורכישות, שוק ההון, משאבי אנוש, מכירות, שוחד, רכש, מידע פנים, קשר עם חברות ממשלתיות ומתריעים. ד"ר קורי, שפירסם רומן אתי ופעיל בעבר ובהווה במועצות מנהלים של תיאטרון, פסטיבל סרטים וארגונים אתיים, משלב במחקרים שלו דוגמאות רבות הלקוחות מתחומי הספרות, התיאטרון והקולנוע, על מנת להציג בצורה מוחשית יותר את המניעים להתנהגות האתית בעולם העסקים. כך יילמדו בקורס היצירות "כולם היו בני", "וול סטריט", "ארין ברוקוביץ'", "הסוחר מונציה", "המקור", "קרנפים", "גטסבי הגדול", "ז'אן דה פלורט", "ביקור הגברת הזקנה", "הישמרו מדורון יווני" על אתיקה עסקית בישראל, וסרט על פרשת אנרון.

דרישות הקורס

המטלות של הסטודנטים שיציגו את החומר העיוני, האירועים והסרטים מהוות 50% מהציון הסופי. עבודת הגמר שתוגש ביום האחרון של הקורס ותהווה 50% מהציון הסופי תהיה בנושא: "דילמה אתית שחוויתי במהלך חיי". עבודה זאת תהיה בת 5 עמודים ויכולה להיות במתכונת של אירוע. אין בקורס הזה בחינה. הנוכחות בכל השיעורים היא חובה. בכל מפגש יילמדו 4 שיעורים של 8 שעות אקדמיות כל אחד. התוכנית תימשך לאורך 6 מפגשים של 24 שיעורים. כל הסטודנטים צריכים לקרוא את הרצאת המבוא לקראת המפגש הראשון. קריאת כל תוכנית הלימודים היא חובה, לרבות האירועים, ניתוחי היצירות והפרקים העיוניים. הסטודנטים שיש להם מטלות אישיות צריכים לקרוא את החומר בספר בהתאם למקראות בסילבוס ולהתכונן להרצות על המטלה במשך עשר דקות. אלה שיש להם מטלות על הסרטים דוגמת "וול סטריט" צריכים לקרוא את החומר במקראות המנתח את הסרט ולצפות בסרט בספריית האוניברסיטה. כל הסרטים נמצאים בספריית האוניברסיטה ובספריות וידאו דוגמת "האוזן השלישית".

<u>תוכנית לימודים בת 24 הרצאות ואירועים</u>

1. **<u>מבוא</u>**: אתיקה בעסקים, מחזיקי עניין – stakeholders, מתריעים - whistleblowers, קרנות אתיות, שקיפות ואינטרנט ככלים אתיים, אקטיביזם, הקונטקסט הבינלאומי והישראלי, הגנת החוק, דירקטורים חיצוניים ואומרטה. יוצגו האירועים והיצירות והמתודולוגיה של הקריאה של האירוע/הספר/מחזה ו/או ראיית הסרט לפני כל הרצאה, דיון ומשחקי תפקידים.

מקראות: פרק מבוא בספרו של ד"ר קורי בהוצאת מאגנס – עמודים 9 עד 18.

2. **<u>אירוע מיזוגים ורכישות</u>**: יושרה של מנהל בחברת השקעות העורך בדיקת נאותות על השקעה בחברת היי טק חדשה. מכיוון שיזם הסטארט-אפ הוא קרוב משפחה של מנכ"ל חברת ההשקעות נמנע המנכ"ל לבצע את הבדיקה בעצמו אך מעמיד לרשות הבודק הלוואה לרכישת מניות בחברה החדשה עם ערבות שלו למקרה שההשקעה תרד לטימיון.

מקראות: אירוע עושק מחזיקי עניין: מיזוגים ורכישות – עמודים 161-164 בספר.

3. **<u>אירוע משאבי אנוש</u>**: הנשיא מרוצה מעבודתו של חשב החברה ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"ל משאבי אנוש כיצד לנהוג.

מקראות: אירוע מנהיגות ויושרה: אתיקה במשאבי אנוש – עמודים 32-36 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u> - **אקטיביזם אתי** בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה.
מקראות: פרק עיוני בשם זה – עמודים 283-290 בספר.

4. **<u>אתיקה בבורסה והסרט "וול סטריט"</u>**: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט ושל כל בורסה מודרנית. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שתוף היועצים במשיסה.

מקראות: שוק ההון ואתיקה: הסרט "וול סטריט" – עמודים 137-140 בספר.

5. **<u>אירוע מכירות</u>**: מנהל מכירות צעיר נשלח למדינה דרום אמריקאית למכור מערכת לחיל האוויר שלה. הסוכן המקומי עומד לקבל 10% מהיקף העיסקה שהיא בסכומי עתק. באישון לילה מגיע מנהל המכירות לביתו של קולונל חיל האוויר הנותן לו לעיין בהצעות כל המתחרים. קבלת העיסקה מהווה מנוף למינוי המנהל לסמנכ"ל, אך מה המחיר האתי שהוא יאלץ לשלם?

מקראות: אירוע שחיתות: אתיקה במכירות – עמודים 165-169 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u> - **המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין**.

מקראות: המגינים הלא יעילים של בעלי מניות המיעוט - עמודים 71-77 בספר.

6. **<u>המנכ"ל והאתיקה, המחזה "כולם היו בני"</u>**: "כולם היו בני" All My Sons מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו של ג'ו קלר, מנכ"ל ובעל חברה מצליח, שעיקרון הרווחיות בכל מחיר בראש מעייניו. הוא מספק במודע חלקי מטוסים פגומים וגורם למותם של 21 טייסים, כשבנו הטייס נהרג אף הוא. הדילמה בין רווחיות ואתיקה, ערבות הדדית, החוק, החברה והמשפחה.

מקראות: המנכ"ל והאתיקה: המחזה "כולם היו בני" – עמודים 53-55 בספר.

7. **<u>אירוע שוחד</u>**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.

מקראות: אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים – עמודים 170-174 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **אתיקה בדתות**, ביהדות בתנ"ך ובתלמוד, בנצרות, באסלם, בבודהיזם.

מקראות: אתיקה בדתות – עמודים 211-214 בספר.

8. **<u>קיימות והסרט "ארין ברוקוביץ'"</u>**: "ארין ברוקוביץ'" Erin Brockovich סרט בבימוי סטיבן זודרבר. סרט המבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה באמצעות אקטיביזם אתי להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה. המהפיכה האתית באמצעות אקטיביזם, שקיפות, אינטרנט ומתריעים. מלחמה מודרנית של דוד מול גולית.

מקראות: אקטיביזם אתי – ארין ברוקוביץ' לעומת קארן סילקווד: הסרטים "ארין ברוקוביץ'" ו"סילקווד" – עמ' 315-318.

9. **<u>אירוע מידע פנים</u>**: יו"ר דירקטוריון של חברה עומד למכור את החברה בחצי מיליארד דולר לחברת ענק אירופאית. יש לו אופציות של החברה במיליוני דולר שפג תוקפן תוך מספר ימים ומחיר המימוש גבוה במעט מהמחיר בבורסה. פרסום העסקה עשוי להקפיץ את מחיר המניה בעשרות אחוזים. היו"ר הוא היחידי הממשש את האופציות ומרוויח.

מקראות: אירוע אתיקה בממשל תאגידי: מידע פנים – עמודים 96-100 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **אתיקה בפילוסופיה** - אריסטו, קאנט, מקיאבלי, התועלתנים.

מקראות: אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה – עמודים 215-218 בספר.

10. **<u>אתיקה וחוק, המחזה "הסוחר מונציה"</u>**: "הסוחר מונציה" The Merchant of Venice מחזה מאת ויליאם שקספיר. היהודי שיילוק נותן הלוואה לסוחר מונציה, אנתוניו, ומתעקש על קבלת ליטרת הבשר כפי שסוכם בחוזה, כאשר אנתוניו אינו יכול לעמוד בהתחייבויותיו. הדילמה בין חוק ואתיקה, יחס השלטונות (מוסר כפול של הדוכס מונציה), הפרט והחברה.

מקראות: חוק, צדק, הגינות ואתיקה: המחזה "הסוחר מונציה" – עמודים 258-260 בספר.

11. **<u>אירוע הטבות ממשלתיות</u>**: סמנכ"ל מחקר ופיתוח רוצה לקדם פרויקט חיוני לחברה בהשקעה של $4M. לחברה הנתונה בקשיים אין משאבים להשקעות נוספות. הסמנכ"ל מגיש תוכנית למדען הראשי בהיקף של $8M עם מענק של 50% ומסנן לפרויקט הוצאות מו"פ אחרות. הבודק של המדען עולה על התרמית בדיווח ומאיים לחשוף אותה.

מקראות: אירוע ניהול ויושרה: אתיקה במחקר ופיתוח והטבות ממשלתיות – עמודים 37-41 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה**.

מקראות: חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה – עמודים 25-31 בספר.

12. **<u>אחריות חברתית, המחזה "אויב העם"</u>**: "אויב העם" An Enemy of the People מחזה מאת הנריק איבסן. רופא העיירה ד"ר סטוקמן מגלה שמעיינות המרפא, המהווים את מקור הפרנסה העיקרי של התושבים, מורעלים משפכים תעשייתיים ודורש לטהר את המעיינות. דילמת המתריע, חרם החברה, מוסריות המלשין/מתריע, אומרטה ועיתונות.

מקראות: מתריע עם אחריות חברתית: המחזה "אויב העם" והסרט ההודי "גנשטרו" – עמודים 57-62 בספר.

13. **<u>אירוע רכש</u>**: סמנכ"ל הרכש בחברה להשבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה לעיסקה בהיקף של $30M. הקבלן המועדף הוא חברת ענק אמריקאית המציעה מערכת טובה וזולה. הסמנכ"ל בוחר בקבלן משנה קטן המציע מערכת יקרה יותר שטרם נוסתה. קצין האתיקה חושד במניעי הסמנכ"ל שהוא בעל עבר אתי ללא רבב ומטרפד את הבחירה.

מקראות: אירוע דימוי אתי בעסקים בין-לאומיים: אתיקה ברכש בין-לאומי – עמודים 351-356 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **התפתחויות חדישות באתיקה** - קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. מקראות: היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי ואירועים אופייניים – עמודים 151-156 בספר.

14. **<u>אמצעי התקשורת ואתיקה, הסרט "המקור"</u>**: "המקור" The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק. הסכנות בכלכלה הגלובלית ובריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים.

מקראות: שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה: הסרט "המקור" – עמודים 264-265 בספר.

15. **<u>אירוע מתריע</u>**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל א"א מוסר את המידע לצה"ל.

מקראות: אירוע מתריע: אתיקה בניהול, תפעול, תוכניות ואיכות – עמודים 42-47 בספר.

16. **<u>מוסר, דת ואתיקה, המחזה "קרנפים"</u>**: "קרנפים" Rhinoceros מחזה מאת אוז'ן יונסקו. סיפורה של עיר שתושביה הופכים לקרנפים תוך איבוד המוסר וצלם אנוש. השפעת הקבוצה על היחיד. רק אדם אחד מסרב להתקרנף כמו כולם ודבק באנושיותו. אלגוריה להתבהמות של חברות שלמות במשטרים מושחתים, האם גם ישראל מתקרנפת?

מקראות: מוסר, חברה ואתיקה: המחזה "קרנפים" – עמודים 318-320 בספר.

17. **<u>אירוע שוק ההון</u>**: מנכ"ל קרן נאמנות של אחד הבנקים הגדולים בישראל מקבל מידע פנים על התמוטטות צפויה של מחירי המניות של אחת מחברות ההיי טק שהבנק מושקע בהן. נרמז לו מעבר לחומה הסינית שכדאי לו למכור את השקעותיו בחברה על מנת שהמשקיעים בקרן לא יפסידו ובכך יוסב נזק כבד לרייטינג של הקרן ולתשואתה.

מקראות: אירוע אתיקה בשוק ההון: יושרה של דירקטורים – עמודים 101-105 בספר.

18. **<u>העושר והאתיקה, הרומן "גטסבי הגדול"</u>**: The Great Gatsby ספר מאת פרנסיס סקוט פיצג'רלד. טום בוכאנן, איל ההון הבא ממשפחה אמריקאית מאוד עשירה, גורם למותו של גטסבי מבלי שירגיש אשמה מוסרית כלשהי ומתנחם ברכישת ענק פנינים. הפן הפסיכולוגי של התנהגות אתית. האם החברה והחוק סולחים לעשירים וחזקים? האם העושר משחית?

מקראות: עושר, הגינות ואתיקה: הרומן "גטסבי הגדול" – עמודים 260-263 בספר.

19. **<u>אירוע דירקטורים חיצוניים</u>**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם.

מקראות: אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים – עמודים 106-110 בספר.

20. **<u>הקורבן והאתיקה, הרומן "ז'אן דה פלורט"</u>**: Jean de Florette ספר מאת מרסל פניול. בכפר צרפתי קטן חומד החוואי הגדול את כבשת הרש, חוותו של ז'אן דה פלורט. הוא פועל מאחורי הקלעים לנדות אותו מהחברה על מנת שייקל עליו להשתלט על החווה. האנשה/נידוי והשמצת הקורבן (בעל המניות הקטן/החוואי). תאוות בצע ללא גבול. קטעים מתוך מנון.

מקראות: קורבנות העושק: הרומן "ז'אן דה פלורט" – עמודים 191-194 בספר.

21. **<u>אירוע שקיפות</u>**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

מקראות: אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים – עמודים 219-224 בספר.

22. **<u>החברה והאתיקה, המחזה "ביקור הגברת הזקנה"</u>**: The Visit מחזה מאת פרידריך דירנמט עם סרט אפריקאי. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את כפר הולדתה על תושביו, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, גבול החברות, הרשעות, צידוק העוול, העדר אתיקה המוביל לרצח.

מקראות: האוניברסליות של האתיקה: המחזה "ביקור הגברת הזקנה" והסרט האפריקאי "צבועים" – עמודים 380-383 בספר

23. **<u>בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה, הרומן "הישמרו מדורון יווני"</u>**: דיון על יצירתו החלוצית של ד"ר קורי, תוך דגש על ההקשר הישראלי בספרו "הישמרו מדורון יווני". אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. קטעים מפנל על אתיקה בעסקים בישראל.

מקראות: בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה בישראל: הרומן "הישמרו מדורון יווני" מאת יעקב קורי וביקורת על היצירה מאת יהושע סובול – עמודים 461-473 בספר.

24. **<u>תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל, הסרט "פרשת אנרון"</u>**: "פרשת אנרון" כפי שהיא משתקפת באינטרנט, בעיתונות, בסרטים, ספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרבר. קטע מתוך ההונאה הגדולה.

מקראות: תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל – פרשת אנרון: סרט התעודה "עלייתה ונפילתה של אנרון" – עמודים 254-257.

ביבליוגרפיה

ספרים:

חובה לכל הסטונדטים, על פי מספרי העמודים המופיעים בסילבוס:

קורי יעקב, "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית", הוצאת מאגנס 2008

מומלץ לכל הסטודנטים, חובה לסטודנטים שיש להם מטלות על ספרים אלה:

איבסן הנריק, אויב העם (1882), תרגום רבקה משולח, הוצאת בית צבי 1999

דירנמט פרידריך, ביקור הגברת הזקנה (1956), תרגום טובה קשת, הוצאת אור-עם 1983

יונסקו יוג'ין, קרנפים (1959), תרגום חיה ומיכאל אדם, הוצאת אור-עם 1984

מילר ארתור, כולם היו בני (1946), תרגום טובה קשת, הוצאת אור-עם 1986

סקוט פיצג'רלד פרנסיס, גטסבי הגדול (1926), תרגום גדעון טורי, הוצאת הקיבוץ המאוחד הספריה החדשה 2002

פאניול מארסל, מי הגבעות – ז'אן דה פלורט (1962), תרגום אביטל ענבר, הוצאת מסדה 1987

קורי יעקב, הישמרו מדורון יווני, הוצאת בימת קדם 2001

שייקספיר ויליאם, הסוחר מוונציה, תרגום אברהם עוז, הוצאת הקיבוץ המאוחד 2000

סרטים והצגות תיאטרון:

All My Sons, 1948, Director Irving Reis, based on the play All My Sons by Arthur Miller

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, Director Penelope Spheeris, based on the book by: Brian Cruver – Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider

An Enemy of the People, 1978, Director George Schaefer, based on the play An Enemy of the People by Henrik Ibsen. Ganashatru, 1989, Director Satyajit Ray, Indian film based on play.

Erin Brockovich, 2000, Director Steven Soderbergh

The Great Gatsby, 1974, Director Jack Clayton, based on the book The Great Gatsby by Frances Scott Fitzegrald

The Insider, 1999, Director Michael Mann

Jean de Florette, 1986, Director Claude Berri, based on Jean de Florette by Marcel Pagnol

The Merchant of Venice, 2004, Director Michael Radford, based on the play The Merchant of Venice by William Shakespeare

Rhinoceros, 1974, Director Tom O'Horgan, based on the play Rhinoceros by Eugene Ionesco

The Visit, 1964, Director Bernhard Wicki, based on the play The Visit of the Old Lady by Friedrich Durrenmatt. Hyenas, 1992, Director Djibril Diop Mambety, Senegal, based on play.

Wall Street, 1987, Director Oliver Stone

תמצית קורות חיים של ד"ר יעקב קורי בעברית ופרטי יצירת קשר

ד"ר יעקב קורי הוא איש עסקים בינלאומיים המתמחה במיזוגים ורכישות בארה"ב, אירופה וישראל, מחבר של ספרים, מאמרים וקורסים חלוציים באתיקה עסקית, ומרצה באוניברסיטת חיפה (מאז 2004, באתיקה עסקית, צדק חברתי וכלכלי, הון ושלטון, אחריות חברתית, ממשל תאגידי, מיזוגים ורכישות, מנהל עסקים, קיימות, מנהיגות ומחזיקי עניין, אלכ"רים והמגזר הציבורי וגלובליזציה, בתוכניות MBA, MBA בינלאומי, BA, אקדמיה ימית), באוניברסיטת תל אביב (MBA בינלאומי באנגלית, באתיקה עסקית ועתיד הקפיטליזם על רקע המשבר הכלכלי העולמי – 2010/11), הטכניון (MBA 2009/10), INSEAD (2006) ומוסדות אקדמיים אחרים. קורי כתב טור קבוע "אתיקה ואתה" בבטאון "רואה החשבון" (2009/2011) וחיבר ספרים אקדמיים שיצאו לאור בארה"ב ב- Kluwer, Springer (ב- 2001 ובכריכה רכה ב- 2004), Mellen (ב- 2009 ובכריכה רכה ב- 2010), בישראל במאגנס "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" (יולי 2008) שזכה לביקורות נלהבות: בנושאי אתיקה עסקית לבעלי מניות מיעוט, בבנקים, מיזוגים, שוק ההון, דירקטוריונים, קיימות, גלובליזציה, אחריות חברתית, אתיקה עסקית בישראל, הון ושלטון. קורי חיבר רומן אתי שיצא לאור בישראל "הישמרו מדורון יווני" (2001); מחזה בעברית "בחירתה של נלי", עם עמליה אייל, שתורגם לצרפתית ויצא לאור בצרפת ב- 2012; תיזה לדוקטורט בצרפתית (2004) שיצאה לאור כספר בצרפת ב- 2012; ספר בעברית "צדק חברתי, כלכלי ושלטוני: מסות, מאמרים והמחזה "נלי דורון"", שפורסם באינטרנט ב- 2012; ספרים בכתיבה ועוד. קורי כתב פרקים בספרים אקדמיים (בצרפתית – 2010 ובעברית "בשם האזרחים, העסקים, או העסקנים?", עם ערן ויגודה גדות, בספר "אחריות ציבורית בישראל, 2012) ופירסם מאמרים בעיתונות הכלכלית (בטאון "רואה החשבון", גלובס), באתר וואלה, באתר News1, באתר של אומ"ץ, שבי"ל, TI ועוד. ספרו "Activist Business Ethics" מצוטט מספר פעמים בערך Business Ethics בויקיפדיה באנגלית ובאתרים אחרים. ספריו היו הראשונים בעולם שעסקו באתיקה לבעלי מניות מיעוט, בין הראשונים בישראל על צדק חברתי, הם התריעו בפני שערוריות הממשל התאגידי שקרו מדצמבר 2001 ואילך, המשבר הכלכלי העולמי שפרץ בספטמבר 2008 והשפל הכלכלי הצפוי עד 2020.

קורי כיהן בתפקידים בכירים בתעשיית ההיי-טק, היה סמנכ"ל כספים ומכירות באלביט בה עבד בין השנים 1973-1987, הוביל הנפקות בארה"ב ובישראל, כתב למעלה ממאה תוכניות עסקיות, ויזם מיזוגים, תוכניות הבראה, רכישות ומכירת ידע בארה"ב, אירופה וישראל. קורי נבחר למרצה המצטיין באוניברסיטת חיפה, והיה חבר בדירקטורינים של חברות עסקיות בארה"ב ובישראל, שבי"ל TI, תיאטרון חיפה, פסטיבל הסרטים חיפה. לקורי אתר אינטרנט המציג את פעילותו בעסקים ובאתיקה עסקית בספרים, מאמרים, קורסים, הרצאות, בישראל ובעולם.

קורי הרצה בפני הנהלת Transparency International בברלין, בפורום של האיחוד האירופי בסטרזה, כינוס של מנכ"לים בצרפת, ועידת ההיי טק, הנהלות בנקים, כנס הדירקטורים, כנס מבקרי הפנים, שבי"ל, מרכז יזרעאלי, משכנות שאננים, ערבי השקה לספרים שכתב בבית ציוני אמריקה ובמרכז סוזן דלאל בת"א, ארנסט & יונג, קבוצת מגדל, ברדיו, בטלביזיה, באלביט, בתע"א, BDO, מרכז האתיקה בבורסה לניירות ערך, אומ"ץ, אייפקס וארגון בוגרי אינסאד בישראל, חברת החשמל, פורומים של הטכניון, אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטאות אחרות ובהנהלת הרשות לני"ע בישראל. קורי השתתף בפורומים של תנועת המחאה החברתית והשר מיכאל איתן והעביר להם לבקשתם מבחר מכתביו. הוא יזם יום עיון (שהוסרט) על צדק חברתי וכלכלי בישראל ב- 2011 בחיפה, בשיתוף אוניברסיטת חיפה ואומ"ץ. קורי מכהן כחבר המועצה הציבורית המייעצת של פורום הדירקטורים בישראל. קורי היה בין הראשונים בישראל שהתבטאו בנושאי הון ושלטון, ריכוזיות והפערים הכלכליים משנת 2001 ואילך והתווה משנה סדורה כיצד ניתן להיחלץ מהמשבר החברתי והכלכלי בספרים, במאמרים, בקורסים ובהרצאות שלו.

קורי קיבל דוקטורט בהצטיינות במנהל עסקים/אתיקה עסקית ב- CNAM - Conservatoire National des Arts et Metiers בפריס, צרפת, בשנת 2004; את ה- MBA (באנגלית, צרפתית וגרמנית) ב- INSEAD, בפונטנבלו, צרפת, בשנת 1968; את ה- BA בכלכלה ומדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 1966; ועבר קורסים בשיווק, מימון ונושאים אחרים ב- IMD, שוויץ, ועוד. שירת בצה"ל כקצין עד דרגת רב סרן במילואים. שולט בעברית, אנגלית, צרפתית (שפת אם), ספרדית ולאדינו, שולט חלקית בגרמנית, איטלקית, פורטוגזית, רומנית ואינטרלינגווה ולמד יותר מ- 40 שפות אחרות עם יכולת קריאה חלקית. יזם את תרגום הצהרת זכויות האדם של האו"ם בלאדינו והשתתף בתרגום ובעריכה. קורי נשוי לרותי מ- 1969, ולהם שלושה ילדים, יוסף, אמיר ושירלי ונכדים. נולד בקהיר, מצרים, ב- 5.6.1944, עלה לישראל ב- 1953, אזרח ישראלי, גר בחיפה.

קשר: ד"ר יעקב קורי, רחוב קוסטה ריקה 2, חיפה 34981 טלפון: 048246316, 048256608, 0544589518, פקס: 048343848 דוא"ל: coryj@zahav.net.il אתר: www.businessethics.co.il

10 תוכניות לימוד עיקריות בעסקים, בארגונים ובאקדמיה- ד"ר קורי

מבוא

10 תוכניות הלימוד העיקריות בעברית בעסקים, בארגונים ובאקדמיה של ד"ר יעקב קורי מורכבות במינונים שונים מחומר עיוני, אמפירי עם אירועים קצרים בינוניים וארוכים, וכן מניתוח יצירות בספרות, תיאטרון וקולנוע. הקורסים מיועדים בראש וראשונה לאנשי עסקים, הם נכתבו ומועברים על ידי איש עסקים, כשהדגש הוא על אירועים המעוגנים במציאות העסקית בישראל, ארה"ב, צרפת ומדינות אחרות.

התוכניות נועדו להקנות ערכי יסוד באתיקה עסקית, אחריות חברתית, קיימות ואיכות הסביבה, מיזוגים ורכישות, מנהל עסקים, גלובליזציה, מנהיגות, הון ושלטון, ממשל תאגידי ועוד. כל התוכניות נלמדו רובן ככולן במסגרות שונות באקדמיה ועל ידי מנהלים של חברות עסקיות. מרבית הקורסים קיימים גם באנגלית, חלקם אף בצרפתית, והחומר הנלמד בקורסים נמצא ברובו בחמשת ספריו של ד"ר יעקב קורי וכן בתיזה שלו לדוקטורט.

באקדמיה נלמדו הקורסים בעיקר באוניברסיטת חיפה משנת 2004 ואילך, במסגרת International MBA, MBA לאלכ"רים, MA במנהל ציבורי, Executive BA למנהלים בתל"מ ושל חברת חשמל, BA באתיקה ובאקדמיה הימית. סטודנטים מהחוגים לכלכלה, חשבונאות, מנהל עסקים, מדע המדינה, לימודי אסיה וחוגים אחרים למדו אף הם במסגרת הקורסים. קורס דומה הועבר בסמסטר של MBA באינסאד בשנת 2006, בטכניון משנת 2009, הרצאות בתוכניות לימוד של שבי"ל TI – BDO, וקורסים במסגרות אקדמיות אחרות.

התוכניות מבוססות גם על ספרים של מיטב הסופרים בתחום האתיקה, הגלובליזציה והקיימות, כאריסטו, מונקס, בדרקו, נעמי קליין, בקן, שטיגליץ, תומס פרידמן, פוקוימה, הוקן, עציוני, תמרי, מילטון פרידמן, דונלדסון וסולומון, וכמובן על התנ"ך. בתוכניות נסקרים האירועים הבולטים בתחום האתיקה כפרשת אנרון, בנק ברינגס, פורד פינטו והרעלת הטיילנול, וכן ניתוח חברות כבן אנד ג'ריס, אינטרפייס, מקדונלד'ס, נייקי, מונסנטו ודיסני.

התוכניות מביאות את מיטב הסרטים, המחזות והספרים שנכתבו בנושא האתיקה והאחריות החברתית: כולם היו בני, אויב העם, הסוחר מונציה, ביקור הגברת הזקנה, ז'אן דה פלורט, קרנפים, גטסבי הגדול, מותו של סוכן, טופז, גלנגרי גלן רוס, ארין ברוקוביץ', וול סטריט, ברברים בשער, הולך על כל הקופה, טיפול לקוי ותביעה אזרחית.

ניתן כמובן להרחיב או לצמצם את התוכניות ולהרכיב תוכנית ייחודית המשלבת שיעורים מכמה תוכניות לימוד. כמו כן לוטה CV קצר הכולל את הניסיון המקצועי, האקדמי, ההשכלה והספרים וכן חומר על תכנון אסטרגי אתי.

פירוט תוכניות הלימוד

1. **עסקים ואתיקה – סימביוזה בת קיימא בעולם ובישראל**

תוכנית לימודים המיועדת בעיקרה לחברות עסקיות והמשלבת לימודים עיוניים, אירועים קצרים וסרטים. בתוכנית 12 מפגשים של 4 שעות לימוד אקדמיות כל אחד (ש"ל), סה"כ 48 שעות.

2. **מיזוגים ורכישות בינלאומיים – סילבוס משולב**

תוכנית לימודים לחברות עסקיות ול- MBA. שילוב של חומר עיוני, אירועים המבוססים על ניסיון מקצועי עשיר במיזוגים בינלאומיים, וכמה סרטים בנושא. בתוכנית 8 מפגשים של 4 ש"ל, סה"כ 32 שעות.

3. **סדנא על אירועים באתיקה בעסקים**

תוכנית לימודים המיועדת לחברות עסקיות הבנויה כולה על אירועים קצרים הנלמדים עם משחקי תפקידים ודינמיקה קבוצתית. בתוכנית 16 מפגשים של 2 ש"ל, סה"כ 32 שעות.

4. **מבוא לאתיקה עסקית בתיאוריה, אירועים ויצירות**

תוכנית לימודים משולבת הכוללת חומר עיוני, אירועים קצרים וניתוח ספרים, מחזות וסרטים. זאת היא תוכנית העוגן באתיקה. בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (ניתן גם ללמד ב- 12 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 48 שעות.

5. **מבוא למנהל עסקים – תוכנית לימודים מורחבת**

תוכנית לימודים המקנה ערכי יסוד במנהל עסקים, בשיווק, מימון, דו"חות פיננסים, תמחיר תקציב ובקרה, ניהול ודירקטוריונים, תפעול מחקר ורכש, תוכניות עסקיות ותכנון אסטרטגי, שוק ההון והנפקות. התוכנית בנויה מחומר עיוני, תרגילים ואירועים. בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (ניתן גם ב- 12 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 48 שעות.

6. **קיימות גלובלית: אחריות חברתית, איכות הסביבה ואתיקה עסקית**

תוכנית מסגרת המכסה את הנושאים בכותרת וכן ממשל תאגידי ומיזוגים, והבנויה בעיקר על סרטים דוקומנטריים. בתוכנית נלמדים הספרים המרכזיים של פול הוקן – האקולוגיה של המסחר, תומס פרידמן – חם, שטוח וצפוף, וג'וזף שטיגליץ – אי נחת בגלובליזציה, וכן סרטו הידוע של אל גור "אמת מטרידה". התוכנית מתמקדת בדוגמאות בולטות וידועות כבן אנד ג'ריס. בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (או 12 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 48 ש"ל.

7. **סמינריון גלובליזציה ומנהיגות – ספרות וסרטים – תוכנית משולבת**

תוכנית המגישה היבטים לא שגרתיים על גלובליזציה עם האיזונים המתחייבים, חברות גלובליות מייצגות כמקדונלד'ס, נייקי, מונסנטו, דיסני, קוקה קולה ואיקאה, וסוקרת את מנהיגי הכלכלה המודרנית מהברונים השודדים, עבור בהנרי פורד, ביל גייטס וסטיב ג'ובס ועד וולטון ובאפט. במקביל יש התמקדות בעובד הזוטר, איגודי עובדים והפועל הקטן. בתוכנית נלמדים הספרים המרכזיים של נעמי קליין – נו לוגו, ג'ואל בקן – התאגיד, ותומס פרידמן – העולם הוא שטוח. בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (או 12 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 48 ש"ל.

8. **סמינריון אתיקה עסקית בישראל**

התוכנית מבוססת כולה על חומר עיוני, אירועים קצרים, בינוניים וארוכים וסרטים על אתיקה עסקית בישראל, היבטי הון ושלטון ומודלים אתיים. התוכנית מבוססת בעיקר על ספרו של ד"ר יעקב קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית". בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (או 12 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 48 ש"ל.

9. **אתיקה ועסקים בספרות, בתיאטרון ובקולנוע – תוכנית לימודים**

התוכנית בנויה כולה על סרטים, מחזות וספרים, וקטעי סרטים דוקומנטריים על אתיקה עסקית, אחריות חברתית וממשל תאגידי. בתוכנית 32 הרצאות של 2 ש"ל (או 16 מפגשים של 4 ש"ל), סה"כ 64 ש"ל, אך ניתן גם להקרין את הסרטים באורך מלא במקום קטעים מהם. תוכנית זאת מתאימה למנהלים שאינם מעוניינים במשחקי תפקידים.

10. **מבוא לאתיקה במגזר הציבורי**

התוכנית מיועדת בעיקר למנהלים במגזר הציבורי, בצבא ובמשטרה, בבריאות ובחינוך, בשלטון המקומי ובממשל. היא מורכבת מחומר עיוני, אירועים וסרטים. בתוכנית 24 הרצאות של 2 ש"ל (או 12 מפגשים של 4 ש'): 48 ש"ל

עסקים ואתיקה-סימביוזה בת קיימא בעולם ובישראל-ד"ר יעקב קורי

רקע

תוכנית לימודים מקורית הממחישה כיצד ניתן להגיע לסימביוזה בת קיימא בין עסקים ואתיקה בעולם ובישראל, תוך השגת איזון ארוך טווח בין רווחיות גבוהה ושמירת האינטרסים של כל מחזיקי העניין בחברה - בעלי מניות השליטה והמיעוט, העובדים והמנהלים, הלקוחות והספקים, הקהילה והאקולוגיה, הממשל והנושים. התוכנית משלבת נושאים עיוניים, אמפיריים, עלילתיים ותיעודיים. הקורס דן בדילמות עסקיות ואתיות בתחומי הכספים, התפעול, הניהול, המכירות, משאבי אנוש, מנכ"לים ודירקטורים, שוחד, שחיתות, אפליה, הנפקות, שוק ההון, מתריעים, שקיפות, אמצעי התקשורת, חוק מול אתיקה, עסקים וקהילה, תאגידי ענק וחברות קטנות, אילי הון וחברות אתיים ולא אתיים, יחס החברה, מוסר וקונפורמיזם, אתיקה בפילוסופיה, אספקטים פסיכולוגיים, בינלאומיים ואקטיביסטים, מיזוגים ובנקאות, אירועים מפורסמים - אנרון, בנק ברינגס, ארין ברוקוביץ', תביעה אזרחית, המקור, פורד פינטו, שערוריות וול סטריט, מחזות, סרטים ורומנים על אתיקה עסקית - אויב העם, ביקור הגברת הזקנה, קרנפים, כולם היו בני, ז'אן דה פלורט, הולך על כל הקופה, הישמרו מדורון יווני, אלה חיים נפלאים, הגנת הגופים המסורתיים על מחזיקי העניין, שקיפות ואינטרנט ככלים אתיים, התפתחויות חדישות באתיקה. הקורס מועבר במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים דילמות עסקיות ואתיות באירועים, בסרטים ובספרים. הקורס מחולק בצורה מאוזנת בין הרצאות עיוניות, אירועים וסרטים, כאשר כמחצית מהסרטים והאירועים דנים במקרים אמיתיים ומרבית האחרים מבוססים על מקרים אופייניים. יוזמנו מרצים אורחים לכמה מההרצאות והאירועים. עבודת הגמר בנושא: "שילוב סימביוטי או ניגודי בין עסקים ואתיקה בחברה ישראלית או עולמית" תוגש בשיעור האחרון של הקורס.

תוכנית לימודים בת 12 מפגשים של 4 שעות לימוד אקדמיות כל אחד

מפגש ראשון - מבוא ואתיקה בשוק ההון

1. **מבוא**: עסקים, אתיקה, אחריות חברתית וקיימות בעולם ובישראל. מחזיקי העניין באירגון-stakeholders, מתריעים - whistleblowers, האנשה, אקטיביזם, קרנות אתיות, דירקטורים חיצוניים, שקיפות. הצגת המתודולוגיה של התוכנית.

2. **אירוע הנפקות**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

3. **שוק ההון ואתיקה**: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט ושל כל בורסה מודרנית. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון.

מפגש שני - אתיקה בממשל תאגידי

1. **התפתחויות חדישות באתיקה**: קודים אתיים, יישום קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, לרבות סינון אתי של לקוחות וספקים, מבדקי יושרה של עובדים ומנהלים. עבירות אתיות של חברות עסקיות ומנהליהן, שוחד ישיר ועקיף, מתריעים.

2. **פרשת אנרון**: התמוטטות חברת אנרון, אחת הגדולות בעולם, בדצמבר 2001, תוך הונאת מחזיקי העניין. לקחי הממשל התאגידי בחוק סרביינס-אוקסלי. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של מנהל זוטר, בריאן קרובר. שחיתות ההנהלה.

3. **אתיקה בממשל תאגידי - הסרט "הולך על כל הקופה" Other People's Money:** גרפילד, מחסל חברות סדרתי, משתלט באסיפת בעלי המניות על חברה בניהול ובבעלות ג'ורגנסון, עבורו העובד, הקהילה והערכים חשובים ממיקסום הרווח

מפגש שלישי - המנכ"ל והאתיקה

1. **המנכ"ל כגורם המכריע להתנהגות אתית**: הלחצים המופעלים על המנכ"ל להשגת רווחיות ושווי מכסימליים לחברה בטווח הקצר כמשקל נגד להתנהגות אתית, אמת או תירוץ? צייתנות עיוורת לבוס או לצו המצפון. דוגמאות למנכ"לים אתיים.

2. **סם וולטון מול וורן באפט**: השוואת היבטי הניהול העסקיים והאתיים של סם וולטון, מייסד הרשת הקמעונאית וול-מרט, החברה הגדולה ביותר בארה"ב, ושל וורן באפט, מייסד חברת ההשקעות ברקשייר האתאווי, התורם את רוב הונו לקהילה.

3. **המנכ"ל והאתיקה**: "כולם היו בני" All My Sons מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו של מנכ"ל ובעל חברה מצליח, המספק במודע חלקי מטוסים פגומים וגורם למותם של 21 טייסים, כשבנו הטייס נהרג אף הוא. הדילמה בין רווחיות ואתיקה.

מפגש רביעי - החוק והאתיקה

1. **המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין**: הבעייתיות בהגנה על מחזיקי העניין ע"י הגופים המסורתיים: החוק, הרשות לני"ע, עיתונות, מנכ"לים, דירקטורים, דח"צים, רואי חשבון, אנליסטים וחתמים, שהם במקרים רבים תרופות שווא.

2. **העסקים, הקהילה והחוק**: "תביעה אזרחית" A Civil Action ספר מאת ג'ונתן הר וסרט בבימוי סטיבן זאיליאן. מקרה אמיתי על תביעה אזרחית של הורים לילדים שהיו קורבנות להרעלה אקולוגית המוגשת ע"י עו"ד כנגד החברות האחראיות.

3. **עושק מחזיקי עניין ע"י תאגידי ענק**: "בשם התביעה בשם ההגנה", Class Action, סרט בבימוי מייקל אפטד. יצרן הרכב מעדיף לשלם פיצויים לקרבנות של תאונות שייגרמו כתוצאה מליקויי בטיחות במקום לתקן את הליקויים (פורד פינטו).

מפגש חמישי - שקיפות ומתריעים

1. **חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה**: שקיפות בדיווחים לרשויות, לעיתונות, למחזיקי עניין ולבעלי המניות. הדילמה של המתריעים, האינטרנט כאגורה היוונית ומקור למידע פנים. הסכנות בהפצת דיסאינפורמציה.

2. **אירוע מתריע**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות. הוא מזייף את התוצאות ועומד ביעדים. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב נהרגים תשעה חיילים.

3. **שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה**: "המקור" The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק.

מפגש שישי - מוסר, קונפורמיזם ואתיקה

1. **אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה**: "אתיקה" של אריסטו, "הנסיך" של מקיאבלי, קנט, בנטהאם, התועלתנים, היד הנעלמה של אדם סמית, שופנהאור. היבטי אושר ועושר, חינוך וניסיון, האמת באמצעות המדע, האומנות, המתינות, התבונה והחוכמה.

2. **אירוע מכירות**: מנהל מכירות צעיר נשלח למדינה דרום אמריקאית למכור מערכת לחיל האוויר שלה. הסוכן המקומי עומד לקבל "עמלה" מהעיסקה שהיא בסכומי עתק. הסוכן עם קולונל חיל האוויר נותנים למנהל לעיין בהצעות של כל המתחרים.

3. **מוסר, קונפורמיזם ואתיקה**: "קרנפים" Rhinoceros מחזה מאת אוז'ן יונסקו. סיפורה של עיר שתושביה הופכים לקרנפים תוך איבוד ערכי האנוש. השפעת הקבוצה על היחיד. רק אדם אחד מסרב להתקרנף כמו כולם ודבק באנושיותו.

מפגש שביעי - היבטים פסיכולוגיים של התנהגות אתית

1. **אספקטים פסיכולוגיים בהתנהגות אתית**: מה ה"מחיר" של התנהגות אתית בעסקים? מצפון ואתיקה, "חמדנות היא טובה", אתה יכול לחמוד ולהרגיש טוב עם זה? מילקן, בסקי, שערוריות שנות השמונים. מבחן השינה השלווה - תקף או לא?

2. **אירוע שוחד**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט ענק בתקשורת. היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, החברה לא משלמת למתווך של העיסקה והוא תובע את החברה. השופט מזכה אותה ומחייב את המתווך.

3. **פסיכולוגיה של עושר וכוח**: "ביקור הגברת הזקנה" The Visit מחזה מאת פרידריך דירנמט. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את כפר הולדתה על תושביו, שמוכנים עבור בצע כסף להרוג את המאהב.

מפגש שמיני - אקטיביזם אתי

1. **אקטיביזם אתי**: ארגונים אקטיביסטים למלחמה בשחיתות - שבי"ל Transparency International, Adam בצרפת, "אומץ" בראשותו של העיתונאי אריה אבנרי. המיקום האתי של ישראל בדירוג האתיקה. מאבק אתי כנגד גורמים לא אתיים.

2. **ארין ברוקוביץ'**: Erin Brockovich סרט בבימוי סטיבן זודרבר. מבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה וגרמה ל-600 נפגעים. מהפיכה אתית באמצעות אקטיביזם.

3. **מחיר האקטיביזם האתי**: "אויב העם" An Enemy of the People מחזה מאת הנריק איבסן. רופא העיירה מגלה שמעיינות המרפא, המהווים את מקור הפרנסה העיקרי של העיר, מורעלים משפכים תעשייתיים ודורש לטהר את המעיינות.

מפגש תשיעי - אתיקה אוניברסאלית

1. **אספקטים בינלאומיים**: האם האתיקה דומה בשוויץ ובאיטליה, בארה"ב ובמכסיקו, בישראל ובמצרים? כלליים אתיים בסיסיים הישימים בכל העולם, הכרזת זכויות האדם של האו"ם. דילמות חברות רב לאומיות. חוק מקומי ואתיקה אוניברסלית.

2. **אירוע אתיקה ברכש בינלאומי**: סמנכ"ל הרכש בחברה להשבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה לעיסקה בהיקף של $30M. הקבלן המועדף הוא חברת ענק אמריקאית המציעה מערכת טובה וזולה. הסמנכ"ל בוחר דווקא בקבלן משנה קטן.

3. **בנק ברינגס**: "ההונאה הגדולה" על פי ספרו של ניק ליסון, הבנקאי שגרם להתמוטטות בנק ברינגס, הבנק הותיק ביותר בבריטניה בגלל עסקות מפוקפקות שעשה בלי אישור בשוק ה- futures בסינגפור. "המושבה" סינגפור אתית יותר מבריטניה.

מפגש עשירי - החברה והאתיקה

1. **יחס החברה לאתיקה בעסקים**: האם החוקים החדשים, התודעה החדשה לאתיקה חדרו להתנהגות החברתית? החברה בישראל ובעולם לא מנדה אנשי עסקים לא אתיים. האוסטרקיזם מופעל לעיתים קרובות דווקא כלפי הלוחמים למען אתיקה.

2. **אירוע אפליה גזעית**: יועצת משפטית של חברת תרופות נאלצת לשמוע הערות גזעניות מצד הקולגות והממונים עליה. כאשר היא מתקוממת נגד ההערות היא מודחת מתפקידה ומוחלפת על ידי יועץ "משלנו" המתאים יותר לתפקיד ממנה...

3. **החברה והאתיקה**: "ז'אן דה פלורט" Jean de Florette ספר מאת מרסל פניול. בכפר צרפתי קטן חומד החוואי הגדול את כבשת הרש, חוות ז'אן דה פלורט. הוא פועל מאחורי הקלעים לנדות אותו מהחברה על מנת שייקל עליו להשתלט על החווה.

מפגש אחד עשר - אתיקה בעסקים בישראל

1. **אתיקה בעסקים בישראל**: מסה על אתיקה בעסקים בישראל. הצעה לכנסת על עשרים עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים. שנים עשר הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים. דירוג ישראל במדד האתיקה העולמי.

2. **אירוע דירקטורים חיצוניים**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש להגיש תביעה נגד החברה. אלא שהבנק קשור עם החברה...

3. **שחיתות ואתיקה בישראל**: "הישמרו מדורון יווני" ספר מאת יעקב קורי. אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. האם המטרה מקדשת את האמצעים?

מפגש שנים עשר - סיכום וסימביוזה בין אתיקה ועסקים

1. **סיכום**: איך צריכה האתיקה להשתלב בהשגת רווחיות ושווי חברה גבוהים? דוגמאות לחברות אתיות שהצליחו לבצע סימביוזה בין אתיקה ועסקים: חברות היי ולו טק, ישקאר, ג'ונסון אנד ג'ונסון, בן אנד ג'ריס, מרק ואחרות בעולם ובישראל.

2. **אירוע גישור במיזוגים**: מיזוג של חברה ישראלית מובילה בתחום הריהוט אל תוך קונצרן אמריקאי ענק. ביסוס המשא והמתן, הגישור והמיזוג על עקרונות של אתיקה, הגינות ורווחיות לכל הצדדים הקשורים למרות הפערים הגדולים בעמדות.

16. **סימביוזה בין אתיקה ועסקים**: "אלה חיים נפלאים" It's a Wonderful Life, סרט בבימוי פרנק קפרא. סיום אופטימי הממחיש את ייעוד החברה: השגת איזון בין האינטרסים של כל מחזיקי העניין. מנהל בנק משכנתאות עוזר לתושבי העיר העניים במתן הלוואות זולות לרכישת בתים, מקים שכונה לדוגמא על אף הקשיים ומביא את עירו לפעול באחריות חברתית.

מיזוגים ורכישות בינלאומיים - סילבוס משולב

ד"ר יעקב קורי coryj@zahav.net.il

מטרת הקורס, תוכן הקורס והאופי המתודולוגי

מטרת הקורס להקנות ערכי יסוד על מיזוגים ורכישות בתוכנית לימודים אינטגרטיבית המשלבת נושאים עיוניים, אמפיריים, תיעודיים ועלילתיים בתחומים של מיזוגים ורכישות לסוגיהם. הקורס מועבר במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים את הדילמות האתיות בחומר התיאורטי, באירועים ובסרטים. התוכנית כוללת אירועים של מיזוגים בחברות קטנות כמו גם סרטים דוקומנטאריים וספרים על מיזוגי ענק כמו חברת נביסקו, בישראל, אירופה וארה"ב, מיזוגים שהצליחו ונכשלו, היבטים אתיים, אישיים, טכנולוגיים, שיווקיים, פיננסיים וכו', בתעשיית ההיי טק, המזון, הריהוט והאופנה.

דרישות הקורס

1. נוכחות והשתתפות בשיעור, 2. עמידה במטלות אישיות בניתוח הנושאים תוך משחקי תפקידים ודינאמיקה קבוצתית, 3. עבודת גמר בת עשרה עמודים בנושא: אירוע מהקריירה המקצועית של דילמות מיזוגים ורכישות שתוגש בשיעור האחרון של הקורס.

הרכב הציון

עמידה במטלות האישיות - 50%

עבודת הגמר - 50%

ביבליוגרפיה

קריאת חובה: כל הסטודנטים - קריאת הספר

"Mergers & Acquisitions" by J. Fred Weston and Samuel C. Weaver, published by the McGraw-Hill Executive MBA Series in 2001

קריאת האירועים והחומר הנלווה לקורס

מגישי המטלה: קריאת חומר המטלה - עיוני, אירוע או סרט.

קריאה מומלצת - ראה נספח

תוכן הקורס

הקורס כולל שמונה שיעורים של ארבע שעות לימוד אקדמיות כל אחד:

שיעור 1

מבוא: מיזוגים ורכישות כדרך לצמיחת החברה. מה עדיף: השקעה עצמית במו"פ או רכישת טכנולוגיות? פערי תרבות ומנטאליות בתהליך הרכישה. שיקולים אתיים במיזוגים או כל דאלים גבר. היבטים פסיכולוגיים בתהליך הרכישה. משך המו"מ, הוצאות משפטיות, רו"ח, יועצים, בדיקות נאותות. שיתוף ההנהלה בתהליך הרכישה.

קריאה - פרק 1 של ספר החובה, עמ' 1-26 - **Changes Forces and Mergers**

Change Forces and Mergers, history of mergers, the largest mergers, the scope in the US and worldwide, types and reasons for mergers, the tender offer process, insider trading

אירוע - **מידע פנים במיזוגים ורכישות**: תהליך המיזוג חייב להיערך בסודיות מוחלטת אחרת המיזוג יכול להיכשל או בעלי מידע פנים עלולים לקבל רווחים לא חוקיים מרכישת מניות טרם המיזוג. אירוע על יו"ר דירקטוריון העומד למכור את החברה שלו בחצי מיליארד דולר לחברת ענק אירופאית והוא היחידי המנצל אופציות לרכישת מניות החברה לפני המיזוג.

שיעור 2

קריאה - פרק 2 של ספר החובה, עמ' 27-37 - **Antitrust Policies**, regulation and international aspects

אירוע - **פערי תרבות ומנטאליות בתהליך הרכישה:** מרכיב קרדינאלי בתהליכי המיזוג הוא פערי התרבות והמנטאליות בין הצדדים בארצות שונות, דתות שונות או אף רקע חברתי שונה. אירוע על מו"מ של חברה ישראלית עם חברה צרפתית שנתקע בגלל חשדנות ודיעות קדומות של המוכרים, קתולים אדוקים. רכישת אמון הצדדים ע"י גורם המצוי בשתי התרבויות.

קריאה - פרק 3 של ספר החובה, עמ' 39-60 - **Strategy**

Strategy, examples of effective strategies, types of strategies, merger strategies, structures and organization

אירוע - **כניסה לשווקים ותחומים חדשים באמצעות רכישות**: הסיבה הקלאסית למיזוגים ודרך הפעולה של קונצרנים רבים שאצה להם הדרך ובמקום לפתח מוצרים או שווקים הם רוכשים חברות בתחומים החדשים. אירוע על רכישת חברת היי טק אמריקאית קטנה עם טכנולוגיה אזרחית ייחודית כמנוף לחדירת חברת היי טק ישראלית ביטחונית גדולה לשוק האמריקאי.

שיעור 3

קריאה - פרק 4 של ספר החובה, עמ' 61-81 - **Deal Structuring**

Deal Structuring, accounting aspects, purchase accounting, taxation aspects of transactions, stock versus assets purchase, methods of payment, contingent payouts

אירוע - **עסקאות מיזוגים סיבוביות**: רכישת חברות באמצעות חברות או אנשי ביניים במטרה לעקוף התנגדות פוטנציאלית של מחזיקי עניין. כעבור מספר שנים מסתלקים אנשי הקש ומתברר הרוכש האמיתי. אירוע על חברה צרפתית בענף האופנה הקרובה כביכול לפשיטת רגל שנמכרת לחברה בריטית ומשאירה את המנכ"ל והבעלים הקודם על כנו.

סרט - **Leverage Buyouts** - **ברברים בשער - ההשתלטות על RJR NABISCO**: מאבק השתלטות על חברת אר.ג'י.אר נביסקו שמיזגה תעשיית מזון וסיגריות. מנכ"ל החברה רוס ג'ונסון חובר לבנק ההשקעות שירסון לימן על מנת להשתלט על החברה שלו ברכישה ממונפת. הקרב ביניהם לבין מלך המיזוגים בוול סטריט הנרי קרביץ, קרב חסר פשרות שבבסיסו תאוות בצע נטולת עכבות, ללא התחשבות באינטרסים של העובדים, המשקיעים, ושאר מחזיקי העניין.

שיעור 4

קריאה - פרק 5 של ספר החובה, עמ' 83-119 - **Mergers and Takeovers**

Mergers and Takeovers - Theory and Practice, sources of gains in M&As - technology, globalization, economies of scale, market expansion, new capabilities, management skills, competition, customers, organization; the high takeover industries, major challenges to merger success - due diligence, cultural factors, implementation; empirical studies of merger performance, industry influences on M&A activity, hostile takeovers

אירוע - **אתיקה ומיזוגים**: אילו אינטרסים משרתים המיזוגים? של מחזיקי העניין: העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים, הממשל, הקהילה, או של בעלי השליטה שלעיתים הם מיעוט בבעלות. אירוע על הפקרת האינטרסים של בעלי מניות המיעוט בחברת היי טק אמריקאית המפסידים השקעתם. העדפת מיזוג עם חברה אחות לעומת רוכשים פוטנציאליים אחרים.

סרט - **השתלטות עויינת**: **"הולך על כל הקופה" Other People's Money** על פי מחזה של ג'רי סטרנר. לרי גרפילד, הוא מחסל חברות סיטוני המתמחה בהשתלטויות עוינות של חברות השוות יותר מפורקות. הוא משתלט על חברה מהכלכלה הישנה המנוהלת על ידי בעלים אתי אנדרו ג'ורגנסון, שעבורו דאגה לעובד, השתלבות בקהילה וערכים חשובים יותר ממיכסום הרווח.

שיעור 5

קריאה - פרק 6 של ספר החובה, עמ' 121-132 - **Alternative Paths to Growth**

Alternative paths to growth, internal or external growth, joint ventures, alliances and partnerships, comparative analysis of acquisitions versus joint ventures versus strategic alliances, licensing, franchising

אירוע - **שיתוף פעולה כאלטרנטיבה למיזוג**: במקרים בהם אין החברות רוצות להתמזג הן מסכמות דרכי שת"פ בפיתוח, ייצור, שיווק ושירות, שיש בהם את יסודות המיזוג בלי החלפת מניות או רכישה. אירוע על קונצרן גרמני הרוכש מישראל זכויות על הידע, זכויות שיווק ושירות בלעדיים בעולם, שת"פ בפיתוח הדורות הבאים, כאשר הייצור מחולק בין הצדדים.

קריאה - פרק 7 של ספר החובה: עמ' 133-177 - **Valuation**

Valuation, comparable companies or comparable transactions approach, discounted cash flow analysis, cost of equity, cost of debt, capital structure, valuation analysis, division of gains to the shareholders of Tribune and Times Mirror, negotiations

אירוע - **מיצוב מתאים כמנוף להעלאת שווי חברה**: במיזוגים ובמיוחד בכלכלה החדשה חשובה מאוד תדמית החברה, איך היא ממצבת את עצמה, הצגתה כחברה, קשירתה לנושאים המקבלים שווי גבוה במיוחד. אירוע על חברה בענף המזון עם חובות כבדים לבנקים המוצגת כחברה חדשנית היי טקית בזכות חדשנות מוצריה ומצליחה לקבל שווי חברה גבוה במיוחד.

שיעור 6

קריאה - פרק 8 של ספר החובה: עמ' 179-196 - **Restructuring and Financial Engineering**

Restructuring & financial engineering, spin-offs, restructuring methods, ownership structures, LBOs, leveraged recapitalizations, use of ESOPs, tax-free liquidity

אירוע - **מיזוגים ורכישות כמנוף לחשבונאות קריאטיבית**: במקרים רבים נותנים מיזוגים ורכישות כר פורה לחשבונאות קריאטיבית ולהונאות אתיות וחוקיות של בעלי מניות המיעוט והנושים. אירוע על חברת היי טק אמריקאית הרושמת את עלות הרכישות בשווי גבוה מערך הרכישה, תוך הסתרת ההפסדים התפעוליים בהוצאות החד פעמיות. המניה מתמוטטת.

קריאה - פרק 9 של ספר החובה: עמ' 197-223 - **Cash Flows, Dividends and Shares Repurchases**

Cash Flows, Dividends and Share Repurchases, dividends payout patterns, factors influencing payouts, reasons for share repurchases, stock buybacks in a financial engineering framework, stock dividends and stock splits

אירוע - **רכישות צולבות**: השקעות צולבות בתהליך המיזוג, בחברת האם ובחברת בת, בכל אחת מהחברות המתמזגות. שיטה להתגבר על חששות של חברות למיזוג מלא ע"י קשירת הבעלות של הצדדים במקשה אחת. אירוע של השקעה משולבת של חברת היי טק אמריקאית וחברת השקעות ישראלית בחברה משותפת בישראל המשולבת בהשקעה בחברת האם בארה"ב.

שיעור 7

קריאה - פרק 10 של ספר החובה: עמ' 225-255 - **Takeover Defenses**

Takeover Defenses, vulnerable target companies, undervalued assets, strong cash position and unused debt capacity, operating performance, defensive financial techniques, defensive

restructuring and financial engineering, antitakeover charter amendments, supermajority votes, poison pills, preferred equity, parachutes, greenmails, litigation, leveraged buyouts, legislation

אירוע - **תביעות והאשמות כנגד מיזוגים**: אין כמעט מיזוג שלא פוגע בצד זה או אחר הקשור עם החברות: לקוחות, ספקים, עובדים, בעלי מניות, נושים, קהילה, ממשל וכדומה. איך מתגברים על התביעות וההאשמות. אירוע על מכירת פעילויות חברת היי טק מובילה בישראל לשני קונצרנים בי"ל. המהלך גורר תביעות והאשמות מצד גורמים רבים: העובדים, המנכ"ל, המדען הראשי, בעלי מניות המיעוט. סיכויי התביעות הייצוגיות ויחס מערכת המשפט. עלויות המשפט וחשיבות מוניטין עורכי הדין.

סרט - **מיזוגים ושוק ההון**: **"וול סטריט" Wall Street** סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט, רכישות והשתלטות בענפי הפלדה, הנייר והתעופה. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שותפים במשיסה.

שיעור 8

אירוע - **רכישה, מיזוג והבראה**: תהליך ההבראה הוא בהרבה מקרים מאבני היסוד של המיזוג כאשר אחת מהחברות או אף שתיהן יכולות להבריא את פעילותן רק כתוצאה מהמיזוג, קיצוץ בהוצאות, יתרונות שיווקיים ותפעוליים. אירוע של רכישת שתי חברות ישראליות כושלות (אחת מהן מידי כונס הנכסים, החלטה שיפוטית) ע"י חברת היי טק אמריקאית תוך מיזוג החברות.

אירוע - **אמצעי גישור במיזוגים**: עד כמה דרוש גישור בתהליך המיזוג כאשר הפערים בין הצדדים מסתכמים לעיתים במאות אחוזים. היבטים של יתרונות לגודל, שיקולים פרסונאליים וניהוליים, דיעות קדומות של הצדדים. אירוע של מיזוג של חברה ישראלית מובילה בתחום הריהוט אל תוך קונצרן אמריקאי ענק מבלי שאף צד יוותר על עמדותיו בגלל גישור מוצלח.

אירוע - **כדאיות האמון ועלות חוסר האמון**: משך המו"מ ובדיקות הנאותות נמשך לעיתים שנים ומסתיים לעיתים במספר דקות אם יש אימון מלא בין הצדדים, תוך חיסכון הוצאות עתק של עורכי דין, רואי חשבון ויועצים. איך יוצרים אמון בענף ההיי טק כמו בענף היהלומים, בו חותמים עסקאות במיליונים בלחיצת יד. אירוע הממחיש את חשיבות האמון ואת החיסכון הנובע ממנו.

אירוע - **בדיקת נאותות במיזוגים ורכישות**: מרכיב מרכזי בתהליך הרכישה הוא בדיקת הנאותות שחייבת להיערך ע"י גורמים מקצועיים ואתיים, נטולי פניות. אירוע על יושרה של מנהל בחברת השקעות הבודק השקעה בחברת היי טק חדשה, תוך עירוב שיקולים זרים וקבלת הלוואה ללא בטחונות לרכישת מניות בחברה הנרכשת כברכת הדרך לבדיקת הנאותות.

סיכום: מה למד כל אחד מהמשתתפים במשך הקורס? איך צריכה האתיקה לאזן את השגת הרווחיות ושווי החברה המכסימליים? דוגמאות לכישלונות של מיזוגים ורכישות בתהליך המו"מ או לאחר החתימה. מה ניתן ללמוד מהכישלונות? ניתוח אירועים שמשתתפי הקורס לקחו חלק בהם במידה והם מאירים היבטים נוספים של M&A.

MERGERS & ACQUISITIONS - BIBLIOGRAPHY

קריאת חובה

Weston Fred J., Weaver Samuel C., *Mergers & Acquisitions*, The Mcgraw-Hill Executive MBA Series, 2004. Based on UCLA Executive Education MBA program. Qualitative and quantitative information, latest M&A strategy and techniques, valuation, cultures, integration.

קריאה מומלצת:

1. ובר (ד"ר) יעקב - ניהול מיזוגים ורכישות, הוצאת המרכז הישראלי לניהול. סקירת גורמי ההצלחה והכישלון במיזוגים והצגת מודל שיטתי וכלים מעשיים ליצירת ערך מנקודת המבט של הקונה והמוכר. תכנון אסטרטגי של מיזוגים ורכישות, שיטות לניתוח פוטנציאל סינרגיה והערכתו, מדידה והערכה שיטתית של הבדלי תרבות ארגונית.

2. Reed Stanley Foster, Lajoux Alexandra and Nesvold H. Peter, *The Art of M&A*, 4th Edition, McGraw-Hill, 2007

3. Lajoux Alexandra Reed, *The Art of M&A Integration*, 2nd Edition, McGraw-Hill, 2005

4. Lajoux Alexandra Reed and Nesvold H. Peter, *The Art of M&A Structuring: Techniques for Mitigating Financial, Tax, and Legal Risk*, McGraw-Hill, 2004

5. Lajoux Alexandra Reed and Elson Charles M., *The Art of M&A Due Diligence*, McGraw-Hill, 2000

6. Lajoux Alexandra Reed and Weston Fred J., *Art of M&A: Financing and Refinancing*, McGraw-Hill, 1999

7. Carey Dennis C., Watkins Michael, Aiello Robert J., Harvard Business Review on Mergers and Acquisitions, May 2001, Harvard Business School Publishing. Eight essays on the implications of mergers, buyouts and joint ventures, friendly acquisitions, stock or cash, etc.

8. DePamphilis Donald, Mergers, Acquisitions and other Restructuring Activities: An Integrated Approach to Process, Tools, Cases and Solutions, 2002, Elsevier Science & Technology Books. Current developments, the latest academic and empirical research. 70 case studies, practical financial modeling techniques, due diligence list, strategy.

9. Sherman Andrew J., Mergers and Acquisitions from A to Z: Strategic and Practical Guidance for Buyers and Sellers, 1997, AMACOM. The mechanics of deals, due diligence, major tax, accounting and regulatory issues, legal aspects, integration of acquired company.

מאמרים:

1. Cooke Robert Allan and Young Earl, *"The Ethical Side of Takeovers and Mergers"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 254-269

2. Jarrell Gregg A., *"The Insider Trading Scandal: Understanding the Problem"*, Williams, Ethics and the Investment Industry, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989, pp. 85-100

3. Jensen Michael C., *"Takeovers: Folklore and Science"*, Harvard Business Review, Rae, Beyond Integrity, Zondervan Publishing House, 1996, pp. 522-535

4. Newton Lisa, *"The Hostile Takeover: An Opposition View, Ethical Theory and Business"*, Rae, Beyond Integrity, Zondervan Publishing House, 1996, pp. 536-545

ביבליוגרפיה נוספת:

1. Oesterle Dale A., Mergers and Acquisitions in a Nutshell, 2001, West Group.

2. Bruner Robert F., Applied Mergers and Acquisitions Workbook, 2004, Wiley, John & Sons

3. Galpin Timothy J. and Herndon Mark, The Complete Guide to Mergers and Acquisitions, 1999, Wiley, John & Sons.

4. Arzac Enrique R., Valuation: Mergers, Buyouts and Restructuring, 2004, Wiley, John & Sons. Combines the theoretical with the practical, core valuation, expert analysis tools.

5. Pritchett Price, Robinson Donald, Clarkson Russell, After the Merger: The Authoritative Guide for Integration Success, 1997, McGraw Hill Companies.

6. Harding David, Rovit Sam, Mastering the Merger: Four Critical Decisions that Make or Break the Deal, 2004, Harvard Business School Publishing.

7. Cunningham Lawrence, Buffett Warren, Essays of Warren Buffett, 2001, Cunningham

8. Marks Mitchell Lee, Mirvis Philip H., Joining Forces: Making one plus one equal three in Mergers, Acquisitions and Alliances, 1997, Macmillan Library Reference.

9. Bruck Connie, The Predators' Ball: The Inside Story of Drexel Burnham and the Rise of the Junk Bond Raiders, 1989, Penguin.

10. Burrough Bryan, Helyar John, Barbarians at the Gate: The Fall of RJR Nabisco, 2003, Harper Collins Publishers.

11. Smith Robert H., Crowley Michael K., Dead Bank Walking: One Gutsy Bank's Struggle for Survival and the Merger that changed Banking Forever, 2000, Oakhill Press.

12. Geisst Charles R., Deals of the Century: Wall Street, Mergers, and the Making of Modern America, 2003, Wiley, John & Sons.

13. Schweiger David M., M&A Integration: A Framework for Executives and Managers, 2002, McGraw Hill Companies.

סדנא על אירועים באתיקה בעסקים מאת ד"ר יעקב קורי

רקע

סוגיית האתיקה בעסקים הפכה בשנים האחרונות למאוד רלבנטית לנוכח השערוריות של אנרון, וורלדקום, ארתור אנדרסן, הבנק למסחר, בנק ברינגס, הסתבכויות של סטארט-אפים וחברות היי-טק וכדומה. ד"ר יעקב קורי, איש עסקים וחוקר אקדמי, הנמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט, גיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של מספר אירועים בישראל, צרפת וארצות הברית, וגילה חוקיות להונאה האתית שאומתה בפרשת אנרון לאחר פרסום ספרי המחקר שלו בהוצאת הספרים הגדולה קלוור ארה"ב. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו היה ד"ר קורי עד לאירועים רבים אחרים עם השלכות אתיות בתחומי הפעילות השונים של עסקי החברות. באירועים נסקרים מקרים של ניגודי אינטרסים, נפוטיזם, דירקטורים חיצוניים, שקיפות, מיזוגים ורכישות, שוק ההון, משאבי אנוש, תביעות דיבה, מכירות, שוחד, רכש, מידע פנים, קשר עם חברות ממשלתיות ומתריעים. למרות שהאירועים הם בדיוניים, הם מתארים מצבים שעובדי החברה עלולים להיחשף להם במהלך העסקים הרגיל של החברה. לכל אירוע יש פתרון שיוצג למשתתפי הסדנא בשלב המסכם. הפתרון יהיה כמובן אחד הפתרונות האפשריים ויתאר את אשר קורה במציאות בה לא תמיד האתיקה היא הקובעת את נורמות ההתנהגות.

תוכנית לימודים בת 16 הרצאות ואירועים

1. **מבוא**: אתיקה בעסקים, מחזיקי עניין – stakeholders, מתריעים - whistleblowers, קרנות אתיות, שקיפות ואינטרנט ככלים אתיים, אקטיביזם, הקונטקסט הבינלאומי והישראלי, הגנת החוק, דירקטורים חיצוניים ואומרטה. יוצגו שמונת האירועים ומתודולוגית הסדנא המתבססת על דיון ומשחקי תפקידים. תומלץ ביבליוגרפיה על אתיקה.

2. **יושרת המנהל**: יושרה של מנהל בחברת השקעות העורך בדיקת נאותות על השקעה בחברת היי טק חדשה. מכיוון שיזם הסטארט-אפ הוא קרוב משפחה של מנכ"ל חברת ההשקעות נמנע המנכ"ל לבצע את הבדיקה בעצמו אך מעמיד לרשות הבודק הלוואה לרכישת מניות בחברה החדשה עם ערבות שלו למקרה שההשקעה תרד לטימיון.

3. **משאבי אנוש**: הנשיא מרוצה מעבודתו של חשב החברה ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"ל משאבי אנוש כיצד לנהוג.

4. **מכירות**: מנהל מכירות צעיר נשלח למדינה דרום אמריקאית למכור מערכת לחיל האוויר שלה. הסוכן המקומי עומד לקבל 10% מהיקף העיסקה שהיא בסכומי עתק. באישון לילה מגיעים למלון של מנהל המכירות הסוכן עם קולונל חיל האוויר ונותנים לו לעיין בהצעות של כל המתחרים. קבלת העיסקה מהווה מנוף למינוי המנהל לסמנכ"ל

5. **שוחד**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.

6. **מידע פנים**: יו"ר דירקטוריון של חברה עומד למכור את החברה בחצי מיליארד דולר לחברת ענק אירופאית. יש לו אופציות של החברה במיליוני דולר שפג תוקפן תוך מספר ימים ומחיר המימוש גבוה במעט מהמחיר בבורסה. פרסום העסקה עשוי להקפיץ את מחיר המניה בעשרות אחוזים. היו"ר הוא היחידי הממש את האופציות ומרוויח.

7. **מחקר ופיתוח**: סמנכ"ל מחקר ופיתוח רוצה לקדם פרויקט חיוני לחברה בהשקעה של $4M. לחברה הנתונה בקשיים אין משאבים להשקעות נוספות. הסמנכ"ל מגיש תוכנית למדען הראשי בהיקף של $8M עם מענק של 50% ומסנן לפרויקט הוצאות מו"פ אחרות. הבודק של המדען עולה על התרמית בדיווח ומאיים לחשוף אותה.

8. **רכש**: סמנכ"ל הרכש בחברה להשבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה לעיסקה בהיקף של $30M. הקבלן המועדף הוא חברת ענק אמריקאית המציעה מערכת טובה וזולה. הסמנכ"ל בוחר בקבלן משנה קטן המציע מערכת יקרה יותר שטרם נוסתה. קצין האתיקה חושד במניעי הסמנכ"ל שהוא בעל עבר אתי ללא רבב ומטרפד את הבחירה

9. **תפעול**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל א"א מוסר את המידע לצה"ל.

10. **שוק ההון**: מנכ"ל קרן נאמנות של אחד הבנקים הגדולים בישראל מקבל מידע פנים על התמוטטות צפויה של מחירי המניות של אחת מחברות ההיי טק שהבנק מושקע בהן. נרמז לו מעבר לחומה הסינית שכדאי לו למכור את השקעותיו בחברה על מנת שהמשקיעים בקרן לא יפסידו ובכך יוסב נזק כבד לרייטינג של הקרן ולתשואתה.

11. **דירקטורים חיצוניים**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם.

12. **כספים**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

13. **מיסוי**: מנהל תוכנית של רכישה ומיזוג חברות ישראליות עם חברה בינונית מארה"ב מבקש ייעוץ ממשרד עורכי דין גדול על השלכות המס של הענקת מניות ואופציות לעובדים הישראלים. ההצעה שהוא מקבל נראית לו מסוכנת והוא דוחה אותה. משרד עורכי הדין שולח לו בתגובה מכתב בו הוא מאיים עליו בתביעת דיבה.

14. **הטרדה מינית**: סמנכ"לית לכספים בחברת היי טק גדולה מוטרדת מינית ע"י מנכ"ל החברה. הוא מבטיח לה הטבות מפליגות אם תיענה לו ובעקבות איומיה להתלונן לדירקטוריון, המנכ"ל מאיים עליה שיערוף את ראשה. בעקבות סירוב הדירקטוריון להתערב בפרשה, היא חוככת בדעתה האם עליה להתלונן במשטרה.

15. **אפליה גזעית**: יועצת משפטית של חברת תרופות נאלצת לשמוע הערות גזעניות מצד הקולגות והממונים עליה. כאשר מעלילים על כל העדה שלה שהם מתעללים בגוויות היא מאבדת את סבלנותה ומתפרצת על עמיתיה. כעבור כמה שבועות היא מודחת מתפקידה ומתמנה יועץ משפטי חדש המתאים יותר לתפקיד ממנה, לדברי המנכ"ל.

16. **סיכום**: מה למד כל אחד מהמשתתפים במשך הסדנא? איך צריכה האתיקה לאזן את השגת הרווחיות ושווי החברה המכסימליים? דוגמאות לחברות אתיות וניתוח אירועים של התנהגות אתית. הגברת המודעות האתית של חברות, האם זה מספיק? ניתוח אירועים של התנהגות אתית ולא אתית בישראל שיובאו ע"י המשתתפים.

מבוא לאתיקה עסקית בתיאוריה, אירועים ויצירות - ד"ר יעקב קורי

רקע

סוגיית האתיקה בעסקים הפכה בשנים האחרונות למאוד רלבנטית לנוכח השערוריות של אנרון, וורלדקום, ארתור אנדרסן, הבנק למסחר, בנק ברינגס, הסתבכויות של סטארט-אפים וחברות היי-טק וכדומה. ד"ר יעקב קורי, איש עסקים וחוקר אקדמי, הנמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט, גיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של מספר אירועים בישראל, צרפת וארצות הברית, וגילה חוקיות להונאה האתית שאומתה בפרשת אנרון לאחר פרסום ספרי המחקר שלו בהוצאת הספרים הגדולה קלוור/ספרינגר ארה"ב. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו היה ד"ר קורי עד לאירועים רבים אחרים עם השלכות אתיות בתחומי הפעילות השונים של עסקי החברות. קורס זה מבוסס רובו ככולו על ספרו של ד"ר קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" שיצא לאור בהוצאת מאגנס של האוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 2008. הקורס משלב פרקים עיוניים, אירועים ויצירות בנושאי אתיקה בעסקים. פרקי העיון כוללים את העיקרים לקיומה של חברה אתית ורווחית כאחד, אקטיביזם אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה, המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין, אתיקה בדתות, אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה, חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה, התפתחויות חדישות באתיקה לרבות קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. באירועים נסקרים מקרים של ניגודי אינטרסים, נפוטיזם, דירקטורים חיצוניים, שקיפות, מיזוגים ורכישות, שוק ההון, משאבי אנוש, מכירות, שוחד, רכש, מידע פנים, קשר עם חברות ממשלתיות ומתריעים. ד"ר קורי, שפירסם רומן אתי ופעיל בעבר ובהווה במועצות מנהלים של תיאטרון, פסטיבל סרטים וארגונים אתיים, משלב במחקרים שלו דוגמאות רבות הלקוחות מתחומי הספרות, התיאטרון והקולנוע, על מנת להציג בצורה מוחשית יותר את המניעים להתנהגות האתית בעולם העסקים. כך יילמדו בקורס היצירות "כולם היו בני", "וול סטריט", "ארין ברוקוביץ'", "הסוחר מונציה", "המקור", "קרנפים", "גטסבי הגדול", "ז'אן דה פלורט", "ביקור הגברת הזקנה", "הישמרו מדורון יווני" על אתיקה עסקית בישראל, וסרט על פרשת אנרון. המטלות של הסטודנטים שיציגו את החומר העיוני, האירועים והסרטים מהוות 50% מהציון הסופי. עבודת הגמר שתוגש ביום האחרון של הקורס ותהווה 50% מהציון הסופי תהיה בנושא: "דילמה אתית שחוויתי במהלך חיי". עבודה זאת תהיה בת 5 עמודים ויכולה להיות במתכונת של אירוע.

תוכנית לימודים בת 24 הרצאות ואירועים

1. **מבוא**: אתיקה בעסקים, מחזיקי עניין – stakeholders, מתריעים - whistleblowers, קרנות אתיות, שקיפות ואינטרנט ככלים אתיים, אקטיביזם, הקונטקסט הבינלאומי והישראלי, הגנת החוק, דירקטורים חיצוניים ואומרטה. יוצגו האירועים והיצירות והמתודולוגיה של הקריאה של האירוע/הספר/מחזה ו/או ראיית הסרט לפני כל הרצאה, דיון ומשחקי תפקידים.

מקראות: פרק מבוא בספרו של ד"ר קורי בהוצאת מאגנס – עמודים 9 עד 18.

2. **אירוע מיזוגים ורכישות**: יושרה של מנהל בחברת השקעות העורך בדיקת נאותות על השקעה בחברת היי טק חדשה. מכיוון שיזם הסטארט-אפ הוא קרוב משפחה של מנכ"ל חברת ההשקעות נמנע המנכ"ל לבצע את הבדיקה בעצמו אך מעמיד לרשות הבודק הלוואה לרכישת מניות בחברה החדשה עם ערבות שלו למקרה שההשקעה תרד לטימיון.

מקראות: אירוע עושק מחזיקי עניין: מיזוגים ורכישות – עמודים 161-164 בספר.

3. **אירוע משאבי אנוש**: הנשיא מרוצה מעבודתו של חשב החברה ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"ל משאבי אנוש כיצד לנהוג.

מקראות: אירוע מנהיגות ויושרה: אתיקה במשאבי אנוש – עמודים 32-36 בספר.

פרק תיאוריה - **אקטיביזם אתי** בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה.
מקראות: פרק עיוני בשם זה – עמודים 283-290 בספר.

4. **אתיקה בבורסה והסרט "וול סטריט"**: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט ושל כל בורסה מודרנית. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שתוף היועצים במשיסה.

מקראות: שוק ההון ואתיקה: הסרט "וול סטריט" – עמודים 137-140 בספר.

5. **אירוע מכירות**: מנהל מכירות צעיר נשלח למדינה דרום אמריקאית למכור מערכת לחיל האוויר שלה. הסוכן המקומי עומד לקבל 10% מהיקף העיסקה שהיא בסכומי עתק. באישון לילה מגיע מנהל המכירות לביתו של קולונל חיל האוויר הנותן לו לעיין בהצעות כל המתחרים. קבלת העיסקה מהווה מנוף למינוי המנהל לסמנכ"ל, אך מה המחיר האתי שהוא יאלץ לשלם?

מקראות: אירוע שחיתות: אתיקה במכירות – עמודים 165-169 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u> - **המגינים הלא יעילים של מחזיקי העניין.**

מקראות: המגינים הלא יעילים של בעלי מניות המיעוט - עמודים 71-77 בספר.

6. **<u>המנכ"ל והאתיקה, המחזה "כולם היו בני"</u>**: "כולם היו בני" All My Sons מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו של ג'ו קלר, מנכ"ל ובעל חברה מצליח, שעיקרון הרווחיות בכל מחיר בראש מעייניו. הוא מספק במודע חלקי מטוסים פגומים וגורם למותם של 21 טייסים, כשבנו הטייס נהרג אף הוא. הדילמה בין רווחיות ואתיקה, ערבות הדדית, החוק, החברה והמשפחה.

מקראות: המנכ"ל והאתיקה: המחזה "כולם היו בני" – עמודים 53-55 בספר.

7. **<u>אירוע שוחד</u>**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.

מקראות: אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים – עמודים 170-174 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **אתיקה בדתות**, ביהדות בתנ"ך ובתלמוד, בנצרות, באסלם, בבודהיזם.

מקראות: אתיקה בדתות – עמודים 211-214 בספר.

8. **<u>קיימות והסרט "ארין ברוקוביץ'"</u>**: "ארין ברוקוביץ'" Erin Brockovich סרט בבימוי סטיבן זודרבר. סרט המבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה באמצעות אקטיביזם אתי להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה. המהפיכה האתית באמצעות אקטיביזם, שקיפות, אינטרנט ומתריעים. מלחמה מודרנית של דוד מול גולית.

מקראות: אקטיביזם אתי – ארין ברוקוביץ' לעומת קארן סילקווד: הסרטים "ארין ברוקוביץ'" ו"סילקווד" – עמ' 315-318.

9. **<u>אירוע מידע פנים</u>**: יו"ר דירקטוריון של חברה עומד למכור את החברה בחצי מיליארד דולר לחברת ענק אירופאית. יש לו אופציות של החברה במיליוני דולר שפג תוקפן תוך מספר ימים ומחיר המימוש גבוה במעט מהמחיר בבורסה. פרסום העסקה עשוי להקפיץ את מחיר המניה בעשרות אחוזים. היו"ר הוא היחידי הממש את האופציות ומרוויח.

מקראות: אירוע אתיקה בממשל תאגידי: מידע פנים – עמודים 96-100 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **אתיקה בפילוסופיה** - אריסטו, קאנט, מקיאבלי, התועלתנים.

מקראות: אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה – עמודים 215-218 בספר.

10. **<u>אתיקה וחוק, המחזה "הסוחר מונציה"</u>**: "הסוחר מונציה" The Merchant of Venice מחזה מאת ויליאם שקספיר. היהודי שיילוק נותן הלוואה לסוחר מונציה, אנתוניו, ומתעקש על קבלת ליטרת הבשר כפי שסוכם בחוזה, כאשר אנתוניו אינו יכול לעמוד בהתחייבויותיו. הדילמה בין חוק ואתיקה, יחס השלטונות (מוסר כפול של הדוכס מונציה), הפרט והחברה.

מקראות: חוק, צדק, הגינות ואתיקה: המחזה "הסוחר מונציה" – עמודים 258-260 בספר.

11. **<u>אירוע הטבות ממשלתיות</u>**: סמנכ"ל מחקר ופיתוח רוצה לקדם פרויקט חיוני לחברה בהשקעה של $4M. לחברה הנתונה בקשיים אין משאבים להשקעות נוספות. הסמנכ"ל מגיש תוכנית למדען הראשי בהיקף של $8M עם מענק של 50% ומסנן לפרויקט הוצאות מו"פ אחרות. הבודק של המדען עולה על התרמית בדיווח ומאיים לחשוף אותה.

מקראות: אירוע ניהול ויושרה: אתיקה במחקר ופיתוח והטבות ממשלתיות – עמודים 37-41 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה.**

מקראות: חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה – עמודים 25-31 בספר.

12. **<u>אחריות חברתית, המחזה "אויב העם"</u>**: "אויב העם" An Enemy of the People מחזה מאת הנריק איבסן. רופא העיירה ד"ר סטוקמן מגלה שמעיינות המרפא, המהווים את מקור הפרנסה העיקרי של התושבים, מורעלים משפכים תעשייתיים ודורש לטהר את המעיינות. דילמת המתריע, חרם החברה, מוסריות המלשין/מתריע, אומרטה ועיתונות.

מקראות: מתריע עם אחריות חברתית: המחזה "אויב העם" והסרט ההודי "גנשטרו" – עמודים 57-62 בספר.

13. **<u>אירוע רכש</u>**: סמנכ"ל הרכש בחברה להשבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה לעיסקה בהיקף של $30M. הקבלן המועדף הוא חברת ענק אמריקאית המציעה מערכת טובה וזולה. הסמנכ"ל בוחר בקבלן משנה קטן המציע מערכת יקרה יותר שטרם נוסתה. קצין האתיקה חושד במניעי הסמנכ"ל שהוא בעל עבר אתי ללא רבב ומטרפד את הבחירה.

מקראות: אירוע דימוי אתי בעסקים בין-לאומיים: אתיקה ברכש בין-לאומי – עמודים 351-356 בספר.

<u>פרק תיאוריה</u>: **התפתחויות חדישות באתיקה** - קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, עם דוגמאות של התנהגות אתית ולא אתית של חברות. מקראות: היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי ואירועים אופייניים – עמודים 151-156 בספר.

14. **<u>אמצעי התקשורת ואתיקה, הסרט "המקור"</u>**: "המקור" The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק. הסכנות בכלכלה הגלובלית ובריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים.

מקראות: שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה: הסרט "המקור" – עמודים 264-265 בספר.

15. **<u>אירוע מתריע</u>**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל א"א מוסר את המידע לצה"ל.

מקראות: אירוע מתריע: אתיקה בניהול, תפעול, תוכניות ואיכות – עמודים 42-47 בספר.

16. **<u>מוסר, דת ואתיקה, המחזה "קרנפים"</u>**: "קרנפים" Rhinoceros מחזה מאת אוז'ן יונסקו. סיפורה של עיר שתושביה הופכים לקרנפים תוך איבוד המוסר וצלם אנוש. השפעת הקבוצה על היחיד. רק אדם אחד מסרב להתקרנף כמו כולם ודבק באנושיותו. אלגוריה להתבהמות של חברות שלמות במשטרים מושחתים, האם גם ישראל מתקרנפת?

מקראות: מוסר, חברה ואתיקה: המחזה "קרנפים" – עמודים 318-320 בספר.

17. **<u>אירוע שוק ההון</u>**: מנכ"ל קרן נאמנות של אחד הבנקים הגדולים בישראל מקבל מידע פנים על התמוטטות צפויה של מחירי המניות של אחת מחברות ההיי טק שהבנק מושקע בהן. נרמז לו מעבר לחומה הסינית שכדאי לו למכור את השקעותיו בחברה על מנת שהמשקיעים בקרן לא יפסידו ובכך יוסב נזק כבד לרייטינג של הקרן ולתשואתה.

מקראות: אירוע אתיקה בשוק ההון: יושרה של דירקטורים – עמודים 101-105 בספר.

18. **<u>העושר והאתיקה, הרומן "גטסבי הגדול"</u>**: The Great Gatsby ספר מאת פרנסיס סקוט פיצג'רלד. טום בוכאנן, איל ההון הבא ממשפחה אמריקאית מאוד עשירה, גורם למותו של גטסבי מבלי שירגיש אשמה מוסרית כלשהי ומתנחם ברכישת ענק פנינים. הפן הפסיכולוגי של התנהגות אתית. האם החברה והחוק סולחים לעשירים וחזקים? האם העושר משחית?

מקראות: עושר, הגינות ואתיקה: הרומן "גטסבי הגדול" – עמודים 260-263 בספר.

19. **<u>אירוע דירקטורים חיצוניים</u>**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם.

מקראות: אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים – עמודים 106-110 בספר.

20. **<u>הקורבן והאתיקה, הרומן "ז'אן דה פלורט"</u>**: Jean de Florette ספר מאת מרסל פניול. בכפר צרפתי קטן חומד החוואי הגדול את כבשת הרש, חוותו של ז'אן דה פלורט. הוא פועל מאחורי הקלעים לנדות אותו מהחברה על מנת שייקל עליו להשתלט על החווה. האנשה/נידוי והשמצת הקורבן (בעל המניות הקטן/החוואי). תאוות בצע ללא גבול. קטעים מתוך מנון.

מקראות: קורבנות העושק: הרומן "ז'אן דה פלורט" – עמודים 191-194 בספר.

21. **<u>אירוע שקיפות</u>**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

מקראות: אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים – עמודים 219-224 בספר.

22. **<u>החברה והאתיקה, המחזה "ביקור הגברת הזקנה"</u>**: The Visit מחזה מאת פרידריך דירנמט עם סרט אפריקאי. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את כפר הולדתה על תושביו, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, גבול החברות, הרשעות, צידוק העוול, העדר אתיקה המוביל לרצח.

מקראות: האוניברסליות של האתיקה: המחזה "ביקור הגברת הזקנה" והסרט האפריקאי "צבועים" – עמודים 380-383 בספר

23. **בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה, הרומן "הישמרו מדורון יווני"**: דיון על יצירתו החלוצית של ד"ר קורי, תוך דגש על ההקשר הישראלי בספרו "הישמרו מדורון יווני". אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. קטעים מפנל על אתיקה בעסקים בישראל.

מקראות: בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה בישראל: הרומן "הישמרו מדורון יווני" מאת יעקב קורי וביקורת על היצירה מאת יהושע סובול – עמודים 461-473 בספר.

24. **תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל, הסרט "פרשת אנרון"**: "פרשת אנרון" כפי שהיא משתקפת באינטרנט, בעיתונות, בסרטים, ספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרבר. קטע מתוך ההונאה הגדולה.

מקראות: תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל – פרשת אנרון: סרט התעודה "עלייתה ונפילתה של אנרון" – עמודים 254-257.

מבוא למינהל עסקים - תוכנית לימודים מורחבת מאת ד"ר יעקב קורי

רקע

תוכנית לימודים מקורית הסוקרת את יסודות הניהול, שיווק, מכירות, כספים, תמחיר תקציב ובקרה, חשבות מימון ודו"חות פיננסיים, הנפקות ושווי חברה, מחקר ופיתוח, העברת ידע, תפעול, רכש, איכות, ארגון ומשאבי אנוש, ייעוד החברה, תוכניות עסקיות, תכנון אסטרטגי, דירקטוריון, מיזוגים ורכישות, הבראת חברות, היבטים בינלאומיים, פערי תרבות ומנטאליות בעסקים, שוק ההון ובנקאות, אתיקה ואחריות חברתית. התוכנית משלבת היבטים עיוניים, אירועים, סרטים וספרים, ומתבססת על הניסיון הבינלאומי העשיר והמגוון של ד"ר יעקב קורי שמילא תפקידים בכירים בתעשיית ההיי טק וניהל מיזוגים ורכישות בכל המגזרים. הקורס מועבר במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים את הדילמות הניהוליות בחברות וארגונים. ד"ר יעקב קורי נמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט וגיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של מספר אירועים בישראל, צרפת וארצות הברית. הוא גילה חוקיות להונאה האתית שאומתה בפרשת אנרון לאחר פרסום ספרי המחקר שלו בהוצאת הספרים הגדולה קלוור ארה"ב. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו ניהל ד"ר קורי פעילויות במרבית התחומים הנסקרים בתוכנית הלימודים בעיקר בתעשיית ההיי טק.

תוכנית לימודים בת 24 הרצאות

1. **מבוא**: מושגי יסוד במינהל עסקים, מחזיקי העניין בחברה - לקוחות, ספקים, עובדים, דירקטורים, הקהילה, הנושים, המדינה, האקולוגיה ובעלי המניות, הסימביוזה בין עסקים ואתיקה, כיצד ניתן להגיע לאיזון אופטימאלי בין האינטרסים של מחזיקי העניין בחברה, השגת רווחיות גבוהה תוך שמירה על כללי אתיקה אלמנטאריים.

2. **ייעוד החברה**: ניתוח הדילמות העסקיות של חברי ההנהלה והדירקטוריון בחברה אמריקאית **בסרט "קומת מנהלים"**, Executive Suite, על פי הספר של קמרון האולי. העמדה של סמנכ"ל המחקר והפיתוח הרוצה ליצור מוצרים טובים ועמידים תוך דאגה לצרכי הלקוחות, העובדים והקהילה אל מול העמדה של סמנכ"ל הכספים הדואג בלעדית לבעלי מניות השליטה ולרווחיות ומשעבד את כל השיקולים לייעוד זה. עמדות מחזיקי העניין בחברה.

3. **המנכ"ל והדירקטור בחברה**: שיטות ניהול שונות, השלטון האבסולוטי או הדמוקרטי של המנכ"ל, דילמות של המנכ"ל, **כולם היו בני**. צייתנות ונאמנות עיוורת, אומרטה (חוק ההשתקה), עידוד השמעת דיעות חריגות, יחסי המנכ"ל עם כפיפיו. הצדקה/אי הצדקה למשכורות עתק, בונוסים ומניות במיליונים. דירקטורים רגילים וחיצוניים. **אירוע דיקרטורים חיצוניים**: לבטיו של דירקטור חיצוני הרוצה לדון בדירקטוריון קרן הנאמנות של בנק על הונאה אתית שהתגלתה באחת החברות שבה מושקעת הקרן ואשר גרמה להפסדים כבדים לקרן ולבעלי המניות.

4. **יסודות השיווק**: מושגי יסוד בשיווק - מטרות השיווק, פילוח שוק, בידול המוצר, צינורות שיווק, גמישות מחיר, מחיר חדירה, קווי מוצר, תמהיל מוצרים, מפיץ, סוכן, מחקר איכותי וכמותי, מחקר שווקים, מידע שיווקי, מודיעין תעשייתי, מדיניות חדירה ופיתוח שווקים, חלק שוק, פוטנציאל שוק, שוקי יעד, תחזית שיווקית, פרסומת.

5. **אסטרטגיה שיווקית**: הגורמים הקובעים בשוק תעשייתי - זמינות, איכות, מחיר, שירות, אמינות. תוכניות עסקיות לעומת ביצוע: כמויות גדולות/קטנות, מחירים גבוהים/נמוכים, עלות משתנה נמוכה/גבוהה, אחוז הוצאות קבועות נמוך/גבוה. הדרך להתמודדות בתחרות פרועה אינה בהכרח הורדת מחירים. **אירוע - אסטרטגיה שיווקית**: רכישת חברת היי טק אמריקאית קטנה עם טכנולוגיה אזרחית ייחודית כמנוף לחדירת חברת היי טק ישראלית גדולה לשוק האמריקאי ולטכנולוגיות אזרחיות. הערך המוסף של רכישה מושפע משיקולי שיווק וטכנולוגיה.

6. **אירוע - מיצוב מתאים כמנוף להעלאת שווי חברה**: חברה בענף המזון עם חובות כבדים לבנקים מחפשת שותף לרכישת מחצית החברה. גורם מומחה הנדרש לכתיבת התוכנית העסקית מציע מחיר הגבוה פי שלושה מהערכת הבעלים בגלל החדשנות של מוצריה וממצב אותה כחברת היי טק בתחומה. הדגשת ההיבטים השיווקיים.

7. **מכירות**: השוני בין מכירות ושיווק. היבטים אישיים. יושרה ושוחד. **אירוע - מכירות**: מנהל מכירות צעיר נשלח למדינה דרום אמריקאית למכור מערכת לחיל האוויר שלה. הסוכן המקומי עומד לקבל 10% מהיקף העיסקה שהיא בסכומי עתק. באישון לילה מגיעים למלון של מנהל המכירות הסוכן עם קולונל ונותנים לו לעיין בהצעות מתחריו.

8. **תמחיר, תקציב ובקרה**: תמחיר ותקציב מכירות, עלות המכר, חומרים, קבלני משנה, עבודה, הוצאות קבועות, הוצאות משתנות, הוצאות מחקר ופיתוח, מענקים, הוצאות מכירה ושיווק, הוצאות כלליות ומימון, הוצאות חד פעמיות. תמחיר מוצרים עד רמת הרווח הגולמי ועד רמת הרווח הנקי. פחת, העמסות, תזרים מזומנים, היוון, בקרה.

9-10. **חשבות, מימון, דו"חות פיננסיים**: ניתוח **דו"חות שנתיים של חברת היי טק וחברת תרופות רב לאומית**. יחסים פיננסיים, מנוף פיננסי, מאזן, נכסים קבועים, נכסים שוטפים, התחייבויות שוטפות, התחייבויות קבועות, הון עצמי, חשבון רווח והפסד. חשבונאות "קריאטיבית", הפרשי עיתוי, מיסוי, מקלטי מס, חובות אבודים, גילוי נאות.

11. **אירוע - מיזוגים ורכישות כמנוף לחשבונאות קריאטיבית**: חברת היי טק אמריקאית מגיעה לשווי מיליארדי דולרים. היא רושמת את עלות הרכישות בשווי גבוה בהרבה מערך הרכישה בגלל שמרנות חשבונאית וצפי הוצאות חריגות, תוך הסתרת ההפסדים התפעוליים בהוצאות אלה. המניה מתמוטטת וכולם מפסידים למעט בעלי השליטה.

12. **הנפקות ושווי חברה**: מניות רגילות ובכורה, אגרות חוב, אופציות, דיבידנדים, בעלי עניין, מידע פנים, שקיפות, תשקיף, הנפקה, שווי בורסאי, שווי המבוסס על היוון תזרים מזומנים עתידי, שווי לפי נכסים משוערכים נטו. **אירוע - שקיפות**: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח לדירקטוריון על ירידה צפויה ברווחיות החברה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

13. **ארגון ומשאבי אנוש**: ארגון מבוזר, ארגון ריכוזי, ארגון בינלאומי, ארגון רב לאומי, תקשורת אנכית ואופקית, פיתוח מנהלים, הדרכה, שכר/מתווה שכר ותנאים, שירותי רווחה, סקרי שביעות רצון, **ניהול לפי יעדים ותמריצים בקבוצת ריהוט**, גיוס, הטבות סוציאליות, משק ותחזוקה, בטחון ובטיחות, תכנון ובינוי, קצין אתיקה. **אירוע משאבי אנוש**: לבטים של סמנכ"לית למשאבי אנוש וסמנכ"ל לכספים כיצד להתנהג באירוע שבו הנשיא של החברה מבקש לרשום את הוצאותיו האישיות כהוצאות עסקיות תוך אבטחת שוחד עקיף לסמנכ"ל לכספים.

14. **מחקר ופיתוח והנדסה**: מו"פ עצמי, מוזמן, תכנון ייצוריות, design to cost, מענקי המדען הראשי, יעילות הפיתוח, עמידה ביעדים, באיכות ובלוחות הזמנים. **אירוע העברת ידע** - העברת הידע של חברת היי טק ישראלית לקונצרן גרמני, שיתוף פעולה בפיתוח הדורות הבאים, זכויות ייצור ושת"פ בייצור, זכויות שיווק ושירות בלעדיים.

15. **תפעול, רכש, אבטחת איכות**: הרכשה, שינוע, איחסון וניפוק החומרים. החלטות עשה או קנה. ניהול קבלני משנה. תכנון הייצור, הרכבה, בדיקות סופיות, התקנה. קיום תהליכי אבטחת איכות החומר והייצור. תכנון, ניהול ובקרת התוכניות. סיוע לוגיסטי, אחזקה. ייצור מבוזר לחטיבות, מרוכז בחטיבת ייצור - יתרונות לעומת חסרונות.

16. **אירוע רכש**: סמנכ"ל הרכש בחברה להשבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה. הסמנכ"ל בוחר בקבלן משנה קטן המציע מערכת יקרה יותר שטרם נוסתה. **אירוע תפעול**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל האיכות מוסר את המידע לצה"ל

17-18. **תוכניות עסקיות, תכנון אסטרטגי**: תוכניות עסקיות - מטרת התוכנית, מבנה התוכנית, קביעת שווי החברה על פי תזרים מזומנים עתידי מהוון, יתרונות וחסרונות למשקיעים. ניתוח **אירוע המורשת הנוצרית**. תכנון אסטרטגי - יעדי

התכנון האסטרטגי, מכירות, רווחיות, שווקים ותחומי פעילות, מדיניות מחירים, התייעלות, ייצור, רכש וקבלני משנה, מנוף פיננסי, סיכונים וסיכויים, שווי חברה, משקיעים פוטנציאליים, ניתוח **אירוע דורבן**.

19. **מיזוגים ורכישות**: מיזוגים ורכישות כדרך לצמיחת החברה. מה עדיף: השקעה עצמית במו"פ או רכישת טכנולוגיות? פערי תרבות ומנטאליות בתהליך הרכישה. שיקולים אתיים במיזוגים או כל דאלים גבר. היבטים פסיכולוגיים בתהליך הרכישה. משך המו"מ, בדיקות נאותות, הוצאות משפטיות, רו"ח, שיתוף ההנהלה ברכישה. **אירוע גישור במיזוגים**: מיזוג של חברה ישראלית מובילה בתחום הריהוט אל תוך קונצרן אמריקאי ענק. טכנולוגיה ישראלית ייחודית, שיקולי הבראה ויתרונות לגודל בישראל. כיצד ניתן להתגבר על פער של מאות אחוזים בין דרישות המוכרים והקונים מבלי שאף צד יוותר על עמדותיו? שיקולים פרסונאליים וניהוליים ברכישה.

20. **הבראת חברות - כיצד?**: מאמר של ד"ר קורי המתאר כיצד ניתן להבריא חברות, הרקע להפסדי החברות, הסיבות לדחיית מועד הבראתן. תוכניות הבראה תפעוליות הכוללות הגדלת מכירות, התייעלות כוח אדם, קיצוץ בעלויות החומר וההוצאות וכדומה. תוכניות הבראה פיננסיות, הסדר פיננסי להחזר הלוואות יקרות, תנאי ריבית. **אירוע רכישה, מיזוג והבראה**: רכישת שתי חברות ישראליות כושלות (אחת מהן מידי כונס הנכסים) ע"י חברת היי טק אמריקאית. מיזוג החברות הישראליות ביניהן ועם החברה האמריקאית. תוכנית הבראה מוצלחת ההופכת את החברה הממוזגת לחברה רווחית בזמן שיא תוך העלאת שוויה הבורסאי של חברת האם פי כמה.

21. **פרשת בנק ברינגס: הסרט "ההונאה הגדולה"** Rogue Trader, על פי ספרו של ניק ליסון, הבנקאי שגרם להתמוטטות בנק ברינגס, הבנק הותיק ביותר בבריטניה בגלל עסקות מפוקפקות שעשה בלי אישור בשוק ה- futures בסינגפור. החשיבות העליונה שיש ליושרה של כל מנהל, מבדקי יושרה וסינון אתי, פרשת בנק למסחר.

22. **שחיתות בשוק ההון**: **הסרט "חדר לחץ"** Boiler Room, בבימוי בן ינגר. הונאת לקוחות בוול סטריט בשיווק הנפקות ראשונות של חברות כושלות. השחתת צעיר יאפי ממשפחה "טובה", בן של שופט פדרלי. הסכומים האגדיים המוצעים עבור חציית הרוביקון משחיתים גם את המוסריים במערכת, כל עוד שאין חינוך לערכים אחרים.

23. **היבטים בינלאומיים**: האם ההתנהגות העסקית דומה בשוויץ ובאיטליה, בארה"ב ובמכסיקו, בישראל ובמצרים? כלליים עסקיים בסיסיים הישימים בכל העולם, הדילמות של חברות רב לאומיות – התנהגות זהה כלפי עובדים, סוגיות השוחד, העסקת ילדים. **אירוע פערי תרבות ומנטאליות בעסקים**: גישור בין דיעות קדומות במשא ומתן בין חברה צרפתית וישראלית. הוצאת העגלה מהבוץ ע"י גורם המצוי היטב במנטאליות העסקית והתרבותית של שתי הארצות והרוכש את אמון שני הצדדים. כל מיזוג נושא עימו מטענים החורגים מההיבט העסקי.

24. **סיכום**: סקירה של המשתתפים על לקחי הקורס. עד כמה ישימים החומר העיוני, האירועים והיצירות לעבודתו *בחברה, מה דעתם על מטרות החברה*. הסרט "אלה חיים נפלאים" It's a Wonderful Life, בבימוי פרנק קפרה, המסיים בנימה אופטימית את הקורס. מתן פיתרון שונה מהמקובל בעולם העסקים על פיו החברה קיימת על מנת לתת שירות ללקוחות, להבטיח תעסוקה ולסייע לקהילה, אך גם להביא לצמיחה, תשואה למשקיע ורווחיות גבוהים.

קיימות וגלובליזציה: אחריות חברתית, איכות הסביבה ואתיקה עסקית, ד"ר יעקב קורי

מטרת הקורס, תוכן הקורס והאופי המתודולוגי

מטרת הקורס להקנות ערכי יסוד על קיימות, אחריות חברתית, איכות הסביבה, אתיקה עסקית, גלובליזציה, אקטיביזם, מחזיקי עניין, הון ושלטון, תוך שילוב נושאים עיוניים, אמפיריים ותיעודיים, ספרים, סרטים ואירועים. קיימות או פיתוח בר-קיימה הוא פיתוח בתחום החברתי, הכלכלי והסביבתי, שאיננו פוגע בבסיס המשאבים שהוא נשען עליהם, בכמות המשאבים ובהתחדשותם על פני כדור הארץ, והדואג לטפח את המערכות הטבעיות המספקות, במישרין או בעקיפין, את המשאבים הללו, ושאיננו יוצר בסביבתו מפגעים בלתי הפיכים. פיתוח בר-קיימה צמח בשנות השמונים המאוחרות כתפיסה המשלבת את יחסי הגומלין בין פיתוח כלכלי לבין תנאים סביבתיים וחברתיים. פיתוח בר-קיימה, יחד עם הדגש הגובר על ממשל תאגידי, הציבו את תפיסת האחריות החברתית במרכז סדר היום הציבורי והתאגידי. יילמדו נושאים הנסקרים בסרטים על קיימות: איכות הסביבה כגון "אמת מטרידה" של אל גור, "איך ניתן להציל את העולם", "מי הרג את המכונית החשמלית?". על אחריות חברתית כגון "ארין ברוקוביץ'", "טיפול לקוי", "תביעה אזרחית". על ממשל תאגידי ואתיקה עסקית כגון "פרשת אנרון", "וול סטריט", "ההונאה הגדולה". ספרים וסרטים על קיימות וגלובליזציה כגון ספרו של פול הוקן "האקולוגיה של המסחר", ספרו של תומס פרידמן "חם, שטוח וצפוף", והספר והסרט על משנתו של חתן פרס נובל ג'וזף שטיגליץ. סרטים על גלובליזציה במדינות העולם השלישי כ- "Syriana", "China Blue", "Outsourced". דוגמאות להתנהגות אתית של חברות ואנשי עסקים כבן אנד ג'ריס, ריי אנדרסון וסטף ורטהיימר. דוגמאות להתנהגות לא אתית של חברות בסרטים "ברברים בשער", "הולך על כל הקופה", "וולמרט, העלות הגדולה למחיר הנמוך". בתוכנית שזורים אירועים על קיימות בסרט "מארכיטקטורה לזוקיני", על מתריעים "המקור", על שחיתות "מרי, סיפור אמיתי", וכן פרקים מתוך ספרו של יעקב קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית". הקורס מועבר במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים את הדילמות העסקיות והניהוליות בספרות ובסרטים.

תוכן הקורס

הקורס כולל 24 שיעורים:

שיעור 1 - מבוא: הגדרות של קיימות, גלובליזציה, אחריות חברתית תאגידית, איכות הסביבה, אתיקה עסקית, אקטיביזם, מחזיקי עניין, האנשה, הון ושלטון, דילמות היחיד והחברה. מדוע מנהלים מתנהגים אחרת כחלק מארגון מאשר כיחידים או בקהילה? קשרים בין החברות לממשל. ייעוד החברה, האינטרסים של מחזיקי העניין, סקירת 12 העיקרים של יעקב קורי לשמירה על רווחיות ואתיקה כאחד. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של הספר ו/או ראיית הסרט לפני ההרצאה, דיון ומשחקי תפקידים. הסברים על חובות הקורס, המטלות ועבודת הגמר.

שיעור 2 - בן אנד ג'ריס: דוגמא לחברה הדוגלת בקיימות: שמירה על איכות הסביבה, אתיקה עסקית ואחריות חברתית. חברת הגלידות, שנוסדה ע"י בן כהן וג'רי גרינפילד, תורמת מדי שנה 7.5% מרווחיה לקהילות ורמונט בארה"ב לעומת ממצוע של 1% בארה"ב. החברה מפרסמת דו"חות תקופתיים המבוקרים ע"י רואי חשבון חיצוניים על פעילות הקיימות שלה, המורל של העובדים, פעילות סביבתית, שביעות רצון של הלקוחות ותרומה לקהילה. עוד דוגמא – ריי אנדרסון וחברת אינטרפייס, שאמצו את עקרונות הקיימות, מיישמים אותם, חוסכים ומרוויחים היטב.

שיעור 3 - המחיר האקולוגי של הגלובליזציה: "אמת מטרידה" An Inconvenient Truth הספר והסרט הדוקומנטארי של אל גור, חתן פרס נובל והאוסקר, שהיה סגן נשיא ארה"ב, החושף את הסכנות בהתחממות כדור הארץ הנובעת מאטימות החברות העסקיות והממשלות ומחוסר המודעות של הקהילה. סקר גילה כי למעלה מ- 900 מאמרים מדעיים על התחממות כדור הארץ מאששים את ממצאיו של אל גור ואף מאמר אינו סותר אותם.

שיעור 4 – קיימות וגלובליזציה – המהפכה הירוקה: "חם, שטוח וצפוף", Hot, Flat and Crowded, ספרו של תומס פרידמן על משבר הסביבה העולמי. הספר מסביר כיצד התחממות כדור הארץ, האוכלוסיות הגדלות במהירות וההתרחבות המדהימה באמצעות הגלובליזציה של המעמד הבינוני בעולם הולידו יחד כדור ארץ חם, שטוח וצפוף; תוך הצעת דרכים להחליף את המנהגים הבזבזניים שלנו באסטרטגיה לאנרגיה נקייה, ליעילות אנרגטית ולשימור.

שיעור 5 - <u>איכות הסביבה והאינטרסים הנוגדים של תאגידי הענק</u>: Who Killed the Electric Car?. עלייתו ונפילתו של הרכב החשמלי של ג'נרל מוטורס שהיה עשוי להוריד במידה רבה את רמת זיהום האוויר, להפחית את מחירי הנפט ואת תלות העולם במשטרי דיכוי, אך עלול היה לפגוע באינטרסים של תאגידי הנפט, של חברות המכוניות ושל תומכיהם בממשל ארה"ב. זאת על רקע ההצלחה המסחררת של המכוניות ההיברידיות.

שיעור 6 – <u>פול הוקן: נביא הקיימות בימינו</u>: הספר "האקולוגיה של המסחר" The Ecology of Commerce של פול הוקן, הדובר הבולט ביותר בימינו על קיימות. איש עסקים, הוגה דיעות, נואם וסופר מוכשר שכתב גם את Natural Capitalism, Blessed Unrest. הוקן מיישם את עקרונות הקיימות בצורה מוצלחת בעולם העסקים.

שיעור 7 - <u>איך ניתן להציל את העולם</u>: סרט דוקומנטרי העוסק בעקרונות ביודינמיים של הצלת העולם, חוות ביודינמיות מצליחות וכלכליות בהודו בהשוואה לחקלאות יקרה והרסנית המבוססת על דישון בכימיקלים. סקירה על השפעת מונסנטו ואחרות על המאזן האקולוגי, השמירה על הביוספרה והתנועה למזון אורגני.

שיעור 8 – <u>אירועים על קיימות</u>: הסרט "מארכיטקטורה לזוקיני" מתאר את האנשים, החברות והארגונים העומדים בחזית הקיימות. 12 אירועים על עקרונות פיתוח בר קיימא: 8 חברות מצליחות עם אחריות חברתית, 4 אלכ"רים ידועים התומכים בקיימות, תוך מיזוג שיקולים כלכליים, חברתיים, בריאותיים וסביבתיים.

שיעור 9 – <u>אחריות חברתית ואקולוגיה</u>: "ארין ברוקוביץ'" Erin Brockovich בבימוי סטיבן זודרבר. סרט המבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה באמצעות אקטיביזם אתי להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה. המהפיכה האתית באמצעות אקטיביזם, שקיפות ומתריעים. דוד מול גולית.

שיעור 10 – <u>חוק ואיכות הסביבה</u>: "תביעה אזרחית" A Civil Action ספר מאת ג'ונתן הר וסרט בבימוי סטיבן זאיליאן. תביעה אזרחית של הורים לילדים שהיו קורבנות להרעלה אקולוגית מוגשת ע"י עו"ד כנגד החברות האחראיות. עורך הדין הופך למעורב רגשית באחריות חברתית ומזדהה עם הקורבנות מעבר להיבטי החוק היבש.

שיעור 11 – <u>אחריות חברתית, ממשל ושחיתות</u>: Marie: A True Story, סרט בבימויו של רוג'ר דונלדסון. סיפורה האמיתי של מרי רגינטי, עובדת בכירה בממשל, שסירבה לשתף פעולה עם צמרת השלטון המושחתת של מושל מדינה בארה"ב במתן חנינות תמורת שוחד. מרי פוטרה מעבודתה ותבעה את מעסיקיה, למרות איומים והתנכלויות, שהגיעו עד כדי רצח ידידה המתריע. היא לא נרתעה עד אשר זכתה במשפט וגרמה לקריסת הממשל.

שיעור 12 – <u>אחריות חברתית תאגידית, חברות ביטוח רפואי ומחזיקי העניין</u>: "טיפול לקוי" Damaged Care. סרט בבימויו של הארי וויינר. סיפורה האמיתי של ד"ר לינדה פינו, אישה שנדחפה עד הקצה, בסכנה את הקריירה שלה ואת משפחתה, במאבקה נגד חברות ביטוח רפואי שדאגו לרווחיות על חשבון חיי אדם. פינו העידה עבור חולים שנפגעו מתאוות הבצע של תאגיד ביטוח ענקי והכריעה את גולית. היקשים ברורים למצב הצפוי בישראל.

שיעור 13 – <u>קיימות גלובלית – ספרו של ג'וזף שטיגליץ "אי נחת בגלובליצזיה"</u>: הספר והסרט "לאן פני העולם, מר שטיגליץ?" מתארים בצורה אקדמית, ברורה ותמציתית איך עובדת כלכלת העולם, שיקולים של קיימות ואחריות חברתית במדיניות הארגונים הגלובליים, ההשלכות השליליות על מזרח אסיה ורוסיה, ועל מדינות העולם השלישי העניות ונקיטת ביקורת נוקבת על הבנק העולמי וקרן המטבע הבי"ל. ספר נוסף "לתקן את הגלובליזציה".

שיעור 14 – <u>קיימות, גלובלזיציה וסין</u>: סרט התעודה China Blue בבימוי מיכה פלד מציג את השפעת הגלובליזציה על כלכלת סין ועל הקיימות שלה ברמת העל של המדינה וברמה הפרטנית של מפעל לג'ינס מנקודות המבט של בעל המפעל, הפועלות, אקטיביסטים, הממשל והחברות המערביות הרוכשות את המכנסיים.

שיעור 15 – <u>קיימות, גלובליזציה והודו</u>: הסרט Outsourced בבימוי ג'ון ג'פקוט מתאר כיצד תעשיית ההיי טק והמידע גרמה למהפיכה בחייהם של דור שלם של צעירים הודיים מהמעמד הבינוני, במיוחד נשים צעירות, תוך הענקת מוביליות חברתית שלא הייתה להוריהם מעולם, והשפעת הגלובליציה על המרקם החברתי של הודו.

שיעור 16 – <u>קיימות, גלובליזציה והמזרח התיכון</u>: הסרט Syriana בבימוי סטיבן גגאן מתאר את השפעת המרקם של הנפט, הפוליטיקה, הכלכלה והטרור על המזרח התיכון, חברות נפט אמריקאיות מושחתות, אילי הון ושליטים ערביים מושחתים ואתים, פיתוח בר קיימא לעומת חיי מותרות, חברות רב לאומיות והממשל בארה"ב.

שיעור 17 – <u>בנקים ושוק ההון</u>: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט, Investment Banking, רכישות והשתלטות בענפי הפלדה, הנייר והתעופה. התעשרות

קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שתוף היועצים במשיסה. הדילמות של הבנקאים האתיים כמנטורים.

שיעור 18 - <u>פרשת בנק ברינגס</u>: "***ההונאה הגדולה Rogue Trader על פי ספר מאת ניק ליסון, הבנקאי שגרם להתמוטטות בנק ברינגס, הבנק הוותיק ביותר בבריטניה בגלל עסקות מפוקפקות שעשה בלי אישור בשוק ה- futures בסינגפור. החשיבות העליונה שיש ליושרה של כל מנהל, איש עסקים ודירקטור. ערכים ועסקים.*** מי שחשב שמדובר רק בתפוח רקוב אחד, באה המציאות ומוכיחה שפרשת ז'רום קרבייל שהסב הפסדים של 5 מיליארד יורו לבנק סוסייטה ז'נראל הצרפתי, פי כמה מההפסד של בנק ברינגס, נבעה בראש וראשונה מהעדר ערכי אתיקה אלמנטריים ובמקום להשקיע בבקרה עדיף שהחברות והבנקים ישקיעו בהדרכה והטמעת ערכים אתיים.

שיעור 19 – <u>ממשל תאגידי ויושרת מנהלים</u>: "פרשת אנרון" כפי שהיא משתקפת באינטרנט, בעיתונות, בסרטים, ספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרבר. בסוף 2001 הייתה פשיטת הרגל הגדולה ביותר בארה"ב, 10,000 איש איבדו את מקום עבודתם, 25 מיליארד דולר אבדו. אלפים איבדו את הפנסיה שלהם ואת חסכונות חייהם. בעקבות פרשת אנרון התגלו פרשיות חמורות בארה"ב ובאירופה.

שיעור 20 - <u>שקיפות, אמצעי התקשורת ומתריעים</u>: "המקור" The Insider בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של מחקר על הכנסת חומרים ממכרים לטבק. הסכנות בריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים.

שיעור 21 – <u>אתיקה ברכישה ממונפת - הסרט "ברברים בשער", ההשתלטות על RJR NABISCO</u>: סרט בבימוי גלן ג'ורדן מבוסס על הספר של בריאן ברו וג'ון הלייר. מאבק השתלטות על החברה שמיזגה תעשיית מזון וסיגריות. מנכ"ל החברה רוס ג'ונסון חובר לבנק ההשקעות שירסון לימן על מנת להשתלט על החברה שלו ברכישה ממונפת. הקרב ביניהם לבין מלך המיזוגים בוול סטריט הנרי קרביץ, קרב חסר פשרות שבבסיסו תאוות בצע נטולת עכבות, ללא התחשבות באינטרסים של העובדים, המשקיעים, ושאר מחזיקי העניין.

שיעור 22 - <u>אתיקה בהשתלטות עויינת - הסרט "הולך על כל הקופה" Other People's Money</u> . סרט בבימוי נורמן ג'ואיסון, על פי מחזה של ג'רי סטרנר. לרי גרפילד, הוא מחסל חברות סיטוני המתמחה בהשתלטויות עוינות של חברות השוות יותר מפורקות. הוא משתלט על חברה מהכלכלה הישנה המנוהלת על ידי בעלים אתי אנדרו ג'ורגנסון, שעבורו העובד, הקהילה והערכים חשובים ממיקסום הרווח. בעלי המניות תומכים בגרפילד.

<u>שיעור 23 - וולמרט, העלות הגדולה למחיר הנמוך</u>: סרט דוקומנטרי בבימוי רוברט גרינוולד. הסרט מעמיד זה מול זה את התדמית הציבורית של וולמרט, החברה הגדולה ביותר בארה"ב, את המחיר האנושי שנדרשים לשלם העובדים המקבלים שכר מינימום עם ביטוח רפואי לא מספיק, את מנהלי החברה, עורכי הדין, פעילי איכות הסביבה וההשלכות הטרגיות של הענק הרומס בדרכו קהילות, עובדים, מתחרים ופוגע גם בכלכלת ארה"ב.

שיעור 24 – <u>המודל של סטף ורטהיימר וסיכום</u>: המודל של סטף ורטהיימר, איש עסקים ישראלי אתי שמכר את חברתו ישקאר לאיש עסקים אתי מארה"ב וורן באפט, קיבל ארבעה מיליארד דולר, שילם את מלוא המיסים וממשיך לפתח מודלים עסקיים וחינוכיים בפארקים תעשייתיים בתפן ובאתרים אחרים בישראל ובחו"ל. אילי הון ואנשי עסקים אחרים בישראל המצטיינים באתיקה עסקית ובממשל תאגידי תקין. המסקנה של הקורס היא שחברה יכולה להיות רווחית, תוך שמירה על ערכי יסוד של קיימות, אחריות חברתית, איכות הסביבה ואתיקה עסקית.

BIBLIOGRAPHY:

SUSTAINABILITY & ENVIRONMENTALISM - Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994; Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000; Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007; Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded – Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008; Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Planetary Emergency of Global Warming and What We Can Do About It*, Rodale Book, 2006; An Inconvenient Truth, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore; Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002; Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002; Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Pub., 2005

GLOBALIZATION & STAKEHOLDERS – Books: Klein Naomi, *Fences and Windows*, Picador, 2002; Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003; Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, Norton, 2007; Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, 2004, Oxford University Press; Lubbers Eveline, ed., *Battling Big Business*, 2002, Common Courage Press. Films: Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz; Syriana, 2005, 126 min., Director Stephen Gaghan, with George Clooney, Christopher Plummer, Matt Damon; Outsourced, 2006, 103 min., Director John Jeffcoat, with Josh Hamilton, Ayesha Dharkar, Asif Basra, Matt Smith; China Blue, 2005, 86 min., Director Micha X. Peled, documentary on globalization in China

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY & BUSINESS ETHICS - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, Cory Jacques, *Selected Issues in Business Ethics and Social Responsibility*, Magnes, 2008; Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997; Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider*; Carroll & Graf Publishers, 2002; Leeson Nick, *Rogue Trader, How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little, Brown and Company, Boston, 1996; Harr Jonathan, *A Civil Action*, Vintage, 1996; Stewart James B., *Den of Thieves*, Simon & Schuster, 1992; Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate – The Fall of RJR Nabisco*, HarperBusiness Essentials, 2003; Hagstrom Robert G., *The Warren Buffett Way*, John Wiley & Sons, 2005 – Second Edition

סמינריון גלובליזציה ומנהיגות - ספרות וסרטים - תוכנית משולבת - ד"ר י. קורי

רקע

תוכנית לימודים מקורית של סמינריון על גלובליזציה ומנהיגות המשלבת נושאים עיוניים, אמפיריים ותיעודיים בתחומים של גלובליזציה, אנטי-גלובליזציה, זכויות העובדים, האינטרסים של מחזיקי העניין - הקהילה והאקולוגיה, אילי ההון וחוסר ההאנשה של התאגידים הגדולים. הקורס דן בתחומים של סטרטאפים, בנקאות, נדל"ן, שוק ההון, מכירות, אינטרנט, מחשבים, כספים, תפעול, אסטרטגיה, השקעות, אחריות חברתית, אתיקה, מיזוגים ורכישות וכן ביוגרפיות של גדולי אילי ההון במאה העשרים. הקורס מועבר במתכונת של דינאמיקה קבוצתית בה המשתתפים מציגים את הדילמות העסקיות בסרטים ובספרים. חלק גדול מהסרטים מבוססים על ספרים רבי מכר בנושאי עסקים, על מחזות, ביוגרפיות ופרשיות כלכליות. עבודת הגמר תהיה בנושא: "גלובליזציה, מנהיגות ומחזיקי העניין באחד מהתאגידים הגלובליים" ותוגש בשיעור האחרון של הקורס.

תוכנית לימודים בת 24 הרצאות

1. **מבוא**: גלובליזציה ואנטי-גלובליזציה, תאגידי הענק הכל יכולים, אלמנט ההאנשה בתאגידים, מדוע מנהלים מתנהגים אחרת כחלק מארגון אנונימי בעירבון מוגבל מאשר כיחידים, חברים בכנסיה או בקהילה? החשיבות העליונה של ניהול ומנהיגות. מה הוא ייעוד החברה? האינטראקציה בין חברות גלובליות ומנהלי תאגידים לבין מחזיקי העניין stakeholders. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של הספר ו/או ראיית הסרט לפני כל הרצאה, האנשה של הדילמות, דיון ומשחקי תפקידים.

2. **הנרי פורד - ממציא הסרט הנע**: ביוגרפיה של הנרי פורד. קטע מתוך הסרט "זמנים מודרנים" של צ'פלין. פורד, מהפכן ושמרן כאחד, המציא את הסרט הנע תוך רמיסת האינדיבידואליזם של העובד שהפך להיות בורג במכונת ייצור משומנת היטב, אך עקב ההוזלה הדרסטית במחירי המכוניות שהשיג מהתייעלות השיא הפך את המכונית למוצר צריכה נגיש בפני כל.

3. **No Logo**: ספרה המפורסם של נעמי קליין שתורגם לעברית הפך לתנ"ך של קבוצות המחאה השונות כנגד הצרכנות והגלובליזציה ונלמד באוניברסיטאות רבות. בסרט דוקומנטארי על הספר בהשתתפות נעמי קליין היא מנתחת את השלכות הגלובליזציה התאגידית על כל תחומי חיינו: העבודה, הקהילה, החינוך, הצריכה, הרפואה, התזונה ודימויי היופי. במהלך השיעורים הבאים ינותח הספר נושא נושא ע"י המשתתפים במקביל לצפייה בסרטים על נושאים אלה ואחרים המציגים את סוגיות הגלובליזציה, הצדדים החיוביים והשליליים שלה, פעולות המחאה וההשלכות מרחיקות הלכת שלהם על עולם העסקים

4. **מאבקי האיגודים המקצועיים**: "פ.י.ס.ט." F.I.S.T. . מאבקי הכוח בין האיגודים המקצועיים וחברות הובלה בארה"ב. עמדת ההנהלה העושקת את העובדים ומשתמשת בשכירי חרב על מנת לדכא את השביתה. בצר להם, מנהיגי האיגודים מתקשרים למאפיה על מנת לנצח במאבק. עם השנים משתכללות שיטות המאבק, אך עדיין בכוחניות נטולת עכבות.

5. **זכויות העובדים**: הסרט The Take של אבי לואיס ונעמי קליין על מאבק עובדים בארגנטינה שהפכו למובטלים בעקבות קריסת כלכלתה ומנסים להשתלט ולשקם את מפעל הפלדה שלהם שהפסיק את פעילותו. קליין ובעלה לואיס מתמקדים בהיבטים האנושיים של העובדים, רצונם לשרוד, האופטימיות שלהם למרות המכשלות ומלחמתם נגד המערכת המושחתת.

6. **עלייתו ונפילתו של איש מכירות**: " מותו של סוכן" Death of a Salesman מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו הטראגי של ווילי לומן, איש מכירות מזדקן, המאבד את הקשר עם המציאות, ביצועיו יורדים, הוא מפוטר ממקום עבודתו ומרגיש חסר חשיבות בחברה. ההתאכזרות של עולם העסקים לחלשים בארגון, קשישים, אין ערך לידידות ולנאמנות, הכרת תודה ואחריות

7. **גלובליזציה וזכויות האדם**: סרט דוקומנטארי עטור פרסים על השפעות הגלובליזציה על זכויות האדם בעולם. הסרט סוקר כיצד קשורים המהומות באינדונזיה וניגריה, פיטורים המוניים של כורים בדרום אפריקה ומחאות נגד העסקת ילדים. הסרט מתאר את התהום הפעורה בין הכנסים העולמיים היוקרתיים של קובעי המדיניות לגורלו המר של האזרח הפשוט.

8. **דרוויניזם בעולם העסקים**: "גלנגרי גלן רוס" Glengarry Glen Ross מחזה מאת דיויד ממט. הדרוויניזם בהתגלמותו בעסקי הנדל"ן כאשר מנהל סוכנות מכירות נדל"ן מחליט על מרוץ בו הסוכן המצטיין יקבל כפרס מכונית קאדילק ומי שיגיע למקום השלישי יפוטר. מלחמת ההישרדות של הכל בכל, ללא ערכים וערבות הדדית, המביאה עד כדי פשע.

9. **פעולות מחאה עולמיות**: הסרט הדוקומנטרי Precarity מתמקד בפעולות מחאה עולמיות כנגד הגלובליזציה והחברות הרב לאומיות הגדולות המשפיעות יותר מאשר מרבית המדינות בעולם. מצבם של מאות מיליוני עובדים ושל רבות מכלכלות העולם הפך להיות לאחרונה לא בטוח, לא יציב ולא מבוסס (precarious) בעוד אילי ההון צוברים עושר שלא היה כדוגמתו.

10. **הברונים השודדים - אילי הון ונדל"ן - מורגן ואחרים**: ביוגרפיה של ג'ון פירפונט מורגן, מונופוליסט נטול עכבות, איל הון, בעל אוסף האומנות האגדי, תורם סכומי עתק לקהילה, מציל את ארצות הברית מפשיטת רגל בשתי הזדמנויות, מאבות המיזוגים הכוחניים, שליט וול סטריט. אחרים: ג'ון ג'יקוב אסטור - איל נדל"ן, ג'יי קוק - בנקאי ההשקעות הראשון בארה"ב.

11. **בזכות הגלובליזציה**: הגלובליזציה הפכה לשעיר לעזאזל של כל חוליי תבל, מהעסקת ילדים ועד פגיעה באקולוגיה. אך תופעות אלה וגרועות מהן היו קיימות בעבר בעוד הגלובליזציה תורמת תרומה חיובית בהרבה תחומים - דמוקרטיה, זכויות האישה, ביעור העוני, העלאת שכר העובדים, חינוך המוני, תרומה לקהילה, שיפור מאזן התשלומים וגם המאזן האקולוגי. ראיון עם מילטון פרידמן, אחד התומכים המובהקים בנאו ליברליזם, המדבר בזכות האינטרס הבלעדי של חברות למכסם רווח.

12. **הברונים השודדים - אילי תעשייה ותחבורה - קרנגי ואחרים**: אנדרו קרנגי שלט בתעשיית הפלדה האמריקאית, צמצם את ההוצאות למינימום, תוך הורדות שכר לעובדיו, והגיע לאינטגרציה אנכית מלאה. מאידך הפך לגדול הנדבנים, הקים אלפי ספריות, את קרנגי הול, ותרם לאוניברסיטאות. ג'ון ד. רוקפלר - נפט, קורנליוס ונדרבילט - ספנות, ללנד סטנפורד - רכבות.

13. **The Corporation**: התאגיד בעידן הגלובליזציה. סרט דוקומנטארי וראיונות נלווים של כעשר שעות, המבוסס על ספרו המפורסם של ג'ואל בקן. בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון בארה"ב נחשב תאגיד לאדם ולא לישות. יש הטוענים שזהו אדם פסיכופאטי הסובל מהפרעות נפשיות של קיבעון מחשבתי להשגת מטרותיו ללא התחשבות בגורמים שמסביבו. ראיונות עם נעמי קליין, נועם חומסקי, מייקל מור, מילטון פרידמן, פיטר דרוקר, הווארד זין, רוברט מונקס, ג'ו בדרקו, ריי אנדרסון - יו"ר אינטרפייס, סאם ג'יבארה - יו"ר גודייר, מרק מודי סטיוארט - יו"ר של, מייקל ווקר ממכון פרייזר, קרלטון בראון על הבורסה, לוסי היוז על פרסומת ילדים, קליי טימון בעד המותגים, מוד ברלו בעד הגלובליזציה. פרשת של ותמיכתה בשלטון העריצות בניגריה שרצח אקטיביסטים אקולוגיים, פרשת המתריעים ברשת הטלוויזיה פוקס שיצאו נגד מונסנטו.

14. **דילמות ניהוליות בחברות הזנק**: "סטרטאפ דוט קום" Startup.com . הקשיים, התקוות והאתגרים בניהול סטרטאפ בתחום האינטרנט, ההשלכות על היחסים האישיים בין היזמים שהיו חברים מילדות. חלוקת העבודה בין הטכנולוג לאיש הכספים המגייס את ההשקעות. בשיא הכלכלה החדשה מוזרמים סכומי עתק לחברה, אך איזה שימוש עושים במשאבים?

15. **רשתות בידור ומזון גלובליות**: ניתוח האספקטים הגלובליים של רשתות בידור ומזון גלובליות כחברת וולט דיסני, קוקה קולה, מקדונלדס, סטרבקס וכדומה. חברות אלה זוכות לקיטונות של רותחין ממבקרי הגלובליזציה בנושאי תעסוקת עובדים זמניים ללא זכויות, סטנדרטיזציה לטוב ולרע של רשתות הענק, השלכות שליליות על הבריאות, ניצול מעמד מונופוליסטי וכו'. הסרטים McLibel ו- Super Size Me על ההשפעות השליליות של מקדולנדס על הבריאות, הילדים, העובדים, איכות הסביבה ומשפט הדיבה הארוך ביותר בהיסטוריה הבריטית נגד שני אקטיביסטים שהאשימו את מקדולנדס ולבסוף זוכו.

16. **דילמות ניהוליות בתעשיית המחשבים**: "ניצחון היורמים" The Triumph of the Nerds. היורמים של תעשיית המחשבים האישיים מספרים את סיפורם האישי איך הם הקימו את החברות וניהלו אותם ללא שום הכשרה: ביל גייטס, סטיב ג'ובס, סטיב בלמר, פול אלן, סטיב ווזניאק, וכן מנהלים מי.ב.מ., קומפאק, זירוקס, אורקל, מנהלי קרנות הון סיכון, עיתונאים.

17. **המודלים הגלובליים של נייקי, גאפ, מונסנטו ואיקאה**: נייקי וגאפ מרכזות את עיקר חיצי הביקורת על התנהגותן הגלובלית, עושק העובדים במדינות בעולם השלישי המקבלים כמה אחוזים ממחירי הביגוד, העסקת ילדים, עבודה במכלאות. מונסנטו מעורבת בשערוריות רבות בנושאי זרעים והורמונים. אך איקאה משמשת דגם של חברה עם תדמית גלובלית חיובית. הסרט The Big One של מייקל מור על ההשפעות השליליות של הגלובליזציה על הקהילות ע"י חברות כנייקי ו- P&G.

18. **גייטס מול ג'ובס - מנהיגות וניהול בתעשיית ההיי טק**: "שודדי עמק הסיליקון" Pirates of Silicon Valley. השוואה בין שיטות הניהול והמנהיגות של סטיב ג'ובס מייסד אפל וביל גייטס מייסד מיקרוסופט. כמו כן יוקרן סרט תיעודי על חייו של ביל גייטס, מה סוד הצלחתו הכבירה של גייטס ומדוע הצליח הרבה יותר מג'ובס הממציא הגאוני והמנהיג הנערץ?

19. **ארגוני הסחר והכספים הגלובליים**: הדעות חלוקות בצורה קיצונית לגבי תפקידם של הארגונים הבינלאומיים בסיוע לעולם השלישי: International Monetary Fund, World Bank, World Trade Organization. מאשימים אותם בהתמוטטות הכלכלה בארגנטינה ובבוליביה, מהפיכות וחילופי שלטון קרו בגינם, האם הם מושחתים ואטומים או מושיעים? הסרטים The Yes Men, Life & Debt, על ההשפעות השליליות של הארגונים הגלובליים על הארצות העניות.

20. **סם וולטון - הסוחר האולטימטיבי**: ביוגרפיה של סם וולטון, מייסד הרשת הקמעונאית הענקית וול-מרט. מהמרכז בבנטונוויל הפך את החברה שלו לחברה הגדולה בארה"ב ואחת הרווחיות ביותר. בין העקרונות המנחים של החלוץ והממציא: ריכוז עמדות הקופאיות באתר אחד, שיתוף העובדים ברווחי החנויות, התמקדות בתחום התמחות אחד - הקמעונאות.

21. **העולם הוא שטוח**: גישה מאוזנת על הגלובליזציה. רב מכר מרתק של אחד העיתונאים הגדולים בדורנו תומס פרידמן מהניו יורק טיימס, אשר זכה שלוש פעמים בפרס פוליצר. הסבר מפוכח על האירועים והתהליכים הגלובליים והדינאמיים המעצבים את פני העולם במאה העשרים ואחד. התמורות הכלכליות, הפוליטיות, החברתיות והטכנולוגיות שהובילו לפתיחת השווקים של הגוש הקומוניסטי, סין והודו, השוק החופשי, השימוש באינטרנט, זרימת הידע והשפעות על החינוך והמדע.

22. **<u>וורן באפט - חסיד הכלכלה השפויה</u>**: וורן באפט, מייסד חברת ההשקעות ברקשייר האתאווי, בעלת ארבעים חברות ומעסיקה מאה וחמישים אלף עובדים. רוב הכנסותיו באות מהחברות שבבעלותו, אם כי השקעותיו בבורסה כוללות גם את קוקה קולה, בה הוא בעל המניות הגדול ביותר, ג'ילט וחברות ענק אחרות. באפט מייעד את רוב עזבונו לפילנתרופיה.

23. **<u>הסתגלות המדינה והיחיד לעולם הגלובלי</u>**: הגלובליזציה היא עובדה קיימת. מי שלא יסתגל אליה לא ישרוד כמדינה מפותחת או כעובד מהמעמד הבינוני. ניתן כמובן לשפר ולייעל את התופעות הגלובליות, לעזור למדינות המתפתחות ולחלשים בחברה, אך יש לשאוף להפוך את כל העולם וכל העובדים לאזרחי העולם השטוח שייהנו מיתרונות העולם המודרני. הסתגלות ארה"ב, ישראל, אירופה, אסיה, דרום אמריקה, אוסטרליה, מדינות ערב והאסלם, ואפריקה לעולם הגלובלי. הסתגלות סין ואזרחיה לעולם הגלובלי בסרט China Blue עם ראיונות של בעל מפעל, עובדים ואחרים המייצרים ג'ינסים בשכר רעב.

24. **<u>סיכום</u>**: מה למדו המשתתפים במשך הקורס? דוגמאות להצלחת וכשלון הגלובליזציה. מה צריכים להיות השיקולים המובילים של תאגידי הענק? מה מקומה של המנהיגות ומה צריכות להיות זכויות העובדים בעולם הגלובלי - בעולם המפותח והמתפתח. מה הקשר בין תאגידי הענק ומחזיקי העניין ובמיוחד הקהילות? האם צריך להעביר קורסים דומים בחברות? הסרט Roger & Me של מייקל מור על ג'נרל מוטורס שהעבירה את מפעלה בפלינט ארה"ב למכסיקו והרסה את רווחת העיר.

סמינריון אתיקה עסקית בישראל- 24 הרצאות - מאת ד"ר יעקב קורי

רקע

סמינריון אתיקה עסקית בישראל משלב חומר תיאורטי, כעשרים אירועים, וכן מחזות וסרטים ודוקומנטריים בנושאים של אתיקה בדת, בפילוסופיה ובמשנתו של הרצל, הצעות לחקיקה, אתיקה בחברות עסקיות, בבנקאות, בשוק ההון, במיזוגים ורכישות, במשרדים ממשלתיים, באלכ"רים, בעיות הפרטה, פערים חברתיים, שחיתות ושוחד, מידע פנים, מתריעים, אפליה גזעית, הטרדה מינית, הון ושלטון, מודלים של התנהגות אתית (סטף ורטהיימר) ולא אתית ("תביעות והאשמות"), התפתחויות חדישות באתיקה, תכנון אסטרטגי אתי וקודים אתיים. כל האירועים והיצירות וכמעט כל החומר התיאורטי הם ישראליים מקוריים ומבוססים על ניסיון עסקי של עשרות שנים, פעילות בארגונים אתיים, מחקרים וספרים חלוציים בנושאי אתיקה בישראל, ביניהם הספר הישראלי הראשון מסוגו על אתיקה עסקית "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" בהוצאת מאגנס, המהווה את המקור המרכזי למקראות של הקורס. עבודת הגמר שתוגש ביום האחרון של הקורס היא: "אתיקה עסקית, אחריות חברתית ואיכות הסביבה בחברה או אלכ"ר בישראל". העבודה היא בת 10 עמודים ותציג היבטים אלה בחברה ישראלית או באלכ"ר ישראלי במתכונת האירועים הארוכים של הקורס. יש לתאם את שמות החברות עם המרצה על מנת למנוע כפילויות. קיימת חובת נוכחות בכל השיעורים של הסמינריון. יש להקפיד להגיע בזמן לכל ההרצאות, לאפשר ולעודד כל סטודנט להציג את המטלות שלו בפני כולם בתנאים האופטימליים על מנת שיוכל לעמוד במטלות בצורה הטובה ביותר. על כל הסטודנטים לקרוא את החומר שבמקראות ועל מגישי המטלות להתעמק בחומר, לנתחו ולהציג בפני הכיתה במשך עשר דקות את עיקרי ההרצאה, האירוע והיצירה (בתפקיד המספר) או את הדילמות של הדמויות המרכזיות באירועים, גיבורי היצירות או הנושאים העיקריים. בעקבות הדיווח מתפתח דיון קבוצתי. 50% מהציון הוא עבור המטלות ו- 50% מהציון הוא עבור עבודת הגמר. אין בסמינריון מבחן. כל המטלות והעבודות הן אישיות.

תוכנית לימודים בת 24 הרצאות

1. **מבוא**: אתיקה עסקית, אחריות חברתית, חוק ושחיתות בעולם ובישראל. מחזיקי העניין באירגון- stakeholders, מתריעים - whistleblowers, ממשל תאגידי, האנשה, קרנות אתיות, יחס החברה, דירקטורים חיצוניים, שקיפות ואומרטה. 12 העיקרים על רווחיות ואתיקה בקונטקסט הישראלי, הם אינם סותרים אלא משלימים זה את זה. הדילמה בין דון קישוטיות למקיאבליזם. אקטיביזים אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של האירוע, הפרק התיאורטי, הספר, המחזה או צפיה בסרט לפני ההרצאה, דיון ומשחק תפקידים. ההרצאות העיוניות והאירועים ילוו בקטעי סרטים בנושאים קשורים.

מקראות: פרק מבוא בספרו של ד"ר קורי בהוצאת מאגנס – עמודים 9 עד 18.

מטלה: 1. תיאור 12 העיקרים לקיום חברה אתית ורווחית.

2. **אירוע שוחד**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.

מקראות: אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים – עמודים 170-174 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. צדוק, 3. פנחס, 4. נפתלי, 5. פרץ.

3. **אתיקה עסקית ביהדות ובנצרות**: אתיקה עסקית בארץ ישראל – ביהדות: בתנ"ך, בתלמוד ובקבלה, שליח לדבר עבירה, ואהבת לרעך כמוך. אתיקה בנצרות – בברית החדשה, האתיקה האוונגליסטית, לא ניתן לעבוד את האל וגם את ממון, המנכ"ל הנוצרי האתי, מקס ובר. אתיקה בדתות אחרות, כלל הזהב – אל תעשה לאחר את אשר לא היית רוצה שיעשו לך.

מקראות: אתיקה בדתות – עמודים 211-214 בספר.

מטלות: ניתוח אתיקה בדתות, 1. ביהדות – בתנ"ך, 2. ביהדות – לאחר התנ"ך, 3. בנצרות, 4. באסלם, 5. בדתות אחרות.

4. **אירוע מיזוגים ורכישות**: יושרה של מנהל בחברת השקעות העורך בדיקת נאותות על השקעה בחברת היי טק חדשה. מכיוון שיזם הסטארט-אפ הוא קרוב משפחה של מנכ"ל חברת ההשקעות נמנע המנכ"ל לבצע את הבדיקה בעצמו אך מעמיד לרשות הבודק הלוואה לרכישת מניות בחברה החדשה עם ערבות שלו למקרה שההשקעה תרד לטימיון.

מקראות: אירוע עושק מחזיקי עניין: מיזוגים ורכישות – עמודים 161-164 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יהושפט, 3. יהורם, 4. אסף, 5. ישעיהו.

<u>אירוע משאבי אנוש</u>: מנכ"ל החברה מרוצה מעבודתו של החשב ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"ל משאבי אנוש כיצד לנהוג.

מקראות: אירוע מנהיגות ויושרה: אתיקה במשאבי אנוש – עמודים 32-36 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יוסף, 3. יעקב, 4. מרים, 5. סימה.

5. **<u>אתיקה עסקית בפילוסופיה ובמשנתו של הרצל</u>**: "אתיקה" של אריסטו – הספר החשוב ביותר (פרט לתנ"ך) שנכתב אי פעם על אתיקה. אושר ועושר, חינוך וניסיון, השגת האמת באמצעות המדע, האומנות, המתינות, התבונה והחוכמה. מרקוס אורליוס, "הנסיך" של מקיאבלי, קנט, בנטהאם, התועלתנים, היד הנעלמה של אדם סמית, שופנהאור. אתיקה במשנתו של הרצל המטיפה לדרך שלישית בין הסוציאליזם הקיצוני לקפיטליזם שלוח הרסן, עם פן הומאני של צדק חברתי.

מקראות: אתיקה אקטיביסטית בפילוסופיה – עמודים 215-218 בספר של קורי.

אבינרי שלמה: הרצל – עמודים 144-159 (הוצאת מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 2007)

מטלות: ניתוח המשנה האתית של: 1. אריסטו, 2. קאנט, 3. מקיאבלי, 4. התועלתנים, 5. אדם סמית, 6. הרצל.

6. **<u>אירוע אתיקה במשרד ממשלתי</u>**: ניצול מידע פנים של פקיד גבוה במשרד האוצר על פיחות קרוב עשוי להביא לו רווחים של מיליונים. הוא מחליט לנצל את המידע ומרוויח סכום עתק. אך הפקיד עומד בפני סחיטה של אדם שגילה את התרמית. כל העתיד המקצועי שלו תלוי על כף המאזניים והוא אף עלול להישלח למאסר. האם עליו להיכנע לסחיטה או להילחם בה?

מקראות: אירוע אתיקה במשרד ממשלתי – עמודים 429-432 בספר של קורי.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. נחמן, 3. שמעון, 4. מנשה, 5. זלדה.

<u>אירוע הטבות ממשלתיות</u>: סמנכ"ל מחקר ופיתוח רוצה לקדם פרויקט חיוני לחברה בהשקעה של $4M. לחברה הנתונה בקשיים אין משאבים להשקעות נוספות. הסמנכ"ל מגיש תוכנית למדען הראשי בהיקף של $8M עם מענק של 50% ומסנן לפרויקט הוצאות מו"פ ממסגרות אחרות. הבודק של המדען עולה על התרמית בדיווח ומאיים לחשוף אותה.

מקראות: אירוע ניהול ויושרה: אתיקה במחקר ופיתוח והטבות ממשלתיות – עמודים 37-41 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. פיני, 3. תומס, 4. עודד, 5. ארנון.

7. **<u>הצעות לחקיקה על אתיקה עסקית ושקיפות</u>**: 20 עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה שהוגשה בשנת 2004 לחבר כנסת הפעיל בנושאי כלכלה, לבקשתו, אך לא היה לנושא המשך. הנושאים כוללים הקמת מכון לאומי לאתיקה, מעבר עובדים מהסקטור הציבורי לסקטור הפרטי, חובת הגשת הצהרת הון לבעלי נכסים בארץ ובחו"ל ובעלות של חברות ומניות, שקיפות בדיווחים על תשלומי מס, תיקון חוק החברות וחברות סידרתית של דירקטורים חיצוניים, השקעות סולידיות של קרנות פנסיה וקופות גמל, עידוד הקמת קרנות אתיות, הפרטה של חברות ממשלתיות רק לציבור הרחב, חוקים דרקוניים והוקעת הציבור להשתמטות ממס ולעבירות כלכליות, שקיפות מלאה של תשלומי כופר, נימוקים על עניין הציבור, עיסקות טיעון ופסקי דין על עבודות שירות, בתי משפט לעבירות מס ועבירות בשוק ההון, דוגמא אישית של המדינה בשקיפות ואתיקה, מבדקי יושרה לנושאי תפקידים בכירים ורגישים, שקיפות מלאה וסינון אתי של ספקים, מקבלי הלוואות והטבות, שקיפות מלאה של נכסי והכנסות נבחרי ציבור, של תקציב המדינה ודו"ח מבקר המדינה, עידוד מתריעים...

מקראות: 20 עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים – הצעה לכנסת – עמודים 397 - 403 בספר.

מטלות: ניתוח עיקרי מדיניות ותחיקה: 1. מס' 1-2, 2. מס' 3-4, 3. מס' 5-6, 4. מס' 7-8, 5. מס' 9-10, 6. מס' 11-12, 7. מס' 13-14, 8. מס' 15-16, 9. מס' 17-18, 10. מס' 19-20.

8. **<u>אירוע מתריע</u>**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל אבטחת איכות מוסר את המידע לצה"ל.

מקראות: אירוע מתריע: אתיקה בניהול, תפעול, תוכניות ואיכות – עמודים 42-47 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. משה, 3. יואב, 4. עודד, 5. דוד.

<u>אירוע שוק ההון</u>: מנכ"ל קרן נאמנות של אחד הבנקים הגדולים בישראל מקבל מידע פנים על התמוטטות צפויה של מחירי המניות של אחת מחברות ההיי טק שהבנק מושקע בהן. נרמז לו מעבר לחומה הסינית שכדאי לו למכור את השקעותיו בחברה על מנת שהמשקיעים בקרן לא יפסידו ובכך יוסב נזק כבד לרייטינג של הקרן ולתשואתה.

מקראות: אירוע אתיקה בשוק ההון: יושרה של דירקטורים – עמודים 101-105 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קלמן, 3. עוזי, 4. מריו, 5. מתי.

9. **<u>אתיקה עסקית בבנקאות ומסה על אתיקה בישראל</u>**: 12 עיקרי אתיקה בבנקאות שהוצגו להנהלת אחד הבנקים הגדולים בישראל, לבקשתה, אך לא היה לנושא המשך. הפערים הגבוהים במרווחים בין הריבית הנגבית בהלוואות לריבית המשולמת בפקדונות, פערי השכר בין נושאי התפקידים הבכירים לזוטרים, מעבר עובדים בכירים מהמגזר הממשלתי לבנקים עליהם הם אמורים לפקח, אחריות חברתית של בנקים. תרומה של חצי אחוז מהרווח ובעיות אתיות בהשגת 99.5% של הרווח הנותרים.

מקראות: 12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים – הצעה להנהלת בנק גדול בישראל – עמודים 404 – 408 בספר.

אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו – עמודים 393 – 396 בספר.

מטלות: ניתוח הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים: 1. מס' 1-2, 2. מס' 3-4, 3. מס' 5-6, 4. מס' 7-8, 5. מס' 9-10, 6. מס' 11-12. 7. ניתוח המסה: אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו.

10. **<u>אירוע דירקטורים חיצוניים</u>**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם של החברה.

מקראות: אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים – עמודים 106-110 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. גולן, 3. תובל, 4. ששון, 5. הוראציו.

<u>אירוע שקיפות</u>: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.

מקראות: אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים – עמודים 219-224 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קותי, 3. ניבה, 4. אייזיק, 5. אמוץ.

11. **<u>המועצה המפקחת והמכון הלאומי לאתיקה</u>**: הצעה להקים בכל חברה ציבורית מועצה מפקחת שתאזן את כוחה האבסולוטי של מועצת המנהלים ותייצג את האינטרסים של מחזיקי העניין ובמיוחד של בעלי מניות המיעוט. אלטרנטיבה יעילה לדח"צים. המכון לאתיקה יעניק תו תקן אתי לחברות, יפרסם באינטרנט דו"חות על חברות ומנהלים שהורשעו בגין עבירות כלכליות, שהפסידו בתביעות ייצוגיות, שפשטו את הרגל. המכון הלאומי לאתיקה, שימומן ע"י מחזיקי העניין ומנהליו יהיו ללא רבב אתי, יסייע בסינון אתי עבור קרנות אתיות ובמינוי דח"צים ו/או חברי מועצות מפקחות.

מקראות: המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים – עמודים 88 – 91 בספר.

המכון הלאומי לאתיקה – עמודים 92 – 95 בספר.

מטלות: ניתוח הנושאים: 1. הדירקטורים החיצוניים, 2. המועצה המפקחת – קטגור, 3. המועצה המפקחת - סנגור, 4. המכון הלאומי לאתיקה – קטגור, 5. המכון הלאומי לאתיקה – סנגור.

12. **<u>אירוע תביעות דיבה</u>**: מנהל תוכנית של רכישה ומיזוג חברות ישראליות עם חברה בינונית מארה"ב מבקש ייעוץ ממשרד עורכי דין גדול על השלכות המס של הענקת מניות ואופציות לעובדים הישראלים. ההצעה שהוא מקבל נראית לו מסוכנת והוא דוחה אותה. משרד עורכי הדין שולח לו בתגובה מכתב בו הוא מאיים עליו בתביעת דיבה.

מקראות: אירוע יושרה במקצועות חופשיים: תביעות דיבה – עמודים 48 – 52 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. דורון, 3. הדס, 4. ששיאל, 5. רימון.

<u>אירוע הטרדה מינית</u>: סמנכ"לית לכספים בחברת היי טק גדולה מוטרדת מינית ע"י מנכ"ל החברה. הוא מבטיח לה הטבות מפליגות אם תיענה לו ובעקבות איומיה להתלונן לדירקטוריון, המנכ"ל מאיים עליה שיערוף את ראשה. בעקבות סירוב הדירקטוריון להתערב בפרשה, היא חוככת בדעתה האם עליה להתלונן במשטרה.

מקראות: אירוע שמירה על כבוד העובד: הטרדה מינית – עמודים 296 – 300 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. נועה, 3. עמיאל, 4. פנחס, 5. עומרי.

13. **<u>הון ושלטון בישראל</u>**: מסה על הון ושלטון בישראל. ההשלכות של המדיניות הניאו ליברלית של הממשלות השונות על פערי ההכנסות באוכלוסייה, שחיקת מעמד הביניים, הגברת תופעות העוני, ריכוז העושר בידי עשרים משפחות של אילי הון. האם מדינת ישראל היא עדיין דמוקרטיה המיטיבה עם רוב העם או היא רפובליקת בננות המיטיבה רק עם מיעוט מזערי שלו?

מקראות: ויגודה-גדות ערן וקורי יעקב: בשם האזרחים, העסקים, או העסקנים? הארות על האחריות הציבורית של המנהל הציבורי בישראל – עמודים 1 – 21 בפרק של ספר על אחריות ציבורית העומד לצאת לאור.

מטלות: ניתוח הנושאים: 1. אחריות ציבורית בעולם ובישראל, 2. ניאו ליברליזם, מילטון פרידמן ומדיניותו הכלכלית של נתניהו, 3. משנתו של ג'וזף שטיגליץ, 4. המחקרים של מרכז אדוה, 5. הערכת ביצועי המגזר הציבורי בישראל על ידי הציבור הרחב, 6. מגמות התפתחות המגזר הציבורי בישראל במאה ה- 21, 7. מה עדיף – תקיפה גנרית או פרטנית של הנושא?, 8. מרכיבי הון ושלטון בישראל: אילי ההון, מחזיקי העניין, הפקידות הבכירה, הפוליטיקאים, אנשי הרוח, האקדמיה.

14. **<u>אירוע דירקטור באלכ"ר</u>**: דירקטור חיצוני המתמנה לדירקטוריון של תיאטרון מגלה את החסרונות והיתרונות של פעילות ציבורית במסגרת אלכ"רים. יוזמות שהוא מעלה במטרה להגביר את השקיפות, לייעל את המערכת, למתן דוגמא אישית, נתקלות בהתנגדות חריפה של הארגון. תכנון אסטרטגי שהוא מציע לא מתקבל למרות הפוטנציאל העסקי והתרבותי.

מקראות: אירוע אחריות חברתית: דירקטור באלכ"ר – עמודים 291 – 295 בספר של קורי.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עמוס, 3. עופרה, 4. יפה, 5. ישראל.

<u>אירוע אפליה גזעית</u>: יועצת משפטית של חברת תרופות נאלצת לשמוע הערות גזעניות מצד הקולגות והממונים עליה. כאשר מעלילים על כל העדה שלה שהם מתעללים בגוויות היא מאבדת את סבלנותה ומתפרצת על עמיתיה. כעבור כמה שבועות היא מודחת מתפקידה ומתמנה יועץ משפטי חדש המתאים יותר לתפקיד ממנה, לדברי המנכ"ל.

מקראות: אירוע שוויון הזדמנויות בעולם העסקים: אפליה גזעית – עמודים 301 – 305 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. סימה, 3. רענן, 4. שאול, 5. טוביה.

15. **<u>אירוע רכישה, מיזוג והבראה</u>**: אירוע המתרחש בישראל עם סוגיות אתיות של רכישה, מיזוג והבראה. הבראה כתוצאה מהמיזוג, עם קיצוץ בהוצאות, יתרונות שיווקיים ותפעוליים. אירוע של רכישת שתי חברות ישראליות כושלות (אחת מהן מידי כונס הנכסים) ע"י חברת היי טק אמריקאית תוך מיזוג החברות והבראתן. האם התהליך בוצע בצורה אתית?

מקראות: אירוע אתיקה של הבראת חברות בישראל, רכישה, מיזוג והבראה: חברת ציוד תקשורת ישראל – עמודים 409 – 419 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עמוס, 3. בנימין, 4. נפתלי, 5. זבולון.

16. **<u>אירוע מיצוב מתאים כמנוף להעלאת שווי חברה</u>**: השיקולים האתיים במיצוב החברה וקשירתה לנושאים המקבלים שווי גבוה במיוחד. אירוע על חברה בענף המזון עם חובות כבדים לבנקים המוצגת כחברה חדשנית היי טקית בזכות חדשנות מוצריה ומצליחה לקבל שווי חברה גבוה במיוחד. האם זה אתי להציג בשקיפות את כל הנתונים אך להבליט את החיוב?

מקראות: אירוע אתיקה של מיזוגים ורכישות בישראל, מיצוב מתאים כמנוף להעלאת שווי החברה: החברה הישראלית מזון ישראל – עמודים 420 – 428 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עמוס, 3. שרוליק, 4. ירוחם, 5. דורון.

17. **<u>אירוע תביעות והאשמות כנגד מיזוגים</u>**: ההיבטים האתיים של התביעות וההאשמות כנגד מיזוגים. אירוע על מכירת פעילויות חברת היי טק מובילה בישראל לשני קונצרנים בי"ל. המהלך גורר תביעות והאשמות מצד גורמים רבים: העובדים, המנכ"ל, המדען הראשי, בעלי מניות המיעוט. סיכויי התביעות הייצוגיות ויחס מערכת המשפט. היבטים של עלויות המשפט, המאבק הלא שקול בין עורכי הדין הבכירים המייצגים את החברות הגדולות לבין עורכי הדין של המיעוט, היבטי מוניטין.

מקראות: אירוע יושרת המנכ"ל המתריע, תביעות והאשמות כנגד מיזוגים בישראל: החברה הישראלית סוקטו – עמודים 433 – 453 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. גורקיוס, 3. איסטוביוס, 4. אסטוסג, 5. פופטרים.

18. **אתיקה ביחסי העבודה בישראל**: "שביתה" סרט דוקומנטארי בבימוי אסף סודרי ואמיר טאוזינגר. ראיונות עם עובדים שאחזו בנשק השביתה כנגד חברה גדולה בדרום הארץ, שבעליה מקורב לשלטון. העובדים השובתים אינם מצליחים לסחוף למאבקם את רוב העובדים, ההסתדרות לא מצליחה לבוא לעזרתם והשובתים נאלצים לשלם את המחיר. המעבר ממשק ניאו בולשביקי למשק ניאו ליברלי שחק את זכויות העובדים והגדיל לשיא את פערי השכר. הצורך במציאת שביל הזהב.

מקראות: אתקיה ביחסי העבודה בישראל: הסרט "שביתה" – עמודים 473 – 478 בספר.

מטלוח: 1. המספר שיספר את הסרט. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. העובדים שפתחו בשביתה, 3. העובדים שלא הצטרפו לשביתה, 4. נציגי ההסתדרות, 5. הנהלת החברה.

19. **אירוע אתיקה ומיזוגים**: אילו אינטרסים משרתים המיזוגים? של מחזיקי העניין: העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים, הממשל, הקהילה, או של בעלי השליטה שלעיתים הם מיעוט בבעלות. אירוע על הפקרת האינטרסים של בעלי מניות המיעוט בחברת היי טק ישראלית-אמריקאית המפסידים השקעתם. העדפת מיזוג עם חברה אחות לעומת רוכשים פוטנציאליים אחרים.

מקראות: אירוע עושק בעלי מניות המיעוט: החברה האמריקאית-ישראלית פורוליאס – עמודים 175 – 190 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קאריסיוס, 3. גורקיוס, 4. איסטוביוס, 5. וורסנון.

20. **שחיתות ואתיקה בישראל**: דיון על יצירתו החלוצית של ד"ר קורי, תוך דגש על ההקשר הישראלי בספרו "הישמרו מדורון יווני". אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. קטעים מפנל על אתיקה בעסקים בישראל בהנחיית העיתונאי אריה אבנרי.

מקראות: בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה בישראל: הרומן "הישמרו מדורון יווני" מאת יעקב קורי וביקורת על היצירה מאת יהושע סובול – עמודים 473-461 בספר.

מטלות: 1. המספר שיספר את הספר או את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יולי, 3. נלי, 4. אלי, 5. אריה, 6. סימה, 7. הדס, 8. החברים של יולי. על מגישי המטלות לקרוא את הרומן או את המחזה במלואו לפני השיעור.

21. **התפתחויות חדישות באתיקה וקודים אתיים**: קודים אתיים, יישום קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, לרבות סינון אתי של לקוחות וספקים, מבדקי יושרה של עובדים ומנהלים. עבירות אתיות של חברות עסקיות ומנהליהן, שוחד ישיר ועקיף, מעילות, זיופי מסמכים, קבלת תרומות לא חוקיות, שחיתות, התנהגות אתית ולא אתית במקרים שהתפרסמו בשנים האחרונות.

מקראות: היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי ואירועים אופייניים – עמודים 156-151 בספר.

מטלות: ניתוח הנושאים על פי הספר והאינטרנט: 1. היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, 2. הקוד האתי, 3. תכנון אסטרטגי אתי, 4. אירועי פורד פינטו ושברולט מאליבו, 5. אירוע טיילנול, 6. אירוע מקטיזן, 7. אירוע בן אנד ג'ריס.

22. **צדק חברתי, מזרחיות ואתיקה**: "רישיון לחיות" מחזה מאת יצחק גורמזאנו גורן. נישול תושבי שכונות מצוקה מבתיהם לטובת אנשי עסקים ממולחים המשחדים עובדי ציבור. הפן המזרחי באפליה של העשירונים התחתונים. חוסר התוחלת בהתמרדות מזוינת כנגד העושקים העלול להביא להשתלטות פשיסטית על ישראל. דרכים לא אלימות להתגברות על עושק.

מקראות: צדק חברתי, מזרחיות ואתיקה: המחזה "רישיון לחיות" מאת יצחק גורמזאנו גורן – עמודים 458 – 460 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. חלי דה סילווה, 3. משה רחמים, 4. עיינה סיוון, 5. ששון דנגור, 6. שלום ואסתי רחמים, 7. ניסים רביבו, 8. אהרון אלמליח. על מגישי המטלות לראות או לקרוא את המחזה במלואו לפני השיעור.

23. **אתיקה בחברות מופרטות בישראל**: "גיבור מעמד הפועלים" מחזה מאת יהושע סובול. במדינה שבה הפכה ההפרטה לחזות הכל נאלצים העובדים לשלם את מחיר ההתעשרות הקלה של אילי ההון המקורבים לשלטון ורוכשים את נכסי המדינה בנזיד עדשים. הדרמה של העובדים הותיקים המפוטרים ומוחלפים בעובדים צעירים זולים יותר. מחזות חברתיים של סובול.

מקראות: אתיקה בחברות מופרטות: המחזה "גיבור מעמד הפועלים" מאת יהושע סובול – עמודים 454 – 458 בספר.

מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. בבר – אלברט מולכו, 3. מורדי מולכו, 4. מלי מולכו, 5. נטלי אפללו, 6. פולי אפללו, 7. ליאור אפללו, 8. מרקוס סלי מרקדו. על מגישי המטלות לראות או לקרוא את המחזה במלואו לפני השיעור.

24. **סיכום - המודל של סטף ורטהיימר**: המודל של סטף ורטהיימר, איש עסקים ישראלי אתי שמכר את חברתו ישקאר לאיש עסקים אתי מארה"ב וורן באפט, קיבל ארבעה מיליארד דולר, שילם את מלוא המיסים וממשיך לפתח מודלים עסקיים וחינוכיים

בפארקים תעשייתיים בתפן ובאתרים אחרים בישראל ובחו"ל. מודל זה ממחיש איך חברה יכולה להיות רווחית, תוך שמירה על ערכי יסוד של קיימות, אחריות חברתית, איכות הסביבה ואתיקה. סיכום הקורס, לקחים, הדרך השלישית.

מקראות: "המודל של סטף ורטהיימר", רשימה שטרם יצאה לאור, עמודים 1 – 3.

וורן באפט – איל הון עם אחריות חברתית – עמודים 332-334 בספר של קורי.

מטלות: ניתוח האישים והנושאים מתוך המקראות והאינטרנט: 1. סטף ורטהיימר – קטגור, 2. סטף ורטהיימר – סנגור, 3. וורן באפט – קטגור, 4. וורן באפט – סנגור, 5. השקעות סולידיות, 6. פילנתרופיה כתחליף לאתיקה, 7. ציונות 2000 – בבורסה או בפיתוח הגליל?, 8. מחזיקי העניין במודל של סטף ורטהיימר.

אתיקה ועסקים בספרות, בתיאטרון ובקולנוע - תוכנית לימודים מאת ד"ר יעקב קורי

רקע

סוגיית האתיקה בעסקים הפכה בשנים האחרונות למאוד רלבנטית לנוכח השערוריות של אנרון, וורלדקום, ארתור אנדרסן, הבנק למסחר, בנק ברינגס, הסתבכויות של סטארט-אפים וחברות היי-טק וכדומה. תוכנית הלימודים משלבת דוגמאות רבות הלקוחות מתחומי הספרות, התיאטרון והקולנוע, על מנת להציג בצורה מוחשית יותר את המניעים להתנהגות האתית בעולם העסקים. מחזהו הקלאסי של ארתור מילר "כולם היו בני" מסתיים במוסר ההשכל של המחזה ושל כל ארגון אקטיביסטי העוסק באחריות חברתית: "אתם יכולים להיות יותר טובים! אתם יכולים לדעת אחת ולתמיד שיש עולם של אנשים בחוץ, ושאתם אחראים לו; ואם אתם לא מכירים בזה, אז אתם הקרבתם את הבן שלכם." בתוכנית כלולים יצירות של שקספיר, ברכט, פניול, ארתור מילר, איבסן, יונסקו, דירנמט, גוגול, הוגו, סקוט פיצג'רלד, עם סרטים אקטואליים כארין ברוקוביץ', וול סטריט, המקור, סרטים על פרשת אנרון ופרשת בנק ברינגס, סרטים קלסיים כאלה חיים נפלאים וקומת מנהלים.

תוכנית לימודים בת 32 הרצאות

1. **מבוא**: אתיקה בעסקים, מחזיקי עניין – stakeholders, מתריעים - whistleblowers, קרנות אתיות, האנשה, אקטיביזם, הקונטקסט הבינלאומי והישראלי, יחס החברה, הגנת החוק, דירקטורים חיצוניים, שקיפות ואומרטה. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של הספר/מחזה ו/או ראיית הסרט לפני כל הרצאה, דיון ומשחקי תפקידים. הדילמה בין האידיאלים של דון קישוט מאת מיגל דה סרבנטס או הערמומיות של יוליסס, ממציא הסוס הטרויאני באיליאדה ובאודיסיאה מאת הומרוס.

2. **שוק ההון ואתיקה**: "וול סטריט" Wall Street סרט בבימוי אוליבר סטון. תיאור עולם התככים, השחיתות והדילמות האתיות של וול סטריט ושל כל בורסה מודרנית. התעשרות קלה בתמורה לויתור על עקרונות אתיים, מה מחיר המצפון. הסגידה לכח ולכסף, היאפים הצעירים, ניצול מידע פנים, נאמנות ובגידה, שתוף היועצים במשיסה.

3. **המנכ"ל והאתיקה**: "כולם היו בני" All My Sons מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו של ג'ו קלר, מנכ"ל ובעל חברה מצליח, שעיקרון הרווחיות בכל מחיר בראש מעייניו. הוא מספק במודע חלקי מטוסים פגומים וגורם למותם של 21 טייסים, כשבנו הטייס נהרג אף הוא. הדילמה בין רווחיות ואתיקה, ערבות הדדית, החוק, החברה והמשפחה.

4. **אקטיביזם אתי**: "ארין ברוקוביץ'" Erin Brockovich סרט בבימוי סטיבן זודרבר. סרט המבוסס על סיפורה האמיתי של ארין ברוקוביץ' המצליחה באמצעות אקטיביזם אתי להכריע חברת ענק מקליפורניה שזיהמה את מי העיירה. המהפיכה האתית באמצעות אקטיביזם, שקיפות, אינטרנט ומתריעים. מלחמה מודרנית של דוד מול גולית.

5. **אתיקה וחוק**: "הסוחר מונציה" The Merchant of Venice מחזה מאת ויליאם שקספיר. היהודי שיילוק נותן הלוואה לסוחר מונציה, אנתוניו, ומתעקש על קבלת ליטרת הבשר כפי שסוכם בחוזה, כאשר אנתוניו אינו יכול לעמוד בהתחייבויותיו. הדילמה בין חוק ואתיקה, יחס השלטונות (מוסר כפול של הדוכס מונציה), הפרט והחברה.

6. **החברה והמתריע whistleblower**: "אויב העם" An Enemy of the People מחזה מאת הנריק איבסן. רופא העיירה ד"ר שטוקמן מגלה שמעיינות המרפא, המהווים את מקור הפרנסה העיקרי של התושבים, מורעלים משפכים תעשייתיים ודורש לטהר את המעיינות. דילמת המתריע, חרם החברה, מוסריות המלשין/מתריע, אומרטה ועיתונות.

7. **שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה**: "המקור" The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק. הסכנות בכלכלה הגלובלית ובריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים.

8. **מוסר, דת ואתיקה**: "קרנפים" Rhinoceros מחזה מאת אוז'ן יונסקו. סיפורה של עיר שתושביה הופכים לקרנפים תוך איבוד המוסר וצלם אנוש. השפעת הקבוצה על היחיד. רק אדם אחד מסרב להתקרנף כמו כולם ודבק באנושיותו. אלגוריה להתבהמות של חברות שלמות במשטרים מושחתים, האם גם ישראל מתקרנפת? קטע מתוך הקומדיה האלוהית של דנטה.

9. **העושר והאתיקה**: "גטסבי הגדול" The Great Gatsby ספר מאת פרנסיס סקוט פיצג'רלד. טום בוכאנן, איל ההון הבא ממשפחה אמריקאית מאוד עשירה, גורם למותו של גטסבי מבלי שירגיש אשמה מוסרית כלשהי ומתנחם ברכישת ענק פנינים. הפן הפסיכולוגי של התנהגות אתית. האם החברה והחוק סולחים לעשירים וחזקים? האם העושר משחית?

10. **תאוות בצע בעסק הקטן**: "ז'אן דה פלורט" Jean de Florette ספר מאת מרסל פניול. בכפר צרפתי קטן חומד החוואי הגדול את כבשת הרש, חוותו של ז'אן דה פלורט. הוא פועל מאחורי הקלעים לנדות אותו מהחברה על מנת שייקל עליו להשתלט על החווה. האנשה/נידוי והשמצת הקורבן (בעל המניות הקטן/החוואי). תאוות בצע ללא גבול.

11. **החברה והאתיקה הבינלאומית**: "ביקור הגברת הזקנה" The Visit מחזה מאת פרידריך דירנמט עם סרט אפריקאי. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את כפר הולדתה על תושביו, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, גבול החברות, הרשעות, צידוק העוול, העדר אתיקה המוביל לרצח.

12. **תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל**: "פרשת אנרון" כפי שהיא משתקפת באינטרנט, בעיתונות, בסרטים, ספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרבר. תוצאות המשפטים של מנהלי החברה.

13. **סינתזה בין עסקים לחברה**: "קומת מנהלים" Executive Suite סרט בבימוי רוברט ווייז. הסרט ממחיש כיצד אין סתירה בין אחריות חברתית להצלחה בעסקים, תוך ניתוח הדילמות של חברי ההנהלה והדירקטוריון של חברת רהיטים גדולה בארה"ב. ניתן לייצר מוצרים טובים תוך דאגה לצרכי הלקוחות, העובדים והקהילה מבלי לפגוע באינטרסים של בעלי השליטה

14. **תאגידי ענק והעובד המתריע**: הסרט "סילקווד". קארן סילקווד עובדת במפעל שבו המנהלים והבעלים הם חסרי עכבות וחושפים את העובדים לקרינה רדיואקטיבית ולסרטן. סילקווד מקבלת מודעות חברתית ומתריעה על כך לעיתונות. כשהיא מתגנבת למפעל להביא הוכחות מרשיעות היא נרצחת בתאונה מבוימת. המפעל נסגר אחרי מותה בעקבות ההד התקשורתי.

15. **הון, שלטון ופשע**: הסרט "אופרה בגרוש" המבוסס על מחזה מאת ברטולט ברכט. הברית בין מקי סכינאי, מפקד המשטרה, ומלך הקבצנים על חשבון העניים. התחברות הפשע המאורגן, ההון, השלטון ו"נציגי העובדים" על מנת לעשוק את ההמונים בלונדון, ברלין, תל אביב או פריס, כאשר מקי סכינאי משחד את כולם ומעולם אינו מכתים את כפפותיו הלבנות.

16. **שוחד, שחיתות ואחריות חברתית**: הסרט "המפקח הכללי" מבוסס על המחזה "רביזור" מאת גוגול. פרנסי העיר מציעים למפקח הכללי שוחד על מנת שיתעלם מהשחיתויות שלהם. סאטירה של גוגול הממחישה את השחיתות בשלטון המקומי, כשמנהלי העירייה המושחתים חושבים שנווד הוא הרביזור ומשחדים אותו בשוחד כספי ואחר על מנת שלא יפרסם ממצאיו.

17. **תאגידי ענק ואיכות הסביבה**: "תביעה אזרחית" A Civil Action ספר מאת ג'ונתן הר וסרט בבימוי סטיבן זאיליאן. תביעה אזרחית של הורים לילדים שהיו קורבנות להרעלה אקולוגית מוגשת באמצעות עורך דין כנגד החברות האחראיות. הוא הופך במהלך המשפט למעורב רגשית בנושאי אקולוגיה ואחריות חברתית ומזדהה עם הקורבנות מעבר להיבטי החוק היבש.

18. **אמיל זולא המתריע האולטימטיבי**: סרט וספר על חיי אמיל זולא, המתריע האולטימטיבי, שחשף את עוולות החברה הצרפתית במערומיה. בסוף חייו עמד זולה לצידם של דרייפוס וקולונל פיקאר, שחשף את חפותו של דרייפוס ואת אשמתו של אסטרהאזי. זולא, שפירסם את מאמרו המפורסם "אני מאשים" נשלח למאסר, ברח מצרפת לאנגליה וכנראה נרצח.

19. **שקיפות תאגידי ענק ואחריות חברתית**: "הסינדרום הסיני". גורלו המר של מתריע החושף לתקשורת מידע על בעיות בטיחות במפעל לייצור כוח גרעיני בו הוא עובד, בגלל האחריות החברתית שהוא חש כלפי הקהילה שעמדה בסכנת אסון אקולוגי. הטלוויזיה חושפת את המזימה ומתריעה על כך למרות לחצים כבדים, מתוך תחושת האחריות של הכתבים.

20. **ההיבט האישי של אחריות חברתית**: "המשיסה" La Curee, רומן מאת אמיל זולה. אריסטיד סאקאר, איל הון צרפתי, פוגע בכל המרקם החברתי, בקהילה, במשקיעים, באקולוגיה, ובראש וראשונה במשפחתו - באשתו ובבנו. הוא משעבד את כולם לאמביציה ותאוות בצע ללא גבול. היבטי אחריות חברתית ברומנים אחרים של אמיל זולא.

21. **יושרת אנשי העסקים וסולם הערכים שלהם**: "ההונאה הגדולה" Rogue Trader על פי ספר מאת ניק ליסון, הבנקאי שגרם להתמוטטות בנק ברינגס, הבנק הוותיק ביותר בבריטניה בגלל עסקות מפוקפקות שעשה בלי אישור בשוק ה- futures בסינגפור. החשיבות העליונה שיש ליושרה של כל מנהל, איש עסקים, דירקטור, סולם הערכים המעוות של גורמים לא אתיים

22. **הקורבן ואחריות חברתית**: "ריגולטו" Rigoletto , האופרה של ורדי עם ליברטו של פיאווה על פי המחזה המפורסם של ויקטור הוגו Le roi s'amuse. ההזדהות של הקורבנות עם הגורמים העושקים אותם, היווצרות מודעות של אחריות חברתית בעקבות האנשת העוול. אילי ההון/האצילים/בעלי השררה לא נותנים כמעט אף פעם את הדין ומי שמועלה כעולה הוא הקורבן

23. **חינוך, חברה ואחריות חברתית**: המחזה הקלאסי "טופז" מאת מרסל פניול. המטמורפוזה של טופז, מורה למוסר בבית ספר יסודי, בעל ערכים, אחריות חברתית ואתיקה, ההופך לאיש עסקים נטול עכבות בעקבות עושק אתי שחווה. יחס אוהד של החברה לאנשי עסקים מושחתים ויחס מזלזל לאנשי מוסר משכנעים את טופז להחליף צד ולהצטרף למצליחנים ולעוזריהם.

24. **אחריות חברתית, ממשל ושחיתות**: Marie: A True Story, סרט בבימויו של רוג'ר דונלדסון. סיפורה האמיתי של מרי רגינטי, עובדת בכירה בממשל, שסירבה לשתף פעולה עם צמרת השלטון המושחתת של מושל מדינה בארה"ב במתן חנינות תמורת שוחד. מרי פוטרה מעבודתה ותבעה את מעסיקיה, למרות איומים והתנכלויות, שהגיעו עד כדי רצח ידידה המתריע. היא לא נרתעה עד אשר זכתה במשפט וגרמה לקריסת הממשל.

25. **אחריות חברתית תאגידית, חברות ביטוח רפואי ומחזיקי העניין**: "טיפול לקוי" Damaged Care. סרט בבימויו של הארי ווינר. סיפורה האמיתי של ד"ר לינדה פינו, אישה שנדחפה עד הקצה, בסכנה את הקריירה שלה ואת משפחתה, במאבקה נגד חברות

ביטוח רפואי שדאגו לרווחיות על חשבון חיי אדם. פינו העידה עבור חולים שנפגעו מתאוות הבצע של תאגיד ביטוח ענקי והכריעה את גולית. היא אינה מועסקת יותר על ידי החברות, אך הופיעה בפני הקונגרס ומרצה בנושא זה.

26. **מאבקי האיגודים המקצועיים**: "פ.י.ס.ט." .F.I.S.T . מאבקי הכוח בין האיגודים המקצועיים וחברות הובלה בארה"ב. עמדת ההנהלה העושקת את העובדים ומשתמשת בשכירי חרב על מנת לדכא את השביתה. בצר להם, מנהיגי האיגודים מתקשרים למאפיה על מנת לנצח במאבק. עם השנים משתכללות שיטות המאבק, אך עדיין בכוחניות נטולת עכבות.

27. **העובד הקטן והבוס**: " מותו של סוכן" Death of a Salesman מחזה מאת ארתור מילר. סיפורו הטראגי של ווילי לומן, איש מכירות מזדקן, המאבד את הקשר עם המציאות, ביצועיו יורדים, הוא מפוטר ממקום עבודתו ומרגיש חסר חשיבות בחברה. ההתאכזרות של עולם העסקים לחלשים בארגון, קשישים, אין ערך לידידות ולנאמנות, הכרת תודה ואחריות

28. **דרוויניזם בעולם העסקים**: "גלנגרי גלן רוס" Glengarry Glen Ross מחזה מאת דיויד ממט. הדרוויניזם בהתגלמותו בעסקי הנדל"ן כאשר מנהל סוכנות מכירות נדל"ן מחליט על מרוץ בו הסוכן המצטיין יקבל כפרס מכונית קאדילק ומי שיגיע למקום השלישי יפוטר. מלחמת ההישרדות של הכל בכל, ללא ערכים וערבות הדדית, המביאה עד כדי פשע.

29. **אתיקה ברכישה ממונפת - הסרט "ברברים בשער", ההשתלטות על RJR NABISCO**: סרט בבימוי גלן ג'ורדן מבוסס על הספר של בריאן ברו וג'ון הלייר. מאבק השתלטות על החברה שמיזגה תעשיית מזון וסיגריות. מנכ"ל החברה רוס ג'ונסון חובר לבנק ההשקעות שירסון לימן על מנת להשתלט על החברה שלו ברכישה ממונפת. הקרב ביניהם לבין מלך המיזוגים בוול סטריט הנרי קרביץ, קרב חסר פשרות שבבסיסו תאוות בצע נטולת עכבות, ללא התחשבות באינטרסים של העובדים ומחזיקי עניין אחרים. אבל במקרה זה מי שמרוויח הם דווקא בעלי המניות הקטנים לצד אילי ההון.

30. **אתיקה בהשתלטות עויינת - הסרט "הולך על כל הקופה" Other People's Money** . סרט בבימוי נורמן ג'ואיסון, על פי מחזה של ג'רי סטרנר. לרי גרפילד, הוא מחסל חברות סיטוני המתמחה בהשתלטויות עוינות של חברות השוות יותר מפורקות. הוא משתלט על חברה מהכלכלה הישנה המנוהלת על ידי בעלים אתי אנדרו ג'ורגנסון, שעבורו העובד, הקהילה והערכים חשובים ממיקסום הרווח. בעלי המניות תומכים בגרפילד כי השיקולים שלהם הם עסקיים גרידא.

31. **בנקים ואחריות חברתית - אלה חיים נפלאים**: הסרט "אלה חיים נפלאים" It's a Wonderful Life, סיום אופטימי הנוסך תקווה לאחריות חברתית ולערבות הדדית. סיפורו של מנהל בנק משכנתאות העוזר לתושבים קשי היום בעירו במתן הלוואות זולות לרכישת בתים, מקים שכונה לדוגמא על אף הקשיים, ומביא את כל עירו לפעול באחריות חברתית. כל תאגיד יכול וצריך להשפיע השפעה ברוכה על מחזיקי העניין והקהילה ועל איכות הסביבה.

32. **סיכום**: מה למד כל אחד מהמשתתפים במשך הקורס? דוגמאות לדילמות אתיות ביצירות אחרות. מה צריכים להיות השיקולים המובילים של החברות? מה מקומה של המנהיגות ומה צריכות להיות זכויות העובדים בחברות? מה הקשר בין החברות העסקיות, החברה והקהילה ומחזיקי העניין? האם צריך להעביר קורסים דומים בחברות עסקיות ובמגזר הממשלתי?

מבוא לאתיקה במגזר הציבורי - מאת ד"ר יעקב קורי

רקע

הקורס מבוא לאתיקה במגזר הציבורי משלב חומר תיאורטי, אירועים, מחזות, סרטים עלילתיים ודוקומנטריים בנושאים של אתיקה במערכת החינוך, הבריאות, התרבות, ההרכשה, האוצר ובצה"ל, עם התייחסות לעבירות הנחקרות ע"י המשטרה ומערכת המשפט. החומר העיוני כולל מושגי יסוד באתיקה, כמחזיקי עניין, מתריעים, האנשה, אקטיביזם, שקיפות ואומרטה, יחס החברה לאתיקה, התפתחויות חדישות באתיקה, קודים אתיים, סינון אתי ומבדקי יושרה. האירועים האתיים עוסקים בשוחד, דירקטורים, מידע פנים, רכש, מתריעים, הטרדה מינית ואפליה גזעית. המחזות, הספרים והסרטים העלילתיים והדוקומנטריים עוסקים בשחיתות במערכת הרפואית, בשלטון המקומי, בצמרת השלטונית, אחריות חברתית וחוק, תאגידי ענק החוק ומחזיקי העניין, פרשת אנרון, שקיפות אמצעי התקשורת והאתיקה, החברה והאתיקה הבינלאומית, אתיקה ושחיתות בישראל, אתיקה בחברות מופרטות בישראל, אתיקה ביחסי העבודה בישראל, צדק חברתי מזרחיות ואתיקה. ד"ר יעקב קורי, איש עסקים עתיר ניסיון, נמנה עם החלוצים במחקר בנושא האתיקה לבעלי מניות המיעוט וגיבה את המחקר שלו בניתוח מפורט של אירועים בישראל, צרפת וארה"ב. הוא גילה חוקיות להונאה האתית שאומתה בפרשת אנרון לאחר פרסום ספרי המחקר שלו בהוצאת הספרים הגדולה קלוור (ספרינגר) ארה"ב. במסגרת הקריירה המקצועית העשירה שלו ניהל ד"ר קורי פעילויות בתחומים דומים לאלה הנסקרים בתוכניות הלימודים שהוא מלמד. ד"ר קורי, שפירסם רומן על עולם העסקים בישראל ופעיל בעבר ובהווה במועצות מנהלים של תיאטרון, פסטיבל סרטים וארגונים אתיים כשבי"ל ואומ"ץ, משלב במחקרים שלו דוגמאות רבות של האנשה בדינמיקה קבוצתית עם משחקי תפקידים על הדילמות האתיות של הדמויות השונות. עבודת הגמר שתוגש עם תום הקורס תהיה בנושא: "דילמה אתית שחוויתי במהלך הקריירה המקצועית שלי".

תוכנית לימודים בת 24 הרצאות

1. **מבוא, אקטיביזם אתי**: אתיקה עסקית, אחריות חברתית, חוק ושחיתות בעולם ובישראל. מחזיקי העניין באירגון- stakeholders, מתריעים - whistleblowers, האנשה, קרנות אתיות, יחס החברה, דירקטורים חיצוניים, שקיפות ואומרטה. הדילמה בין דון קישוטיות למקיאבליזם. אקטיביזים אתי בתחומים של קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה. ממשל תאגידי, ארגונים אקטיביסטיים, Transparency International, Adam, Deminor. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של האירוע, הפרק התיאורטי, הספר, המחזה או צפיה בסרט לפני ההרצאה, דיון ומשחק תפקידים. ההרצאות העיוניות והאירועים ילוו בקטעי סרטים בנושאים קשורים. המטלות ועבודת הגמר.

2. **אירוע שוחד**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.

3. **יחס החברה לאתיקה, הצעות לחקיקה**: האם החוקים החדשים, התודעה החדשה לאתיקה חדרו להתנהגות החברתית? החברה בישראל ובעולם לא מנדה מנהלי עסקים, פקידי ממשל ופוליטיקאים לא אתיים. האוסטרקיזם מופעל לעיתים קרובות כלפי המתריעים והלוחמים למען אתיקה. גיבור היום הוא דווקא זה שלא בוחל באמצעים להשגת מטרותיו ע"י מתן שוחד והונאת הציבור ומחזיקי העניין. 20 עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה שהוגשה בשנת 2004 לחבר כנסת הפעיל בנושאי כלכלה, לבקשתו, אך לא היה לנושא המשך. הנושאים כוללים הקמת מכון לאומי לאתיקה, מעבר עובדים מהסקטור הציבורי לסקטור הפרטי, חובת הגשת הצהרת הון לבעלי נכסים בארץ ובחו"ל ובעלות של חברות ומניות, שקיפות בדיווחים על תשלומי מס, תיקון חוק החברות וחברות סידרתית של דירקטורים חיצוניים, השקעות סולידיות של קרנות פנסיה וקופות גמל, עידוד הקמת קרנות אתיות, הפרטה של חברות ממשלתיות רק לציבור הרחב, חוקים דרקוניים והוקעת הציבור להשתמטות ממס ולעבירות כלכליות, שקיפות מלאה של תשלומי כופר, נימוקים על עניין הציבור, עיסקות טיעון ופסקי דין על עבודות שירות, בתי משפט לעבירות מס ועבירות בשוק ההון, דוגמא אישית של המדינה בשקיפות ואתיקה, מבדקי יושרה לנושאי תפקידים בכירים ורגישים, שקיפות מלאה וסינון אתי של ספקים, מקבלי הלוואות והטבות, שקיפות מלאה של נכסי והכנסות נבחרי הציבור, שקיפות של תקציב המדינה ודו"ח מבקר המדינה, עידוד מתריעים וכדומה.

4. **אחריות חברתית וחוק**: "תביעה אזרחית" A Civil Action ספר מאת ג'ונתן הר וסרט בבימוי סטיבן זאיליאן. תביעה אזרחית של הורים לילדים שהיו קורבנות להרעלה אקולוגית מוגשת ע"י עו"ד כנגד החברות האחראיות. עורך הדין הופך במהלך המשפט למעורב רגשית בנושאי אקולוגיה ואחריות חברתית ומזדהה עם הקורבנות מעבר להיבטי החוק היבש.

5. **אירוע מתריע**: מנהל תוכנית בקרת אש לטנקים חייב לעמוד בתוכנית האספקות, כי עתידו המקצועי תלוי בכך. הוא מזייף את התוצאות, עומד ביעדים ומקבל בונוס שמן. מנהל אבטחת איכות עולה על התרמית ומדווח למנכ"ל, אלוף במילואים, שלא עושה דבר וגורם לפיטוריו. בתרגיל בנגב יש סטייה בירי ונהרגים כמה חיילים. מנהל א"א מוסר את המידע לצה"ל.

6. **תאוות בצע בערבון בלתי מוגבל**: "פרשת אנרון" כפי שהיא משתקפת באינטרנט, בעיתונות, בסרטים, ספרים ומחקרים. חוק סרביינס-אוקסלי. חוקיות ההתנהגות הלא אתית של חברות במחקריו של ד"ר קורי שאומתה בפרשת אנרון. דיון על הסרט על פרשת אנרון על פי ספרו של אחד ממנהליה, בריאן קרבר. קטע מתוך ההונאה הגדולה על התמוטטות בנק ברינגס.

7. **התפתחויות חדישות באתיקה**: קודים אתיים, יישום קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, לרבות סינון אתי של לקוחות וספקים, מבדקי יושרה של עובדים ומנהלים. עבירות אתיות של חברות עסקיות ומנהליהן, שוחד ישיר ועקיף, מעילות, זיופי מסמכים, קבלת תרומות לא חוקיות, שחיתות, התנהגות אתית ולא אתית במקרים שהתפרסמו בשנים האחרונות.

8. **שחיתות במערכת הרפואית**: "טיפול לקוי" Damaged Care. סרט בבימויו של הארי וויינר. סיפורה האמיתי של ד"ר לינדה פינו, אישה שנדחפה עד הקצה, בסכנה את הקריירה שלה ואת משפחתה, במאבקה נגד חברות ביטוח רפואי שדאגו לרווחיות על חשבון חיי אדם. פינו העידה עבור חולים שנפגעו מתאוות הבצע של תאגיד ביטוח ענקי והכריעה את גולית.

9. **אירוע רכש**: קצין הרכש בחיל האוויר של פרויקט השבחת מטוסים צריך לבחור קבלן משנה לעיסקה בהיקף של $30M. הקבלן המועדף הוא חברת ענק אמריקאית המציעה מערכת טובה וזולה. קצין הרכש בוחר בקבלן משנה קטן המציע מערכת יקרה יותר שטרם נוסתה. קצין האתיקה חושד במניעי קצין הרכש שהוא בעל עבר אתי ללא רבב ומטרפד את הבחירה שלו.

10. **שקיפות, אמצעי התקשורת ואתיקה**: "המקור" The Insider סרט בבימוי מייקל מאן. סרט המבוסס על המקרה האמיתי של ניסיון השתקה של רשת טלוויזיה אמריקאית שמנעה משיקולים עיסקיים חשיפה של תוצאות מחקר שמוכיח את הנזק בהתמכרות לטבק. הסכנות בכלכלה הגלובלית ובריכוז הכח של חברות הענק, המצפון מול האינטרסים. קטע הסינדרום הסיני.

11. **אירוע הטרדה מינית**: סמנכ"לית לכספים במשרד החינוך מוטרדת מינית ע"י מנכ"ל המשרד. הוא מבטיח לה הטבות מפליגות אם תיענה לו, אך היא דוחה את חיזוריו. בעקבות איומיה להתלונן למשטרה, המנכ"ל מאיים עליה שיערוף את ראשה. שר החינוך מסרב להתערב בפרשה, היא חוככת בדעתה האם עליה להתלונן במשטרה, להבליג או להתריע.

12. **שחיתות בצמרת השלטונית**: Marie: A True Story, סרט בבימויו של רוג'ר דונלדסון. סיפורה האמיתי של מרי רגינטי, עובדת בכירה בממשל, שסירבה לשתף פעולה עם צמרת השלטון המושחתת של מושל מדינה בארה"ב. מרי פוטרה מעבודתה ותבעה את מעסיקיה, למרות איומים והתנכלויות היא לא נרתעה עד אשר זכתה במשפט וגרמה לקריסת הממשל.

13. **אירוע אפליה גזעית**: יועצת משפטית של חברת תרופות נאלצת לשמוע הערות גזעניות מצד הקולגות והממונים עליה. כאשר מעלילים על כל העדה שלה שהם מתעללים בגוויות היא מאבדת את סבלנותה ומתפרצת על עמיתיה. כעבור כמה שבועות היא מודחת מתפקידה ומתמנה יועץ משפטי חדש המתאים יותר לתפקיד ממנה, לדברי המנכ"ל.

14. **החברה והאתיקה הבינלאומית**: "ביקור הגברת הזקנה" The Visit מחזה מאת פרידריך דירנמט עם סרט אפריקאי. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את כפר הולדתה על תושביו, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, גבול החברות, הרשעות, צידוק העוול, העדר אתיקה המוביל לרצח.

15. **אירוע מידע פנים**: ניצול מידע פנים של פקיד גבוה במשרד האוצר על פיחות קרוב עשוי להביא לו רווחים של מיליונים. הוא מחליט לנצל את המידע ומרוויח סכום עתק. אך הפקיד עומד בפני סחיטה של אדם שגילה את התרמית. כל העתיד המקצועי שלו תלוי על כף המאזניים והוא אף עלול להישלח למאסר. האם עליו להיכנע לסחיטה או לנקוט בצעדים דרסטיים?

16. **שוחד ושחיתות בשלטון המקומי**: המחזה "רביזור" Revizor מאת גוגול. פרנסי העיר מציעים לרביזור/המפקח הכללי/מבקר המדינה שוחד על מנת שיתעלם מהשחיתויות שלהם. סאטירה הממחישה את השחיתות בשלטון המקומי, כשמנהלי העירייה המושחתים חושבים שנווד הוא הרביזור ומשחדים אותו בשוחד כספי ואחר על מנת שלא יפרסם ממצאיו.

17. **אירוע דירקטור באלכ"ר**: דירקטור חיצוני המתמנה לדירקטוריון של תיאטרון מגלה את החסרונות והיתרונות של פעילות ציבורית במסגרת אלכ"רים. יוזמות שהוא מעלה במטרה להגביר את השקיפות, לייעל את המערכת, למתן דוגמא אישית, נתקלות בהתנגדות חריפה של הארגון. תכנון אסטרטגי שהוא מציע לא מתקבל למרות הפוטנציאל העסקי והתרבותי.

18. **תאגידי ענק, החוק ומחזיקי העניין**: "משחק המושבעים" Runaway Jury, סרט בכיכובם של ג'ין הקמן ודסטין הופמן ובבימוי גרי פלדר, על פי הרומן של ג'ון גרישם. תאגידי הנשק הגדולים בארה"ב חוברים יחדיו על מנת לקנות את חבר המושבעים בתביעת ענק נגד יצרני הנשק שאפשרו מכירה לא אחראית של נשק לרוצח המוני. תרגיל עוקץ מבריק.

19. **אתיקה ביחסי העבודה בישראל**: "שביתה" סרט דוקומנטארי בבימוי אסף סודרי ואמיר טאוזינגר. ראיונות עם עובדים שאחזו בנשק השביתה כנגד חברה גדולה בדרום הארץ, שבעליה מקורב לשלטון. העובדים השובתים אינם מצליחים לסחוף למאבקם את רוב העובדים, ההסתדרות לא מצליחה לבוא לעזרתם והשובתים נאלצים לשלם את המחיר. המעבר ממשק ניאו בולשביקי למשק ניאו ליברלי שחק את זכויות העובדים והגדיל לשיא את פערי השכר. הצורך במציאת שביל הזהב.

20. **אחריות חברתית, שחיתות ואתיקה בישראל**: דיון על יצירתו החלוצית של ד"ר קורי, תוך דגש על ההקשר הישראלי בספרו "הישמרו מדורון יווני". אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. קטעים מפנל על אתיקה בעסקים בישראל בהנחיית העיתונאי אריה אבנרי.

21. **צדק חברתי, מזרחיות ואתיקה**: "רישיון לחיות" מחזה מאת יצחק גורמזאנו גורן. נישול תושבי שכונות מצוקה מבתיהם לטובת אנשי עסקים ממולחים המשחדים עובדי ציבור. הפן המזרחי באפליה של העשירונים התחתונים. חוסר התוחלת בהתמרדות מזוינת כנגד העושקים העלול להביא להשתלטות פשיסטית על ישראל. דרכים לא אלימות להתגברות על עושק.

22. **אתיקה בחברות מופרטות בישראל**: "גיבור מעמד הפועלים" מחזה מאת יהושע סובול. במדינה שבה הפכה ההפרטה לחזות הכל נאלצים העובדים לשלם את מחיר ההתעשרות הקלה של אילי ההון המקורבים לשלטון ורוכשים את נכסי המדינה בנזיד עדשים. הדרמה של העובדים הותיקים המפוטרים ומוחלפים בעובדים צעירים זולים יותר. מחזות חברתיים של סובול.

23. **אירוע תביעות דיבה**: מנהל תוכנית של רכישה ומיזוג חברות ישראליות עם חברה בינונית מארה"ב מבקש ייעוץ ממשרד עורכי דין גדול על השלכות המס של הענקת מניות ואופציות לעובדים הישראלים. ההצעה שהוא מקבל נראית לו מסוכנת והוא דוחה אותה. משרד עורכי הדין שולח לו בתגובה מכתב בו הוא מאיים עליו בתביעת דיבה.

24. **סיכום**: מה למד כל אחד מהמשתתפים בקורס? איך צריכה האתיקה לאזן את השגת הרווחיות ושווי החברה המקסימליים? דוגמאות לחברות אתיות, ארגונים במגזר הציבורי ופקידי ממשל אתיים וניתוח האירועים של התנהגות אתית. הגברת המודעות האתית בישראל, באיזו דרך? כיצד כל אחד מאיתנו יכול לתרום את תרומתו, למרות השחתת המידות בישראל?

BIBLIOGRAPHY HEBREW

אבינרי שלמה, הרצל – ביוגרפיה, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, ירושלים, 2007

אבנרי אריה, זעקי ארץ מושחתת, טפר הוצאה לאור, 2008

ארנריך ברברה, כלכלה בגרוש: איך (לא) להסתדר באמריקה, בבל, 2004

גור אל, אמת מטרידה, משבר התחממות כדור הארץ, ציבלין, 2007

הגסטרום רוברט ג', דרכו של וורן באפט, מטר הוצאה לאור, 2005

הרצל בנימין זאב, אלטנוילנד, עם הספר, משכל הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד, 2008

הרצל תיאודור, מדינת היהודים, הספריה הציונית על יד ההסתדרות הציונית העולמית, 1985

טאלב נסים ניקולס, הברבור השחור, דביר, 2009

יונוס מוחמד, עולם ללא עוני, הוצאת אחוזת בית ספרים, 2009

כהנמן דניאל, רציונליות, הוגנות, אושר, מבחר מאמרים, כתר, 2005

פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009

פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, הוצאת אריה ניר, 2006

קורי יעקב, הישמרו מדורון יווני, הוצאת בימת קדם, תל אביב, 2001

קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, הוצאת מאגנס, האונ' העברית בירושלים, 2008

קליין נעמי, בלי לוגו: המטרה - בריוני המותגים, הוצאת בבל, 2002

קליין נעמי, דוקטרינת ההלם: עליית הקפיטליזם של האסון, הוצאת אנדלוס, 2009

רוזן אהרון, המשבר ועונשו: מה קרה ב- 2007-2009 ולמה דרך החיים האמריקנית פשטה רגל, גלובס הספרייה, 2009

שטיגליץ ג'וזף א., אי נחת בגלובליזציה, קו אדום הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2005

שטיגליץ ג'וזף י., לתקן את הגלובליזציה, הוצאת אריה ניר, 2008

שרבר אליס, כדור השלג – הביוגרפיה של וורן באפט, מטר (טריווקס), 2009

LIST OF WORKS HEBREW

אויב העם מאת הנריק איבסן בביצוע תיאטרון הקאמרי, תרגום רבקה משולח, בימוי עומרי ניצן, עם עודד תאומי ויצחק חזקיה. 1999, 1 שעה ו- 43 דקות.

ביקור הגברת הזקנה מאת פרידריך דירנמאט בביצוע תיאטרון הבימה, 2012, 2 שעות ו- 2 דקות, תרגום רבקה משולח, בימוי אילן רונן, עם גילה אלמגור- קלייר, יהורם גאון- איל, דב רייזר- ראש העיר, אהרון אלמוג- המורה.

כולם היו בני מאת ארתור מילר בביצוע בית לסין, עם יוסי פולק, מרים זוהר וליאור אשכנזי, 1999, שעה ו- 45 ד'

כולם היו בני מאת ארתור מילר בביצוע הקאמרי ותיאטרון חיפה, עם נתן דטנר, ליאורה ריבלין, 2011, שעה 53 ד'

מבקר המדינה מאת אילן חצור על פי רביזור של ניקולאי גוגול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 1993, 2 שעות ו- 14 דקות, בימוי אילן רונן, עם יוסי גרבר ותיקי דיין

הסוחר מונציה מאת ויליאם שקספיר בביצוע תיאטרון הקאמרי, תרגום אברהם עוז, בימוי עומרי ניצן, עם יוסי גרבר, 1994, 2 שעות ו- 4 דקות

קרנפים מאת אז'ן יונסקו בביצוע בית צבי תיאטרון הספריה, 2002, 1 שעה ו- 56 דקות, תרגום ניסים אלוני, בימוי יוסף פיצ'חדה, עם תלמידי שנה ג' של בית צבי

אוניברסיטת חיפה

תעודת מרצה מצטיין

ד"ר יעקב קורי

מרצה מצטיין בפקולטה למדעי הרוח

בשנת הלימודים תשס"ה

מר איתן טבריה
יו"ר אגודת הסטודנטים

פרופ' אריאל בנדור
דיקן הסטודנטים

פרופ' יוסי בן-ארצי
רקטור

חיפה, כ"ד בטבת תשס"ו 24.1.2006

סמינריון צדק חברתי וכלכלי בישראל- 30 הרצאות - מאת ד"ר יעקב קורי

אתר אינטרנט: www.businessethics.co.il , דוא"ל: coryj@zahav.net.il , טל' 048246316

רקע

סמינריון צדק חברתי וכלכלי בישראל משלב חומר תיאורטי, אירועים, וכן מחזות וסרטים עלילתיים ודוקומנטריים בנושאים של צדק חברתי וכלכלי, הון ושלטון, ריכוזיות, תנועת מחאת האוהלים, ועדת ספיבק-יונה, ועדת טרכטנברג, תנועת הרפובליקה השניה, מנהיגים: דפני ליף, איציק שמולי, רגב קונטס ואחרים, ימי עיון, דיונים הפתוחים לציבור, הקונגרס החברתי. צדק חברתי וכלכלי בדת, בפילוסופיה ובמשנתו של הרצל, הצעות לחקיקה, אתיקה בחברות עסקיות, בבנקאות, בשוק ההון, במשרדים ממשלתיים, באלכ"רים. בעיות הפרטה, פערים חברתיים, שחיתות ושוחד, מידע פנים, מתריעים, אפליה גזעית, הטרדה מינית, הון ושלטון. מודלים של התנהגות אתית וסקירה על איל הון עם סרטים דוקומנטריים. התפתחויות חדישות באתיקה, תכנון אסטרטגי אתי וקודים אתיים. רוב האירועים, היצירות והחומר התיאורטי הם ישראליים מקוריים ומבוססים על ניסיון עסקי וציבורי של עשרות שנים, פעילות בארגונים חברתיים ואתיים, מחקרים וספרים חלוציים בנושאי אתיקה בישראל, ביניהם הספר הישראלי הראשון מסוגו על אתיקה עסקית של ד"ר יעקב קורי: "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" בהוצאת מאגנס, המהווה את המקור המרכזי למקראות הקורס. הקורס גם מתבסס על מאמרים של ד"ר קורי ואחרים ואתרי אינטרנט. עבודת הגמר שתוגש ביום האחרון של הקורס היא: "אתיקה וצדק חברתי, כלכלי וסביבתי בחברה או אלכ"ר בישראל". העבודה היא בת 10 עמודים ותציג היבטים אלה בחברה ישראלית או באלכ"ר ישראלי במתכונת האירועים של הקורס וספר המחקר. יש לתאם את שמות החברות עם המרצה על מנת למנוע כפילויות. קיימת חובת נוכחות בכל השיעורים של הסמינריון. יש להקפיד להגיע בזמן לכל ההרצאות, לאפשר ולעודד כל סטודנט להציג את המטלות שלו בפני כולם בתנאים האופטימליים על מנת שיוכל לעמוד במטלות בצורה הטובה ביותר. על כל הסטודנטים לקרוא את החומר שבמקראות ועל מגישי המטלות להתעמק בחומר, לנתחו ולהציג בפני הכיתה במשך עשר דקות את עיקרי ההרצאה, האירוע והיצירה (בתפקיד המספר) או את הדילמות של הדמויות המרכזיות באירועים וביצירות. בעקבות הדיווח מתפתח דיון קבוצתי. השילוב בין אירועים, חומר תיאורטי מחזות וסרטים עלילתיים ודוקומנטריים הוכח כאפקטיבי במיוחד. 50% מהציון הוא עבור המטלות האישיות ו- 50% מהציון הוא עבור עבודות הגמר האישיות. אין בסמינריון מבחן.

תוכנית לימודים בת 30 הרצאות

1. **מבוא**: צדק חברתי וכלכלי, אתיקה עסקית, אחריות חברתית, חוק ושחיתות בעולם ובישראל. מחזיקי העניין באירגון- stakeholders, מתריעים - whistleblowers, ממשל תאגידי, האנשה, קרנות אתיות, יחס החברה, דירקטורים חיצוניים, שקיפות ואומרטה. 12 העיקרים על רווחיות ואתיקה בקונטקסט הישראלי, הם אינם סותרים אלא משלימים זה את זה. הדילמה בין דון קישוטיות למקיאבליזם. אקטיביזים אתי בתחומים של צדק חברתי וכלכלי, קיימות, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של האירוע, הפרק התיאורטי, הספר, המחזה או צפיה בסרט לפני ההרצאה, דיון ומשחק תפקידים. ההרצאות העיוניות והאירועים ילוו בקטעי סרטים בנושאים קשורים.
מקראות: פרק מבוא בספרו של ד"ר יעקב קורי "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית", הוצאת מאגנס, 2008 (להלן הספר של קורי) – עמודים 9 עד 18.
מטלה: 1. תיאור 12 העיקרים לקיום חברה אתית ורווחית.

2. **מגוון דיעות על צדק חברתי וכלכלי**: ההידרדרות בצדק החברתי והכלכלי בישראל, המודל הסקנדינבי, דרכים מעשיות להנהגת צדק חברתי וכלכלי בישראל. הקרדו של המשתתפים שהרצו ביום עיון בנושא זה: פרופ' ערן ויגודה-גדות, פרופ' יהודה כהנא, פרופ' מאיר חת, פרופ' רן לחמן, אריה אבנרי יו"ר אומ"ץ, דפני ליף, ד"ר איציק ספורטא, גליה שגיא מנכ"לית שבי"ל, מיקי שרן מנכ"ל ממגורות דגון, חכ"ל אראלה גולן, רגב קונטס, ד"ר יעקב קורי יוזם הכנס, נציגי סטודנטים ומאהלים.
מקראות: באתר של יעקב קורי www.businessethics.co.il , ב- HEBREW, ב- Extracts: Books/Articles on Social & Economic Justice, חמישה מאמרים של יעקב קורי: המאמר "צדק חברתי וכלכלי בישראל – חלום ליל קיץ או מהפכה?" המבוסס על ההרצאה על צדק חברתי וכלכלי ביום העיון, "מכתב גלוי לראשי תנועת המחאה החברתית", ע' 1-15. המאמרים של קורי "הדוגלים בצדק חברתי וכלכלי – אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים?", "אחריות אבסולוטית מהשריפה בכרמל ועד דיכוי תנועת המחאה", "הסיוט של יוליה", עמ' 92-83.
וידאו: קטעים מתוך הסרט בן 262 דקות של הערוץ האקדמי על יום העיון שנערך ב- 25 בספטמבר 2011 באוניברסיטת חיפה, בנושא צדק חברתי בישראל: http://actv.haifa.ac.il/programs/List.aspx?li=109
מטלות: 1. מושב הפתיחה של יום העיון, 2. פאנל אקדמי/עסקי ביום העיון, 3. פאנל אקטיביסטי/חברתי ביום העיון, 4. מושב הסיום של יום העיון, 5. המאמרים של קורי.
דיון: דינמיקה קבוצתית על הנושאים שנסקרו ביום העיון ועל המאמרים של קורי.

3-4. **דרכים לכינון צדק חברתי וכלכלי בישראל**: דרישות ראשי המחאה החברתית של תנועות האוהלים, של נציגי הסטודנטים, המסקנות של ועדות המומחים ספיבק-יונה, של ועדת טרכטנברג, הקונגרס החברתי. אסטרטגיה ארוכת טווח אל מול הישגים מתונים מידיים. תנועת הרפובליקה השניה, מה עדיף תנועה עממית חוץ פרלמנטרית, הצטרפות או ייסוד מפלגות פוליטיות. הדרישה לשמור

על אחדות השורות של מעמד הביניים והעניים, יונים וניצים, יהודים וערבים, דתיים וחילוניים, פריפריה ומרכז. קדימות ביעדים של צדק חברתי, ניתוק הון משלטון, מעבר מכלכלה ניאו ליברלית לכלכלת הדרך השלישית.
מקראות: מחאת האוהלים: http://j14.org.il וגם בויקפדיה
ועדות המומחים למען צדק חברתי ספיבק-יונה: http://j14.org.il/spivak
ועדת טרכטנברג: http://hidavrut.gov.il וגם בויקיפדיה
באתר של יעקב קורי, ב- HEBREW, ב- Extracts: Books/Articles on Social & Economic Justice, שני מאמרים של יעקב קורי: "אחים במדינה פרצה שריפה", "עיקרי מצע תנועת הרפובליקה השניה בישראל", עמ' 16-19.
וידאו: קטעים מסרטים של כ- 5 שעות על תנועת המחאה, דפני ליף, ראשי תנועת המחאה, הפגנת חצי המיליון ב- 3.9.11, המקור וכדומה. "התעוררות", 19 סרטים קצרים של כשבע דקות כל אחד על תנועת המחאה החברתית של קיץ 2011, שהופקה על ידי יס דוקו בקיץ 2011. כמו כן סרט דוקומנטרי של 60 דקות באותו השם, הכולל קטעים של כמה מהסרטים הקצרים הנ"ל, לרבות רני רהב, מנטליות רוסית, בית שאן, ראובן אברג'יל/ירושלים, הר מירון, איכילוב, חיפה כימיקלים.
http://yes.walla.co.il/?w=2/7853
מטלות: 1. מחאת האוהלים, 2. דפני ליף, 3. איציק שמולי, 4. ועדות ספיבק-יונה, 5. ועדת טרכטנברג, 6. רני רהב (מתוך התעוררות), 7. מנטליות רוסית (מתוך התעוררות), 8. ראובן אברג'יל/ירושלים/הפנתרים השחורים (מתוך התעוררות), 9. תנועת הרפובליקה השניה, 10. עמדת הממשלה. דיון בדינמיקה קבוצתית על הדרכים לכינון צדק חברתי וכלכלי בישראל.

5. **הצעות לחקיקה על צדק חברתי וכלכלי**: 20 עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי צדק חברתי וכלכלי, אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה שהוגשה בשנת 2004 לחבר כנסת הפעיל בנושאי כלכלה, לבקשתו, אך לא היה לנושא המשך. הנושאים כוללים הקמת מכון לאומי לאתיקה, איסור מעבר עובדים מהסקטור הציבורי לסקטור הפרטי, חובת הגשת הצהרת הון לבעלי נכסים בארץ ובחו"ל ובעלות של חברות ומניות, שקיפות בדיווחים על תשלומי מס, תיקון חוק החברות וחברות סידרתית של דירקטורים חיצוניים, השקעות סולידיות של קרנות פנסיה וקופות גמל, עידוד הקמת קרנות אתיות, הפרטה של חברות ממשלתיות רק לציבור הרחב, חוקים דרקוניים והוקעת הציבור להשתמטות ממס ולעבירות כלכליות, שקיפות מלאה של תשלומי כופר, נימוקים על עניין הציבור, עיסקות טיעון ופסקי דין על עבודות שירות, בתי משפט לעבירות מס ועבירות בשוק ההון, דוגמא אישית של המדינה בשקיפות ואתיקה, מבדקי יושרה לנושאי תפקידים בכירים ורגישים, שקיפות מלאה וסינון אתי של ספקים, מקבלי הלוואות והטבות, שקיפות מלאה של נכסי והכנסות נבחרי ציבור, של תקציב המדינה ודו"ח מבקר המדינה, עידוד מתריעים... האם הצעות החקיקה הן מעשיות? האם תנועה שתכלול אותן במצעה תוכל לזכות בבחירות?
מקראות: 20 עיקרי מדיניות ותחיקה בנושאי צדק חברתי וכלכלי, אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים, הצעה לכנסת, עמודים 397 - 403 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים דוקומנטריים על צדק חברתי וכלכלי בישראל.
מטלות: ניתוח עיקרי מדיניות ותחיקה: 1. מס' 1-4, 2. מס' 5-8, 3. מס' 9-12, 4. מס' 13-16, 5. מס' 17-20.
דיון בדינמיקה קבוצתית על ההצעות לחקיקה ומעשיותן.

6. **צדק חברתי וכלכלי ביחסי העבודה בישראל, איגודי עובדים, עובדי קבלן – הסרט "שביתה":** "שביתה" סרט דוקומנטארי בבימוי אסף סודרי ואמיר טאוזינגר. ראיונות עם עובדים שאחזו בנשק השביתה כנגד חיפה כימיקלים דרום, שבעליה היה מקורב לשלטון. העובדים השובתים אינם מצליחים לסחוף למאבקם את רוב העובדים, ההסתדרות לא מצליחה לבוא לעזרתם והשובתים נאלצים לשלם את המחיר. ההתנכלות לעובדים המנסים להתאגד לעומת טרור הועדים החזקים. המעבר ממשק ניאו בולשביקי למשק ניאו ליברלי שחק את זכויות העובדים והגדיל לשיא את פערי השכר. מהו שביל הזהב?
הסרט הדוקומנטרי "זהב לבן עבודה שחורה" בבימוי טלי שמש, המתעד את מצב עובדי הקבלן במפעלי ים המלח בבעלות משפחת עופר. ראיונות עם עובדי קבלן, שרובם לא הסכימו להיחשף, עם ועד העובדים, ודילמות ההפרטה בישראל.
מקראות: אתיקה ביחסי העבודה בישראל: הסרט "שביתה" – עמודים 473 – 478 בספר של קורי.
וידאו: קטעים מהסרט "שביתה", 2005, 90 דקות, במאים: אסף סודרי ואמיר טאוזינגר
קטעים מהסרט "זהב לבן עבודה שחורה", 2004, 48 דקות, במאית טלי שמש. בפייסבוק – זהב לבן עבודה שחורה
מטלוח: 1. המספר שיספר את הסרט "שביתה". ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. העובדים שפתחו בשביתה, 3. העובדים שלא הצטרפו לשביתה, 4. נציגי ההסתדרות, 5. הנהלת החברה. על מגישי המטלות לראות את הסרט לפני השיעור. 6. עובדי קבלן, על פי הסרט "זהב לבן עבודה שחורה" ומקורות אחרים. דיון בדינמיקה קבוצתית על יחסי עבודה בישראל.

7-8. **הון ושלטון בישראל**: מסה על הון ושלטון בישראל. ההשלכות של המדיניות הניאו ליברלית של הממשלות השונות על פערי ההכנסות באוכלוסייה, שחיקת מעמד הביניים, הגברת תופעות העוני, ריכוז העושר בידי עשרים משפחות של אילי הון. האם מדינת ישראל היא עדיין דמוקרטיה המיטיבה עם רוב העם או היא רפובליקת בננות המיטיבה רק עם מיעוט מזערי שלו?
מקראות: ויגודה-גדות ערן וקורי יעקב: בשם האזרחים, העסקים, או העסקנים? הארות על האחריות הציבורית של הממשל והמינהל הציבורי בישראל – באתר של יעקב קורי www.businessethics.co.il , ראה HEBREW, ושם פתח את The Great Recession – In the World and in Israel – Book's Extracts, pp. 34-47
וידאו: קטעים מתוך הסרט "שיטת השקשוקה", 2008, 93 דקות, בימוי אילן עבודי, עם מיקי רוזנטל, וכן מהמשדר המיוחד על שיטת השקשוקה בהנחיית עודד שחר בערוץ 1, ב- 28.7.2009, לרבות סרט התגובה של משפחת עופר בבימוי שי נשר, 23 דקות, ראיונות ודיונים עם מיקי רוזנטל ואלי גולדשמידט, נציג משפחת עופר, פנלים על עצמאות התקשורת, ההפרטה, הון ושלטון, עם דידי לחמן-מסר, מרדכי קרמניצר, ארי שביט, רינו צרור, אילן גילון, עומר מואב, רם כספי ושלי יחימוביץ'. סה"כ כארבע שעות.

"המקור" – הון ושלטון – הבעייתיות במעבר בכירי הממשל לעבודה אצל הטייקונים, סרט דוקומנטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאי איתי רום, 25 דקות.
מטלות: ניתוח הנושאים: 1. אחריות ציבורית בעולם ובישראל, 2. ניאו ליברליזם, מילטון פרידמן ומדיניותו הכלכלית של נתניהו, 3. משנתו של ג'וזף שטיגליץ, 4. שחיקת הצדק החברתי והכלכלי בישראל על פי המחקרים של מרכז אדוה, 5. הערכת ביצועי המגזר הציבורי בישראל על ידי הציבור הרחב, 6. מגמות התפתחות המגזר הציבורי בישראל במאה ה- 21, 7. מרכיבי הון ושלטון בישראל: אילי ההון, מחזיקי העניין, הפקידות הבכירה, הפוליטיקאים, אנשי הרוח, האקדמיה, 8. משפחת עופר.

9. **אתיקה עסקית בבנקאות ומסה על אתיקה בישראל**: 12 עיקרי אתיקה בבנקאות שהוצגו להנהלת אחד הבנקים הגדולים בישראל, לבקשתה, אך לא היה לנושא המשך. הפערים הגבוהים במרווחים בין הריבית הנגבית בהלוואות לריבית המשולמת בפקדונות, פערי השכר בין נושאי התפקידים הבכירים לזוטרים, מעבר עובדים בכירים מהמגזר הממשלתי לבנקים עליהם הם אמורים לפקח, אחריות חברתית של בנקים. תרומה של חצי אחוז מהרווח ובעיות אתיות בהשגת 99.5% של הרווח הנותרים.
מקראות: 12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים – הצעה להנהלת בנק גדול בישראל – עמודים 404 – 408 בספר של קורי.
אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו – עמודים 393 – 396 בספר של קורי.
וידאו: ראיון עם שרי אריסון ע"י שרון גל, 2010, ערוץ 10, 26 דקות.
מטלות: ניתוח הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים: 1. מס' 4-1, 2. מס' 8-5, 3. מס' 12-9, 4. ניתוח המסה: אתיקה בעסקים בישראל – החלום ושברו, 5. שרי אריסון

10. **צדק חברתי וכלכלי בחברות מופרטות בישראל – המחזה "גיבור מעמד הפועלים"**: "גיבור מעמד הפועלים" מחזה מאת יהושע סובול. במדינה שבה הפכה ההפרטה לחזות הכל נאלצים העובדים לשלם את מחיר ההתעשרות הקלה של אילי ההון המקורבים לשלטון ורוכשים את נכסי המדינה בנזיד עדשים. הדרמה של הותיקים המפוטרים ומוחלפים בעובדים צעירים זולים יותר. המחזה מתאר את המציאות המרה בפריפריה כשאין למעשה חלופות תעסוקה. מחזות חברתיים של סובול.
מקראות: סובול יהושע, גיבור מעמד הפועלים", אור-עם, 2006.
צדק חברתי וכלכלי בחברות מופרטות: המחזה "גיבור מעמד הפועלים" מאת יהושע סובול- עמ' 454 – 458 בספר של קורי.
וידאו: קטעים מ-"גיבור מעמד הפועלים", מאת יהושע סובול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 2006, 80 דקות, בימוי עודד קוטלר.
מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. בבר/אלברט ומורדי מולכו, 3. נטלי וליאור אפללו, 4. פולי אפללו, 5. מרקוס סלי מרקדו. על מגישי המטלות לראות או לקרוא את המחזה במלואו לפני השיעור.

11-12: **הון ושלטון באספקלריה של הריכוזיות, ההפרטות ומשאבי הטבע**: אין בישראל כלכלת שוק, הפכנו לכלכלה ריכוזית, פירמידלית, עם מונופולים וקרטלים, עם הפרטה מירבית ומסירת משאבי הטבע במחירי מציאה. מסכנים את שלום הציבור ואת הבריאות שלו תוך פגיעה באיכות הסביבה, כאשר פקידות האוצר עוברת לעבוד אצל אילי ההון שהם היו אמורים להיות הרגולטורים שלהם. הטייקונים עושים תספורות לאגרות החוב הקונצרניות וקרנות הפנסיה מושקעות בבורסה לא פעם בהשקעות ספקולטיביות. מסקנות ועדת הריכוזיות וועדת ששינסקי לבחינת המדיניות הפיסקאלית בנושא משאבי נפט וגז בישראל. סקירה על אילי ההון: נוחי דנקנר, יצחק תשובה, לב לבייב, משפחת רקנטי, ועל מיכל האמוניה של חיפה כימיקלים.
מקראות: ועדת ששינסקי באתר האוצר: http://mof.gov.il/BudgetSite/Reform/Pages/PhysicsPolicy.aspx.
הריכוזיות בישראל - הועדה להגברת התחרותיות במשק: http://go.calcalist.co.il/pic/contralmanager/111011.pdf
ריכוזיות - יום עיון מוסד נאמן: http://www.neaman.org.il/בחינת-הריכוזיות-במשק-הישראלי-והשלכותיה
הפרטה בישראל וסקירה על אילי ההון הנ"ל ועל אריק שרון ובניו בויקיפדיה, דה מרקר ובעיתונות. הספר "רקנאטי, אב ובנו" מאת הארי רקנטי, כנה, 1984. מיכל האמוניה בעיתונות ובאתר אומ"ץ http://ometz-il.org .
וידאו: ראיון עם יצחק תשובה ע"י יאיר לפיד, 2010, חדשות ערוץ 2, 12 דקות וכן ראיון עם שלי יחימוביץ' ע"י קרן מרציאנו בנושא מיסוי מאשבי הגז, 2010, ערוץ 2, 6 דקות. תוכנית של מיקי רוזנטל על נוחי דנקנר, 2010, ערוץ 10, 33 דקות. תוכנית של מיקי רוזנטל על לב לבייב, 2010, המקור, ערוץ 10, 25 דקות. ראיון עם רני רהב, בעל משרד יחסי ציבור של טייקונים, 11.8.2011, ע"י יס דוקו – התעוררות, במאים דניאל סיוון ויוסי בלוך, 7 דקות. תוכנית במבט שני עם קרן נויבך "מיכל מתקתק במפרץ חיפה", על מיכל האמוניה של חיפה כימיקלים, 2009, ערוץ 1, 33 דקות. **"נשר"**, סרט דוקומנטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאית טלי קורן, שעה ושלוש דקות. על המונופול של "נשר" בבעלות נוחי דנקנר ובונדי לבנת, בעיות הון ושלטון, השפעה על הכנסת, תחרות הוגנת או לא.
מטלות: 1. ריכוזיות בישראל, 2. הפרטה בישראל, 3. ועדת ששינסקי, 4. מיכל האמוניה, 5. משפחת רקנאטי, 6. נוחי דנקנר, 7. לב לבייב, 8. יצחק תשובה, 9. המונופול "נשר", 10. אריק שרון ובניו, הון ושלטון.

13. **מודלים אתיים של התנהגות אילי הון ופוליטיקאים**: המודל של סטף ורטהיימר, איש עסקים ישראלי אתי, שמכר את חברתו ישקר לאיש עסקים אתי מארה"ב וורן באפט. ורטהיימר קיבל ארבעה מיליארד דולר, שילם את מלוא המיסים וממשיך לפתח מודלים עסקיים, חברתיים וחינוכיים בפארקים תעשייתיים בתפן ובאתרים אחרים בישראל ובחו"ל. מודל זה ממחיש איך חברה יכולה להיות רווחית, תוך שמירה על ערכי יסוד של קיימות, צדק חברתי, איכות הסביבה ואתיקה. סקירה על אילי הון אתיים מתחום ההיי טק: יוסי ורדי וגיל שוויד, תוך התייחסות שלהם למחאה החברתית. מודלים של פוליטיקאים: מורשת רבין בתחום החברתי והכלכלי – צמצום הפערים החברתיים, הגדלת התקציבים החברתיים בצד האצת ההפרטה.
מקראות: "המודל של סטף ורטהיימר", באתר של יעקב קורי www.businessethics.co.il , ראה HEBREW, ושם פתח את The Great Recession – In the World and in Israel – Book's Extracts, pp. 60-62.

"איש ליד מכונה", ביוגרפיה של סטף ורטהיימר, ידיעות ספרים, 2011, עמ' 269-215, 332-289.
בויקיפדיה ובעיתונות: יוסי ורדי – מלאך חברות ההזנק, גיל שוויד - מייסד "צ'קפוינט", סטף ורטהיימר, מייסד ישקר ומקים כפר הורדים, פוליטיקאי מתוסכל ומחנך.
גיל שוויד - כלכליסט, 2011 – בצעד מפתיע הביע מנכ"ל צ'ק פוינט, גיל שוויד, תמיכה במחאה החברתית ובמסקנות ועדת טרכטנברג, שהמליצה להעלות את מס החברות ל- 25%, כולל סרט קצר של כחמש דקות:
http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3551995,00.html
וידאו: מודל תפן (באנגלית), 8 דקות, עם סטף ורטהיימר. החזון של סטף, 26.09.11, 6 דקות, בעברית, עם סטף ורטהיימר.
יוסי ורדי - "המקור" – ראיון עם יוסי ורדי, סרט דוקומנטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאית טלי קורין, 17 דקות.
רבין והבטחון החברתי, תוכניתו של ירון דקל בערוץ 1, סרטים דוקומנטריים ופאנלים עם שבס, דרעי, רמון, גוטווין, ברוורמן
http://www.iba.org.il/media/?recorded=1&starting=887940
מטלות: 1. סטף ורטהיימר – סנגור, 2. סטף ורטהיימר – קטגור, 3. פילנתרופיה כתחליף לאתיקה, 4. יוסי ורדי, 5. גיל שוויד. 6. מורשת רבין בתחום החברתי והכלכלי.

14. **צדק חברתי וכלכלי בהקשר של המשבר הכלכלי**: ד"ר יעקב קורי מתמחה במשבר הכלכלי בעולם ובישראל, כתב על כך בספר המחקר שלו שיצא לאור בארה"ב בסוף שנת 2009: Cory Jacques, Business Ethics for a Sustainable Society, The Edwin Mellen Press, 2009, וכן סדרת מאמרים שכמה מהם המתייחסים לישראל מובאים להלן. המאמרים דנים בהקשרים של צדק חברתי, אתיקה עסקית, ראיית חשבון, מידע פנים, ביטוח, וראיה הוליסטית. הראיה ההוליסטית היא זאת שמאחדת את כל התחומים: צדק חברתי, כלכלי, משפטי וסביבתי, אתיקה עסקית, אתיקה בממשל, אחריות חברתית, קיימות, איכות הסביבה, ממשל תאגידי, קפיטלזים הומאני, גלובליזציה הומאנית, שוויון הזדמנויות, יושרה.
מקראות: באתר של קורי www.businessethics.co.il , ב- HEBREW, ב- Extracts: Books/Articles on Social & Economic Justice, מאמרים של יעקב קורי: העקרונות של עסקים ואתיקה בישראל ובעולם לקראת 2020, רואי החשבון כנושאי הדגל של המהפכה האתית, שקיעתה של האתיקה בעקבות המשבר הכלכלי, דרך מקורית להוראת האתיקה בעסקים, סיכוני הביטוח בארה"ב ובישראל על רקע המשבר, רק בעלי מידע פנים הולכים על בטוח, אתיקה הוליסטית בכל תחומי החיים, עמ' 31-30, 70-59.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. 36 העקרונות של עסקים ואתיקה, 2. רואי החשבון כנושאי הדגל של המהפכה האתית, 3. שקיעתה של האתיקה בעקבות המשבר הכלכלי, 4. רק בעלי מידע פנים הולכים על בטוח, 5. אתיקה הוליסטית בכל תחומי החיים.

15. **צדק חברתי וכלכלי ביהדות ובנצרות**: צדק חברתי וכלכלי ביהדות: בתנ"ך, בתלמוד ובקבלה, שליח לדבר עבירה, ואהבת לרעך כמוך. צדק חברתי וכלכלי בנצרות – בברית החדשה, האתיקה האוונגליסטית, לא ניתן לעבוד את האל וגם את ממון, המנכ"ל הנוצרי האתי, מקס ובר. אתיקה בדתות אחרות, כלל הזהב: אל תעשה לאחר את אשר לא היית רוצה שיעשו לך
מקראות: צדק חברתי וכלכלי בדתות – עמודים 214-211 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: ניתוח צדק חברתי בדתות, 1. ביהדות – בתנ"ך, 2. ביהדות – לאחר התנ"ך, 3. בנצרות, 4. באסלם, 5. בדתות אחרות

16. **צדק חברתי וכלכלי – הרומן "הישמרו מדורון יווני"**: דיון על יצירתו החלוצית של ד"ר יעקב קורי, תוך דגש על ההקשר הישראלי בספרו "הישמרו מדורון יווני". אודיסיאה מודרנית של איש עסקים ישראלי המנסה להישאר אתי בסביבה של שחיתות, השתקה ואיומים, אוסטרקיזם של הקרבן. העושק של החברה הישראלית מתחיל בעושק של בעלי מניות המיעוט, אך כאשר הוא לא נענש, הוא עובר לעושק של העובדים, הלקוחות, הספקים, הנושים, איכות הסביבה, הקהילה, ולבסוף כמעט כל האוכלוסיה. הרומן עובד למחזה בשם "בחירתה של נלי" בשיתוף עם עמליה אייל. המחזה מופיע באתר של קורי ב- HEBREW. פנל על צדק חברתי וכלכלי בישראל בהנחיית אריה אבנרי, עם פרץ לביא, יונתן אדרת ויעקב קורי.
מקראות: קורי יעקב, "הישמרו מדורון יווני", בימת קדם, 2001.
בעלי מניות מיעוט, שחיתות ואתיקה בישראל: הרומן "הישמרו מדורון יווני" מאת יעקב קורי וביקורת על היצירה מאת יהושע סובול – עמודים 473-461 בספר האקדמי של קורי.
וידאו: קטעים מראיון של יצחק גורמזאנו גורן עם יעקב קורי, קטעים מהרומן/מחזה עם שחקנים, שנמשכו כשעה. בעקבותיו: קטעים מפנל על צדק חברתי וכלכלי בישראל בהנחיית העיתונאי אריה אבנרי, שנערך ב- 29 ביולי 2001 בסוזאן דלאל בתל אביב, ונמשך כשעה – באתר של קורי ב- http://www.businessethicscory.com/BewareInHebrew.html או ישירות ב:
mms://vod4.haifa.ac.il/p/ac/cory2.wmv
מטלות: 1. המספר שיספר את הספר או את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יולי, 3. נלי, 4. אלי, 5. אריה. על מגישי המטלות לקרוא את הרומן או את המחזה (הנמצא באתר של קורי ב- HEBREW) לפני השיעור.

17. **צדק חברתי וכלכלי בפילוסופיה ובמשנתו של הרצל**: "אתיקה" של אריסטו – הספר החשוב ביותר (פרט לתנ"ך) שנכתב אי פעם בנושא. אושר ועושר, חינוך וניסיון, השגת האמת באמצעות המדע, האומנות, המתינות, התבונה והחוכמה. מרקוס אורליוס, "הנסיך" של מקיאבלי, קנט, בנטהאם, התועלתנים, היד הנעלמה של אדם סמית, שופנהאור. צדק חברתי וכלכלי במשנתו של הרצל המטיפה לדרך שלישית בין סוציאליזם קיצוני לקפיטליזם שלוח רסן, עם פן הומני של צדק חברתי.
מקראות: צדק חברתי וכלכלי בפילוסופיה – עמודים 218-215 בספר של קורי.

אבינרי שלמה: הרצל – עמודים 144-159 (הוצאת מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 2007)
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: ניתוח משנת הצדק החברתי והכלכלי של: 1. אריסטו, 2. קאנט, 3. מקיאבלי, 4. התועלתנים, 5. אדם סמית, 6. הרצל.

18. **צדק חברתי, מזרחיות ואתיקה: המחזה"רישיון לחיות"**: מחזה מאת יצחק גורמזאנו גורן. נישול תושבי שכונות מצוקה מבתיהם לטובת אנשי עסקים ממולחים המשחדים עובדי ציבור. הפן המזרחי באפליה של העשירונים התחתונים. חוסר התוחלת בהתמרדות מזוינת כנגד העושקים העלול להביא להשתלטות פשיסטית על ישראל. דרכים לא אלימות להתגברות על עושק. האם קיימים חברות ובנקים "לבנים" בישראל? המחזה מבוסס על הרומן "מקלט בבבלי" מאת יצחק גורמזאנו גורן.
מקראות: גורמזאנו גורן יצחק, מקלט בבבלי, בימת קדם - קשת המזרח, 1998.
צדק חברתי, מזרחיות ואתיקה: המחזה "רישיון לחיות" מאת יצחק גורמזאנו גורן, עמ' 458-460 בספר של קורי.
וידאו: "רישיון לחיות" מאת יצחק גורמזאנו גורן בביצוע תיאטרון באר שבע, 1999, 97 דקות, בימוי סיני פתר.
מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. חלי דה סילווה, 3. משה רחמים, 4. ששון דנגור, 5. ניסים רביבו. על מגישי המטלות לראות או לקרוא את המחזה או את הספר במלואו לפני השיעור.

19. **המועצה המפקחת והמכון הלאומי לאתיקה**: הצעה להקים בכל חברה ציבורית מועצה מפקחת שתאזן את כוחה האבסולוטי של מועצת המנהלים ותייצג את האינטרסים של מחזיקי העניין ובמיוחד של בעלי מניות המיעוט. אלטרנטיבה יעילה לדח"צים. המכון לאתיקה יעניק תו תקן אתי לחברות, יפרסם באינטרנט דו"חות על חברות ומנהלים שהורשעו בגין עבירות כלכליות, שהפסידו בתביעות ייצוגיות, שפשטו את הרגל. המכון הלאומי לאתיקה, שימומן ע"י מחזיקי העניין, ומנהליו יהיו ללא רבב אתי, יסייע בסינון אתי עבור קרנות אתיות ובמינוי דח"צים ו/או חברי מועצות מפקחות. בעלי מניות המיעוט שהם ברוב המקרים רוב בחברה ימחו למכון לאתיקה את זכויות ההצבעה שלהם ובכך יתבטלו גרעיני השליטה והפירמידות ונגיע לדמוקרטיה תאגידית, כאשר רוב בעלי מניות המיעוט ישלטו בחברה וידאגו לאינטרסים של כל מחזיקי העניין.
מקראות: המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים – עמודים 88 – 91 בספר של קורי.
המכון הלאומי לאתיקה – עמודים 92 – 95 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: ניתוח הנושאים: 1. הדירקטורים החיצוניים, 2. המועצה המפקחת – קטגור, 3. המועצה המפקחת - סנגור, 4. המכון הלאומי לאתיקה – קטגור, 5. המכון הלאומי לאתיקה – סנגור.

20. **התפתחויות חדישות באתיקה וקודים אתיים**: קודים אתיים, יישום קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי, לרבות סינון אתי של לקוחות וספקים, מבדקי יושרה של עובדים ומנהלים. עבירות אתיות של חברות עסקיות ומנהליהן, שוחד ישיר ועקיף, מעילות, זיופי מסמכים, קבלת תרומות לא חוקיות, שחיתות, התנהגות אתית ולא אתית במקרים שהתפרסמו בשנים האחרונות.
מקראות: היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, תכנון אסטרטגי אתי ואירועים אופייניים – עמודים 151-156 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: ניתוח הנושאים על פי הספר של קורי והאינטרנט: 1. היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, 2. הקוד האתי ותכנון אסטרטגי אתי, 3. אירועי פורד פינטו ושברולט מאליבו, 4. אירוע טיילנול ואירוע מקטיזן, 5. אירוע בן אנד ג'ריס.

21. **אירוע שוחד**: חברת היי טק גדולה מתחרה על פרויקט של $300M בתחום התקשורת. היא לא מומחית בתחום זה ולכן היא משחדת פקיד ממשלתי בכיר לקבלת הפרויקט. אחרי קבלת ההזמנה, היא לא משלמת למתווך שיצר את הקשר עם הפקיד את העמלה המובטחת. המתווך תובע את החברה והשופט מזכה אותה ומחייב את המתווך בהוצאות.
מקראות: אירוע שוחד: אתיקה במכרזים ממשלתיים – עמודים 170-174 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. צדוק, 3. פנחס, 4. נפתלי, 5. פרץ.

אירוע "מאחורי החומה הסינית": בעל שליטה מתעלם מכללי החומה הסינית ומכריח את מנהל הכספים להשקיע את הרזרבות אצל חבריו. אירוע זה ממחיש את הבעיות של הריכוזיות והשליטה הפירמידלית, הקושי שיש לאכוף אי ניצול מידע פנים, החסינות שיש למעשה לבעלי השליטה, הסכנה בהשקעה באג"ח קונצרניות לעומת השקעות סולידיות באג"ח ממשלתי.
מקראות: באתר של קורי www.businessethics.co.il , ב- HEBREW, ב- Extracts: Books/Articles on Social & Economic Justice, אירוע "מאחורי החומה הסינית", עמ' 57-58.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2.עמוס, 3. אריה, 4. אלכס, 5. רואי החשבון.

22. **"ביקור הגברת הזקנה" The Visit of the Old Lady - הקשרים אקטואליים**: מחזה מאת פרידריך דירנמט, 1956. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את עיר הולדתה על תושביה, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, הכסף הוא ערך עליון, הון ושלטון וקנית הפקידים, הקורבן תמיד אשם וצידוק העוול, העשוקים חיים במציאות מדומה, גבול החברות, אכזריות ופסיכופתיות, העדר אתיקה מוביל לרצח.
מקראות: דירנמט פרידריך, ביקור הגברת הזקנה (1956), תרגום טובה קשת, הוצאת אור-עם 1983
האוניברסליות של האתיקה: המחזה "ביקור הגברת הזקנה" והסרט האפריקאי "צבועים" – עמודים 380-383 בספר של קורי.

מסה: באתר של קורי www.businessethics.co.il , ב- HEBREW, ב- Extracts: Books/Articles on Social & Economic Justice, עמודים 71-82, מאמר של קורי "הקשרים אקטואליים למחזה ביקור הגברת הזקנה".
וידאו: ביקור הגברת הזקנה מאת פרידריך דירנמאט בביצוע תיאטרון הבימה, 2012, 2 שעות ו- 2 דקות, תרגום רבקה משולח, בימוי אילן רונן, עם גילה אלמגור - קלייר, יהורם גאון - איל, דב רייזר – ראש העיר, אהרון אלמוג – המורה.
The Visit, 1964, Director Bernhard Wicki, with Ingrid Bergman and Anthony Quinn, based on the play The Visit of the Old Lady by Friedrich Durrenmatt
Hyenas, 1992, Director Djibril Diop Mambety, African film based on Durrenmatt's play
מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. קלייר זחנסיאן, 3. אלפרד איל, 4. ראש העיר, 5. המורה, 6. הקשרים אקטואליים של המחזה על פי המסה. על מגישי המטלות לראות או לקרוא את המחזה לפני השיעור.

23. **אירוע משאבי אנוש**: מנכ"ל החברה מרוצה מעבודתו של החשב ושולח אותו עם רעייתו לחופשה ברומא על חשבון החברה. הוא מציע לחשב לרשום זאת כהוצאה עסקית ובאותה הזדמנות לרשום את ההוצאות על חופשות וארוחות משפחתיות של המנכ"ל בסך $60,000 כהוצאה עסקית. החשב מתייעץ עם סמנכ"לית משאבי אנוש כיצד לנהוג.
מקראות: אירוע מנהיגות ויושרה: אתיקה במשאבי אנוש – עמודים 32-36 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. יוסף, 3. יעקב, 4. מרים, 5. סימה.

אירוע אתיקה במשרד ממשלתי: ניצול מידע פנים של פקיד גבוה במשרד האוצר על פיחות קרוב עשוי להביא לו רווחים של מיליונים. הוא מחליט לנצל את המידע ומרוויח סכום עתק. אך הפקיד עומד בפני סחיטה של אדם שגילה את התרמית. כל העתיד המקצועי שלו תלוי על כף המאזניים והוא אף עלול להישלח למאסר. האם ייכנע לסחיטה או יילחם בה?
מקראות: אירוע אתיקה במשרד ממשלתי – עמודים 429-432 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. נחמן, 3. שמעון, 4. מנשה, 5. זלדה.

24. **"הכסף" - L'Argent - הקשרים אקטואליים**, הרומן של אמיל זולא משנת 1890 הוא היצירה הטובה ביותר על אתיקה עסקית ומכיל את מרבית המרכיבים של הנושא: עושק בעלי מניות המיעוט, הון ושלטון, העיתונות בשירות אילי ההון, תאוות הבצע של אריסטיד סאקאר הטייקון מימי נפוליאון השלישי בצרפת אך גם של בעלי מניות המיעוט ושאר הגורמים, אצטלה של אחריות חברתית קרי נדבנות המסתירה את עושק הציבור, ריכוזיות נוסח צרפת הקיסרית, כלכלה לא רציונלית.
מקראות: באתר של יעקב קורי www.businessethics.co.il , ראה HEBREW, ושם פתח את The Great Recession – In the World and in Israel – Book's Extracts, pp. 48-54 סקירה על הספר "הכסף".
Zola Emile, *Money (L'argent)*, Mondial, 2007
וידאו:
L'Argent TV, 1988, 250 min, based on Emile Zola's book L' Argent, about the financier Aristide Saccard, Director Jacques Rouffio, with Claude Brasseur, Miou-Miou, M. Galabru
L' Argent, 1928, 195 min., Director Marcel L' Herbier, with Pierre Alcover, Alfred Abel, silent movie with English Subtitles
מטלות: 1. המספר שיסקור את הרומן. ניתוח דילמות אתיות של: 2. אריסטיד סאקאר, 3. קרולין המלין, 4. גינדרמן, 5. מאזו סוכן הבורסה, 6. הקשרים אקטואליים של הרומן. על מגישי המטלות לראות את הסרט או לקרוא את הרומן לפני השיעור.

25. **אירוע דירקטורים חיצוניים**: דירקטור חיצוני בקרן נאמנות של בנק המושקעת בחברה שמחיר מניותיה צנח ב- 90% תוך זמן קצר מקבל מידע מאחד מבעלי מניות המיעוט שבוצעה הונאה אתית וכנראה גם חוקית. הוא מבקש לדון בנושא בהנהלת הקרן ולהגיש תביעה נגד החברה. אלא שבבנק מופקדים עשרות מיליוני דולרים של חברת האם של החברה.
מקראות: אירוע בנקאות ויושרה: דירקטורים חיצוניים – עמודים 106-110 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. גולן, 3. תובל, 4. ששון, 5. הוראציו.

אירוע שקיפות: מנהל הכספים של חברת היי טק גדולה המתכוונת להנפיק את מניותיה לראשונה בנאסדק מדווח למועצת המנהלים על ירידה צפויה ברווחיות החברה בשנה הקרובה ומתכוון לדווח על כך במסגרת בדיקת הנאותות של בנק ההשקעות טרם ההנפקה. מופעל עליו לחץ לא לדווח על הירידה ברווחיות על מנת לא לחבל בהנפקה.
מקראות: אירוע שקיפות: אתיקה בהנפקות ודוחות פיננסיים – עמודים 219-224 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. קותי, 3. ניבה, 4. אייזיק, 5. אמוץ.

26. **חינוך, חברה ואחריות חברתית, המחזה "טופז" – הקשרים אקטואליים**: מחזה מאת מרסל פניול משנת 1928. המטמורפוזה של טופז, מורה למוסר בבית ספר יסודי, בעל ערכים, אחריות חברתית ואתיקה, ההופך לאיש עסקים נטול עכבות בעקבות עושק אתי

שחווה. יחס אוהד של החברה לאנשי עסקים מושחתים ויחס מזלזל לאנשי מוסר משכנעים את טופז להחליף צד ולהצטרף למצליחנים ולעוזריהם. הקשרים אקטואליים כאשר אנשי עסקים ואקדמיה מתקרנפים בצוק העיתים.
מקראות: פניול מרסל, טופז, תרגום עדה בן נחום, הוצאת בית צבי, 1987
חינוך, חברה ואחריות חברתית, המחזה "טופז" – העמודים 323-326 בספר של קורי.
וידאו:
Topaze 1951, 136 min, Director Marcel Pagnol, with Fernandel, based on Marcel Pagnol's play
Topaze, 1933, 78 min., Director Harry d'Abbadie d'Arrast, with John Barrymore, Mirnay Loy
Topaze, 1935, 103 min., Director Louis J. Gasnier, with Louis Jouvet, Edwige Feuillere.
מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. טופז, 3. מנהל בית הספר, 4. סוזי קורטואה, 5. טמיז, 6. הקשרים אקטואליים של המחזה. על מגישי המטלות לראות את הסרט או לקרוא את המחזה לפני השיעור.

27. **אירוע הטרדה מינית**: סמנכ"לית לכספים בחברת היי טק גדולה מוטרדת מינית ע"י מנכ"ל החברה. הוא מבטיח לה הטבות מפליגות אם תיענה לו ובעקבות איומיה להתלונן לדירקטוריון, המנכ"ל מאיים עליה שיערוף את ראשה. בעקבות סירוב הדירקטוריון להתערב בפרשה, היא חוככת בדעתה האם עליה להתלונן במשטרה.
מקראות: אירוע שמירה על כבוד העובד: הטרדה מינית – עמודים 296 – 300 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. נועה, 3. עמיאל, 4. פנחס, 5. עומרי.

אירוע דירקטור באלכ"ר: דירקטור חיצוני המתמנה לדירקטוריון של תיאטרון מגלה את החסרונות והיתרונות של פעילות ציבורית במסגרת אלכ"רים. יוזמות שהוא מעלה במטרה להגביר את השקיפות, לייעל את המערכת, למתן דוגמא אישית, נתקלות בהתנגדות חריפה של הארגון. תכנון אסטרטגי שהוא מציע לא מתקבל למרות הפוטנציאל העסקי והתרבותי.
מקראות: אירוע אחריות חברתית: דירקטור באלכ"ר – עמודים 291 – 295 בספר של קורי.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. עמוס, 3. עופרה, 4. יפה, 5. ישראל.

28. **העובד הקטן והבוס, תעסוקה בגיל העמידה - " מותו של סוכן" Death of a Salesman והקשרים אקטואליים**, מחזה מאת ארתור מילר, 1949. סיפורו הטראגי של ווילי לומן, איש מכירות מזדקן, המאבד את הקשר עם המציאות, ביצועיו יורדים, הוא מפוטר ממקום עבודתו ומרגיש חסר חשיבות בחברה. ההתאכזרות של עולם העסקים לחלשים בארגון אז והיום, לקשישים, אין ערך לידידות ולנאמנות, הכרת תודה ואחריות. היחסים בין הילדים ואשתו של ווילי לבינו, ההתאבדות של ווילי
מקראות: מילר ארתור, מותו של סוכן, תרגום דן אלמגור, הוצאת אור-עם, 1986
מנהלים אכזריים וקורבנותיהם: המחזה "מותו של סוכן" – עמודים 65-66 בספרו של קורי.
וידאו:
Death of a Salesman, TV 1985, 130 min., based on Arthur Miller's play, Director Volker Schloendorff, with Dustin Hoffman and John Malkovich
מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. וילי לומן, 3. ביף, בנו של ויל, 4. הווארד, המנהל של ויל, 5. לינדה, אשתו של ויל, 6. הקשרים אקטואליים של המחזה. על מגישי המטלות לראות את הסרט או לקרוא את המחזה לפני השיעור.

29. **אירוע אפליה גזעית**: יועצת משפטית של חברת תרופות נאלצת לשמוע הערות גזעניות מצד הקולגות והממונים עליה. כאשר מעלילים על כל העדה שלה שהם מתעללים בגוויות היא מאבדת את סבלנותה ומתפרצת על עמיתיה. כעבור כמה שבועות היא מודחת מתפקידה ומתמנה יועץ משפטי חדש המתאים יותר לתפקיד ממנה, לדברי המנכ"ל.
מקראות: אירוע שוויון הזדמנויות בעולם העסקים: אפליה גזעית – עמודים 301 – 305 בספר.
וידאו: המשך צפיה בסרטים על המחאה החברתית והון ושלטון.
מטלות: 1. המספר שיסקור את האירוע. ניתוח הדילמות האתיות והעסקיות של: 2. סימה, 3. רענן, 4. שאול, 5. טוביה.

סיכום ומסקנות: סיכום הקורס, מסקנות, התמונה ההוליסטית המתקבלת מצדק חברתי וכלכלי, אתיקה, איכות הסביבה, אחריות חברתית וקיימות. מה הציפיות לשנים הקרובות, צפוי עתיד טוב יותר או שאנו עלולים לשקוע ברגרסיה ניאו ליברלית שעוד תכביד את העול על המעמד הבינוני והעניים? האם האליטות יוותרו בקלות על השליטה בכל משאבי המדינה? האם ישראל תהפוך סוף סוף לדמוקרטיה אחרי שעברה מאוליגרכיה בולשביקית לפלוטוקרטיה ניאו ליברלית? הגשת עבודות גמר.

30. **שוחד, שחיתות בשלטון המקומי והמרכזי - המחזה "רביזור", הקשרים אקטואליים** , מחזה מאת גוגול, 1836, שהוצג מספר פעמים בישראל ועל פיו הסרט "המפקח הכללי". פרנסי העיר מציעים למפקח הכללי שוחד על מנת שיתעלם מהשחיתויות שלהם. סאטירה הממחישה את השחיתות בשלטון המקומי, כשמנהלי העיר המושחתים חושבים שנווד הוא הרביזור ומשחדים אותו בשוחד כספי ואחר על מנת שלא יפרסם ממצאיו. סדנא דארעא חד הוא ברוסיה הצארית כבישראל.
מקראות: גוגול ניקולאי, רביזור, תרגום אברהם שלונסקי, ספרית פועלים, במה תל אביב (תרצ"ה)
שחיתות בשלטון המקומי, המחזה "רביזור" – העמודים 207-208 בספר של קורי.

<u>וידאו</u>: מבקר המדינה מאת אילן חצור על פי רביזור של ניקולאי גוגול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 1993, 2 שעות ו- 14 דקות, בימוי אילן רונן, עם יוסי גרבר ותיקי דיין
The Inspector General 1949, 102 min., Director Henry Koster, with Danny Kaye, based on Revisor by Nikolai Gogol
<u>מטלות</u>: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. הרביזור המדומה, 3. ראש העיר, 4. הממונה על בתי החולים, 5. הממונה על בתי הספר, 6. הקשרים אקטואליים של המחזה. על מגישי המטלות לראות את הסרט או לקרוא את המחזה לפני השיעור.

סרטים, ראיונות, ימי עיון ופנלים על צדק חברתי וכלכלי בישראל, הון ושלטון

1. **<u>צדק חברתי וכלכלי בישראל – יום עיון</u>**:

יום העיון על צדק חברתי התקיים באוניברסיטת חיפה ב- 25.9.11 , הועלה בערוץ האקדמי וניתן לראות גם בקישור: http://actv.haifa.ac.il/programs/List.aspx?li=109

יום העיון מופיע בערוץ האקדמי ב- "כלכלה ומשפט" בסדרה: "צדק חברתי בישראל? לקראת סיכומי ועדת טרכנטברג", ומחולק לארבעה פרקים של כשעה כל אחד, ובסה"כ 4 שעות ו- 22 דקות. הכנס התקיים מטעם בית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה ותנועת אומ"ץ, ביוזמתו של ד"ר יעקב קורי שהזמין את כל המרצים שלקחו חלק בכנס. הערוץ האקדמי ערך ועיבד את החומר, ולא הכניס קטעים מסוימים משיקולים טכניים, כמו למשל קטע מההרצאה של ד"ר קורי שבה היו תקלות בסאונד. קטעי הויזואל מהקהל הוכנסו משיקולים טכניים כשיש תקלות ותזוזה במצלמה.

במושב הפתיחה מרצים (71 דקות):
מנחה: פרופ' ערן ויגודה-גדות, ראש בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, מההתחלה ועד דקה 21, סה"כ 21 דקות.
מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ, סופר ועיתונאי, מדקה 22 עד דקה 45, סה"כ 24 דקות.
ד"ר יעקב קורי, מרצה, סופר ואיש עסקים, מדקה 46 עד דקה 71, סה"כ 26 דקות.

בפאנל אקדמי/עסקי מרצים (65 דקות):
מנחה: פרופ' רן לחמן, ראש מכון יזרעאלי, המכללה למנהל, מההתחלה עד הדקה השביעית, סה"כ 7 דקות.
פרופ' יהודה כהנא, ראש המכון לעסקים והסביבה, אוניברסיטת תל אביב, ויזם עסקי, מדקה 8 עד דקה 31, סה"כ 24 דקות.
פרופ' מאיר חת, המכללה למנהל, ובעבר יו"ר טבע, בל"ל והבורסה, מדקה 32 עד דקה 47, סה"כ 16 דקות.
מר מיקי שרן, מנכ"ל ממגורות דגון ויו"ר התאחדות התעשיינים צפון, מדקה 48 עד דקה 65, סה"כ 18 דקות.
(פרופ' יעל ישי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, סירבה להצטלם עבור הערוץ האקדמי).

בפאנל אקטיביסטי/חברתי מרצים (64 דקות):
מנחה: גב' גליה שגיא, מנכ"לית שבי"ל TI, מההתחלה עד דקה 5, וכן בחלקי הדקות 23, 26 ו- 41, סה"כ 7 דקות.
מר רגב קונטס, ממייסדי מחאת האוהלים, מדקה 6 עד דקה 7, מדקה 27 עד דקה 40, מדקה 58 עד דקה 64, סה"כ 23 דקות.
חכ"ל אראלה גולן, יו"ר אומ"ץ חברתי, מדקה 8 עד 10, מדקה 23 עד דקה 25, מדקה 52 עד דקה 53, סה"כ 8 דקות.
מר יוסי (יוס) ברוך, דובר החזית החיפאית, מדקה 11 עד דקה 15, מדקה 47 עד 51, מדקה 54 עד דקה 57, סה"כ 14 דקות.
ד"ר איציק ספורטא, בית הספר למנהל עסקים, אוניברסיטת תל אביב, מדקה 16 עד 22, מדקה 42 עד 46, סה"כ 12 דקות.

במושב הסיום מרצים (62 דקות):
מנחה: מר אריה אבנרי, יו"ר אומ"ץ, מופיע בחלקי דקות במספר קטעים בסרט (הערוץ האקדמי לא מעלה ברכות, שאלות ותודות, וגם לא שאלות מהקהל).
מר און סבר, חבר הנהלת אומ"ץ ויו"ר אגודת הסטודנטים הארצית של האוניברסיטה הפתוחה, מההתחלה עד דקה 7, 7 דקות.
גב' נעמה לזימי, ראש משרד אקדמי באגודת הסטודנטים של אוניברסיטת חיפה, מדקה 8 עד דקה 12, סה"כ 5 דקות.
עו"ד בועז גור, מראשי תנועת המחאה בחיפה, מדקה 13 עד דקה 21, סה"כ 9 דקות.
פרופ' דני גוטווין, החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה, מדקה 22 עד דקה 23, מדקה 39 עד דקה 59, סה"כ 23 דקות.
גב' דפני ליף, ממנהיגי תנועת המחאה, מדקה 24 עד דקה 38, מדקה 60 עד דקה 62, סה"כ 18 דקות.

2. **<u>המקור עם דפני ליף וסרטים על תנועת מחאת האוהלים</u>**, 2011, עם רביב דרוקר, ירום אריאב, רמי בלניקוף, שרון גל, איציק ספורטא. שעתיים.

3. **<u>הפגנת תנועת המחאה ב- 3.9.2011</u>**, 2011, בשלושת רשתות הטלוויזיה, עם דפני ליף, איציק שמולי, הנואמים, הפנלים, יוסי יונה, גיא רולניק, הפגנת חצי המיליון. שלוש וחצי שעות.

4. **שיטת השקשוקה**, 2008, בימוי אילן עבודי, עם מיקי רוזנטל, 93 דקות.
המשדר המיוחד על שיטת השקשוקה בהנחיית עודד שחר בערוץ 1 ב- 28.7.2009. מתחיל עם דיון ראשוני עם מיקי רוזנטל ואלי גולדשמידט (38 דקות), אח"כ הסרט "שיטת השקשוקה" (93 דקות), אח"כ סרט התגובה של משפחת עופר בבימוי שי נשר (23 דקות), אח"כ דיון נוסף עם מיקי רוזנטל ואלי גולדשמידט (18 דקות), אח"כ דיון על עצמאות התקשורת (36 דקות) עם דידי לחמן-מסר, מרדכי קרמניצר, רינו צרור וארי שביט מהארץ, אח"כ דיון על ההפרטה עם ח"כ אילן גילון ממר"ץ ופרופסור עומר מואב מהאוניברסיטה העברית (14 דקות), ולבסוף דיון על הון ושלטון עם עו"ד רם כספי וח"כ שלי יחימוביץ' (20 דקות). סה"כ כארבע שעות.

5. **ראיון עם שרי אריסון ע"י שרון גל**, 2010, ערוץ 10, 26 דקות.
6. **ראיון עם יצחק תשובה ע"י יאיר לפיד**, 2010, חדשות ערוץ 2, 12 דקות וכן ראיון של שלי יחימוביץ' ע"י קרן מרציאנו בנושא מיסוי משאבי הגז, 2010, ערוץ 2, 6 דקות.

7. **תוכנית של מיקי רוזנטל על נוחי דנקנר**, 2010, ערוץ 10, 33 דקות.
8. **תוכנית של מיקי רוזנטל על לב לבייב**, 2010, המקור, ערוץ 10, 25 דקות.

9. **תוכנית במבט שני עם קרן נויבך "מיכל מתקתק במפרץ חיפה"**, על מיכל האמוניה של חיפה כימיקלים, 2009, ערוץ 1, 33 דקות.
10. **ראיון של רני רהב, בעל משרד יחסי ציבור של טייקונים**, 11.8.2011, ע"י יס דוקו – התעוררות, במאים דניאל סיוון ויוסי בלוך, 7 דקות.

11. **ערב להשקת הרומן של יעקב קורי במרכז סוזאן דלאל בתל אביב**, שנערך ב- 29 ביולי 2001, ראיון של יצחק גורמזאנו גורן עם יעקב קורי, קטעים מהרומן "הישמרו מדורון יווני" של יעקב קורי עם שחקנים, שנמשכו כשעה. בעקבותיו: פנל על צדק חברתי וכלכלי בישראל בהנחיית העיתונאי אריה אבנרי, עם פרץ לביא, יונתן אדרת ויעקב קורי, ונמשך כשעה – באתר של קורי ב- http://www.businessethicscory.com/BewareInHebrew.html או ישירות ב: mms://vod4.haifa.ac.il/p/ac/cory2.wmv , סה"כ כשעתיים.

12. **"שביתה"**, סרט דוקומנטרי על השביתה בחיפה כימיקלים דרום, 2005, עם כתוביות באנגלית, במאים: אסף סודרי ואמיר טאוזינגר, 90 דקות.

13. **"מודל תפן"**, סרט דוקומנטרי באנגלית, 8 דקות, עם סטף ורטהיימר. החזון של סטף, 26.09.11, 6 דקות, בעברית, עם סטף ורטהיימר.

14. **"רבין והבטחון החברתי"**, תוכניתו של ירון דקל בערוץ 1, שעה ועשרים דקות, סרטים דוקומנטריים ופאנלים עם שבס, דרעי, רמון, גוטווין, ברוורמן. ניתן לראות גם ב- http://www.iba.org.il/media/?recorded=1&starting=887940

15. **"התעוררות"**, 20 סרטים קצרים של כשבע דקות כל אחד על תנועת המחאה החברתית של קיץ 2011, שהופקה על ידי יס דוקו בקיץ 2011, http://yes.walla.co.il/?w=2/7853 כמו כן סרט דוקומנטרי של 60 דקות באותו השם, מפיקים טלי שמש ואסף סודרי, עם כתוביות באנגלית או בעברית, הכולל קטעים של כמה מהסרטים הקצרים הנ"ל, לרבות הראיון עם רני רהב, מנטליות רוסית, חיפה כימיקלים, ראובן אברג'יל/ירושלים/פנתרים שחורים, איכילוב, בית שאן, הר מירון.

16. **"זהב לבן עבודה שחורה"**, סרט דוקומנטרי של ערוץ 2, עם דברי הקדמה של אילנה דיין בתוכנית "עובדה", בבימוי טלי שמש, 2004, 48 דקות. הסרט מתעד את מצב עובדי הקבלן במפעלי ים המלח בבעלות משפחת עופר. הסרט בפייסבוק.

17. **"נשר"**, סרט דוקומנטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאית טלי קורן, שעה ושלוש דקות. על המונופול של "נשר" בבעלות נוחי דנקנר ובונדי לבנת, בעיות הון ושלטון, השפעה על הכנסת, תחרות.

18. **"המקור" – הון ושלטון – הבעייתיות במעבר בכירי הממשל לעבודה אצל הטייקונים**, סרט דוקמונטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאי איתי רום, 25 דקות.

19. **"המקור" – ראיון עם יוסי ורדי**, סרט דוקומנטרי של ערוץ 10 בתוכנית "המקור", 2012, עם רביב דרוקר ומיקי רוזנטל, בימאית טלי קורין, 17 דקות.

20. **"גיבור מעמד הפועלים"**, מאת יהושע סובול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 2006, 80 דקות, בימוי עודד קוטלר.

21. **"רישיון לחיות"**, מאת יצחק גורמזאנו גורן בביצוע תיאטרון באר שבע, 1999, 97 דקות, בימוי סיני פתר.

22. **"ביקור הגברת הזקנה"**,
ביקור הגברת הזקנה מאת פרידריך דירנמאט בביצוע תיאטרון הבימה, 2012, 2 שעות ו- 2 דקות, תרגום רבקה משולח, בימוי אילן רונן, עם גילה אלמגור - קלייר, יהורם גאון - איל, דב רייזר – ראש העיר, אהרון אלמוג – המורה.
The Visit 1964, 100 min., Director Bernhard Wicki, with Ingrid Bergman and Anthony Quinn
Hyenas, 1992, 113 m., Director Djibril Diop Mambety, African film based on the play The Visit of the Old Lady by Friedrich Durrenmatt

23. **"הכסף"**
L' Argent, 1928, 195 min., Director Marcel L' Herbier, with Pierre Alcover, Alfred Abel, silent movie with English Subtitles

24. **"טופז"**
Topaze, 1933, 78 min., Director Harry d'Abbadie d'Arrast, with John Barrymore, Mirnay Loy

25. **"מותו של סוכן"**
Death of a Salesman, TV 1985, 130 min., based on Arthur Miller's play, Director Volker Schloendorff, with Dustin Hoffman and John Malkovich

26. **"רביזור"**
מבקר המדינה מאת אילן חצור על פי רביזור של ניקולאי גוגול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 1993, 2 שעות ו- 14 דקות, בימוי אילן רונן, עם יוסי גרבר ותיקי דיין
The Inspector General 1949, 102 min., Director Henry Koster, with Danny Kaye, based on Revisor by Nikolai Gogol

27. ראיונות אחרים עם אילי הון ופוליטיקאים על נושאי הון ושלטון וצדק חברתי באינטרנט ובמקראות דלעיל. ראיונות, מאמרים, ספרים ונאומים של יעקב קורי באתר של קורי. גירסאות נוספות של המחזות דלעיל באינטרנט.

סמינריון "קפיטליזם: משברים ופתרונות" מאת ד"ר יעקב קורי

אתר אינטרנט: www.businessethics.co.il , דוא"ל: coryj@zahav.net.il , טל' 0544589518

רקע

סמינריון "קפיטליזם: משברים ופתרונות" הוא סמינריון מקורי המבוסס על ספריו האקדמיים של יעקב קורי שהם פורצי דרך ועוסקים בנושאים האקטואליים ביותר הניצבים בפני הכלכלות הגלובליות ועולם העסקים המודרני. הסמינריון סוקר את עיקרי המשברים של הקפיטליזם בימינו ומציג פתרונות ישימים לתחלואי השיטה. ארבעה חלקים עיקריים לסמינריון – סקירת המשברים, פתרונות קיימים וחדשים, הקוד האתי ואירועים על יישומו, המחקר המוכיח כי המדינות המשגשגות ביותר בחמישים פרמטרים מובילים של שגשוג כמותי ואיכותי הן גם המדינות הכי אתיות בעולם עם קורלציה סטטיסטית חד משמעית, המוכיחה כי האתיקה משתלמת ברמה של מדינות כמו בעסקים. הסמינריון מבוסס על מסות, מאמרים, אירועים וסרטים דוקומנטריים בנושאים של הקורס. הוא מיועד לסטודנטים בכלכלה, ראיית חשבון, מנהל עסקים, מדעי החברה, אך גם לכלל הסטודנטים ואנשי עסקים, עובדי ממשל וכלכלה. ד"ר יעקב קורי הוא איש עסקים בינלאומים עתיר הישגים שכתב למעלה מ- 20 ספרים והוא מרצה מצטיין ומוערך.

הסמינריון מתבסס על ביבליוגרפיה של מיטב הסופרים והיצירות, מאמרים, מסות וספרים של ד"ר יעקב קורי – ובעיקר שלושה ספרי מחקר: 1. הספר האקדמי הראשון מסוגו בישראל על אתיקה עסקית שפורסם בשנת 2008 בהוצאת מאגנס של האוניברסיטה העברית בירושלים, משמש כספר לימוד וזכה לביקורות נלהבות "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית". 2. ספר לימוד חדש "קפיטליזם: משברים ופתרונות" הסוקר את עיקר תכני הסמינריון וכולל מאמרים ומסות שפורסמו בשנים האחרונות, וכן פרקים נבחרים ומתומצתים מתוך ספריו האקדמיים של קורי. 3. " ACADEMIC PROOF THAT ETHICS PAYS" – ספר מחקר המוכיח בצורה סטטיסטית שהאתיקה משתלמת ברמה של מדינות, כשהמדינות המשגשגות ביותר בחמישים פרמרטירם הן גם האתיות ביותר. מכיוון שהספר החדש מיועד בעיקר לסטודנטים צעירים הרגילים לקרוא ציוצים מטוויטר ומסרים קצרים, פרקי הספר המהווים את המקראות של הקורס הם ברובם קצרים ומתומצתים. אך ראוי לזכור שהם מבוססים על מחקר מעמיק של אלפי עמודים בספריו של קורי ועל מאות ספרים אקדמיים של מיטב הסופרים. בספר החדש מצורפת ביבליוגרפיה עניפה של ספרי קורי ומאות הספרים האחרים שנקראו על ידיו על מנת להכין את מחקריו ואת תוכניות הלימודים שלו, רוב הספרים מהשנים האחרונות, ובכל שיעור מופיעים פרקי קריאה תחת הסעיף "קריאה נוספת" עם קריאה מומלצת, בעיקר באנגלית, מתוך הספרים הנוספים. קריאה זאת כלולה בקורסים נוספים של יעקב קורי, שאנו מביאים בקורס זה רק מקצת מחומרי הקריאה ומהחומר הנסקר בהם, אך בהכירנו את העומס הרב המוטל על כתפי הסטודנטים, הם מהווים רק המלצת קריאה וחובת הקריאה היא רק במקראות.

הסמינריון כולל בחלקו הראשון לימוד מעמיק של הכשלים, המשברים והפתרונות בשיטה הקפיטליסטית בשלושים השנים האחרונות. בתוכניות הלימודים האחרות של ד"ר יעקב קורי נסקרו כל אחד מהנושאים בהרחבה יתרה והבאנו כאן רק תמצית של תוכניות לימודים על גלובליזציה, המשברים הכלכליים, המיתון העולמי הגדול בשנים 2007-2010, מנהיגות, צדק חברתי וכלכלי, אתיקה עסקית, אתיקה עסקית בישראל, ממשל תאגידי, אחריות חברתית וכדומה. יחד עם זאת לא כוללת התוכנית מרכיבים חשובים בתוכניות הלימודים האחרות כגון אתיקה עסקית במחזות, ספרים וסרטים עלילתיים, אירועים על אתיקה עסקית, מיזוגים ורכישות ומנהל עסקים וכדומה. לא ניתן כמובן לכלול הכל בתוכנית לימודים אחת ונושאים אלה זקוקים לתוכניות לימודים נפרדות עבור כל אחד מהם.

המחצית השניה של הסמינריון כוללת לימוד מעמיק של שלושה נושאים המהווים מרכיבים מרכזיים בפתרונות למשברים בקפיטליזם: קיימות, קודים אתיים מעשיים ויישומם, מתאם בין שגשוג לאתיקה ברמה של מדינות. על נושאים אלה כתב ד"ר יעקב קורי בהרחבה בספריו בשנים האחרונות והם הוזכרו רק בקצרה בתוכניות הלימודים האחרות שלו. לנוכח ההצלחה היוצאת מגדר הרגיל של הקוד האתי שכתב קורי לסיב"ט המשמשת מודל לקודים אתיים בארגונים רבים אחרים בגלל הגישה המעשית שלו המבוססת על ניסיון עשיר בעסקים ובאתיקה כאחד שכמעט ולא קיים בקודים האתיים האחרים, בוחן הסמינריון את הקוד האתי ועשרה אירועים מעשיים. קיימות הפכה רק בשנים האחרונות נדבך מרכזי בפתרון המשברים בקפיטליזם ולמרות נסיגות כאלה או אחרות הוא יהיה ללא ספק גם מרכיב מרכזי בתוכניות הלימודים בחוגים לכלכלה, ראיית חשבון ומנהל עסקים. אך אולי הפתרון החשוב ביותר למשברים בקפיטליזם הוא באימוץ המודלים של המדינות האתיות ביותר שהן גם המשגשגות ביותר, תזה שד"ר קורי הצליח לראשונה להוכיח גם בצורה סטטיסטית במחקר אקדמי פורץ דרך וכתב על כך כמה ספרים עבי כרס המתבססים על יותר ממאה טבלאות ופרמטרים. נושא זה נסקר לראשונה אי פעם בתוכנית לימוד אקדמית.

הציון הסופי מורכב משני חלקים: 50% - עמידה במטלות של הצגה בפני הכיתה של חומר תיאורטי, דילמות של גיבורי אירועים וסרטים ומחקר אקדמי. המטלות הן הצגה בפני הכיתה של לא יותר מעשר דקות תוך ניתוח ענייני ומקיף של החומר במטלה. אין חובה להציג את כל עשר הדקות, אך ההצגה אינה יכולה להיות פחותה מחמש דקות. בעולם העסקים המודרני – איש העסקים, הכלכלן ורואה חשבון, אך גם כל בעל מקצוע חופשי, צריך ללמוד להציג נושא במשך חמש עד עשר דקות, כך שיסקור את עיקרי החומר הנסקר. לכן הציון יביא בחשבון את הצלחת הסטודנט לעמוד במטלה כך שקהל השומעים יקבל מושג מלא על הנושא הנסקר או הדילמות המוצגות. 50% מהציון יינתן על עבודת גמר בת 5 עד 10 עמודים בנושא "מה הם לדעתי הפתרונות היעילים ביותר למשברי הקפיטליזם", המוכיח הפנמה של הסמינריון, אך גם ראייה ביקורתית והצגת פתרון מקורי. גם כאן, רצוי לתמצת עד כמה שאפשר, אך לא פחות מחמישה עמודים, תוך הצגה משכנעת של הפתרונות המוצעים על ידי הסטודנט. מכיוון שאנו לא גורסים קולקטיביות רעיונית לא בעד ניאו ליברליזם ולא בעד אתיקה עסקית, הסטודנט יכול לאמץ לו את הפתרונות המקובלים עליו גם אם הם סותרים את עמדות המרצה, הפקולטה או אפילו מפלגת השלטון. הקריטריון הבלעדי לציון יהיה עד כמה הוא עשה זאת בצורה משכנעת ואקדמית, מבוססת ועניינית, מקורית ובעלת מעוף.

<u>תוכנית לימודים בת 32 הרצאות</u>

<u>המחצית הראשונה של הסמינריון, שיעורים 1-16: המשברים בקפיטליזם ופתרונות מקובלים ומקוריים</u>

1. **<u>מבוא</u>**:
אתיקה עסקית, אחריות חברתית, חוק ושחיתות בעולם ובישראל. מחזיקי העניין באירגון- stakeholders, מתריעים – whistleblowers, ממשל תאגידי, האנשה, קרנות אתיות, יחס החברה, דירקטורים חיצוניים, שקיפות ואומרטה. 12 העיקרים על רווחיות ואתיקה המשלימים זה את זה. הדילמה בין אידיאליזם למקיאבליזם. המתודולוגיה של התוכנית היא בקריאה של אירוע, פרק תיאורטי, פרק בספר, מסה, מאמר, או צפיה בסרט לפני ההרצאה, דיון ומשחק תפקידים. ההרצאות העיוניות והאירועים ילוו בקטעי סרטים בנושאים קשורים.

<u>מקראות</u>:
פרק "תריסר העיקרים שהם תנאי יסוד של חברה אתית ורווחית כאחד", עמודים 207-212 בספר של ד"ר יעקב קורי שפורסם כספר דיגיטלי באתרים שונים בשנת 2017 "קפיטליזם: משברים ופתרונות – מסות, מאמרים, אירועים, קורסים", להלן "הספר של קורי". רוב פרקי הספר פורסמו בעבר בספרים ובמאמרים של קורי.

<u>מטלה</u>:
1. תיאור 12 העיקרים לקיום חברה אתית ורווחית.

2. **<u>משברי הקפיטליזם</u>**:
משברים בשיטה הקפיטליסטית היו מקדמת דנא. אך מה שמאפיין את 30 השנים האחרונות הוא שהמשברים הולכים ותוכפים וממשבר למשבר עולים בקצב מסחרר הנזקים הנגרמים לכלכלה העולמית, ממיליארדי דולר לעשרות מיליארדים, מאות מיליארדים, במשבר הכלכלי הגדול בשנים 2007-2010 הגיע כבר היקף הנזקים לטריליונים של דולרים. מכיוון שלא הופקו הלקחים, אדרבא בהרבה מדינות חלה הקצנה, צפוי משבר נוסף, הגדול מכולם, שעלול לקרות עד שנת 2020 ולהסתכם בעשרות או אף במאות טריליוני דולרים, יותר מהיקף כל הכלכלה העולמית, כך שהפעם לא יועילו כל פעולות החילוץ של המדינות והכלכלה העולמית עלולה לקרוס.

<u>מקראות</u>:
פרק "המשברים התכופים בשיטה הקפיטליסטית בימינו" בספר של קורי, עמודים 18-23, ובאינטרנט.

<u>קריאה נוספת</u>:
רוזן אהרון, המשבר ועונשו: מה קרה ב- 2007-2009 ולמה דרך החיים האמריקנית פשטה רגל, גלובס הספרייה, 2009, עמ' 1-143.

Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 1-16, <u>And</u> Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins Business, 2009, pp.1-126, <u>And</u> Reich Robert B., *Beyond Outrage: What Has Gone Wrong with Our Economy and Our Democracy, and How to Fix It*,

Vintage Books, 2012, pp. 1-106, And Reich Robert B., *Aftershock: The Next Economy & America's Future*, Vintage Books, 2011, pp. 1-123, And FCIC – Financial Crisis Enquiry Commission, *The Financial Crisis Inquiry Report*, Public Affairs Report, 2011, pp. xv-xxviii, 3-24, 413-439.
Krugman Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W. W. Norton, 2009, 1999, pp. 139-191, And Cassidy John, *How Markets Fail: The Logic of Economic Calamities*, Farrar, Straus and Giroux, 2009, pp. 335-346, And Rajan Raghuram G., *Fault Lines: How Hidden Fractures still Threaten the World Economy*, Princeton University Press, 2010, pp. 21-45, 120-133, And Hirsh Michael, *Capital Offense: How Washington's Wise Men Turned America's Future Over to Wall Street*, Wiley, 2010, pp. 1-27, 141-200, 289-322, And McLean Bethany & Nocera Joe, *All the Devils are Here: The Hidden History of the Financial Crisis*, Portfolio Penguin, 2010, pp. 4-68, And Lewis Michael, *Panic: The Story of Modern Financial Insanity*, W. W. Norton, 2009, And *The Big Short: Inside the Doomsday Machine*, W.W. Norton, 2010, And Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009, pp. 340-372, 484-539.
Piketty Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2014, pp. 430-467, And Morris Charles R., *The Two Trillion Dollar Meltdown: Easy Money, High Rollers, and the Great Credit Crash*, Public Affairs, 2009, pp. 143-177, And Brown Gordon, *Beyond the Crash: Overcoming the First Crisis of Globalization*, Free Press, 2010, pp. 17-66, And Heuvel Katrina Vanden, *Meltdown: How Greed and Corruption Shattered Our Financial System and How We Can Recover*, Nation Books, 2009, pp. 199-206, 234-244, And Lewis Michael, *Liar's Poker, Rising through the wreckage on Wall Street*, Penguin, 1990, pp. 103-133, Lewis, 2009, pp. 283-312, And Reinhart Carmen M. & Rogoff Kenneth S., *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, 2009, pp. 3-20, 203-273.
Lynn Matthew, *Bust: Greece, the Euro, and the Sovereign Debt Crisis*, John Wiley & Sons, 2011, pp. 93-125,183-221, And Cory, 2009, pp. 200-213 and 520-522, And Krugman, 2013, pp. 166-207, And Roubini Nouriel and Mihm Stephen, *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*, Penguin, 2010, pp. 211-301, And Eichengreen Barry, *Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System*, Oxford University Press, 2011, pp. 97-152, And Lapavitsas Costas et al., *Crisis in the Euro Zone*, Verso, 2012, pp. 35-73, And Bastasin Carlo, *Saving Europe: How National Politics Nearly Destroyed the Euro*, The Brookings Institution, 2012, pp. 322-354.
Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 87-139, And Cassidy John, *Dot.con: How America Lost Its Mind and Money in the Internet Era*, Harper Perennial, 2003, pp. 25-50, 282-315, And Stewart James B., *Den of Thieves*, Simon & Schuster Paperbacks, 1991, pp. 204-241, 488-518, And Cory, 2009, pp. 253-256, And Lewis Michael, *Liar's Poker, Rising through the wreckage on Wall Street*, Penguin, 1990, pp. 206-228.

מטלות:

1. משבר דרקסל ואג"ח הזבל – 1987-1990. 2. משבר האינטרנט והדוט-קום – 1995-2001. 3. משבר הסקנדלים התאגידיים – 2001-2003. 4. משבר הסאבפריים והמיתון הכלכלי – 2007-2010. 5. המשבר הפיננסי באירופה – 2008-2014. ניתן גם להתייחס למשברי ביניים כמו המשבר בדרום מזרח אסיה בשנות התשעים וכו'.

סרטים דוקומנטריים:

צפייה בקטעים מהסרטים הדוקומנטריים עם תרגום עברי:

- BBC – The Love of Money, 2009, Part I – The Bank that Bust the World (Lehman), 51 minutes, Part II – The Age of Risk, 51 minutes, Part III – Back from the Brink, 51 minutes.
- Too Big to Fail, 2011, Director Curtis Hanson, with James Woods, William Hurt, Paul Giamatti, writers Peter Gould, Andrew Ross Sorkin, 100 minutes.
- Inside Job, Produced, written and directed by Charles Ferguson, Narrated by Matt Damon, 2010, 109 minutes.
- Frontline: Inside the Meltdown, 2009, 60 minutes, Director Michael Kirk

- BBC – 1929, The Great Crash, 2009, 60 minutes.

צפיה בקטעים מהסרטים בלי תרגום:

- Frontline: Ten Trillion and Counting (2009), 2009, 60 minutes.
- Frontline: Breaking the Bank (2009), 2009, 60 minutes.
- The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 minutes, Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson.
- Startup.com, 2001, 107 minutes, Director Chris Hegedus, Jehane Noujaim, documentary with Kaleil Tuzman and Tom Herman, rise and fall of the Internet company govWorks.com.

3-5. **כשלים של חברות, בנקים ואנשי עסקים**:

מרמת המקרו למיקרו, מהכלכלה בעולם ובמדינות לכשלים אופיניים של חברות, בנקים ואנשי עסקים. הקו המאפיין את כל המשברים בשלושים השנים האחרונות הוא התנהגות לא אתית, חסרת אחריות ולעיתים מושחתת של חברות ופרטים. נתייחס בשלושת השיעורים לכשלים פרטניים אך ישנם עשרות אם לא מאות של כשלים דומים. נביא גם סרטים הממחישים סיבות ודילמות של כשלים. נסקור את הכשלים של הבנקים להשקעות ליהמן ברת'רס ובר סטרנס, שגם היו החתמים של ה- IPO שביצע קורי בשנת 1987 בוול סטריט וחוויה זאת הייתה נקודת המפנה בתובנות האתיות שלו, של AIG, של רב הנוכלים ברני מיידוף, של רכישת RJR NABISCO, של פרשת אנרון, בנק ברינגס וכשלים רבים אחרים המהווים ציוני דרך.

מקראות:

הפרקים בספר של קורי: "דרכים יעילות ולא יעילות להתגבר על המשברים בקפיטליזם בימינו" - עמ' 173-181, "הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי" - עמ' 24, "כשלים בקרנות השקעה וגידור – פרשת Long Term Capital Management בארה"ב – עמ' 27, "כשלים בבנקאות ובבורסות – התמוטטות בנק ברינגס הבריטי" – עמ' 29, "כשלים במיזוגים ורכישות ורכישות ממונפות – RJR NABISCO" – עמ' 30, "כשלים בממשל תאגידי והונאת בעלי מניות – פרשת אנרון" – עמ' 32, "כשלים בחוזים עתידיים, נגזרים ומכשירים פיננסיים – פרשת JEROME KERVIEL ובנק סוסייטה ז'נרל בצרפת" – עמ' 36, "כשלים במערך הביטוח – סיכוני הביטוח בארה"ב ובישראל על רקע המשבר הכלכלי" – עמ' 60.

מטלות:

בשיעורים 3-4: 1. הבנקים להשקעות ליהמן ברת'רס ובר סטרנס, 2. חברות הביטוח AIG, פאני מיי ופרדי מק, 3. רב הנוכלים ברני מיידוף, 4. פרשת LTCM, 5. התמוטטות בנק ברינגס הבריטי, 6. רכישת RJR NABISCO, 7. פרשת בנק סוסייטה ז'נרל הצרפתי, 8. כשלים במערך הביטוח בארה"ב ובישראל, 9. הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי.

בשיעורים 4-5. פרשת אנרון – המספר שיתאר את הפרשה והסרט THE CROOKED E וניתוח הדילמות של יו"ר מועצת המנהלים קן ליי, המנכ"ל ג'ף סקילינג, המתריעה שרון ווטקינס, המשקיע הקטן שהשקיע באנרון והפסיד את כספו, רשויות ארה"ב שהיו אמורות לפקח על אנרון, רו"ח ארתור אנדרסן שהיו אמורים לבקר את החברה במקצועיות, דמויות בסרט על אנרון – בריאן קרובר עובד צעיר בחברה, "מר בלו" המנטור של קרובר.

קריאה נוספת:

Shelp Ron with Ehrbar Al, *Fallen Giant: The Amazing Story of Hank Greenberg and the History of AIG*, Wiley, 2009, pp. 235-251, And Acharya Viral V., Cooley Thomas F., Richardson Matthew P., Walter Ingo, *Regulating Wall Street The Dodd-Frank Act and the New Architecture of Global Finance*, Wiley, 2011, pp. 277-285 (AIG), And Goodpaster Kenneth E., Nash Laura L., de Bettignies Henri-Claude, *Business Ethics: Policies and Pers*ons, McGraw-Hill Irwin, 2006, pp. 60-95, And Stiglitz, 2004, pp. 241-268, And Cory, 2009, pp. 420-424, And Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider*, Carroll Graf, 2002, pp. 83-349.

Lowenstein Roger, *When Genius Failed, The Rise and Fall of Long Term Capital Management*, Random House, 2000, pp. 96-120, 219-236, And Leeson Nick, *Rogue Trader, How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little, Brown and Company, Boston, 1996, pp. 185-209, And Cory, 2009, pp. 247-249, And Lewis, 2009, pp. 124-144, And Richardson Janice, Edited by, *World Ethics Report on Finance and Money*, Editions Eska, 1997, pp. 63-90, And Cory, 2009, pp.250-252, And Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco*, Harper Business Essentials, 2003, pp. 301-347, 474-502.

Arvedlund Erin, *Too Good to Be True: The Rise and Fall of Bernie Madoff*, Portfolio Hardcover, 2009, pp. 47-80, 151-168, 195-220, 242-273, And Strober Gerald and Strober Deborah, *Catastrophe: The Story of Bernard L. Madoff, The Man Who Swindled the World*, Phoenix Books, 2009, pp. 129-164, And Ellis Charles D., *The Partnership: The Making of Goldman Sachs*, Penguin, 2009, pp. 184-215, And Taibbi Matt, *The Great American Bubble Machine (Goldman Sachs)*, Rolling Stone, July 9-23, 2009, And Taibbi Matt, *Griftopia: A Story of Bankers, Politicians, and the Most Audacious Power Grab in American History*, Spiegel and Grau, 2011, pp. 35-77, 78-123, 206-240, 241-296, And McDonald Lawrence G., *A Colossal Failure of Common Sense: The Inside Story of the Collapse of Lehman Brothers*, Crown Business, 2009, pp. 296-325 and 327-339, And FCIC, 2011, pp. 309-352, And Admati Anat and Hellwig Martin, *The Bankers New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do about It*, Princeton University Press, 2013, pp. 169-228.

Cohan William D., *Money and Power: How Goldman Sachs Came to Rule the World*, Doubleday, 2011, pp. 1-24, 596-610, And Sorkin, 2009, pp. 340-372, And McLean, 2010, pp. 151-167, 267-284, And Prins Nomi, *It Takes a Pillage: Behind the Bailouts, Bonuses, and Backroom Deals from Washington to Wall Street*, Wiley, 2009, pp. 80-99 and 192-224, And Morgenson Gretchen, Rosner Joshua, *Reckless Endangerment: How Outsized Ambition, Greed, and Corruption Led to Economic Armageddon*, Times Books, Henry Holt and Company, 2011, pp. 263-298.

McDonald Duff, *Last Man Standing: The Ascent of Jamie Dimon and JPMorgan Chase*, Simon & Schuster, 2009, pp. 240-274 and 308-328, And R - Cohan William D., *House of Cards: A Tale of Hubris and Wretched Excess on Wall Street*, Doubleday, 2009, pp. 80-108 and 371-416, And Bamber Bill and Spencer Andrew, *Bear-Trap: The Fall of Bear Stearns and the Panic of 2008*, Brick Tower Books, 2008, pp. 115-138, And Minsky Hyman, *Stabilizing an Unstable Economy*, McGraw-Hill, 2008, pp. 219-282, And FCIC, 2011, pp. 256-291, And Freeland, 2012, pp. 38-140.

סרטים:

קטעים מהסרט "ברברים בשער" על מכירת RJR NABISCO עם תרגום עברי:

Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 minutes, Director Glenn Jordan, based on the book by Bryan Burrough & John Helyar, on the Nabisco takeover, with James Garner, Jonathan Price

קטעים מהסרט "ההונאה הגדולה" על התמוטטות בנק ברינגס עם תרגום עברי:

Rogue Trader 1999, 101 minutes, based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel.

קטעים מהסרט "עלייתה ונפילתה של אנרון" על פרשת אנרון עם תרגום עברי:

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, 2003, 100 minutes. Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by: Brian Cruver - Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider.

קטעים מהסרטים עם תרגום עברי:

- BBC – The Madoff Hustle, 2009, 51 minutes.
- Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, 2009, 94 minutes.

קטעים מהסרטים בלי תרגום:

- Nova - Trillion Dollar Bet, 2000, 60 minutes, documentary on Long Term Capital Management.
- Enron: The Smartest Guys in the Room, 2005, documentary, Director Alex Gibney, 109 minutes, with Ken Lay, Jeff Skilling, Andrew Fastow, based on the book by Bethany McLean and Peter Elkind - The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron.
- Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 minutes.
- Charlie Rose with Hank Paulson (May 19, 2004), 2006, 57 minutes, on Goldman Sachs.
- Charlie Rose, Jamie Dimon (July 7, 2008), 2008, 57 minutes.

המשך צפיה בקטעים מהסרטים הדוקומנטריים של שיעור 2.

6-9. **כשלים בהגנה על האזרחים והעובדים – בעולם ובישראל**:

ההשלכות של המשברים בקפיטליזם על האזרחים, על העובדים, על הלקוחות, על החוסכים וקרנות הפנסיה, על המשקיע הקטן, על כולנו. מי שבסופו של דבר משלם את המחיר על הכשלים הוא האזרח הקטן, לעיתים נדירות החברות ואנשי

העסקים נותנים את הדין, המדינה מחלצת על פי רוב את הכושלים בטענה כי בכך היא מצילה את המשק מהתמוטטות, אך זה קורה על חשבון משלם המיסים שהוא יותר ויותר האזרח ופחות ופחות החברות, זה קורה על חשבון האקולוגיה והבריאות שלנו, על חשבון העובדים שמפוטרים באלפיהם עם פחות ופחות זכויות. מערכת המשפט, רשויות אכיפת החוק, הממשל והרגולטורים נכשלים במקרים רבים אם לא ברובם בהגנה על הפרט – התושב, המשקיע, הלקוח, החוסך והעובד.

מקראות:
הפרקים בספר של קורי: "וולמרט, העלות הגבוהה למחיר הנמוך" – עמ' 51, "כשלים בהגנה של מערכת המשפט על אזרחים שנפגעו על ידי תאגידי ענק בארה"ב – תביעה אזרחית" – עמ' 45, מתריעים בביטוח הרפואי, בתעשיית הטבק, בממשל האמריקאי, בתעשיית האנרגיה בארצות הברית – עמ' 38, 41, 43, 50, "כשלים בהפקת לקחים ממשברים – שקיעתה של האתיקה בעקבות המשבר הכלכלי" – עמ' 58, "כשלים בממשק בין כלכלה לחברה – לחבר את הכלכלה לחברה" – עמ' 62, "הונאה בפרהסיה ללא ענישה – הומניות, הון והונאות" – עמ' 63, "כשלים במערך הדיווח הנאות – כללים חשבונאיים, אתיקה והמשבר הכלכלי של 2008" – עמ' 65, "כשלים בניצול מידע פנים – רק בעלי מידע פנים הולכים על בטוח" – עמ' 67, "כשלים בהנחלת האתיקה בחברות ובאוניברסיטאות – האתיקה צומחת מהראש" – עמ' 69, "מסה – כשלים באחריות הציבורית – למען העם הריבון או למען אוליגרכיה של אילי הון ועושי דברם?" – עמ' 91-70, "כשלים בהגנה על איכות הסביבה על ידי תאגידי ענק בארה"ב – ארין ברוקוביץ' וחברת PG&E – עמ' 48, "כשלים בהגנה על זכויות העובדים בישראל – הסרט 'שביתה'" – עמ' 55.

קריאה נוספת:
Soros George, *The Crash of 2008 and What it Means: The New Paradigm for Financial Markets*, Public Affairs, 2008, pp. 83-123 and 171-191, And R – Zuckerman Gregory, *The Greatest Trade Ever: The Behind-the-Scenes Story of How John Paulson Defied Wall Street and Made Financial History*, Broadway Business, 2009, pp. 234-272, And Leopold Les, *How to Make a Million Dollars an Hour: Why Hedger Funds Get Away with Siphoning Off America's Wealth*, John Wiley & Sons, 2013, pp. 183-236, And Friedman Milton, *"The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 273-281, And Friedman Thomas L., Mandelbaum Michael, *That Used To Be Us: How America Fell Behind in the World it Invented and How We Can Come Back*, Farrar, Straus & Giroux, 2011, pp. 3-49.
Cory, 2009, pp. 640-643, And Gitlin Todd, *Occupy Nation: The Roots, the Spirit, and the Promise of Occupy Wall Street*, itbooks, HarperCollins, 2012, pp. 3-30, 59-91, And Gasparino Charles, *The Sellout: How Three Decades of Wall Street Greed and Government Mismanagement Destroyed the Global Financial System*, HarperBusiness, 2009, pp. 479-499, And Pozen Robert, *Too Big to Save?: How to Fix the U.S. Financial System*, Wiley, 2010, pp. 355-391, And Lewis, 2010, pp. 136-178, And Johnston David Cay, *Free Lunch: How the Wealthiest Americans Enrich Themselves at Government Expense (and Stick You with the Bill)*, Portfolio Trade, 2008, pp. 259-298.

מטלות:
בשיעורים 7-6: 1. "וולמרט, העלות הגבוהה למחיר הנמוך", 2. "כשלים בהגנה של מערכת המשפט על אזרחים שנפגעו על ידי תאגידי ענק בארה"ב – תביעה אזרחית", 3. "מתריעים בביטוח הרפואי, בתעשיית הטבק, בממשל האמריקאי, בתעשיית האנרגיה בארצות הברית", 4. המאמרים/פרקים בעמ' 58, 62, 63, 5. המאמרים/פרקים בעמ' 65, 67, 69. 6-9. "מסה – כשלים באחריות הציבורית – למען העם הריבון או למען אוליגרכיה של אילי הון ועושי דברם?" – תתי הפרקים: א. (מטלה 6) הרקע האידיאולוגי למדיניות הממשלה וחלופות עם אחריות ציבורית, ב. (מטלה 7) תוצאות המדיניות הניאו ליברלית של הממשלה על תמונת המצב החברתית, ג. (מטלה 8) האחריות הציבורית של המגזר הציבורי, ד. (מטלה 9) חיזוק האחריות הציבורית של המגזר הציבורי.

בשיעורים 9-7: הסרט "ארין ברוקוביץ'"– המספר וניתוח הדילמות של התושבים שהורעלו ובראשם דונה ג'נסן, חברת PG&E, ארין ברוקוביץ', עו"ד אד מסרי, עו"ד טרזה דלווייל, הבורר במשפט, רשויות הממשל, המתריע צ'רלס אמברי.
הסרט "שביתה" – המספר וניתוח הדילמות של העובדים שפתחו בשביתה, העובדים שלא הצטרפו לשביתה, נציגי ההסתדרות, הנהלת החברה, המשטרה, הממשל והשרים, הסכנות האקולוגיות (מיכל האמוניה), הבמאים.

סרטים:
קטעים מהסרט "שביתה", 2005, 90 דקות, במאים: אסף סודרי ואמיר טאוזינגר.
קטעים מהסרט "ארין ברוקוביץ'" עם תרגום עברי:

Erin Brockovich, 2000, 132 minutes, Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, Albert Finney
קטעים מהסרט "תביעה אזרחית" עם תרגום עברי:
A Civil Action 1998, 112 minutes, Director Steven Zaillian, with John Travolta, Robert Duvall
קטעים מהסרט "סילקווד" עם תרגום עברי:
Silkwood 1983, 131 minutes, Director Mike Nichols, with Meryl Streep, Cher, Kurt Russell
קטעים מהסרט "המקור" עם תרגום עברי:
The Insider, 1999, 157 minutes, Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe
קטעים מהסרטים בלי תרגום:
- Wal-Mart: The High Cost of Low Price, 2005, 95 minutes, Director Robert Greenwald
- Frontline: The Warning (2009), 2010, 60 minutes, Director Michael Kirk, Reported by Jim Gilmore (about the anti-regulation policy of Robert Rubin, Alan Grinspan, Larry Summers)
המשך צפיה בקטעים מהסרטים הדוקומנטריים של BBC משיעור 2.

10-11. **חשיבה מקורית ואקטואלית על קפיטליזם, גלובליזציה, תאגידים, כלכלה וחברה בעולם ובישראל**: בעשרות השנים האחרונות נכתבו מאות ספרים ואלפי מאמרים חשובים בנושאים אלה ותקצר הראיה מלהכילם. נציג כמה מהספרים הבולטים שמהווים נדבכים מרכזיים בתוכניות לימוד אחרות ונלמדים בהן במלואם או ברובם, כמו "נו לוגו", "התאגיד", "העולם הוא שטוח", "אי נחת בגלובליזציה", ועוד. ונציג כמה מהוגי הדיעות הבולטים ביותר שהביעו דיעות בעד ונגד התופעות הנסקרות בקורס – מילטון פרידמן, ג'וזף שטיגליץ, תומס פרידמן, נעמי קליין, ג'ואל בקן, נועם חומסקי. היבטים ישראליים על כשלי השיטה – אתיקה עסקית בישראל, עושק בעלי מניות מיעוט, הרפתקנות פיננסית, צדק חברתי וכלכלי והמחאה החברתית, הגנה על מעמד הביניים, תספורות וטייקונים.

מקראות:
הפרקים בספר של קורי: " כשלים של התאגיד בעידן הגלובליזציה: הסרט והספר "The Corporation" – עמ' 92, "כשלים בגלובליזציה - הספר והסרט "No Logo" של נעמי קליין" – עמ' 97, "נביא הזעם נגד הקפיטליזם, הגלובליזציה, הממשל והתקשורת – נועם חומסקי והיבטים נוספים של גלובליזציה" – עמ' 100, "מליץ היושר (או נביא השקר...) של הקפיטליזם, התאגידים, השוק החופשי והניאו ליברליזם - מילטון פרידמן" – עמ' 104, "גישה מאוזנת על הקפיטליזם והגלובליזציה - הספר "העולם הוא שטוח" מאת תומס פרידמן" עמ' 107, "ביקורת על הגלובליזציה והניאו ליברליזם - ספרו של ג'וזף שטיגליץ "אי נחת בגלובליזציה"" – עמ' - 109. מסות ומאמרים על כשלי השיטה בישראל, צדק חברתי וכלכלי, המחאה החברתית – עמ' 113, 116, 119, 121, 126, 152, 157, 162, 164, 167, 168. יום העיון על צדק חברתי וכלכלי שיזם יעקב קורי באונ' חיפה ב- 2011.

קריאה נוספת:
Chomsky Noam, *Profit Over People: Neoliberalism and Global Order*, Seven Stories Press, 1999, pp. 7-40, And Friedman Milton, *Capitalism and Freedom*, University of Chicago Press, 2002, pp. 22-36, 119-136, 161-195, And Cassidy, 2009, pp. 72-84 and 166-176, And DeMartino George F., *The Economist's Oath: On the Need for and Content of Professional Economic Ethics*, Oxford University Press, 2011, pp. 175-205, And Klein Naomi, *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*, Picador, 2000, pp. 365-396, And Cory, 2009, pp. 640-650, And Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, 2004, pp. 51-91, And Bakan Joel, *The Corporation, The Pathological Pursuit of Profit and Power*, Free Press, Published by Simon & Schuster New York, 2004, pp. 60-84, And Cory, 2009, pp. 658-673, And Stiglitz, 2010, pp. 147-183, And Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006, pp. 50-200, And Stiglitz, 2010, pp. 210-237, And Cory, 2009, pp. 674-691, And Zakaria Fareed, *The Post-American World, Release 2.0, Updated and Expanded*, Norton, 2011, pp. 100-238.
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209 and 275-297, And R - from The Stiglitz Report, 2010, pp. 57-120, And Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007, pp. 187-210, And Stiglitz Joseph E., *The Price of Inequality*, W. W. Norton, 2012, pp. 265-290, and pp. 1-51, And Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 281-319, And Stiglitz Joseph E., Sen Amartya, Fitoussi Jean-

Paul, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, New Press, 2010, pp. 1-95, And Cory, 2009, pp. 105-112, And O - Hirsh, 2010, pp. 103-139, And O – Banerjee, 2012, pp. 235-273.
ובעברית - פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, הוצאת אריה ניר, 2006, עמ' 49-158.

מטלות:
1. ג'ואל בקן – THE CORPORATION, 2. נעמי קליין – NO LOGO, 3. נועם חומסקי נביא הזעם, 4. מילטון פרידמן וניאו ליברליזם, 5. העולם הוא שטוח מאת תום פרידמן, 6. ג'וזף שטיגליץ, אי נחת בגלובליזציה, 7. מאמרים של יעקב קורי על הכשלים בשיטה בישראל בעמ' 113, 116, 119, 121, 126, 8. מאמרים של יעקב קורי על הכשלים בשיטה בישראל בעמ' 152, 157, 162, 164, 167, 168. 9. יום העיון על צדק חברתי שיזם יעקב קורי באוניברסיטת חיפה – ובו הירצו בין היתר הפרופסורים ערן ויגודה-גדות, יהודה כהנא, מאיר חת, רן לחמן, דני גוטווין; המרצים על אתיקה בעסקים ובממשל – אריה אבנרי, איציק ספורטא, יעקב קורי; ראשי תנועת המחאה החברתית – דפני ליף, רגב קונטס, יוס ברוך; וכן תעשיינים, פעילים חברתיים ונציגי ארגונים שונים.

וידאו:
קטעים מהוידאו "THE CORPORATION" עם תרגום עברי:
The Corporation, 2003, 145 minutes, Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", wi. Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn.
קטעים מהוידאו "נו לוגו" עם כתוביות באנגלית:
No Logo, 2003 V, 42 minutes, Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein on globalization, hegemony of brands and democratic resistance.
- יום העיון על צדק חברתי וכלכלי שיזם ד"ר יעקב קורי התקיים באוניברסיטת חיפה ב- 25.9.11 , הועלה בערוץ האקדמי ומופיע בקישור: http://actv.haifa.ac.il/programs/List.aspx?li=109 וכן ב- DVD. יום העיון מופיע בערוץ האקדמי ב- "כלכלה ומשפט" בסדרה: "צדק חברתי בישראל? לקראת סיכומי ועדת טרכנטברג".
- הוידאו "התעוררות" ב- DVD, עם כתוביות בעברית ובאנגלית:
Awakening (Hitorerut), Documentary of 60 minutes based on extracts of some of the Yes Doco 20 documentaries of about 7 minutes each, on the Social and Economic Justice Movement in Israel, led by Daphni Leef and others in summer 2011. Producers: Tali Shemesh & Asaf Sudry. מופיע גם בקישור http://www.facebook.com/yes.docu?sk=app_174824272588407
- קטעים מתוך הסרט "שיטת השקשוקה", 2008, 93 דקות, בימוי אילן עבודי, עם מיקי רוזנטל, וכן מהמשדר המיוחד על שיטת השקשוקה בהנחיית עודד שחר בערוץ 1, ב- 28.7.2009, עם התגובות של משפחת עופר ועוד.
- ראיונות של יס דוקו עם רני רהב, של יאיר לפיד עם יצחק תשובה, של שרון גל עם שרי אריסון ועוד.
- סרטים דוקומנטריים על לב לבייב, מפעלי נוחי דנקנר, מיכל האמוניה, וסרטים רבים נוספים על הון ושלטון.
- וידאו של הרצאות של יעקב קורי באוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת תל אביב, מרכז סוזאן דלאל, טלוויזיה ורדיו.
קטעים מהסרטים בלי תרגום:
- Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 minutes, starring Joseph Stiglitz.
- Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 minutes, documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century, by Charlie Rose.
- Milton Friedman, 2002, 73 minutes, Interviewed by Gary S. Becker, Intellectual Portrait Series.
- Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media, 1992, 167 minutes, Directors Mark Achbar and Peter Wintonick, about corporate media's role in modern propaganda.
- Free to Choose, Milton Friedman's TV series, 1990, 5 Volumes, 3 DVDs: The Power of the Market, The Tyranny of Control, Freedom & Prosperity, The Failure of Socialism, Created Equal, 243 minutes.

12-14. **כמה פתרונות למשברים בקפיטליזם בעולם ובישראל**:
כגודל המשברים כן מספר הפתרונות, רובם לא מקוריים, שכבר נוסו בעבר ללא הצלחה יתרה כי תמיד הצליחו לעקוף אותם ועל פי רוב לא הצליחו לאכוף אותם. אולם גם נסקור פתרונות מקוריים יותר שטרם קיבלו חשיפה נאותה וישנים יותר שעדיין מהווים רק נדבך זעיר מהכלכלה. נסקור פתרונות תחיקה בארה"ב – SOX, בישראל, הצעות להבראת מערכת הבנקאות, המלצות של אושיות הכלכלה כקלאוס שוואב וז'וזף שטיגליץ, רגולציה, אקטיביזם, ממשל תאגידי,

אחריות חברתית, האינטרנט, המתריעים, המכון לאתיקה, קרנות אתיות, תכנון אסטרטגי אתי, סינון אתי, מבדקי יושרה, ואפילו - קואופרטיבים.

מקראות:
הפרקים בספר של קורי: דרכים יעילות ולא יעילות להתגבר על המשברים בקפיטליזם בימינו – עמ' 173, אקטיביזם אתי בתחומי קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה – עמ'181, 36 עקרונות להתגברות על הכשלים בשיטה הקפיטליסטית בישראל ובעולם לקראת 2020 – עמ' 188, 12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים – עמ' 191, 20 עיקרי מדיניות ותחיקה, אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה לכנסת – עמ' 194, אתחול מחדש של המשטר, הערכים והשיטה הכלכלית בישראל- אחים במדינה פרצה שריפה – עמ' 198, פתרון הוליסטי להתגברות על כשלי השיטה - צדק ואתיקה הוליסטיים בכל תחומי החיים – עמ' 201, תריסר העיקרים שהם תנאי היסוד של חברה אתית ורווחית כאחד – עמ' 207, חשיבות האינטרנט והמתריעים להטמעת האתיקה – עמ' 213, אחריות אבסולוטית כתנאי לפתרון המשברים מהשריפה בכרמל ועד דיכוי תנועת המחאה – עמ' 218, פתרון מקורי - המכון הלאומי לאתיקה– עמ' 221, המועצה המפקחת והדירקטורים החיצוניים – עמ' 224, קרנות אתיות – עמ' 227, תכנון אסטרטגי אתי – כתיבה והטמעת קודים אתיים, סינון אתי, מבדקי יושרה וקרנות אתיות – עמ' 232, פתרון חדש ישן לשמירה על זכויות העובדים בעידן הגלובליזציה - סרט התעודה על ארגנטינה "The Take" - עמ' 243.

קריאה נוספת:
Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003, pp. 89-165, And Cory, 2009, pp. 651-657, And Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 180-240, And Krugman Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W. W. Norton, 2009 (1999), pp. 30-138, And Bishop Matthew & Green Michael, *The Road from Ruin: How to Revive Capitalism and Put America Back on Top*, Crown Business, 2010, pp. 267-301 & 331-350, And – Lowenstein Roger, *The End of Wall Street*, Penguin, 2010, pp. 258-298, And - Senor Dan & Singer Saul, *Start-Up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle*, Twelve Hachette Book Group, 2011, pp. 84-100, 159-173, 225-236, And - Cowen Tyler, *The Great Stagnation: How America Ate All the Low-Hanging Fruit of Modern History, Got Sick, and Will (Eventually) Feel Better*, Dutton, Penguin Books, 2011, pp. 5-43.
Bair Sheila, *Bull by the Horns: Fighting to Save Main Street from Wall Street and Wall Street from Itself*, Free Press, Simon & Schuster, 2012, pp. 171-272, 323-365, And Cory, 2009, pp. 36-51, And Anand Sanjai, *Essentials of the Dodd-Frank Act*, Wiley 2011, pp.15-83, And R – Paulson Henry M. Jr., *On the Brink: Inside the Race to Stop the Collapse of the Global Financial System*, Business Plus, 2010, pp. 435-453, And Ritholtz Barry, *Bailout Nation: How Greed and Easy Money Corrupted Wall Street and Shook the World Economy*, Wiley, 2009, pp. 231-261, And R – Krugman Paul, *End This Depression Now!*, W.W. Norton & Co., 2013, pp. 109-165, 208-230.
The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, July 2010, Enrolled Government Final Version, And Summary by Davis Polk, And Commentary by Skadden, Arps, And Wikipedia (see Bibliography for locating the websites), And Acharya et al., 2011, pp. 1-32, And Wessel David, *In Fed We Trust: Ben Bernanke's War on the Great Panic*, Crown, 2009, pp. 217-275, And O – Hacker Jacob S. & Pierson Paul, *Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer – And Turned Its Back on the Middle Class*, Simon & Schuster, 2010, pp. 1-72, 253-306, And O – Sorkin, 2009, pp. 529-539, And O – Dent, 2009, pp. 17-39, And O – Hirsh, 2010, pp. 67-102

מטלות:
בשיעורים 13-12: 1. דרכים יעילות ולא יעילות להתגבר על המשברים בקפיטליזם בימינו, לרבות Sarbanes-Oxley Act (SOX) , 2. אקטיביזם אתי בתחומי קיימות, אחריות חברתית, אחריות חברתית תאגידית, אתיקה עסקית ואיכות הסביבה, 3. 36 עקרונות להתגברות על הכשלים בשיטה הקפיטליסטית בישראל ובעולם לקראת 2020, 4. 12 הפרמטרים להתנהגות אתית של בנקים, 5. 20 עיקרי מדיניות ותחיקה, אתיקה ושקיפות בשלטון ובעסקים - הצעה לכנסת, 6. תריסר העיקרים שהם תנאי היסוד של חברה אתית ורווחית כאחד, 7. המכון הלאומי לאתיקה, המועצה המפקחת והידרקטורים החיצוניים, 8. תכנון אסטרטגי אתי וקרנות אתיות, 9. פתרונות הוליסטיים בישראל – המאמרים בעמ' 198, 201, 218.

בשיעורים 13-14: סרט התעודה על ארגנטינה "THE TAKE" – המספר וניתוח הדילמות של העובדים המשתלטים על המפעלים ומקימים קואטפרטיבים, בעלי המפעלים, הממשל הארגנטינאי, הבנקים, השופטים, השוטרים, הציבור הרחב, קרן המטבע הבינלאומית, האוביקטיביות או הסרט המגוייס של יוצרי הסרט נעמי קליין ובעלה אבי לואיס.

סרטים:

קטעים מהסרט "ההשתלטות" עם תרגום עברי:

The Take, 2004, 87 minutes, documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein

קטעים מסרטים עם תרגום עברי:

- China Blue, 2005, 86 minutes, Director Micha X. Peled, documentary on globalization in China.
- Outsourced, 2006, 103 minutes, Director John Jeffcoat, with Josh Hamilton, Ayesha Dharkar, Asif Basra, Matt Smith, globalization in India.
- Super Size Me, 2004, 100 minutes, Director and Actor - Morgan Spurlock. McDonalds, fast food unhealthy effects, the first ever reality-based movie, beginning and ending in 30 days.

קטעים מהסרטים בלי תרגום:

- Life and Debt, 2001, 80 minutes, director Stephanie Black, on globalization, IMF, Jamaica
- Globalization & Human Rights, 1998, TV, 60 minutes, Writing credits: Rory O'Connor, Danny Schechter, hosted by Charlayne Hunter-Gault.
- Precarity, 2004, 197 minutes, Concept & Realization: Francesca Bria, Tora Krogh, Lize de Clercq. A compilation of 17 videos on victims of globalization, from Italy, Spain, Korea, Mexico, Japan, Netherlands, France, US, Michael Moore, Naomi Klein, The Take.
- The Yes Men, 2003, 2003, 83 minutes, Directors Dan Ollman and Sarah Price, WTO satire

המשך צפיה בסרטים משיעורים 10-11.

15-16. **מודלים של קפיטליזם מסוג אחר – מנהיגות, חברות, מדינות, חשיפה בעיתונות ובקולנוע**:

לכל אלה הטוענים כי אין מה לעשות כנגד כשלי הקפיטליזם כי כך דרכו של עולם, אדם לאדם זאב, אתיקה שייכת לסיפורים מהאגדות ומהתנ"ך; ניתן להראות מודלים של מנהיגים, חברות ומדינות העובדים על פי השיטה הקפיטליסטית בהצלחה רבה, ברווחיות, בשגשוג. נביא לשם המחשה את מודל המנהיגות של וורן באפט בארצות הברית וסטף ורטהיימר בישראל, מודל החברה המאגדת בתוכה את שלושת מרכיבי האתיקה, האחריות החברתית והקיימות – בן אנד ג'ריס, את מודל המדינות הסקנדינביות המשגשגות בהיותן קפיטליסטיות ואתיות כאחד, את מודל העיתונאי הדגול ומייסד תנועת אומ"ץ אריה אבנרי שנלחם בהצלחה רבה בשחיתות בישראל, את מודל יוצר הסרטים הזוכה באוסקר מייקל מור, היושרה של בעלי המקצועות החופשיים ובראשם רואי החשבון כנושאי הדגל, מודל הפעילות האקטיביסטית שהכריעה את מקדולנדס, היבטים בינלאומיים באתיקה עסקית, בארגונים בי"ל, בגלובליזציה והכרזת זכויות האדם של האו"ם, ומודל חשוב מאין כמוהו – חינוך לערכים ולאתיקה עם דרכים מקוריות להוראת האתיקה.

מקראות:

הפרקים בספר של קורי: קפיטליזם מסוג אחר – יתרונות המודל הסקנדינבי – עמ' 203, הפתרון – מנהיגות - המודל של סטף ורטהיימר – עמ' 246, מנהיגות - המודל של וורן באפט, איל הון עם אחריות חברתית - סרט ביוגרפי "וורן באפט, האורקל מאומהה" – עמ' 249, בן וג'ריס – החברה ומנהליה כמודל לקיימות ואחריות חברתית – עמ' 253, פתרון – התגברות על כשלי הגלובליזציה – חשיפת השלכות הגלובליזציה על קהילות שמפעליהן מועתקים לעולם השלישי - סרט התעודה "רוג'ר ואני" – עמ' 264, פתרון- התמודדות אקטיביסטית עם תאגידי ענק רב לאומיים ויחסיהם עם מחזיקי העניין, הסרט "McLibel" – עמ' 266, פתרון - היבטים בינלאומיים של אתיקה בעסקים – עמ' 267, אתיקה אוניברסלית - ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם של האומות המאוחדות – עמ' 268, היבטים אתיים של ארגוני הסחר והכספים הגלובליים – עמ' 272, היבטים אתיים בגלובליזציה – עמ' 275, פתרון – ארגונים אקטיביסטיים ועיתונות חוקרת - מלחמת בשחיתות בשלטון ובעסקים – אריה אבנרי ואומ"ץ – עמ' 277, עיטור המופת של אומ"ץ שהוענק ליעקב קורי ע"י אריה אבנרי ב- 2015 – "שחיה נגד הזרם" – עמ' 279, פתרון למשברים – יושרה של בעלי המקצועות החופשיים - רואי החשבון כנושאי הדגל של המהפכה האתית – עמ' 280, פתרון – חינוך לאתיקה וערכים - דרך מקורית להוראת צדק חברתי וכלכלי – עמ' 282, הבראת חברות – כיצד? – עמ' 284.

קריאה נוספת:

- "איש ליד מכונה", ביוגרפיה של סטף ורטהיימר, ידיעות ספרים, 2011, עמ' 215-269, 289-332.
- "דרכו של וורן באפט – המשקיע הגדול ביותר בעולם", המי"ל מטר, 2005, עמ' 73-155.

- גיל שוויד - כלכליסט, 2011 – בצעד מפתיע הביע מנכ"ל צ'ק פוינט, גיל שוויד, תמיכה במחאה החברתית ובמסקנות ועדת טרכטנברג, שהמליצה להעלות את מס החברות ל- 25%, כולל סרט קצר של כחמש דקות:
http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3551995,00.html

Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997, pp. 29-54 and 236-257, And Cory, 2009, pp. 195-199, And Mackey John & Sisodia Raj, *Conscious Capitalism: Liberating the Heroic Spirit of Business*, Harvard Business Review Press, 2013, pp. 75-137, And Schroeder Alice, *The Snowball: Warren Buffett and the Business of Life*, Bantam, 2009, pp. 1-29, 589-614, 671-707, And Cory, 2009, 556-561, And Hagstrom Robert G., *The Warren Buffett Way*, John Wiley & Sons, Inc., 2005, pp. 189-198, And Sachs Jeffrey D., *The Price of Civilization: Reawakening American Virtue and Prosperity*, Random House, 2012, pp. 185-250.

מטלות:

1. המודל של וורן באפט, 2. המודל של סטף ורטהיימר – ישקר ותפן, יוסי ורדי – מלאך חברות ההזנק, גיל שוויד - מייסד "צ'קפוינט", 3. המודל של בן אנד ג'ריס, 4. המודל הסקנדינבי, 5. המודל של אריה אבנרי ותנועת אומ"ץ ותנועות אקטיביסטיות אחרות בישראל, 6. המודל של מייקל מור – עמ' 264 וסרטים אחרים של היוצר, 7. אקטיביזם נוסח מקלייבל – עמ' 266 ומודלים אקטיביסטיים נוספים בעולם, 8. רואי החשבון, בעלי המקצועות החופשיים והמחנכים כנושאי הדגל של המהפכה האתית – עמ' 280, 282, 279, 284, 9. היבטים בינלאומיים – עמ' 267, 268, 272, 275.

סרטים:

החזון של סטף, 6 דקות, עם סטף ורטהיימר, בעברית.
- קטעים מהסרט "לאן נעלמו המחרטות?", סרטו של מוטי קירשנבאום, 40 דקות, בעברית. על הצורך בחינוך מקצועי בישראל, עם עובדים בכירים בישקר ובמפעלים אחרים בישראל, ביקור בשוטגרט ובונציה.
- קטעים מהוידאו של המקור, ערוץ 10, תחקיר של רביב דרוקר ומיקי רוזנטל על מעבר בכירי הממשל לעבודה אצל הטייקונים – 25 דקות, וראיון עם יוסי ורדי – 17 דקות, בימוי – טלי קורין, 2012.
- קטעים מהסרט "מקלייבל" עם תרגום עברי:
McLibel, 2005, 85 minutes, Director Franny Armstrong, on McDonald's libel suit in the UK
- קטעים מהסרטים של מייקל מור עם תרגום עברי:
- Capitalism: A Love Story, 2009, 127 minutes, starring, written, produced and directed by Michael Moore.
- Roger & Me, 1989, 91 minutes, Director Michael Moore, GM plant shutdown, downsizing
- Sicko, 2007, 123 minutes, Director Michael Moore, on the American healthcare system
- הרצאה (השניה) של כחצי שעה של אריה אבנרי במסגרת יום העיון באוניברסיטת חיפה בשיעורים 10-11.
- קטעים מהסרטים בלי תרגום:
- Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 minutes, starring: Ben Cohen, Jerry Greenfield
- The Tefen Model, English, 8 minutes, with Stef Wertheimer
- Warren Buffett – Oracle of Omaha, 2000, 60 minutes, the story of Berkshire Hathaway
- Charlie Rose – Warren Buffett (October 1, 2008), 2008, 57 minutes
- The Ascent of Money: The Financial History of the World, 2008, 240 minutes, Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson
- The Big One, 1997, 91 minutes, Director Michael Moore, who tries to convince Phil Knight to open a Nike factory in Flint, Michigan, instead of the sweat shops in Asia.
- We're Not Broke, 2012, 53 minutes, Directors and Writers Victoria Bruce and Karin Hayes.
- Four Horsemen, 2012, 97 minutes, Director and Writer Ross Ashcroft, with Joseph Stiglitz and Noam Chomsky.

המחצית השניה של הסמינריון, שיעורים 17-32: קיימות, קודים אתיים מעשיים, מתאם בין שגשוג לאתיקה

17-19. **קיימות**:

קיימות (SUSTAINABILITY) היא ניסיון לספק את הפתרונות הטובים ביותר לסביבה האנושית והטבעית בהווה ובעתיד הרחוק. היא מתייחסת להמשכיות של ההיבטים הכלכליים, חברתיים, מוסדיים וסביבתיים של החברה האנושית, כמו גם של הסביבה הלא אנושית. נסקור בהרחבה ספרים וסרטים על קיימות, נלמד את ההגדרה המפורטת של המונח,

ונבין כיצד הפכה הקיימות לאחד הפתרונות החשובים ביותר למשברים בקפיטליזם. נסקור את ספריו של נביא הקיימות פול הוקן, את ספרו החשוב של תום פרידמן, את סרטו של אל גור "אמת מטרידה" וסרטים רבים אחרים. ישנה רק בעיה קטנה – מנהיגים, כלכלנים ואנשי עסקים של מדינות חשובות חושבים שקיימות היא עורבא פרח, המצאה של יפי נפש הזויים שנועדה לפגוע באינטרסים הכלכליים של תעשיית הנפט והפחם, בתעשיות שיפי הנפש קוראים להן "מזהמות" אך נותנות פתרון זול ותעסוקה לאוכלוסיה. הטרגדיה היא שאותם פוליטיקאים ואנשי עסקים המביאים להפסדים של טריליונים בניווט משברי של הכלכלה הקפיטליסטית, בקיצוץ של טריליונים במיסי החברות והאלפיונים העליוניים, גם טוענים שאין משאבים ואין צורך בתקציבים של אותם טריליונים על מנת לפתור את רוב בעיות הקיימות, העוני, הגדלת הפערים ואי השוויון בעולם.

<u>מקראות</u>:

הפרקים בספרו של קורי: "קיימות – פול הוקן, נביא הקיימות בימינו" – עמ' 251, "קיימות – הסרט והספר מאת אל גור – AN INCONVENIENT TRUTH" – עמ' 257, הגדרות של המונח קיימות בעמ' 185 -
SUSTAINABILITY AS A MAJOR SOLUTION FOR OVERCOMING CRISES OF CAPITALISM,
"קיימות כפתרון לכשלי הכלכלה המודרנית – 3 סרטים דוקומנטריים על נדבכים מרכזיים של קיימות" – עמ' 259
SUSTAINABILITY- BIODYNAMIC FARMING - THE FILM "HOW TO SAVE THE WORLD,
GENETICALLY ENGINEERED FOOD - THE FILM "BAD SEED, THE TRUTH ABOUT OUR FOOD",
SAVING ENERGY - THE FILM "WHO KILLED THE ELECTRIC CAR?"
- פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009, עמ' 57-34, 307-277.
- Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994, pp. 201-219
- Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000, pp. 125-143
- Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007, pp. 49-68
- Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Crisis of Global Warming*, Viking, 2007, pp. 166-183

<u>קריאה נוספת</u>:

- Girardet Herbert & Mendonca Miguel, *A Renewable World: Energy, Ecology, Equality, A Report for the World Future Council*, Green Books, 2009, pp. 141-159 and 223-237 (chapters 6 & 10), <u>And</u> Cory, 2009, pp. 542-549, 528-531, <u>And</u> Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Publishers, 2005, pp. 97-140, <u>And</u> Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002, pp. 75-120, <u>And</u> Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002, pp. 125-149.

<u>מטלות</u>:

9 מטלות בשיעורים 18-17: 1. הגדרות של המונח "קיימות", 2. ביקורות על הקיימות מהאקדמיה, פוליטיקאים, אנשי עסקים וכלכלנים, 4-3. כל מטלה – פרק בספר של פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009, עמ' 57-34 (מטלה 3), 307-277 (מטלה 4), 5. אל גור – אמת מטרידה – פרק בספר של קורי, פרק בספר של אל גור, הסרט של אל גור, 6. פול הוקן – נביא הקיימות בימינו – על האיש ופועלו, 9-7. כל מטלה – פרק באחד הספרים:
- Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994, pp. 201-219 (מטלה 7)
- Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000, pp. 125-143 (מטלה 8)
- Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007, pp. 49-68 (מטלה 9)

וכן 9 מטלות נוספות בשיעורים 19-18 – 6 מטלות של הצגה וניתוח ששת הסרטים הדוקומנטריים:
- Paul Hawken: The New Great Transformation, 2007, 71 minutes, Director Chris Baldwin, Speaker: Paul Hawken. (מטלה 10)
- Architecture to Zucchini: The people, companies and organizations pioneering sustainability, 2006, 129 minutes, 12 segment educational video. (מטלה 11)
- How to Save the World, 2007, 103 minutes, Directors Thomas & Barbara Burstyn. (מטלה 12)

- Bad Seed: The Truth about our Food, 2006, 112 minutes, Director Adam Curry. (מטלה 13)
- Who Killed the Electric Car?, 93 minutes, Director Chris Paine, Narrated by Martin Sheen. (מטלה) 14
- The Future of Food, 2004, 88 minutes, Director Deborah Koons Garcia. (מטלה 15)

3 מטלות של ניתוח הפרקים והאירועים בספרים:

- Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Publishers, 2005, pp. 97-140 (מטלה 16)
- Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002, pp. 75-120 . (מטלה) 17
- Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002, pp. 125-149. (מטלה 18)

<u>סרטים</u>:

קטעים מהסרטים עם תרגום עברי:

An Inconvenient Truth, 2006, 96 minutes, Director Davis Guggenheim, with Al Gore

קטעים מהסרטים בלי תרגום:

- Paul Hawken: The New Great Transformation, 2007, 71 minutes, Director Chris Baldwin, Speaker: Paul Hawken.
- Architecture to Zucchini: The people, companies and organizations pioneering sustainability, 2006, 129 minutes, 12 segment educational video
- How to Save the World, 2007, 103 minutes, Directors Thomas and Barbara Burstyn
- Bad Seed: The Truth about our Food, 2006, 112 min., Director Adam Curry
- Who Killed the Electric Car?, 93 minutes, Director Chris Paine, Narrated by Martin Sheen
- The Future of Food, 2004, 88 minutes, Director Deborah Koons Garcia
- Beyond the Line, Turn the Risks of Climate and Environmental Change into Compelling Business Opportunities, 2009, 55 minutes, with Anthony Simon, executives and ecologists
- Charlie Rose, A Conversation with Author Thomas L. Friedman, about his book Hot, Flat, and Crowded ; September 9, 2008, 57 minutes

20-26. **<u>קודים אתיים מעשיים</u>**:

בשיעורים אלה נבחן היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, אירועי יסוד של הוראת אתיקה עסקית – פורד פינטו/פורד, שברולט מאליבו/ג'נרל מוטורס, מקטיזן/מרק, טיילנול/ג'ונסון אנד ג'ונסון, על רקע הקודים האתיים של חברות אלה (בתעשיות הרכב והתרופות יש חשיבות מאין כמוה לאתיקה), קודים אתיים בישראל (בדוגמא בספר, בטבע, בשטראוס, בבנק לאומי, בשיכון ובינוי וקבוצת אריסון), בחברות של מוצרים אזרחיים בארצות הברית ויפן (אינטל, בן אנד ג'ריס, IMC- עם ישקר וקבוצת ברקשייר האתאווי של וורן באפט, סוני), בחברות בטחוניות בארצות הברית, בצרפת ובישראל (ג'נרל דיינמקיס, דאסו, רפאל, תעשיה אווירית), בחברות רב לאומיות, תהליך כתיבת הקוד האתי של סיב"ט, ניתוח השוואתי של הקוד האתי של סיב"ט/האגף ליצוא בטחוני במשרד הביטחון וקודים אתיים בסקטור הבטחוני, דו"חות קיימות ואחריות תאגידית (הגדרות, דו"חות של החלוצה בן אנד ג'ריס, אינטל, טבע, אלביט, רפאל, שטראוס, בנק לאומי, שיכון ובינוי וקבוצת אריסון שגם סקרנו את הקודים האתיים שלהן), וכן ננתח את הקוד האתי של סיב"ט ונבדוק את יישום מרכיביו עם שמונה אירועים שנועדו להמחיש את סעיפי הקוד האתי ונערוך משחקי תפקידים של ארבע דמויות מרכזיות בכל אחד מהאירועים.

<u>מקראות</u>:

הפרקים בספרו של קורי: היבטים מודרניים של אתיקה בעסקים, קודים אתיים, דו"חות קיימות ואחריות תאגידית ואירועים אופייניים – עמ' 289, ניתוח השוואתי של הקוד האתי של סיב"ט וקודים אתיים בסקטור הבטחוני – עמ' 293, פרטים על סיב"ט מאתר האגף לייצוא בטחוני (סיב"ט) במשרד הבטחון – עמ' 300, קוד אתי בסיב"ט – עמ' 302, משובים על הקוד האתי של סיב"ט – עמ' 308, אירוע ניקיון כפיים בארגון האמריקאי – עמ' 309, אירוע מתריע בארגון הצרפתי – עמ' 311, אירוע הממונה על האתיקה בארגון האיטלקי – עמ' 313, אירוע מידע פנים בארגון הגרמני – עמ' 315, אירוע חובת הנאמנות לארגון האנגלי – עמ' 317, אירוע שוחד במדינת היעד של הארגון הספרדי – עמ' 319, אירוע שקיפות וסודיות בארגון הרוסי – עמ' 321, אירוע מוסר עבודה בארגון הסיני – עמ' 323, אירוע אחריות חברתית וסביבתית בארגון הקנדי – עמ' 325, אירוע הסעיפים הכלליים בקוד האתי בארגונים במדינות רבות – עמ' 327.

קריאה נוספת:
- Badaracco, Jr. Joseph L., *Defining Moments, When Managers Must Choose Between Right and Right*, Harvard Business School Press, 1997, pp. 85-103
- Bollier David, *Aiming Higher, 25 Stories of how Companies Prosper by Combining Sound Management and Social Vision*, Amacom, 1997, pp. 9-22
- Fukuyama Francis, *Trust, The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, A Free Press Paperbacks Book, 1996, pp. 269-281
- Monks Robert A.G., *The Emperor's Nightingale, Restoring the Integrity of the Corporation in the Age of Shareholder Activism*, Addison-Wesley, 1998, pp. 25-45

מטלות:

בשיעורים 20-21: 1. הגדרת המונח אתיקה, פילוסופיות על מהות האתיקה, אלברט קאר, מילטון פרידמן, אמיתי עציוני, האסנאס, פוקוימה, דרבר ועוד - עמ' 288-290 בספר של קורי ומקורות אחרים, 2. אירועי פורד פינטו/פורד, שברולט מאליבו/ג'נרל מוטורס, מקטיזן/מרק, טיילנול/ג'ונסון אנד ג'ונסון – עמ' 292 בספר של קורי ומקורות אחרים, 3. הקוד האתי בדוגמא בספר של קורי (עמ' 290-291) וקודים אתיים של טבע, שטראוס, בנק לאומי, שיכון ובינוי וקבוצת אריסון, 4. הקודים האתיים של חברות פורד, ג'נרל מוטורס, מרק, ג'ונסון אנד ג'ונסון, 5. קודים אתיים של אינטל, סוני, בן אנד ג'ריס, IMC עם ישקר וקבוצת ברקשייר האתאווי של וורן באפט, 6. קודים אתיים של ג'נרל דיינמיקס האמריקאית, דאסו תעופה הצרפתית, רפאל, תעשיה אווירית, 7. תהליך כתיבת הקוד האתי של סיב"ט, ניתוח השוואתי של הקוד האתי של סיב"ט וקודים אתיים בסקטור הבטחוני, פרטים על סיב"ט, משובים על הקוד האתי של סיב"ט – עמ' 293-299, 300-301, 308 בספר של קורי, 8. דו"חות קיימות ואחריות תאגידית – הגדרה בעמוד 292 בספר של קורי ודוח"ות של חברות בן אנד ג'ריס, אינטל, טבע, אלביט, 9. דו"חות קיימות ואחריות חברתית של חברות רפאל, שטראוס, בנק לאומי, שיכון ובינוי וקבוצת אריסון.

בשיעורים 21-22: ניתוח החלקים בקוד האתי של סיב"ט ותפקיד המספר של כל אחד מהאירועים בספר של קורי:
1. הקדמה – עמ' 302, מנהיגות והתנהגות אתית – עמ' 303 והאירוע "שוחד במדינת היעד של הארגון הספרדי" – עמ' 319. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 2. פביולה, 3. פלורה, 4. הסוכן האפריקאי, 5. ראש הארגון.
6. הממונה על האתיקה – עמ' 303 והאירוע "הממונה על האתיקה בארגון האיטלקי" – עמ' 313. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 7. קלאודיו, 8. קסיו, 9. קורינו, 10. העובדים שלא התריעו.

בשיעורים 22-23: 11. מוסר עבודה – עמ' 304 והאירוע "מוסר עבודה בארגון הסיני" – עמ' 323. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 12. האן, 13. הו, 14. הסוכן המקומי באסיה, 15. עובדי החברה הבטחונית.
16. ניקיון כפיים – עמ' 304 והאירוע "ניקיון כפיים בארגון האמריקאי" – עמ' 309. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 17. איימי, 18. אברהם, 19. מנכ"ל מערכות מוטסות, 20. ראש הארגון האמריקאי.

בשיעורים 23-24: 21. מידע פנים – עמ' 305 והאירוע "מידע פנים בארגון הגרמני" – עמ' 315. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 22. דיטמר, 23. דורותיאה, 24. ראש הארגון, 25. החבר המושחת של דיטמר.
26. ניגודי עניינים – עמ' 305, פעילות עסקית ללא דופי – עמ' 305, והאירוע "חובת הנאמנות לארגון האנגלי" – עמ' 317. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 27. יואן, 28. אמיל, 29. חברת מערכות בקרת אש האנגלית, 30. הצבא האמריקאי.

בשיעורים 24-26: 31. מתריעים – עמ' 306 והאירוע "מתריע בארגון הצרפתי" – עמ' 311. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 32. בנואה, 33. ברנר אבו קאסם, 34. הסוכן הפרואני, 35. ראש הארגון הצרפתי.
36. שקיפות וסודיות – עמ' 306, הטמעה – עמ' 307, והאירוע "שקיפות וסודיות בארגון הרוסי" – עמ' 321. בנוסף מטלות לארבעת הדמויות באירוע: 37. גרישה, 38. גלינה, 39. מנכ"ל החברה הרוסית "זריחת השמש", 40. גוגול.

בשיעורים 25-26: 41. נושאים נוספים – עמ' 307 ותפקיד המספר באירוע "אחריות חברתית וסביבתית בארגון הקנדי" – עמ' 325, תוך התמקדות בהיבטים של אחריות חברתית, התנדבות ואקולוגיה. 42. אירוע "הסעיפים הכלליים בקוד האתי במדינות רבות" – עמ' 327, סקירה רק על ההיבטים של פעילות מפלגתית ומדינית. 43. אירוע "הסעיפים הכלליים בקוד האתי במדינות רבות" – עמ' 327, סקירה רק על ההיבטים של מניעת אפליה ומניעת הטרדה לסוגיהן. 44. אירוע "הסעיפים הכלליים בקוד האתי במדינות רבות" – עמ' 327, סקירה רק על ההיבטים של בטיחות וביטחון, שמירה על נכסי הארגון. 45. אירוע "הסעיפים הכלליים בקוד האתי במדינות רבות" – עמ' 327, סקירה רק על ההיבטים של סינון אתי של עובדים, ספקים, לקוחות ומחזיקי עניין אחרים.

<u>סרטים</u>:
קטעים מהסרטים עם תרגום עברי:
The Constant Gardener, 2005, 129 minutes, Director Fernando Meirelles, based on John le Carre's novel, with Ralph Fiennes, Rachel Weisz.
על חברת תרופות בינלאומית העושה ניסויים באפריקה על בני אדם של התרופות המסוכנות שלהם.
Beyond Borders, 2003, 127 minutes, Director Martin Campbell, with Angelina Jolie.
תיאור החוזקות והחולשות של ה- NGOs, בעיות המימון, השחיתות של הממשלים המקומיים, המעורבות הפוליטית של ה- CIA, האידיאל והמציאות.
Code of Ethics, 1997, 114 minutes, Director Dawn Radican, with Melissa Leo.
הפרטת Medicaid תוך הפרת הקוד האתי של החברה.
Disclosure, 1994, 128 minutes, Director Barry Levinson, based on the novel by Michael Crichton, with Michael Douglas, Demi Moore, Donald Sutherland, Caroline Goodall
על הפרת סעיפים רבים של הקוד האתי של חברת היי טק – הטרדה מינית, מידע פנים, יחסי עבודה.
Frontline: Black Money (2009), 2009, starring and directed by Lowell Bergman, 60 minutes
על פרשיות שחיתות ואכיפת החוק נגד מתן שוחד בארה"ב ובריטניה. לוול ברגמן, אחד מגיבורי THE INSIDER.
Syriana, 2005, 126 minutes, Director Stephen Gaghan, with George Clooney, Christopher Plummer, Matt Damon
היבטים של אתיקה ורגולציה, ריגול וכלכלה בתעשיות הנפט והנשק בארצות הברית, המזרח התיכון והעולם.
Glengarry Glen Ross, 1992, 100 minutes, Director James Foley, based on David Mamet's play, with Jack Lemmon, Al Pacino, Ed Harris, Alan Arkin, Kevin Spacey, Alec Baldwin, Jonathan Price
הסרט האולטימטיבי על חוסר אתיקה כלשהי ומה קורה כשאין שום קודים של התנהגות ואדם לאדם זאב.
It's a Wonderful Life, 1946, 130 minutes, Director Frank Capra, with James Stewart, D. Reed
הסרט האולטימטיבי על אתיקה עסקית וקודים של התנהגות, על קפיטליזם כפי שיכול היה להיות ושצריך להיות.

27-32. **<u>"האתיקה משתלמת" – לראשונה יש הוכחה סטטיסטית של מתאם בין שגשוג לאתיקה במדינות</u>**:
הסטודנטים שואלים לא פעם איך זה שבמרבית האירועים המבוססים על מקרים אמיתיים האתיקה לא מנצחת אלא דווקא השחיתות והאשמים אינם נותנים את הדין. איך תאגידים רבי עוצמה ממקסמים את הרווח ורומסים ברגל גסה את זכויות העובדים, הלקוחות, הקהילות שבתוכן הם יושבים, לא משלמים מיסים ודבר לא קורה להם ולמנהליהם. יש לנו אמנם את וורן באפט האתי, אבל לעומתו יש אלפי מנהלים מושחתים שהורסים את הכלכלה העולמית ולא נמצאה הדרך איך להעמיד אותם לדין על כל פשעיהם. ובעולם קודר זה, כשהמשברים בקפיטליזם הולכים ותוכפים, כשהפתרונות מתגלים לעיתים כמקסמי שווא, כשברמה האישית והתאגידית לעיתים צדיק ורע לו, מתברר כי 11 המדינות הכי אתיות הן גם הכי משגשגות בממוצע של 50 פרמטרים איכותיים וכמותיים מובילים ויש מתאם ברור של למעלה מ- 0.75 בין השגשוג לאתיקה שתקף עבור המדינות האתיות ובראשן המדינות הכי משגשגות, אתיות ואיכותיות – דנמרק, שבדיה, נורבגיה, פינלנד, הולנד, לוכסמבורג, שווייץ, סינגפור, ניו זילנד, אוסטרליה וקנדה. אנו נסקור את המחקר פורץ הדרך של ד"ר יעקב קורי שהצליח להוכיח את המתאם בין שגשוג לאתיקה ונבחן את הפרמטרים של השגשוג והאתיקה בארצות השונות, בקריטריונים השונים ובשנים השונות שבהן נעשה המחקר.

<u>מקראות</u>: (בספרו של קורי)
EXECUTIVE SUMMARY - p. 330, INTRODUCTION– p. 333, COMPARISON BETWEEN TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S PERCEPTIONS INDEX & CORY'S INDEX OF THE PERFORMANCE OF 50 MAIN PARAMETERS – p. 337, ANALYSIS OF TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES – p. 343, CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES IN 2014-2012, 2005, 1996, 1995: TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S RANKING OF ETHICS & CORRUPTION – p. 343, ANALYSIS OF TI'S INDICES OF THE ETHICAL COUNTRIES IN 21 YEARS 1995-2015, AVERAGE, COMPARISON – p. 349, TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES (CPI) IN 2016 AND 2015, CPI – FREQUENTLY ASKED QUESTIONS - p. 352, GLOBAL CORRUPTION BAROMETER/TRANSPARENCYINTERNATIONAL/2013 – p. 363, LECTURE OF Dr. JACQUES CORY AT TI's HEADQUARTERS IN BERLIN, 4.6.2010, TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S MISSION, VISION AND VALUES – p. 368, COMPUTATION OF CORY'S INDEX FOR EACH COUNTRY- p. 370, 50 MAIN CHARACTERISTIC PARAMETERS OF CORY'S INDEX – p. 384

Link to the 50 parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The list of the 50 parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 6-9 of Cory's book.
Link to the 22 related parameters to the 50 Cory Index's parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The list of the 22 related parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 9-10 of Cory's book.
Link to Culture and Media parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays - Appendices". The list of the Culture and Media parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 10-12 of Cory's book.

קריאה נוספת:

Einhorn Eric S. and Logue John, *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*, Praeger Paperback, 2003, pp. 191-257, And Rifkin Jeremy, *The European Dream: How Europe's Vision of the Future is Quietly Eclipsing the American Dream*, Tarcher, 2005, pp. 58-85 and 358-385, And Eichengreen Barry, *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton, 2008, pp. 379-426, And Cory, 2009, pp. 1-23 and 79-85, And Coates David, *Models of Capitalism: Growth and Stagnation in the Modern Era*, Polity, 2000, pp. 233-264, And Shiller Robert J., *Irrational Exuberance, Second Edition, Revised & Updated*, Broadway, 2009, pp. 1-27, 147-173.
Pontusson Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe Vs. Liberal America*, Cornell University Press, 2005, pp. 142-203, And Reid T.R., *The United States of Europe: The New Superpower and the End of American Supremacy*, Penguin, 2005, pp. 144-176, And Bartels Larry M., *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*, Princeton, 2008, pp. 1-28, And Hankel Wilhelm & Isaak Robert, *Brave New World Economy: Global Finance Threatens our Future*, John Wiley & Sons, 2011, pp.1-24, 53-179.

מטלות:

בשיעורים 27-28: ניתוח הפרקים המרכזיים:

1. EXECUTIVE SUMMARY - p. 330, 2. INTRODUCTION– p. 333, 3. COMPARISON BETWEEN TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S PERCEPTIONS INDEX & CORY'S INDEX OF THE PERFORMANCE OF 50 MAIN PARAMETERS – p. 337, 4. CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES IN 2014-2012, 2005, 1996, 1995: TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S RANKING OF ETHICS & CORRUPTION – p. 343, 5. ANALYSIS OF TI'S INDICES OF THE ETHICAL COUNTRIES IN 21 YEARS 1995-2015, AVERAGE, COMPARISON – p. 349, 6. TI'S CORRUPTION PERCEPTIONS INDICES (CPI) IN 2016 AND 2015, CPI – FREQUENTLY ASKED QUESTIONS - p. 352, 7. GLOBAL CORRUPTION BAROMETER/TRANSPARENCYINTERNATIONAL/2013 – p. 363, 8. LECTURE OF Dr. JACQUES CORY AT TI's HEADQUARTERS IN BERLIN, 4.6.2010, TRANSPARENCY INTERNATIONAL'S MISSION, VISION AND VALUES – p. 368, 9. COMPUTATION OF CORY'S INDEX FOR EACH COUNTRY- p. 370 – OVERVIEW OF 50 PARAMETERS, 38 ETHICAL COUNTRIES, CALCULATIONS.

בשיעורים 28-29: ניתוח הדירוגים של כמה מהמדינות הכי האתיות (עמ' 370-378 בספר של קורי):

ANALYSIS OF 50 PARAMETERS' RANKING IN 38 ETHICAL STATES:
1. 5 SCANDINAVIAN – DENMARK, SWEDEN, NORWAY, FINLAND, ICELAND.
2. 4 EUROPEAN – NETHERLANDS, LUXEMBOURG, BELGIUM, SWITZERLAND.
3. 4 ANGLO-SAXON/CELTIC – CANADA, AUSTRALIA, NEW ZEALAND, IRELAND.
5 OF THE LARGEST ECONOMIES - 4. JAPAN, 5. UNITED KINGDOM, 6. GERMANY, 7. UNITED STATES, 8. FRANCE. YOU CAN BE VERY LARGE AND VERY ETHICAL.
9. 3 ASIAN/CHINESE – SINGAPORE, HONG KONG, TAIWAN. (WHY NOT CHINA?)

בשיעורים 29-30: ניתוח הדירוגים של כמה מהמדינות האתיות (עמ' 370-378 בספר של קורי) והמושחתות:

10. 6 CENTRAL/SOUTHERN/LATIN AMERICAN – CHILE, URUGUAY, BAHAMAS, BARBADOS, PUERTO RICO, ST VINCENT & THE GRENADINES (LATIN/ETHICAL).
11. ISRAEL – DETAILED ANALYSIS OF THE MAIN PARAMETERS (50, 22, OTHERS).
12. 2 IBERIAN - SPAIN, PORTUGAL. ECONOMIES IN CRISES, YET STILL ETHICAL.
13. 4 OTHER EUROPEAN – AUSTRIA (GERMAN/ETHICAL), CYPRUS (WHY NOT GREECE?), ESTONIA, POLAND (WHY ONLY THOSE 2 FORMER COMMUNISTS?).
14. 4 ASIAN/AFRICAN – BOTSWANA (WHY ONLY ONE AFRICAN?), BHUTAN (WHY THEM?), UNITED ARAB EMIRATES, QATAR (WHY ONLY THOSE ARABS?).
ANALYSIS OF CORRUPT COUNTRIES FROM TABLES OF 50 PARAMETERS (P. 384):
15. 6 QUITE CORRUPT COUNTRIES: BRAZIL, SOUTH AFRICA, SAUDI ARABIA, TURKEY, ITALY, GREECE. (WHY THOSE ARE ONLY "CORRUPT-LIGHT" STATES?)
16. 3 OF THE LARGEST & VERY CORRUPT ECONOMIES: CHINA, INDIA, RUSSIA.
17. 18 CORRUPT AFRICAN/ASIAN/LATIN AMERICAN COUNTRIES: ETHIOPIA, NIGERIA, KENYA, ZIMBABWE, INDONESIA, PAKISTAN, VIETNAM, MYANMAR, MEXICO, PERU, ARGENTINA, IRAN, EGYPT, BANGLADESH, UKRAINE, LIBYA, ANGOLA, ALGERIA. OVERVIEW ON A CORRELATION CORRUPTION/POVERTY.
18. 6 MOST CORRUPT COUNTRIES: IRAQ, SOUTH SUDAN, AFGHANISTAN, SUDAN, NORTH KOREA, SOMALIA. (WHY THOSE – WARS, CULTURE, REGIMES?).

מטלות על ניתוח הפרמטרים בקישורים שלהלן, הסבר על הפרמטר, מקור, ודירוגן היחסי של המדינות:
50 MAIN CHARACTERISTIC PARAMETERS OF CORY'S INDEX – p. 384
Link to the 50 parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The list of the 50 parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 6-9 of Cory's book.
Link to the 22 related parameters to the 50 Cory Index's parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays". The list of the 22 related parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 9-10 of Cory's book.
Link to Culture and Media parameters, with analysis and tables, in the book "Academic Proof that Ethics Pays - Appendices". The list of the Culture and Media parameters with the page numbers of the parameters as in the book in the link is in pp. 10-12 of Cory's book.

בשיעורים 30-31: פרמטרים 1-36 מתוך 50 הפרמטרים במדד קורי:
1. פרמטרים 1-4, 2. פרמטרים 5-8, 3. פרמטרים 9-12, 4. פרמטרים 13-16, 5. פרמטרים 17-20, 6. פרמטרים 21-24, 7. פרמטרים 25-28, 8. פרמטרים 29-32, 9. פרמטרים 33-36.

בשיעורים 31-32: פרמטרים 37-50 מתוך 50 הפרמטרים במדד קורי, 22 הפרמטרים הנוספים 51-72, הפרמטרים של מדד תרבות ומדיה.
הפרמרטים במדד קורי: 10. פרמטרים 37-40, 11. פרמטרים 41-45, 12. פרמטרים 46-50.
22 הפרמטרים הנוספים: 13. סקירה כללית על פרמטרים 51-61, 14. סקירה כללית על פרמטרים 62-72.
הפרמטרים של ממד תרבות ומדיה: 15. סקירה כללית על פרמטרים 1-8 על חלקיהם וחישוב הפרמטר המשולב. 16. סקירה כללית על הפרמטרים שלא נכללו בפרמטר המשולב של תרבות ומדיה.
סיכום: 17. ביקורת על מדד קורי, מה חסר בו, מה צריך לשנות, פרמרטים וקורלציות נוספים, האם הוכח שהאתיקה משתלמת ברמה של מדינות? 18. מה למדנו בפרק האחרון על המתאם בין שגשוג לאתיקה? מה הלקחים שהופקו מהסמינריון? האם חל שינוי בתפישה האתית של הסטודנטים, בכדאיות ובצורך להתנהגות אתית שלנו?

סרטים:
- קטעים מסרטים בתרגום עברי:
- BBC – The Love of Money, 2009, Part III – Back from the Brink, 51 minutes
- Sicko, 2007, 123 minutes, Dir. Michael Moore, a documentary on healthcare policy
- Yes, Prime Minister, UK 1992, 461 minutes, Director Sidney Lotterby, with Paul Edington, Nigel Hawthorne, TV series and books by Jonathan Lynn and Anthony Jay (Yes, Minister)
- קטעי סרטים: משיעורים קודמים על פי העדפות הסטודנטים, בנושאי הסמינריון שיובאו ויוצגו בו על ידי הסטודנטים.

מבנה הסמינריון וחלוקת המטלות

הביבליוגרפיה של הספרים, המאמרים והיצירות, קורות החיים באנגלית ובעברית מופיעים בספר "קפיטליזם: משברים ופתרונות" בחלק 6 – נספחים. הם יתלוו לתוכנית הלימודים של הסמינריון, עם פרטי הקורס, המועד וכו'.

במידה והסמינריון מועבר בתוכנית MBA שבה הסמסטרים הם של כחודשיים כל אחד – 8 שבועות עם מפגשים של 2 שיעורים (4 שעות אקדמיות של שעה וחצי כל אחת) בכל מפגש, יש 16 שיעורים ו- 32 שעות אקדמיות; הסמינירון יועבר בשני חלקים של 2 סמסטרים כל אחד והוא ממילא מחולק לשני חלקים של 16 שיעורים כל אחד.

בסמינריון 204 מטלות לשני קורסים של 16 שיעורים כל אחד ואם יהיו בכיתה 20 סטודנטים – כל אחד יקבל 5 מטלות לסמסטר, כל שלושה שיעורים, עבור 50% מהציון, כלומר עומס עבודה סביר. ניתן כמובן להוסיף ולהוריד.

במידה והסמינריון מועבר בתוכנית לימודים על פי הסמסטרים של האוניברסיטה – מספר השבועות משתנה מסמסטר לסמסטר, או שישנה מסגרת קבועה של שבועות ומפגשים – 12 מפגשים עם 24 שיעורים ו- 48 שעות אקדמיות, או 13 מפגשים עם 26 שיעורים ו- 52 שעות אקדמיות, 14 מפגשים עם 28 שיעורים ו – 56 שעות אקדמיות, לעיתים נדירות 15 מפגשים עם 30 שיעורים ו- 60 שעות, ומעולם לא היה כנראה סמסטר של 16 מפגשים עם 32 שיעורים ו- 64 שעות. כלומר, אם נרצה לכנס את הסמינריון למימדי סמסטר אחד, ניאלץ לקצץ בין 2 ל- 8 שיעורים מתוך תוכנית הלימודים של 32 שיעורים או לכווץ אותה, לקצץ מטלות, חומר או סרטים.

לחילופין, ניתן לעבות את תוכנית הלימודים כך שיתווספו לה 16 שיעורים (עוד מחצית מהשיעורים) והיא תסתכם בשתי תוכניות לימודים בשני סמסטרים (כל שנת הלימודים) של 12 מפגשים כל אחת, או 24 מפגשים עם 48 שיעורים ו- 96 שעות אקדמיות. במקביל, ניתן להרחיב את התוכנית בעוד 20 שיעורים – אם יש 13 מפגשים בכל סמסטר, בעוד 24 שיעורים – אם יש 14 מפגשים בכל סמסטר וכך הלאה, על פי לוחות הזמנים של הסמסטרים.

לא חסרות תוכניות לימודים באמתחתו של ד"ר יעקב קורי, כמפורט בחלק 5 של הספר, באנגלית ובעברית, אך מומלץ לעבות את תוכנית הלימודים עד כדי תוכנית לימודים שנתית עם עוד 16-20 שיעורים בנושאי הקפיטליזם, המשבר הכלכלי של 2008, משברים ופתרונות, מתוך תוכנית הלימודים "אתיקה עסקית ועתיד הכלכלה הקפיטליסטית", THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY, ותוכניות דומות שלא נכללו בסמינריון שלנו "קפיטליזם: משברים ופתרונות". כמו כן ניתן לעבות את תוכנית הלימודים מתוך תוכניות הלימודים על קיימות ואחריות חברתית, או מתוך תוכניות הלימודים על אתיקה עסקית עם עשרות אירועים, עם ניתוח מחזות, סרטים וספרים בנושאים של אתיקה בעסקים, עם תוכניות לימודים על גלובליזציה ומנהיגות ועוד. גם תוכנית הלימודים של הסמינריון מכילה עשרות ספרים בקריאה מומלצת שניתן ללמוד אותם.

<u>נעמי קליין – דוקטרינת ההלם</u>:
נעמי קליין היא המבקרת החריפה ביותר של הקפיטליזם שלוח הרסן השורר כיום בארה"ב ובמדינות אחרות שאימצו כלכלה ניאוליברלית מבית מדרשו של מילטון פרידמן. בספרה מתארת קליין כיצד הניאוליברלים יישמו את מדיניותם באמצעים אלימים של הלם וכפיה, מתן יד חופשית להשתוללות כלכלת השוק וצמצום מירבי של רגולציה. אנו גם נעמיק בקריאת הספר שלה "נו לוגו" ונקרא פרקים נוספים מתוכו, וכן ספרים, הרצאות ומאמרים אחרים שלה. <u>מקראות</u>: קליין נעמי, דוקטרינת ההלם: עליית הקפיטליזם של האסון, הוצאת אנדלוס, 2009, עמ' 34-13, 547-521 ועוד פרקים בהתאם למגבלות הזמן. המטלות יהיו בהתאם לפרקים ויתלוו סרטים על הספר הזה.

<u>ג'וזף שטיגליץ – נביא הדרך השלישית בין הניאו ליברליזם לסוציאליזם</u>:
חתן פרס נובל ג'וזף שטיגליץ מסביר בשפה אקדמית, ברורה ותמציתית כיצד הכלכלה העולמית פועלת ומציע פתרונות יצירתיים לפתרון הבעיות הבוערות בכלכלה, בחברה ובאיכות הסביבה, עם רגישות מוסרית הדרושה לקיום עולם בר קיימא, בדרך הביניים בין ניאו ליברליזם לסוציאליזם. אנו נלמד לעומק את ספריו של שטיגליץ, חלקם תורגמו לעברית, ונקרא פרקים רבים מתוכם, וכן נקרא מאמרים ונצפה בסרטים עם ג'וזף שטיגליץ.
<u>מקראות</u>: שטיליץ ג'וזף י., לתקן את הגלובליזציה, הוצאת אריה ניר, 2008, עמ' 204-184.
Stiglitz Joseph E., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New Press, 2010, pp. 57-120.
Stiglitz Joseph E., *The Price of Inequality*, W. W. Norton, 2012, pp. 265-290, 1-51.

Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 281-319.
Stiglitz Joseph E., Sen Amartya, Fitoussi Jean-Paul, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, New Press, 2010, pp. 1-95.
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209 and 275-297, and other chapters in this book.

מוחמד יונוס, בנק גרמין – מודל לשילוב אחריות חברתית ועסקים רווחיים:
מוחמד יונוס, פרופסור לכלכלה מבנגלדש, שביצע מהפכה בחשיבה של אחריות חברתית בעולם כאשר הקים בארצו את בנק גרמין ותשלובות נלוות הנותנים אשראי ושירותים לדלת העם בסכומים נמוכים מאוד וללא בטחונות, אך עם החזרים של 99% מההלוואות, ובכך הוא סייע למיליונים לצאת ממעגל העוני, מבלי לוותר על רווחיות נאותה לבנקים ולמיזמים. נראה ראיון עמו ונקרא על שיתופי פעולה שלו עם חברת דנונה, מאמרים וסרטים רבים אחרים.
מקראות: יונוס מוחמד, עולם ללא עוני, הוצאת אחוזת בית ספרים, 2009, עמ' 142-71, 211-174 ופרקים אחרים

הברבור השחור וכלכלה לא רציונלית:
עבור נסים טאלב, ברבורים שחורים מייצגים תופעות הקורות בשוק ההון ובכלכלה, למרות השכיחות הנמוכה שלהם. חתן פרס נובל, דניאל כהנמן, פיתח פרספקטיבה חדשה לכלכלה המסורתית שהיא כמותית בעיקרה, הדוחה את הנחות היסוד של הכלכלה הרציונלית. המשבר הכלכלי מאשש תיאוריות אלה. נלמד לעומק את כתבי סופרים אלה המציגים פרספקטיבות שלא היו מקובלות בעולם הכלכלה, נצפה בסרטים ונקרא מאמרים בנושאים אלה.
מקראות: טאלב נסים ניקולס, הברבור השחור, דביר, 2009, עמ' 90-76 ופרקים נוספים.
כהנמן דניאל, רציונליות, הוגנות, אושר, מבחר מאמרים, כתר, 2005, עמ' 103-90 ופרקים נוספים.

"ביקור הגברת הזקנה" The Visit of the Old Lady - הקשרים אקטואליים: מחזה מאת פרידריך דירנמט, 1956. על מנת להעניש את אהוב נעוריה שהתעלל בה, קונה הגברת הזקנה והעשירה את עיר הולדתה על תושביה, שמוכנים עבור בצע כסף להתעלם מצדק, אתיקה ורחמים. לכל אחד יש מחיר, הכסף הוא ערך עליון, הון ושלטון וקנית הפקידים, הקורבן תמיד אשם וצידוק העוול, העשוקים חיים במציאות מדומה, גבול החברות, אכזריות ופסיכופתיות, העדר אתיקה מוביל לרצח. במסה של קורי מנותחים בהרחבה היבטים אקטואליים של המחזה.
מקראות: דירנמט פרידריך, ביקור הגברת הזקנה (1956), תרגום טובה קשת, הוצאת אור-עם 1983
מסה: הקשרים אקטואליים למחזה המבקר את הקפיטליזם "ביקור הגברת הזקנה", עמ' 141 בספר של קורי.

צדק חברתי וכלכלי בחברות מופרטות בישראל – המחזה "גיבור מעמד הפועלים" מאת יהושע סובול:
במדינה שבה הפכה ההפרטה לחזות הכל נאלצים העובדים לשלם את מחיר ההתעשרות הקלה של איל ההון המקורבים לשלטון ורוכשים את נכסי המדינה בנזיד עדשים. הדרמה של הותיקים המפוטרים ומוחלפים בעובדים צעירים זולים יותר. נושאי פריפריה כשאין חלופות תעסוקה, עדות בלי סטיגמות, משבר האמון בין הפועלים למייצגים אותם, הון ושלטון. מחזה חברתי זה של סובול אקטואלי כיום עוד יותר מאשר כשהוא הועלה לראשונה בתיאטרון, כי סובול הוא אכן נביא בעירו ומבקר בצורה נוקבת את ההתפתחויות המדאיגות בכלכלה הישראלית.
מקראות: סובול יהושע, "גיבור מעמד הפועלים", אור-עם, 2006.
"צדק חברתי וכלכלי בחברות מופרטות: המחזה "גיבור מעמד הפועלים" מאת יהושע סובול" - עמ' 454 – 458 בספר: קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, הוצאת מאגנס, האונ' העברית בירושלים, 2008.
וידאו: קטעים מ-"גיבור מעמד הפועלים", מאת יהושע סובול בביצוע תיאטרון הקאמרי, 2006, 80 דקות, בימוי עודד קוטלר. מטלות: 1. המספר שיסקור את המחזה. ניתוח הדילמות האתיות של: 2. בבר/אלברט ומורדי מולכו, 3. נטלי וליאור אפללו, 4. פולי אפללו, 5. מרקוס סלי מרקדו.

"הכסף" - L'Argent - הקשרים אקטואליים, הרומן של אמיל זולא משנת 1890 הוא היצירה הטובה ביותר על אתיקה עסקית ומכיל את מרבית המרכיבים של הנושא: עושק בעלי מניות המיעוט, הון ושלטון, העיתונות בשירות אילי ההון, תאוות הבצע של אריסטיד סאקאר הטייקון מימי נפוליאון השלישי בצרפת אך גם של בעלי מניות המיעוט ושאר הגורמים, אצטלה של אחריות חברתית קרי נדבנות המסתירה את עושק הציבור, ריכוזיות נוסח צרפת הקיסרית, כלכלה לא רציונלית. הרומן נותן פרספקטיבה הסטורית למשברים של הקפיטליזם גם באירופה.
מקראות: מסה - הכשלים בקפיטליזם בפרספקטיבה הסטורית, הטייקונים והמשקיע הקטן - "הכסף" מאת אמיל זולא, עמ' 134 בספר של קורי. Zola Emile, *Money (L'argent)*, Mondial, 2007.

10 MAIN COURSES IN BUSINESS ETHICS, CSR, GLOBALIZATION, SUSTAINABILITY… FOR BUSINESS, ORGANIZATIONS & UNIVERSITIES

INTRODUCTION

The 10 main courses in English for business, organizations and universities by Jacques Cory, PhD, comprise theoretical and empiric lectures, as well as an analysis of films, plays and novels on business ethics. The courses are designed primarily for businessmen; they are prepared and presented by a businessman, with a focus on case studies in the US & Europe.

The courses impart applied knowledge on business ethics, social responsibility, sustainability and environmentalism, M&A, globalization, leadership and corporate governance. Most of the courses were taught at the University of Haifa, the Technion, and to senior executives, one of them at INSEAD, and the lectures' content is comprised in the academic books of Cory.

Based on the excellent feedbacks received, the participants state that they have been provided with the education and motivation to develop a holistic view on business combing business, psychology and ethics in a modern and topical curriculum, with the intellectual capacity and values to cope with the complex business world. The participants are encouraged to develop their own insights, which could be different from the prevailing neoliberal ideology, and find the right equilibrium between profitability, business ethics, social responsibility and sustainability which do not contradict but complement each other in the long run.

The courses are based on the books by some of the best authors in business ethics, globalization and sustainability, such as Monks, Badaracco, Naomi Klein, Joel Bakan, Thomas Friedman, Joseph Stiglitz, Donaldson, Solomon, Tamari, Paul Hawken and the Bible. The courses analyze the cases of Enron and Barings Bank, ethical companies such as Ben & Jerry's and Interface, and multinationals such as McDonald's, Disney, Nike, Monsanto, Ikea.

The courses comprise the best films, plays, documentaries and novels on Business Ethics: All My Sons, An Enemy of the People, The Merchant of Venice, The Visit, Rhinoceros, Wall Street, Erin Brockovich, The Insider, It's a Wonderful Life, The Great Gatsby, A Civil Action.

It is of course possible to change part of the courses, shorten and lengthen them. Attached is a bibliography of books and list of works, a CV with details on the business and academic experience, reviews and references on Cory's book "Business Ethics for a Sustainable Society", and an Ethical Strategic Planning.

THE COURSES

1. BUSINESS ETHICS: WORKSHOP OF SHORT CASE STUDIES

10 short cases on topics specially designed for companies: M&A, organizational behavior, sales, bribe, insider information, purchasing, whistleblowers, operations, stock exchange, independent directors, transparency, finance, NGOs. The course will present pioneering principles and theories with practical vehicles that combine business and ethics that should overcome future challenges, as well as films on Ethics. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

2. PIONEERING METHODS IN BUSINESS ETHICS – THEORY, CASES AND FILMS

A course designed primarily for MBA students, comprising short case studies, theoretical studies in the modern context, and films on business ethics. The syllabus includes the course objectives, description and methods. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

3. INTERNATIONAL M&A

A course designed primarily for companies. Comprises theory, cases and films on International M&A, based on extensive experience. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

4. SUSTAINABILITY AND CSR - CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Syllabus on the best books and films on those topics, as well as corporate governance and ethical issues of mergers, banking and the stock exchange. Joseph Stiglitz's – Globalization and its Discontents, Making Globalization Work; Paul Hawken's – The Ecology of Commerce, Natural Capitalism; Thomas Friedman's – Hot, Flat, and Crowded; Al Gore's – An Inconvenient Truth; How to Save the World, A Civil Action, Damaged Care, China Blue, Warren Buffett and Sam Walton's Wal-Mart. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

5. GLOBALIZATION AND STAKEHOLDERS

Naomi Klein's No Logo, Thomas Friedman's The World is Flat and Joel Bakan's The Corporation, Anti-globalization movements, Bhagwati and Milton Friedman - In defense of globalization, Multinationals' argumentation, Labor rights in the global context, Human Rights, Externalities, The global models of McDonald's, Nike, Monsanto, Ikea, Disney, IMF, WTO, The World Bank. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

6. INDIVIDUAL, BUSINESS & SOCIETY: THE ETHICAL DILEMMA

A comprehensive course, comprising theory, cases and films on business ethics & social responsibility. This course was presented at INSEAD. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

7. CORPORATE GOVERNANCE AND ACTIVISM

Corporate Governance, Business Ethics in banking, mergers and the stock exchange, Labor rights, Whistleblowers, Ethical Management. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

8. LEADERSHIP & INTEGRITY

Business Leadership of modern economy since the Robber Barons, Henry Ford, Bill Gates, Steve Jobs, Sam Walton and Warren Buffett. But also, the point of view of the aging salesman, labor unions and assembly line workers. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

9. BUSINESS ETHICS IN FILMS, LITERATURE, PLAYS AND DOCUMENTARIES

Films on business ethics and social responsibility, such as Wall Street, All My Sons, Erin Brockovich, Enron, Executive Suite, Rogue Trader, Rhinoceros, An Enemy of the People, The Merchant of Venice, A Civil Action, The Great Gatsby, The Insider, It's a Wonderful Life. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours, but possibly more if full-length film is shown.

10. SOCIAL RESPONSIBILITY AND ETHICS IN NGOs & THE PUBLIC SECTOR

Theory, cases and films, focusing on NGOs and the public sector. Stakeholders in organizations, morality, leadership and ethics, trade unions, the attitude of society, psychological aspects, corruption in local administration and in Medicare, recent developments, European NGO's fight for stakeholders. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

BUSINESS ETHICS –
WORKSHOP OF SHORT CASE STUDIES

COURSE OBJECTIVES AND DESCRIPTION

The objective of the course is to enhance the participants' capacity to handle the ethical dilemmas encountered in their professional career in the context of business, society and personal life. Businessmen are not often aware to the fact that they encounter an ethical dilemma. The course will therefore personify the dilemmas with empiric examples, provide conceptual frameworks to define more accurately the nature of ethical dilemmas, explore different alternatives by a method of group dynamics, and enrich the experience of ethical reasoning with a modern approach. The course will present pioneering principles and theories with practical vehicles that combine business and ethics that should overcome future challenges, as well as semi-documentary films on Ethics in the Financial World, Stock Exchange and M&A; on Transparency, Whistleblowers and the Media; and on Ethical Activism, Environment, Mega Corporations and Stakeholders. The participants will discuss cases on creative accounting, ethics and the law, bribe, transparency, insider information, ethical and unethical conduct of companies, directors and executives in finance, purchasing, sales, programs and operations, directors in NGOs and whistleblowers. All that in a framework of theoretical studies that will give the basics of philosophical, psychological, sociological and economic thought related to business ethics.

COURSE METHODS

The instructor will employ a variety of pedagogical tools: cases, lectures, videos, role play, team work and group dynamics. Additional readings will be proposed as optional for those who are particularly interested in some of the issues discussed in class. The course will be based mainly on the required new book of CORY Jacques, Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein, Edwin Mellen Press, 2009. For the theoretical studies of the course the participants may use, inter alia, the text book: CORY Jacques, Activist Business Ethics, Kluwer Academic Publishers, 2001 (reprinted by Springer US in 2004) and for the empiric studies of the course the participants may use, inter alia, the text book: CORY Jacques, Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders, Kluwer Academic Publisher, 2001 (reprinted by Springer US in 2004).

The personal assignments are based on the required readings and cases of the course. The participants will also participate in role playing of the protagonists' ethical dilemmas in semi-documentary films, such as Wall Street, Erin Brockovich and The Insider. Details on the readings and personal assignments are specified in the following sessions. A final report will be presented on the last session.

GRADING

For this course your final grade will be based on:

1. Personal Assignments on the theoretical and empiric studies and role playing - 50%. These assignments of 10 minutes each will measure the ability of the participants to understand ethical dilemmas and present them in a convincing manner to the class.

2. Final Report of 10 pages on the subject: An ethical dilemma that I have encountered in my professional career - 50%. This report will be presented on the final session of the course.

SYLLABUS OF THE COURSE

1. **Introduction: Ethical Dilemmas - The Practical Aspects of Business Ethics**

Definition of Ethics, ethics in business, individual and corporate ethical dilemmas. Can you be a successful and ethical businessman or is it an oxymoron? The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, evaluation, what does Ethics mean to you? Required Reading (hereinafter R): Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 17-23.

2. **Profitability and Business Ethics, Bribe Case**

12 outstanding principles and basic conditions that are the prerequisites for an ethical and profitable company: 1. Ethics, Profitability and the Interests of the Stakeholders. 2. Financial Integrity and Strength. 3. Enforcement by an Authoritative and Democratic Management. 4. Quality & Excellence. 5. Truthful and Transparent Reporting. 6. Aggressive and Creative Marketing. 7. The Humaneness of Management. 8. Social Responsibility. 9. Environment**.** 10. Ethical Infrastructure**.** 11. Ethical Tycoons. 12. A Holistic Business and Ethical Strategy. R pp. 1-16. Assignment: Summary.

Bribe Case – Ethics in Government Tenders**:** A large high-tech company competes in a $300M tender, although it has almost no expertise in this field. The company bribes a government official but is sued by the mediator who didn't receive his share of the bribe. R pp. 309-318. Assignments: Summary, Maurice, Norbert, Patrick, Simon.

3. **The Theoretical Foundation of Business Ethics, Ethics in Sales Case**

Business Ethics in philosophy – ethics, morals, deontology – duty. Aristotle and moderation, trust and friendship, Machiavelli – ethics is unpractical, brutal bosses and management cruelty, Adam Smith and the invisible hand theory, Utilitarianism, the Golden Rule - 'do to others what you would like them to do to you', the Absolute Imperative of Kant - for a law to be moral it has to be universal, Etzioni, Milton Friedman, Codes of Ethics. R pp. 52-75. Assignment: Summary.

Ethics in Sales case: A young sales manager is sent to South America to sell $80M avionics systems to the Air Force. The local agent shows him, with the local colonel, the competitors' proposals but asks for a bribe of $10M. The sales manager faces an ethical dilemma for the first time in his life. R pp. 299-308. Assignments: Summary, Claudio, John, Jesus, Jose.

4. **Stock Exchange, Mergers and Leadership – the Film Wall Street**

Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen. The description of the intrigues, corruption, leadership, mergers and integrity dilemmas on Wall Street, greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the junk-bond and insider information scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by famous tycoons. R pp. 242-246. Assignments: Summary, Gordon Gekko, Bud Fox, Carl Fox, Larry Wildman.

5. **Business Ethics in Religion, Organizational Behavior Case**

Business Ethics in Judaism: the prophet Amos, the Bible, the Talmud, the Kabbalah, the Aggadah, 'the just suffers while the unjust prospers', 'the longest way is the one who goes from the heart to the

pocket', fraud, love your neighbor as yourself. Business Ethics in Christianity: Jesus, the New Testament, Protestant ethical precepts, religious education. R pp. 86-105. Assignment: Summary.

Organizational Behavior Case: The CEO decides to reward his CFO for conducting an IPO by sending him with his wife to a pleasure trip in Italy. By the way, the CEO asks the CFO to report as business expenses his $60K private expenses. When the CFO refuses to do so he is fired. R pp. 131-139. Assignments: Summary, Joseph, Harry, Fanny, Suzan.

6. **Ethical Strategic Planning, the Institute of Ethics, Ethics in Purchasing Case**

New Ethical Vehicles designed to prevent recessions, fraud and ultimately the collapse of the world's economy: Ethical Strategic Planning – assimilation of ethical codes, integrity screening of stakeholders, integrity tests, ethical funds. The Institute of Ethics – missions, directors, impartiality, financing, safeguard of the interests of the stakeholders. R pp. 79-85. Assignment: Summary.

Ethics in International Purchasing Case: The VP Purchasing in a defense industry has to select a subcontractor for a $30M project. The favorite is a US multinational, offering a good and less expensive system. But he chooses a small company offering a higher price. His reputation is at stake. R pp. 587-596. Assignments: Summary, Marcello, Umberto, Domenico, Ziegelman.

7. **Leadership, Integrity and Whistleblowers, Whistleblower Case**

The most important feature of a businessman has to be his moral integrity, especially in fiduciary positions such as CEOs, vice presidents, or investment bankers and analysts. The dilemma of the whistleblowers who have the courage to denounce overtly the crimes of companies against ecology or the stakeholders, to suffer the consequences, the ostracism of society, and the impossibility to find other jobs. R pp. 113-130. Assignment: Summary.

Whistleblower Case: The program manager has to meet a very tight schedule, he falsifies results and gets a bonus. The QA VP discovers it and blows the whistle although the CEO backs the program manager. Should the QA VP tell the customer, where is his allegiance? R pp. 149-157. Assignments: Summary, Paul, Peter, Carl, David.

8. **Ethical Activism, Sustainability, Corporate Social Responsibility – the Film Erin Brockovich**

Erin Brockovich, 2000, 132 min., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, Albert Finney. Based on the true story of Erin Brockovich, who succeeds through ethical activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water. Legal and ethical considerations, class actions, CSR – window dressing or compassion to the victims. R pp. 509-511. Assignments: Summary, Erin Brockovich, Ed Masri, Dona Jensen, Theresa Dallavale.

9. **Ethics in Corporate Governance, the Stock Exchange & Banking, Independent Directors Case**

Monks' seven panaceas that are supposed to safeguard the corporate accountability: the CEO, regulation, independent directors, independent experts, boards of directors, the free press and external constraints, but are very often inefficient. The world economy is more and more concentrated in the hands of a small number of huge organizations, which control the economy, without being adequately controlled by the governments and the citizens, and least of all by the shareholders. The 36 laws of wrongdoing to minority shareholders in unethical companies. R pp. 200-213. Assignment – Summary.

Independent Directors Case: An independent director in a bank's mutual fund discovers that the shares' prices in one of its investments have collapsed due to a manipulation of the prices. He wants to sue the company, but it is one of the best clients of the bank. Can an independent director be truly independent? R pp. 233-241. Assignments: Summary, Professor Smith, Jonathan, Troy, Horacio.

10. **Corruption and Wrongdoing to Stakeholders, Mergers & Acquisitions Case**

Ethics in companies is translated in more detailed responsibilities toward the stakeholders - the clients, employees, shareholders, suppliers, creditors, community, nation, or ecology. According to Drucker, the ultimate responsibility of the directors of the companies is above all not to harm. Examples of ethical companies: Ben & Jerry's and Merck. R pp. 273-289. Assignment: Summary.

Mergers & Acquisitions Case: Integrity of a young executive in a holding company conducting a due diligence on an investment in a new start-up. Although his boss is the start-up's founder's father he is supposed to give an unbiased opinion, or not? R pp. 290-298. Assignments: Summary, Ron, Richard, Albert, Charles.

11. **Trust, Transparency and Fairness, Ethics in IPOs and Financial Reports Case**

Trust has a predominant role in the business world, although the erosion of trust costs exorbitant amounts to the modern economy. Trust has its national nuances. Japan and Germany are societies with a very high level of trust and social orientation; while France and Italy are societies which are more individualistic and mistrusting, especially toward the authorities. In the business world, as in the political and social world, the tendency is for everybody to mind their own business, even if the rights of others are wronged they do not interfere. R pp. 348-361. Assignment: Summary.

Ethics in IPOs and Financial Reports Case: The CFO of a high tech company planning an IPO reports to his Board of Directors of an unexpected decrease in the profitability's forecast. He wants to disclose this material fact in the due diligence, but he is advised by his bosses not to do so. Reactions of the investment bank, the CEO. R pp. 362-370. Assignments: Summary, James, Taylor, Morton, Theresa.

12. **Transparency, Ethics and the Media – The Film Insider**

The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe. Based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist, Dr. Jeffrey Wigand, that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. Lowell Bergman, the producer of 60 minutes, is called by CBS executives: fanatic, anarchist, and he asks them: "Are you journalists or businessmen?". R pp. 435-437. Assignments: Summary, Dr. Jeffrey Wigand, Mike Wallace, Lowell Bergman, the Owners of CBS.

13. **Sustainability, Corporate Social Responsibility (CSR) & Activism, Director in an NGO Case**

Business Ethics in the context of sustainability, social responsibility and activism, integrates social, human, environmental and business goals. Sustainability configures that society, its members and its economies are able to meet their needs and express their greatest potential in the present and in a very long term. CSR is a concept that suggests that commercial corporations have a duty of care to all of their stakeholders in all aspects of their business operations. Transparency International – the largest ethical activist organization in the world. R pp. 454-481. Assignment: Summary.

Director in an NGO Case: A successful businessman is asked to be an independent director in the Board of Directors of the municipal theater of his hometown. He tries his best to contribute from his business experience to the theater's success but fails and resigns. R pp. 482-489. Assignments: Summary, Gustav, Olaf, Ingrid, Greta.

14. **International Business Ethics & Globalization, Cultural Gaps in International Business Case**

One of the criteria for the survival of a national or global society is that it needs to have a common morality for all society's members. Ethics in international business is influenced by different cultures, moral customs, political regimes, development, financial and economic situation, but is also universal as stated in The Universal Declaration of Human Rights. R pp. 562-586. Assignment: Summary.

Cultural, Ethical and Mentality Gaps in International Business Case: The importance of understanding cultural and mentality gaps, different religions or social background, during negotiations on M&A. A local company wants to buy a French company but encounters suspicion and prejudices from the French. The gaps are overcome through the interference of a mediator familiar with both mentalities. R. pp 610-622. Assignments: Summary, Richard, Philippe, Louis, Emile.

15. **The Context of the Economic Whirl and the Credo on the New Sustainable Society**

The context of the Economic Whirl - the sub-prime mortgage crisis and the Great Recession of 2007-2010 - which originates mainly from ethical failures, the collapse of the investment banks Lehman Brothers, Bear Stearns and Merrill Lynch, and the insurance companies AIG, Fannie and Freddie, the 2001-2003 corporate governance scandals of Enron, WorldCom and Arthur Andersen, the gigantic frauds of Madoff, Kerviel and Leeson (Barings Bank), the dot-com bubble burst which lasted up to 2001, starting from the Wall Street exuberance of the late eighties with the collapse of Drexel, the takeover of RJR Nabisco, Milken and Boesky. Presentation of pioneering principles with practical vehicles that combine business & ethics that might overcome future challenges and establish a New Sustainable Society, focusing on ethics, ecology and social responsibility, based on 36 universal principles. R pp. 17-51, pp. 247-252. Assignments: Summary pp. 17-23, Summary pp. 24-35, Summary pp. 36-51, Barings Bank pp. 247-249, RJR Nabisco pp. 250-252.

16. **Conclusion, Old/New Ethical Approach to Overcome Banking Crises - It's a Wonderful Life**

It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart and Donna Reed. A 'futuristic' film suggesting a solution for subprime mortgage borrowers, with an ethical mortgage banker, George Bailey, who gives cheap loans to low-income families to purchase modest houses instead of renting slums. No securities backed with subprime mortgages, widely held by financial firms, no collapse of their value, no large decline in the capital of major banks and US government-sponsored enterprises, no millions of US housing properties subject to foreclosure activity, no financial products called mortgage-backed securities (MBS), which derive their value from mortgage payments - just plain corporate social responsibility, with ethics and goodness prevailing over wrongdoing and greed, despite all the difficulties. James Stewart manages to do it with the assistance of a guardian angel, but how many of us have one? R pp. 520-522. Assignments: Summary, George Bailey, Mr. Potter, Mary Hatch Bailey, the town's citizens. Conclusion, are we heading to a catastrophe or will ethics prevail and save us? Participants' examples of ethical and unethical conduct of corporations during the recent recession. Presentation of the final reports.

PIONEERING METHODS IN BUSINESS ETHICS – THEORY, CASES AND FILMS

COURSE OBJECTIVES AND DESCRIPTION

The objective of the course is to enhance the participants' capacity to handle the ethical dilemmas encountered in their professional career in the context of business, society and personal life. Businessmen are not often aware to the fact that they encounter an ethical dilemma. The course will therefore personify the dilemmas with theoretical and empiric examples, provide conceptual frameworks to define more accurately the nature of ethical dilemmas, explore different alternatives by a method of group dynamics, and enrich the experience of ethical reasoning with a modern approach. The course will present pioneering principles with practical vehicles that combine business and ethics that should overcome future challenges. As the world has already incurred damages in the trillions, there is only a limited time available to us in order to establish a New Sustainable Society, focusing on ethics, ecology and social responsibility that will safeguard us from the worst depression ever.

Business Ethics has become very relevant in the last few years due to the sub-prime mortgage crisis and economic recession of 2007-2010 which originates mainly from ethical failures, the collapse of the investment banks Lehman Brothers, Bear Stearns and Merrill Lynch, and the insurance companies AIG, Fannie and Freddie, the 2001-2003 corporate governance scandals of Enron, WorldCom and Arthur Andersen, the gigantic frauds of Madoff, Kerviel and Leeson, and the dot-com bubble burst which lasted up to 2001. The course will analyze some of the most famous examples: with documentary films on the Asian and European context, such as Barings Bank; on Corporate Governance, Control and Corruption such as Enron; as well as with semi-documentary films on Ethics in the Financial World, Stock Exchange and M&A; on Transparency, Whistleblowers and the Media; and on Ethical Activism, Environment, Mega Corporations and Stakeholders. The participants will discuss cases on creative accounting, ethics and the law, bribe, transparency, insider information, ethical and unethical conduct of companies, directors and executives in finance, purchasing, sales, programs and operations. All that in a framework of theoretical studies that will give the basics of philosophical, psychological, sociological and economic thought related to business ethics.

COURSE METHODS

The instructor will employ a variety of pedagogical tools: cases, lectures, videos, role play, team work and group dynamics. Additional readings will be proposed as optional for those who are particularly interested in some of the issues discussed in class. The course will be based mainly on the required new book of CORY Jacques, Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein. For the theoretical studies of the course the participants may use, inter alia, the text book: CORY Jacques, Activist Business Ethics, Kluwer Academic Publishers, 2001 (reprinted by Springer US in 2004) and for the empiric studies of the course the participants may use, inter alia, the text book: CORY Jacques, Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders, Kluwer Academic Publisher, 2001 (reprinted by Springer US in 2004).

The personal assignments are based on the required readings and cases of the course. The participants will also participate in role playing of the protagonists' ethical dilemmas in semi-documentary films, such as Wall Street, Erin Brockovich, The Insider, The Crooked E about Enron

and Rogue Trader about Barings Bank. Details on the personal assignments will be given prior to the course.

GRADING

For this course your final grade will be based on:

1. Personal Assignments on the theoretical and empiric studies and role playing - 50%. These assignments will measure the ability of the participants to understand ethical dilemmas and present them in a convincing manner to the class.

2. Final Report of 10 pages on the subject: An ethical dilemma that I have encountered in my professional career - 50%. This report will be presented on the final session of the course.

SYLLABUS OF THE COURSE

1. **Introduction: Ethical Dilemmas - The Practical Aspects of Business Ethics**

Definition of Ethics, ethics in business, individual and corporate ethical dilemmas. Can you be a successful and ethical businessman or is it an oxymoron? The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, evaluation, what does Ethics mean to you? Required Reading (hereinafter R): Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 76-85.

2. **Mergers, Stock Exchange and Leadership – Wall Street**

Oliver Stone's film "Wall Street". The description of the intrigues, corruption, leadership and integrity dilemmas on Wall Street, Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the junk-bond and insider information scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by famous tycoons. R pp. 242-246. Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen.

3. **The Context of the Economic Whirl and the Credo on the New Sustainable Society**

The context of the Economic Whirl - the sub-prime mortgage crisis and economic recession of 2007-2010 which originates mainly from ethical failures, the collapse of the investment banks Lehman Brothers, Bear Stearns, Merrill Lynch, and the insurance companies AIG, Fannie, Freddie, the 2001-2003 corporate governance scandals of Enron, WorldCom, Arthur Andersen, the gigantic frauds of Madoff, Kerviel, Leeson, the dot-com bubble burst which lasted up to 2001. Presentation of pioneering principles with practical vehicles that combine business & ethics that might overcome future challenges and establish a New Sustainable Society, focusing on ethics, ecology and social responsibility, based on 36 universal principles, Ethical Strategic Planning, and establishment of the Institute of Ethics, that will safeguard us from the worst depression ever. R pp. 17-51.

4. **Corporate Governance, Control and Corruption - The Enron Case**

The Enron scandal on the Internet, press, films, books and research. The film "The Crooked E". The effectiveness of the Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron. Are there hundreds of Enron, or is it a unique "rotten apple"? Are the scandals that were discovered after Enron a sign of the globalization of corruption? Increase of Corporate Governance's awareness in the world. R pp. 420-424.

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by: Brian Cruver - Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider.

5. **Profitability and Business Ethics, Bribe Case**

12 outstanding principles and basic conditions that are the prerequisites for an ethical and profitable company: 1. Ethics, Profitability and the Interests of the Stakeholders. 2. Financial Integrity and Strength. 3. Enforcement by an Authoritative and Democratic Management. 4. Quality & Excellence. 5. Truthful and Transparent Reporting. 6. Aggressive and Creative Marketing. 7. The Humaneness of Management. 8. Social Responsibility. 9. Environment**.** 10. Ethical Infrastructure**.** 11. Ethical Tycoons. 12. A Holistic Business and Ethical Strategy. R pp. 1-16

Bribe Case – Ethics in Government Tenders**:** A large high-tech company competes in a $300M tender, although it has almost no expertise in this field. The company bribes a government official but is sued by the mediator who didn't receive his share of the bribe. R pp. 309-318.

6. **Asian & European Context - Barings Bank (UK, Singapore)**

The importance of being ethical in an Asian and European Context. The collapse of Barings Bank by the unethical conduct of its manager in Singapore Nick Leeson. The film "Rogue Trader". Law and Ethics in Asian and European companies, can you be unethical and still law abiding? The inadequate control of Barings' executives and auditors, motivated by the predominance of profits. R pp. 247-249.

Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson’s autobiography about the disastrous collapse of UK’s Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel

7. **Business Ethics in Philosophy and Religion, Insider Information Case**

Business Ethics in philosophy – ethics, morals, deontology – duty. Aristotle and moderation, trust and friendship, Machiavelli – ethics is unpractical, brutal bosses and management cruelty, Adam Smith and the invisible hand theory, Utilitarianism, the Golden Rule - 'do to others what you would like them to do to you', the Absolute Imperative of Kant - for a law to be moral it has to be universal, Etzioni, Milton Friedman, Codes of Ethics. Business Ethics in Judaism – the Bible, the Mishnah, the Talmud, Kabbalah; Protestant Ethical Precepts, Max Weber; Joseph Stiglitz. R pp. 52-75, 86-112.

Insider Information Case: The Chairman of the Board of a large corporation is about to sell its activities to a European multinational. He has warrants of a few millions and he is the only one to exercise them benefiting from the information, but he is sued. R pp. 214-223.

8. **Business and Society, Kant or Machiavelli – An Enemy of the People**

An Enemy of the People by Henrik Ibsen in two versions - a film directed by George Schaefer and an Indian film by Satyajit Ray. Dr Stockman, the physician of a Norwegian town, is declared enemy of the people because he blew the whistle on the poisonous waters of its Spa. His brother, the Mayor, in coalition with the business elites, advocate the maximization of profits at all cost. R pp. 175-184.

An Enemy of the People, 1978, 90 min., Director George Schaefer, with Steve McQueen
Ganashatru 1989, 99 min., Director Satyajit Ray, Indian masterpiece based on Ibsen’s play

9. **Leadership, Integrity, Whistleblowers, Ethics in Corporate Governance, Ethics in Sales Case**

The most important feature of a businessman has to be his moral integrity, especially in fiduciary positions such as CEOs, vice presidents, or investment bankers and analysts. The dilemma of the whistleblowers who have the courage to denounce overtly the crimes of companies against ecology

or the stakeholders, to suffer the consequences, the ostracism of society, and the impossibility to find other jobs. Monks' seven panaceas that are supposed to safeguard the corporate accountability: the CEO, regulation, independent directors, independent experts, boards of directors, the free press and external constraints, but are very often inefficient. The world economy is more and more concentrated in the hands of a small number of huge organizations, which control the economy, without being adequately controlled by the governments and the citizens, and least of all by the shareholders. The 36 laws of wrongdoing to minority shareholders in unethical companies. R pp. 113-130, 200-213.

Ethics in Sales case: A young sales manager is sent to South America to sell $80M avionics systems to the Air Force. The local agent shows him, with the colonel, the competitors' proposals but asks for a bribe of $10M. He faces an ethical dilemma for the first time in his life. R pp. 299-308.

10. **The CEO and Ethics, Legally Innocent and Ethically Guilty – All My Sons**

All My Sons, a play by Arthur Miller. Joe Keller, CEO and owner of a successful company, whose motto is to succeed at all costs. He supplies knowingly defective parts causing the death of 21 pilots. His son, a pilot, dies as well. Profitability versus Ethics, how society condones Keller's behavior as he was legally innocent, although they know that he was ethically guilty. R pp. 167-171. All My Sons, 1948, 95 min., Director Irving Reis, with Edward G. Robinson, Burt Lancaster.

11. **Corruption, Wrongdoing to Stakeholders, Trust, Transparency, Ethics in Operations Case**

Ethics in companies is translated in more detailed responsibilities toward the stakeholders - the clients, employees, shareholders, suppliers, creditors, community, nation, or even the world. According to Drucker, the ultimate responsibility of the directors of the companies is above all not to harm – primum non nocere. Examples of ethical companies, such as Ben & Jerry's and Merck. Trust has a predominant role in the business world, although the erosion of trust costs exorbitant amounts to the modern economy. Trust has its national nuances. Japan and Germany are societies with a very high level of trust and social orientation; while France and Italy are societies which are more individualistic and mistrusting, especially toward the authorities. In the business world, as in the political and social world, the tendency is for everybody to mind their own business, and even if the rights of others are wronged they seldom interfere, as they do not want to make enemies. R pp. 273-289, 348-361.

Whistleblower – Ethics in Operations Case: The program manager has to meet a very tight schedule, he falsifies results and gets a bonus. The QA VP discovers it and blows the whistle although the CEO backs the program manager. Should he tell the customer, where is his allegiance? R pp. 149-157.

12. **Transparency, Ethics and the Media – The Insider**

The Insider, directed by Michael Mann. Based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist, Dr. Jeffrey Wigand, that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. Lowell Bergman, the producer of 60 minutes, is called by CBS executives: fanatic, anarchist, and he asks them: "Are you journalists or businessmen?". R pp. 435-437. The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe.

13. **Sustainability, Corporate Social Responsibility, Activism, Globalization and Ethics, Ethics in International Purchasing Case**

Business Ethics in the context of sustainability, social responsibility, activism and globalization, integrates social, human, environmental, global and business goals. Sustainability configures that society, its members and its economies are able to meet their needs and express their greatest potential in the present and in a very long term. Corporate social responsibility (CSR) is a concept

that suggests that commercial corporations have a duty of care to all of their stakeholders in all aspects of their business operations. Transparency International – the largest ethical activist organization in the world. One of the criteria for the survival of a national or global society is that it needs to have a common morality for all members of the society. Ethics in international business is influenced by different cultures, moral customs, political regimes, development level, financial and economic situation, but is also universal as stated in The Universal Declaration of Human Rights. R pp. 454-481, 562-586.

Ethics in International Purchasing Case: The VP Purchasing in a defense industry has to select a subcontractor for a $30M project. The favorite is a US multinational, offering a good and less expensive system. But he chooses a small company offering a higher price, his reputation is at stake, as he is accused of unethical conduct. R pp. 587-596.

14. **Ethical Activism, Sustainability and Corporate Social Responsibility – Erin Brockovich**

Erin Brockovich, a film directed by Steven Soderbergh. Based on the true story of Erin Brockovich, who succeeds through ethical activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water. Legal and ethical considerations, class actions, corporate social responsibility – window dressing or compassion to the victims. R pp. 509-514.

Erin Brockovich, 2000, 132 mi., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, A. Finney

15. **Ethics in Banking, Investment Banking, IPOs – Independent Director & Transparency Cases**

Independent Director Case: An independent director in a bank's fund discovers that the shares' prices in one of its investment have collapsed due to a manipulation of the prices. He wants to sue the company, but it is one of the best clients of the bank. Is it feasible to have a Chinese Wall within the bank, can an independent director be truly independent? R pp. 233-241.

Transparency Case: The CFO of a high tech company planning an IPO reports to his Board of Directors of an unexpected decrease in the profitability's forecast. He wants to disclose this material fact in the due diligence, but he is advised by his bosses not to do so. The Investment Banker appreciates ultimately the CFO's transparency but the CFO is forced to resign. R pp. 362-370,

16. **Conclusion, Old/New Ethical Approach to Overcome Banking Crises - It's a Wonderful Life**

It's a Wonderful Life, directed by Frank Capra. A 'futuristic' 1946 film suggesting a solution for subprime mortgage borrowers, with an ethical mortgage banker, George Bailey, who gives cheap loans to low-income families to purchase modest houses instead of renting slums. No securities backed with subprime mortgages, widely held by financial firms, no collapse of their value, no large decline in the capital of major banks and US government-sponsored enterprises, no 1.3 million US housing properties subject to foreclosure activity, no financial products called mortgage-backed securities (MBS), which derive their value from mortgage payments - just plain corporate social responsibility, with ethics and goodness prevailing over wrongdoing and greed, despite all the difficulties. James Stewart manages to do it with the assistance of a guardian angel, but how many of us have one? Are we heading to a catastrophe or will ethics prevail and save us? R pp. 520-522.

It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart and Donna Reed

INTERNATIONAL M&A by JACQUES CORY, PhD

BACKGROUND: The purpose of this course is to give basic knowledge on Mergers & Acquisitions (M&A), comprising of theory based on the required textbooks: Westwood Fred J. and Weaver Samuel C., *Mergers & Acquisitions*, published by the McGraw Hill Executive MBA Series in 2001, and Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, and recommended books by Alexandra Reed Lajoux's on M&A; original case studies written by Jacques Cory, PhD, based on his experience and research; as well as films and documentaries on M&A: Barbarians at the Gate on RJR Nabisco, Other People's Money, Wall Street. The methodology of the course is group dynamics and role playing, with participants analyzing business dilemmas in M&A in America, Europe and Asia, related to marketing, bridging, market share, joint ventures, legal, ethical, financial, technological and personal issues in hi-tech, food, furniture, computers, communication, fashion and others. The course comprises 16 lectures of 2 hours each.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. **Introduction**: Mergers and Acquisitions as a vehicle for growth. The dilemma between investment in R&D, versus purchase of companies and technologies. Cultural and mentality gaps, ethical considerations, psychological aspects, due diligence, cooperation with executives.

2. **Changes Forces and Mergers**: Reading: Change Forces and Mergers, history of mergers, the largest mergers, the scope in the US and worldwide, types and reasons for mergers, the tender offer process, insider trading. **Case Study – Bridging in Mergers**: An American company and a local company in the furniture industry want to merge, but the American company is a mega corporation and the local is a relatively small company, with superior technology. A mediator is hired to bridge the enormous gap in valuation, giving to each side what he wants, thru a sophisticated method of future benefits valuation, bonuses based on increased profitability, royalties on new products, etc.

3. **International Aspects**: Reading: Antitrust Policies, regulation and international aspects. **Case Study – Cultural and Mentality Gaps in M&A**: The importance of understanding cultural and mentality gaps, different religions or social background, during negotiations on M&A. A local company wants to buy a French company but encounters suspicion and prejudices from the French. The gaps are overcome through the interference of a mediator familiar with both mentalities.

4. **Strategy**: Reading: Strategy, examples of effective strategies, types of strategies, merger strategies, structures & organization. **Case Study – Obtaining Market Share through M&A** One of the main reasons of M&A is to acquire technology or obtain a market share by purchasing a company in this field. In lieu of investing large amounts to penetrate the American market, a local company devises a strategy of acquiring a small American hi-tech company.

5 & 6. **Ethics in the Financial World, Stock Exchange, Mergers & Acquisitions**: **The case of Oliver Stone's film "Wall Street"**. The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street, Mergers and the Financial World. Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by famous tycoons and executives. Almost full length film (90 min.), role playing and discussion in group dynamics.

7. **Deal Structuring**: Reading: Deal Structuring, accounting aspects, purchase accounting, taxation aspects of transactions, stock versus assets purchase, methods of payment, contingent payouts. **Case Study - Creative Deal Structuring**: Acquisition of companies through middlemen in order to overcome potential objections of stakeholders. A few years later the middlemen step out and the true buyer is revealed. A French fashion company, allegedly close to bankruptcy, is "sold" to a British company and purchased back by the original owners.

8. **Integrity, Mergers and Takeovers**: Reading: Theory and Practice, sources of gains in M&As - technology, globalization, economies of scale, market expansion, new capabilities, management skills, competition, customers, organization; the high takeover industries, major challenges to merger success - due diligence, cultural factors, implementation; empirical studies of merger performance, industry influences on M&A activity, hostile takeovers. **Case Study – Mergers and Ethics**: Which interests serve the mergers? The stakeholders: employees, customers, suppliers, government, community; or the interests of the controlling shareholders? The minority shareholders of an American hi-tech company lose their investment because of a merger with a related party backed up by the owners.

9 & 10. **Leverage Buyouts**: **Barbarians at the Gate, the leverage buyout of RJR Nabisco. The Film: Barbarians at the Gate**, The well-known duel between American Express/Shearson backing the CEO of RJR Nabisco, Ross Johnson, and Kravis over the acquisition of one of the largest American companies – RJR Nabisco, which was undervalued, but became subsequently overvalued.

11 & 12. **Hostile Takeovers**: **The film "Other People's Money"**. Larry Garfield is a serial liquidator of companies acquiring undervalued companies, called by him - "sleeping beauties", tearing them apart to the detriment of the stakeholders and owners, as the valuation of the parts is higher than the whole. Andrew Jorgenson, an old-school manager-owner, believes that companies should serve mainly their stakeholders but loses his company to the New Economy's tycoon Garfield.

13. **Alternative Paths to Growth**: Reading: Alternative paths to growth, internal or external growth, joint ventures, alliances and partnerships, comparative analysis of acquisitions versus joint ventures versus strategic alliances, licensing, franchising. **Case Study – Joint Venture as an Alternative to Mergers**: In cases where companies do not want to merge, they choose an alternative path of joint venture in R&D, operations, marketing and service, comprising some of the ingredients of mergers without changing ownership of the shares. Case of a German mega corporation acquiring from a local company know-how, marketing and manufacturing rights, while operations are divided equally.

14. **Restructuring and Financial Engineering**: Reading: Restructuring and financial engineering, spin-offs, restructuring methods, ownership structures, LBOs, leveraged recapitalizations, use of ESOPs, tax-free liquidity. **Case Study – Mergers as a Vehicle for Creative Accounting**: In many cases M&A enable creative accounting due to the complex accountings of the mergers. A case of an American company reporting the costs of mergers and restructuring at a much higher value than the book value, thus incorporating operational expenses in extraordinary expenses, without being penalized in its valuation by the analysts.

15. **Takeover Defenses**: Reading: Takeover Defenses, vulnerable target companies, undervalued assets, strong cash position and unused debt capacity, operating performance, defensive financial techniques, defensive restructuring and financial engineering, antitakeover charter amendments, supermajority votes, poison pills, preferred equity, parachutes, greenmails, litigation, leveraged buyouts, legislation. **Case Study – Class Actions against Mergers**: There is almost no merger that doesn't wrong some of the stakeholders. So many interests are involved – workers, management, minority shareholders, creditors, community, government, suppliers, customers and others, that in

many cases one of the parties sues the merged companies thru a class action or otherwise. A large Israeli hi-tech company is sold to European and American mega corporations. The CEO of the Israeli company sues its own company stating that the transaction was unfair to many of the parties involved.

16. **Trust, Integration and Conclusion**; What has every participant learned from the course, examples from their own experience on success and failure of mergers, what are the reasons for success or failure? **Case Study - The Worthwhileness of Trust**: What is the reason that some negotiations are concluded promptly while others drag on and on for months or over a year, costing millions of dollars? If it only were possible to increase the level of trust between parties, it would save millions in transactions costs in the average M&A negotiations on due diligence, contractual negotiations, financial negotiations. A case on a merger based on trust that its negotiations lasted minutes. An American mega corporation acquires 1/3 of a local telecommunications company and the Americans wave their rights on due diligence based on trust.

REQUIRED BIBLIOGRAPHY

1. Weston Fred J., Weaver Samuel C., *Mergers & Acquisitions*, The Mcgraw-Hill Executive MBA Series, 2004. Based on UCLA Executive Education MBA program.

2. Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009

OPTIONAL BIBLIOGRAPHY

Recommended:1 . Reed Stanley Foster, Lajoux Alexandra and Nesvold H. Peter, *The Art of M&A*, 4th Edition, McGraw-Hill, 2007

2. Lajoux Alexandra Reed, *The Art of M&A Integration*, 2nd Edition, McGraw-Hill, 2005; 3. Lajoux Alexandra Reed and Nesvold H. Peter, *The Art of M&A Structuring: Techniques for Mitigating Financial, Tax, and Legal Risk*, McGraw-Hill, 2004; 4. Lajoux Alexandra Reed and Elson Charles M., *The Art of M&A Due Diligence*, McGraw-Hill, 2000; 5. Lajoux Alexandra Reed and Weston Fred J., *Art of M&A: Financing and Refinancing*, McGraw-Hill, 1999

Others:

1. Carey Dennis C., Watkins Michael, Aiello Robert J., *Harvard Business Review on Mergers and Acquisitions*, Harvard Business School Publishing, May 2001.

2. DePamphilis Donald, *Mergers, Acquisitions and other Restructuring Activities: An Integrated Approach to Process, Tools, Cases and Solutions*, Elsevier Science & Technology Books, 2002.

3. Sherman Andrew J., *Mergers and Acquisitions from A to Z: Strategic and Practical Guidance for Buyers and Sellers*, AMACOM, 1997.

4. Oesterle Dale A., *Mergers and Acquisitions in a Nutshell*, West Group, 2001.

5. Bruner Robert F., *Applied Mergers and Acquisitions Workbook*, Wiley, John & Sons, 2004.

6. Galpin Timothy J. and Herndon Mark, *The Complete Guide to Mergers and Acquisitions*, Wiley, John & Sons, 1999.

7. Arzac Enrique R., *Valuation: Mergers, Buyouts and Restructuring*, Wiley, John & Sons, 2004.

8. Pritchett Price, Robinson Donald, Clarkson Russell, *After the Merger: The Authoritative Guide for Integration Success*, McGraw Hill Companies, 1997.

9. Harding David, Rovit Sam, *Mastering the Merger: Four Critical Decisions that Make or Break the Deal*, Harvard Business School Publishing, 2004.

10. Cunningham Lawrence, Buffett Warren, *Essays of Warren Buffett*, Cunningham, 2001

11. Marks Mitchell Lee, Mirvis Philip H., *Joining Forces: Making one plus one equal three in Mergers, Acquisitions and Alliances*, Macmillan Library Reference, 1997.

12. Bruck Connie, *The Predators' Ball: The Inside Story of Drexel Burnham and the Rise of the Junk Bond Raiders*, Penguin, 1989.

13. Burrough Bryan, Helyar John, *Barbarians at the Gate: The Fall of RJR Nabisco*, Harper Collins Publishers, 2003.

14. Smith Robert H., Crowley Michael K., *Dead Bank Walking: One Gutsy Bank's Struggle for Survival and the Merger that changed Banking Forever*, Oakhill Press, 2000.

15. Geisst Charles R., *Deals of the Century: Wall Street, Mergers, and the Making of Modern America*, Wiley, John & Sons, 2003.

16. Schweiger David M., *M&A Integration: A Framework for Executives and Managers*, McGraw Hill Companies, 2002.

SUSTAINABILITY AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY BY JACQUES CORY, PhD

BACKGROUND: **Sustainability** is an attempt to provide the best outcomes for the human and natural environments both now and into the indefinite future. It relates to the continuity of economic, social, institutional and environmental aspects of human society, as well as the non-human environment. Sustainability encompasses therefore corporate social responsibility, environmentalism and business ethics. This course examines sustainability in a global context. **Globalization** in its economic context embraces diverse forms of international integration, including foreign trade, multinational direct foreign investment, movements of short-term portfolio funds, technological diffusion and cross-border migration. **Corporate Social Responsibility (CSR)** is a concept that suggests that commercial corporations have a duty of care to **all** of their stakeholders (customers, employees, suppliers, community, government, shareholders, etc.) in all aspects of their business operations. CSR is closely linked with the principles of Sustainable Development which argue that enterprises should be obliged to make decisions based not only on financial/economic factors (e.g. Profits, Return on Investment, dividend payments etc.) but also on the social, environmental and other consequences of their activities. **Environmentalism** is a concern for the preservation, restoration, or improvement of the natural environment, such as the conservation of natural resources, prevention of pollution, and certain land use actions. **Business ethics** is a form of the art of applied ethics that examines ethical rules and principles within a commercial context, the various moral or ethical problems that can arise in a business setting and any special duties or obligations that apply to persons who are engaged in commerce. We should however be careful not to succumb to the tendency to pay artificial tribute to ethics, CSR or sustainability as many companies are doing today, by having Codes of Ethics and not practicing them. It is not enough to donate 1% of your profits to the community. Companies and organizations should have a holistic approach towards sustainability, CSR, ecology and ethics in a global context, in order to find the appropriate long term equilibrium between the needs of all the stakeholders of the companies throughout the world, including the environment, instead of maximizing profits to the affiliated shareholders.

The objective of the course is to enhance the participants' capacity to handle the sustainability dilemmas encountered in their professional career in the context of business, society, environment and personal life. Businessmen are often not aware to the fact that they encounter a dilemma. The course will therefore personify the dilemmas with empiric examples, provide conceptual frameworks to define more accurately the nature of those dilemmas, explore different alternatives by a method of group dynamics, and enrich the experience of sustainable reasoning with a modern approach. The grades will be based on personal assignments and role playing in order to measure the ability of the participants to understand dilemmas and present them in a convincing manner to the class and a final report on a sustainable dilemma that they have encountered in their professional career.

The course is based on the most important books in this field by the prominent authors Joseph Stiglitz, Paul Hawken, and Thomas Friedman, as well as the best documentary films – An Inconvenient Truth by Al Gore, Ben & Jerry's, Who Killed the Electric Car, How to Save the World, A Civil Action, Damaged Care, Marie: A True Story, China Blue, Wal-Mart, and on Jacques Cory's book: Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. INTRODUCTION - Definition of sustainability, corporate social responsibility, environmentalism, ethics in business, activism, individual and corporate dilemmas. Can you be a successful and ethical businessman? The objectives of the course: structure, content, evaluation. The 12 principles of a profitable and ethical company, as defined by J. Cory.

2. BEN & JERRY'S - Case studies of sustainable companies and ethical executives: Ben & Jerry's (Ben Cohen and Jerry Greenfield) and Interface (Ray Anderson), proving that you can be profitable while practicing sustainability. Documentaries on the companies.

3. SAVING EARTH - AN INCOVENIENT TRUTH: Director Davis Guggenheim eloquently presents the dilemmas of global warming with Nobel Prize and Oscar winner Al Gore's personal history and lifelong commitment to reversing the effects of global climate change. It is not a story of despair but rather a rallying cry to protect the earth we all share.

4. HOT, FLAT AND CROWDED – THE GREEN REVOLUTION: Thomas Friedman's book "Hot, Flat, and Crowded" about the need for a green revolution. Global warming, the stunning rise of middle classes all over the world, and rapid population growth have converged in a way that could endanger our planet. Efficient methods to meet the challenges of ecology.

5. SAVING ENERGY - WHO KILLED THE ELECTRIC CAR ?: With higher than ever gasoline prices, fossil fuel shortages, unrest in oil producing regions around the globe, the film describes who killed the electric car and why, as well as the role of renewable energy and sustainable living in world's future; issues which affect everyone: liberals and conservatives.

6. PAUL HAWKEN – THE ECOLOGY OF COMMERCE: The pioneering book of Paul Hawken "The Ecology of Commerce", which made a profound impact on the sustainability movement and its receptiveness in the business world. Hawken, a successful businessman, lecturer and writer, wrote also Natural Capitalism and Blessed Unrest.

7. HOW TO SAVE THE WORLD: Biodynamic principles of saving the world, successful and economical biodynamic farming in India as compared to expensive and destructive chemical-dependent farming. Survey on the impacts of Monsanto and agribusiness firms, unsustainable "green revolution", survival of the biosphere and the organic food movement.

8. SUSTAINABILITY CASE STUDIES – ARCHITECTURE TO ZUCCHINI: The people, companies and organizations pioneering sustainability – 12 cases studies on principles of sustainability: 8 successful socially responsible companies, 4 well-known NGOs that support sustainability, merging economic, social, health and environmental considerations.

9. SOCIAL RESPONSIBILITY, LAW AND ETHICS – A CIVIL ACTION: In Steven Zaillian's film, Jan Schlichtmann, a hedonist lawyer, goes bankrupt in his attempt to assist the families of children who died and are suing two conglomerates for dumping toxic water. Ultimately, the companies cease their operations and are forced to decontaminate the areas.

10. SOCIAL RESPONSIBILITY, GOVERNMENT & CORRUPTION - MARIE: A TRUE STORY: Roger Donaldson's film is based on the true story of Marie Ragghianti. It personifies the ethical dilemmas of an ethical civil servant, with a mixture of vulnerability and strong resolve. Marie has enough strength and integrity to fight against the corrupted administration.

11. CSR, MEDICARE AND STAKEHOLDERS – DAMAGED CARE: Harry Winer's film is based on the true story of Dr. Linda Peeno, with a poignant and compelling look on the HMO whistle-blower. Peeno decides to be responsible primarily to the patients disregarding her own interests and having a negative impact on the interaction with her family and managers.

12. GLOBALIZATION AND SUSTAINABILITY – WHERE IS THE WORLD GOING TO, Mr. STIGLITZ: Nobel Prize winning Stiglitz explains in an academic, clear and concise language how the world economy works, globalization and its discontents, the negative impacts on East Asia and Russia, Third World poverty, criticism of World Bank and IMF. The Book "Making Globalization Work" and the documentary "Where is the World Going To, Mr. Stiglitz?" – a 380 minutes series of lectures by Joseph Stiglitz.

13. CSR AND CHINA – CHINA BLUE: Micha Peled's documentary juxtaposes the impacts of globalization on the Chinese economy and its effect on a jeans factory owner and workers. Is it a sweat shop or the best that rural teenage girls can get? Western buyers monitor manufacturing conditions but they cannot see the whole picture.

14. CSR AND INDIA – OUTSOURCED: John Jeffcoat's film succeeds in showing how the IT-sector boom has revolutionized the lives of a whole generation of young middle-class Indians, especially young women, giving them a kind of social mobility their parents never had, as well as the impact of globalization on the complexities of Indian society.

15. WAL-MART & SAM WALTON - THE HIGH COST OF LOW PRICE, BIOGRAPHY: A juxtaposition between the biography of Sam Walton and a documentary on the lives of Wal-Mart's workers all over the world. Walton, the richest man in the world and the founder of the largest company in the US, a pioneer in his field, is sharing profits, wealth or welfare?

16. CONCLUSION, LEADERSHIP & INTEGRITY – WARREN BUFFETT: The conclusion of the course is that a company can be profitable, sustainable, social responsible and ethical. Warren Buffett's biography shows how he succeeds in business, while taking into consideration the interests of stakeholders and society, with a humane approach to business.

BIBLIOGRAPHY:

SUSTAINABILITY & ENVIRONMENTALISM - Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994; Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000; Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007; Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded – Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008; Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Planetary Emergency of Global Warming and What We Can Do About It*, Rodale Book, 2006; An Inconvenient Truth, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore; Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002; Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002; Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Pub., 2005

GLOBALIZATION & STAKEHOLDERS – Books: Klein Naomi, *Fences and Windows*, Picador, 2002; Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003; Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, Norton, 2007; Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, 2004, Oxford University Press; Lubbers Eveline, ed., *Battling Big Business*, 2002, Common Courage Press. Films: Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz; Syriana, 2005, 126 min., Director Stephen Gaghan, with George Clooney, Christopher Plummer, Matt Damon; Outsourced, 2006, 103 min., Director John Jeffcoat, with Josh Hamilton, Ayesha Dharkar, Asif Basra, Matt Smith; China Blue, 2005, 86 min., Director Micha X. Peled, documentary on globalization in China. **CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY & BUSINESS ETHICS** - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009; Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997; Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider*; Carroll & Graf Publishers, 2002; Leeson Nick, *Rogue Trader, How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little, Brown and Company, Boston, 1996; Harr Jonathan, *A Civil Action*, Vintage, 1996; Stewart James B., *Den of Thieves*, Simon & Schuster, 1992; Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate – The Fall of RJR Nabisco*, HarperBusiness Essentials, 2003; Hagstrom Robert G., *The Warren Buffett Way*, John Wiley & Sons, 2005 – Second Edition

GLOBALIZATION & STAKEHOLDERS

BACKGROUND

The objective of the course is to examine the ethical aspects of globalization and its effects on stakeholders, anti-globalization movements, labor rights, human rights, personification, community and ecological issues of multinationals. The methodology is based on group dynamics and role playing of the protagonists and their dilemmas in the books by Naomi Klein - No Logo, Joel Bakan - The Corporation, Jagdish Bhagwati - In Defense of Globalization, The World is Flat by Thomas Friedman, as well as in the films on Bakan and Klein's books, Michael Moore's films Roger & Me, The Big One, films on IMF and WTO - Life + Debt, The Yes Men, films on McDonald's - McLibel, Super Size Me, films on Milton Friedman, Noam Chomsky, underground films, global models of multinationals – Ikea, Disney, Nike, and Cory's book: Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. **Introduction: Globalization Dilemmas - The Practical Aspects**

Globalization and anti-globalization, omnipotent multinationals, personification of global dilemmas, ethical behavior of management in private and in corporations. What is the mission of global companies, how does it affect stakeholders? The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, assignments, etc.

2. **Marketing Global Brands**

No Logo: Naomi Klein's famous book/film "No Logo" tracks the rise of anti-corporate activism in North America, Asia and Europe. The negative impacts that the superbrands marketing has on culture, work, nutrition and consumer choice. Profitability versus stakeholders, is there a contradiction between the two objectives in a global context?

3. **Labor Rights in the Global Context**

The film The Take, based on Naomi Klein's screenplay, describes the struggle of workers in Argentina against unemployment and bankruptcy of their factories, due to the collapse of the economy, IMF involvement and corruption. Cooperative alternatives do work.

4. **Globalization and Human Rights**

A documentary on this topic describing the impact of globalization on human rights. The film explains how the riots in Indonesia and Nigeria, massive layoffs of miners in South Africa and child labor are related to globalization. The fight for the global common.

5. **Anti-Globalization Movements**

The underground documentary "Precarity" focusing on the global movements against multinationals, billionaires, world economic organizations, the precarity of modern employment throughout the world mainly to workers aged under 30 and over 50.

6. **In Defense of Globalization**

Jagdish Bhagwati's book, Milton Friedman's theories, multinationals argumentation, such as Shell and Goodyear. Globalization contributes to the welfare of workers, democracy, ecology, human rights, free trade, high standard of living, etc.

7. **The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power?**

Joel Bakan's famous book/film "The Corporation" describes the role of the corporation in the era of globalization. A monumental documentary, with interviews of the top protagonists for and against globalization, ethicists such as Badaracco, Monks, Zinn, CEOs…

8. **Externalities - Other Peoples'/Stakeholders' and Other Countries' Problems**

The Corporation's built-in compulsion to externalize its costs, its pollution and its risks in order to maximize profits is at the root of many of the world's worst social and environmental ills. If you take into consideration the welfare of the stakeholders your profits decrease accordingly. To whom has the corporation allegiance - to owners or stakeholders?

9. **Commercialization and Infiltration in Every Area of Life around the Globe**

Neo liberals advocate that only 10% of total income should come from government. Healthcare, Education, Prisons, Welfare, even Security should be privatized. This would increase the private area that is conducted efficiently as it is profit oriented. Pros and Cons of these precepts and the impact it will have on the stakeholders and the public.

10. **The Global Models of Multinationals - McDonald's, Starbucks, Coca Cola, Walt Disney, Wal-Mart**

Analysis of some of the most typical multinationals, how are they operating globally, what are their impacts on stakeholders all over the world, on employees, on customers, communities, environment, governments, suppliers, culture, human rights and so on.

11. **The Global Models of Multinationals - Nike, The Gap, Monsanto, Ikea and others**

Analysis of some of the most typical multinationals, how are they operating globally, what are their impacts on stakeholders all over the world, on employees, on customers, communities, environment, governments, suppliers, culture, human rights and so on.

12. **The World is Flat**

The World is Flat by Thomas Friedman – Globalization in the 21st century, what it means to countries such as the US, India and China, to companies – multinationals and startups, to stakeholders – individuals and communities, how governments and societies can and must adapt.

13. **Global Financial Organizations**

IMF - the International Monetary Fund, The World Bank. The diametrical points of view on the beneficial role of those organizations. Many Third World Countries maintain that the cause of the collapse of their economies is due to the interference of the IMF, while others maintain that IMF's intervention caused the turnaround of their economies.

14. **Global Trade Organizations**

WTO - World Trade Organization, an international organization which oversees a large number of agreements defining the "rules of trade" between the member states. The successor of GATT, it operates with the broad goal of reducing or abolishing international trade barriers. What influence does it have on the poorer countries?

15. **Globalization, Stakeholders and Activist Organizations**

International Bureaucrats and Mutinationals are under attack. Transparency International discloses the level of corruption all over the world. Corruption has achieved a global scope. Globalization is not only about figures and goods, it affects people, and those people react.

16. **Conclusion**

Globalization of ethics or universal corruption, the UN Declaration of Human Rights as a guideline for international ethics, what is expected in the future: evolution, revolution or reaction? What should be the criterions of the multinationals in their global strategy?

INSEAD

MBA Programme

INDIVIDUAL, BUSINESS AND SOCIETY: THE ETHICAL DILEMMA

Visiting Professor Jacques CORY

Course Objectives and Description -

The objective of the course is to enhance the participants' capacity to handle the ethical dilemmas encountered in their professional career in the context of business, society and personal life. Businessmen are often not aware to the fact that they encounter an ethical dilemma. The course will therefore personify the dilemmas with theoretical and empiric examples, provide conceptual frameworks to define more accurately the nature of ethical dilemmas, explore different alternatives by a method of group dynamics, and enrich the experience of ethical reasoning with a modern approach.

Business Ethics has become very relevant in the last few years due to the scandals of Enron, WorldCom, Arthur Andersen, Barings Bank and the collapse of hi-tech/Internet start-ups. The course will analyze some of the most famous examples: with documentary films on the Asian and European context, such as Barings Bank; on Corporate Governance, Control and Corruption such as Enron; as well as with semi-documentary films on Ethics in the Financial World, Stock Exchange and M&A; on Transparency, Whistleblowers and the Media; and on Ethical Activism, Environment, Mega Corporations and Stakeholders. The participants will discuss cases on creative accounting, ethics and the law, ethical and unethical conduct of companies and leaders. All that in a framework of theoretical studies that will give the basics of philosophical, psychological, sociological and economic thought related to business ethics.

Course Methods -

The instructor will employ a variety of pedagogical tools: cases, lectures, videos, role play, team work and group dynamics. Additional readings will be proposed as optional for those who are particularly interested in some of the issues discussed in class.

For the theoretical studies of the course the participants will use, inter alia, the following text book: CORY Jacques, Activist Business Ethics, Kluwer Academic Publishers, 2001

For the empiric studies of the course the participants will use, inter alia, the following text book: CORY Jacques, Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders, Kluwer Academic Publisher, 2001

The personal assignments are based on the required or optional readings and cases of the course package. The participants will also participate in role playing of the protagonists' ethical dilemmas in films, such as Wall Street, Erin Brockovich, The Insider, and documentaries on Enron and Barings Bank. Details on the personal assignments will be given in the first session of the course.

Grading -

For this elective your final grade will be based on:

1. Personal Assignments on the theoretical and empiric studies and role playing - 50%. These assignments will measure the ability of the participants to understand ethical dilemmas and present them in a convincing manner to the class

2. Final Report of 5 pages on the subject: An ethical dilemma that I have encountered in my professional career - 50%. This report will be presented ten days before the final session

C= Case (required); R= Required reading; O= Optional Reading; B= Book (if you wish to go further)

INDIVIDUAL, BUSINESS AND SOCIETY: THE ETHICAL DILEMMA

Session 1:

Introduction: Ethical Dilemmas - The Practical Aspects of Business Ethics

Definition of Ethics, ethics in business, individual and corporate ethical dilemmas. Can you be a successful and ethical businessman or is it an oxymoron? The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, evaluation, why do you take this course, what does "Ethics" mean to you?

R - Van Luijk Henk, *"Business Ethics: The Field and Its Importance"*, Harvey Brian editor, Business Ethics, A European Approach, Prentice Hall, 1994, pp. 12-31

O - Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 1-6

O - Badaracco Jr. Joseph L., *Defining Moments, When Managers Must Choose Between Right and Right*, Harvard Business School Press, 1997, pp.1-24

B - Goodpaster, K. E., Nash L.L., & de Bettignies, H.C., *Business Ethics: Policies and Persons*, McGraw Hill, 2005

B - Solomon Robert C., *Above the Bottom Line, An Introduction to Business Ethics*, Second Edition, Harcourt Brace College Publishers, 1994

Session 2:

Ethical Reasoning: The Concept of Stakeholders, Relevance and Meaning

Stakeholders, mission of business, ethical education, law versus ethics. Albert Carr's theories that "business is a game", conviction of some of the largest corporations on lawlessness, reasons for unethical behavior. Profitability versus stakeholders: the dilemmas of the Ford Pinto and Chevrolet Malibu cases or how law and ethics have evolved recently.

C - **Global Dumping (Video - 30 minutes)**

R - Goodpaster Kenneth E., *"Business Ethics and Stakeholder Analysis"*, Business Ethics Quarterly, Rae, Beyond Integrity, Zondervan Publishing House, 1996, pp. 246-254

O - Cory, Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 7-14

O - Goodpaster, K. E., Nash L.L., & de Bettignies, H.C., *Business Ethics: Policies and Persons*, McGraw Hill, 2005, pp. 273-280

B - Monks Robert A.G., *The Emperor's Nightingale, Restoring the Integrity of the Corporation in the Age of Shareholder Activism*, Addison-Wesley, 1998

B - Nash Laura L., *Good Intentions Aside, A Manager's Guide to Resolving Ethical Problems*, Harvard Business School Press, 1993

Session 3:

Morality or The Practical Relevance of the Philosophers for Managers

Alternative Models. Personal Morality and Business Ethics, Business, Philosophy and Integrity. Overview of the relevance of modern and ancient philosophers to business ethics. Should businessmen be erudite in philosophy in order to be ethical? All roads bring to Ethics - case studies, role playing, theoretical and philosophical lectures or an integrated course.

R - Nash Laura L., *Good Intentions Aside, A Manager's Guide to Resolving Ethical Problems*, Harvard Business School Press, 1993, pp. 23-35

O - Cory, Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 14-19, 63-71

O - Solomon Robert C., *Ethics and Excellence, Cooperation and Integrity in Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1993, pp. 101-117

B - Etzioni Amitai, *The Moral Dimension, Toward a New Economics*, The Free Press, 1990

B - Badaracco Jr. Joseph L., *Defining Moments, When Managers Must Choose Between Right and Right*, Harvard Business School Press, 1997

Session 4:

Leadership and Ethics, the Primordial Importance of the CEOs for Ethics' Climate

The Parable of the Sadhu. Assimilation of Ethical values is obtained primarily by the personal example of the executives - CEOs, Directors, Vice Presidents and Officers. Examples of impeccable ethical conduct, brutal bosses, democracy in organizations.

C - **The Parable of the Sadhu (Video - 30 minutes)**

R - McCoy Bowen H., *The Parable of the Sadhu*, HBR, May-June 1997, Harvard Business Review, vol. 61 (September-October 1983), reprinted by: Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 190-200

R - Bettignies Henri-Claude de, *"Guiding Principles for Globally Responsible Leaders"*, Globally Responsible Leadership, European Foundation for Management Development - EFMD, 2005, pp. 23-25, 42-45

O - Bollier David, *Aiming Higher, 25 Stories of how Companies Prosper by Combining Sound Management and Social Vision*, Amacom, 1997, pp. 339-351

O - Cory, Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 99-109

B - Jackall Robert, *Moral Mazes, The World of Corporate Managers*, Oxford University Press, 1989

B - Hornstein Harvey A., Ph.D., *Brutal Bosses and Their Prey*, Riverhead Books, 1996

Sessions 5 & 6:

Ethics in the Financial World, Stock Exchange, Mergers & Acquisitions

The case of Oliver Stone's film "Wall Street". The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street, Mergers and the Financial World. Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the

scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by famous tycoons and executives. Almost full length film (90 min.), role playing and discussion in group dynamics.

C - **Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas**

R - Summary and Basis for Discussion (3 pages)

R - De George Richard T., *"Ethics and the Financial Community: An Overview"*, Williams, Ethics and the Investment Industry, Rowman & Littefield Publishers, Inc., 1989, pp. 197-216

O - Smith William, *"A View from Wall Street"*, Williams, Ethics and the Investment Industry, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989, pp. 47-51

O - Weithers John G., *"Ethics within the Securities Industry"*, Williams, Ethics and the Investment Industry, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989, pp. 35-39

B - Williams Oliver F., Reilly Frank K. & Houck John W., edited by, *Ethics and the Investment Industry*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989

B - O'Neill Jessie H., *The Golden Ghetto, The Psychology of Affluence*, Hazelden, 1997

Session 7:

Corporate Governance, Control and Corruption - The Enron Case

The Enron scandal on the Internet, press, films, books and research. The Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron. Are there hundreds of Enron, or is it a unique "rotten apple"? Are the other scandals that were discovered after Enron a sign of the globalization of corruption? Increase of Corporate Governance's awareness in the US, Europe and Asia.

C - **Enron (Video - 30 minutes)**

R - Summary and Basis for Discussion (3 pages)

R - Documents on the Enron case: An interview with Sherron Watkins, VP of Enron and whistleblower from the Person of the Year issue of 2002 Time Magazine. Articles and Internet Material on Enron (11 pages)

R - Goodpaster, K. E., Nash L.L., & de Bettignies, H.C., *Business Ethics: Policies and Persons*, McGraw Hill, 2005, pp. 60-70

O - Monks Robert A.G., *The Emperor's Nightingale, Restoring the Integrity of the Corporation in the Age of Shareholder Activism*, Addison-Wesley, 1998, pp. 105-117

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 27-35

B - Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded truth from an Enron Insider*, Carroll & Graf Publishers, 2002

B - Estes Ralph, *Tyranny of the Bottom Line, Why Corporations Make Good People Do Bad Things*, Berrett-Koehler Publishers, 1996

Session 8:

Creative Accounting, Minority Shareholders, Internet and Ethics - The Mastoss Case

An American high tech company obtains a valuation of billions by hiding its operational losses in extraordinary expenses due to frequent Mergers, without getting penalized by analysts and with the full cooperation of the auditors. A whistleblower discloses the scheme on the Internet to the minority shareholders, who share for the first time insider information and have the opportunity to sell their shares before their inevitable collapse.

C - The Mastoss Case, Basis for Discussion (26 pages), based on the case study in the book:

Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 185-226 (no requirement to read the whole case in the book)

O - Leiser Burton M., *"Ethics and Equity in the Securities Industry"*, Williams, Ethics and the Investment Industry, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989, pp. 149-174

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 7-19

B - Derber Charles, *The Wilding of America, How Greed and Violence Are Eroding Our Nation's Character*, St. Martin's Press, 1996

B - Kaufman Allen, Zacharias Lawrence, Karson Marvin, *Managers vs. Owners, The Struggle for Corporate Control in American Democracy*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1995

Session 9 & 10:

Transparency, Whistleblowers and the Media

Ethics in Marketing of mega-corporations, such as the tobacco companies. The case of Michael Mann's film "The Insider", based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. Is the media transparent and unbiased in times of mergers and acquisition where the tycoons control all the economy? Almost full length film (90 min.), role playing and discussion in group dynamics.

C - **The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino, Russel Crowe**

R - Summary and Basis for Discussion (2 pages)

R - Velasquez Manuel G., *Business Ethics, Concepts and Cases*, Fourth Edition, Prentice Hall, 1998, pp. 447-467

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 37-46

O - Seymour Sally, *"The Case of the Willful Whistle-Blower"*, Ethics at Work, A Harvard Business Review Paperback, 1991, pp. 107-113

B - Fukuyama Francis, *Trust, The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, A Free Press Paperbacks Book, 1996

B - Kidder Rushworth M., *How Good People Make Tough Choices, Resolving the Dilemmas of Ethical Living*, A Fireside Book published by Simon & Schuster, 1995

Sessions 11 and 12:

Ethical Activism, Environment, Mega Corporations versus Stakeholders

The case of Steven Soderbergh's film "Erin Brockovich", based on the true story of Erin Brockovich, who succeeds through activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water. Activist organizations representing environmental "greens", consumers, minority shareholders, community and so on. Transparency International, ADAM. Almost full length film (90 min.), role playing and discussion in group dynamics.

C - **Erin Brockovich, 2000, 132 min, Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts**

R - Summary and Basis for Discussion (2 pages)

R - Hoffman Michael W., *"Business and Environmental Ethics"*, Business Ethics Quarterly, Rae, Beyond Integrity, Zonderman Publishing House, 1996, pp. 474-482

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 61-75

O - Bandow Doug, *"Environmentalism: The Triumph of Politics"*, The Freeman, Rae, Beyond Integrity, Zondervan Publishing House, 1996, pp. 483-490

B - Bollier David, *Aiming Higher, 25 Stories of how Companies Prosper by Combining Sound Management and Social Vision*, Amacom, 1997

B - Handy Charles, *The Hungry Spirit, Beyond Capitalism: A Quest for Purpose in the Modern World*, Broadway Books, 1998

Session 13:

Individual, Business, Society & Globalization - Purpose of Companies and Executives Milton Friedman, Neo-Liberals versus Ethicists, Personification, Psychological Aspects, International Ethics What is the mission of the corporation, what are the interests and motives of the executives, how do they concur with society's interests, globalization of ethics or universal corruption, the UN Declaration of Human Rights as a guideline for international ethics, what is expected in the future: evolution, revolution or reaction in business ethics, which model will prevail: American, European or Asian?

R - Summary and Basis for Discussion (5 pages)

R - Friedman Milton, *"The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 273-281

O - Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 23-34

O - The United Nation's Universal Declaration of Human Rights (5 pages)

B - De George Richard T., *Competing with Integrity in International Business*, Oxford University Press, 1993

B - Donaldson Thomas, *The Ethics of International Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1992

Session 14:

Recent Developments - Ethical Codes, Cases of Ethical Conduct - Johnson & Johnson's Tylenol, Merck's Mectizan, Ben & Jerry's, and Other Related Topics

Sustainable Development, Triple Bottom Line, Corporate Social Responsibility, Ethical Funds, Assimilation of Ethical Codes, Case Studies on Ethical Conduct - Reasons & Lessons. Why are companies such as Merck and J&J so popular, why does a company that donates on the Mectizan less than 1% of its annual profit so admired? Why is it not the norm? Are ethical codes a façade or a mission? The answer could be: massive investments in ethical funds, assimilation of ethical codes with the full involvement of executives and directors, sustainable development instead of short term results.

R - Summary and Basis for Discussion (2 pages)

R - Code of Business Conduct and Ethics of a multinational corporation (10 pages)

R only for the personal assignment - Documents on Johnson & Johnson's Tylenol (21 pages)

R only for the personal assignment - Documents on Merck's Mectizan (17 pages)

R only for the personal assignment - Documents on Ben & Jerry's (7 pages)

O - Robin Donald, Giallourakis Michael, David Fred R., and Moritz Thomas, *"A Different Look at Codes of Ethics"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 212-228

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 47-60

B - Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997

B - Velasquez Manuel G., *Business Ethics, Concepts and Cases*, Fourth Edition, Prentice Hall, 1998

Session 15:

Asian & European Context- Barings Bank (UK, Singapore), The Loskron Case (France) The importance of being ethical in an Asian and European Context. The collapse of Barings Bank by the unethical conduct of its manager in Singapore Nick Leeson. Law and Ethics in Asian and European companies, can you be unethical and still law abiding? The inadequate control of the Bank's management and auditors. The Loskron Case, or how the majority owners of a French company who went bankrupt bought back their company from a (fictitious?) buyer at a very low price, with the blessing of the court and authorities.

C - **Barings Bank (video - 30 minutes)**

R - The Barings Bank Case - Summary and Basis for Discussion (2 pages)

R - Hamilton Stewart, *"How Safe Is Your Company? Lessons From Recent Financial Disasters"*, Richardson, World Ethics Report on Finance and Money, Editions Eska, 1997, pp. 85-90

O - Audit Report for the Singapore Government on the Barings Affair - Executive Summary, Richardson, World Ethics Report on Finance and Money, Editions Eska, 1997, pp. 74-83

B - Leeson Nick with Whitley Edward, *Rogue Trader: How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little Brown and Company, 1996

C - The Loskron Case, Basis for Discussion (12 pages), based on the case study in the book: Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 77-93 (no requirement to read the whole case in the book)

O - Virard Marie-Paule, *"Companies: the Hidden Side of the Accounts"*, Richardson, World Ethics Report on Finance and Money, Editions Eska, 1997, pp. 91-98

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 227-236

B - Harvey Brian, Edited by, *Business Ethics, A European Approach*, Prentice Hall, 1994

Session 16:

Integration and Conclusion

The conclusion of the participants, examples on ethical and unethical conduct of companies given by the participants. Future Activist Vehicles - Supervision Board, Institute of Ethics. What are the lessons for the future? Can you be a successful businessman while remaining ethical, the efficiency of group dynamics and role playing for learning business ethics.

C - Final Reports of the Participants

R - Koslowski Peter F., *"The Ethics of Capitalism, Harvey, Business Ethics: a European Approach"*, Prentice Hall, 1994, pp. 236-252

O - Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 159-169

O - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, 2001, pp. 237-242

B - Madsen Peter, Ph.D., and Shafrtiz Jay M., Ph.D., *Essentials of Business Ethics, A Collection of Articles by Top Social Thinkers, Including Peter Drucker, Milton Friedman, Robert Jackall, Ralph Nader, Laura Nash, Patricia H. Werhane*, A Meridian Book, 1990

B - Solomon Robert C., *Ethics and Excellence, Cooperation and Integrity in Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1993

CORPORATE GOVERNANCE AND ACTIVISM

Background: Economic activism involves using economic power for change. Both conservative and liberal groups use economic activism to boycott companies and organizations that do not agree with their particular political, religious, or social values. Conversely, it also means purchasing from those companies and organizations that do. The idea behind the concept is two-fold. First, you will reinforce "good" behavior and allow those companies that think like you to succeed. Second, you will punish "bad" behavior and hope that those companies that do not think like you do will fail or will adopt your "correct" way of thinking. Nobody advocates ending up with the conclusions of Marxism in order to safeguard the interests of the stakeholders and establish a viable corporate governance, although the basic situation is the same – they are the majority of people contributing the most to the economy but sharing only a fraction of their contribution without being represented adequately. The solution should be cooperation between the stakeholders, the controlling shareholders and the management of the companies. But in order to reach this stage, it is needed that the stakeholders should sense that they are despoiled in many cases, they should organize in order to safeguard their interests, and they should be assisted by the activist associations. The course comprises of documentaries, plays and cases on activism, corporate governance in the stock exchange, banks & mergers, labor rights, whistleblowers, ethical management, robber barons and modern tycoons. 16 lectures of 2 hours each: 32 hours.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. INTRODUCTION: The aspects of corporate governance and activism and their effects on stakeholders, mergers, banking, the stock exchange, environment, corporations, labor rights, human rights, personification and community issues of companies. The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, assignments, etc.

2. ENVIRONMENTAL ACTIVISM, MEGA CORPORATIONS AND STAKEHOLDERS – ERIN BROCKOVICH: The case of Steven Soderbergh's film "Erin Brockovich", based on the true story of Erin Brockovich, who succeeds through activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water.

3. BUSINESS ETHICS IN THE MIDDLE EAST – SYRIANA: Stephen Gaghan's film describes the intricacies of oil, politics, economy and terrorism in the Middle East, US oil companies, corrupt and ethical Arab rulers, sustainable development and infrastructure versus lavish life of multibillionaires, global considerations of multinationals and US government.

4. ETHICS IN THE FINANCIAL WORLD, STOCK EXCHANGE, M&A: The case of Oliver Stone's film "Wall Street". The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street, Mergers and the Financial World. Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by tycoons and executives.

5. INTEGRITY IN BANKING - ASIAN AND EUROPEAN CONTEXT: The collapse of the UK bank Barings Bank by the unethical conduct of its manager in Singapore Nick Leeson. The inadequate control of the Bank's management and auditors, law and ethics. To those who argued that it is the case of a rotten apple, came a much worse reminder with Jerome Kerviel's case at the French bank Societe Generale, proving that only ethics can prevent such cases.

6. CORPORATE GOVERNANCE & EXECUTIVES' INTEGRITY – THE ENRON CASE: The Enron scandal impact on corporate governance. The Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron. Are there hundreds of Enron, or is it a unique "rotten apple"? Are the other scandals that were discovered after Enron a sign of the globalization of corruption?

7. TRANSPARENCY, WHISTLEBLOWERS & THE MEDIA – THE INSIDER: Michael Mann's film is based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. Is the media transparent and unbiased when tycoons control large parts of the economy?

8. LEVERAGE BUYOUTS: Glenn Jordan's film "Barbarians at the Gate", based on Bryan Burrough and John Helyar's book – "Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco". The well-known duel between American Express/Shearson backing the CEO of RJR Nabisco, Ross Johnson, and Kravitz over the acquisition of one of the largest US companies.

9. HOSTILE TAKEOVERS: Norman Jewison's film "Other People's Money", based on Jerry Sterner's play. Larry Garfield is a serial liquidator of companies acquiring undervalued companies, called by him - "sleeping beauties", tearing them apart to the detriment of the stakeholders and owners, as the valuation of the parts is higher than the whole. Andrew Jorgenson, an old-school manager-owner, believes that companies should serve mainly their stakeholders but loses his company to the New Economy's tycoon Garfield.

10. TRADE UNIONS AND LEADERSHIP: F.I.S.T., a film directed by Norman Jewison. The ethical dilemmas of trade unions leaders, what is more important: winning their fights against their employers or keeping minimal moral standards? At what cost? Even at the cost of collaborating with the Mafia and paying them tribute subsequently? Different moral attitudes of leaders.

11. LEADERSHIP AND INTEGRITY IN MODERN INDUSTRY: Henry Ford, pioneer of modern industry and the assembly line. Unscrupulous and philanthropist, he gave the highest salaries in the industry as long as the workers agreed to be part of the "machine" and were not unionized. He sold the cheapest cars to the masses, the famous model T, as long as it was black and standard. Light and shadow in the life of The Tycoon of the 20th century and Charlie Chaplin's Modern Times.

12. BRUTAL BOSSES AND THEIR VICTIMS: Death of a Salesman, a film based on Arthur Miller's play, directed by Volker Schloendorff. Willy Loman, an aging traveling salesman can no longer make the long trips to his customers. His boss fires him brutally, Willy loses his self respect and mental sanity wandering what went wrong. Miller took a simple American family struggling to make life work, and made each character extraordinary. A masterpiece on labor relations.

13. DARWINISM AND LEADERSHIP: Glengarry Glen Ross, directed by James Foley, based on David Mamet's play. The survival of the fittest, those who cannot be the best should perish as there is no place in the modern world for weaker persons and employees. Times are tough in a real estate sales office; the salesmen are given a strong incentive to succeed in a sales contest. There is no room for losers in this dramatically masculine world; only "closers" will get the good sales leads. Can a society, a company or a country exist with no place for the weakest?

14. LEADERSHIP AND INTEGRITY IN STARTUPS: The documentary film "Startup.com" on the hardships, hopes and challenges in managing startups, Internet companies, with very young leaders. The human relations between the founders and executives, Internet, New Economy bubble.

15. LEADERSHIP AND INTEGRITY IN THE COMPUTER INDUSTRY: The documentary film "The Triumph of the Nerds". The nerds of the computer industry tell their personal story, how they founded their companies, the leadership & integrity dilemmas of IBM, Apple, Microsoft, Oracle, venture funds. Ethical and business dilemmas of the leaders of the new economy.

16. CONCLUSION - LEADERSHIP MODELS OF MODERN TYCOONS: GATES VERSUS JOBS Pirates of Silicon Valley, directed by Martyn Burke. A documentary about Bill Gates, Steve Jobs and the men who made the world of technology what it is today, their struggles during college, the founding of their companies, dilemmas, and the ingenious actions they took to build up the global corporate empires of Apple and Microsoft. Conclusion on the importance of corporate governance.

LEADERSHIP & INTEGRITY BY J. CORY, PhD

BACKGROUND: The objective of the course is to examine the integrity aspects of leadership and its effects on stakeholders, labor rights, human rights, personification and community issues of companies. The methodology is based on group dynamics and role playing of the protagonists and their dilemmas in the books, films and documentaries on Bill Gates, Steve Jobs, Morgan, Carnegie, Ford, Sam Walton, Warren Buffett, etc. The course examines models of leadership and personifies the executives dilemmas with theoretical and empiric examples, provides conceptual frameworks to define more accurately the nature of those dilemmas, explores different alternatives by a method of group dynamics, enriches the experience of leadership & ethical reasoning with a modern approach.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. **Introduction: Leadership and Integrity Dilemmas - The Practical Aspects**

The integrity aspects of leadership and its effects on stakeholders, labor rights, human rights, personification and community issues of companies. The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, assignments, etc.

2. **Mergers, Stock Exchange and Leadership**

The case of Oliver Stone's film "Wall Street". The description of the intrigues, corruption, leadership and integrity dilemmas on Wall Street, Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Gordon Gekko and the young Yuppies. Based on the scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by famous tycoons.

3. **The CEO and Integrity**

All My Sons, a film based on a play by Arthur Miller, directed by Irving Reis. Joe Keller, CEO and owner of a company, whose motto is to succeed at all costs. He supplies knowingly defective parts causing the death of 21 pilots. His son, a pilot, dies as well.

4. **Mission of Business - Maximize Profitability at what cost?**

Executive Suite, a film directed by Robert Wise. What is the purpose of business? To achieve maximum return on investment and valuation to shareholders or to satisfy the interests of the stakeholders - employees, customers and society, and achieving a long-term profitability, based on the strategy of the R&D VP Walling.

5. **Brutal Bosses and Their Victims**

Death of a Salesman, a film based on Arthur Miller's play, directed by Volker Schloendorff. Willy Loman, an aging traveling salesman can no longer make the long trips to his customers. His boss fires him brutally and Willy loses his self respect and mental sanity wandering what went wrong. Miller took a simple American family struggling to make life work, and made each character extraordinary. A masterpiece on labor relations.

6. **Darwinism and Leadership**

Glengarry Glen Ross, directed by James Foley, based on David Mamet's play. The survival of the fittest, those who cannot be the best should perish as there is no place in the modern world for weaker persons and employees. Times are tough in a real estate sales office; the salesmen are given a strong incentive to succeed in a sales contest. There is no room for losers in this dramatically masculine world; only "closers" will get the good sales leads. Can a society, a company or a country exist with no place for the weakest?

7. **Trade Unions and Leadership**

F.I.S.T., a film directed by Norman Jewison. The ethical dilemmas of trade unions leaders, what is more important: winning their fights against their employers or keeping minimal moral standards? At what cost? Even at the cost of collaborating with the Mafia and paying them tribute subsequently? Different moral attitudes of leaders.

8. **Leadership and Integrity in Startups**

The documentary film "Startup.com" on the hardships, hopes and challenges in managing startups, Internet companies, with very young leaders. The human relations between the founders and executives, the Internet and New Economy bubble.

9. **Leadership and Integrity in the Computer Industry**

The documentary film "The Triumph of the Nerds". The nerds of the computer industry tell their personal story, how they founded their companies, the leadership & integrity dilemmas of IBM, Apple, Microsoft, Oracle, venture funds.

10. **Leadership Models of Gates versus Jobs**

Pirates of Silicon Valley, directed by Martyn Burke. A documentary about Bill Gates, Steve Jobs and the men who made the world of technology what it is today, their struggles during college, the founding of their companies, their dilemmas, and the ingenious actions they took to build up the global corporate empires of Apple and Microsoft.

11. **Robber Barons - Banking and Real Estate**

John Pierpont Morgan, John Jacob Astor, Jay Cooke - Philanthropists or ruthless capitalists? A biography of Morgan, the first tycoon with world's finest arts collection, saving the US from bankruptcy, innovative in M&A, emperor of Wall Street, a generous philanthropists.

12. **Robber Barons - Industry and Transport**

Andrew Carnegie, John D. Rockfeller, Cornelius Vanderbilt, Leland Stanford - Philanthropists or ruthless capitalists? A biography of Carnegie, emperor of the steel industry, who reduced costs to the bare minimum, at the workers' detriment, achieving vertical integration, a philanthropist..

13. **Leadership and Integrity in Modern Industry**

Henry Ford, pioneer of modern industry and the assembly line. Unscrupulous and philanthropist, he gave the highest salaries in the industry as long as the workers agreed to be part of the "machine" and were not unionized. He sold the cheapest cars to the masses, the famous model T, as long as it was black and standard. Light and shadow in the life of The Tycoon of the 20th century and Charlie Chaplin's Modern Times.

14. **Sam Walton - WalMart, Modern Trade, Leadership and Integrity**

Biography of Sam Walton, the richest man in the world and the founder of the largest company in the US. Pioneer in his field, sharing profits with employees, Globalization and Labor Rights.

15. **Leadership and Integrity in the Financial World**

Warren Buffett - Oracle of Omaha, a documentary. Not all financial tycoons are Gordon Gekkos, Michael Milken or Ivan Boesky. Buffett is an excellent example of a tycoon with integrity, taking into consideration the interests of the stakeholders, with a humane approach to business, while still becoming a billionaire.

16. **Conclusion and Social Responsibility**

It's a Wonderful Life, directed by Frank Capra. An optimistic fairy tale, with integrity and goodness prevailing over wrongdoing and greed despite of all the difficulties. The social responsibility of corporations, the interaction between companies and community, triple bottom line, sustainable development, leadership and integrity.

BUSINESS ETHICS IN FILMS, LITERATURE, PLAYS AND DOCUMENTARIES BY J. CORY, PhD

BACKGROUND

Business Ethics has become very relevant in the last few years due to the scandals of Enron, WorldCom, Arthur Andersen, Barings Bank and the collapse of hi-tech/Internet start-ups. The course analyses films, plays, documentaries and novels on business ethics issues, such as: law and ethics with The Merchant of Venice, whistleblowers, society and corporations with An Enemy of the People, wealth and ethics with The Great Gatsby, Wall Street and ethics with Wall Street, integrity of management with Rogue Trader/Barings, the CEO and ethics with All My Sons, ethical activism with Erin Brockovich, ecological issues with A Civil Action, The Crooked E about Enron, conformism and morals with Rhinoceros, universality of ethics with The Visit, mission of business with Executive Suite, transparency and the media with The Insider, social responsibility with It's a Wonderful Life, etc. The methodology is based on group dynamics and role playing of the protagonists and their dilemmas in the films.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. INTRODUCTION

Ethics in business, stakeholders, whistleblowers, ethics and the law, ethical funds, transparency, Omerta, the attitude of society, directors, independent directors, CEOs, insider trading, ethics literature, ethics is universal and not relative. Presentation, methodology of the course is based on group dynamics, role playing, analysis of the ethical dilemmas of the protagonists by the students.

2. WALL STREET AND ETHICS

Wall Street, a film directed by Oliver Stone. The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street and every modern stock exchange. Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, the young Yuppies.

3. THE CEO AND ETHICS

All My Sons, a play by Arthur Miller. Joe Keller, CEO/Owner of a successful company, whose motto is to succeed at all costs. He supplies knowingly defective parts causing the death of 21 pilots. His son, a pilot, dies as well. Profitability versus Ethics.

4. ETHICAL ACTIVISM

Erin Brockovich, a film directed by Steven Soderbergh. Based on the true story of Erin Brockovich who succeeds through ethical activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water.

5. THE ENRON CASE

The Enron scandal on the Internet, press, films, books and research. The Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron. Comparison between Cory's Rules on Wrongdoing to Minority Shareholders and the Enron case. Documentary film on Enron by Brian Cruver.

6. MISSION OF BUSINESS

Executive Suite, a film directed by Robert Wise. Introduction - What is the purpose of business? - To achieve maximum return on investment and valuation to shareholders as advocated by the CFO

Shaw or to satisfy the interests of the stakeholders - employees, customers and society, as well as achieving a long term profitability, based on the strategy of the R&D VP Walling.

7. INTEGRITY OF MANAGEMENT

Rogue Trader, a film based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, caused by the lack of integrity of Leeson and the inadequate control of the bank's management. This bankruptcy shocked the international financial world.

8. CONFORMISM AND MORALS

Rhinoceros, a film directed by Tom O'Horgan, based on Ionesco's play. The story of a town whose inhabitants are transformed to Rhinoceroses, losing their morals, humanity and values. Only one man chooses to remain human and continues his fight on behalf of civilization.

9. UNIVERSALITY OF ETHICS

The Visit, a play by Duerrenmatt, in an African film directed by Djibril Diop Mambety. The visit of an old lady, now the richest person in the world, in her hometown in order to punish her first lover who wronged her. The universalism of ethics which is similar everywhere.

10. WHISTLEBLOWERS, CORPORATIONS AND SOCIETY

An Enemy of the People by Ibsen in two versions - a film directed by George Schaefer and an Indian film directed by Satyajit Ray. Dr Stockman, the physician of a Norwegian town, is declared enemy of the people because he blew the whistle on the poisonous waters of its Spa.

11. LAW AND ETHICS

The Merchant of Venice, directed by John Sichel, based on Shakespeare's play. Shylock lends money to Antonio, a Venetian Merchant, who fails to reimburse it and has to give a pound of his flesh as specified in the bond. The dilemma of law versus ethics and clemency.

12. VARIOUS ASPECTS OF BUSINESS ETHICS

Ecological aspects in "A Civil Action", employees' activism in "Silkwood", the unholy alliance of wealth and government in Brecht's "The Threepenny Opera", and the donations to community by unethical tobacco companies in "Yes Prime Minister".

13. WEALTH AND ETHICS

The Great Gatsby directed by Jack Clayton based on Scott Fitzgerald's novel. Tom Buchanan, a very wealthy American, causes intentionally the death of Jay Gatsby, a nouveau riche. Do society and the law tend to forgive wealthy and mighty people? Does wealth corrupt?

14. TRANSPARENCY AND THE MEDIA

The Insider, directed by Michael Mann. Based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. The need of the media to be transparent and unbiased.

15. SOCIAL RESPONSIBILITY

It's a Wonderful Life, directed by Frank Capra. An optimistic perception, with ethics and goodness prevailing over wrongdoing and greed, despite all the difficulties. James Stewart manages to do it with the assistance of a guardian angel, but how many of us have one?

16. CONCLUSION

The conclusions of the participants. How is ethics supposed to balance the goal on maximization of profits/valuation? Examples on ethical and unethical conduct of companies given by the participants. Application of the conclusion of All My Sons to all of us.

SOCIAL RESPONSIBILITY AND ETHICS IN NGOs & THE PUBLIC SECTOR BY JACQUES CORY, PhD

BACKGROUND

Social Responsibility and Ethics in NGOs, trade unions and the Public Sector have become in the last decades as important as Ethics in the business world, as those sectors have funds of billions of dollars which have to be managed in the most scrupulous and ethical way, by executives with an impeccable integrity, while bearing in mind social responsibility issues. Health and education organizations, the defense forces, local and national public organizations, environmental NGOs, all need to have an ethical background, even more than corporations, as they manage public funds. The course is based on group dynamics and role playing in case studies, films and plays, combined with theoretical studies and documentaries.

SYLLABUS OF 16 LECTURES

1. Introduction: Ethical Dilemmas - The Practical Aspects of Ethics in Organizations

Definition of Ethics, ethics in business and organizations, individual and corporate ethical dilemmas. Can you be a successful and ethical manager or is it an oxymoron? The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, evaluation, why do you take this course, what does "Ethics" mean to you?

2. Ethical Reasoning: Stakeholders in Organizations, Ecology, Relevance and Meaning

Stakeholders, mission of business and organizations, ethical education, law versus ethics. Ecological and Community considerations, conviction of some of the largest corporations on lawlessness, reasons for unethical behavior. Profitability versus stakeholders, ethical considerations in raising funds for NGOs and politics, the legitimacy of NGOs activities.

3. Morality or The Practical Relevance of the Philosophers for Managers

Alternative Models. Personal Morality and Ethics in Organizations, Philosophy and Integrity. Overview of the relevance of modern and ancient philosophers to ethics. Should managers be erudite in philosophy in order to be ethical? All roads bring to Ethics - case studies, role playing, theoretical and philosophical lectures or an integrated course.

4. Leadership & Ethics, the Primordial Importance of the Managers for Ethics' Climate

The Parable of the Sadhu. Assimilation of Ethical values is obtained primarily by the personal example of the managers. Examples of impeccable ethical conduct, brutal bosses, democracy in organizations. Allegiance of managers and directors to the organizations or stakeholders?

5 & 6. Trade Unions and Leadership

F.I.S.T., a film directed by Norman Jewison. The ethical dilemmas of trade unions leaders, what is more important: winning their fights against their employers or keeping minimal moral standards? At what cost? Even at the cost of collaborating with the Mafia and paying them tribute subsequently? Different moral attitudes of leaders.

7. The Attitude of Society

Has the new legislation on transparency and ethics permeated to society? Society does not ostracize yet unethical conduct of managers. Ostracism is often applied towards the ethical managers and whistleblowers. Society's heroes are still "street fighters", who stick at nothing.

8. Psychological Aspects in Ethical Behavior

Conscience and ethics, greed is healthy, you can be greedy and feel good about yourself. Freud, ethical behavior out of interest or moral. The test of sleepless nights to ethical and unethical managers. Transparency International and the survey of corruption.

9 & 10. Corruption in Local Administration

Marie: A True Story, directed by Roger Donaldson. Based on the true story of Marie Ragghianti. The film personifies the ethical dilemmas of an ethical civil servant, with a mixture of vulnerability and strong resolve. She has enough strength and integrity to fight against the corrupted administration of the State in spite of the threats to her and her children.

11 & 12. Corruption in Medicare

Damaged Care, directed by Harry Winer. Based on the true story of Dr. Linda Peeno, with a poignant and compelling look at the true story of the HMO whistle-blower. The ethical dilemmas of Peeno in her interaction with her husband, children, colleagues and managers. She decides to be responsible primarily to the patients disregarding her own interests.

13. Anti-Globalization Movements

The underground documentary "Precarity" focusing on the global movements against multinationals, billionaires, world economic organizations, the precarity of modern employment throughout the world mainly to workers aged under 30 and over 50.

14. Recent Developments - Ethical Codes, Cases of Ethical Conduct - Merck's Mectizan, Ben & Jerry's, and Other Related Topics

Sustainable Development, Triple Bottom Line, Corporate Social Responsibility, Ethical Funds, Assimilation of Ethical Codes, Case Studies on Ethical Conduct - Reasons & Lessons. Why are companies such as Merck and Ben & Jerry's so popular, why does a company that donates on the Mectizan less than 1% of its annual profit so admired? Why is it not the norm? Are ethical codes a façade or a mission? The answer could be: massive investments in ethical funds, assimilation of ethical codes with the full involvement of executives and directors, sustainable development instead of short term results.

15. European NGO's Fight for Stakeholders - The Loskron Case (France)

The heroic lonely fight of a one-person NGO - Adam in France - to safeguard the rights of minority shareholders. The Loskron Case, or how the NGO was punished by the court for its "arrogance" in suing a large company who has wronged the rights of its shareholders.

16. Integration and Conclusion

The conclusion of the participants, examples on ethical and unethical conduct of organizations given by participants. What are the lessons for the future? Can you be a successful manager while remaining ethical, the efficiency of group dynamics and role playing for learning ethics.
{Bibliography, List of Works and CV are included in other chapters in this book.}

BUSINESS ETHICS AND THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY

Dr. Jacques CORY Website: www.businessethicscory.com Email: coryj@zahav.net.il

COURSE OBJECTIVES AND DESCRIPTION

The objective of the course is to enhance the participants' capacity to handle the ethical dilemmas encountered in their professional career in the context of business, society and personal life. Businessmen are not often aware to the fact that they encounter an ethical dilemma. The course will therefore personify the dilemmas with empiric examples, provide conceptual frameworks to define more accurately the nature of ethical dilemmas, explore different alternatives by a method of group dynamics, and enrich the experience of ethical reasoning with a modern approach. The course will present pioneering principles and theories with practical vehicles that combine business and ethics that should overcome future challenges, as well as semi-documentary films on Ethics in the Financial World, Stock Exchange and M&A; on Transparency, Whistleblowers and the Media; and on Ethical Activism, Environment, Mega Corporations and Stakeholders. The participants will discuss cases on creative accounting, bribe, transparency, insider information, ethical and unethical conduct of companies, directors and executives and whistleblowers. All that in a framework of theoretical studies that will give the basics of philosophical, psychological, sociological and economic thought related to business ethics. The course examines also the future of capitalism in a sustainable society in the context of the Great Recession of 2007-2010, finding a pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions and incurring in 2008 damages of trillions. The course examines the solutions to the crisis of capitalism, adopted by the regulators and business, recommended by eminent professors, writers and tycoons, and advocated by Cory in his books, lectures and articles. The course comprises 13 meetings of 2 sessions each, 26 sessions in total.

COURSE METHODS

The instructor will employ a variety of pedagogical tools: analysis of books, cases, lectures, videos, role play, team work and group dynamics. Additional readings will be proposed as optional for those who are particularly interested in some of the issues discussed in class. The personal assignments are based on the required or optional readings and cases of the course package. Details on the personal assignments will be given in the first session of the course. The participants will also participate in role playing of the protagonists' ethical dilemmas in semi-documentary films, such as Wall Street, Erin Brockovich and The Insider. Details on the readings and personal assignments are specified in the following sessions. A final report will be presented on the last session.

GRADING

For this course your final grade will be based on:

1. Personal Assignments on the theoretical and empiric studies and role playing - 50%. These assignments of 10 minutes each will measure the ability of the participants to understand ethical dilemmas and present them in a convincing manner to the class.

2. Final Report of 5 pages on the subject: An ethical dilemma that I have encountered in my professional career - 50%. This report will be presented on the final session of the course.

ABOUT JACQUES CORY AND HIS BOOKS

Dr. Jacques Cory is a businessman, an academic and writer, who worked for twenty years in executive positions in finance and sales in the high tech industry, most of them at Elbit (VP Finance and Sales, managing IPOs on Wall Street & Tel Aviv, mergers & acquisitions, and international sales). In the nineties Cory managed M&A, technology transfer and turnaround projects in Europe, Israel & the US.

In 2001 Cory lectured and published books anticipating the Corporate Scandals and since 2004 he gives courses at the University of Haifa (elected Best Lecturer), in 2006 at INSEAD, since 2009 at the Technion in Israel - Executive MBA, since 2010 at the University of Tel Aviv - International MBA, anticipating the Recession in lectures and books published in Israel in July 2008 and in the US in 2009. "The book has anticipated the economic events and history reveals Cory's intellectual sagacity. The book is drawing well the landscape in which those successive crises did occur and makes clear how each time we find the same causes that additional regulatory efforts did not fix. The book is the wisdom of a man of experience and of conviction who has translated his successful business career into a pedagogical package for the benefit of the young generation." Henri-Claude de Bettignies, Professor at INSEAD (France and Singapore), Stanford (US) and CEIBS (China), February 2009

"I just read your course materials and it sounds like a terrific class", November 2009, Andrew Ross Sorkin, journalist in The New York Times, author of the book on the Recession "Too Big to Fail". Alexandra Reed Lajoux, a prominent business writer and CKO at the National Association of Corporate Directors, comments (8/2008) on the adaptation of the book in English: "Your book has a wise premise, brilliantly fulfilled. It's a potential best seller. Your book will be a classic."

REQUIRED BIBLIOGRAPHY

Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009
Cory Jacques, Website: www.businessethics.co.il
Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008.
Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006
Kahneman Daniel and co-authors, *Choices, Values, and Frames*, Cambridge University Press, 2000,
Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins, 2009
Klein Naomi, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008
Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010
Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007
Taleb Nassim Nicholas, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2007
Yunus Muhammad, *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*, PublicAffairs, 2009

REQUIRED WORKS ON DVD

The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson
Capitalism: A Love Story, 2009, 120 min., directed by Michael Moore

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by Brian Cruver.
Erin Brockovich, 2000, 132 mi., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, A. Finney
The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe
It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart, Donna Reed
Other People's Money, 1991, 103 min., Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie
Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel
The Take, 2004, 87 min., documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein, on Argentina
Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen

SYLLABUS OF THE COURSE

Meeting 1

1. **Introduction: Ethical Dilemmas - The Practical Aspects of Business Ethics**

Definition of Ethics, ethics in business, individual and corporate ethical dilemmas. The dilemmas of choosing between right and right. Objectives of the course, structure, content, evaluation. 12 outstanding principles and conditions that are the prerequisites for an ethical and profitable company

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 1-16.

Assignment: 1.Summary of Required Reading.

2. **Transparency Case**

The CFO of a high tech company planning an IPO reports to his Board of Directors of an unexpected decrease in the profitability's forecast. He wants to disclose this material fact in the due diligence, but he is advised by his bosses not to do so. Reactions of the investment bank and the CEO.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009 pp. 362-370.

Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. James the CFO, 3. Taylor the CEO, 4. Morton the Chairman, 5. Theresa - James' wife.

Film: Documentaries on Bernie Madoff's Ponzi scheme, the most flagrant scandal of the Recession.
BBC – The Madoff Hustle, 2009, 51 min. - extracts
Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, 2009, 94 min. – extracts
Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 min. - extracts

Meeting 2

3. **The Great Recession of 2007-2010**

The pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions, increasing in 2008 to damages of trillions. A thorough analysis of the Recession, its causes and an overview on its key protagonists - corporations and executives. Solutions to the Recession, TARP, ethics.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009 pp. 17-51.

Recommended Reading: Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins Business, 2009, pp. 1-126

Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009, pp. 340-372, 484-539
Assignments: 1. The Economic Whirl, the crises of junk bonds, dot.com, corporate scandals. 2. The Subprime crisis. 3. The collapse of Bear Stearns, Lehman Brothers and other banks. 4. The collapse of AIG. 5. TARP and other solutions, ethical solutions.
Film: The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson - extracts

4. **Stock Exchange, Mergers and Leadership – the Film Wall Street**
Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen.
The description of the intrigues, corruption, leadership, mergers and integrity dilemmas on Wall Street, greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, Based on the junk-bond and insider information scandals of the eighties, illustrating the glorification of greed by tycoons.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 242-246.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Gordon Gekko, 3. Bud Fox, 4. Carl Fox, 5. Larry Wildman. Only those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 3
5. **Sustainability, Corporate Social Responsibility (CSR) & Activism**
Business Ethics in the context of sustainability, social responsibility and activism, integrates social, human, environmental and business goals. Sustainability configures that society, its members and its economies are able to meet their needs and express their greatest potential in the present and in a very long term. CSR is a concept that suggests that commercial corporations have a duty of care to all of their stakeholders in all aspects of their business operations. Transparency International.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 454-481.
Assignments: 1. Corporate Social Responsibility and Ethical Activism. 2. Sustainability and Ecology.

Naomi Klein, the Fiercest Critic of Unfettered Capitalism and Globalization
Klein challenges the victory of Milton Friedman's free-market economics, and shows how neo liberals harnessed terrible shocks and violence to implement their radical policies. Klein provides a rich description of the political machinations required to force unsocial economic policies with a heavy toll on the world economy, in the third, second and now the first world as well, and most of all – the US.
Required Reading - Klein Naomi, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008, pp. 3-25, 560-589.
Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 576-586
Wikipedia and on the Internet: Milton Friedman, Neoliberalism, Thatcherism, Reaganomics.
Assignments: 1. Summary of pp. 3-25 in Klein's book. 2. Summary of pp. 560-589 in Klein's book. 3. Milton Friedman, Neoliberalism, Thatcherism, Reaganomics. 4. Ethical aspects of globalization.

6. **Ethical Activism, Sustainability, Corporate Social Responsibility – the Film Erin Brockovich**
Erin Brockovich, 2000, 132 min., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, Albert Finney. Based on the true story of Erin Brockovich, who succeeds through ethical activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water. Legal and ethical considerations, class actions, CSR – window dressing or compassion to the

victims. Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 509-511.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Erin Brockovich, 3. Ed Masri, 4. Dona Jensen, 5. Theresa Dallavale. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 4

7. **Business Ethics - The Warren Buffett and Berkshire Hathaway Model**

Not all financial tycoons are Dick Fuld, Michael Milken or Bernie Madoff. Warren Buffett is an excellent example of a tycoon, controlling Berkshire Hathaway with integrity, taking into consideration the interests of the stakeholders, with a humane approach to business, while still becoming a billionaire. Recently, he decided to donate most of his fortune to the community.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 556-561
Assignment: 1. Warren Buffet – the man and the legend.

Bribe Case – Ethics in Government Tenders**:** A large high-tech company competes in a $300M tender, although it has almost no expertise in this field. The company bribes a government official, but is sued by the mediator who didn't receive his share of the bribe.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 309-318.
Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Maurice the CEO of the telecommunication company, 3. Norbert the CEO of Shannont, 4. Patrick the CFO of Shannont, 5. Simon the District Court Judge.

8. **Transparency, Ethics and the Media – The Film The Insider**

The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe.
Based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist, Dr. Jeffrey Wigand, that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. Lowell Bergman, the producer of 60 minutes, is called by CBS executives: fanatic, anarchist, and he asks them: "Are you journalists or businessmen?".
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 435-437.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Dr. Jeffrey Wigand, 3. Mike Wallace, 4. Lowell Bergman, 5. Owners of CBS. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 5

9. **Inefficient Existing Panaceas and the Importance of Whistleblowers**

Monks' seven panaceas that are supposed to safeguard the corporate accountability are very often inefficient: the CEO, regulation, independent directors, independent experts, boards of directors, the free press and external constraints. The dilemma of the whistleblowers who have the courage to denounce overtly the crimes of companies against the stakeholders and suffer the consequences.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 124-130, 200-202.
Assignment: 1. Summary of pp. 124-130 and 200-202.

Joseph Stiglitz, the Prophet of the Third Way Between Neoliberals and Socialists

Nobel Prize winning Stiglitz explains in an academic, clear and concise language how the world economy works, and offers an agenda of inventive solutions to our most pressing economic, social, and environmental challenges, with a moral sensitivity required to ensure a just and sustainable

world. Stiglitz suggests ways to make globalization and world economy work, in an Aristotelian Third Way.
Required Reading: Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007, pp. 187-210.
Recommended Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 105-112.
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209 and 275-297
Assignments: 1. Multinational Companies. 2. Market Failures. 3. Limiting the Power of Corporations. 4. Improving Corporate Governance.

10. **The Corporate Scandals of 2001- 2003: The Enron Case, the Film "The Crooked E"**
The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by Brian Cruver
The Enron scandal on the Internet, press, films, books and research. An analysis of the largest bankruptcy ever (until then) in December 2001, with fraud, use of insider information, lack of transparency and integrity of the executives. The Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 420-424.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Ken Lay, 3. Jeff Skilling, 4. Brian Cruver, 5. Mr. Blue. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 6
11. **Business Ethics in Philosophy and Religion**
Business Ethics in philosophy – ethics, morals, deontology – duty. Aristotle and moderation, trust and friendship, Machiavelli – ethics is unpractical, brutal bosses and management cruelty, Adam Smith and the invisible hand theory, Utilitarianism, the Golden Rule - 'do to others what you would like them to do to you', the Absolute Imperative of Kant - for a law to be moral it has to be universal.
Business Ethics in Judaism: the prophet Amos, the Bible, the Talmud, the Kabbalah, the Aggadah, 'the just suffers while the unjust prospers', 'the longest way is the one who goes from the heart to the pocket', fraud, love your neighbor as yourself. Business Ethics in Christianity: Jesus, the New Testament, Protestant ethical precepts, religious education.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 52-75, and 86-105.
Assignment: 1. Business Ethics in Philosophy. 2. Business Ethics in Religion.

Independent Directors Case: An independent director in a bank's mutual fund discovers that the shares' prices in one of its investments have collapsed due to a manipulation of the prices. He wants to sue the company, but it is one of the best clients of the bank. Can he be truly independent?
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 233-241.
Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Professor Smith, the independent director, 3. Jonathan, CEO of Ordat's Bank Trust Fund, 4. Troy, CFO of Tovlin, subsidiary of Tovdor, 5. Horacio, a minority shareholder of Tovlin.

12. **Globalization – The World is Flat by Thomas Friedman**
Globalization in the 21st century, what it means to countries such as the US, India and China, to companies – multinationals and startups, to stakeholders – individuals and communities, how governments and societies can and must adapt. The context of the crooked/not flat global economy.

Required Reading: Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006, pp. 50-200
Assignments: 1. Flatteners 1-2, 2. Flatteners 3-4, 3. Flatteners 5-6, 4. Flatteners 7-8, 5. Flatteners 9-10.
Film: Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of "The World is Flat".

Meeting 7
13. **New Ethical Perspectives**
New ethical perspectives designed to prevent recessions, fraud and ultimately the collapse of the world's economy: Ethical Strategic Planning – assimilation of ethical codes, integrity screening of stakeholders, integrity tests. Case studies of Tylenol, Ben & Jerry's, Ford Pinto.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 273-289, 79-80, 72-75.
Assignment: 1. Summary of the Reading.

Whistleblower Case: The program manager has to meet a very tight schedule, he falsifies results and gets a bonus. The VP QA discovers it and blows the whistle although the CEO backs the program manager. Should the VP QA tell the customer, where is his allegiance?
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 149-157.
Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Paul, VP Quality of Fire Control, 3. Peter, CEO of Fire Control, 4. Carl, Program Manager of Fire Control, 5. David, VP Finance of Fire Control.

14. **Sustainability – a Precondition of Recovery for the Ailing Economy after Economic Whirl**
The dilemmas of global warming with Al Gore's lifelong commitment to reversing the effects of global climate change. A rallying cry to protect the earth, as a sustainable solution for the economy. Thomas Friedman's book "Hot, Flat, and Crowded" devises efficient methods to meet the challenges of ecology, as we are in the wrong track and need a course correction in modern capitalism.
Required Reading: Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008 – pp. 26-49 and 267-296
Wikipedia and Internet websites on Sustainability
Assignments: 1. Chapter 2 in Friedman's book. 2. Chapter 12 in Friedman's book. 3. China and India and Sustainability. 4. Your country/region/city and Sustainability.
Film: An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Director Davis Guggenheim, with Al Gore – extracts

Meeting 8
15. **Psychological and Social Perspectives of Business Ethics**
Psychology, society and trust have a predominant role in the business world, while the erosion of trust costs exorbitant amounts to the modern economy. Trust has its national nuances. Japan and Germany are societies with a very high level of trust and social orientation; while France and Italy are societies which are more individualistic and mistrusting, especially toward the authorities.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 348-361.
Assignment: 1. Summary of the reading.

Mergers & Acquisitions Case: Integrity of a young executive in a holding company conducting a due diligence on an investment in a new start-up. Although his boss is the start-up's founder's father he is supposed to give an unbiased opinion, or not?
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 290-298.
Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Ron, CEO of Torsaf, 3. Richard, VP of Torsaf, 4. Albert, CEO of Memenco, 5. Charles, minority shareholder of Tordot.

16. **Corporate Social Responsibility, Muhammad Yunus and Grameen Bank Models, Social Business and the Future of Capitalism, Grameen Danone, a Humane Form of Capitalism**
Corporate Social Responsibility precepts are that the values contribute to profits not less than performance. Muhammad Yunus innovated strategies for lending microloans with Grameen Bank to the poor, helping millions to live better lives, while being solidly profitable with 99% repayment rate.
Required Reading: Yunus Muhammad, *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*, PublicAffairs, 2009, pp. 43-101 and 129-162
Assignments: 1. Summary of pp. 43-75. 2. Summary of pp. 77-101. 3. Summary of pp. 129-147. 4. Summary of pp. 149-162.
Film: Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 min. – extracts

Meeting 9
17. **The Predominance of Ethics and Values for a CEO**
The most important feature of a businessman has to be his moral integrity, especially in fiduciary positions such as CEOs, vice presidents, or investment bankers and analysts. In most cases, if the CEO is ethical the company will be ethical and if he is unethical the company will wrong its stakeholders.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 113-124.
Assignment: 1. Summary of the reading.

Organizational Behavior Case: The CEO decides to reward his CFO for conducting an IPO by sending him with his wife to a pleasure trip in Italy. By the way, the CEO asks the CFO to report as business expenses his $60K private expenses. When the CFO refuses to do so he is fired.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 131-139.
Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Joseph, Controller of Marignan, 3. Harry, CEO of Marignan, 4. Fanny, VP Human Resources of Marignan, 5. Suzan, wife of Joseph.

18. **Hostile Takeovers and Ethical Management**: **The film "Other People's Money"**
Other People's Money, 1991, 103 min., Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie
Larry Garfield is a serial liquidator of companies acquiring undervalued companies, called by him - "sleeping beauties", tearing them apart to the detriment of the stakeholders and owners, as the valuation of the parts is higher than the whole. Andrew Jorgenson, an old-school manager-owner, believes that companies should serve mainly their stakeholders but loses his company to Garfield.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 253-256.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Larry Garfield, 3. Andrew Jorgenson, 4. The shareholders of the company, 5. The workers of the

company. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 10

19. **International Aspects of Business Ethics**

One of the criteria for the survival of a national or global society is that it needs to have a common morality for all society's members. Ethics in international business is influenced by different cultures, moral customs, political regimes, development, financial and economic situation, but is also universal as stated in The Universal Declaration of Human Rights.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 562-576.

Assignment: 1. Summary of the reading.

Cultural, Ethical and Mentality Gaps in International Business Case: The importance of understanding cultural, mentality, religious, or social gaps, during negotiations on M&A. A local company wants to buy a French company but encounters suspicion and prejudices from the French. The gaps are overcome through the interference of a mediator familiar with both mentalities.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 610-622.

Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Richard President of Scales, 3. Philippe President of Electronique France, 4. Louis the son of Philippe, 5. Emile manager of the M&A program.

20. **Labor Rights in the Global Context, the Film "The Take" on Argentina**

The Take, 2004, 87 min., documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein, on Argentina

The film "The Take", based on Naomi Klein's screenplay, describes the struggle of workers in Argentina against unemployment and bankruptcy of their factories, due to the collapse of the economy, IMF involvement, and corruption. Cooperative alternatives do work.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 651-657.

Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. IMF involvement in Argentina, 3. The Argentinian authorities. 4. The owner of the factory Forja San Martin, 5. The workers of the factory Forja San Martin. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 11

21. **Ethics in Banking and towards Minority Shareholders**

The world economy is more and more concentrated in the hands of a small number of huge corporations and banks, which control the economy, without being adequately controlled by the governments and the citizens, and least of all by the shareholders. The 36 laws of wrongdoing to minority shareholders in unethical companies.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 202-213.

Assignment – 1. Summary of the reading.

Ethics in the Stock Exchange and Banking Case: The CEO of a bank's fund gets an insider information that the shares' prices of a subsidiary of the bank is about to collapse. Should he use this information to the benefit of the fund's investors in spite of the "Chinese Wall"?

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 224-232.

Assignments: 1. Summary of the case. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Bernard, CEO of the Bank's Trust Fund, 3. Craig, CEO of Fabrizzio's holding company, 4. Don, a minority shareholder of Fabrizzio who committed suicide, 5. Mario, a minority shareholder of Fabrizzio, who blew the whistle to the SEC.

22. **The Barings Bank Collapse, the Film "Rogue Trader"**
Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel.
The importance of being ethical in an Asian and European Context. The collapse of Barings Bank by the unethical conduct of its manager in Singapore Nick Leeson. The inadequate control of Barings' executives and auditors, motivated by the predominance of profits.
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 247-249.
Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. Nick Leeson, 3. Peter Baring. 4. The managers of Leeson, 5. The Central Banks. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 12
23. **The Black Swan and Irrational Economics – Nassim Taleb and Daniel Kahneman**
For Nassim Taleb, black swans underlie almost everything about our world, and most of all on the stock exchange. A black swan, as the Recession of 2008, is a highly improbable event, but as it carries a massive impact we have to take it into account. Kahneman, Nobel prize winner, has started a new perspective on the traditional economics, rejecting traditional economic assumptions of rationality.
Required Reading: Taleb Nassim Nicholas, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2007, pp. 38-50
Kahneman Daniel and co-authors, *Choices, Values, and Frames*, Cambridge University Press, 2000, pp. 159-170
Assignments: 1. The theories of Nassim Taleb. 2. The theories of Daniel Kahneman. 3. How does the Great Recession of 2007-2010 validate or not the theories of Taleb and Kahneman?
Film: Nassim Taleb Interviewed by Charlie Rose, December 3, 2008, 57 minutes, and Nassim Nicholas Taleb: The Future Has Always Been Crazier Than We Thought, 2008, 90 min. – extracts
Professor Daniel Kahneman interviewed by Chrystia Freeland, Reuters, Fireside Chat Zeitgeist Europe, 2010, 27 min. http://www.youtube.com/watch?v=uUYQrLsmNMM
BBC – The Love of Money, 2009, Part III – Back from the Brink, 51 min. – extracts

24. **Banking and Social Responsibility – the Film "It's a Wonderful Life"**
It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart and Donna Reed
A 'futuristic' 1946 film suggesting a solution for subprime mortgage borrowers, with an ethical mortgage banker, George Bailey, who gives cheap loans to low-income families to purchase modest houses instead of renting slums. No securities backed with subprime mortgages, widely held by financial firms, no collapse of their value, no large decline in the capital of major banks and US government-sponsored enterprises, no 1.3 million US housing properties subject to foreclosure activity, no financial products called mortgage-backed securities (MBS), which derive their value from mortgage payments - just plain corporate social responsibility, with ethics and goodness prevailing over wrongdoing and greed, despite all the difficulties. James Stewart manages to do it with the assistance of a guardian angel, but how many of us have one? Are we heading to a catastrophe or will ethics prevail and save us?
Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 520-522.

Assignments: 1. Summary of the film. Analysis of the business and ethical dilemmas of: 2. George Bailey, 3. Mr. Potter. 4. Mary Hatch Bailey, 5. The town citizens. Those who prepare the assignments have to watch the film before the meeting. Extracts of the film will be shown during the meeting.

Meeting 13

25. **New Vehicles to Surmount Market Failures**

Analysis of new vehicles designed to surmount market failures, improving drastically corporate governance: the Institute of Ethics, the Supervision Board, Ethical Funds, independent directors appointed by the stakeholders of the companies.

Required Reading: Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 80-85, 11-16.

Wikipedia: Socially Responsible Investing

Assignments: 1. Ethical Funds. 2. Independent Directors. 3. The Supervision Board. 4. The Institute of Ethics.

26. **The End of Capitalism or a New Beginning?**

Capitalism: A Love Story, 2009, 127 min., directed by Michael Moore – extracts

Since the eighties we witnessed an exuberant capitalism taking over the world scene with neo liberal regimes in the US & UK, the Soviet Empire collapsed, China & the Eastern Block adopted capitalism, this was the end of history, or a new beginning? However, after witnessing the Economic Whirl culminating in the Recession of 2008, many believe that this is the end of capitalism as we know it. The film Capitalism: A Love Story, directed by Michael Moore, explores all those issues. Summary and conclusion of the course: The recommended course of action: ethics, sustainability and CRS.

{Bibliography, List of Works and CV are included in other chapters in this book.}

THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY A CONTEMPORARY COURSE

Visiting Professor Jacques CORY (Website: www.businessethicscory.com)

Course Objectives and Description -

The objective of the course is to examine the future of capitalism in a sustainable society in the context of the Great Recession of 2007-2010, finding a pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions and incurring in 2008 damages of trillions. The course analyzes Contemporary Capitalism, the Great Recession and the Economic Whirl, based on Cory's research and books and more than 150 books, 130 videos, case studies, and thousands of articles and documents on the issues of this course, researching them in a vivid and captivating way. Finally, the course examines the solutions to the crisis of capitalism, adopted by the regulators and business, recommended by eminent professors, writers and tycoons, and advocated by Cory in his books, lectures and articles.

The course calls in question the conduct of corporations, leaders, executives and regulators before and during the Recession in order to assist the participants in understanding how the business models of the invisible hand, minimal regulation and maximization of profits have a perverse impact on the world economy, society and stakeholders and ultimately – business and profitability. The course will encourage participants to develop their own insights, which could be different from the prevailing neoliberal ideology, and find the right equilibrium between profitability, business ethics, social responsibility and sustainability which do not contradict but complement each other in the long run.

The course explores the different angles of Capitalism, the Whirl and the Recession by a method of group dynamics with a modern approach. It comprises 16 - 32 sessions, mainly on the future of Capitalism, the Recession and the Whirl, in the context of globalization, sustainability, social responsibility and corporate governance. The course keeps a balanced approach by presenting the theories of Milton Friedman versus John Maynard Keynes, the bank leadership models of James Dimon, CEO of JPMorgan Chase, versus James Cayne, CEO of Bear Stearns, the bank corporate cultures of Goldman Sachs versus Lehman Brothers, the Black Swan and Irrational Economics versus the Invisible Hand and quantitative theories, the capitalism models of Scandinavia versus the United States, as well as a thorough analysis of the pros and cons of regulation, derivatives, leverage buyouts, hedge funds and the activities of pension funds on the stock exchange, the ethical model of Warren Buffett, sustainability model of Paul Hawken, social responsibility model of Grameen Bank, outlooks of Joseph Stiglitz, Nouriel Roubini, Naomi Klein, Joel Bakan, Michael Moore, George Soros, etc.

The course is designed for universities, corporations, firms and organizations.

In 2001 Cory lectured and published books anticipating the Corporate Scandals and since 2004 he gives courses at the University of Haifa (elected Best Lecturer), in 2006 at INSEAD, since 2009 at the Technion in Israel - Executive MBA, since 2010 at the Tel Aviv University - International MBA, anticipating the Recession in lectures and books published in Israel in July 2008 and in the US in 2009. "The book has anticipated the economic events and history reveals Cory's intellectual sagacity. The book is drawing well the landscape in which those successive crises did occur and makes clear how each time we find the same causes that additional regulatory efforts did not fix. The book is the wisdom of a man of experience and of conviction who has translated his successful

business career into a pedagogical package for the benefit of the young generation." Henri-Claude de Bettignies, Professor at INSEAD (France and Singapore), Stanford (US) and CEIBS (China), February 2009

"I just read your course materials and it sounds like a terrific class", November 2009, Andrew Ross Sorkin, journalist in The New York Times, author of the book on the Recession "Too Big to Fail". Alexandra Reed Lajoux, a prominent business writer and CKO at the National Association of Corporate Directors, comments (8/2008) on the adaptation of the book in English: "Your book has a wise premise, brilliantly fulfilled. It's a potential best seller. Your book will be a classic."

Course Methods -

The instructor will employ a variety of pedagogical tools: analysis of books, cases, lectures, videos, role play, team work and group dynamics. Additional readings will be proposed as optional for those who are particularly interested in some of the issues discussed in class. The personal assignments are based on the required or optional readings and cases of the course package. Details on the personal assignments will be given in the first session of the course.

Grading -

The final grade will be based on: 1. Personal Assignments on theoretical and empiric studies and role playing - 50%. These assignments will measure the ability of the participants to understand business dilemmas, related to contemporary Capitalism, the Recession and the Whirl, and presenting them in a convincing manner to the class. 2. Final Report of 10 pages on the subject: "The business dilemmas of a corporation during the Great Recession of 2007-2010" - 50%. This report, on a corporation approved by the lecturer, will be presented on the final session of the course.

C= Case (required); R= Required reading; O= Optional Reading; B= Book (if you wish to go further)

SELECTED REQUIRED BIBLIOGRAPHY AND WORKS

Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, Mellen, 2009

FCIC – Financial Crisis Enquiry Commission, *The Financial Crisis Inquiry Report*, Public Affairs Report, 2011

Ferguson Charles H., *Predator Nation: Corporate Criminals, Political Corruption, and the Hijacking of America*, Crown Business, Random House, 2012

Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus & Giroux, 2008. And: *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, Farrar, Straus & Giroux, 2006

Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It*, Collins, 2009

Klein Naomi, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008

Lynn Matthew, *Bust: Greece, the Euro, and the Sovereign Debt Crisis*, John Wiley & Sons, 2011

Reich Robert B., *Beyond Outrage: What Has Gone Wrong with Our Economy and Our Democracy, and How to Fix It*, Vintage Books, 2012, And *Aftershock: The Next Economy & America's Future*, Vintage Books, 2011

Ritholtz Barry, *Bailout Nation: How Greed & Easy Money Corrupted Wall Street & Shook the World Economy*, Wiley, 2009
Roubini Nouriel & Mihm Stephen, *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*, Penguin, 2010
Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009
Stiglitz Joseph E., *Freefall*, W. W. Norton & Co., 2010. And: *The Roaring Nineties*, W. W. Norton, 2004. And: *The Stiglitz Report*, New Press, 2010, And: *The Price of Inequality*, W. W. Norton, 2012.
Taibbi Matt, *Griftobia: A Story of Bankers, Politicians, and the Most Audacious Grab in American History*, Spiegel & Grau, 2011

The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson
Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 m., Director Glenn Jordan, based on the book by Burrough & Helyar
Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 min., starring: Ben Cohen, Jerry Greenfield
Capitalism: A Love Story, 2009, 127 min., starring and directed by Michael Moore
Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 2004), 2006, 57 min. And with Warren Buffett (October 1, 2008), 2008, 57 min.
The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on Joel Bakan's book
The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, 2003, 100 min., Dir. Penelope Spheeris, Book by B. Cruver.
An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore
Inside Job, 2010, 109 minutes, written and directed by Charles Ferguson, narrated by Matt Damon
No Logo, 2003 V, 42 mi., Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein
Too Big to Fail, 2011, 100 min., Director Curtis Hanson, with James Woods, William Hurt, Paul Giamatti
Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz

THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY – A CONTEMPORARY COURSE

Session 1:

Introduction: Objectives, Description, Methods and Grading

The objective of the course is to examine the future of capitalism in a sustainable society in the context of the Great Recession of 2007-2010, finding a pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions and incurring in 2008 damages of trillions. Description of the sessions, methods of participation, assignments, group dynamics, final report and grading.

C – Video - The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson, And - BBC – The Love of Money, 2009, Part II – The Age of Risk, 51 min., And - Too Big to Fail, 2011, 100 min., Director Curtis Hanson, with James Woods, William Hurt, And – Inequality for All, 2013, 86 min., Director Jacob Kornbluth, with Robert Reich - extracts

R – Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009, pp. 1-16, And R - Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins Business, 2009, pp.1-126, And R - Reich Robert B., *Beyond Outrage: What Has Gone Wrong with Our Economy and Our Democracy, and How to Fix It*, Vintage Books, 2012, pp. 1-106, And R - Reich Robert B., *Aftershock: The Next Economy & America's Future*, Vintage Books, 2011, pp. 1-123, And R – FCIC – Financial Crisis Enquiry Commission, *The Financial Crisis Inquiry Report*, Public Affairs Report, 2011, pp. xv-xxviii, 3-24, 413-439

O – Krugman Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W. W. Norton, 2009, 1999, pp. 165-191, And O - Cassidy John, *How Markets Fail: The Logic of Economic Calamities*, Farrar, Straus and Giroux, 2009, pp. 335-346, And O – Rajan Raghuram G., *Fault Lines: How Hidden Fractures still Threaten the World Economy*, Princeton University Press, 2010, pp. 21-45, 120-133

B – Dent Harry S., *The Great Depression Ahead: How to Prosper in the Crash Following the Greatest Boom in History*, Free Press, 2009, And B - Kansas, 2009, And B - Cassidy, 2009, And B - FCIC 2011, And B Rajan, 2010, And B - Reich, 2012, And B – Reich, 2011

Session 2:

The Economic Whirl - from Damages of Billions in the Eighties to Trillions in 2008

The pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions, increasing in 2008 to damages of trillions. A thorough analysis of the Recession based on Cory's research, books & more than 150 books, 130 videos and thousands of articles and documents on the issues of this course. The causes of the Recession and an overview on its key protagonists - corporations and executives.

C – Video - The Ascent of Money: The Financial History of the World, 2008, 240 min., Director Adrian Pennink, w. Niall Ferguson, And Frontline: Ten Trillion and Counting, 2009, 60 min. - extracts

R – Cory, 2009, pp. 24-35, And Hirsh Michael, *Capital Offense: How Washington's Wise Men Turned America's Future Over to Wall Street*, Wiley, 2010, pp. 1-27, 141-200, 289-322

O – Krugman, 2009 (1999), pp. 139-164, And O - McLean Bethany & Nocera Joe, *All the Devils are Here: The Hidden History of the Financial Crisis*, Portfolio Penguin, 2010, pp. 4-68

B – Lewis Michael, *Panic: The Story of Modern Financial Insanity*, W. W. Norton, 2009, And *The Big Short: Inside the Doomsday Machine*, W.W. Norton, 2010, And B – McLean, 2010, And B - Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009, And B - Hirsh, 2010

Session 3:

Leaderships - James Dimon, CEO of JPMorgan Chase, vs. James Cayne, CEO of Bear Stearns

Leadership is one of the most important factors for the success of companies and banks. Jamie Dimon, CEO of JPMorgan Chase, managed his bank successfully and cautiously throughout the Recession, taking over the bankrupt Bear Stearns, whose CEO Jimmy Cayne, ruined the bank with his greed, battle for power, and risky management, disregarding and wronging the stakeholders' interests.

C – Video - Frontline: Inside the Meltdown, 2009, 60 min. – extracts, Bear Stearns, And C – Video – Charlie Rose, Jamie Dimon (July 7, 2008), 2008, 57 min. - extracts

R - McDonald Duff, *Last Man Standing: The Ascent of Jamie Dimon and JPMorgan Chase*, Simon & Schuster, 2009, pp. 240-274 and 308-328, And R - Cohan William D., *House of Cards: A Tale of Hubris and Wretched Excess on Wall Street*, Doubleday, 2009, pp. 80-108 and 371-416

O – Bamber Bill and Spencer Andrew, *Bear-Trap: The Fall of Bear Stearns and the Panic of 2008*, Brick Tower Books, 2008, pp. 115-138, And O - Minsky Hyman, *Stabilizing an Unstable Economy*, McGraw-Hill, 2008, pp. 219-282, And O - FCIC, 2011, pp. 256-291, And Freeland, 2012, pp. 38-140

B – Cohan, 2009, And B - Bamber, 2008, And B - McDonald Duff, 2009, And Freeland Chrystia, *Plutocrats: The Rise of the New Global Super-Rich and the Fall of Everyone Else*, Penguin, 2012, And Blanchard Olivier, Romer David, Michael Spence, and Stiglitz Joseph, edited by, *In the Wake of the Crisis: Leading Economists Reassess Economic Policy*, The MIT Press, 2012

Session 4:

Corporate Cultures – Goldman Sachs versus Lehman Brothers

Debate on the issues of responsibility of executives, teamwork, excessive leverage, other people's money, growth at all cost and all risk, illustrated in the case of two of the largest investment banks on Wall Street – Goldman Sachs and Lehman Brothers. The reckless, one-man show, instant and arrogant Lehman Brothers versus the cautious, partner-like, 'modest' and long-term focused Goldman Sachs.

C – Video - BBC – The Love of Money, 2009, Part I – The Bank that Bust the World (Lehman), 51 min., And Frontline: Inside the Meltdown, 2009, 60 min., And Charlie Rose with Hank Paulson (May 19, 2004), 2006, 57 min. – extracts - Goldman Sachs

R - Ellis Charles D., *The Partnership: The Making of Goldman Sachs*, Penguin, 2009, pp. 184-215, And Taibbi Matt, *The Great American Bubble Machine (Goldman Sachs)*, Rolling Stone, July 9-23, 2009, And *Griftopia: A Story of Bankers, Politicians, and the Most Audacious Power Grab in American History*, Spiegel and Grau, 2011, pp. 35-77, 78-123, 206-240, 241-296, And McDonald Lawrence G., *A Colossal Failure of Common Sense: The Inside Story of the Collapse of Lehman*

Brothers, Crown Business, 2009, pp. 296-325 and 327-339, And FCIC, 2011, pp. 309-352, And Admati Anat and Hellwig Martin, *The Bankers New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do about It*, Princeton University Press, 2013, pp. 169-228

O – Cohan William D., *Money and Power: How Goldman Sachs Came to Rule the World*, Doubleday, 2011, pp. 1-24, 596-610, And Sorkin, 2009, pp. 340-372, And McLean, 2010, pp. 151-167, 267-284, And O – Prins Nomi, *It Takes a Pillage: Behind the Bailouts, Bonuses, and Backroom Deals from Washington to Wall Street*, Wiley, 2009, pp. 80-99 and 192-224, And Morgenson Gretchen, Rosner Joshua, *Reckless Endangerment: How Outsized Ambition, Greed, and Corruption Led to Economic Armageddon*, Times Books, Henry Holt and Company, 2011, pp. 263-298

B – McDonald Lawrence, 2009, & Cohan, 2011, & Taibbi, 2011, & Morgenson, 2011, & McGee Suzanne, *Chasing Goldman Sachs: How the Masters of the Universe Melted Wall Street Down… And Why They'll Take Us to the Brink Again*, Crown Business, 2010, & Admati, 2013

Session 5:

Bernie Madoff – The Wall Street Guru

On December 11, 2008, Bernard Madoff, 70, a former Nasdaq chairman and a respected figure on Wall Street for 40 years was charged with having perpetrated a mammoth Ponzi scheme, becoming the new face of fraud on Wall Street. Victims have lost as much as $65 billion and Madoff was sentenced to 150 years in prison. Madoff, the Guru of Wall Street, has become the symbol of Wall Street.

C – Video - BBC – The Madoff Hustle, 2009, 51 min. - extracts

C – Video - Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, 2009, 94 min. – extracts

C – Video – Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 min. - extracts

R - Arvedlund Erin, *Too Good to Be True: The Rise and Fall of Bernie Madoff*, Portfolio Hardcover, 2009, pp. 47-80, 151-168

O - Arvedlund, 2009, pp.195-220, 242-273

O – Strober Gerald and Strober Deborah, *Catastrophe: The Story of Bernard L. Madoff, The Man Who Swindled the World*, Phoenix Books, 2009, pp. 129-164

B – Arvedlund, 2009

B – Strober, 2009

Session 6:

The End of Capitalism or a New Beginning?

Since the eighties we witnessed an exuberant capitalism taking over the world scene with neo liberal regimes in the US & UK, the Soviet Empire collapsed, China & the Eastern Block adopted capitalism, this was the end of history, or a new beginning? However, after witnessing the Economic Whirl culminating in the Recession of 2008, many believe that this is the end of capitalism as we know it.

C – Video – Capitalism: A Love Story, 2009, 127 min., directed by Michael Moore – extracts, And C – Video - Frontline: Breaking the Bank (2009), 2009, 60 min. – extracts, Merrill Lynch, And C -

Video - The Flaw, 2010, 82 min., Director- David Sington, w. Joseph Stiglitz, Robert Shiller - extracts

R – Cory, 2009, pp. 17-23, 79-85, And Piketty, 2014, pp. 430-467, & Morris Charles R., *The Two Trillion Dollar Meltdown: Easy Money, High Rollers, and the Great Credit Crash*, Public Affairs, 2009, pp. 143-177, & Shelp Ron with Ehrbar Al, *Fallen Giant: The Amazing Story of Hank Greenberg and the History of AIG*, Wiley, 2009, pp. 235-251, & Sorkin, 2009, pp. 484-528, & Chomsky Noam, *Profit Over People: Neoliberalism and Global Order*, Seven Stories Press, 1999, pp. 7-40

O – Brown Gordon, *Beyond the Crash: Overcoming the First Crisis of Globalization*, Free Press, 2010, pp. 17-66, And O - Heuvel Katrina Vanden, *Meltdown: How Greed and Corruption Shattered Our Financial System and How We Can Recover*, Nation Books, 2009, pp. 199-206, 234-244, And Acharya Viral V., Cooley Thomas F., Richardson Matthew P., Walter Ingo, *Regulating Wall Street The Dodd-Frank Act and the New Architecture of Global Finance*, Wiley, 2011, pp. 277-285 (AIG), And Lewis Michael, *Liar's Poker, Rising through the wreckage on Wall Street*, Penguin, 1990, pp. 103-133, Lewis, 2009, pp. 283-312 And Lewis, 2010, pp. 226-264, And Blanchard, 2012, pp. 31-42

B – Cory, 2009, And B Piketty Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2014, & B – Heuvel, 2009, & B – Acharya et al., 2011, & B – Krugman, 1999 (2009), and *A Country is Not a Company*, Harvard Business School Press, 2009, & B- Brown, 2010, & B - Jorion Paul, *Le capitalisme a l'agonie*, Fayard, 2011, in French, & B - Peicuti Cristina, *Crédit, Déstabilisation et Crises*, L'Harmattan, 2010, in French, & B – Chomsky, 1999

Session 7

Regulation, Inefficient and Efficient Ways Attempting to Overcome the Economic Whirl

The Great Recession proved that the vehicles that were devised to prevent such major crises are not efficient. Regulators and Economists - Nouriel Roubini, Henry Paulson, Klaus Schwab, Ben Bernanke, Sheila Bair, Alan Greenspan, Robert Rubin, Tim Geithner, Paul Krugman, Brooksley Born, devised ways to overcome crises, examined in the course. Dodd-Frank Wall Street Reform Act.

C – Video - Frontline: The Warning, 2010, 60 min., Director Michael Kirk, with Jim Gilmore, And The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director A. Pennink, And Charlie Rose interviews Sheila Bair (October 17, 2008), 2008, 27 min. out of 57 min. - extracts

R - Bair Sheila, *Bull by the Horns: Fighting to Save Main Street from Wall Street and Wall Street from Itself*, Free Press, Simon & Schuster, 2012, pp. 171-272, 323-365, And R – Cory, 2009, pp. 36-51, And Anand Sanjai, *Essentials of the Dodd-Frank Act*, Wiley 2011, pp.15-83, And R – Paulson Henry M. Jr., *On the Brink: Inside the Race to Stop the Collapse of the Global Financial System*, Business Plus, 2010, pp. 435-453, And Ritholtz Barry, *Bailout Nation: How Greed and Easy Money Corrupted Wall Street and Shook the World Economy*, Wiley, 2009, pp. 231-261, And R – Krugman Paul, *End This Depression Now!*, W.W. Norton & Co., 2013, pp. 109-165, 208-230

O – The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, July 2010, Enrolled Government Final Version, And Summary by Davis Polk, And Commentary by Skadden, Arps, And Wikipedia (see Bibliography for locating the websites), And Acharya et al., 2011, pp. 1-32, And Wessel David, *In Fed We Trust: Ben Bernanke's War on the Great Panic*, Crown, 2009, pp. 217-275, And O – Hacker Jacob S. & Pierson Paul, *Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer – And Turned Its Back on the Middle Class*, Simon & Schuster, 2010, pp. 1-

72, 253-306, And O – Sorkin, 2009, pp. 529-539, And O – Dent, 2009, pp. 17-39, And O – Hirsh, 2010, pp. 67-102

B – Paulson, 2010, And B - Wessel, 2009, And B – Ritholtz, 2009, And B - Ellis, 2009, And B – Anand, 2011, And B - Hacker, 2010, And B - Krugman, 2013, And B - Bair, 2012

Session 8:

Joseph Stiglitz, the Prophet of the Third Way Between Neoliberals and Socialists

Nobel Prize winning Stiglitz explains in an academic, clear and concise language how the world economy works, and offers an agenda of inventive solutions to our most pressing economic, social, and environmental challenges, with a moral sensitivity required to ensure a just and sustainable world. Stiglitz suggests ways to make globalization and world economy work, in an Aristotelian Third Way.

C – Video - Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, with Joseph Stiglitz, 380 min. - extracts

R - Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209 and 275-297, And R - from The Stiglitz Report, 2010, pp. 57-120, And R – Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007, pp. 187-210, And *The Price of Inequality*, W. W. Norton, 2012, pp. 265-290, and pp. 1-51

O - Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 281-319, And Stiglitz Joseph E., Sen Amartya, Fitoussi Jean-Paul, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, New Press, 2010, pp. 1-95

O – Cory, 2009, pp. 105-112, And O - Hirsh, 2010, pp. 103-139, And O – Banerjee, 2012, pp. 235-273

B – Stiglitz, 2004, 2007, 2010, 2012, And B - Stiglitz et al 2010, And B - Stiglitz Joseph E., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New Press, 2010, And Banerjee Abhijit V. and Duflo Esther, *Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*, PublicAffairs, Perseus Books, 2012

Session 9:

Naomi Klein, the Fiercest Critic of Unfettered Capitalism and Globalization

Klein challenges the victory of Milton Friedman's free-market economics, and shows how neo liberals harnessed terrible shocks and violence to implement their radical policies. Klein provides a rich description of the political machinations required to force unsocial economic policies with a heavy toll on the world economy, in the third, second and now the first world as well, and most of all – the US.

C – Videos - The Rise of Disaster Capitalism, 2009, with Naomi Klein, 77 min., & The Shock Doctrine, 2009, by Michael Winterbottom and Mat Whitecross, with Naomi Klein, 89 min., & The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism, Naomi Klein, Bioneers, 2008, 33 minutes – extracts, And C – Video - The Ascent of Money: The Financial History of the World, 2008, 240 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson – extracts

R- Klein Naomi, *The Shock Doctrine:The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008, pp.3-25,560-589

R - Friedman Milton, *"The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 273-281, And Friedman Thomas L., Mandelbaum Michael, *That Used To Be Us: How America Fell Behind in the World it Invented and How We Can Come Back*, Farrar, Straus & Giroux, 2011, pp. 3-49

O – Cory, 2009, pp. 640-643, And Gitlin Todd, *Occupy Nation: The Roots, the Spirit, and the Promise of Occupy Wall Street*, itbooks, HarperCollins, 2012, pp. 3-30, 59-91, And Gasparino Charles, *The Sellout: How Three Decades of Wall Street Greed and Government Mismanagement Destroyed the Global Financial System*, HarperBusiness, 2009, pp. 479-499

B – Klein, 2008, And B – Gasparino, 2009, And B – Gitlin, 2012, And Friedman, 2011

Session 10:

The Black Swan and Irrational Economics – Nassim Taleb and Daniel Kahneman

For Nassim Taleb, black swans underlie almost everything about our world, and most of all on the stock exchange. A black swan, as the Recession of 2008, is a highly improbable event, but as it carries a massive impact we have to take it into account. Kahneman, Nobel prize winner, has started a new perspective on the traditional economics, rejecting traditional economic assumptions of rationality.

C – Video - Nassim Taleb Interviewed by Charlie Rose, December 3, 2008, 57 minutes, and Nassim Nicholas Taleb: The Future Has Always Been Crazier Than We Thought, 2008, 90 min. – extracts, And C - Professor Daniel Kahneman interviewed by Chrystia Freeland, Reuters, Fireside Chat Zeitgeist Europe, 2010, 27 min. http://www.youtube.com/watch?v=uUYQrLsmNMM, And C – Video - BBC – The Love of Money, 2009, Part III – Back from the Brink, 51 min. – extracts

R – Taleb Nassim Nicholas, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2007, pp. 38-50

R – Kahneman Daniel and co-authors, *Choices, Values, and Frames*, Cambridge University Press, 2000, pp. 159-170

R – Akerlof George A. and Shiller Robert J., *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why it Matters for Global Capitalism*, Princeton University Press, 2009, pp. 11-56

O – Cassidy, 2009, pp. 192-204, And O – Stiglitz, 2010, pp. 238-274

B – Taleb, 2007, And B – Kahneman, 2000, And B – Akerlof, 2009, And B - Ariely Dan, *The (Honest) Truth About Dishonesty: How We Lie to Everyone - Especially Ourselves*, Harper, 2013, Ariely Dan, *Predictably Irrational*, HarperCollins Publishers, 2008, Ariely Dan, *The Upside of Irrationality*, Harper, 2010

Session 11:

Speculation, Hedge Funds, Derivatives and the Crashes – George Soros & John Paulson

George Soros proposes a new paradigm: Financial markets never reflect the underlying reality accurately, thus occasionally affecting the fundamentals that market prices are supposed to reflect. John Paulson figured out how to short the market during the Crash of 2008 and gained billions on the subprime implosion. Ethical and Economic repercussions of speculation, hedge funds and derivatives.

C – Video - The Ascent of Money: The Financial History of the World, 2008, 240 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson – extracts

C – Video – Shaping the Future: 2008 Global Conference: A Discussion with Nobel Laureates in Economics, 2008, 75 min., Milken Institute – extracts

C – Video: Frontline: Black Money, 2009, starring and directed by Lowell Bergman, 60 min. - extracts

R – Soros George, *The Crash of 2008 and What it Means: The New Paradigm for Financial Markets*, Public Affairs, 2008, pp. 83-123 and 171-191, And R – Zuckerman Gregory, *The Greatest Trade Ever: The Behind-the-Scenes Story of How John Paulson Defied Wall Street and Made Financial History*, Broadway Business, 2009, pp. 234-272, And Leopold Les, *How to Make a Million Dollars an Hour: Why Hedger Funds Get Away with Siphoning Off America's Wealth*, John Wiley & Sons, 2013, pp. 183-236

R – Pozen Robert, *Too Big to Save?: How to Fix the U.S. Financial System*, Wiley, 2010, pp. 355-391

O – Lewis, 2010, pp. 136-178,

O - Johnston David Cay, *Free Lunch: How the Wealthiest Americans Enrich Themselves at Government Expense (and Stick You with the Bill)*, Portfolio Trade, 2008, pp. 259-298

B – Soros, 2008, & B - Zuckerman, 2009, & B - Johnston, 2008, & B Pozen, 2010, & B Leopold 2013

Session 12:

Business Ethics - The Warren Buffett and Berkshire Hathaway Model

Not all financial tycoons are Dick Fuld, Michael Milken or Bernie Madoff. Warren Buffett is an excellent example of a tycoon, controlling Berkshire Hathaway with integrity, taking into consideration the interests of the stakeholders, with a humane approach to business, while still becoming a billionaire. Recently, he decided to donate most of his fortune to the community.

C – Video – Charlie Rose – Warren Buffett (October 1, 2008), 2008, 57 min, And - Warren Buffett - Oracle of Omaha, 2000, 60 min., And - We're Not Broke, 2012, 53 min., Directors and Writers Victoria Bruce and Karin Hayes, And Four Horsemen, 2012, 97 min., Director and Writer Ross Ashcroft, with Joseph Stiglitz and Noam Chomsky - extracts

R – Schroeder Alice, *The Snowball: Warren Buffett and the Business of Life*, Bantam, 2009, pp. 1-29, 589-614, 671-707, And R – Cory, 2009, 556-561

O – Hagstrom Robert G., *The Warren Buffett Way*, John Wiley & Sons, Inc., 2005, pp. 189-198, And Sachs Jeffrey D., *The Price of Civilization: Reawakening American Virtue and Prosperity*, Random House, 2012, pp. 185-250

B – Schroeder, 2008, And B – Hagstrom, 2005, And B - Fox Justin, *The Myth of the Rational Market: A History of Risk, Reward, and Delusion on Wall Street*, HarperBusiness, 2009, And B Sachs, 2012

Session 13:

Sustainability – The Paul Hawken and Ray Anderson Models

Paul Hawken is perceived by many as the prophet of sustainability. He is not only an excellent writer, his books move us deeply, but he is also a very successful businessman. One of the people he has influenced most is Ray Anderson, the founder and chairman of Interface, the world's largest carpet manufacturer of commercial carpet who wept after reading The Ecology of Commerce by Hawken.

C – Video – Paul Hawken: The New Great Transformation, 2007, 71 min., Director Chris Baldwin, Speaker: Paul Hawken – extracts.

C – Video - Beyond the Line, Turn the Risks of Climate and Environmental Change into Compelling Business Opportunities, 2009, 55 minutes, with Anthony Simon, executives and ecologists - extracts

R – Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994, pp. 201-219

R – Cory, 2009, pp. 542-549

O – Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000, pp. 125-143

O – Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007, pp. 49-68

O - Girardet Herbert & Mendonca Miguel, *A Renewable World: Energy, Ecology, Equality, A Report for the World Future Council*, Green Books, 2009, pp. 141-159 and 223-237 (chapters 6 & 10)

B – Hawken, 1994, 2000, and 2007

B – Girardet, 2009

Session 14:

Corporate Social Responsibility, Ben & Jerry's, Muhammad Yunus and Grameen Bank Models, Social Business and the Future of Capitalism, Grameen Danone, a Humane Form of Capitalism

Ben & Jerry's, which was founded by Ben Cohen and Jerry Greenfield, contributes 7.5% of its pretax profits to the communities of Vermont. They believe that the values contribute to profits not less than performance. Muhammad Yunus innovated strategies for lending microloans with Grameen Bank to the poor, helping millions to live better lives, while being solidly profitable with 99% repayment rate.

C – Video – Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 min. - extracts

C – Video - Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 min., starring: B. Cohen, Jerry Greenfield – extracts

R – Yunus Muhammad, *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*, PublicAffairs, 2009, pp. 43-101 and 129-162

R - Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997, pp. 29-54 and 236-257

O – Cory, 2009, pp. 195-199, And Mackey John & Sisodia Raj, *Conscious Capitalism: Liberating the Heroic Spirit of Business*, Harvard Business Review Press, 2013, pp. 75-137

B – Cohen, 1997, And B – Yunus, 2009, And B – Minsky, 2008, And B – Shelp, 2009, And B Mackey, 2013, And B Faber Emmanuel, *Chemins de traverse, Vivre l'économie autrement*, Albin Michel, 2011, in French

Session 15:

Corporate Governance in the Financial World, Stock Exchange, Innovation & Startups, M&A

The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street. Greed was good in 1987 and is probably lucrative in 2010 as well. Innovation & Start-ups. The "cult" film "Wall Street" & the updated sequel, where Gekko emerges back into the modern financial world after serving time in prison for insider trading, with a mission to alert the financial community to the credit crisis.

C – Video - Wall Street 2: Money Never Sleeps, 2010, 127 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, And C - Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, And C - Inside Job, 2010, 109 minutes, written and directed by Charles Ferguson, narrated by Matt Damon

R – Ferguson, 2012, pp. 275-330, And Cory, 2009, pp. 242-246, & R – Gasparino, 2009, pp. 196-226

O – Bishop Matthew & Green Michael, *The Road from Ruin: How to Revive Capitalism and Put America Back on Top*, Crown Business, 2010, pp. 267-301 & 331-350, And – Lowenstein Roger, *The End of Wall Street*, Penguin, 2010, pp. 258-298, And - Senor Dan & Singer Saul, *Start-Up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle*, Twelve Hachette Book Group, 2011, pp. 84-100, 159-173, 225-236, And - Cowen Tyler, *The Great Stagnation: How America Ate All the Low-Hanging Fruit of Modern History, Got Sick, and Will (Eventually) Feel Better*, Dutton, Penguin Books, 2011, pp. 5-43

B – Morris, 2009, And – Lowenstein, 2010, And - Bishop, 2010, And – Senor, 2011, & Cowen, 2011, And Ferguson Charles H., *Predator Nation: Corporate Criminals, Political Corruption, and the Hijacking of America*, Crown Business, Random House, 2012

Session 16:

Sovereign Debt Crisis, the 2010 European Financial Crisis, PIIGS, Integration and Conclusion

Sovereign Debt Crisis, the 2010 European Financial Crisis, the crisis of the Euro & the $, PIIGS crisis – Portugal, Italy, Ireland, Greece, Spain. Rising government deficits and debt levels in some of the EU countries, downgrading of European Governments debt. The model of "subprime mortgages" in the film "It's a Wonderful Life" – relevant in 1946 and today. The lessons for the future, Conclusion.

C - Final Reports of the Participants

C – Video - It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart– extracts, And C – Video - BBC – The Love of Money, 2009, Parts II and III, 51 min. each - extracts

R - Lynn Matthew, *Bust: Greece, the Euro, and the Sovereign Debt Crisis*, John Wiley & Sons, 2011, pp. 93-125,183-221, And Articles in leading newspapers; Wikipedia: 2010 European sovereign debt crisis (Greece, Goldman Sachs, Downgrading of debt), PIGS (economics), Financial Crisis of 2007-2010; & others, And Cory, 2009, pp. 200-213 and 520-522, And Krugman, 2013, pp. 166-207, And Roubini Nouriel and Mihm Stephen, *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*, Penguin, 2010, pp. 211-301, And Eichengreen Barry, *Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System*, Oxford University Press, 2011, pp. 97-152, And Lapavitsas Costas et al., *Crisis in the Euro Zone*, Verso, 2012, pp. 35-73.

O – Monks Robert A.G., *The Emperor's Nightingale, Restoring the Integrity of the Corporation in the Age of Shareholder Activism*, Addison-Wesley, 1998, pp. 25-45, And Bastasin Carlo, *Saving Europe: How National Politics Nearly Destroyed the Euro*, The Brookings Institution, 2012, pp. 322-354

B – Roubini, 2010, And B Lynn, 2010, And B Johnson Simon, *13 Bankers: The Wall Street Takeover and the Next Financial Meltdown*, Pantheon, 2010, And B Kotlikoff Laurence J., *Jimmy Stewart is Dead: Ending the World's Ongoing Financial Plague with Limited Purpose Banking*, Wiley, 2010, And B Eichengreen, 2011, And B Lapavitas et al., 2012, And B Bastasin, 2012

THE FUTURE OF CAPITALISM IN A SUSTAINABLE SOCIETY – PART II

Session 1:

The Corporate Scandals of 2001- 2003: The Enron Case

The Enron scandal on the Internet, press, films, books and research. An analysis of the largest bankruptcy ever (until then) in December 2001, with fraud, use of insider information, lack of transparency and integrity of the executives. The Sarbanes-Oxley Act enacted after Enron. Enron through the prism of Lehman Brothers, Bernie Madoff, AIG, and the Great Recession of 2007-2010.

C – Video- The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by Brian Cruver – extracts

C – Video - Enron: The Smartest Guys in the Room, 2005, documentary, Director Alex Gibney, 109 min., with Ken Lay, Jeff Skilling, Andrew Fastow, based on the book by Bethany McLean and Peter Elkind - The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron – extracts

C – Case Study of the Israeli Companies Erinsar and Soktow, Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001. Paperback Edition by Springer, 2004, pp. 137-184, 227-231

R – Goodpaster Kenneth E., Nash Laura L., de Bettignies Henri-Claude, *Business Ethics: Policies and Perso*ns, McGraw-Hill Irwin, 2006, pp. 60-95

O – Stiglitz, 2004, pp. 241-268

O – Cory, 2009, pp. 420-424

B – Cory, *Business Ethics*, 2001

B- Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider*, Carroll Graf, 2002

Session 2:

The Dot-Com Bubble Burst – 1995-2001

On March 10, 2000, the Bubble of the Dot-Com reached its climax with the Nasdaq peaking at 5,132. During this bubble, Western stock markets saw their value increase rapidly from growth in the new Internet sector and related fields, in practical terms, most of the high tech segment, and marked by the founding (and sometimes spectacular failure) of a group of new Internet-based dot-com companies.

C – Video - Startup.com, 2001, 107 min., Director Chris Hegedus, Jehane Noujaim, documentary with Kaleil Tuzman and Tom Herman, rise and fall of the Internet company govWorks.com – extracts

C – Case Study of the American Company Mastoss, Cory, *Business Ethics*, 2001, pp. 185-226

C – Wrongdoing to Stakeholders Case – Mergers and Acquistions, Cory, 2009, pp. 290-298

R – Stiglitz, 2004, pp. 87-139

R - Cassidy John, *Dot.con: How America Lost Its Mind and Money in the Internet Era*, Harper Perennial, 2003, pp. 282-315

O – Cassidy, 2003, pp. 25-50

B – Cassidy, 2003

Session 3:

The Crises in the Economies of East Asia, Russia and Latin America and the American Context

The Neo liberal and market economy hazards that brought the crises in the economies of East Asia, the former Eastern Block and Latin America, the collapse of the Russian and Argentinean economies, the heavy toll of unbridled globalization on the emerging economies, globalization and its discontents, all that in the American Context of the American Bubbles of the dot-com and corporate scandals.

C – Video - The Take, 2004, 87 min., dir. by Avi Lewis, script by Naomi Klein, Argentina - extracts

C – Video - Life and Debt, 2001, 80 min., dir. Stephanie Black, globalization, IMF, Jamaica - extracts

R **-** Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003, pp. 89-132

R – Stiglitz, 2004, pp. 202-240

O – Stiglitz, 2003, pp. 133-165

O – Stiglitz, 2004, pp. 180-201

O – Cory, 2009, pp. 651-657

O – Krugman, 2009, 1999, pp. 30-138

B – Stiglitz, 2003

Session 4:

Long-Term Capital Management (U.S.), Barings Bank (UK, Singapore) – Irresponsible Banking

The collapse of the most impressive hedge fund - LTCM (1998) and the most prestigious bank - Barings (1995), due to irresponsible management, excessive leverage, hubris & inadequate regulation. Maximizing profits brings about inevitably unbridled risk taking in the segment of economy which should be the most conservative – banking and finance. The precursors of the 2008 Recession.

C – Video - Nova- Trillion Dollar Bet, 2000, 50 min., documentary on LTCM – extracts

C – Video - Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel – extracts

C – Video- The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennick - extracts

R - Lowenstein Roger, *When Genius Failed, The Rise and Fall of Long Term Capital Management*, Random House, 2000, pp. 219-236

R - Leeson Nick, *Rogue Trader, How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little, Brown and Company, Boston, 1996, pp. 185-209

O – Cory, 2009, pp. 247-249

O – Lewis, 2009, pp. 124-144

O – Lowenstein, 2000, pp. 96-120

O - Richardson Janice, Edited by, *World Ethics Report on Finance and Money*, Editions Eska, 1997, pp. 63-90

B – Leeson, 1996

B – Lowenstein, 2000

Session 5:

Leverage Buyouts: **Barbarians at the Gate, the Leverage Buyout of RJR Nabisco**

The duel between American Express/Shearson Lehman backing the CEO of RJR Nabisco, Ross Johnson, and Kravis over the acquisition of one of the largest American companies – RJR Nabisco, which was undervalued, but became subsequently overvalued. Leverage buyout with junk bonds, greed, extreme leverage, insider information – the well-known recipe of Wall Street.

C – Video - Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 m., Director Glenn Jordan, based on the book by Bryan Burrough & John Helyar, on the RJR Nabisco takeover, with James Garner, Jonathan Price - extracts

R - Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco*, Harper Business Essentials, 2003, pp. 474-502

R – Cory, 2009, pp.250-252

O – Burrough, 2003, pp. 301-347

B – Burrough, 2003

B - Stern Gary H., *Too Big to Fail: The Hazards of Bank Bailouts*, Brookings Institution Press, 2009

B - Goodpaster, Nash, and de Bettignies, 2006

B - Monks, 1998

Session 6:

Other People's Money – Den of Thieves, Junk Bonds and Monkey Business

The first wave of the Whirl started with Drexel, the junk bonds and Michael Milken. In a film based on the scandals of the eighties, Larry Garfield is a serial liquidator of companies acquiring undervalued companies, tearing them apart to the detriment of the stakeholders and owners, as the valuation of the parts is higher than the whole. A precursor of the New Economy and 2008 Recession.

C – Video - Other People's Money, 1991, 103 min., Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie – extracts

C – Video - BBC – The Love of Money, 2009, Part II – The Age of Risk, 51 min.- extracts

C – Case Study of the Israeli/American Company Furolias, Cory, *Business Ethics*, 2001, pp. 95-136

R - Stewart James B., *Den of Thieves*, Simon & Schuster Paperbacks, 1991, pp. 204-241

R – Cory, 2009, pp. 253-256

O – Lewis, 1990, pp. 206-228

O – Stewart, 1991, pp. 488-518

B – Stewart, 1991

B – Lewis, 1990

B - Rolfe John and Troob Peter, *Monkey Business, Swinging through the Wall Street Jungle*, Warner Business Books, 2000

Session 7:

The Historical Perspective of Capitalism & Crisis – The Great Crash of 1929, L'argent – Money

The recent Economic Whirl starting in the eighties differs from the preceding crashes, bubbles and Ponzi schemes, as the order of magnitude has risen from billions to trillions. However, to put Capitalism and 2008 Recession into context we have to analyze in particular the Great Crash of 1929 and the crashes that occurred in France during the Second Empire, depicted in Zola's novel Money.

C – Video - BBC – 1929, The Great Crash, 2009, 60 min. - extracts

C – Video - Crash: The Next Great Depression, 2009, 45 min. (The bonus part of Ripped Off: Madoff and the Scamming of America) – extracts

C – Video - L'Argent TV, 1988, 250 min, based on Emile Zola's book L' Argent, about the financier Aristide Saccard, Director Jacques Rouffio, with Claude Brasseur, Miou-Miou, Michel Galabru L' Argent, 1928, 195 min., Director Marcel L' Herbier, with Pierre Alcover, Alfred Abel – extracts

R - Galbraith John Kenneth, *The Great Crash of 1929*, Mariner Books, 1997, pp. 168-194

R – Reinhart Carmen M. & Rogoff Kenneth S., *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, 2009, pp. 3-20, 203-273

O – Cory, 2009, pp. 257-272

B – Galbraith, 1997, And B – Reinhart, 2009, And B – Roberts Michael, *The Great Recession: Profit Cycles, Economic Crisis, A Marxist View*, Michael Roberts, 2009, And B – Zola Emile, *Money (L'argent)*, Mondial, 2007, And B - Precht Richard David, *L'art de ne pas être un égoïste: Pour une éthique responsable*, Belfond, 2012, in French, translated from German

Session 8:

Milton Friedman Vs. John M. Keynes - The Most Important Economic Doctrines of the Century

From the 1907 Wall Street crash to the 2008 Wall Street crash the economic world swayed between the two most important economic doctrines of the XXth century – the neoliberal free market corporatist doctrine with its most important protagonist Milton Friedman and the Keynesian doctrine advocating government regulation and social reform within the capitalistic context.

C – Video - Free to Choose, Milton Friedman's TV series, 1990, 5 Volumes, 3 DVDs: The Power of the Market, The Tyranny of Control, Freedom & Prosperity, The Failure of Socialism, Created Equal, 243 min., And C – Video - Milton Friedman, 2002, 73 min., Interviewed by Gary S. Becker, Intellectual Portrait Series - extracts

R – Friedman Milton, *Capitalism and Freedom*, University of Chicago Press, 2002, pp. 22-36 and 119-136

R – Keynes John Maynard, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Classic House Books, 2008, pp. 122-137, And R – Hirsh, 2010, pp. 29-65

O – Keynes, 2008, pp. 268-285 and 321-332, And O – Friedman Milton, 2002, pp. 161-195, And O – Cassidy, 2009, pp. 72-84 and 166-176, And O – DeMartino George F., *The Economist's Oath: On the Need for and Content of Professional Economic Ethics*, Oxford University Press, 2011, pp. 175-205

B – Keynes, 2008, And B – Friedman Milton, 2002,

B - Barbera Robert, *The Cost of Capitalism: Understanding Market Mayhem and Stabilizing our Economic Future*, McGraw-Hill, 2009, And B – DeMartino George F., 2011, And Heilbroner Robert L., *The Worldly Philosophers: The Lives, Times, and Ideas of the Great Economic Thinkers*, 7th Revised Edition, Touchstone, 1999

Session 9:

Globalization – No Space, No Choice, No Jobs – Naomi Klein's No Logo

Naomi Klein's famous book/film "No Logo" tracks the rise of anti-corporate activism in North America, Asia and Europe. The negative impacts that the superbrands marketing has on culture, work, nutrition and consumer choice. Profitability versus stakeholders, is there a contradiction between the two objectives in a global context? Globalization in the context of Capitalism and the 2008 Recession.

C – Video - No Logo, 2003 V, 42 mi., Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein on globalization, hegemony of brands and democratic resistance – extracts

R - Klein Naomi, *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*, Picador, 2000, pp. 365-396

O - Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, 2004, pp. 51-91

O – Cory, 2009, pp. 640-650

B – Klein, 2000, And B - Klein Naomi, *Fences and Windows, Dispatches from the Front Lines of the Globalization Debate*, Picador, 2002

B - Bhagwati, 2004

B - Lubbers Eveline, edited by, *Battling Big Business*, Common Courage Press, 2002

B – Velasquez, 1990

B - Sapir Jacques, *La démondialisation*, Editions du Seuil, 2011, in French

Session 10:

The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power?

Joel Bakan's famous book/film "The Corporation" describes the role of the corporation today, its origins, its purpose, and how it has become the world's dominant economic institution. He contends that it has often become a pathological firm, pursuing its own economic self-interest, regardless of the harmful consequences to stakeholders. The pathological conduct of firms, a symptom of Capitalism?

C – Video - The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on Joel Bakan's book "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Ray Anderson, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn – extracts

C – Ethics in Corporate Governance Case – Insider Information, Cory, 2009, pp. 214-223

R – Bakan Joel, *The Corporation, The Pathological Pursuit of Profit and Power*, Free Press, Published by Simon & Schuster New York, 2004, pp. 60-84

O – Cory, 2009, pp. 658-673

O – Stiglitz, 2010, pp. 147-183

B – Bakan, 2004

B – Madsen, 1990

B – Solomon, 1994

B - Richardson, 1997

Session 11:

The World May Be Flat, But the Economy Has Become Crooked

The World is Flat by Thomas Friedman – Globalization in the 21st century, what it means to countries such as the US, India and China, to companies – multinationals and startups, to stakeholders – individuals and communities, how governments and societies can and must adapt. A critical review of the book in the context of the crooked global economy, which contradicts in many ways its flatness.

C – Video - Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century, by Charlie Rose – extracts

R - Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006, pp. 50-200

O – Stiglitz, 2010, pp. 210-237, And O – Cory, 2009, pp. 674-691

O – Zakaria Fareed, *The Post-American World, Release 2.0, Updated and Expanded*, Norton, 2011, pp. 100-238

B – Friedman Thomas, 2006

B - Donaldson Thomas, *The Ethics of International Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1992, And Zakaria, 2011

Session 12:

Sustainability – a Precondition of Recovery for the Ailing Economy after the 2008 Recession

The dilemmas of global warming with Al Gore's lifelong commitment to reversing the effects of global climate change. A rallying cry to protect the earth, as a sustainable solution for the economy. Thomas Friedman's book "Hot, Flat, and Crowded" devises efficient methods to meet the challenges of ecology, as we are in the wrong track and need a course correction in modern capitalism.

C – Video - An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Dir. Davis Guggenheim, with Al Gore – extracts

C – Video - Charlie Rose, A Conversation with Author Thomas L. Friedman, about his book Hot, Flat, and Crowded ; September 9, 2008, 57 min. – extracts

C – Video - How to Save the World, 2007, 103 min., Directors Thomas and Barbara Burstyn - extracts

R - Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008 – pp. 26-49 and 267-296

R - Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Crisis of Global Warming*, Viking, 2007, pp. 166-183

O - Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Publishers, 2005, pp. 97-140

O – Cory, 2009, pp. 528-531

O - Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002, pp. 75-120

B – Gore, 2007, Dresner, 2002, and Edwards, 2005

B – Friedman Thomas, 2008

B - Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002

Session 13:

Integrity of Directors and Executives in Banking, Corporations and Wall Street – Case Studies

An independent director in a bank's fund discovers that the shares' prices in one of its investment have collapsed due to a manipulation of the prices. He wants to sue the company, but it is one of the best clients of the bank. Lack of integrity of bankers and corporations executives, of independent directors, underwriters, analysts, auditors and consultants, as key causes to the 2007-2010 Recession.

C – Banking and Integrity Case – Independent Directors, Cory, 2009, 233-241

C – Ethics in the Stock Exchange Case – Integrity of Directors, Cory, 2009, pp. 224-232

C – Video - Executive Suite, 1954, 104 min., Director Robert Wise, based on the novel by Cameron Hawley, with William Holden, Frederic March, Barbara Stanwick, June Allyson, Walter Pidgeon, Shelley Winters, Nina Foch, Louis Calhern, Paul Douglas – extracts

R – Cory, 2009, pp. 172-174

R - Bollier David, *Aiming Higher, 25 Stories of how Companies Prosper by Combining Sound Management and Social Vision*, Amacom, 1997, pp. 9-22

O - Fukuyama Francis, *Trust, The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, A Free Press Paperbacks Book, 1996, pp. 269-281

B – Fukuyama, 1996

B – Bollier, 1997

B - Wallwork Ernest, *Psychoanalysis and Ethics*, Yale University Press, 1991

Session 14:

Lack of Transparency and Whistleblowers in Corporations – Case Studies

The CFO of a high tech company planning an IPO reports to his Board of an unexpected decrease in the profitability's forecast. He wants to disclose this material fact in the due diligence, but he is advised by his bosses not to do so. After sharing the information with the underwriters, they appreciate his candor, but, later, he is fired. Lack of Transparency & Whistleblowers as key causes to Recessions.

C – Transparency Case – Ethics in IPOs and Financial Reports, Cory, 2009, 362-370

C – Case Study of the French Company Loskron, Cory, *Business Ethics*, 2001, pp. 77-93

C – Video - The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe - extracts

R – Cory, 2009, pp. 435-437

O - Badaracco, Jr. Joseph L., *Defining Moments, When Managers Must Choose Between Right and Right*, Harvard Business School Press, 1997, pp. 85-103

B – Badaracco, 1997

B - Derber Charles, *The Wilding of America, How Greed and Violence Are Eroding Our Nation's Character*, St. Martin's Press, 1996

B - Etzioni Amitai, *The Moral Dimension, Toward a New Economics*, The Free Press, 1990

B - Jackall Robert, *Moral Mazes, The World of Corporate Managers*, Oxford University Press, 1989

Session 15:

The Scandinavian/European Model of Capitalism

Many Americans have a simplistic view about capitalism: you are either a neo liberal or a communist. Stiglitz, Klein, Bakan and others propose a third way, and the Scandinavian/European model gives us an excellent mix of a workable policy of social welfare, employment, healthcare, labor relations, a holistic economic & social policy that is democratic, with a combination of free market and regulation.

C – Video - Sicko, 2007, 123 min., Dir. Michael Moore, a documentary on healthcare policy - extracts

C – Cultural, Ethical and Mentality Gaps in International Business Case, Cory, 2009, 610-622

R - Einhorn Eric S. and Logue John, *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*, Praeger Paperback, 2003, pp. 191-257

R - Rifkin Jeremy, *The European Dream: How Europe's Vision of the Future is Quietly Eclipsing the American Dream*, Tarcher, 2005, pp. 58-85 and 358-385

O - Eichengreen Barry, *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton, 2008, pp. 379-426

B – Rifkin, 2005, And Einhorn, 2003, And Eichengreen, 2008

Session 16:

The Recommended Model of Capitalism for the Future, **Conclusion**

New Vehicles to overcome the crisis of capitalism designed by Jacques Cory: The Institute of Ethics, Ethical Screening, Ethical Strategic Planning, The Principles of Business and Ethics in the Economic World Towards 2020, The Prerequisites for an Ethical and Profitable Company. These vehicles are put in the context of the recommended models of capitalism designed by prominent authors. Conclusion.

C – Video - BBC – The Love of Money, 2009, Part III – Back from the Brink, 51 min. – extracts

R – Cory, 2009, pp. 1-23 and 79-85, And R - Coates David, *Models of Capitalism: Growth and Stagnation in the Modern Era*, Polity, 2000, pp. 233-264, And R – Shiller Robert J., *Irrational Exuberance, Second Edition, Revised & Updated*, Broadway, 2009, pp. 1-27, 147-173

O - Pontusson Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe Vs. Liberal America*, Cornell University Press, 2005, pp. 142-203, And O - Reid T.R., *The United States of Europe: The New Superpower and the End of American Supremacy*, Penguin, 2005, pp. 144-176, And Bartels Larry M., *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*, Princeton, 2008, pp. 1-28, And Hankel Wilhelm & Isaak Robert, *Brave New World Economy: Global Finance Threatens our Future*, John Wiley & Sons, 2011, pp.1-24, 53-179

B – Coates, 2000, And B Pontusson, 2005, And B Reid, 2005, And B Bartels, 2008, And Hankel, 2011, And B – Shiller, 2009, And B - Posner Richard A. The Honorable, *A Failure of Capitalism: The Crisis of '08 and the Descent into Depression*, Harvard University Press, 2009

B - Artus Patrick and Pastre Olivier, *Sorties de crise: Ce qu'on ne nous dit pas, Ce qui nous attend*, Editions Perrin, 2009, And B - Betbeze Jean-Paul, *Crise par ici la sortie: Exit*, Presses Universitaires de France, 2010, And B - Boyer Louis, *Le livre de morale des écoles primaires (cours moyen, cours supérieur) et des cours d'adultes*, Editions des Equateurs, 2011, (édition originale 1895), And B - Lordon Frédéric, *D'un retournement l'autre, Comédie sérieuse sur la crise financière en quatre actes et en alexandrins*, Editions du Seuil, 2011, in French

2 COURSES – THE FUTURE OF CAPITALISM IN A GLOBAL SUSTAINABLE SOCIETY, BUSINESS ETHICS IN FILMS

INTRODUCTION

The two courses in English or French for business, universities & the general public by Dr. Jacques Cory, comprise theoretical and empiric lectures, as well as an analysis of films on the future of capitalism in a global sustainable society and business ethics. The courses, prepared and presented by a businessman, are designed for the general public and businessmen.

The courses are based on the best books and films on those topics, as well as on the academic books of Cory, and were taught successfully in similar formats at Insead and leading universities in Israel. Based on the excellent feedbacks received, the participants state that they have been provided with the education and motivation to develop a holistic view on business, combing business, psychology and ethics in a modern and topical curriculum, with the intellectual capacity and values to cope with a complex business world and its dilemmas. The methodology of the course consists of watching extracts or all the film, hearing the lecture of the professor followed by group dynamics of the participants on those topics.

The courses comprise books in capitalism, business ethics, globalization and sustainability, by Naomi Klein, Joel Bakan, Thomas Friedman, Joseph Stiglitz, Paul Hawken and films, plays, documentaries and novels on those topics: Jean de Florette, Manon, Topaze by Marcel Pagnol, L'Argent by Emile Zola, Erin Brockovich, It's a Wonderful Life, A Civil Action, The Take, The Corporation, Roger & Me, An Inconvenient Truth, No Logo, The China Syndrome, Barbarians at the Gate, Glengarry Glen Ross, Other People's Money, Class Action, A Civil Action, All My Sons, F.I.S.T., The Big One, Precarity, Who Killed the Electric Car?...

In 2001 Cory lectured and published books anticipating the Corporate Scandals and since 2004 he gives courses at the University of Haifa (elected Best Lecturer), in 2006 at INSEAD, in 2009/2010 at the Technion in Israel - Executive MBA, in 2010/11 at the Tel Aviv University - International MBA, anticipating the Recession in lectures and books published in Israel in July 2008 and in the US in 2009. "The book has anticipated the economic events and history reveals Cory's intellectual sagacity. The book is drawing well the landscape in which those successive crises did occur and makes clear how each time we find the same causes that additional regulatory efforts did not fix. The book is the wisdom of a man of experience and of conviction who has translated his successful business career into a pedagogical package for the benefit of the young generation." Henri-Claude de Bettignies, Professor at INSEAD (France and Singapore), Stanford (US) and CEIBS (China), February 2009
"I just read your course materials and it sounds like a terrific class", November 2009, Andrew Ross Sorkin, journalist in The New York Times, author of the book on the Recession "Too Big to Fail". Alexandra Reed Lajoux, a prominent business writer and CKO at the National Association of Corporate Directors, comments (8/2008) on the adaptation of the book in English: "Your book has a wise premise, brilliantly fulfilled. It's a potential best seller. Your book will be a classic."
Attached is a bibliography of books and list of works, a CV with details on the business and academic experience, reviews on Cory's book "Business Ethics for a Sustainable Society", etc.
Almost all the books are translated into French and the videos have audio/subtitles in French.
V – Video in DVD, R – Recommended Reading, B – Book and Optional Reading

THE FUTURE OF CAPITALISM IN A GLOBAL SUSTAINABLE SOCIETY BY Dr. JACQUES CORY

BACKGROUND

The course explores the different angles of capitalism, by a method of group dynamics with a modern approach. It comprises 16 sessions, on the future of capitalism in the context of globalization, sustainability, social responsibility and corporate governance. The course presents the sustainability model of Paul Hawken, the capitalism model of Joseph Stiglitz, the globalization models of Naomi Klein and Thomas Friedman, the corporation models of Joel Bakan and others, the ethical model of Jacques Cory, the documentary films Inside Job, Barbarians at the Gate, The Corporation, The Take, Roger & Me, Who Killed the Electric Car?, An Inconvenient Truth, No Logo, The Big One, Precarity, Sicko, interviews, etc.

1. INTRODUCTION – The future of capitalism in the context of globalization, sustainability, social responsibility and corporate governance. Definition of sustainability, corporate social responsibility, environmentalism, ethics in business, activism, individual and corporate dilemmas. The 12 principles of a profitable and ethical company, as defined by Jacques Cory.

V – Extracts of Wall Street: Money Never Sleeps, Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Shia LaBeouf, Josh Brolin, Carey Mulligan, Suzan Sarandon, Eli Wallach and Frank Langella, 2010, 133 minutes. Audio: English and French. Subtitles: English.

R - Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009. Paperback edition in 2010 (hereinafter – Cory's Book), pp. 1-16
Cory Jacques, *L'éthique des affaires et les actionnaires minoritaires*, Éditions Universitaires Européennes, 2012, in French, pp. 13-24, 136-143

B - Boyer Louis, *Le livre de morale des écoles primaires (cours moyen, cours supérieur) et des cours d'adultes*, Editions des Equateurs, 2011, (édition originale 1895), in French

2. THE GREAT RECESSION OF 2007-2010 - The objective of the course is to examine the future of capitalism in a global and sustainable society in the context of the Great Recession of 2007-2010 and its components, finding a pattern of the Economic Whirl starting in the eighties with damages of billions and incurring in the Great Recession damages of trillions, due to the failings of the neo liberal economy, lack of regulation & ethics, greed & corruption.

V – Extracts of Inside Job, Produced, written and directed by Charles Ferguson, Narrated by Matt Damon, 2010, 109 minutes. Subtitles: English and French.

R – Cory's Book, pp. 17-51

B - Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It*, Collins, 2009, pp. 1-126

Ritholtz Barry, *Bailout Nation: How Greed & Easy Money Corrupted Wall Street & Shook the World Economy*, Wiley, 2009, pp. 231-261
Roubini Nouriel and Mihm Stephen, *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*, Penguin, 2010, pp. 211-301
Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009, pp. 340-372, 529-539
FCIC – Financial Crisis Enquiry Commission, *The Financial Crisis Inquiry Report*, Public Affairs Report, 2011, pp. xv-xxviii, 3-24, 413-439
Peicuti Cristina, *Crédit, Déstabilisation et Crises*, L'Harmattan, 2010, in French

3. WALL STREET'S ETHICS – BARBARIANS AT THE GATE - Glenn Jordan's film "Barbarians at the Gate", based on Bryan Burrough and John Helyar's book – "Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco". The well-known duel of 1988 between American Express/Shearson backing the CEO of RJR Nabisco, Ross Johnson, and Kravitz over the acquisition of one of the largest US companies. Outrageous leverage buyouts and bubbles, junk bonds, disregard of the stakeholders' interests - a main symptom of the Economic Whirl.

V – Extracts of Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 minutes, Director Glenn Jordan, based on the book by Bryan Burrough & John Helyar, on the Nabisco takeover, with James Garner, Jonathan Price. Audio – English and French. Subtitles – English and French.

R – Cory's Book – pp. 250-252

B - Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco*, Harper Business Essentials, 2003, pp. 474-502
Lordon Frédéric, *D'un retournement l'autre, Comédie sérieuse sur la crise financière en quatre actes et en alexandrins*, Editions du Seuil, 2011, in French

4. AN OUTCOME OF THE NEO LIBERAL ECONOMY - THE TAKE IN ARGENTINA The film The Take, based on Naomi Klein's screenplay, describes the struggle of workers in Argentina against unemployment and bankruptcy of their factories, due to the collapse of the economy, IMF disastrous involvement and corruption. Cooperative organizations do work, when capitalism collapses, alternative models of humane capitalism. The crises in Latin America and the Far East as a result of the neo liberal economy and the Economic Whirl.

V – Extracts of The Take, 2004, 87 minutes, documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein. Subtitles in English and French.

R – Cory's Book - pp. 651-657

B - Krugman Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W. W. Norton, 2009 (1999), pp. 30-138
Precht Richard David, *L'art de ne pas être un égoïste: Pour une éthique responsable*, Belfond, 2012, in French, translated from German

5. DOWNSIZING & TEMP WORKERS - THE DARK SIDE OF A GLOBAL ECONOMY
The films "The Big One" and "Roger & Me", directed by Michael Moore, on downsizing, one of the worst plagues of the global economy, and reliance on temporary workers, with very low

salaries/no social benefits. The new poor generation – working people, in multinationals maximizing their profits at the expense of their workers in the first and third worlds.

V – Extracts of The Big One, 1997, 91 minutes, Director Michael Moore. Subtitles in English and French.
Extracts of Roger & Me, 1989, 91 minutes, Director Michael Moore. Subtitles in English and French.

R – Cory's Book – pp. 633-635

B - Goodpaster Kenneth E., Nash Laura L., de Bettignies Henri-Claude, *Business Ethics: Policies and Perso*ns, McGraw-Hill Irwin, 2006, pp. 135-148
Betbeze Jean-Paul, *Crise par ici la sortie: Exit*, Presses Universitaires de France, 2010

6. CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, BEN & JERRY'S, MUHAMMAD YUNUS AND GRAMEEN BANK MODELS, SOCIAL BUSINESS, GRAMEEN DANONE MODEL
Ben & Jerry's, founded by Ben Cohen and Jerry Greenfield, contributes 7.5% of its pretax profits to the communities of Vermont. They believe that the values contribute to profits not less than performance. Muhammad Yunus innovated strategies for lending microloans with Grameen Bank to the poor, helping millions to live better lives, while being solidly profitable with 99% repayment rate. The Grameen Danone joint venture model of humane capitalism.

V – Extracts of Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 minutes
Extracts of Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 min., starring: Ben Cohen, Jerry Greenfield

R – Cory's Book – pp. 195-199

B – Yunus Muhammad, *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*, PublicAffairs, 2009, pp. 43-101 and 129-162
Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997, pp. 29-54 and 236-257
Artus Patrick and Pastre Olivier, *Sorties de crise: Ce qu'on ne nous dit pas, Ce qui nous attend*, Editions Perrin, 2009

7. NEW MODELS OF CAPITALISM, THE CONTINENTAL EUROPEAN MODEL
Many Americans have a simplistic view about capitalism: you are either a neo liberal or a communist. Stiglitz, Klein, Bakan and others propose a third way, and the Continental European model gives us an excellent mix of a workable policy of social welfare, employment, healthcare, labor relations, a holistic economic & social policy that is democratic, with a combination of free market and regulation.

V – Extracts of Sicko, 2007, 123 minutes, Director Michael Moore, a documentary on healthcare policy, audio in English and French, subtitles in French

E – Cory's Book, pp. 79-85, 454-481

B - Einhorn Eric S. and Logue John, *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*, Praeger Paperback, 2003, pp. 191-257
Rifkin Jeremy, *The European Dream: How Europe's Vision of the Future is Quietly Eclipsing the American Dream*, Tarcher, 2005, pp. 58-85 and 358-385

Eichengreen Barry, *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton, 2008, pp. 379-426
Coates David, *Models of Capitalism: Growth and Stagnation in the Modern Era*, Polity, 2000, pp. 233-264
Shiller Robert J., *Irrational Exuberance, Second Edition, Revised & Updated*, Broadway, 2009, pp. 1-27, 147-173
Pontusson Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe Vs. Liberal America*, Cornell University Press, 2005, pp. 142-203
Reid T.R., *The United States of Europe: The New Superpower and the End of American Supremacy*, Penguin, 2005, pp. 144-176
Bartels Larry M., *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*, Princeton, 2008, pp. 1-28
Hankel Wilhelm & Isaak Robert, *Brave New World Economy: Global Finance Threatens our Future*, John Wiley & Sons, 2011, pp. 1-24, 53-179
Posner Richard A. The Honorable, *A Failure of Capitalism: The Crisis of '08 and the Descent into Depression*, Harvard University Press, 2009
Jorion Paul, *Le capitalisme a l'agonie*, Fayard, 2011 in French

8. GLOBALIZATION- NO SPACE, NO CHOICE, NO JOBS, NAOMI KLEIN'S NO LOGO & THE SHOCK DOCTRINE – THE RISE OF DISASTER (NEO LIBERAL) CAPITALISM

Naomi Klein's famous book/film "No Logo" tracks the rise of anti-corporate activism in North America, Asia and Europe. The negative impacts that the superbrands marketing has on culture, work, nutrition and consumer choice. Profitability versus stakeholders, is there a contradiction between the two objectives in a global context? Globalization in the context of Capitalism and the 2008 Recession, review of the new book of Naomi Klein on the neo liberal economy The Shock Doctrine, the Rise of Disaster Capitalism. Klein challenges the victory of Milton Friedman's free-market economics, and shows how neo liberals harnessed terrible shocks and violence to implement their radical policies. Klein provides a rich description of the political machinations required to force unsocial economic policies with a heavy toll on the world economy, in the third, second and the first world as well, and most of all – the US.

V – Extracts of No Logo, 2003 V, 42 minutes, Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein on globalization, hegemony of brands and democratic resistance. Subtitles in English and French.
Extracts of The Rise of Disaster Capitalism, 2009, with Naomi Klein, 77 minutes
Extracts of The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism, Naomi Klein, Bioneers, 2008, 33 minutes

R – Cory's Book, pp. 640-650
Friedman Milton, *"The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 273-281

B - Klein Naomi, *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*, Picador, 2000, pp. 365-396
Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, 2004, pp. 51-91
Klein Naomi, *The Shock Doctrine:The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008, pp. 3-25, 560-589
Gasparino Charles, *The Sellout: How Three Decades of Wall Street Greed and Government Mismanagement Destroyed the Global Financial System*, HarperBusiness, 2009, pp. 479-499
Klein Naomi, *Fences and Windows, Dispatches from the Front Lines of the Globalization Debate*, Picador, 2002
Sapir Jacques, *La démondialisation*, Editions du Seuil, 2011, in French

9. THE CORPORATION: A PATHOLOGICAL PURSUIT OF PROFIT AND POWER?
Joel Bakan's famous book, as well as the documentary film, "The Corporation" describes the role of the corporation today, its origins, its purpose, and how it has become the world's dominant economic institution. He contends that it has often become a pathological firm, pursuing its own economic self-interest, regardless of the harmful consequences to stakeholders. Is the pathological conduct of firms a symptom of the neo liberal capitalism?

V – Extracts of The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on Joel Bakan's book "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Ray Anderson, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn. Subtitles in English and French.

R – Cory's Book, pp. 658-673

B – Bakan Joel, *The Corporation, The Pathological Pursuit of Profit and Power*, Free Press, Published by Simon & Schuster New York, 2004, pp. 60-84
Faber Emmanuel, *Chemins de traverse, Vivre l'économie autrement*, Albin Michel, 2011, in French

10. GLOBALIZATION AND CAPITALISM – WHERE IS THE WORLD GOING TO, Mr. STIGLITZ? STIGLITZ'S THIRD WAY BETWEEN NEO LIBERALS AND SOCIALISTS
Nobel Prize winning Joseph Stiglitz explains in an academic, clear and concise language how the world economy works, globalization and its discontents, the negative impacts of neo liberal capitalism, Third World poverty, criticism of World Bank and IMF, and offers an agenda of inventive solutions to our most pressing economic, social, and environmental challenges, with a moral sensitivity required to ensure a just and sustainable world. Stiglitz suggests ways to make globalization and world economy work, in an Aristotelian Third Way.

V – Extracts of Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, with Joseph Stiglitz, 380 m.

R – Cory's Book, pp. 105-112

B – Stiglitz Joseph E., *The Price of Inequality*, W. W. Norton, 2012, pp. 265-290 & pp. 1-51
Stiglitz Joseph E., Sen Amartya, Fitoussi Jean-Paul, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, New Press, 2010, pp. 1-95
Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010, pp. 184-209, 210-237 and 275-297
Stiglitz Joseph E., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New Press, 2010, pp. 57-120
Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007, pp. 187-210
Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004, pp. 281-319, 202-240, 180-201
Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003, pp. 89-132, 133-165

11. ANTI GLOBALIZATION MOVEMENTS - PRECARITY
The underground documentary "Precarity" focusing on the global movements against multinationals, billionaires, world economic organizations, the precarity of modern employment throughout the world mainly to workers aged under 30 and over 50.

V – Extracts of Precarity, 2004, 197 minutes, Concept & Realization: Francesca Bria, Tora Krogh, Lize de Clercq. A compilation of 17 videos on victims of globalization, from Italy, Spain, Korea, Mexico, Japan, Netherlands, France, US, Michael Moore, Naomi Klein, The Take. Subtitles in English and French.
Globalization & Human Rights, 1998, TV, 60 minutes, Writing credits: Rory O'Connor, Danny Schechter, hosted by Charlayne Hunter-Gault.

R – Cory's Book, pp. 636-639

B - Lubbers Eveline, edited by, *Battling Big Business*, Common Courage Press, 2002

12. THOMAS FRIEDMAN – ON GLOBALIZATION AND A FLAT WORLD
The World is Flat by Thomas Friedman – Globalization in the 21st century, what it means to countries such as the US, India and China, to companies – multinationals and startups, to stakeholders – individuals and communities, how governments and societies can and must adapt. A critical review of the book that does not criticize unethical multinationals, in the context of the crooked global economy, contradicting in many ways its flatness.

V – Extracts of Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 minutes, documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century, by Charlie Rose.

R – Cory's Book, pp. 674-691

B - Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006, pp. 50-200
Zakaria Fareed, *The Post-American World, Release 2.0, Updated and Expanded*, Norton, 2011, pp. 100-238
Donaldson Thomas, *The Ethics of International Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1992

13. SUSTAINABILITY – THE PAUL HAWKEN AND RAY ANDERSON MODELS
Paul Hawken is perceived by many as the prophet of sustainability. He is not only an excellent writer, his books move us deeply, but he is also a very successful businessman. One of the people he has influenced most is Ray Anderson, the founder and chairman of Interface, the world's largest carpet manufacturer of commercial carpet who wept after reading The Ecology of Commerce by Hawken and transformed his company into a sustainable one.

V – Extracts of Paul Hawken: The New Great Transformation, 2007, 71 minutes, Director Chris Baldwin, Speaker: Paul Hawken
Extracts of Beyond the Line, Turn the Risks of Climate and Environmental Change into Compelling Business Opportunities, 2009, 55 minutes, with Anthony Simon, executives and ecologists

R – Cory's Book, pp. 542-549

B - Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994, pp. 201-219
Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000, pp. 125-143

Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007, pp. 49-68
Girardet Herbert & Mendonca Miguel, *A Renewable World: Energy, Ecology, Equality, A Report for the World Future Council*, Green Books, 2009, pp. 141-159 and 223-237 (chapters 6 & 10)

14. SUSTAINABILITY – A PRECONDITION OF RECOVERY FOR THE AILING ECONOMY AFTER THE 2008 RECESSION
The dilemmas of global warming with Al Gore's lifelong commitment to reversing the effects of global climate change. A rallying cry to protect the earth, as a sustainable solution for the economy. Thomas Friedman's book "Hot, Flat, and Crowded" devises efficient methods to meet the challenges of ecology, as we are in the wrong track and need a course correction in modern capitalism. Sustainability - one of the main vehicles for recovery after the recession.

V – Extracts of An Inconvenient Truth, 2006, 96 minutes, Dir. Davis Guggenheim, with Al Gore, subtitles in English and French
Extracts of Charlie Rose, A Conversation with Author Thomas L. Friedman, about his book Hot, Flat, and Crowded ; September 9, 2008, 57 minutes
Extracts of How to Save the World, 2007, 103 min., Directors Thomas and Barbara Burstyn

R – Cory's Book, pp. 528-531

B - Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008 – pp. 26-49 and 267-296
Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Crisis of Global Warming*, Viking, 2007, pp. 166-183
Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Publishers, 2005, pp. 97-140

15. SAVING ENERGY - WHO KILLED THE ELECTRIC CAR? - With higher than ever gasoline prices, fossil fuel shortages, unrest in oil producing regions around the globe, the film describes who killed the electric car and why, as well as the role of renewable energy and sustainable living in world's future; issues which affect everyone: liberals and conservatives.

V – Extracts of Who Killed the Electric Car?, 93 minutes, Director Chris Paine, Narrated by Martin Sheen, subtitles in French
Extracts of Architecture to Zucchini: The people, companies and organizations pioneering sustainability, 2006, 129 minutes, 12 segment educational video

R – Cory's Book, pp. 539-541

B - Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002, pp. 75-120
Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002

16. CONCLUSION, BUSINESS ETHICS IN PHILOSOPHY, RELIGION, GOLDEN RULE
Business ethics, social responsibility, social and economic justice, even ecology have deep roots in all religions, in Judaism, Christianity, Islam and Eastern religions, although many times those religious principles are not practiced. Many philosophers dealt with those issues as well, Aristotle, Machiavelli, Kant, Adam Smith, Utilitarianism, Etzioni and modern ethicists. The best way to conclude this course is by resorting to those roots and practicing the Golden Rule - Do to others

what you would like them to do to you - in business, organizations, government, society, ecology and all human, economic and social relations.

V – Extracts of How to Succeed in Business Without Really Trying, 1967, 121 minutes, Director David Swift, play by Abe Burrows, with Robert Morse and Michele Lee (The Brotherhood of Men), subtitles in French

R – Cory's Book, pp. 52-75. 86-105

B - Aristotle, *Ethics*, Penguin Classics, 1976
Dherse Jean-Loup, Minguet Hughes Dom, *L'Ethique ou le Chaos?*, Presses de la Renaissance, 1998, in French
The Holy Bible, The New Testament, The Old Testament
Koran, the Essential, the Heart of Islam

BUSINESS ETHICS IN FILMS, PLAYS, NOVELS AND DOCUMENTARIES BY Dr. JACQUES CORY

BACKGROUND

Business Ethics has become very relevant in the last few years due to the Great Recession of 2007-2010, the corporate scandals of Enron, WorldCom, Arthur Andersen, and the collapse of hi-tech/Internet start-ups. The course analyses films, plays, documentaries and novels on business ethics issues, such as: Wall Street and ethics with Wall Street, the CEO and ethics with All My Sons, wrongdoing to minority shareholders with L'argent, ethical activism with Erin Brockovich, ecological issues with A Civil Action, human greed with The Visit, transparency and the media with The Insider, social responsibility with It's a Wonderful Life, etc. The sessions will include also the films Class Action, F.I.S.T., The China Syndrome, Glengarry Glen Ross, Other People's Money, Topaze, Jean de Florette and Manon, as well as extracts of films such as Executive Suite, Revizor, Don Quijote, The Great Gatsby, The Merchant of Venice, Rhinoceros, An Enemy of the People, etc. The methodology of the course, which received excellent feedbacks since 2004 and comprising 16 sessions, is based on group dynamics analyzing the ethical dilemmas of the films' protagonists.

1. INTRODUCTION

Ethics in business, stakeholders, whistleblowers, ethics and the law, ethical funds, transparency, Omerta, the attitude of society, directors, independent directors, CEOs, insider trading, ethics literature, ethics is universal and not relative. Don Quijote and ethics.

V - Don Quijote by Miguel de Cervantes

Extracts of Man of La Mancha 1972, 132 minutes, Director Arthur Hiller, musical play and screenplay by Dale Wasserman, with Peter O'Toole, Sophia Loren. Subtitles English/French

R - Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001. Paperback Edition by Springer, 2004, pp. 7-46, 237-242

Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001. Paperback Edition by Springer, 2004, pp. 73-84, 91-98

Cory Jacques, *L'éthique des affaires et les actionnaires minoritaires*, Éditions Universitaires Européennes, 2012, in French, pp. 25-47, 48-63, 88-114

B – Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009. Paperback in 2010 (hereinafter – Cory's Book)

Cory Jacques with Amalia Eyal, *Le choix de Nelly*, Edilivre, 2012, in French

Boyer Louis, *Le livre de morale des écoles primaires (cours moyen, cours supérieur) et des cours d'adultes*, Editions des Equateurs, 2011, (édition originale 1895), in French

Péguy Charles, *L'Argent, suivi de L'Argent Suite*, Gallimard, 1932, in French

Péguy Charles, *Une éthique sans compromise, textes essentiels de Charles Péguy*, Agora Pocket, 2011, in French

2. WALL STREET AND ETHICS – THE FILM WALL STREET

Wall Street, a film directed by Oliver Stone. The description of the intrigues, corruption and ethical dilemmas on Wall Street and every modern stock exchange. Greed versus ethics, what is the price of integrity, insider information, the young Yuppies who have no ethical values.

V – Extracts of Wall Street, 1987, 2 h., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen. Audio – English/French. Subtitles – English/French. R – Cory's Book, pp. 242-246

3. THE CEO AND ETHICS – THE PLAY ALL MY SONS

All My Sons, a play by Arthur Miller. Joe Keller is CEO and Owner of a successful company, whose motto is to succeed at all costs. He supplies knowingly defective parts causing the death of 21 pilots. His son, a pilot, dies as well. The CEO's dilemma of Profitability vs Ethics.
V - All My Sons by Arthur Miller
Extracts of All My Sons, 1948, 95 minutes, Director Irving Reis, with Edward G. Robinson, Burt Lancaster, subtitles in French. R – Cory's Book, pp. 167-171

4. ETHICAL ACTIVISM – THE FILM ERIN BROCKOVICH
Erin Brockovich, a film directed by Steven Soderbergh. Based on the true story of Erin Brockovich who succeeds through ethical activism to compel a multibillion California company to pay huge amounts of compensations for polluting a town's water.
V – Extracts of Erin Brockovich, 2000, 132 minutes, Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, Albert Finney. Audio in English and French. R – Cory's Book, pp. 509-514

5. HUMAN GREED – THE PLAY THE VISIT OF THE OLD LADY (HYENAS)
The Visit of the Old Lady, a play by Friedrich Duerrenmatt, in an African film Hyenas directed by Djibril Diop Mambety. The visit of an old lady, now the richest person in the world, in her hometown in order to punish her first lover, Ill, who abused her. She buys the town and its people who agree to murder Ill not for sheer greed, but for the sake of justice…
V - The Visit of the Old Lady by Friedrich Durrenmatt
Extracts of Hyenas, 1992, 113 minutes, Director Djibril Diop Mambety, African masterpiece based on the play. Audio in French, subtitles in English and French.
Extracts of The Visit 1964, 100 minutes, Director Bernhard Wicki, with Ingrid Bergman and Anthony Quinn. R – Cory's Book, pp. 623-627

6. TRANSPARENCY AND THE MEDIA – THE FILM THE INSIDER
The Insider, directed by Michael Mann. Based on the true story of an attempt to silence on TV the disclosure by a whistleblower scientist that tobacco companies introduce addictive ingredients in cigarettes. The need of the media to be transparent and unbiased.
V – Extracts of The Insider, 1999, 157 minutes, Director Michael Mann, with Al Pacino & Russel Crowe. Audio in English/French, subtitles in French. R – Cory's Book, pp. 435-437

7. THE VICTIMS OF CORRUPTION – THE NOVELS JEAN DE FLORETTE & MANON
In Marcel Pagnol's novels – Jean de Florette and Manon des Sources, we encounter modern business leitmotives in a small village in Provence, France: lack of water/money, insider information withheld from the owner, law of Omerta as the peasants don't interfere with other people's business, but ultimately justice prevails long after Jean de Florette dies penniless…
V – Jean de Florette by Marcel Pagnol
Extracts of Jean de Florette, 1986, 122 minutes, Director Claude Berri, with Yves Montand, Gerard Depardieu. Audio in French, subtitles in English.
Manon des Sources by Marcel Pagnol
Extracts of Manon des Sources 1986, 113 minutes, Director Claude Berri, with Emmanuele Beart, Daniel Auteuil. Audio in French, subtitles in English. R – Cory's Book, pp. 319-325

8. WRONGDOING TO MINORITY SHAREHOLDERS – THE NOVEL L'ARGENT
The best novel of business ethics is probably L'argent by Emile Zola, where we encounter most of the business ethics dilemmas prevailing 150 years ago in France and today as well. It is a novel about a banker, Aristide Saccard, the speculator who wrongs all the stakeholders, without any scruples, and goes bankrupt. Or is it about the investment bankers of Wall Street in 2008? As we say in French – the more it changes, the more it remains the same.

V – Extracts of L'Argent TV 1988, 250 minutes, based on Emile Zola's book about the financier Aristide Saccard, Director Jacques Rouffio, with Claude Brasseur, Miou-Miou, Michel Galabru. Audio in French.
Extracts of L'Argent, 1928, 195 minutes, Director Marcel L'Herbier, with Pierre Alcover, Alfred Abel. A silent movie, in French with English subtitles. R – Cory's Book, pp. 257-272.

9. ETHICAL EDUCATION IN AN UNETHICAL SOCIETY – THE PLAY TOPAZE
The play Topaze by Marcel Pagnol is a cynical masterpiece about a sincere and ethical schoolteacher Topaze who is unjustly dismissed. He is lured to become a straw man, but he soon discovers of the schemes and has a social crisis. He decides to beat the system, ruins his sponsor, gets his mistress, corrupts his friend and loses his ethics. As we say in English – if you can't beat them join them (and then beat them). A very unethical play, but so funny!
V – Topaze by Marcel Pagnol
Extracts of Topaze 1951, 136 minutes, Director Marcel Pagnol, with Fernandel, Jacqueline Pagnol, in French with English subtitles.
Extracts of Topaze, 1933, 78 minutes, Director Harry d'Abbadie d'Arrast, with John Barrymore, Mirna Loy, in English. R – Cory's Book, pp. 550-552

10. TRANSPARENCY, OMERTA AND CSR – THE FILM THE CHINA SYNDROME
While doing a series of reports on alternative energy sources, an opportunistic reporter Kimberley Wells witnesses an accident at a nuclear power plant. Wells is determined to publicize the incident but soon finds herself entangled in a sinister conspiracy to keep the full impact of the incident a secret. Ultimately, the TV management and the mega corporation cooperate in order to cover up the story, thus endangering the lives of thousands.
V – Extracts of The China Syndrome, 1979, 122 minutes, Director James Bridges, with Jane Fonda, Jack Lemon. Audio in English and French, subtitles in English and French.
R – Cory's Book, pp. 451-453

11. WRONGDOING OF STAKEHOLDERS BY MEGA CORPORATIONS – THE FILM CLASS ACTION AND THE FORD PINTO CASE
Jeb Ward specializes in class actions of victims wronged by mega corporations. This time it is a case very similar to the Ford Pinto case. His client is suing a car company, that had safety problems in one of its models, who was severely burned by an accident while driving one of these models. The car company has based the decision on the safety of the car with their risk analysis. It doesn't matter how many people die as long as the company maximizes its profit.
V- Extracts of Class Action, 1991, 110 minutes, Director Michael Apted, with Gene Hackman, Marie Elizabeth Mastrantonio. Audio in English and French. Subtitles in English.
R – Cory's Book, pp. 338-340

12. LAW VERSUS ETHICS – THE FILM A CIVIL ACTION
In Steven Zaillian's film A Civil Action, Jan Schlichtmann, a hedonist lawyer, goes bankrupt in his attempt to assist the families of children who died and are suing two conglomerates for dumping toxic water. Ultimately, the companies cease their operations and are forced to decontaminate the areas at a high cost, but do not pay adequate compensation to the victims.
V - A Civil Action by Jonathan Harr
Extracts of A Civil Action 1998, 112 minutes, Director Steven Zaillian, with John Travolta, Robert Duvall. Audio in English and French, subtitles in English and French
R – Cory's Book, pp. 533-527

13. ETHICAL DILEMMAS OF TRADE UNIONS & LEADERSHIP – THE FILM F.I.S.T.
F.I.S.T., a film directed by Norman Jewison. The ethical dilemmas of trade unions leaders, what is more important: winning their fights against their employers or keeping minimal moral standards?

At what cost? Even at the cost of collaborating with the Mafia and paying them tribute subsequently? Comparison to different moral attitudes of ethical leaders.
V – Extracts of F.I.S.T., 1978, 145 minutes, Director Norman Jewison, with Sylvester Stallone and Rod Steiger. Audio in English and French, subtitles in English and French.
R – Cory's Book, pp. 184-188

14. DARWINISM IN LABOR RELATIONS – THE PLAY GLENGARRY GLEN ROSS
The film Glengarry Glen Ross, directed by James Foley, based on David Mamet's play. The survival of the fittest, those who cannot be the best should perish as there is no place in the modern world for weaker persons and employees. Times are tough in a real estate sales office; the salesmen are given a strong incentive to succeed in a sales contest. There is no room for losers in this dramatically masculine world; only "closers" will get the good sales leads. Can a society, a company or a country exist with no place for the weakest? The cost of Darwinism.
V. Extracts of Glengarry Glen Ross, 1992, 100 minutes, Director James Foley, based on David Mamet's play, with Jack Lemmon, Al Pacino, Ed Harris, Alan Arkin, Kevin Spacey, Alec Baldwin, Jonathan Price. Audio in English and French, subtitles in English and French.
R – Cory's Book, pp. 192-194

15. ETHICAL DILEMMAS IN ACQUISITIONS - THE PLAY OTHER PEOPLE'S MONEY
Norman Jewison's film "Other People's Money", based on Jerry Sterner's play. Larry Garfield is a serial liquidator of companies acquiring undervalued companies, called by him - "sleeping beauties", tearing them apart to the detriment of the stakeholders and owners, as the valuation of the parts is higher than the whole. Andrew Jorgenson, an old-school manager-owner, believes that companies should serve mainly their stakeholders but loses his company to the New Economy's tycoon Garfield. Brilliant exposure of the ethical dilemmas of acquisitions.
V – Extracts of Other People's Money, 1991, 103 minutes, Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie. Audio in English and French, subtitles in English and French.
R – Cory's Book, pp. 253-256

16. SOCIAL RESPONSIBILITY – THE FILM IT'S A WONDERFUL LIFE, CONCLUSION
It's a Wonderful Life, directed by Frank Capra. A 'futuristic' 1946 film suggesting a solution for subprime mortgage borrowers, with an ethical mortgage banker, George Bailey, who gives cheap loans to low-income families to purchase modest houses instead of renting slums. No securities backed with subprime mortgages, widely held by financial firms, no collapse of their value, no large decline in the capital of major banks and US government-sponsored enterprises, no 1.3 million US housing properties subject to foreclosure activity, no financial products called mortgage-backed securities (MBS), which derive their value from mortgage payments - just plain corporate social responsibility, with ethics and goodness prevailing over wrongdoing and greed, despite all the difficulties. James Stewart manages to do it with the assistance of a guardian angel, but how many of us have one? Are we heading to a catastrophe or will ethics prevail and save us? Conclusion of the course, dilemmas of the participants.
V – Extracts of It's a Wonderful Life, 1946, 130 minutes, Director Frank Capra, with James Stewart, Donna Reed. Audio in English and French, subtitles in English and French.
R – Cory's Book, pp. 520-522

חלק שישי

נספחים – מקורות, ביבליוגרפיה, CV

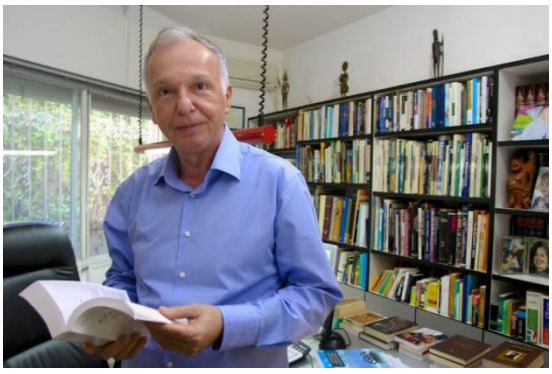

מקורות למסות ולמאמרים בספר

בטאון רואה החשבון
יוני 2011 – ניקיון כללי
מרס 2011 – מוחמד עלי נגד מתאגרף במשקל נוצה
אוקטובר 2010 – זוכרים את AIG?
אוגוסט 2010 – מקי סכינאי ושיילוק (קיים גם בצרפתית)
יוני 2010 – ההונאה הגדולה ביותר בהסטוריה
אפריל 2010 – הפרה מהעיירה והשוורים מוול סטריט
פברואר 2010 – האיש שהקדים את גוגל (קיים גם באנגלית)
אוקטובר 2009 – שש אחרי המלחמה (קיים גם באנגלית)
אוגוסט 2009 – נקראים אל הדגל (קיים גם באנגלית)
יוני 2009 – "בלי הבולשיט של החומה הסינית"
אפריל 2007 – תריסר הדברות

וואלה עסקים
אפריל 2013 – לפיד, פישר ונתניהו – אבירי הבורגנות הישראלית
מרס 2013 – לחבר את הכלכלה לחברה

אתר מחלקה ראשונה NEWS1
נובמבר 2013 – האתיקה צומחת מהראש
אפריל 2013 – צדק בר-קיימא בתרבויות העולם
מרס 2013 – מי היא האריסטוקרטיה האמיתית בישראל?
נובמבר 2012 – צדק חברתי, כלכלי ושלטוני
אוגוסט 2012 – הסיוט של יוליה
יוני 2012 – אחריות אבסולוטית לאסון הכרמל ודיכוי המחאה
מרס 2012 – הדוגלים בצדק חברתי וכלכלי – אנרכיסטים, קומוניסטים וחוצפנים?
פברואר 2012 – הקשרים אקטואליים למחזה "ביקור הגברת הזקנה"
נובמבר 2011 – על צדק חברתי וכלכלי בישראל
אוגוסט 2011 – מכתב גלוי לראשי תנועת המחאה החברתית
דצמבר 2010 – אחים, במדינה פרצה שריפה

אתר תנועת אומ"ץ
קישור לאתרים שהופיעו באתרים אחרים
מאי 2009 – ילדי חורף 73 – 2049, סאטריה עתידנית
אפריל 2009 – עיקרי מצע תנועת הרפובליקה השניה של ישראל
פברואר 2009 – הכשלים האתיים במשבר הכלכלי העולמי
נובמבר 2008 – אתגרי האתיקה והרווחיות בעולם העסקים עד 2020

המרכז לאתיקה בירושלים – משכנות שאננים
מרס 2013 – צדק חברתי, כלכלי ושלטוני
אתגרי האתיקה והרווחיות בעולם העסקים עד 2020
תריסר הדיברות

מקורות אחרים
מאמרים של יעקב קורי ועל יעקב קורי באתרים של שבי"ל – Transparency International Israel, גלובס...
קישור למאמרים דלעיל באתר של קורי: http://www.businessethicscory.com/HebrewArticles.html
http://www.businessethicscory.com/HebrewArticlesreadmore.html
הספרים של יעקב קורי: **ספרים דיגיטליים** שפורסמו ב- 2012-2017 באתר של יעקב קורי, אוניברסיטת חיפה... ובהם:
קורי יעקב, קודים אתיים ואירועים על קודים אתיים, מסות ומאמרים על צדק חברתי, כלכלי ושלטוני, 2016

ספרים מודפסים: קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, מאגנס, אונ' עברית בירושלים, 2008
Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009. Paperback edition in 2010
האתר של יעקב קורי: www.businessethics.co.il, **הקורסים של יעקב קורי**, תכתובות ועוד.

ביבליוגרפיה בעברית

אבינרי שלמה, הרצל – ביוגרפיה, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, ירושלים, 2007

אבנרי אריה, זעקי ארץ מושחתת, טפר הוצאה לאור, 2008

ארנריך ברברה, כלכלה בגרוש: איך (לא) להסתדר באמריקה, בבל, 2004

גור אל, אמת מטרידה, משבר התחממות כדור הארץ, ציבלין, 2007

הגסטרום רוברט ג', דרכו של וורן באפט, מטר הוצאה לאור, 2005

הרצל בנימין זאב, אלטנוילנד, עם הספר, משכל הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד, 2008

הרצל תיאודור, מדינת היהודים, הספריה הציונית על יד ההסתדרות הציונית העולמית, 1985

טאלב נסים ניקולס, הברבור השחור, דביר, 2009

יונוס מוחמד, עולם ללא עוני, הוצאת אחוזת בית ספרים, 2009

כהן-אלמגור רפאל, ארבל-גנץ אורי, כשר אסא, אחריות ציבורית בישראל, הוצאת הקיבוץ המאוחד - המרכז לאתיקה בירושלים/משכנות שאננים, 2012 (עמ' 290-269: ויגודה גדות ערן וקורי יעקב, בשם האזרחים, העסקים או העסקנים? הארות על האחריות הציבורית של הממשל והמנהל הציבורי)

כהנמן דניאל, רציונליות, הוגנות, אושר, מבחר מאמרים, כתר, 2005

פרידמן תומס ל., חם, שטוח וצפוף – האתגר: לשנות את העתיד, הוצאה לאור אריה ניר, 2009

פרידמן תומס ל., העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי - החיים במציאות החדשה, הוצאת אריה ניר, 2006

קורי יעקב, הישמרו מדורון יווני, הוצאת בימת קדם, תל אביב, 2001

קורי יעקב, סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית, הוצאת מאגנס, האונ' העברית בירושלים, 2008

קליין נעמי, בלי לוגו: המטרה - בריוני המותגים, הוצאת בבל, 2002

קליין נעמי, דוקטרינת ההלם: עליית הקפיטליזם של האסון, הוצאת אנדלוס, 2009

רוזן אהרון, המשבר ועונשו: מה קרה ב- 2007-2009 ולמה דרך החיים האמריקנית פשטה רגל, גלובס הספרייה, 2009

שטיגליץ ג'וזף א., אי נחת בגלובליזציה, קו אדום הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2005

שטיגליץ ג'וזף י., לתקן את הגלובליזציה, הוצאת אריה ניר, 2008

שרבר אליס, כדור השלג – הביוגרפיה של וורן באפט, מטר (טריווקס), 2009

BIBLIOGRAPHY

Acharya Viral V., Cooley Thomas F., Richardson Matthew P., Walter Ingo, *Regulating Wall Street The Dodd-Frank Act and the New Architecture of Global Finance*, Wiley, 2011

Admati Anat and Hellwig Martin, *The Bankers New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do about It*, Princeton University Press, 2013

Akerlof George A. and Shiller Robert J., *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why it Matters for Global Capitalism*, Princeton University Press, 2009

Anand Sanjai, *Essentials of the Dodd-Frank Act*, Wiley 2011

Ariely Dan, *The (Honest) Truth About Dishonesty: How We Lie to Everyone - Especially Ourselves*, Harper, 2013

Ariely Dan, *Predictably Irrational*, HarperCollins Publishers, 2008

Ariely Dan, *The Upside of Irrationality*, Harper, 2010

Aristotle, *Ethics*, Penguin Classics, 1976

Articles in leading international newspapers

Artus Patrick and Pastre Olivier, *Sorties de crise: Ce qu'on ne nous dit pas, Ce qui nous attend*, Editions Perrin, 2009, in French

Arvedlund Erin, *Too Good to Be True: The Rise and Fall of Bernie Madoff*, Portfolio Hardcover, 2009

Badaracco, Jr. Joseph L., *Defining Moments, When Managers Must Choose Between Right and Right*, Harvard Business School Press, 1997

Bair Sheila, *Bull by the Horns: Fighting to Save Main Street from Wall Street and Wall Street from Itself*, Free Press, Simon & Schuster, 2012

Bakan Joel, *The Corporation, The Pathological Pursuit of Profit and Power*, Free Press, Published by Simon & Schuster New York, 2004

Bamber Bill and Spencer Andrew, *Bear-Trap: The Fall of Bear Stearns and the Panic of 2008*, Brick Tower Books, 2008

Banerjee Abhijit V. and Duflo Esther, *Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*, PublicAffairs, Perseus Books, 2012

Barbera Robert, *The Cost of Capitalism: Understanding Market Mayhem and Stabilizing our Economic Future*, McGraw-Hill, 2009

Bartels Larry M., *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*, Princeton, 2008

Bastasin Carlo, *Saving Europe: How National Politics Nearly Destroyed the Euro*, The Brookings Institution, 2012

Betbeze Jean-Paul, *Crise par ici la sortie: Exit*, Presses Universitaires de France, 2010, in French

Bhagwati Jagdish, *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, 2004

Bishop Matthew & Green Michael, *The Road from Ruin: How to Revive Capitalism and Put America Back on Top*, Crown Business, 2010

Blanchard Ken, O'Connor Michael, *Managing By Values*, Berrett-Koehler Publishers, 1997

Blanchard Kenneth, Peale Norman Vincent, *The Power of Ethical Management*, William Morrow and Company, Inc., 1988

Blanchard Olivier, Romer David, Michael Spence, and Stiglitz Joseph, edited by, *In the Wake of the Crisis: Leading Economists Reassess Economic Policy*, The MIT Press, 2012

Bollier David, *Aiming Higher, 25 Stories of how Companies Prosper by Combining Sound Management and Social Vision*, Amacom, 1997

Bonder Nilton Rabbi, *The Kabbalah of Money, Insights on Livelihood, Business, and All Forms of Economic Behavior*, Shambhala, 1996

Boyer Louis, *Le livre de morale des écoles primaires (cours moyen, cours supérieur) et des cours d'adultes*, Editions des Equateurs, 2011 (édition originale 1895), in French

Briner Bob, *The Management Methods of Jesus, Ancient Wisdom for Modern Business*, Thomas Nelson, Inc., 1996

Brown Gordon, *Beyond the Crash: Overcoming the First Crisis of Globalization*, Free Press, 2010

Brown Judith M., *Gandhi: Prisoner of Hope*, Yale University Press, 1998

Burkett Larry, *Business by the Book, The Complete Guide of Biblical Principles for Business Men and Women*, Expanded Edition, Thomas Nelson Publishers, 1991

Burrough Bryan and Helyar John, *Barbarians at the Gate, The Fall of RJR Nabisco*, Harper Business Essentials, 2003

Casey Al with Seaver Dick, *Casey's Law, If Something Can Go Right, It Should*, Arcade Publishing, 1997

Cassidy John, *Dot.con: How America Lost Its Mind and Money in the Internet Era*, Harper Perennial, 2003

Cassidy John, *How Markets Fail: The Logic of Economic Calamities*, Farrar, Straus and Giroux, 2009

Chatfield Cheryl A., Ph.D., *The Trust Factor, The Art of Doing Business in the 21st Century*, Sunstone Press, 1997

Chomsky Noam, *Profit Over People: Neoliberalism and Global Order*, Seven Stories Press, 1999

Coates David, *Models of Capitalism: Growth and Stagnation in the Modern Era*, Polity, 2000

Cohan William D., *House of Cards: A Tale of Hubris and Wretched Excess on Wall Street*, Doubleday, 2009

Cohan William D., *Money and Power: How Goldman Sachs Came to Rule the World*, Doubleday, 2011

Cohen-Almagor Raphael, Arbel-Ganz Ori, Kasher Asa, *Public Responsibility in Israel*, Hakibbutz Hameuchad Publishing House/The Jerusalem Center for Ethics, 2012, in Hebrew

Cohen Ben and Greenfield Jerry, *Ben & Jerry's Double-Dip, Lead with Your Values and Make Money, Too*, Simon & Schuster, 1997

Cooke Robert Allan and Young Earl, *"The Ethical Side of Takeovers and Mergers"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 254-269

Cory Jacques, *L'éthique des affaires et les actionnaires minoritaires*, Éditions Universitaires Européennes, 2012, in French

Cory Jacques, *Social, Economic & Governmental Justice: Essays, Articles & the Play "Nelly Doro*n", published on the Internet at Jacques Cory's website in HOME, BOOKS and HEBREW, at the University of Haifa's Library website - **http://lib.haifa.ac.il** (search by name of author or book), Transparency International Israel website, Ometz website, etc., 2012, in Hebrew

Cory Jacques, *Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein*, The Edwin Mellen Press, 2009. Paperback edition in 2010

Cory Jacques, *Selected Issues in Business Ethics and Social Responsibility*, Magnes – The Hebrew University of Jerusalem, 2008, in Hebrew

Cory Jacques, *Business Ethics and the Minority Shareholders*, PhD dissertation, CNAM, Paris, 2004, in French

Cory Jacques, *Activist Business Ethics*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001. Paperback Edition by Springer, 2004

Cory Jacques, *Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001. Paperback Edition by Springer, 2004

Cory Jacques, *Beware of Greeks' Presents*, Bimat Kedem Publishers, 2001, in Hebrew

Cory Jacques with Amalia Eyal, *Le choix de Nelly*, a play translated from Hebrew into French by Saskia Cohen, Edilivre, 2012 (The play in Hebrew - *Nelly's Choice*, 2005 - is at the library of the University of Haifa. Reading of the play was performed at the Hebrew University of Jerusalem on July 30, 2008). A play in Hebrew by Jacques Cory *Nelly Doron* was published on Cory's website in 2012

Cory Jacques, *Entretien avec Jacques Cory, de l'Université de Haïfa (Israel): "Une manière originale d'enseigner la RSE"*, a chapter in the book by: Lepineux François, Rose Jean-Jacques,

Bonanni Carole, Hudson Sarah, *La RSE, La responsabilité sociale des entreprises, Théories et pratiques, Stratégie*, Dunod, 2010, in French

Vigoda-Gadot Eran and Cory Jacques, *"In the Name of Citizens, Business or Officials? Insights on the Public Responsibility of the Government and Public Administration"*, a chapter in the edited book *Public Responsibility in Israel* by Cohen-Almagor Raphael, Arbel-Ganz Ori, Kasher Asa, published by Hakibbutz Hameuchad Publishing House/The Jerusalem Center for Ethics, 2012, in Hebrew

Cowen Tyler, *The Great Stagnation: How America Ate All the Low-Hanging Fruit of Modern History, Got Sick, and Will (Eventually) Feel Better*, Dutton, Penguin Books, 2011

Cruver Brian, *Anatomy of Greed, The Unshredded Truth from an Enron Insider*, Carroll & Graf, 2002

De George Richard T., *Competing with Integrity in International Business*, Oxford Univ. Press, 1993

DeMartino George F., *The Economist's Oath: On the Need for and Content of Professional Economic Ethics*, Oxford University Press, 2011

Dent Harry S., *The Great Depression Ahead: How to Prosper in the Crash Following the Greatest Boom in History*, Free Press, 2009

Derber Charles, *The Wilding of America, How Greed and Violence Are Eroding Our Nation's Character*, St. Martin's Press, 1996

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, Enacted into Law on July 21, 2010, Enrolled Final Version (HR 4173), via the U.S. Government Printing Office, 2010
http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=111_cong_bills&docid=f:h4173enr.txt.pdf
Summary, Davis Polk, & Wardwell LLP, 2010
http://www.davispolk.com/files/Publication/7084f9fe-6580-413b-b870-b7c025ed2ecf/Presentation/PublicationAttachment/1d4495c7-0be0-4e9a-ba77-f786fb90464a/070910_Financial_Reform_Summary.pdf
(see also Wikipedia and Skadden, Arps)

Donaldson Thomas, *The Ethics of International Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1992

Dresner Simon, *The Principles of Sustainability*, Earthscan Publications, 2002

Driscoll Dawn-Marie, Hoffman W. Michael, Petry Edward S., *The Ethical Edge, Tales of Organizations that Have Faced Moral Crises*, MasterMedia Limited, 1995

Edwards Andres R., *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*, New Society Publishers, 2005

Ehrenreich Barbara, *Nickel and Dimed: On (Not) Getting By in America*, Holt Paperbacks, 2008

Eichengreen Barry, *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton, 2008

Eichengreen Barry, *Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System*, Oxford University Press, 2011

Einhorn Eric S. and Logue John, *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*, Praeger Paperback, 2003

Ellis Charles D., *The Partnership: The Making of Goldman Sachs*, Penguin, 2009

Estes Ralph, *Tyranny of the Bottom Line, Why Corporations Make Good People Do Bad Things*, Berrett-Koehler Publishers, 1996

Ethics at Work, A Harvard Business Review Paperback, 1991

Etzioni Amitai, *The Moral Dimension, Toward a New Economics*, The Free Press, 1990

Faber Emmanuel, *Chemins de traverse, Vivre l'économie autrement*, Albin Michel, 2011, in French

FCIC – Financial Crisis Enquiry Commission, *The Financial Crisis Inquiry Report*, Public Affairs Report, 2011

Ferguson Charles H., *Predator Nation: Corporate Criminals, Political Corruption, and the Hijacking of America*, Crown Business, Random House, 2012

Fox Justin, *The Myth of the Rational Market: A History of Risk, Reward, and Delusion on Wall Street*, HarperBusiness, 2009

Freeland Chrystia, *Plutocrats: The Rise of the New Global Super-Rich and the Fall of Everyone Else*, The Penguin Press, 2012

Friedman Milton, *Capitalism and Freedom*, University of Chicago Press, 2002 (1962)

Friedman Milton, *"The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 273-281

Friedman Thomas L., Mandelbaum Michael, *That Used To Be Us: How America Fell Behind in the World it Invented and How We Can Come Back*, Farrar, Straus & Giroux, 2011

Friedman Thomas L., *Hot, Flat, and Crowded, Why We Need a Green Revolution and How it Can Renew America*, Farrar, Straus and Giroux, 2008

Friedman Thomas L., *The World is Flat - A Brief History of the Twenty-First Century*, First Updated and Expanded Edition, Farrar, Straus and Giroux, 2006

Fukuyama Francis, *Trust, The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, A Free Press Paperbacks Book, 1996

Galbraith John Kenneth, *The Great Crash of 1929*, Mariner Books, 1997

Gasparino Charles, *The Sellout: How Three Decades of Wall Street Greed and Government Mismanagement Destroyed the Global Financial System*, HarperBusiness, 2009

Ginsburg Sigmund G., *Managing with Passion, Making the Most of Your Job and Your Life*, John Wiley & Sons, Inc., 1996

Girardet Herbert & Mendonca Miguel, *A Renewable World: Energy, Ecology, Equality, A Report for the World Future Council*, Green Books, 2009

Gitlin Todd, *Occupy Nation: The Roots, The Spirit, and The Promise of Occupy Wall Street*, itbooks HarperCollins Publishers, 2012

Goodpaster Kenneth E., Nash Laura L., de Bettignies Henri-Claude, *Business Ethics: Policies and Perso*ns, McGraw-Hill Irwin, 2006

Gore Al, *An Inconvenient Truth: The Crisis of Global Warming*, Viking, 2007

Grover Ron, *The Disney Touch*, Richard D. Irwin, Inc., 1991

Hacker Jacob S. & Pierson Paul, *Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer – And Turned Its Back on the Middle Class*, Simon & Schuster, 2010

Hagstrom Robert G., *The Warren Buffett Way*, John Wiley & Sons, Inc., 2005

Hall William D., *Making the Right Decision, Ethics for Managers*, John Wiley & Sons, Inc., 1993

Handy Charles, *The Hungry Spirit, Beyond Capitalism: A Quest for Purpose in the Modern World*, Broadway Books, 1998

Hankel Wilhelm & Isaak Robert, *Brave New World Economy: Global Finance Threatens our Future*, John Wiley & Sons, 2011

Harmon Frederick G., *Playing for Keeps, How the World's Most Aggressive and Admired Companies Use Core Values to Manage, Energize and Organize Their People, and Promote, Advance and Achieve Their Corporate Missions*, John Wiley & Sons, Inc., 1996

Harr Jonathan, *A Civil Action*, Vintage, 1996

Harvey Brian, Edited by, *Business Ethics, A European Approach*, Prentice Hall, 1994

Hawken Paul, *Blessed Unrest: How the Largest Movement in the World Came into Being and Why No One Saw It Coming?*, Viking, 2007

Hawken Paul, *The Ecology of Commerce*, HarperCollins, 1994

Hawken Paul, Lovins Amory, Lovins Hunter L., *Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution*, Back Bay Books, 2000

Heilbroner Robert L., *The Worldly Philosophers: The Lives, Times, and Ideas of the Great Economic Thinkers*, 7th Revised Edition, Touchstone, 1999

Herrera Remy, *Un autre capitalisme n'est pas possible*, Editions Syllepse, 2010, in French

Heuvel Katrina Vanden, *Meltdown: How Greed and Corruption Shattered Our Financial System and How We Can Recover*, Nation Books, 2009

Hirsh Michael, *Capital Offense: How Washington's Wise Men Turned America's Future Over to Wall Street*, Wiley, 2010

Holliday Chad, Schmidheiny Stephan, Watts Philip, *Walking the Talk: The Business Case for Sustainable Development*, Berrett-Koehler Publishers, 2002

Hornstein Harvey A., Ph.D., *Brutal Bosses and Their Prey*, Riverhead Books, 1996

Inoue Shinichi, *Putting Buddhism to Work, A New Approach to Management and Business*, Kodansha International Ltd., 1997

Jackall Robert, *Moral Mazes, The World of Corporate Managers*, Oxford University Press, 1989

Jackson Jennifer, *An Introduction to Business Ethics*, Blackwell Publishers, 1996

Jacobs Joseph J., *The Anatomy of an Entrepreneur, Family, Culture, and Ethics*, ICS Press, 1991

Jay Antony, *Management and Machiavelli: An Inquiry into the Politics of Corporate Life*, Bantam Books, 1969

Johnson Simon, *13 Bankers: The Wall Street Takeover and the Next Financial Meltdown*, Pantheon, 2010

Johnston David Cay, *Free Lunch: How the Wealthiest Americans Enrich Themselves at Government Expense (and Stick You with the Bill)*, Portfolio Trade, 2008

Jorion Paul, *Le capitalisme a l'agonie*, Fayard, 2011, in French

Kahneman Daniel and co-authors, *Rationality, Fairness, Happiness: Selected Writings*, in Hebrew, Keter and the University of Haifa, 2005. Based on Kahneman Daniel and co-authors, *Choices, Values, and Frames*, Cambridge University Press, 2000

Kahneman Daniel, Knetsch Jack L., Thaler Richard H., *Anomalities: The Endowment Effect, Loss Aversion, and Status Quo Bias*, The Journal of Economic Perspectives, Vol. 5, No. 1 (Winter, 1991), pp. 193-206

Kansas Dave, *The Wall Street Journal Guide to the End of Wall Street as We Know It: What You Need to Know About the Greatest Financial Crisis of Our Time and How to Survive It*, Collins Business, 2009

Kaufman Allen, Zacharias Lawrence, Karson Marvin, *Managers vs. Owners, The Struggle for Corporate Control in American Democracy*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1995

Kelley Michael, *On Stone or Sand, The Ethics of Christianity, Capitalism, & Socialism*, Pleroma Press, 1993

Keynes John Maynard, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Classic House Books, 2008 (1936)

Kidder Rushworth M., *How Good People Make Tough Choices, Resolving the Dilemmas of Ethical Living*, A Fireside Book published by Simon & Schuster, 1995

Klein Naomi, *Fences and Windows, Dispatches from the Front Lines of the Globalization Debate*, Picador, 2002

Klein Naomi, *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*, Picador, 2000

Klein Naomi, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2008

Kotlikoff Laurence J., *Jimmy Stewart is Dead: Ending the World's Ongoing Financial Plague with Limited Purpose Banking*, Wiley, 2010

Krugman Paul, *End This Depression*, W. W. Norton, 2013

Krugman Paul, *A Country is Not a Company*, Harvard Business School Press, 2009

Krugman Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W. W. Norton, 2009 (1999)

Lapavitsas Costas et al., *Crisis in the Euro Zone*, Verso, 2012

Lee Kuan Yew, *Memoirs: From Third World to First, The Singapore Story: 1965-2000*, Singapore Press Holdings, Times Editions, 2000

Leeson Nick, *Rogue Trader, How I Brought Down Barings Bank and Shook the Financial World*, Little, Brown and Company, Boston, 1996

Leopold Les, *How to Make a Million Dollars an Hour: Why Hedger Funds Get Away with Siphoning Off America's Wealth*, John Wiley & Sons, 2013

Lepineux François, Rose Jean-Jacques, Bonanni Carole, Hudson Sarah, *La RSE, La responsabilité sociale des entreprises, Théories et pratiques, Stratégie*, Dunod, 2010, in French

Lewis Michael, *Liar's Poker, Rising through the wreckage on Wall Street*, Penguin, 1990

Lewis Michael, *Panic: The Story of Modern Financial Insanity*, W. W. Norton, 2009

Lewis Michael, *The Big Short: Inside the Doomsday Machine*, W.W. Norton, 2010

Lordon Frédéric, *D'un retournement l'autre, Comédie sérieuse sur la crise financière en quatre actes et en alexandrins*, Editions du Seuil, 2011, in French

Lowenstein Roger, *The End of Wall Street*, Penguin, 2010

Lowenstein Roger, *When Genius Failed, The Rise and Fall of Long Term Capital Management*, Random House, 2000

Lubbers Eveline, edited by, *Battling Big Business*, Common Courage Press, 2002

Lynn Jonathan and Jay Antony, *The Complete Yes Minister, The Diaries of a Cabinet Minister by the Right Hon. James Hacker MP*, British Broadcasting Corporation, 1984

Lynn Matthew, *Bust: Greece, the Euro, and the Sovereign Debt Crisis*, John Wiley & Sons, 2011

Machiavelli Niccolo, *The Prince*, Bantan Books, 1981

Madsen Peter and Shaftritz Jay M., *Essentials of Business Ethics*, A Meridian Book, 1990

McDonald Duff, *Last Man Standing: The Ascent of Jamie Dimon and JPMorgan Chase*, Simon & Schuster, 2009

McDonald Lawrence G. and Robinson Patrick, *A Colossal Failure of Common Sense: The Inside Story of the Collapse of Lehman Brothers*, Crown Business, 2009

McGee Suzanne, *Chasing Goldman Sachs: How the Masters of the Universe Melted Wall Street Down… And Why They'll Take Us to the Brink Again*, Crown Business, 2010

Mackey John & Sisodia Raj, *Conscious Capitalism: Liberating the Heroic Spirit of Business*, Harvard Business Review Press, 2013

McLean Bethany & Nocera Joe, *All the Devils are Here: The Hidden History of the Financial Crisis*, Portfolio Penguin, 2010

Minsky Hyman, *Stabilizing an Unstable Economy*, McGraw-Hill, 2008

Monks Robert A.G., *The Emperor's Nightingale, Restoring the Integrity of the Corporation in the Age of Shareholder Activism*, Addison-Wesley, 1998

Morgenson Gretchen, Rosner Joshua, *Reckless Endangerment: How Outsized Ambition, Greed, and Corruption Led to Economic Armageddon*, Times Books, Henry Holt and Company, 2011

Morita Akio, with Reingold Edwin M. and Shimomura Mitsuko, *Made in Japan: Akio Morita and Sony*, E.P. Dutton, 1996

Morris Charles R., *The Two Trillion Dollar Meltdown: Easy Money, High Rollers, and the Great Credit Crash*, Public Affairs, 2009

Mott Graham M., *How to Recognize and Avoid Scams Swindles and Rip-Offs, Personal Stories Powerful Lessons*, Golden Shadows Press, 1994

Nash Laura L., Ph.D., *Believers in Business, Resolving the Tensions between Christian Faith, Business, Ethics, Competition and our Definitions of Su*ccess, Thomas Nelson Publishers, 1994

Nash Laura L., *Good Intentions Aside, A Manager's Guide to Resolving Ethical Problems*, Harvard Business School Press, 1993

O'Neill Jessie H., *The Golden Ghetto, The Psychology of Affluence*, Hazelden, 1997

Parks Robert H., Ph.D., *The Witch Doctor of Wall Street, A Noted Financial Expert Guides You through Today's Voodoo Economics*, Prometheus Books, 1996

Paulson Henry M. Jr., *On the Brink: Inside the Race to Stop the Collapse of the Global Financial System*, Business Plus, 2010

Péguy Charles, *L'Argent, suivi de L'Argent Suite*, Gallimard, 1932, in French

Péguy Charles, *Une éthique sans compromise, textes essentiels de Charles Péguy*, Agora Pocket, 2011, in French

Peicuti Cristina, *Crédit, Déstabilisation et Crises*, L'Harmattan, 2010, in French

Peters Thomas J. and Waterman, Jr. Robert H., *In Search of Excellence, Lessons from America's Best-Run Companies*, Warner Books, 1984

Piketty Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2014

Pontusson Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe Vs. Liberal America*, Cornell University Press, 2005

Posner Richard A. The Honorable, *A Failure of Capitalism: The Crisis of '08 and the Descent into Depression*, Harvard University Press, 2009

Pozen Robert, *Too Big to Save?: How to Fix the U.S. Financial System*, Wiley, 2010

Pratley Peter, *The Essence of Business Ethics*, Prentice Hall, 1995

Precht Richard David, *L'art de ne pas être un égoïste: Pour une éthique responsable*, Belfond, 2012, in French, translated from German

Prins Nomi, *It Takes a Pillage: Behind the Bailouts, Bonuses, and Backroom Deals from Washington to Wall Street*, Wiley, 2009

Rae Scott B. & Wong Kenman L., *Beyond Integrity, A Judeo-Christian Approach to Business Ethics*, Zondervan Publishing House, 1996

Rajan Raghuram G., *Fault Lines: How Hidden Fractures still Threaten the World Economy*, Princeton University Press, 2010

Reich Robert B., *Aftershock: The Next Economy & America's Future*, Vintage Books, 2011

Reich Robert B., *Beyond Outrage: What Has Gone Wrong with Our Economy and Our Democracy, and How to Fix It*, Vintage Books, 2012

Reid T.R., *The United States of Europe: The New Superpower and the End of American Supremacy*, Penguin, 2005

Reinhart Carmen M. & Rogoff Kenneth S., *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, 2009

Richardson Janice, Edited by, *World Ethics Report on Finance and Money*, Editions Eska, 1997

Rifkin Jeremy, *The European Dream: How Europe's Vision of the Future is Quietly Eclipsing the American Dream*, Tarcher, 2005

Ritholtz Barry, *Bailout Nation: How Greed and Easy Money Corrupted Wall Street and Shook the World Economy*, Wiley, 2009

Roberts Michael, *The Great Recession: Profit Cycles, Economic Crisis, A Marxist View*, Michael Roberts, 2009

Rolfe John and Troob Peter, *Monkey Business, Swinging through the Wall Street Jungle*, Warner Business Books, 2000

Roubini Nouriel and Mihm Stephen, *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*, Penguin, 2010

Rozen Aharon, *Crisis and Punishment, What Happened to the World in 2007-2009 and Why the American Way of Life Is Bankrupt*, Globes Hasifria, 2009, in Hebrew

Sachs Jeffrey D., *The Price of Civilization: Reawakening American Virtue and Prosperity*, Random House, 2012

Sapir Jacques, *La démondialisation*, Editions du Seuil, 2011, in French

Schroeder Alice, *The Snowball: Warren Buffett and the Business of Life*, Bantam, 2009

Senor Dan & Singer Saul, *Start-Up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle*, Twelve Hachette Book Group, 2011

Shelp Ron with Ehrbar Al, *Fallen Giant: The Amazing Story of Hank Greenberg and the History of AIG*, Wiley, 2009

Shiller Robert J., *Irrational Exuberance, Second Edition, Revised & Updated*, Broadway, 2009

Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP & Affiliates, *Dodd-Frank Act, Commentary and Insights*, http://www.skadden.com/Cimages/siteFile/Skadden_Insights_Special_Edition_Dodd-Frank_Act1.pdf, 2010

Smilansky Saul, *10 Moral Paradoxes*, Haifa University Press, Yediot Ahronot – Sifrei Hemed, 2012

Solomon Robert C., *Above the Bottom Line, An Introduction to Business Ethics*, Second Edition, Harcourt Brace College Publishers, 1994

Solomon Robert C., *Ethics and Excellence, Cooperation and Integrity in Business*, The Ruffin Series in Business Ethics, Oxford University Press, 1993

Sorkin Andrew Ross, *Too Big to Fail: The Inside Story of How Wall Street and Washington Fought to Save the Financial System – and Themselves*, Viking Adult, 2009

Soros George, *The Crash of 2008 and What it Means: The New Paradigm for Financial Markets*, Public Affairs, 2008

Stern Gary H., *Too Big to Fail: The Hazards of Bank Bailouts*, Brookings Institution Press, 2009

Stewart James B., *Den of Thieves*, Simon & Schuster Paperbacks, 1991

Stiglitz Joseph E., *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*, W. W. Norton, 2012

Stiglitz Joseph E., Sen Amartya, Fitoussi Jean-Paul, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, New Press, 2010

Stiglitz Joseph E., *Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy*, W. W. Norton & Co., 2010

Stiglitz Joseph E., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New Press, 2010

Stiglitz Joseph E., *Making Globalization Work*, W. W. Norton & Company, 2007

Stiglitz Joseph E., *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*, W. W. Norton, 2004

Stiglitz Joseph E., *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company, 2003

Strauss Michael, *Volition and Valuation*, University Press of America, 1999

Strober Gerald and Strober Deborah, *Catastrophe: The Story of Bernard L. Madoff, The Man Who Swindled the World*, Phoenix Books, 2009

Taibbi Matt, *Griftobia: A Story of Bankers, Politicians, and the Most Audacious Grab in American History*, Spiegel & Grau, 2011

Taibbi Matt, *The Great American Bubble Machine (Goldman Sachs)*, Rolling Stone 1082-1083, July 9-23, 2009 http://www.rollingstone.com/politics/news/12697/64796?RS_show_page=0

Taleb Nassim Nicholas, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2007

Tamari Meir, *The Challenge of Wealth, A Jewish Perspective on Earning and Spending Money*, Jason Aronson Inc., 1995

Velasquez Manuel G., *"Corporate Ethics: Losing It, Having It, Getting It"*, Madsen, Essentials of Business Ethics, A Meridian Book, 1990, pp. 228-244

Wallwork Ernest, *Psychoanalysis and Ethics*, Yale University Press, 1991

Ward Gary, *Developing & Enforcing a Code of Business Ethics, A Guide to Developing, Implementing, Enforcing and Evaluating an Effective Ethics Program*, Pilot Books, 1989

Wessel David, *In Fed We Trust: Ben Bernanke's War on the Great Panic*, Crown Business, 2009

Wikipedia: Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, July 2010, 2010 European sovereign debt crisis (Greece, Goldman Sachs, Downgrading of debt, danger of default, role of speculators), PIGS (economics), Financial Crisis of 2007-2010 (Housing Bubble, Sub-prime Lending, Deregulation, Over-leveraging, Financial Innovation and Complexity, Incorrect Pricing of Risk, Boom and Collapse of the Shadow Banking System, Commodities Boom, Systemic Crisis,

Greece, Iceland, Ireland, Spain), Late-2000s Recession/The Great Recession, References, Links, and other Articles.

Williams Oliver F., Houck John W., edited by, *A Virtuous Life in Business, Stories of Courage and Integrity in the Corporate World*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1992

Williams Oliver F., Reilly Frank K. & Houck John W., edited by, *Ethics and the Investment Industr*y, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1989

Wilson Rodney, *Economics, Ethics and Religion, Jewish, Christian and Muslim Economic Thought*, New York University Press, 1997

Woodstock Theological Center, Seminar in Business Ethics, *Ethical Considerations in Corporate Takeovers*, Georgetown University Press, 1990

Wright Lesley and Smye Marti, *Corporate Abuse, How "Lean and Mean" Robs People and Profits*, Macmillan, 1996

Wuthnow Robert, *Poor Richard's Principle, Recovering the American Dream through the Moral Dimension of Work, Busines, & Money*, Princeton University Press, 1996

Yunus Muhammad, *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*, PublicAffairs, 2009

Zakaria Fareed, *The Post-American World, Release 2.0, Updated and Expanded*, Norton, 2011

Zola Emile, *Money (L'argent)*, Mondial, 2007

Zuckerman Gregory, *The Greatest Trade Ever: The Behind-the-Scenes Story of How John Paulson Defied Wall Street and Made Financial History*, Broadway Business, 2009

LIST OF WORKS

All My Sons, 1948, 95 min., based on Arthur Miller's play, Director Irving Reis, with Edward G. Robinson, Burt Lancaster
All My Sons TV 1986, 122 min., Director Jack O'Brien, with Aidan Quinn, James Whitmore

Architecture to Zucchini: The people, companies and organizations pioneering sustainability, 2006, 129 min., 12 segment educational video

The Ascent of Money: Boom and Bust, 2008, 120 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson
The Ascent of Money: The Financial History of the World, 2008, 240 min., Director Adrian Pennink, with Niall Ferguson

Babbitt, 1934, 74 min., Director William Keighley, with Guy Kibbee and Aline MacMahon, based on Sinclair Lewis' book – Babbitt

Bad Seed: The Truth about our Food, 2006, 112 min., Director Adam Curry

The Bank, 2001, 106 min., Director Robert Connolly, with David Wenham, Anth. LaPaglia

Barbarians at the Gate, 1993, TV, 107 m., Director Glenn Jordan, based on the book by Bryan Burrough & John Helyar, on the RJR Nabisco takeover, with James Garner, Jonathan Price

BBC – 1929, The Great Crash, 2009, 60 min.

BBC – The Love of Money, 2009, Part I – The Bank that Bust the World (Lehman), 51 min., Part II – The Age of Risk, 51 min., Part III – Back from the Brink, 51 min.

BBC – The Madoff Hustle, 2009, 51 min.

Beyond Borders, 2003, 127 min., Director Martin Campbell, with Angelina Jolie, NGOs

Beyond the Line, Turn the Risks of Climate and Environmental Change into Compelling Business Opportunities, 2009, 55 minutes, with interviews of Anthony Simon and key management of GE, Ikea, Marks & Spencer, Marriott, and experts from the Carbon Disclosure Project, Environmental Defense Fund, Forum for the Future, World Resources Institute and other organizations partnering with companies to help them reduce their environmental impacts and increase their business performance.

The Big One, 1997, 91 min., Director Michael Moore, who tries to convince Phil Knight to open a Nike factory in Flint, Michigan instead of the sweat shops in Asia

Biography, Andrew Carnegie, 2000, 50 min., documentary on Carnegie

Biography – Ben & Jerry's, 2008, 50 min., starring: Ben Cohen, Jerry Greenfield

Biography - Bill Gates: Sultan of Software, 2004, 50 min., documentary on Microsoft

Biography, Henry Ford, 1999, 50 min., documentary on the Ford Automobile Company

Biography, J. Pierpont Morgan, 2000, 50 min., documentary on Morgan

Biography, Sam Walton: Bargain Millionaire, 2004, 50 min., documentary on WalMart

Boiler Room, 2000, 118 min., Director Ben Younger, with Giovanni Ribisi, Vin Diesel

Capitalism: A Love Story, 2009, 127 min., starring and directed by Michael Moore

Charlie Rose interviews Sheila Bair (October 17, 2008), 2008, 27 min. out of a DVD of 57 min.

Charlie Rose, Warren Buffett (October 1, 2008), 2008, 57 min.

Charlie Rose, Jamie Dimon (July 7, 2008), 2008, 57 min.

Charlie Rose, A Conversation with Author Thomas L. Friedman, about his book Hot, Flat, and Crowded: Why We Need a Green Revolution – and How it Can Renew America; September 9, 2008, 57 min.

Charlie Rose with Thomas L. Friedman (August 31, 2005), 60 min., documentary. An interview of Thomas L. Friedman, columnist for the New York Times and author of The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century

Charlie Rose with Hank Paulson (May 19, 2004), 2006, 57 min.

Charlie Rose with Nassim Taleb (December 3, 2008), 2008, 21 minutes out of a DVD of 57 minutes

Charlie Rose with Muhammad Yunus (June 4, 2004), 2006, 57 min.

China Blue, 2005, 86 min., Director Micha X. Peled, documentary on globalization in China

The China Syndrome 1979, 122 m, Director James Bridges, with Jane Fonda, Jack Lemon

A Civil Action, 1998, 112 min., Director Steven Zaillian, with John Travolta, Robert Duvall, based on Jonathan Harr's book

Class Action, 1991, 110 min., Direc. Michael Apted, with Gene Hackman, M.E. Mastrantonio

Collapse, 2009, 80 min., Director Chris Smith, based on a book by Michael Ruppert

The Corporation, 2003, 145 min., Directors Jennifer Abbott, Mark Achbar, based on the book by Joel Bakan "The Corporation: A Pathological Pursuit of Profit and Power", with Noam Chomsky, Peter Drucker, Milton Friedman, Ray Anderson, Naomi Klein, Michael Moore, Howard Zinn

The Crooked E, the Unshredded Truth about Enron, TV 2003, 100 min., Director Penelope Spheeris, with Christian Kane and Brian Dennehy, based on the book by Brian Cruver

Damaged Care, 2002 (TV), 114 min., Director Harry Winer, with Laura Dern

Professor Daniel Kahneman interviewed by Chrystia Freeland, Reuters, Fireside Chat Zeitgeist Europe, 2010, 27 min. http://www.youtube.com/watch?v=uUYQrLsmNMM

Dealers, 1989, 87 min., Director Colin Bucksey, with Paul McGann, Rebecca De Mornay

Death of a Salesman, TV 1985, 130 min., based on Arthur Miller's play, Director Volker Schloendorff, with Dustin Hoffman and John Malkovich

The Devil's Advocate, 1997, 144 m, Director Taylor Hackford, based on the novel by Andrew Neiderman, with Al Pacino, Keanu Reeves, Charlize Theron, Jef. Jones, Judith Ivey

Disclosure, 1994, 128 min., Director Barry Levinson, based on the novel by Michael Crichton, with Michael Douglas, Demi Moore, Donald Sutherland, Caroline Goodall

The Divine Comedy by Dante Alighieri, (1999) Kultur Video

Endgame, 2007, 140 min., Director Alex Jones

An Enemy of the People, 1978, 90 min., Director George Schaefer, with Steve McQueen
Ganashatru 1989, 99 min., Director Satyajit Ray, Indian film based on Henrik Ibsen's play

Enron: The Smartest Guys in the Room, 2005, documentary film, Director Alex Gibney, 109 min., with Peter Coyote as Narrator, with Andrew Fastow, Ken Lay and Jeff Skilling, based on the book by Bethany McLean and Peter Elkind, who also appear in the film - The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron

Erin Brockovich, 2000, 132 mi., Director Steven Soderbergh, with Julia Roberts, A. Finney

Executive Suite, 1954, 104 min., Director Robert Wise, based on the novel by Cameron Hawley, with William Holden, Frederic March, Barbara Stanwick, June Allyson, Walter Pidgeon, Shelley Winters, Nina Foch, Louis Calhern, Paul Douglas

The Firm, 1993, 154 min., based on the novel by John Grisham. Director Sydney Pollack, with Tom Cruise, Ed Harris, Gene Hackman, Jeanne Tripplehorn, Hol Holbrook

F.I.S.T., 1978, 145 min., Director Norman Jewison, with Sylvester Stallone, Rod Steiger

The Flaw, 2010, 82 min., Director - David Sington, with Joseph Stiglitz, Robert Shiller, Louis Hyman

Ford: The Man and the Machine, 1987 (TV), 200 min., Director Allan Eastman, based on book by Robert Lacey, with Cliff Robertson, Hope Lange, Heather Thomas, R. H. Thomson

Four Horsemen, 2012, 97 min., Director/Writer Ross Ashcroft, with Joseph Stiglitz, Noam Chomsky

Free to Choose, Milton Friedman's TV series, 1990, 243 min., 5 Volumes, 3 DVDs: The Power of the Market, The Tyranny of Control, Freedom & Prosperity, The Failure of Socialism, Created Equal

Frontline: Black Money (2009), 2009, 60 min., starring and directed by Lowell Bergman

Frontline: Breaking the Bank (2009), 2009, 60 min.

Frontline: Inside the Meltdown, 2009, 60 min., Director Michael Kirk

Frontline: The Madoff Affair (2009), 2009, 60 min.

Frontline: Ten Trillion and Counting (2009), 2009, 60 min.

Frontline: The Warning (2009), 2010, 60 min., Director Michael Kirk, Reported by Jim Gilmore

The Future of Food, 2004, 88 min., Director Deborah Koons Garcia

Glengarry Glen Ross, 1992, 100 min., Director James Foley, based on David Mamet's play, with Jack Lemmon, Al Pacino, Ed Harris, Alan Arkin, Kevin Spacey, Alec Baldwin, Jonathan Price

Globalization & Human Rights, 1998, TV, 60 min., Writing credits: Rory O'Connor, Danny Schechter, hosted by Charlayne Hunter-Gault

The Gold Rush, 1925, 96 min. - silent or 69 min. remastered 1942 sound release. Director Charles Chaplin, with Charles Chaplin, Mark Swain

The Great Gatsby, 1974, 140 min., Director Jack Clayton, with Robert Redford, Mia Farrow, based on Frances Scott Fitzgerald's Book
The Great Gatsby, 2013, 137 min., Director Baz Luhrmann, with Leoanrdo DiCaprio (Gatsby), Tobey Maguire (Nick), Carey Mulligan (Daisy)

Greed, 1924, 239 min., Director Erich von Stroheim, based on the novel by Frank Norris, with Zasu Pitts, Gibson Gowland

How to Save the World, 2007, 103 min., Directors Thomas and Barbara Burstyn

How to Succeed in Business Without Really Trying, 1967, 121 min., Director David Swift

Il Conformista 1970, 115 min., Director Bernardo Bertolucci, based on Alberto Moravia’s book The Conformist, with Jean-Louis Trintignant, Stefania Sandrelli, Yvonne Sanson

An Inconvenient Truth, 2006, 96 min., Director Davis Guggenheim, Narrated by Al Gore

Inequality for All, 2013, 86 min., Director Jacob Kornbluth, with Robert Reich, based on his book Aftershock: The Next Economy and America's Future

Inside Job, 2010, 109 minutes, written and directed by Charles Ferguson, narrated by Matt Damon

The Insider, 1999, 157 min., Director Michael Mann, with Al Pacino and Russel Crowe

The Inspector General 1949, 102 min., Director Henry Koster, with Danny Kaye, based on Revisor by Nikolai Gogol

It's a Wonderful Life, 1946, 130 min., Director Frank Capra, with James Stewart, Donna Reed

Jean de Florette, 1986, 122 min., Director Claude Berri, with Yves Montand, Gerard Depardieu, based on Marcel Pagnol's book

Julius Caesar 1953, 120 min., Director Joseph Mankiewicz, with Marlon Brando, James Mason, based on William Shakespeare's play

La Curee 1966, 98 min., Director Roger Vadim, with Jane Fonda and Michel Piccoli

L'Argent TV, 1988, 250 min, based on Emile Zola's book L' Argent, about the financier Aristide Saccard, Director Jacques Rouffio, with Claude Brasseur, Miou-Miou, M. Galabru
L' Argent, 1928, 195 min., Director Marcel L' Herbier, with Pierre Alcover, Alfred Abel

Les Grandes Familles 1958, 92 min., based on Maurice Druon's book, Director Denys de la Patteliere, with Jean Gabin, Bernard Blier, Pierre Brasseur, Jean Dessailly, Jean Murat

Life and Debt, 2001, 80 min., Director Stephanie Black, globalization, IMF, Jamaica

Life of Emile Zola 1937, 116 min., Director William Dieterle, with Paul Muni, Henry O'Neill

Lois Gibbs and the Love Canal, TV 1982, 100 min., Director Glenn Jordan, with Marsha Mason, based on the Love Canal scandal

Man of La Mancha 1972, 132 min., Director Arthur Hiller, with Peter O'Toole, Sophia Loren, based on Don Quijote by Miguel de Cervantes

Manon des Sources 1986, 113 min, Director Claude Berri, with Emmanuele Beart, Daniel Auteuil, based on Marcel Pagnol's book

Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media, 1992, 167 min., Directors Mark Achbar and Peter Wintonick, about corporate media's role in modern propaganda

Marie: A True Story, 1985, 112 min., Director Roger Donaldson, with Sissy Spacek

McLibel, 2005, 85 min., Director Franny Armstrong, on McDonald's libel suit in the UK

The Merchant of Venice, 2004, 138 min., Director Michael Radford, with Al Pacino, Jeremy Irons, based on William Shakespeare's play
The Merchant of Venice, TV 1973, 131 min., Director John Sichel, with Laurence Olivier
The Merchant of Venice TV 1980, 157 min., Director Jack Gold, with Warren Mitchell

Milton Friedman, 2002, 73 m., Interviewed by Gary S. Becker, Intellectual Portrait Series

Modern Times, 1936, 87 min., Director Charles Chaplin, with Charles Chaplin, Paulette Goddard

Nassim Nicholas Taleb: The Future Has Always Been Crazier Than We Thought, 2008, 90 min.

Nine to Five, 1980, 110 min., Director Colin Higgins, with Jane Fonda, Dolly Parton

No Logo, 2003 V, 42 mi., Director Sut Jhally, documentary based on the book "No Logo" by Naomi Klein on globalization, hegemony of brands and democratic resistance

Nova - Trillion Dollar Bet, 2000, 50 m., documentary on Long Term Capital Management

The Odyssey TV 1997, 173 min., Director Andrei Konchalovsky, with Gretta Scacchi, Irene Papas, based on Homer's book

Other People's Money, 1991, 103 min., Director Norman Jewison, based on Jerry Sterner's play, with Danny DeVito, Gregory Peck, Penelope Ann Miller, Piper Laurie

Outsourced, 2006, 103 min., Director John Jeffcoat, with Josh Hamilton, Ayesha Dharkar, Asif Basra, Matt Smith

Patterns, 1956, 83 min., Director Fielder Cook, with Van Heflin, Ed Beg

Paul Hawken: The New Great Transformation, 2007, 71 min., Director Chris Baldwin, Speaker: Paul Hawken

Pirates of Silicon Valley, 1999, TV, 95 min., Director Martin Burke, with Anthony Michael Hall as Bill Gates of Microsoft, Noah Wyle as Steve Jobs of Apple, Joey Slotnick as Steve Wozniak of Apple, John DiMaggio as Steve Ballmer of Microsoft

Precarity, 2004, 197 min., Concept & Realization: Francesca Bria, Tora Krogh, Lize de Clercq. A compilation of 17 videos on victims of globalization, from Italy, Spain, Korea, Mexico, Japan, Netherlands, France, US, Michael Moore, Naomi Klein, The Take

Rhinoceros, 1974, 104 min., Director Tom O'Horgan, with Zero Mostel and Gene Wilder, based on Eugene Ionesco's play

Rigoletto 1982, 130 min., Verdi's opera with Piave's libretto based on Victor Hugo's play Le roi s'amuse, Director John Michael Phillips, with John Rawnsley as Rigoletto and Marie McLaughlin as Gilda. The English National Opera in an adaptation to contemporary Mafia.
Rigoletto 1982, 128 min., Director Jean-Pierre Ponnelle, with Luciano Pavarotti

Ripped Off: Madoff and the Scamming of America, and Crash: The Next Great Depression, 2009, 94 min., History, Starring Bernie Madoff

The Rise of Disaster Capitalism, 2009, with Naomi Klein, 77 minutes
The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism, Naomi Klein, Bioneers, 2008, 33 minutes
The Shock Doctrine, 2009, Documentary by Michael Winterbottom and Mat Whitecross, with Naomi Klein, 89 minutes

RJR/Nabisco, Braces for Buyouts, The History Channel, documentary, 2002, 50 min.

Roger & Me, 1989, 91 min., Director Michael Moore, on GM plant shutdowm and downsizing

Rogue Trader 1999, 101 min., based on Nick Leeson's autobiography about the disastrous collapse of UK's Barings Bank, Director James Dearden, with Ewan McGregor, Anna Friel

Runaway Jury, 2003, 127 m., Director Gary Fleder, based on the novel by John Grisham, with John Cusack, Gene Hackman, Dustin Hoffman, Rachel Weisz, Bruce McGill

Seven Samurai 1954, 190 min., Director Akira Kurosawa, with Toshira Mifune

Shaping the Future: 2008 Global Conference: A Discussion with Nobel Laureates in Economics, 2008, 75 min., Milken Institute

Sicko, 2007, 123 min., Director Michael Moore, a documentary on the American healthcare system

Silkwood, 1983, 131 min., Director Mike Nichols, with Meryl Streep, Cher, Kurt Russell

Startup.com, 2001, 107 min., Director Chris Hegedus, Jehane Noujaim, documentary with Kaleil Tuzman and Tom Herman, on the rise and fall of the Internet company govWorks.com

Super Size Me, 2004, 100 min., Director and Actor - Morgan Spurlock. McDonalds, fast food unhealthy effects, the first ever reality-based movie, beginning and ending in 30 days

Syriana, 2005, 126 min., Director Stephen Gaghan, with George Clooney, C. Plummer, Matt Damon

The Take, 2004, 87 min., documentary directed by Avi Lewis, written by Naomi Klein, Argentina

The Threepenny Opera: Die Dreigroschenoper, 1931, music Kurt Weill, 112 min., Director Georg Pabst, with Lotte Lenya, based on Bertolt Brecht's play
The Beggar's Opera 1953, 94 min., Director Peter Brook, with Laurence Olivier, Hugh Griffith

Too Big to Fail, 2011, 100 min., Director Curtis Hanson, with James Woods, William Hurt, Paul Giamatti, writers Peter Gould, Andrew Ross Sorkin

Topaze 1951, 136 min, Director Marcel Pagnol, with Fernandel, based on Marcel Pagnol's play
Topaze, 1933, 78 min., Director Harry d'Abbadie d'Arrast, with John Barrymore, Mirnay Loy
Topaze, 1935, 103 min., Director Louis J. Gasnier, with Louis Jouvet, Edwige Feuillere.

Triumph of the Nerds: The Rise of Accidental Empires, 1996, 165 min., TV, Director Robert Cringely, documentary on the origins of the personal computer with Paul Allen (co-founder Microsoft), Steve Ballmer, Bill Gates, Steve Jobs, Steve Wozniak, Gordon Moore

The Visit 1964, 100 min., Director Bernhard Wicki, with Ingrid Bergman
Hyenas, 1992, 113 m., Director Djibril Diop Mambety, African film based on the play The Visit of the Old Lady by Friedrich Durrenmatt

Wall Street, 1987, 120 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas, Martin Sheen
Wall Street 2: Money Never Sleeps, 2010, 127 min., Director Oliver Stone, with Michael Douglas

Wal-Mart: The High Cost of Low Price, 2005, 95 min., Director Robert Greenwald

Warren Buffett - Oracle of Omaha, 2000, 60 min., about the story of Berkshire Hathaway

We're Not Broke, 2012, 53 min., Directors and Writers Victoria Bruce and Karin Hayes

Where is the World Going to, Mr. Stiglitz?, 2007, 380 min., starring Joseph Stiglitz

Who Killed the Electric Car?, 93 min., Director Chris Paine, Narrated by Martin Sheen

Working Girl, 1988, 115 min., Director Mike Nichols, with Harrison Ford, Sigourney Weaver, Melanie Griffith, Alec Baldwin

The Yes Men, 2003, 2003, 83 min., Directors Dan Ollman and Sarah Price, WTO satire

Yes, Prime Minister, UK 1992, 461 min., Director Sidney Lotterby, with Paul Edington, Nigel Hawthorne, TV series and books by Jonathan Lynn and Anthony Jay (Yes, Minister)

Dr. JACQUES CORY – CURRICULUM VITAE

PERSONAL INFORMATION

Home Address: 2, Costa Rica Street, Haifa, Israel 34981
Telephone: 972-4-8256608 or 972-4-8246316. Mobile: 972-544-589518.
Fax: 972-4-8343848
E-mail: coryj@zahav.net.il
Website: http://www.businessethicscory.com or http://www.businessethics.co.il

EDUCATION

Ph.D. Business Administration (with distinction), CNAM - Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, France, 2004. Doctoral Dissertation in French - 'Business Ethics and the Minority Shareholders' - the first dissertation on this subject in the world.

MBA Business Administration, INSEAD, Fontainebleau, France, 1968. An International MBA in a trilingual program: English, French and German.

BA Economics and Political Sciences, Hebrew University of Jerusalem, Israel, 1966.

ACADEMIC ACTIVITIES

2004-2013 Lecturer at the MBA, International MBA, MA, BA programs, and 17 classes of the Naval Academy, at The University of Haifa, Israel, on: Corporate Governance, Business Administration, Social & Economic Justice, Business Ethics, CSR - Corporate Social Responsibility, Sustainability, Globalization, M&A - Mergers & Acquisitions, Business and Government, Leadership and Stakeholders, NGOs and the Public Sector. Elected in 2005 as the Best Lecturer of the University of Haifa and received appreciation letters from deans and students.

2010-2011 Lecturer at the International MBA program in English, at The Tel Aviv University, Israel, on: The Future of Capitalism in a Sustainable Society, a Contemporary Course in the Context of the Great Recession of 2007-2010; and a Course on Business Ethics.

2009-2010 Lecturer at the Executive MBA program, at The Technion Israel Institute of Technology, Tel Aviv, Israel, on: Business Ethics & the Future of Capitalism in a Sustainable Society.

2006 Visiting Professor, INSEAD, Singapore, on: Semestrial Course of Business Ethics - 'Individual, Business & Society: The Ethical Dilemma'.

2005 Lecturer at the Ruppin Academic Center on Business Ethics.

2010-2014 Lecturer at the Carmel Academic Center in English and in Hebrew on Business Ethics and the Future of Capitalism.

BUSINESS ACTIVITIES

2014 Writing of Ethical Code, 10 Case Studies, and Training for Sibat, the International Defense Cooperation Agency

2006 Chairman of the Advisory Board, Taditel, Israel.

2005 Business Manager CycleTec, affiliate of American Israeli Paper Mill, Israel.

2002 General Manager Corporate Recovery Management, W&S Israel.
1981 - 2000 Top-level management of large and small hi-tech companies, M&A and strategic partnerships, international business, know-how transfer with conglomerates, shares and debentures offerings in the US & Israel, subsidiaries management, international turnarounds, initiating new ventures. Business activities in France, US, Europe, Israel.

Turnaround Plans and successful implementation of Elbit (1981-1982), Elscint's subsidiaries (1987-1988), NBase (1995-1996), and other companies, in hi-tech and low-tech, in France, the US and Israel, increasing in several cases valuation by more than 1,000%.

M&A and JV Negotiations of Israeli, U.S., Canadian, French, German, and Spanish companies in the computer, Internet, data communication, telecom, imaging, semi-conductor, and aerospace industries. Due diligence, negotiations, 100 business plans, strategic planning.

Technology Transfer: conducting of negotiations and agreements, including development, manufacturing and marketing rights, between large European, American and Israeli companies, such as Nixdorf, Alcatel, Hon and Global. Management of a Satellite Communications Consortium (1991-1993) comprised of some of the largest Israeli companies: IAI, Rafael/Galram, Elisra, Gilat, Technion.

Management: **(1981-1987)** Vice President in charge of business activities, sales and finance of Elbit, one of the largest Israeli hi-tech companies. Was directly responsible for the transition from heavy losses to peak profits, M&A, and international business breakthrough. Managed U.S. and Israeli public offerings. Member of U.S. and Israeli Boards of Directors. Initiated and managed Strategic Planning.

1973-1980: Sales Manager and Head of the Defense Sales Department at Elbit, Israel.
1970-1973: Export Manager and Assistant to the Executive CEO at Electra, Israel.
1968-1970: Assistant to the Strategic Planning VP of Israel Aircraft Industries, Israel.

BOOKS

"**Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein"**, The Edwin Mellen Press, US, 2009. An academic book in English, focusing on the Economic Whirl, starting in the eighties with damages of billions and culminating in the Great Economic Crisis of 2008 with damages of trillions, its origins, analysis and potential solutions. The book comprises of theoretical issues, cases based on business experience, and works: on business ethics, sustainability, globalization, corporate governance, & social responsibility. Hard cover - 2009, soft cover - 2010, used as textbook.

"Selected Issues in Business Ethics and Social Responsibility", published by Magnes Publishers, the Hebrew University of Jerusalem, Israel, in July 2008: Analysis of theoretical issues and ethical dilemmas in original cases, films, plays & novels, forecasting the world economic crisis & presenting practical vehicles to overcome the crisis. Received an outstanding acclaim and used as textbook.

Two books - **"Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders"** and **"Activist Business Ethics"**, published by Kluwer Academic Publishers Boston, US, in 2001 (now Springer). Paperback Editions by Springer, US, 2004. Pioneer research, based on case studies of U.S., French & Israeli companies and extensive business experience, with a modern approach on

activism in business ethics. The books found the rules that govern unethical conduct towards minority shareholders, which were validated by the Enron scandal. Activist Business Ethics is quoted on Wikipedia & other websites, is quoted several times in the entry "Business Ethics" of Wikipedia, is recommended in Wikipedia and Answers.com for "Further Reading", and is treated as a standard text/source book in Talk: Business Ethics in Wikipedia. The book is in about one thousand university libraries all over the world (USA – 750, Germany – 41, Canada – 36, France, UK, Netherlands, Belgium, Norway, Denmark, Poland, Italy, Switzerland, Romania, Slovenia, Spain, Mexico, Colombia, Lebanon, Israel, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Turkey, Qatar, South Korea, South Africa, Malaysia, Singapore, China, etc.), and sells also in Russia, India, Japan, Greece, Thailand, Brazil, etc.

Doctoral Dissertation in French - '**Business Ethics & the Minority Shareholders**', 2004, at CNAM, Paris, France, in 2004 and at other locations. Book "**L'ethique des affaires et les actionnaires minoritaires**", published by Editions Universitaires Europeennes in France in 2012. Used as textbook.

Novel in Hebrew **"Beware of Greeks' Presents"**, Bimat Kedem, Israel, 2001, a modern Odyssey on Business Ethics, with the essay "**Business Ethics in Israel – the Dream and the Calamity**", one of the first essays on this topic. Used as textbook. A Play in Hebrew - "**Nelly's Choice**", Jacques Cory with Amalia Eyal, in 2005 (on Cory's website and at the library of the University of Haifa). Used as textbook. Reading of the play was performed at the Hebrew University of Jerusalem on July 30, 2008. Translated into French in 2008 by Saskia Cohen - "**Le choix de Nelly**", published in 2012 in France by Edilivre. A Play in Hebrew "**Nelly Doron**" by Jacques Cory, written in 1997 and published on Cory's website, University of Haifa, Transparency International Israel, Ometz, Carmel websites, etc. in 2012.

Chapters in Edited Books – "**Une maniere originale d'enseigner la RSE**" (An original method to teach CSR), in the book "La RSE – La responsabilite sociale des entreprises – Theories et pratiques", by Francois Lepineux, Jean-Jacques Rose, Carole Bonanni, Sarah Hudson, published by Dunod in France in 2010. "**In the Name of Citizens, Business or Officials? Insights on the Public Responsibility of the Government and Public Administration**" by Eran Vigoda Gadot and Jacques Cory, in the book "Public Responsibility in Israel" by Raphael Cohen-Almagor, Ori Arbel-Ganz, Asa Kasher, published by Hakibbutz Hameuchad Publishing House & The Jerusalem Center for Ethics, in Hebrew, in Israel, 2012. One of the first essays on Business & Government & Social Justice in Israel.

"Capitalism: Crises and Solutions – Essays, Articles, Case Studies, Courses" – an academic free eBook textbook in Hebrew and English, published in 2017, with new texts for the new courses in Hebrew and English, focusing on the recent crises of capitalism, devising original solutions for the crises. The contemporary courses include also for the first time the findings of the breakthrough pioneering book "Academic Proof that Ethics Pays", the ethical code of Israeli's MOD/Sibat and international case studies on the implementation of ethical codes, essays & articles on the Great Recession of 2007-2010, bibliography of the most recent books published by the best authors on the crises of capitalism and potential solutions, etc.

"Academic Proof that Ethics Pays" – An academic free eBook in English published in 2017, a breakthrough pioneering research book proving for the first time ever statistically that "Ethics Pays" for the ethical countries and they are the most prosperous on earth. Cory's Index integrates 50 of the most salient and unequivocal parameters, devised by the most objective organizations, giving a

common determination to the performance of countries. As the countries with the best ranks in Cory's Index are also the most ethical and have a very strong statistical correlation between their ethical and prosperity rankings, it proves that Ethics Pays. The eBook was sent to some of the best universities and published on Cory's website.

"Ethics Pays: A Comprehensive Atlas of Salient Parameters in the 300 Countries of the World Proving that Ethics Pays" - An academic free eBook in English published in 2016. The eBook proves that the most ethical countries obtain the best results in all the parameters - GDP per capita, democracy, peace, equality, freedom, happiness, social progress, efficiency, globalization, competitiveness, etc., and the most corrupt countries obtain the worst results. The book is also a geography book describing the 18 - 55 most salient parameters of the world's countries, and comparing the achievements of all the 300 countries of the world. The most salient parameters can be allocated to each country, or can remain in the tables of the book and in the links of the book**.** The free eBook can be found at the websites of the libraries of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Israel, Cory's website, organizations…

"Ethical Codes and Case Studies, Essays and Articles on Social, Economic and Governmental Justice" - An academic free eBook in Hebrew published in 2016, comprising ethical codes, generic case studies on ethical codes, professional essays and articles on social, economic and governmental justice, published until 2015. The free eBook is at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website, organizations...

"Social, Economic & Governmental Justice: Essays, Articles & the Play "Nelly Doron"" - A free eBook in Hebrew, published in 2012 on the Internet at Jacques Cory's website in HOME, BOOKS and HEBREW, at the University of Haifa's Library website - **http://lib.haifa.ac.il** (search by name of author or book), Transparency International Israel, Ometz, Carmel Academic Center websites, etc. Includes also short stories: "Baruch Ashem", "Rain Fairy", correspondence, appreciation letters, social justice projects, satires, Ladino activities, case studies... Based on "**Essays & Articles on Social & Economic Justice, Business & Government in Israel**", published since 2010 on journals & websites.

"**The Future of Capitalism in a Sustainable Society**" in English, based on The Great Recession of 2007-2010: book in progress, along an outline on Cory's website. Bibliography of 120 books, a similar number of videos, and hundreds of articles, was read and hundreds of notes were prepared as basis for writing the book upon receipt of adequate financing. The book calls into question the conduct of corporations, leaders, executives and regulators before, during and after the Recession and shows how the invisible hand, minimal regulation and maximization of profits have a perverse impact on the world economy, society, stakeholders, business and profitability. Finally, the book suggests a new political economy of the state, new strategy for the private and public sectors, new economy of income and wealth distribution, in the context of a proper humane policy bringing sustainable development.

"Essays, Memoirs and Articles on General and Personal Topics" – A free eBook in Hebrew on general and personal topics published in 2016, comprising essays and articles on general topics, memoirs and personal topics based on Cory's autobiography, on literature, biographies, drama, linguistics, correspondence, a youth diary **"A Portrait of the Idealist as a Young Man"**, showing how the character of Cory was shaped in his early youth, Cory's Ladino activities, and views on the Israeli-Palestinian conflict. The free eBook can be found at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website...

"Cory's Cosmopolitan Cultural Credo: Autobiography – A Lifetime Companion for the Universal Intellectual Humanist" – A free eBook in English published in 2016, describing Cory's experience, works and thoughts on his fields of interest, a new kind of literature, comprising of a mixture of: novels, drama, biographies, non-fiction, linguistics, geography, business, ethics, academics, economics, history, music, arts, films, philosophy, poetry, folklore, sociology, travel, and even humor. The book is Cory's credo and truth, an ode to humanism, moderation and harmony, in Cory's cosmopolitan, polyglot and holistic approach. It can be read, seen, or heard during thousands of hours, which will arise hopefully a desire to learn languages, literature, philosophy, history, geography, ethics and drama, and watch the best films, plays, classical and folkloric music, arts… The free eBook can be found at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website...

"A Voyage Into My World's Culture" – A free eBook in English published on Cory's website in 2016. It exists also in a book format. A voyage of an intellectual, any intellectual into the World's Culture, mainly European Culture, with lists and surveys on literature, theater, travel, cinema, music, arts, languages, philosophy, history; focusing on the culture and memories from the many countries visited in Europe, America, Asia, Australia, Africa…

"The Book of Ruthy" - A free eBook in Hebrew published on Cory's website in 2016. It exists also in a book format. Ruthy, Cory's wife biography, as perceived through memories, **correspondence of the young couple**, the Children Book **"Rain Fairy"** written by Jacques and illustrated by Joseph, Cory's son, the play **"Nelly's Choice"**, songs and poems on Ruthy, greetings from friends, family, colleagues, hundreds of photos – family, work, trips, screenplay and audio play with links to videos and audios, travel memories from trips... **Appendix** – Schedule, Greetings and Photos of the celebration on Ruthy's 70th birthday.

"Ijiko and His Grandparents in the Jungle" – A free eBook in Hebrew published on Cory's website in 2016. The children book by Jacques Cory, illustrated by Elena Gat, edited by Shirly Garfunkel, exists also in a book format with illustrations. This book is based on the author's jungle stories to his children and grandchildren, who also contributed their inputs to the plot, with names primarily deriving from funny words in Ladino, as lion Hastrapula, giraffe Siskerina, monkey Sholobolo, witch doctor Melizina, rhinoceros Haftona, teacher Troncho…

"Latest Book of Other Works" – A free eBook in English, Hebrew, French, Ladino, etc. published on Cory's website in 2017. The book comprises for the first time in a book format the Essays and Articles published in the last few years on business ethics, culture, Sephardic heritage, poetry, satire, eulogy, etc., Details on 40+ Cory's Books, Table of Contents and Covers of Books, Outline of the Book Project "The Future of Capitalism in a Sustainable Society", List of the Lists on Culture and Other Topics in Cory's eBooks, CVs of Jacques Cory, Essay on the Greek/Ladino Heritage of Cory's Family, The Christian Heritage Business Plan, Original Initiatives in Business Ethics, Correspondence with Family and Friends, Courses in English, French and Hebrew, and other texts in those and other languages.

PROFESSIONAL ACTIVITIES

2013 – Member of the Advisory Board of I.Q.L. The Israeli Directors Forum Ltd. The Forum (Integrity, Quality & Leadership) is designed to upgrade the work of directors as well as to enrich and equip them with professional tools for performance of their duty.

2012 - Initiating a proposal for the Award of Sustainable Justice Prizes in Israel and in other countries, member of the Prize Committee with well-known ethical experts in the award fields of: Social Justice, Economic Justice, Governmental Justice, Environmental Justice,

Media Justice, Educational Justice & Cultural Justice, i.a. Nobel Prize laureate Professor Dan Shechtman, famous playwright Joshua Sobol, and leading professors, journalists & activists.

2011 - Organization of Symposium on Social & Economic Justice with the University of Haifa & Ometz in Haifa, Israel**.** Lecture by Cory, Participation of Leading Professors, Businessmen, Social Activists, NGO Leaders & Daphni Leef. Symposium filmed by the Academic Channel.

Participation in the Forums of the Israeli Social Protest Movement and Others for Enhancing Social Justice in Israel, Transparency, Ethics, & Reducing Business & Government Relations.

2001 - Lectures at Conferences, Universities, Organizations, Companies and Governmental Forums, in the U.S., Europe and Israel. Transcripts, Films & Articles on Lectures – on Cory's website.

Transparency International, Berlin – Drawing Lessons from the Great 2008 Recession - 2010
Insead, Fontainebleau, France - Lectures and Workshops at Ethics Days – 2001/2003
European Union - Stresa, Italy, Lecture on Trends in M&A - 2001
Ethics & Management - Symposium of Paris' high ranking executives - 2003
In Europe – meetings for promoting Cory's books in Paris, London, Frankfurt, Amsterdam and Copenhagen, with collaboration of Kluwer – 2001
In the USA – meetings for promoting Cory's books in Washington, Boston and New York, participating at the annual meeting of Society for Business Ethics in Washington – 2001

Israel: Keynote Speaker - Top Management of Israeli Bank Leumi, Transparency International, Israeli SEC, the Israeli Electric Company, Elbit, IAI, Apax & Insead Anciens Association, Ernst & Young. Magnes Launching of Book – ZOA hall, Tel Aviv, Bimat Kedem Launching of Book – Suzan Dalal hall, Tel Aviv. Speaker at the Hi-Tech Summit (Technology & People), Directors' Convention, Ethics Center at the Israeli Stock Exchange, Internal Auditors Convention, Mishkenot Shaananim Ethics Center, Ethics & Engineering, BDO, Migdal Insurance Group, Izraeli Ethics Center, Ometz, forums of the Technion and the University of Haifa, Reali High School, and on Israeli radio & TV.

2013 – Articles in Walla Business and Ethics Center Mishkenot Shaananim Bulletin
2010 - Publicist, News First Class, NFC, News 1, a leading Israeli News Website
2009-2011 – Columnist, "Ethics and You" – The Israeli CPA Review
2008- Articles in Transparency International Israel and Ometz
2006 - Member of the Editorial Advisory Board, Society and Business Review, Emerald.
2001 - Israel: Essays and Articles on Social & Economic Justice, Business Ethics, Business & Government

PUBLIC ACTIVITIES

2015 – Award of the Israeli highest ethical prize by Ometz "Itur Hamofet".

1981 - Member of the Society for Business Ethics in the US; the France and United Kingdom Chambers of Commerce in Israel. Member of the Boards of Directors/Management of Transparency International Israel, Ometz ethical NGO, Haifa Theater, Haifa Film Festival.

LANGUAGES

Fluent in English, French (mother tongue), Spanish, Ladino, Hebrew. Fair knowledge of Italian, German, Portuguese, Romanian, Interlingua. Reading capabilities in more than 40 other languages.

AVOCATIONS

Theater, Literature, Cinema, Languages, Research, Travel.

FAMILY AND PERSONAL STATUS

Married Ruthy Popliker, August 19, 1969. Three children: Joseph, Amir, Shirly, all of them married with children. Born in Cairo, Egypt, June 5, 1944, studied in French at the Lycee Francais du Caire. Living in Israel since 1953. Israeli citizen (mother Pauline Simon Cory was a Greek citizen).

LIST OF PUBLICATIONS – Dr. JACQUES CORY

BOOKS

"**Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein"**, The Edwin Mellen Press, US, 2009. An academic book in English, focusing on the Economic Whirl, starting in the eighties with damages of billions and culminating in the Great Economic Crisis of 2008 with damages of trillions, its origins, analysis and potential solutions. The book comprises of theoretical issues, cases based on business experience, and works: on business ethics, sustainability, globalization, corporate governance, & social responsibility. Hard cover - 2009, soft cover - 2010, used as textbook.

"Selected Issues in Business Ethics and Social Responsibility", published by Magnes Publishers, the Hebrew University of Jerusalem, Israel, in July 2008: Analysis of theoretical issues and ethical dilemmas in original cases, films, plays & novels, forecasting the world economic crisis & presenting practical vehicles to overcome the crisis. Received an outstanding acclaim and used as textbook.

Two books - **"Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders"** and **"Activist Business Ethics"**, published by Kluwer Academic Publishers Boston, US, in 2001 (now Springer). Paperback Editions by Springer, US, 2004. Pioneer research, based on case studies of U.S., French & Israeli companies and extensive business experience, with a modern approach on activism in business ethics. The books found the rules that govern unethical conduct towards minority shareholders, which were validated by the Enron scandal. Activist Business Ethics is quoted on Wikipedia & other websites, is quoted several times in the entry "Business Ethics" of Wikipedia, is recommended in Wikipedia and Answers.com for "Further Reading", and is treated as a standard text/source book in Talk: Business Ethics in Wikipedia. The book is in about one thousand university libraries all over the world (USA – 750, Germany – 41, Canada – 36, France, UK, Netherlands, Belgium, Norway, Denmark, Poland, Italy, Switzerland, Romania, Slovenia, Spain, Mexico, Colombia, Lebanon, Israel, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Turkey, Qatar, South Korea, South Africa, Malaysia, Singapore, China, etc.), and sells also in Russia, India, Japan, Greece, Thailand, Brazil, etc.

Doctoral Dissertation in French - '**Business Ethics & the Minority Shareholders**', 2004, at CNAM, Paris, France, in 2004 and at other locations. Book "**L'ethique des affaires et les actionnaires minoritaires**", published by Editions Universitaires Europeennes in France in 2012. Used as textbook.

Novel in Hebrew **"Beware of Greeks' Presents"**, Bimat Kedem, Israel, 2001, a modern Odyssey on Business Ethics, with the essay "**Business Ethics in Israel – the Dream and the Calamity**", one of the first essays on this topic. Used as textbook. A Play in Hebrew - "**Nelly's Choice**", Jacques Cory with Amalia Eyal, in 2005 (on Cory's website and at the library of the University of Haifa). Used as textbook. Reading of the play was performed at the Hebrew University of Jerusalem on July 30, 2008. Translated into French in 2008 by Saskia Cohen - "**Le choix de Nelly**", published in 2012 in France by Edilivre. A Play in Hebrew "**Nelly Doron**" by Jacques Cory, written in 1997 and published on Cory's website, University of Haifa, Transparency International Israel, Ometz, Carmel websites, etc. in 2012.

Chapters in Edited Books – "**Une maniere originale d'enseigner la RSE**" (An original method to teach CSR), in the book "La RSE – La responsabilite sociale des entreprises – Theories et pratiques", by Francois Lepineux, Jean-Jacques Rose, Carole Bonanni, Sarah Hudson, published by Dunod in France in 2010. "**In the Name of Citizens, Business or Officials? Insights on the Public Responsibility of the Government and Public Administration**" by Eran Vigoda Gadot and Jacques Cory, in the book "Public Responsibility in Israel" by Raphael Cohen-Almagor, Ori Arbel-Ganz, Asa Kasher, published by Hakibbutz Hameuchad Publishing House & The Jerusalem Center for Ethics, in Hebrew, in Israel, 2012. One of the first essays on Business & Government & Social Justice in Israel.

"Capitalism: Crises and Solutions – Essays, Articles, Case Studies, Courses" – an academic free eBook textbook in Hebrew and English, published in 2017, with new texts for the new courses in Hebrew and English, focusing on the recent crises of capitalism, devising original solutions for the crises. The contemporary courses include also for the first time the findings of the breakthrough pioneering book "Academic Proof that Ethics Pays", the ethical code of Israeli's MOD/Sibat and international case studies on the implementation of ethical codes, essays & articles on the Great Recession of 2007-2010, bibliography of the most recent books published by the best authors on the crises of capitalism and potential solutions, etc.

"Academic Proof that Ethics Pays" – An academic free eBook in English published in 2017, a breakthrough pioneering research book proving for the first time ever statistically that "Ethics Pays" for the ethical countries and they are the most prosperous on earth. Cory's Index integrates 50 of the most salient and unequivocal parameters, devised by the most objective organizations, giving a common determination to the performance of countries. As the countries with the best ranks in Cory's Index are also the most ethical and have a very strong statistical correlation between their ethical and prosperity rankings, it proves that Ethics Pays. The eBook was sent to some of the best universities and published on Cory's website.

"Ethics Pays: A Comprehensive Atlas of Salient Parameters in the 300 Countries of the World Proving that Ethics Pays" - An academic free eBook in English published in 2016. The eBook proves that the most ethical countries obtain the best results in all the parameters - GDP per capita, democracy, peace, equality, freedom, happiness, social progress, efficiency, globalization, competitiveness, etc., and the most corrupt countries obtain the worst results. The book is also a geography book describing the 18 - 55 most salient parameters of the world's countries, and

comparing the achievements of all the 300 countries of the world. The most salient parameters can be allocated to each country, or can remain in the tables of the book and in the links of the book**.** The free eBook can be found at the websites of the libraries of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Israel, Cory's website, organizations…

"Ethical Codes and Case Studies, Essays and Articles on Social, Economic and Governmental Justice" - An academic free eBook in Hebrew published in 2016, comprising ethical codes, generic case studies on ethical codes, professional essays and articles on social, economic and governmental justice, published until 2015. The free eBook is at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website, organizations...

"Social, Economic & Governmental Justice: Essays, Articles & the Play "Nelly Doron"" - A free eBook in Hebrew, published in 2012 on the Internet at Jacques Cory's website in HOME, BOOKS and HEBREW, at the University of Haifa's Library website - **http://lib.haifa.ac.il** (search by name of author or book), Transparency International Israel, Ometz, Carmel Academic Center websites, etc. Includes also short stories: "Baruch Ashem", "Rain Fairy", correspondence, appreciation letters, social justice projects, satires, Ladino activities, case studies... Based on "**Essays & Articles on Social & Economic Justice, Business & Government in Israel**", published since 2010 on journals & websites.

"**The Future of Capitalism in a Sustainable Society**" in English, based on The Great Recession of 2007-2010: book in progress, along an outline on Cory's website. Bibliography of 120 books, a similar number of videos, and hundreds of articles, was read and hundreds of notes were prepared as basis for writing the book upon receipt of adequate financing. The book calls into question the conduct of corporations, leaders, executives and regulators before, during and after the Recession and shows how the invisible hand, minimal regulation and maximization of profits have a perverse impact on the world economy, society, stakeholders, business and profitability. Finally, the book suggests a new political economy of the state, new strategy for the private and public sectors, new economy of income and wealth distribution, in the context of a proper humane policy bringing sustainable development.

"Essays, Memoirs and Articles on General and Personal Topics" – A free eBook in Hebrew on general and personal topics published in 2016, comprising essays and articles on general topics, memoirs and personal topics based on Cory's autobiography, on literature, biographies, drama, linguistics, correspondence, a youth diary **"A Portrait of the Idealist as a Young Man"**, showing how the character of Cory was shaped in his early youth, Cory's Ladino activities, and views on the Israeli-Palestinian conflict. The free eBook can be found at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website...

"Cory's Cosmopolitan Cultural Credo: Autobiography – A Lifetime Companion for the Universal Intellectual Humanist" – A free eBook in English published in 2016, describing Cory's experience, works and thoughts on his fields of interest, a new kind of literature, comprising of a mixture of: novels, drama, biographies, non-fiction, linguistics, geography, business, ethics, academics, economics, history, music, arts, films, philosophy, poetry, folklore, sociology, travel, and even humor. The book is Cory's credo and truth, an ode to humanism, moderation and harmony, in Cory's cosmopolitan, polyglot and holistic approach. It can be read, seen, or heard during thousands of hours, which will arise hopefully a desire to learn languages, literature, philosophy, history, geography, ethics and drama, and watch the best films, plays, classical and folkloric music, arts… The free eBook can be found at the libraries websites of the University of Haifa, Carmel Academic Center, Cory's website...

"A Voyage Into My World's Culture" – A free eBook in English published on Cory's website in 2016. It exists also in a book format. A voyage of an intellectual, any intellectual into the World's Culture, mainly European Culture, with lists and surveys on literature, theater, travel, cinema, music, arts, languages, philosophy, history; focusing on the culture and memories from the many countries visited in Europe, America, Asia, Australia, Africa…

"The Book of Ruthy" - A free eBook in Hebrew published on Cory's website in 2016. It exists also in a book format. Ruthy, Cory's wife biography, as perceived through memories, **correspondence of the young couple**, the Children Book **"Rain Fairy"** written by Jacques and illustrated by Joseph, Cory's son, the play **"Nelly's Choice"**, songs and poems on Ruthy, greetings from friends, family, colleagues, hundreds of photos – family, work, trips, screenplay and audio play with links to videos and audios, travel memories from trips... **Appendix** – Schedule, Greetings and Photos of the celebration on Ruthy's 70th birthday.

"Ijiko and His Grandparents in the Jungle" – A free eBook in Hebrew published on Cory's website in 2016. The children book by Jacques Cory, illustrated by Elena Gat, edited by Shirly Garfunkel, exists also in a book format with illustrations. This book is based on the author's jungle stories to his children and grandchildren, who also contributed their inputs to the plot, with names primarily deriving from funny words in Ladino, as lion Hastrapula, giraffe Siskerina, monkey Sholobolo, witch doctor Melizina, rhinoceros Haftona, teacher Troncho…

"Latest Book of Other Works" – A free eBook in English, Hebrew, French, Ladino, etc. published on Cory's website in 2017. The book comprises for the first time in a book format the Essays and Articles published in the last few years on business ethics, culture, Sephardic heritage, poetry, satire, eulogy, etc., Details on 40+ Cory's Books, Table of Contents and Covers of Books, Outline of the Book Project "The Future of Capitalism in a Sustainable Society", List of the Lists on Culture and Other Topics in Cory's eBooks, CVs of Jacques Cory, Essay on the Greek/Ladino Heritage of Cory's Family, The Christian Heritage Business Plan, Original Initiatives in Business Ethics, Correspondence with Family and Friends, Courses in English, French and Hebrew, and other texts in those and other languages.

ARTICLES

2009 – 2011 – Columnist: "Ethics and You" at Roeh Haheshbon, Israeli CPA Review

June 2011, Holistic Ethics, "Ethics & You", Column in Roeh Haheshbon, Israeli CPA Review

March 2011 - Inside Information and Insider Trading, "Ethics and You", Israeli CPA Review

October 2010 - Lessons for the Insurance Industry, "Ethics and You", Israeli CPA Review

August 2010 - Teaching Business Ethics with Plays, "Ethics and You", Israeli CPA Review

(also in French)

June 2010, The Greatest Scheme in History, "Ethics and You", Israeli CPA Review

April 2010 - Mark to Market & the Great Recession, "Ethics and You", Israeli CPA Review

February 2010 - Sustainability - Paul Hawken, "Ethics and You", Israeli CPA Review

(also in English)

October 2009 - Drawing Lessons from the Great Recession of 2008, Israeli CPA Review

(also in English)

August 2009 - CPA's Ethical Mission, "Ethics and You" Column in Israeli CPA Review

(also in English)

June 2009 - Chinese Wall's Illusion, "Ethics and You" Column in Israeli CPA Review

April 2007 – Essay "The Twelve Commandments", 12 Rules on Reconciliation between Profitability and Ethics, in Roeh Haheshbon, the Israeli CPA Review (also in English)

2013 - Walla Business, a Leading Israeli News Website

May 2013 – Lapid, Fisher, Netanyahu, Bourgeoisie's Knights

March 2013 – Linking Economy and Society

2010 - Publicist at News First Class, NFC, News 1, a Leading Israeli News Website

July 2016 – Are we Perverted, Different of Normal?

May 2016 - On Irrational Decisions in My Life

April 2016 – Analysis of Sibat's Ethical Code

April 2016 – Self-Observation and Analysis of New Books

March 2014 – On Theater, Cameri, Frost/Nixon

March 2014 – On Orientalism and Europocentrism

February 2014 – Eulogy for Zvi Aviel, one of the greatest Israeli's Poets, with Translation from German by Cory of one of his first stories

February 2014 – Spanish Citizenship for Sephardim

November 2013 – Ethics Starts at the Top

April 2013 - Sustainable Justice in the World's Cultures

March 2013 – Who Is the Real Aristocracy in Israel?

November 2012 – Social, Economic and Governmental Justice

August 2012 – The Nightmare of Julia, a satire

June 2012 - Absolute Responsibility for the Carmel Disaster and the Breaking of the Social Justice Movement

March 2012 - Social & Economic Justice Activists - Anarchists, Communists & Impudents?

February 2012 - Essay - The Actual Context of the Play "The Visit of the Old Lady"

November 2011 - Social & Economic Justice in Israel (Published also on Ometz's website)

August 2011 - Open Letter to the Leaders of the Social Movement

March 2011 – How I Discovered the Synagogue of Coria?

December 2010 - Brethren, Our Country is on Fire

July 2010 - Bibliotherapy and Me

2013 – Ethics Center Mishkenot Shaananim Bulletin

March 2013 – Social, Economic and Governmental Justice

2011 – Initiated and Participated with Ladinokomunita in the Translation and Editing of the UN Universal Declaration of Human Rights into Ladino, published on the UN Website, and on the website eSefarad Spain in Ladino.

2008 -2009 - Transparency International Israel's Website and Nihul Shakuf

October 2009 - The Decline of Ethics following the Great Recession of 2008

November 2008 - 36 Principles of Business and Ethics in the Economic World Towards 2020

(also in English)

2009 - Ometz's (Israeli Ethical Organization) Website

December 2009 - Article on the Great Recession

May 2009 - Futuristic Satire "Children of Winter 1973 – 2049"

April 2009 - The Basic Principles of the Political Platform of the Israeli Second Republic Movement

February 2009 - The Ethical Failures of the World Economic Crisis

(As well as articles published on other websites from 2010 onwards)

2004 - Articles published in Globes, a leading economic daily newspaper

September 2008 - (G Magazine pp. 25-30) an Interview with Cory and a Review by Dror Feuer on Cory's Book

August 2008 - Anat Cohen, On Ethical Screening for MBA Students, with Interviews of Leading Academics, including Jacques Cory

July 2004 – an Article by Jacques Cory "Stop the Rhinoceros we want to step down"

Other Articles

2015 – Wonderful Love – Ladino and Me – Essay and Poetry, Romansa Sefaradit, Hakivun Mizrah, Gilayon 28, pages 58-62, December 2015

Review of Zvi Aviel's Poetry, Iton 77, July 2015

2014 – Satire on Israel and the Knesset, following Danny Shechtman's Presidential Candidacy, YouTube, June 2014

Spanish Citizenship for Sephardim in Ladino, Diyalog Turkey May 2014, pp. 87-89, Satire April 2014

2011 - How I discovered the synagogue of Coria? written by Cory in 5 languages, published: in Tarbut Sefarad Spain, in Spanish... Aurora Israel, in Spanish... Anajnu Chile, in Spanish... Shelanu Argentina, in Spanish... CCIU Uruguay, in Spanish… eSefarad Argentina, in Ladino & Spanish... Ladinokomunita USA, in Ladino... Forojudio Mexico, in Ladino... Los Muestros Belgium, in Ladino... Aki Yerushalaim Israel, in Ladino... Sephardic Horizons USA, in Ladino... News1 Israel, in Hebrew... Sharsheret Hadorot Israel, in English & Hebrew... Halapid US, in English... Nahar Misraim France, in French… Letter from the Spanish Ambassador in Israel in Spanish with translation into English... Afterword by Cory in English

April 2005 - Site of Ladino Poem – "Onde estas mujer kerida?" (published in Aki Yerushalayim no. 77, p. 75), Text of the Ladino Poem, with Hebrew Translation

Site of "Oriental Wind – Who is Oriental?" (Hakivun Mizrah Review no. 2, p. 12, - Bimat Kedem), Text of the poem

August 2002 - Academic Books appear in home page of Kluwer's site as "Books Relating to the Enron Scandal".

July 2002 - Review on "Business Ethics" and novel in the National Chapter Bulletin of Transparency International

June 2002 - Essay on "Internet and Transparency as Ethical Vehicles" in the Israeli review "Status"

2002 - Review on "Business Ethics" in the European IQ Magazine no. 2, 2002, with a circulation of 30,000 copies to the Insead Alumni and Companies' contacts

2001 - 36 Laws of Wrongdoing to Minority Shareholders in Unethical Companies

2001 - Essay on Business Ethics in Israel (with a summary of Cory's Kluwer academic books)

Ethical Strategic Planning, The International Ethical Fund, The Global Center for Business Ethics, Integrity Tests

September/October 2001: The Internet and Transparency as Ethical Vehicles (Mashavei Enosh, 165-166)

How to Implement a Turnaround Plan (published in Investment & Society Israel 1989, Seven Days Ltd., pp. 36-37)

Summer 2001 - Review on "Business Ethics" in Transparency and Management, Transparency International Journal, Shvil

Introducing new materials on Jacques Cory's website: www.businessethicscory.com Book in Hebrew "Social, Economic & Governmental Justice", Articles, Extracts of Books, Social, Economic, Cultural, Travel & Linguistic Activities, Courses, Photos, Lectures & Videos of Lectures, Correspondence, Audio Play, Screenplay, Play "Nelly Doron", Stories, Lists, Internet Links…

Dr. JACQUES CORY – Short CV

Dr. Jacques Cory, Ph.D. with Distinction, CNAM, France - 2004, MBA Insead, France - 1968, BA University of Jerusalem – 1966; is an international businessman specializing in M&A in Europe, US, and Israel; as well as a pioneering author in business ethics, and a lecturer at the University of Haifa - 2004-2013, in MBA, International MBA in English, MA, BA and 17 classes of the Naval Academy, the University of Tel Aviv, International MBA in English – 2010/11, the Technion, MBA 2009/10, Insead MBA 2006, and other universities. Cory is the author of articles, i.a. columnist on Business Ethics in the "Israeli CPA Review" - 2009/11, and academic books published in the US at Kluwer and Springer, "Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders", and "Activist Business Ethics" - in 2001/2004, a PhD dissertation in French, "L'ethique des affaires et les actionnaires minoritaires" - in 2004, CNAM, published in France in 2012 as an academic book, the first academic books ever on ethics to minority shareholders; Mellen, "Business Ethics for a Sustainable Society: Conquering the Corporate Frankenstein, in 2009/2010, and in Israel at Magnes, the Hebrew University of Jerusalem, "Selected Issues in Business Ethics and Social Responsibility - in July 2008; a novel, "Beware of Greeks' Presents" - in 2001 in Israel, a play in Hebrew "Nelly's Choice" (adapted from "Nelly Doron"), published in France "Le choix de Nelly" - in 2012; chapters of books in French (CSR) published in France in 2010, and in Hebrew, Public Responsibility in Israel, published in Israel - 2012.

Cory published on websites of universities and others free eBooks in English, in 2017 "Academic Proof that Ethics Pays", proving for the first time ever statistically that ethical countries are the most prosperous according to Cory's Index integrating 50 most salient quantitative & qualitative parameters, "Capitalism: Crises and Solutions" & "Latest Book of Other Works"; in 2016 - "Ethics Pays: A Comprehensive Atlas of Salient Parameters in the 300 Countries of the World", "Cory's Cosmopolitan Cultural Credo" – an Autobiography, "A Voyage into my World's Culture"; in Hebrew - "Ethical Codes & Case Studies, Essays & Articles on Social, Economic & Governmental Justice", "Essays, Memoirs and Articles on General and Personal Topics", "The Book of Ruthy", in 2012 - "Social, Economic & Governmental Justice: Essays, Articles & the Play "Nelly Doron"", etc.

Cory's books, articles, lectures and courses focus on business ethics to minority shareholders, in banks, M&A, the stock exchange, the future of capitalism in the context of the Great Recession of 2007-2010, business & government, CSR, corporate governance, directors, sustainability, globalization, leadership, social justice. Cory's book "Activist Business Ethics" is quoted several times in the entry "Business Ethics" on Wikipedia and on other websites, and was purchased by more than a thousand libraries of the best universities all over the world. In 2014 Cory wrote a prize-winning Ethical Code, ten case studies and conducted training for Sibat, the International Defense Cooperation Agency.

Cory held senior positions in the high tech industry, was VP Finance & Sales (1981-1987) of Elbit, one of the largest high tech companies in Israel, led issues on Wall Street and in Israel, wrote over 100 business plans, and has conducted M&As, turnaround plans, and know-how agreements in the US, Europe and Israel. Cory received in 2015 the Israeli highest ethical prize, by Ometz - "Itur Hamofet", was elected as the best lecturer of the University of Haifa, and was a Member of the Boards of Directors of companies in the US & Israel, Transparency International Israel, the Haifa Theater, and the Haifa Film Festival. Cory is a Member of the Advisory Board of I.Q.L. The Israeli Directors Forum Ltd. Cory has a website describing his activities. Cory is fluent in English, French (mother tongue), Spanish, Ladino, Hebrew; has a fair knowledge of Italian, German, Portuguese, Romanian, Interlingua. He is married to Ruthy Popliker since 1969, children: Joseph, Amir, Shirly. Born in Cairo, Egypt, 1944, studied at the Lycee, Israeli citizen living in Israel since 1953.

Cory gave lectures at Transparency International's headquarters in Berlin, a European Union Forum at Stresa, Italy, Ethics & Management Symposium of Paris' high ranking executives, Insead Ethics Days in Fontainebleau, France; and in Israel: at the Hi-Tech Summit, Directors' Convention, Top Management of Israeli Bank Leumi, Israeli SEC and Elbit; at Transparency International Israel, Ethics Center at the Israeli Stock Exchange, Internal Auditors Convention, Mishkenot Shaananim Ethics Center, IAI, Migdal Insurance Group, the Israeli Electric Company, Ernst & Young, Izraeli Ethics Center, Apax & Insead Anciens Association, Ometz, forums of the Technion, the Universities of Tel Avia, of Haifa and other universities, was interviewed on the radio and TV. Cory organized a Symposium on Social & Economic Justice with the Haifa University & Ometz in Haifa, Israel - 2011.

תמצית קורות חיים של ד"ר יעקב קורי

ד"ר יעקב קורי הוא איש עסקים בינלאומיים המתמחה במיזוגים ורכישות בארה"ב, אירופה וישראל, מחבר של ספרים, מאמרים וקורסים חלוציים באתיקה עסקית, בעלי מניות מיעוט, צדק חברתי וכלכלי, הון ושלטון, אחריות חברתית, ממשל תאגידי, מיזוגים ורכישות, מנהל עסקים, קיימות, מנהיגות, אלכ"רים והמגזר הציבורי וגלובליזציה, ומרצה: באוניברסיטת חיפה - 2004-2013 - בתוכניות MBA, MBA בינלאומי, BA, 17 מחזורים של האקדמיה הימית; באוניברסיטת תל אביב - MBA בינלאומי באנגלית, באתיקה עסקית ועתיד הקפיטליזם על רקע המשבר הכלכלי העולמי – 2010-11, הטכניון – MBA - 2009-10, INSEAD - 2006, המרכז האקדמי כרמל - 2010-2014, ועוד. קורי כתב טור קבוע "אתיקה ואתה" בבטאון "רואה החשבון" (2009-2011) וחיבר ספרים אקדמיים: Business Ethics: The Ethical Revolution of Minority Shareholders, Activist Business Ethics, שיצאו לאור בארה"ב ב- Kluwer/Springer ב- 2001-2004; Business Ethics for a Sustainable Society שיצא לאור בהוצאת Mellen ב- 2009-2010, בישראל "סוגיות נבחרות באתיקה עסקית ובאחריות חברתית" במאגנס – 7/2008, שזכה לביקורות נלהבות, רומן אתי שיצא לאור בישראל "הישמרו מדורון יווני" (2001); מחזה בעברית "בחירתה של נלי" (עיבוד של "נלי דורון"), שתורגם לצרפתית ויצא לאור בצרפת ב- 2012; תיזה לדוקטורט בצרפתית (2004) שפורסמה כספר אקדמי בצרפת ב- 2012, פרקי ספרים בעברית ובצרפתית, ועוד.

קורי כתב ספרים דיגיטליים, שפורסמו באתרים של אוניברסיטאות, ארגונים ועוד, באנגלית ב- 2017, ספר פורץ דרך: An Academic Proof that Ethics Pays, המוכיח לראשונה בצורה סטטיסטית שהמדינות האתיות הן המתקדמות ביותר על פי פרמטר קורי המאגד 50 פרמטרים מייצגים כמותיים ואיכותיים, וכן הספרים "קפיטליזם: משברים ופתרונות" ו - Latest Book of Other Works . ב- 2016 ספר גיאוגרפי אתי Ethics Pays, Cory's Cosmopolitan Cultural Credo, A Voyage into My World's Culture ; בעברית ב- 2016 "קודים אתיים, אירועים על קודים אתיים, מסות ומאמרים על צדק חברתי, כלכלי ושלטוני", "מסות, זכרונות ומאמרים על נושאים כלליים ואישיים", "לי נערה יש ושמה רותי", ב- 2012 "צדק חברתי, כלכלי ושלטוני: מסות, מאמרים והמחזה "נלי דורון"", ספרים בכתיבה מ- 2010 The Future of Capitalism in a Sustainable Society וכו'.

ספרו "Activist Business Ethics" מצוטט מספר פעמים בערך Business Ethics בויקיפדיה באנגלית ובאתרים אחרים ונרכש על ידי למעלה מאלף ספריות של מיטב האוניברסיטאות בעולם. ספריו היו הראשונים בעולם שעסקו באתיקה לבעלי מניות מיעוט, בין הראשונים בישראל על צדק חברתי, הם התריעו על עושק המדינה והציבור ע"י הטייקונים, השרים, הכנסת ופקידי הממשל, על שערוריות הממשל התאגידי שקרו מ- 12/2001, המשבר הכלכלי העולמי שפרץ ב- 9/2008 וכו'. כמו כן כתב מאמרים רבים בעיתונות ובאתרים כלכליים. הוא כתב ב- 2014 קוד אתי שזכה בפרסים, עשרה אירועים וקיים הדרכה לסיב"ט, האגף ליצוא בטחוני במשרד הבטחון.

קורי כיהן בתפקידים בכירים בתעשיית ההיי-טק, היה סמנכ"ל כספים ומכירות באלביט בה עבד בין השנים 1973-1987, הוביל הנפקות בארה"ב ובישראל, כתב למעלה ממאה תוכניות עסקיות, ויזם מיזוגים, תוכניות הבראה, רכישות ומכירת ידע בארה"ב, אירופה וישראל. קורי נבחר למרצה המצטיין באוניברסיטת חיפה, והיה חבר בדירקטורינוים של חברות עסקיות בארה"ב ובישראל, שבי"ל TI, תיאטרון חיפה, פסטיבל הסרטים חיפה. לקורי אתר אינטרנט המציג את פעילותו בעסקים ובאתיקה עסקית בספרים, מאמרים, קורסים, הרצאות, בישראל ובעולם.

קורי קיבל את הפרס היוקרתי ביותר על פעילות אתית "עיטור המופת" מטעם תנועת אומ"ץ בשנת 2015, הרצה בפני הנהלת Transparency International בברלין, בפורום של האיחוד האירופי בסטרזה, כינוס של מנכ"לים בצרפת, ועידת ההיי טק, הנהלות בנקים, כנס הדירקטורים, כנס מבקרי הפנים, שבי"ל, מרכז יזרעאלי, משכנות שאננים, ערבי השקה לספרים שכתב בבית ציוני אמריקה ובמרכז סוזן דלאל בת"א, ארנסט & יונג, קבוצת מגדל, ברדיו, בטלביזיה, באלביט, בתע"א, BDO, מרכז האתיקה בבורסה לניירות ערך, אומ"ץ, אייפקס וארגון בוגרי אינסאד בישראל, חברת החשמל, פורומים של הטכניון, אוניברסיטאות תל אביב, חיפה ואחרות ובהנהלת הרשות לני"ע בישראל. קורי השתתף בפורומים של תנועת המחאה החברתית והשר מיכאל איתן והעביר להם לבקשתם מבחר מכתביו. הוא יזם יום עיון (שהוסרט) על צדק חברתי וכלכלי בישראל ב- 2011 בחיפה, בשיתוף אוניברסיטת חיפה ואומ"ץ. קורי כיהן בתפקידים ניהוליים בתנועת אומ"ץ למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי. קורי מכהן כחבר המועצה הציבורית המייעצת של פורום הדירקטורים בישראל. קורי היה בין הראשונים בישראל שהתבטאו בנושאי הון ושלטון, ריכוזיות והפערים הכלכליים משנת 2001 ואילך והתווה משנה סדורה כיצד ניתן להיחלץ מהמשבר החברתי, השלטוני והכלכלי בספרים, במאמרים, במצע תנועת הרפובליקה השניה, בקורסים ובהרצאות.

קורי קיבל דוקטורט בהצטיינות במנהל עסקים/אתיקה עסקית ב- CNAM - Conservatoire National des Arts et Metiers בפריס, צרפת, בשנת 2004; את ה- MBA (באנגלית, צרפתית וגרמנית) ב- INSEAD, בפונטנבלו, צרפת, בשנת 1968; את ה- BA בכלכלה ומדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 1966; ועבר קורסים בשיווק, מימון ונושאים אחרים ב- IMD, שוויץ, ועוד. שירת בצה"ל כקצין עד דרגת רב סרן במילואים. שולט בעברית, אנגלית, צרפתית (שפת אם), ספרדית ולאדינו, שולט חלקית בגרמנית, איטלקית, פורטוגזית, רומנית ואינטרלינגווה ולמד יותר מ- 40 שפות אחרות עם יכולת קריאה חלקית. יזם את תרגום הצהרת זכויות האדם של האו"ם בלאדינו והשתתף בתרגום ובעריכה. קורי נשוי לרותי מ- 1969, ולהם שלושה ילדים, יוסף, אמיר ושירלי ונכדים. נולד בקהיר, מצרים, ב- 5.6.1944, עלה לישראל ב- 1953, אזרח ישראלי, גר בחיפה.

COUNTRIES OF THE WORLD'S DATA – BIBLIOGRAPHY AND INTERNET LINKS

BASIC DATA ON THE COUNTRIES OF THE WORLD

CIA- The World Factbook: Flags, Maps & Data on Independent and Dependent Countries

Encyclopaedia Britannica – Independent States - Populated Dependent States

Wikipedia: Countries - Independent (UN) – Dependent – De Facto Independent

Nations Online – Independent and Dependent Countries

UN Data – Countries – Independent and Dependent, World Statistics Pocketbook

UN Statistical Yearbook – Independent and Dependent Countries

BBC – Countries Profiles – Independent, Dependent, and De Facto Independent

World Atlas – Independent and Dependent States

Maps of World, Basic Data on Independent and Dependent Countries

Countries of the World – Independent and Dependent

List of Independent and Dependent Countries of the World

Index Mundi – Independent and Dependent States

Operation World – Independent and Dependent States

Internet World Stats, Basic data on Independent and Dependent Countries

Larousse Encyclopaedia in French

Geographica, The Complete Illustrated Atlas of the World, in English

Atlas Haolam, Atlas of the World, Edited by Oren Nahari, in Hebrew

Ha - Encyclopedia Ha – Ivrit, in Hebrew

National Geographic – Countries: http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries

FLAGS

Of Sovereign States: http://en.wikipedia.org/wiki/Gallery_of_sovereign_state_flags

Dependent territories: http://en.wikipedia.org/wiki/Gallery_of_flags_of_dependent_territories

Of Unrecognized States: http://commons.wikimedia.org/wiki/Flags_of_unrecognized_states

Of Country Subdivisions: http://en.wikipedia.org/wiki/Flags_of_country_subdivisions

Of Formerly Independent States: http://commons.wikimedia.org/wiki/Flags_of_extinct_states

VIDEOS

Videos and Trips of National Geographic to Most Countries of the World: http://www.nationalgeographicexpeditions.com/destinations/africa
http://video.nationalgeographic.com/video/player/places/countries-places

Videos on the Countries of the World – View from Space, the 10 Most Populated Countries, 10 Largest, 10 Smallest, 10 Poorest, 10 Greenest, 10 Most Polluted, 10 Most Dangerous, 10 Most Corrupt, 10 Strongest, 10 Most Beautiful, 10 Fattest, We Are Happy in 157 Countries… https://www.youtube.com/results?search_query=videos+on+the+countries+of+the+world

The Top 10 World's Safest Countries in the World: 10. Finland, 9. Austria, 8. Sweden, 7. Australia, 6. Ireland, 6. Netherlands, 5. Denmark, 5. Switzerland, 4. Norway, 3. Japan, 3. Iceland, 2. Singapore, 2. Tuvalu, 1. New Zealand. 9 of them are among the 11 most ethical countries in the world, according to Transparency International's Index, Austria is no. 23 in TI's index, Ireland – 17, Japan – 15, Iceland – 12. So, here again Ethics Pays in safety also. https://www.youtube.com/watch?v=vE6lIYB0wl8

Video Clip – Top 15 Best Countries in the World: 15. South Korea, 14. United Kingdom, 13. New Zealand, 12. Germany, 11. USA, 10. Denmark, 9. Japan, 8. Netherlands, 7. Canada, 6. Norway, 5. Luxembourg, 4. Australia, 3. Sweden, 2. Switzerland, 1. Finland. These countries were ranked according to education, health, quality of life, economic dynamism and political environment. All the first 8 countries as well as Denmark (no. 10) are among the 11 most ethical countries in the world by Transparency International Index. New Zealand (TI – 2) is ranked no. 13. Only Singapore (no. 7 in TI's index) is not part of the best 15, but Japan (TI – 15), United States (TI – 17), Germany (TI – 12), United Kingdom (TI – 14) are also part of the best 15. Only South Korea ranks much lower in TI's index – no. 43. Ethics Pays! https://www.youtube.com/watch?v=uT41RPzfX1E&list=RDuT41RPzfX1E#t=407

INTERNET WEBSITES

The Wikipedia: Articles on the countries and other data, Member States of the United Nations, Dependent Territories, States with Limited Recognition, Outlying Territories, Exclusive Economic Zones, List of Enclaves and Exclaves, Members States of the European Union, the Commonwealth of Nations, Articles on Antarctica, Territorial Claims in Antarctica, Demographics of Antarctica, Research Stations in Antarctica, etc.

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states - Independent, Dependent and De Facto

http://en.wikipedia.org/wiki/Member_states_of_the_United_Nations

http://en.wikipedia.org/wiki/Dependent_territory

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_states_with_limited_recognition

http://en.wikipedia.org/wiki/Member_state_of_the_European_Union

http://en.wikipedia.org/wiki/Member_states_of_the_Commonwealth_of_Nations

http://en.wikipedia.org/wiki/Antarctica

http://en.wikipedia.org/wiki/Territorial_claims_in_Antarctica

http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Antarctica

http://en.wikipedia.org/wiki/Research_stations_in_Antarctica

http://en.wikipedia.org/wiki/Outlying_territory - An Outlying Territory is a state territory geographically separated from its parent territory and lying beyond Exclusive Economic Zone of its parent territory: in the same continent, outside the continent, outlying uninhabited dependent territories, outlying dependent territories and areas of special sovereignty.

http://en.wikipedia.org/wiki/Exclusive_economic_zone - Exclusive Economic Zone

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_enclaves_and_exclaves - List of Enclaves and Exclaves

US – CIA – The World Factbook

US - CIA - The World Factbook: Data on most of the countries in the world (except most of the disputed de facto independent states, such as Transnistria, South Ossetia, Somaliland…), with the following chapters: Introduction, Geography, People and Society, Government, Economy, Energy, Communications, Transportation, Military, Transnational Issues.

US – CIA – The World Factbook: Regional and World Maps.

US - CIA – The World Factbook: Flags, Maps and Data on Each Country of the World.

US – CIA – The World Factbook: Country Comparisons (some of the total):

Geography: Area.

People and Society: Population, Population Growth Rate, Birth Rate, Death Rate, Net Migration Rate, Life Expectancy at Birth, Total Fertility Rate.

Economy: GDP (PPP), GDP – Real Growth Rate, GDP – Per Capita (PPP), Labor Force, Unemployment Rate, Industrial Production Growth Rate, Taxes and Other Revenues (% of GDP), Distribution of Family Income – Gini Index, Budget Surplus or Deficit, Gross National Saving, Public Debt (% of GDP), Inflation Rate, Central Bank Discount Rate, Current Account Balance, Exports, Imports, Reserves of Foreign Exchange and Gold.

Energy – Electricity Production and Consumption, Electricity from Fossil Fuels,...From Other Renewable Sources, Crude Oil/Natural Gas – Production, Exports, Imports, Proved Reserves.

Communications: Telephones - Main Lines in Use, Mobile Cellular, Internet Users.

Transportation: Airports, Railways, Roadways, Waterways, Merchant Marine.

Military Expenditure: % of GDP.

US – CIA – The World Factbook: International Organizations and Groups

US – CIA – The World Factbook: Exchange Rates of World Currencies to the US $

Lists of Sovereign and Dependent Countries

List of Sovereign States: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states

List of Dependent Territories: http://en.wikipedia.org/wiki/Dependent_territory

List of States with Limited Recognition

List of World's Countries in Alphabetical Order: http://www.listofcountriesoftheworld.com

BBC News – Country Profiles: http://news.bbc.co.uk/2/hi/country_profiles/default.stm

Countries and Regions: http://www.nationsonline.org/oneworld/countries_of_the_world.htm

Countries Listed by Continent and Other Data: http://www.worldatlas.com/cntycont.htm

List of Countries, Name of Inhabitants and Name's Adjective

Regional and World Maps

Regional and World Maps and links to maps of every country – CIA's World Factbook:

https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/refmaps.html

Maps of the countries of Africa: http://www.nationsonline.org/oneworld/africa_map.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/map/google_map_africa.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/africa.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/map/africa-political-map.htm

http://www.mapsofworld.com/africa

Maps of the countries of Asia: http://www.nationsonline.org/oneworld/asia.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/google_maps_index_asia.htm

http://www.mapsofworld.com/asia

Central and Eastern Asia: http://www.nationsonline.org/oneworld/asia_map.htm

Western Asia: http://www.nationsonline.org/oneworld/western_asia_map.htm

Maps of the countries of Europe: http://www.nationsonline.org/oneworld/europe_map.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/europe.htm

http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/europe_ref_2012.pdf

http://www.lib.utexas.edu/maps/europe.html

http://www.mapsofworld.com/europe

Maps of the countries of America: http://www.nationsonline.org/oneworld/america.htm

North America: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/north_america_map2.htm

http://www.mapsofworld.com/north-america (including Central America and the Caribbean)

Central America: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/central_america_map2.htm

South America: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/south_america_map2.htm

http://www.mapsofworld.com/south-america

Maps of the countries of Australia, Oceania and Antarctica:

http://www.nationsonline.org/oneworld/map/oceania_map.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/oceania.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/map/antarctica_map.htm

http://www.mapsofworld.com/australia

World Maps: http://www.nationsonline.org/oneworld/countries_of_the_world.htm

http://www.nationsonline.org/oneworld/map/google_map_earth.htm

https://www.google.co.il/maps/ http://www.nationsonline.org/oneworld/earth.htm

http://www.mapsofworld.com/world-map-in-world-languages.html (in different languages)

Lists of Capitals, Languages, Religions, Ethnics, Government, Population, Area, Density

List of States, capitals, largest city, population, area, etc., and Territories of the United States

List of Sovereign Nations & Their Capitals http://www.nationsonline.org/oneworld/states.htm

List of Capitals: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_national_capitals_in_alphabetical_order

List of World Capitals: http://www.english-for-students.com/World-Capitals.html

List of Countries and National Languages: http://en.wikipedia.org/wiki/National_language

Official Languages by State: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_official_languages_by_state

List of Countries and Dependencies, Their Capitals and Official Languages

List of Countries and Religions, etc.: http://www.operationworld.org/countries-alphabetically

Religions by Countries, Population, % of Christians, Moslems, etc.

Ethnic Groups by Countries

Ethnic Groups by Countries (Europe): http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnic_groups_in_Europe

World Ethnic Groups: http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Ethnic_groups_by_country

List of Countries by System of Government, Constitutional Form, Head of State

List of Countries and Territories by various definitions

List of Current Population: http://www.nationsonline.org/oneworld/world_population.htm

Countries' List by Population: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_population

Population Country Ranks by Alphabetical Order and by Ranks

List of Countries and Dependencies by Population (including de facto states)

List of Countries and Dependencies by Area km2, mi2 – Land and Water, % of Water

List of Sovereign States & Dependent Territories by Population Density, Area & Population

List of Population Density, Alphabetical

List of State Leaders in 2015: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_state_leaders_in_2015

List of Current Heads of State and Government

List of Current Longest Ruling Non-Royal National Leaders

List of Current State Leaders by Date of Assumption of Office

Current Reigning Monarchs by Length of Reign

List of Current Dependent Territory Leaders

List of Colonial Governors in 2015

List of Current United States Governors

List of Elected or Appointed Female Heads of States

List of Elected or Appointed Female Heads of Governments

Trading Economics: 300,000 indicators for 196 countries
http://www.tradingeconomics.com/indicators
http://www.tradingeconomics.com/analytics/indicators.aspx

Economics Lists by Countries

Lists of Countries with Various Parameters

Lists of International Rankings http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_international_rankings

The Economist: Economic and Financial Indicators
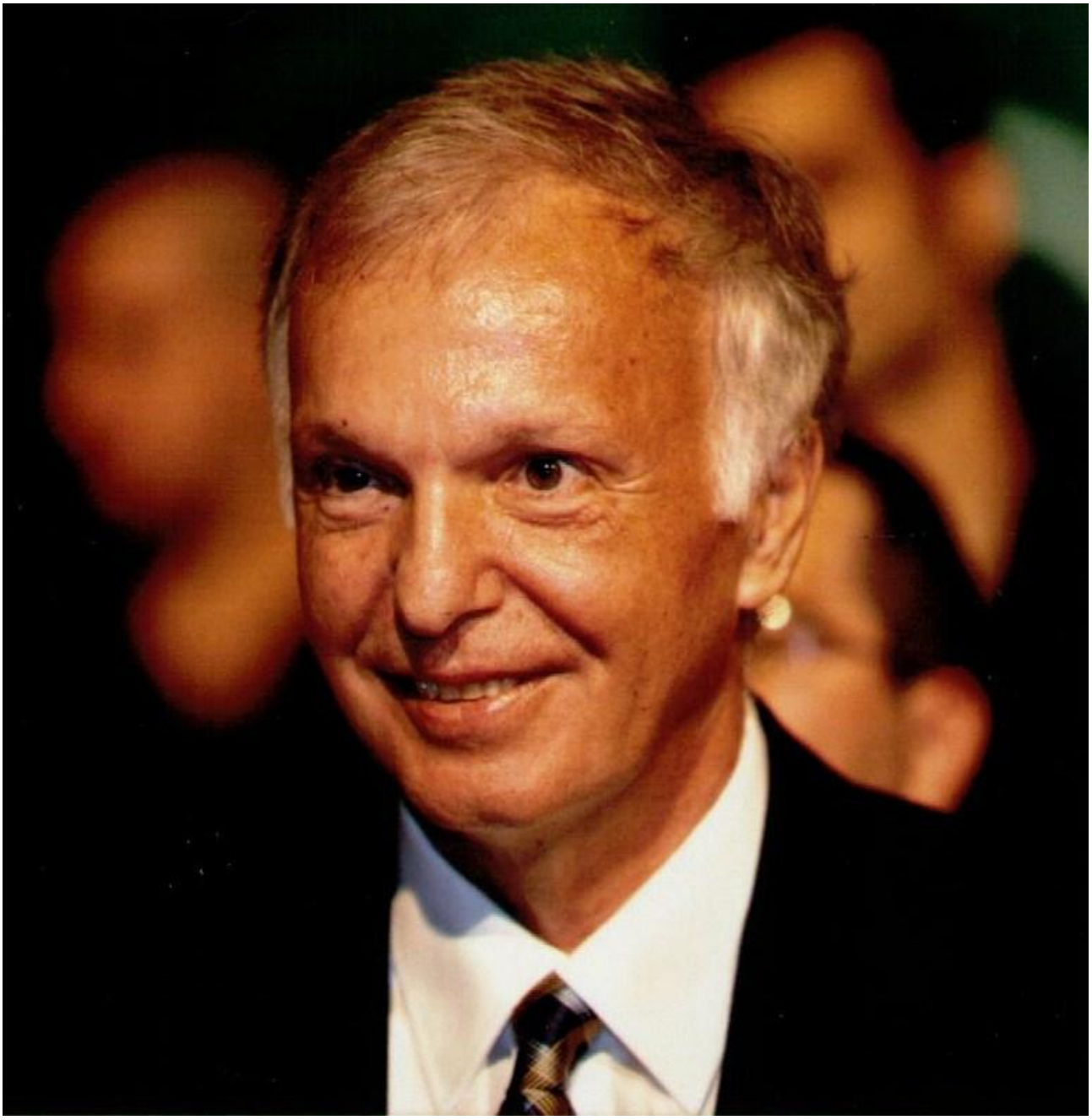
NationMaster - Country Info Profiles of 300+ independent and de-facto states & dependencies